PRAXIS NOTABILIUM RERUM, PRAESERTIM FORI ECCLESIATICI, IN...

Giovanni Battista Ventriglia,
Joannes Baptista Ventriglia

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
F
37
NAPOLI

PRAXIS
RERVM NOTABILIVM
IO. BAPTISTAE VENTRIGLIA
V. I. D. CAPVANI

PRAXIS NOTABILIVM RERVM,

Præſertim FORI ECCLESIASTICI:

IN QVA

EX VTRIVSQ. IVRIS FONTIBVS

FREQVENTIORES, ET VTILIORES MATERIAE IN VARIIS TEXTIBVS Canonicis, & Bullis Pontificijs veridicè (iuxta Decreta Sac. Conc. Trident. & Deciſiones diuerſorum Tribunalium) annotantur.

AVCTORE

D. IO. BAPTISTA VENTRIGLIA

I. C. CAPVANO,

ET IAM METROPOLIT. ECCLESIAE SVAE PATRIAE PRIMICERIO, Prothonotario Apoſtolico Aduocato, & Conſultore.

OPVS PRAELATIS, AC IVDICIBVS OMNIBVS, CAVSARVM PATRONIS. Cunctiſq; Leges profitentibus, necnon Regularibus, & Confeſſarijs in inſtituendis, ac peragendis negotijs, atq; ad comperiendam veritatem in Controuersijs pleriſq; vtile, & neceſſarium.

CVM INDICE IVRIVM, MATERIARVM, RERVM, ET VERBORVM.

SVPERIORVM

PERMISSV.

NEAPOLI, Ex Chalcographia Roberti Molli, M. DC. XXXXIX.

EXPENSIS ANTONII MORELLI.

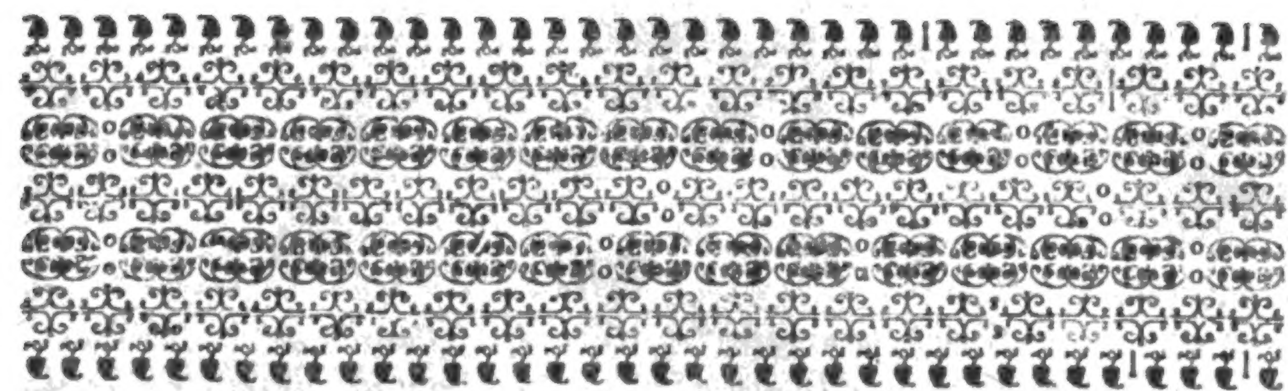

ILLVSTRISS.MO ET AMPLISS.MO

DOMINO
D. CAMILLO
MELTIO
ARCHIEPISCOPO CAPVANO
ORATORI APOSTOLICO
AD CAESAREM,

Ioannes Baptista Ventriglia F.

VM primam hanc meæ Ecclesiasticæ Praxis partem, veluti nauiculam ex mearum lucubrationum naualibus exeuntem, vasto prælorum pelago sim daturus, non alium Tiphyn, qui me fluctibus eximat, & naufragio exoptò, dum Te Illustriss. atque Reuerendiss. ANTISTITEM Nauarchum maximum spero. Siue enim contemplor Tuum, Tuæq; Patriæ, & Generis in vtraq; Minerua splendorem, morum suauitatem, cum grauitate coniunctam, Legum peritiam, Iustitiæ cultum, Pietatis officia, rerum experimentum, aliasque Tuas ferè innumeras animi Virtutes, Naturæ dotes, & Scientias a Deo bonorum omnium supremo largitore, ob exquisitam Tuam industriam, ac sedulitatem adhibitam acceptas, quæ Te in Vrbe ritè iudicantem, & in Orbe Apostolicas Legationes rectè obeuntem, Archiepiscopalemque clauum tam benè regentem, carum omnibus, & clarum reddiderunt, vt iure Illustriss. & Reuerendiss. Dom. Alexandri Littæ Sacræ Romanæ Rotæ famigerati Auditoris, optimus nepos existas: Siuè VRBANVM VIII. vniuscuiusque meri-

ri-

ritorum sapientissimum Arbitrum respondentem mihi deosculanti SANCTITATIS SVAE pedes, in gratiarum actiones ex mei Capituli Capuani mandato, ob Tui valdè gratam ad Archiepiscopalem Sedem promotionem, his verbis: DIGNAE ECCLESIAE CAMPANAE PASTOREM DIGNVM, DOCTVM, PRVDENTEM, PROBVM, GRAVEM, HEROEM, IVSTVM MAGNOPERE, ET CELSISSIMAS DIGNITATES PROMERENTEM, DEDIMVS, *non exilem concipio fiduciam fore, vt cymbulam meam in optatum ducas portum. Quid Pænitentiariæ Præbendas? Quid nouos Canonicatus, Bibliothecas, Archiepiscopales Aedes, & erecta Gynæcea numerem? Quid vtiles Synodos, accuratas Visitationes, eleemosynas, pauperum patrocinium, Cleri reformationem, totius Populi deuotionem, Immunitatis ecclesiasticæ validissimam defensionem, cæteraq; Tuæ admirandæ prudentiæ gesta recenseam? cum si plurima dixerim, plurima tamen omisisse videar. Illa enim quid sunt, obsecro, nisi ad summæ gloriæ litus appulsiones? Quidni meo Phaselo tutam opem, ac præsidium præstes? Precor Te igitur PRAESVL Humaniss., vt labores hosce Tibi dicatos, primæ meæ nauigationis modicas merces, serena Tua solita fronte (Infulis apta Pontificijs) benignè excipias, Tuaque maxima auctoritate foueas, singulariq; charitate complectaris, vt, Te duce, reflantes ex Zoilorum buccis Aquilones, atque immites Aristarcheæ censuræ scopulos non pertimescant. De me hoc Tibi polliceor, quemadmodum in re tam tenui mei erga Te mancipatus significandi occasionem non præterij, ita nihil vnquam vel minimum esse futurum ad Te pertinens, quod exequi remis, velisque non contendam. Vale diù, & felix.*

ILLVSTRIS.MO ET REVERENDIS.

DOM. DOM.
CAMILLO MELTIO
CAMPANAE ECCLESIAE
HIERARCHAE,

ETC.

CAPVA
gaude,
Te hoc ab vno Præsule Orbis iure Caput
euasisse.

aude
CAMPANIA,
Te vno hoc felicem Infulato,
feliciorem que bonorum omnium Campum,
cunctis Terrarum plagis
præferri.

Philologi jubilate, Polyhistores exultate,
tantumque celebrate Virum,
atque laudibus
vos inter efferte egregia CAMILLI gesta
CAELITES.

non illius
Flamini Diali in sacris ministrantis,
aut illius
sexcentis triumphis inter Romulidas
conspicui,
sed CAMILLI Campanorum Pontificis,
Flaminibus præstantioris,
tartareasque phalanges nullo negotio
in dies conculcantis.
Hic
MELTIVS, quia MELLEVS,
Orthodoxæ Vniuersitatis Monarchæ,
apud
Magnum HETRVRIAE Ducem,
nostræ tempestatis Hermetem
aliquando Interpres,
nunc apud huiusce Iouem ætatis,

FERDINANDVM Imperatorem
MELLEA præstat Oratione.

Huius
gentilis Auis, volatilium Regina,
in T.fatino(Romuleo illuſtriori)Capitolio nidificans,
ſuperbam Capuani Cæli molem reddit
ſuperbiorem.

Huic
chriſtiani Periclis veſtigijs inſiſtenti,
Paſtori, & Patri,
nemo eſt, qui obſequium non præbeat
debitum.

Hunc
Imperio aſſuetum,
quo, & Maiores ſui inter Europæ
Proceres, ac Primates
floruere,
Titum beneficentia, Neruam prudentia,
ad primas Eccleſiæ mitras
reapſe addictum.

Epiſcoporum normam, Archiepiſcoporum formam,
ſummas ortum ad glorias,
honorant Campani, laudant Romani,
Itali commendant,
omniſque peramat hominum cœtus.

Hocce
perpetuæ obſeruantiæ pignore
proſequitur

FLAVIVS VENTRIGLIA

AD

AD LECTOREM FLAVIVS VENTRIGLIA IVRISC. CAMPAN.

Aduocat. Neapol.

ACADEM.

OTIOS. HVMORIST.

ETC.

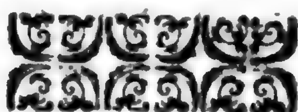

PERIS huiusce, quod e prelo ad lucem euolat, nollem profecto esse laudator, ne videar adulator. Attamen sicuti adulterini est animi laudibus extollere malefacta, ita benefacta collaudare honestum est, *Democritus* aiebat. Vero verius a me dictum putabis, postea quam Auctoris exantlatos labores hic profusos sedulo pensitaueris. Quanquam enim tempestate hac eo deuenimus, vt ad tot, tantaque Legum Volumina, quæ in immensum excreuere, nihil addi posse videatur, nihilque noui pronunciari queat; nihilominus tamen obscurissimas Legum tenebras feliciter Auctor illustrat: ambages, quæ ingenia torquent, ingeniose enodat: Iliade prolixiora non sine fœnore decurtat: veritatem, quæ vix haberi potest, accurate ostendit: ac tandem e forensi labyrintho, tanquam Ariadnes filo, etiam peritissimos quosque in tutum educit. Ne renuas interim hoc cedro dignum Opus, & æqui, bonique consulas. Auctor etenim, vt Literarum inseruiat Reipublicæ, maiora ad Aristophanis lucernam elucubrat. Fac valeas.

IVRIVM LOCA,

Ad quæ in hoc Opere notatur.

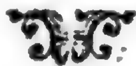

IN-

INDEX MATERIARVM,

Quæ in hoc Volumine notantur.

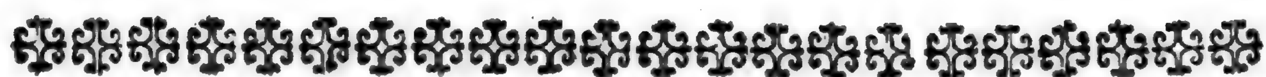

D. Io. Vincentius Iuuenis Canonicus Neapolit. Deputat. vidit.

F. Iofeph de Rubeis Sacr. Theolog. Profeff. & Confult. S. Officij.

IMPRIMATVR

Gregorius Peccerillus Vicarius Gener. Neapol.

ILLVSTRISS. ET EXC. DOMINE

IVssu Exc. Tuæ actentè perlegi demandatum Librum, qui inscribitur, Practicæ Annotationes ad nonnullos Textus Canonicos, & Constitutiones Pontificias, *Auctore Admod. Reu. D. Io. Baptista Ventriglia I.C. Capuano præstantissimo, in quo nil absonum reperi, quod Iuri publico officere possit, sed veriùs commendatione dignus, vt Literariæ Reipublicæ commodo prodesse videatur, quocircà iustissimè arbitror Prelo dari posse, accedente beneplacito Vestræ Exc. cui ex debito post manuum oscula me submitto. Dat. Neap. ex Aedibus nostris die octauo Mensis Februarij 1649.*

Vestræ Excellentiæ

Additissimus seruulus

Io. Baptista de Thoro I.C. Neap. Almi Collegij Neap. Senat.

Prouisum per Suam Excellentiam. Neap. die 1. Februarij 1649.
Grimaldus.

Visa supradicta relatione, IMPRIMATVR

Zufia Regens. Casanate Regens. Caracciolus Regens. Garzia Regens.

Prouisum per Suam Excellentiam. Neap. die 22. Februarij 1649.

Grimaldus.

ANNOTATIO PRAEAMBVLA.

COPIOSA multitudo Scribentium vix vnum reliquit scribendi locum Posteritati, ita vt fere in ore omnium hominum sit nihil dictum, quod non fuerit alias scriptum, testatur *Corbul. de iur. emphyt. in princip. tractat. in Epistol. ad Vrbini Ducem*, quod si tunc dici poterat per Corbulum, quid dicendum hodie tam aucta multitudine prædicta? Quapropter cum nouum dici non possit, superuacaneum, & frustratorium videtur certe huic professioni incumbere, hisque proculdubio expauescerem, immo ab incæpto labore me subtraherem, nisi considerarem verba sacri *Text. Ecclesiast. cap. 12. in fin.* ibi, *Faciendi plures libros nullus est finis*, relata per *Speculator. in proœm. num.* 18. ac ponderata per *Reuer. D. Paulum Vecchi*, Canonicum, Theologum Cathedralis Capuanæ, Virum diuersarum scientiarum ornatum, in suis eruditissimis *Obseruationib.* omnigenæ eruditionis in *Diuinam Scripturam*, in scopo,& idea Operis,in *princip. 1. lib.* His ergo animatus, vt veritas, quæ vt plurimum ex prolixitate Scribentium minus elucet, clarius compareat, ea quæ sunt varijs dispersa locis, & diuersis ab Auctoribus conscripta, quæque frequentiora, & practicabiliora, & vsu approbata in Curijs Ecclesiasticis vt plurimum, pro regimine personarum,rerum, & locorum Ecclesiasticorum, eorumque iurium, & iurisdictionis in vnum quasi locum redigam, eaque breuiter pro veritate digesta, & examinata in lucem prodibunt. Et hæc sub nomine, & vocabulo Annotationum, multis rationibus; & ea potissimum, quia in illis disputationum anfractus, varietatum, ac diuersitatum opinionum cumulus non habebunt locum,solum quæ veritati,& integritati nituntur,notare conabor, & quæ seruat Praxis, cum simplicitate obseruabo; tum etiam vt communes titulos in Iure vtroque quasi infinitos effugiam,non vt alios doctissimos viros imitari, & sequi pigeat,sed vt meum teneam; sunt enim qui protulerunt in Iure suos labores sub vocabulo,& nomine Quæstionum,Allegationum, Consultationum, Variarum lectionum,Obseruationum, Legalium Sententiarum,Iuris Conclusionum, Controuersiarum, Emendationum,Variarum Iuris,Argumentorum,Selectarum Interpretationum, Declarationum,Determinationum Animaduersionum,Resolutionum,Votorum, Memorabilium, Supputationum,Ambiguitatum, Quisquiliarum,Disceptationum, Rerum iudicatarum, Decisionum, Responsorum,Consiliorum, Allegationum,Singularium, Syntagmatorum, Rerum quotidianarum, Interpretationum, Variarum Iuris Commentariorum, Disquisitionum,Notabiliorum,Practicarum,Practicabilium,Racemationum, Soliloquiorum, Diuersorij Iuris,Paradoxorum,Dialecticæ Legalis,Dialogi,Dictorum, Differentiarum, Cautelarum,Clypei,Opinionum,Apologiæ,Ambiguitatum, Thesauri,Topicæ, Clypei,Collectaneæ, Pugnæ DD. & similium. Ego vero contentus sum Titulo particulari Annotationum,quasi quod hic Titulus quid humilitatis contineat,& dictis correspondeat,in quibus propositi Textus Canonici, non ad literam interpretari conabor, cum id scolasticum sit, sed materias vsuales ad proprias sedes, & loca Canonica annotare, & reducere studebo,& hoc modo sumitur verbum, *annotare*, in *l. cum mater. ff. de inoffic. testam.* vbi *glos. in verb. annotandum.*

Habet quoque hoc vocabulum, *annotatio* alias suas significationes in Iure; ponitur enim pro Principis Rescripto,paucis adhibitis facto, in *l. iubemus, C. de sacros. Eccles.* Secundo ponitur Annotatio pro scriptura priuata,seu actu facto sine testibus,vel tabellione,ita in *l. instrumenta C. de probat.* vbi *glos. in l. instrumenta domestica*, & in *l. 1. C. de precib. Imperat. offer.* Tertio sumitur quandoque Annotatio, pro annotatione, seu descriptione bonorum, vt in *ff. de requir. re. per tot.* & in *l. eius, qui, C. si pend. appell. mors interuener.* vel pro sequestratio-

tione bonorum, *l. res, ff. de solut.* Quarto sumitur etiam Annotatio pro Priuilegio motu proprio Principis concesso, vt in *l. non aliter, C. de Palatin. sacrar. largit. & rerum priuatar. lib 12.* & in *l. vlt. C. de diuers. Rescript. & Pragmat. Sanctionib.* Quinto sumitur Annotatio pro notatione, seu literis suo sanguine rutilantibus, ita in *l. milites, C. de testam. milit.* Sexto Annotatio idem est, ac allegatio, vnde annotatus dicitur, idest glebæ seruus effectus, vt de ea censum soluat annuum, ita in *l. quisquis censibus, C. de Episcop. & Cler.* vbi *glos. ver. annotatus.* Septimo, annotare idem est, ac reprehendere, *l. si vero, §. de viro, ff. solut. matr. l. debitor, ff. de legat. 2.* His omnibus significationibus prætermisis, hic sumitur annotare, pro notare, seu obseruare, vt dictum est ex cit. *l. cum mater.*

Notes velim, quæso, Lector humanissime, Scriptores nostrates diuersimode describere verbum, *annotare*; Leges enim supracitatas, ac multos DD. præsertim *Addent. ad Ludouisium in decis. Cur. Rom.* illud describere cum duplici N videlicet, annotare, *Alberic.* vero in suo *Iuris Dictionario eod verb.* illud describere communiter cum D. videlicet Adnotationes, eundemque modum sequi *Addent. ad Bart.* Grammaticos quoque vtroque modo illud describere, vt videre est apud Calepin. & Galesin. Paulum quoque Manutium Aldi filium in suo Calepino diligenter excusso, vsum esse duplici NN. Ego vero sentio vtrumq; modum scribendi posse sine offensione amplecti.

His meis Annotationibus posset facile Momus obijcere, cur dum Textus obseruantur, illorum ordinem non sequitur, sed huc illucq; saltitando progreditur? Cui respondeo, principale illarum desiderium non esse Textus ad literam explicare, vt dictum est, sed materias ad proprias sedes annotare; si ergo Textus principaliter non explicantur, cur illorum ordo sequendus? & cum in his ordo non sit de forma, nec vitiet actum, iuxta dicta per *Hond. cons. 27 num 30. lib. 1. Bart. cons. 74. num. 52. lib. 1.* cur calumniandus qui illum non seruat? prædicta enim præposteratio pendet a sola propria affectione ea ducta ratione, vt annotentur quæ frequentiora possunt esse in praxi. Hoc tamen teneas, materias omnes Canonicas, saltem practicabiliores habebis, si hanc Primam Partem benigne recipias, Diuino fauente auxilio; iam enim illas habeo in promptu, expecto quam Mundus de his primis sententiam det.

Cognosco opus hoc non esse meis humeris, maxime post tot ingeniosissimos Scriptores, considerans præceptum Venusini Poetæ:

Sumite materiam vestris, qui scribitis æquam
Viribus; & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. . . . . .

& consilium D. *Hieronymi in epist. contra Vigilantium*, in illis verbis, *Qui scribit, multos sumit Iudices*; expauesco, & ab hoc periculosissimo scribendi munere retrahere, & penitus diuertere merito deberem, nisi Plinij sententia, quod nullus sit liber tam malus, qui aliqua ex parte non prosit, considerarem, & opinionem *Bald. in procem. Decretalium, in princ. nu. 3.* quod laudandus sit Scriptoris cuiusque conatus, quoniam leuius in addiscendo passurus sit onus, qui collectas in vnum materias lectitabit, sicut e conuerso reprehendendus qui possit, & nolit Posteris studiosis quidquam scriptum relinquere. Confisus igitur non in meo tenui sensu, sed in eius auxilio, qui cunctarum est Auctor scientiarum, quique sapientiam præstat paruulis, & intellectum, & dat omnibus affluenter; rem institutam aggredior, in qua receptas Doctorum sententias, & veram praxim sequendo, & eorum doctrinas fideliter allegando, insectando semper communes, & decisas opiniones, easdemq; DD. sententias, quantum in me fuerit, obscuras illustrando, & definiendo, deprecor lectorem, quod si id non assequor, erit tamen æqui, bonique consulendum; nam inquit *Aristot. in Metaphysic.* Non ijs modo, quorum sententiæ accedimus, sed & illis, qui veritatem non omnino attigerunt, testari gratias decet. Hi enim aliquid contulerunt, nos siquidem excitarunt, acueruntq; etenim si Timotheus non fuisset, tantam non haberemus canendi artem, quod si nec fuisset Phrynis, minor apparuisset Timotheus, ita *Gratian. discept. forens. in præfat. ad fin.* & si quid erroris fuerit, corrigat, non immemor, nihil perfectum in humanis rebus inueniri.

Breuitate quantumcumq; (qua gaudent Moderni, vt ait *glos. in l. 1. ff. de eo, quod met. caus.*) in hoc Opere vtar, iuxta *text. in l. 2. §. contrarium, C. de vet. iur. enuclen.* vbi legitur, quod melius est pauca idonea effundere, quàm multis inutilibus homines prægrauare; & vt Doctoris est non superflua, nec verbosa Commentaria facere, vt in *l. 1. ff. de orig. iur.* solet enim prolixitas, seu superfluitas confusionem, & difficultatem generare, ad dispo-

ſpoſita in *text.in §.ſané*, & ibi *gloſ. in proœm. Gregor.* Et fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, *l. fin. C. de donat.* Hinc breuitatem ſatis extollit *Auſonius in Epiſt. ad Paulinum ſuum:*

Eſt enim comis breuitas: ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, cum multa loquaces
Ambiguis ſererent verbis, contra omnia ſolum
Eſt, reſpondebat, vel non. ò certa loquendi
Regula, nam breius nihil eſt, aut plenius iſtis.
Quæ firmata probant, aut infirmata reclinant.
Nemo ſilens placuit, multi breuitate loquendi.

Et vulgo dici ſolet:

Omnia longa ſolent cunctis faſtidia ferre:
Quæ comprehenſa breui ſunt, benè culta placent.

Non tamen ſequar breuitatem, de qua dixit *Horatius*; *Dum breuis eſſe volo, obſcurus fio*, cum *gloſ. in verb ſun. moueri, in l. cum maritus, §. Titius, ff. de pact. dotalib.* repræhendat *Scæuolam Iuriſconſultum*, ex quo plerumq; non reſpondet quæſtioni propoſitæ; vel ſi reſpondet, minus clarè reſpondit.

Habebit hoc Opus in ſua fronte inſcriptũ, *Praxis*, ea ratione; nam vt vtiliorem me efficiam, ſolum quæ in practicis congreſsibus & frequentiora in Foro, præſertim Eccleſiaſtico, iuxta quod magis communiter ſeruatur, diligam; & vt non ſolus vtilis ſim in Foro, ſed etiam in Gymnaſijs verſantibus, id ad nonnullos Textus Canonicos, & Bullas Pontificias reducam, vt ex dictis, ſi non ad literam, ſaltem argumento, Textus clariores appareant; quod ſi nec vni vtilis fuero, mihi tamen maximè prodeſſe ſpero, dum otium malorum omnium originem fugiam, ſequendo D. *Hieronym* dicentem: *Semper facito aliquid boni operis, vt te diabolus occupatum inueniat*, de quo in *cap. nunquam, de conſecrat. diſt. 5. & ibid. Scribantur & libri, & manus oberetur cibos & anima ſaturetur lectione, in deſiderijs autem eſt omnis ocioſus*, & non damnabor ab *Auſon.* ſic pigrum in ſuis Epigram. increpante:

Sanus piger febricitante multo eſt nequior,
Potat duplum, dapeſq; duplices deuorat.

Hæc eſt mearum lucubrationũ prima pars, non ſolum quia ante eã alias lectori exhibeo, ſed verè prima mei calami ſcripta; primi enim partus ſemper ſolent eſſe informes, vel quia concepti iuuenili ætate, vel quia nimis feſtinanter in lucem prodire ſolent: qui ſequuntur, Deo dante, quia exercitatione perficitur ingenium, virtus ſtudiorum augetur, & per exercitium lectionis quis reperit ſcientiæ margaritam, iuxta *text. in cap. poſt translationem §. verum, verſ. item ſi quis, de renunc.* & omne artificium per exercitium recipit incrementum, *l. legatis ſeruis, §. ornatricibus ff. de legat. 3. l. miles, C. de re milit. lib. 12.* ſupplebunt defectus primorum. Interim benigne lector ſuſpende iudicium, retarda ſententiam, ijs fruere; & ſi quid boni inuenies, da laudem Deo ſummo Bono; ſi vero aliquid mali, humanam fragilitatem damna.

D. Io.

D. IO. BAPTISTAE VENTRIGLIA I. C. CAPVANI

PRACTICAE ANNOTATIONES

AD NONNVLLOS TEXTVS CANONICOS,
Et Constitutiones Pontificias continentes Materias ad vsum frequentiores, & quotidianas.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ nomine quid contineatur in prohibitione alienationis bonorum.*

2 *Locus pius quando præsumatur fundatus auctoritate* Episcopi.

3 *Confraternitates quando sint iudicandæ pia loca ad finem prohibitæ alienationis bonorum.*

4 *Commenda bona non possunt alienari sine solennitate.*

5 *Alienationis verbum quid contineat in terminis* Extrauag. Ambitiosæ.

6 Bona *Ecclesiæ nec specialiter, nec generaliter hypothecari possunt.*

7 *Locatio rei Ecclesiæ vltra triennium non valet, & quando, & an vitietur in totum, vel quoad excessum, nu. 8. Et an durante primo triennio possit prorogari, num. 9.*

10 *Locatio rei Ecclesiæ per nouennium facta eodem die tribus personis, cuilibet per triennium est nulla.*

11 *Locatio rei Ecclesiæ facta de triennio triennium non valet, nec si facta sit cum obligatione renouandi finito triennio.*

12 *Locatio fructuum bonorum Ecclesiæ nec valet vltra triennium, etiam iuramento firmata, nec contra iurantem, num. 13.*

14 *Successor beneficij quando tenetur stare locationi factæ à prædecessore. Et quid si prædecessor successorem obligauerit. Quid pro anno, quo conductor terras laborauit, n. 15.*

16 *Conductor cogitur ad continuandam locationem in casu, quo successor illi stare tenetur, & in casu, quo in prima locatione multum lucratus est, cogitur reconducere, n. 17.*

15 *Conductor primus, an præferatur secundo pro eadem pensione in rebus Ecclesiæ.*

19 *Locatio rei Ecclesiæ anticipata solutione non valet, & quid si facta est pro necessitate* Ecclesiæ.

20 *Infeudatio, vel in emphyteusim datio*

rei Ecclesiasticæ quando prohibeatur, & quando dicatur res solita concedi. Et quæ requirantur, vt res solita concedi, possit iterum reconcedi sine solennitatibus, num. 21. & seqq. vsq; ad 27.

23 *Res Ecclesiæ solita concedi, non potest iterum concedi, si fit deuolutio, si non accedit vtilitas tempore secundæ concessionis. Et quomodo debeat esse hoc vtile.*

24 *Consuetudo quid operetur circa alienationem rei Ecclesiasticæ.*

25 *Res solita concedi, non potest iterum concedi, si alteretur solitum. Et quid si per duos actus præcedentes fuit alteratum solitum. Et an solita concedi in emphyteusim, possit concedi in feudum, num. 26.*

28 *Res solita concedi, si alteretur solitum in concedendo, an concessio vitietur in totum. Et an possit per Prælatum concedi consanguineis, num. 29. Et quid si concessio rei solitæ concedi, sit Ecclesiæ damnosa, num. 30.*

ARGVMENTVM.

De Alienatione bonorum Ecclesiæ notatur §. 1. Quid veniat nomine Ecclesiæ, & quid nomine alienationis. Quæ dicatur res solita concedi, & quomodo permittatur iterum concedi. In 2. §. Quæ bona, fructus, & actiones Ecclesiæ non possint, & quæ permittantur alienari. In 3. §. In quo casu permittatur alienatio, & de causa, & solennitate requisita. In 4. §. de ordine alienandi bona Regularium, & quomodo reuocetur alienatio male facta, integre, & breuiter discutitur tota materia.

ANNOTATIO I.

§. I.

Ad Textum in Extrauag. Ambitiosæ de reb. Eccles. non alienand.

Tractant hic communiter DD. materiam alienationis prohibitæ rerum Ecclesiasticarum, de qua prohibitione tractatur etiam in *libr. Decreti per tot. 12. quæst. 2.* & particulariter in *cap. sine exceptione*, *& in lib. Decretal. sub tit. de reb. Eccles. alien. vel non*, & signanter in *cap. nulli, in lib. Sexti, in Clem. eod. tit. Concil. Trident. sess. 25. cap. 11. de reform.* de eadem materia disposuit etiam ius ciuile in *l. iubemus la 2. & in auth. hoc ius porrectum*, cum multis *authent. seqq. C. de sacros. Eccles. & in lib. auth. in tit. de alienat. & emph.* & in alio tit. clariori, *de non alienan. nec permut. reb. Eccles.* Canonistæ omnes in supracitatis iuribus, *Martin. Nauar. Petr. Rebuf. Alphon. Villag. de reb. Eccles. non rite alien. recuper. & in integr. restit. Redoan.* solenni *tract. de reb. Eccles. alien. Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 12. Sarmient. de reddit. Eccles. par. 1. cap. 2. Summistæ in verb. alienatio, Azor. instit. moral. par. 2. lib. 9. cap. 1. cum seqq. Villalob. Bonacos. & Suar. tom. 1. com. opin. lib. 1. tit. 1. Quarant. Sum. Bulla. verb. alienatio, Rebell. de oblig. inst. par. 2. lib. 14. quæst. 5. a num. 4. Camill. Borrell. in sum. decis. tom. 1. tit. 15. Molina de iustit. tract. 2. disp. 465. cum seqq. Leo in thes. for. Eccles. part. 1. c. 15. Vgol. de potest. Episcop. cap. 14. §. 4. cum seqq. Gutier. de iuram. confir. p. 1. cap. 52. & pract. lib. 1. quæst. 8. Nouar. in sum. Bullar. tit. de alien. rer. Eccles. Bonac. tom. 1. tract. var. disp. 2. de alienat. bon. Eccl. Ricc. in prax. tom. 1. in princ. & collect. 46. par. 1. & collect. 511. par. 3. Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 6. & seqq. Ciarlin. controuers. forens. lib. 1. cap. 105. Thor. in compend. decis. verbo alienat. rer. Eccles. Castro Palaus in opere moral. tom. 2. tract. 12. quæst. vnic. punct. 14. & 15. Lezan. in sum. quæst. regul. tom. 1. cap. 10. & tom. 3. verb. alienatio, Marcell. Vulpe in prax. c. 6. Nouar. lucer. Regul. ver. alienatio, Barbos. de iur. Ecclesiast. tom. 2. lib. 3. cap. 30. & in sum Apost. dec. verb. alienare*, extant de eadem materia Bullæ Pontificiæ omnes redactæ ad terminos iuris communis, vt testatur *Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, in princip.* inter Regulares habetur *Sac. Congr. Concil. decretum editum iussu Vrbani VIII. anno 1624.* relatum per *Io. Mar. Nouar. in conclus. iur. Pontific. tit. de alienat. rer. Eccles. conclus. 2.* & quia materia est satis vulgaris, obseruabo nonnulla breuiter ad vsum frequentiora; & proinde

1 Obserua primo, ex hac *Extrauag.* prohiberi alienationem bonorum Ecclesiæ, Monasteriorum, ac piorum locorum, vt in principio illius, & nomen Ecclesiæ, vel Monasterij communiter intelligitur sub lata significatione, ita vt comprehendatur non solum ipsa Ecclesia, sed etiam ca-

capella,& non ſolum Monaſterium principale,ſed Grãcia,& Hoſpitium,& aliud annexum Monaſterio, vel ab illo dependens;ſub nomine pij loci intelligitur cõmuniter omne locum pium fundatum authoritate Epiſcopi, ideoque prohibetur alienatio bonorum Hoſpitalium, Confraternitatum,Collegiorum,& Congregationum authoritate Epiſcopi fundatarum,& erectarum, eſt cõmune apud omnes, vide *Quarant.in ſum.Bullar.ver. alienatio, num.*28. ſequitur ad literam *Nouar.nou. iur.* Pontiſic.*pract. concluſ.*1. *alias* 23.*verbo alienatione rer.Eccleſ.* qui id etiam dicunt in bonis Extauritarum, quæ ſub appellatione piorum locorum veniunt,ſi Epiſcopi authoritate fundatæ ſint, D*onat. Anton.de Marin. quotid.reſol. cap.* 6. *num.* 8. & eſt indubitatum apud omnes,ex quibus colligitur aperte,quod quando pius locus non eſt erectus Epiſcopi auctoritate,bona illius non cadunt ſub prohibitione alienationis vigore huius *Extrauagantis*, etiam ſi in eodem loco exerceantur opera pietatis, & concernant pium vſum, ita *Quarant.cit.loc.* qui alios citat.

2 Solet hic controuerti, quid dicendum in dubio, quãdo non apparet de erectione,& fundatione loci;& tunc recurrendũ eſt ad ſigna, ex quibus cognoſcitur locũ fuiſſe erectum authoritate Epiſcopi. Signa enim hæc ſunt. Primo, ſi locus eſt ædificatus in forma Eccleſiæ. Secundo,ſi in eo fuerit campanile erectum cum cãpana,ibique celebrentur diuina. Tertio, ſi locus appelletur aliquo nomine alicuius Sancti. Quarto, ſi per antiquiſſimum tempus in eo loco fuerit hoſpitalitas ſeruata. Quinto,ſi in dicto loco eſſet erectũ Cemeteriũ,vel fundatæ ſepulturæ. Sexto, ſi ibidẽ eſſet erectus fons baptiſmalis.Septimo,ſi locus reciperet decimas. Octauo,ſi eſſet immunis a collectis. Ex his ſignis probari Hoſpitale eſſe erectum Epiſcopi authoritate, docet nouiſſime poſt alios *Ricc.in prax.*1.*part.reſol.*37.*num.*2. vbi concludit,quod non exiſtentibus his ſignis, Hoſpitale in dubio præſumitur profanum, quamuis in illo pium opus exerceatur, & proinde bona illius non comprehenduntur ſub diſpoſitione huius *Extrauagantis*, docet etiam *Bonacin. tom.*1.*tit.de alienat.bonor.Eccleſ. diſput.*2. *quæſt.vnic.punct.*2.*n.*11.

3 In Confraternitatibus vero dicendum eſt,quod ſi in illarum erectione Epiſcopi authoritas non interuenerit,adhuc erunt iudicanda loca pia, & religioſa, ac bona illarum non poſſe alienari abſque ſolennitate requiſita in alienatione bonorum Eccleſiæ,ſi bona in dicta Confraternitate ſint congeſta eo animo, vt ad opera Eccleſiæ,ſeu Oratorij neceſſaria,& ad diuinum cultum, nec non ad ſacros apparatus,& alia Eccleſiæ ornamenta, atque ad pauperes ſubleuandos,& puellas nubendas, nec non pro eleemoſynis erogandis ſacerdotibus,vel Rectori ordinario eiuſdem Eccleſiæ,atque pro fabrica,ornamẽtis, & alijs oneribus, quæ diuino cultui deſeruiunt, ita expreſse tenet *Menoch.de recuper poſſeſſ. remed.*15. *num.*36. & alij, quos refert,& ſequitur*Ricc.in prax.par.*1. *reſol.*45.*n.*6.*vers.tertia ſit concluſio.*

4 Vlterius dicuntur Eccleſiaſtica,& prohibita alienari ſine ſolennitatibus bona ſpectantia ad Commendam, ſiue S.Ioannis Hieroſolymitani, ſiue alterius Commendæ, ita C*ouar.*2.*variar.cap.*16.*num.*3, *Bonac.tom.*1.*tract.var. diſp.*2. *quæſt.vnic. punct.*2.*num.*13.

5 Nota ſecundo, in hac *Extrauaganti* prohiberi generaliter omnem alienationem bonorum Eccleſiaſticorum, & omne pactum,per quod ipſorum dominium transfertur, & deinde in particulari prohiberi conceſſionem,hypothecam, locationem, & conductionem vltra trienniũ, necnon infeudationem,vel contractum emphyteuticum, præterquam in caſibus a iure permiſſis, ac de rebus, & bonis in emphyteuſim ab antiquo cõcedi ſolitis; ex quibus primis verbis generalibus in *textu* poſitis colligunt communiter Doctores,verbum,*alienationis*, in hac re late accipi, ita vt contineat omnem contractum gratuitum, vel oneroſum, quo rei dominium in alterum transfertur, vt indicant expreſſa verba *text.* hinc continet non ſolum contractus in *text.* ſpecificatos,ſed alios ſimiles, vt eſt venditio, donatio, permutatio, & omnis actus, per quem dominium transfertur, *l. alienationis verbo,ff.de verb ſignificat. Tuſc.pract. concluſ.tom.*1.*lit.*A.*concl.*257. *Barboſ.de iur.Eccleſ. lib.*3.*cap* 30. *num.*2. *Bonac.cit. loc.num.*1. *Nouar.nou.iur.Pontiſic. concl. tit.de alienat.rer.Eccleſ.concluſ.*1. *num.*6.

6 Hypotheca bonorum Eccleſiæ, quæ prohibetur in hoc *text.*non ſolum eſt ſpecialis, ſed etiam generalis; non poſſunt enim bona Eccleſiæ hypothecari, nec ſpecialiter, nec generaliter, quia *textus* ſimpliciter prohibet hypothecam, ita docet *Quarant.in ſum.bullar.verb.alienatio, num.*17. & dicemus latius *§.ſeq.*

7 Locatio etiam, & conductio bonorum Ec-

Ecclesiæ prohibetur in hoc *textu* vltra triennium, quod communiter intelligũt DD. in illis rebus, quæ quolibet anno fructificant; vnde est, quod si bona Ecclesiæ quolibet biennio fructificant, possunt locari ad sex annos, & sic de singulis, *Quarant.cit.loc.num.*18. *Barbos.cit.loc. num.*30 *in fin.Gratian.discept.foren.c.*238. *num.*29.

8 Quod controuertitur in hac materia est, si locatio sit facta vltra triennium, vitietur in totum, an vero sit valida pro triennio, in qua controuersia DD. diuisi sunt pro vtraq; sententia, ita vt vtraque opinio sit communis, vt videre est apud *Ricc.in prax.*1.*par.resol.*117. *Giarlin.controuers.forens. cap.*105. *num.*127.*& seqq. Barbos.de potest.Episcop.*3.*par. allegat.*95. *a num.*19. & licet æquior iudicetur opinio illorum, qui tenent saltem locationẽ prædictam sustineri pro triennio, vt defendit *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resolut.cap.*6.*num.*7. tamen negari non potest, probabiliorem esse contrariam sententiam, nempe vitiari, & annullari locationem in totum etiam pro triennio, & in hoc casu vitiari vtile per inutile, quia iura prohibendo actum sub pœna nullitatis, & caducitatis, inducunt formam, qua non seruata, actus omnino corruit: nam ratione formæ actus est indiuiduus, & consequenter vtile per inutile vitiatur, ita in proprijs terminis argumentatur *Marescot.variar. resolut.libr.*2. *cap.*25 *num.*13.& hanc opinionem vltra DD.relatos per *Ricc.cit. loc.* sequuta est pluries *Rot. Rom.* vt refert ipse *Ricc. &* *Gratian.discept.forens.cap.*715.*num.*16.testans his verbis, *Ista est communis opinio, & pluries per Rotam approbata. vt latissime testatur* R.P.D. *Penia Brixien.locationis* 10.*Decemb.*1594. id etiam confirmans *cap.*905.*num.*10.*& cap.*162.*num.*21. hanc quæstionem fuse tractat *Garz. de benefic. tom.*1.*par.*2.*cap.*1.*a nu.*48. vbi relatis pro prima opinione vsque ad *num.*54 *a n.*55. probat pro secunda, cui adhæret.

9 Vlterius ita, & taliter non ualet locatio rei Ecclesiæ ultra triennium, ut si fuerit locata per triennium, quo durante sit locata per aliud triennium, ita quod incipiat a die primæ locationis finitæ, adhuc censetur facta in fraudem huius *Extrauag.* & non valet, ita tenet *Genuens. pract.Eccl.q.*470. vbi vlterius dicit, quod si prorogatio, seu relocatio addat nonnulla alia bona, & augeat mercedem, cessante fraude, valebit prorogatio absq; dubio quoad bona superaddita.

10 Dubitatur quid dicendum, si res Ecclesiæ eodem die locetur tribus personis cuilibet per triennium, ita quod post finitum tempus locationis factæ vni, habeat locum conductio alterius, & successiue, an contractus sit nullus, & contrahentes incidant in prohibitionem huius *Extrauag.*& dicendum est, locationem prædictam esse omnino cõtra *Extrauag.* & proinde nullam, ne per indirectum concedatur, quod pro directo prohibetur, argumento *cap.cum quid vna via, de regul.iur.in* 6. ita probat *Genuens.pract. Eccles.q.*354.

11 Aduerte, quod quando locatur res Ecclesiæ ad sex, vel nouem annos cum hac clausula, vt tot sint locationes, quot triẽnia, & finito primo triennio, tunc facta sit noua locatio, tunc locatio est etiam nulla quoad excessum triennij, licet sustineatur quoad triennium, ita *Couar. variar.resolut. lib.*2.*cap.*16.*num.*4. sequitur *Marescot. var.resolut.lib.*2.*cap.*25. *vbi num.*19.*&* 21. tenet, quod si locatio est facta per tres annos cum obligatione renouandi finito triennio, valet quoad primum triennium, quia ex hoc pacto inducitur tantum obligatio personalis ad renouandum, non autem quæritur ius in re, tamen pactum renouandi reijcitur tãquam a iure reprobatum, & in fraudem legis, *Card.in clem.*1. *§.fin. q.vlt. de reb. Eccles.non alien.*

12 Diximus non valere locationem bonorum Ecclesiæ vltra triẽnium. Quid dicendum de locatione fructuum bonorũ Ecclesiæ, an possit fieri vltra triennium; & respondetur nec locationem fructuum prædictorum valere vltra triẽnium, alias si contrarium admitteretur, posset fieri fraus huic *Extrauag.* ita *Gratian.discept. forens.cap.*238.*num.*29. post *Boer. dec.*224. *num.*2.*Cardin.Mantic.de tacit.& ambigu. conuent.lib.*5.*tit.*13.*n.*33. verum *Quarant. sum.bull.verb.alienatio, num.*18. *vers.tertio declaratur*, dat cautelam vt possit talis locatio fructuum valere, & est, vt beneficiatus obliget se actione personali ad dandam commoditatem, & vtilitatem percipiendi fructus tanto tempore, vltra triennium, etiam vita beneficiati durante, quia tunc non transfert aliquod ius in re, sed tantum tenetur exhibere conductori commoditatem percipiendi fructus, ad quod citat *Rebuff.& Molin* contra principalem sentẽtiam, nempe quod possint fructus beneficij locari vltra triẽnium tenent multi, quos refert *Garz.de benefic.*2.*par.cap.*1.*num.*22 *& seqq.* at ipse

sic *num.* 32. tenet pro opinione per nos adducta, ad quod citat multos.

13 Ampliantur supradicta, vt etiam si locatio vltra triennium bonorum, vel fructuum Ecclesiæ firmetur iuramento, adhuc non tenet, & beneficiatus, qui iurauit non contrauenire, potest libere contrauenire, & agere contra talem locationẽ, etiam ad sui fauorem, & commodum, ita probat fuse Garz. *de benefic. tom* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *num.* 84. *& seqq.* contrarijs respondẽs, quem refert, & sequitur Ricc *in prax. par.* 1. *resol.* 118.

14 Hic obiter obserua, quod locationi bonorum Ecclesiæ factæ a prædecessore non tenetur stare successor, etiam si fuerit facta per triennium, nisi locatio facta fuerit nomine Ecclesiæ, vel pro eius vtilitate, quia tunc obseruanda est a successore, ita tenuit Rota *in vna Auximana locationis die* 24 *Ianuarij* 1590. *coram Orano*, per *glo. Butr. Abb & alios in cap. fin. ne Prælat. vices suas, Alex. cons.* 160. *num* 4. *& seq. lib.* 6. *Couar. variar. resolut. lib.* 2. *c.* 15. *num* 6. *in fin.* & ratio est, quia contractus factus nomine Ecclesiæ non extinguitur per mortem prædecessoris; nã licet prædecessor possit locare ad modicum tempus, tamen cum ius non habeat in fructibus, nisi vita sua durante, non potest per huiusmodi locationem successori præiudicare, *l. si quis domum. ff locat.* Rota *dec.* 1. *de loc. in nouis. Bald. cons.* 255. *lib.* 1. quando vero dicatur locatio facta nomine Ecclesiæ, vel pro eius vtilitate, vide *Genuens. pract. Eccles. q.* 138. qui eandem tenet sententiam. Ad quod aduerte etiam, quod etsi Prælatus obligauerit successorem, adhuc non dicitur contraxisse nomine Ecclesiæ, *Mohedan. dec.* 271. *in fin.* neque enim prædecessor potest obligare successorem, ex quo actio personalis in eum non transit, *Put. dec.* 181. *lib.* 1. nec successor ius aliquod a prædecessore recipit, Rot. *d. dec.* 1. *de loc. in nouis.*

15 Et quod successor non teneatur stare locationi per prædecessorem factæ nomine proprio, fallit pro illo anno, quo mortuus est Prælatus, & conductor terras laborauit, vt post *Pedem. dec.* 82. *nu.* 10. consuluit *Menoch. cons.* 181. *volum* 2. & sequitur *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 119. *in notab. vers. successor Prælatus.*

16 Nota ad supradicta, quod quando locatio est facta nomine Ecclesiæ, & generaliter in omni alio casu, quo successor locationi stare tenetur, conductor quoq; ad illius continuationem cogi potest, *l. qui fundum, ff. locat. Bursat. cons.* 101. *n.* 8. *lib.* 1. *Cephal. cons.* 255. *n.* 25. *Gabr. cons.* 68. *num.* 4. *lib.* 1. & ratio est, quia locator, & conductor sunt correlatiua, ideo dispositum in vno, habet etiam locum in alio, late *Becc. cons.* 45. *num.* 23. cum alijs per *Surd. dec.* 61. *n.* 5.

17 Hac occasione dicendum est etiam, quod conductor rerum Ecclesiæ, qui multum lucratus fuit in primo triennio, potest compelli ad reconducendum pro alio triennio, quod probatur; nam Ecclesia gaudet omnibus priuilegijs fisci, *l. fin.* ubi *DD. C. de sacros. Eccles.* late *Dec. in cap.* 1. *de probat.* sed fiscus gaudet prædicto priuilegio contra suum conductorem, *l. cotem ferro, §. qui maximos, ff. de publicanis, Afflict. in cap* 1. *n.* 27. *de fratrib. de nouo benefic. inuest.* ergo

18 In terminis locationis rerum Ecclesiarum disceptant DD. an antiquus conductor præferatur nouo pro eodem pretio, & pensione; & pro vtraq; sententia potest adduci cumulus authoritatum, verum fauore Ecclesiæ securior est opinio, antiquum conductorem non esse præferendum, ne onus imponatur in re Ecclesiæ, quæ, si alias diceremus, sequeretur, quod semel locando, nunquam posset expellere colonum offerendo tantundem, & ita decisum refert *de Franch. dec.* 406. *de anno* 1588. licet pro contraria opinione fortiter vrgeat dispositio *l. congruit, C. de locat. prædior. ciuil. lib.* 10. vbi disponitur, quod in rebus fiscalibus præferatur antiquus colonus nouo pro eadem pensione, & Fiscus cum Ecclesia in priuilegijs pari passu soleant procedere, vnde *Grat. discept. forens. cap.* 357. *num.* 42. dicit hanc opinionem maximam continere æquitatem, quam administratores Ecclesiæ semper debent habere præ oculis, cum Ecclesia nullum patiatur damnum præferendo primum conductorem secundo pro eodem pretio, vide DD. pro vtraq; sentẽtia apud *Cuuall. com. opin. q.* 756. sed pro prima, & veriori opinione vide etiam *Ricc. decis. Cur. Archiepisc. Neap.* 1. *part. decis.* 181.

19 Vltimo, in hac materia locationis bonorum Ecclesiæ aduerte *Concil. Trident. sess.* 25. *de reform. cap.* 11. inualidasse locationes rerum Ecclesiasticarum factas anticipatis solutionibus, in præiudicium tamen successorum in beneficio, non tamen ad commodum locatorum, obseruãt etiam *Ric. in prax.* 1. *par. resol.* 119. *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 30. *num.* 31. & alij, in quibus terminis posset dubitari, an valeat locatio anticipata solutione, ita vt af-

afficiat successorem, si pensio soluta versa est in vtilitatem Ecclesiæ, in qua dubitatione *Genuen.pract.Eccles.q.167.* tenet, quando notoria esset necessitas Ecclesiæ, vt si rueret, nisi pecunia pro reparatione inueniretur, valere locationem anticipata solutione, & affici successorem, nam in hoc casu si contraheret debitum, successor teneretur, quia verba *Concil.Trident.* sunt clara contra hanc locationem, merito ipse *Genuens.* videtur desiderare declarationem *Sac.Congreg.*

20 Prohibetur etiam in hac *Extrauag.* infeudatio, vel in emphyteusim datio bonorum Ecclesiasticorum, præterquam in casibus a iure permissis, ac de rebus, & bonis in émphyteusim ab antiquo concedi solitis, pro quorum verborum declaratione dicendum est adhoc, vt dicãtur bona ab antiquo concedi solita sufficere vnicã cõcessionem, & lapsum quadraginta annorum, secundum opinionẽ *Barbos.* & aliorum apud eum *de iur. Eccl. lib.3.cap.30.num.21.* secundum vero opinionem *Genuens.in prax. Cur. Archiepisc. Neap.cap.75.num.5.& Rot.dec.160.nu.5. par.2.diuers.* & in alijs relatis a *Barbosa cit. loc.* tunc dicitur res solita concedi, quando solitum probatur, vel per duas alienationes cum cursu quadraginta annorum, vel per vnicam concessionem solenniter factam, quibus in casibus posse iterum libere rem concedi, & alienari, est commune, etiam absq; solennitate, dummodo tamẽ cõcurrãt nonnulla requisita.

21 Primo, quod res solita concedi, & deuoluta non sit facta de mensa Ecclesiæ, & incorporata mensæ, in quo casu non potest res solita concedi iterum reconcedi, est indubitatum apud omnes; quod vero discutitur in hoc casu, est, quando dicatur res incorporata, & effecta de mensa Ecclesiæ, in qua discussione variæ sunt Doctorum opiniones, prout omnes collectæ videri possunt apud *Genuens.pract. Eccles. q.12.* inter quas varietates illa videtur tutior opinio, quod si appareat de expressa declaratione Prælati, an velit, vel nolit rem deuolutam incorporare, illi standum est; si vero de illa non appareat, & tunc si magis vtile sit Ecclesiæ rẽ deuolutam incorporare, quam iterum concedere, statim quod res est deuoluta, & reuersa ad Ecclesiam absque aliquo tẽporis interuallo censetur effecta de mensa, & incorporata, & proinde non potest iterum reconcedi; quod si sumus in dubio, an sit vtilior incorporare, quam reconcedere, & tunc si post deuolutionem sunt elapsi quadraginta anni, præsumitur incorporatio; si vero incorporatio est damnosa, tunc quia Prælatus non potest nec expresse, nec tacite præiudicare Ecclesiæ, merito vllo vnquam tempore præsumitur incorporatio, ita colligitur ex diuersis opinionibus DD.

22 Secundo requiritur adhoc, vt res solita concedi possit ab Ecclesia iterum reconcedi sine solennitatibus, quod prima causa non cessauerit; prima causa concessionis fuit, vt res melioraretur, si iam est meliorata, cessat prima causa, & non potest iterum reconcedi, & semper dicitur mutata prima causa, quando res est mutata, & non perseuerat in statu pristino, est commune apud omnes, vide *Quaran. in sum.bull.verb.alienatio.nu.39. Cæsar de Graff.dec.4.nu.17.de reb.Eccles.non alien. Seraph.dec.1490.num.7. Genuens.in prax. Cur. Archiepisc.Neap.cap.75.* intra *nu.6. Barbos.de iur.Eccles.lib.3.cap.30.num.20. in fin.* vbi plures citat.

23 Tertio, adhoc, vt res Ecclesiæ solita concedi, possit iterum reconcedi sine solennitatibus, requiritur, vt noua concessio sit euidenter vtilis Ecclesiæ, probant illa expressa verba in *text.Extrauagantis* posita, *Et tunc Ecclesiarum euidenti vtilitate*, vnde ex dictione illa, *tunc*, quæ denotat extremitatem temporis, *l.4.ff.de condit. & demonstr.* deducunt DD. non sufficere adfuisse vtilitatem in prima cõcessione, sed requiri euidentem vtilitatẽ in noua concessione, ita *Genuens.in prax. Cur.Archiepisc.Neap.cap.75.nu.6. ad fin.* docet aperte *Leo Thes. for.Eccles. par.1. cap.15.num.42.* vbi dicit, quod si Prælatus rem deuolutam Ecclesiæ vult iterum cõcedere pro eodem canone, seu etiam cum aliquo augumento eiusdem canonis, vel seruitutis Episcopo præstandæ, non tenet inuestitura, nisi tunc fiat cum Ecclesiarũ euidenti vtilitate; ita quod si Ecclesia tempore deuolutionis potuisset percipere centum ducatos annuos, dentur centũ, & vltra; non autem si a defuncto vltimo inuestito percipiebat ducatum vnum, dẽtur Prælato, & mensæ Ecclesiæ duo ducati; ita *Leo cit.loc.* hæc opinio probatur etiã valide ex *text. in cap.2. de feud.* vbi consultus Summus Pontifex, an feudum per mortem vassalli ad Ecclesiam Mediolanensem reuersum, posset per Archiepiscopum alteri concedi; respondit dicto Archiepiscopo consulenti affirmatiue, his verbis, videlicet, *Si videris expedire*, ex quibus verbis determinant Scribentes, quod si Ecclesia maiorem senserit vtilitatem

tem retinendo,quam de nouo concedendo rem ad ſe deuolutam, non poteſt denuo concedere,quia conceſsio non eſt ei expediens iuxta diſpoſitionem prædicti *cap.2.*docet etiam *Ricc.in prax.reſolut.*5. *par.*1.qui adducit plures *Rot.*deciſiones, *Barboſ.de iur.Eccleſ.lib.3.cap.30.num.*17. Quæ reſolutio ampliatur procedere etiã ſi fuerit data Prælato magna quantitas pecuniarum pro huiuſmodi noua conceſsione,cum hoc non redundet in commodum, & euidentem vtilitatem Eccleſiæ, ſed ipſius Prælati, quod non attenditur, ita declaraſſe *Rot. in vna Peruſina Molendini* 23.*Maij* 1567. *coram D.Cotta, & coram D. de Graſſis Bononien. de Pipinis* 9.*Decembris* 1577. *& coram D.Brauo Caſtri Montis Portij* 9.*Martij* 1580 teſtatur *Honded.conſ.*51.*in fin. num.*60.*&* 61. *lib.*1.& refert *Grattan.diſcept.for.cap.*379. *num.*22.

24 Sed quia vidi paſsim in quadam Eccleſia Cathedrali bona emphyteutica notabilis redditus ad illam deuoluta, iterum concedi ſine ſolennitatibus cum augumẽto antiqui canonis modicæ quãtitatis, recepta pecuniarum ſumma in beneficium beneficiatorum, contra ſupradicta. Quæro, an poſsint prædictæ reconceſsiones ſaluari ſaltem conſuetudine? Reſpondeo,quod hæc conſuetudo licet ſit vtilis beneficiato, quia eſt damnoſa Eccleſiæ, non eſt admittenda, ita *Rota dec.*10.*de conſuet.in antiq.Abb.in cap. clerici de iudic.Rolan.conſ.*23.*num.*9.*lib.*2. *Soc.in c.ſi quis clericus,fol.*19. *de for.comp. Gratian.diſcept.foren.cap.*340.*num.*26. & in terminis noſtris regulare eſt,quod cõſuetudo non poteſt diminuere ſolennitates requiſitas a canone in alienatione rei Eccleſiaſticæ,per *text.cum glo.in cap.cum cauſa,de ſent.& re iudic. & in cap.*1. *de conſuet. & in cap.quæ in Eccleſiarum de Conſtit. Abb.in cap.nulli,de reb.Eccleſ.non alien.*vbi etiam *Imol.*2.*col. Bald.in auth. hoc ius,*4.*col.*C.*de ſacroſanct.Eccleſ.Felin. in cit.cap.cum cauſa,num.*11. qui *nu.ſeqq.* ponit huius regulæ duodecim fallentias, *Io.Andr.in cit.cap.nulli, Benintend.dec.*13. *num.*7.*Honded.conſ.*55.*num.*30.*lib.*1. plene *Laurent.de Rodulph.in ſua diſp.*quæ incipit *Quæſtio trimembris, verſ.contrarium, Soc.Sen.cõſ.*29. *viſo quodam themate,n.*26. *lib.*1.*Ferret.conſ.*248.*num.*30. *lib.*2. *Marreſcot.var.reſolut.libr.*1.*cap.*95. *num.*25. *Quarant.ſum.bullar.verb.alienatio,n.*30.

25 Quarto res Eccleſiaſtica ſolita concedi,ſi ad Eccleſiam deuoluatur,poteſt iterum concedi ſine ſolennitatibus, dummodo non alteretur ſolitum, DD.communiter in *cap.*1.*qui feud.dare poſſ. Clar. in §.feudum, q.*15. *Genuenſ.in prax.c.*75. *intra nu.*6. *Nouar.nou.iur.Pontific.concl. tit.de alienat.rer.Eccleſ.concl.*1. *alias* 23. *ſub num.*16.exemplificatur hæc alteratio in emphyteuſi, vel feudo ſolito concedi pro maſculis, in quo caſu ſi occurrit noua conceſsio, non poteſt concedi maſculis,& fœminis,quia alteratur ſolitũ,quod exemplum limitatur,vt emphyteuſis, vel feudum ſolitum concedi pro maſculis, poſsit reconcedi etiam pro fœminis ob merita inueſtiti, quia expedit Eccleſiæ benemeritos ad bona, quæ ſunt ſolita concedi,admittere, vt alij eorum exemplo ad ſeruitia præſtanda Eccleſiæ alliciantur,*Mantic.de tacit.& ambig.conuen. lib.*23.*tit.*20.*num.*28. *poſt Cardin.Zabar. in cap.ex parte,de feud.Iaſ.in l.ex hoc iure, nu.*61.*ff.de iuſtit.& iur.Curt.de feud.p.*2. *q.*6.*num.*5. Sed his non obſtantibus in terminis huius *Extrauag.ambitioſæ,* hodie neq; ob remunerationem ſeruitiorũ poteſt alterari ſolitum aliarum conceſsionum, nec admitti fœminæ ad emphyteuſim, vel feudum ſolitum concedi maſculis ſine aſſenſu Apoſtolico,ita *Genuẽſ. in pract.Eccleſ.q.*14.*num.*4. licet in *prax. ſupra cit. loc.* concurrat indiſtincte cum prima opinione;emphyteuſis vero ſolita concedi maſculis, ſi deinde per quadraginta annos per binos actus reperiatur etiam conceſſa fœminis, poterit libere concedi fœminis, nec diceretur alterari ſolitum, ita idem *Genuenſ.pract.Eccleſ. quæſt.*107.

26 Dubitatur, an Prælatus poſsit bona Eccleſiæ ſolita concedi in emphyteuſim, cõcedere in feudum ſine ſolennitatibus. Reſpondeo non poſſe, ita tenet *Alexan. conſ.* 9.*num.*1.*&* 2.*lib.*3.& ratio eſt, quia alteraretur ſubſtantialis forma contractus,& deterioraretur conditio Eccleſiæ, nam emphyteuta Eccleſiæ ceſſando a ſolutione canonis per biennium,cadit a iure ſuo,*c.potuit,de locat.l.*2 *C.de iur. emphy.* ſed feudatarius Eccleſiæ etiam ſi non ſolueret cenſum per mille annos, non cadit a iure ſuo,ita *Speculat.de locat.* §.*nunc aliqua,verſ.*75.*Imol.in c.*2.*de feud.Gemin. in c.ad Apoſtolicæ,§.ſed licet,de re iud.in* 6.

27 Quinto, res Eccleſiæ ſolita concedi in feudum,vel in emphyteuſim, ſi ad Eccleſiam deuoluit, poteſt reconcedi ſine ſolẽnitatibus, dummodo conſuetudo concedendi non fuerit inducta per vim,vel res non fuerit data Eccleſiæ cum conditione,& pacto,quod nõ poſsit alienari; *DD.*

in

in cap.1.qui feud.dar.poss. refert *Genuens. in prax.cap.75.sub n.6.* qui addunt etiam aliud requisitum in hac concessione rei solitæ concedi, & est, dummodo Ecclesia tempore primæ concessionis non fuerit diues, & tempore secundæ depauperata, *Redoan.de reb Eccles.q.61.*

28 Quæstio est solennis inter DD. in hac materia, an si res solita concedi, fuerit concessa cum pactis,& nouis conuentionibus, nunquid pacta reijciantur, & remaneat in reliquis valida concessio, in qua quæstione vtraq; pars est disputabilis;& proinde tenent multi,quod concessio valeat reiectis pactis inutilibus, & insolitis,ita *Bald.in cap.1 §.1.de his,qui feu. dare poss.* ubi *Martin. Laudens.Fulgos.conf.220.Io.de Imola in cap.ex parte, num.30. de feud Iac.cob.de Sancto Geor. in sua Inuest. in verb.in feudū.col.12.Glos.Paris.*damnati Auctoris §.41 *num.*45. vbi alios cumulat *Tiraq.in tract.retract.conuent. ad fin. num.*144 & alij.Contrariam sententiam, quod concessio vitietur in totum, & annulletur,voluerunt *Bart.in auth.qui rem, C. de sacros Eccles Bald in l quæcumq;C.de bon.quæ liber.Lup.alleg.*50. *Calcan consil.129.Alex.consil.*17 *lib.*4. *Crot.in repert.l.1. §.sed si mihi,de verb oblig. Couar.variar. resol.2 cap.*16. & alij. Prima opinio iudicatur communis.Secunda verior, & probabilior, ea potissimum ratione,quod in his, quæ dependent a voluntate duorum, & agitur de obligatione contrahenda, si actus non valet, vt fit, non valebit, vt fieri potest, iuxta doctrinam *Bart.* communiter receptam in *l.1 §.si quis ita, de verbor.oblig per text.in l.1 §.eum,qui,de constit.pecun.* & pro hac secunda opinione est *dec.Afflict.*107.vbi emphyteusis Ecclesiæ solita concedi ad secundam generationem, quia fuit concessa in perpetuum, fuit iudicata nulla concessio perpetua etiam quoad secundam generationem, voluit etiam cum hac secunda sententia *Redoan.de reb.Eccles. non alien. q.6.de locat.rer. Eccles* tradit *Camer.in cap.Imperialem,car.32,lit.N.*

29 Controuersum est etiam, an Prælatus possit rem solitam concedi in feudum, vel emphyteusim, concedere suis agnatis,& cognatis,aut affinibus; in qua controuersia verior est opinio affirmatiua, quando prædicti idonei sunt, & concessio fit palam,bona fide,& sine Ecclesiæ læsione,iuxta *glos.in cap.1.in glos.fin. si de inuestit.inter dom. & vass.orit. Capyc.*qui multa in hoc ponit in *sua inuest. in verb. Prælati Ecclesiarū,4.col.vers.nona cōclusio, Redoan.* qui fuse agit articulum *in tract. de reb.Eccles.non alien.q.2.carta mihi* 29. cōtrariam opinionem defendunt Classici,& graues DD. vt videre est apud *Redo.* ita, & taliter,vt aliqui cognoscentes primam sententiam veriorem,adhuc consuluerunt vt Prælati se abstineant a prædictis concessionibus, ita *Camill.de Curte diuers.iur.feud.fol.mihi* 14. *num.*57. *in fin.* Et quando talis concessio præsumeretur in fraudem, late *Ricc. in prax. 1.part. resolut.*16.

30 Quando vero concessio est damnosa Ecclesiæ, etiam quoad alias res fuisset millies concessa, non valet; nam *Paulus IV.in sua Constit.2.incip. Iniunctum nobis apud Laert.Cherubini. tom.1. pag.*729. quam *Constit.*innouauit *Pius IV.Const. incip.Prouida, apud eundem Laert.tom.2. pag.*21.generaliter irritas declarauit omnes alienationes rerum Ecclesiasticarum in damnum Ecclesiarum,vel non seruatis iuris solennitatibus.

SVMMARIVM.

1 *Res Ecclesiæ modici valoris quomodo alienari possint. Et quæ requirātur, & quæ dicatur res modici valoris, num.2. Quid in Episcopo,qui iurat non alienare inconsulto Summo Pontifice, num.3.Et quid de modica parte magni prædij, num.4. Cuius Episcopi requiratur licentia, & an Vicarij,n.5.*

6 *Alienari non possunt annui redditus Ecclesiæ, & an minui,vulgo dictum,* calare, *nec etiam hypothecari,nu.7. Nec pignorari,num.8.Nec censum imponi super bonis illius, num.9.*

10 *Alienari non possunt actiones, iura, nomina debitorum, & similia* Ecclesiæ,*& an transigi,num.11. Et actionem cedere,nu.12.Vel compromitti, num.13. Quid de bonis per alium possessis,num. 14. & 15. Quid de confessione,& recognitione,num.16.*

17 *Seruitus non potest imponi super rebus Ecclesiæ.*

18 *Permutari bona Ecclesiæ non possunt. Et quid de permutatione inter duas Ecclesias.*

19 *Arbores quando euelli possint, vel incidi in fundo Ecclesiæ. Et quid veniat*

niat nomine arborum, num. 20.

21 *Fructus bonorum Ecclesia non possunt dismembrari.*

22 *Alienari non possunt bona mobilia pretiosa, & qua, & an pecunia, num.* 23.

24 *Retrouenditio an possit fieri ab Ecclesia sine solennitatibus.*

25 *Capella, & sepultura an possint concedi sine assensu Apostolico, & quid de iure patronatus, n.* 26.

27 *Reliquia Sanctorum an possint concedi sine licentia.*

28 *Oblationes facta alicui Imagini an possint alienari sine assensu Apostolico.*

29 *Pensiones an possint vendi, vel locari vltra triennium, & an mandatum procura vltra triennium ad locandum teneat, num.* 30.

31 *Alienari an possit res data Ecclesia cum licentia alienandi, & quid si cũ prohibitione alienandi, & quid de re data Religiosis incapacibus, n.* 32.

33 *Bona Ecclesie non possunt concedi ad beneplacitum.*

ANNOTATIO I.

§. II.

1 NOta prohiberi in hoc *text. Extrauag. Ambitiosa* alienationẽ bonorum Ecclesiasticorum immobibilium, & mobilium pretiosorum, & quoad immobilia generaliter *textus* loquitur, ita vt quomodocumq; sint talia bona, alienari non possunt sine solennitate; excipiunt tantum DD. bona immobilia exigui valoris, quæ alienari possunt sine assensu Apostolico, sed solum cum licentia Episcopi, iuxta dispositionem *cap. terrulas* 12. *qu.* 2. late *Redoan. de reb. Eccles. non alien. q.* 51. *c.* 20. *num.* 6. & *in rubr. de rer. exiguar. immob. Eccles. alienat. q.* 13. *nu.* 19. in qua re Scribentes aliqui permittunt hanc alienationem sine assensu Apostolico in terrulis Ecclesiæ modici valoris tantum, vt loquitur *Ricc. in prax.* 1. *par. res.* 36. & alij apud eum. Verum dicendum est secundum alios, & melius, non tantum sufficere vt res sit modici valoris, sed etiam requiri copulatiue, quod non sit vtilis Ecclesiæ, & quod alienatio fiat ex necessitate, ita disponunt aperta verba prædicti *cap. terrulas*, hoc modo, *Terrulas, aut vineolas exiguas, & Ecclesia minus vtiles, aut longe positas paruas Episcopus sine consilio Fratrum, si necessitas fuerit, distrahendi habeat potestatem*; ex quibus uerbis colligitur desiderari ad hanc alienationem res exiguas esse minus utiles, uel longe positas, & necessitatem, docet *Marerat. var. resol. lib.* 1 *resol.* 25. *num.* 13. *Quarant. in sum. bul. verb. alienatio, num.* 41. *Genuens. in prax. cap.* 75. *num.* 3. & aduerte, quod concurrit hic necessitas, quando adest euidens utilitas, *Redoan. vbi supra, rubr. de causis, propter quas fiunt alienationes, &c. num.* 28. *fol.* 113. ubi nomine necessitatis in hac materia uenit, & intelligitur omnis iusta causa.

2 Quæritur in his terminis, quæ dicatur res exigua, & modici ualoris. In qua re respondẽt nonnulli rem immobilem, cuius ualor nõ excedit viginti solidos, idest viginti aureos, dici exiguã, & modici ualoris, ita DD. relati per *Genuens. in prax. cap.* 75. *sub num.* 4. & a *Ricc. in prax. cit. loc. resol.* 36. *vers. sed quastionis est*; Alij dicunt rem modicam iudicandam iuxta mentẽ Prouincialium, & Synodalium decretorũ cuiuscumq; patriæ, cum in his attendatur loci consuetudo, ita *Leo in Thes. for. Eccl. par.* 1. *cap.* 15. *num* 7. & alij apud eum. Cæteri, & melius hoc totum remittunt arbitrio boni uiri, & prudentis Iudicis, qui attendere debet consuetudinem terræ, temporum, locorumq; qualitatem, & cõditionem Ecclesiæ, an pauper sit, uel diues, ita *Redoan. cit. tract. q.* 10. *Quarant. cit. loc. num* 41. *in fin. Genuens. & Ricc. loc. cit.* & alij. Regulariter vero dicit *Genuens. eod. loc.* quem sequitur *Bonac. tom.* 1 *tit. de alienat. bon. Eccles. disp.* 2. *q. vnic. punct.* 4. *num.* 3. *vers. ad cognoscendum*, Terrulam minimi valoris ascendentem ad valorem ducatorum decem. Hæc opinio *Genuens.* habet quid rigoris contra facultatem *cap. Terrulas*, quam ampliat *Gratian. discept. forens. cap.* 452. *nu.* 10. vbi tenet modicum esse prædium in hoc proposito, cuius valor ascendit ad summam scutorum quadraginta, qui loquitur de moneta Romana, vbi ipse scribit, quæ quantitas ascendit ad ducatos 44. Regni; Inter hos adest opinio mediam viam tenens, rem dici modici valoris, si nõ excedat 25. scuta monetæ Romanæ, & ita declarasse Sacr. Congreg. refert *P. Thesaur pract. Eccles. par.* 2. *verb. alienatio, cap.* 1. *versic. & quidem in fin.*

3 Ampliatur dispositio *cap. Terrulas*, vt illa

illa procedat, & possit Prælatus res, de quibus in eo concedere sine assensu Apostolico, etiam si iurauerit non alienare inconsulto Summo Pontifice, vt hodie iurant omnes Episcopi; quia dicto iuramento non obstante, potest concedere res modicas, & Ecclesiæ inutiles, *Cardin. Tusc. conclus. 175. in verb. alienatio bonorū, num. 14 fol. 248. 1. par. Guid. Pap. decis. 156.* qui testatur dispositionem *cap. Terrulas*, procedere tantum in re modici valoris, non vero in alijs rebus etiam infructuosis, *Gratian. discept. forens. cap. 252. num. 5.*

4 Limitatur tamen dispositio *cit. c. Terrulas*, vt illius vigore non possit alienari modica pars magni prædij Ecclesiæ, quia si hoc permitteretur, paulatim possent alienari omnia prædia Ecclesiæ, contra, & in fraudē *Extrauag.* ita optime aduertit *Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. 75. num. 6. in fin.* & patet ad sensum.

5 Nota, quod licet in alienatione rei Ecclesiæ modici valoris facienda, iuxta *cap. Terrulas* non requiratur assensus Apostolicus, est tamen necessaria licentia Episcopi concedenda præuia causæ cognitione super requisitis *d. cap. Terrulas*, quā licentiam non potest dare Episcopus illius Diœcesis, in qua sita est res alienanda, sed debet esse Episcopi, cui beneficium, ad quod eadem res spectat, subiectum est; ita vt Episcopus Ecclesiæ, non Episcopus rei debeat interponere talem authoritatem, probatur in *auth. hoc ius porrectum, C. de sacrosanct. Eccles.* ita *Innoc. in cap. Pastoralis, col. 2 de priuileg. Schrader. de feud. 2. par. 9. par. princ. sect. 3. num. 161. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. tit. 7. lib. 4. nu. 37. Gratian. discept. forens. cap. 452. nu. 7. & 8.* Nec facultatem prædictam potest concedere Vicarius Generalis, nisi specialiter ab Episcopo fuerit illi demandata, *cap. alienationes 12. q. 1. Caualc. dec. 45. nu. 40. par. 1.* quia cum iura in hoc casu expresse nominent Episcopum, eius industria est electa, & consequenter excluditur Vicarius, ita in specie *Redoan. de reb. Eccl. non alien. rubr. de auth. Prælati in alien. interp. num. 60. fol. 206.* & sequitur *Gratian. discept. forens. cap. 379. a n. 10. vsq; ad 16.*

6 Appellatione immobilium, quæ prohibentur alienari in hac *Extrauag.* veniunt etiam annui redditus Ecclesiæ, qui alienari non possunt sine solennitatibus, est commune, probatur ex *l. iubemus nulli, C. de sacrosanct. Eccles.* docet *Redoan. citat. tract. q. 14.* sequitur *Ricc. in prax. 1. part. resol. 41.* quod etiam probat exemplo Ciuitatis, cuius annui redditus alienari nō possunt sine solennitate requisita in venditione rerum immobilium, ex *l. fin. & ibi Bart. & alij, C. de vendit. rer. ciuit. lib. 10.* & non solum non possunt in totum alienari, sed nec etiam minui, vt vulgo dicimus, *calare*. Quod intellige, quando contractus annui redditus stat in sua firmitate, & non est rescissus, *Redoan. cit. tract. q. 2. cap. 16. & cap. 44. & q. 14. num. 21.* quod si contractus est rescissus, & pecunia est penes depositarium, vel alias quomodocūq; in censu facto cum pacto de retrouendēdo, est facta reemptio, & tunc cum dicatur nouus contractus, & sit in libera facultate Ecclesiæ, vel Clericorum, quem velint de dicta pecunia inuestire; promde si non inueniantur tot redditus, vt exsoluebantur per primum debitorem, potest dicta pecunia reinuestiri pro quantitate redditus, quæ reperitur, ita post multos distinguit *Ricc. decis. Cur. Archiep. 134. 1. par. per tot.* & sequitur *Nouar. nou. iur. Pontific. pract. conclus. 1. de alien. rer. Eccl. num. 9. & Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 6. num. 11.* qui omnes dicunt, quod in hoc secundo casu distinctionis non requiritur assensus Apostolicus.

7 Non solum vendi, sed nec etiam hypothecari possunt bona Ecclesiæ sine solennitate, de qua in *Extrauag.* probatur ex *cap. nulli, de reb. Eccl. alienan.* & expresse in hac *Extrauag.* *Redoan. q. 2. c. 6. & q. 51. cap. 29.* Verum quia hypotheca est generalis, & specialis; dubitatur inter DD. an etiam generalis hypotheca bonorum Ecclesiæ sit prohibita, & quidem in terminis *cit. cap. nulli*, cuius hæc sunt verba, *Neque specialis hypothecæ titulo obligare*, tenent nonnulli generalem nō esse prohibitā; sed per *Extrauag.* omnino dicendum est prohiberi etiam generalem, quia *textus* illius loquitur generaliter, & simpliciter de hypotheca; & quando prohibetur alienatio simpliciter, videtur prohibitus omnis actus, per quē alteri quæritur ius aliquod in re, *l. vlt. C. de reb. Eccles. non alien.* & ita tenet, & probat *Quarant. in sum. Bullar. verb. alienatio, nu. 17.* ex opinione *Nouar.* & aliorum, & quoad inualiditatem actus probat late *Loter. de re benefic. lib. 3. qu. 25. num. 13. & seqq.* qui quoad pœnam aliter sentit, sed de pœna dicemus inferius.

8 Ex dictis Collige primo, bona Ecclesiastica non posse nec etiam pignori dari, nisi in extrema, & vrgenti necessitate, *c. 1. vbi Abb. de pignor. Couar. var. resol. cap. 15. num. 8. vers. hactenus, de locat. Redoan. de reb. Eccles. non alien. q. 2. c. 6. Bellet. disquisit. clerical. p. 2. de pœn. cler. §. 34. n. 2.*

Col-

9 Collige ſecundo; ſuper bonis Eccleſiæ, ſicut & in bonis minorum, non poteſt imponi cenſus ſine cauſa, & abſque legitimis ſolennitatibus, *Tiraq. de retract. lign. §. 1. gloſ. 6. num. 6.* Roland. *conſ. 59. num. 9. & ſequ. & num. 28. lib. 2.* Ricc. *in prax. 1. p. reſolut. 46.* Rota *in vna Romana cenſus 17. Martij 1600. coram D. Iuſto,* relata apud Cenc. *de cenſib. dec. 40. num. 5.* Aduertendũ, quod quandocumq; reperiretur contractus cenſualis nullus ob defectum ſolennitatis, Eccleſia teneretur reſtituere ſortem principalem, vt teſtatur Ricc. fuiſſe deciſum per Rot. *Roman. reſol. 68. num. 6. in prax. 1. par.* Quod intellige, quando ſors principalis reperiretur penes ipſam Eccleſiam, vel eſſet verſa in vtilitatem illius, & hoc probatur ex ratione adducta per eundem Ricc. ne Eccleſia locupletaretur cum aliena iactura, ergo quando non eſt facta locupletior, non tenetur. Amplia ſupradicta, etiam ſi cenſus impoſitio fieret pro extinguendo alio cenſu, per quem maiori intereſſe grauatur Eccleſia, quia adhuc requiritur aſſenſus Apoſtolicus, habetur ex *dec. Seraph. 1109.* vbi fuit iudicatus validus talis cenſus, ex quo concurrebat cum vtilitate ſolennitas.

10 Veniunt etiam appellatione immobilium bonorum Eccleſiæ, & conſequenter comprehenduntur ſub prohibitione alienationis actiones, iura, nomina debitorũ, & ſimilia, ita *Abb. in cap. nulli, de reb. Eccl. alien. Quarant. ſum.* Bullar. *verb. alienatio, num. 26. Viu. dec. 138. num. 46. Pereira de empt. cap. 13. num. 12. Menoch. de præſumpt. q. 142. num. 16. lib. 4. Valaſc dec. 77. Nouar. nou. iur.* Pontific. *prax. concluſ. 1. tit. de alien.*

11 *rer. Eccleſ. nu. 9.* Vnde tranſactio non poteſt fieri ab Eccleſia ſine debitis ſolennitatibus, quia in ea interuenit ceſſio iuriũ, *Verall. dec. 106. par. 1. & 314. par. 3. Borrell. in ſum. dec. tit. 15. num. 24. tom. 1. Piliuc. de ſtat. cler. tract. 44. cap. 3. num. 25. Nouar. vbi ſupra, num. 13.* Et hæc de tranſactione procedunt non ſolum quando fit tranſactio de rebus per Eccleſiam poſſeſſis, ſed etiam quando fit de rebus poſſeſſis per alium, in qua tranſactione licet vere non interueniat tranſlatio dominij, tamen non poteſt negari, quod non ſit ſpecies alienationis, propter perpetuam exceptionem, quæ paratur poſſeſſori, *l. 1. §. at qui tranſigit, ff. ſi quid in fraud. patr.* ideo erit neceſſaria ſolennitas, cum in prohibitione alienationis rerum Eccleſiæ non ſolum veniat alienatio ſtricte ſumpta, prout eſt illa, per quam transfertur dominium, ſed etiam omnis alienatio largiſſime accepta, per quam ius aliquod auffertur, *gloſ. in cap. nulli,* vbi *Butr. de reb. Eccl. non alienan. Bart. in l. nulli, ff. de tranſact. Salic. in l. non ſolum, C de præd. minor.* & ita ſeruat Rota, de qua per *Caputaq. dec. 106. par. 1.* vbi quod ceſſio iuris, litis, & cauſæ, & tranſactio ſuper re Eccleſiæ non eſt valida, ſi non interueniat ſolennitas, cum quodammodo ſit alienatio, & ſufficit, quod actio competat ad rem Eccleſiæ, adhoc, vt tranſigens debeat adhibere ſolennitates, *Abb. in c. 1. n. 8. de poſ.*

12 Et paſſim prohibetur remiſſio actionis tranſigendo abſque ſolennitatibus, ſi fiat per beneficiatum, ſeu adminiſtratorem, quia ſicut habens actionem, videtur rem ipſam habere, *l. qui actionem, ff. de reg. iur.* ita qui remittit actionem, videtur remittere ipſam rem, & qui poſſidenti rem dimittit, dicitur illam alienare, ideo requiritur ſolennitas adhibenda per beneficiatum, vel adminiſtratorem, *Tiraquell. Dec. Pinell.* & alij, de quibus per *Surd. conſ. 451. num. 4. & ſeqq. & verſ. 25. verſ. non ignoro, lib 3. Ricc. in prax. 1. par. reſol. 42.*

13 Vnde nec etiam Compromiſſum de rebus Eccleſiaſticis abſque conſenſu Epiſcopi, & Papæ, poteſt fieri, & ſi Laudũ fuerit ſecutum ex tali Compromiſſo ſine aſſenſu prædicto, nunquam præiudicare ſucceſſoribus, *Caputaq. dec. 165. par. 1.* cum ex eo poſſit ſequi alienatio, *Abb. in c. cum tempore, num. 3. de arbit. Lup. alleg. 102.* quæ alienatio non poteſt fieri, etiam per Epiſcopum, abſque conſenſu Superioris, *DD. cap. 2. de tranſact.* ideo non præiudicat ſucceſſori, *Butr. Abb. & Imol. in cap. cum tempore, de arbit.*

14 Limita prædicta; ut tunc non ualeat Tranſactio, uel Compromiſſum de rebus Eccleſiaſticis, quando res Eccleſiæ per Beneficiatum, uel Adminiſtratorem, alijs dantur, uel alienantur, ſecus eſt, ſi Eccleſia retineat, licet aliquid det, uel faciat, ita poſt *Bart. Iaſ. Pinell. Ruin. &* Rolan. docet Ricc. *in prax. 1. par. reſol. 43. Barboſ. de iur. Eccleſ. lib. 3. cap. 33. num. 40.* quod intellige ſi non det rem alienari prohibitam. Admittit *eod. loc.* Ricc. *num. 3.* Tranſactionem ſine ſolennitate in rebus Eccleſiæ, nondũ incorporatis, cuius opinio eſt contra ſupra firmata, nec eſt omnino tuta; nam licet in tali caſu Eccleſia non alienet rem, dum illam non tenet, nec tenuit, cedit tamen actionem, quam habet ad illam, quã ceſſionem etiam prohiberi, firmauimus ſupra.

15 Contra ſupradicta de Tranſactione rerum nondum incorporatarum obſtat fortiter

titer in contrarium communis regula, quod Prælatus, seu Beneficiatus potest præiudicare Ecclesiæ in acquirendis, de qua apud *Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, num.* 43. *& Barbos. cit. loc. num.* 42. quam omnes admittunt. Cui regulæ respondetur, illam procedere in acquisitione legati, & hæreditatis, & quoad euitationem pœnæ extrinsecæ, de qua in hac *Extrauag.* non tamen intrinsecæ nullitatis contractus; vnde Ecclesia grauata in trāsactione rei, nondum incorporatæ, vel in repudiatione hæreditatis, aut legati, quia Rectores illius debent facere vtilia; prætermissis inutilibus, potest agere contra Rectores, qui illi præiudicauerunt in acquirendis, & contra partes ad rescissionem contractus, quia nunquam præcluditur via Ecclesiæ aduersus remissionem, seu repudiationem rei non incorporatæ, hæreditatis, vel legati, factam in damnum ipsius per remedium restitutionis in integrum, ita *Quarant. cit. loc. num.* 43. ante *fin. vers. aduerte, quia tam per nouam*, quē sequitur *Gratian. disceptat. forens. cap.* 674. *num.* 20. *&* 21. ex adductis per *Rimin. Sen. cons.* 315. *num.* 15. *&* 16. *lib.* 2. iuxta doctrinam *Bald. in l. pupilli, de repud. hared.*

16 Confessio quoq; & recognitio iuris alterius facta per Beneficiatum, vel Administratorem sine solennitatibus, non valet in præiudicium Ecclesiæ, & successorū quando recognitio, vel confessio est facta sponte, & voluntarie, vel in iudicio ex abrupto, & absq; interrogatione, ita docet *Gratian. discept. forens. cap.* 674. *nu.* 18. *&* 19. ratio est, quia Prælatus, vel Administrator non potest præiudicare Ecclesiæ, *Alex. in l. legatum, num.* 2. *ff. de legat.* 1. *Caputaq. dec.* 106. *in fin. lib.* 1.

17 Seruitus etiam quæcumq; prohibetur imponi super rebus Ecclesiæ sine solennitatibus; est enim generale super prohibito alienari, non posse vsumfructum, vel seruitutem realem constitui, ita *Barbos. in l. vsufructu* 58 *ff. solut. matrim. num.* 15. *vers. item, & iuxta*, tenent in nostris terminis *Rebuff. in comp. alienat. num.* 4. *&* 6. *in fin. Nouar. nou. iur. Pontific. conclus. de alienat. rer. Ecclesi. conclus.* 1. *n.* 7. *& Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap.* 6. *nu.* 13. vbi defendit constituentem seruitutem aquæductus prædio Ecclesiæ ad beneficiū prædij cuiusdam Confraternitatis sine assensu Apostolico incidisse in pœnas *Extrauag.*

18 Permutare res Ecclesiæ est prohibitū, nemo est, qui dubitet: quia permutatio dicitur alienatio proprie, *cap. nulli, de reb. Ecclesi. non alien.* vbi *Abb. num.* 1. *Redoan. de reb. Ecclesi. non alien. q.* 2. *cap.* 4. & transfert dominium *l.* 1 *ff. de rer. permut.* eandē *Extrauag.* comprehendere permutationē probat *Marescot. var. resol. lib.* 1. *resol.* 50. *num.* 44. Quod controuertitur in his terminis est, an permutatio sit valida sine solennitate inter duas Ecclesias, *Ric. in prax.* 1. *p. resol.* 71. probat de iure *Extrau.* procedere tantum in permutationibus faciendis cum secularibus, ne bona Ecclesiæ profanis vsibus applicentur, & inter duas Ecclesias non requiri assensum Apostolicum, idq; tenuit etiam *Treut. dec.* 56. *par.* 2. ea ratione, quia finis prohibitionis de non alienandis bonis Ecclesiæ in *Extrauag.* fuit in consulendo Ecclesiæ indemnitati, quæ Ecclesia ibi in vniuersali accipitur, non autem pro vnaquaque particulari, ergo semper quod res remanet penes vnam Ecclesiam, non contrariatur fini prohibitionis. Et opinio aperte posset probari per *cap.* 1. *de reb. Ecclesi. non alien.* vbi permittitur Episcopo permutare bona duarum Ecclesiarum, accedente consensu ambarum partium. Verū contraria sententia, quod in tali permutatione requiratur assensus Apostolicus, & seruari in praxi, defendit *Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, num.* 15. *Redoan. de reb. Ecclesi. non alien. q.* 2. *c.* 20. *& q.* 12. *n.* 28. *Gratian. discept. foren. cap.* 624. *n.* 3. *& seqq. Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. c.* 6. *num.* 14. *vers. cæterum, Barbos. de iur. Eccl. lib.* 3. *cap.* 30. *num.* 28. & ita vsu receptum esse, refert *Ric. cit. resol.* 71. *in fin* & ad contraria respondet *de Marin. cit. loc.*

19 Prohibitio huius *Extrauag* non solum procedit in rebus immobilibus, sed etiam in rebus solo cohærentibus, vt sunt arbores, quæ si radices egerint, solo cedunt, & iure soli iudicantur, *l. adeo, §. si alienam. ff. de acquir. rer. dom.* Hinc Beneficiatus, aut alius Administrator bonorum Ecclesiæ non potest incidere arbores in fundo Ecclesiæ, & contrafaciēdo incideret in pœnam *Extrauag.* quia talis incisio est species alienationis, est commune, docet *Nauar. cons.* 6. *&* 7. *nu.* 2. *de reb. Ecclesi. alien.* idq; extendit *Quarant. in sum. Bullar. ver. alienatio etiam ad arbores infructiferas, Nouar. nou. iur. Pontific. prax. conclus. de alienat. rer. Ecclesi. num.* 8. *Ricc. in prax.* 1. *p. resol.* 50. vbi plures citat *Lotter. de re benef. lib.* 3. *q.* 25. *num.* 26. *& seqq.* qui dicit eam incisionē arborum esse contra *Extrauag.* quæ facta est mala intentione, ad minuēdum in perpetuum redditū Ecclesiæ pro implenda alienantis crumena, in præiudicium

cium ſucceſſorum, non tamen illa, quæ facta eſt bona intentione, puta ſubſtituendi alias arbores meliores, & ſimili; vnde diceretur inciſio facta bona intentione, & permiſſa illa, quæ facta eſt ad tollendam nimiam denſitatem fructibus nociuam, & ad reddendum fundum fructuoſiorem, ita *Quarant. Ricc.* & alij *loc. cit.* Similiter permittitur inciſio in ſylua cædua, nemore, arundineto, & alijs arboribus cæduis, quarum inciſio fructus eſt, *l. ſylua cædua, ff. de verbor. ſignific.* latius *Ricc.* & alij *cit. loc.* quod intellige, dummodo non mutetur tempus inciſionis, ita vt noceat ſucceſſoribus, vel Eccleſiæ, nec alteretur modus.

20 Quæro, appellatione Arborum quid contineatur in hac materia? Reſpondetur nomine arborum, eas intelligi, quæ radices ſolo egerunt, & durioris ligni ſunt, vt plantæ, vites, oleæ, hederæ; ſecus dic de ligno, quod ſolo infixum radices non egit, vel de herba, vel alio ſimili, quod tenerum eſt, nec lignum coaleſcit, *l. vitem, ff. arbor. furt. cæſ.* ita declarat *Bonac. tom. 1. tit. de alienat bonor. Eccleſ. diſp. 2. q. vnic. punct. 2. num. 8.* vbi plura de hac inciſione, qui excuſat beneficiatum incidentem arborem pro reparatione Eccleſiæ, quando non habet fructus, quibus Eccleſiam reparet, & neceſſitas vrget; & rationem affert, quia hæc non videtur alienatio, ſed localis mutatio.

21 Fructus bonorum Eccleſiæ nec poſſunt diſmembrari ſine ſolennitatibus in alienatione requiſitis per *Extrauag.* quia diſmembratione Eccleſia læditur, & diminuitur in bonis, eſt indubitatum apud omnes, idque extendunt etiam ſi Epiſcopus vellet diſmembrare fructus vnius beneficij pro exigendo alio beneficio in eadem Eccleſia, vnde diſmembrationem factam fructuum Parochiæ pro erigendis nouis Canonicatibus in ea ſine ſolennitatibus, fuiſſe damnatam per *Rot. in vna Marſicana diſmembrationis fructuum die 14. Februarij 1594. coram D. Pamphilio*, refert *Genuenſ. in prax. cap. 75. nu. 17. & 18.* & ſequitur *Ricc. in prax. 1. par. reſolut. 87.* eſſet tamen permiſſa Epiſcopo talis diſmembratio, quādo illam faceret pro erectione nouæ Capellaniæ, pro adiuuando Rectore in cura animarum ampliata, & dilatata, ita vt vnus Parochus ſatisfacere non poſſit oneri curæ ob multitudinem Parochianorum, ita colligitur ex ipſomet *Genuenſ. cit. loc. & Ric. reſol. 44. cit. loc.*

22 Prohibet alienari *text. Extrauag.* etiā bona mobilia pretioſa; quæ autem dicatur res mobilis pretioſa, non eſt in iure taxatum, remittunt tamen id DD. arbitrio Iudicis. Verum *Genuenſ. in prax. cap. 75. num 4. in fin.* tenet rem excedentem valorem ducatorum decem, dici pretioſam in his terminis, quod ſolum probat ex cōmuni æſtimatione; centum aureos attingere debere, tenet *Caſtro Palaus tom. 2. diſp. vnic. punct. 15. §. 1. num. 2.* ſed *Sacra Congr.* vt refert *Dian. 4. p. tract. 4. Miſcell. reſ. 223.* declarauit mobile pretioſū illud cenſeri, q̄ excedit valorē vigintiquinque aureorum. Nec *Extrauag.* ſe extendit ad omnia bona mobilia pretioſa, ſed ſolum ad illa, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, hæc enim æquiparantur immobilibus, & ſine cauſa, & ſolennitate alienari non licet, nec amicabilis compoſitio ſuper eis fieri poteſt, *Redoan q 8.* ſequitur *Quarant. cit. loc. num. 24* nec locari vltra triennium, vt diſponitur in *Extrauag.* & notat *Bonac. tom. 1. de alienat. bonor Eccl ſ. diſp. 2. q vnic. punct. 2. num. 24.* Dicuntur res mobiles, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, illæ, quæ longe ab interitu diſtant, atq; commode ſeruari poſſunt, vt ſunt vaſa aurea, argentea, veſtes pretioſæ, gemmæ, & ſimilia, ita omnes, quæ nec etiam pignorari poſſunt, *Quarant. cit. loc. n. 27.*

Venit etiam appellatione mobilium pretioſorum in hac materia grex, & armentum animalium, ex quibus fructibus Eccleſia percipit emolumenta, & redditus, illorū enim alienatio eſt prohibita ſine ſolennitate, de qua in *Extrauag.* licet fructus poſſint tute alienari, late *Molina de contract. diſp. 465. num. 4. Ricc. in prax. 1. par. reſol. 58. Nouar. nou. iur. Pontif. prax. concl. tit. de alienat. rer. Eccleſ. concl. 1. n. 11. & 12.* poſt *Quarant. cit. loc. num. 24.* Aduerte, quod animalia infructuoſa poſſunt alienari, dummodo non alienetur totus grex, vt aduertunt citati DD. addendo etiam, & dummodo alienans addat noua capita in locum alienatorum, alias paulatim tota grex alienaretur, cum animalia in diem ſeneſcant.

23 Pecunia an veniat appellatione mobilium, vel immobilium, dicendum eſt. Primo pecunia fructifera, qualis eſt illa, quæ poſita eſt in Mōtibus, vel cenſibus, dicitur res immobilis, & pro immobili habetur, & proinde eſt prohibita alienari ſine ſolennitatibus, vt notauimus ſupra, & probatur ex *Alex. Iaſ. & Rip. in l. 1. §. quæſitū, ff. ad Trebell.* Secundo eodem modo habetur pro re immobili, & prohita alienari pecunia, quæ ad Eccleſiam prouenit ex venditione bonorum immobilium implicanda

canda in emptione alterius rei immobilis, vel saltem donec non implicetur in similem emptionem, dicitur res mobilis pretiosa, quæ seruando seruari potest, *Boer. dec.* 209. *Bonac. tom.* 1. *de alienat. bon. Eccles. disp.* 2. *q. vnic. punct.* 2. *nu.* 5. *vers. tertio de pecunia*, vbi plures citat. Tertio pecunia regulari modo sumpta, & maxime prouenta ex venditione rei mobilis, dicitur res mobilis, patet ex se, scribunt *Tiraquel. de retract.* §. 1 *gloss.* 7. *n.* 102. *Thesau. dec.* 160. *DD. in l. ea demum*, C. *de collat.* quia retenta, nihil operatur, *Abb.* & alij in *cap. nulli, de reb. Eccles. non alien.* & hæc sine dubio alienari potest sine solennitate. Quarto, pecunia destinata ad emptionem immobilium, difficultas est inter DD. cuius naturæ sit, nam tenent alij inter res immobiles esse numerandam, & alij inter res mobiles, vt videre est apud *Boer. decis.* 209. vnde non posse alienari sine solennitate, tenet *Quarant. in sum. Bullar. verbo alienatio*, *n.* 25 per opinionem *Redoan* per eum adducti; contrariam sententiam, nempe quod talis pecunia possit alienari sine solennitate, docet *Genuens. in prax. cap.* 75. *nu.* 8. qui sic fuisse bis per Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam iudicatum refert, sequitur *Ricc.* qui plures citat in *dec.* eiusdem *Cur.* 2. *par. dec.* 260. *n.* 7. *& seqq. & in prax. resol* 47. 1. *par* Intellige supradicta, dummodo impendatur pecunia prædicta ad vsum, ad quem fuit deputata, vt aduertit *Bonac. cit. loc. n.* 5. *vers. vltimo, & Ricc. in prax. cit. loc. res.* 67. vbi *n.* 5. dicit, quod pecunia existente in Banco deputata ad emenda bona immobilia, non potest dimitti sine solennitate. Quinto magna quantitas pecuniæ, quæ est in Ecclesiæ proprietate, non in redditu, vel fructu, non potest alienari sine solennitate, fuit resolutum in *Rot. Rom. in vna Venetiarum nullitatis contractus* 13. *Nouemb.* 1602. *coram* D. *Pamphilio*, & refert *Ricc. in prax.* 1. *par. resolut.* 70. *num.* 3. *vers. verum.*

24 Res immobilis, vel mobilis pretiosa, quæ vigore *Extrauag.* alienari non potest sine solennitate, empta ab Ecclesia cũ pacto de retrouendẽdo, non potest ab ipsa Ecclesia retrouendi vigore dicti pacti sine solennitate, quia retrouenditio est vere, & proprie alienatio, cum ex ea transferatur dominium, & ius in re, tenet ex *Bald. Redoan. Abb.* & alijs, *Marescot variar. resol. lib.* 1. *resol* 99. *num.* 1. quem ad literam secutus est *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 49. qui respondent obiectioni, quæ posset in contrarium adduci, nempe retrouenditionẽ esse simplicem resolutionem primi contractus; Hæc opinio est probabilis, sed in praxi non seruatur: nam passim experimur fieri retrouenditiones, maxime in contractu censuali facto ab Ecclesia sine solennitate.

25 Non solum bona Ecclesiæ prohibentur alienari sine solennitate, vt notatum est supra, sed etiam ipsa Ecclesia, siue Capella, & multo magis docet *Quarant. in sum. Bullar. verb. alienatio, num.* 29. & hoc est indubitatum; sed de cõsuetudine Capellæ, & Sepulturæ in Ecclesijs passim cõceduntur sine assensu Apostolico, imò pro dicta concessione licitum est recipere pretium ratione situs, vel dignioris loci, quasi hoc non videatur concernere spiritualia, ita tenet *Gratian. discept. for. c.* 110. *n.* 9. & latius probat *cap.* 210. *per tot.* & de Capellis multa refert *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 39. vbi *nu.* 6. concludit, quod de consuetudine possunt vendi sine solennitate, & quod concessa simpliciter capella, non dicitur concessum ius sepulturæ, prout fuit resolutum in vna *Auenionens. concessionis capellarum* 13. *Ianuarij* 1587. *coram D. Litta*, sed si patronus in loco patenti dictæ capellæ foderet sepulturam Episcopo non contradicente, præsumeretur licentia tacita, ita *Ricc. cit. loc.* qui ad tollẽdas differentias, dat cautelam Notarijs, vt in similibus contractibus apponant clausulam, *cum iure funerandi.* Sed Ecclesia profanata etiam pro vsibus non sordidis, alienari minime potest sine assensu Apostolico, ita *Quarant. cit. loc.*

26 Dubitatur. An Ius patronatus donari possit sine solennitatibus? Respondetur Ius patronatus Ecclesiasticum non posse alienari sine assensu Apostolico, patet ex dictis supra, vbi firmauimus iura Ecclesiæ non posse alienari sine solennitate, est decisum per *Rot.* penes *Seraph. dec.* 1312. sed Ius patronatus laicale potest donari sine assensu Apostolico, dummodo interueniat licentia Episcopi; est absolutum in iure, per *cap. illud, & cap. nobis, de iur. patronat. & cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *Achill. de Graff. dec.* 10. *de iur. patronat.* & non solum non potest donari Ius patronatus sine consensu Episcopi, imo nec legari, vel alio titulo particulari transferri, ita *Lamber. de iur. patronat. lib.* 1. *par.* 2. *q.* 6. *princ. artic.* 2. *& q.* 1. *princ. ar.* 2. *&* 21. sequitur *Marescot. var. resol. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 16. quod intellige, quando transfertur in laicum, sed quando conceditur Ecclesiæ, Confraternitati, vel alio pio loco, potest licitè donari, vel legari sine consensu Episcopi, *Lamber. d. lib.* 1. *par.* 2. *qu.* 2. *princ. ar.* 8. *& Marescot. cit. loc.*

la. resol. 40. n. 7. Verum si Ecclesia esset libera, non potest concedi in Ius patronatus laicale, etiam si laicus dotem augeret sine assensu Apostolico, quia hoc esset seruitutem imponere in Ecclesia libera, quod prohiberi diximus supra, tenet *Redoan. rubr. 1. q. 23. Lambert. lib. 1. de iure patronat. par. 1. ar. 4. q. 10. num. 5. vers. limita. Ricc. in prax. 1. par. resol. 86.* vbi plures citat.

27 Reliquiæ Sanctorum, aut particulæ illarum quæ in Ecclesia sunt, concedi non possunt per Episcopum etiam magno Principi sine assensu Apostolico, quia Reliquiæ sunt res Ecclesiæ pretiosissimæ, quæ seruando seruari possunt, late probat *Genuens. in prax. cap. 71. num. 4. Ricc. in prax. 1. par. resol. 60. Bonac. tom. 1. de alien. bonor. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 2. nu. 31. Diana 4. par. tract. 4. Miscel. resol. 213. vers. notandum est;* posset tamen concedi, si ita disponeret consuetudo in aliquo loco, vt aduertit *Bonac. cit. loc. vers. hoc tamen,* qui *vers. probabile tamen,* tenet probabile esse contrafacientem non incurrere in pœnã *Extrauag.* quia tantum videtur loqui de rebus temporalibus pretio æstimabilibus, licet contrarium sit commune, late *R. Maranta 3. par. controuer. resp. 1. per tot. &* signanter *n. 15.*

28 Oblationes factæ alicui deuotæ Imagini possunt alienari per Episcopum, vel Rectorem Ecclesiæ sine solennitatibus *Extrauag.* vel per Superiorem Regularẽ, præter vota aurea, & argentea magni valoris, docet *Ricc. in prax. resolut. 98. 1. par. Bonac* asserens *cit. loc. num. 8.* ad id requiri solum licentiam Episcopi, *Nauar. sum. Bullar. tit. de alienat. num. 2. Diana cit. loc. vers. nota quarto.* cuinam beneficio cedãt oblationes factæ Imagini in loco priuato sistenti dicemus alibi, interim consule *Genuens. in prax. c. 72.*

29 Fructus pensionis Ecclesiasticæ non possunt vendi, vel locari vltra triennium ex hac *Extrauag.* ita consulit *Nauar. consil. 11. de reb. Eccles.* & defendit *Garz. de benefic. 2. par. cap. 1. num. 57.* contra *Azor. & Suar.* & limitat opinionem non procedere in venditione commoditatis, & fructuum pensionis facta per eum, scilicet Italum, ad cuius vtilitatem fuit reseruata in capite, & persona alterius, nempe Hispani: nam sunt mere temporales respectu illius, & sic potest illos vendere, etiam vltra triennium, tam illi, in cuius capite fuit reseruata, vt maneat liber ab obligatione ei soluendi, seu cedendi, quã alteri pro toto tempore, quo durabit pensio, & non extirpauerit. Limitat secundo sententiam in Legentibus, vel Studentibus in Vniuersitate Salamantina, qui possunt fructus beneficij, & pensionis locare vltra triennium vigore *Eugenianæ,* ita *Garz. loc. cit.*

30 Dubitatur apud DD. An Beneficiatus posit constituere procuratorem ad locandum fructus sui Beneficij, & prædia illius, & an valeat tale mandatum si est vltra triennium; tenent multi tale mandatum vltra triennium non valere, & si est factũ sine appositione temporis durare tantum per triennium, ita vt finito triennio mandatum expiret, ita *Dec. Couar. Redoan. Graff. & Azor.* quos citat *Garz. cit. loc. nu. 71. & Ricc. in prax. 1. par. resol. 94.* hanc sententiam omnino damnat *Molin. de contract. disp. 466.* vt referunt citati *Garz. & Ricc.* qui testantur, quod Praxis etiam illam damnauit, dum quotidie videmus beneficiatos absentes a suis beneficijs, cõstituere procuratores per plures annos, vltra tres.

31 Nota, quod si Ecclesiæ, aut alio pio loco quocumq; modo donetur, legetur, vel detur res immobilis, vel mobilis pretiosa, quæ seruando seruari possit, ea conditione, & pacto, vt alienari possit sine solennitatibus requisitis per *Extrauag.* adhuc non obstante tali conditione, & pacto, prohiberetur alienari sine solennitatibus, & huiusmodi conditio habetur pro non apposita, cum sit contra ius, ita *gloss. & Abb. in cap. verum de condit. appos. Couar. in cap. tua, num. 6. de testam. Quarant. in sum. Bullar. num. 31. Bonac. tom. 1. de alien. bonor. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 6. nu. 11.* Sed quid dicendum, si donans, vel legans Ecclesiæ ea conditione, & pacto donauit, vel legauit, vt Ecclesia vllo vnquam tempore posit rem donatam, vel legatam alienare; an posit Ecclesia pro eius vtilitate, vel necessitate rem tali pacto donatam, vel legatam alienare, vel teneatur in assensu Apostolico exprimere tale pactũ. Quoad primum, quod posit rem prædictam alienare, non obstante pacto prædicto, concurrente saltem euidenti vtilitate, siue prohibitio alienationis fiat a lege, siue ab homine, dummodo concurrãt solennitates, tenet *Redoan. q. 16. n. 98. cum seqq* post *Aret. cons. 25. nu. 5. Claud. in l. filiusfamilias §. Diui, col. 3. ff. de legat. 1. & Bald. in auth. res, quæ, n. 23. C. com. de legat.* quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. nu. 14.* qui multis argumentis probat hanc opinionem. Quoad secundũ dicendum est, quod in assensu Apostolico om-

omnino est facienda mētio præfatæ qualitatis prohibitionis, alias rescriptum redditur surreptitium, & nullum, & id probat tribus argumentis *Ricc. in prax. 1.par.resol.42.* qui testatur ita decidisse Rot.*Roman.dec.26.* post *dec.Caualcan.* impressa.& *Suar.q.91.*

32 Quod si donatio, vel legatum rei immobilis, etiam cum tali conditione, vt nō possit alienari, fit factum Religiosis incapacibus, qui non possunt retinere in cōmuni, tunc non obstante tali pacto, potest fieri alienatio, & pecunia conuerti in vtilitatem Ecclesiæ *glos. in cap.1.de relig.dom. in verb.domum, Abb Felin.*& alij in *c.cum præsentia de probat.Quarant.cit.loc.nu.32. Ricc.in prax.1.p.resol.64.* vbi late probat, assensum Apostolicum non requiri in alienatione bonorum stabilium relictorum Religiosis incapacibus, secus tamen in alienatione mobilium prætiosorum; & non solum assensus Apostolicus, sed nec etiam requiritur licentia Sacræ Congregationis Concilij, iuxta decretum eiusdē Sacræ Congregationis editum iussu Vrbani VIII.7.Septembris 1624. in quo decreto prohibentur alienari bona Regularium, non obstantibus quibuscumq; priuilegijs absq; Sacræ Congregationis Cōcilij licentia, quod decretum refert per extensum *Nouar. nau.iur.Pontific. pract. conclus.2.tit.de alienat. rer.Eccles.* de quo & nos infra hac *Annot.*dicemus nonnulla.

33 Res Ecclesiastica immobilis, vel mobilis pretiosa, quæ seruando seruari potest, non potest cōcedi ad beneplacitum, quia hæc concessio est species alienationis, & per eam transfertur ius in re, & proinde est inualida sine assensu Apostolico, probat argumentis, & auctoritatibus *Ricc. in prax.resol 65 1.par.*quem sequitur *Bonac. tom.1.tit.de alienat.bonor.Eccles. disput.2. quæst vnic. punct.2.num.32.* Admittunt tamen hanc concessionem DD. sine assensu Apostolico, quando conceditur ius, siue commoditas rei, ita quod nullum vtile dominium transferatur, ita *Felin.in cap.quæ in Ecclesiarum,num.88.de constit.* quem adducit *Ricc. cit.loc.nu.9.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatio rei Ecclesiasticæ in summa necessitate valet sine assensu Apostolico.*

2 *In quærendis Prælatum posse præiudicare Ecclesiæ, quomodo intelligatur.*

3 *Restitutio rei alienæ, vel rei grauatæ fideicommisso potest fieri per Ecclesiā sine solennitate.*

4 *Alienatio sine assensu Apostolico est faciēda cū licētia Episcopi, & quomodo.*

5 *Donatio facta Titio, & post mortem eius, Ecclesiæ, an reuocari possit in præiudicium Ecclesiæ.*

6 *Alienatio rei Ecclesiasticæ necessaria requirit solennitatem, & vtilitatem copulatiue, & solennitas quæ sit, n.7.*

8 *Assensus Apostolicus in alienatione quomodo exequendus, & an debeat præcedere alienationem, nu.9.* Cum *declaratione, & limitatione, nu.10. 11.& 12.*

13 *Assensus impetratus in alienatione, in qua non requiritur, quid operetur.*

14 *Alienatio sine assensu Apostolico si est vtilis Ecclesiæ, non potest reuocari per partes, si Ecclesia vult illi stare, & idem si assensus est subreptitius, & quando Ecclesia potest recedere ab alienatione illi vtili, n.15.*

16 *Assensus Apostolicus præsumitur per lapsum triginta annorum, etiam si non enuncietur in instrumento, nec interueniat scientia Papæ, num.17. Et quid in alienatione facta per Episcopum, num.18. Quod non procedit, quando triginta anni non sunt integre elapsi, nec fuit continuata obseruantia, num.19. Et quid si ex instrumento apparet non intercessisse assensum, num. 20. Et an præsumantur acta facta per commissarium, & quid si appareat sententia, quæ non iustificatur ex actis, n.21.*

22 *Vtilitas euidens quæ dicatur, & quæ non euidens ad alienationem Ecclesiæ, num.23.*

24 *Vtilis quando dicatur Ecclesiæ concessio facta cum diminutione sextæ partis, iuxta* Auth.perpetua, C.de sacrosanct. Eccles. *Et an concessio domus pro eodem prætio, quo locari est solita, num. 25.*

26 *Vtilitas in alienatione rei Ecclesiæ attendenda est tempore contractus, dummodo non sit tempus calamitosum, num.27. Et an sufficiat vtilitas putatiua, n.28.*

Ne-

29 *Necessitas est iusta causa alienationis rei Ecclesiæ. Et quæ necessitas. Et in quo differat à causa vtilitatis, n.30.*

31 *Alienationis rei Ecclesiæ causa est probanda per concludentes probationes, nec creditur de ea assertioni partiũ, vel Commissarij.*

32 *Subreptio non attenditur in Litteris Gratiæ, si in euidentem, quãdo non concernit causam alienationis.*

33 *Alienationis causa vtilitatis, & necessitatis quomodo probetur. Et an dicatur necessitas, si Ecclesia habet pro satisfaciendo debito.*

34 *Alienationis vtilitas dignoscitur nec ex pretio proprietatis, vel ex redditibus rei. Et an concurrente vtilitate, valeat contractus sine solennitate, num.35. Et an defectus vtilitatis possit per tertium allegari, num.36.*

37 *Alienationis rei Ecclesiæ vtilitas præsumitur ex decreto lato per Commissarium, seruatis seruandis.*

ANNOTATIO I.

§. III.

1 ADmittunt DD. alienationem sine solennitate, quando immineret sũma necessitas alienandi, & tempus deficeret, in quo posset Superior adiri; tunc enim valet alienatio sine Assensu Apostolico, sed si posset commode adiri Episcopus, esset requirenda saltem licentia illius; habetur exprese apud *Quarant. in sum. Bull. verb. alienatio, num.42.* qui plures citat, & exẽpla refert. Primo, pro vtili communi in munienda Ciuitate. Secundo, pro redemptione Captiuorum, *Nouar. nou. iur. Põtif. prax. tit. de alien. rer. Eccles. conclus. 1. n.15.* qui testatur ita in praxi consuluisse, instãte summa necessitate cuiusdam Monasterij, late *Gratian. discept. forens. c.931. lib.5. Vgol. de potest. Episcop. cap.14. §.7. num.5.* Extenditur hæc necessitas, vt illius vigore possit alienari sine Assensu Apostolico res damnosa Ecclesiæ ad euitandas expẽsas, iuxta notata per *Barbos. de iur. Eccles. lib 3. cap.30. n.19. & 20.* sed opinio *Barbos.* est intelligenda iuxta *cap. terrulas 12. q.2.* vt diximus in *princ. §. praeed.* vel iuxta *cap. ad aures, de reb. Eccles. non alien.*

2 Communiter DD. admittũt, Prælatum posse præiudicare Ecclesiæ in quærendis, ex quo colligunt *Extrauag.* non habere locum in repudiatione, seu remissione legati, vel hæreditatis, nec in alienandis rebus nondum incorporatis Ecclesiæ, in quibus casibus Assensum Apostolicum nõ requiri omnes fatentur, vt videre est apud *Quarant. verb. alienatio, num.43. & seq. & Ricc. in prax. 1. par. resol.92.* Quod tamen intellige quoad euitationem pœnarum, de quibus in *Extrauag.* & in casu, quo Ecclesia non reperiretur læsa in tali contractu; quo casu posset vel per viam restitutionis agere aduersus contractum, vel contra Administratores, qui male negotium gesserũt, vt diximus *§. praeed.* Et eodem modo intelligendum est, quod dicitur, posse Prælatum, vel Rectorem remittere caducitatem emphyteotæ Ecclesiæ, de quo *Quarant. cit. loc. num.44.* Et posse transigere super rebus per alium possessis, vt notauimus supra.

3 Prælatus, Rector, vel alius Administrator potest libere sine solennitatibus, de quibus in *Extrauag.* ac sine periculo incursionis pœnæ restituere rem, quam Ecclesia iniuste detinet, etiam si alius illam acceperit, *Rebuff. in compend. alienat. rer. Eccles. num.28.* Eodem modo sine solennitate potest restituere, quando Ecclesia est grauata per fideicommissum ad restitutionem, *Rebuff. cit. loc. n.29. & 30. Redoan. q.51. num.3. & 22.*

4 Obserua primo; quod in casibus, in quibus permittitur alienatio sine Assensu Apostolico, est requirenda licentia Episcopi, qui non debet illam concedere, nisi fuerit petita, & capta informatione, ac constito de euidenti Ecclesiæ vtilitate, quæ licentia mediante decreto concedi solet, de qua Practica testatur *Ric. in prax. resol.90. 1. par.* in qua informatione solet audiri Fiscus, qui stat pro Ecclesia.

5 Donatio facta Titio, & post mortem eius Ecclesiæ; an possit reuocari in præiudicium Ecclesiæ; est controuersum inter *DD. in l. qui Romæ, §. Flauius, ff. de verbor. oblig.* Et licet multi defendant non posse reuocari, ita *Paul. de Castr. Ias. num.14. Alex. num.8. & 9.* qui quæstionem fuse tractat, & distinguit plures casus: tamen *Bart.* tenet contrarium, nimirũ, quod donans potest reuocare pactum in præiudicium Ecclesiæ, eumq; sequutus est *Franc. Aret. num.9. ad med. vers. ex his infertur;* docens ius quæsitum Ecclesiæ, posse auferri sola voluntate donatoris, licet possit donatarius post eius mortem rem Ecclesiæ dare, non obstante contraria volũtate

te donantis, ita *Aret.* ibi contra *Bald. in l. cum a socero, C. de iur. dot.* qui voluit in hoc secundo casu desiderari voluntatem vtriusque, scilicet donantis, & donatarij. In terminis vero nostris dicendũ est, quod si ius est acquisitum Ecclesiæ reuocabiliter per talem donationem secundum opinionem *Bart.* in tali reuocatione nulla requiritur solennitas, nec per eam dicitur fieri contra *Extrauag.* si vero illi acquiritur ius irreuocabiliter, secundum primã opinionem, quam communem vocat *Ric. in prax 1. par. resol. 23.* tale ius non potest reuocari sine solennitatibus requisitis in alienandis iuribus Ecclesiæ, vt diximus supra, saltem pro validitate contractus. Sed quidquid sit de opinione *Bart.* prima sententia est tutior, & Ecclesiæ fauorabilior, & proinde tenenda, quæ nullum habet contradictorem, si in donatione est appositum iuramentum, vt post *Couar. Guid. Pap* & alios refert *Ricc. cit. loc. nu. 3.* vel si Notarius nomine Ecclesiæ stipulatus est, vt notat *Aret. cit. loc. Mangrell. ad Bartol. ibid.* & alij, quos addit *Ricc. num. 2.*

6 Obserua secundo; tenuisse multos DD. alienationem vtilem Ecclesiæ valere sine solennitate, quos citat *Gabr. tit. de alienat. conclus. 1. num. 1. lib. 3.* Sed hodie est indubitatum requiri ad alienationem Ecclesiæ non tantum vtilitatem, sed etiam solennitatem, ita vt cessante solennitate, vel causa, vel altera earum, & in particulari cessante solennitate, etiam si contractus sit vtilis Ecclesiæ, adhuc dicitur nullus, probat *Mascard. de probat. conclus. 75. num. 6.* qui testatur de communi, & ueriori opinione, *Sarmient. de reddit. Eccles. par. 1. c. 2. Quarant. sum. Bullar. verb. alienatio, nu. 5. Nouar. nou. iur. Pontific. prax. de alienat. rer. Eccles. conclus. . num 14.* qui multos citat, *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resolut. cap. 6.* & aperte disponitur in hac *Extrauag.* per quam absolutissimum est apud DD. ad alienationẽ rei Ecclesiæ duo copulatiue requiri, nempe solennitatem, & causam, probatur etiam ex *cap. 1. de reb. Eccles non alien. in 6. & Clem. 1. eod tit.* docet *Marescot. var. resol. lib. 1. resol. 5. num. 6.* post multos per eum adductos. & *Ric. in prax. 1. par. resol. 12.* & uno ex his deficiẽte, ultra nullitatem contractus, contrahẽtes incurrunt excommunicationem, de qua in *Extrauag. Ricc. cit. loc. versic. Amplia secundo*

7 Solennitas, quæ hodie requiritur ad alienationem rei Ecclesiasticæ reducitur tantum ad Assensum Apostolicum executum iuris ordine seruato, qui supplet omnes solennitates iure antiquo requisitas, non tamen causam, ita *Bonac. tom. 1. de alien. bonor. Eccl. disp. 2 q. vnic. punct. 6. nu. 7.* Vnde est, quod si in alienatione rei Ecclesiæ Cathedralis, & Mensæ Capitularis, aut Monasterij, non adhibeantur solennitates de iure requisitæ, puta tractatus, & aliæ, de quibus per *Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. c. 30. num. 7. & 8.* non per hoc contractus erit inualidus, si interueniat Assensus Apostolicus, & utilitas euidens, quia *Extrauag.* solum annullat illas alienationes, in quibus non intercedit assensus, & utilitas prædicta, *Abb. cons. 41. nu. 3. lib 1. Dec. cons. 341. Genuens. in prax. c. 106. num 6.* nec supplet consensum Capituli, uel maioris partis, secundum *Quarant. num. 7.*

8 Verum quia Assensus Apostolicus prædictus de stylo cõceditur in forma commissoria, nõ diceretur præstitus Assensus, si Commissarius non procederet iudicialiter ad executionem, & confirmationem alienationis, seruata forma *Paulinæ* requirentis receptionem testium, & probationem super ueritate narratorum, & Ecclesiæ utilitate, uocatis uocandis, ita *Ferret. cons. 248 num 12. vol. 2 Menoch. de arbitr. cent. 3. cas. 201 num. 30. De Ponte tit. qui feud. dar. poss. sub nu. 146* Supremorum Tribunalium Neapolit. Aduocatus Primarius *Donat Anton. de Marin. quotidian. resolut. cap. 6. num. 8. Modern. de clausp. 1. claus. 169. num. 5. Redoan. de reb. Eccles. non alien. rubr. de caus. cognit. in alien. faciend. nu. 64.* & fuisse obseruatam formam prædictam, cõstare debet per acta iudiciaria, *cap. quoniam contra, de prob. Ægid. dec. 377. Put. dec. 140. p. 2. in nou. impress.* Rot. *Placent. decimarum 18. Februarij 1631. coram Durano,* & si id ex actis non constet, dicitur probata inobseruantia, ad *l. Titia textores,* & ibi *Bart. num. 3. ff. de legat. 1. Cauale. dec. 29. alias 73. de contract.* Rot. *in dicta Placentina, Ricc. in prax. 1. par. resol. 104.* qui *n. 5. & seq.* dicit non requiri formam prædictam, quando Papa derogat *Paulinæ*, vel simpliciter committit, vt Commissarius extraiudicialiter se informet; nisi addat clausulam, *vocatis vocandis*, quia tunc adhuc requiritur citatio.

9 Tenent aliqui sufficere, si Assensus Apostolicus subsequatur alienationem ad illius validitatem. Sed veritas est in contrarium, quod omnino debeat præcedere alienationem, & ratio est, quia quod requiritur ad formam actus, debet ipsum actum præcedere, iuxta communem senten-

rentiam *Panormit. in cap. nulli, de reb. Eccl. non alien. Seraph. dec.* 805. præsertim *nu.* 8. probant verba *Extrauag* ibi, *Nulla alienatio fiat inconsulto Summo Pontifice*, quæ verba denotant actum nullum, nisi præcedat assensus, ita *Ricc.* qui validis rationibus, & auctoritatibus defendit hanc opinionem; vnde est, quod si alienatio præcedat Assensum Apostolicũ, debet in Assensu fieri mentio de alienatione, & absolutio a censuris *Extrauag.* obtineri, ita *Ricc. eod. loc.* probatur etiã per principalẽ doctrinam *Genuens. in prax. cap.* 106. *n.* 4. post *Quarant. verb. alienatio, num.* 8. & 9. nouissime *Bonac. tom.* 1. *de alien. bon. Eccl. disp.* 2. *q. vnic. punct.* 4. *num.* 5. qui omnes ampliant sententiam, etiam si alienans in alienatione dixisset, *Saluo assensu Apostolico*; nam adhuc alienatio non valet, & pœnæ non euitantur, quia protestatio est contraria facto, & etiam si dictum est, *nec aliter, nec alio modo Donat. Ant. de Marin. quotid. resol. c.* 6. *in fin.*

10 Declara supradicta; quando esset tradita possessio vera, alias non incurrerentur censuræ, nec diceretur factum contra *Extrauag.* vt notat *Quarant. num.* 9. post alios per eum adductos, vel ficta possessio per clausulam, *constituti*, in contractibus apponi solitam, quæ ad hũc effectum haberi pro vera traditione, docet, & probat *Ric. cit. loc. res.* 60. *per tot.* sequutus opinionem *Tiraquell. in tract. de constitut. par.* 3. *limit.* 26. *nu.* 5. & 6. & aliorum apud eum. Et licet non procedant censuræ per alienationem ante Assensum Apostolicum, nisi tradatur possessio, vt supra, tamen nullitas contractus non euitatur, vt per DD. citatos.

11 Sed obserua hic dictum Ricc. defendentis per alienationem, & possessionem traditam per solum constitutum incurri in censuras *Extrauag.* habere difficultatem, nam ipsemet eadem *resolut.* 60. *cit. in fin. num.* 4. dicit in tali casu has censuras non contrahi, quando contractus alienationis rei Ecclesiæ, in quo est apposita clausula, *constituti*, esset alias nullus: sed certum est, quod contractus alienationis rei Ecclesiæ est ex omni parte nullus, cum sit cõtra *Extrauag.* ergo nunquam in tali casu incurruntur censuræ. Idem etiam videtur sentire *Ricc.* si in contractu esset apposita clausula, *Saluo assensu Apostolico*, quod est contra expressa verba *Seraph. dec.* 805. *n.* 8. vbi dicit, quod in tali casu clausula, *constituti*, nihil operatur.

12 Limita supradicta; vt validus sit contractus alienationis saluo Assensu Apostolico, quando nulla possessio est tradita, quia alienatio dicitur collata ad tempus habile, si Pontifici placuerit, & dispositio facta tempore habili, vel facta tempore inhabili, & collata ad tempus habile, a pari procedunt, *l. in tempus*, vbi *DD. ff. de hered. inst. l. 1. si quis locuples ff. de manumiss. testam. l. cum hæreditas ff. qui & a quib.* ita probat *Genuens. in prax. cap.* 106. *num.* 4. Ex quo tenet, quod alienatio prædicta reuocari non potest antequam requiratur Pontifex, an velit consentire, cum dicta dispositio sit valida, collata in tempus habile, vt simile dicitur de Feudo, quod est prohibitum alienari sine assensu Domini, si alienetur non requisito dicto assensu, sed in contractu addatur clausula, *Saluo assensu Domini*, valet alienatio, nec habet locum pœnitentia, antequam Dominus dissentiat, nec potest in alium trãsferri, vt probat *Lucas de Penna in l. nulli, C. de fund. patrim. lib.* 11. sequitur *Affl. in cap. Imperialem, in princip. vers. vndecimo quæro, num.* 6. Hinc videmus quotidie in Praxi stipulari instrumenta concessionis rei Ecclesiæ ante Assensum Apostolicum, cum clausula tamen, *reseruato dicto assensu nec aliter, nec alio modo*, & retenta possessione rei per Ecclesiam.

13 Obserua tertio; quod in alienatione rei Ecclesiasticæ, in qua non est necessarius Assensus Apostolicus, si alienantes in contractu apposuerunt clausulam, *reseruato assensu Apostolico, non alias, nec alio modo* necessario debet haberi talis Assensus, quia hæc clausula inducit conditionem, *glos. in l. siquidem, C. de except.* & conditione non adimpleta, contractus resoluitur, *Guid. Pap. dec.* 163. *num.* 1. alias alienationis contractus diceretur nullus, ita ex his, & alijs probat *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 33. referens pluries fuisse iudicatum secundum hanc opinionem per *Rot. Rom.* etsi in hoc casu impetratus fuerit Assensus, verum Commissarius, ex quo assensus non erat necessarius, vel alia ratione sibi bene visa, vel ex negligentia, non processit ad executionẽ commissionis, *Si in euidentem* seruata forma illius, & *Extrauag.* sed solum decreto approbauit alienationem, adhuc alienatio dicitur nulla, ita fuit resolutum per *Rot. in vna Romana Domus* 19. *Aprilis* 1630. *coram D. Durano*, quam per extensum adducit *Donat. Ant. de Marin.* Doctor vere doctus Neapolitanus, *quotid. resol. c.* 7.

14 Obserua quarto; quod hæc solennitas Assensus Apostolici requisiti ad alienationem rei Ecclesiasticæ est inducta in fauorem

rem Ecclesiæ tantum, non tamen alterius contrahentis, vnde est, quod si reperiatur alienata res Ecclesiæ sine assensu prædicto, alienatioq; esset vtilis Ecclesiæ, & proinde ipsa nō vellet ab illa resilire, non potest altera pars allegare contractum nullum, ex quo non interuenit assensus Apostolicus contra Ecclesiam, quia quod in fauorem Ecclesiæ inductum est, non debet in eius odium retorqueri, *c. si qua 12. q. 2. Dec. conf. 142. col. 3. an med. vers. & secundum istam regulam, nu. 4.* Redoan. *rubr. de caus. vtilit. num.* 193. *Put. dec.* 310. *lib.* 1. Rot. Cortonen. *bonorum* 4. *May* 1575. *corā D. Seraph.* cum alijs decisionibus relatis per Cardin. *Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib.* 3. *tit.* 16. *n.* 12. *& lib.* 4. *tit.* 8. *nu.* 53. *Genuens. in prax. cap.* 106. *num.* 3. & hoc est generale, quod quando contractus est nullus in fauorem vnius, nullitas non potest allegari ab alio, cuius fauore non vitiatur, idem *Mantic. d. lib.* 3. *tit.* 16. *nu.* 11. *in fin.* quem sequitur *Gratian. discept. forens. cap.* 202. *nu.* 25. est tamen impetrandus assensus in hoc casu cum absolutione a cēsuris, in quibus incurrerunt alienantes ob possessionem traditam, & hic est vnus casus, in quo potest assensus Apostolicus subsequi, & interuenire post alienationē, ita *Gratian. cit. loc. n.* 20. *& seqq.* sed assensus debet impetrari super alienatione facta, non facienda. Idem dicendum est, quando fuit impetratus assensus, sed surreptitie, quia surreptiones contra vtilitatem Ecclesiæ, non sunt attendendæ, *Rot. coram D. Seraphino* Placentina *bonorum* 7. *Aprilis* 1581. *& coram D. Bubalo* Romana *domus* 2. *Decembris* 1588. prout etiam refert, & sequitur *Mantic. de tacit. & ambigu. conuent. tit.* 7. *lib.* 4. *n.* 49.

15 Ex dictis constituunt regulam DD. stādum esse Ecclesiæ, an alienationem nullā esse velit, nec ne, prout asserit *Donat. Ant. de Marin.* causarum Patronus celeberrimus *quotid. resol. cap.* 6. *n.* 15. pluries fuisse decisum. In quibus terminis obserua, quod ipsa Ecclesia quandocumq; potest resilire a contractu alienationis, eamque etiam per viam restitutionis in integrum rescindere facere, quando alienatio ab initio fuit illi damnosa, sed si fuit vtilis, tunc potest resilire a contractu ante assensum Apostolicum, post vero assensum, etiā si per Commissarium non fuerit interpositum decretum, cedere in euidentem vtilitatem, non est locus pœnitentiæ, ita post alios tenet *Genuens. in prax. cap.* 106. *n.* 3. qui testatur fuisse decisum per *Rot. in vna Romana locationis affictus die* 4. *Iunij* 1584. *coram D. Lancellotto*, multa per *Gratian. discept. forens. cap.* 514. *num.* 7. *& seqq.* late Marescot. *var. resol. lib.* 1. *cap.* 14. qui validis comprobat rationibus, & auctoritatibus, quod post obtentum beneplacitum partes nō possunt amplius pœnitere, neque a contractu resilire, etiam antequam sequatur sententia per executores ferenda, voluerunt etiam *Paris. consil.* 1. *n.* 129. *lib.* 1. *Cephal. cons.* 91. *nu.* 9. *lib.* 1. *Bald. cons.* 475. *nu.* 7. *lib.* 1. *Rota in vna Laodiens.* Domorum 10. *Maij* 1576. *coram D. Baptista de Rubeis*. Id etiam procedit in successore, qui nec etiam potest a prædicto contractu facto a prædecessore resilire, dummodo assensus fuerit impetratus in vita prædecessoris, qui alienauit, *Alexan. cons.* 27. *n.* 4. *lib.* 3. & fuit dictum per Rot. *in vna Bononien. transactionis* 5. *Decembris* 1607. *coram D. Coccino*, vbi contrarijs respondetur. Quod ampliatur, vt alienatio non possit reuocari, etiam si Breue non fuerit expeditum, sed tātum Supplicatio signata, quia Gratia dicitur perfecta per solum verbum, *fiat*, ita *decisum* per Sacrū Cōsilium Neap. omnium Curiarum præstantissimum Tribunal apud *Affl. dec.* 253. Limitantur supradicta, quando alienatio esset confirmata, sed nulliter, quo casu nō potest cogi Ecclesia, vt de nouo contrahat, sed eius est electio, an velit stare contractui, vel potius ab eo recedere, *cap. si qua* 12. *q.* 2. *glos. in cap.* 1. *vers. sed vacante*, vbi omnes *ne sede vacant. Innoc.* & alij in *cap.* 1. *de his, quæ fiunt a Prælat. Cassan. in Consuet. Burgun. rub.* 4. *§.* 1. *nu.* 26. *& seqq. Pinell. in l.* 1. *par.* 3. *n.* 32. *C. de bon. matern. Put. decis.* 310. *libr.* 2. fuit dictum in vna Cortonen. *bonorum* 3. *Iulij* 1589. *&* 26. *Ianuarij* 1590. *coram* D. Platto.

16 Obserua quinto. Quod communiter DD. moderni tenent post lapsum spatiū triginta annorum a die factæ alienationis, præsumendum esse assensum Apostolicum fuisse impetratum, per *glos. in cap. peruenit*, vbi *Io. de Imol. de empt. & vendit. Felin. in cap. Albericus, de test. b. n.* 4. prope *fin. Mascard. de probat. conclus.* 416. *num.* 1. *Quarant. in sum. Bull. verb. alienatio, n.* 46. Gabr. *cons.* 82. *n.* 30. *&* 31. *lib.* 2. *Genuens. in prax. cap.* 106. *num.* 1. *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 32. *Lotter. de re benef. lib.* 3. *q.* 35. *n.* 32. *& seqq. Bonac. tom.* 1. *tit. de alienat. bonor. Eccles. disp.* 2. *q. vnic. punct.* 6. *nu.* 8. contra *Marescot. lib.* 1. *var. resol. resol.* 21. *num.* 12. qui dicit contrariam sententiam esse veriorem, quod nullo fundamento probatur, & DD. per ipsum adducti non loquūtur in terminis terminantibus. Itaq; non

est

eſt a propoſita ſententia recedendum, quam ſecuta eſt *Rota decif.*671. apud *Seraphin.*& apud eundem *dec.*173.*dec.*1125. *& dec.*1307.

13 Ampliatur; etiam ſi aſſenſus Apoſtolicus non ſit enunciatus in alienatione, quia adhuc præſumitur poſt lapſum triginta annorum, ita *Genuenſ.& Lotter.cit. loc.*deciſū per Rot.apud *Seraph.dec.*1042. vbi *num.*3.habetur id communiter ſeruari in *Rot.Gonz.ad* 8.*regul.Cancell.gloſ.*12. *num.*77. *Rot.in vna Mediolanen.reſciſſionis permutationis* 10.*Ianuarij* 1597.*coram D.Pamphilio,* apud *Put. dec.*365.*n.*4. *&* 7. *lib.*2.*& in recentiorib.dec.*159.*nu.*4.*par.*1. Ampliatur ſecundo;vt præſumatur aſſenſus Apoſtolicus poſt triginta annos, etiā ſi non interceſſerit ſcientia Papæ,quando agitur de præiudicio inferioris, non tamen ipſius Papæ, ita probat poſt multos *Ric.cit.reſol.*32.

18 Limita ſupradicta in alienatione facta per Epiſcopum,vel alium, qui iurare ſolet non alienare bona Eccleſiæ inconſulto Summo Pontifice, quo in caſu ſi reperiatur facta alienatio, quæ de licentia Papæ nihil exprimit, tunc non præſumitur talis ſolennitas per curſum triginta annorum, ita *Felin.in cap.ſicut, num.*33. *verſ.bene fateor. de ſent.& re iud.* probat *Alex.conſ.*9.*n.*8.*lib.*3.& ſequitur *Gratian. diſcept. for.cap.*415.*in fin.* Quod declarat *Mareſcot.lib.*1.*var.reſol.reſol.*21. *num.*13. procedere in alienatione facta extra Vrbem,ſecus in alienatione facta in Vrbe, in qua ob præſentiam Papæ præſumitur ſcientia,& conſenſus,nec procedere ſi interceſſit tempus immemorabile.Limita ſecundo;ſi non ſint elapſi integri anni tri-

19 ginta,ita vt ſi unus deficiat,non præſumitur prædicta ſolennitas, vt docet *Lotter. cit.loc.n.*37. ex mente *Rot.in vna Anconitana terrarum* 13.*Ianuarij* 1581. *coram D.Blanchetto*, bene tamen præſumeretur prædicta ſolennitas minori tempore triginta annorum,quando interceſſit ſcientia Papæ,ut ex *Ricc.cit.reſol.*32. Limita tertio;quando non interuenit continua obſeruantia per dictum tempus triginta annorum,vt poſt *Oliuer.Beltramin.ad dec. Ludouiſ.*343.*n.*4.tenet *Lotter.cit.loc.n.*56.

20 Controuerſum eſt inter DD.An præſumatur aſſenſus Apoſtolicus per curſum triginta annorum,quando ex inſpectione inſtrumenti apparet non interueniſſe. Pro parte affirmatiua, quod præſumatur, adducitur *Anchar. conſ.*136. *Felin.in cap. ſicut,n.*33.*verſ.ſeptimo, & vltimo declara,* & alij. Pro parte vero negatiua,nempe quod non præſumatur, adducitur originaliter *Paul.de Caſtro conſ.*48.*vol.*1.quem refert,& ſequitur *Alex.conſ.*1. *vol.*4.*n.*21. & alij, quos refert *Gabr. com.concluſ.de præſump.concluſ.*1.*nu.*57.addo etiam *Affl. dec.*107.*& Seraph.dec.*671.*n.*8.quæ ſecunda opinio videtur magis communis, & frequentior inter DD. Diſcutit hāc quæſtionem hinc inde *Genuenſ. pract. Eccleſ. q.*131. ipſe vero concludit,quod beneplacitum Sedis Apoſtolicæ, etiam ſecundum Rot. opinionem non præſumitur, ſi adſit præſumptio in contrarium, per viam diſcurſus; ſed per viam reſolutionis tenet, quod ſi caſus occurrat inter perſonas ruſticas,quæ ex conſuetudine,& inopia non impetrant aſſenſum, recurrendum eſt ad Vrbem pro reſolutione. Sed attente conſiderando verba prædictorum DD. poteſt facile diſſenſio recōciliari. Tenētes enim primam opinionem,nempe affirmatiuam loquuntur, & eorum ſententia procedit, quando ex inſtrumento alienationis non poteſt præſumi interceſſiſſe aſſenſum,nec poteſt præſumi non interceſſiſſe; in hoc enim caſu dubio,verum eſt non eſſe diſcedendum ab illa communi ſententia, quod per lapſum triginta annorum præſumitur ſolennitas. Sed tenentes ſecundam opinionem,nempe negatiuam,loquuntur quando ex inſtrumento poteſt deprehendi aſſenſum non interueniſſe,& tunc propter euidentiam facti, quæ multum operatur, iuxta doctrinam *Bald. in l.*1.*C.de edict.act.*verum eſt,quod non debeat præſumi aſſenſus,quia non debet præſumi interueniſſe, quod conſtare videtur non interueniſſe,cuius rationis verba affert *Felin.cit.loc.n.*37.*ad fin. verſ.nam licet.*

21 Obſeruantia, contractus alienationis per ſpatium triginta annorum non ſolum facit, vt aſſenſus præſumatur, ſed etiam facit præſumi Commiſſarium gratiæ,ſi in euidētem,ideſt Executorem aſſenſus prædicti omnia legitime geſſiſſe, contra quā præſumptionem admittitur probatio cōcludens, vt late diſcutitur per *Seraph. deciſ.*1075.Hinc *Ric.in prax.reſol.*29.docet, quod præſumitur pro validitate ſententiæ latæ in cauſa, ſi in euidentem, etiam quod nō iuſtificetur ex actis, etiam ſi acta eſſent amiſſa, vel integra non reperirentur,& etiam ſi appareret lata eodem die, quo conſtat gratiam,ſi in euidentem fuiſſe præſentatam, cum etiam illo die potuiſſet Iudex adhibere cauſæ cognitionem, quæ opinio *Ricc.* non ſolum locum habet poſt lapſum triginta annorum, quod eſt indubitatum,ſed etiam ante lapſum dicti tem-

temporis, & infra illud, ita colligitur ex tempore apposito in *dec. diuers.*479. 1.*p.* per eum adducta, quæ loquitur in his terminis, & hoc vigore sententiæ, quæ multũ confert ad præsumptionem validitatis alienationis, ad dicta per *Gabr. de sentent. concl.*5.*n.*2. Sed si Notarius in Instrumento alienationis mentionem faciat de Assensu assertiue tantum, illi in hoc non creditur, nec aliquid præsũptionis facit pro assensu, nisi in instrumento adduceret per extensum copiam sententiæ concessionis *Si in euidentem*, cum inserta forma Breuis Apostolici, & hoc intra spatium triginta annorum, nam post illud procedunt supradicta, ad hoc vide *Ricc. in prax. res.*30. 1.*par.*

22 Obserua quinto; ad alienationem rei Ecclesiasticæ, siue cum licentia Episcopi in casu permisso, siue cum Assensu Apostolico, requiri vtilitatem Ecclesiæ, & euidẽtem vtilitatem; absolutum est in iure nostro, per expressa verba huius *Extrauag.* ibi, *Et tunc in Ecclesiarum euidenti vtilitate.* Dicitur euidens vtilitas illa, quæ non est dubia, sed clara, & indubitata, secundũ opinionem Rot. *in vna Romana inualidationis census* 24. Maij 1591. *coram D. Pamphilio, & dec.*430.*n.*6.*par.*1.*in recentior. & dec.*430.*n.*4.*par.*2. *in recent.* Redoan. *rubr. de caus. vtilit. n.*68.*&* 69. *Mascard. de prob. conclus.*1316.*n.*16. *Gratian. discept. forens. cap.*861.*n.*3. Ricc. *in prax.* 1.*par. in princip. introduct, nu.*1. Vel illa dicitur alienatio Ecclesiæ euidens vtilis, ex qua ipsa Ecclesia facta est locupletior, & eius conditio melior, ad *text. in l. si pupilli, in princ. ff. de negot. gest. Archid. in cap. fine exceptione*, prope *fin. in glos. sed nonne* 12.*q.*2. *Feder. de Sen. cons.*249.*sub num.*2. *Fab. de Anna cons.*38.*nu.*36.*vol.*1. *Rebuff. in comp. alien. n.*73. *Rot. dec.*65.*nu.*4.*&* 23.*par.*2.*diuers. Donat. Anton. de* Marin. *quotid. resol. cap.*7. *n.*4. referens verba Rot. *in vna* Romana *domus* 19. *Aprilis* 1630. *coram* Durano. Vel illa dicitur euidens vtilitas Ecclesiæ, quãdo nullum dubium est, quod alienatio nõ sit magis profutura ipsi Ecclesiæ, ad *text. in cap. fine exceptione cit.* vbi *Rebuff. n.*97. *&* 98. *c. tua nuper, de his quæ fiunt a* Pral. *fine consens.* Capit. *Redoan. q.*20.*n.*8 *de reb. Eccles. non alien. Quarant. sum. Bull. verb. alienatio, nu.*12. *Gratian. discept. for. c.*838. *n.*21. Vel illa dicitur euidens vtilis Ecclesiæ alienatio, quæ nulla tergiuersatione colorari potest, secundum Menoch. *de arbitr. cap.*172.*nu.*19. quem sequitur Ricc. *cit. loc. nu.*2. Vel dicitur euidens vtilitas, quæ est manifesta, & notabilis, secundum *Prob. in cap. vnic. de cleric. non resid. in* 6. quem sequitur *Genuens. in prax. cap.*107. *n.*1.*in fin.* Vel dicitur euidens vtilitas, quæ continet medietatem vltra valorem legitimum rei; vnde si res valet decem, & concedatur pro quindecim, dicitur concessa cum euidenti vtilitate, secundum *Genuẽs. pract. Eccles. q.*81.*nu.*2. Vel quæ continet sextam partem, secundum opinionẽ Rot. apud *Seraph. dec.*1490.*n.*8. vnde si res valet duodecim, & concedatur pro quatuordecim, dicitur euidens vtilitas: sed quia ex dictis, & alijs, quæ abundanter possent adduci, non potest constitui vera, & indubitata regula, ideo id totum remitti arbitrio Iudicis melius dicendum est, secundum *Menoch. & Genuens. cit. loc. l.*1 *ff. de iur. delib.* qui consideratis circumstantijs necessitatis, vtilitatis, temporis, & alijs a sacris Canonibus requisitis iudicabit euidentem vtilitatem. Vnde si concedatur res sterilis, vt reducatur ad culturam pro modico canone, & etiam pro extraneis dicitur concedi in euidentem vtilitatem, ad notata in *cap. ad aures, de reb. Eccl* Bero. *cons.*85.*lib.*1. licet si res non esset sterilis, modica vtilitas Ecclesiæ pro nihilo reputaretur, *Genuẽs. in prax. cit. n.*1. *in fin.* Similiter dicitur concessio fieri cum euidẽti vtilitate, etiam pro modico, quãdo Ecclesia retinendo rem, plus erogaret in expensis, quam perciperet redditus, *Ric. cit. loc. n.*3. quem sequitur *Nouar. nou. iur.* Pontific. *prax. concl. tit. de alienat. rer. Eccl. sub n.*4.

23 Non dicitur euidens vtilitas; si Ecclesia pro extinguendo debito, aliud contraheret eiusdem quantitatis, quia Ecclesia nõ efficitur melioris conditionis. Nec si daret in emphyteusim bona pro eodem pretio, quo æstimata essent, eadem ratione, nisi daretur Ecclesiæ aliqua quantitas pecuniæ pro inuestitura conuertenda in proprietatem, ex qua pecunia conditio Ecclesiæ efficeretur melior. Nec etiã dicitur euidens vtilitas, nisi in alienatione rei, quæ est re, & spe inutilis Ecclesiæ, ita post multos, *Ric. cit. loc. sub num.*3. Nec dicitur alienatio vtilis Ecclesiæ facta pro extinguendo debito, quando Ecclesia potest ex fructibus absque alienatione proprietatis extinguere debitum, *Abb. in c. nulli, de reb. Eccl. non alien.* *Ricc. cit. loc. vers. amplia tertio*. Nec dicitur vtilis alienatio domus ruinosæ, si cum parua impensa reparari potest, ita *Seraph. dec.*1307.*nu.*2. Nec dicitur vtilis alienatio facta tempore calamitoso, habito respectu dicto tempori tantum, non habito respectu tempori

pori præcedenti, idem Seraph decis. 1073. n. 4. & clarius Mantic. dec. 101. n. 4. quale dicatur tempus calamitosum, vide Ricc. cit. loc. resol. 1.

24 Dubitatur. An res Ecclesiæ in emphyteosim cum diminutione sextæ partis veri valoris reddituum propter periculum sterilitatis, & aliorum casuum fortuitorũ ad emphyteutam pertinentium concessa, iuxta dispositionem *auth. perpetua, C. de sacrosanct. Eccles.* dicatur concessa cum euidenti vtilitate Ecclesiæ.

Respondetur; DD. omnes in *cit. auth. Iaf. conf. 54. nu. 5. verf. corroboratur libr. 1. Bero. conf. 86. n. 3. lib. 1. Oliuer. Beltram. ad dec. 343. Ludouif. n. 7. Mantic. dec. 101. nu. 1.* & alij adducti per *Ricc. in prax. resol. 125. 1. par.* tenent hanc concessionem cedi in euidentem Ecclesiæ vtilitatem ratione periculi supradicti. Contrarium mordicus defendit *Petr. Caball. conf. 171.* nempe dictam concessionem non esse iuxta dispositionem Summorum Pontificum requirentem euidentem vtilitatem; & licet prima opinio videatur verior, nihilominus regulariter non est admittenda, sed totum hoc remittendum arbitrio Iudicis, vt firmauimus supra. Posset n. in concessione pro intratura solui magna quantitas pecuniarum, quæ quasi responderet pretio emptionis, & tunc concessio cũ diminutione sextæ partis, & forsan maioris diceretur vtilis Ecclesiæ. Similiter si Ecclesia retinendo rem, damnum pateretur, nec alius adesset, cui concederet, diceretur concedi cum euidenti vtilitate cum diminutione sextæ partis ob periculũ sterilitatis, quod suscipit in se emphyteota, quia hoc periculum est pretio æstimabile, *cap. in ciuitate, de vsur.* Quod intellige; si res est exposita tali periculo; dummodo alius non inueniatur, qui vellet plus dare, vt tenet *Ricc. cit. resol. 125. in fin.* & proinde verũ esse remitti arbitrio Iudicis, tenet *Genuen. pract. Eccles. quæst. 80.*

25 Ex dictis collige; quod concessio domus Ecclesiæ pro eodem pretio, quo est solita locari ad tempus, potest esse vtilis Ecclesiæ, etiam nihil augendo redditus, quando domus indiget continuis reparationibus, a quibus eximitur Ecclesia per concessionem in perpetuum, ita *Mantic. cit. dec. 10.* aduertit *Ricc. cit. resolut. 125. vers. vnde si res.*

26 Communis currit sententia inter DD. vtilitatem requisitam ad alienationem rei Ecclesiæ, attendendam esse tempore contractus. Canonistæ omnes in *cap. ad aures, de reb. Eccles. non alien.* Ciuilistæ in *l. 2. C. de locat. præd. ciuil. lib. 10. & in l. 2. C. de rescin. vend. in cap. cum dilecti, de empt. & vend.* late *Parif. conf. 24. n. 7. & 8. Genuenf. in prax. cap. 107. nu. 3. Ricc. in prax. 1. par. resol. 1. 5. & 9. Bonac. tom. 1. tit. de alien. bon. Eccles. disp. 2. q. vnic. punct. 3. n. 2. Seraph. in. dec. 366. n. 1. Rot. diuer. p. 2. dec. 18. n. 4. & 5.* Vnde est, quod si res post contractum efficiatur deterior, vel melioris cõditionis, & pretiosior, tempus alienationis inspiciendum est, ita *Gratian. discep. for. cap. 55. n. 8. & seqq.* ex quibus *num. 10.* notat contra Ecclesiam, quod non possit rem alienatam cum sua euidenti vtilitate tempore contractus repetere sub prætextu læsionis, postquam est facta fructifera, & meliorata, quasi Ecclesia sit decepta, & alienatio non sit in euidentem vtilitatem, idẽ *Gratian. cap. 520. n. 32.* qui testatur de veriori, & magis communi opinione, *Surd. de aliment. priuileg. 56. tit. 8. nu. 78. Rot. per Card. Seraph. Anconitana terrarum 13. Iunij 1578.* Hoc, quod dicimus attẽdendum esse tempus contractus, intellige quando contractus post assensum per Commissarium gratiæ *si in euidentem* decreto confirmatur, vt bene explicat *Genuenf. cit. loc. verf. sed aduerte*, nam DD. communiter dicentes, attendendum esse dictum tempus, intelligendi sunt quando contractus alienationis, & Assẽsus Apostolicus simul concurrunt infra idem spatium temporis: sed si contractus & alienatio per annos ante Assensum præcessit, vtique si interim res aucta est, maxime augumento temporis, si attenderetur tempus contractus, alienatio non cederet in vtilitatem Ecclesiæ, nisi contractus fuerit confirmatus in Breui Apostolico ex certa scientia, & expresso illius tenore, vt notat *Genuenf. cit. loc.* quod si contractus, & alienatio subsequantur assensum per notabile spatium temporis, ita vt res sit meliorata, & tunc certum est, attendendum esse tempus cõtractus cum communi.

27 Limitãt etiam communiter DD. vt supradicta non intelligantur de tempore calamitoso, vt tempore pestis, vel belli, quo tempore res minoris valet, *l. pretia rerum ff. ad leg. falcid. Gratian. cit. loc. Ricc. resol. 1. n. 2.* quod intelligit *num. 3.* quando vere tempus calamitosum, scilicet bellum deteriorauit pretium rei, & dummodo speretur, quod finito bello, res redeat ad pretium suum. In tempore vero ordinario obseruant in praxi Commissarij, quibus committitur gratia *si in euidentem*, ad hoc vt cognoscant, an concurrat euidens vtilitas, non solum informationem

ca-

capere de valore rei in proprietate, sed de redditu per plures annos antea, & de redditu præsenti.

28 Hæc vtilitas euidens, quæ concurrere debet in alienatione rei Ecclesiæ, excludit vtilitatem putatiuam, quæ non sufficit in alienatione rei Ecclesiæ, vt post multos defendit *Maceraten. var. resol. lib. 1. res. 5. n. 12.* & licet Ricc. *resol. 15. 1. par. prax. in princ.* videatur in hoc casu distinctionem adducere, tamen verius dicẽdum est opinionem procedere cum *Macerat.* indistincte; & hoc probatur aperte. Verum est, & ab omnibus receptum, vtilitatem in hoc casu probandam esse concludenter per testes, & alias legitimas probationes, vt idem met Ricc. *cit. loc. resolut.* 104. post alios probat, quæ cõstare debet ita clare, & manifeste, vt de ea minime dubitari possit, vt firmauimus supra cum eodem *Ricc. resol.* 1. sed hæc inducunt veram, non putatiuam vtilitatem, ergo, &c.

29 Adducitur etiam communiter pro iusta causa alienationis rei Ecclesiæ. Necessitas, prout explicat *Mascard. de probat. vol. 1. concl. 277. & Osasch. dec. 167. n. 2. & seqq.* tenent *Quarant. sum. bull. verb. alienatio, n. 42.* Marescot. *var. res. 7. cap. 9.* Rot. *in vna Romana domus 19. Aprilis 1630. coram D. Durano,* pluries citata, & adducta per *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 7. n. 3. & seqq.* quæ vtilitas debet esse præcisa, secundum eandem Rot. *in vna Romana inualidationis cẽsus 24. Maij 1591. n. 6.* adducta per *Genc. de censib.* post dictũ *tract. dec. 7.* vel debet esse extrema secundum opinionem *Barbos. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 30. nu. 22.* quam exemplificat, si vrgeat æs alienum. Et diximus supra, quod tanta posset esse necessitas, vt excusaret etiam ab Assensu Apostolico, vt explicat *Nouar. nou. iur. Pontific. pract. concl. tit. de alienat. rer. Eccl. concl. 1. n. 15. Caualer. dec. 439. n. 2.*

30 Differt enim alienatio, quæ fit ex causa necessitatis ab illa, quæ fit ex causa vtilitatis. Quod in prima ille, in quem facta est alienatio, debet esse solicitus, vt pretium conuertatur in causam necessitatis, quia ad ipsum spectat pretium prædictum esse versum in illam causam probare. In secũda vero, quia ille, in quem facta est alienatio, non tenetur probare versionem prædictam, merito non astringitur ad hanc solicitudinem, ita *Rot.* Romana *in vna Leodiensis census 11. Decembris 1596. coram D. Corduba, n. 10. & 11.* & in alia Romana *censuum de Romulis 18. Iunij 1599. coram D. Penta, nu. 4. & 5.* adductæ per *Cenc. de censib. dec. 8. & dec. 287.*

31 Conueniunt tamen hæ causæ iustæ alienationis, nam vtraque non probatur per assertionem partium alienantium rẽ Ecclesiæ, ad dicta *Bart. in l. si forte, de castrens. pecul. Feder. de Sen. cons. 143. in fin. Rebuff. de reb. Eccles. non alien. n. 25.* cum alijs per *Rolan. cons. 25. n. 19. lib. 1.* Rota *in d.* Romana *inualidationis census, n. 4.* Nec per assertionem Commissarij, cui commissa est gratia, *Si in euidentem;* sed omnino debet probari euidenter per testes, vel alias legitimas probationes, *Caualer. decis. 439. n. 6.* qui in hoc denegat fidem etiam Episcopo, *Rot. diuers. dec. 752. n. 3.* & licet causa prædicta non possit probari per assertionem Commissarij ante factum, tamen post factum in dubio præsumitur dicta causa, si Commissarius decreto confirmauit alienationem. Verum potest probari contrarium, nempe non interuenisse iustã causam, & proinde alienationem declarari nullam, quod onus spectat ad ipsam Ecclesiam petẽtem nullitatem alienationis, cum pars contrahens habeat pro se præsumptionem, quæ ex decreto nascitur, multa *Ricc. cit. loc. resolut. 8.* **Rota in vna Romana census 2. Decembris 1609. coram D. Manzanedo** adducta per *Cenc. decis. 30. Seraph. dec. 508. nu. 5. Beltram. ad Ludouis. dec. 33. num. 6.*

32 Causa alienationis rei Ecclesiæ, idest euidens vtilitas, vel necessitas tantam habet virtutem, vt ea concurrente, si in cæteris adest falsa expressio, vel surreptio in litteris, *si in euidentem,* non attẽditur, quia dicitur Papam solum habere præ oculis euidentem vtilitatem, tanquam causam finalem, *Soc. cons. 15. n. 51. lib. 1.* quæ tantum procedunt quando surreptio non versatur circa ipsam causam; tunc enim litteræ nullam habent subsistentiam, quia Papa sine causa non præsumitur illas concedere, *Dec. cons. 147. n. 5. & 6. Seraph. dec. 508. n. 10. & dec. 1235. nu. 2.* vbi absolute tenet, quod in alienationibus rei Ecclesiæ non solet attendi surreptio, dummodo contractus cedat in vtilitatem Ecclesiæ, & in hoc casu est intelligenda opinio Ricc. *in prax. 1. par. resol. 103.* defendentis Commissarium Gratiæ, ***Si in euidentem,*** posse cognoscere de surreptione, & validitate assensus.

33 Obserua sexto; quod testes deponentes in causa, *si in euidentem,* quando alienatio fit ex causa euidentis vtilitatis, debent deponere, quod alienatio expedit Ecclesiæ, quia hoc est inquirere de causa alienationis; sed quando alienatio fit ex causa necessitatis, sufficit illam deducere, ita

ita *Feder. de Sen. conſ.* 249. *Seraph. deciſ.* 508. *n.* 11. quam neceſsitatem ſufficit probare tempore contractus, ita vt ſi alienatio ſit pro ſatisfaciendo debito, quod Eccleſia potuerit alio tempore ſatisfacere, dum habebat pecunias, ſi ad præſens non habet, dicitur iuſta cauſa, etiam ſi Eccleſia expreſſit non habere, nec habuiſſe modũ ſatisfaciendi, ita *Seraph. dec.* 953.

34 Ad dignoſcendam euidentem vtilitatẽ in alienatione rei Eccleſiæ, cuius ratio ſit habenda reddituum ipſius rei, an pretij proprietatis, controuerſum eſt in iure. In qua controuerſia, *Rota Romana in vna Placentina bonorum* 7. *Nouembris* 1580. *apud Seraph. deciſ.* 480. dedit optionem beneficiato, qui poſſit probare, & deducere non euidentem vtilitatem, vel ex collatione fructuum, vel ex valore bonorum, quæ opinio data eſt in fauorem Eccleſiæ, adhoc, vt eligat quod eſt ei vtilius.

35 Obſerua ſeptimo; DD. tantum tribuere valorem euidenti vtilitati rei Eccleſiæ, vt aliqui aſſeruerunt cum illa valere alienationem, etiam ſine ſolennitatibus, ita *Dec. cap.* 1. *in* 1. *lect. num.* 71. *de conſtit. & in c. quæ in Eccleſiarum, nu.* 28 *eod. tit. Nouar. de alien. rer. Eccleſ. n.* 17. latiſsime *Maſcard. de probat. concl.* 75. *n.* 2. *Bald. in l. contra ius, in princ. ff. de pact. & in l. quicumque, C. de bon. quæ liber. Qudrant. ſum. Bul. verb. alienatio, n.* 34. *in princ. Rebuff. in compen. alien. rer. Eccleſ. n.* 35. *&* 36. *fol.* 34. *Roder. q. regul. tom.* 1. *q.* 27. *ar.* 9. Verum hoc non intelligitur quoad obligandam Eccleſiam, quæ ex tali alienatione ſine ſolennitate non obligatur, licet obligetur pars aduerſa, & ſtet in electione Ecccleſiæ, ſi velit ſtare contractui ſibi vtili, & procurare expeditionem ſolennitatum, etiam inuito contrahente, vt diximus ſupra cum *Redoan. q.* 20. *n.* 193. *Tiraquel. de legib. connub. glo.* 8. *n.* 92. *fol.* 365. *Surd. dec.* 108. *n.* 4. *Soc. conſ.* 78. *nu.* 8. *lib.* 4. *Crot. conſ.* 119. *n.* 11. *Aymon. conſ.* 826. *num.* 1. *Fulgoſ. in l.* 2. *C. de iur. emphyt. Guid. Pap. deciſ.* 159. poſt *princ.* prædicta non procedunt quoad euitationem pœnarum, in quibus incurritur, etiam cum vtilitate prædicta, ſi non adeſt Aſſenſus, vt dicemus infra. Procedunt vero in opinione prædictorum, & quãdo contractus geſtus ab Eccleſia ſine ſolennitate, eſt illi vtilis, & in nihilo damnoſus, nec præiudicialis, & actus eſt talis naturæ, & conditionis, quod nulla interuenit obligatio ex parte Eccleſiæ, ſed alium ipſa obligat; in hoc enim caſu valet contractus factus ab Eccleſia ſine ſolennitatibus, & procedunt fundamẽta prædictæ opinionis. Sed quando Eccleſia contrahit ſe tantum obligando, vel contractus eſt reciprocus ex parte Eccleſiæ, & illius, cum quo contractus celebratur, & tunc ſecundum veriorem, & magis communem opinionem, contractus non valet, etiam vtilis Eccleſiæ, ſine ſolennitate, ex eo quia ſolennitas eſt introducta pro forma in tali caſu, & ſic nullo pacto omitti poteſt ſine nullitate actus, ita *Sarmient.* qui doctiſsime, & eleganter hoc declarat, *de reddit. Eccl. cap.* 2. *Ceuall. commun. contra commun. quæſt.* 675. *n.* 16. *& ſeqq. Gratian. diſcept. for. cap.* 27. *in princ. Diaz. reg.* 550. *limit.* 1. *Guttier. pract. qq. cap.* 12. & alij; ſed quia hæc nullitas eſt introducta in fauorem Eccleſiæ, non poteſt allegari ab alio, quam ab ipſa Eccleſia, diximus etiam ſupra, & docet *Gratian. diſcept. foren. loc. cit. n.* 40. *& ſeqq. Seraphin. dec.* 256. *num.* 2.

36 Ex dictis collige. Primo, quod non ſolum qui contraxit cum Eccleſia, non admittitur ad allegandum defectum ſolennitatis, vel euidentis vtilitatis in alienatione rei Eccleſiæ, ſed nec alius tertius, vt poſt alios firmat *Ricc. in prax.* 1. *part. reſol.* 8. Quod etiam procedit in cõductore rei Eccleſiæ, qui ad euitandum ſolutionem penſionis, non poteſt excipere conſenſum Superioris non interueniſſe in locatione, *Redoan. de reb. Eccl. nõ alien. q.* 47. *n.* 5. *& q.* 58. *n.* 55. *Creſcent. dec.* 1. *de locat. & conduct.* Admittitur tamen tertius ad allegandum, vt ſupra. Primo, quando actio eſſet popularis, quia tunc quilibet agere poteſt, *l.* 1. *ff. de action. popul.* Secundo, ante actum conſummatum. Tertio, quando Eccleſia vellet contractum pro parte valere, & pro parte dicere nullum, ita *Ricc. cit. loc. num.* 2. *& ſeqq.*

37 Collige ſecundo; ſolennitatem coadiuuare vtilitatem in alienatione rei Eccleſiæ; hinc eſt, quod quando ſeruatis ſeruandis, latum eſt Decretum per Commiſſarios Gratiæ, *Si in euidentem*, præſumitur pro vtilitate alienationis, donec Eccleſia probauerit non vtilitatem, diximus ſupra ſecundum opinionem *Rot.* apud *Seraph. dec.* 1073. *n.* 1. *& dec.* 1125. *num.* 1. poſt alios, quos refert, & ſequitur *Rot. in deciſ.* adducta per *Donat. Ant. de Marin. quotid. reſol. loc. cit. nu.* 5. quod intelligendum eſt, quando Commiſſarij proceſſerunt ad Decretum confirmationis, ſeruata forma *Paulinæ*, recipiendo teſtes ſuper vtilitate, ac vocatis uocandis, vt per *Rot. in deciſ.* adducta per *de Marin. num.* 6. & tetigimus ſupra.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio bonorum Regularium faciẽda consulta Sacra Congregatione vigore Decreti editi iussu Vrbani VIII. etiam si fiat pro fabrica Monasterij, num. 2. Et quid si fiat de bonis, quæ habent annexum onus perpetuũ Missarum, num. 3. Quod decretum non habet locum in Regularibus incapacibus, num. 4. Et quomodo alienatio contra formam dicti Decreti sit nulla, num. 5.*

6 *Alienatio male facta, quomodo reuocanda, & quid restituendum. Et quãdo, & quis petat reuocationem, nu. 7. Et an sit necessaria restitutio in integrum, num. 8. Et ad petendam reuocationem, an sit necessarium, quod Ecclesia sit damnificata, num. 9. Et quo damno, num. 10. Et reuocata alienatione, quid de damnis, & interesse, num. 11.*

12 *In alienatione rei Ecclesiæ est citandus Rector, vel Administrator. Et quid si Rector supplicauit. Et quid de Patrono.*

13 *Alienantes male quibus pœnis puniantur, num. 14. Et quando excusentur a pœnis, num. 15. Et quæ requirantur ad contrahendas pœnas, de quibus in* Extrauag. *num. 16. 17. & 18. Et an sit probandũ* Extrauag. *esse vsu receptam, num. 19. Et an incurrant hypothecantes, num. 20.*

21 *Alienantes* Regulares *bona Monasterij, quibus pœnis puniantur, nu. 22.*

23 *Delegati præstãtes consensum alienationibus in damnum Ecclesiarum, quas pœnas contrahant. Et quid de procurantibus* Decretum *a prædictis Delegatis indebite, num. 24. Quid de tentante alienare, n. 25.*

ANNOTATIO I.

§. IV.

1 OBserua primo, quod Regulares sistentes intra fines Europæ cuiusuis Ordinis, & Instituti in alienatione bonorum mobiliũ pretiosorum, vel immobilium, & in omni pacto, per quod ipsorum dominium trãsfertur, in censibus perpetuis, vel vitalitijs, hypothecis, locationibus, & conductionibus vltra triennium, in concessionibus in feudum, vel emphyteusim, præterquam in casibus a iure permissis, obligantur obtinere expressam licentiam in scriptis, & gratis concedendam *Sacræ Congregationis Concilij*, prout latius patet ex Decreto eiusdem *Sacræ Congregationis* edito iussu Vrbani VIII. anno 1624. cuius tenor adducitur a *Nouar. nou. iur. Pontific. pract. tit. de alienat. rer. Eccl. conclus. 2. & Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. sub nu. 16.* Qua decreti dispositione reuocantur omnia priuilegia alias concessa Regularibus quibuscumq; etiam Militibus Hyerosolimitanis alienandi eorum bona contra formam illius, & consuetudinem etiam immemorabilem, cum clausulis derogatorijs derogatoriarum, ac alijs, & cum prohibitione pœnali, ut latius ex dicto Decreto. Successiue de anno 1626. eadem *Sacra Congregatio* approbante eodem Pontifice, declarauit uigore dicti Decreti Regulares nec posse ad cambium, uel mutuo recipere pecuniam super eorum bonis, cum promissione lucri cessantis, & damni emergentis, & Regulares contrafacientes incidere in pœnas eiusdem Decreti, ut refert idẽ *Barbos. cit. loc.* sub quibus Decretis non comprehenduntur Clerici Regulares Theatini, quorum bona immobilia tantum possunt alienari incõsulta *Sacra Congregatione*, ut declarauit eadem *Sacra Congregatio*, quam refert idẽ *Barbosa cit. loc. & Nouar. lucer. Regular. verb. alienatio, num. 2.*

2 Ampliatur dispositio dicti Decreti, ut bona Regularium alienari nõ possint inconsulta *Sacra Congregatione Concilij*, ut supra, nec etiam pro fabrica Monasterij, ut testantur declarasse eandem *Sacr. Congreg. 13. Martij 1619. P. Gauant. in manual. Episcop. verb. alienatio rer. Eccles. num. 40. Nouar. loc. cit.* Nec pro solutione æris alieni, vt declarasse eandem *Sac. Congreg.* referunt prædicti DD. & *Lezana in sum. quæst. regul. tom. 3. verb. alienatio, num. 5.* Nec pro emendo censu, ita *Nouar. cit. loc. n. 5.* refert declarasse *Sac. Congreg.*

3 Nota, quod si contingat fieri alienatio bonorum Regularium, quæ habent annexum onus perpetuum Missarum, in alia stabilia conuerti debent, cum eiusdẽ oneris repetitione, & annexione, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrendi, ita refert declarasse eandẽ

Sac.

Sacr.Congreg.21.Iunij 1625.*Nouar.cit.loc.n.*6.& nouissime *Barbos.sum. Apostol.dec. verb.alienatio,in fin.*

4 Limitatur dispositio supradicti decreti, vt illa non habeat locum in bonis legatis, vel donatis Regularibus incapacibus retinendi bona, etiam in communi, vt sunt Fratres Capuccini, de quibus fit mentio in *Sacr.Concil.Trident.s.ss.*25.*de regul. cap.*3. quia bona prædicta alienari possunt inconsulta *Sac.Congreg.*& pretiũ conuerti in Monasteriorum vtilitatem, puta fabricæ,ornamentorum,& similium, docet *Quarant.sum. Bullar. verb. alienatio num.*41. *Ricc.in prax.*1.*par.resolut.*64. quæ procedunt in bonis stabilibus, non autem in mobilibus pretiosis, vt sunt calices,vestes,& similia,vt aduertunt supradicti, & nouissime *Io.Maria Nouar.in nou.iur.Pontific.prac.tit.de alien.rer.Eccl. concl.*2.*num.*2.

5 In decreto supradicto annullatur contractus alienationis factæ sine dicta licẽtia *Sacr.Congreg.*quæ nullitas iuxta illa, quæ dicta sunt supra in generali, non potest allegari ab alio, quam ab ipso Monasterio, ita,vt in tantum alienatio reputabitur nulla, in quantum Regulares contractui stare noluerint, ita post alios in terminis huius decreti concludit *Io. Maria Nouar.nou.iur.Pontific. pract. cit. loc. num.*8.

6 Obserua secundo;quod si alienatio rei Ecclesiæ reuocetur per Ecclesiam, sub prætextu illam fuisse nulliter factam, vel quia nõ intercessit Assensus Apostolicus, vel ex alia causa, quæ nullam red dit ipsã alienationem, esse restituendam non solũ rem ipsam alienatam, sed omnes fructus, etiam a die alienationis perceptos, concludunt DD. communiter ex *l. iubemus,* §.1.vbi DD.*C.de sacrosanct.Eccl.*Canonistæ *in cap. si quis Presbyterorum, de reb. Eccl.non alien.Ricc.* qui plures adducit in *pract.*1.*par. resolut.*18. *Donat.Anton.de Marin.quotid.resol.cap.*8. *in princ.* qui testatur de communi. Idemq; ampliat, etiã si interuenerit Assensus Apostolicus, verũ Commissarij, quibus fuit commissa Gratia,*Si in euidentem,* seruatis seruandis. nõ processerunt ad decretum confirmationis alienationis, adhuc sunt restituendi fructus a die alienationis, non autem a die motæ litis, ita meritissimus *Donat. Anton.de Marin.cit.loc.num* 2. *& seqq.*vbi adducit de verbo ad verbum *decis. Rot. Rom. in vna Placẽtina decimarum* 13.*Maij* 1630. *coram D. Durano.* Amplia etiam sententiam; si per errorem non esset seruata solennitas prædicta, adhuc deberi fructus restitui a die alienationis, quia cum hic sit error iuris,non excusat, probat *Ricc.cit.loc.n.*2.vbi *num.*3.contrarium defendit quando adest error facti, puta si emptor cogitauit Assensum Apostolicum interuenisse,qui vere non interuenit;tunc enim quia erratur in facto,error excusat, & proinde fructus non sunt restituendi, nisi a die motæ litis, docent DD.omnes in *cit.cap.si quis Presbyterorum, & Ricc. loc.vt supra.*

7 Amplia supradicta, vt reuocatio prædicta in casu nullitatis alienationis, & restitutio fructuum possit peti ab ipsomet alienante, *glos.in l.*1. & ibi *Bald.C.de lib. cau. Angel.in* §.1.*num.*7.*Instit.quib. alien. licet.Roman.cons.*370.*Alex.cons.*123. *nu.*6. *volu.*1.*& cons.*93. *vol.*2. *Io.de Anan.cons.*54.*n.*4.*Caualc.de tut.& cur.n.*162.*&* 175. *Franc.Becc.cons.*72.*n.*17. *& cons.*90.*n.*15. *Surd.cons.*28.*nu.*97. *& cons.*73.*num.*34.*& dec.*51.*num.*17. *Tiraquell.in l.si vnquam, in verb.reuertatur,n.*406. *C.de reuoc.don. Natt cons.*198.*n.*28. *Rot.Rom.in nouiss.decis.*14.*nu.*3.1.*par.Macerat.lib.*1.*var.resol. resol.*38. *nu.*18.Quinimo fauore Ecclesiæ, admittitur quilibet ad petendam dictam reuocationem, etiam si Ecclesia nihil opponat,*Felin.in rubr.de rescript.nu.*7. *Lap. alleg.*11.*Afflict.dec.*107.*nu.*3. *Mars.in l.si quis,n.*113.*ff.de quæst.* Idque suppleri potest etiam a Iudice ex officio, nemine comparente, secundum *Bald.in l.si vnus,* §.*pactus,col.*13.*de pact.* & alij,quos refert, & sequitur *Maceraten.cit.loc.* Neque hæc contradicunt dictis in §.*praced. num.*36. vbi dicitur,non admitti tertium, neque alium,sed solum ipsam Ecclesiam ad allegandum nullitatem alienationis ob defectum solennitatis, quia ibi loquitur, quando contractus est vtilis Ecclesiæ, & ipsa vult illi stare, hic vero quando contractus non est vtilis,& consequenter non debet Ecclesia illi stare.

8 Amplia etiam,vt Ecclesia petere possit prædictam reuocationem nullitatis ob defectum causæ, non obstante, quod sit adhibita solennitas, etiam absque restitutione in integrum, & ratio est,quia alienatio est ipso iure nulla, & proinde non est opus restitutione, ita *glos. pen. in cap.*1.*de integr.restit. Abb.*qui testatur de communi in *c.sua,de his, quæ fiunt a Pral. sine consens.Cap.Mantic.de tacit.& ambig. conuent.lib.*4.*tit.*7.*n.*55.qui alios adducit, sequitur *Genuens.pract.Eccles. q.*127.*n.*4.

9 Quæro; adhoc vt Ecclesia possit petere reuocationem alienationis ob defectum cau-

causæ, an sufficiat, vt Ecclesia non sit facta locupletior, vel an etiam requiratur, vt sit damnificata.

Respondetur; quod aut alienatio facta est propter necessitatem; aut propter vtilitatem Ecclesiæ. In primo casu, adhoc, vt alienatio dicatur nulla, & possit peti reuocari; requiritur; quod Ecclesia sit damnificata, cum alienatio in hoc casu dicatur valida, quandocumq; Ecclesia non est læsa, nec requiritur, quod sit facta locupletior. In secundo vero casu requiritur, adhoc, vt possit peti reuocari alienationẽ, quod Ecclesia non sit facta locupletior, quia in tali casu contractus non tenet, si non adest euidens vtilitas, ita *Pet. Rebuff. in compen. alien. rer. Eccl. in verf. vt meliora, num. 71. lit.* M. sequitur *Genuenf. pract. Ecclef. q. 126. num. 4.* & est commune, *Seraph. dec. 433.*

10 Sed in primo casu, in quo ad petẽdã reuocationẽ alienationis, requiritur, quod Ecclesia sit damnificata, potest dubitari, quantum debeat esse hoc damnum, cuius dubitationis resolutio dependet ab illa, quanta debeat esse læsio citra dimidiam, vt locum habeat restitutio in integrum fauore Ecclesiæ, in qua secundum veriorem, & magis communem opinionem non sufficit valde modica læsio, idque totum remittitur arbitrio Iudicis. ita *Gabr. de in integ. restit. concl. 1.* post alios ibi relatos *Franch. dec. 248. n. 6.* vbi *nu. 7.* refert sufficere læsionem in tertia parte, & etiam in minori, considerata paupertate Ecclesiæ, arbitrio ipsius Iudicis, sequitur *Genuen. pract. Eccles. q. 126. n. 2. & 3.* Ex quibus ad dubitationem dicendum est, remitti Iudicis arbitrio, quantum debeat esse damnum, adhoc vt Ecclesia possit petere reuocari alienationem factam bonorum ipsius pro causa necessitatis, considerata paupertate Ecclesiæ, *Maceratenf. var. resolut. lib. 1. resol. 38. num. 13.* In alienatione vero facta ex causa vtilitatis non currit dubitatio, quia ad petendam illius reuocationem, sufficit, quod non interuenerit euidens vtilitas, vt supra.

11 Nota, quod reuocata alienatione rei Ecclesiæ nulliter facta, alienans tenetur restituere pretium, damna, & interesse; hac distinctione, quod ad restitutionem pretij teneatur ipsa Ecclesia, si reperiatur penes ipsam, vel ex illo facta est locupletior, alias tenetur alienans, & si Ecclesia recuperat rem cum fructibus. tenetur restituere pretium, & interesse illius, quod lucrata est, ne fiat locupletior cum aliena iactura; quantum vero ad damna, & interesse Ecclesia non tenetur, sed ille, qui male alienauit, *Ricc. in prax. 1. par. resol. 17. num. 3.* vbi late, quando alienans res Ecclesiæ teneatur de euictione de proprio, *Barbof. de iur. Eccl. cap. 30. lib. 3. num. final. Ric. cit. loc. resol. 99. Bonac. de alien. punc. 4. num. 15.*

12 Obserua tertio, in alienatione Ecclesiæ, *Si in euidentem,* Commissarios necessario debere citare, & vocare Rectorem, vel alium legitimum Administratorem Ecclesiæ, cuius sunt bona, de quibus in alienatione, etiam si Rector, vel Administrator citandus ipse alienauerit; docet *Ricc.* post multos per eum adductos *cit. loc. resol. 6.* probatur ex *c. nouit, de his, quæ fiunt a Prælat.* Et hoc etiam si Gratia contineat clausulam, *Supplentes, &c.* quæ clausula non supplet consensum eorum, de quorum præiudicio agitur, & proinde sunt omnino vocandi, vt late per *Rot. in vna Cortonen. bonorum 26. Ianuarij 1590. coram D. Platto, Maceraten. var. ref. libr. 1. resol. 5. num. 31.* Posset tamen omitti hæc citatio, quando Rector, vel Administrator esset præsens, vel quando Commissarius ex vi suæ commissionis potest se extraiudicialiter informare, ita *Ricc. cit. loc. num. 2. & 3.* vbi *n. 4.* dicit, quod nec etiam est citandus Rector, vel Administrator, qui supplicauit Papæ, etiam si in Breue adsit clausula, *vocatis vocandis*, quæ intelligitur de alijs, & non de supplicantibus, hæc doctrina est verissima. Verum Praxis obseruat, quod quando Breue est expeditum ad supplicationem Rectoris, vel alterius Administratoris, & deinde coram Commissarijs præsentatur, & actitatur per eum, cui est facienda alienatio, citatur Rector, siue Administrator, non obstante, quod ipsi supplicauerint Papæ pro gratia, sed si Breue præsentatur coram Commissarijs per ipsum Rectorem, seu Administratorem supplicantem, & ad illius instantiam proceditur ad informationem super euidenti vtilitate, & tunc quia Rector est in iudicio, non est citandus, bene tamen expeditur citatio contra interesse prætendentes, in quo casu solet citari Fiscus, ad dicta per *Maceraten. var. resol. lib. 1. resol. 24. num. 1.* An autem sit citandus Patronus in alienatione rei Ecclesiæ de Iure patronatus laicorum. Tenẽt aliqui esse citandum, ita *Io. Andr. Cardin. & Rebuff.* relati per *Barbof. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30. n. 9.* Sed contrarium in praxi seruari testatur ipse *Barbof.* faciunt dicta per *Lamber. de Iure patron. 9. ar. 2. q. princ. 3. lib.* Verum si Patronus compareret allegando

gando alienationem non esse Ecclesiæ vtilem, tunc licet non sit audiendus tanquam persona legitima, cum Ecclesia repræsentetur per Rectorem, est tamen audiendus tanquam defensor, & tanquam vnus de populo, qui aduertit ad male gesta, & ita non solum potest impedire alienationem male faciendam sed factam reuocare, ita *Lambert. cit. loc. & ar. seq. nu. 1. & ar. 7. eod. loc. Maceraten. var. resol. libr. 1. resol. 25. n. 8.*

13 Obserua quarto; quod olim crimen alienationis bonorum Ecclesiæ erat depositione dignum, in *cap. si quis Episcopus 10. q. 2. cap. Apostolicos 12. q. 1. cap. nullus res 17. q. 4. cap. Abbatibus 12. q. 2.* & notat *Pollr. in prax. canon. par. 2. cap. 33. verb. & si confessi, nu. 43.* Hodie vero citatis iuribus est derogatum per hunc *textum Extrauag. Ambitiosæ*, vnica forma est statuta alienationibus rei Ecclesiæ, & alijs pœnis puniuntur contrafacientes illius dispositioni. Primo enim tam dantes, quam recipientes puniuntur pœna excommunicationis nulli reseruata, vt legitur in *text.* & notant *Suar. de censib. disp. 23. sect. 6. nu. 3. Sayr. lib. 3. cap. 32. nu. 22.* An hanc excommunicationem incurrant Episcopi, & Abbates alienantes. Secundum communem incurri, refert *P. Thes. in prax. de pœn. Eccl. verb. alienatio, cap. 1. vers. primo enim*, contra *Bonac. Filiuc. & Castropal.* Secundo Episcopi, vel Abbates alienantes contra formam *Extrauag.* incurrunt pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ, quæ pœna nec etiam reseruatur, & si insorduerint per sex menses in hoc interdicto, incurrunt suspensionem ab administratione, & regimine Ecclesiæ, vel Monasterij, cui præsident in spiritualibus, & temporalibus. Tertio Prælati inferiores Episcopis, & Abbatibus, Rectores, & Administratores male alienantes, contra formam illius *text.* incurrunt pœnam priuationis beneficiorum, & administrationum, quorum bona alienarunt ipso iure, quæ absq; alia declaratione conferri possunt a legitimo collatore, ita habetur in *text.*

14 Tenent multi male alienantem, & recipientem incurrere excommunicationem latam per *Trident. sess. 22. cap. 11. de refor.* contra vsurpantes bona Ecclesiastica Papæ reseruatam, ita *Leo in Thes. for. Eccl. par. 1. cap. 15. nu. 35.* quem sequitur *Bonac. tom. 1. tract. de alienat. bon. Eccles. punct. 5. nu. 3.* Sed contrarium tenent *Filiuc. tract. 44. cap. 6. nu. 3. in fin. & Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 38. q. 16.* & rationem reddunt, quia alienans, & recipiens habēt titulum coloratum, ideo non dicuntur vsurpare, nisi post præceptum Iudicis fuerint contumaces.

15 Communiter DD. excusant alienantes a pœnis prædictis, quando alienatio facta est non seruata forma *Extrauag.* ex necessitate, & stāte celeritate causæ, ita vt Superiorem consulere non possint, diximus supra cum *Quarant. sum. Bull. verb. alienatio, num. 42.* & tenet *Gratian. discep. forens. cap. 931. n. 1.* qui *n. 2.* etiam excusat, quando alienatio facta est bona fide, & ex iusta causa, prout voluerunt etiam *Abb. Felin. Nouar. & Quarant.* per eum adducti. Excusātur etiam & in alijs casibus, quos adducit *Quarant. cit. loc. nu. 50.*

16 Vlterius ad contrahendas has pœnas, necessario requirunt DD. pro primo requisito actum, per quem dominium translatum fuit, ita, vt non sufficiat tantum rē fuisse venditam, vel alio contractu alienatam, nisi etiam sequatur traditio ipsius rei, quia venditio, & similes contractus sunt causæ transferendi dominium, sed non concludunt ipsum actum translationis, qui perficitur in traditione rei, *l. traditionibus, C. de pact. Aymon. cons. 157. sub nu. 3. vers. sed præmissis, Verall. dec. 180. num. 2. & 3.* Nec ipsa nuda traditio sufficit, nisi concurrat causa, siue titulus habilis ad transferendum dominium, *l. nunquam 31. in princ. ff. de acquir. rer. dom.* Itaque dicendum est non dici alienationē, nisi titulus, & traditio concurrant, cum in his consistat tota vis alienationis, *l. in omnibus, ff. de act. & oblig.* vbi id optime explicat *Cuiac.* & hæc est alienatio, quæ vigore *Extrauag.* inducit prædictas pœnas. Ex quibus etiam conclude, non incurri dictas pœnas per traditionem, quæ habetur per clausulam, *constituti*, nam illa est ficta; non vera traditio, vt explicat *Menoch. cons. 792. nu. 3.* diximus supra, & tenet *Barbos. super clausul. 31. num. 27. Cened. can. q. 11. n. 13.* quæ non sufficit pro incursu pœnarum, *Guid. Pap. dec. 101. n. 3.*

17 Aliud desiderant requisitum DD. adhoc, vt in alienatione rei Ecclesiæ male facta incurrantur pœnæ prædictæ, & est, vt res reperiatur sub dominio Ecclesiæ, vt illi decori sit, vel ex ea ministri alimenta percipiant, ita, vt si alienetur res solita concedi, vel res infructuosa, & exigua, vel Ecclesiæ non incorporata, iuxta supradicta, pœnæ non habent locum, licet contractus possit rescindi, si Ecclesia fuit læsa, vt dictum est supra, docent *Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 26. n. 16. & seqq. P. Thes. prax. Eccl. 2. p. verb. alienatio, cap. 1.* & alij.

Re-

18 Requiritur etiam, adhoc, vt alienans, vel is, qui recipit, incurrant pœnas, de quibus in *Extrauag.* quod alienent incõsulto Summo Pontifice, vt disponunt aperta verba huius *Extrauag.* ibi, *Alienanti vero, &c.* vel alio Superiori, cui ex Papæ indulto concessa est auctoritas huiusmodi, *Rot. diuers. decis. 896. lib. 3. par. 3. Lotter. cit. loc. num 30. Redoan. rubr. 28. c. 8. n. 19. tract. de reb. Eccl. non alien.*

19 Controuertitur inter DD. an pro exequendis pœnis in *Extrauag.* latis contra alienantes bona Ecclesiæ, non seruata forma iuris, sit necessarium probare *Extrauag.* prædictam esse vsu receptam in loco, in quo pœnæ sunt exequendæ. Et quod sit necessaria talis probatio, faciunt dicta illorum, qui tenent *Extrauag.* in multis locis non esse vsu receptam quoad pœnas extrinsecas, *Garz. de benefic. par. 2. cap. 1. num. 87. Bonac. de alienat. punct. 5. num. 4. Barbos.* & alij, quos refert, & sequitur *P. Thes. cit. loc. vers. nota, quod Doctores*; Sed contrarium est verius, nempe talem probationem non esse necessariam pro exequendis pœnis prædictis, cum *Extrauag.* in dubio cẽseatur vsu recepta; ita vt neganti vsum, incumbat onus probandi, vt post multos per eum adductos, firmat *Ricc. in prax. 1. par. resol. 91. Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 25. num. 40.* qui contrarijs respondent.

20 Non habent locum prædictæ pœnæ extrinsecæ positæ in *Extrauag.* contra alienantes, non seruata illius forma, in hypothecantibus bona Ecclesiæ, quia licet actus sit nullus, attamen cum tractetur de puniendo, verbum, *alienationis*, accipitur stricte, & proprie, & sic pro translatione dominij, ita *Alex. cons. 41. n. 5. & 7. volu. 6. Bald. in l. fin. C. de reb. alien. non alien. nu. 1. & Salic. num. 2. vers. item dicit*, & proinde ex sola hypotheca non potest quis puniri prædictis pœnis, *Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 25. num. 13. & seqq.* & dictum est supra, potest tamen puniri pœna suspensionis, vt in *cap. 2. de solut.* de qua *Thesaur. in prax. Eccles. 2. p. verb. obligantes 1.* & nos inferius.

21 Regulares quoque alienantes bona mobilia pretiosa, quæ seruando seruari possunt, vel immobilia, quæ possunt retineri in communi, contra formam Decreti editi iussu Vrbani VIII. de quo diximus in principio huius §. incurrunt pœnas priuationis omnium officiorum, vocis actiuæ, & passiuæ, inhabilitationis ad ea in posterum obtinenda, a quibus pœnis non potest dari absolutio, vel dispensatio, nisi a Papa, vel ab eadem Congregatione, a qua Decretum emanauit. Ita etiã incurrunt ipso iure dantes, & recipientes excommunicationem, & Episcopi, vel Abbates incurrunt interdictum, vel etiam suspensionem, vt in *Extrauag.* de quibus supra dictum est, ita disponunt verba prædicti Decreti. In quas pœnas incurrũt Regulares, tradita possesione rei alienatæ, & non antea, etiam si tradendo possessionem protestati sint cum illa clausula, *Saluo assensu Apostolico*, vt aduertit *Nouar. nou. iur. Pontific. pract. de alienat. rer. Eccles. conclus. 2. num. 5. & 7.* vt diximus *§. praced.*

22 Rursus Regulares habentes administrationem bonorum Religionis, alienantes iura, redditus, aut possessiones ad vitã recipientis, aut ad aliud certum tempus, nisi ob necessitatem, aut vtilitatem Monasterij, seu Religionis, cum consensu Capituli, aut si Capitulum non habent, cum consensu sui Prælati, incurrunt suspensionem ab officio, & alienatio est nulla, ex *Clem. 1. de reb. Eccles. non alien.* modicum tempus intellige hic vltra triennium, ita *Suar. de cens. disp. 31. sect. 6. nu. 8. Filiuc. tract. 14. num. 116.* Suspensio, de qua in hac *Clem.* non est sublata per *Extrauag.* vt probat *Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. alienatio, cap. 5. vers. declara secundo.*

23 Insuper Delegati, & Commissarij Gratiæ, *Si in euidentem*, alienationi auctoritatem præstantes cum damno Ecclesiæ, si sunt inferiores Episcopis, incurrunt excommunicationem, si autem sunt Episcopi, aut ijs maiores, incurrunt suspensionẽ ab executione officij per annum, & si durante tali suspensione celebrent, incurrũt irregularitatem per *Bull.* Pauli II. 2. in ordine incip. *Cum in omnibus*, per quam etiam prædicti Delegati sunt condemnãdi ad æstimationem damni illati Ecclesiæ.

24 Procurantes autem alienationes in detrimentum Ecclesiæ; dolo, aut fraude, aut scienter, aut extorquentes per sordes, idest per mercedem, aut per impressionẽ, idest per coactionem, aut preces importunas, decretum alienationis a Delegatis prædictis, incurrunt excommunicationẽ Papæ reseruatam, & sunt condemnandi ad restitutionem rerum Ecclesiæ cum fructibus, ex eadem *Paulina*; ad quam restitutionem tenentur prædicti etiam ante condemnationem, vt docet P. *Thesaur. cit. loc. cap. 2. vers. vltimo*, cætera ad hanc *Paulinam* vide apud *Bonac. tom. 1. tract. de alien. rer. Eccl. punct. 6. & Filiuc. tract. 15.*

num.

num. 172. plura de materia prædictorum Commissariorum vide apud *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 100. *& seqq.*

Contra alienantes loca iurisdictionalia Ecclesiæ Romanæ, vel aliarum Ecclesiarum, & piorum locorum, vide Constitutiones relatas per P. *Thesaur. cit. loc. cap.* 3. *&* 4. & DD. per eum adductos.

25 Nota, quod grauans debitis Ecclesiam sibi commissam, vel ad hoc tradens litteras, vel sigilla, quibus possit Ecclesia obligari, incurrit suspensionem ab administratione spiritualium, & temporalium, per *cap.* 2. *de solut.* de qua materia late P. *Thesaur. in prax. Eccles. par.* 2. *verb. obligantes Ecclesias suas. cap.* 1. quæ pœna incurritur ex solo conatu, & traditione sigilli, vel litterarum, etiam si non sequatur effectus obligationis, ita communiter DD. in *d. cap.* 2. *Host. num.* 4. *Anan. nu.* 10. *Io. Andr. num.* 3. quos refert, & sequitur P. *Thesaur. cit. loc. ver. nota secundo.* Ex qua doctrina, & alijs *Genuens. pract. Eccl. q.* 383. defendit, quod tētās alienare res Ecclesiæ, etiam non sequuto effectu, incidit in censuras huius *Extrauag.* Hæc opinio vere habet quid rigoris, nam secundum magis probabilem opinionem, alienans sine solennitate, si alienationem reuocat ante realem, & pacificam traditionem, excusatur a pœnis prædictis, vt notat *Couar.* 2. *var. cap.* 16. *num.* 7. *Quarant. in sum. Bull. verb. alienatio, sub num. vlt. Ias. Nouar. Sopran. & Filiuc.* relati per *Bonacin. de alienat. rer. Eccles. punct.* 5. *num.* 2. *versic. contraria*, licet ipse defendat contrarium; si igitur excusatur alienans, non sequuto effectu, ergo multo magis tētans alienare.

SVMMARIVM.

1 *Insordescens in excommunicatione per annū, dicitur de hæresi suspectus, ex* Concil. Trident. sess. 25. cap. 3 de reformat.

2 *Dictio*, quicumque, *est vniuersalis, & omnia comprehendit, etiam maiora expressis. Et quomodo restringatur secundum subiectam materiam, num.* 3. *&* 4.

5 Concil. Trident. cit. loc. *non loquitur de insordescente excommunicato in causa Fidei.*

6 *Excommunicati sunt in duplici genere.*

7 *Excommunicati in causa Fidei, in tribus casibus exemplificantur, num.* 8. 9. *&* 10.

11 *Insordescens in excommunicatione lata in causa Fidei per annū, vt hæreticus condemnatur, non tamen dicitur hæreticus, num.* 12. *Declaratur, num.* 14.

13 *Dictio*, velut, *quid denotet.*

15 *Insordescens in excommunicatione per annum in causa Fidei, quoad pœnas, vt hæreticus punitur. Quid quando abiurauit. Et quid quando non abiurauerit, num.* 16.

17 *Insordescens in excommunicatione prædicta, an reputetur vt hæreticus ipso iure.*

18 Auth. Gazzaros, C. de hæret. *an faciat ius in foro Ecclesiæ.*

19 *Insordescens in excommunicatione per annum in causa Fidei, si misericordiam imploret, recipitur ab Ecclesia.*

20 *Insordescens in excommunicatione per annum in causa Fidei excusatur, si infra annum petierit Iudicem pro absolutione; Et si iusta causa fuerit impeditus, vt infra annum non potuerit comparere.*

20 *Insordescens per annū in excommunicatione in causa Fidei, adhoc, vt possit puniri vt hæreticus, requiritur, quod fuerit citatus a Iudice, præcedente aliqua suspicione. Et quæ suspicio, num.* 22.

23 *Insordescens per annū in excommunicatione in causa Fidei, adhoc, vt possit vt hæreticus puniri, requiritur, vt ei fuerit indicta purgatio, & statutus terminus ad purgandum.*

25 *Insordescens in excommunicatione per annum in causa Fidei, adhoc, vt possit, vt hæreticus puniri, requiritur, quod fuerit excommunicatus, vel declaratus excommunicatus ab homine.*

26 *Insordescens per annū in excommunicatione in causa Fidei, adhoc, vt possit puniri, vt supra, debet prius citari ad respondendum de Fide, & ad se purgandum de suspicione ex insordescentia orta. Quæ citatio debet esse*

trina,num.27. Et personalis, nu.28.
29 *De modo procedendi contra insordescentem in excommunicatione per annum, remissiue. De forma citationis ad Sententiam, remissiue, nu.30. De forma Sententiæ, num.31.*
32 *Apostata insordescens in excommunicatione per annum, an possit vt hæreticus puniri.*

ARGVMENTVM.

De insordescentia in excommunicatione per annum, notatur §.I. de insordescente in excommunicatione ex causa Fidei, an possit vt hæreticus condemnari. Et an reputetur vt hæreticus ipso iure. Et an pœnitens recipiatur ad misericordiam. Quando excusetur ob talem insordescentiam. Quomodo debeat citari, ad hoc, vt possit puniri tanquam insordescens. §. II. Annus insordescentiæ quomodo computetur. Quando incipiat currere. Quando finiat. Et an vltima dies computetur in anno. §.III. Quibus pœnis punitur insordescens in excommunicatione in causa hæresis impœnitẽs. §.IV. Quibus pœnitens. §.V. Qua suspicione de hæresi dicatur imputari insordescens in excommunicatione per annum. Et quomodo contra eum procedendum. §.VI. Quomodo insordescens in excommunicatione per annum, habeatur pro confesso, & conuicto in causa ciuili, & criminali. Et quomodo possit condemnari. Et qua pœna.

ANNOTATIO II.

§. I.

Ad Textum in cap. cum contumacia, de haret. in 6.

1 IN *Concil. Trid. sess.25. cap.3. de reform.* in vltimis verbis habetur, *Excommunicatus vero quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta, & Communionem Fidelium, ac familiaritatem non recipiatur; sed, si obdurato animo, censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi possit.* Hæc *Concil.*

2 Vbi notandũ est, quod licet Cõciliaris dispositio sit generalis, nam loquitur generaliter, dicens, *Excommunicatus vero quicumque.* Quæ dictio, cum sit vniuersalis, omnia comprehendit, *Aymon. cõs.294. num.1. Tiraquel. de retract. lignag. §.1. gl.7. num.11. Rota diuers. par.1. dec.368. num.5.* vnde est, quod in statutis hæc dictio, *quicumque*, facit comprehendere etiam maiora expressis, & impropria, *Imol. in Clement.1. col.2. num.8. de re iudic. Felin. in cap. sedes, col.6. de rescript. Alex. cons.30. ponderatis, num.14. col.4. vers. circa sextum dubium, lib.5.* Mandos. *ad reg. Cancell.25. quæst.5. vers. sexto ponderando,* & sequitur *Gratian. discept. for. cap.82. n.32.*

3 Et licet hæc dictio, *quicumque*, sit vniuersalis, de per se omnia comprehendens, nihilominus intelligitur secundum qualitates præcedentium, *Rota diuers. dec.232.* sed in præcedentibus verbis *Concil.* loquitur tantum de excommunicatis in causa ciuili, & criminali, ergo de illis tãtum est intelligendum in vltimis his verbis, dum loquitur de insordescentia; dictio enim vniuersalis restringitur ad id,
4 de quo loquitur, ita *Rebuff. in leg. nominis, rei 6. col.5.* post *med. versic. omnem ff. de verb. signific.* iuncta *l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad l. Aquiliam, c. dilecto, de sentent. excom. in 6. l. inter omnes. ff. qui satisd. cog.* Bart. *in l. generali, §. vxori, ff. de vsufr. leg. Dec. cons.57. num.19. lib.1. Gratian. discept. for. cap.637. n.31.*

5 Hinc est, non loqui *Concil.* de excommunicatis in Causa Fidei, & propter hæresim, de quibus in hoc *cap. cum contumacia.*

6 Sunt igitur excommunicati in duplici genere. Quidam namque sunt excommunicati in causa Fidei. Quidã alij in causa alterius rei, siue criminalis, siue ciuilis.

7 Excommunicati primo modo, idest in causa Fidei, possunt esse in tribus casibus. Primo, ex eo quia fuerunt citati responsuri de Fide, & renuentes respondere, siue comparere, a Iudice fuerunt excommunicati, iuxta nostrum *cap. cum contumacia, de hær. lib.6.* Secundo, quia impedierunt officium Inquisitionis directe, vel indirecte: seu ad hoc præstiterunt auxilium, cõsilium, vel fauorem, & isti sunt excommunicati ipso iure, iuxta *cap. vt inquisitionis, § prohibemus, de hær. in 6.* Tertio quia crediderunt, receptauerunt, defensarunt, seu fauerunt hæreticis, isti etiam ipso iure sunt excommunicati, iuxta *cap. excommuni-*

nicamus itaque, il 1. *§. credentes, de haret.*

De his enim excommunicatis in causa Fidei non loquitur *Concil.cit.loc.* qui si in excommunicationem per annum perstiterint, non vt suspecti de hæresi, sed vt hæretici condemnantur, iuxta dispositionē

11 huius *text. cap. cum contumacia, de haret. in 6.* cuius verba sunt hæc, *Cum contumacia, in causa præsertim Fidei, suspicioni præsumptionem adijciat vehementem, si suspectus de haresi vocatus a vobis, vt de Fide respondeat excommunicationis vinculo, pro eo, quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, per vos fuerit innodatus, quam si per annum animo sustineat pertinaci, ex tunc velut hareticus condemnetur.* De impedientibus patet etiam eodem titulo, *cap. vt inquisitionis, §. prohibemus.* De credentibus, receptatoribus defensoribus, & fautoribus, *cit. cap. excommunicamus itaque.*

12 Obserua, quod isti excommunicati per annum, in excommunicatione persistentes, sunt vt hæretici condemnandi, non tamen sunt hæretici, vt notatur in *text. cit.* ibi, *velut hareticus condemnetur.* Dictio enim, *velut*, similitudinem denotat, ita *Bald. in l. tale, §. qui prouocauit, in princ. ff. de pact.* sed omne simile, non est idem, ex communi adagio, & tenet idem *Bald. in l. quæ fortuitis, num.* 28. C. *de pig. act. & in auth. ex testamento, num.* 8. C. *de collat.* vbi dicit, quod aliud est esse simile, & aliud est esse idem, ergo dicendo *text. in d. cap. cum contumacia*, velut hæreticus, non dicere intendit, est hæreticus.

14 Et probatur alia ratione, nam persistēs in excommunicatione in causa Fidei per annum, ex sola persistentia, & contumacia, non dicitur habere errorem in mente, nec pertinaciam in defendendo errorem in voluntate, quæ faciunt hæreticum proprie, *Eymeric. in direct. inquis. part.* 2. *q.* 17. *num.* 3. *&* 3. *par. in vltimo modo terminandi processum Fidei, num.* 112. ita voluerunt *Io. de Anan. in cap. ad abolendam num.* 26. *col. penult.* ante *med. vers. plus dicit, de haret.* post *Io. Calderin.* quem allegat in *cons.* 5. *tit. de haret. col.* 2. post *med. vers. item posset attentari*, *Hostiens. in cap. excommunicamus, il* 1. *nu.* 4. vbi etiam *Io. Andr. nu.* 3. *de haret.* ponderantes illam particulam in *text.* positam, *velut haretici*, Archidiac. in hoc *cap. cum contumacia, num.* 2. *Gemimian.* post *num.* 12. & late *Farinac. de haeres. q.* 192. *§.* 2. *n.* 19.

15 Et licet excommunicati in causa Fidei per annum insordescentes, vere hæretici non sint, tamen quoad pœnas, vt hæretici condemnandi sunt. Hæretici vero duplici modo condemnantur. Primo modo, si hæreticus vult ab erroribus resilire, & eos abiurare, & satisfactionē ad arbitriū Episcopi, vel Inquisitoris congruam exhibere, & sic abiurare iuxta *cap. ad abolendam, §. præsenti, de haret.* in carcerem perpetuum per sententiam detruditur, iuxta *cap. excommunicamus,* 2. *§. si qui vero.* Si autem hæreticus non vult ab erroribus resilire, nec illos abiurare, nec satisfactionem ad arbitrium Episcopi, vel Inquisitoris congruam exhibere, traditur vt impœnitens brachio seculari, animaduersione debita puniendus, iuxta allegatum *cap. ad abolendam, §. præsenti,* refert *Eymer. in direct. inquis.* 2. *par. cap.* 47. *nu.* 4. & hic est secundus modus.

16 Pari modo est condemnandus excommunicatus per annum in causa Fidei; nam si vult abiurare errores, pro quibus est citatus, de Fide respōsurus, & excommunicatus, vel impedimentum Inquisitionis Officij, seu fautoriam, receptionem, & defensionem, pro quibus fuit excommunicatus, recipitur ad misericordiam, vt dictum est de hæretico pœnitente. Si autem non vult, tanquam impœnitēs hæreticus, & contumax est tradendus Curiæ seculari, vltimo supplicio feriendus, vt de hæretico impœnitente dictum est, ita *Eymer. cit. loc.*

17 Dubitatur. Vtrum excommunicatus in causa Fidei, & in excommunicatione per annum permanens, reputetur vt hæreticus ipso iure, absque alia sententia, & cōdemnatione.

Respondetur, DD. in *cap. excommunicamus, il* 1. *de haret.* videlicet *Hostiens. nu.* 7. *vers. hodie vero, Io. Andr. num.* 4. *Anch. n.* 4. *& num.* 5. *Anton. de Butr. nu.* 17. *Abb. n.* 11. *Marian. Soc. num.* 14. *& seqq. Felin. sub n.* 1. *col.* 2. ante *med. vers. imo dicit Hostiens. & Card. Zabar. in §. qui autem, col.* 2. *versic. quæro, nunquid post annum, Franch.* in hoc *cap. cum contumacia,* post *num.* 2. *de haret. in* 6. *Sigismund. Scac. in tract. de iudic. caus. ciuilium, criminalium, & hæreticalium, cap.* 98. *num.* 10. multa adducens hinc inde, & alij concludunt vno consensu, post exactum annum, non requiri sententiam Iudicis condemnatoriam; sed ipso iure in eum iam intelligi latam, cum lex ipsa condemnet, ex *auth.* Gazaros, C. *de haret.* ponderantes illa verba, *Ita quod si sic per annum permanserint, ex tunc eos, sicut haereticos condemnamus*, propterea cum iam sint a lege condemnati, non videtur necessaria alia hominis condemnatio, quæ

E *auth.*

auth. licet sit lex Imperialis, facit tamen
18 ius in foro Ecclesiæ, cum sit ab Ecclesia Romana approbata, vt in *text. cap. vt inquisitionis, in princ. de hæret. in 6.*

Et licet sententia condemnatoria non requiratur, tamen verius est, requiri sententiam declaratoriam, ita tenet idemmet *Sigismund. Scac.* & voluit *Franc. Pegna in addit. ad Eymeric. in direct. inquis. par. 3. tit. de tertiodecimo modo terminandi processum, &c. com. 49. lit. B. in verb. sententiam diffinitiuam*, & sequitur *Farinac. de hæresi, q. 192. §. 2. num. 17. & in fragment. lit. C. num. 298.*

19 Iste tamen excommunicatus in causa fidei per annum in excommunicatione persistens, si misericordiam imploret, recipitur ab Ecclesia, ita *Franc. Pegna in addit. ad Eymeric. in direct. inquis. par. 3. quæst. 125. com. 174. vers. & breuiter, Lop. ad Diaz pract. crim. canon. cap. 116. nu. 12.* etiam si fuerit condemnatus, & captus, idem *Eymeric. vbi supra, par. 2. q. 47. nu. 5.* dummodo paratus sit errores, pro quibus fuit citatus, & excommunicatus abiurare, *Eymeric. cit. loc. num. 8. vers. taliter aut, Farinac. de hæres. q. 192. n. 20.*

20 Excusatur vero huiusmodi excommunicatus in causa Fidei per annum in excommunicatione persistens, si infra annũ quæsiuit Iudicem, vel pro absolutione institit, vel satisfacere obtulit, & similia fecit, ita *Io. Andr. in cap. cum contumacia, in fin. princ.* ante *num. 1. in verb. pertinacia, de hæret.* & ibidem *Geminian. nu. 11. vers. quæro, & Franc. num. 2. Nauar. consil. 7. num. 4. de hæret. lib. 5.*

21 Similiter excusatur talis excommunicatus, si iusta de causa fuit impeditus, ita vt infra annum comparere non potuerit, *Simanch. cathol. instit. tit. 14 rub. de contum.* qui tenet, quod qualiscumq; impedimenti causa excusat a contumacia, *Sigismun. Scac. in tract. de iudic. causar. ciuilium, criminalium, & hæreticalium, cap. 98. nu. 27. Lop. ad Diaz in prax. crimin. canon. c. 116. num. 12.* sub *vers. imo,* vbi quod isto casu, si condemnatus, & captus ostendat se legitime impeditum fuisse, omnem effugit pœnam, *Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 416. num. 68.*

22 Vlterius requiritur, quod excommunicatio inflicta contumaci vocato ad respondendum de Fide, & non comparenti, fuerit lata a Iudice ex præcedenti aliqua suspicione; secus si contra eum, qui nulla suspicione præcedente, fuit citatus ad respondendum de Fide, quia tunc excommunicatus, etiam quod per annum in excommunicatione persiterit, non potest vt hæreticus condemnari, secundum *Arch. d. in cap. cum contumacia num. 1. in verb. præsertim de hæret. in 6.* vbi etiam *Io. And. ante num. 1. in verb. suspicioni, & Gemin. num. 8. vers. quæro.* Ad quod non quælibet
23 suspicio sufficit; cum in causa hæresis quis citari non debeat pro qualibet suspicione, nisi fuerit probabilis; cum communis suspicio repellenda potius, quam recipienda sit, *Farinac. de hæresi q. 92. §. 2. num. 26. ad fin.*

24 Excommunicatus, etiam quod per annum in excommunicatione persiterit, non potest tamen vt hæreticus condemnari, nisi ante excommunicationem ipsi fuerit indicta purgatio, & terminus ad purgandum assignatus, antequam excõmunicetur; ita vt non sufficiat sola indictio purgationis sine assignatione termini, nec sola assignatio termini sine indictione purgationis, secundum *Hostiens. in d. cap. excommunicamus il 1. nu. 9. & 10. extra de hæret.* vbi propterea subdit, secus esse, quando Iudex & purgationem indixerit, & terminum ad purgandum præfixerit; tunc enim si excommunicatus, quia non se purgauit, per annum excommunicatus steterit, vt hæreticus condemnatur, nisi ex iusta causa, & ea quidem expressa, a tali mandato, & præcepto appellauerit, vt ibi per eum, quem referendo sequuti sunt ibidem *Io. Andr. n. 5. & 6. Anton. de Butr. n. 15. & Card. Zabar. in §. qui autem, col. 2. vers. quæro quid si suspecta de heresi, & vers. nisi dicat Iudex,* ad quod multa cumulat *Sigism. Scac. in tract. de iud. caus. ciuilium, criminalium, & hæretical. cap. 98. num. 4. uers. si est sola.*

25 Demum tunc excommunicatus in causa fidei persistens in excommunicatione per annum, potest vt hæreticus condemnari, si fuerit excommunicatus, vel declaratus excommunicatus ab homine in casu, quo excommunicatio ipso iure incurritur; non præcedente autem sententia excommunicationis, vel excommunicationis declarationis in casu prædicto, non potest vt hæreticus condemnari.

26 Excommunicatus si per annum in excommunicationem insorduerit, non potest vt hæreticus condemnari, nisi fuerit citatus specifice ad respondendum de Fide, & ad se purgandum de suspicione ex insordescentia exorta, *Eymeric. in direct. inquis. par. 2. q. 47. n. 7. uers. suspectus aut, & ibi Franc. Pegna in addit. com. 52. lit. G. Farinac. de hæres. q. 92. n. 31.*

27 Et licet in causa hæresis summarie proce-

cedatur, vnde in hoc casu vnicam requiri citationem videatur, nihilominus verum est, quod tres requiruntur citationes, sicut & in alijs criminibus, ad *textum in l. consentaneum C. quomodo, & quando Iudex, & in l. contumacia, §. 1. ff. de re iud.* cum alijs per *Ioan. a Roias singul. 29. Farinac. de heres. q. 185. nu. 117.* vbi alias refert, & confutat opiniones.

28 Quæ citatio, personalis debet esse, nam si excommunicari quis non potest absque personali citatione; multo minus non potest, vt hæreticus condemnari, quod procedit, quando absens inueniri potest; quod si latitet, & non inueniatur, potest per edictum citari, vt testatur *Simancb. in Enchirid. violat. Relig. tit. 45. rub. de absent. num. 7. &* 8. vbi quod ista edicta, præconis voce diuulganda sunt, nomen absentis inclamandum in ea Ciuitate, in qua reus domicilium habet, atque etiam affigenda ad ianuas Ecclesiæ Maioris, & *Catholicar. Institut. tit. 14. rubr. de contumac. num. 5. & 6.* quam sententiam dicit seueram, imo iniquam, aut crudelem, & propterea ipse tutius, & æquius esse credidit, hunc de hæresi suspectum, & latitantem etiam personaliter citandum esse, nisi forte de absentis hæresi plene in processu constaret; tunc enim ipsum per edicta citari, & condemnari posse admittit, & ita etiam censuit in eodem *Enchirid. tit. 46. rubr. de contumacib. n. 3. & 4. & Simancb.* sic dictum refert *Sigismund. Scac. in tract. de iud. caus. ciuil. criminal. & heretical. cap. 98. num. 35.* vbi tamen concludit, quod si reus fugit, seu latitat, tunc potest etiam per edictum citari, *Ignat. Lopez in addit. ad Diaz in prax. crimin. can. cap. 116. num. 12. versic. quinto, quod si causa excommunicationis.*

29 Et generaliter de modo procedendi contra excommunicatum persistentem in excommunicatione, siue sit excommunicatus ex causa Fidei, siue ex alia causa, vide *Eymeric. in direct. inquisit. par. 2. q. 47. num. 7. & seqq. Decian. in tract. crim. lib. 5. cap. 48. num. 53.*

30 De forma citationis ad sententiam contra contumacem absentem, vel fugitiuum, vide *Eymeric. cit. tract. par. 3. n. 213. rubr. de forma citandi conuictum*, & ibi *Franc. Pegna in addit. com. 49. lit. B. versic. primo, & seqq.*

31 Formã vero sententiæ contra absentes, & contumaces, vide apud *Decian. in tract. crim. lib. 5. cap. 38. num. 22.* adductum per *Farinac. de heresi q. 181. num. 96.* vbi quod quando condemnatur hæreticus absens, & contumax, debet talis condemnatio fieri a Iudice ecclesiastico præsente Curia seculari, & declarando eum priuatum omni priuilegio ecclesiastico, Curiæ seculari relaxare.

32 Num hæc pœna procedat contra Apostatas persistentes per annum in excommunicatione, vide late *Farinac. de heresi q. 183. nu. 108.* vbi quod Apostata a Religione per annum in excommunicatione persistẽs, potest vt suspectus de hæresi puniri, & ab Inquisitoribus citari ad respondendum, quid de Fide sentiat.

SVMMARIVM.

1 *Annus insordescentiæ est continuus dierum 361. Vtilis tamen dato impedimento. Quãdo incipiat currere, num. 2. Quando finiat, num. 3. Et an vltima dies debeat esse capta, vel completa, n. 4.*

5 *Tempus quando ponitur in Accusatiuo, vt* per Annum, *&c. vltima dies debet esse completa. Item si ponitur cum dictione,* per, *n. 6.*

7 *Tempus in odiosis debet esse completum etiam in vltima die.*

8 *Dies viginti, qui labi debent in resignatione, debent esse completi, etiam vltima dies. Et dies, in qua præstatur consensus, computatur, n. 10.*

9 *Dies prima termini non computatur in hoc anno insordescentiæ.*

ANNOTATIO II.

§. II.

1 VT contra persistentem in excõmunicationem, & contumacẽ procedi possit, necesse est, vt persistat per annum, tam in causa Fidei, quam in alia causa; vnde notãdum est, quod hic Annus est continuus, & currit diebus feriatis; solum enim est vtilis dato impedimento; tempus enim impedimenti non computatur, vt diximus supra, vnde habebit iste Annus dies 365. sicut habet quilibet Annus, nec curãdum, quod tunc contingat bissextilis. Regulare enim est, quod vbi datur annus, a iure intelligitur de 365. diebus continuis, vt ex *text. in l. 4. §. Stiecus, ff. de statu liber.* concludit *Abb. in cap. quærenti, num. 3. de offic. & potestat. Iudic. deleg.* Adde *Bald. consf. 413. lib. 3. DD. in text. cap. cum contuma-*

macia,de haret.in 6. vbi *Io.Andr.* ante *nu.*1. *Arcbid.n.*2. *Geminian.n.*9. *& Franch n.*2. *verſ.item annos, Farinac.de hareſ.q.*192. *n.*30. *Seraphin.dec.*1285. *nu.*4. qui voluit, q ad hunc effectum tempora nô coniungantur,referens decisũ in *Congr.Concilij*.

2 Incipit enim currere hic annus non a die incursus excommunicationis, ſed a die declarationis,ſeu a die, in quo nominatim fuit excommunicatus, cum ex illo tempore incipiat tumor contumaciæ,ſeu contemptus clauium,ita *Farinac.de hereſi q.*192.*nu.*29.*aa med.* vbi in *fin.* declarat, hanc opinionem non procedere in Notario excommunicato. quia tunc annus incipit currere a notorietate excommunicationis abſque alia declaratoria,quando de tali notorietate vere omnibus conſtat.

3 Finit vero hic annus,cum iam lapſi sũt omnes dies 365. cum omnibus illius horis & momentis;nam cum ſimus in pœnalibus annus debet eſſe completus, nec dicitur completus, niſi conſtet de omnibus ſuis momentis,ad doctrinam *Bald.in cap. cum vigeſimum in fin.de offic.deleg.* Cum appellatione anni in quacumq; diſpoſitione, ſemper veniat totus, & perfectus, *Gratian.diſcept.for.cap.*947.*nu.*31. adducens ad id *Surd.dec.*178.*n.*8 *ad med. vſque ad* 14. *Archid.in cap.fin.de iudic.in* 6. *Abb. in c.cum in cunctis,in princ.de elect. Bald. in l.ex his in* 2.*oppoſit.C.quando dies legat. cedat,* & tenuit Dom. *Flauius Ventriglia*, doctisſimus I. C. in *Comment.ad Conſuet.* communis noſtræ amatisſimæ Patriæ, inclytæ Ciuitatis Capuæ, in *fin. verb. Anno Domini*, meus obſeruantisſimus Compater,& Conſanguineus,varijs perpolitioribus Literis decoratus.

4 Et licet,cum ſit mentio de anno in iure, non computetur annus per momenta temporum, ſed per dies, videlicet 365. quorum ſpatio annus conficitur, & tunc maxime in fauorabilibus vltima dies anni non computatur,ſed ſtatim cæpta vltima die,annus dicitur completus, ad *text. in l.qua atate,ff.de teſt. l.*1.*ff.de vſucapion. l.anniculus,la* 2. *ff.de verb.& rer.ſignific. Menoch.de arbitr.caſ.*427. *nu.*25. cum regulare ſit in hoc caſu, quod dies cæpta habeatur pro completa, *gloſ. in l.*3.*§.minorem,in verb.momentum,* prope *fin.verſ. item quod de die capto,ff.de minor.* vbi *Bart. num.*1.*Alberic.in princ. & Bald.in fin.*

5 Nihilominus in caſu noſtro vltima dies anni non ſufficit cæpta, ſed debet eſſe completa. Primo, quia tempus in citatis iuribus tam *Sacr. Concil.Trident.* quam *cap.in contumacia*,eſt poſitum in accuſatiuo;legitur enim *per Annum*, quo in caſu tempus,& vltima dies temporis debet eſſe completum, vt tradunt *Dyn.Rayner. & Bald.in l.ſi in annos.* per illum *text.ff.de condit & demonſt. Pet.Cyn. Bald.in* 2.*oppoſ. Alex.n.*2.*& Iaſon n.*13. *in l.ſi cui legatur, in princ ff.de leg.*1. idque procedit,etiam ſi tempus ponatur in accuſatiuo,abſque verbo denotante perfectionem, vt reiecta opinione *Bart.* bene deducit *Alex in d.l.ſi cui legetur,n.*2. *verſ.ſed in contrarium,* & ibi *Iaſ.n.*10.*verſ.& quod fortius eſt,* ac etiã *n.*11.idq; probatur in *d. l. ſi in annos.*

6 Similiter annus in caſu noſtro, eſt poſitus cum dictione,*per*, quæ adiecta tempori,facit,& ſignificat perfectionem,vnde habet *Soc. in l.non putabã n.*2.*ff.de cond.& demonſtr.* quod vltima dies anni debeat eſſe completa,ex *text.in l.ſi cui ff.de leg.*1. *& in l.urbana pradia, §.pernoctare, ff.de uerb.ſignif.Gratian.diſcept.for.c.*413.*n.*26.

7 Vltimo,vltimam diem anni debere eſſe completã,probatur, quia ſumus in odioſis,in quibus regula illa, quod dies cæpta habeatur pro completa,non militat, *gloſ. in cap.cum in cunctis,in uerb.exegerit,in fin.* vbi *Abb.n.*6.*& Butr.nu* 23.24.*&* 25.*de elect.*& eſt commune, late *Caſſan.ad Conſuet Burgun.fol.*82.*n.*9.*& ſeqq.*& per *Rot. diuerſ.par* 2.*dec.*75. fere per tot vbi in ter-

8 minis viginti dierum,qui labi debent in reſignationibus, concludit, quod vltima dies debet eſſe completa.

9 Diximus hic, annum habere ſuum principium, non a die incurſus excommunicationis,ſed a die declarationis, vel notorietatis; ſi ſit excommunicatio notoria. Dubitatur,num dies ipſa, in qua facta eſt declaratio,vel pronunciata eſt excommunicatio, vel incidit notorietas, computetur in termino anni. Et reſpondetur negatiue cũ regula communi, quod dies termini, non computetur in termino, *gloſ. & DD. in cap. ſtatutum,de prab.in* 6. *Rot.diuerſ.cit.loc.n* 3. vbi ait, quod prima

10 dies præſtiti conſenſus ad reſignationẽ, cõputetur in termino viginti dierũ, cõtra *Rebuf.in reg.de infir.beneſ.reſig.glo.*10.*n.*9.

S V M M A R I V M.

2 *Excommunicatus in cauſa hareſis inſordeſcens per annum in excommunicatione impanitens, vt hareticus punitur pœna mortis naturalis igne infligenda,num.*2. *Qua non ſunt puniendi pœnitẽtes etiam relapſi, n.*3. *Traditur etiam clericus Curia ſeculari,*

lari, num.4. De forma huius traditionis, num.5.

6 *Ecclesia tradens hæreticum* Curiæ *seculari, illam orat pro tradito, ne morti tradatur.*

7 *Excommunicatus in causa Fidei impœnitens, insordescens per annum, si* Clericus *est, degradatur, quæ pœna procedit etiam contra pœnitentem, nu.8.*

9 *Clericus damnatus ad perpetuos carceres, est degradandus.*

10 *Degradatio quotuplex sit.*

11 *Clericus quando degradetur actualiter, & quando verbaliter.*

12 *Monachi, & Montales quomodo degradentur.*

13 *Personæ, quæ debent interuenire in degradatione.*

14 *Hæreticus, & alij puniendi vt hæretici, dicuntur diffidati, & banniti a iure, possunt impune offendi, etiã si hæreticus sit* Clericus, *num.15. Declara, vt n.18.*

16 *Percutiens* Clericum *hæreticum, non incurrit excommunicationem,* Can. si quis suadente.

17 *Hæreticus potest a priuata persona capi, incarcerari, & bonis spoliari.*

19 *Insordescens per annum in excommunicatione in causa Fidei, vt hæreticus, efficitur infamis, & nobilitatem amittit, & de effectibus huius infamiæ, remissiue; num.20. Repellitur ab honoribus, & dignitatibus, n.21. Fit irregularis, num.22. Mulier priuatur priuilegijs, mulieribus concessis, num.23. Vbi de alijs priuilegijs in specie.*

24 *Hæreticorum debitores, sunt ipso iure liberati a solutione debiti, etiam si obligatio sit iurata.* Declara, *vt num.25. & 26.*

27 *Hæreticus quomodo priuetur* Beneficijs, *ac fautores, & defensores. Et quomodo filij, n.32.*

28 *Hæreticorum bona confiscantur ipso iure, & cui applicentur, num.29. Et quomodo procedatur in insordescente per annum in excommunicatione, num.30.*

31 *Hæreticus non transmittit hæreditatem etiam ad filios catholicos, nec legitimam, vel alimenta de rigore, secus de æquitate. Quid de hæreditate extraneorum, vel filij erga patrem.*

33 *Hæreticus est excommunicatus, defensores etiam, fautores, & receptatores, non solum in foro animæ, sed etiam Iudiciali.*

34 *Hæreticus sepultura caret, & sepultus exhumatur. Et sepelientes sunt excommunicati, & officijs priuantur.*

ANNOTATIO II.

§. III.

Diximus persistentem in excommunicatione per annum in causa Fidei, puniendum esse tanquam hæreticum. Modo videndum est, quibus pœnis puniatur hæreticus, vt iisdem possit puniri & excommunicatus contumax in causa Fidei per annum; & pro faciliori intelligentia constituenda est diuisio; quod aut tractatur de impœnitente; aut de pœnitente.

1 Impœnitens hæreticus, siue persistens in excommunicatione pro causa hæresis per annum. Primo punitur pœna mortis naturalis, *text.* est in *l. Arriani, §. Manichæi, C. de hæretic. & l. quicumque, §. eos vero vers. vltimo etiam supplicio*, qui tamẽ loquitur in docentibus hæresim, vbi *glos. C. eodem, & in l. vbicumque, & in l. sequ. & l. Manichæi, C. eod.* vbi in specie loquitur de Manichæis, *glos. in cap. excommunicamus, il 2. in verb. puniendi de hæret. Affl. in Constit. Regni de hæret. & patherenis, rubr. 1. num. 36. Boss. in tit. de hæret. nu. 37.* vbi dicit, quod in hoc cõueniunt Lex Ciuilis, Canonica, & Diuina.

2 Et non solum morti tradatur, sed etiã comburatur, quæ ignis pœna, approbata est de iure diuino, ciuili, canonico, & cõsuetudinario, prout communiter notant *DD. in cap. ad abolendam, de hæret. Summista in verb. hæresis. & hæreticus, Afflict. cit. loc. n.29.* quæ pœna viuo debet irrogari, vt in *Repert. Inquis. in verb. comburi. vers. primo*, & ante eum *Io. Calder. in tract. de hæres. rubr. de pœn. hæret. filior. & nepot. n.10. in fin. Afflict. in cit. Constit. num. 1. & num. 37. & 40.* ac *Simanch. cathol. Instit. tit. 46. rubr. de pœn. n.49.* vbi declarat hãc

3 pœnam non esse imponendam pœnitentibus relapsis, & in *Enchirid. violatæ Relig. tit.*

tit.67. rubr. de pœn.num.11.

4 Isti impœnitentes siue laici sint, siue clerici, Curiæ seculari traduntur, per *text. in cap. ad abolendam, §. præterea, de hæret.* vbi *glos. in vers. secundo statuit, & vers. si vero, & vers. relinquatur, Abb. antiq. nu. 2. Host. n. 5. & 6. in fin. & 7. cap. excommunicamus, il 1. §. damnati, de hæret.* & ibi *Innocent. n. 1. Io. ae Anan. n. 7.* & licet *glos. in d. cap. ad abolendam, in verb. laicus,* dicat laicum hæreticum non tradi Curiæ seculari, sed solum Clericum, cum laicus semper sit in foro seculari, non tamen per hoc negatur, quin laicus à b Ecclesia sit condemnandus vt hæreticus, secularisq; Iudex illius sententiam exequi debeat, quod in substantia idem est, quod tradere Curiæ seculari; aliud enim non est, laicum Curiæ seculari relinquere, quam eundem eidem seculari Curiæ tradere, vt bene declarat *text. in cap. nouimus, in fin. princ. de verb. signific.* sequitur *Farinac. de hæresi, q. 189. nu. 7.* vbi *num.* 8. refert formam hu-
5 ius traditionis, quando condemnandus est præsens, siue absens.

6 In hac traditione Curiæ seculari, Ecclesia orat pro tradito, ne morti tradatur, iuxta *cap. reos 23. q. 5. & in cap. nouimus, §. 1. in fin. de verb. signific.* vbi omnes Canonistæ adnotarunt, hanc intercessionem non debere esse simulatam, aut fictã, sed veram, & efficacẽ, vt videre est apud *Innoc. n. 2. verb. efficaciter, Host. nu. 3. eod. verb. Io. Andr. n. 3. in fin. & n. 5. Abb. n. 3. & n. 8.* & apud alios. Quæ intercessio non est vocalis & colorata, sed necessaria, & satis operatur, & in Practica non est omittenda, *Farinac. cit. lo. n. 10.*

Secundo, si talis contumax in excommunicatione fuerit Clericus, vt hæreticus
7 condemnabitur, & proinde antequam Curiæ seculari tradatur, degradandus erit, *text.* est in *cap. ad abolendam, §. præterea,* in illis verbis, *Totius Ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur, de hæret.* & ibi *glos.* & DD. omnes, item est *text. in cap. excommunicamus, il 1. §. damnati* in illis verbis, *Clericis prius a suis ordinibus degradãdis, & il 2. §. damnati,* in eisdem verbis, *Clericis prius ordinibus degradatis,* vbi *glos.* & DD. & extant *Constitutiones Innocentij IV.* de Anno 1254. incip. *Nouerit Vniuersitas,* & *Nicolai III.* de Anno 1281. incip. *Nouerit Vniuersitas, vers. damnati,* relatas per *Pegn.* inter Litteras Apostolicas, *fol. mihi 21. & 67.* & alia *Martini V.* de anno 1418. incip. *Inter cunctas, versic. similiter clerici,* relatã per Pegn. vbi supra, *f. 97. Afflict. cit. loc. n. 29. Eymeric. in direct. inquis. par. 3. rubr. de nouo modo terminandi proces. Fidei, &c. n. 198.* vbi *Franc. Pegn. com. 45. lit. C. versic. considerandum est, num. 198.*

8 Quæ pœna degradationis procedit etiã contra hæreticum pœnitentem, & consequenter etiam contra excommunicatum in causa hæresis contumacem per annum & pœnitentem, vt habemus in *text. cap. 1. de hæret. in 6.* vbi ponitur forma degradationis, quando Clericus in sacris constitutus, pro hæresi seculari Curiæ traditur, aut perpetuo immuratur, vbi *glos. in vers. pœna hæresis, & vers. si autem, & Archid. n. 1. in verb. immurandus, Franch. n. 2. vers. tertio nota, Geminian. n. 3. vers. nota, quod Clericus, Abb. in c. excommunicamus, il 2. num. 20. de hæret.* & adest *Constitutio Alexandri IV.* edita de Anno 1258. incip. *Quod super,* relata per *Pegn. cit. loc. fol. mihi 30. Eymer. in direct. inquis. par. 3.* vbi idẽ *Pegna com. 46. nu. 202. lit. F. in verb. consequenter fol. mihi 557. col. 1.* vbi refert Rescriptum Vrbani IV. quod tollit omnem dubitationem.

9 Ad quam pœnam procedi contra Clericum damnatum ad perpetuos carceres, etiam non pro causa hæresis, sed pro alio delicto, tenet *Farinac. de hæres. quæst. 189. num. 14. & 15.* vbi voluit idem seruari, si condemnetur ad perpetuas triremes.

10 Et quia degradatio alia est actualis, aliã verbalis, quas bene explicat *Farinac. cit. loc. num. 11.* ideo quando Clericus con-
11 demnatur ad mortem, actualiter degradatur, quando vero condemnatur ad perpetuos carceres, seu perpetuas triremes, degradatur tantum verbaliter ex benignitate Tribunalis Sacræ Inquisitionis, licet aliter esset de iure, ita *Franc. Pegna ad Eymer. in direct. inquis. par. 3. com. 46. n. 202. vers. ne quis autem,* sequitur *Farin. cit. loc. n. 16.* vbi *nu. 17.* dicit, quod Clerici in minoribus, antequam morti tradantur, verbaliter tantum debent degradari, *Repertor. inquis. verb. degradatio, versic. degradatio autem,* vbi ponitur forma huius degradationis, de qua videas tu latius *Farinac. cit. loc. n. 19.* vbi refert formã
12 degradandi præsentem, & absentem, & in *fin.* dicit, quod Monachi, vel Moniales sunt degradandæ, per spoliationem habitus monastici, vt scilicet masculis Capputiũ, fœminis autem Velum cum Scapulari, & Habitus Supremus auferatur, laicaq; veste induatur, & ab Ordine, cui se addixerant, eijciantur, spoliatiq; omni Religiosorum priuilegio degradentur, & Curiæ seculari tradantur, quæ est forma

actua-

actualis degradationis. De verbali autem contra absentem, siue præsentem vide late *Farinac. cit. loc. n.* 20. 21. & 22. vbi habe-
13 tur numerus Episcoporum, & personarũ, qui interuenire debent ad degradationem. Et licet de iure veteri copiosus requirebatur numerus Episcoporum, & varius ad degradationem Sacerdotis, Diaconi, ac Religiosi; tamen Gregorius IX. salubriter cauit, vt solus Episcopus Clericum in quibuscumq; sacris Ordinibus constitutum degradare possit in causa hæresis, conuocatis Abbatibus, alijsq; Prælatis, & Religiosis personis, vt in *cap. quoniam, de heret. in* 6. quod procedit solum in causa Fidei. Sed per *Concil. Tridentin. sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* statutum est, vt loco numeri Episcoporum de iure requisiti ad degradationem, adhibeat Episcopus tot Abbates vsum Mitræ, & Baculi habẽtes, qui si in Diœcesi haberi commode nõ possint, adhibeat tot personas in Ecclesiastica dignitate constitutas.

14 Tertio hæreticus, ac alij, qui vt hæretici cõdemnãtur, sunt a iure diffidati, & bãniti, per *text. in auth.* Gazzaros, *in princ.* ibi, *Diffidamus, atque bannimus, C. de heret.* extat *Constitutio Frederici Imperatoris* incip. *Catharos,* relata per *Pegnam* inter Litteras Apostolicas, similiter & *Constitutio Clementis IV.* edita in anno 1255. incip. *Ad extirpanda, vers. item quoque,* & alia *Leonis* X. edita de anno 1520. incip. *Exurge Domine, vers. nec non,* relatæ per *Pegnam,* vbi supra, *in addit. ad Eymer. in direct. inquis. par.* 3. *tit. de forma procedendi contra excommunicatum, &c. com.* 36. *lit. B. vers. sed ipsum.*

15 Vnde hæreticus cum sit diffidatus, & bannitus, impune offendi, & occidi potest, *Repert. inquisit. in verb. occidere versic. heretici iuste occiduntur, Boss. tit. de heret. n.* 28. *Graff. lib.* 2. *dec. cap.* 11. *n.* 15. & sequitur *Farinac. cit. q.* 189. *n.* 24. qui *nu.* 25. contrariam refert opinionem procedere in
16 hæretico non condemnato. Quæ opinio procedit, etiam si hæreticus sit Clericus, qui potest offendi, & occidi; & percutiens non incurrit excommunicationem, *can. si quis suadente diabolo,* cuius priuilegium hæreticus perdit, *Carrer. in tract. de heret. n.* 148. *Decian. in tract. crim. libr.* 5. *cap.* 14. *n.* 12. ante *fin. vers. duodecimo.*

17 Et an possit hæreticus ab omni priuata persona capi, incarcerari, ac bonis spoliari impune. Affirmatiue resoluit *Farin. cit. loc. num.* 26. & 31. qui dicit multo magis posse hoc fieri, maxime in hæretico fugitiuo, ad quod multa congerit; tamen *num.* 35. dicit, quod tutius est auctoritatem Iudicis requirere.

18 Potest enim hæreticus impune offendi, & occidi, post quam est declaratus, & probatus hæreticus, aut deprehensus est in manifestis hæresibus, quod procedit, dũmodo viuus capi non possit, & quando violenter resistit eum capere volenti, vt per *Farinac. cit. loc. n.* 36. & *seqq.* & *q.* 102.

19 Hæreticus, & consequenter excommunicatus in causa hæresi contumax per annum incurrit in pœnã infamiæ; vt si Nobilis sit, vt plebeus punitur, ita *text. in d. auth.* Gazzaros, *in princ. C. de heret.* in illis verbis, *Et omnes hereticos vtriusq; sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia,* & post citatam *Constitutionem Frederici Imperatoris,* ac *Leonis X.* Et non solum est infamis ipse hæreticus sed credentes, receptatores, fautores, & defensores, late *Farinac. de heres. q.* 182. *num.* 43. & 44. De effectibus huius
20 infamiæ vide *Decian. in tract. crim. libr.* 5. *cap.* 43. & *Pegnam ad Eymer. in direct. inquis par.* 1. *com.* 4. *ad l. cunctos populos,* C. *de Sum. Trin. & Fid. Cathol. vers. hac autem.*

21 Propterea tanquam infames repelluntur ab omnibus honoribus, & dignitatibus, ex *l. qua Samaritis, in prin. C. de heret.* in illis verbis, *Neque vlla dignitate decorantur, neque publicam adipiscuntur curã,* & per *Constitutionem Alexandri IV.* editam de anno 1258. incip. *Quod super,* & *Honorij IV.* editam de anno 1286. incip. *Exhibita,* & *Martini V.* editam de anno 1418. incip. *Inter cunctas,* & *Innocẽtij III.* incip. *Hisque ad ampliandam fidem* relatas per *Pegnam* inter Litteras Apostolicas. Et
22 hæreticus incurrit in irregularitatem dispensabilem solum per Summum Pontificem, ita *Maiol. lib.* 5. *de irregular. cap.* 46. Nec aliqua officia publica exercere potest, *Simanch. cathol. inst. tit.* 46. *rubr de pœn. num.* 61. *Decian. cit. tract. lib.* 5. *cap.* 43. *num.* 6. Et priuatur omnibus priuilegijs, quibus fruebatur, quando erat catholicus, per *text. in l.* 1. C. *de heret.* *Farinac. cit. tract. q.* 189. *num.* 45. vbi quod mulier hæ-
23 retica priuatur omnibus priuilegijs concessis mulieribus dotatis. Et quod mater hæretica tenetur dotare filiam orthodoxam, licet alias dotare non teneretur. Et quod mulieres hæreticæ non habent tacitam hypothecam in bonis maritorum. Et quod priuantur beneficio Senatusconsulti Velleiani. Et quod hæretico mutuanti ad refectionem rei, denegatur priuilegiũ prælationis in illa re aduersus alios creditores. Et pater non tenetur dotare filiã hæ-

hæreticam. Et uxor hæretica non gaudet priuilegijs concessis mulieribus dotatis, de quibus in *l.1.& l.assiduis*, C. *qui pot. in pign.hab.* et *num.* 46. quod censeatur exclusus ab omni actu legitimo per *Constitutionem Leonis X.* editam de Anno 1520. incip. *Exurge Domine.* et *num.* 47. quod omnia acta per hæreticum facta sunt nulla. et *num.* 48. quod hæreticus conueniri; sed non agere potest. et *num.* 49. quod Iudex esse non potest, non solum ipse, sed nec eius fautores, defensores, credentes, & receptatores, neque Notarius, et *nu.* 50. Neque Aduocatus, *num.* 52. per *auth.credentes, §.si vero, C.de haret.* et *nu.* 53. quod nec potest esse Miles, per *text. in l. quicumque, §.nullum, C.de haret.* et *num.* 55. quod hæreticus incurrit non solum in infamiam facti, sed etiam iuris, absque sententia condemnatoria, dummodo saltem intercedat sententia declaratoria criminis, *Farinac.cit.loc.n.vlt.*

24 Quinto; eo ipso, quod quis hæreticus est, omnes eius debitores sunt liberati ab obligatione ei soluendi, & contra eos agere non potest, ad *text.in cap.fin. de haret.* qui *text.* licet loquatur in obligatione fidelitatis, tamen Canonistæ omnes extendunt ad omnia debita, & quascumq; obligationes, vt per *glos.*ibi *in figuratione casus, vers.quod ipso iure, Abb.antiq.nu.* 1. *Anton.de Butr.num.* 3. *Abb.Sicul.num.* 1. *in summar.& in figuratione casus, Marian. Soc.*ante *num.* 1. *in summar.* & alij, *Summista in verb.haresis, & hareticus.* Quæ opi-

25 nio procedit, etiam si obligatio sit iurata, vt per *glos.in d.cap.fin. in verb.aliquo pacto.* & per alios apud *Farin.q.* 189. *n.* 58. contra *Innoc.in d.cap.fin.in verb.teneatur*, quæ liberatio succedit ipso iure; licet cõfiscatio non succedat ipso iure, & ante condemnationem, vt tenet *Farinac.cit.loc. num.* 63. *& num.* 64. dicit hanc liberationẽ non procedere cum hæretico occulto, qui bene declarat *num.subseq.& n.* 67. quod in conscientia hæreticus occultus non potest exigere debitum.

26 Et licet debitores hæreticorum sint liberati a debito; illud tamen non eis quærunt, sed bona sunt ipso iure confiscata, vt per DD. in *d.cap.fin. Panorm. num.* 1. *Marian.Soc.eod.num.* 1. *Felin.in princ.ver. nec mirum.*

27 Sexto; Clerici propter hæresim beneficijs priuantur, ex *text.in cap.vt commissi, §.priuandi, de haret. in* 6. & extat *Bulla Pij V.* edita de Anno 1566. incip. *Cum ex Apostolatus officio*, & non solum priuantur beneficijs possessis, sed fiunt inhabiles ad obtinẽda; ac alias collatio illis facta, ipso iure est nulla; & huiusmodi Beneficij priuationem potitur etiam hæreticus occultus; illaq; procedit contra credentes, receptatores, fautores, & defensores, & contra schismaticos, quæ priuatio succedit ipso iure, absque alia sententia priuationis, licet requiratur sententia declaratoria. *Farinac.*late *cit.q.* 189. *per tot.* vbi etiã dicit, quod Beneficium hæretici potest impetrari tanquam ipso iure vacans, & impetrans non obligatur exprimere requisita in *Regul.Cancell.* 32. Et resignatio hæretici nullum ius tribuit; et Beneficia dicuntur vacare, reseruata Sanctissimo. Hæc priuatio licet procedat contra receptatores, & defensores hæreticorum, non tamen procedit ipso iure, ex *cap. ex communicamus, §.credentes, de haret.* Et priuatio hæc procedit contra hæreticum conuictum, vel confessum, *Farinac.cit.loc.n.* 86. *& num.* 82. late declarat, quid in hæretico pœnitente.

28 Septimo; Bona hæreticorum confiscantur, per *tex.in l.Manichæos, §.1.C.de haret.* & dicuntur confiscata ipso iure a die commissi criminis, per *text.in cap.cum secundum. de haret.in* 6. vnde licet non requiratur sententia confiscationis; requiritur tamen sententia declarationis, vt per *Farinac.cit.loc.qu.* 190. *num.* 3. 4. *&* 5. vbi *num.seqq.* dicit hac confiscatione puniri credentes, & fautores hæreticorum, Apostatas, & Schismaticos. Et alia in hac materia confiscationis, idem *Farinac.*late *cit.quæst.* 190.

29 Cuinam applicentur bona confiscata. Si Clericus est, & Beneficium habeat, applicantur Ecclesiæ sui Beneficij; si vero nõ sit beneficiatus, Fisco Curiæ Episcopalis, *Farinac.cit.loc.num.* 154. *& seqq. & n.* 164. *& seqq.* lateq; refert cuinam applicentur bona, si delinquens fuerit Laicus

30 Bona excommunicati in causa hæresis per annum in excommunicatione contumacis, censentur publicata, & confiscata finito anno; nam eo tempore potest vt hæreticus condemnari, iuxta dispositionem *text.cap.excommunicamus*, vbi communiter DD. refert *Couar. in cap.alma mater, de sent.excom.par.1.§.7. num.* 11. *vers.sed & in causa*, sed *Farinac. d.q.* 190. *num.* 21. *& seqq.* mordicus cõtrarium defendit, nempe quod confiscatio bonorum veniat nedum a die receptarum probationum; sed etiam a tempore, quod percutiunt probationes, ex quibus resultant inditia, & præsumptiones, quorum occasione processum est ad citationem.

Octa-

31 Octauo; Filij Catholici priuantur hæreditate patris hæretici, per *text. in cap. vergentis, de haret.* quæ priuatio procedit etiam quoad legitimam, & alimenta secundum moderationem, *Farinac. cit. loc. quæst.* 191. *num.* 1. *&* 3. Hæc opinio licet de rigore iuris etiam priuet fœminas dotibus; nihilominus de æquitate canonica Fiscus debet dotare filias, vt per *Farinac. num.* 8. *& num.* 9. extendit etiam ad filios naturales. Et *nu.* 12. ad filios credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum hæreticorum, dummodo isti tales vere credant hæreticos errores, secus quando non defendunt eorum errores. Et *num.* 20. dicit idem procedere in hæreditate materna, si mater sit hæretica. Quid in hæreditate extraneorũ ab intestato, vel ex testamento, *num.* 23. *&* 26. quæ opinio procedit contra filios natos, vel conceptos, etiam ante crimen hæresis, vt reijciendo contrariam opinionem sequitur *Farinac. cit. loc. num.* 40. vbi *num.* 41. dicit non procedere contra patrem Catholicum in hæreditate filij hæretici, nec contra filium, cuius pater damnatur post mortem, *num.* 43.

32 Vtrum filij hæreticorum priuentur Beneficijs. De æquitate non priuari voluit *Clar. in pract. crim. §. hæresis, num.* 14. *vers. item Clericus.* Sed contrarium voluit, & defendit *Farinac. cit. loc. quæst.* 191. *nu.* 44. *§.* 2. *per tot.* vbi opinionem varijs ampliationibus, & limitationibus distinguit.

33 Nono; Hæreticus punitur pœna excommunicationis in vtroque foro, animæ, & iudiciali; non solum ipse, sed defensores, fautores, receptatores, & credentes, etiam in Bulla Cœnæ Domini, de qua excommunicatione idem *Farinac. cit. loc. q.* 192. *§.* 1. *per tot.*

34 Vltimo; Hæreticus sepultura caret ipse, & eius credentes, fautores, defensores, & receptatores, ita vt si sepulti inueniantur, debeant exhumari, si ossa discerni possunt. Nec sepelientes possunt absolui, nisi facta exhumatione; & talis sepultura perpetuo carere debet sepultura aliorum. Et sepelientes non solum sunt excommunicati, sed priuantur officijs, siue Clerici sint, siue Laici. Quæ pœna procedit contra scienter sepelientes, *Farinac. cit. q.* 192. *num.* 38. *& seqq.*

Obserua, vt diximus supra, quod his pœnis punitur hæreticus impœnitens, & consequenter vigore *text.* quem annotamus, iisdem condemnatur excommunicatus per Annum in excommunicatione contumax in causa Fidei.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus pænitens, & insordescens in excommunicatione per Annum, in eadem causa abiurans, recipitur ad misericordiam ab Ecclesia, nec traditur Curiæ seculari.*

2 *Laicus Missam celebrans, aut Confessionem audiens, etiam pænitens, non recipitur ab Ecclesia. Nec recipitur abutens Sacramentis, negans Trinitatem, vel Diuinitatem, aut Conceptionem de Spiritu Sancto, vel Mortem Christi, aut Virginitatem Beatæ Virginis.*

3 *Hæreticus pænitens recuperat bona, & alia multa ex misericordia. Non potest tamen promoueri ad sacros Ordines, nec recuperat dignitates, famam, & honores absque Sedis Apostolicæ dispensatione, num.* 4. *Nec recuperat vassallorum dominium, num.* 5.

6 *Hæretici pænitentes puniuntur pæna arbitraria, quæ exemplificatur multis modis, num.* 7. *Cum declaratione. num.* 8.

9 *Hæreticus pænitens punitur pæna carceris temporanei, vel perpetui, cum distinctione vt hic.*

10 *Hæreticus pænitens potest puniri pæna pecuniaria arbitrio Inquisitoris, & cui applicanda.*

11 *Hæretici debent abiurare; quomodo, quando, & qua forma, remissiue.*

ANNOTATIO II.

§. IV.

Diximus supra de pœnis, quibus punitur hæreticus impœnitẽs, & successiue excommunicatus contumax impœnitens in causa hæresis; hic vero dicemus, quibus pœnis punitur hæreticus pœnitens, & consequenter excommunicatus in eadem causa per Annum contumax pœnitens, & errorem, pro quo fuit excommunicatus, abiurans.

1 Ad quod præmitto, quod pœnitens dicitur, qui errorem, quem in mente habuit,

& verbis, aut factis ostendit, ad se reductus abiurauit; hic enim Ecclesiæ recõciliatus, non dicitur amplius hæreticus, & facta abiuratione, non est ad Curiam seculare remittendus; & ad misericordiam ab Ecclesia recipitur, etiam si in articulo mortis pœniteat, dummodo tamen sponte ad Fidem redeat, nec redeat simulate, & fraudulenter, nec sit relapsus. Non tamen re-
2 cipitur etiam pœnitens, celebrãs Missam, aut Confessionem audiens, cum non sit Sacerdos. Abutens Altaris Sacramentis. Negans Trinitatem, vel Diuinitatem, aut Conceptionem de Spiritu Sancto, siue Mortem Iesu Christi, vel Virginitatem Beatissimæ Virginis, de quibus latius per *Farinac. de hæres. q. 193. §. 1. per tot. & §. 2.*

3 Et licet pœnitens hæreticus, & Ecclesiæ reconciliatus bona confiscata recuperet ex misericordia, vt dixit *Farinac. cit. loc. q. 190. num. 131.* Et recuperet Beneficia amissa. Et habilis reddatur ad alia obtinenda, *q. 189. nu. 82.* Et restituatur ad priuilegia propter infamiam amissa, *Repert. inquis. verb. priuilegia vers. secundo.* Et recuperet Ius patronatus, *Farinac. qu. 190. num. 153.* contra alios. Et hæreticus pœnitens non prohibeatur ferre testimonium. Et efficiatur capax successionis. Et si mulier sit, recuperet bona dotalia, etiam alienata, *Farinac. q. 193. num. 71. 72. 73. 74. & 75.*

4 Nihilominus etiam pœnitens non potest promoueri ad sacros Ordines, per *text. in cap. illud. 50. dist.* Nec restitui ad dignitates, famam, & honores, absque Sedis Apostolicæ dispensatione, idem *Farinac. num. 68.* vbi *num. 69.* dicit eadem indigere dispensatione, si ad Religionem intrare intendit.

5 Nec recuperat pœnitens suorum vassallorum dominium, ita *Simaneb. catholicar. Instit. tit. 23. rubr. de Dominis temporalib. num. 11. Franc. Pegna in addit. ad Eymeric. in direct. inquis. par. 3. q. 119. com. 168. vers. fin.* Nec ad illius fauorem reuiuiscunt obligationes debitorum, propter hæresim extinctæ, *Farinac. q. 189. num. 160.* Nec liberatur ab irregularitate absque Episcoscopi dispensatione, ex *cap. Presbyter, de pœnit. dist. 5. Decian. in tract. crim. libr. 5. cap. 54. n. 18. & 19.*

6 Isti enim pœnitentes solent aliqua pœna puniri quam arbitrariam esse, vt plurimum defendunt DD. ex *text. in cap. vt commissi, de hæret.* vbi late *Farinac. q. 193.* qui *num. seqq.* Hanc pœnam exemplificat
7 in pœnã Exilij, Deportationis, Triremiũ, Ieiunij, Fustigationis, Delationis habitus cruce signati, Suspensionis ab Officio, & Beneficio in Clericis, Ædificationis Ec-
8 clesiæ. Quas pœnas possunt Inquisitores minuere; & augere, & in sententia sibi ipsis reseruare auctoritatem commutandi; ad quas commutandas requiritur consensus Inquisitoris Generalis. Verum cõmutatio non potest fieri in pœnis, ad quas hæreticus incurrit ipso iure. Nec cum hæreticis relapsis, vt per *Farinac. ibid.*

9 Potest etiam puniri pœna carceris ad arbitrium Inquisitoris, etiam perpetui, quando pœnitens abiurauit de formali; secus quando abiurauit de leui, seu de vehementi, quo casu carcer debet esse temporaneus. Similiter si non sit sponte comparens, etiam condemnatur ad perpetuos carceres, nec gratiatur sine licentia Summi Pontificis, late *Farinac. q. 193. §. 5. per tot.* vbi in *fin.* dicit, quod Sanctum Tribunal cum magna æquitate procedit ad hanc pœnam; si enim videt veram conuersionem, cum Vltramontanis breui tempore dispensat; cum Italis vero magis, & minus, secundum qualitatem facti, & personarum.

10 Nec prohibetur Inquisitoribus cum pœnitentibus hæreticis vti pœna pecuniaria Sancto Inquisitionis Officio applicanda, per *glos. in clem. 2. verb. illicitis, de hæret.* vbi DD. quæ pœna quando, & quomodo sit imponenda, late *Farinac. q. 193. §. 6. per tot* Et *§. 7.* dicit, quod potest cogi pœnitens ad præstandam fideiussionem de soluẽdo pœnam pecuniariam. Et quod non adimplens potest contra eum inquiri, & compelli, non solum ipse, sed hæredes.

11 Vltimo; Debet hic pœnitens abiurare, iuxta late tradita per *Farinac. cit. qu. 194. §. 1. & seqq.* vbi quomodo, quando, a quibus sit facienda, & qua forma hæc abiuratio.

Conclude ergo, quod in his omnibus pœnis, quibus puniuntur hæretici, siue pœnitentes, siue impœnitentes, possunt, & debent condemnari excommunicati in causa hæresis, si per annum in excommunicatione persistiterint, siue pœnitentes sint, siue impœnitentes.

SVMMARIVM.

1 *Insordescens in excommunicatione per Annum, punitur vt suspectus de hæresi, & quare.*

2 Cap. grauem, de pœnit. & remiss. re-

restringitur, & explicatur, num. 3.

4 *Nobiles benigne tractantur ab Ecclesia, & de Iure canonico lenius puniuntur, quam Plebei, num.* 5. *Excepto in causa hæresis, num.* 6.

7 *Laicus ratione contemptus excommunicationis, potest puniri ab Ecclesiastico Iudice.*

8 Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. *procedit cum quocumque excommunicato, præterquam in causa hæresis.*

9 *Suspicio quid sit, & quotuplex, nu.* 11. 12. & 13.

10 *Præsumptio quid sit, & quotuplex.*

14 *Insordescens in excommunicatione per Annum, dicitur leuiter suspectus de hæresi. Et quomodo sit citandus, num.* 15. *Et quomodo contra illum procedatur. Et quando non comparet, num.* 16. *Vel quando comparet, n.* 17.

18 *Sancta Romana, & generalis Inquisitio quando procedat contra insordescentes per annum in excommunicatione.*

ANNOTATIO II.

§. V.

1 OBseruauimus excõmunicatos per Annum contumaces in causa Fidei. Nunc obseruamus excõmunicatos per annum contumaces in alia causa, quam Fidei, de quibus in *Concil. Trid. sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* cuius verba notauimus in 1. §. huius *Ann.* Isti enim non possunt puniri, vt hæretici, sed contra eos proceditur tantum vti suspectos de hæresi, vt notatur in *text. Concil.* & hoc ex æquitate Ecclesiæ, quæ potest post tantam expectationem, & pertinaciam illum condemnare de hæresi; at ipsa Ecclesia iuxta maternum affectum præferens æquitatem suam, gremium non claudẽs, atq; humanæ fragilitati parcens, non sequitur rigorem hunc, sed incedens media quadam via, solam suspicionem tribuit. Et hoc ne videatur dissimulare, & correctionem peccatorum negligere, vt ex mente *Hostiens.* refert *Add. ad Abb. in cap. grauem, de pœn. ad num.* 7. *lit.* G. *versic. quæ autem, circa med.* vbi in *princ.* habetur ratio, cur annalis perseuerantia inducat suspicionem hæresis. Et est primo, quia hic contumax non facit, nec facere potest id, ad quod omnis Christianus tenetur, quod est confiteri peccata sua, & absolutionem recipere, ad præscriptum *cap. omnis vtriusq. sexus, de pœnit. & remiss.* Secundo, quia ex hoc præsumitur aliter sentire de Sacramentis, quam sentit, & docet Ecclesia, cum se ab illa separet, & sanctam Communionem non recipiat, idẽ *Abb. in cit. cap. grauem, n.* 3.

2 De hac materia adest *text. in cap. grauem, de pœnit. & remiss.* qui *text.* licet loquatur de persistentia per biennium, non est tamen necessaria, sed sufficit annalis, adhoc, vt procedi possit contra contumacem, tanquam suspectum de hæresi, vt per DD. præsertim *Abb. n.* 7. *ibid.*

3 In quo *text.* notatur alia ratio, quare possit contra talem contumacem procedi, vti de hæresi suspectum; & est, quia iste talis videtur contemnere claues Ecclesiæ, vt notatur in illis verbis, *Claues Ecclesiæ contemnendo.* In quo *text.* licet Summus Pontifex ex *Concil. Magunt.* asserat talem contumacem non carere scrupulo hæreticæ prauitatis, nihilominus attenta Nobi-

4 litate illius contumacis, cum illo benigne procedi voluit. Hinc mandauit, vt prius moneretur, deinde si in contumacia persisteret, absoluerentur Ecclesiæ a iuribus per eas debitis dicto contumaci, & subditi eiusdem contumacis a iuramento fidelitatis, quandiu in excommunicatione perstiterit.

5 Ex quo *text.* notat *Abb. ibid. num.* 4. quod etiam de Iure canonico mitius puniuntur Nobiles, quam Plebei, quod ta-

6 men non procedit in causa hæresis, in qua non consideratur Nobilitas, siue Dignitas, quia in tali crimine æque puniuntur Nobiles, ac Rustici, *Felin. in cap. Pastoralis, in princ. de offic. de leg.* & diximus supra, quia in tali crimine amittitur nobilitas.

7 Notatur secundo; quod in casu contemptus excommunicationis, potest laicus puniri per Iudicem Ecclesiasticum, vt hic in *text.* hæresis de causa.

Notatur tertio; quod vassalli non tenentur obedire Domino excommunicato quandiu in excommunicatione perstiterit. Quod quomodo procedat, dicemus alio loco.

Quomodo computetur hic Annus, & quod non currat impedito iusta causa, diximus supra.

8 Obserua, quod hæc dispositio *text. Concil. Trident.* procedit in quocumq; excõmunicato, excepta causa hæresis, siue sit in causa ciuili, siue criminali; nam perti-

nacia hæc vniformis est, cum semper, & in omni casu perseuerans dicatur contemnere, vt bene aduertit, ex verbis *Concilij Diaz in pract. crim. canon. num.* 12. *versic. primo*, siue sit a iure, siue ab homine, *Eymeric. in direct. inquis. par.* 2. *cap.* 47. *versic. sexto, ad med.* Diximus ex *Concil. Trident.* contra hunc persistentem in excommunicatione per Annum, posse procedi tanquã de hæresi suspectum. Pro cuius intelligentia aduertẽdum est, quod suspicio est opi-
9 nio mali alicuius ex signis, ex qua ad præsumptionem venitur; habetur ex *Bald. in auth. si quis*, C. *de adult.* Præsumptio vero,
10 quantum ad hunc locum spectat, est rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circumstantijs negotiorum, aut personarum proficiscitur. Quæ præsumptio solet diuidi in præsumptionem iuris, quæ vehemens vocari potest, & in præsumptionem iuris, & de iure, quæ violenta appellari potest, ita *Add. ad Eymeric. par.* 2. *quæst.* 46. *com.* 80. *vers. ad hunc respondemus.*

11 Diuiditur enim suspicio tripliciter. Prima est suspicio modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis, de qua in *cap. accusatus, de haret. in* 6. dicitur hæc suspicio leuis, & modica, quia ex leuibus, & modicis oritur coniecturis, vnde dicitur modica a modicis inditijs; leuis a leuibus coniecturis; vel dicitur modica, siue leuis, quia modica, & leui defensione tollitur. Leuis suspicio est illa, quæ prouenit ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi potest, non quidem frequenter, sed raro, seu casu, quo talia faciens, vel dicens, hæreticus sit, quod deducitur leui consequẽtia contra frequenter deierantem, vel blasphemantem, quasi non bene credat, argumento *text. d. cap. accusatus*, & refert *Pegna in addit. ad Eymer. cit. loc. com.* 80. *Leo in Thes. for. Eccl. par.* 3. *cap.* 5. *num.* 14.

12 Secunda suspicio est magna, quæ fortis, siue vehemens vocari solet, sic dicta, quia oritur ex magnis, fortibus, ac vehementibus coniecturis, & inditijs; vel quia non tollitur nisi magnis, fortibus, & vehemẽtibus defensionibus; & ea est, quæ prouenit ex signis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus accipitur argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quod talia agens, vel dicens sit hæreticus, vt si quis neget explicite, palam, & publice ea, quæ debet ex officio scire, plusquam alij, quamuis posit etiam tale negotium ex ignorantia prouenire, vel animi leuitate, non autem ex hæretica prauitate, facit *text. in d. cap. accusatus, Pegna cit. loc. vers. quare, Leo cit. loc. nu.* 29. vbi *num. seqq.* plures numerat casus, quibus quis vehementer de hæresi suspectus est habendus.

13 Tertia suspicio maxima, quæ violenta vocari solet, de qua in *d. cap. accusatus, & cap. cum contumacia, de haret. in* 6. sic dicta, quia violentat, cogit, & arctat Iudicem ad credendum, nec tergiuersatione refellitur qualicumq; vel quia oritur ex violentis, conuincentibus, atque coercentibus coniecturis, & ea est, quæ nascitur ex signis exterioribus operum, aut verborũ, ex quibus concludi solet efficaciter, & fere semper, quod talia dicens, vel faciens est hæreticus, quæ est multimoda, vt dicit, & exemplificat *Leo cit. loc. num.* 38. *& seq.* ex *Pegna cit. loc. versic. hac præsumptio, & seqq.*

Et quia in *Concil. Trident.* obseruato loco, dicitur, quod contra contumaces per annum in excommunicatione, potest procedi vt de hæresi suspectos. Dubitatur, qua suspicione ex supradictis dicantur imputari isti contumaces.

14 Respondetur, nec magna, nec maxima suspicione dicuntur imputati, sed solum prima, vnde dicuntur leuiter tantum isti contumaces suspecti de hæresi, vt notat *Eymeric. in direct. inquis. par.* 2. *cap.* 47. *n.* 6. *in med. & circa fin. Diaz in pract. crim. can. cap.* 118. *num.* 12. *vers. quarto quod licet,*
15 vnde elapso integro anno, isti sunt citandi per Inquisitorẽ, vel Episcopum, quatenus de Fide respondeant, cum assignatione congrui termini, intra quem accedere debent ad respondendum de Fide; & in assignatione huius termini habenda est ratio temporum, locorum, & personarum, vt tradit *Eymeric.* 3. *par. tit. de forma citandi absentem, num.* 131. cum comminatione si non comparuerint, quod sint excommunicati. Et in litteris citationis apponantur hæc verba, *Responsuri de Fide*, vt per *Eymer. cit. loc. q.* 47. *num.* 7. *vers. excommunicamus*, vbi *Pegna lit.* G. *vers. in litteris*, qui ait, non semper apponendum esse, *Responsuri de Fide*, sed tunc, quando citandus est contumax, nec capi potest, secus quando non est contumax, & capi potest, quia tunc non est apponendum illud verbum, *Responsurus de Fide*, quæ distinctio quoad caput contumaciæ non multum eminet; nam vere hic citandus semper est contumax, dum supponitur, quod per annum in excommunicatione perstiterit.

16 Quo in casu, aut isti citati comparent,

aut

aut non comparent. In secundo casu, nempe si renuerint comparere, eo facto sunt excommunicati, tanquam contumaces in causa Fidei, ac consequenter aggrauantur, quia iam fiunt suspecti de hæresi vehemẽter, per *text.* in hoc *cap. cum contumacia, de hæret. in 6.* vnde elapso anno a die aggrauationis, quia dicuntur cõtumaces in causa Fidei, potest contra eos procedi vti hæreticos, vt diximus superioribus §§. & late discutit *Eymer. cit. loc. num. 8. & 9.*

17 Si autem tales excommunicati comparuerint in termino, interrogabuntur de Fide, & articulis Fidei, & si catholice non respondebunt, contra ipsos proceditur tanquam manifeste de hæresi confessos. Si vero recte, & catholice respondebunt, tunc eis assignãtur tres termini, vel vnus pro tribus, vt faciant se ipsos absoluere, alias tãquam contumaces in causa Fidei sint excommunicati, quod si paruerint, nec noua excommunicatione sinant ligari, solet illis indici purgatio de leui suspicione, vt latius *Eymeric. cit. loc. versic. si autem.*

De leui suspicione, & abiuratione de leui, generaliter vide multa per *Farinac. de hæres. q. 187. §. 2. n. 23. & seqq.*

18 Nota, quod *Pegn. ad Eymer. cit. loc.* relatus per *Campanil. diuer. Iur. can. rubr. 11. cap. 15. num. 31. in princ. fin.* aduertit, quod ex recepta consuetudine Sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis, non solet procedi contra excommunicatos per Annum, aut amplius, nisi fuerint excommunicati in causa hæresis.

SVMMARIVM.

1 *Insordescens in excommunicatione per Annum in causa ciuili, habetur pro confesso. Item in causa criminali. num. 2.*

3 *Insordescentia non auget pœnam delicti principalis, solum operatur, vt insordescens possit pro delicto principali condemnari, & vt præsumatur confessus, vel conuictus.*

4 *Insordescens contra præsumptionem, quæ illum habet pro confesso, & conuicto, potest suas probationes deducere.*

5 *Probatio innocentiæ non censetur exclusa, etiam lata sententia.*

6 Text. in cap. rursus 11. q. 2. *explicatur.*

7 *Repetitio non est necessaria contra insordescentem in excommunicatione per Annum. Quod procedit, quando perseuerantia est cum contemptu, qui cessat petitione absolutionis.*

8 *Insordescenti per Annum in excommunicatione, an prosit absolutio generalis dari solita in* Literis *Apostolicis, remissiue.*

9 *Insordescens in excommunicatione per Annum, potest puniri pœna pecuniaria, vel alijs pœnis arbitrarijs, num. 10.*

10 *Insordescens in excommunicatione per Annum, an possit priuari* Beneficijs. *Quid in causa ciuili, num. 12.* Et *quid in criminali, nu. 13. Et quomodo debeat citari, num. 14. Et quod in crimine inducentem priuationem Beneficiorũ, ipso iure debeat præcedere sententia declaratoria, nu. 15. Et latius, num. 20.*

16 *Insordescens in excommunicatione per triennium, etiam in causa ciuili, priuatur* Beneficijs.

17 *Insordescens in excommunicatione per Annum, si per sententiam fuit priuatus Beneficijs, an illa recuperet. Et an sit audiendus, si compareat post sententiam, resoluitur cum distinctione, num. 18.*

19 *Sententia lata contra contumacem, an præsumatur lata propter delictũ, vel an propter contumaciam.*

21 *Iudex quando possit sententiam a se latam reuocare, si constat de innocentia Rei.*

ANNOTATIO II.

§. VI.

1 PErseuerantia hæc in excommunicatione per Annum in causa ciuili, operatur, vt excommunicatus habeatur pro cõfesso, vt probat *Diaz in pract. crim. canon. cap. 118. n. 9.* sequutus *Couar. in cap. alma mater, §. 7. de sentent. excom. num. 10. Menoch. de arbitr. lib. 2. cap. 416. num. 36.* qui confutant *Ripã* contrarium tenentem, & rationem afferunt; si in causa criminali perseuerantia in excommunicatione per Annum hoc ope-

operatur, in qua causa probationes requiruntur efficaciores, & dilucidiores, per *text. in l. vlt. C. de probat.* ergo multo magis in causa ciuili, contra Ricc. *in prax. resol.* 209. *n.* 6.

2 In causa criminali multo fortius defendunt DD. huiusmodi contumacem haberi pro confesso, & conuicto de crimine, pro quo fuit excommunicatus, sed pœnam non auget, est ergo lapsus anni loco solius probationis, facitq; perinde ac si is excommunicatus, ore suo fuisset delictum confessus, est originalis opinio *Abb. in cap.* 1. *num.* 25. *de iudic.* quem omnes sequuntur, refert *Rip. ibid. n.* 77. *Alciat. num.* 54. *Couar. in d. cap. alma mater, Diaz. cit. loc. num.* 4. *Menoch. de arbitr. cit. c. nu.* 11. *Aufrer. ad* Capell. *Tolosan. q.* 366. *Io. Lup. in cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. §.* 18. *num.* 24. *Paul. Grill. in tract. de haret. q.* 8. *ad fin.*

3 Ex quo notat *Menoch. cit. loc.* quod hic contumax pro tali contumacia, nullam reportat pœnam particularem; solum enim punitur contumax de delicto principali, in quo habetur pro confesso, & cōuicto iuris præsumptione, ratione prædictæ contumaciæ; imo nec etiam auget pœnam delicti principalis; hæc contumacia solum enim facit, vt ratione huius persistentiæ in excommunicatione per Annũ, possit persistens puniri pro delicto, pro quo fuit excommunicatus, ac declarari incidisse in pœnas delicto debitas; ita vt si ratione defectus probationis, non posset delinquens condemnari ad pœnam ordinariam delicti, subsequente tamen hac contumacia in excommunicatione per annum, quia habetur pro confesso, & conuicto, bene potest condemnari ad pœnam ordinariam, late *Menoch. cit. loc.* qui *n.* 13. dicit, quod licet sola contumacia non sufficiat ad condemnandum, ex *cap. nullus, de præsumpt.* tamen contumacia cum perseuerantia in excommunicatione, sufficit, vt inquit *Abb. in d. cap.* 1. *num.* 27. *de iudic.* quia ex his surgit vehemens præsumptio, quæ ad condemnandum sufficit, iuxta *text. in cap. afferte, de præsumpt.*

4 Sed contra hanc præsumptionem, bene potest excommunicatus suas deducere probationes ad probandam suam innocentiam; nam hæc perseuerantia prodest accusatori, Fisco, vel actori, vt releuentur ab onere probandi delictum, loco cuius probationis, lex subrogauit hanc fictam contumacis, & excommunicati confessionem; quare alijs probationibus is suam innocentiam probare potest, ad dicta per *Rip. in d. cap.* 1. *de iudic. num.* 77. *vers. tertio restringe, Innocent. in cap. cum bone, nu.* 2. *vers. quarto posi talem, de ætat. & qualit. Diaz. cap.* 118. *nu.* 10. vbi in *fin.* dicit, quod

5 innocentiæ probatio nunquam exclusa censetur, etiam si iam lata fuerit sententia, ex *Dec. in cap. ex parte, il* 2. *num.* 7. *de offic. deleg.*

Obijcies ex *text. in cap. rursus* 11. *qu.* 3. videtur hunc perseuerantem in excommunicatione nullatenus audiendum esse.

6 Respondetur, *text.* loqui contra eum, qui se purgare, & suam innocentiam ostẽdere contempsit, quem non audiendum esse dicit, secus si suam innocentiam intẽdit probare, ita *Diaz. &* Menoch. *cit. loc.* non enim præcludit viam excommunicatio, vt non possit ostendere Reus elapso anno suam innocentiam, & allegare legitimum impedimentum, *Gratian. discept. forens. cap.* 119. *n.* 5.

7 Operatur etiam hæc perseuerantia in excommunicatione per Annum, vt inquisitus non possit petere repetitionem testium Fisci, & accusatoris; cum talis repetitio in hoc casu non sit necessaria, nam repetitio fit ad probandam intentionem Fisci, sed Fiscus est in probatis, cum lex habeat inquisitum pro confesso, & conuicto de delicto principali, ergo; ita tenent *Genuens. in prax. Archiep. cap.* 32. *num.* 2. *& Ricc. in collect. dec. part.* 3. *collect.* 629. citans *Cur. Archiep. Neap. decis.* 31. Quod tunc procedit, quando contumax perseuerauerit animo indurato, & pertinaci, & in contemptum clauium, qui contemptus in hoc datur, quando voluntas in hoc dirigitur, vt quis nolit obedire. Verum hic contemptus cessat sola petitione absolutionis, ita *Ricc. cit. collect.* & latius in *prax. par.* 1. *resol.* 212. vbi *resol.* 213. dicit, quan-

8 do prodest pertinaci in excommunicatione per Annum absolutio generalis, quæ solet apponi in Literis Apostolicis.

Dubitatur. Num possit hic perseuerans in excommunicatione puniri ab Ecclesiastico Iudice pœna pecuniaria.

9 Respondetur, posse Iudicem Ecclesiasticum etiam pecuniaria pœna multare excommunicatum pertinacem, quod non indigere probatione, ac forensi vsu receptum esse defendit *Diaz. in pract. crimin. canon. cit. loc. cap.* 118. *num.* 4. *vers. possunt etiam*, sicq; absolutionis tempore, post Ecclesiæ satisfactionem solet pecuniaria pœna imponi, quæ iuste exigi potest, & ad pios vsus conuerti, ita etiam testatur *Simanch. in cathol. Instit. tit.* 27. *num.* 5. respondisse *Sac. Congr.* Cardinalium.

Et

10 Et non solum potest puniri perseuerans in excommunicatione per Annum pœna pecuniaria; sed etiam alia pœna temporali arbitraria, ex opinione *Menoch. cit. loc. cas. 416. n. 47.*

11 Num priuari possit Beneficijs Clericus perseuerans in excommunicatione per Annum in causa ciuili, siue criminali, cõtrouersum est inter DD. De qua quæstione late *Menoch. cit. loc. num. 47. & seqq. Farin. in fragment. in verb. Cl r cus, lit. C. n. 264. & seqq. Diaz. cit. loc. num. 13. vers. sexta, & vltima, Gratian discept. for. c.* 119. *per tot.* & alij DD. in *cap. 1. de iud. Campan. diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 15. num. 30. versic. alterum.*

12 In qua quæstione *Diaz. cit. loc. num. cit. vers. qua quidem, & Menoch. num.* 52. indistinctè tenent etiam in causa ciuili, posse persistentem hunc priuari Beneficijs, sequuti opinionẽ *Franch.* in hoc *c. cũ contumacia, in fin. de haret. in 6. & Didac. Cou. in cap. alma mater, par. 1. §. 7. num.* 10. *vers. quarto considerandum, de sent. excommunic.*

Verum in causa ciuili opinio contraria est verior, & communis, non posse hũc contumacem priuari Beneficijs, ita *glos. in cap. contingit, in verb. non potest, de dolo, & contumac. Roman. sing* 307. *Lup. in cap. per vestras, in text. in princ. §. 18. num. 24. vers. sic etiam, de donat. inter vir. & uxor. f. 245. Aufrer. ad decis. Capell. Tholos. 366. item Anno Domini, in fin. vers. & vide, Rot. coram Cardinali Seraphin. Segobricens. insordescentia* 5. *Iunij* 1598. vbi dicitur, quod ita seruatur in praxi, *Gonzal. ad reg.* 8. *Cancell. de alternat. glos.* 15. *in princip. num.* 103. *vsque ad num.* 109. quos refert *Grat. discept. for. cap.* 119. *num.* 3.

13 In causa vero criminali quando excõmunicatio est lata propter crimen, quod ipso iure priuat Clericum Beneficio, facit vt per insordescentiam quis habeatur pro confesso, & quod debeat censeri ipso iure priuatus: sed quando est lata ob crimen, per quod non est priuatus ipso iure Beneficio, sed venit priuandus per sententiam, & tunc poterit priuari post contractam insordescentiam. Aut crimen est tale, per quod nullo pacto potest imponi pœna priuationis; & tunc per insordescentiam nunquam est imponenda huiusmodi pœna priuationis, sed alia Iudicis arbitrio; quia satis est, vt ex tali insordescentia oriatur confessio delicti, absque eo, quod alia pœna pro illo imponatur, & secundũ hanc distinctionem intelligitur obseruatũ *text. Concil. Trident. sess.* 25. *cap. 3. de refor.* & resoluit *Rot. coram Seraph. Segobricen. insordescentiæ 5. Iunij* 1598. *Franc.* in hoc *cap. cum contumacia 7. nu. 2. de haret. in 6. Abb. in cap. 1. num. 24. de iudic. Felin. in cap. postulasti, de homicid. Couar. cit. loc. cap. alma mater, par. 1. §. 7. nu. 10. vers. primum hinc apparet, & vers. secundo etiam, de sent. excom. in 6. Roman. sing.* 307. quos refert, & sequitur *Gratian. discept. for. d. cap.* 119. *num. 1. & seqq.*

14 Et ad effectum, vt quis possit ratione insordescentiæ priuari Beneficijs, vti suspectus de hæresi, debet iterum transacto anno citari ad diluendum hanc suspicionem, & tunc si est contumax, potest priuari, vt notat *Seraph. cit. dec. num. 3. & Grat. cit. loc. num. 6.* ex *text.* in hoc *cap. cum contumacia.*

15 Similiter etiam in crimine, in quo priuatur Beneficijs contumax ipso iure, debet ferri sententia saltem declaratoria, vt diximus supra, quando proceditur contra hæreticum, & multo magis dicemus seruandum esse hic, quando proceditur contra suspectum de hæresi, ex opinione *Menoch. cit. loc. num. 56. & seqq.* vbi multa cumulat. Et *num. 45.* dicit, quod Iudex non statim post annum debet procedere ad hanc declarationem, sed expectato aliquo competenti termino ad eius arbitrium, *Diaz. cit. loc. vers. vltimo.*

16 Nota, persistentem in excommunicatione per triẽnium, etiam in causa ciuili, voluisse *Couar. in cap. alma mater, §. 7. num. 10. vers. tertio si quis, ad fin. de sentent. excom. in 6.* posse ratione tantæ contumaciæ priuari Beneficijs, si nullam habeat causam defensionis, sequitur *Gratian. cit. loc. num. 7. Ricc. in prax. par. 1. resolut. 211. num. 8.*

17 Dubitatur. Si contumax ratione insordescentiæ fuerit per sententiam priuatus Beneficijs, & post sententiã comparuerit, sit ne audiendus, & sentẽtia reuocari possit, ac Beneficia recuperare.

18 Respondetur, aut sententia est lata non propter delictum, sed propter contumaciam, cum in tali casu non sit diffinitiua, sed interlocutoria, potest quandocumq; reuocari, purgata contumacia, *Alex. in l. 1. §. hoc iudicium, ff. si quis ius dicent. non obtemper.* & successiue hæc sententia non priuat Beneficijs irreuocabiliter, & priuatus, quandocumq; comparet, purgata contumacia, recuperat Beneficium, etiam si fuerit alteri collatum, *Archil. de absol. dec. vnic. Rota coram Seraph. Romana canonicatus S. Angeli vltima Februarij* 1576. adducta per *Gratian. discep. for. cap. 119. n. 10.* Aut sententia est lata propter delictum in con-

contumaciam; tunc enim dicitur diffinitiua, & priuat irreuocabiliter, & si contumax comparet, etiam purgata contumacia, non recuperat Beneficium, ita distinguit *Gratian.cit.loc.num.9.& 10.* ad dicta per *Seraph.dec.354.num.8.& seq.* qui adducit *cit.dec.Rot.* per Gratian. alio modo, idest in vna *Romana Canonicatus S. Angeli coram R.P.D.Cotta vltima* Febr. 1567.

19 Et an sententia lata sit propter contumaciam, vel propter delictum, in dubio dignoscitur ex actis; semper enim quod delictum non est sufficienter probatum, dicendum est in tali casu condemnationem esse factam propter contumaciam, ita *Seraph.cit dec.354.n.11.*

20 Sed aduerte, quod quando diximus cũ *Grat.cit.loc.* quod contumax condemnatus in contumaciam propter delictum, ac priuatus Beneficio, purgata contumacia, illud non recuperat; intelligitur quando reus per contrarias probationes non docuerit de sua innocentia; secus vero quando per concludentes probationes probauerit suam innocentiã, & quod Beneficio non venit priuandus; tunc enim reuocatur sententia, & restituitur ad Beneficiũ, vt declarat *Gratian.d.loc.num.15.16.& seq.* non solum in causa appellationis, & in secunda instantia, ad *text.in l.fin.C.de error.aduoc. l.creditor, §.iussus, de appellat. l.generaliter, §.1.C.de reb.cred.* adductis per *Gratian.num.14.* sed etiam coram ipsomet Iudice, qui sententiam protulit, & inconsulto Principe, *Felin. in cap. lator, 7.declar. de re iud. Natt.consf.445. num.5. Bald.* & alij in *l.si quis adulterij, C.de adult. Rota coram Seraph. Imolen. Castrorum 22.Aprilis 1575.Farinac.de inquis.q.11.n.8. & 13.* & alij, de quibus *Gratian. cit.loc. num.18.* qui respondet ad *Bart. in l.1.§.si quis vltro,ff.de quæst.* tenentem, Iudicẽ non posse inconsulto Principe sententiam a se latam reuocare, etiam in casu, in quo cõ-
21 staret de innocentia Rei; quia opinio *Bart.* procedit, quando sententia est lata ex veris probationibus, secus si ex fictis, & præsumptis, vigore contumaciæ.

SVMMARIVM.

1 *Testis omni exceptione maior quis dicatur.*
2 *Testis idoneus quis dicatur,*
3 *Testis legitimus quis dicatur.*
4 *Testis integer quis dicatur.*
5 *Testes idonei tantum non admittuntur in causa matrimoniali.*
6 *Testes quot modis dicantur in causa Matrimonij. Et in quib⁹ casibus procedat* text.in cap.ex literis, de consanguin. & affinit. *numer. 7. & seqq.*
8 *Testis vnicus probat impedimentum ante contractum Matrimonium, etiã si clam deponeret, & parte non citata, num.9.* Etiam *si esset accusator, vel denunciator, vel propriam turpitudinem allegaret, num. 10. Etiam si esset criminosus, num. 11.* Dummodo *concurrant requisita, de quibus n. 12. 13. 14. 15. & 16.*
17 *Testis vnicus an probet impedimentum Matrimonij, quando non tractatur de vitando peccato.*
18 *Fama sola probat impedimentum Matrimonij contrahendi, quando tractatur de vitando peccato, etiam si sponsalia iurata intercesserint, n. 19.* Dummodo *fama non sit priuata, & sit probata bino teste, num. 20. & 21. Et ex aduerso non constet validioribus probationibus de fama contraria, num. 22. Et ad probandam hanc famam contrariam admittuntur testes consanguinei, num. 23. Et ipsi contrahere volentes ad arbitriũ Iudicis, num. 24.*
25 *Rumor an probet impedimentum Matrimonij contrahendi.*
26 *Sponsi an sint legitimi testes ad probandum impedimentum ad impediẽdum Matrimonium, resoluitur cum distinctione, num. 27. 28. & 29.*

ARGVMENTVM.

De testibus in causa matrimoniali. Notatur §. I. Quod in tali causa testes debent esse omni exceptione maiores. Qui dicantur testes omni exceptione maiores. Et in qua causa matrimoniali requirantur huiusmodi testes. Et quomodo probetur impedimentum Matrimonij contrahendi. In II. §. Quod testes, qui interueniunt Matrimonio, non est necesse sint omni exceptione maiores.

Et

Et quando omnes admittantur. In §. III. Qui admittantur in testes pro Matrimonio. In §. IV. Contra Matrimonium requiruntur testes omni exceptione maiores. Et qui sint hi testes. Et an hæc qualitas sit probanda. Et alia multa de testibus, qui inducuntur ante Matrimonium ad probandum contrahere volentes esse solutos.

ANNOTATIO III.

§. I.

Ad Textum in cap. cum ex literis, de consangu. & affinit.

IN hoc *text.* mandat *Alexander Papa III.* Abbati Cassien. quod recipiantur testes in causa matrimoniali, qui sint circumspecti, omni exce-
1 ptione maiores. Hinc communiter DD. in *d. text.* & alibi volunt, quod in causa matrimoniali recipi debeant testes omni exceptione maiores. Et ad intelligentiam obseruandum est, quod ille dicitur testis omni exceptione maior, qui repelli non potest aliqua exceptione, ita *gl. s. in d. cap. ex literis, verb. maiores,* vbi DD. omnes, *Bald. in l. optimam, sub nu.* 8. C. *de contract. stipul.* qui volens hoc amplius explicare, dixit, testem omni exceptione maiorem, debere esse probatæ vitæ, & bonæ opinionis, ac de inimicitia non suspectum, *Mascard. de probat. conclus.* 855. *num.* 10. *Campanil. diuers. iur. can. rubr.* 11. *cap.* 26. *nu.* 32. *Alex. in cons.* 19. *num.* 6. *lib.* 1. *Bart. in l. admonendi, col.* 9. *vers. venio ad tertium, ff. de iur. iur.* vbi intelligit hoc, etiam si exceptio, quæ opponitur, non repellat testem à testimonio; sed minuat eius fidem, prout est quando testis est consanguineus, *Anton. de Butr. in cap. fin. de iur. iur. glos. in §. item verborum, verb. idoneos, Institut. de inutil. stipulat. Prob. ad Io. Monach. in c.* 1. *num.* 9. *de testib. in* 6. vbi eum credit esse talem, cõtra quem nulla mundi exceptio objici potest, *Franc. Curt. Papien. tract. de testib. num.* 73. *conclus.* 74. *vers. aduerte, Aufrer. de reprob. test. num.* 93. *Milan. in suo repertor. in verb. testes omni exceptione maiores,* Ruin. *cons.* 59. *nu.* 3. *lib.* 4. *Soc. Iun. cons.* 29. *nu.* 25. *lib.* 2. *Blanch. de indit. n.* 317. *Carrer. in pract. crim. in tract. de indit. &c. in §. in text.* ibi, *Testibus superatus, &c. & num.* 26. Rimin. *Sen. cons.* 137. *n.* 24. *Hippol. Rimin. Iun. cons.* 503. *num.* 12. *volum.* 5. & *cons.* 524. *nu.* 11. *eod. vol. & cons.* 705. *nu.* 20. *volum.* 6. *Bursat. cons.* 320. *num.* 90. *volu.* 3. *Franc. Becc. cons.* 47. *num.* 5. *Alex. Stra.* inter *consil. criminalia diuers. cons.* 117. *n.* 30. *volum.* 1. vbi ampliat etiam ad friuolam exceptionem, quod non credit verum. *Farinac. de testib. tit. de oppos. contra pers. test. quæst.* 62. *num.* 1. *ad med.* Corsett. *in singul. verb. integer, num.* 301. *Viu. in com. opin. verb. testis vnicus, num.* 10. *Peguer. dec.* 17. *nu.* 40. & alij apud *Farinac. cit. loc.*

2 Testis idoneus est idem, quod omni exceptione maior, ex communi opinione DD. vt refert Farinac. *cit. loc. num.* 2. qui *num.* 3. contra communem dicit esse veriorẽ, quod ista qualitas omni exceptione maior contineat in se aliquod plusquam idoneus, ꝙ probat ex opinione *Felin. in rubr. de sponsal. col.* 5. *num.* 5. *vers. quarto in causa* vbi dicit, in causa matrimoniali testes non sufficere alias idoneos; sed debere etiam esse omni exceptione maiores; ergo maior omni exceptione dicitur fidelior testis, quam idoneus; cum qua opinione concurrere dicit *Crot. in tract. de testib. num.* 395. *ad fin. &* Mascard. *de prob. lib.* 2. *concl.* 1019. post *n.* 15.

3 Testis omni exceptione maior non differt a teste legitimo: vnde idem est dicere, quem esse testem legitimum, ac omni exceptione maiorem, secundum *Paris. cons.* 24. *num.* 14. *lib.* 3. & refert Farinac. *cit. loc. num.* 4.

4 Similiter non differt testis omni exceptione maior, a teste integro, seú integræ opinionis, & dicitur integer testis, qui a iure non repellitur, *Corset. in suis singul. verb. integer,* quem sequitur *Farinac. cit. loc. num.* 5.

5 Vnde aduertendum est, quod in causa matrimonij non debent admitti testes idonei tantum; cum non dicantur omni exceptione maiores, iuxta opinionem *Farinac.* de qua supra; bene tamen admittuntur testes legitimi, & integri, cum ijdẽ sint quod testes omni exceptione maiores, ad verba huius *text. cap. ex literis,* & ad dicta per *Felin. cit. loc.* ac *Farinac. q.* 62 *limit.* 6. quod quomodo procedat, habetur ex sequentibus.

6 Obserua, quod pluribus modis dicuntur testes in causa matrimoniali. Vel sunt testes, qui interueniunt producuntur, vel sponte veniunt ad deponendum impedimentum ante contractum matrimonium. Vel sunt testes, qui interueniunt in ipso contractu matrimonij simul cum Parocho ad præscriptum *Sac. Concil. Trident. sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* Vel sunt testes, qui

producuntur pro, & ad fauorem matrimonij contracti. Vel sunt testes, qui producuntur contra matrimonium iam contractum.

7 In primo casu; in testibus, qui producuntur ad probandum impedimentum ante contractum matrimonium, non procedit hic *text. cap. ex literis*, de hoc enim casu loquitur *cap. super eo, il 2. de testib. & attestat. & cap. preterea, il 2. de sponsal.* in quo non requiruntur testes omni exceptione maiores, sed sufficit quilibet testis etiam vnicus, *cit. iuribus*; & rationem reddunt communiter DD. quia cum tractetur de peccato vitando, ideo impedimentum matrimonij contrahendi probatur per testes etiam inhabiles, *Ias. in rep. l. admonendi, num. 197. ff. de iur. iur. Rom. singul. 616. Couar. tom. 1. de matrim. par. 2. cap. 6. §. 10. num. 20.* late *Mascard. de prob. lib. 3. concl. 1359. num. 17. Farinac. de testib. quæst. 62. num. 99. Alex. Ambros. dec. Perus. dec. 18. num. 8. vers. & licet, Sanch. de matr. lib. 1. disp. 71.*

8 Impedimentum matrimonij contrahẽdi probatur vnico teste etiam non citato, dummodo per partem producentem, sit Iudici oblatum; nam si ex se ingereret, præsumeretur suspectus, argumẽto *l. vxori, §. 1. ff. de fals. Abb. in cap. cum in sua, n. 2. de sponsal. Bart. in l. post legatum, §. his vero, num. 1. ff. de his, quib. vt indign. Mascard. de prob. conclus. 1035. num. 3.* vbi plures refert, *Sanch. de matrim. cit. loc. n. 2.*

9 Quod procedit, etiam si testis deponeret clam absq; publicatione nominis, & parte non citata iuxta *cap. 2. de testib.* ita deciditur in *cap. pretterea, il 2. de sponsalib.* vbi *Innocent. num. vnic. Anton. nu. 6. Abb. num. 7. Prepos. nu. 4. Mascard. d. concl. 1035. n. 4. Sanch. cit. loc. n. 3.*

10 Similiter sufficit vnicus testis in hoc casu, etiam si esset denunciator, vel accusator, & allegaret suam turpitudinem, *DD. in d. cap. preterea*, præsertim *Abb. n. 7. circa med. Mascard. cit. loc. num. 5. Sanch. num. 4.*

11 Etiam si iste testis esset criminosus, vt constat ex *d. cap. preterea*, vbi testis suam allegat turpitudinem, & voluit *Sanch. cit. loc. num. 5.*

Et adeo verum est, vt vnicus testis probet impedimentum matrimonij, etiam si fuerit inhabilis, vt non sit accipiendum iuramentum suppletorium a contrahentibus, ita contra alios defendit *Alexan. de Neuo in cap. super eo, de consang. num. 9.* & sequitur *Sanch. cit. loc. num. 6.* & ratio est, quia si sumus in casu, in quo vnicus testis plene probat, ergo non est locus iuramẽto suppletorio.

12 Sufficit vnicus testis ad probandum impedimentum matrimonij contrahendi, dummodo concurrant quatuor requisita. Primum, vt testis deponat, si enim solum denunciat, non impedit matrimoniũ, nisi probet de fama, *Alexan. de Neuo cap. cum in tua, de sponsal. num. 9. & 14.* & refert *Sanch. num. 9.*

13 Secundum requisitum; vt testis iuret; parum enim creditur non iuranti, *cap. tua de cohab. cler.* sic contra *Cardin. in cap. preterea, il 2. de sponsal. num. 1.* docent *Host.* ibi in *princ. Io. Andr. num. 2. Abb. in cap. 2. de consang. num. 4.* vbi *Alex. de Neuo nu. 3. Prepos. num. 6. Couar. 4. decr. 2. par. cap. 6. §. 10. num. 21. Gutier. q. canon. lib. 1. cap. 11. num. 32.* & Theologi, quos refert *Sanch. cit. loc. num. 10.*

14 Tertium requisitum est; vt iste vnicus testis non sit vilis persona, ita *Abb. in cap. preterea, il 2. de sponsalib. in fin. & in cap. cum in tua, eod. tit. nu. 7.* vbi contra *Goffr. in sum. tit. de accusationib. in fin.* concludit, quod etiam ad impediendum peccatum futurum non admittitur vilis persona, nisi in casu, vbi veritas alias haberi non potest, probat *Sanch. cit. loc. n. 12.*

15 Quartum, & vltimum requisitum est; vt hic testis deponat ex certa, & sufficienti causa scientiæ; nam si de auditu solo deponeret, non probaret ad impediendum matrimonium, quamuis alter testis simul cum eo, absq; iuramento, de certa scientia deponeret; vnde maiorem fidem facit fama, vel vnicus testis iurans, quam duo testes, quorum vnus cum iuramento deponit de auditu, alter vero absq; iuramento de certa scientia, cum hi duo non impediant matrimonium, quod tamen vnicus testis, vel fama impedit, dum testis ille iurat de certa scientia, ita *Abb. in cap. 1. de consangu. num. 2. & 3.* & ibi etiam *Alex. de Neuo num. 1. Prepos. num. 6. Mascard. cit. loc. Sanch. cit. loc. n. 11.*

16 Hoc tamen limitatur in teste de auditu, iuxta formam *cap. licet ex quadam, de testib.* vbi ad impediendum matrimoniũ sufficit testis de auditu, si deponat audiuisse, non ab vno suo maiori, sed a pluribus maioribus, & ante litem motam, ita *Mascard. de probat. concl. 410. num. 3. Sanch. cit. loc. num. 11. versic. excipiendum*, dummodo impedimẽtum, quod deponit, possit probari, cum designatione gradus, & personarum, alias non probat, *Ricc. dec. 9. 2. par.*

Ex quibus infert *Sanch. cit. loc. num. 12.*

vers.

vers. hinc infertur, quod Iudex in hoc casu considerare debet qualitatem personæ testificantis; & an sibi displiceat Matrimonium, nec ne, & alias circumstantias.

17 Diximus sufficere vnicum testem ad probandum impedimentum Matrimonij, & hoc ad euitandum peccatum. Dubitatur, si testis deponat de alia causa, qua existente, nullum esset peccatum contrahere, vt si ad dissoluendum sponsalia alleget sponsus fornicationem sponsæ, creditur ne vnico testi?

Respondetur, non adhiberi fidem vnico testi in hoc casu, quia agitur de præiudicio iuris alterius, vbi satis non est vnius testimonium, *cap. licet, & cap. veniens de testib.* & ab hac regula generali solum excipitur, quando apponitur impedimẽtum Matrimonij, ratione peccati vitandi, vt latius declarat *Sanch. loc. cit. nu.* 7. *vers. sed omnino.*

18 Et non solum admittitur vnicus testis ad probandum impedimentum Matrimonij contrahendi, vt diximus; sed etiam sufficiens est sola fama, ad hunc effectum impediendi Matrimonium, quæ plene probat impedimentum, habetur expresse in *cap. super eo, de consang* docet *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *disp.* 72. *n.* 13.

19 Quæ conclusio ampliatur, etiam si interuenerint sponsalia iuramento firmata, ex *d. cap. super eo,* vbi deciditur, famam impedire Matrimonium contrahendum fide data, & ibi *glos. in verb. fide*, explicat, idest iuramento, DD. in *eod. text.* præsertim *Cardin. in fin. Abb. nu.* 5. *Couar.* 4. *decr.* 2. *par. cap.* 6. §. 19. *nu.* 21. *Mascard. de prob. conclus.* 1035. *num.* 12. *Sanch. cit. loc. nu.* 14. qui dicit, non esse audiendum *Palud.* contrarium tenentem.

20 Verum ista fama non debet esse priuata, vt si de ea Iudici cõstet, vt priuato, vel si Iudex de illa a multis in priuato audiuerit; hæc. n. fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, solum dat facultatẽ ad inquirendum, ac recipiendum probationes de fama, vt aduertit *Abb. in cap. cum in tua, de sponsal. num.* 6. & sequitur *Sanch. cit. loc. num.* 15. & voluit *Mascard. de prob. concl.* 1035. *n.* 13.

21 Debet solũ hæc fama probari per duos testes, vt tenet *Abb. cit. loc. num.* 8. Et generaliter quomodo probetur fama; vide *Ricc. in collect.* 1133. *par.* 4.

22 Obserua, quod fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si probatum sit ex aduerso clarioribus probationibus de contraria fama, per *glos. in d. cap. cum in tua, in verb. famam,* vbi *Abb. num.* 3. *Paris. cons.* 64. *num.* 24. *volum.* 3. *& cons.* 23. *num.* 232. *volum.* 1. *Sanch. cit. loc. num.* 16. *Mascard. d. concl. num.* 14. Et ad deponen-

23 dum hanc contrariam famam, admittuntur etiam propinqui, dummodo iurent, vt notatur in *d. text. cap. cum in tua,* ibi, *vel contra famam huiusmodi iuramento exhibeas propinquorum* vbi *Abb. in fin.*

24 Relinquitur arbitrio Iudicis inspecta qualitate personarum, admittere ad probandam hanc contrariam famam ipsosmet contrahere volentes, ac dicentes non esse consanguineos cum iuramento, *Menoch. de arbitr. lib.* 2. *centur.* 3. *cas.* 243. *nu.* 4. *& cas.* 454. *num.* 1. *&* 2. *Mascard. cit. loc. num.* 16.

25 Rumor, qui minor est, quam fama, iuxta opinionem *Paris. cons.* 66. *num.* 122. nam fama est, quando maior pars viciniæ acclamat; rumor vero est, quando aliqua pars, vt tertia, vel quarta, probat impedimentum, ad finem impediendi Matrimonium, secundum aliquos relatos per *Sãch. cit. loc. num.* 18 licet ipse *vers. vltimo*, contrarium dicat esse verius, nempe rumorem non sufficienter probare impedimentum.

26 Dubitatur. Si ipsimet sponsi testificentur de impedimento, ad finem impediendi Matrimonium contrahendum, an sint testes idonei, & probent.

27 Respondetur, si vterq; sponsus deponat de impedimento, satis est ad dissoluenda sponsalia, quamuis sint iuramento firmata, quia mutuo consensu possunt libere dissolui, & dum vterq; deponit de impedimento, satis explicat mutuam resiliendi voluntatem, ita *DD. in d. cap. super eo, de testib. il* 2. præsertim *Abb. num.* 5. *Anchar. num.* 4. *Menoch. de arbitr. lib.* 2. *centur.* 2. *cas.* 103. *num.* 2. *Mascard. d. conclus.* 1035. *num.* 17. *&* 18.

28 Si alter tantum sponsus fateatur impedimentum; si est ille, qui Matrimonium celebrari optat, sufficienter probat; & ratio est, quia hic casus non differt a primo; nam alter sponsus dissentit, hic statim ac impedimentum fatetur, recusat Matrimonium contrahere; quare mutuus consensus ad sponsalia dissoluenda concurrit, ita *Abb. cit. loc. num.* 5. *Mascard. d. n.* 18. *Menoch. d. cas.* 103. *n.* 2.

29 Si vero deponens de impedimento sit ille, qui Matrimonium contrahere recusat, tunc non probat, nec statur eius confessioni, quia est ad suum fauorem, in præiudicium tertij, cui non præstatur fides, ita *Abb. d. n.* 5. *Mascar. d. n.* 18. *Menoc. d. n.* 3. ita distinguit *Sanch. de Matr. lib.* 1. *disp.* 72. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Testis vnus cum Parocho non sufficit in Matrimonio.*

2 *Testes, qui interueniunt Matrimonio, debent habere vsum rationis, & esse præsentes præsentia morali. Et sufficit, quod percipiant consensum contrahentium aliquo sensu corporis, num. 3. Vel per Interpretem, si contrahentes sunt diuersi Idiomatis, num. 4.*

5 *Testes, si distrahantur tempore contractus Matrimonij; an dicantur idonei, resoluitur negatiue, num. 6.*

7 *Parochus, si distrahatur tempore contractus Matrimonij, non dicitur præsens.*

8 *Testes sufficiunt adesse Matrimonio, sine voluntatis consensu.*

9 *Testes, qui interueniant Matrimonio cum Parocho, sufficiunt quicumque sint, etiam alias inhabiles. Nec debent esse rogati, n. 10.*

11 *Procurator ad contrahendum Matrimonium, non est necesse, vt habeat qualitates requisitas in alijs Procuratoribus.*

12 *Testes retro cortinam, vel parietem, an sint idonei ad contractum Matrimonij, resoluitur negatiue, nu. 13. Quod limitatur, n. 15.*

14 *Cæcus non dicitur idoneus testis, vel Parochus ad Matrimonium.*

16 *Testes casu transeuntes, si aduertant ad contractum Matrimonij, dicuntur præsentes, & idonei.*

17 *Testes assistentes Matrimonio clandestino, vel stipulationibus, non incurrunt pœnam particularem. Possunt puniri pœna arbitraria pro modo culpæ.*

18 *Testibus inhabilibus, qui interueniunt Matrimonio, præstatur integra fides.*

ANNOTATIO III.

§. II.

1 SEcundo modo dicuntur testes in causa Matrimonij; & sunt illi duo saltem, qui interuenire debent simul cum Parocho tempore contractus Matrimonij, ad præscriptum *Sac. Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. matrim.* qui necessario debent esse duo, nec sufficit vnus testis cum eodem Parocho, ita vt Parochus possit adesse Matrimonio, vt Parochus, & testis; nã *Trid.* expresse requirit vltra Parochum, duos testes, & probatur doctrina *Felin. in cap. ex literis, num. 10. de prob. vers. modo aduerte,* vbi docet, quod quando statutum exigit ad aliquem actum duo personarum genera; persona vnius generis non potest vtriusq; vicem gerere, sed *Trident.* requirit ad Matrimonium duo personarum genera, nempe Parochum, & duos testes, ergo Parochus non potest munus Parochi gerere, & simul vicem alterius, ex illis duobus testibus supplere, ita *Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 45. n. 1.*

2 Qui testes vsum rationis habere debẽt, & quod sint præsentes, non solum præsentia physica, idest corporea, sed etiam præsentia morali, & humana; vnde est, quod necesse sit, quod habeant vsum rationis, vt intelligant consensum vtriusq; contrahentis; vnde si testes essent ebrij, dormientes, infantes, vel non aduerterent, Matrimonium non valeret, quia non dicuntur præsentes, qui non intelligunt quid agitur, late *Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 39. n. 1.* qui ad hoc multas adducit rationes.

3 Sufficit tamen si isti testes aliquo sensu percipiant consensum contrahentium, vt si non audiant verba, saltem videant signa exprimentia consensum mutuum, & ratio est, quia Matrimonium potest verbis, aut signis contrahi, ergo satis est, si signa consensus videant, ita *Henriq. lib. 11. de Matr. cap. 3. num. 1. Sanch. cit. loc. num. 2.* vbi *n. 3.*

4 dicit, quod si contrahentes sunt diuersi idiomatis, sufficit si testes per Interpretem intelligant mutuum consensum, & hoc ad instar aliorum contractuum, qui omnes possunt per Interpretem celebrari, ad *tex. in l. 1. §. fin. ff. de verb. signif.*

5 Dubitatur. Quid si isti testes accesserint animo attendendi; sed tempore contractus distrahantur euagatione mẽtis, num dicantur idonei testes, ita vt valeat Matrimonium.

Re-

6 Respondetur negatiue, & non valere Matrimonium; nam vere isti testes non dicuntur præsentes, dum non aduertunt, vt probauimus supra, *vers. qui test. s*, & ad effectum testificādi de Matrimonio contracto, perinde est, ac si absētes essent, docet *Sanch. cit. loc. nu.* 5. qui *vers. & secundo*,
7 dicit hoc idem procedere in Parocho, contra *Henriqu. lib.* 11. *de matrim. cap.* 3. *nu.* 1. *in comment. lit. E.* tenentem, quod si Parochus distrahatur euagatione mentis tempore contractus, valet Matrimonium, virtute virtualis attentionis, quod minus verum esse ostendit *Sanch. cit. loc.*

8 Nec præter aduertentiam intellectus, requiritur voluntatis consensus in testibus istis; vnde si vi intersint, aut dolo sint adducti, aut alia ficta causa, dicuntur idonei testes, & valet Matrimonium, ita *Segura* 2. *par. direct. iudic. cap.* 15. *a.* 53. *Sanch. cit. loc. num.* 7.

9 Obserua, quod isti testes, qui præsentes esse debent simul cum Parocho ad contractum Matrimonij, non est necesse, vt sint omni exceptione maiores, vt disponit hic *text. cap. ex literis*, cuius decisio nō militat cum his testibus; quia ad Matrimonij valorem, sufficiunt in hoc casu quicumq; testes habentes vsum rationis, etiā si sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei, serui, familiares, fœminæ, imo & infideles: & probatur; nam testes inhabiles admittuntur, & probant, quando sunt instrumentarij, idest in instrumēto appositi, ex quo videntur electi cōmuni partium consensu, vt per *Bald. in l. parentes, num.* 1. *vers. vel dic carius, C. de testib. Iason in l.* 1. *§. fin. num.* 9. *ff. de verb. signific. Gabr. tom.* 3. *commun. lib.* 1. *tit. de testib. col.* 10. *num.* 50. *& concl.* 13. *num.* 13. sed testes in Matrimonio adhibentur communi contrahentium consensu, ergo sufficiunt quicumq; ita *Sanch. cit. lib.* 3. *disp.* 41. *nu.* 5. Similiter in causa fauorabili admittuntur testes alias inhabiles, vt ob Fidei fauorem deciditur in *c. Fidei fauore, de haret. in* 6. sed causa matrimonij est valde fauorabilis, vt habetur in *cap. fin. de sent. & re iud.* ideo ad testificandum in ea admittuntur fœminæ, *cap. super eo, il* 2. *de testib.* & consanguinei, *cap. videtur, qui matrim. accus. poss.* ergo in matrimonio ad eius fauorem admittuntur quicumq; testes. Denique, quia defectus horum testium suppletur per præsentiam Parochi, vt probat *Sanch. cit. loc. num.* 5. *vers. secundo, quia testes*; nam hoc est generale, quando testes inhabiles concurrunt cum alio habili, & fide digno, tunc habilitas vnius supplet inhabilitatē alterius, vt refert *Gabr. tom.* 3. *commun. lib.* 1. *tit. de testib. conclus.* 5. *num.* 1. *& seqq. Mascard. de prob. concl.* 1365. *n.* 13.

10 Vnde licet in alijs contractibus debeāt testes esse rogati, vt in *auth. rogati*, C. *de testib.* tamē in hoc casu isti testes, qui Matrimonio cum Parocho intersunt, non est necesse, vt sint rogati, ita *Henriqu. lib. de Matrim. cap.* 3. *num.* 9. *Segura in direct. iud.* 2. *par. cap.* 15. *num.* 53. sequitur *Sanch. cit. loc. num.* 7. qui dicit minus verum, quod in contrarium tenet *glos. in cap. testes, verb. audiuerunt*, 3. *q.* 9. *& Barbat. conf.* 45. *nu.* 2. *volum.* 1. nouissime tenet *Bonac. quæst.* 2. *punct.* 9. *propos.* 2. *n.* 44.

11 Hinc obiter nota; quod in Procuratore ad contrahendum Matrimonium, non requiruntur qualitates a iure requisitæ in alijs Procuratoribus, vt scilicet sit in ætate decem, & septem annorum; sed sufficit, quod ad instar testium, vsum rationis habeat, ita tenet *Sanch. cit. loc num.* 7. *vers. ex dictis*, qui pluribus rationibus probat cōclusionem.

12 Dubitatur. Quid dicendum sit; si testes interueniunt Matrimonio intermedio pariete, audientes tamen contrahentes; num dicantur præsentes ad effectum validitatis Matrimonij.

13 Respondetur, non sufficere præsentiam, & intelligentiam testium, sed etiam requiri visum; si enim testes non viderent contrahentes, non esset satisfactum *Concilio*, quod ideo voluit præsentiam testiū, & Parochi, propter euitanda mala, & scādala, quæ in dies oriebantur in contrahēdis Matrimonijs, ad quorum euitationē, non satis est, testes esse præsentes, & intelligere, nisi etiam videant, quid geratur per contrahentes, ita in specie concludit *Francisc. Molina de rit. nupt. & pact. in Matrim. conuent. lib.* 2. *differ.* 11. *num.* 120. *vsq. ad* 123. *fol.* 108. vbi etiam ex hoc no-
14 tat, quod Parochus, vel alius cæcus non est integer testis in Matrimonio contrahendo post *Concil.* quicquid alias ante illud, eius depositio valebat quoad probationem Matrimonij, *Marsil. in rubr. C. de probat. num.* 332. *Mascard. conclus.* 278. *num.* 17. de quo *Sicard. in l. si non speciali, num.* 2. *C. de testam. fol.* 325. *Addit. ad Matthesil. singul.* 124. *num.* 12. *Farinac. de testib. quæst.* 61. *num.* 35.

15 Verum isti testes cortinati, & qui interueniunt Matrimonio intermedio pariete; & muliere, ac viro existentibus in camera clausa, & testibus extra cameram, audientibus verba ad Matrimonium contrahendum apta, possunt defendi, si habent notas vo-

voces contrahentium, & contrahentes videant in cameram intrare, & post modicum interuallum audiant contrahere, & aliæ personæ non interueniant in dicta camera, præter contrahentes, nec esset suspicio fraudis, ita *Gratian. discep. forens. cap.* 849. *n.* 25. *& seqq.*

16 Testes casu transeuntes, si aduertant, vere dicuntur præsentes, cum præsentia ad valorem Matrimonij petita, contenta sit sola intellectus aduertentia, qua rite testimonium contracti Matrimonij perhiberi posit, ita probat *Sanch. de Matrim. lib.* 3. *disp.* 39. *num.* 11. qui ait male sentire contrarium tenentes.

Hinc male intellexit locum *Sanch.* supra *cit. Bonac. tom.* 1. *q.* 2. *punct.* 9. *propos.* 2. *num.* 46. qui dixit non valere Matrimonium celebratum coram testibus transeuntibus, adducens ad id *Sanch. cit. loc.* posset tantum defendi *Bonac.* in casu, quo testes non aduertant.

17 Testes si assistunt Matrimonio clandestino sine publicationibus celebrato, non incurrunt aliquam pœnam a iure statutam. In iure solum punitur Parochus, vt in *cap. fin. de clandest. despons.* cuius pœna est triennalis suspensio; possunt tamen puniri per Ordinarium pœna arbitraria pro culpæ qualitate, ita *Sanch. cit. loc. disp.* 46. *num.* 8.

18 Si in contractu Matrimonij fuerint adhibiti hi duo testes inhabiles alias de iure, si deinde controuertitur aliquid circa contractum Matrimonij, illis præstatur integra fides, ita *Sanch. disp.* 41. *num.* 6. contra *Cuec. lib. Instit. moral. tit.* 11. *num.* 62.

SVMMARIVM.

1 *Testes pro Matrimonio non debent necessario esse omni exceptione maiores.*

2 *Testes Parentes, an possint pro filijs testificare in causa pro Matrimonio. Et an* Consanguinei, *& Affines, num.* 3. *Et an Compater, n.* 4.

5 *Testes mulieres, sunt idonei testes pro Matrimonio. Quid de* Proxeneta, *num.* 6.

7 *Testis cæcus deponit valide pro Matrimonio. Et ad impediendum Matrimonium contrahendum; cum declaratione.*

8 *Testis de credulitate probat pro Matrimonio, & pro filiatione.*

9 *Testis cortinatus probat fauore Matrimonij cum requisitis, remissiue.*

10 *Testes singulares, aut non iurati non probant. Etiam pro Matrimonio.*

11 *Testes fauore Matrimonij possunt cogi per Ordinarium, ac Delegatum.*

12 *Testes propter nimiam affectionem repelluntur a testificando, etiam fauore Matrimonij.*

13 *Testes pro Matrimonio recipiuntur, etiam post publicatum in causa.*

14 *Testes contra Matrimonium deponentes, debent esse omni exceptione maiores.*

15 *Testis, cui minuitur fides, non dicitur omni exceptione maior.*

16 *Testis infamis de facto præditus leuioribus moribus, non admittitur contra Matrimonium.*

17 *Donatarius, qui donatori ingratus fuit, non est idoneus testis contra Matrimonium.*

18 *Mulieres, an admittantur ad testificandum contra* Matrimonium.

19 *Consanguinei, & Affines quando admittantur in testes pro Matrimonio, & num.* 20.

21 *Coniuges quando sint idonei testes pro Matrimonio, vel illius separatione quoad Thorum, num.* 22. *& num.* 23.

24 *Testes criminosi, etiam de crimine emendati, non sunt idonei testes contra Matrimonium.*

25 *Testes infames non admittuntur contra Matrimonium. Et numerantur multi, n.* 26.

27 *Testes pauperes repelluntur a testificando contra Matrimonium. Et qui dicatur pauper, n.* 28.

29 *Viles personæ, quibus modis dicantur. Et quomodo repellantur a testimonio in causa matrimoniali, n.* 30.

31 *Testes ob defectum ætatis, repelluntur a testificando contra* Matrimonium.

32 *Testis propter affectionem, & desiderium victoriæ repellitur in causa Matrimonij.*

33 *Testis cæcus non deponit contra Matrimonium.*

34 *Testis retro cortinam, non admittitur in causa contra Matrimonium, etiam*

si

sti deponeret habere notas voces. Fallit, quando deponit de metu, nu. 35.

36 *Testium numerus non supplet defectum in causa contra Matrimonium, sicut nec in criminalibus ad condemnandum, n. 37.*

38 *Testes in causa matrimoniali quando possint recipi post publicationem, & didicita testificata. Et quid post conclusionem, n. 39.*

40 *Testes in causa Matrimonij possunt recipi ante contestationem.*

41 *Testium examen in causa matrimoniali non committitur Notario.*

42 *Testium qualitas, quod sint omni exceptione maiores, an sit probanda.*

43 *Testis, quod sit idoneus, non est probandum, sed præsumitur.*

44 *Testes, qui inducuntur ante Matrimonium, ad probandum contrahere volentes esse solutos, sufficit esse idoneos, nec requiritur, quod sint omni exceptione maiores, vel quod sint citati, num. 45. Vel quod sit citata pars ad videndum illorum iuramenta, num. 46. Nec publicantur, nu. 47.*

48 *Testes falsi in causa Matrimonij, si laici sint, a quo puniantur.*

49 *Mors quomodo probetur, ad finem secundo nubendi.*

50 *Instructiones* Sacr. Congreg. General. Inquis. *pro examine testium, qui inducuntur pro contrahendis Matrimonijs.*

ANNOTATIO III.

§. III.

Dicuntur etiam testes in causa matrimoniali, qui deponunt pro Matrimonio, & ad eius fauorem. Et isti vel sunt, qui interfuerunt Matrimonio simul cum Parocho tempore contractus, & vtcumq; sint, præstatur illis plena fides, vt diximus supra, ad instar testium instrumentalium. Vel isti sunt, qui a Parocho describuntur in Libro Matrimonij. Vel non sunt isti, sed alij, & tunc dicendum est de eis non loqui obseruatum *text. cap. ex literis*, vbi desideratur in testibus matrimonialibus

1 illa qualitas, quod sint omni exceptione maiores; testes enim, qui deponunt ad fauorem Matrimonij, non debent esse necessario omni exceptione maiores, sed sufficit si non sint inhabiles, *Mascard. de prob. conclus.* 1023. *nu.* 13. *Farinac. de test. lib. quæst.* 62. *num.* 102. *Ricc. in collectan. decis. collect.* 1329. *in fin.* vbi expresse tenet, quod dispositio *text.* quam obseruamus, non procedit, quando testes sunt pro, sed quãdo sunt contra Matrimonium.

2 Hinc dubitatur. Num parentes sint idonei testes in causa matrimoniali pro Matrimonio. Respondetur, testimonium parentum recipi ad fauorem filiorum in causa matrimoniali, per plures DD. quos adducit ad id *Farinac. de testib. quæst.* 54. *num.* 19. *Mascard. de probationib. lib.* 1. *conclus.* 109. *& lib.* 3. *conclus.* 1148. *num.* 23. *& seqq.* & per *Vin. in com. opin. verb. testificari, & verb. vel testis esse non potest pater pro filio, vers. limitatur in causa matrimoniali*; sed melius tenet, & distinguit *Menoch. de arbitr. lib.* 3. *centur.* 2. *cas.* 102. vbi an parẽtes possint esse testes in causa matrimoniali, relinquit totum arbitrio Iudicis, qui Iudex considerare debet attente interesse, quod concerni potest in hac causa, quod in pluribus causis exemplificat ipse *Menoch.* Ex quibus colligi potest conclusio, quod quando in hoc vertitur interesse filiorum, quia tantus est parentum in filios amor, vt facile a veritate discedere possent, merito testimonium eorum minus idoneum est. Eodem modo dicendum est de testimonio ipsorum coniugum, an probet in causa Matrimonij, totum relinqui arbitrio Iudicis, ita *Menoch. cit. loc. casu* 103. quod ad effectum probãdi filiationem, indistincte probat, *Grat. discept. for. cap.* 754. *n.* 36. *& seq.*

3 Testes vero consanguinei, & affines reputantur idonei in hac causa matrimoniali, vt tenet *Farinac. de testib. quæst.* 54. *num.* 64. qui *num.* 65. refert contrarium tenentes. Quod similiter dicendum est de testimonio fratris pro fratre, vt idem *Farinac. cit. loc. num.* 138. quod intelligit, dummodo inter prædictos non sit magna affectio, quæ quando sit, remittitur arbitrio Iudicis, ita *Menoch. de arbitr. libr.* 2. *casu* 104. *num.* 3. & sequitur *Farinac. cit. num.* 143. *&* 144. *& nu.* 203. *&* 204. Idem

4 omnino practicandum in testimonio cõpatris pro compatre in causa matrimoniali, vt arbitrio Iudicis remittatur, quãta inter eos sit affectio; *Mascard. concl.* 332. *num.* 15.

5 Fœminæ præbent etiam idoneum testimonium in causa Matrimonij, vt defen-

fendit late *Farinac. de testib. q. 59. num. 33. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 762. nu. 7.* & alij, quos allegat idemmet *Farinac.*

6 Proxeneta similiter admittitur in testẽ in causa fauore Matrimonij, sed quia in hoc sunt, qui contrarium tenent, merito relinqui arbitrio Iudicis, quanta fides illi sit adhibenda, ait *Farinac. de testib. q. 60. num. 442.*

7 Cæcus admittitur in testem ad fauorẽ Matrimonij contracti, vel ad impediendum contrahendum, dummodo deponat de ijs, quæ vidit ante cæcitatem, vel de aliqua re, quæ cadat sub sensu auditus, *Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 278. nu. 17. Farinac. q. 61. n. 33. & 34.*

8 Testes de credulitate admittuntur, & probant ad fauorem Matrimonij, *Mascar. de probat. conclus. 798. num. 21. Farinac. de testib. q. 68. num. 89.* vbi idem dicit in probanda filiatione.

9 Testes, qui deponunt de auditu medio pariete, vel cortina, probant ad fauorem Matrimonij, si habent notas voces, quas audiuisse deponunt; ac cum alijs requisitis, de quibus diximus supra *§. praced.* & sequitur *Farinac. q. 69. n. 177.*

10 Non admittuntur, etiam in fauorem Matrimonij ad probandum testes singulares, ita *Farinac. q. 64. num. 64.* Nec etiam probant testes non iurati ad fauorem Matrimonij, *Farinac. q. 74. n. 2.* qui testatur de communi.

11 Nota, quod testes ad fauorem Matrimonij possunt cogi non solum per Iudicẽ ordinarium, sed delegatum, etiam quod in commissione non adsit clausula, *testes autem, &c.* ita *Farinac. q. 78. nu. 23. & 24.*

12 Testis propter nimiam affectionem repellitur a testificando, etiam ad fauorem Matrimonij, ita *Abb. in cap. videtur. in fin. qui Matrimon. accus. poss.* quem refert, & sequitur *Farinac. q. 60. num. 31.* qui *nu. 32.* dicit, quod nec creditur testi, etiam ad fauorem Matrimonij, qui multum affectauit, vt Matrimonium sortiretur effectum.

13 Testes in causa Matrimonij, quando deponunt pro Matrimonio, possunt recipi post publicatum in causa, ita *Io. Andr. in cap. series, num. 9. in fin.* & ibi *Bellamer.* post *num. 6. Anchar. num. 4. vers. item est aliud speciale, Aretin.* ante *num. 1. in sum.* qui loquitur quando post publicationem producuntur ad probandum impedimẽtum non subesse, ita etiam loquitur *Felin. in eod. sum. extra de testib. Imol. in clem. 2. de testib. num. 8. vers. fallit in certis casibus, Gayll. obseru. 105. num. 5. lib. 1. Farinac. de testib. q. 75. n. 388.*

14 Alio modo dicuntur testes in causa Matrimonij, & sunt testes, qui deponunt contra Matrimonium, & de his loquitur *text. in cap. ex literis,* ad quem annotamus, & *cap. super eo il 2. in fin. de testib.* disponẽtes, hos testes debere esse omni exceptione maiores, vt diximus in *princ. Annotat.* de his late *Mascard. de probat. concl. 1033. num. 29. in fin. par. 2. Couar. de Matrim. 2. p. cap. 8. §. 10. num. 7. Gratian. discept. forens. cap. 807. num. 15. Alex. Ambr. decis. 18. vers. & ad ostendendum, Farinac. de testib. q. 62. num. 106.* Et rationem reddit *Pontifex in cit. cap. ex literis,* quia hæc causa est grauissima, & ideo cum maximo iudicio, ac discretione tractanda; merito non quibuslibet in ea danda est fides; sed his tantum, qui sunt omni exceptione maiores, *Ricc. dec. 9. num. 6. 2. par. & collect. dec. collect. 1329. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 46. num. 30.* Quando dicatur testis omni exceptione maior, diximus supra in *princip. Annot.*

15 Hinc deducitur, testem omni exceptione maiorem, non solum non dici illum, cui non præstatur fides, sed etiam, cui fides minuitur; vel aliquo modo de illius fide dubitatur, ex *text. in cap. licet causam, de probat.* vbi in causa ardua non admittitur testis, cuius fides aliqua ex parte diluitur, quem *text.* pro singulari allegat *Bald. in cap. ad nostram, col. 1. de prob. Cou. cit. loc. num. 8.*

16 Vnde testis infamis de facto, vt quia est præditus leuioribus moribus, non admittitur in causa, in qua requiruntur testes omni exceptione maiores, ita *Bald. in l. optimam, C. de contrah. stipul. Ias. in l. cunctos populos, 1. lect. col. penult. C. de Summa Trinit. Grammat. cons. 16. col. 5.* & consequenter non admittitur in causa contra Matrimonium, vt per *Couar. cit. loc. nu. 8. in med. Farinac. de testib. q. 56. nu. 109. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 27. n. 9. & seq.*

17 Hinc etiam deducit *Ripa in l. fin. C. de reuoc. donat. col. 3.* donatarium, qui donatori ingratus fuit, non esse idoneum testẽ in causa, in qua requiruntur testes omni exceptione maiores, *Couar. cit. loc. nu. 8. in fin. vers. oportet.*

18 Mulieres, dixerunt multi, quos refert *Farinac. cit. loc. q. 59. num. 33.* repelli a testificando in causa matrimoniali, in qua requiruntur testes omni exceptione maiores. Verum contraria opinio est verior, non repelli, etiam contra Matrimonium, ex *Couar. cit. loc. num. 8. vers. nam in hoc, Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 762. nu. 7. Farinac. de testib. q. 59. num. 34.* qui dicit hanc

hanc esse opinionem magis communem, & ab ea non esse recedendum.

19 Ex quibus etiam colligitur, quod mater, pater, soror, & reliqui cognati admittuntur in testes contra Matrimonium, *Couar. de sponsalib. cap.* 8. *par.* 2. *num.* 8. ante *fin. vers. receptum tamen*, *Abb.* & alij in *cap. super eo. de testib. Decian. cons.* 542. *col.* 1. *Soc. Iun. cons.* 31. *num.* 1. *lib.* 2. *Paris. cons.* 55. *num.* 28. *lib.* 4. *& cons.* 58. *col.* 1. *eod. lib. Aret. cons.* 13. *Caputaq. dec.* 276. *num.* 8. *& 9. par.* 3. apud *Gratian. discept. for. c.* 537. *num.* 17. cum hac tamen moderatione, vt relinquatur arbitrio Iudicis, quanta illis sit præstanda fides, qui caute considerare debet qualitatem causæ, personarum conditionem, paritatem, aut disparitatem coniugum, & alia, de quibus *Menoch. de arbitr. lib.* 2. *cas.* 102. ita *Couar. cit. loc.* ex mente *Hostiens. in cap. super eo, de testib.* & ibi etiam *Felin. Soc. cons.* 17. *libr.* 1. *col.* 4. *Alciat. de præsumpt. regul.* 1. *præsumpt.* 2. *num.* 4. *Farinac. de testib. q.* 54. *n.* 64. *&* 65. qui adducit opiniones pro, & contra. Et *num.* 192. melius distinguit, quod si isti testes consanguinei, & affines deponerent contra Matrimonium de affinitate, vel alia parentela, & quia in tali casu præsumuntur informati, plusquam alij admittuntur indistincte; in alio vero casu admittuntur cum moderatione arbitrij Iudicis, vt distinguit *Menoch. d. cas.* 102.

20 Diximus consanguineos, & affines admitti ad testificandum indistincte contra Matrimonium, quando deponunt de parentela, quod procedit, dummodo dicti testes deponant, quod viderint personas omnes in consanguinitate, distinguendo gradus ex vtroque latere, vel saltem aliquas personas in gradibus, alias non probant; & ratio est, quia quando consanguinitas est probanda in gradu certo, vt in hoc casu, testes debent deponere de gradu, & stipite, ita obseruat *Ricc. decis.* 9. *num.* 8. *& num.* 9. 2. *par.* ex opinione, & doctrina *Abb.* quem allegat in *cap.* 1. *num.* 1. *de sponsal.*

21 Coniuges non sunt idonei testes contra Matrimonium, vnde non admittuntur ad deponendum de impedimento ad dissoluendum Matrimonium in substantia, ita *Menoch. lib.* 2. *cap.* 103. *num.* 8. *Ricc. dec. cit. num.* 1. *Sanch. de Matrim. lib.* 2. *disp.* 45. *num.* 33. quod intelligunt *Sanch. & Menoch. cit. loc.* procedere, quando coniuges stant contra Matrimonium, siue petunt illius dissolutionem; tunc enim si deponunt impedimentum, non sunt idonei testes; secus vero quando stant pro Matrimonio, ac petunt illud valere, tunc si ambo deponant de impedimento, sunt idonei testes, & probant ad dissoluendum Matrimonium; si vero alter ex coniugibus deponat de impedimento, tunc si deponens est ille, qui stat pro validitate Matrimonij, & petit illud valere, admittitur in testem, & plene probat concurrente cum eo fama de impedimento; si vero qui deponit impedimentum, est ille, qui dissolutionem petit, & stat contra Matrimonium, non est idoneus testis, nec admittitur, ita distinguunt *Sanch. & Menoch. cit. loc.* in quo quidem multum versari arbitrium Iudicis aiunt, qui attente considerare debet, an in hoc concurrat aliqua collusio coniugum, vt aduertit *Abb. in d. cap. super eo, il* 2. *de testib. num.* 7. *Mascard. de probat. conclus.* 1035. *num.* 31. *Menoch. nu.* 9. *Sanch. num.* 35. *vers. id tamen, cit. loc.*

22 Si vero non tractatur de dissolutione Matrimonij quoad vinculum; sed de separatione quoad Thorum, tunc si alter coniux deponat de causa separationis, est idoneus testis, & plene probat, si est ille coniux, qui stat contra separationem, secus si est ille, qui petit separationem, ita *Sanch. cit. loc. num.* 36. *& Menoch. nu.* 7.

Obserua, quod ad probandum Matrimonium sunt idonei testes, ipsi coniuges, quorum depositiones plene probant, etiã ad euitandam stupri, vel fornicationis pœnam; vt si aliqui reperiantur in actu fornicationis, & dicant se esse Matrimonio coniunctos, ita *Tiraquell. l.* 5. *connub. glo.* 1. *par.* 5. *num.* 32. *Menoch. d. cas.* 103. *n.* 5. & sequitur *Sanch. cit. loc. n.* 37.

23 Si vero probatio Matrimonij sit, & fiat contra aliud Matrimonium, coniuges nõ sunt idonei testes, cum tractetur de præiudicio tertij, ita *Abb. in d. cap. super eo, il* 2. *de testib. num.* 5. *Menoch. cit. loc. Sanch. cit. loc. vers. si autem.*

24 Non solum in causa contra Matrimonium non admittuntur testes criminosi; sed nec etiam emendati de crimine, non enim dicuntur testes, iuxta præscriptum *cap.* 1. *de consangu. & affinit.* ita *Mascard. de prob. concl.* 1356. *num.* 1. *&* 16. sequitur *Farinac. de testib. q.* 56. *n.* 138.

25 Et generaliter repelluntur a testificãdo in causa matrimoniali omnes infames infamia iuris, vt sunt spurij, etiam legitimati. Blasphematores, vt per *Farinac. de test. q.* 56. *num.* 403. *&* 416. quod procedit in blasphematore, etiam non condemnato, dummodo sit publicus. Nec est idoneus testis lusor, & is dicitur, qui est consuetus ludere, *Farin. cit. loc. n.* 428. *& seq.* Nec etiã

est idoneus ebrius, esto quod non esset ebrius tempore, quo deponit, dummodo sit solitus inebriari, *Mascard.conclus.*579. *num.6.Farinac.cit.loc.num.*435.*& seq.* qui *nu.*437. dicit, quod popinones, vel vt alij vocant, tabernarij, & sunt qui in tabernis, & popinis assidue versantur, comedendo, bibendo, & ludendo, etiam repelluntur a testificando.

26 Similiter non admittuntur testes in causa Matrimonij, Histriones, quos vulgo Buffones appellamus, Scenici, Arenarij, Bestiarij, & similes personæ, quæ quæstus causa artem ludricam exercent. Decocti, & vt vulgo dicimus, *falliti*, etiam si bonis non cesserint. Proditores. Fustigati. Prodigi, quibus bonis fuit interdictum. Calumniatores. Litigatores, & litium Redemptores, late *Farinac.cit.q.*56. *a n.*439. *vsque ad fin.*

27 Repelluntur etiam a perhibendo testimonio in causa matrimoniali pauperes, & viles personæ, etiam attenta sola paupertate, vt si pauper alias esset probatæ vitæ, ita *Farinac.de testib.q.*57.*n.*15.*&* 28. vbi dicit, pauperes non esse testes omni exceptione maiores, quicquid aliud dicat in causa ciuili, non matrimoniali. Et

28 pauperes dicuntur, qui de proprio labore, & artificio viuunt, secundum *Abb.in cap.super his, in 3.notab.de vot. Natta cons.* 666.*num.*3. *Herculan.in tract.de negatiuis*, post *num.*293. *Benincas. tract.de paupert. quæst.*6.*num.*8.*ad fin. vers. item dicitur, & num* 31.*in fin.*

29 Viles dicuntur pluribus modis. Primo dicuntur viles, quos nostra ætas villanos vocat, & qui ex infima plebe nati, & in iure humiles appellantur, *l.humilem, C de incest.nupt.* Secundo modo dicuntur viles, a vilitate artificij, quales sunt Ludij, Histriones, Buffones, Ioculatores, & Goliardi, de quibus in *cap.vnic.de vit.& honest. cler.in* 6. *& in l.*1.*ff.de his, qui not.infam.* Tertio modo dicuntur viles propter corũ abiectam, & inhonestam vitam; vel propter crimen commissum vt sunt Lenones, Meretrices, de publico delicto damnati, & alij, de quibus per *Ign.in l.* 1. *§.serui appellatione, num.* 81. *& seqq. ff. ad Sillan.* Quarto modo dicuntur viles, quoniam eorum status iure ciuili, & gentium diminutus est, quales sunt serui, & qui sub numero seruorum veniunt, de quibus in *cit.§.serui appellatione*. Hos omnes non

30 dici testes omni exceptione maiores, & proinde repellendos esse a testimonio in causa matrimoniali, late discutit *Farinac.q* 57.*a num.*54.*ad fin.* qui quoad viles, de quibus in prima specie exemplificauimus, si sint honestæ, & probatæ vitæ, nec aliam habeant notam, concedit secundum opinionem aliquorum posse admitti.

31 Infans, cuius ætas durat vsque ad septennium, *l.si infanti, C.de iur.delib.* Impubes, & est ille, qui minor est quatuordecim annorum. Pubes, idest maior quatuordecim annorum in masculo, duodecim in fœminis, *DD.in §.testes, Instit.de testam.* Et minor, idest non habens vigintique annos de iure communi, *l.*1. *& l.*3.*§.minore, ff.de minorib.* vel decem, & octo de iure Regni, *Constitutio, Minorum iura in fin.* repelluntur à testimonio in quacumq; causa, & multo magis in causa matrimoniali, ex *text.in l.*3.*§.lege Iulia ff.de testib.* late *Farinac.q.*58.*n.* 1.*& seqq.*

Repelluntur etiam, & multo magis, a testimonio contra Matrimonium, omnes illi testes, quos diximus supra repelli ad fauorem Matrimonij, vt sunt singulares, non iurati, &c.

32 Vlterius repellitur testis in causa contra Matrimonium, qui affectionem habet in causa, ita *Farinac.q.*60. *num.*31. ex opinione *Abb.in cap.videtur, in fin. extra, qui matrimon.accus.poss.& Alex.cons.*153.*n.*6. *lib.* 5. Quod ampliatur in affectione præsumpta, vt si testis desideret victoriam suæ partis illum producentis, ita *Paris. cons.*53.*num.*17.*lib.*4. *& cons.*55. *num.*23. *& cons.*61.*num.*18.*& cons.*54. *num.*19.*& cons.*169.*num.* 35.*d.volu.*4. *Cæsar de Grass. dec.*85.*num.*1.*& dec.*72.*num.* 12. *Farinac. cit.loc.num.*46. Contra alios, quos ipse refert, qui *eod.num & num.*32. dicit propter affectionem repelli testem, etiam ad fauorem Matrimonij.

33 Cæci non sunt idonei testes contra Matrimonium *Farinac.de testib.quæst.*61. *num.*35. & diximus supra, non admitti in testes tempore, quo contrahitur Matrimonium.

34 Testes, qui deponunt audiuisse ex interiecto pariete, vel cortina, etiam si dicãt habere notas voces, quas audiuerunt, non sunt idonei testes contra Matrimonium, licet admittantur pro Matrimonio, ita concordando contrarias opiniones, tenet, & distinguit *Farinac. de testib. q.*69. *num.*166.*Ias.in l.si non speciali, num.*9.*in fin.C.de testam. gloss.in cap.præterea* 27.& ibi *Imol. num.*4.*&* 5. *Felin.nu.*4.*de testib. Menoch.cons.*475.*num.*21. & alij, quos refert, & sequitur *Gratian.discept.for. c.*849. *num.*26.

35 Fallit solum hæc opinio in probatione me-

metus, etiam contra Matrimonium, in quo casu admittuntur testes de auditu, ex intermedio pariete, vel cortina; vel si probatur metus, qui fuit de nocte; tunc si testis audiuit ex proprio auditu, & habet notas voces, quas audiuit bene probat, ita *Farinac.q.69.num.67.Alex.consil.99.lib.3.*

Dubitatur. Num in causa matrimoniali numerus testium suppleat defectum eorum.

36 Respondetur, in causa contra Matrimonium numerum testium non supplere defectum, tenuit *Rum.cons.149. num.37. lib.5. Gabr.tit. de testib. conclus.6. num.6. lib.1.* quos refert *Farinac. q.62. num.114. & seqq.* vbi contrariam refert opinionem, & videtur etiam illam sequi, motus *decis.* Rot. vna 289. *num.2.par.1.diuers.* & alia apud *Cesar.d. Graff.dec.175. num.2.* Verum tam ipse *Farinac.* quam *decis.* loquũtur generaliter in causa matrimoniali, numerum testium non supplere eorum defectum, nec distinguunt quando testes sunt pro matrimonio, vel contra; vnde securior est prima opinio.

37 Et probatur generaliter, in causa criminali quoad condemnandum numerus testium non supplet defectum eorum, vt multis authoritatibus comprobat ipse *Farinac.cit.q.num.311. & 312.* sed causa criminalis non est magis ardua, & grauis, quam est causa matrimonialis contra Matrimonium, vt voluit idem *Farinac. de testib.q.75.num.263.* dum tractatur de solutione nexus, ac vinculi, quod Deus prohibuit ab homine separari; ergo nec in causa contra Matrimonium numerus testium supplet eorum defectus.

38 Dubitatur secundo. Num possint testes in causa matrimoniali, & contra Matrimonium recipi post publicationem, & post cognita testificata.

Respondetur, generale est apud DD. quod in causa matrimoniali testes possint recipi post publicationem, per *text. in cap. series*, vbi *glos. & DD.* omnes *de testib.* & per alios fere innumeros, quos adducit *Farinac. de testib.q.75. num.383. & sequ.* Verum difficultas est, quando isti testes producuntur contra Matrimonium. In qua difficultate, *Farinac.cit.loc. num.388. & seqq.* adducit opiniones, & DD. pro vtraq; parte. Tamen ipse *num.395.* videtur adhærere opinioni affirmatiuæ, nempe etiam, quod tractetur de dissoluendo, & separando Matrimonio, testes posse recipi post publicationem, quia agitur de periculo animæ.

Hinc est, quod si in causa matrimoniali nullum vertitur periculum animæ, testes non possunt recipi post publicationẽ, idem *Farinac.num.404.* & *num.406.* dicit, quod producens hos testes, post publicationem debet iurare non eos subornasse.

39 Quam opinionem extendit idem *Farinac.d.q.75.num.263.* etiam post conclusum in causa, quia conclusione non obstante, possunt recipi testes in causa matrimoniali, sequitur *Gayll.obseruat.103. num.12. lib.1.*

40 In causa matrimoniali, siue agatur ad impediendum, contrahendum, siue ad dirimendum cõtractum, semper recipi possunt testes, ante contestationem litis, per *text. in cap. quoniam frequenter, §. porro,* vbi *glos.verb. regulariter, Innocent.num.1. & num.26. Io.Andr.num.2. Butr.num.4. Zabar.col.1.* ante *num.1. Abb.* ante *num.1. col.2. Marian. num.16. & 80. vt lit. non contest.* & alij, quos refert, & sequitur *Farinac.q.76.n.24.* & clarius *n.26.*

41 Nota, quod in causa matrimoniali, cum sit causa grauis, non debet examen testium committi Notario, voluit *Monticell. in repertor. testium, in verb. examinatio testium an delegab. in ciuilib. fol.161. col.2. vers.primo,* qui testatur de communi, & allegat *Afflict. & Capyc.* sequitur *Farinac.q.77. num.200.* Hinc vidi practicari in nonnullis Tribunalibus Ecclesiasticis, hos testes recipi coram Vicario; & in Tribunali Archiepiscopatus Neapolitani, vbi accuratissime proceditur in omnibus causis matrimonialibus, quia Vicarius impeditur multitudine negotiorũ, adsistit examini Fisci Patronus, ita attestantur fuisse semper seruatum in dicta Curia Curiales illius, & in specie V. I. D. D. Franciscus Antonius Zeullus consummatissimus, & antiquissimus Aduocatus, & Petrus Tepedinus vir probatissimæ vitæ, & exercitatus Notarius eiusdem Curiæ, mei coniunctissimi.

42 Obseruauimus, testes in causa matrimoniali, præsertim contra Matrimoniũ, debere esse omni exceptione maiores, ex *tex.cap. ex literis, & 1. de consang. & affin.* Modo quæritur, num ista qualitas in testibus requisita, sit per producẽtem testes articulanda, & probanda, vel an præsumatur.

Respondetur, ꝙ aliqui tenuerunt hanc qualitatem præsumi in testibus, & proinde non esse articulandam, & probandam, ita *Franc.Curt. in tract. de testib. concl.35. num.75. vers. contrarium semper. Curt. Sen.cons.55.num.3. Soc. Iun.cons.49.nu.26. libr.2. Ferrant.Gargiar.consil.crim.diuer.*

122. *num.* 17. *lib.* 1. *& ibid. conf.* 123. *num.* 12. *& conf.* 126. *num.* 24. Carrer. *pract. crimin. tract. de indit. §. in text. ibi testibus superatus, num.* 27. Cephal. *conf.* 227. *nu.* 55. *Franc. Becc. conf.* 67. *num.* 2. *lib.* 1. Monticell. *in rep. testium, fol.* 86. *col.* 1. *versic. secundo. verb. grauitas, identitas, & integritas,* & alij.

Verum contra supradictos, verior, & communior est opinio, nempe qualitatem istam, quod testis sit omni exceptione maior, esse articulandam, & probandam per producentem testes, voluere *Bart. in l.* 1. *§. si quis neget, col. fin.* & ibi etiam Ang. *ff. quemad. testam. aperian. Alex. consil.* 82. *num.* 3. *lib.* 1. *Zuccar. in l. fin. num.* 83. *C. de edict. Diu. Adrian. tollen. Crot. de testib. num.* 392. *Alciat. de præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 2. *num.* 11. & ibi *Addit. lit. B. Grat. inter Consilia matrimonialia, conf.* 75. *n.* 24. Paris. *conf.* 83. *num.* 21. *lib.* 1. *Herculan. in tract. de negat. num.* 55. *Beninten. dec. Bon.* 62. *num.* 5. *&* 19. Rolan. *conf.* 50. *num.* 17. *lib.* 2. Caphal. *conf.* 225. *num.* 53. *in secundo, & conf.* 32. *num.* 20. *in primo, Hippol.* Rim. *conf.* 39. *num.* 42. *lib.* 1. *& conf.* 174. *num.* 19. *lib.* 2. *& conf.* 325. *nu.* 28. *lib.* 3. *& conf.* 269. *nu.* 72. *in* 3. *& conf.* 538. *n.* 54. *lib.* 5. *Bursat. conf.* 321. *num.* 8. *lib.* 3. *Osasch. conf.* 64. *n.* 47. *Alex. Strac. inter consilia criminalia diuer. conf.* 117. *num.* 30. *vers. & isto casu, num.* 1. Mascard. *de probat. lib.* 1. *conclus.* 222. *nu.* 15. *& lib.* 3. *concl.* 1360. *n.* 7. *& lib.* 2. *concl.* 1019. *num.* 16. *Soc. conf.* 274. *num.* 10. *lib.* 2. *Negus. de pignor. & hypoth.* 2. *memb.* 5. *par. princip. num.* 74. *vers. tertio requiritur, tom.* 6. *p.* 1. *fol.* 320. *Purpur. in l. admonendi, col.* 26. *ad med. vers. & debent esse integre, num.* 165. & ibi Ripa *num.* 104. *col.* 18. post *med. vers. quarto intelligitur, de iur. iur. Gabr. de prob. conclus.* 11. *num.* 6. *Caualcan. decis.* 27. *num.* 17. *in fin. Gratian. discept. for. cap.* 808. *num.* 3. Ricc. *collect. dec. collect.* 1329. *in princ. Farinac. de testib. q.* 62. *n.* 12. *Grauet. in tract. de antiqu. tempor. in* 2. *particula* 1. *par. princ. vers. quæritur etiam, in verb. contrarium, pag.* 129. *num.* 38. *Curt. Sen. conf.* 55. *col.* 4. *Ias. conf.* 13. *col. fin. lib.* 3. *Dec. conf.* 37. *nu.* 8. *vers. & quando testes, &* 39. *vers. ideo debet, Aret in §. item verborum, Institut. de inutil. stipulat. Imol. in d. l.* 1. *ff. quemadm. testam. aperian. Salyc. in l. in exercendis, C. de fid. instrum. Marsil. in l. si quis ne quæstio, num.* 136. secundum vnam impressionem, & secundum aliam *nu.* 171. *ff. de quæst. & singul.* 187 *in princ. Aymon. de antiq. tempor. par.* 1. *sect. quæritur etiam, nu.* 37. ex quibus, & alijs, qui adduci possent, habemus istam qualitatem in teste necessario debere probari, alias testem non probare.

43 Secus tamen est, & in hoc potest verificari contraria opinio, quando lex, vel statutum requireret testem idoneum; ista enim qualitas idoneitatis non est probãda, nam præsumitur vnusquisq; bonus, nisi probetur contrarium, ita *Felin. in cap. cum Ioannes Eremita, num.* 40. *de testib.* & alij per *Farinac. d. loc. n.* 15.

44 Possunt etiam dici testes in causa Matrimonij illi, qui ante Matrimonium inducuntur per ipsos contrahere volentes, ad docendum se esse liberos, aut ad probandum alterius coniugis obitum; in his enim testibus non desideratur illa qualitas, quod sint omni exceptione maiores, cum non dicantur testes in causa Matrimonij, nam vere Matrimonium adhuc nõ est contractum, & illa qualitas desideratur tantum in testibus deponentibus contra Matrimonium, vt probauimus supra; sufficit tamen si sint idonei, vt & cæteri testes.

45 Hi enim testes non citantur; nec per hoc redduntur suspecti, aut eis minuitur fides, per dicta a *DD. in auth. de testib. §. si vero ignoti,* vbi *gloss. in verb. festinantes,* & ratio est, quia dicti testes producuntur ab ipsa parte; tunc enim non sponte deponere dicuntur, nec citatio requiritur, quoniam eo ipso, quod producuntur a parte, præsumuntur non sponte, sed ad partis instantiam venire, & sic sufficit testem esse requisitum a parte, ita docet Farinac. *de testib. qu.* 80. *num.* 11. ad quod adducit Paul. *de Castr. in l. quæ omnia, num.* 4. *ff. de procur. Bart. in l. post legatum, §. his vero, num.* 1. *vers. quandoque, ff. quib. vt indign. Iacobin. in l. inuiti, la* 2. *num.* 6. *ff. de testib. Butr. in cap.* 2. *num.* 10. *in fin.* vbi etiam *Imol. num.* 8. *Abb. num.* 15. *Felin. num.* 24. *de testib. Specul. tit. de teste, §. qualiter autem,* post *num.* 6. *vers. Iudex ergo, Rot. in nouis dec.* 22. alias 372. sub *num.* 1. *de testib. Mascard. de prob. lib.* 1. *in præfat. q.* 5. *nu.* 30. *vers. verumtamen, & num.* 34. *& lib.* 3. *conclus.* 1358. *num.* 67. *Cæsar de Grass. decis.* 22. *num.* 5.

46 Nec enim in receptione horum testiũ citatur pars ad videndum eorum iuramenta, iuxta regulam *cap.* 2. *de testib.* quia cum in hoc casu agatur a Iudice procedẽte, inspecta naturali æquitate, non requiritur testium citatio, ad dicta per Farinac. *de testib. q.* 72. *num.* 59. Secundo possunt defendi hi testes recepti absq; partis citatione, quia ad hoc præsumitur consensus partium; possunt enim partes dare licentiam Iudici recipiendi testes, ipsis non citatis, vt refert Farinac. *de testib. qu.* 72.

num.

num.74. per doctrinam *Bald. in l. si quando, num*.5. *C. de testib.* sequitur *Mascard. de probat. lib*.2. *conclus*.682. *num*. 29. Tertio, quia ita seruat stylus, & consuetudo; valet enim stylus, vel consuetudo recipiendi testes absq; partis citatione, refert *Farin. de testib. q*.72. *num*.72. qui multos citat DD. licet alij contra *numer*. 73. Quarto possunt defendi, quia hi testes recipiuntur pro instructione, & informatione Curiæ, in quo casu non requiritur partis citatio, vt optime idem *Farinac. loc. cit. num*.135.

47 Obserua, quod testes sunt publicandi, alias non probant, secundum late tradita per *Farinac. de testib. q*.75. *num*.10. vbi *num*.16. dicit hoc idem esse in causa Matrimonij, quando agitur de illo dissoluendo, ergo secus est, quando agitur de illo non dissoluendo, vt in hoc casu. Possunt etiam defendi hi testes absque publicatione, ratione partium consensu, ad dicta per *Farinac. cit. loc. n*.27.

48 Aduerte, quod si isti testes falsum deponant quidquid sit de pœna falsi testis, de iure communi, de qua late *Menoch. de arbit. cent*.4. *cas*.306. & per *Farinac. qu*.67. 3. *vol*. §.1. *num*.1. & 2. *Iul. Clar*. §. *falsum, num*. 40. vel de iure Regni virtute Pragmaticarum, de quibus *Caraut. in com. d. Pragm*.4. quæ incipit, *Quoniam falsorum testium*, puniuntur per eundem Iudicem Ecclesiasticum, coram quo falsum deposuerunt, etiam si laici sint, pœna triremiũ, vt obseruat Praxis, & de his testibus laicis extat *dec. Afflict*.219. vbi fuerunt puniti hi testes falsi per M. Cur. Vic. quia præuenit, verum fuit dictum, etiam posse puniri per Iudicem Ecclesiasticum.

49 Mors coniugis, vt possit superstes secũdum contrahere Matrimonium, debet probari saltem per duos testes, vt late per *Sanch. lib*.2. *disput*.46. *num*. 11. vbi in *num. præcedentib*. dicit, mortem in hoc casu nõ probari coniecturis, & præsumptionibus. Et *num*.15. dicit, quod nec mors in hoc casu probatur fama, quicquid alij dicant, vel quicquid sit de probanda morte ad alium effectum.

50 Obserua, quod *Sacra Congregatio* generalis Inquisitionis de Anno 1636. dedit Ordinarijs instructionem pro examine illorum testium, qui inducuntur pro contrahendis Matrimonijs, tam in Curia Eminentissimi Cardinalis, & Vicarij Vrbis, quam in alijs Curijs cæterorum Ordinariorum, vt infra.

In primis testis moneatur de grauitate iuramenti, in hoc præsertim negotio pertimescendi, in quo diuina simul, & humana Maiestas læditur, ob rei, de qua tractatur, importantiam, & grauitatem.

Secundo interrogetur de Nomine, Cognomine, Patria, ætate, exercitio, & habitatione.

Tertio, an sit ciuis, vel exterus, & quatenus sit exterus, a quanto tempore, in quo testis ipse deponit, commorauerit.

Quarto, an ad examen accesserit sponte, vel requisitus; si dixerit accessisse sponte, a nemine requisitus, interrogetur, an sciat adesse aliquod impedimentum inter contrahere volentes; & si responderit negatiue, testis dimittatur, quia præsumitur mendax; si vero dixerit accessisse requisitus,

Interrogetur, an sibi pro hoc testimonio ferendo fuerit aliquid datum, promissum, remissum, vel oblatum a contrahere volentibus, vel ab alio ipsorum nomine.

Interrogetur, an cognoscat contrahere volentes, & a quanto tempore, in quo loco, & qua occasione, cuius qualitatis, vel conditionis existant; si responderit negatiue, testis dimittatur; si vero affirmatiue,

Interrogetur, an contrahere volentes, sint ciues, vel exteri; si responderit esse exteros,

Interrogetur, a quanto tempore accesserint ad hanc Vrbem, vnde venerint, an venerint simul, vel separatim; si responderit venisse de recenti, vel simul, suspendatur in licentia contrahendi, donec per literas eorum Ordinarij, ac loci, a quo contrahentes recessere, doceatur inter cõtrahentes non adesse impedimentum, & mulierem non esse raptam.

Si vero responderit venisse a multo tempore citra, vel contrahẽtes esse ciues,

Interrogetur, sub qua Parochia hactenus contrahentes habitarunt, & habitant de præsenti.

Item, an ipse testis sciat aliquem ex prædictis contrahere volentibus, quandoque habuisse vxorem, vel maritum.

Si responderit affirmatiue, non procedatur ad licentiam, nisi producantur authenticæ, & legales attestationes, vel testes fide digni, vel verisimiliter informati de obitu coniugis defuncti.

Si vero testis responderit non habuisse vxorem, vel maritum, interrogetur de causa scientiæ, & an sit possibile, quod aliquis ex illis habuerit vxorem, vel maritũ.

Si responderit affirmatiue, suspendatur licentia, nisi ex alijs testibus probetur concludenter non habuisse vxorem,

rem, vel maritum; si vero responderit negatiue,

Interrogetur de causa scientiæ, ex qua deinde Iudex obligare poterit, an testi sit danda fides, vel ne.

Si responderit contrahentes habuisse vxorem, vel maritum, sed esse mortuum.

Interrogetur de loco, & tempore, quo sunt mortui, & quomodo ipse testis sciat esse mortuos.

Item interrogetur, an post mortem dicti Coniugis defuncti, aliquis ex prædictis transierit ad secunda vota.

Si responderit negatiue, interrogetur, an esse possit, quod aliquis ex illis transierit ad secunda vota, absque eo, quod ipse testis sciat.

Si responderit affirmatiue, supersedeatur in licentia, donec producantur testes, per quos negatiua coartetur concludenter.

Si vero negatiue, interrogetur de causa scientiæ, qua perpensa, Iudex poterit iudicare, an sit concedenda licentia, vel ne.

Si contrahentes sunt vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum locorum eos esse liberos, vt in alijs, seruata forma *Concil. Trident. in cap. multi, sess. 24.*

Fides, aliaq; documenta, quæ producuntur de partibus, non admittantur, nisi sint munita sigillo, & legalitate Episcopi Ordinarij, & recognita saltem per testes, qui habeant notam manum, vel sigillum.

Pro testibus in hac materia recipiantur potius Consanguinei, quam exteri, quia præsumuntur melius informati, & ciues potius, quam exteri.

Hæc interrogatoria ob illorum difficultatem in Practica, sunt restricta in multis Curijs, etiam de consensu ipsius Congregationis; ita seruatur in Curia Archiepiscopali Neapolitana, & in alijs, vbi breuius interrogantur testes huiusmodi.

SVMMARIVM.

1 *Metus quid sit, & in quo differat a vi, num. 2. Quomodo diuidatur, num. 3. & 4.*

5 *Metus cadens in virum constantem, constituitur quinque conditionibus, n. 6. 7. 10. 11. & 13.*

8 *Metus non desiderat damnum præsentaneum, sed quod proxime timetur.*

9 L. metum la 2. ff. de eo, quod met. causa, *explicatur.*

12 *Minans, quod sit solitus minas exequi, probatur per duos actus.*

14 *Metus materia pendet arbitrio Iudicis.*

15 *Metus minus requiritur in fœmina, quam in viro, maior in viro robusto, quam in puero.*

16 Cap. consultationi, de sponsalib. *datur intellectus.*

17 *Metus cadens in virum constantem oritur ex malo, quod infertur Consanguineis, & Affinibus vsque ad quartum gradum.*

18 *Metus iustus est, quem incutit mors, etiam Affinium, corporis cruciatus, grauia verbera, & mutilatio, nu. 19. Amissio filiorum, n. 20.*

21 *Metus armorum dicitur cadens in virum constantem.*

22 *Metus seruitutis, captiuitatis, & grauis exilij dicitur cadens in virum constantem* Et *etiam timoris amissionis status, ibid. Item carceris diuturni, num. 23. Amissionis honoris, num. 24.*

25 *Metum iustum, an inducat infamiam; resoluitur cum distinctione.*

26 *Metus iustus quando inducatur ab excommunicatione.*

27 Ex*communicatio est maxima pœna.*

28 *Metus amissionis omnium bonorum, vel notabilis partis, dicitur iustus. Idem de timore amissionis instrumentorum totius, vel maioris partis patrimonij, n. 29.*

30 *Metus reuerentialis oritur ex reuerentia debita Superioribus. Inter quas personas intercedat, num. 31.*

32 *Metus reuerentialis, an dicatur iustus, & annullet Matrimonium.*

33 *Metus cadens in virum constantem, an inducatur ab importunis precibus.*

ARGVMENTVM.

De Matrimonio metu contracto notatur §. I. Quotuplex sit metus. Quibus cõditionibus constituatur. Quis di-

dicatur cadens in virum constantẽ. Et quomodo minor metus requiratur in fœminis. Et quib⁹ malis incutiatur. §.II. Quomodo metus irritet Matrimonium. Et quid si sit iuste illatus. Quomodo ratificetur Matrimonium metu contractum, & dicatur cessare, ac purgari metus. §.III. Quibus testibus, protestationibus, & coniecturis probetur metus, etiã ad annullandum Matrimonium. Et quomodo id remittatur Iudicis arbitrio.

ANNOTATIO IV.

§. I.

Ad Textum in cap. veniens, il 1. de sponsalib.

DEciditur in hoc *text.* Matrimonium metu contractum esse nullum. Ad dignoscendum, in quo casu hæc decisio vera sit.

1 Nota primo, quod metus est instantis periculi, vel futuri causa mentis trepidatio, ita definiuit illum *Vlpian. in l.1. ff. de eo, quod met. cauſ.* Dicitur mentis trepidatio, quia metus ortum habet ex forti imaginatione periculi futuri, prope iam imminentis. Dicitur instantis, quia valde remota pericula non timentur, nec mentem perturbant. Dicitur instantis, vel futuri, quia nondum periculum euenit.

2 Nota, quod in casu nostro metus non differt a vi, nisi quod vis habet se per modum agentis, & radicatur in inferente metum; metus vero per modum patientis, quia respicit personam patientem; vnde ex vi correlatiuorum, quando dicimus metum, intelligimus etiam & de vi, ita dicit *Bart. in d.l.1.n.2.*

3 Metus communiter diuiditur; vel est metus, qui cadit in virum constantem, qui iustus, siue probabilis appellari solet; vel est metus, qui cadit in virum inconstantem, qui iniustus, vel non probabilis appellari solet.

4 Vocatur etiam a *I.C. in l.metum autẽ, ff. de eo, quod met. cauſ.* metus cadens in virum costantissimum; sed in veritate hic metus non distinguitur a primo, idest a metu cadente in virum constantem, & de hoc metu intelligitur I.C. nam superlatiuum accipitur pro positiuo, vt declarat *Dec. in cap. fin. de appellat. nu.2. Menoch. de arbitr. lib.2. centur.2. caſ.131. nu.2. Sanch. de Matrim. lib.4. diſp.1. num.9.* Solet etiam vocari metus grauis, & leuis, vt in *l. metum cit.*

5 Ad constituendum metum in virum constantem, iustum, siue probabilem, & grauem, quinque desiderantur conditiones.

6 Prima est, vt malum, quod timetur, graue sit, *l. metum la 1. ff. de eo, quod met. cauſ.* ibi, *Metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem; sed maioris mali* vbi *gloſ. in princ.* explicat, idest, *magni mali*; nam incostantis, & leuis est, rem modicã timere, ex *l. metum la 2. ff. eod.* quæ grauitas debet considerari simpliciter, ita vt malum in se sit graue, non comparatiue ad minus malum, vt bene declarat *Sanch. de Matrim. cit. loc. num.12.* soluendo argumenta in contrarium.

7 Secunda conditio ad constituendum iustum metum, & cadentem in virum constantem est; vt æstimatio mali, quod timetur, sit fortis, idest, vt timens non vane, ac leuiter credat malum illud sibi imminere; sed probabiliter, & rationabiliter, ita colligitur expresse ex *l. metum la 2. ff. de eo, quod met. cauſ.* in illis verbis, *Metum autem non vani hominis, sed qui merito, &c. & in l. nec timorem, §. proinde il 1 ff. de eo, quod met. cauſ.* in illis verbis, *Si quis meticulosus rem vllam frustra metuerit, per hoc edictum restituitur, Turrecrem. 31. q.2. in summar. num.6. Syluest. verb. metus, qu.1. Burſat. conſ.72. num.30. volum.1. Alphan. collectar. iur. collectar. 877.*

8 Hinc infertur primo, damnum non esse necessarium, q̃ sit præsentaneum; sed satis est si probabiliter proxime timeatur, ita probatur in illis verbis *l. nec timorem, ff. quod met. cauſ. Quoniam si proditus esset, potuisset ea pati, quæ diximus, l.3. ff. de donat. cauſ. mort. Mortis cauſa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis cauſa, ſed periculi, & propinquæ mortis, vt ab hoste, &c. aut per insidioſa loca iturus, hæc enim omnia instans periculum demonstrant.*

Obijcies. In *d.l. metum autem.* habentur hæc verba, *Metum autem præſentem accipere debemus, non ſuſpicionem inferendi, ſed ſi illatus eſt timor ab aliquo,* ergo damnum debet esse præsentaneum.

9 Respondetur *d.l.* non desiderare damnum præsens, sed vere desiderare præsentem timorem futuri damni, probabilem, & non ortum ex vana suspicione, vt colligitur ex *Bart. in l. metum la 2. cit. tit.* qui ait metum non accipi simpliciter, prout est vere de præsenti, sed quãdo res ad hoc verisimiliter tendit.

Ter-

10 Tertia conditio requisita ad metum viri constantis, ac iustum, siue grauem, est, vt metum inferens potens sit minas exequi, ad *text. in l. famosi, ff. ad leg. Iul. Maiest.* in illis verbis, *Nam & persona spectanda est, an potuerit facere, glos. in l. metum, verb. iactationibus*, C. *de his, quæ vi*, vbi *Bald. num.* 2. *Alexand. & Salicet. eod. num. Anchar. in cap. ad audientiam, num.* 2. *de his, quæ vi.*

Quod intelligendum est, vt vere credat minatus, quod minans possit minas exequi; licet de facto minans non possit eas exequi ob causam incognitam minato, vt intelligit *Sanch. cit. loc. num.* 19. *vers. non tamen*, ad quod consideranda est qualitas, & potentia minantis, & minati, vt si ille potens sit vir, & hic infirmior, ita *Bero. in cap.* 1. *n.* 30. *de consang. & affin.*

11 Quarta conditio est, vt inferens metum sit solitus minas exequi, probatur ex *l. vnic.* C. *si quis Imperator*, in illis verbis, *Ex personis hominum, dicta pensemus*, & ex *l. famosi ff. ad leg. Iul. Maiest.* in illis verbis, *Nam & persona spectanda est, an potuerit facere, & ante quid fecerit.* & ex *l. metum*, C. *de his, quæ vi*, in illis verbis, *Metum non iactationibus tantum, vel contestationibus, sed atrocitate facti probari conuenit*, & ibi *Bart. num.* 1. *Paul. num. vnic. Alex. num.* 1. *Bald. num.* 1. *Salic. num.* 2. *Abb. in cap.* 1. *n.* 3. *de offic. deleg. & in cap. causam matrimonij, num.* 5. *eod. tit. Felin. in d. c.* 1. *de offic. deleg. num.* 2. *Couar.* 4. *decret.* 2. *par. cap.* 3. §. 6. *num.* 4. *Mascard. de probat. conclus.* 1055. *num.* 18. *&* 19.

12 Verum hæc consuetudo, vt solitus sit quis minas exequi, non probatur per vnicum actum, quando minans semel est exequutus minas, sed requiruntur duo actus saltem, ita *Archid. in c. illud, in fin. dist.* 12. *Bart. in l. pupillo*, §. *si quis ipsi, num.* 15. *ff. de oper. nou. nunciat. Abb. in cap. fin. num.* 4. *de appellat.*

Quod intellige, quando semel maletractauerit alios, secus si ipsummet cõtrahẽtem, ita *Alex. de Neuo in d. cap. fin num.* 19. *& Dec. num.* 21.

13 Quinta, & vltima conditio metus est, ne possit minatus facile occurrere malis, quæ timentur; si enim posset aliquo modo se liberare a malis minatis, vt implorando auxilium amici, vel Superioris, non esset timor cadens in virum constantem, probatur argumento *text. cap. fin. de elect.* in illis verbis, *Tempus statutum a canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam huiusmodi postulandi* ergo similiter imputatur ei, qui facile potuerit vitare malum, si timore illius aliquid egit, ita, & latius *Sanch. de Matrim. lib.* 4. *disp.* 1. *num.* 23. *vers. probatur.*

14 Obserua, quod hæc materia metus multum pendet ab arbitrio Iudicis, qui considerare debet qualitatem inferentis metum, & qualitatem patientis, ita *Menoch. de arbit. lib.* 2. *centur.* 2. *cas.* 135. *num.* 3. nam metus cadens in virum constantem dicitur respectiue, cum respectu vnius requiratur maior metus, & respectu alterius minor.

15 Vnde minor metus requiritur in fœmina, quam in viro; nam fœminæ suapte natura sunt valde imbecilles, & minus possunt resistere metui. Similiter maior metus requiritur in viro robusto, quam in puero, sene, vel alias debili, quam sententiam tenet *glos. in cap. cum locum, de sponsalib. verb. metu*, vbi *Abb. num.* 6. *Imol. in cap.* 2. *ad fin. de his, quæ vi, Felin. cons.* 14. *num.* 3. *Hippolyt. sing.* 578. *Tiraqu. de legib. connub. l.* 9. *glos.* 1. *num.* 160. *Boer. dec.* 100. *num.* 2. *Couar. cit. loc.* 2. *par. cap.* 3. §. 4. *nu.* 9. *Menoch. de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 135. *n.* 4. *&* 5. *Mantic. de coniect. vlt. volunt. libr.* 2. *tit.* 7. *n.* 7. & alij apud *Sanch. cit. loc. disp.* 3. *per tot.* qui *num.* 1. *vers. sit ergo*, multa cumulat ad probandum minorem metum requiri in fœminis, & *num.* 4. dicit hoc idẽ procedere in sene, puero, uel alio uiro debili, ac fragili.

16 Hinc datur intellectus ad *text. in cap. consultationi, de sponsalib.* ubi *Pontifex* dũ loquitur de mulieribus, quibus ad finem contrahendi Matrimonium, illatus erat metus, dixit hæc uerba, *Talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in constantem virum*; hæc enim uerba accipienda sunt prouerbij loco, pro eo metu, qui non sit leuis, & uanus, ut obseruat *glos. ibidem, vers. fin.* vnde in fœminis vere ad annullandum Matrimonium, & alios contractus, sufficit metus, qui cadat in fœminam constantem, pensata naturali fœminarum constantia, quibus a natura inest minor animi vigor, corporisq; fortitudo, ita *Abb. eod. cap. consultationi, num.* 4. *Præposit. nu.* 5. *Alex. de Neuo num.* 7. *Felin. cons.* 14. *nu.* 2. *Couar. cit. loc.* 2. *par. cap.* 3. §. 4. *nu.* 9. & alij, quos adducit *Sanch. cit. loc. n.* 5.

17 Obserua, quod ad inducendum iustum metum cadentem in virum constantem, non est necesse, vt malum, quod incutitur, inferatur in propriam personam contrahentis, sed sufficit si in cutiatur in personas filiorum respectu partis, vxoris respectu viri, & e contra, fratris respectu fratris, cõsanguineorum, siue affinium respectu affinium

nium vsque ad quartum gradum in personas coniunctorum arctissima amicitia respectu amicorum, vt late disputat *Sanc. cit. loc. disp. 4. per tot.*

18 Obserua nonnullos casus, & aliqua mala, in quibus, seu quæ inducitur, seu inducunt iustum metum, cadentem in virum constantem Et primo, citra controuersiã apud omnes DD. metus mortis cadit in virum constantem, habetur ex *cap. cum dilectus, de his, quæ vi,* & ex *l. nec timorem, ff. de eo quod met. caus.* *Menocb. de arbitr. lib. 2. cent. 2. cas.* 135. *num.* 8. qui dicit, quod metus mortis affinium est iustus metus, ex *Bart. in l. de pupillo, §. si quis ipsi, nu.* 19. *de oper. nou. nunc.* *Io. Franc. de Ponte consf.* 44. *num.* 14. & ratio est, quia omnium terribilium finis est mors, & non solum mors

19 infert iustum metum, sed etiam cruciatus corporis, habetur in *d. cap. cum dilectus,* vbi *Abb. num.* 2. & ad cruciatum reducuntur grauia verbera, ita *Sanch. cit. loc. disput.* 5. *num.* 4. qui dicit, idem dicendum esse de metu mutilationis, quæ est quædam mors particularis membri, *cap. si quis absciderit, dist.* 55.

20 Metus amissionis filiorum iustus est, ac cadens in virum constantem, siue in patre, siue in matre, iuxta *l. isti quidem, in fin. ff. quod met. caus.* nam tantus est filiorum amor, vt æque eos diligat pater, ac se ipsum, quod *Arist. Ethic.* 8. *cap.* 11. scribit, & multa docte congessit *Tiraquel. in l. si unquam, in præfat. num.* 78. *C. de reuoc. donat.* & *glos. in d. l. isti quidem verf. vltimo,* notat, quod pater plus diligit filium, quam se ipsum, ex illis verbis *text. in fin.* *Cum pro affectu magis in liberis parentes terreantur.*

21 Metus armorum dicitur iustus metus, & cadens in virum constantem, etiam si portans arma, eis non vtatur, *text.* est in *l. 3. in princ. verf. qui armati ff. de vi, & vi armat.* vbi *Bart. num* 1. etiam si portans arma, ea deponat, si potest illa de facili iterum accipere, & illis vti, *l. quoties, §. qui in potestate, ff. de noxal.* & docet *glos. in d. l* 3. *verb. si deiecerunt.* Gabr. 2. *tom. com. lib.* 11. *verb. metus, fol.* 106. *col.* 1.

22 Dicitur iustus metus, & cadens in virũ constantem, metus seruitutis, & timor amittendi instrumenta libertatis. Item timor captiuitatis, vt notat *Sanch. cit. loc. num.* 7. & 8. vbi *num.* 9. dicit idem esse de timore grauis exilij, & de timore amissionis status, vt in *l. isti quidem, ff. de eo, quod met. caus.*

23 Metus carceris, dicitur iustus metus, & cadens in virum constantem, probatur ex *l. nec timorem,* & *l. qui in carcerem, ff. de eo quod met. caus.* Abb. *in cap. cum locum, nu.* 9. *de sponsal.* quod procedi in carcere perpetuo, voluit *glos. in l. ego puto, in princ. ff. de eo quod met. caus.* sed verior opinio est, sufficere ad inducendum istum metum, carcerem diuturnum, & vincula atrocia, secus tamen si carcer sit leuis, ita *Sanch. cit. loc. n.* 9. *verf. melius.*

24 Metus amissionis honoris, dicitur iustus metus, & cadens in virum constantẽ, nam viro bono grauior est amissio honoris, ipsa morte; vnde quando dicimus cum *glos. in d. cap. cum dilectus, verb. metum,* verba inferre iustum metum, intelligimus de verbis detractorijs, & honorem tangẽtibus, vt tenet *Barbat. conf.* 60. *nu.* 3. *vol.* 1. *Mascard. de probat. conclus.* 1055. *num.* 53. *Gabr. cit. loc. fol.* 196. *col.* 2. vnde quia honorem amittit virgo, siue honesta mulier, per stuprum, aut fornicationem, merito timor stupri inducere iustum metum voluit *l. isti quidem, ad fin. ff. de eo, quod met. caus.* in illis verbis, *Quod si dederit, ne stuprum patiatur vir, seu mulier, hoc edictum locum habet, cum viris bonis, iste metus maior esse debeat, quam mors,* qui *text.* licet loquatur de stupro, & sic de virgine extenditur etiam ex identitate rationis ad viduam, & honestam mulierem, vt probat *Sanch. cit. loc. num.* 12. *verf. cæterum.*

25 Infamia, si inducat iustum metum, est controuersum inter DD. ideo sequendo distinguẽtes, dicamus, infamiã iuris inducere iustum metum, & cadentem in virum constantem, vt si minetur alicui propalatio delicti infamis, probatur ex *l. nec timorem* & ex *l. isti quidem, §. fin. cit. tit. ff. de eo, quod met. caus.* Infamia facti, si est grauis, & cui de facili occurri non potest, inducit iustum metum, secus si est leuis, & cui de facili occurri potest, ita *Sanch. cit. loc. num.* 14. & 15.

26 Est etiam quæstio inter DD. an excommunicatio inducat iustum metum, & cadentem in virum constantem, quam quæstionem ponit *Glossator in cap. cum dilectus, quod met. caus.* & ibi etiam *Io. Andr.* & *in cap. olim, il* 3. *de restit. spol.* & *Anch. in cap.* 1. *de sent. excom. in* 6. Inter quos cotrariæ pugnant opiniones. Alij enim affirmant, & alij negant, vt videre est apud *Roman. conf.* 369. *num.* 10. sed *Io. Andr. in d. cap. cum dilectus,* distinguit, & distinctionem hanc sequuti sunt omnes Moderni, & *Abb. cit. cap. cum dilectus, num.* 6. quod aut sententia excommunicationis est iusta, & non inducit iustum metum, & cadentẽ in virum constantem, quoniam imputan-

dum est illi, qui se talem reddidit, vt possit excommunicari, argumentum optimum est ex *l. mulier, ff. quod met. caus.* vbi est expressum non excusare metum, cuius inferendi sibi, quis fuit causa. Aut excommunicatio est iniusta, & tunc inducit iustum

27 metum, & cadentem in virum constantẽ; nam maxima pœna est, *cap. sacris, de sent. excomm.* & de iure canonico nulla maior pœna imponi potest, quam excommunicatio, *cap. corripiantur 24. q. 3* & nil sic debet formidare Christianus, quam separari a mystico corpore Christi, idest Ecclesia, quod quidem facit excommunicatio, *cap. nihil 11. q. 3.* & non modica pœna est inter homines esse, & hominum carere consortio, *l. hi, qui sanctam, C. de apostat.* hanc distinctionem sequitur *Sanch. cit. loc. disp. 5. num. 17.* qui *vers. sed melius,* dicit intelligendam esse secundam partem distinctionis, tunc iniustam excommunicationem inferre iustum metum, quando excommunicatus non potest facile absolutionem impetrare, quamuis in culpa fuerit non appellando.

28 Metus amissionis omnium bonorum iustus est, & cadens in virum constantem, ita probat *text. in cap. 1. de his, quæ vi, met. caus.* & *Bart. in l. si ob turpem num. 6. de condit. ob turp. caus.* qui dicit hunc timorẽ æquiparari timori mortis, quod procedit etiam in amissione maioris partis bonorum, vt per *DD. in d. cap. cum dilectus, de his quæ vi, met. caus.* præsertim *Abb. num. 6.* & alios, quos adducit *Sanch. cit. loc. nu. 22.* ubi *num. 25.* credit id etiam esse in amissione magnæ, & notabilis partis bonorũ, licet non esset maior, *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 4. n. 18. in fin.*

29 Timor amissionis instrumentorum totius, vel maioris partis patrimonij, inducit iustum metum, & cadentem in virum constantem, tenet *Sanch. cit. loc. num. 26.* qui *num. seq.* refert iustum metum inducere etiam amissionem magni lucri, quam propositionem generaliter positam dicit non esse veram, sed esse intelligendam, quando metum passus, per iniuriam arcetur a lucro, ad quod habet ius, & dicitur per iniuriam, idest contra iustitiam.

30 Metus reuerentialis, nascitur ex reuerẽtia subditorum erga Superiores; nam suapte natura debetur Superioribus quædã reuerentia, & obsequium, quæ reuerentia pudorem, ac timorem incutit, vt subditi minus audeant voluntati Superiorum contradicere.

31 Datur hic metus reuerentialis in Clerico respectu Episcopi, in seculari respectu Magistratus, cui subditur, in vxore respectu viri, in filio respectu patris, similiter respectu soceri, qui parentis locum obtinet, in nepote respectu aui, in pupillo respectu curatoris, & tutoris, in filia respectu matris, quæ austera sit, & crudelis, solita minas exequi, alias secus, in sorore respectu fratris maioris natu, cum quo habitat, & ab eo gubernatur, in sorore minori respectu sororis maioris, cum qua habitat, & a qua regitur, in patrueli, siue filio fratris respectu patrui, a quo gubernatur, & sub cuius auctoritate est; & generaliter omnibus, in omnibus subditis respectu Superiorum.

32 Vtrum iste metus reuerentialis iustus sit, ac cadens in virum constantem ad effectum reddendi nullum Matrimonium, controuersum est inter DD. de quorum opinione videre est apud *Sanch. cit. loc. disput. 6. a num. 4.* qui *num. 7.* veriorem sequendo opinionem, dicit, solum metum reuerentialem, nisi minæ, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungatur, non cadere in virum constantem, ac non esse iustum metum, quam sententiam multis auctoritatibus comprobat.

Verum si cum metu reuerentiali concurrant minæ, & minans sit solitus illas exequi, dicitur inducere iustum metum, & cadentem in virum constantem, vt voluit *Abb. in cap. 1. num. 5.* & *cap. causam Matrimonij, num. 3. de offic. deleg. Aret. in l. metũ, in init. C. de his, quæ vi, Couar. 4. decr. 2. par. cap. 3. §. 6. num. 4. Gam. dec. 250. nu. 4. par. 1. Mascard. de probat. conclus. 1055. num. 18.* & *19. Decian. cons. 8. nu. 127. vol. 1.* quicquid alij sentiant, non requiri, quod minans sit solitus minas exequi.

Et multo magis metus reuerentialis dicitur iustus, ac cadens in virum constãtem, quando cum eo intercedunt verbera, per opinionem *Bart. in l. 1. §. quæ onerandæ num. 4. ff. quar. rer. act.*

33 Preces importunæ; an incutiant metum iustum, & cadẽtem in virum constantem, diuersimode tractant DD. & diuerso modo explicant, quæ sint istæ preces, vt refert *Sanch. cit. loc. disp. 7.* qui *num. 7.* inclinare videtur in illam opinionem, quæ ait preces importunas illatas a persona, cui reuerentia debetur, ac sæpius repetitas, inducere iustum metum, & cadentem in virum constantem.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium metu contractum est nullum, si metus sit illatus ad finem contrahendi Matrimonium, num. 2.*

3 *Me-*

3 *Metus illatus ad contrahendum Matrimonium cum vna ex filiabus Petri, an inducat nullitatem. Resoluitur num. 4.*

5 *Metus præsumptus non tollitur præsentia Amicorum, & Consanguineorum.*

6 *Metus iuste illatus, ad finem contrahendi Matrimonium, an illud annullet, est grauis quæstio.*

7 *Coactus excommunicatione ad exequenda sponsalia, moderate tamen valide contrahit.*

8 *Coactus ducere a se stupratam absque fide Matrimonij, nulliter contrahit.*

9 *Metus iustus annullans Matrimoniū, debet esse ab extrinseco.*

10 *Matrimonium contractum cum concubina metu morbi, naufragij, & simili, est validum.*

11 *Matrimonium metu contractum ratificatur copula spontanea, & affectu maritali habita cum requisitis, vt hic, & n. 12. & 17.*

13 *Matrimonium metu contractum, quomodo ratificetur habitatione, & quomodo debeat esse habitatio.*

14 *Timoris causa quanto tempore dicatur durare, n. 15. Et quando cesset, n. 16.*

18 *Matrimonium ratificatur amplexibus, & alijs actibus, & inditijs sufficientibus ad consensum, cessante metu.*

19 *Matrimonium metu contractum ratificatur consensu, quando metus fuit testibus, & Parocho ignotus.*

20 *Metus nunquam dicitur purgatus, nisi metum passus, sit positus in plena libertate.*

21 *Metu semel probato, omnes actus subsequentes censentur meticulosi, etiam si præseferant liberam voluntatem.*

22 *Metus non dicitur purgatus per actū voluntarium, dum viuit metum inferens, & dicitur durare, durante causa illius, n. 23.*

24 *Metus non purgatur per actus voluntarios, quando præcessit protestatio.*

ANNOTATIO IV.

§. II.

1 IN omnibus casibus exemplificatis *§. præced.* dicitur incussus metus cadens in virum constantem, & consequenter Matrimonium contractum ob metum prædictū esse nullum in vtroq; Foro, quod pro regula ponit *Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 12. num. 18.* & comprobat varijs auctoritatibus, & deciditur in hoc *text. & in cap. significauit, de eo, qui duxit in matrim.*

2 Verum obserua; etiam requiri ad metū, vt annullet Matrimonium, ꝙ sit incussus ad finem contrahendi Matrimonium. Vnde infertur decisio casus. Si reperto in flagranti crimine homicidij, nullo ꝑdito timore pœnæ, cōminetur, delatio ad Iudicē nisi Titiam in vxorem ducat, si contrahat, Matrimonium est nullum, quia etsi iuste poterat quis ad Iudicem deferri, tamen quia metus ille iustæ delationis ad illum contractum agendum illatus est nullum timorem habenti, ipse contractus est nullus, quia contrahens nullum metum sibi ipsi intulit, sed metus fuit ei ab alio illatus ad hunc finem. E conuerso si Iudex iuste carcerato, & mortem timenti promittat impunitatem, si cum filia ipsius Matrimonium contrahat; si contrahat, Matrimonium valet, quia metus non infertur ad contrahendum, sed aufertur potius, vt obseruat *Couar. de Matrim. 2. par. c. 3. §. 4. num. 15.*

3 Dubitatur. Quid si metus non sit illatus ad contrahendum cum certa persona, sed est illatus ad contrahendum cum incerta de certis, vt cum aliqua ex filiabus Petri, an Matrimonium sit nullum.

4 Respondetur; *Abb. in cap. cum terra, num. 4. de elect.* dicit, posse attentari, quod teneat tale Matrimoniū; idque refert etiā *Felin. in cap. in præsentia, num. 37. circa med.* & sequuti sunt alij. Verum *Sanch. cit. loc. lib. 4. disp. 12. num. 20. vers. cæterum,* mordicus defendit, Matrimonium dici metu contractum, & proinde esse nullum, tāquam non plena libertate contractum.

5 Obserua; quod metus præsumptus non tollitur, nec cessat, ex eo, quod Matrimonium sit contractum in præsentia amicorum, & consanguineorum, sed tantum cogitur, allegās metum in hoc casu, ad probandum grauiorem illum fuisse, & ad inducendas clariores probationes, ita *Felin. in cap. causam Matrimonij, n. 6. de off. deleg.*

6 Quæstio difficilis est inter DD. an metus cadens in virum constantem, ad finem extorquendi Matrimonium, sed iuste illatus, irritet Matrimonium. In qua quæstione plures sunt opiniones.

Prima opinio docet, Matrimonium nō valere, contractum ob metum iustum cadentem in virum constantem, quæ probatur ex *cap. venient il 2. de sponsal.* vbi irritum decernitur Matrimonium contractū, ad quod pater coegit iuuenem repertum cum filia in eodem lecto, qui metus videtur iustus. Secundo probatur ex *cap. Gemma, de sponsalib.* in illis verbis, *Libera Matrimonia esse debent*, vbi propter Matrimonij libertatē improbatur pœna apposita in cōntractu spōsaliorū cōtra resiliētē ab eis, & tamen timor talis pœnæ amittendæ, nisi expresse prohibita esset, erat iuste incussus, cum esset debita partium conuentione, ergo timor iuste incussus repugnat libertati Matrimonij, & consequenter erit nullum. Tertio probatur, ideo metus, & coactio, Matrimonium annullant, quia opponuntur libertati illius, sed siue iustus, siue iniustus sit metus, se opponit libertati Matrimonij, ergo.

Hanc opinionem tenet *glos. in cap. venient il 2. de sponsal. in fin. Loffred. in sum. tit. de his, quæ vi, num. 3. in 2. solut ad l. si mulier, ff. de eo, quod met. caus. Hostiens. in d. c. venient, ad fin. in 1. solut. ad eand. l. Io. And. ibid. num. 8. Anchar. num. 6. Henric. num. 3. Præpos. num. 5. Abb. num. 8. Alex. de Neuo num. 18. Couar. 4. decret. 1. par. cap. 4. in init. num. 6. & eod. loc. 2. par. cap. 3. §. 4. n. 15.* & alij.

Secunda opinio est cum distinctione; nam si metus sit illatus lege permittente, etiam ad finem extorquēdi Matrimoniū, valet Matrimonium, vt si Iudex compellat virginis stupratorem, etiam metu mortis, ad illam ducendam, quia hoc a lege est, vt stuprator teneatur virginem ducere, secus tamen vbi metus esset incussus, non permittente lege. Et probant primam partem DD. quia Iudex iuridice procedens, non dicitur inferre metum, ex *glos. in d. cap. cum dilectus, de his, quæ vi, verb. metum*, & alijs rationibus, quam sententiam videtur tenere *Anton. in cap. venient il 2. de sponsalib. num. 7. Dominic. cap. fin. ad fin. vers. concluas, d. 5. Medina C. de restitut. q. 2. cas. 2. vers. si fiat*, & alij, quorum sententia probabilis est.

Tertia opinio ait; metum iuste incussū non irritare Matrimonium, etiam cadentem in virum constantem. Et probatur primo, quia quoties alicui incutitur metus damni debiti delicto, quem incutiens iuste inferre potest, tunc magis censetur ille metus oriri ex lege, & natura delicti, & proinde non tā ab intrinseco, quam extrinseco incuti. Et cōfirmatur, nā si medicus ab infirmo petat, vt filiam in vxorem ducat, alias minatur ei se amplius medelā non præbiturum, valet Matrimonium, si infirmus contrahat cum filia medici, eo quod medicus nō infert metū, sed Matrimonium exigit in stipēdium medelæ, sine quo ex lege iustitiæ non tenetur mederi.

Probatur secundo; nam, vt supra diximus, excommunicationem iustam non incutere iustum metum, & cadentem in virum constantem, nulla alia ratione, quia metū passus fuit in culpa, & in causa metus, vt optime *Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 4. num. 12.* ergo dum quis, v. g. minatur latroni iustam accusationem, nisi Titiam ducat in vxorem, vere non est metus viri constantis, ab alio incussus, sed est ab intrinseco, & natura ipsius delicti.

Probatur etiam; quia idem metus rescindens cæteros contractus, annullat Matrimonium; sed metus iuste incussus non rescindit cæteros contractus, ergo nec Matrimonium, hanc sententiam tenuere *Felin. in cap. cum inter, num. 20. de except. Nauar. lib. 3. consil. in 1. edit. tit. de reg. consf. 27. nu. 3. in 2. lib. 1. tit. de his, quæ vi, consf. 8. num. 3.* & alij. Cui ex his opinionibus adhærendum esse, considera per te ipsum, o Lector; primam sequuti sunt graues Canonistæ; vltimæ adhærere videtur nouissime *Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 13. num. 3.* Cui ego adhæream, alio in loco expecta.

7 Ex dictis obserua primo; quod si Iudex excommunicatione cogit illum, qui spōsalia contraxit, ad illa exequenda, ac Matrimonium ineundum, moderate tamen, nec finaliter compellens, sed absoluens, validum est Matrimonium eo metu excommunicationis contractum, quia metus ille iure præcipiente infertur, ita seruat Praxis, & probat *Sanch. de Matr. lib. 1. disp. 29. num. 4.*

8 Obserua secundo; si Iudex præcise cogat stupratorem ad contrahendum cum virgine a se stuprata, absq; fide Matrimonij, si contrahit, Matrimonium est nullum, quia contra iustitiam extorquet; cum de iure debeat Iudex cogere stupratorem ad ducendum, vel dotandum stupratam, *Sanch. cit. loc. n. 7.*

9 Obserua tertio; adhoc, vt dicatur iustus metus, & cadens in virum constantem, ac Matrimonium annullet, debet esse illatus ab extrinseco, idest a causa libera; secus si es-

esset incussus ab intrinseco, vel a causis naturalibus, vt a morbo, tempestate, feris animalibus; ab his enim metus incussus dicitur ab intrinseco, quia incutitur per modum naturæ, idest non per actum liberum, vt animaduertit *Sot. 4. dist. 29. q. 1. art. 3. vers. hic primo.*

10 Vnde infertur; Matrimonium contractum cum concubina, metu præsentaneæ mortis, ex morbo, aut naufragio, aut fera bestia, aut Inferni timore, esse validum; quia is metus nō infertur a causa extrinseca libera ad extorquendum Matrimonium, *Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 4. nu. 16.* similiter si medicus minatur alicui mortem ob humoris abundantiam, nisi ducat vxorem, valere Matrimonium, quia metus est ab intrinseca causa naturali.

11 Obserua; quod Matrimonium metu cadente in virum constantem contractum, & sic nullum, ratificatur, & conualescit accedente copula sponte habita, affectu maritali, si alter, qui absq; metu consenserat, durat in pristino consensu, ita tenet *glos. in cap. consultationi, verb. ante de sponsalib.* & ibi *Anton. num. 3. Alex. de Neuo num. 22. Abb. num. 7.* qui dicit, quod ex nunc, idest a tempore copulæ, non ex tunc, idest a die contractus, dicitur Matrimonium, & idem *Abb. in cap. veniens il 1. num. 6. de sponsal. & cap. ad id, in fin. eod. tit. Præpos. num. 2. Henric. cap. cum locum, de sponsal. num. 3. Turrecrem. 31. q. 2. in sum. num. 11. Paris. cons. 58. num. 60. & cons. 59. num. 34. vol. 4. Menoch. de præsumpt. libr. 3. præsumpt. 4. num. 30*

12 Dixi; hoc Matrimonium ratificari copula sponte habita, nam si copula fuerit extorta metu cadente in virum constantem, Matrimonium non ratificatur, secundum veriorem opinionem, quam late defendit *Sanch. lib. 4. disp. 18. num. 15.* qui *n. 2. vers. idemque,* dicit, adhuc ratificari Matrimonium, si copula fuerit extorta leui metu.

13 Similiter ratificatur Matrimoniū metu contractum, non solum per copulam, sed etiam per diutinam, mutuam, & spontaneam habitationem, data opportunitate recedendi, vt habetur in *c. ad id, de sponsal.* etiam quod copula non interuenerit, sed tantum habitatio diutina, vt notant *Host. in d. cap. ad id, vers. temporis, Ioan. Andr. num. 2. Anton. num. 9. Gardin. nu. 1. & Abb. num. 4. Henric. in cap. cum locum, de sponsal. num. 3.*

Quæ diutina habitatio non præscribitur tempore, sed relinquitur arbitrio prudentis Iudicis, qui considerabit fugiendi opportunitatem, habitationisq; moram: quia cum tempus lege non præfiniatur, arbitrio Iudicis relinquitur definiendum, ex *cap. de causis, de offic. deleg.* & ex *l. 1. ff. de iur. delib.* & ita docent *Innoc. in cap. 2. n. 1. de his, quæ vi, Hostiens. d. cap. ad id,* paulo post *princ.* & ibi *Ioan. Andr. num. 2. Abb. num. 4. Couar. 4. decr. 2. par. cap. 3. §. 6. nu. 1. Menoch. de præsump. lib. 3. præsump. 4. n. 25. Boss. pract. crim. tit. de plurib. violent. n. 103. & cap. ad id, de sponsal.* dum loquitur de anno, & dimidio, non præscribit tempus, sed narrat facti contingentiam, ad quod vide adducta per *Francisc. de Ponte cons. 44. num. 24.*

Quod intellige, quando sumus in dubio, an potuerit fugere; nam quando constat de opportunitate fugiendi, & incontinenti non fugit, est iudicanda spontanea habitatio, idq; accipiendum est prudenter, & morali modo; nam non est necesse, vt statim mathematico modo fugā arripiat, sed arbitrio prudentis, vt probatur ex *l. quod dicimus, ff. de solut.* & docet *Hostiens. in cap. 1. de his. quæ vi, super verb. non timore.* & ibi *Abb. n. 12.*

14 Hæc habitatio ad inducendam ratificationem Matrimonij, debet esse omnino libera, & spontanea, & quod cessauerit nō solum timor, sed causa timoris; nam durante causa metus, dicitur durare metus, quamuis extrinsece appareat libertas, vt probatur ex *Bart. in l. 2. num. 7. C. de his, quæ vi, & Bald. ibid. num 8. Dec. cons. 219. num. 7. col. 2. Menoch. de præsumpt. libr. 3. præsump. 4. num. 22. Mascard. de probat. concl. 1055. n. 36.*

15 Et dicitur; quod durat causa timoris, quanto tempore durat subiectio incutienti timorem, vt si vir metum inferat, dum durat Matrimonium, si Iudex, dum durat officium, &c. ita *glos. in cap. 1. verb. postmodum, de his, quæ vi,* vbi *Innoc. num. 1. Abb. num. 12. & Imol. num. 14. Bart in l. 2. nu. 7. & in l. fin. nu. 5. & 7. ff. de his, quæ vi, Alex. cons. 99. num. 8. & 13. volum. 3. Gab. tom. 2. commun. lib. 11. verb. metus, fol. mihi 107. col. 2. Menoch. de præsump. lib. 3. præsump. 4. num. 23.* quod intellige, quando timorem passus, non habuit opportunitatem fugiēdi, vt per *Hostiens. Abb. & Alex. cit. loc.*

16 Nec sufficit solum, vt cesset metus causa, sed requiritur etiam, vt cessent impedimenta, quibus metum passus detinetur, quominus reclamet; nam durante impedimento legitimo, adhuc dicitur non spontanea habitatio, & potest quandocumq; cessantibus impedimentis reclamare metum passus, vt obseruat *Sanch. cit. loc. disp. 18. n. 8.*

Ob-

17 Obserua; quod nunquam censetur ratificatum Matrimonium per copulam, aut habitationem, nisi ratificās sciat Matrimonium prius contractum fuisse nullum; si enim ex errore, quo putabat Matrimonium validum, cohabitet, aut copulet, Matrimonium non dicitur ratificatū; quia nihil aliud magis contradicit consensui, quam error, vt late per *Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 32. n. 2.*

18 Ratificatur etiam Matrimonium metu contractum non solum per copulam, sed etiam per alios actus, & inditia sufficientia ad consensum liberum, vt si cessante metu, se amplexarunt vt coniuges, vel se tales affectu maritali appellarunt, ita *Sāch. cit. loc. num. 11.*

19 Nota, quod hæc ratificatio in Matrimonio metu contracto per superueniētem consensum, tunc procedit, quando impedimentum metus, est occultum, & Parocho, & testibus ignotum; & tunc hæc opinio non est contra *Concil. Tridentin. sess. 24. cap. 1. de Matrim.* vbi damnantur Matrimonia præsumpta, vt optime defendit *Sanch. cit. loc. num. 12. & lib. 2. disp. 37. num. 14.*

20 De hac ratificatione Matrimonij, seu purgatione metus, vide multa adducta per *Seraphin. decis. 887. per tot.* vbi *num. 2.* dicit, quod metus nunquam cēsetur purgatus, nisi ea persona, cui fuit illatus, sit constituta in plena libertate. Et *decis. 863.* vbi *num. 4.* dicit, quod probato semel metu, omnia deinde, quæ possunt tribui liberæ voluntati, censentur facta per metum, non autem sponte, & voluntarie, quoties durat eadem causa metus; vnde nec per oscula, & literas, quæ vidētur plenæ amoris, dicitur purgatus metus, *num. 5.* & vide *Ricc. collect. dec. collect. 122.* vbi in *fin.*

21 dicit, quod semel probato metu, omnes actus subsequentes censentur meticulosi, & melius *dec. 15. par. 2.* etiam si actus præseferant liberam voluntatem, & lætum, iucundumq; animum, *Farinac. dec. 263. n. 3.* vbi refert, ita fuisse decisum in vna *Toletana* 17. *Martij* 1589. & verum esse, quodcumq; temporis interuallum intercedat.

22 Similiter nō dicitur, q. purgatur metus per actum voluntarium subsequentem, dum viuit illator metus; quia adhuc durat eadem causa metus, ita *glos. in cap. 1. in fin. de his, quæ vi,* vbi *Hostiens. in verb. non timore mortis, Abb. num. 12. & Imol. num. 14. Alex. cons. 99. num. 8. lib. 3. Farin. cit. dec. num. 4.* vbi in *fin. dec.* sic fuisse decisum refert.

23 Et generaliter non solū dicitur, q. durat metus, durante causā metus, sed etiam dicitur durare durante eadem cogendi, & nocendi potestate, *Aret. cons. 14. post n. 18. Soc. cons. 163. post nu. 11. lib. 2. Boer. dec. 100. n. 13. Farinac. cit. dec. n. 5.*

24 Nota; quod non dicitur purgatus metus, nec cessare per actus omnino voluntarios, quando ad istos actus præcessit protestatio, quæ de sui natura remouet consensum ab actibus futuris, vt optime notat idem *Farinac. cit. dec. 263. in fin.*

SVMMARIVM.

1 *Coniectura probant in casu difficilis probationis.*

2 *Metus probatur coniecturis, & testibus minus idoneis, n. 3.*

4 *Testes domestici, & familiares probāt metum, sicut etiam mercenarij.*

5 *Testes singulares probant metum, & minas. Exemplifica, n. 6.*

7 *Testes inhabiles admittuntur ad probandum metum, quando habiles non possunt haberi.*

8 *Testibus duobus deponentibus de metu, plus creditur, quam centum deponentibus de spontanea voluntate.* Limitatur, *n. 9. & 11.*

10 *Testes deponentes non interuenisse metum, quomodo deponere habent.*

12 *Metus probatur præsumptionibus, coniecturis, & inditijs, & argumento a verisimili, num. 13. Quod intellige, vt num. 14.*

15 *Metus non probatur protestationibus, licet eius probatio coadiuuetur, nisi protestatio fieret præsente, & non contradicente inferente metum, num. 16. Vel coram Notario, nu. 17.*

18 *Protestatio quomodo fiat, & coram quibus.*

19 *Metus inditia, sunt lamentationes, suspiria, lachrymæ, & tristitia, & aliæ circunstantiæ, num. 20. Item præsentia patris, vel alterius, cui debetur reuerentia, n. 21.*

22 *Metus probatur importunis, & continuatis persuasionibus factis ab eo, cui reuerentia debetur. Et prohibitione commercij, num. 23. Et publica voce, & fama, n. 24.*

Me-

25 *Metus quando excludatur præsentia Iudicis.*

26 *Metus præsumitur in Matrimonio contracto cum iuuene reperto cum aliqua puella.*

27 *Metus præsumitur ex pallore contrahentium tempore Matrimonij.*

28 *Metus præsumitur, si præcipiens Matrimonium, solebat tyrannice tractare non obedientes. Et quando indignatur pater, vel alius Superior, quando Filius, vel Subditus non vult obedire, num. 29.*

30 *Metus probatur coniecturis, etiam ad annullandum Matrimonium.*

31 *Metus probatio remittitur Iudicis arbitrio, qui aliqua considerare debet.*

ANNOTATIO IV.

§. III.

1 OBserua, quod ea, quæ sunt difficilis probationis, & quæ directo probari non possunt, probantur per coniecturas, prout vulgare est in *cap. præterea, de testib.* & dicit Bart. *in l. in illa stipulatione, in fin. de verb. oblig.*
2 sed metus est difficilis probationis, tam ex parte patientis illum, cum in eius animo sit reconditus, *l. 1. ff. quod met. caus. Anchar. cons. 299. nu. 1. Alciat. cons. 5. n. 25. lib. 1.* ex quo, dicitur metus, quasi mentem tenens, *Anton. de Butr. in cap. ad audientiã, num. 14. in fin. de his quæ vi, met. caus. fiunt,* quam etiam ex parte inferentis, cum secreto, & clam inferatur, *Alciat. reg. 3. præs. 7. num. 3. & cons. 5. num. 9. lib. 1. Gayll. obseruat. 93. num. 19. lib. 1.* præsertim cum infertur a patre filiæ secum habitanti, *Corn. cons. 114. sub num. 4. Soc. Iun. cons. 47. sub num. 33. lib. 3. Menoch. de arbitr. cas. 116. nu. 17.* ergo ad illum probandum admittuntur coniecturæ, & debiles probationes, vt bene obseruat Farinac. *dec. 242. num. 1.* referens sic fuisse decisum per *Rot. in vna Nicien.* Matrimonij 6. Martij 1587. *coram Seraphino.*

3 Vnde ad probandum metum admittũtur testes, qui alias non admitterentur, & dicuntur idonei in tali causa, *cap. fin. de testib. cogen.* notat *gloss. & DD. in cap. 1. in verb. auctores, de testib. in 6. Alex. cons. 157. num 10. lib. 5.* Farinac. *dec. 260. num. 20. Io. Franc. de Ponte cons. 44. n. 2.*

Obijcies; Notauimus supra ex *cap. 1. de consangu. & affin.* in causa matrimoniali, præsertim contra Matrimonium, requiri testes omni exceptione maiores, ergo ad probandum metum contra Matrimonium, requiruntur testes omni exceptione maiores, & sic non debent admitti, qui alias non admitterentur.

Respondetur cum *Io. Franc. de Ponte cit. cons. 44. num. 2. & 3.* non procedere obiectionem, quando sumus in probando factum, ad quod alij testes haberi non possunt, vt est in metu, & eo fortius, quia isti testes non deponunt de Matrimonio, sed de qualitate extrinseca metus interueniente ad Matrimonium.

4 Hinc infertur, quod domestici, idest illi, qui viuunt ad vnum panem, & ad vnum vinum, vel qui insimul habitant, vel qui mercenarij sunt, licet a testimonio repellantur, vt late probat Farinac. *de testib. q. 55 num. 8.* nihilominus admittuntur in hoc casu ad probandum metum, vt in terminis idem Farinac. *dec. 242. num. 1.* & ratio est, quia sumus in casu, in quo ab alijs veritas haberi non potest. Et domestici verisimiliter sunt magis informati, & dicuntur integræ vitæ, omni exceptione maiores, & eis magis creditur, ad dicta per *Farinac. de testib. q. 55. num. 50. Grat. cons. 38. n. 25. lib. 2.*

5 Admittuntur etiam ad probandum metum, & minas testes singulares, *Gram. dec. 5. num. 14. Gabr. de testib. concl. 2. n. 56. Farinac. de testib. q. 65. num. 275. & 276. & decis. 242. num. 33* quod intellige, concurrentibus adminiculis, vt docet idem *Farinac. dec. 240. n. vlt.*

6 Vnde *Boer. dec. 101. num. 9.* dicit fuisse probatum metum per vnicum testem deponẽtem de ipso metu, & per plures alios deponentes de auditu, licet non deposuerint, a quo audierint.

7 Hoc, quod diximus, admitti posse testes inhabiles, & domesticos, ad probandum metum, ideo permissum est, quia vt plurimum, cum metus inferatur domi, & in secreto, alij testes haberi non possunt; verum si possent haberi testes non domestici, & habiles, tunc inhabiles, & domestici non probarent, *Farinac. de testib. q. 55. n. 64. & q. 62. n. 30.*

8 Obserua, quod si per duos testes ex vna parte probetur metus, & violentia, adeo creditur his duobus testibus, vt etiam si per alteram partem per centum testes probetur spontanea voluntas, nihil minuitur de fide duorum testium, secundum *Innoc. in cap. super hoc. de renunc. Bald. in l. obseruare, §. proficisci, num. 15. in fin. ff. de offic.*

offic. Proconf. *Iaf. in l. interpositas,* *num.* 5. C. *de transact.* *Gabr. de testib. concl.* 4. *nu.* 15. *Menoch. de præsump. præsump.* 126. *num.* 31. *Farinac. dec.* 242. *nu.* 32. vbi in *fin.* ait, quod hoc sine scrupulo procedit, quando testes non solum deponunt de metu; sed etiam de minis, & alijs actibus metum inferentibus. Ratio, quare credatur plus duobus testibus, quam centum in hoc casu, non adducitur communiter per DD. tangitur tamen per *Alex. conf.* 156. *num.* 3. & ea est, quia illi centum testes dicuntur deponere super intentione, quæ soli Deo nota est; sed isti duo testes probantes violentiam, vel metũ, deponunt id, quod oculis videtur, & ideo etiam si centum testes deponerent, quod contrahens dixit sponte cõtrahere, tamen non per hoc probatur spontanea voluntas, quia talia verba tempore metus prolata, non purgant metum, sed potius illum geminant, secundum *Bald. in conf. Sch smatis,* quod ponit post *rubr.* C. *si quis alt. test. probib.* Hæc *Alex. cit. loc.* & est etiam de mente *Abb. in cap.* 1. *num.* 10. *de his, quæ vi,* & aliorum, quos sequitur, & adducit *Sanch. de Matrim. lib.* 4. *disp.* 27. *num.* 1. sed hæc ratio *Alex.* posset impugnari, nam etiam metus est actus internus.

9 Limitatur tamen hæc conclusio, quod plus credatur duobus testibus deponentibus de metu, quam mille attestantibus de spontanea voluntate, vt non procedat, quando deponentes spontaneam voluntatem adducerent aliquid, ex quo iuris præsũptione excluderetur metus, vt quia deponerent Matrimonium fuisse contractum in præsentia Iudicis, consanguineorum, aut his similia, quæ regulariter excludunt metum, *l. transactionem,* & ibi *DD. moderni,* C. *de transact.* ita limitat *Beer. dec.* 100. *num.* 6. & 7. *Dec. cap. fin. n.* 25. *de appellat.*

10 Aduerte; quod testes deponentes per negatiuam, non interuenisse minas, non solum habent deponere, quod dictæ minæ non fuerunt illatæ erga contrahentem, sed deponere habẽt, quod non potuissent inferri, quin ipsi vidissent, seu audiuissent eo tempore, vt ex *glos. in §. fin. verb. absunt, in auth. de hared. & fal.* & per *glos. in l.* 1. *§.* 1. *ff. de itin. act. priu.* tenet *Alex. conf. cit.* 156. *num.* 17.

11 Limitatur etiam illa conclusio; plus credi duobus testibus deponentibus de metu, quam centum deponentibus de spontanea voluntate; eam non procedere quando deponentes de negatiua contra metum, idest de spontanea voluntate, deponerent cum coartata, loco, & tempore; tunc enim probatio metus non præfertur, sed æque creditur affirmantibus, sicut & negantibus, ita *Dec. in cap. fin. num.* 29. *de appellat.* Quare optime *Couar.* 4. *decret.* 2. *par. cap.* 3. *§.* 5. *num.* 10. docet, arbitrariũ esse Iudicis, pensatis circunstantijs, quibus magis credendum sit.

12 Vlterius non solum probatur metus in causa matrimoniali testibus domesticis, & alias inhabilibus, quando veritas aliter haberi non potest, sed etiam probatur præsumptionibus, coniecturis, & inditijs, ita *Anchar. conf.* 299 sub *n.* 1. *Alex. conf.* 88. *num.* 6. *lib.* 3. *Dec. in l. in omnibus, num.* 7. *ff. de regul. iur.* *Parif. conf.* 63. *num.* 61. *libr.* 3. & alij apud *Farinac. cit. decis.* 242. *num.* 1. *ad fin.*

13 Hinc est, quod multum valet ad præsumendum hunc metum, argumentum a verisimilitudinibus; præsumitur enim metu, & coacte fecisse, qui fecit actum, quem verisimiliter non fecisset, ita tenet *Parif. conf.* 53. *num.* 65. & 66. ex doctrina *Bald. in l. interpositas, in princ.* C. *de transact.* qui in *conf.* 204. incip. *longum thema, in fin. vol.* 3. dicit haberi debere pro probato id, cuius contrarium non est credibile, nec persuaderi potest alicui bono viro, *Menoch. præsumpt.* 4. *n.* 13. *lib.* 3.

Obijcies; *Salyc. in l. interpositas, num.* 3. C. *de transact.* dicit, quod non sufficiunt coniecturæ, & similitudines ad probandum metum; ergo, &c.

14 Resp. *Salyc.* intelligi de coniecturis, & verisimilitudinibus remotis, & distantibus; non autem de propinquis, & immediatis; vt declarant *Bald. in ead. l. num.* 6. *Paul. de Castro num.* 4. & *Iaf. num.* 1. *in fin.* aliàs ita simpliciter, & indistincte intellectus, loqueretur non solum contra veram interpretationem illius *text.* sed etiam contra receptissimam regulam in materia metus.

15 Protestationes non probant metum, verum multum coadiuuant, & operantur, vt facilius probetur, *Angel. in l. metum la* 3. *ff. quod met. cauf.* *Dec. in cap. fin.* *sub num.* 21. *verf. bene verum est,* *de appellat.* *Farinac. dec.* 242. *num.* 20. qui *num.* 25. ampliat opinionem, etiam si protestationes non interueniant in actu contrahẽdi Matrimonium, sed fuerint factæ ante Matrimonium, ad quod adducit *Gemin. conf.* 15. ante *num.* 13 *Corn. conf.* 41. *num.* 14. *Parif. conf.* 60. *num.* 14. *libr.* 4. *Couar. in epit. de sponsal. par.* 2. *cap.* 3. *§.* 5. sub *num.* 12. *verfic. si vero fiat,* & etiam si fuerint factæ absente illo, qui metum incutit, *glos. & DD. in cap.*

cap. 1. de his, quæ vi, met. caus. fiunt, Dyn. Bald. Paul. de Castr. & Imol. in l. qui aliena, §. fin. vbi Ias. num. 46. ff. de acqu. hered. late Natta cons. 451. n. 22.

16 Verum si hæc protestatio fit præsente, & non contradicente inferente metum, tunc plene probat metum, si fiat in actu contractus, vt ex text. & glos. in cap. Lotbarius 31. q. 2. notat post alios Ripa in cap. cum M. de constit. n. 91.

17 Quando autem fit hæc protestatio ante actum, & absente parte, debet fieri coram viris honestis, & publice; quod si metum patiens non audeat protestari publice, secrete id agat, saltem coram duobus testibus, adhoc vt constare possit de protestatione, Bald. Angel. Paul. & Imol. in l. qui in aliena, §. 1. ff. de acquir. hered. Cou. cit. loc. vers. vltimo. & Praxis obseruat, vt de his protestationibus rogetur Notarius, vt optime ostendit Seraph. decis. 859. num. 4. vbi dicit ex hac protestatione fa-

18 cta coram Notario, manifeste constare de metu, quia talis protestatio remouet consensum ab actu futuro contrario, quoties sumus in his, quæ pendent a voluntate protestantis, vt fuit decisum in vna Burgen. iurisdictionis corã R. P. D. Decano.

19 Vlterius faciunt maximum inditium & præsumptionem ad probandum metum, lamentationes, suspiria, lachrymæ, animi deliquium, & tristitia, ante, in, vel post Matrimonij contractum; ea enim sunt signa, contrahentem inuitum trahi ad Matrimonium, vt optime ponderat Farinac. dec. 260. num. 3. & dec. 242. num. 4. & num. 29. Seraphin. cit. decis. 859. num. 3.

20 Adducitur etiam ad probandum metum circunstantiæ, quæ ad id solent interuenire, vt est nimia festinantia, clausura ostij, præsentia virorum armatorum, exteris introitum prohibitum, absentia propinquorum, quæ simul iuncta metum sufficientem probant, vt voluit Farinac. cit. dec. 260. num. 4. & 5. Et Seraph. cit. loc. num. vlt. dicit conijci metum ex eo, quod consanguinei sponsæ, cui metus illatus dicebatur, non interuenerunt in contractu Matrimonij, Farinac. decis. 242. a num. 27.

21 Reuerentiam solam non inducere iustum metum diximus supra ex communiori opinione contra Menoch. consil. 1. num. 492. & seq. Verum multum confert ad probandum metum præsentia patris, vel alterius, cui debetur reuerentia, quando ille talis erat persona terribilis, aspera, & seuera, præsertim concurrentibus alijs adminiculis, Farinac. cit. decis. 242. num. 5. & 6. & decis. 260. num. 2. & 10. & 16.

22 Probant etiam iustum metum importunæ, & continuatæ persuasiones factæ à persona, cui debetur reuerentia; quia hæ vim coactionis habent; non solum factæ ab ipsomet, cui reuerentia debetur, sed ab alio eius nomine, vt optime Farinac. dec. 242. num. 7. & 8. ad quod adducit Afflict. decis. 69. num. 4. Aymon. cons. 461. num. 21. Honded. cons. 29. num. 34. lib. 1. Innoc. in cap. petitio, de iureiur. Soc. cons. 263. num. 8. lib. 2. Curt. Iun. cons. 41. num. 18. Io. Bapt. Ferret. cons. 296. num. 17. & seq. & Rot. in vna Romana legatorum 13. Nouembris 1595. coram Orano, & ita in alia Valentina Professionis 15. Iunij 1587. corã D. Pamphilio.

23 Similiter multum confert ad probationem metus prohibitio commercij, & loquelæ facta illi, cui metus incutitur; nã hæc custodia libertatem excludit, ita Gram. dec. 103. num. 56. circa fin. & voluit Farinac. d. dec. 242. num. 22. & 23. ad quod multos adducit DD.

24 Probatur etiam metus publica voce, & fama, dummodo sit vniformis, & non variata, & trahat originem a personis fide dignis, vt refert Paris. cons. 60. nu. 32. lib. 4. ex cap. veniens il 2. de testib.

25 Diximus, præsentia Iudicis excludi præsumptionem metus, quod procedit, dummodo per partem aduersam non sit probatum, Iudicem esse amicissimum illi, qui metum intulit; tunc enim adhuc præsumitur metus, ita Gram dec. 103. nu. 63. sequitur Farinac. dec. 242. n. 24.

26 Item deducitur maxima præsumptio metus ex Matrimonio contracto, dum fuit repertus iuuenis dormiens, vel latitans in domo alicuius puellæ, per parentes dictæ puellæ, ad dicta per Alex. consil. 99. num. 1. libr. 3. Paris. cons. 52. num. 53. lib. 4.

27 Arguitur etiam metus, si in actu contractus Matrimonij fuit visus aliquis ex contrahentibus pallidus, & tremens; nam hæc signa timorem arguunt, vt ex definitione metus deducit Paris. cons. 53. nu. 53. ad dicta per Paris. de syndicat. in verb. tortura col. 4. ver. repertus in crimine, & col. 9. vers. & adde.

28 Probatur etiam metus, quando illum allegans probat, quod præcipiens Matrimonium, erat persona, quæ solebat tyrannice tractare illos, qui suis præceptis, & notis non obedirent, vt obseruat Paris. cons. 139. num. 16. libr. 4. ex cons. Abb. 60. col. 2. lib. 1.

29 Sic etiam multum confert ad probationem metus indignatio, quam concipit pater, vel alius Superior, quando filius, vel subditus non vult suæ voluntati obedire, & Matrimonium contrahere, vt notat *Farinac. dec. 242. num. 9.* vbi refert ita fuisse decisum in vna *Valentina Professionis, coram D. Pamphilio.*

30 Hæc inditia, & coniecturæ, quæ adducuntur ad probandum metum, & quæ adduci possent, procedunt etiam quando tractatur de infirmando Matrimoniũ, vt obseruat *Farinac. dec. 260. nu. 1.* qui alios DD. allegat, & sic decisum testatur.

Verum, quia tota hæc probatio Iudicis arbitrio remittitur, qui considerare habet qualitatem damni, metũ incutientis, naturam eius, qui metum infert, ac eius, cui metus incutitur, secundum *Bald. in l. si quis nec genus, vers. adde tamen,* C. *de Episcop. & Cleric.* cum alijs adductis per *Dec. in l. omnibus causis, col. 2. num. 7. ff. de regul. iur.* *Mascard. de probat. conclus.* 1052. *num.* 3. sequitur *Menoch. de arbitr. cas.* 131. *nu.* 2. & rationem adducit, quia hæ coniecturæ metus non sunt a iure diffinitæ; merito nos etiam dicta; & alia, quæ omisimus, Iudicis arbitrio reportamus.

SVMMARIVM.

1 *Clausura quid sit, & quid veniat appellatione clausuræ, num. 2. Vnde incipiat, n. 3.*

4 *Limen portæ an contineatur sub clausura. Tectum an sit sub clausura, num. 5.*

6 *Rota an contineatur sub clausura, resoluitur cum distinctione, num. 7.*

8 *In violatione clausuræ non datur paruitas materiæ.*

9 *Clausura de quo iure sit.*

10 *Clausuram qui teneantur seruare, num. 11.*

12 *Consuetudo etiam immemorabilis non tenet contra clausuram.*

13 Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de Regul. *obseruatur.*

14 *Priuilegia contra clausuram videntur reuocata per* Trid.

15 *Monialis tenetur ad clausuram, etiam si in professione non habuerit animum ad illam se obligandi.*

16 *Nouitia non tenetur ad clausuram.*

17 *Fœmina emittens professionem cum conditione, vt in domo propria remaneat, non obligatur ad clausuram.*

18 *Clausura Monialium violatur multis modis.*

19 *Clausura violatur, si aliquis vtrumq; pedem intra Monasterium, vel Monialis extra efferat, secus si alterum tantum pedem.*

20 *Clausura violatur, si Monialis exeat ad claudendam primam ianuam.*

21 *Clausuram violat Episcopus ingrediendo Monasterium sine iusta causa, etiã ad explorandam uoluntatem puellæ.*

22 *Clausuram* Monialium *non uiolant infantes.*

23 *Clausuram uiolantes ingrediendo septa Monasterÿ, sunt excommunicati ipso iure. Et si ad malum finem, absolutio reseruatur* Papæ, *num. 24. Et quando dicatur ad malum finem, num. 25. Et an incurrant hanc reseruationem ingredientes cum licẽtia, num. 26.*

27 *Clausuram uiolans ingrediendo, etiã non ad malum finem, incurrit excommunicationem* Sanctissimo *reseruatam.*

28 *Cognoscens carnaliter Monialem, quomodo puniatur Clericus. Et quomodo* Laicus, *n. 29.*

29 *Clausuram ingrediens cum licentia subreptitia, incurrit excommunicationem* Concil.

30 *Clausuram ingrediens cum licentia, sed non in scriptis, an incurrat in excommunicationem.*

31 *Licentia ingrediendi Monasteria Monialium an possit generaliter concedi.*

32 *Bullæ loquentes de clausura Monialium referuntur, & explicantur, num. 33.*

34 *Clausuram uiolantes introducendo, qua pœna puniantur. Et si sint Abbatissæ, uel Superiores, n. 35. 36. & 37. Vel si sint priuatæ personæ, num. 38. & 39.*

40 *Excõmunicatio contra uiolatores clausuræ Monialium an liget ante declarationem. Et quid de pœna priuatio-*

tionis, & inhabilitatis, num. 41.

42 *Bulla* Gregor. XIII. *statuit, ut Superiores Monialium utantur facultate ab officio eis tributa ingrediēdi clausuram Monialium in casibus necessarijs, & paucis comitati, Senioribus, & Religiosis uiris, alias puniuntur, ut num. 43. Quæ censuræ cui sint reseruatæ, num. 44. Et contra quas personas procedant, num. 45. & 46.*

47 *Moniales exeuntes e Monasterio quibus pœnis multentur. Ac licentiam dantes, comitantes, & receptantes, num. 48. Et quis possit ab illis absoluere, nu. 49.*

50 *Moniales exeuntes a clausura sine licentia, quando periculum est in mora, non incidunt in pœnas.*

51 *Monialis egrediens clausuram iusta de causa cum licentia, si finita causa non statim redeat, quam in pœnam incurrat.*

52 *Priuatio dignitatis administrationis, & officij quid contineat, num. 53.*

ARGVMENTVM.

De clausura Monialium. §. I. notatur. Quid sit clausura, & quid veniat sub eius nominis appellatione. De quo iure sit. Quis teneatur illam seruare. Quomodo violetur. Quas censuras incurrant illam violantes ingrediendo clausuram, & Moniales egrediēdo illam, receptantes, vel comitantes, & Superiores permittentes. §. II. Quomodo teneātur Episcopi clausuram conseruare, & violatam restituere. An pro illa conseruanda possint punire Regulares. Quomodo clausura custodiatur. Quibus mænijs, & ianua. Quid si mænia sint confracta. Ad quid teneantur Magistratus Seculares pro conseruatione clausuræ. Et licētia ingrediendi, vel egrediendi a clausura, a quo, quibus ex causis, & personis, & quomodo concedi debeat.

ANNOTATIO VI.

§. I.

Ad Textum in cap. unic. de statu Regularium in 6.

In hoc *text.* tractatur de clausura Monialium, vbi *Bonifacius VIII.* perpetuo inuiolatam seruari mandat, quam *Constitutionem* nouissime *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de Regular.* innouauit, eamq; stricte præcepit obseruari, pro cuius intelligentia, obseruandū duximus. Primo, quid sit clausura. Secundo, quo iure introducta. Tertio, quinam teneātur illam seruare. Quarto, de violatoribus, & censuris, & quis ab eis possit absoluere. Quinto, quis possit ad clausuram cogere, & quis teneatur brachium præstare. Vltimo, de licentia exeundi, vel ingrediendi Monasteria, de qua materia late *Tambur. de iur. Abbatiss. & Monial.* particulari *tract. Bonac. de clausur. Galar. in opusc. clausura Monial. Mirand. de sacr. Monial. Victorel. de orig. & clausf. Monial. Gauant. in Manual. verb. Monialium clausura.* & alij Canonistæ, & Sūmistæ omnes.

1 Quoad primum obserua, quod clausura est spatium, quod intra ianuam Monasterij semper clausa continetur; seu est locus Monasterij intra quem Moniales sistere debent, & a quo egredi non possunt sine violatione præcepti, vel voti, ita *Bonac. tom. 1. de clauf. q. 1. punct. 1. n. 1.*

2 Vnde appellatione clausuræ venit totum illud spatium Monasterij, seu domus Religiosarum personarum, ad quod liber est accessus ipsis Religiosis, & non secularibus personis, quod probatur ex Bulla *Gregor. XIII.* incip. *Deo sacris edita tertio Kalēdas Ianuarij 1575.* ex illis verbis, *Nec ibidem licere Monialibus etiam Tertiarijs egredi a ianua Monasterij, quæ est pro clausura Monasterij ipsius, etiam ad claudendam aliam ulteriorem ianuam, quæ patere solet pro aditu secularibus venientibus ad Rotam, vel ad crates, seu loca colloquij destinata, vel ad pulsandam ipsam ianuam clausuræ, quæ loca cum saltem pro causis prædictis patere soleant Secularibus, extra clausuram censeri debent, etiam quo tempore clausa sunt.* Hæc Bulla, ex qua habes; Ecclesiam, & loquutoria exteriora non venire sub appellatione clausuræ, *Sanch. in decal. lib. 6. cap. 15. num. 6. & 7.* late *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 18. quæst. 1.* post *Suar. de Relig. tom. 4. lib. 1. cap. 10. num. 6. & Comitol. lib. 6. resp. mor. q. 3. Bonac. de clauf. q. 1. punct. 1. n. 1.*

3 In-

3 Incipit clausura ab ea porta, in qua est sedes ianitoris, ad clausuram seruandam, vt per *Sanch. cit. loc. num.* 28.

4 De limine portæ quid dicendum sit, dubitatur, an dicatur venire appellatione clausuræ. Videtur dicendum, quod non; nam quod fit in ostio, non dicitur fieri in domo, ad dicta per *Alex. cons.* 137 *nu.* 14. *lib.* 2. *& Sanch. in summa, lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 70. dicit, neque esse intra, neque extra clausuram. Verum verius dicendum est, si clausa ianua limen remanet intra, erit comprehensum in clausura; si vero remanet extra, dicitur extra clausuram, vt bene distinguit *Bart. in l.* 1. *vers. hoc interdictum ff. de cloac.* qui dicit, quod si aliquid fit in ostio, intra clausuram domus, dicitur esse factum in domo. si vero fit extra clausuram ostij, non dicitur fieri in domo, *l.* 1. §. *in publico flumine. ff. de flumin.* sequitur *Gemin. in cap. vnic. de consec. Eccl. de Franch. dec.* 402. *num.* 11. *Comitol. lib.* 6. *respons. q* 3.

5 Tectum eatenus dicitur esse intra clausuram, quatenus tegit loca, quæ sunt intra clausuram, & non vltra, *Sanch. cit. loc. c.* 15. *num.* 7. *Suar. tom.* 4 *de Relig. libr.* 1. *cap.* 10. *num.* 6. doctissimus, & acceptatissimus P. *Diana de clausur. n.* 20.

6 Dubitatur, an Rota, idest instrumentũ illud in pariete Monasterij, quo res e Monasterio extra, vel ab extra ad Monasterium trahuntur, veniat appellatione clausuræ.

7 Resp. *Bonac. cit. loc. nu.* 3. & dicit, quod Rota non dicitur intra, nec extra clausuram, vnde infert, quod si Monialis Ratam ingrediatur, & Rotam ad partem, quæ secularibus patet vertat, quandiu a Rota non egreditur, non dicitur violare perfecte clausuram cum limites clausuræ nondum perfecte excedat, licet peccet ratione periculi. Verum *Comitol.* quem refert, & sequitur idemmet *Bonacin.* ante factũ, tenet contrarium, appellatione clausuræ venire Rotam, vnde in casu prædicto Monialis dicetur violare clausuram, & opinio *Comitol.* est tutior; nam tenendo opinionem *Bonacin.* sequeretur absurdum; nam si secularis poneret se intra Rotam, eamq; verteret ad partem, quæ Monialibus patet, si non egrederetur a Rota, non violaret clausuram, quod non potest dici, nam vere ex hoc ingressu possent oriri damna, & scandala, pro quiqus vitandis introducta est clausura. Hanc opinionem omnes admittunt quoad peccatum, quoad vero censuras magis communis est, talem Monialem non incurrere excommunicationem, *Tamb. de iure Abbatiss. disp.* 19. *q.* 4. *n.* 5. *Diana loc. cit.* & alij.

8 Obserua, quod clausura consistit in indiuisibili; vnde non potest in eius violatione dari paruitas materiæ nam siue parum vltra lineam clausuræ transeas, siue multum, dummodo totus transeas, perfecte diceris clausuram violasse, ita *Sanch. cit. loc. lib.* 6. *cap.* 16 *num* 70. *Bonac. cit. loc. num.* 3. *Diana resol.* 52. *tract.* 1. *tom.* 2.

9 Quoad secundum, hanc clausuram esse de iure humano positiuo, non autem iure naturali, vel diuino, optime probat rationibus, & authoritatibus *Bonacin. cit. loc. punct.* 3. *per tot.* adducens ad id *Nauar. cap. Statuimus* 19. *q.* 3. *num.* 29. *comment.* 4. *de regul. Mirand. tract. de Monialib. qu.* 1. *ar.* 1. *Azor. par.* 1. *libr.* 13. *cap.* 8. *quæsit.* 2. *in sum. Sanch. loc. cit. cap.* 15. *num* 3. & alios: secus dicendum est de Monialibus, quæ votum clausuræ expresse emittunt; nam votum iure naturali, & diuino seruandũ est.

10 Ad tertium, quænam personæ teneantur hanc clausuram seruare, dicendum est duobus modis esse seruandam hanc clausuram, ingrediendo, & egrediẽdo; quoad primum modum ex *cap.* 1. quod obseruamus omnes inhonestæ personæ, & honestæ, nisi existat rationabilis causa, & licentia Superioris legitimi in contrarium, seruare tenentur, ex *Trident.* vero *sess.* 25. *cap.* 5. *de regular.* nemini licet cuiuscumq; generis, conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, hanc clausuram violare. Fallit tamen hæc regula in multis personis necessario ingredi debentibus, de quibus dicemus inferius, cum de licentia ingrediendi erit sermo.

11 Secundo modo est seruanda hæc clausura, non egrediendo; nam omnes, & singulæ Moniales cuiuscumq; Ordinis sint, post professionem tenentur onere clausuræ, modo in Congregatione viuant, sic seruari præcipitur per *Concil. Tridentin. sess.* 25. *cap.* 22. & ita sancitum est per *Pium V.* motu proprio in Bulla incip. *Circa Pastoralis*, *Tamb. de iur. Abbatiss. disp.* 8. *q.* 5. *per tot.*

12 Hinc sequitur primo; Moniales etiam Conuersas, & Tertiarias teneri post professionem ad clausuram, vt optime notat *Bonacin. cit. loc. punct.* 2. *num.* 2. quod procedit, etiam si in aliquo Monasterio ante *Concil. Trident.* clausura non fuisset seruata, quam consuetudinem damnat *Trid. cit. loc. & Pius V.* in prædicta Bulla, etiam

si

si esset immemorabilis, *Tamb. de iur. Abbatiss. disp. 18, quaest. 5. n. 5.*

Obijcies; per *Concil. Trid. cit. sess. 25. c. 5. de regular.* mandatur violatam clausuram restitui, inuiolatam conseruari; sed non violatur, nec restituitur, quod nunquam introductum est, ergo *Concil.* non loquitur de his Monasterijs, vbi clausura adhuc non est seruata.

13 Resp. cum *Bonac. cit. loc.* mentem Concilij esse, vt in omnibus Monasterijs introducatur clausura, etiam si ante introducta non fuerit, & licet verba videantur obscura, nihilominus interpretatio desumenda est ex mente *Concil.* cum mens Legislatoris, non verba sint attendenda, per regulam *text. in cap. vlt. de regul. iur. & in cap. intelligentia, & cap. propterea, de verb. signific. & in l. non omnis, ff. si cert. pet.*

14 Nota primo; quod priuilegia contra clausuram ante *Concil. Trident.* & praedictam Bullam *Pij V.* dicuntur ab illis reuocata, vt notat *Nauar. in comment. de regul. comment. 4. num. 53. not. 2. & 3. Sanch. cit. loc. lib. 6. cap. 15. num. 18.* secus tamen est si adessent priuilegia legitime concessa post *Concil. Trid. Tambur. loc. cit.*

15 Nota secũdo; Monialem teneri ad clausuram, etiam si tempore professionis habuerit animum non se obligandi ad illam, quia haec obligatio prouenit ex dispositione Summorum Pontificum, qui Moniales Professas ad clausuram obligant, vt *Mirand. tract. de Monial. q. 1. ar. 4. concl. 5.*

16 Ex his collige primo, Nouitias non teneri ad clausuram, quia leges de clausura disponentes loquuntur de professis tacite, vel expresse, non de Nouitijs, vt notat *Suar. tom. 4. de regul. lib. 1. cap. 8. num. 16.* Verũ si Nouitia exeat a Monasterio absq; licẽtia Abbatissae, & Superiorum, ad quos pertinet, facultatem exeundi concedere, interrumpit nouitiatum, de quo *Suar. Tamb. de iur. Abbatiss. disp. 18. q. 6. Lezan. in sum. tom. 1. cap. 24. de Monial. n. 3. & 23.*

17 Collige secundo; foeminas, quae solennem professionem emitterent cum conditione, vt in domo propria remanerent, vt notatur in *cap. insinuante. qui cleric. vel vouent.* non teneri ad clausuram, & ratio est, quia clausura obligat Moniales in Congregatione viuentes, vt in praecitatis iuribus. Verum *Pij V. Constitutio* incip. *Decori, & honestati.* videtur irritare has professiones, *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 18. q. 5. in fin.* vbi adducit *Lezan. Mirand. Rodriq. Zipeu.* & alios.

18 Ad quartum; violatio clausurae Monialium dicitur pluribus modis. Primo modo ingrediendo in Monasterium sine licentia. Secundo, introducendo aliquem in Monasterium sine licentia. Tertio ingrediendo in Monasterium Superiores Monialium sine iusta causa. Quarto, ingrediendo ad malum finem. Vltimo, exeũdo e Monasterio sine licentia Superioris legitimi.

19 Violator clausurae Monialium dicitur secularis, qui intra limen ianuae Monasterij vtrumq; pedem infert, aut Monialis, quae extra limen ianuae vtrumq; pedem efferet; secus tamen est, si alterum tantum pedem intra, vel extra ponat, vt notat doctissimus P. *Diana 5. par. tract. 5. resol. 22. pag. 124. & 3. par. tract. 2. resol. 52. Tamb. de iur. Abbatiss. disp. 19. quaest. 4. in princ.* qui id limitat, si Monialis toto corpore non egrediatur, & maiore corporis parte intra septa remanente, pede, aut pedibus exeat.

20 Violatrix dicitur clausurae, Monialis etiam Tertiaria, si egrediatur e ianua Monasterij, quae est pro clausura ipsius, ad claudendam aliam ianuam vlteriorem, qua patere solet aditus secularibus venientibus ad Rotam, vel ad Crates, seu loca colloquijs destinata, uel ad pulsandam ipsam ianuam clausurae, quae loca cum patere soleant secularibus, extra clausuram censeri debent, etiam tempore, quo clausa sunt, ita *Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 16. num. 20. ad fin.* & habetur ex Bulla *Gregorij sup. cit.*

21 Violator clausurae Monialium diceretur Episcopus, si intraret Monasteria Monialium existentium in propria Dioecesi sine necessaria causa; nec est necessaria causa, si velit explorare voluntatem puellae professionem emittere volentis; nam haec exploratio voluntatis est facienda, Episcopo existente extra Monasterium, & puella intra, vt bene aduertit *Campanil. cit. loc. num. 38.*

22 Infantes, idest pueri, qui nondum vsum rationis adepti sunt, nec ipsi, nec eos introducentes dicuntur violatores clausurae Monialium, si septa Monasterij ingrediãtur, notat *Sanch. in sum. lib. 9. cap. 16. nu. 5. Diana resol. 67. tract. 2. par. 3. in fin.*

De censuris latius contra violatores clausurae Monialium multis modis dicẽdum est. Primo de censuris contra ingredientes clausuram. Secundo contra introducentes intra clausuram. Tertio contra exeuntes a clausura.

23 In primo casu ingredientes intra septa Monasterij sine legitima in scriptis licentia,

tia, incurrunt in excommunicationem ipso facto, ex *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5.* latam, cuius absolutio, ex vi *Concil.* non est reseruata, vt aduertit *Sanch. lib. 6. c. 6. num. 71.*

24 Verum si hæc violatio fit ad malum finem, si casus occurrit extra Vrbem Romanam, & per totam Italiam, absolutio est reseruata Papæ, ita vt neq; priuilegiati possint absoluere, vt statuitur in decreto *Sacræ Congregationis* edito iussu *Clementis VIII.* 26. Nouembris 1602. de quinque casibus reseruatis, & notat *Filiuc. tract. 15. num. 119.* refert *Barbos. alleg. 50. num. 186.* ac dicens, quod si quis in hoc casu absolueret prætextu priuilegiorum, ex præsumptione incurreret excommunicationem Papæ reseruatam, & priuationem officiorum, ac inhabilitatem ad illa.

25 Dicitur, violationem ad malum finem fieri, idest luxuriæ causa, vt explicat *Graf. lib. 1. de casib. reseruat. cap. 5. num. 9. 11. & 54.*

26 Non incurrunt hanc reseruationem Papæ ingredientes Monasteria Monialiũ cum licentia, si finito ministerio, diutius ibi morentur ad malum finem, quia excommunicatio *Gregorij XIII.* lata est contra ingredientes sine licentia, ita *P. Diana par. 3. tract. 2. resol. 67. pag. 43. & 4. par. tract. 4. resol. 90. pag. 115.*

27 Obserua, quod secundum opinionem multorum, quam sequitur stylus Curiæ, etiam si ingressus non sit ad malum finẽ, excommunicatio est Papæ reseruata, ex Bulla *Gregor. XIII.* 28. vel 39. quæ incipit, *Vbi gratiæ*, ita vt Episcopus non possit absoluere, nisi in casu occulto, iuxta *Concil. Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat.* notat *Sanch. lib. 6. cap. 15. num. 76. Bonac. de clausq. .par. 5. n. 1.*

28 Cognoscens carnaliter Monialem, sacrilegium committit, & est crimen dignũ depositione in Clericis, vt dicit *Farinac. q. 146 nu. 16. 4. par. Bernard. ad Diaz c. 84.* condemnatus de hoc crimine efficitur ipso iure infamis infamia iuris, & irregularis, ad dicta per *Garz. de benefic. par. 11. cap. 3. num. 110.* & per *Sanch. opusc. libr. 2. cap. 2. num. 10.* & est detrudendus in Monasterium, seu ergastulum ad pœnitentiã, per *text. in cap. si qua 27. q. 1.* Hodie vero hæc pœna est arbitraria, vt obseruat *Menoch. de arbitr. lib. 2. c. 360. n. 58.*

29 De iure ciuili Laicus committens hoc crimen punitur pœna mortis, per *auth. de sanct. Episcop. §. penult. cap. si quis rapuerit 27. q. 1. Farinac. q. 146. §. rapiens Monialem, num. 1.* qui Laicus ob copulam præfatam, etiam sine violatione clausuræ, est excommunicatus, ex *d. cap. si qua, & cap. virginibus ibid.*

30 Hanc excommunicationem latam per *Tridentin.* incurrunt etiam ingredientes cum licentia surreptitie obtenta, vt notat *Sanch. c. 16. n. 37.*

31 Dubitatur, an ingrediens clausuram Monialium cum licentia, sed non in scriptis obtenta, incurrat excommunicationem *Trident. sess. 25. cap. 5. de regular.*

Resp. incurrere, ita enim expresse legitur in *d. text. Concil.* in illis verbis, *Sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta*, & sentit *Sanch. cap. 16. nu. 31. Suar. tom. 4. de regul. lib. 1. cap. 10. num. 15. Confect. de priuileg. Mendic. tit. 20. cap. 6.* Sed contra tenent alij, vt *Homobon. & Belloch.* apud *Dian. resol. 129. tract. 2. tom. 2.* Quorum opinio est omnino vera, quando periculum est in mora, vel quãdo semel quis ingreditur simul cum Episcopo, tunc excusatur ingrediens sine licentia in scriptis, *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 23. qu. 5. num. 2.*

32 Nota, quod hæc licentia concessa pro ingressu in casibus necessarij, potest esse generalis pro casibus specificatis, nec requiritur, quod sit toties quoties. Similiter facultas generalis concessa Abbatissæ ad concedendas licentias, non requiritur, vt sit in scriptis, ita obseruat *Diana res. 129. tract. 2. tom. 2.*

33 Ingredientes clausuram Monialium, excommunicantur alia excommunicatione Papæ reseruata, ex prædicta Bulla *Gregor. XIII.* 28. vel 36. quæ incipit, *Vbi gratia*, & dicta excommunicatio lata est contra quascumq; personas, etiam Comitissas, Marchionissas, Ducissas, aut Comites, Marchiones, Duces, audentes ingredi clausuram sub prætextu facultatũ ibi reuocatarum, & alia simili excommunicatione eiusdem tenoris, ex Bulla *Pauli V.* 47. vel 74. quæ incipit, *Monialium.*

34 Obserua, quod licet hæ Bullæ videantur loqui contra ingredientes prætextu facultatum; nihilominus stylus Curiæ illas intelligit generaliter, etiam contra ingredientes sine tali prætextu, vt tenet *Nauar. Beya, Villag. Azor. Zecch. & Graff.* quos citat *Sanch. in sum. lib. 6. cap. 16. num. 77. in fin. Cherub. in compendio.* super *Bulla* 28. *Gregor. XIII. Bonacin. tract. de suspens. punct. 5. num. 35.* etsi contrarium teneat *Suar. de censur. disp. 22. sect. 6. nu. 14. Sayr. lib. 3. cap. 31. num. 10. P. Diana resolut. 23. tract. 4. tom. 1. resolut. 32. Miscell. 2. tom. 1.*

Bar-

Barbos. alleg. 102. num. 37. *Prosp. de August. ad Quarant. summa Bullar. in verb.* Monasteria Monialium *fol.* 334. Contra hanc sẽtentiam insurgit fortiter *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 1. *cap.* 16. *num.* 24. qui validissimis rationibus probat ingredientem clausuram Monialium sine prætextu facultatis sibi concessæ, non incurrere in excommunicationem contentam in dictis Bullis, asserens, de prædicto stylo non haberi authenticam probationem.

35 In secundo casu introducentes, sine permittentes ingressum intra clausuram Monialium, sine legitima licentia, non incurrunt in excommunicationem latam in *d. cap.* 5. *sess.* 25. *Concil. Trident. de regul.* quia in illo fit tantum mentio de intrantibus, vt notat *Sanch. cit. loc. lib.* 6. *cap.* 16. *nu.* 71. & sequitur *Diana resol.* 34. *Miscel.* 2. *tract.* 16. *tom.* 1.

36 Verum virtute *d. Bullæ Gregor. XIII.* incip. *Vbi gratia* 36. vel 28. introducentes, vel permittentes ingressum intra clausuram Monialium, si sint Abbatissæ, vel Superiores vtriusq; sexus, quocumq; nomine nuncupentur, & hoc faciant sub prætextu licentiarum ibi reuocatarum, incurrunt in excommunicationem ipso facto inflictam, Papæ reseruatam, & pœnam priuationis dignitatum, beneficiorum, officiorum, & inhabilitatis ad huiusmodi.

37 Similiter virtute *d. Bullæ Pauli V.* 74. vel 47. incip. *Monialium*, Abbatissæ, Priorissæ, & Superiores aliæ, prætextu licentiarum ibi reuocatarum introducentes, admittentes, vel admissum quocumq; modo retinentes quemcumq; intra clausuram Monialium, incurrunt excommunicationem Papæ reseruatam, priuationem officiorum, & inhabilitatem.

38 Quæ Constitutiones licet videantur loqui solum contra admittentes, vel retinentes prætextu licentiarum ibi reuocatarum, tamen stylus Curiæ, Praxis totius Italiæ recepta, & authoritas plurimorum Doctorum, generaliter intelligunt contra introducentes, uel retinentes, etiam sine tali prætextu, vt diximus supra *vers. obserua quod*, cõtra aliquos, quorum sententia si esset sequenda, sequeretur, quod hodie introducentes nullam incurrerent pœnam, aut excommunicationem latæ sententiæ.

39 Tenendo opinionem, quam tenet Praxis, dubitatur, an hanc excommunicationem vltra Superiores, viri, vel fœminæ, incurrant etiam aliæ personæ Religiosæ particulares masculi, aut fœminæ quicumq; introducentes quemcumq.

Resp. in dictis Bullis solum videtur, mẽtionem fieri de Superioribus, & proinde Superiores tantum incurrere, non priuatas personas, voluere *Sanch. cit. lib.* 6. *c.* 16. *num.* 84. *Mirand. Man. tom.* 3. *de Monialib. q.* 2. *ar.* 12. *conclus.* 3. *Barbos. allegat.* 102. *n.* 33. *Rodriq. qq. Reg. tom.* 1. *q.* 47. *art.* 3. *Diana resol.* 33. *&* 34. *tract.* 16. *Miscel.* 2. *tom.* 1. qui illã particulam, *Et personas quocumq; nomine vocentur*, in Bulla *Gregor. XIII.* positam intelligunt de personis eorundem Superiorum.

40 Verum contrarium, idest etiam priuatas personas incurrere pœnas, & excommunicationem contentam in Bulla *Gregorij XIII.* tenet *Filiuc. tract.* 15. *num.* 119. *&* *Llamas* apud *Sanch. cit. loc.*

41 Nota, quod hæc excommunicatio ligat in conscientia, etiam ante declarationẽ, vt notat *Suar. tom.* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 7. *in fin.* nam generaliter censuræ, & irregularitates ipso iure, ex antiquissima Ecclesiæ vniuersalis consuetudine, obligant in conscientia, etiam ante declaratoriam, ita *Tiraquell. in l. si vnquam, num.* 401. *Sayr. in clau. Reg. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 30. *Salas de legib. disp.* 15. *sect.* 2. *in princip. Sanch. de matrim. lib.* 9. *disp.* 30. Pœna vero priuatio-
42 nis, & inhabilitatis latæ sententiæ, controuersum est inter DD. an obliget in conscientia ante declaratoriam; & satis probabilis est opinio non obligare, ex *Nauar. de dat. & prom. num.* 31. *&* 44. *Molina disp.* 96. *Sanch. de matrim. lib.* 9. *disp.* 30. *num.* 1. *& in summa cap.* 39. *nu. vlt. & opusc. lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 52. *num.* 11. *&* 13. *Filiuc. tract.* 10. *num.* 164. & alij. Opinionem vero contrariam communem dicit *Suar. de legib. lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 2. *& Cordub libr.* 1. *quæst.* 36. *num.* 1. Quid dicendum in foro externo, & iudiciali, alibi videbimus.

43 Est & alia Constitutio, & Bulla *Gregorij XIII.* quæ incipit, *Dubijs, quæ emergunt*, & habetur post 28. *Constitut.* eiusdem Papæ apud *Cherubin.* ubi statutum est, vt Prælati Monialium tam Seculares, quam Regulares facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria prædicta, vti possint tantum in casibus necessarijs, & paucis; & senioribus, ac religiosis personis comitati, etiam si tales Superiores sint Episcopi, aut Cardinales. Alias trans-
44 gressores, Episcopi quidem incurrant eo ipso interdictum ab ingressu Ecclesiæ pro prima vice: pro secunda autem, suspensionem a munere Pontificali a diuinis: pro tertiã, & vlteriori incurrant excommunicationem. Superiores autem Regu-

lares

lares incurrant pœnam priuationis omnium officiorum Monasterij, & excommunicationem similem.

45 Nota, quod hæ excommunicationes non sunt reseruatæ, ita *Sanch. in sum. lib. 6. cap. 16. num. 98. &* Filiuc. *tract.* 15. *nu.* 118. *in fin.*

46 Obserua, quod hæ pœnæ non militant contra Vicarios Generales, vel Prælatos seculares Episcopo inferiores habentes quasi Episcopalem iurisdictionem in Moniales, ingredientes vt supra; quia ibi non sunt expressi, neque aliam censuram incurrunt, aut pœnam latæ sententiæ, quia nullibi lata est, ita *Sanch. cit. cap. 16. nu. 99. Bonacin. de clauf. q. 4. punct. 5. num.* 11.

47 Neque hæ pœnæ procedunt contra ipsos Prælatos intrantes ex causa necessaria, sed associatos a multis, vel iunioribus, aut secularibus, vt per *Sanch. cit. loc. n.* 10. nam hæ pœnæ procedunt tantum, quando sine causa necessaria intrant, vt tenet *Bonac. cit. loc. n.* 12.

48 In tertio casu de Monialibus exeuntibus a clausura, obserua, quod contra eas per hunc *text. cap.* 1. *de stat. regul. in* 6. quem annotamus, & *Concil. Trid. sess.* 25. *cap.* 5. *de regul. cit.* non est imposita aliqua pœna, vel censura, vt patet legenti; solum enim hæ Constitutiones prohibent strictius egressum a clausura.

49 Ex Bulla Pij *V*. incip. *Decori* 8. exeuntes Moniales a clausura absque legitima causa, ibi designata, vt dicemus infra, & sine licentia Superioris, de qua etiam infra, non solum ipsæ, sed exeundi quoque licentiam concedentes, comitantes, & receptantes incurrunt excommunicationem latæ sententiæ Papæ reseruatam, & ipso facto priuationem officiorum, & administrationum, & inhabilitatem ad alia obtinenda, non solum ipsæ exeuntes, sed etiam Superiores licentiam dantes.

De hac Bulla late *Sanc. in decalog. lib. 6. cap.* 15. *num. 63. & seqq.* vbi etiam de pœnis in ea contentis, de quibus etiam *Barbos.* in hoc *c.* 1. *de stat. Regul. in* 6.

50 Episcopus, si casus esset occultus, quod vix contingere potest, posset absoluere ab hac censura, vigore *Concil. Triden. sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* vt tenet *Sanch. cit. loc. n.* 76. an autem posit dispensare super dictis pœnis inhabilitationis, & priuationis, Doctores aliqui affirmant, alij negant; verum negatiua sententia videtur probabilior, ad dicta per *Archid. in cap. licet canon. de elect. in 6. Felin. in cap. et si clerici, 6. de adulterijs. num. 4. de iud. Tiraquell. in l. si vnquam, verb. reuertatur, nu.* 370. *C. de reuoc. donat. Barbos. allegat.* 33. *de potestat. Episcop.* de his vide apud *Sanch. cit. loc. num.* 77. & 78.

51 Aduerte, quod Moniales exeundo a clausura sine licentia in casu, quo periculum est in mora eam expectandi, vt in graui, subitoq; incendio, terremotu, ruina, &c. non violant clausuram, ita vt incurrant hanc excommunicationem, & pœnas, nec ipsæ, nec eas comitantes, vel receptantes, vt notat *Sanch. cit. loc. num.* 70. dummodo finito periculo, statim redeant ad clausuram, *Tambur. de iur. Abbatiss. disp.* 19. *quæst.* 4. *ver. ad* 2. & rationem affert, quia Bulla Pij *V*. solas Moniales iniuste egredientes e Monasterio illis pœnis afficit.

52 Nota, Monialem incurrere excommunicationem hanc, & pœnas in omnibus illis casibus, in quibus supra diximus violare clausuram: nec incurrere quando iusta de causa exit, etiam si finita iusta causa, non statim redeat, quæ licet faciat tunc contra præceptum clausuræ, non statim regrediendo; nihilominus quia *Pius V*. prædictas pœnas imponens, loquitur tantum de illicite egredientibus, comitantibus, recipientibus, & licentiam dantibus, de eo casu solum debet intelligi, cum in pœnis sit facienda stricta interpretatio, ita *Bonacin. dict. loc. punct.* 4. *num.* 3.

53 Pœna, quæ imponitur in dicta Bulla Pij *V*. vltra excommunicationem, est priuatio dignitatum, administrationum, & officiorum; proinde quæritur, quid cõtineatur sub his nominibus.

54 Resp. intelligi omnia officia quæ Superiorum propria sunt, & in se superioritatem continent, vt est Prioratus, Prouincialatus, Generalatus, officium Visitatoris, Commissarij Generalis, Vicarij Monacorum, seu Monialium, officium Abbatissæ, Priorissæ, & similia; hæc superioritatem continent, & comprehenduntur nomine dignitatum, administrationum, & officiorum; secus dicendum de officio Concionatoris, Confessoris, Lectoris, Sacristæ, & similium, ita *Bonacin. cit. loc. punct.* 4. *num.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Clausuræ conseruandæ, ac restituendæ onus iniungitur* Episcopis.

2 *Clausuram indicendi facultas non competit Episcopo in Monasterijs Monialium exemptis.*

ANNOTATIO V.

§. II.

1 AD quintum, per *text. in cap. 1.* quem annotamus, & prædicti *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de regul.* iniungitur Episcopis

 sub

sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, vt clausuram violatam restituant, & inuiolatam conseruent; hoc onus incumbit Episcopo ordinaria authoritate in suis Monasterijs; authoritate vero Sede Apostolica delegata in Monasterijs Sedi Apostolicæ subiectis, vt ex *Trident. cit. loc.* & ex *Motu Pij V.* incip. *Circa Pastoralis de anno* 1566. 4. *Kalend. Iunij*.

2 In Monasterijs exemptis, hæc facultas non competit Episcopo, sed Superioribus illorum Ordinum, ex *cap. periculoso*, quod obseruamus, ex *Trid. sess. 25. cap. 9. de reg.* & ex *Motu Pij V.* incip. *Circa Pastoralis*, ita tenet *Nauar. in comment. 4. num. 60. de regul. Sanch. in sum. lib. 6. cap. 15. num. 21.* & alij, contra *Zerol. verb. Moniales, ad 4. quæsitum, & ad 8. vers.* vbi ostendit, facultatem indicendi clausuram, competere Episcopo etiam in Monasterijs exemptis, contra *Zerol.* vide etiam *Bonac. de clausur. q. 1. punct. 6. num. 1. Tamb. de iur. Abbatiss. disp. 18. q. 4. n. 6.*

3 Præcipitur obseruantia clausuræ Episcopo sub pœna obtestationis diuini iudicij, & interminationis maledictionis æternæ, vt in dictis iuribus, quæ verba non inducunt excommunicationem, sed significant præceptum obligare sub peccato mortali, ita *Ioan. Andr. in cap. Romana*, vbi etiam *Lapus num. 1. Gemin. num. 8. in §. procurationes, & Franc. de censur. in 6. Marius Alter. de censur. tom. 1. disp. 22. lib. 5. cap. 8.* super *verb. indignationem*.

4 In *Motu Pij V.* incip. *Decori, & honestati*, præcipitur Episcopis, & alijs locorum Ordinarijs in virtute sanctæ obediētiæ, publicatio Decreti de clausura Monialium singulis annis. Dubitatur, an hoc præceptum obliget sub mortali singulis annis?

5 Resp. Negatiue, ac satis esse Decretum alias publicatum fuisse, & rigorem illius *Motus* imminutum fuisse, tum Praxi, tum vsu, tum etiam in alio Motu eiusdem *Pij V.* incip. *Circa Pastoralis*, & in *Motu Gregorij XIII.* incip. *Deo satis*, fit sermo simpliciter de publicatione, & non præscribitur publicatio singulis annis, ita *Bonac. cit. loc. punct. 4. n. 3.*

6 Episcopus potest punire Regulares violantes clausuram Monialium, virtute *Concil. Trident. sess. 6. cap. 3. de reformat.* & tenet *Leo in Thesaur. for. Eccl. par. 2. cap. 1. num. 56.* vbi etiam dicit, non incurrere Regulare in excommunicationem emanatam in edicto Episcopi, contra adeuntes Monasteria Monialium; si Regularis expresse, ex priuilegio eximatur ab Ordinarij excommunicationibus; secus est de non habentibus hoc priuilegium, de quibus optime *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 16. num. 41.* vbi dicit, quod licet Episcopus non possit excommunicare Regulares habentes tale priuilegium pro accessu, & colloquio cum Monialibus, cum huic priuilegio non sit derogatum per *Concil. Trid. cit. loc.* potest tamen eos punire alia pœna in priuilegio non comprehensa, *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 25. q. 9. per tot.*

7 Episcopus, vt inuiolatam clausuram Monialium custodiat, iuxta dispositionē *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de regul.* duo attendere debet. Primum, circa ipsarum Monialium personas immediate, prohibendo egressum illarum e clausura; & mediate prohibendo ingressum externarum personarum ad Monasteria, non solum ingressum ad interiores partes Monasterij, sed etiam ad exteriores, alloquendo eas in Rota, Cratibus, alijsq; locis, vulgo *Parlatorijs*, nuncupatis. Secundo operando, vt clausura ipsa circumsepta sit, & munita altis mœnijs, ex omni parte, ita vt accessus per ea reddatur impossibilis; & claudatur vna tantum ianua, si fieri potest, eaq; claue, & ferro munita sit, vt optime *Campanil. cit. loc. num. 19. & rubr. 12. cap. 13. num. 89.* quæ ianua, die vna claue, nocte vero duabus claudi debet, nec sine Præfecta aperiri, *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 18. quæst. 1. n. 6.*

8 Quæritur; si mœnia Monasterij confracta sint, & facultates Monasterij non suppetant pro restauratione, quid agat Episcopus?

Resp. procurandas esse Fidelium eleemosynas, aut cogendos esse Monialium consanguineos; quia adhuc durat consanguinitatis vinculum, & remanet obligatio illas conseruandi in debita honestate, vt inquit in terminis *Isidor. Moscon. in suo tract. milit. Eccles. par. 4. lib. 2. cap. 4. vers. primo itaque considerandum*, & facit *text. in cap. si quis derelinquerit, 30. dist.* Verum si consanguinei sint pauperes, compellendus est ille, cuius auctoritate, seu potius voluntate, Monasterium fuit erectum, qui prouidere tenetur necessitates futuras, ita *Campanil. cit. loc. num. 89. in fin. Barbos. de potest. Episc. allegat. 102. num. 10. Tambur. cit. loc. n. 10.*

9 Potest Episcopus, vel Superior Monialium vti opera Secularium ad continendas Moniales intra clausuram, vt *Concil. Trident.* hortatur Principes Christianos, & obli-

& obligat Magistratus Seculares sub pœna excommunicationis ad opem ferendam,& brachium præstandum Episcopo, vel alio Superiori pro defensione clausuræ Monialium,vt legitur in *d.tex.Concilij*, *Tambur.cit.loc.n.*11.

10 Magistratus, qui virtute *præcit. text. Concil.* coguntur in foro conscientiæ excommunicatione ad præstandum opem, & brachium pro defensione clausuræ,sunt personæ publicæ, quæ iurisdictionem secularem exercent, ad *text. in l.eum,qui,ff. de iurisdict. omn.iudic.* De diuersis speciebus Magistratuum vide apud *Bart. in l.* 1. *ff.de offic.eius,cui mandat. est iurisdict. & Specul.tit.de iurisdict.omn.iudic.* Magistratus omnes seculares cuiuscumq; sint generis,&ordinis,si requisiti per Episcopũ, brachium non præstiterint pro defensione clausuræ Monialium, ipso facto incurrunt excommunicationem contentam in *Trident.* eo quod vtatur dictione,*omnes*, quæ est vniuersalis, & nullum Magistratum excludit, ad *text.in l.Iulianus, & l. testamentum,in princ.ff.de leg.*3.

11 Ex quo infertur primo; Prætores,Iudices, Rectores Ciuitatum, Præfectos Prouinciarum, & alios iurisdictionem secularem exercentes, subijci huic excommunicationi,quia comprehenduntur sub generali nomine Magistratuum, vt notat *Bonac.cit.loc.de clauf.q.*1.*punct.*7.*propos.*3. *num.*4.*vers.ex quo.*

12 Infertur secundo, Principes non præbentes auxilium pro clausura Monialium non ligari hac excommunicatione, quia *Concil.* ad hoc non cogit, sed hortatur Principes.Et illi vocantur Principes, qui, proprio iure ius dicunt, & Superiorem in temporalibus non agnoscunt,ita *Nauar. in comment.*4.*num.*46.*de regular. vers.ex quibus nota,Sanch.lib.*6.*cap.*15. *num.*22.

13 Obserua,quod etiam Ecclesiastici, qui secularem iurisdictionem exercent,ligantur hac excommunicatione, si ab Episcopo requisiti pro tali brachio, illud negēt, quoties hanc iurisdictionem exercent titulo secularis potestatis, vt si a Principe constituantur Præsidentes,vel Consiliarij alicuius Magistratus; *Concilium* enim in hoc casu non respicit præcise ad circunstantiam personæ, sed ad qualitatem officij, a quo Magistratus nomen desumitur, *Bonacin.cit.loc.n.*5.

14 Materia huius excommunicationis cõsistit in omissione præbendi brachium, & auxilium, sed quia excommunicatio supponit culpam grauem; merito ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur,quod hæc omissio sit mortaliter culpabilis;vnde si Iudex secularis mandat satellitibus, ꝙ auxilium præstent Episcopo petenti, si satellites fingant brachium præbere, & re vera non præbent, Iudex excusatur, vt obseruat *Bonacin. cit. loc. punct.*7.*propos.*2.*n.*2.

15 Hæc excommunicatio non habet absolutionem Sanctissimo reseruatam; quia de reseruatione ne verbum quidem legitur in *d.text. Concil.Trident.* vt obseruat *Bonac.cit.loc.propos.*4.

16 Ad vltimum,de licentia exeundi,vel ingrediendi in clausuram Monialium;dicēdum est ex *Concil.Trident.cit.loc.* hanc facultatem, licentiam concedendi ad Episcopum spectare, vt patet.Sed vt distinctius procedamus, dicendum est,quoad licentiam dandam Monialibus exeundi e Monasterijs,Episcopo,& Sedi Apostolicæ immediate subiectis, ad ipsum Episcopũ spectare, in suis iure ordinario, in Sedi Apostolicæ subiectis, tanquam ipsius Sedis Apostolicæ Delegatum,virtute citati *text.Concil. Trident.* In Monasterijs vero

17 subiectis Regularibus,hanc facultatem spectare ad Superiorem Regularem, & Episcopum coniunctim: Facultatem vero concedendi licentiam ingrediendi in clausuram in casibus necessarijs competit Episcopo; & in Monasterijs Regularibus subiectis competit tantum Superiori Regulari sine Episcopo, ita *Campanil. diuers.iur.canon.rubr.*12.*cap.*16.*num.*23.*Bonacin.de clauf. qu.*1. *punct.*8. *propos.vnic. num.*1.*ex Nauar. in comment.*4. *de Relig. num.*60. *vers.*3. & alijs apud *Bonac.*

18 Obserua primo,ꝙ in casu,in quo potest Episcopus hanc licentiam concedere,potest etiam & Vicarius illius Generalis; quia Episcopus, & Vicarius eandem habent iurisdictionem;& in Motu *Pij V.* dicitur, causam e Monasterio exeundi approbandam esse ab Episcopo, seu ab alio loci Ordinario, vt Vicario Generali Episcopi, qui vocatur loci Ordinarius, ita probat *Bonac.cit.loc. num.* 2. dummodo habeat speciale mandatum, tenet *Tamb. cit.loc.disp.*23.*quæst.*2.*num.*1.vbi *quæst.*5. adducit conditiones licentiæ ingrediendi intra septa Monialium.

19 Obserua secundo, quod *Campanil.cit. loc.*refert, nostris temporibus vigere morem, pro licentia exeundi Moniales e Monasterio requiri Papam, nisi temporis angustia hoc prohibeat,quia tunc sufficit Episcopum adire, ad quod adducit *Molf. ad Consuetud.Neap.par.*1.*cap.*5.sub *n.*32. *tom.*1.

20 Hæc licentia debet esse in scriptis, maxime exeundi e Monasterio, vt præscribitur in prædicto Motu Pij V. incip. *Decori, & honestati*, in illis verbis, *Causa cognita, & expresse in scriptis approbata*, nec tenet licentia, si solo verbo fuerit data, quia scriptura in hoc casu videtur de forma, ita *Bonacin. cit. loc. num* 2. *&* 3. optime *Tambur. loc. cit. disp.* 20. *quæsit.* 6. *per tot.*

21 Excusatur tamen Monialis, si exeat e Monasterio sine licentia in necessitate adeo vrgenti, & periculosa, vt Superior consuli non possit, ita probat Bonacin. *cit. loc. num.* 5. dummodo post egressum statim admoneat Superiorem, sequitur *Tambur. de iur. Abbatiss. disp.* 20. *quæsit.* 5. *num.* 1. *& seqq.*

22 In concedenda hac licentia debet obseruare Episcopus, quod intercedat grauissima causa, vt colligitur ex obseruato *text. cap. vnic.* & ex *Trident. sess.* 25. *cap.* 5. *de regul.* De hoc quicquid sit de iure antiquo, nouissime in *Constit.* Pij *V. & Gregorij XIII. cit.* & præsertim in dicta *Pij V*, incip. *Decori, & honestati*, tres assignantur causæ legitimæ, in quibus Episcopus potest licentiam dare Monialibus e Monasterio egrediendi.

23 Prima est magnum incendium ipsius Monasterij; hæc enim est legitima, & grauissima causa concedendi licentiam Monialibus exeundi e Monasterio, & ad aliũ locum competentem accedendi; dummodo ibi moretur clausæ, & inclusæ quousq; fuerit eis de Monasterio prouisum; quod intellige, si ignis intus ardens, non potest extingui, ipsis Monialibus intra Monasterium persistentibus, vt obseruat *Campanil. diuers. iur. canon. rubric.* 12. *cap.* 16. *num.* 21. *versic. earumq; prima*, vbi in *fin.* dicit, quod si sufficiens remansit habitatio, non debent Moniales ad alia Monasteria transire, *Tambur. cit. loc. disput.* 20. *quæsit.* 1. *num.* 3. qui tunc dicit, concedi egressum in hoc casu, quando Moniales non exeundo sint morituræ, vel consummendæ.

24 Secunda causa est infirmitas lepræ, quando ita contagiosa est, vt si illius radix e Monasterio non eijciatur, & Monialis infecta non egrediatur, omnes aliæ eodem morbo subijciantur; dummodo infirmitas sit talis; quam si haberet Laicus, extraheretur a populo, & a propria domo, *Tambur. cit. loc. n.* 4.

Tertia causa est infirmitas epidemiæ, cuius nomine intelligitur contagiosus morbus, qui alios inficere solet, vt est pestis, & similes; istæ enim infirmitates sunt iustæ causæ concedendi licentiam Moniali exeundi e Monasterio, quod intellige, quando Monialibus in Monasterio existentibus alia ratione consuli non potest, quam exeundo; nam si infirmæ hæ curari possunt in Monasterio, absq; aliarum infectione, tunc non est concedenda licẽtia, *Tambur. cit. loc. num.* 5. *&* 6. qui idem dicit in quolibet morbo contagioso.

25 Non solum in his tribus casibus contentis in dicta *Constit. Pij V*. potest elargiri facultas Monialibus egrediendi a Monasterio, & clausura, sed etiam in alijs casibus similibus, & vrgẽtioribus, in quib⁹ intercedit eadem necessitas, & militat eadem ratio communis boni Monasterij; nam præsumitur extensio ex rationabili Superioris voluntate, dum militat eadem, & vrgentior ratio; prout communi vsu, ac praxi receptum est, ita *Sanch. in summa, lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 37. *Barbos. de potestat. Episcop.* 3. *par. allegat.* 102. *num.* 16. *Bonac. de claus. quæst.* 1. *punct.* 9. *num.* 6. qui plures adducit rationes, & DD. contra *Zerol. in prax.* 1. *par. vers. Moniales, quæst.* 16. *dub.* 2. & alios, sequuntur etiam alij, quos adducit *Tambur. cit. loc. q.* 2. *in princ.*

26 Hinc infertur, esse iustam causam concedendi licentiam Monialibus egrediendi e clausura, bellum, & hostilem incursũ, quando hostes sunt Hæretici, aut Infideles, periculũq; est, vt nisi Moniales e Monasterio egrediantur, graui damno afficiantur. Hic casus est similis præcedentibus, & in eo vertitur commune bonum Monialium, ita *Azor. par.* 1. *libr.* 3. *cap.* 8. *quæst.* 1. *vers. tertio quæres*, *Nauar. in comment.* 4. *de* Regular. *num.* 48. *Sanch. loc. cit. num.* 44. *Barbos. cit. loc. num.* 20. *Bonac. loc. cit. num.* 7. *Campanil. loc. cit.* & alij contra *Zerol. Tambur. cit. loc.* qui refert tenẽtes, id procedere etiam si hostes non sint Hæretici.

27 Infertur secundo, esse etiam iustam causam concedendi licentiam Monialibus exeundi a clausura, dum totum Monasterium de vno in alium commodiorem locum, & in Monasterium nouiter erectum de Episcopi licentia, transfertur; vt si Monasterium extra Vrbem, vel Oppidum expositum inuasionibus malorum hominum, intra Vrbem, vel Oppidũ transferatur, ita Rodriq. *tom.* 1. *quæst.* 49. *art.* 5. *vers. quarto infertur*, *Sorb. in comp. verb. clausura, cas.* 6. *Tamb. cit. loc. quæst.* 2. *num.* 4. *Barbos. cit. loc. num.* 27. sequitur *Bonacin. cit. loc. num.* 8. & in exemplificato casu disponit *Concil. Tridentin. sess.* 25. *cap.* 5. *de* Regular. *in fin.* Verum *Campanil.*

rubr.

rubr.12. cap.16. num.22. ad fin. dicit practicari, quod in translatione Monasterij de vno in alium locum consulatur Summus Pontifex.

28 Infertur tertio, Abbatissæ, vel Priorissæ posse concedi licentiam exeundi e clausura, ad finem præstandi iuramentum fidelitatis, ad quod tenetur ratione feudi, si per Procuratorem hoc facere non potest, & si iuramento nō præstito amitteret feudum, cum notabili damno totius Monasterij; dummodo præstito iuramento statim redeat, de quo casu fit mentio in hoc *cap. 1. §. verum, de stat. Regul. in 6.* & refert *Bonacin. cit. loc num.9. Sanch. nu.51. Tamb. cit. loc. nu.5.* qui dicit, quod si Superior in hoc casu deneget sine causa licentiam, Abbatissa potest exire sine illa.

29 Infertur quarto, esse validam causam ad concedendam licentiam Moniali pro egressu, si est gratia plantandi, vel ædificandi Monasterium eiusdem Religionis, aut illud reformandi, vel causa regiminis; vt scilicet sit Prælata alicuius Monasterij, vel vt sit Magistra Nouitiarum, vel vt deputetur alicui officio requirenti non modicam integritatem, vt est illud Custodis Portæ, vel Rotæ; hæc enim munia respiciunt publicam Monasterij vtilitatem, & proinde casus est similis præcedentibus, tenet *Campanil. cit. rubr.12. cap.16. nu.21. vers. secunda causa, Sanch. loc. cit. num.45. Nauar. comment.4. de Regul. notab.4. n.48. Bonac. loc. cit. num.10.* & alij contra *Zerol. loc. cit* qui *vers. addo,* dicit, quod finito officio, talis Monialis potest ad suum redire Monasterium, *Tambur. cit. loc. num.7. & 8.* qui ex sententia *Bonacin.* dicit, tutius esse in hoc casu consulere Summum Pontificem.

30 Infertur quinto, iustam causam egrediendi a Monasterio esse, si Monialis ad aliam perfectiorem Religionem transitū faciat, quia hoc conducit communi bono Monialium; nec præsumitur, Papam velle resistere Spiritui sancto excitanti Monialem ad perfectiorem statum, vt optime notat *Bonacin. cit. loc. num.11.* vbi etiam, quod hæc translatio debet esse personalis; vnde infertur, quod secum non potest Monialis transferre dotem datam primo Monasterio. Quomodo sit facienda hæc translatio, consule *Tamb. cit. loc. quæsit.1. disp.21. n.3. & seqq. & quæsit.2. nu.7.* & ibi quomodo ad id requiratur licentia Sacræ Congregationis, vel Summi Pontificis.

31 Infertur sexto, iustam etiam esse causā egrediendi a Monasterio, si hoc fiat in casu *cap. quoniam, de simon.* vbi disponitur, quod Abbatissa, vel alia Monialis committens simoniam in receptione, siue acceptatione Monialis, aliquid loco pretij recipiendo, recepta, & recipiens eijciātur e Monasterio, & in alio arctiori loco perpetuæ pœnitentiæ reponātur; quia in hoc casu militat eadem ratio communis boni, & *text.* non reperitur adhuc reuocatus, vt defendit *Bonac. cit. loc. nu.12. Tamb. cit. loc. disp.21. quæsit.3. n.3.*

32 Dubitatur, num sit iusta causa in Moniali, sicut est in Monachis, expellendi a Monasterio, incorrigibilitas, iuxta dispositionem *text. in cap. cum ad Monasterium, & cap. fin. de stat. Monach.* vbi permittitur Religiosos viros expelli a Monasterijs, si adeo incorrigibiles sint, vt dubitetur tanquam infectas oues, sanas inficere.

33 Respōdeo, *Sanch. lib.6. c.9. n.6.* tenere in rigore, etiam quod in alio Monasterio nō speretur correctio, posse expelli e Monasterio, & in aliud includi. Verū hanc rigorosam sententiam non esse sequendam tenet *Bonac. cit. loc. num.14. vers. ego vero.* Expellere autem propter incorrigibilitatem, Religiosis viris tantum, non Monialibus permittitur; alias magnum clausuræ detrimentum sequeretur, & Moniales efficerētur incorrigibiles, spe exeūdi a Monasterijs; ideo in hoc casu Monialis non est eijcienda, sed detinenda in Monasterij carcere, vt est decisum per R*otam in vna Vlisbonen. Monasterij 19. Nouembr.1625. coram Coccino,* & per *Sac. Congreg. Episc. & Regul. die 27. Maij 1603.* vt refert *Gauant. in Manual. Episcop. verb. Monialium clausura, num.23. Tambur. disput.21. q.4. num.2. & seqq.*

34 Sed si Monialis in suo Monasterio, ex aliqua causa corrigi non possit, & speratur correctio, si ad aliud transferatur, tūc, quia expedit communi bono Religionis vt Monialis sine strepitu corrigatur, potest transferri de vno, in aliud Monasterium, ita voluere *Sorb. Sanch. Mirand. Rodriqu.* & alij apud *Bonacin. loc. cit. num.13.* aduersus *Zerol.* cōtra quos adducit *Tamb. cit. loc. quæs.3. num.4. Decretum Sac. Congreg.* latum *17. Maij 1603.*

35 Obserua, quod secundum dispositionē *Constit. Pij V.* incip. *Circa Pastoralis, & Greg. XIII.* incip. *Sacris Virginibus,* permittitur Monialibus conuersis exire a Monasterio causa petendi eleemosynas Conuentui necessarias, quando per alium commode peti non possunt, cum conditionibus tamen appositis in dictis Constitutionibus, & declaratione *Sac. Congr.* apud *Zecb. cap.3. num.15. vers. nono, tit. de Regul.*

Regul. vt scilicet, non sint plures, quam octo, binæ incedant, nec disiungantur, sint probatæ vitæ, habentes ætatem vltra triginta nouem annos, nec pernoctent extra Oppida, vbi habent Monasteria, nisi de Episcopi licentia, & tunc simul dormiant.

36 Verum hodie hæc causa de raro tanquam iusta approbatur, cum possint per alium eleemosynas colligere, & *Gregorius XIII. in præcit. Constit.* ne Moniales Conuersæ e Monasterio exeant, prouidit Monialium necessitatibus; nam decreuit, vt dimidia pars omnium eleemosynarum in quacumq; mundi parte, quacumq; legis dispositione, vel obligatione pauperibus erogandarum conferatur Monasterijs Monialium in necessitate constitutis, & in eo loco existentibus, in quo prædictæ eleemosynæ distribuendæ sunt; modo tamẽ huiusmodi eleemosynæ certis pauperibus non debeãtur, nec sint ad alios vsus, quam ad alendos pauperes destinatæ; nã si certis pauperibus debeãtur, aut ad alios certos vsus distinctos ab alimentis destinatæ sint, non possunt Monialibus tradi, vt constat in dicta *Const.* & notat *Nauar. cons. 8. num. 2. de stat. Monach. Sanch. loc. cit. n. 56. Bonac. loc. cit. n. 17.*

37 Infirmitas Monialis licet sit grauis, & mortalis, & Medicorum consilio appareat Locum, aut Aerem infirmitati nocere, & alibi posse salutem recuperare, non est sufficiens causa præbendi licentiam dictæ Moniali exeundi a clausura, dummodo infirmitas non sit contagiosa, ita defendit *Campanil. cit. loc. num. 22. Zerol. in prax. Episcop. par. 2. verb. Moniales, ad fin. Rodriq. Sorb. Guttier. Mirand. Barbos. Cened. Sanch.* & alij apud *Bonacin. cit. loc. nu. 18.* contra *Nauar.* & alios, quos videtur sequi *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 20. quæsit. 3. vers. secundum placitum.* Pro quorum opinione adducit *Riccius in prax. 4. p. ref. 194. num. 3.* copiosam *allegationem Nauar.*

38 Secus tamen dicendum est, quando immineret periculum infirmitatis totius Monasterij, vt refert decisũ *Ricc. in collect. decis. collect. 820. de anno 1600.* in Monialibus Ciuitatis Nolæ, quæ, cum in Nolano territorio aquæ excreuissent, & induxissent aeris putredinem, atq; ex hoc in dies incolæ morerentur, a Monasterijs egressæ ad domos consanguineorum in Ciuitate Neapolis, & alijs locis se contulerunt, adducens ad id *Tap. in Pragm. 1. de Monial.*

39 Obserua, quod Monialis, quæ ex supradictis iustis causis, ac cum legitima licentia exijt e Monasterio, tenetur ad illud redire finita causa statim, non metaphysice, sed moraliter, vt cum primum commode potest; ita vt, si per vnum, vel duos dies finita causa non redeat, non dicitur violare clausuram, nec peccare mortaliter, vt optime *Sanch. cit. loc. num. 68.* & sequitur *Bonacin.* etiam *cit. loc. num. 21.* Nec si redeundo, in itinere aliquantulum immoretur, & a recto tramite viginti, aut vigintiquinque millibus deuiaret ad aliquam Ecclesiam colendam, seu ad consanguineos visitandos, quia hoc non fit in fraudem clausuræ, *Tambur. cit. loc. disp. 20. q. 7. in fin.*

Hactenus de licentia egrediendi e Monasterio. Dicendum nunc est de licentia ingrediendi intra clausuram Monialium, quæ conceditur per Episcopum in Monasterijs sibi subiectis, vel per eius Vicariũ; & per Superiorem Regularem in Monasterijs, Regularibus subiectis, vt dictum est supra ex annotato *text. cap. vnic. de stat. Regul. in 6.* & ex *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de Regul. Victorell. de origin. & clauſ. Monial. fol. mihi 31. Tambur. cit. loc. disp. 23. quæsit. 1.*

40 Hæc licentia ingrediendi intra clausuram Monialium non debet concedi per Episcopum, vel alium Superiorem, nisi honestis personis, & concurrente causa rationabili, vt notat *Nauar. in cap. statuimus, num. 59. vers. secundo respondeo 19. q. 3.* Et in scriptis, vt notat idem *Nauar. in cons. 13. de cleric. non resid.* sequitur *Gambarupta de cas. reseruat. cap. 13.* sub *num. 7.* & obseruatur in dicto loco *Conc. Trident.*

41 Verum si Superior longe absit, tunc concedat licentiam generalem in scriptis, & eam tradat Præfectæ Monasterij, vt aduertit *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 16. n. 25.*

42 Dubitatur; quid agendum, quando Superior est absens, & licentiam prædictam non reliquit, & occurrit casus necesse ingrediendi intra clausuram Monialium.

Respondeo, si occurrat casus repentinus, in quo est necesse ingredi intra septa Monasterij, & clausuræ, & Superior est absens, potest Præfecta Monasterij dare hanc licentiam, non tantum in casu necessitatis extremæ, sed etiam moralis, ita tenet *Rodriq. quæst. Regular. tom. 1. qu. 46. in calce ar. 2. & 4.* & sequitur *Campanil. cit. loc.*

43 Obserua, quod hæc licentia non est passim, & semper concedenda, sed durante necessitatis causa, qua cessante debet etiam & cessare licentia, quod non solum in hoc casu, sed in omni alia concessione facta

facta ob necessitatem procedere, ait *Campanil.loc.cit.num.26.& 27.* per *textum in cap.quodpro necessitate 1. q.1. Hostiens. in cap.cum in cunctis, sub num.4. vers. necessitate, de elect. Bart.in l.1. §.nunciatio, n.28. ff.de nou.oper.nunc.*

44 Rationabilis, & necessaria causa ingrediendi intra clausuram Monialium, est infirmitas Monialis, in qua debet concedi licentia Medico ingrediendi, & non solum Medico, siue Medicis ordinarijs Monasterij, sed si infirmitas est grauis, annuente Moniali, est etiam licentia concedenda alijs Medicis, & non tantum certis, & specificatis in licentia, sed omnibus, qui fuerint vocati de ordine Præfectæ Monasterij, ita *Campanil.cit.loc. vers.& cum in secunda.*

45 Sed Medicus ingrediendo Monasteriũ, non debet secum ferre Famulum, Practicum, aut aliam personam, & per Monasterium debet associari a duabus Monialibus antiquioribus, & senioribus, vt per *Campanil.cit.loc. Tambur.d.loc. disput.24. q.6.num.2.*

46 Verum si infirmitas non sit grauis, vt est Quartana, vel alia similis, est deneganda licentia Medico introeundi intra clausuram, vt aduertit *Collector compend. Mendicant. in verb.ingredi Monasteria, notab.1.vers.quintus casus,* quem sequitur *Campanil.loc.cit.*

47 Hinc etiam infertur, quod concedi debeat hæc licentia ingrediendi clausuram Tonsori, causa emittẽdi sanguinem, dummodo talis emissio fuerit per Medicum necessaria iudicata, eamq; expedire, vel si Monialis sit solita sanguinem minuere, in quo casu est etiam permittendum cum consilio Præfectæ, & discretarum Monasterij; & Tonsor recipiatur associatus, vt dictum est de Medico, vt aduertit idem *Collector cit.loc.* Hæc, quæ diximus de Medico, & Tonsore, reperiuntur mandata in Secunda Regula Monialium S.Claræ, & licet vendicent sibi locum in casu particulari, attamen possunt extendi ad alias Constitutiones, & Decreta eiusdem tenoris, vt optime obseruat *Campanil. cit.loc. num.17.ad fin.* & dispositum esse generaliter quoad alias, refert *Tambur. loc. cit. num.2.*

48 Est etiam rationabilis, & iusta causa introeundi clausuram Monialium, quando Monialis tanta detinetur infirmitate, vt ad locum, pro audiendis Confessionibus destinatum, accedere non possit, tunc est danda licentia Confessori, vt intret clausuram. Vnde recte Vrbanus Quartus statuit in Regula, quam fecit pro Monialibus S.Claræ in *rubrica 7.* vt Confessarius ingrediens Monasterium Monialium pro administrando Sacramento Pœnitentiæ, vel alio Sacramento, intrare debeat indutus Alba, Stola, & Manipulo, solus, vel associatus duobus, vel vno saltem idoneo, & Religioso socio, vbi mos est, similiter Alba, vel ad minus Superpelliceo vestitus, qui sic induti semper permaneant coniũctim, vt saltem ad inuicem se videant, & administratis Sacramentis statim egrediantur, ita refert *Collector d.loc.* Plura de ingressu Confessarij intra clausuram, vide apud *Tambur.disp.24.q.2.& seq.*

49 Obserua, quod *glos. in cap. unic.* ubi annotamus, in *verb.causa,* exemplificat iustam causam ingrediendi clausuram in Medico, & Tonsore, vt diximus supra; & deinde subdit, idem in Sartoribus; Ad quod aduertendum est, quod Sartor potest dici duobus modis, & duplicem significat personam; aut enim dicitur Sartor a *Sarrio*, & est idem, q̃ Sarritor, idest purgator, & vulgo, *Zappatore*, significat; vel dicitur Sartor, & improprie, qui alio vocabulo Sutor appellatur, & vulgo, *Cusitore*, dicitur; si igitur *glosa* intellexit de primo Sartore, vtique accedente necessitate pro cultura Hortorum Monialium, semper est illi concedenda licentia; si vero intellexit de secundo Sartore, regulariter non semper procedit dictum *glosæ*, idest cum illo concurrere iustam causam intrandi clausuram; nam si metiri ab extra facile potest, est illi deneganda licentia ingrediendi. Hinc *Campanil.cit.loc.vers.& præterea, ad fin.* valde commendat vsum cuiusdam Monasterij primarij, ac religiosissimi Neapolitani, vbi existente Moniali a latere, & retro ianuam clausuræ, paululum aperta altera parte ianuæ, Sutore vero ab extra, mensuram vestium capere vidit. Verum *Tamb. cit.loc.q.6.num.9.* post *Laiman. Mirand.& Bonac.* per ipsum adductos, simpliciter tenet, non concurrere iustam causam introeundi clausuram in Sutore, quia eius opus compleri potest sine introitu.

50 Similiter iusta, & rationabilis causa concedendi licentiam ingrediendi clausuram Monialium, est, si in Monasterio sit introducenda res ponderosa, quæ a Monialibus, siue Conuersis introduci non potest, nec diuidi, vt congrue introducatur; quod idem est, si hæc res esset extrahenda a Monasterio, vt notatur per *Collector.cit.loc.in verb.ingredi Monasteria Monialium, notab.1. vers.septimus casus,*

Tamb.

Tambur.cit.loc.q.6. num.8. qui id limitat, dummodo portent aliquid in vtilitatem Monasterij; quod generaliter dicendum est in quocumque Opere ædificij, aut refectionis, vel alterius cuiuscumque rei, siue Operis intra Monasterium faciendi, quod extra commode fieri non potest, vt aduertit *Campanil.cit.loc.* & *num.26.* vltra prædicta, exemplificat in Fabrislignarijs, Fabrismurarijs, Putearijs, Insitoribus, atq; Putatoribus Hortorum, & similiũ. Quibus ordinarijs Medicis, operarijs, & alijs supradictis singulis quibusque trimestribus renouari debet licentia huiusmodi, vt decisum fuisse a *Sacr.Congreg.Regul. in vna Camarinen.* 27. *Martij* 1588. refert *Sell. select.canon.c.*18.*n.*28.

51 Obseruandum est generaliter, quod in prædictis casibus, ac alijs necessarijs, finito Opere, ac satisfacta necessitate, statim, atque illico, ingressor debet exire, nec alibi se diuertere potest, & omnino prohibetur intra clausuram dormire, aut comedere, vt aduertit etiam *Collector citato loc.*

52 Quæritur; si per Sedem Apostolicam concedatur licentia alicui mulieri Comitissæ, Ducissæ, siue Marchionissæ ingrediẽdi Monasteria Monialium certis vicibus, v.g. bis, intelligitur ne illa particula, *bis*, collectiue, an distributiue?

Resp. Illam particulam, *bis*, intelligi collectiue, idest de omnibus Monasterijs concessis; non autem distributiue, idest de singulis, ita expresse reperitur dispositum in *Bulla Pij V.* 52. vel 33. incip. *Facultatũ*, vbi additur, ꝙ mulieres aliter tales licentias interpretantes, aut illis vtentes, seu abutentes, incurrant ipso facto pœnas, ex *Concil.Trident.* & *Constit.Apostol.* inflictas intrantibus sine licentia.

Nec sufficit ad incurrendas has pœnas, interpretatio tantum speculatiua, vt videtur sentire *Cherubin.ad d.Bull.* sed debet esse interpretatio practica, seu non separata ab ipso vsu; quia dictio alternatiua, *aut*, vel *seu*, posita post genus, resoluitur in expositiuam, seu declaratiuam, *Rot.recent. par.*1. *dec.*300. *num.*26. & in simili vide apud *Seraph.dec.*393. *num.*7.8. & 9. Cætera ad hanc materiam, vide apud *Tambur. cit.loc.*

SVMMARIVM.

1 *Optio quid sit. Quomodo possit introduci Consuetudine, & Statuto, num.*2.

3 *Optandi Consuetudo quanto tempore præscribatur.*

4 *Optio, an possit fieri de prabenda peiori, & minoris redditus.*

5 *Optio competit antiquiori* Canonico. *Et quis dicatur antiquior.*

6 *Optionis terminus est viginti dierum, datus omnibus, non singulis* Canonicis. *Et incipit currere a die scientia, nu.*7. *Qui terminus potest abbreuiari a* Capitulo, *vel ab Episcopo, num.*8.

9 *Optio, an possit fieri per* Canonicum, *qui non est in sacris.*

10 *Optio, an possit fieri per* Canonicum, *qui litigat suum* Canonicatum.

11 *Optare, an possit excommunicatus.*

12 *Optare, an possit* Canonicus, *habens Coadiutorem cum futura successione, maxime prabendam minorem, num.*13.

14 *Optare nolens* Coadiutus, *quid agat* Coadiutor.

15 *Optio cessat in prabenda, vbi est* Coadiutor *cum futura successione, & in resignatione ad fauorem, n.*16.

17 *Optio non cadit in Beneficijs reseruatis, nec Consuetudine potest contrarium introduci.*

18 *Optari possunt præstimonia, etiam in mense reseruato.*

19 *Optio an, habeat locum in Beneficijs deuolutis ad Papam, ob neglig ẽtiam inferiorum.*

20 *Optio an tollatur per expectatiuam. An locum habeat in membris separatis, aut prabenda vacante in Curia. Et an tollatur per clausulas derogatorias, n.*21.

22 *Optari non potest Prabenda Theologalis, vel Pænitentialis. Nec Theologus, aut Pænitẽtiarius potest aliam optare, dimissa prima, nu.*23. *Quod non procedit in præstimonio, nu.*24.

25 *Pensio a quo solui debeat, ab optante prabendam, vel a titulari, late.*

26 *Præstimonium optatur in mense reseruato. Et differt a prabenda, num.*27.

28 *Titularis non tenetur ad pensionem impositam super prabenda optata, etiam*

etiam si optet nouam illam præbendam.

29 *Capitulum, an possit impedire optionem, ex quo optans vult dimittere prabendam a se ipso granatam pensione.*

ARGVMENTVM.

De Optione canonica. Notatur quomodo illa a Consuetudine sit, vel a Statuto. Quanto tempore præscribatur. Quis possit optare. Quis dicatur antiquior Canonicus in his terminis. Intra quãtum tempus debeat fieri optio. An possit optare habens Præbendam litigiosam. Excommunicatus. Coadiutus, vel Coadiutor. In quibus Præbendis non cadat Optio. Et si Præbenda optata erat pensione grauata, quis illam soluat. Et an possit Episcopus statuere Optionem.

ANNOTATIO VI.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. vlt. de Consuet. in 6.

OBserua, quod in hoc *text.* mandauerat *Bonifacius VIII.* recipi quendam in Canonicum Pictauen. ac illi primam Præbendam vacaturam assignari, vacante deinde Præbenda, non obstante tali prouisione Papæ, fuit optata per Canonicum antiquiorem prædictæ Ecclesiæ, iuxta consuetudinem illius; ex quo DD. communiter adducunt hunc *text.* pro base materiæ optionis, in quo aliqua practicabilia einsdem materiæ notantur, de ea tractant *Monet.* particulari *tract. de opt. cano. Gonzal. ad Regul.* 8. *Cancell. glos.* 34. *Zerol. in prax. verb. canonica, Paris. de resign. libr.* 2. *q.* 20. *Barbos. de Canon. & Dignit. c.* 30.

1 Primo; optionem, consuetudinem particularem alicuius Ecclesiæ esse, cuius virtute, vacante Præbenda, antiquior Canonicus dimissa sua Præbenda, si habet, recipere, & optare potest vacantem, eamq; retinere, ac si esset legitime prouisus; vnde hic ordo optandi in ea Ecclesia seruandus est, vbi viget talis consuetudo, quæ optio non solum solet esse inter Præbendas, sed etiam inter Canonicatus, vt est in Ecclesia Salamantina, de qua in *decis.* 411. *par. diuer.*

2 Secundo; hanc optionem, non tantum posse introduci consuetudine, vt in hoc *cap. vnic.* sed etiam statuto, vt in *d. dec.* 411. *diuers.* vbi *Innocentius VIII.* statuerat, quod in Ecclesia Salamãtina ad Dignitates assumerentur Canonici ad Canonicatus Portionarij, ad Portiones Clerici seruientes in dicta Ecclesia.

3 Tertio; hanc consuetudinem optandi habere locum in illa Ecclesia, vbi est legitime præscripta, quæ consuetudo cum nõ sit contra ius, sufficienter dicitur præscripta spatio decem annorum, ita tenet *glos. in d. cap. vnic. verb. consuetudo,* sequendo *Ioan. Andr.* & alios, *Rot.* apud *Put. dec.* 196. in Præbendis, quæ non sunt vnitæ, & annexæ Canonicatibus, *Cassad. decis.* 17. *de Praben.* Et hæc de optione Præbendarum. Sed quando mutatur Titulus, aut Canonicatus, quia optio est contra ius, requiruntur ad hanc consuetudinem quadraginta anni, late *Garz. de Benefic. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 459. *vers. sed obiter.*

4 Dubitatur ex hocmet *textu,* vbi dicitur, quod Canonici meliores, si voluerint, possint optare Præbendas. Quid dicendum; & nunquid Canonicus possit optare Præbendam peiorem?

Resp. per *text. in c. cui de non, de Preb. & dignit in* 6. videtur dicendum quod non; nam in *d. text.* mandatur alicui prouideri de Præbenda certi valoris, & deciditur, quod non valet prouisio facta de Præbenda minoris valoris, etiam volente prouiso. Sed non obstante *d. text.* qui loquitur in mandato, cuius fines diligenter sunt seruandi, *l. diligenter. ff. mand. cap. cum dilecta, de rescrip. in* 6. dicendum est in Ecclesia, vbi est consuetudo optandi, Canonicum non solum posse optare Præbendam meliorem, sed etiam peiorẽ, si vult, vt bene aduertit *glos. in dict. cap. vlt. verb. meliores,* quia cui licet plus, licet etiam, & minus, per *text. in cap. cui licet, de reg. iur. in* 6. tenet *Ioan. Andr. in d. cap. fin.* Contrarium tenet *Rota in nouis decis.* 3. *de consuet.* alias 227.

5 Quarto; hæc facultas optandi datur antiquiori Canonico, si vult optare, quod si non vult optare, immediate sequentes, gradatim, & successiue, possunt optare, & non dicuntur antiquiores ratione ætatis, sed ratione temporis, quo in Ecclesia militarunt, vt bene aduertit *glos.* in hoc *cap. vlt. in verb. antiquiores.* Vnde infertur, quod ille dicitur antiquior Canonicus, qui prior adeptus est possessionem Canonicatus, licet sit posterior prouisus; & ratio est, quia qui prior adeptus est posses-

sionem, dicitur prior militasse in Ecclesia, *Geminian. in cap. cum tua, de sponsalib. in 6. num. 11.* Caualer. dec. 109. num. 1. *Barbos. de canon. & dignit. cap. 30. n. 16. & 11.*

6 Quinto; datur terminus Canonico optare volenti viginti dierum; qui terminus non datur singulis Canonicis, sed omnibus optare volentibus; nam si vnicuique Canonico darentur viginti dies ad deliberandum, an optare voluerit, sequeretur inconueniens, quod laberentur anni, & non fieret prouisio, vt bene aduertit *glos.* in hoc *cap. fin.* ex mente eiusdem *cap. in vers. viginti, & seq.* Vnde est, quod elapsis viginti diebus, si primus, & antiquior Canonicus nõ optauerit; statim optat secundus, qui si statim non optat, optare potest tertius, & sic de singulis, *Barbos. cit. loc. num. 5.*

7 Sexto; hic terminus viginti dierum nõ currit optare volẽti a die vacationis Præbendæ, sed a die sciẽtiæ vacationis, vt notat Rota *in nouis dec. 1. alias 23. de rer. permut. num. 7.* seu a die verisimilis scientiæ vacationis, vt post *Gonzal. & Zerol.* firmat *Barbos. cit. loc. num. 6.* vbi dicit, ad id non sufficere fictam scientiam, de qua in *Clement. vnic. §. cæterum, de concess. præb.* Nec tẽpus prædictum currere impedito.

8 Septimo; Capitulum, & multo magis Episcopus potest hunc terminum dierum viginti datum optare volenti abbreuiare, & illum restringere, etiam ad duos dies, vt habetur in *d. glos. vlt. cap. vlt. Barbos. de canon. & dignit. cap. 30. num. 5.* qui tenet, quod prorogari potest per duos dies.

9 Quæritur. An Canonicus, qui non est in sacris, & iuxta *text. Concil. Tridentin. sess. 22. cap. 4. de reformat.* vocem non habet in Capitulo, possit optare?

Resp. posse Canonicum, quamuis non sit in sacris, optare maiorem Præbendam, non secus ac si esset in sacris, si statutum, aut consuetudo particularis non obstaret in contrarium, cum actus optandi competat Canonico ex Præbenda, non ex voce Capituli, ita *glos. in Clement. vt hi, qui, in verb. Capitulo, de ætat. & qualit.* & ibi communiter DD. vt testatur *Gonzal. ad Regul. 8. Cancel. glo. 34. in fin. n. 128. & 139. Garz. de Benefic. par. 3. cap. 4. num. 31.* sequitur *Gratian. disceptat. forens. cap. 482. num. 23.* Caual. dec. 109. num. 4. vbi deciditur, præferendum esse antiquiorem Canonicum, licet sit posterior in sacris Ordinibus, *Barbos. cit. loc. n. 15.*

10 Dubitatur. An Canonicus, cui fuit motalis super Canonicatu, & Præbenda, quam possidet, vacante alio Canonicatu, & Præbenda, possit optare vacantem relicto litigioso.

Resp. posse, si constet de suo bono iure super Canonicatu, & Præbenda, quam possidet; secus vero si constet de suo malo iure; vel fuit declaratum nullum ius illi competere super Canonicatu, quem relinquere intendit per optionem alterius, vt notat *Put. dec. 194. & Bisignet. decis. 5. de consuet.*

Obserua, quod natura optionis est, vt successiue vnus Canonicus post alium, prout quisquis antiquior, siue anterior est, optet; & quilibet Canonicus habet facultatem optandi, nisi expresse reperiatur prohibitus, ita *Rot. diuer. dec. 411. num. 1. & 7. 1. par. Barbos. cit. loc. num. 7. & seqq.*

11 Quæstio est non leuis inter DD. an excommunicatus possit optare. In qua dicendum est, si per optionem non mutatur titulus, sed tantum optio fit quoad Præbendam, & tunc excommunicatus potest optare, quia talis optio non videtur noua collatio, ita *Rota in nouis dec. 5. de præben.* alias 195. & in *antiquis 8. de senten. excom.* alias 126. *DD.* in hoc *cap. vlt. Domi. in fin. & Franch. num. 6. Gig. de pension. qu. 63. num. 15. Monet. de opt. canon. cap. 4. qu. 21. num. 20. Garz. de Benefic. cap. 13. num. 48. par. 7.* qui *vers. seq.* dicit hanc opinionem habere locum, & procedere, etiam si excommunicatus esset notorius, seu denunciatus, contra *Costam in lectura cap. referente, de præb.* & alios.

Sed si per optionem mutatur titulus, & debet fieri noua collatio, vt est quando Canonicus optat Dignitatem, & Portionarius Canonicatum, &c. & tunc excommunicatus poterit declarare suam voluntatem ad optionem, seu illam acceptare, non tamen potest sibi facere prouidere de Beneficio optato, sed differri debet prouisio, donec sit absolutus, vt aduertit *Garz. de Benefic. cit. loc. vers. vbi vero,* qui dicit, ita intelligendam esse opinionem eorum, qui volunt excommunicatum non posse optare, *Ricciull. de iure person. libr. 4. cap. 11. per tot. Barbos. cit. loc. num. 18.*

Vbi vero optio solum operatur retentionem vnius Beneficij, & dimissionem alterius, vt in terminis *cap. referente de præb.* tunc *Garz. d. loc.* indistincte tenet valere optionem factam ab excommunicato, quia tunc nullum Beneficium acquirit, sed potius dimittit, *Vgol. de censur. tab. 3. cap. 13. §. 2. n. 7.*

Ad *textum in d. cap. referente, de præb.* vbi excommunicatus ante optionem fuit absolutus. Resp. illud factum fuisse, non

quia

quia absolutio esset necessaria ad valorem optionis, sed quia erat excommunicatus propter eandem causam, quæ pendebat coram Papa, iuxta *cap. prudentiam, §. 6. de offic. delegat.* ex *cap. venerabilib. de sent. excom. in 6.* & per alia, quæ ad id adducit *Garz. cit. loc. vers. non obstat & Moneta de opt. canon. cap. 4. n. 30. & 32.*

12 Quæritur, an Canonicus, qui habet Coadiutorem cum futura successione, possit optare nouam Præbendam, dimissa prima. Notauimus in *2. par. Annotat. 11. vers. nec fructus.*

Respõdeo, hanc q̃stionẽ mouet *Gonzal. glos. 34. 18. quæst. num. 97. ad Reg. 8. Cancel.* eamq; refert *Garz. de Benefic. par. 4. cap. 5. num. 118.* ex quibus dictis, aliquantulum intricatis, colligi potest, quod si Coadiutus intendit optare nouam Præbendam, ad quam forsan non potest succedere Coadiutor, dimissa prima, ad quam potest, & debet Coadiutor succedere, & in hoc casu Coadiutus non potest optare, quia non potest dimittere Præbendam, ad quam ius habet, & est adiudicata Coadiutori per coadiutoriam cum futura successione.

Aut vult optare nouam Præbendam, dimissa prima, ad quam optatam potest succedere Coadiutor, eamq; loco primæ subrogare, & vtiq; potest optare, cum nulla sit ratio, vel inconueniens, quod obstet, nec gratia coadiutoriæ, quæ principaliter ad fauorem Coadiuti fuit concessa, vt habetur ex *Put. decis. 98. libr. 2.* & ex *Rota in vna Salmantina Coadiutoria 2. Iunij 1593. coram Penna,* debet illi esse nociua, ex *reg. quod ob gratiam, lib. 6.*

13 Dubium tamen potest esse in hoc casu, an possit Coadiutus, dimissa Præbenda pinguiori, optare nouam minoris redditus. Hæc difficultas non tangitur a DD. nam iuridice præsumunt neminem velle perdere.

Resp. in hoc casu Coadiutum minime posse optare Præbendam minoris valoris, dimissa prima pinguiori; quia hoc est in præiudicium Coadiutoris, qui ius habet ad Præbendam, & est illi adiudicata per coadiutoriam, vt diximus supra ex *Garz.*

14 Vlterius aliam, & fortiorem possem adducere difficultatem in hoc casu, an scilicet vacante Præbenda pinguiore, si Coadiutus non vult optare, & meliorare Præbendam in præiudicium Coadiutoris, quid in hoc aget Coadiutor?

Resp. si Coadiutor habet facultatem in coadiutoria optandi, vt fuisse solitum in aliquibus casibus testatur *Garz. d. loc. num. 119.* & colligitur ex *d. dec. Rota in vna Salmantina*, potest per se optare, etiam nolente Coadiuto, alias illa facultas optandi frustratorie data esset Coadiutori; si vero Coadiutor non habet hãc facultatem optandi in coadiutoria, & tunc si Coadiutus non vult optare, nec & ipse posset, quia nullum ius habet ad optionem. Verum si Coadiutus non vellet optare in odium, & fraudẽ Coadiutoris, quia fraus patrocinari nemini debet, ideo permitterem, Coadiutorem posse comparere coram legitimo Superiore, & compellere Coadiutum ad optandum. Si Coadiutus consensiat, vel non dissensiat, Coadiutorẽ posse optare per se in beneficium Coadiuti, notatum est *2. part. Annotat. 11.*

15 Obserua, quod Præbenda vacans etiam in mense Ordinarij per mortem Canonici, qui habet Coadiutorem cum futura successione, non potest optari, quia per coadiutoriam censetur sublatum ius optandi, vt est decisum per *Rotam in vna Capuana optionis 23. Martij 1609. coram Lancellotto,* notatum est latius *2. part. Annot. 11.*

16 Similiter optio non habet locum in resignatione ad fauorem certæ personæ, ex *decis. Caputaq. 282. par. 2. & dec. Caual. 116. num. 3.* Nec in quacumq; Præbenda resignata in Curia, aut alio modo vacante in Curia, vt disponitur in hoc *cap. vlt.* vbi DD. omnes, aduertit *Paris. de resign. Benefic. lib. 1. quæst. 4. num. 55.* Nec in permutatione coram Ordinario, *Barbos. de canon. & dignit. c. 30. n. 24. in fin.*

In Beneficijs reseruatis, siue generaliter, siue specialiter Motu proprio non cadit optio, est commune DD. in hoc *c. fin. Gig. de pensionib. q. 63. num. 9. Paris. de resignat. Benefic. l. 2. q. 10. Garz. par. 5. cap. 1. num. 40. Rota dec. 1. in nouis de rer. permut. num. 4.* vbi *Add. num. 9. Cassador. de cis. 4. de concess. præben. Put. dec. 4. lib. 2. Mohedan. decis. 27. de præb.* alias 297. vbi expresse, quod optio non habeat locum in Beneficijs vacantibus in octo mensibus reseruatis, *Monet. de opt. canon. cap. 3. qu. 3. & c. 8. q. 1. a num. 6. Gratian. discept. foren. cap. 52. num. 7. & 8. Barbos. de canon. & dignit. cap. 30. num. 22.* qui alios citat, & testatur decisum.

17 Supradicta adeo procedunt, vt nulla consuetudine ordinaria, siue immemorabili possit optio introduci in Beneficijs reseruatis, vt tenet *Gratian. cit. loc. num. 8.* & sequitur *Garz. eod. loc. n. 454.* referẽs sic

fuisse decisum pluries per *Rot.* & plura adducens ad hanc materiam,& rationem affert, quia contra hanc consuetudinem obstant Regulæ Cancellariæ per singulos Pontifices renouatæ.

18 Hanc reseruationem non procedere in Præstimonijs, ait idem *Garz. cit. loc. num.*457. illa enim optantur,etiam in mẽsibus reseruatis, quia Præstimonium non est annexum Canonicatui, & Præbendæ æque principaliter, & vt titulus distinctus,sed accessorie, & per modum incorporationis, & suppressionis, ac tanquam prædium pro præbenda temporali applicatum tali Canonicatui,& Præbendæ non perpetuo,& inseparabiliter,sed pro vita illius Canonici, & sic non cadit sub reseruatione. Hæc *Garz.*

19 Nota,quod *Ioan. Andr. in loc cap.* super *verb. vacantibus,* dixit, quod optio habet locum etiam in Beneficijs deuolutis ad Papam,ob negligentiam inferiorũ, quod videtur mirabile, & non posse practicari, secundum *Addent. ad decis. nou. Rot. dec.*1. *de rer. permut.* alias 23.*num.*7. sed *Io. And.* absolute sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib.*3. *cap.*13.*num.*14. qui alios citat,& *de canon. & dignit. cit. c.*30.*n.*14.

20 Non tollitur optio per mandatum de prouidendo,seu expectatiuam,& reseruationem,etiam Motu proprio deBeneficijs incertis vacaturis pro aliquo,vt per *Garz. cit. loc. num.*451. & alios apud eundem *Crescent. dec.*9. *de conceß. prab.* vbi refert, alias fuisse per *Rot.* iudicatum.

21 Obserua generaliter, quod hæc optio non habet locum in membris separatis a Canonicatu,& Præbenda,vt notat *Ricc. in collect. decis. par.*4. *collect.*917. vbi dicit, quod nec habet locum in Præbenda vacante inCuria;hæc enim non potest optari,*Rot. in nouis dec.*4.*de consuet.* alias 296. male adducta per *Ricc.* pro *dec.*3. Et vltimo,quod hæc consuetudo in Ecclesia,in qua adsunt maiores, & minores Præbendæ,tollitur per clausulas derogatorias in Literis Apostolicis positas, ita in *dec. Rota in nouis* 5.*de consuet.* alias 300.

22 Optio non se extendit ad Præbendam Theologalem, & Pœnitentialem; hæ enim non possunt optari per Canonicos, cum vacant, prout pluries fuisse decisum per *Rot* refert *Garz. de Benefic. par.*5. *c.*4. *num.*132. *Monet. de option. cap.*3. *quæst.*6. *a num.*98. *Barbos. cit. cap.*30.*num.*20. & notatum est 2.*par. Annot.*16.

23 Similiter Theologus, vel Pœnitentiarius non potest optare aliam Præbendã, dimissa Præbenda illi assignata pro Lectura, vel Pœnitentiaria; retento officio Pœnitentiariæ, vel Lecturæ, vt post *Nauar. cons.*14.*de reb. Eccles.* sequitur *Garz. de Benefic. loc. cit. num.*133. non solum retento ipso officio Pœnitentiariæ, vel Lecturæ,sed nec etiam dimisso,vt declaratum esse per *Sac. Congreg.* pluries, refert *Garz. cit. loc. num.*134. contra *Monet.* sed vide quæ latius notata sunt *par.*2. *Annotat.*10.

24 Hæc regula de non optando Præbendam Pœnitentialem, & Theologalem, non procedit in Præstimonio; nam Theologus, vel Pœnitentiarius potest aliud optare Præstimonium,relicto primo;& e cõtra,Præstimonium Theologi, & Pœnitentiarij potest optari,quando vacat, ab alio Canonico, vt seruari in Ecclesia Cordube. in qua non optantur Præbendæ, sed Præstimonia, refert *Garz. cit. loc. nu.* 135.

25 Hic obiter quæri potest, an pensio imposita super fructibus, & distributionibus quotidianis Canonicatus, & Præbendæ; si talis Canonicatus, & Præbenda vacent, & Præbenda fuerit optata per antiquiorem Canonicum,& de Canonicatu fuerit alius prouisus, solui debeat a possessore Canonicatus, an per optantem, & possessorem Præbendæ, an potius diuidenda inter eos, iuxta ratam fructuum.

Et dicendum est, pensionem esse onus reale, vt communiter aduertunt DD. notant *Gonzal. ad Regul.*8.*Cancellar. glo.*24. *num.*46.*in fin. Roman. cons.*388.*n.*9. *Paris. de resign. Benefic. lib.*6. *q.*2. *num.*94. *vsque ad* 97. *Gratian. discept. foren. cap.*805.*nu.*4. sed onus reale est soluendum a possessore rei, super quam onus est impositum, nec potest possessor liberari a tali onere, quauis causa, vel priuilegio, vt habetur in *l. his oneribus, in princ. & in l. sunt, ff. de vacation. muner. & in l.*2. *& in l. neque, & l. penul. C. de muner. patrimon. lib.*10. refert *Paris. cons.*52.*num.*1. *lib.*1. dicens,nec pacto posse possessorem liberari ab onere reali,ex *l.*1. *C. fine censu, vel reliq.* ergo pẽsio est soluenda per possessorem Canonicatus, & possessorem Præbendæ, quando fuit imposita super fructibus Canonicatus, & Præbendæ; esto transeat per optionem ad quemcumq; quia transit cum onere suo,& proinde pensio est diuidenda a prædictis possessoribus pro rata fructuũ; hanc opinionem expresse tenent *Gig. tract. de pension. quæst.*39.*nu.*5. *&* 6. *qu.*40. *num.*1. *& quæst.*43. *num.*2. *& quæst.* 47. *num.*2. *Riminald. iun. cons.*298.*n.*6. *Decian. cons.*37. *num.*14.*lib.*2. *Monet. de distribut. quotid. par.*3. *quæst.*8. *num.*22. *& de option. canon. cap.*7.*q.*3. *Leo Thesaur. for. Eccles.* par.

par. 2. tit. de pension. cap. 7. num. 44. & seqq. Gonz. & Paris. de resignat. locis supra citatis, & est commune.

Sed cum hic casus occurrisset in facto in Insigni, Nobili, & ex omni parte Spectabili Reuerendiss. Capitulo Capuano, vbi ego ipse primus Primicerius, licet indignus, eram; audiui hanc communem, & indubitabilem opinionem positam esse in quæstione, & quidam Legisperitus Canonicus optans Præbendam grauatam pensione, recusabat illam soluere pro rata fructuum Præbendæ optatæ, asserens totam pensionem soluendam esse per Titularem, & adducens pro sua opinione *decis. Mantic.* 273. vbi pensionem impositam super fructibus, & distributionibus quotidianis Canonicatus, & Præbendæ, & Præstimonij illis annexi, optato Præstimonio, fuit iudicatum non esse diuidendam pro fructuum rata inter optantem Præstimonium, & possessorem Canonicatus, & Præbendæ, sed integram soluēdam esse a possessore Canonicatus, & Præbendæ.

Argumentum sane ita friuolum, vt responsione non indigeat; attamen ad exuberantiam dico, quid commune habet Præbenda cum Præstimonio, vt possit ab hoc ad illam deduci argumentum? maxime cum Præstimonijs Ecclesiæ Cordub. de quibus loquitur *decis. Mantic.* illa enim vt refert *Garz. de Benefic. part. 5. cap. 1. num. 456. & 457.* non sunt annexa Canonicatui, & Præbendæ æque principaliter, sed accessorie, & per modum incorporationis, & suppressionis, ac tanquam prædium pro Præbenda temporali applicatum tali Canonicatui, & Præbendæ non perpetuo, & inseparabiliter, sed pro vita illius Canonici.

26 Vnde est, quod Præstimonium, etiam si vacauerit in mense reseruato, & in quo non cadit optio, potest nihilominus optari, vt dictum est supra; quod secus est in Præbenda, vt per *Garz. d. loc.*

Similiter Præstimonium, maxime in dicta Ecclesia Corduben. est quædam tēporalis portio prædij; Præbenda vero est titulus beneficialis, vt notat eadem *decis. Mantic. in vers. sed cum dic, circa med.*

27 Si ergo Præstimonium, & Præbenda sunt inter se dissimiles, quomodo potest inter ea adduci argumētum a simili? quod non procedit, etiam inter similia, quando datur dissimilitudo etiam parua; secundum *Felin. in cap. præterea, de sponsalib. num. 11. vers. quinto limita.*

Confiteor calamum meum erubescere, dum nitor respondere tali argumento, si ipsemet *Mantic. cit. loc. vers. sed cum dic, & vers. vnde non obstat,* dicit; vt patet iuste legenti, quod decisio procedit tantum in tali Præstimonio temporali, non in Præbenda, quæ secum ducit onus reale pensionis ad quemcumq; transat, vt concludit in *fin. d. vers. vnde non obstat.*

28 Igitur dicendum est, prædictam *decis. Mantic.* non obstare communi opinioni, pensionem diuidendam esse inter optantem Præbendam, & Titularem pro rata fructuum; quæ procedit, etiam si Titularis aliam optauerit Præbendam, in casu, in quo Præbendæ sunt distinctæ inter Canonicos, & Capitulum non habet illarum administrationem; & ratio est, quia cum pensio sit onus reale, vt diximus supra, & sequatur Beneficium, super quod est imposita & illius bona fructus producentia censeantur hypothecata pro pensione & Titularis, siue nouiter prouisus nullum fructum percipiat ex Præbenda, & bonis illius, hypothecatis ad pensionis solutionem, merito dicendum est non teneri ad ratam pensionis pro Præbenda nouiter optata, supra quam pensio non erat imposita, vt tenet expresse *Leo in Thesau. for. Eccles. par. 2. cap. 7. num. 47.* ex *Monet. & Gig.* ibi adductis. Non procedit opinio principalis, quando Canonicus, qui pensioni consensijt, viuens dimisit Præbendam, & aliam optauit retento titulo, quia tunc Titularis tenetur soluere pensionē secundum dicta per *Lotter. de re Benefic. lib. 1. quæst. 19. a num. 30. vsque ad 35. & Barbos. loc.* infra *citand.*

29 Obserua, Capitulum posse impedire Canonicum, qui consensit reseruationi pensionis super eius Canonicatum, & Præbendam, si vult aliam optare Præbendam, dimissa illa, quam grauari consensit, quia cum dictus Canonicus consenserit oneri pensionis, non potest Præbendam facto suo tali pensione oneratam dimittere, & liberam optare, cum alteri per alterum iniqua conditio inferri non possit, nec æquitas concedat aliquem cum alterius iactura locupletari, *l. nam hoc natura, ff. de cond. indeb. & Menoch. cons. 27. nu. 36.* ita tenet *Leo cit. loc. num. 48.* cuius opinio habet difficultatē, quia Canonicus optando vtitur iure suo; procederet tamen quādo adesset suspicio fraudis, vt quia Canonicus consensit pensioni, quia de proximo per optionē sperabat dimittere Præbendam, ita *Barbos. de canon. & dignitat. cap. 30. num. 17.* & sine dubio procedit etiam, quando dimittitur Præbenda, retento

tento eodem titulo, quia tunc pensio remanet dimittēti, qui consensijt illius impositioni, iuxta supra dicta.

Obserua, posse Episcopum statuere optionem in sua Ecclesia inter Præbendas, quia in hac optione non mutatur titulus. Non potest tamen illam statuere inter Canonicatus, aut Beneficia, quia in hoc casu mutatur titulus, quod cum sit contra ius, Episcopus non habet potestatem statuendi contra illud. quod procedit in Præbendis conferendis per ipsum Episcopum, ita Garz. *de Benefic.* 5. *par. cap.* 1. *num.* 459. *vers. quando vero,* & *vers. ita consultus*, idem dicit de Capitulo Sede vacante.

SVMMARIVM.

Citatio per edictum in quibus casibus permittatur.

2 *Citatio per edictum emanatur, quando contradictor est incertus, nec certificari potest.*

3 *Citatio per edictum non datur, nisi capta informatione de non tuto accessu. Et quando statur relationi Cursoris. Et sufficit, quod accessus non sit tutus ipsi Cursori, licet sit tutus alijs, num.* 4.

5 *Citatur per edictum impediens citationem, etiam sine dolo.*

6 *Vagabundus quomodo citetur.*

7 *Citatur per edictum continens se domi.*

8 *Citatur per edictum Beneficiatus non residens. Et quomodo ad finem priuandi eum fructibus, vel Beneficio.*

9 *Citatio per edictum an sufficiat in causa priuationis, vel in sententia diffinitiua.*

10 *Citandus non est per edictum, qui potest inueniri cum notabili diligentia.*

11 *Citatio per edictum debet continere competentem terminum, alias est nulla, & potest appellari.*

12 *Citationis per edictum modus, & forma.*

13 *Citatio per edictum debet affigi ad valuas Ecclesiæ Maioris, vel ad valuas Ecclesiæ Beneficij, si citatur Beneficiatus, n.* 14.

15 *Citatio in locis vicinis quomodo facienda. Et quot in locis, num.* 16.

17 *Citari per edictum an possit Capitulum.*

18 *Citare per edictum non potest Delegatus absque speciali commissione. Et de differentia inter Delegatum Papæ, & inferioris.*

19 *Communitas campestris quomodo citetur.*

20 *Citatio per edictum potest relaxari in casu, in quo est permissa citatio per proclama.*

21 *Citatio per edictum inducit præsumptam notitiam.*

ARGVMENTVM.

De citatione per edictum. Notatur qui de illa tractent. In quo casu sit permissa. Et an possit fieri contra incertum, qui certificari de facili potest. Et quid quando locus, in quo debet fieri citatio, non habet tutum accessum. Et an contra vagabundum, vel inclusum in domo, vel Clericum nō residentem. Et quando vigore huius citationis possit procedi ad sententiam diffinitiuam. Quomodo exequatur hæc citatio. Et quando est exequenda in locis vicinioribus. Quæ dicantur loca viciniora. Quot in locis sit exequenda. Quando hac citatione possit citari Capitulum. A quo Iudice decerni possit. De modo citandi Vniuersitatem campestrem, & alia.

ANNOTATIO VII.

§. VNIC.

Ad Textum in cap. vlt. de elect. in 6.

TRactant hic communiter DD. materiam citationis per edictum, de qua etiam in *Clem.* 1. *de iudic.* & Ciuilistæ, præsertim *Bart. in Extrauag. Henrici Imperat. VII.* incip. *Ad reprimendam*, & *Felin. in cap. quoniam frequenter, a num.* 14. *vt lit. non contest.* apud *Marant. in specul. Aur. par.* 6. *tit. de citat.* 1. *membr. a num.* 81. *Ric. collect. decis. collect.* 117. *par.* 1. & *in praxi* 3. *part.* re-

resol. 96. secundum vltimam impressionẽ, Cauall. commun. contra commun. quaest. 22. Gallup. in prax. Sacr. Consil. tit. de cit. cap. 2. num. 5. & alij. Nos vero pro nostro instituto dicemus aliqua practicabilia, quae ad Canones pertinent; pro quorum intelligentia

1 Notandum est primo, hanc citationem per edictum esse permissam in hoc text. quando contradictor est incertus, & per edictum citantur, quorum interest, iuxta l. si eo tempore, C. de remiss. pign. & l. si pupillus, §. proscribere, ff. de instit. & cap. videtur, qui matrim. accus. poss. Et in dicta Clement. 1. quando citandus per se, vel per alium impeditum quoquo modo, ne ad eum possit citatio peruenire, & quando non est tutus, vel liberus accessus ad locum, vbi est citandus; extra enim hos tres casus, est omnino prohibita talis citatio per edictum, vt apparet in hoc cap. & d. Clement. 1. quicquid sit de iure ciuili, de quo nos non loquimur, vt bene aduertit glos. in d. Extrauag. ad reprimendam, verb. per edictum, in princ. quae licet permittat hanc citationem solum in duobus casibus enarratis in d. Clement. 1. attamen, quia ipsa Clement. non reuocat hunc text. cap. vlt. dicendum est, & in eius casu esse permissam citationem per edictum, vt aduertit Felin. in d. cap. quoniam frequenter, num. 14. Mantic. dec. 232. num. 6. qui damnant expresse hanc citationem extra illos duos casus Clementinae.

2 Nota secundo, quod non requiritur ad decernendam citationem per edictum, vt contradictor sit omnino incertus, sed sufficit, quod nec de facili sciri, & certificari possit, vt aduertit Felin. in cap. exhibita, de iudic. num. 1. vers. secundo limita, quod non procedit, si per inuestigationẽ possit haberi certitudo, vt refert Garz. de Benefic. 9. par. c. 4. n. 8.

3 Nota tertio, non citari per edictum sub praetextu non tuti accessus, nisi prius captis informationibus de accessu non tuto, iuxta dec. 17. de dol. et contum. in antiq. adducta per Vant. de nullit. ex defect. citat. num. 177. & testes examinati parte non citata, probant non tutum accessum, vt optime Farinac. dec. 50. nu. 2. & 3. & apud Put. dec. 160. fuit habitus pro probato non tutus accessus ex relatione executoris attestantis non fuisse receptum, ac ei illatas minas, quo minus citaret.

4 Nota quarto, quod sufficit ad relaxandam citationem per edictum, quando accessus non est tutus Executori, siue Cursori citanti, licet sit alijs tutus, vt aduertit Crescent. decis. 7. de dol. & contum.

5 Nota quinto, quod etiam si citatus caruit dolo ad impediendam citationem, potest citari per edictum. Idq; procedit non solum in Papa, sed etiam in Ordinario, vt obseruat Felin. in cap. quoniam frequenter, num. 15. vt lit. non contest. contra glos. in Clem. 2. vt lit. pend. qui Ordinarius libere potest citare per edictum in casu permisso, Ricc. in prax. resolut. 96. par. 3. secundum vltimam impressionem.

6 Reducitur ad casus Clement. praedictae, etiam citatio vagabundi, qui cum non reperiatur personaliter, nec habeat certam domum, potest citari per edictum, quando alio modo citari non potest, ita Bald. in l. si accusatoribus, num. 15. de accusation. qui dat formam citationis; & dicit, quod si Iudex committat Nuntio, vt citet eum personaliter, & si non inueniat de persona, citet eum domi; & si domum non habet, citet eum per edictum, & affixionem ad valuas Ecclesiae, sequitur Marant. in suo specul. par. 6. tit. de cit. 1. memb. num. 83. Felin. in cap. quoniam frequenter, citat. num. 23.

7 Potest etiam citari per edictum qui stat clausus in domo sua, & non patitur se videri, adhoc vt citari possit, & hic casus reducitur etiam ad contentos in d. Clem. 1. Et edictum debet affigi ad ianuã domus suae, & habetur, ac si personaliter esset citatus, ita Alex. in l. plerique, col. 2. ff. de in ius vocan. Marant. loc. cit. n. 86.

8 Nota sexto, quod in cap. ex tuae, de Cler. non resid. adducitur alius casus, in quo potest quis citari per edictum, & est si Clericus, qui Beneficium tenet cum onere residentiae, se a residentia absentauerit, potest citari per edictum affigendum ad valuas suae Ecclesiae, & contra eum vigore dictae citationis potest procedi vsque ad priuationem Beneficij, si ad residentiam non redeat, dummodo edicta sint tria, nec sufficit vnum peremptorie pro tribus, & debet expectari per sex menses, iuxta d. cap. ex tuae, vbi Abb. num. 3. & 4. Qui text. per Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. de reformat. non est reuocatus quoad citationem per edictum, imo est confirmatus, cum disponatur, quod contra non residentes procedatur iuxta Constitutiones sacrorum Canonum. Verum Concilium non procedit ad priuationem Canonicatus in primo anno absentiae, in quo priuat non residẽtem solum medietate fructuum Canonicatus, & Praebendae; nec in secundo anno, in quo priuandum eum dicit omnibus fructibus illius anni; crescente vero contu-

tu-

tumaciæ dicit contra ipsum procedendum iuxta Constitutiones sacrorum Canonum. In hoc casu aduerte, quod hæc citatio est permissa, si Beneficiatus non possit citari personaliter, vt aduertit *Abb. in d. cap. num. 3.*

9 Nota septimo, hanc citationem per edictum non sufficere in causa priuationis alicuius, vel in sententia diffinitiua, ex opinione *Ricc. in collect. decis. collect.* 117. *par.* 1. ad quod adducit *Caputaq. dec.* 114. *& dec.* 117. *& in fine d. collect.* dicit, quod citatus per edictum dicitur fictus, non verus contumax.

Sed opinio *Ricc.* in sententia diffinitiua recipit dubitationem, maxime quando quis fuit semel personaliter citatus, vel semel in iudicio comparuit, & adest difficultas iterum citandi: nam in hoc casu apud *Put. dec.* 271. *lib.* 2. fuit admissa citatio domi, & recessum a rigore citationis personalis.

10 Nota octauo, quod contra eum, qui de facili reperiri potest, licet cum notabili diligentia, non est relaxanda citatio per edictum, vt optime *Put. dec. 6. lib. 2. num.* 1. *&* 2. ex *dec. Aegid.* 679.

11 Nota nono, hanc citationem per edictum debere continere competentem, & congruum terminum, in quo verisimiliter possit peruenire ad notitiam citati, alias citatio est nulla, & iustam præbet causam appellationis, ita *Put. decis.* 150. *lib. 3. Cassad. dec. 6. de dol. & contum. Afflict. in Constit.* incip. *Si quem nostrorum, in 7. notab. lib. 1. Constit. Regni.*

12 Modus exequendi citationem per edictum ponitur per *Rotam decis.* 8. *de dol. & contum.* alias 224. *in nouis.* & per *Cassador. dec. 1. eod. tit. de dol. & contum.* & per *Put. decis.* 164. *lib.* 2. & est, vt Executor citationis legat eam publice, & deinde affigat ad valuas; & licet *Rota* prædicta *in nouis* requirat, quod affigatur originalis, non copia citationis, quia pars non tenetur credere copiæ, quæ non facit fidem; nihilominus Praxis obseruat contrarium, vt affigatur copia, quæ citatio debet remanere affixa per competentem terminum arbitrio Iudicis, vt per *Bart. in d. Extrauag. ad reprimendum,* & sequitur *Put. decis.* 27. *lib.* 2. hinc Executores, adhoc, vt de termino prædicto constare possit, apponunt in relationibꝰ tẽpus affixionis, & ademptionis. Alia de modo exequendi hanc citationem, vide apud *Ricc. in prax. resolut.* 96. *num. 8. & 9. par.* 3. secundum vltimam Impressionem.

13 Obserua, quod hæc affixio debet fieri in valuis Ecclesiæ Maioris, vt dicit *glos. in d. Clem. 1. de iud. & Abb. in ead. Clem. n.* 12. & quod Ecclesia Maior appelletur Ecclesia Matrix in loco, licet non sit Cathedralis, vt est in Oppido, seu Villa, in quibꝰ locis hæc affixio fit in Ecclesia Parochiali, bene aduertit *Put. dec.* 207. *lib.* 1. quod non procedit in citando Beneficiato non residente,

14 vt diximus supra, qui citatur ad valuas Ecclesiæ Beneficiatæ, nec procedit in citatione per edictum, quæ fit ante institutionem præsentati in Iurepatronatus, quia hæc citatio affigitur ad Ecclesiam, in qua est Iuspatronatus, vt refert *Garz. cit. loc.* & obseruat Praxis.

Solet quandoq; committi per Signaturam, hanc citationem per edictum fieri in locis vicinioribus, & tunc arbitrabitur Iudex loca viciniora, in quibus non tantum vicinitas obseruari debet, sed etiam vt loca, & Ciuitates, in quibus est exequenda citatio, sint insignes, & ad eas cõfluant de omni natione, adhoc, vt verisimiliter ad notitiam citati peruenire possit citatio, vt optime aduertit *Put. decis.* 150. *libr.* 3. *num.* 3.

15 In quo casu, vbi in rescripto data fuerit potestas citandi in locis vicinis, non satis erit id fieri in vno tantum loco vicino, cum sit facienda citatio in duobus saltem, ob pluralem illam locutionem, ita *Felin. in cap. quoniam frequenter, col.* 14. *num.* 17. *vt lit. non contest.* sequitur *Tiraq. in l. si vnquam, in verb. susceperit liberos, num.* 234. *C. de reuoc. donat.* Vbi etiam de potestate citandi in Ecclesijs intelligitur de duabus, *Cardinal. in Clement.* 1. *q.* 32. *de for. comp.*

16 Quæ sunt intelligenda, quando in cõmissione exprimitur, citationem, seu edictum esse faciendum in locis, quasi tũc hoc detur pro forma, ideo non sufficit vnus locus; cum aliud sit, quando hoc non fuisset expressum, sed simpliciter mandatũ fieri citationem, quia tunc non debet fieri in pluribus, seu duobus locis, sed in vno sufficit, *Clement. causam, §. verum,* vbi *glos. in verb. aliquo, de elect. Cassador. decis. 1. num. 2. de dol. & contumac. Bald. in l. post edictum* 73. *in 1. lect. in princ. versic. item videmus Florentiæ, de iudic. Soc. de cit. q. 9. art.* 23.

Quicquid aliud sentiant, *Rolan. cons.* 68. *num.* 28. *lib.* 2. *Paris. cons.* 31. *num.* 31. *libr.* 4. cum contraria opinio sit verior, vt testatur *Menoch. cons.* 100. *n.* 173. *vsque ad* 177. *libr.* 1. *post Vant. de nullit. ex defect. citat. nu.* 133. Vbi etiam, quod sufficeret in duobus locis, citationem publicari, quamuis di-

dictum fuerit in tribus, iuxta *dec. Bellam.* 194. quam refert, licet de ea dubitet *Socc. ac citat. ar. 23. num. 10. in fin. vers. & nota, quod licet, quaest. 6.* intelligendo copulatiue, non alternatiue, videlicet in duobus ex tribus in Curia, & in duobus etiam ex tribus in partibus, *Cassador. dec. 1. num. 2. de dol. & contum.*

17 Quaeritur, nunquid Capitulum ad instar Vniuersitatis de iure ciuili, possit citari per edictum, cum non semper possit haberi.

Respondetur, regulariter Capitulum non posse citari per edictum. Verum si facta instantia Decano, vel alio, ad quem spectat conuocare Capitulum, ille recuset, aut latitet, vel impediat cõuocare Capitulum, & executionem citationis; vel Capitulum aliquo modo renuat, vel differat se congregare, ad impediẽdam citationem, tunc potest citari per edictum, ad dicta per *glos. in cap. si Capitulo, in verb. factam, de concess. preb. in 6.* sequitur *Put. dec. 9. lib. 1.* Quomodo Ciuitas, vel Vniuersitas possit per edictum citari, vide *Marant. in suo specul. loc. cit. num. 94. & Bald. in l. etiam, col. 4. C. de exec. rei iudic.* & est conforme dispositioni *Clement. 1. cit.* cum qua diximus supra, impedientem se citari, posse citari per edictum.

18 Obserua, quod haec citatio per edictũ est nimis praeiudicialis, & propterea non potest decerni per Iudicem Delegatum absque speciali commissione de citando per edictum; vt bene aduertit *Abb. in dict. Clement. 1. de iudic. num. 8:* qui loquitur de Delegato a Papa.

Iudices vero Inferiores, Ordinarij, & successiue Delegati ab Inferioribus Iudicibus cum speciali commissione, possunt etiam citare per edictum, in casu a iure permisso, vt supra, & dicit *Speculat. libr. 2. particul. 1. tit. de citat. § sequitur, num. 13.* Verum, cum hac differentia; nam Papa, vel eius Delegatus in Vrbe citant absentem in quauis parte remota per affixionẽ ad valuas Palatij Apostolici; Inferiores vero debent citare per edictum affigendũ ad valuas Maioris Ecclesiae illius loci, vbi solitus est habitare, & conuersare citandus, vt apud *Marant. in suo specul. Aur. par. 6. verb. recte concipiatur citatio, nu. 84. fol. mihi 320.* expresse habetur. Sed *Felin. in d. cap. quoniam frequenter, num. 14.* nimis rigorose tenet Inferiores a Papa non posse citare per edictum, nisi in illis duobus casibus *Clement. 1. de iudic.* & hoc si faciant citationem intimari, loquendo de Iure Canonico. Iudices vero pedanei non possunt citare per edictum, *l. sancimus, C. de iudic. Ric. cit. resol. 96. n. 2.*

19 Nota, quod Populus, & Communitas campestris, & ruralis, nec solita ad certum locum congregari, sed tantummodo conuenire ad Ecclesiam ad audiendas Missas, potest citari per edictum affigendum ad eandem Ecclesiam, ita *Caualer. dec. 408. num. 1.* & tenuit *Rota in vna corã Ptholomeo,* quae est *decis. 1057. par. 3. diuer.*

20 Aduerte in casu, in quo potest fieri citatio pro proclama, in eo, & a fortiori potest fieri per edictum, probat optime *Marant. loc. cit. num. 95.* quia vox Praeconis paucis innotescit, sed per edictum res efficitur magis notoria, vt ex *auth. qui semel, C. quomodo, & quando Iud.* deducit *Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. §. Praesides, ff. de requir. reis.*

21 Aduerte, ad Statuta, & Dispositiones facientes mentionem de vera notitia, non sufficere notitiam inductam per citationem per edictum, quae praesumptam, non veram inducit notitiam, tenet *Menoch. de recuper. poss. ff. remed. 15. num. 130.* adducens ad id *Marsil. sing. 359.*

Vltimo obserua, non valere Practicam citandi per edictum interesse praetendentes, quasi tunc Clericus comparens dicatur actor, & non reus, si confert quisnam possideat. Is enim vt persona certa nominatim, non per edictum, & proclama citandus est, *l. 1. §. penult. ff. de ventr. inspic. Bart. in Extrauag. ad reprimendam, in verb. per edictum, in fin. Alexan. consil. 107. num. 1. lib. 5. Ias. cons. 86. num. 12. libr. 1. Paris. cons. 31. num. 26. lib. 4.* late *Menoch. cit. loc. a num. 227. Afflict. decis. 2. numer. 9. Gratian. discept. for. 278. num. 72. Guttier. canonic. qq. cap. 34. num. 31.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non datur de Iure Canonico, nisi a sententia diffinitiua, vel ab habente vim diffinitiuae, & a sententia, cuius grauamen per appellationem a diffinitiua reparari non potest.*

2 *Sententia diffinitiua quae sit, & de eius signis. Et an sententia lata in iudicio executiuo dicatur diffinitiua, vel interlocutoria, num. 3.*

4 *Sententia, quae habet vim diffinitiuae quae sit.*

5 *Decretum continens grauamen per diffinitiuam irreparabile, quae requi-*

 rat.

rat. Et exemplificatur in tribus casibus, in decreto Carcerationis, Torturæ, & Excommunicationis, num. 6

7 *Appellatio datur a grauamine irreparabili, etiam quod non præcedat decretum.*

8 *A decreto de carcerando quomodo, & quando detur appellatio.*

9 *Appellatio datur a decreto de torquendo, & comminata tortura. Quod declara vt n. 10. & 11.*

12 *Appellatio datur a decreto excommunicationis. Et quando ad effectum suspensiuum.*

13 *Appellatio datur a decreto de compromisso faciendo, vel non. Et a decreto condemnationis ad Triremes, n. 14. A decreto, quo Iudex se declarat cõpetentem expresse, vel tacite per processum ad vlteriora, num. 15. A decreto legitimationis personæ, nu. 16.*

17 *Appellatur a decreto possessorij, si continent damnũ irreparabile ad vtrũq; effectũ, declara vt n. 28. in fin. & 31.*

18 *Grauamen irreparabile, quod admittit appellationem, dicitur, quod continet factum. Et illud, quod potest reparari per diffinitiuam, sed cum difficultate, vel cum præiudicio partis, vel reparari potest in parte, non in totum, num. 19.*

20 *Appellari potest a decreto admissionis, vel reiectionis probationum.*

21 *Appellatio a decreto continente damnum irreparabile per diffinitiuam ligat manus Iudicis a quo. Et qui appellauit a tali decreto, potest impune resistere uolenti procedere ad executionem decreti, n. 22.*

23 *Appellatio a grauamine irreparabili, debet interponi infra decem dies. Et quid si grauamen sit successiuum, puta carcerationis, & similis. Et declaratur, n. 24. 25. 26. & 27.*

28 *Appellatio quando detur a mandato de exequendo. Et quando a processu ad vlteriora, n. 29.*

30 *Sententiæ, quæ habet vim diffinitiuæ, & ab ea appellari potest, dantur nonnulla exempla. Vbi de appellatione a decreto delationis iuramenti, quando detur post decem dies, ab omissione condemnationis expensarum, a decreto sequestrationis mulieris, a decreto absolutionis instantiæ. Quod an sit diffinitiuum, vel interlocutorium discutitur n. 32.*

33 *Appellatio datur a decreto legitimationis personæ, & a decreto iniustæ admissionis articulorum.*

34 *Appellatio a decreto habente vim diffinitiui, debet interponi in scriptis. Et attentata post appellatione a decreto prædicto, sunt reuocanda, num. 35.*

36 *Appellatio datur a præcepto Iudicis emanato cum causæ cognitione, & ab interlocutorio decreto, quod parat præiudicium negotio principali, numer. 37.*

ARGVMENTVM.

De Appellatione. Notatur §. I. A qua sententia detur appellatio in vim Concil. Trident. Quæ dicatur sententia diffinitiua. Quæ dicatur sententia, quæ habet vim diffinitiuæ. Quale sit decretum continens irreparabile damnum. Et quomodo decretum Excommunicationis, Capturæ, & Torturæ dicatur irrogare damnum prædictum. Et quando possit ab illis appellari, & quando non. Adducuntur multa exempla, in quibus a decreto interlocutorio, & continente damnum irreparabile, datur appellatio. Et alia decreti, quod habet vim diffinitiuæ sententiæ, & admittunt appellationem. In §. II. Notantur requisita, quæ concurrere debent in appellatione ab interlocutoria. Primo expressio causæ. Et in qua appellatione ab interlocutoria requiratur expressio causæ. Et quomodo. Et an requiratur in appellatione a decreto sequestri, vel super desertione. Secundo, quod appellatio interponatur in scriptis. Et quãdo dicatur interponi in scriptis. Tertio petitio apostolorum. Quarto, quod interponatur infra decem dies.

dies. Quinto, quod interponatur coram Iudice. Et quando possit interponi coram honestis viris. Multa de termino prædicto decem dierum.

ANNOTATIO VIII.

§. I.

Ad Text. in cap. Romana, de appellat. in 6.

HIc *text.* confirmatur, & mandatur inuiolabiliter obseruari a *Concil. Trident. sess. 22. cap. 7. de reformat.* in causis appellationum, non obstante quouis Stylo, Priuilegio, vel Consuetudine in contrarium. In quo *text.* prohibetur appellatio ante diffinitiuam sententiam, sine probabili, seu legitima causa. Quæ sit hæc probabilis, & legitima causa, in qua appellatio potest interponi ante sententiam diffinitiuam, explicat idemmet *Concil. Trident. sess. 24. cap. 20. de reformat.* dum dicit, appellationem non esse recipiendam, nisi a sententia diffinitiua, vel diffinitiuæ vim habente, & cuius grauamen per appellationem a diffinitiua reparari nequeat. Itaque iusta dicitur appellatio, quæ interponitur a sententia diffinitiua, & quæ interponitur a sentētia habēte vim diffinitiuæ, vel quæ interponitur a grauamine, quod per appellationem a diffinitiua sententia reparari non potest, de quibus *Lancellott. de attent. cap. 12. limit. 1. Scac. de appell. q. 17. limit. 47. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de appellat. resol. 13. & seqq.* & alij.

2 Quoad primum, sumus in claris; semper enim, quod interponitur a sententia diffinitiua, appellatio dicitur iusta. Et illa dicitur sententia diffinitiua, quæ diffinit negotium, ita vt partes a lite recedant, & non expectent aliam sententiam post se, ita *Bart. in l. si cum exceptione, §. hæc autē, ff. quod met. caus. & in l. dicere, ff. de arbitr. Lancellot. de attent. par. 2. cap. 12. limitat. 1. num. 5.* qui refert quatuor signa diffinitiuæ sententiæ. Primum, quando sententia diffinit negotium principaliter, & directo, & non per consequētiam. Secundum, quando requirit ordinem iudiciarium. Tertium, quando per eam finitur officium Iudicis. Quartum, quando sententia producit actionem.

3 Fallit hæc descriptio in sententia lata in iudicio executiuo, quæ licet non expectet aliam sententiam post se, communiter tamen dicitur interlocutoria, dicit *Lancellot. cit. loc. n. 9.*

4 Quoad secundum, de sententia, seu decreto habente vim diffinitiuæ, & est illa, quæ non imponit finem causæ, sed expectat aliam sententiam post se, vt dicit *Abb. in rubr. de sentent. & re iudic. num. 8.* vel aliter; & est illa, quæ fertur sine solennitatibus requisitis in diffinitiua: tamen illud idē iniūgit, q iniungeret diffinitiua, ita refert *Fel. in d. rub. de sent. & re iud. n. 3.*

5 Quoad tertium de decreto continente grauamen per sententiam diffinitiuam irreparabile, Obseruandum est, requiri, quod hoc grauamen sit indebite, & euidenter illatum. Et dicitur indebite illatum, idest iniuste, & contra iustitiam. Dicitur grauamen euidenter, idest quando de eo manifeste ex actis apparet, & non in dubio, vt bene explicat hæc duo requisita *Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. num. 312. & 313.* vbi *num. 314.* dicit, quod cum hæc ex actis pateant, ideo & illa transportanda erunt, vt ipsis visis, cognoscat Superior, si appellatio ipsa admittenda sit, & inhibitio decernenda.

6 Hinc obserua primo, duos esse statutos casus per *glos. in Clement. 1. vers. ipso iure, de haret.* ex quibus oritur hoc grauamen. Primus in casu carcerationis. Secundus in casu torturæ; sed clarius mandatum est per *Sacr. Congregat.* sub die 13. Octobris 1600. præcedente Oraculo SS. Clementis Octaui, quod Decretum adducit *Genuen. in prax. c. 88. in Annot. 9. § eiusdem decreti,* referēs hoc grauamē in tribus casibus, in duobus prædictis, scilicet carcerationis, & torturæ, & in tertio scilicet excommunicationis, in his tribus casibus, videlicet carcerationis, torturæ, & excommunicationis dicitur irrogari grauamē irreparabile, & in illis dari appellationē; at extra eos cū non detur hoc grauamen irreparabile, consequenter denegatur appellatio; ita vt nec Iudex, a quo teneatur deferre appellationi, vt bene notat *Quar. in sum. ver. Archiepiscopi authoritas* sub n. 10. & optime probat *Campanil. cit. loc. n. 315.*

7 Obserua secundo, in his tribus casibus, in quibus dicimus irrogari grauamen irreprabile; in rigore deberet intercedere decretum, vt probatur ex verbis *Concilij Trid. cit. loc.* & colligitur ex dictis per *glos. in Clement. 1. vers. ipso iure, de haret.* ac sequitur *Marescot. lib. 2. var. resolut. cap. 53. num. 131.* sed de æquitate dici irrogari grauamen irreparabile, ac dari appellationem ex actu ipso carcerationis, & excommunicationis, absque alio decreto: defendit *Campanil. loc. cit. n. 316. in fin.* ex dispositione prædicti Decreti *Sacr. Cong.*

8 Collige, capturam irrogare damnum irreparabile. Et a sententia interlocutoria, vt quis in carcerem conijciatur, posse appellari, dummodo carceratio sit euidenter indebita, *Ricc.in collectan.dec. collect.642.2.par. Prosp.de August.in add. ad Quarant.in sum.Bullar. verb.Archiepiscopi authoritas, fol.67. lit.I.* vbi refert Sacram Cardinalium Congregationem ita censuisse, *SS.D.N. audita relatione Congregationis Concilij declarauit ita esse intelligendum; & ideo ab huiusmodi grauamine appellari posse. & Ordinarium teneri huic appellationi deferre, & teneri processum transferre ad Iudicem appellationis, interim tamen Reo manente in carceribus, donec Iudex appellationis causa cognita aliud iusserit.*

9 Vlterius, quod tortura afferat damnũ irreparabile, vltra prædictos tenent *Hypp. in l.1.ff.de Quæst.num.34. Iul.Clar. libr.5. §.fin.quæst.64.num.27. Carauit.ritu 249.* Ricc.*d.collect.642.vers.secundo, & in decis. Cur.Archiepiscop.Neap.dec.92.num.2.p.2. Zerol.in verb.appellatio, §.9.* quod non solum procedit in decreto de torquendo, a quo potest appellari, vt tenent *DD.in l.2.C.de appellat.recip.*& alij apud *Ricc.cit. dec.92.* sed etiam procedit ante decretũ, & solum a comminatione torturæ; a qua comminatione potest appellari, vt notat *Ricc.d.dec.num.2.* allegans ad id *Alex. & Cardin.in cap.vt debitus,col.19.de appellat. Angel.de malefic. §. & dictus se defendendo, Brun.de indit.& tortur.2.par.quæst.5.n.14.* & alios.

10 Verum appellatio a decreto de torquẽdo, siue comminata tortura procedit, quãdo tortura est euidenter indebita, vt obseruauimus supra cum Campanil. sed quãdo omnia rite, & recte processerunt, vt quia datæ fuerunt defensiones, & repulsa concessa, cum esset petita, & publicatus processus, & auditus Reus in omnibus suis iuribus, cum eius Procuratore, & Aduocato, & inditia non sunt euacuata per defensiones; & alia requisita concurrunt; quia videtur potius appellari ad dilatandum, & ad differendum sceleris punitiones, tunc non debet admitti appellatio a comminata tortura, vt bene aduertit *Zerola d.verb.appellatio, §.9.* vnde est, quod Curia Archiepiscopalis Neapolis non admittit huiusmodi appellationes a tortura, vti friuolas; maxime cum ad eam non procedat, nisi manifesta adsint inditia contra Reum, vt testatur *Ricc. in dec.d.Cur.cit.dec.92. in fin.*

11 Sed si hæc appellatio esset iuste interposita, ita ligaret manus Iudicis, vt etiam ante inhibitionem Reum torquere non posset, vt per *Baiard.ad Clar.in prax.§.fin. quæst.64.num.85. Carauit.rit.259.nu.11.* Vbi hoc ampliat, etiam si Reus esset torquendus ad habendam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam, ad dicta per *Farinac.quæst.37.num.117. Cartar.Lancellot.Maran.*& alios apud *Ricc.cit.dec.92. num.5.* vbi *num.6.* dicit, quod pendente appellatione, in decreto de torquendo, Iudex debet supersedere, & nihil innouare, quod idem procedit pendente termino ad appellandum; alias confessio extorta per torturam, pendente appellatione, erit nulla, & inefficax, *Francisc. Marc.dec.40.num.12. Lancellot.de attent.cap.12. limit.1.num.99.Foller.Cotta,*& alij adducti per *Ricc. cit.loc.*

12 Quod a sententia excommunicationis per decretum interlocutorium prolata detur appellatio, quia cõtinet irreparabile grauamen, resoluunt *Duen.Reg.52. fallent.2. Rebuff.ad leges Galliæ,tit.de friuolis appellat.in rubr. sub glos.1.in fin.ver. fallit,quando grauamen,Gonzal.ad Reg.8. Cancellar.glos.9.§.1.in Annot. num. 197.*

Sed in hoc casu aduertendum est, quod si appellatio est a decreto, in quo quis excommunicatur, licet possit appellare, non tamen impeditur illius decreti executio; & potest appellatione non obstante, denunciari excommunicatio, iuxta *tract.in cap.is,cui,de sent.excommun.in 6. Zerol.in prax.Episcop.2.par.§.appellatio, vers.nono quæritur,* late *Ricc.dec.214.2.part.* Quod si appellatio est a decreto declarante incursum in excommunicationem, producit vtrumque effectum, suspensiuum nempe, & deuolutiuum, si est iuste interposita, ita *Zerol.tit.loc.§.excommunicatio, vers. sexto licet pulchre, Nauar. Felin. Franc. Cab.*& alij apud *Ricc.cit.dec.n.4.*

13 Obserua tertio, a decreto interlocutorio de compromisso faciendo, vel non faciendo, dari etiam appellationem, quia continet grauamen irreparabile, vt docet *Montald.Consil.dec.39.par.2. Ricc.collect. 643.3.par.vers.3.*

14 Obserua quarto, decretum condemnationis ad triremes continere grauamen irreparabile, & proinde ab illo appellari docet *de Franch.dec.139.* sequitur *Ricc.cit. loc.vers.quarto.*

15 Obserua quinto, dari appellationem a decreto interlocutorio, quo Iudex se declarat competentem; non solum quando expresse pronunciat; sed etiam quando tacite per processum ad vlteriora, vt per

Me-

Menoch. de adipisc. poss. remed. 4. *num.* 822. *Grauat. ad Vestr. lib.* 3. *cap.* 10. *num* 6. *Misinger. obseru.* 35. *cent.* 3. eadem ratione, quia hoc casu grauamen non potest reparari per appellationem a diffinitiua, ita aduertit *Gratian. discep. foren. cap.* 77. *nu.* 1. & 2. vbi *num.* 4. dicit, quod hoc decretum habet vim diffinitiuæ sententiæ, si profertur a Delegato, secus si ab Ordinario, ex doctrina *Roman. cons.* 358. *in fin. & Bal. in cap. significantibus, de offic. Deleg. num.* 1. Vnde omnino ab eo dari appellationem; etiam si alias per statutum prohiberetur appellatio ab interlocutoria, aduertit idē *Gratian. cit. loc. n.* 7.

16 Hinc infertur generaliter, quod omne decretum legitimationis personarum, quia secum trahit executionem; & præiudicium, quod infert, non potest per appellationem a diffinitiua reparari, admittit appellationem, etiam si sit interlocutorium, *Honded. cons.* 27. *num.* 20. & 21. *lib.* 1. *Bart. in l. ante sententiam, num.* 13. *de appellat. recip.* Roland. *cons.* 33. *num.* 3. *lib.* 4. *Gratian. d. loc. n.* 3.

17 Obserua sexto, quod licet a decreto in causa possessorij non detur appellatio, saltem quoad vim suspensiuam, ad adducta per *Menoch. de adipisc. possess. remed.* 4. *num.* 828. nihilominus si hoc decretum irrogaret grauamen, quod per sententiam diffinitiuam in petitorio reparari non posset; appellatio esset admittenda quoad vtramque vim, vt per *Menoch. cit. loc. a num.* 863.

18 Obserua septimo, dici irreparabile grauamen, quando continet factum; quia cum infectum fieri non possit, habetur pro irreparabile, *DD. in l. quod iussit, ff. de re iudic. Lancellot. de attent.* 2. *par. cap.* 12. *limit.* 1. *num.* 103.

19 Similiter dicitur grauamen irreparabile, ad finem inducendi iustam appellationem a decreto interlocutorio, illud, quod reparari potest; sed cum difficultate, vt idem *Lancellot. cit. loc. num.* 104. *Menoch. cit. loc. num.* 866. & non solum illud, quod reparari potest cum difficultate, sed illud, quod potest reparari, sed cum præiudicio partis, dicitur grauamen irreparabile ad hunc effectum, ita *Gonzal. ad Regul.* 8. *Cancell. glos.* 9. §. 1. *num.* 177. *Bernard. Greue ad Pract. Cur. Imper. lib.* 1. *concl.* 29. *nu.* 6. Sic etiam dicitur decretum irrogare grauamen irreparabile, quando per appellationem a diffinitiua potest reparari in aliqua parte, non ex toto, *Felin. in cap. cum super, num.* 17. *de re iudic. Surd. dec.* 36. *num.* 13. *vsque ad* 17. & ibi *Io. Baptista Hodierna I. C. & Aduocatus Neap.* nemini secundus vita, & doctrina conspicuus, *Gratian. discept. forens. cap.* 77. *num.* 9.

20 Obserua octauo, quod decretum reiectionis probationum, vel admissionis probationum, quæ non debent admitti, continet grauamen irreparabile, & proinde ab eo iuste appellari potest; quia sine probationibus non potest reportari iusta sententia; quamuis alias non sint de substantia, ita vt sine illis sententia sit valida, *l. prolatam, C. de sentent.* ita tenet *Gratian. discept. for. cap.* 77. *num.* 11. 12. & 13. *Bald. in l. post sententiam, num.* 4. *C. de sentent. & interloc. om. Iud. Aufrer. ad Cappell. Tholos. decis. vlt. vers. ideo si Iudex n.* 8.

21 Aduerte, quod diximus supra in appellatione a tortura eție ligatas manus Iudicis, illa iuste interposita, etiam ante inhibitionem Iudicis ad quem, procedere etiam generaliter in appellatione a quouis decreto continente grauamen, quod per appellationem a diffinitiua reparari non potest, ita *Lancellot. de attent.* 2 *par. cap.* 12. *limit.* 2. *num.* 105. *Costa in memorial. in verb. appellatio interposita*, post *Bal. in rubr.* C. *comminationes epistol. Marant. in specul. q.* 2. *tertiæ partis principalis, num.* 21.

22 Obserua nono, quod appellans a decreto continente grauamen irreparabile, potest impune resistere volenti procedere ad executionem, spreta appellatione; vt dicit *Angel. in l. addictos, C. de appellat. Veronens. caut.* 6. *Felin. in cap. quærenti col. penult.* post *princip. de offic. deleg. Costa in memorial. d. verb. appellatio interposita, nil innouet fol.* 39. sequitur *Lancellot. cit. loc. num.* 107. pro singulare id celebrans.

23 Obserua decimo, quod ad instar aliarū appellationum, hæc appellatio a grauamine irreparabili debet interponi infra decem dies, a die illati grauaminis, vt optime notat *Lancellot. de attent. par.* 2. *c.* 12. *limit.* 50. *a num.* 78. Verum hoc procedit in momentaneo, quod si grauamen non esset momentaneum, sed successiuum, vt est in carceratione, & similibus potest appellari, etiam post decem dies, & vltra; quia dum duret grauamen, semper dicitur esse in fieri, & consequenter dicitur appellatio semper esse infra decem dies, qui dantur ad appellandum, vt notat *Speculat. in tit. de appellation.* §. *restat, num.* 6. late *Franc. in cap. super eo, il* 2. *nu.* 4. 8. & 9. *de appellat. Felin. in cap. accedens il* 2. *n* 19. & *seqq. vt lit. non contest. Rota dec.* 4. alias 54. *de restit. spol. in antiqu. Lancellot. de att. cit.*

cit.loc. num. 148. qui declarat hanc sententiam pluribus modis.

24 Primo, eam non procedere, quando quis appellaret specifice a grauamine iam sibi illato, puta per mensem antea, quia tunc male appellaret, cum respectu præteriti non diceretur vere esse infra decem dies.

25 Secundo, si Iudex vltra illationem grauaminis, etiam pronunciaret carcerationem iustam,&c. quia tunc debet intra decem dies a tali pronunciatione appellari.

26 Tertio, si verba dispositionis concedẽtis appellationem, sint fundata in causa tractatus successiui,& reiterabilis,secus si in causa momentanea; hæ tres declarationes, siue limitationes habentur ex *Felin.in d. cap.accedens*, sub *n.*24.

27 Quarto, ex *cap.quoad consultationem num.*42.*de re iud.*& ex *Paul.de Castr.cons.* 95.*col.*3.nisi condemnatus fecerit antea actum denotantem sententiam inferentẽ grauamen successiuum, videri iustam: nã hoc casu oportet volentem ab huiusmodi sententia reclamare, quod infra decem dies appellet, ita distincte in his quatuor casibus loquitur *Lancellot. cit.loc.a n.* 150.

28 Aduerte, quod licet regulariter a decreto, siue mandato de exequendo non detur appellatio; nihilominus si hoc decretum,siue mandatum in aliquo grauet, vt quia addit sententiæ vel quid simile, admittit appellationem,& a prædicto decreto, siue mandato potest appellari, vt per *Rot.diuer.dec.*100.*num.*1. *et* 17.1.*part.* per opinionem *Bald. in l.terminato, nu.*9. circa *med.C.de fruct.et lit.expens. Abb.& Felin. in cap. quoad consultationem, de re iudic.* dummodo causa grauaminis sit vera,vt per *Innocent.in cap.in nostra,num.*5. *& 6.de procurat. Geminian. in cap.quamuis,num.*4.*in princ.de elect.in* 6. *Imol.in cap.bona,num.*15.*de appellat.* vbi etiam *Dec.num.*9. 23.*&* 24. Eadem *Rota diuers. dec.*356.*num.*7. clarius dicit, quod a quocumque decreto lato in possessorio datur appellatio, quando continet grauamen, quod in petitorio reparari non potest, secundum opinionem *Bart. in l.*2.*col.*2. *de appellat. recip.*

Verum appellans a decreto lato in possessorio sub prætextu grauaminis, debet hoc grauamen exprimere in appellatione, cum det causam appellationi, adhoc vt Iudex possit esse certus, an debeat deferre appellationi, & supersedere in executione,vt notat *glos.*in hoc *cap.Romana,* & declarat *Felin.in cap. quoad consultationem,num.*2. circa *med. vers.reperitur autem,de re iudic.* sequitur *Rota diuer.decis.* 659.*a num.* 4. & refert, sic alias fuisse resolutum coram R. P. D. *Robusterio in vna Firman. attentatorum die* 11. *Ianuarij* 1575.*& in nouis de appellat.dec.*2. vbi appellans ab vno certo grauamine, & ab omnibus alijs grauaminibus, de quibus in actis, non potest prosequi appellationem, nisi super grauamine expresso.

29 Obserua vndecimo, quod per processũ ad vlteriora, cum censeatur Iudex reijcere oppositam exceptionem dilatoriam, dicitur grauare, & proinde datur appellatio in tali casu, vt resoluit *Rota in vna Romana domus* 29. *Martij* 1574. & in alia etiam *Romana census* 10. *Decembris* 1578. *coram Seraphino inter diuers.* 444. 1.*part.*

30 De sententia, quæ habet vim diffinitiuæ,non potest assignari certa Regula. Dãtur tamen nonnulla exempla apud DD. Vt est decretum, per quod denegatur appellatio, dicitur habere vim diffinitiui, & datur appellatio,vt asserit *Vaias.cons.*47. Idem de præcepto de soluendo tenatur *Rota Lucens.dec.*80. Et de sententia, siue decreto, quo Iudex pronunciauit aliquẽ non esse minorem,vel non habere restitutionem; a quo potest appellari, affirmat *Gram.dec.*159.*num.*1.*Vest.dec.*302. Similiter a sententia delationis iuramenti alteri parti per Iudicem factæ, vt *Mysinger. centur.*1. *obseru.*39. *& Lancellot.de attent. par.*2.*cap.*12.*limitat.*30. *num.*192. vbi voluit, posse etiam appellari elapso decennio a die delationis iuramenti per Iudicem,dummodo fit intra decem dies a die præstationis iuramenti; & hæc appellatio potest interponi a parte, contra quam est delatum iuramentum, *Gonzal. ad Reg.* 8. *Cancell.glos.* 9. §.1 *in Annot. num.*195.

31 Vlterius potest appellari a decreto immissionis in possessionem, quia vim diffinitiui habet, vt tenet *Stephan.Gratian.decis.*60. sed de iure canonico hoc non est in quæstione, nam in Foro Ecclesiastico a quocumque decreto in possessorio, siue sententia lata,potest appellari, ex *cap.*1.*de caus.poss.& propr.& cap.cum ad sedem,* vbi omnes præsertim *Bellam.num.*10. qui late hanc rem explicat, & *Bero. qua st.*52. *de restit.spol.Clem.*1. *de re iudic. Bald.in l.*1. *C. si de moment. possess.fuer. appellat. Pract. Pap. in forma libelli in causa spol. poss.in verb.per nostram diffinitiuam,nu.*3. *Natta cons.*566.*lib.* 3. *Io.Old.tract.de iur. & aquit.tit.*12.

32 Item datur appellatio ab omissione condemnationis expensarum, vt tenet

Gam.

Gam. dec. 65, *Guid. Pap. dec.* 42. Et a decreto sequestrationis mulieris, resolui: *Anna alleg.* 82. Et a decreto pronunciationis, executionem esse reuocandam, probat *de Amat. dec.* 19 Et a decreto absolutionis instantiæ, vulgariter dicto ab obseruatione iudicij ob ineptitudinē libelli, vel ob aliam causam, datur etiam appellatio, vt voluit *Crescent. dec. 6. de appellat.* quod decretum licet sit interlocutorium, tamē habet vim diffinitiui, vt per *Abb. in cap. ad dissoluendum, in* 1. *notab. de desponsat. imp.* sed melius, quia hoc decretum diffinit, & absoluit, multum videtur participare cū diffinitiua sententia, vt optime idem *Crescent. cit. dec 6. num. 6.* per doctrinam *Bart. in l. Iulianus, in fin. col. 9. de cond. ind.* non tamen dicimus ratione huius participationis esse diffinitiuum, sed potius mistum, quam merum interlocutorium, ita *Rota in vna Gabennen. Prati coram D. Ludouico*, vt refert idem *Crescent.* qui dicit in *d. dec.* quod licet regulariter ab interlocutoria non appelletur, etiam in casu appellabili, nisi in scriptis, iuxta *cap. cordi, de appellat. in 6.* nihilominus ab hoc decreto absolutionis ab obseruatione iudicij potest appellari viua voce, ex doctrina *Abb. in cap. ad dissoluendum cit. Franc. in cap. vt debitus, col. 9. de appellat. Anton. de Butr. in cap. cum cessante, in 2. col. de appell. Matthesil. not.* 39. & in specie *Angel. Aret. in l. 1. §. libelli ff. de appellat. & in l. eius qui ideo, de appellat. recip.* licet *Rota in dec.* 13. alias 1. *vt lit. pend. in nou. & Aegid. dec.* 335. videantur contrarium tenere.

33 Decretum legitimationis personarum potest etiam dici habere vim diffinitiui; immo illud reduximus supra ad decretū, quod cōtinet damnum irreparabile, ideo ab eo datur appellatio, ita *Cappell. Tholos. dec.* 38. Sic etiam appellatur a decreto iniustæ admissionis articulorum, vt per *Gonzal. ad Regul.* 8. *Cancellar. glos.* 9. §. 1. *in Annot. num.* 191. Et a decreto iniustæ reiectionis articulorum, vt in vtroq; casu loquitur *Gratian. disceptat. foren. cap.* 74. *num.* 15. sequutus opinionem *Bald. in l. post sententiam, num. 4. in fin vers. pone ergo, C. de sentent. & inter. omn. iud.* Et ab incidentibus in causa suspicionis Officialium tenet *Vincent. de Franch. dec.* 408.

34 Obserua duodecimo, quod appellatio a sententia habente vim diffinitiuæ non potest interponi viua voce, sicut potest interponi in sententia diffinitiua, sed omnino debet esse in scriptis, iuxta *text. cap. cordi, de appellat. in 6.* ita tenet *Io. Monac. in cap. cupientes, §. si vero per viginti dies, de elect. in 6. in glo. magna, Guid. Pap. dec.* 463. *num.* 19. Et ita seruatur in omnibus appellationibus ab interlocutorijs, iuxta dispositionem *cap. cordi cit.* Et quod appellans ab habente vim diffinitiuæ, debeat seruare formam *d. cap. cordi*, optime *Lancellot. de attent. par. 2. cap. 12. limitat.* 1. *num.* 60.

35 Obserua decimotertio, quod Regula illa, quod gesta appellatione pendente, ab interlocutoria, non sunt attentata, non procedit in gestis appellatione pendente ab interlocutoria, quæ habet vim diffinitiuæ; nam sunt attentata, & veniunt reuocanda, cum hæc appellatio reguletur secundum naturam appellationis a diffinitiua, ita *Alex. cons.* 182. *in princ. lib.* 6. *Lancellot. de attent. cit. loc. n.* 57.

36 Obserua decimoquarto, quod præceptum Iudicis præcedente causæ cognitione, habet vim diffinitiuæ, & admittit appellationem, tenet *Specul. tit. de act. seu petit. in §. super actione, seu petitione, vers. sed qualiter formabit libellum, & vers. ceterum & vers. fin.* 4. §. *num.* 3. & 11. *DD. in cap. hi qui, de appellat. Guid. Pap. decis.* 12. *num.* 5.

37 Obserua decimoquinto, quod vbicumque interlocutoria parat præiudicium negotio principali, tunc interlocutoria dicitur habere vim diffinitiuæ, secundum *Bart. in l. Titia, ff. de accus. & in l. eius, qui, ff. de appellat. Guid. Pap. cit. loc. num.* 2. & admittit appellationem.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio ab interlocutoria debet interponi cum expressione causæ. Quæ debet exprimi nominatim, num. 2. Etiam si causa sit notoria, num. 3. Declara vt num. 4. Et sufficit, quod talis causa sit probabilis, num. 5. Et ex pluribus causis expressis sufficit, quod iustificetur vna, num. 6. Et coram Iudice ad quem, num. 7. Et quomodo debeat probari ad finem inducendi attentata, n. 8.*

9 *Appellatio ab excessu executionis debet continere causam expresse & nominatim. Limitatur, quando ex verbis appellationis comprehēditur causa, num. 10.*

11 *Appellatio ab interlocutoria non est necesse, quod contineat causam in decreto sequestri. Declara nu. 14. & 15.*

Quod

Quod limitatur, n. 13. Nec a decreto torturæ, num. 12.
16 *Tertius appellans pro suo interesse, debet exprimere, & probare causam.*
17 *Sententia super desertione appellationis an sit interlocutoria, vel diffinitiua.*
18 Appellationis *ab interlocutoria requisita omnia.*
19 *Appellatio quando debeat interponi in scriptis. Et quando possit interponi voce. Et quando dicatur nulla appellatio defectu scripturæ, nu. 20. Quid de* Iure Canonico, *num. 21. Et an causet attentata, n. 22.*
23 *Appellatio quando dicatur in scriptis. An ita debeat esse in causis summarijs, num. 24.*
25 *Appellatio ab interlocutoria debet cõtinere petitionem apostolorum. Et qui dicantur apostoli. Et quare sic dicti, num. 26. Et dicuntur multis modis, num. 27. Et sunt de substantia appellationis, num. 28. Quos sufficit petere intra triginta dies, nu. 29. Et quando incipiat currere hic terminus, nu. 30. Et petitio apostolorum fit cum iteratis instantijs, n. 31.*
32 *Appellatio admissa sine petitione apostolorum valet.*
33 *Appellans debet infra terminum triginta dierum petere, & recipere apostolos.* Iudex *potest abbreuiare dictum terminum, num. 34. Et quando teneatur pars redire pro apostolis, num. 35. Quid si impedita, num. 36.*
37 *Appellans, si in termino iuris non redierit pro apostolis, sed procurauerit causæ commissionem, an dicatur appellatio deserta.*
38 Praxis *concedit copiam sententiæ loco apostolorum.*
39 Appellatio *ab interlocutoria, vel a grauamine debet interponi infra decem dies. Qui an dicantur utiles, uel continui, num. 40. Currunt de momento ad momentum, n. 41. Quando incipiant currere, num. 42. Et an currant impedito, num. 43. Et an dies sententiæ computetur, num. 44. Et etiam adhærens appellationi, debet adhærere infra decem dies, n. 45. Ac etiam ratificans, n. 46.*
47 *Appellans a reiectione tacita per processum ad ulteriora, debet appellare infra decem dies. Et cautela, si non est ita appellatum.*
48 *Appellatio, nec de consensu partium potest interponi post decem dies, qui currunt, etiam pendente compromisso. Et in sententia conditionali quando incipiant currere, nu. 49. Et quid de restituto in integrum per decem dies, num. 50. Et quid in appellatione a sententia* Arbitri, *vel* Arbitratorii, *num. 51. Et quid in appellatione coram honestis uiris, n. 52.*
53 Paupertas *an excuset ab appellando infra decem dies.*
54 *Appellatio tacita, idest arreptio itineris ad* Superiorem *debet fieri infra decem dies. Appellans ad* Superiorẽ *debet illum declarare infra decem dies, nisi unicum habeat* Superiorem, *num. 55.*
56 Fiscus *appellare tenetur infra decem dies. Qui currunt, etiam opposita nullitate, n. 57.*
58 Contumax *quomodo appellet infra decem dies. Et quomodo computandi dies isti.*
59 *Appellatio post decem dies valet a grauamine successiuo. Quid de appellatione ab actibus extraiudicialibus, puta electione, &c. Et quid si actus confirmatur* Iudicis *decreto, nu. 60.*
61 *Appellari an possit post decem dies ex* Consuetudine, *vel* Statuto. *Quid de tertio veniente ad causam, num. 62.*
63 *Appellatio post decem dies valet, si appellans non habuit copiam* Iudicis *a quo, & ad quem.*
64 *Appellatio a sententia excommunicationis sub conditione ualet post decem dies.*
65 *Appellatio in dubio non præsumitur infra decem dies.*

AN-

ANNOTATIO VIII.

§. II.

DIximus §. *praeced.* dari appellationem a sententia diffinitiua, & a sententia interlocutoria, quæ habet vim diffinitiuæ, aut continet grauamen irreparabile per sententiam diffinitiuam. Hic obseruamus appellationem ab interlocutoria differre ab appellatione a diffinitiua; nam illa debet habere requisita *cap. cordi, de appell. in 6.* Quorum primũ est, quod in appellatione ab interlocutoria regulariter debet
1 exprimi causa, vt expresse in *d. cordi, & in Clement. appellanti, de appellat.* Rota *dec. 2. alias 7. de appellat. in nouis*, vbi *num. 2.* dicit, hanc expressionem causæ esse inductã duplici ratione. Prima, vt deferatur Iudicibus honor debitus, ex *cap. vt debitus, de appellat.* adhoc vt Iudex possit cognoscere si, & in quo grauauit, & quales apostolos dare debeat, vt in *d. cap. cordi.* Secunda, vt pars non possit amplius variare a grauamine, a quo appellauit.
2 Hinc deducitur, non valere appellationem ab interlocutoria, si appellans per clausulam generalem expresserit causam, siue causas, dicẽdo, appello a grauamine, siue grauaminibus, quæ ex actis, & processu causæ colligi possunt; imo appellans ab interlocutoria, expressa vna, vel pluribus causis nominatim, & in particulari, & deinde cum generali clausula dixit, ab omnib⁹ alijs grauaminibus, quæ ex actis, &c. non potest prosequi appellationem vigore dictæ clausulæ generalis quoad grauamina nominatim non expressa, vt vno ore fuisse decisum testatur *Rota in nouis dec. 2. alias 7. de appellat.* & licet contra hanc opinionem posset adduci *dec. Lanfranch. 208.* tamen quia ipsemet *Lanfranch. & Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 1. num. 48.* testatur, multos DD. tenere prædictam opinionem, per ea, quæ adducuntur in *pracit. dec. Rotæ in nouis*, ideo ab ea non est discedendum. Eaque opinio vt in appellatione ab interlocutoria debeat exprimi causa
3 Ampliatur primo procedere, etiã si ipsa causa esset notoria; nã quamuis notorium excuset ab onere probandi, quia per se dat finem probationis, non tamen excusat a necessitate formaliter opponendi, quia notorium sui natura non dat hunc finem expressionis, vt notat *glos. in d. Clement. appellanti, verb. alias causas, DD. in cap. accedens, de accus. Felin. in cap. cum dilecta, col. 16. de rescript.* & habetur apud *Rot. cit. in nouis, num. 4.*
4 Declaratur conclusio proposita, vt tũc debeat exprimi causa in appellatione ab interlocutoria, quando iniquitas interlocutoriæ detegitur ex allegationibus, & probationibus in facto, & ita procedit opinio *glos. cit.* & sequacium; sed si iniquitas interlocutoriæ consistat in iure, & detegatur ex allegationibus iuris, non requiritur in tali appellatione expressio iustitiæ causæ: & in hoc casu procedit opinio *Innocentij* relata per *glos. in d. Clem. appellanti*, ita distinguitur, & declaratur conclusio prædicta apud *Rot. in dec. 2. de appellat. in nouis, num. 4. vers. alia additio*, per *Lancellot. de attent. 2. par. c. 12. lim. 53. num. 54. & Gratian. discept. foren. cap. 232. num. 29. & 30.* Ex quibus infertur, quod vbicumque ex facie sententiæ appareat iniquitas interlocutoriæ, quod tunc sufficiat dicere, appello propter iniquitatem sententiæ, quæ euidens est ex actis. Nec obstat, quod diximus supra cum *glos. in d. Clement.* quod notorietas non excusat ab expressione, quia intelligitur de alio notorio, quam de notorio ex actis constante, vel ex tenore sententiæ, quod esse notandum testatur *Anton. in d. Clem. appellanti*, optime *Lancellot. cit. loc. num. 52.*
5 Ampliatur secundo, causam expressam in appellatione ab interlocutoria sufficere esse probabilem ex processu, vt probat *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 1. num. 51.* testans ita fuisse decisum in vna *Asten. Occupationis Se̅ais, sub die 12. Febr. 1552.* adducta inter *Recollect. Caputaqu. decis. 118.* alias *121. incip. sententia lata.*
6 Obserua primo, quod si in appellatione ab interlocutoria fuerint expressæ plures causæ nominatim, sufficit pro validitate appellationis, quod vna tantum causa iustificetur, ac probetur, *cap. significauit, & cap. significante*, vbi *Abb. & Dec. de appellat. in vlt. notab.* sequitur *Boer. decis. 74. nu. vlt.* & refert *Lancellot. de attent. loc. cit. num. 49.*
7 Obserua secundo, sufficere hanc causã expressam in appellatione ab interlocutoria iustificare coram Iudice ad quem, relicto Iudice a quo; nam bene potest hæc causa iustificari coram Iudice ad quem, *Franc. in cap. interposita, post princ. de appellat. Lud. Gozzad. conf. 22. num. 15.* sequitur *Lancellot. de attent. loc. cit. num. 50.*
8 Obserua tertio, quod ad finem inducẽdi attentata, hæc causa exprimenda in appellatione ab interlocutoria debet probari, & sic dicitur iustificata appellatio,

O

tio, quo facto, & non ante, attentata post appellationem ab interlocutoria reuocantur, ad *textum in cap. vt debitus, de appellat.* & clarius in *cap. non solum. eod. tit. in 6. Franc. in cap. super eo. il 1. ad fin. & in cap. significantibus, num. 8. vers. vltimo & in cap. interposita, in princ. de appellat.* Rot. *dec. 1. in vlt. addit. & decis. 35.* alias 234. *de appellat. in nouis, & dec.* 8. alias 81. *eod. tit. in antiq.* ex quibus *Lancellot cit. loc. lim. 1. num.* 40. tenuit hanc probationem causæ, ad hunc effectum attentatorum, esse simpliciter necessariam. Verum ipsemet *n* 43. dicit, quod si hæc probatio non fuit admissa, sufficit, quod oblata fuerit.

9 Obserua quarto, quod in appellatione ab excessu executionis, omnino debet exprimi causa grauaminis nominatim, & non in genere, per relationem ad acta, cum in hoc casu dicatur appellatio interponi contra formam iuris, adhoc vt Iudex sciat, an appellationi sit deferendum, optime notat *Gratian. discept. for. cap.* 333. *num.* 13. vbi *num.* 15. testatur, non esse solitum apud Signaturam recipi appellationes ab excessu executionis, & causas illius committere cum facultate inhibēdi executori, nisi gustato aliquid de grauamine, *Rota de appellat. in nouis, dec.* 45. & 50. *Felin. in cap. quoad consultationem* 15. *col.* 12. *ad fin. vers. & quod Iudex, nu.* 18. *de re iud.* Rot. *diuers. dec.* 100. *n.* 16 *p.* 1.

10 Obserua quinto, quod si ex verbis appellationis ab interlocutoria necessario comprehenditur causa grauaminis; tunc illa dicitur satis expressa ad hunc finem, tenet *Angel. in l. Prætor ait, § interdictum, in fin. ff. de nou. oper. nunc. & in l. 1. ad med. vers. & per hoc, num.* 3. *ff. de lib. & posthum. Gratian. discep. for. cap.* 444. *num.* 51. & 52. testans id esse notandum.

11 Obserua sexto, quod in appellatione ab interlocutoria concedente sequestrū, non est exprimenda causa, cum ex decreto sequestri constet de grauamine ex præsumptione iuris. Ista enim interlocutoria est iniusta, cum contineat concessionem sequestri, quæ est contraria iuri, quare propter præsumptum vitium pronunciationis non est necessaria expressio causæ appellationis, prout idem etiam dicimus,

12 quando appellatur a decreto de torquēdo, cum tortura sit contra ius, nisi appareant inditia sufficientia, *l. maritus, ff. de Quæst.* Vnde erit superuacaneā expressio causæ in re aperte prohibita, argumento *l. si constat, de appellat. l. qui testamento, de excus. tutor. l. si quis procuratione, de appell.* & ita in specie de sequestro, & tortura concludit *Bald. in l. minoribus*, post *princ. num.* 5. *vers. sed in appellat.* C. *de his, quib. vt indign.* sequitur *Castr. ibid. col.* 1. *in fin. vers. & dicitur hic, num.* 7. *Franc. in cap.* 1. *col.* 3. *ad med. vers. quarto limita, num.* 7. *de appellat. in* 6.

13 Ex prædictis infertur, quod in appellatione a sequestro relaxato iuxta formam *Clement.* 1. *de sequestr. poss. & fruct.* erit inserenda causa, cum ius permittat dictum sequestrum, & cesset præsumptum vitium interlocutoriæ, vt contrariorum sit eadē disciplina; si enim in appellatione a sequestro non est exprimenda causa, quia regulariter ius prohibet sequestrari, vt dictum est, ergo quando idem ius concedit sequestrum, opus erit eiusdem causæ expressione, si appelletur, quasi colligatur iniquitas appellationis interpositæ contra id, quod iure permittente fuit factum; cum contraria procedant, quando ius expresse facit contra interlocutoriam, non quando ei assistit, *Cassad. decis.* 4. *num.* 3. *vers. vnde dicas aliter, & num.* 5. *versic. ex quibus constat, de sequestr. possess. & fruct.*

14 Neque obstat, quod non semper ius assistat concessioni sequestri, iuxta formam *d. Clement.* cum etiam detur casus, in quo non est locus sequestro, quando videlicet condemnatus possederat Beneficium triennio, prout in Rota ita seruari testatur *Mandos. regul.* 29. *de subrogand. litigan. quæst.* 5. *num.* 2. *in fin. vers. sicut etiam fecit*, sufficit enim, quod solum moueatur lis contra triennalem pacificum possessorē, quamuis regula triennali non possit gaudere, nam lata sententia contra talem possessorem, non est locus sequestro, cum *d. Clement.* solum requirat tempus triennalis possessionis pacificæ non autem effectum regulæ triennalis, seu alia requisita, etiam quod triennalis habuerit sententiam contra se priuatoriam ob non solutionem pensionis; solum enim cursus triennalis pacificæ possessionis sufficit ad excludendum sequestrum, non obstante tali priuatione infectiua, *Card. Cassad.* & alij per *Mandos. d. Regul.* 29. *q.* 5. *in fin. n.* 4. & sicut non potest decerni sequestrum contra triennalem possessorem, ita neque contra cessionarium, nisi Beneficium possessionis triennalis sit personale, *Put. decis.* 347. *n.* 2. *par.* 3.

15 Quia respondetur, quod ista est quæstio facti, & non iuris; vnde magis debet talis possessor triennalis exprimere causam, adhoc vt eius appellatio a sequestro valeat; non enim ex hoc redditur ius obscurum, quod concedit sequestrum, vnde de-

debet constare, & allegari Iudici ex probationibus facti, & non prodest, nisi ex deductis hoc manifeste appareat, & sic est exprimenda causa, cum non sit res aperta, prout est quando iniquitas detegitur per allegationem iuris, quo casu non requiritur alia expressio causæ, tanquam in re clara, & manifesta, prout distinguit *Bald. in l minoribus, ad med. n 6. vers. vbi ergo, C. de his quib. vt indig.* Franc. *in cap. 1. col. 2. de appellat. in 6.* & in specie triennalis sequestri Cassad. *dec. 4. num. 3. in fin. vers. neque obstat, de sequestr. possess. & fruct.*

16 Obserua septimo, quod tertius appellans pro suo interesse ab interlocutoria, siue diffinitiua, non solum habet exprimere causas appellationis, sed eas debet iustificare, saltem semiplene, antequam ad vlteriora procedatur, *Felin. in cap. cum super 17. in princip. de sent. & re iud.* Quoties enim quis pro suo interesse vult admitti in iudicio, debet saltem docere de eo semiplene, ita vt iste articulus præiudicialis sit prius examinandus, Aret. *in l. a sententia, de appellat.* post *Bart. in l. si quæramus, de testam. Innoc. in cap. veniens, il 2. de testib.*

17 Hinc ad cognoscendum si in appellatione sit exprimenda causa, & quomodo sit appellandum. Quæritur, an sententia lata super desertione appellationis sit interlocutoria, an diffinitiua; nam in appellatione a diffinitiua non requiritur expressio causæ, vt testatur Specul. *lib. 2. de appellat. § 6. n. 2.*

Resp. DD. in hoc casu diuisi sunt in triplicem sententiam. Alij enim tenuere esse sententiam interlocutoriam, ita *Bald.* quem sequitur *Salic. in l. si Præses, C. quo. & quand. Iud. Henric. Babic. in cap. in literis, de offic. deleg. Io. Andr. in glos. Clem fin. de appell. Cappell. Tholos. dec. 47. & dec. 28.* & alij. Secunda sententia tenuit non esse diffinitiuam, neque interlocutoriam; non diffinitiuã, quia non est lata super negotio principali, sed super processu, non interlocutoriam, quia non expectat aliam sententiam diffinitiuam post se, ita tenet ex *decisionib.* Rota *Add. ad Guid.* Pap. *dec. 11. vers. finis causæ, lit. B.* Tertia sentẽtia cum distinctione processit, dicens, si pronuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia interlocutoria; tunc sententia super desertione, dicitur etiam interlocutoria, quia non imponit finem negotio principali, & in hoc casu debet appellari in scriptis, & cum expressione causæ, iuxta *cap. cordi cit.* si vero pronuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia diffinitiua, & sententia desertionis dicitur diffinitiua, cum ex tali desertione imponatur finis causæ principali, & ita distinguit *Guid. Pap. d. dec. 11.* referens, secundum eandem decisionem fuisse iudicatum.

18 Rursus diximus requiri ad appellationem ab interlocutoria expressionem causæ, pro primo requisito *cap. cordi cit.* Obseruandum est, vltra prædictum requisitum, requiri & alia, quæ vsque ad decem numerat Roman. *cons. 501. num. 1.* dicens in appellatione ab interlocutoria requiri decem, quorum altero deficiente, non valere appellationẽ. Primo requiritur causa grauaminis illati, vel comminati, *cap. cum cessante de appellat.* Secundo, quod sit causa legitima, *cap. vt debitus, & cap. cum speciale, de appellat.* Tertio, quod sit vera, *cap. interposita, cit. tit.* Quarto, quod sit expressa coram Iudice, *cap. vt debitus, & c. cum causam, de appellat.* Quinto, quod non sit admissa petitio, vel affectio, *cap. dilecto, de appellat.* Sexto, quod fiat in scriptis, *cap. cordi, eod. cit. tit. in 6. Bart. in l eius qui ff. de appellat. recip. num. 4.* Septimo, quod ideo appelletur, quia non fuit admissa petitio, vel exceptio, vt in *d. cap. dilecto.* Octauo, quod petantur apostoli, vt in *d. cap. cordi, & in Clemen. quamuis eod. tit.* Nono, quod si appellans hoc petierit, veniant partes instructæ cum singulis munimentis ad causam facientibus, vt in *d. cap. cordi.* Decimo, quod fiat infra decem dies, *cap. bone de conf. vtil. vel inutil. cap. cum inter, de re iud.* quæ omnia decem requisita præstringuntur ad causam in scriptis, cum petitione apostolorum, & infra decem dies, vt in *d. cap. cordi.* Dicto igitur de causa, sequitur modo de scriptura appellationis. Ad quod

19 Obseruandum est cum Specul. *lib. 2. tit. de appellat. 6. § in princ.* appellari posse a diffinitiua viua voce, & sine scriptura, si appellatio interponatur illico, & incontinenti post latam sententiam; dicitur incontinenti, dum Iudex sedet pro Tribunali ad proferendam sententiam, & alios actus iuridicos exercendos; quod si ad alia negotia diuertit, non dicitur incontinenti, vt obseruat *Specul. cit. loc.* Si vero appellatio interponatur non incontinenti, sed ex interuallo, idest dum Iudex diuertit ad alia negotia, tunc est appellandum in scriptis per *textum in l. 2. in fin. ff. de appellat.* Put. *lib. 3. decis. 102. in princip.* Quando dicatur incontinenti, & quando ex interuallo, late *Marant. in specul p. 6.*

tit.& quandoque appellatur 137. Quocumque vero tempore appellatur ab interlocutoria, vel ab alio grauamine, siue incontinenti, siue ex interuallo, semper appellatio est interponenda in scriptis, in iudicio, vel extra, *glos. in cap. vt debitus, de appellat.* contra *Hostiens. in cap. 1. de appellat. in 6.* qui tenet scripturam requiri solum in appellatione, quæ fit ad Papam; nam contra *Hostiens.* est verior opinio practicata etiam in Rota, vt testatur *Add. ad Speculat. tit. loc. lit.* C. *vers. adde, quod necessaria.*

20 Quæ opinio ampliatur, vt appellatio interposita ab interlocutoria sine scriptura dicatur friuola, & inualida, & appellãs habeatur pro non appellante, ac nullum producat effectum, & deuolutionem negotij, vt optime *Rota in nouis de appellat. dec.* 54. alias 385. Quæ procedunt, quando Iudex, a quo est appellatum ab interlocutoria sine scriptura, & sic friuole non detulit appellationi; sed si Iudex eam admisit, & appellationi detulit, tota iurisdictio est ad Superiorem deuoluta, vt notat *Put. dec.* 102. *lib.* 3.

21 Ampliatur secundo, hanc opinionem procedere indubitate de Iure Canonico, per decisionẽ *text. in d. c. cordi,* & posse etiã persuaderi veram de Iure Ciuili, testatur *Bart. in l. eius, qui num.* 4. *de appellat. recip.*

22 Ampliatur tertio, vt cum hæc appellatio ab interlocutoria sine scriptura sit iniusta, ac friuola, non producat attentata, quando a Iudice non fuit admissa; vnde gesta tali appellatione pendente non veniunt reuocanda, ad late tradita per *Lancellot. de attent. 2. par. cap.* 12. *limitat.* 6.

23 Dicitur appellatio sine scriptis, quãdo nõ fuit data cedula, siue vt vulgo dicitur, cõparitio continens appellationem, etiã si fuisset rogatus Notarius, vt appellationẽ redigeret in scriptis, quia aliud est appellare in scriptis, & aliud appellationem verbalem redigi in scriptis, ita optime notat *Put. dec.* 104. *lib.* 2. sequutus opinionem *Franc. in cap. 1. in princip. col. fin. vers. secundo aduerte, de appellat. in 6.* respondẽs ad *dec. Aegid.* 15. tenet etiam *Lancellot. de attent. 2 par. cap. 12. limit. 1. n.* 77.

24 Dubitatur, an appellatio ab interlocutoria in causis summarijs, & in quibus proceditur absque strepitu, & figura iudicij, debeat esse in scriptis, vt in Beneficialibus &c.

Resp. posse fieri sine scriptis, videtur sentire *Franc. in cap. vt debitus, col. 7. de apllat.* Verum Rota apud *Put. dec.* 102. *libr.* 3. recessit ab hac opinione *Franc.* ne introduceretur Stylus, quod in omnibus causis Beneficialibus appellaretur sine scriptura

25 Tertium requisitum necessarium per *cit. cap. cordi,* ad appellationem ab interlocutoria, est petitio apostolorum, quæ etiam in appellatione a diffinitiua intercedit, de quibus etiam in *cap. ab eo, & Clement. quamuis, de appellat.* & seruat Praxis.

26 Dicuntur apostoli in Iure Literæ datæ appellanti, in quibus continentur allegationes, & qualiter in causa processum sit, ita *glos. in Clement. 1. de appellat. in verb. notat apostolos.* Et *glos. in d. cap. cordi, verb. petat apostolos,* vocat apostolos Literas dimissorias, quæ a Iudice a quo, ad Iudicem ad quem mittuntur, acceptationis, siue refutationis appellationis. Dicuntur apostoli ab *Apo* quod est, *de,* & *Stolon,* quod est missio, quasi missio, quam facit vnus Iudex ad alium, sic etiam de Apostolis dicimus, quod a Deo, vel de cœlo missi fuerunt, ita *glo. cit. in d. cap. cordi.* Praxis vocat apostolos scripturam continentem appellationem interpositam coram Iudice a quo, cum acceptatione, vel refutatione illius, & copiam decreti, a quo est appellatum.

27 Apostoli alij dicuntur conuentionales, vt si vna pars appellauit, & altera admisit appellationem in iudicio, Iudice refutante, vel acceptante, siue extra iudicium; & scriptura hoc continens apostoli conuentionales potest dici, ita *Specul. lib. 4. par. 2. tit. de apostol. 3. §. num.* 1. Alij dicuntur apostoli testimoniales, & est illa scriptura, quæ testificat de appellatione facta coram Iudice, vel coram publicis; & honestis personis, *Specul. cit. loc.* Alij dicuntur apostoli dimissorij, & est illa scriptura, per quam apparet, quod Iudex a quo appellationi detulit, & partem a sua iurisdictione dimisit, & eam ad Iudicem ad quẽ mittit, & alias dicuntur Literæ dimissoriæ, ita *Specul. cit. loc.* Alij dicuntur apostoli refutatorij, & continentur in illa scriptura, seu decreto, in quo apparet, quod Iudex non defert appellationi, & Iudex, qui refutat appellationem, debet dicere causam refutationis, ita *Specul. cit. loc. n. 6.* Alij, & vltimo dicuntur apostoli reuerentiales, & continentur in decreto, seu in illa scriptura, qua Iudex a quo, ob reuerentiam Iudicis ad quem appellationem admisit, ita *Specul. cit. loc. num.* 8. qui *num.* 10. optime aduertit, quod libellus appellationis, quod idem est, ac apostolus, debet continere regulariter, quis appellat, a quo Iudicce, contra quem, & ad quem Iudicem, super quo decreto, siue grauamine. & qua-

& quare appellat, & in calce huius libelli si Iudex detulerit, vel refutauerit appellationem.

28 Quicquid sit de nomine apostolorum, de quo alibi; obseruandum est, quod apostoli dicuntur esse pars, & de substantia appellationis, ita vt illis non petitis, appellatio dicatur nulla, & inualida, & si appellans pro illis non redierit in termino præfixo, appellatio fit deserta, ita *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 50. a num. 219. Rota in nouis dec. 41.*

29 Praxis obseruat, quod in libello appellationis petat etiam apostolos, sed vere hoc non est necesse, nam sufficit petere apostolos infra triginta dies, ita *Specul. cit. loc. num. 15.*

30 Terminus de Iure Canonico ad petendos apostolos est triginta dierum, ad *tex. in l. Iudicibus, & in l. eos, §. apostolos, C. de appellat. cap. super, & cap. ab eo, de appellat. in 6. Clement. quamuis, eod. tit.* A quo tempore incipiat currere hic terminus triginta dierum, controuersum est inter Doctores. Nam alij dicunt, quod incipiat currere a die sententiæ, vt testatur *Guid. Pap. tract. de appellat. quæst. 27. ad med.* sequitur *Misinger. singul. obseruat. centur. 4. dec. 36.* qui testatur de communi. Alij vero tenent, quod currat a die appellationis, ita *Hostiens. in cap. cordi, de appellat. in 6.* & secundum hanc opinionem iudicauit *Rota in nouis dec. 5.* alias 29.

31 Petit apostolos Praxis cum iteratis instantijs, vnde dicit, peto apostolos instanter, instantius, & instantissime, & hoc ex dispositione *Clement. quamuis, de appellat.* vbi disponitur quod non solum instanter, sed etiam sæpius, quod vnico consensu, idest vna petitione, seu comparitione potest fieri, vt in *d. Clement.* in illis verbis, *Sufficere, quod per appellantem simul vno consensu apostoli instanter, & sæpius postulentur,* vnde per Tribunalistas dicitur in appellationibus, *Appello, &c.* bis, ter, quater, & toties, quoties opus fuerit, vt satisfiant particulæ illi in *Clementina* positæ, *Sæpius.* Ratio vero, cur petitio apostolorum fiat cum tantis iteratis instantijs, redditur per *Rot. in nouis de appellat. decis. 46.* alias 351. & est, vt Iudici debitus honor deferatur, & ipse moueatur ad reuocandum grauamen, si grauauit, quod forte non faceret, si talis instantia non fieret.

32 Ex qua ratione collige, quod si Iudex detulit appellationi, eamq; admisit, non est necesse petere apostolos cum tanta instantia, & appellatio valet, suosq; producit effectus, & hic est casus *cit. decis. 46.* Et *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. num. 285. limit. 50.* clarius dicit, quod si Iudex appellationi deferat, etiam si apostoli non sint petiti, appellatio videtur admittenda, propter vim ipsius delationis, ita *Paris. Rolan. a Valle, & Boer.* apud eundem *Lancellot.*

33 Terminus triginta dierum, de quo supra, non solum datur de Iure Canonico ad petendum apostolos, sed etiam ad illos recipiendum; nam appellans debet intra dictum terminum apostolos recipere, per *textum in cap. ab eo, de appellat. in 6.* adeo, quod si intra dictum terminum appellans non petat, & recipiat apostolos, censetur renunciasse appellationi, & illa efficitur deserta, vt in *d. cap. ab eo, & Clemen. quamuis cit.* Sed si requisitus non det apostolos, debet appellans protestari, vt habetur in *d. Clem. quamuis,* & per *glos. in l. 1. ff. de libell. dimis.*

34 Iudex potest abreuiare hunc terminum triginta dierum, vt communiter *DD. in d. Clement. quamuis;* & proinde pars appellans tenetur redire in termino dato a Iudice, non solum in primo termino, sed etiam si Iudex dederit alium secundum terminum, dummodo sit intra terminum iuris, adhuc tenetur comparere pro apostolis, vt dicit *Abb. in d. Clement. quamuis, num. 5.* non tamen tenetur comparere vltra secundam vicem, ita *Crescent. dec. 17. n. 7. de caus. poss. & propr.*

35 Nota, quod si Iudex dicat, & statuat, quod pars appellans redeat, siue compareat pro apostolis infra terminum iuris, vel infra terminum viginti dierum, potest quandocumq; appellans comparere pro recipiendis apostolis; dummodo sit intra dictum datum terminum. Sed si dicat, quod redeat, siue compareat in termino iuris, vel vigesima die, tunc non potest comparere ante vltimum diem termini, vt bene aduertit *Abb. in d. Clem. quamuis, num. 6.* Sed si Iudex dicat velle dare apostolos infra terminum iuris, potest tenere impeditum appellantem per totum terminum iuris, vt habetur in *d. Clem. quamuis,* & ibi *glos. vers. vel infra, & Abb. nu. 10.* At si semel Iudex dederit apostolos infra terminum, appellans non tenetur amplius comparere, & petere apostolos, *Bald. n. 2. & Salicet. num. 5. in fin. & l. eos, §. fin. C. de appellat. Seraph. dec. 16. n. 1.*

36 Impeditus, qui potest comparere per Procuratorem, non excusatur si in termino nō petat. & recipiat apostolos; prout in impedito infirmitate, fuit iudicatum per *Rot.* apud *Seraph. dec. 1131.* per doctrinam

Bart.

*Bart.in l.sed etsi, §.1. quib.ex caus.maior. & Bald.in l.eas,§.apostolos, in princ.*C.*de appellat.Boer.dec.*43.*n.*9.

37 Obserua, quod si appellans petijt apostolos, sed non redijt pro illis in termino iuris; verum intra dictum terminum causam appellationis committi fecit, adhuc non dicitur deserta appellatio, ita decisum per R*otam* apud *Crescent. decis.*75.*de appellat.* refert *Lancellot. de attent.*2.*par. cap.*12.*limit.*50.*num.*222.Sed verius *dec.*1. *de appel.*apud eundē *Crescent.* vbi ipsemet *Crescent.*testatur fuisse in contrario voto, quam opinionem tenent multi DD. præsertim *Franc.& Aegid.* quos ipse citat, & tenet etiam *Felin.in cap.personas, num.*4. *ad fin. de appellat. Oliua super ritu* Cur. A*rchiepiscop.Neap.rit.*35. *num.*4. qui magnificat opinionem prædictam. Verum quia in hoc casu reperiuntur diuersæ opiniones Doctorum, & *Rotæ* decisiones inter se pugnantes;& vere decisio huius casus pendet ab illa intricata quæstione, quando gesta pendēte termino receptionis apostolorum, sint nulla. In qua quæstione optime processit *Lancellot. de attent.*2.*par.cap.*13.*limitat.*53. *a num.*16. cum multis ampliationibus,& limitationibus, quas omnes referre, esset transcribere, ideo ibi te remitto.

38 Vltimo obserua,quod Praxis loco apostolorum concedit copiam sententiæ, seu decreti, à quo est appellatum;vt bene seruari in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur R*ic.in dec.eiusd.Cur.dec.*261. *in fin.*2.*par.* dicens pro apostolis Curiam Archiepiscopalem concedere appellenti copiam sententiæ, quod exprimit Vicarius quando admittit appellationem,illis verbis, qui Dom.Vicarius appellationem admisit.& mandauit pro apostolis concedi appellanti copiam sententiæ. cum termino dierum decem ad illos recipiendos, decem ad arripiendum iter, & se præsentandum conspectui Apostolico, & aliorū dierum decem ad faciendam fidem Domino Vicario de diligentia in impetratione rescripti.cum comminatione,quod si defecerit in vnoquoque termino,appellatio habeatur pro deserta, vt testatur *Oliua cit.Rit.*

39 Debet habere aliud requisitum appellatio ab interlocutoria, vel a grauamine, & in hoc conuenit cum sententia diffinitiua, & est vt sit interposita infra decem dies, *cap.anteriorum* 2. *q.*6. *cap.dilecti,de elect.cap.significauerunt,de testib.cap.bonæ de confir.vtil.vel inutil.cap.quoad consultationem,de re iudic.*quod etiam disponitur de iure nouissimo ciuili, vt in *auth.hodie,* C.*de appellat. Bald. & Ias. in l. arbitro,ff. qui satisd.cog.*De hoc tempore decem dierum vide apud S*pecul. lib.*2. *particul.*3.*tit. de appellat.*5.*§. Marant.in specul.par.*6.*tit. & quandoque appellatur,a num.*213. *Lancellot.de attent.*2.*par. cap.*12. *limitat.*50.*a num.*46. *Franc. de appellat.* M*uscatell.* & alios. Et ideo regulariter infra dictum tempus appellatio interponi debet, alias erit nulla, secundum R*otam dec.*30. *de appellat.in nouis,*alias 190. *& decis.*2.*de conceß.Preb.in nouis,* alias 125. *Alex.cons.*87. *lib.*2. Franc.*in cap.*1.*num.*11. *de appellat. Felin.in cap.quoad consultationem, nu.*35. *de re iudic.*

40 Isti decem dies ab initio dicuntur esse vtiles, & quoad progressum dicuntur esse continui,ita *glos.in cap.concertationi, in verb.fuerit,de appellat.in 6. Felin.in cap. quoad consultationem,num.*37. *de re iudic. Rota in nouis,dec.*2. *in princ.de dol. & cont.*

41 Hinc infertur primo,quod isti decem dies computantur de momento ad momentum, ita *glos.in d.cap. concertationi,* A*lex.cons.*87.*num.*1.*lib.*2.qui testatur de communi, & dat cautelam vt appellans apponat horam in appellatione, quia alias vbi posset esse dubium, an appellatio fuerit interposita decima die, vel elapsa decima die, computato tempore de momento ad momentum, non admitteretur appellatio, per id, quod habetur in *l.matrem,* C.*de probat.* & per notata per *Bart.in l.non solum, §.sed vt probari,ff.de oper.nou.nunc.*

42 Infertur secundo, hunc terminum dierum decem incipere ab ipsa die prolationis sententiæ, vt notant *DD. in d.auth. hodie, Lancellot.de attent.loc.cit. num.*52. quod procedit contra scientem sententiā: contra vero ignorantem sententiam non incipiunt currere decem dies, nisi a tempore scientiæ prolationis sententiæ, *cap. concertationi,de appellat.in 6.* & bene probatur ex eo, quod diximus supra, dictos decem dies ab initio dici vtiles, tanquam non currant impedito, vel ignoranti, vt aduertit optime *Marant.loc.cit.num.*215. S*pecul.d.loc.num.*1.*text.*est, & ibi *Bart.in l.*1.*§.dies, de appellat.*

43 Verum quoad impeditum, aduerte, quod debet intercedere protestatio infra decem dies de impedimento, adhoc vt admittatur deinde,elapso impedimento, post decem dies ad appellandum, vt aduertit *Marant.cit.loc. & Bart.in d.§.dies.*

44 Obserua, quod dies, in quo fertur sententia,computatur in numero decem dierum,

rum,

rum, cum hoc tempus computetur de momento ad momentum, vt diximus supra, ita tenet *Specul.lib.2.partic.3. tit.de appellat.num.3.* adducens ad id *Bart.* ita vt si sententia feratur prima die Septembris, hora vigesima, vel notitia sententiæ superuenerit prima die Septembris, hora vigesima, ab eadem hora dicuntur incipere decem dies, & finire, atque compleri die vndecima Septembris, hora vigesima, exclusiue tamen quoad horam vigesimam vndecimi diei, ita *Specul.cit.loc.*

Certum est enim, quod appellatio debeat omnino interponi infra decem dies a recitatione sententiæ, de momento ad momentum computandos, alias est nulla, & non deuoluit, *Rot.dec.3.de appellat.in nouis* alias 11. nec sufficit probare fuisse appellatum, nisi etiam probetur fuisse appellatum infra decem dies; quia appellatio post decem dies non dicitur esse secundum leges, *glo.in l.præsens, ff.de re iud. Mising.singul. obser.centur.3. dec.15.*

45 Quod procedit etiam in adhæsione facienda ipsi appellationi; adhærēs enim appellationi pro suo interesse debet adhærere infra decem dies, vt notat *glos.in verb.adhærentes, in cap.vt circa, de elect. in 6.* *Rota in nouis dec.5.* alias 225. *de sent. excom.* & alias facta adhæsio post decem dies est nulla, quoad fauorem adhærentis, secus contra adhærentem, ita *Oldrad.consil.328.col.fin.ver.item constat, & cons.376. col.vlt.in fin.*

46 Procedit etiam in ratificatione appellationis; nam sicut appellatio est facienda infra decem dies, ita etiam ratificatio debet fieri infra decem dies, ita *Oldrad.cons. 319.num.9.* *Guid.Pap.cons.124.sub num.7. vers.ad sextum, Tiraquel. tract.de vtroq; retract.§.1.glos.10.num.85.* *Corn.cons.292. col.2.lib.3.* *Crauet.cons.252.num.2.* Verum in hoc casu hi decem dies sunt computādi a die scientiæ appellationis interpositæ, ita *Oldrad.cit.loc.* sed in dubio præsumitur hæc ratificatio facta infra decem dies a die scientiæ, vt notat *Franc.in cap. bona, num.20.de appellat.*

47 Similiter a reiectione tacita exceptionis per processum ad vlteriora debet etiā infra decem dies appellari, ita *Franc. in cap.intimasti, num.8. vers tu aduerte, de appellat.* Verum si sint elapsi decem dies, a die reiectionis appellationis, potest pars instare pro admissione exceptionis altera vice, & si secundo fuerit reiecta exceptio per processum ad vlteriora, potest appellare infra decem dies, a die secundæ reiectionis, ita *Paul.de Castr.cons.334.num.6. lib.1.* ita etiam si quis fuerit grauatus per Iudicem, nec potuerit appellare, potest etiam elapsis decem diebus instare coram Iudice pro reuocatione grauaminis, ita *Rota decis.5.* alias 29 *in nouis, de appellat.*

48 Appellatio post decem dies, nec de cōsensu partium potest interponi, vt aduertit *Felin.in cap.quoad consultationem, n.37. de re iud.* *Guid.Pap. de appellat.quæst.114.* & si consensientes ambæ partes procederent in causa appellationis interpositæ post decem dies, sententia inde sequuta non valeret, ita *glos.in Clement.si appellationem, in verb.desertam, in fin. de appellat.* *Felin.cit.loc.* *Salic.in auth.hodie, de appell.* sub *num.2.q.6.* vbi etiam *Bald.* sub *num.5. vers.quinto quæro, Ofasch.dec.Pedem.7.n.6.* licet alias consensus partium multum faceret ad sustentandam appellationem friuolam, & frustratoriam, vt dicit *Lanceliot.de attent.2.par.cap.12. limit.princ.6. num.26.vers.quarto limita.* Quæ etiam procedunt, si partes pendente hoc termino decem dierum compromitterent; nam non obstāte compromisso, currit hic terminus, ita vt illis elapsis, non possit amplius appellari, ita *Guid.Pap. decis.115.* *Blanc.in tract.de compromiss.6.quæst.prin. num.27.vers.quarto intellige.* qui testatur, alias fuisse seruatum in Ciuitate Lucana, *Franc.in cap.ex ratione, de appellat.* Quod secus est in termino prosequendæ appellationis, qui terminus non currit pendente compromisso facto partium consensu, per *textum in Clement. quandiu, de appell. & in auth.si tamen, C.de tempor.appellat.* *Cassad.dec.9 n.7.de appell.*

49 Quæritur, si sententia sit conditionalis, & concepta in euentum alicuius conditionis, an decem dies ad appellandum sint computandi a die sententiæ, an a die purificatæ conditionis?

Resp. appellandum esse infra decem dies a die prolatæ sententiæ, nullo expectato euentu purificatæ conditionis, non obstante quod conditio nihil ponat in esse, nam quoad actum appellationis interponendæ, conditio non suspendit dispositionem, quominus intra decem dies etiam a conditionali sententia sit appellandum, ad *text.in l.1.§.biduum.ff.quando appell.sit* *Innoc.in cap.quoad consultationē, num.4. & Abb num.1.de re iud.* Et ea est ratio, quia dicta sententia, etiam pendente conditione, dicitur grauare, ex quo euenire potest conditio, *Franc. in cap.præterea requisisti, num.9. de appellat.* *Ofasch. dec.146.*

50 Restitutus in integrum ad appellandū post

post lapsum primorum decem dierum, non potest appellare, nisi infra dies decē a die prolationis sententiæ restitutionis in integrum, docet *Vestr. in Prax. Rom. lib. 8. cap. 3. num. 18. de restitut. in integr.* Guid. Pap. *tract. de appellat. q. 103. Rota in nouis dec. 63.* alias 446. *num. 2. vers. præter, de appellat.*

51 A sententia Arbitri est appellandum infra dies decem, vt supra. A sententia vero Arbitratoris, siue laudo potest peti reductio vsque ad triginta annos, vt optime docet *Marant. in specul. in 3. par. sexta partis principalis, in 2. actu, num. 112. Boer. cons. 32. num. 1. lib. 3. Afflict. dec. 132.* quoad illud de Arbitratore, cuius laudum post triginta annos transit in iudicatum, A*bb. Sicul. in cap. Quintaualhs, de iuretur. 8. dist.*

52 Appellatio est interponenda coram Iudice regulariter. Verum si intercedat iusta causa, potest interponi coram honestis viris, vt per *Innocent. in cap. si iustus metus, de appellat.* & adhuc est interponenda infra decem dies, *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 15. n. 49.*

53 Paupertas licet excuset a prosecutione appellationis; non tamen excusat ab appellatione facienda infra decem dies, nisi in casu, quo appellatio est interponenda in scriptis, vbi requiritur aliqua impensa; nam tunc paupertas excusat, *Lancellott. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 1. n. 61.*

54 Tacita appellatio, quæ resultat ex arreptione itineris ad Superiorem, est etiam facienda infra decem dies; nam in illa debent concurrere omnes qualitates, quæ concurrere habent in vera appellatione, De qua itineris arreptione late *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 16. per tot.* & quod debeat fieri infra decem dies, *num. 17.*

55 Appellatio potest licite interponi generaliter, dicendo, *Appello ad* Superiorem, vel alternatiue, dicendo, *Appello ad Metropolitanum, vel ad* Papam, cum conditionibus, de quibus per Felin. *in cap. 2. num. 1. & 2. de appellat.* dummodo dictus appellans declaret infra terminum decē dierum certum Iudicem, ad quem appellet. Et sic collige, quod non solum appellatio, sed etiam declaratio debet fieri infra decem dies, ita *Felin. cit. loc. num. 1. ad fin. vers. si tamen, Alex. cons. 79. nu. 5. lib. 7.* quod non procedit, quando Iudex, a quo appellatur, non habet nisi vnicum certum Superiorem, in quo casu dicendo, *Appello ad Superiorem*, quia Superior est certus, nō est facienda alia declaratio infra decem dies, ita *Bero. cons. 80. n. 12. lib. 3.*

56 Fiscus tenetur etiam appellare infra decem dies; nam in hoc nullum inuenitur Priuilegium concessum Fisco, qui non habet prærogatiuam, nisi in quibus expresse reperitur priuilegiatus, *l. placuit, ff. de iur. Fisci*, & fuit decisum in Rota *in vna Perusin. hæreditatis 14. Martij 1567. coram* Sarmiento.

57 Decem dies dati ad appellandum currunt etiam opposita nullitate, *Guid. Pap. de appellat. q. 65. Bart. in l. si expressim, de appellat. Butr. in l. 1.* C. *quando prou. non est necess.*

58 Contumax an habeat decem dies ad appellandum, & a quo die currere incipiat, distinguendum est. Primo modo dicitur verus contumax, & est ille, qui fuit citatus personaliter, ac non comparens iuris ordine seruato fuit factus contumax, hic non appellat, per *l. ex consensu, §. fin. ff. de appellat. Felin. in cap. quoad consultationem num. 24.* & ibi *Add. de sent. & re iud.* & proinde non procedit cum illo hic terminus decem dierum; hæc enim militant de rigore iuris, sed de æquitate etiam verus contumax admittitur ad appellandum, & illi statuitur dictus terminus decem dierum, a die sententiæ cōputandus, vt habetur per R*otam in nouis, dec. 22.* alias 137. *de appellat.* & extat Ritus de hac materia in Curia Archiepiscopali Neapolitana relatus apud C*arauit. Rit. eiusd. Cur. 34.* cuius verba sunt hæc, *Item Reus contumax, quem citatus personaliter apprehendit, si appellat a diffinitiua, auditur de æquitate iuris infra decem dies a tempore sententiæ, non autem scientiæ, &c.* & supra *d. Rit.* eleganter A*lberic. Oliua, &* C*ampanil.*

Fictus vero contumax, & dicitur ille, qui non citatus personaliter, sed ad domum, vel per edictum, aut alio modo; aut si citatus personaliter, legitime impeditus, fuit factus contumax non comparendo, iste contumax appellat infra decem dies, a die scientiæ computandos, ita *Rot. dec. 2.* alias 49. *& decis. 16.* alias 364. *de dol. & contum. in nouis, Felin. cit. loc. num. 23. Specul. de appellat. §. 5. vers. illud autem notandum, Vest. in prax. lib. 7. cap. 3. num. 21.* C*ampanil. in cit. Rit.* apud C*arauit.* & est commune. Quibus modis dicatur quis fictus contumax, vide eleganter *Lancellot. de attent. 2. part. cap. 12. limitat. princip. 50. num. 158. & seqq.*

59 Appellatio a grauamine successiuo potest semper interponi durante grauamine, etiam vltra decem dies, vt diximus supra, & tenent *Specul. tit. de appellat. §. restat,*

stat, num. 6. Franc. in cap. super eo. il 2. n. 4. 8. & 9. de appellat. Felin. in cap. accedens il 2. num. 19. & seqq. vt lit. non contest. Rot. dec. 4. alias 54. *de restitut. spol. in antiqu.* & alij communiter.

60 Appellationes extraiudiciales, puta quæ fiunt ab electionibus, prouisionibus, & similibus, fiunt infra decem dies a die scientiæ illati grauaminis, vt deciditur in *text. cap. concertationi, de appell. in 6. Specul. cit. loc. num. 6. Franc. in cap. bonæ*, sub *n. 19. & seq. vers. octauo debet, de appellat.* Rota *cit. dec.* Verum si actus extraiudicialis sit confirmatus per decretum Iudicis, vt solet fieri in confirmatione electionis, debet appellari infra decem dies, a die decreti confirmantis, vt aduertit *Specul. cit. loc. vers. sed quid dices*, & obseruat Rota *in antiq. dec. 4.* alias 54. *de restit. spol.*

61 Potest Consuetudine, vel Statuto introduci, vt appelletur post decem dies; & valet appellatio, vt notat *glos. in l. præscriptione, in verb. iuris scripti*, vbi *Ias. num. 12. C. si contra ius, vel vti l. publ.* & ibi etiam *Bald. col. 7. Franc. in cap. cum sit* Romana, sub *n. 7. de appellat.*

62 Tertius potest appellare pro suo interesse infra decem dies, non a die sententiæ, sed a die scientiæ sententiæ latæ, etiam si sciuerit litem antea, ita *Alex. in l. sæpe, num. 82. de re iud. Io. Cephal. cons. 106. per tot. lib. 1.* qui docte asserit, & probat, quod venditor potest appellare infra decem dies a die scientiæ a sententia lata contra emptorem, etiam si antea sciuerit causam agi contra emptorem, quia adhoc vt sibi currat temptus ad appellandum, non sufficit scientia litis, sed requiritur scientia sententiæ.

63 Obserua, quod hic terminus dierum decem non currit illi, qui intendit appellare, nec potest habere copiam Iudicis a quo, nec Iudicis ad quem; is enim potest appellare, etiam elapsis decem diebus, vt aduertit *Minsiger. singul. obseru. centur. 2. dec. 2.* Et tunc dicitur haberi copiam Iudicis, quando Iudex in publico se ostendit, per *textum in l. 1. §. dies, ff. quando appell. sit.*

64 Nota, quod terminus dierum decem ad appellandum a sententia excommunicationis lata sub conditione, non dicitur currere a die latæ sententiæ, sed a die purificatæ conditionis, quod singulare est in appellatione a sententia excommunicationis, ita *Bald. in cap. Pastoralis, §. præterea, num. 10. de offic. deleg. Lancellot. de att. 2. par. cap. 12. limit. prin. 21. num. 40. Osaseb. dec. 146. num. 7.*

65 Controuertitur inter DD. an præsumatur appellatio interposita infra decem dies, si constet de appellatione, sed non appareat quo tempore fuerit interposita. Hanc quæstionem ponit *Lancellot. de att. 2. par. cap. 12. limit. princ. 50. num. 195.* & refert DD. & Rot. decisiones hinc inde. Verum ipse videtur inclinare in opinionem, quod non præsumatur hæc qualitas, ita vt si aliquo modo dubitaretur, an appellatio fuisset, vel non fuisset interposita infra decem dies, hoc esset omnino probādum, alias appellatio non valeret, quia hæc est qualitas intrinseca, & est probanda, vt tenet R*ota dec.* 30. alias 190. *de appel. in nouis*, ergo non præsumitur, *Misinger. singul. obseru. cent. 3. dec. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio sæuitiæ impedit restitutionem Coniugis spoliati.*

2 *Coniux spoliatus si restitui petat, habet probare Matrimonium, & Copulam.*

3 *Exceptiones, quæ possunt opponi contra Coniugem petētem restitutionem, numer. 4. & 5. Et quomodo sint probandæ, num. 6.*

7 *Exceptio quando dicatur probari incontinenti.*

8 Cap. literas, de restit. spol. *procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum.*

9 *Spoliatus ante omnia est restituendus.*

10 *Sæuitiā est iusta causa separationis Coniugū, non solū quādo est probata, sed etiam pendente illius probatione, num. 11.*

12 *Sæuitiæ cognitio remittitur arbitrio Iudicis, quæ tunc sufficit ad separationem, quando adest periculum vitæ, vel grauis mali, num. 13. & 14.*

15 *Separatio Coniugum est facienda non obstante cautione oblata. Primo, quādo Vir Vxorem accusauit de adulterio. Secundo, quando Vir mortem machinatur Vxori, num. 16. Tertio, quid quando Vir est nimis morosus, num. 17. Quarto, quid quando Vxorem acriter uerberat, num. 18. Quinto, quid quando minæ præcesserunt, num. 19. Sexto, quid quando Vir debi-*

ARGVMENTVM.

De Diuortio ratione sæuitiæ. Notatur §.I. Coniugem spoliatum esse restituendum, nisi magna sit Viri sæuitia. Et ad obtinendam restitutionem debet probare Matrimonium, si negetur. Quæ exceptiones obstent petenti restitutionem Coniugis. Et quomodo sint probandæ. In quo casu Coniux spoliatus non est restituendus. Et in particulari contra exceptionem sæuitiæ. Separatio ex causa sæuitiæ quomodo sit facienda. Et quando pendente causa super Diuortio. Cognitio causæ Diuortij quomodo remittatur Iudicis arbitrio. Et quid seruare debeat Iudex. Et quid si sæuitia inducat graue damnum, non vitæ periculum. In quibus casibus sæuitia inducat iustam causam Diuortij, & deneget restitutionem sub cautione. Et quando fiat restitutio cum cautione. Et in quo loco sit reponenda Mulier, pendente causa diuortij, vel post factam separationem. §.II. Quando Vxori diuertenti e domo Viri possit Vir denegare alimenta, & quando non. De cautione, sub qua solet restitui Coniux Coniugi. Quomodo illa debeat esse fideiussoria, vel pignoratitia. Et quando sufficiat iuratoria. In quo casu præstari debeat, vel non. Et quid in casu, quo Mulier dedit causam sæuitiæ. Et an cautio prædicta debeat esse generalis de non offendendo pro quacumque causa. Et an stante cautione prædicta, possit illam corrigere.

ANNOTATIO IX.

§. I.

Ad Textum, in cap. literas, de restit. spol.

1 Coniux Coniuge spoliatus est restituendus, non obstante exceptione consanguinitatis, quæ non potest incontinenti probari, nisi sit magna Viri sæuitia. Hoc dicit *text.* qui conuenit cum *cap. ex transmissa, eod. tit.* de qua materia late *Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. Guttier. canon. qq lib. 1. cap. 24 Sot. 4. sent. dist. 46. q. vnic. ar. 1. Barbos. sol. matr. par. 2. nu. 18. & seqq. Castalc. dec. Fiurz. 18. num. 26. par. 2. Campan. diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. num. 44. Ricc. dec. 120. & seq. 1. par. Tiraq. de legib. connub. glos. 1.* & alij. Ad quem *text.*

2 Annoto primo, quod Coniux, qui petit restitui, debet probare titulum, nempe Matrimonium contractum iuris ordine seruato, idest valide, & possessionem, idest copulam, vt deciditur in *d. cap. ex transmissa*, ex illis verbis, *Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfata Mulier prædicto militi legitime desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis, &c.* quod procedit, quando hæc negarentur, vt per DD. communiter in eodem *textu.*

3 Annoto secundo, quod agenti ad restitutionem Coniugis obstant plures exceptiones. Prima est exceptio sæuitiæ intolerabilis, vt in hoc *cap. literas*, secundum

vnum

vnum intellectum. Secunda est exceptio proprietatis, quam excipiens se offert incontinenti probaturum, vt etiam in hoc *cap. literas* secundum alium sensum. Tertia est exceptio adulterij, vt in *cap. significasti, de diuort.* quæ exceptio cessat in septem casibus traditis per *glos. in sum. 37. q. 6.* Quarta est exceptio suspicionis hæresis, vt in *cap. inter, de pur. canon. & cap. quanto de diuort.* Quinta est exceptio voti castitatis communiter emissi, *cap. quod Deo 34. q. 5.* de quo *Scribent. in cap. dudum, de conuers. coniug.* Sexta est exceptio voti de ingrediendo Religionem alterius ex Coniugibus, emissi ante copulam, vt in *cap. ex publico, de conuers. coniug.* Septima est exceptio virginitatis, nam si excipiés de proprietate dicat se esse adhuc virginem, non erit restitutio facienda ante omnia, vt in *cap. cum locum, de sponsalib.* quod intellige vtroq; confitente non esse secutam copulam, sed si alter negaret, & alter affirmaret, seruanda esset dispositio *cap. continebatur, de despons. impub.* Octaua est exceptio impossibilitatis, quæ est triplex, vt per *glos. in sum. 33. q. 1.*

4 Annoto tertio; quod ad impediendam restitutionem petitam per Coniugem, exceptio consanguinitatis est facienda in gradu, in quo Matrimonium irritatur, vt bene aduertit *Abb. in d. cap. literas, num. 1.* nam in tali gradu militat ratio, quare in hoc casu denegetur restitutio spoliato, quæ est, ne ob peccati periculum irreparabile damnum sequatur, quam adducit *Menoch. de recuper. poss. remed. 1. num. 418.*

5 Annoto quarto; quod in hoc *text.* duplici exceptione impeditur restitutio Coniugi spoliato. Prima est exceptio cõsanguinitatis in gradu prohibito contrahi & dirimente contractum. Secunda est exceptio sæuitiæ Coniugis petentis restitutionem. In quo est aduertendum, quod non solum exceptio consanguinitatis, sed etiam exceptio sæuitiæ est probanda in-

6 continenti, ad finem impediendi hanc restitutionem, vt optime notat *P. Sanch. tract. de matrim. lib. 10. disput. 18. num. 2.* paulo ante *fin.*

7 Annoto quinto; quod in hoc casu dicuntur probationes offerri incontinenti, etiam si excipiens illas secum non habeat in promptu, dummodo non petat dilationes longas, sed intra breuem terminum sit illas exhibiturus, vt ex *cap. exhibita, de iudic. & l. quod dicimus, & l. ratum, ff. de solut.* deducit Abb. *in d. cap. literas, num. 6.* contra *Io. Andr. in cap. interposita, de appellat.* Sed quanti temporis debeat esse hæc dilatio, siue terminus, variant DD. *Archid. 3. q. 1. in princ. num. 5.* tenet eam esse tridui, *Hostiens. in sum. tit. de diuort. num. 7. vers. dicas, Alber. in d. lit. M. verb. Matrimonium, 8. vers. quid si aliquis Coniugum.* & alij tenent eam esse octo dierum. Sed melius dicendum est cum *Bald. in l. 2. C. de ed. d. Diui Adrian. toll.* Alex. *cons. 166. num. 6. lib. 2. Guid. Pap. quæst. 32. Soc. cons. 67. num. 9. lib. 1.* & alijs, quando dicantur offerri probationes incontinenti, remitti totum arbitrio Iudicis, prout bene sequitur *Menoch. de arbitr. iu. lib. 2. cent. 1. c. 12. num. 4.* qui tenet, quod si ad exceptionis discussionem necesse foret testes examinare, vel instrumenta antiqua, super quibus disputandum esset, producere, non posset dici exceptio incontinenti oblata, quæ opinio quoad receptionem testium non est tuta; nam DD. omnes admittunt in *d. cap. literas,* testes ad probandum exceptiones, de quibus in *text.* immo exceptiones illæ, idest parentelæ, & sæuitiæ nõ possunt probari, nisi per testes; vnde dicẽdum est, exceptionem dici incontinenti oblatam, etiam si pro ea verificanda, sint inducendi testes, dummodo infra breue tempus inducantur, ideo bene in Praxi obseruatur, quod in Curijs Ecclesiasticis quãdo Mulier diuertit a Viro, & Vir petit restitui, non admittitur ad hanc restitutionem, si Mulier opponat exceptionem sæuitiæ, cui statuitur breuissimus terminus dierum quatuor, in quo summarijssime doceat de sæuitia.

8 Annoto sexto; quod dispositio *cap. literas,* de quo hic, procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum, vt per DD. ibi, præsertim *Abb. num. 7.* at quia frequentius accidit, vt Vir sæuiat in Mulierem, ideo DD. adaptant terminos in Marito sæuiẽte in Vxorem: sed eadem dispositio procedit, si Mulier sæuiat, vel veneno tentet occidere Virum, & quod disponitur in vno, censetur dispositum in alio, ita P. *Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 8.*

9 Annoto septimo; spoliatum ante omnia esse restituendum, & sine cunctatione esse faciẽdã restitutionẽ, vt in *l. 1. C. si per vim, &c. & in l. si quis ad se, C. ad leg. Iul. de vi,* nec potest audiri spoliator circa proprietatem, nisi restituendo, *c. frequens, de restit. spol. in 6.* & in spoliantis odium inductum est, vt statim possessionis restitutio fiat, *c. eum, qui, de præb. in 6. Menoch. de recup. poss. remed. 1. q. 2. num. 38.* Vnde nec ipse Coniux spoliãs Coniugem suam, possessione Matrimonij est audiendus in

tio, quo facto, & non ante, attentata post appellationem ab interlocutoria reuocantur, ad *textum in cap. vt debitus, de appellat.* & clarius in *cap. non solum. eod. tit. in 6. Franc. in cap. super eo. il 1. ad fin. & in cap. significantibus, num. 8. vers. vltimo & in cap. interposita, in princ. de appellat. Rot. dec. 1. in vlt. addit. & decis. 35.* alias 234. *de appellat. in nouis, & dec. 8.* alias 81. *eod. tit. in antiq.* ex quibus *Lancellot cit. loc. lim.* 1. *num.* 40. tenuit hanc probationem causæ, ad hunc effectum attentatorum, esse simpliciter necessariam. Verum ipsemet *n* 43. dicit, quod si hæc probatio non fuit admissa, sufficit, quod oblata fuerit.

9 Obserua quarto, quod in appellatione ab excessu executionis, omnino debet exprimi causa grauaminis nominatim, & non in genere, per relationem ad acta, cum in hoc casu dicatur appellatio interponi contra formam iuris, adhoc vt Iudex sciat, an appellationi sit deferendum, optime notat *Gratian. discept. for. cap.* 333. *num.* 13. vbi *num.* 15. testatur, non esse solitum apud Signaturam recipi appellationes ab excessu executionis, & causas illius committere cum facultate inhibẽdi executori, nisi gustato aliquid de grauamine, *Rota de appellat. in nouis, dec.* 45. & 50. *Felin. in cap. quoad consultationem* 15. *col.* 12. *ad fin. vers. & quod Iudex, nu.* 18. *de re iud. Rot. diuers. dec.* 100. *n.* 16 *p.* 1.

10 Obserua quinto, quod si ex verbis appellationis ab interlocutoria necessario comprehenditur causa grauaminis; tunc illa dicitur satis expressa ad hunc finem, tenet *Angel. in l. Prætor ait, § interdictum, in fin. ff. de nou. oper. nunc. & in l. 1. ad med. vers. & per hoc, num.* 3. *ff. de lib. & posthum. Gratian. discep. for. cap.* 444. *num.* 51. & 52. testans id esse notandum.

11 Obserua sexto, quod in appellatione ab interlocutoria concedente sequestrũ, non est exprimenda causa, cum ex decreto sequestri constet de grauamine ex præsumptione iuris. Ista enim interlocutoria est iniusta, cum contineat concessionem sequestri, quæ est contraria iuri, quare propter præsumptum vitium pronunciationis non est necessaria expressio causæ appellationis, prout idem etiam dicimus,

12 quando appellatur a decreto de torquẽdo, cum tortura sit contra ius, nisi appareant inditia sufficientia, *l. maritus, ff. de Quæst.* Vnde erit superuacaneã expressio causæ in re aperte prohibita, argumento *l. si constat, de appellat. l. qui testamento, de excus. tutor. l. si quis procuratione, de appell.* & ita in specie de sequestro, & tortura concludit *Bald. in l. minoribus, post princ. num.* 5. *vers. sed in appellat. C. de his, quib. vt indign.* sequitur *Castr. ibid. col.* 1. *in fin. vers. & dicitur hic, num.* 7. *Franc. in cap.* 1. *col.* 3. *ad med. vers. quarto limita, num.* 7. *de appellat. in* 6.

13 Ex prædictis infertur, quod in appellatione a sequestro relaxato iuxta formam *Clement.* 1. *de sequest. poss. & fruct.* erit inserenda causa, cum ius permittat dictum sequestrum, & cesset præsumptum vitium interlocutoriæ, vt contrariorum sit eadẽ disciplina; si enim in appellatione a sequestro non est exprimenda causa, quia regulariter ius prohibet sequestrari, vt dictum est, ergo quando idem ius concedit sequestrum, opus erit eiusdem causæ expressione, si appelletur, quasi colligatur iniquitas appellationis interpositæ contra id, quod iure permittente fuit factum; cum contraria procedant, quando ius expresse facit contra interlocutoriam, non quando ei assistit, *Cassad. decis.* 4. *num.* 3. *vers. vnde dicas aliter, & num.* 5. *versic. ex quibus constat, de sequestr. possess. & fruct.*

14 Neque obstat, quod non semper ius assistat concessioni sequestri, iuxta formam *d. Clement.* cum etiam detur casus, in quo non est locus sequestro, quando videlicet condemnatus possederat Beneficium triennio, prout in Rota ita seruari testatur *Mand. s. regul.* 29. *de subrogand. litigan. quæst.* 5. *num.* 2. *in fin. vers. sicut etiam fecit,* sufficit enim, quod solum moueatur lis contra triennalem pacificum possessorẽ, quamuis regula triennali non possit gaudere, nam lata sententia contra talem possessorem, non est locus sequestro, cum *d. Clement.* solum requirat tempus triennalis possessionis pacificæ non autem effectum regulæ triennalis, seu alia requisita, etiam quod triennalis habuerit sententiam contra se priuatoriam ob non solutionem pensionis; solum enim cursus triennalis pacificæ possessionis sufficit ad excludendum sequestrum, non obstante tali priuatione infectiua, *Card. Cassad.* & alij per *Mandos. d. Regul.* 29. *q.* 5. *in fin. n.* 4. & sicut non potest decerni sequestrum contra triennalem possessorem, ita neque contra cessionarium, nisi Beneficium possessionis triennalis sit personale, *Put. decis.* 347. *n.* 2. *par.* 3.

15 Quia respondetur, quod ista est quæstio facti, & non iuris; vnde magis debet talis possessor triennalis exprimere causam, adhoc vt eius appellatio a sequestro valeat; non enim ex hoc redditur ius obscurum, quod concedit sequestrum, vnde de-

debet constare, & allegari Iudici ex probationibus facti, & non prodest, nisi ex deductis hoc manifeste appareat, & sic est exprimenda causa, cum non sit res aperta, prout est quando iniquitas detegitur per allegationem iuris, quo casu non requiritur alia expressio causæ, tanquam in re clara, & manifesta, prout distinguit *Bald. in l. minoribus, ad med. n. 6. vers. vbi ergo*, C. *de his quib. vt indig.* Franc. *in cap. 1. col. 2. de appellat. in 6.* & in specie triennalis sequestri Cassad. *dec. 4. num. 3. in fin. vers. neque obstat, de sequestr. possess. & fruct.*

16 Obserua septimo, quod tertius appellans pro suo interesse ab interlocutoria, siue diffinitiua, non solum habet exprimere causas appellationis, sed eas debet iustificare, saltem semiplene, antequam ad vlteriora procedatur, *Felin. in cap. cum super 17. in princip. de sent. & re iud.* Quoties enim quis pro suo interesse vult admitti in iudicio, debet saltem docere de eo semiplene, ita vt iste articulus præiudicialis sit prius examinandus, *Aret. in l. a sententia, de appellat.* post *Bart. in l. si quæramus, de testam. Innoc. in cap. veniens, il 2. de testib.*

17 Hinc ad cognoscendum si in appellatione sit exprimenda causa, & quomodo sit appellandum. Quæritur, an sententia lata super desertione appellationis sit interlocutoria, an diffinitiua; nam in appellatione a diffinitiua non requiritur expressio causæ, vt testatur *Specul. lib. 2. de appellat. §. 6. n. 2.*

Resp. DD. in hoc casu diuisi sunt in triplicem sententiam. Alij enim tenuere esse sententiam interlocutoriam, ita *Bald.* quem sequitur *Salic. in l. si Præses*, C. *quo. & quand. Iud. Henric. Babic. in cap. in literis, de offic. deleg. Io. Andr. in glos. Clem. fin. de appell.* Cappell. *Tholos. dec. 47. & dec. 28.* & alij. Secunda sententia tenuit non esse diffinitiuam, neque interlocutoriam; non diffinitiuã, quia non est lata super negotio principali, sed super processu, non interlocutoriam, quia non expectat aliam sententiam diffinitiuam post se, ita tenet ex *decisionib.* Rota *Add. ad Guid.* Pap. *dec. 11. vers. finis causæ, lit. B.* Tertia sentẽtia cum distinctione processit, dicens, si pronuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia interlocutoria; tunc sententia super desertione, dicitur etiam interlocutoria, quia non imponit finem negotio principali, & in hoc casu debet appellari in scriptis, & cum expressione causæ, iuxta *cap. cordi cit.* si vero pronuncietur super desertione appellationis interpositæ a sententia diffinitiua, & sententia desertionis dicitur diffinitiua, cum ex tali desertione imponatur finis causæ principali, & ita distinguit *Guid. Pap. d. dec. 11.* referens, secundum eandem decisionem fuisse iudicatum.

18 Rursus diximus requiri ad appellationem ab interlocutoria expressionem causæ, pro primo requisito *cap. cordi cit.* Obseruandum est, vltra prædictum requisitum, requiri & alia, quæ vsque ad decem numerat Roman. *cons. 501. num. 1.* dicens in appellatione ab interlocutoria requiri decem, quorum altero deficiente, non valere appellationẽ. Primo requiritur causa grauaminis illati, vel comminati, *cap. cum cessante de appellat.* Secundo, quod sit causa legitima, *cap. vt debitus, & cap. cum speciale, de appellat.* Tertio, quod sit vera, *cap. interposita, cit. tit.* Quarto, quod sit expressa coram Iudice, *cap. vt debitus, & c. cum causam, de appellat.* Quinto, quod non sit admissa petitio, vel affectio, *cap. dilecto, de appellat.* Sexto, quod fiat in scriptis, *cap. cordi, eod. cit. tit. in 6. Bart. in l. eius qui ff. de appellat. recip. num. 4.* Septimo, quod ideo appelletur, quia non fuit admissa petitio, vel exceptio, vt in *d. cap. dilecto.* Octauo, quod petantur apostoli, vt in *d. cap. cordi, & in Clemen. quamuis eod. tit.* Nono, quod si appellans hoc petierit, veniant partes instructæ cum singulis munimentis ad causam facientibus, vt in *d. cap. cordi.* Decimo, quod fiat infra decem dies, *cap. bone de conf. vtil. vel inutil. cap. cum inter, de re iud.* quæ omnia decem requisita præstringuntur ad causam in scriptis, cum petitione apostolorum, & infra decem dies, vt in *d. cap. cordi.* Dicto igitur de causa, sequitur modo de scriptura appellationis. Ad quod

19 Obseruandum est cum Specul. *lib. 2. tit. de appellat. 6. §. in princ.* appellari posse a diffinitiua viua voce, & sine scriptura, si appellatio interponatur illico, & incontinenti post latam sententiam; dicitur incontinenti, dum Iudex sedet pro Tribunali ad proferendam sententiam, & alios actus iuridicos exercendos; quod si ad alia negotia diuertit, non dicitur incontinenti, vt obseruat *Specul. cit. loc.* Si vero appellatio interponatur non incontinenti, sed ex interuallo, idest dum Iudex diuertit ad alia negotia, tunc est appellandum in scriptis per *textum in l. 2. in fin. ff. de appellat.* Put. *lib. 3. decis. 102. in princip.* Quando dicatur incontinenti, & quando ex interuallo, late *Marant. in specul. p. 6.*

tit. & *quandoque appellatur* 137. Quocumque vero tempore appellatur ab interlocutoria, vel ab alio grauamine, siue incontinenti, siue ex interuallo, semper appellatio est interponenda in scriptis, in iudicio, vel extra, *glos. in cap. vt debitus, de appellat.* contra *Hostiens. in cap. 1. de appellat. in 6.* qui tenet scripturam requiri solum in appellatione, quæ fit ad Papam; nam contra *Hostiens.* est verior opinio practicata etiam in *Rota*, vt testatur *Add. ad Speculat. cit. loc. lit.* C. *vers. adde, quod necessaria.*

20 Quæ opinio ampliatur, vt appellatio interposita ab interlocutoria sine scriptura dicatur friuola, & inualida, & appellãs habeatur pro non appellante, ac nullum producat effectum, & deuolutionem negotij, vt optime *Rota in nouis de appellat. dec.* 54. alias 385. Quæ procedunt, quando Iudex, a quo est appellatum ab interlocutoria sine scriptura, & sic friuole non detulit appellationi; sed si Iudex eam admisit, & appellationi detulit, tota iurisdictio est ad Superiorem deuoluta, vt notat *Put. dec.* 102. *lib.* 3.

21 Ampliatur secundo, hanc opinionem procedere indubitate de Iure Canonico, per decisionẽ *text. in d. c. cordi*, & posse etiã persuaderi veram de Iure Ciuili, testatur *Bart. in l. eius, qui num.* 4. *de appellat. recip.*

22 Ampliatur tertio, vt cum hæc appellatio ab interlocutoria sine scriptura sit iniusta, ac friuola, non producat attentata, quando a Iudice non fuit admissa; vnde gesta tali appellatione pendente non veniunt reuocanda, ad late tradita per *Lancellot. de attent.* 2. *par. cap.* 12. *limitat.* 6.

23 Dicitur appellatio sine scriptis, quãdo nõ fuit data cedula, siue vt vulgo dicitur, cõparitio continens appellationem, etiã si fuisset rogatus Notarius, vt appellationẽ redigeret in scriptis, quia aliud est appellare in scriptis, & aliud appellationem verbalem redigi in scriptis, ita optime notat *Put. dec.* 104. *lib.* 2. sequutus opinionem *Franc. in cap.* 1. *in princip. col. fin. vers. secundo aduerte, de appellat. in* 6. respondẽs ad *dec. Aegid.* 15. tenet etiam *Lancellot. de attent.* 2 *par. cap.* 12. *limit.* 1. *n.* 77.

24 Dubitatur, an appellatio ab interlocutoria in causis summarijs, & in quibus proceditur absque strepitu, & figura iudicij, debeat esse in scriptis, vt in Beneficialibus &c.

Resp. posse fieri sine scriptis, videtur sentire *Franc. in cap. vt debitus, col.* 7. *de appellat.* Verum *Rota* apud *Put. dec.* 102. *libr.* 3. recessit ab hac opinione *Franc.* ne introduceretur Stylus, quod in omnibus causis Beneficialibus appellaretur sine scriptura

25 Tertium requisitum necessarium per *cit. cap. cordi*, ad appellationem ab interlocutoria, est petitio apostolorum, quæ etiam in appellatione a diffinitiua intercedit, de quibus etiam in *cap. ab eo*, & *Clement. quamuis, de appellat.* & seruat Praxis.

26 Dicuntur apostoli in Iure Literæ datæ appellanti, in quibus continentur allegationes, & qualiter in causa processum sit, ita *glos. in Clement.* 1. *de appellat. in verb. notat apostolos.* Et *glos. in d. cap. cordi, verb. petat apostolos*, vocat apostolos Literas dimissorias, quæ a Iudice a quo, ad Iudicem ad quem mittuntur, acceptationis, siue refutationis appellationis. Dicuntur apostoli ab *Apo* quod est, *de*, & *Stolon*, quod est missio, quasi missio, quam facit vnus Iudex ad alium, sic etiam de Apostolis dicimus, quod a Deo, vel de cœlo missi fuerunt, ita *glo. cit. in d. cap. cordi.* Praxis vocat apostolos scripturam continentem appellationem interpositam coram Iudice a quo, cum acceptatione, vel refutatione illius, & copiam decreti, a quo est appellatum.

27 Apostoli alij dicuntur conuentionales, vt si vna pars appellauit, & altera admisit appellationem in iudicio, Iudice refutante, vel acceptante, siue extra iudicium; & scriptura hoc continens apostoli conuentionales potest dici, ita *Specul. lib.* 4. *par.* 2. *tit. de apostol.* 3. §. *num.* 1. Alij dicuntur apostoli testimoniales, & est illa scriptura, quæ testificat de appellatione facta coram Iudice, vel coram publicis; & honestis personis, *Specul. cit. loc.* Alij dicuntur apostoli dimissorij, & est illa scriptura, per quam apparet, quod Iudex a quo appellationi detulit, & partem a sua iurisdictione dimisit, & eam ad Iudicem ad quẽ mittit, & alias dicuntur Literæ dimissoriæ, ita *Specul. cit. loc.* Alij dicuntur apostoli refutatorij, & continentur in illa scriptura, seu decreto, in quo apparet, quod Iudex non defert appellationi, & Iudex, qui refutat appellationem, debet dicere causam refutationis, ita *Specul. cit. loc. n.* 6. Alij, & vltimo dicuntur apostoli reuerentiales, & continentur in decreto, seu in illa scriptura, qua Iudex a quo, ob reuerentiam Iudicis ad quem appellationem admisit, ita *Specul. cit. loc. num.* 8. qui *num.* 10. optime aduertit, quod libellus appellationis, quod idem est, ac apostolus, debet continere regulariter, quis appellat, a quo Iudicce, contra quem, & ad quem Iudicem, super quo decreto, siue grauamine, & qua-

& quare appellat, & in calce huius libelli si Iudex detulerit, vel refutauerit appellationem.

28 Quicquid sit de nomine apostolorum, de quo alibi; obseruandum est, quod apostoli dicuntur esse pars, & de substantia appellationis, ita vt illis non petitis, appellatio dicatur nulla, & inualida, & si appellans pro illis non redierit in termino præfixo, appellatio fit deserta, ita *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 50. a num. 219. Rota in nouis dec. 41.*

29 Praxis obseruat, quod in libello appellationis petat etiam apostolos, sed vere hoc non est necesse, nam sufficit petere apostolos infra triginta dies, ita *Specul. cit. loc. num. 15.*

30 Terminus de Iure Canonico ad petendos apostolos est triginta dierum, ad *tex. in l. Iudicibus, & in l. eos, §. apostolos, C. de appellat. cap. super, & cap. ab eo, de appellat. in 6. Clement. quamuis, eod. tit.* A quo tempore incipiat currere hic terminus triginta dierum, controuersum est inter Doctores. Nam alij dicunt, quod incipiat currere a die sententiæ, vt testatur *Guid. Pap. tract. de appellat. quæst. 27. ad med.* sequitur *Misinger. singul. obseruat. centur. 4. dec. 36.* qui testatur de communi. Alij vero tenent, quod currat a die appellationis, ita *Hostiens. in cap. cordi, de appellat. in 6.* & secundum hanc opinionem iudicauit *Rota in nouis dec. 5.* alias *29.*

31 Petit apostolos Praxis cum iteratis instantijs, vnde dicit, peto apostolos instanter, instantius, & instantissime, & hoc ex dispositione *Clement. quamuis, de appellat.* vbi disponitur quod non solum instanter, sed etiam sæpius, quod vnico consensu, idest vna petitione, seu comparitione potest fieri, vt in *d. Clement.* in illis verbis, *Sufficere, quod per appellantem simul vno consensu apostoli instanter, & sæpius postulentur,* vnde per Tribunalistas dicitur in appellationibus, *Appello, &c.* bis, ter, quater, & toties, quoties opus fuerit, vt satisfiant particulæ illi in *Clementina* positæ, *Sæpius.* Ratio vero, cur petitio apostolorum fiat cum tantis iteratis instantijs, redditur per *Rot. in nouis de appellat. decis. 46.* alias *351.* & est, vt Iudici debitus honor deferatur, & ipse moueatur ad reuocandum grauamen, si grauauit, quod forte non faceret, si talis instantia non fieret.

32 Ex qua ratione collige, quod si Iudex detulit appellationi, eamq; admisit, non est necesse petere apostolos cum tanta instantia, & appellatio valet, suosq; producit effectus, & hic est casus *cit. decis. 46.* Et *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. num. 231. limit. 50.* clarius dicit, quod si Iudex appellationi deferat, etiam si apostoli non sint petiti, appellatio videtur admittenda, propter vim ipsius delationis, ita *Paris. Rolan. a Valle, & Boer.* apud eundem *Lancellot.*

33 Terminus triginta dierum, de quo supra non solum datur de Iure Canonico ad petendum apostolos, sed etiam ad illos recipiendum; nam appellans debet intra dictum terminum apostolos recipere, per *textum in cap. ab eo, de appellat. in 6* adeo, quod si intra dictum terminum appellans non petat, & recipiat apostolos, censetur renunciasse appellationi, & illa efficitur deserta, vt in *d. cap. ab eo, & Clemen. quamuis cit.* Sed si requisitus non det apostolos, debet appellans protestari, vt habetur in *d. Clem. quamuis,* & per *glos. in l. 1. ff. de libell. dimis.*

34 Iudex potest abreuiare hunc terminum triginta dierum, vt communiter *DD. in d. Clement. quamuis;* & proinde pars appellans tenetur redire in termino dato a Iudice, non solum in primo termino, sed etiam si Iudex dederit alium secundum terminum, dummodo sit intra terminum iuris, adhuc tenetur comparere pro apostolis, vt dicit *Abb. in d. Clement. quamuis, num. 5.* non tamen tenetur comparere vltra secundam vicem, ita *Crescent. dec. 17. n. 7. de caus. poss. & propr.*

35 Nota, quod si Iudex dicat, & statuat, quod pars appellans redeat, siue compareat pro apostolis infra terminum iuris, vel infra terminum viginti dierum, potest quandocumq; appellans comparere pro recipiendis apostolis; dummodo sit intra dictum datum terminum. Sed si dicat, quod redeat, siue compareat in termino iuris, vel vigesima die, tunc non potest comparere ante vltimum diem termini, vt bene aduertit *Abb. in d. Clem. quamuis, num. 6.* Sed si Iudex dicat velle dare apostolos infra terminum iuris, potest tenere impeditum appellantem per totum terminum iuris, vt habetur in *d. Clem. quamuis,* & ibi *glos. vers. vel infra, & Abb. nu. 10.* At si semel Iudex dederit apostolos infra terminum, appellans non tenetur amplius comparere, & petere apostolos, *Bald. n. 2. & Salicet. num. 5. in fin. & l. eos, §. fin. C. de appellat. Seraph. dec. 16. n. 1.*

36 Impeditus, qui potest comparere per Procuratorem, non excusatur si in termino nō petat, & recipiat apostolos; prout in impedito infirmitate, fuit iudicatum per *Rot.* apud *Seraph. dec. 1131.* per doctrinam *Bart.*

Bart. in l. sed et si, §. 1. quib. ex caus. maior. & Bald. in l. eas, § apostolos, in princ. C. de appellat. Boer. dec. 43. n. 9.

37 Obserua, quod si appellans petijt apostolos, sed non redijt pro illis in termino iuris; verum intra dictum terminum causam appellationis committi fecit, adhuc non dicitur deserta appellatio, ita decisum per *Rotam* apud *Crescent. decis. 75. de appellat.* refert *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 50. num. 222.* Sed verius *dec. 2. de appel.* apud eundē *Crescent.* vbi ipsemet *Crescent.* testatur fuisse in contrario voto, quam opinionem tenent multi DD. præsertim *Franc. & Aegid.* quos ipse citat, & tenet etiam *Felin. in cap. personas, num. 4. ad fin. de appellat. Oliua super ritu* Cur. *Archiepiscop. Neap. rit. 35. num. 4.* qui magnificat opinionem prædictam. Verum quia in hoc casu reperiuntur diuersæ opiniones Doctorum, & *Rotæ* decisiones inter se pugnantes; & vere decisio huius casus pendet ab illa intricata quæstione, quando gesta pendēte termino receptionis apostolorum, sint nulla. In qua quæstione optime processit *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 13. limitat. 53. a num. 16.* cum multis ampliationibus, & limitationibus, quas omnes referre, esset transcribere, ideo ibi te remitto.

38 Vltimo obserua, quod Praxis loco apostolorum concedit copiam sententiæ, seu decreti, à quo est appellatum; vt bene seruari in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur *Ric. in dec. eiusd. Cur. dec. 261. in fin. 2. par.* dicens pro apostolis Curiam Archiepiscopalem concedere appellenti copiam sententiæ, quod exprimit Vicarius quando admittit appellationem, illis verbis, qui Dom. Vicarius appellationem admisit, & mandauit pro apostolis concedi appellanti copiam sententiæ, cum termino dierum decem ad illos recipiendos, decem ad arripiendum iter, & se præsentandum conspectui Apostolico, & aliorū dierum decem ad faciendam fidem Domino Vicario de diligentia in impetratione rescripti, cum comminatione, quod si defecerit in vnoquoque termino, appellatio habeatur pro deserta, vt testatur **Oliua cit. Rit.**

39 Debet habere aliud requisitum appellatio ab interlocutoria, vel a grauamine, & in hoc conuenit cum sententia diffinitiua, & est vt sit interposita infra decem dies, *cap. anteriorum 2. q. 6. cap. dilecti, de elect. cap. significauerunt, de testib. cap. bonæ de confir. vtil. vel inutil. cap. quoad consultationem, de re iudic.* quod etiam disponitur de iure nouissimo ciuili, vt in *auth. hodie, C. de appellat. Bald. & Ias. in l. arbitro, ff. qui satisd. cog.* De hoc tempore decem dierum vide apud *Specul. lib. 2. particul. 3. tit. de appellat. 5. §. Marant. in specul. par. 6. tit. & quandoque appellatur, a num. 213. Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. 50. a num. 46. Franc. de appellat.* Muscatell. & alios. Et ideo regulariter infra dictum tempus appellatio interponi debet, alias erit nulla, secundum *Rotam dec. 30. de appellat. in nouis*, alias 190. *& decis. 2. de concess. Præb. in nouis*, alias 125. *Alex. cons. 87. lib. 2.* Franc. *in cap. 1. num. 11. de appellat. Felin. in cap. quoad consultationem, nu. 35. de re iudic.*

40 Isti decem dies ab initio dicuntur esse vtiles, & quoad progressum dicuntur esse continui, ita *glos. in cap. concertationi, in verb. fuerit, de appellat. in 6. Felin. in cap. quoad consultationem, num. 37. de re iudic. Rota in nouis, dec. 2. in princ. de dol. & cont.*

41 Hinc infertur primo, quod isti decem dies computantur de momento ad momentum, ita *glos. in d. cap. concertationi, Alex. cons. 87. num. 1. lib. 2.* qui testatur de communi, & dat cautelam vt appellans apponat horam in appellatione, quia alias vbi posset esse dubium, an appellatio fuerit interposita decima die, vel elapsa decima die, computato tempore de momento ad momentum, non admitteretur appellatio, per id, quod habetur in *l. matrem, C. de probat.* & per notata per *Bart. in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de oper. nou. nunc.*

42 Infertur secundo, hunc terminum dierum decem incipere ab ipsa die prolationis sententiæ, vt notant *DD. in d. auth. hodie, Lancellot. de attent. loc. cit. num. 52.* quod procedit contra scientem sententiā: contra vero ignorantem sententiam non incipiunt currere decem dies, nisi a tempore scientiæ prolationis sententiæ, *cap. concertationi, de appellat. in 6.* & bene probatur ex eo, quod diximus supra, dictos decem dies ab initio dici vtiles, tanquam non currant impedito, vel ignoranti, vt aduertit optime *Marant. loc. cit. num. 215. Specul. d. loc. num. 1. text.* est, & ibi *Bart. in l. 1. §. dies, de appellat.*

43 Verum quoad impeditum, aduerte, quod debet intercedere protestatio infra decem dies de impedimento, adhoc vt admittatur deinde, elapso impedimento, post decem dies ad appellandum, vt aduertit *Marant. cit. loc. & Bart. in d. §. dies.*

44 Obserua, quod dies, in quo fertur sententia, computatur in numero decem dierum,

rum, cum hoc tempus computetur de momento ad momentum, vt diximus supra, ita tenet *Specul. lib. 2. partic. 3. tit. de appellat. num. 3.* adducens ad id *Bart.* ita vt si sententia feratur prima die Septembris, hora vigesima, vel notitia sententiæ superuenerit prima die Septembris, hora vigesima, ab eadem hora dicuntur incipere decem dies, & finire, atque compleri die vndecima Septembris, hora vigesima, exclusiue tamen quoad horam vigesimam vndecimi diei, ita *Specul. cit. loc.*

Certum est enim, quod appellatio debeat omnino interponi infra decem dies a recitatione sententiæ, de momento ad momentum computandos, alias est nulla, & non deuoluit, *Rot. dec. 3. de appellat. in nouis* alias 11. nec sufficit probare fuisse appellatum, nisi etiam probetur fuisse appellatum infra decem dies; quia appellatio post decem dies non dicitur esse secundum leges, *glo. in l. præsens, ff. de re iud. Mising. singul. obser. centur. 3. dec. 15.*

45 Quod procedit etiam in adhæsione facienda ipsi appellationi; adhærés enim appellationi pro suo interesse debet adhærere infra decem dies, vt notat *glos. in verb. adhærentes, in cap. vt circa, de elect. in 6.* *Rota in nouis dec. 5.* alias 225. *de sent. excom.* & alias facta adhæsio post decem dies est nulla, quoad fauorem adhærentis, secus contra adhærentem, ita *Oldrad. consil. 328. col. fin. ver. item constat, & cons. 376. col. vlt. in fin.*

46 Procedit etiam in ratificatione appellationis; nam sicut appellatio est facienda infra decem dies, ita etiam ratificatio debet fieri infra decem dies, ita *Oldrad. cons. 319. num. 9. Guid. Pap. cons. 124.* sub *num. 7. vers. ad sextum, Tiraquel. tract. de vtroq; retract. §. 1. glos. 10. num. 85. Corn. cons. 292. col. 2. lib. 3. Crauet. cons. 252. num. 2.* Verum in hoc casu hi decem dies sunt computādi a die scientiæ appellationis interpositæ, ita *Oldrad. cit. loc.* sed in dubio præsumitur hæc ratificatio facta infra decem dies a die scientiæ, vt notat *Franc. in cap. bona, num. 20. de appellat.*

47 Similiter a reiectione tacita exceptionis per processum ad vlteriora debet etiā infra decem dies appellari, ita *Franc. in cap. intimasti, num. 8. vers. tu aduerte, de appellat.* Verum si sint elapsi decem dies, a die reiectionis appellationis, potest pars instare pro admissione exceptionis altera vice, & si secundo fuerit reiecta exceptio per processum ad vlteriora, potest appellare infra decem dies, a die secundæ reiectionis, ita *Paul. de Castr. cons. 334. num. 6. lib. 1.* ita etiam si quis fuerit grauatus per Iudicem, nec potuerit appellare, potest etiam elapsis decem diebus instare coram Iudice pro reuocatione grauaminis, ita *Rota decis. 5.* alias 29 *in nouis, de appellat.*

48 Appellatio post decem dies, nec de cōsensu partium potest interponi, vt aduertit *Felin. in cap. quoad consultationem, n. 37. de re iud. Guid. Pap. de appellat. quæst. 114.* & si consentientes ambæ partes procederent in causa appellationis interpositæ post decem dies, sententia inde sequuta non valeret, ita *glos. in Clement. si appellationem, in verb. desertam, in fin. de appellat. Felin. cit. loc. Salic. in auth. hodie, de appell.* sub *num. 2. q. 6.* vbi etiam *Bald.* sub *num. 5. vers. quinto quæro, Osasch. dec. Pedem. 7. n. 6.* licet alias consensus partium multum faceret ad sustentandam appellationem friuolam, & frustratoriam, vt dicit *Lanceliot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. princ. 6. num. 26. vers. quarto limita.* Quæ etiam procedunt, si partes pendente hoc termino decem dierum compromitterent; nam non obstāte compromisso, currit hic terminus, ita vt illis elapsis, non possit amplius appellari, ita *Guid. Pap. decis. 115. Blanc. in tract. de compromiss. 6. quæst. prin. num. 27. vers. quarto intellige.* qui testatur, alias fuisse seruatum in Ciuitate Lucana, *Franc. in cap. ex ratione, de appellat.* Quod secus est in termino prosequendæ appellationis, qui terminus non currit pendente compromisso facto partium consensu, per *textum in Clement. quandiu, de appell. & in auth. si tamen, C. de tempor. appellat. Cassad. dec. 9 n. 7. de appell.*

49 Quæritur, si sententia sit conditionalis, & concepta in euentum alicuius conditionis, an decem dies ad appellandum sint computandi a die sententiæ, an a die purificatæ conditionis?

Resp. appellandum esse infra decem dies a die prolatæ sententiæ, nullo expectato euentu purificatæ conditionis, non obstante quod conditio nihil ponat in esse, nam quoad actum appellationis interponendæ, conditio non suspendit dispositionem, quominus intra decem dies etiam a conditionali sententia sit appellandum, ad *text. in l. 1. §. biduum ff. quando appell. sit Innoc. in cap. quoad consultationē, num. 4. & Abb. num. 1. de re iud.* Et ea est ratio, quia dicta sententia, etiam pendente conditione, dicitur grauare, ex quo euenire potest conditio, *Franc. in cap. præterea requisisti, num. 9. de appellat. Osasch. dec. 146.*

50 Restitutus in integrum ad appellandū post

post lapsum primorum decem dierum, non potest appellare, nisi infra dies decē a die prolationis sententiæ restitutionis in integrum, docet *Vestr. in Prax. Rom. lib. 8. cap. 3. num. 18. de restitut. in integr. Guid. Pap. tract. de appellat. q. 103, Rota in nouis dec. 62.* alias 446. *num. 2. vers. præter, de appellat.*

51 A sententia Arbitri est appellandum infra dies decem, vt supra. A sententia vero Arbitratoris, siue laudo potest peti reductio vsque ad triginta annos, vt optime docet *Marant. in specul. in 3. par. sextæ partis principalis, in 2. actu, num. 112. Boer. cons. 32. num. 1. lib. 3. Afflict. dec. 132.* quoad illud de Arbitratore, cuius laudum post triginta annos transit in iudicatum, *Abb. Sicul. in cap. Quintaualtis, de iureiur. 8. dist.*

52 Appellatio est interponenda coram Iudice regulariter. Verum si intercedat iusta causa, potest interponi coram honestis viris, vt per *Innocent. in cap. si iustus metus, de appellat.* & adhuc est interponenda infra decem dies, *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 15. n. 49.*

53 Paupertas licet excuset a prosecutione appellationis; non tamen excusat ab appellatione facienda infra decem dies, nisi in casu, quo appellatio est interponenda in scriptis, vbi requiritur aliqua impensa; nam tunc paupertas excusat, *Lancellott. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 1. n. 61.*

54 Tacita appellatio, quæ resultat ex arreptione itineris ad Superiorem, est etiam facienda infra decem dies; nam in illa debent concurrere omnes qualitates, quæ concurrere habent in vera appellatione, De qua itineris arreptione late *Lancellot. de attent. 2. par. cap. 12. ampliat. princ. 16. per tot.* & quod debeat fieri infra decem dies, *num. 17.*

55 Appellatio potest licite interponi generaliter, dicendo, *Appello ad Superiorem*, vel alternatiue, dicendo, *Appello ad Metropolitanum, vel ad Papam*, cum conditionibus, de quibus per *Felin. in cap. 2. num. 1. & 2. de appellat.* dummodo dictus appellans declaret infra terminum decē dierum certum Iudicem, ad quem appellet. Et sic collige, quod non solum appellatio, sed etiam declaratio debet fieri infra decem dies, ita *Felin. cit. loc. num. 1. ad fin. vers. si tamen, Alex. cons. 79. nu. 5. lib. 7.* quod non procedit, quando Iudex, a quo appellatur, non habet nisi vnicum certum Superiorem, in quo casu dicendo, *Appello ad Superiorem*, quia Superior est certus, nō est facienda alia declaratio infra decem dies, ita *Bero. cons. 80. n. 12. lib. 3.*

56 Fiscus tenetur etiam appellare infra decem dies; nam in hoc nullum inuenitur Priuilegium concessum Fisco, qui non habet prærogatiuam, nisi in quibus expresse reperitur priuilegiatus, *l. placuit, ff. de iur. Fisci*, & fuit decisum in *Rota in vna Perusin. hæreditatis* 14. *Martij* 1567. *coram Sarmiento.*

57 Decem dies dati ad appellandum currunt etiam opposita nullitate, *Guid. Pap. de appellat. q. 65. Bart. in l. si expressim, de appellat. Butr. in l. 1. C. quando prou. non est necess.*

58 Contumax an habeat decem dies ad appellandum, & a quo die currere incipiat, distinguendum est. Primo modo dicitur verus contumax, & est ille, qui fuit citatus personaliter, ac non comparens iuris ordine seruato fuit factus contumax, hic non appellat, per *l. ex consensu, §. fin. ff. de appellat. Felin. in cap. quoad consultationem num. 24.* & ibi *Add. de sent. & re iud.* & proinde non procedit cum illo hic terminus decem dierum; hæc enim militant de rigore iuris, sed de æquitate etiam verus contumax admittitur ad appellandum, & illi statuitur dictus terminus decem dierum, a die sententiæ cōputandus, vt habetur per *Rotam in nouis, dec. 22.* alias 137. *de appellat.* & extat Ritus de hac materia in Curia Archiepiscopali Neapolitana relatus apud *Carauit. Rit. eiusd. Cur. 34.* cuius verba sunt hæc, *Item Reus contumax, quem citatus personaliter apprehendit, si appellat a diffinitiua, auditur de æquitate iuris infra decem dies a tempore sententiæ, non autem scientiæ, &c.* & supra *d. Rit.* eleganter *Alberic. Oliua, & Campanil.*

Fictus vero contumax, & dicitur ille, qui non citatus personaliter, sed ad domum, vel per edictum, aut alio modo; aut si citatus personaliter, legitime impeditus, fuit factus contumax non comparendo, iste contumax appellat infra decem dies, a die scientiæ computandos, ita *Rot. dec. 2.* alias 49. *& decis. 16.* alias 364. *de dol. & contum. in nouis, Felin. cit. loc. num. 23. Specul. de appellat. §. 5. vers. illud autem notandum, Vest. in prax. lib. 7. cap. 3. num. 21. Campanil. in cit. Rit.* apud *Carauit.* & est commune. Quibus modis dicatur quis fictus contumax, vide eleganter *Lancellot. de attent. 2. part. cap. 12. limitat. princip. 50. num. 158. & seqq.*

59 Appellatio a grauamine successiuo potest semper interponi durante grauamine, etiam vltra decem dies, vt diximus supra, & tenent *Specul. tit. de appellat. §. restat,*

stat, num. 6. Franc. in cap. super eo, il 2. n. 4. 8. & 9. de appellat. Felin. *in cap. accedens il 2. num. 19. & seqq. vt lit. non contest. Rot. dec.* 4. alias 54. *de restitut. spol. in antiqu.* & alij communiter.

60 Appellationes extraiudiciales, puta quæ fiunt ab electionibus, prouisionibus, & similibus, fiunt infra decem dies a die scientiæ illati grauaminis, vt deciditur in *text. cap. concertationi, de appell. in 6. Specul. cit. loc. num. 6. Franc. in cap. bonæ,* sub *n. 19. & seq. vers. octauo debet, de appellat.* Rota *cit. dec.* Verum si actus extraiudicialis sit confirmatus per decretum Iudicis, vt solet fieri in confirmatione electionis, debet appellari infra decem dies, a die decreti confirmantis, vt aduertit *Specul. cit. loc. vers. sed quid dices,* & obseruat Rota *in antiq. dec.* 4. alias 54. *de restit. spol.*

61 Potest Consuetudine, vel Statuto introduci, vt appelletur post decem dies; & valet appellatio, vt notat *glos. in l. præscriptione, in verb. iuris scripti,* vbi *Ias. num.* 12. *C. si contra ius, vel vti l. publ.* & ibi etiam *Bald. col. 7. Franc. in cap. cum sit* Romana, sub *n. 7. de appellat.*

62 Tertius potest appellare pro suo interesse infra decem dies, non a die sententiæ, sed a die scientiæ sententiæ latæ, etiam si sciuerit litem antea, ita *Alex. in l. sape, num. 82. de re iud. Io. Cephal. cons. 106. per tot. lib.* 1. qui docte asserit, & probat, quod venditor potest appellare infra decem dies a die scientiæ a sententia lata contra emptorem, etiam si antea sciuerit causam agi contra emptorem, quia adhoc vt sibi currat temptus ad appellandum, non sufficit scientia litis, sed requiritur scientia sententiæ.

63 Obserua, quod hic terminus dierum decem non currit illi, qui intendit appellare, nec potest habere copiam Iudicis a quo, nec Iudicis ad quem; is enim potest appellare, etiam elapsis decem diebus, vt aduertit *Minsiger. singul. obseru. centur.* 2. *dec.* 2. Et tunc dicitur haberi copiam Iudicis, quando Iudex in publico se ostendit, per *textum in l. 1. §. dies, ff. quando appell. sit.*

64 Nota, quod terminus dierum decem ad appellandum a sententia excommunicationis lata sub conditione, non dicitur currere a die latæ sententiæ, sed a die purificatæ conditionis, quod singulare est in appellatione a sententia excommunicationis, ita *Bald. in cap. Pastoralis, §. praterea, num. 10 de offic. de leg. Lancellot. de att. 2. par. cap. 12. limit. prin. 21. num. 40. Osasch. dec. 146. num. 7.*

65 Controuertitur inter DD. an præsumatur appellatio interposita infra decem dies, si constet de appellatione, sed non appareat quo tempore fuerit interposita. Hanc quæstionem ponit *Lancellot. de att. 2. par. cap. 12. limit. princ. 50. num. 195.* & refert DD. & Rot. decisiones hinc inde. Verum ipse videtur inclinare in opinionem, quod non præsumatur hæc qualitas, ita vt si aliquo modo dubitaretur, an appellatio fuisset, vel non fuisset interposita infra decem dies, hoc esset omnino probādum, alias appellatio non valeret, quia hæc est qualitas intrinseca, & est probanda, vt tenet Rota *dec.* 30. alias 190. *de appel. in nouis,* ergo non præsumitur, *Misinger. singul. obseru. cent. 3. dec.* 11.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptio sauitiæ impedit restitutionem Coniugis spoliati.*

2 *Coniux spoliatus si restitui petat, habet probare Matrimonium, & Copulam.*

3 *Exceptiones, quæ possunt opponi contra Coniugem petētem restitutionem, numer. 4. & 5. Et quomodo sint probandæ, num. 6.*

7 *Exceptio quando dicatur probari incontinenti.*

8 Cap. literas, de restit. spol. *procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum.*

9 *Spoliatus ante omnia est restituendus.*

10 *Sæuitiā est iusta causa separationis Coniugū, non solū quādo est probata, sed etiam pendente illius probatione, num. 11.*

12 *Sæuitiæ cognitio remittitur arbitrio Iudicis, quæ tunc sufficit ad separationem, quando adest periculum vitæ, vel grauis mali, num. 13. & 14.*

15 *Separatio Coniugum est facienda non obstante cautione oblata. Primo, quādo Vir Vxorem accusauit de adulterio. Secundo, quando Vir mortem machinatur Vxori, num. 16. Tertio, quid quando Vir est nimis morosus, num. 17. Quarto, quid quando Vxorem acriter uerberat, num. 18. Quinto, quid quando minæ præcesserunt, num. 19. Sexto, quid quando Vir de-*

P bi-

bitum coniugale vi extorquet, n. 20. Septimo, si discordia, & iurgia grauia, & frequentiora intercedant inter Coniuges, num. 21. Octauo, si venenum fuerit paratum, n. 22.

23 *Sæuitia futura quando præbeat iustam causam separationis Coniugum, declara num. 31.*

24 *Sæuitia præsumptio est retentio concubinæ.*

25 *Sæuitia Parentum Viri est iusta causa separationis Coniugum.*

26 *Coniugis furor quando sit iusta causa separationis. Et quid de ebrietate, num. 27.*

28 *Viri scelera quando inducant iustam causam separationis, & n. 29.*

30 *Sæuitia est iusta causa separationis, etiam si petens separationem, dederit causam ad illam.*

31 *Restitutio Coniugis sub cautione quando facienda, & quando non, nu. 32.*

33 *Sæuitia, quæ inducit separationem, qualis. Et qualis, quæ exigit cautionem.*

34 *Separationis Coniugum aliæ causæ, remissiue.*

35 *Vxor quo in loco sit reponenda, vertente causa super separatione ratione sæuitiæ, & facta separatione, nu. 36.*

ARGVMENTVM.

De Diuortio ratione sæuitiæ. Notatur §.I. Coniugem spoliatum esse restituendum, nisi magna sit Viri sæuitia. Et ad obtinendam restitutionem debet probare Matrimonium, si negetur. Quæ exceptiones obstent petenti restitutionem Coniugis. Et quomodo sint probandæ. In quo casu Coniux spoliatus non est restituendus. Et in particulari contra exceptionem sæuitiæ. Separatio ex causa sæuitiæ quomodo sit facienda. Et quando pendente causa super Diuortio. Cognitio causæ Diuortij quomodo remittatur Iudicis arbitrio. Et quid seruare debeat Iudex. Et quid si sæuitia inducat graue damnum, non vitæ periculum. In quibus casibus sæuitia inducat iustam causam Diuortij, & deneget restitutionem sub cautione. Et quando fiat restitutio cum cautione. Et in quo loco sit reponenda Mulier, pendente causa diuortij, vel post factam separationem. §.II. Quando Vxori diuertenti e domo Viri possit Vir denegare alimenta, & quando non. De cautione, sub qua solet restitui Coniux Coniugi. Quomodo illa debeat esse fideiussoria, vel pignoratitia. Et quando sufficiat iratoria. In quo casu præstari debeat, vel non. Et quid in casu, quo Mulier dedit causam sæuitiæ. Et an cautio prædicta debeat esse generalis de non offendendo pro quacumque causa. Et an stante cautione prædicta, possit illam corrigere.

ANNOTATIO IX.

§. I.

Ad Textum, in cap. literas, de restit. spol.

1 CONiux Coniuge spoliatus est restituendus, non obstante exceptione consanguinitatis, quæ non potest incontinenti probari, nisi sit magna Viri sæuitia. Hoc dicit *text.* qui conuenit cum *cap. ex transmissa, eod. tit.* de qua materia late *Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. Guttier. canon. qq lib. 1. cap. 24 Sol. 4. sent. dist. 46. q. vnic. ar. 1. Barbos. sol. matr. par. 2. nu. 18. & seqq. Castalc. dec. Flor. 18. num. 26. par. 2. Campan. diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. num. 44. Ricc. dec. 120. & seq. 1. par. Tiraq. de legib. connub. glos. 1.* & alij. Ad quem *text.*

2 Annoto primo, quod Coniux, qui petit restitui, debet probare titulum, nempe Matrimonium contractum iuris ordine seruato, id est valide, & possessionem, id est copulam, vt deciditur in *d. cap. ex transmissa*, ex illis verbis, *Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfata Mulier prædicto militi legitime desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis, &c.* quod procedit, quando hæc negarentur, vt per DD. communiter in eodem *textu.*

3 Annoto secundo, quod agenti ad restitutionem Coniugis obstant plures exceptiones. Prima est exceptio sæuitiæ intolerabilis, vt in hoc *cap. literas*, secundum

vnum

vnum intellectum. Secunda est exceptio proprietatis, quam excipiens se offert incontinenti probaturum, vt etiam in hoc *cap. literas* secundum alium sensum. Tertia est exceptio adulterij, vt in *cap. significasti, de diuort.* quæ exceptio cessat in septem casibus traditis per *glos. in sum. 37. q. 6.* Quarta est exceptio suspicionis hæresis, vt in *cap. inter, de pur. canon. & cap. quanto de diuort.* Quinta est exceptio voti castitatis communiter emissi, *cap. quod Deo 34. q. 5.* de quo *Scribent. in cap. dudum, de conuers. coniug.* Sexta est exceptio voti de ingrediendo Religionem alterius ex Coniugibus, emissi ante copulam, vt in *cap. ex publico, de conuers. coniug.* Septima est exceptio virginitatis, nam si excipiēs de proprietate dicat se esse adhuc virginem, non erit restitutio facienda ante omnia, vt in *cap. cum locum, de sponsalib.* quod intellige vtroq; consitente non esse secutam copulam, sed si alter negaret, & alter affirmaret, seruanda esset dispositio *cap. continebatur, de despons. impub.* Octaua est exceptio impossibilitatis, quæ est triplex, vt per *glos. in sum. 33. q. 1.*

4 Annoto tertio; quod ad impediendam restitutionem petitam per Coniugem, exceptio consanguinitatis est facienda in gradu, in quo Matrimonium irritatur, vt bene aduertit *Abb. in d. cap. literas, num. 1.* nam in tali gradu militat ratio, quare in hoc casu denegetur restitutio spoliato, quæ est, ne ob peccati periculum irreparabile damnum sequatur, quam adducit *Menoch. de recuper. poss. remed. 1. num. 418.*

5 Annoto quarto; quod in hoc *text.* duplici exceptione impeditur restitutio Coniugi spoliato. Prima est exceptio cōsanguinitatis in gradu prohibito contrahi & dirimente contractum. Secunda est exceptio sæuitiæ Coniugis petentis restitutionem. In quo est aduertendum, quod non solum exceptio consanguinitatis, sed etiam exceptio sæuitiæ est probanda in-

6 continenti, ad finem impediendi hanc restitutionem, vt optime notat *P. Sanch. tract. de matrim. lib. 10. disput. 18. num. 2.* paulo ante *fin.*

7 Annoto quinto; quod in hoc casu dicuntur probationes offerri incontinenti, etiam si excipiens illas secum non habeat in promptu, dummodo non petat dilationes longas, sed intra breuem terminum sit illas exhibiturus, vt ex *cap. exhibita, de iudic. & l. quod dicimus, & l. ratum, ff. de solut.* deducit Abb. *in d. cap. literas, num. 6.* contra *Io. Andr. in cap. interposita, de appellat.* Sed quanti temporis debeat esse hæc dilatio, siue terminus, variant DD. *Archid. 3. q. 1. in princ. num. 5.* tenet eam esse tridui, *Hostiens. in sum. tit. de diuort. num. 7. vers. dicas, Alber. in d. lit. M. verb. Matrimonium. 8. vers. quid si aliquis Coniugum.* & alij tenent eam esse octo dierum. Sed melius dicendum est cum *Bald. in l. 2. C. de edict. Diui Adrian toll. Alex. cons. 166. num. 6. lib. 2. Guid. Pap. quæst. 32. Soc. cons. 67. num. 9. lib. 1.* & alijs, quando dicantur offerri probationes incontinenti, remitti totum arbitrio Iudicis, prout bene sequitur *Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 1. c. 12. num. 4.* qui tenet, quod si ad exceptionis discussionem necesse foret testes examinare, vel instrumenta antiqua, super quibus disputandum esset, producere, non posset dici exceptio incontinenti oblata, quæ opinio quoad receptionem testium non est tuta; nam DD. omnes admittunt in *d. cap. literas,* testes ad probandum exceptiones, de quibus in *text.* immo exceptiones illæ, idest parentelæ, & sæuitiæ nō possunt probari, nisi per testes; vnde dicēdum est, exceptionem dici incontinenti oblatam, etiam si pro ea verificanda, sint inducendi testes, dummodo infra breue tempus inducantur, ideo bene in Praxi obseruatur, quod in Curijs Ecclesiasticis quādo Mulier diuertit a Viro, & Vir petit restitui, non admittitur ad hanc restitutionem, si Mulier opponat exceptionem sæuitiæ, cui statuitur breuissimus terminus dierum quatuor, in quo summarijssime doceat de sæuitia.

8 Annoto sexto; quod dispositio *cap. literas,* de quo hic, procedit in Viro contra Vxorem, & in Vxore contra Virum, vt per DD. ibi, præsertim *Abb. num. 7.* at quia frequentius accidit, vt Vir sæuiat in Mulierem, ideo DD. adaptant terminos in Marito sæuiēte in Vxorem: sed eadem dispositio procedit, si Mulier sæuiat, vel veneno tentet occidere Virum, & quod disponitur in vno, censetur dispositum in alio, ita P. *Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 8.*

9 Annoto septimo; spoliatum ante omnia esse restituendum, & sine cunctatione esse faciēdā restitutionē, vt in *l. 1. C. si per vim, &c. & in l. si quis ad se, C. ad leg. Iul. de vi,* nec potest audiri spoliator circa proprietatem, nisi restituendo, *c. frequens, de restit. spol. in 6.* & in spoliantis odium inductum est, vt statim possessionis restitutio fiat, *c. eum, qui, de præb. in 6. Menoch. de recup. poss. remed. 1. q. 2. num. 38.* Vnde nec ipse Coniux spoliās Coniugem suam, possessione Matrimonij est audiendus in

P 2 aliqua

aliqua exceptione, nisi facta prius restitutione, *cap. quanto, de diuort.* Exceptis casibus duobus positis in *d. cap. literas*, nempe in casu parentelæ in gradu dirimente probandæ incontinenti, & hoc fauore animæ propter periculum peccati, vt tradit *glos* in hoc *cap. literas, verb. incontinenti, & in cap. 1. verb. contentionem, eod. tit.* vbi habetur specialem esse dispositionem huius *c. literas*. Vnde est, non procedere in alijs exceptionibus, quæ possent opponi contra petentem restitutionem coniugis, de quibus diximus supra *Annot. 2.* & aduertit *P. Sanch. de matrim. lib. 10. disput. 12. nu. 12.* Et in casu sæuitiæ, quando Coniugis securitati per cautionem prouideri non potest, & hoc periculo personæ, vt notat *Abb. in eod. cap. literas, num. 7.* In alijs vero exceptionibus est omnino ante omnia facienda restitutio, vt declarat *P. Sāch. cit. loc.*

10 Annoto octauo, iustam causam separādi Coniuges esse sæuitiā alterius, vt communiter aduertunt DD. in hoc *text.* Verum inter eos, etiam modernos inuenitur discordantia; nam multi loquentes de sæuitia in hoc casu, dicunt illam iustam præbere causam separādi Coniuges quoad Thorum; melius est enim dicere, separationem istam debere esse quoad Thorum, & habitationem, vt in *d. cap. literas*, & clarius in *cap. ex transmissa, eod. tit.* vbi Papa iudicauit, vxorem, cui per cautionē succurri non poterat, retinendam esse penes honestam Mulierem, quod idem est, ac extra domum viri.

11 Annoto nono, hanc separationem non solum posse fieri probata sæuitia sufficienter, & post factas probationes, sed etiam vertente, & pendente causa separationis inter ipsos Coniuges, & in hoc casu proprie loquuntur *cit. cap. ex transmissa, & cap. literas*; terminis tamen habilibus, idest quādo securitati Coniugis per cautionem prouideri non potest, vt in dictis iuribus, & dummodo si ante probationes, illas incontinenti producere offerat; alias pendente causa, Coniux diuertens omnino cogendus est redire, vt aduertit *Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 6. cap. 3. nu. 44. vers. subsistit, ad fin.*

12 Cognitionem huius exceptionis sæuitiæ, qualis nempe sit, & an sufficiat ad inducendam separationem, totam remitti Iudicis arbitrio, testantur communiter DD. & probant *Tiraquell. in l. si vnquam, verb. omnia vel partem,* sub *num. 31. C. de reuoc. donat. & Menoch. de arbitr. Iudic. cap. 139. in fin.* sequitur *Rota coram Gipsio, in vna Perusina separationis Thori 28. Iunij 1589. inter dec. Farinac. dec. 278.* & in altera etiam *Separationis Thori Romana, apud Seraphin. dec. 226.* vbi *num. 1.* tota ista materia remittitur arbitrio Iudicis, tam ratione subiectæ materiæ separationis, vt per *Abb.* in hoc *cap. literas, num. 7.* quam ratione iusti metus, vt in *l. metus causa, ff. ex quib. caus. maior.*

13 Debet tamen Iudex regulare suum arbitrium, ex hoc *cap. literas, §. fin. de restit. spol.* & tunc inducere separationem, quādo sæuitia magna est, & talis, qua stante, mulieri, iuste de sua vita trepidanti per cautionem succurri non possit, vt ex *d. §. fin.* tenet *Campanil. loc. cit.* sub *nu. 44. vers. altera quam in princ.* Verum *P. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. num. 10.* tenet inducendam esse hanc separationem, non solū quando mulier de propria vita dubitaret, sed etiam quando timeret graue damnū, ac tale, quale metum viri constantis inducit: nam vltra malum vitæ, sunt & alia mala, quæ incutiunt metum cadentem in virum constantem, & DD. in multis casibus absque vitæ periculo admittunt diuortium, vt habetur ex *Pegu. in suis decisionib. criminal. lib. cap. 20. n. 9.*

14 Hinc infertur primo, iustam causam concedēdi separationem inter Coniuges esse, quādo Vir vitæ Mulieris insidiaretur, eamq; continuo odio prosequeretur; in quo casu, etiam si Vir offerret cautionem, non est ei restituenda Mulier, vt obseruat *Farinac. q. 143. num. 129. par. 4. Mar. Ant. var. resol. lib. 1. resolut. 35. num. 7.* & alij, ex expressa decisione *text. in d. cap. ex transmissa, §. si autem capitale odium.*

15 Infertur secundo, concedendam esse separationē inter Coniuges, quauis oblata cautione idonea non obstāte, quando Vir Mulierem accusauerit de adulterio, & illud non probauerit, quia de hac iniuria non facile obliuisci solēt Viri, qui in hoc casu difficilius simulant, quam in alijs etiam grauibus, vt testatur *Campanil. cit. loc. vers. altera quam*; adducens *Triuis. dec. 61. Menoch. cons. 299. num. 10. volum. 3.*

16 Infertur tertio, esse etiam iustam causā deducendi separationem inter Coniuges illam relatam per *Peguer. decis. 20. part. 1.* vbi Vir nunquam alloquebatur Mulierē, nec cum illa concubebat, eamq; multis malis tractationibus opprimebat, & ad mortem inducere machinabatur.

17 Infertur quarto, quod inter actus sæuitiæ connumeratur etiam quando Maritus est nimium morosus, & sæuus, vt tenet *Ricc. dec. Cur. Archiepisc. Neap. dec. 8. n. 11. 2. par.*

2. par. vbi ad id adducit *Anchar. conf.* 468. contra *Soc. conf.* 286. *in fin.* qui tenet, Vxorem debere permanere cum Marito, etiã si esset peruersa persona, sequitur *Sylua Nuptial. in verb. non est nubendum num.* 37. quod est intelligendum, quando sæuitia non est notabilis, vt intelligis *Ricc. cit. loc. num.* 12.

18 An verbera inducant iustam causam concedendi inter Coniuges separationẽ, controuersum est inter DD. apud *Sanch. cit. loc. num.* 14. *& seqq.* nam alij tenent grauia verbera inducere iustam causam separationis. Alij vero tenent tunc verbera esse iustam causam separationis, quando ex eis probabiliter potest mortis periculum timeri, ipse vero *Sanch. num.* 16. videtur inclinare in primam opinionem, dummodo verberatio grauis sit, excedens limites correctionis, saltem repetita per duos actus, & non solum sit præterita, sed probabiliter timeatur futura, etiam si mortis periculum nõ inferat. Sed melius dicendum est cum *Ricc. dec.* 121. *num.* 2. verbera, & percussiones ad inducendam iustam causam separationis, debere esse immoderatas, atroces, & tales, vt cũ cautione de non offendendo illis reparari non possit; ibiq; *num.* 3. *et vlt.* tenet percussiones, & verberationes immoderatas, atroces, & ad Thori separationem sufficientes esse eas, ex quibus sanguis exiuit, vel quæ in facie, vel in capite, seu oculo illatæ fuerunt, vel cum hasta, seu baculo fracto in percussionibus, vel in pectore, ex quibus per decem dies percussa, sanguinem expuerit, vel manibus, in quibus verberata fuit, per decẽ dies non potuerit vti, aut similibus percussionibus, quæ fecerunt percussam stare in lecto. Quæ exẽpla admittenda sunt cum declaratione, de qua *Sanch. cit. loc.* sub *nu.* 16. idest dummodo ea non ex opinatu excessu, & semel acciderint.

19 Minæ inducunt iustam causam separationis inter Coniuges, quando malum, quod timetur, est graue, minans est persona terribilis, ac solitus minas exequi, quia hæ minæ incutiunt iustum metum, tenet *Sanch. de matrim. lib.* 10. *disput.* 18. *num.* 13. sequitur *Ricc. dec.* 121 *num.* 2. *vers. vnde non sufficiunt*, 1. *par.* dummodo minæ proferantur, non ex calore iracundiæ, sed odio, & nulla causa iusta præcedente, ita *Paris. conf.* 54. *num.* 32. *volum.* 4. & aduertit *Ricc. dec.* 8. *num.* 13. *par.* 1. & deducitur ex *l. hac autem, ff. si cui plus*.

20 Tenent alij iustam separationis Coniugum causam esse sæuitiam viri, quando videbitum coniugale extorquere solet ab Vxore, inter quos est *Anton. in cap. literas*, de quo hic *num.* 20. & *Graff.* 1. *part. decis. lib.* 2. *cap.* 84. *num.* 3. quam opinionem improbat *Sanch. cit. loc. num.* 17. quia Vxor potest vim illam cauere, sponte reddendo, vt tenetur.

21 Præbent etiam iustam causam separationis inter Coniuges molesta cohabitatio, discordiæ, & iurgia grauia, & frequẽtia inter ipsos Coniuges; inducunt enim metum mali cadentem in virum constantem, ita tenet *Sanch. cit. loc. num.* 11. & docet *Henriqu. libr.* 11. *de matrimon. cap.* 17. *num.* 7.

22 Iustam causam separandi Coniuges esse, si alter Coniux tentauerit veneno alterum Coniugem occidere, aduertunt DD. communiter, præsertim *Abb. in cap. quemadmodum*, *in fin. de iureiur. Hyppol. in l. vnic. col. penult. C. de rapt. virg.* sequitur *Couar.* 4. *decret.* 2. *part. cap.* 7. *§.* 5. *num.* 2. vel quocumq; modo vitæ illius insidietur.

23 Obserua, separationem istam, non solũ concedi propter sæuitiam præteritam, sed etiam propter futuram, quando verisimiliter timetur, tenet *Barbos. solut. matrim.* 2. *par. num.* 32. *Aymon. conf.* 31. *num.* 2. & 3. 1. *volum. Guttier. libr.* 1. *canon. qq. cap.* 24. *num.* 9. sequitur *Sanch. cit. loc. num.* 19. qui *in fin.* ponit exemplũ, quando inter Coniuges lis oriretur super maiori parte bonorum; tunc enim posset præsumi futura sæuitia; sicut etiam præsumeretur, & multo magis, si Maritus inueniret literas amatorias penes Vxorem, vt refert *Barbosa cit. loc. num.* 36.

24 Præsumeretur etiam iusta causa sæuitiæ, si Vir concubinam teneret, in quo casu non solum propter adulterium, sed etiam propter præsumptã sæuitiam liceret Vxori a Viro diuertere; nam non bene conueniunt Vxor, & concubina, soletq; hæc vitæ illius insidiari, vt docet *Bald. in cap.* 1. *n.* 3. *vt lit. non contest. Thesaur. dec.* 139. *num.* 4. *volum.* 4 qui docet idem procedere, si vir retineat concubinam extra domum Vxoris, quia hæc retentio est causa molestæ cohabitationis, & continuæ discordiæ inter Coniuges, sequitur *Sanch. cit. loc. n.* 20. & docet experientia.

25 Non solum sæuitia Viri, sed etiam parentum illius, in cuius domo Vxor detinetur, præbet iustam causam separationis inter Coniuges, vt bene colligitur ex *dec. transmissa*, ibi, *vel parentes eius*, vbi bene aduertit *Abb. num.* 4. & tenet *Graff.* 1. *part. decis. lib.* 2. *cap.* 84. *num.* 3. Verum si Vir in alia domo portet Vxorem, vbi nec parentes

tes sæuientes adsunt, hæc causa est finita, colligitur ex *Sanch. cit. loc. num.* 23. & patet ad sensum.

26 FurorConiugis an reddat iustam causam separationis, diuersimode loquuntur DD. Sed nos veriorem sententiam sequētes, dicemus, non solum furorem esse iustā causam separationis, quando ex eo vertitur periculum vitæ, vt tenent *Barbos. solut. matrim. 2. par. num.* 27. *ad fin.* *Couar.* 4. *decr.* 2. *par. cap.* 7. §. 5. *nu.* 3. *Thesaur. dec. Pedem.* 130. *num.* 2. *Graff. cit. loc. in fin.* & alij, sed etiam quando ex furore aliud graue damnum timetur, licet non sit vitæ, vt bene aduertit ex *Couar. Graff.* & alijs, *Sanch. de matrim. lib.* 10. *disp.* 18. *nu.* 18. Secus tamen dicendum, quando absque graui periculo cum furioso possit habitari; nam cōgruit rationi, vt Coniuges in tribulationibus se ad inuicem coadiuuent.

27 Idem, quod diximus de furore, extendit etiam *Sanch. cit. loc. num.* 18. *ad fin.* ad ebrietatem; si enim Coniux sit solitus se inebriari, cum periculo vitæ, vel grauis mali alterius Coniugis, erit iusta causa separationis inter eos, tenet etiam *Henriq. lib.* 11. *de matr. c.* 19. *n.* 17.

28 Non solum sæuitia; sed etiam scelera viri possunt inducere iustam causam separationis inter Coniuges, quando illa irrogant periculum vitæ, vel alterius grauis damni mulieri, quod exemplificat *Barbos. solut. matrim. cit. loc. num.* 19. *ad fin.* quando mulier timet, ne consentiat furtis viri, & tanquam furtorum receptatrix puniatur, iuxta notata in *l.* 2. *C. de furt.* sequitur *Sanch. cit. loc. num.* 21. declarans id procedere, quando vir non vult a furtis se abstinere, & ex illis detrimentum consurgit vxori, ex quibus *Sanch. cit. loc. num.* 22. infert, quod maritus habet iustam causā separationis contra vxorem, quæ est venefica, quia fœminæ tali crimini deditæ, sunt pessimæ, & solent viris nocere; vel quæ liberos necauit, quia hoc cedit in graue Matrimonij detrimentum, vel quæ viri facultates dilapidat.

29 Scelera, ex quibus probabiliter timetur periculum perditionis animæ, inducunt iustam causam separationis inter Coniuges; & tanto fortius, quanto anima præstat corpori, quia si cum periculo corporis Coniux non tenetur habitare cum suo Coniuge, multo minus cum periculo animæ, *cap. si habes ad fin.* 24. *q.* 3. Ex quibus deducunt DD crimen Infidelitatis, & Sodomiæ tentatæ cum Vxore, inducere iustam causam separationis, late *Barbos. cit. loc. num.* 30. *Couar. de sponsal.* 2. *par. cap.* 8. §. 5. *num.* 6. & alij apud *Barbos.*

30 Aduerte, separationem concedendam esse inter Coniuges ratione sæuitiæ, etiam si Coniux, qui separationem petit, dederit causam sæuitiæ, & futuri timoris, vt aduertit *Par. s. cons.* 54. *num.* 13. *lib.* 4. *Barbos. solut. matrim. par.* 2. sub *num.* 27. *Sanch. cit. loc. num.* 5. & constat ex *cap. de Benedicto,* 32. *q.* 1. & ex *l. nec timorem, ff. de eo, quod met. caus.* vbi iustus iudicatur metus ortus ex culpa metum passi.

31 Obserua, quod in casibus supra positis, & alijs, qui possent afferri in exemplum timoris futuræ sæuitiæ, ad præbendam iustam causam separationis inter Coniuges, est constituenda differentia inter timorem futuræ sæuitiæ, scilicet verberum, seu percussionum, & similium, citra periculum vitæ, & inter timorem futuri periculi vitæ; nam in prima causa, quamuis graue sit damnum, quod timetur, potest succurri Coniugis periculo per cautionē, qua præstita de non offendendo, vel non maletractando, est facienda restitutio; in secundo vero casu, quando timetur futurum periculum uitæ, nullo modo fit restitutio, etiam cum magna cautione, sed omnino est concedenda diuisio inter Coniuges, ita & optime distinguit *Campanil. diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 3. sub *num.* 44. *vers. altera, quam, circa med.* & deducitur aperte ex *cap. ex transmissa, de restit. spol.*

32 Semper enim, quod inter Coniuges intercessit grauissima, & atrocissima offensio, vnde capitalis inter eos exorta est inimicitia, & odium, dicitur concurrere periculum vitæ, & proinde non debet Iudex sub prætextu cautionis, quæ fragilis securitas est, ad restitutionem deuenire, sed omnino ad separationem procedere; nam cautio, maleuolum animum non mutat, §. *fin. Instit. de suspect. tutor.* ita concludit *P. Sanch. de matrim. lib.* 10. *disp.* 18. *num.* 33. ex doctrina *Aymon. cons.* 31. *num.* 4. *volu.* 1. qui dicit non esse fidendam cautioni Vxorem, quæ cum Viro litigat circa maiorem partem bonorum, cum ex hoc capitalis inimicitia oriatur.

33 Qualis debeat esse sæuitia, ad finem inducendi separationem; & qualis ad finem exigendi cautionem; vel quanta debeat esse ista cautio; quia non potest assignari certa regula, est remittēdum arbitrio Iudicis, perspectis bene omnibus circunstātijs occurrentibus, cum nec in hoc *cap. literas,* nec in *d. cap. ex transmissa,* nec alibi in Iure inueniatur præscriptum, quanta debeat esse ista cautio, & qualis sæuitia, ita

ita *Menoch. de arbit. Iud. centur. 2. cas. 138. nu. 4. & 5.* & ante eum *Abb. in cap. literas, num. 7. Couar. 4. decretal. 2. par. cap. 7. §. 5. num. 2. in fin. Parif. conf. 54. nu. 36. volum. 4.*

34 Sunt & aliæ causæ, ex quibus conceduntur in iure separationes inter Coniuges, quæ cum non veniant appellatione sæuitiæ, nec tali nomine comprehendantur, nec de illis fiat mentio in *text.* super quo annotamus, ideo quoad illas, pro nunc remitto te ad *Sanch. de matrim. lib. 10.* & ad *Campanil. in diuers. iur. can. rubr. 6. cap. 3.*

35 Vertente hac causa separationis inter Coniuges in iudicio Ecclesiastico, sæpe controuertitur, in quem locum reponenda sit Vxor, quæ a Viro diuertit. In qua quæstione consideranda sunt duo tempora. Primo, tempus, in quo pendet iudiciũ separationis. Secundo, tempus post decretam separationem. In primo tempore, si Vir nõ petit restitui, vel si petit, obijcitur ei exceptio sæuitiæ incontinenti probanda, potest Mulier sequestrari penes honestam Matronam, vt probatur expresse in *cap. ex transmissa ext.* vbi requiritur, quod hæc Matrona sit honesta, & proba, & tenet *gloss. fin.* in hoc *cap. literas.*

Verum *DD. in d. cap. ex transmissa.* præsertim *Hostiens.* sub *num. 5. Io. Andr.* sub *num. 3. Butr. num 9. & Abb.* sub *num. 4.* tenent Vxorem in hoc casu reponendam esse in aliquo loco religioso, quæ opinio est conformis dispositioni *Rotæ in vna Hipporeg. Matrimonij, coram Comitulo 3. Martij 1589.* vbi ad finem explorandi voluntatem Puellæ de Matrimonio contrahendo, fuit iudicatum, extrahendam esse a loco violentiæ suspecto, & reponendam in Monasterio, & est sancitum in *Bulla Sixti V. §. quod si pendentibus,* cuius verba sunt hæc, *Quod si pendentibus huiusmodi litibus, & controuersijs super separatione, vel diuortio, aut subsecuta vt præmittitur Thori separatione Vxor ipsa arbitrio Iudicis, ad quem spectauerit in Monasterio aliquo Monialium aut certe in aliquo tuto, vel honesto loco, siue apud aliquas probas, honestas, & non suspectas personas, deposita, & collocata fuerit.* Idem seruare Praxim testatur *Peguer. dec. 20. par. 1. et Campanil. in diuers. iur. canon. rub. 6. cap. 3.* sub *nu. 44. vers. nunc vacuum, in prin. fin.* refert ita iudicare Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam: & in facti contingentia Vxor, quia Vir dissentiebat, non fuit reposita in domibus suorum Consanguineorum, nec etiam Filiarum, quamuis alias essent personæ omni exceptione maiores, sed fuit reposita in loco magis tuto, idest in Monasterio Monialium, seu Conseruatorio Puellarum; & ante electionem loci Curia citauit ambas partes ad dandam lista locorum suspectorum, ad finem eligendi per Curiam, locum non suspectum partibus.

36 In casu vero secundi temporis, idest postquam facta est separatio per decretũ ratione sæuitiæ, tunc non est cogenda Mulier intrare locum aliquem, sed potest in seculo manere in omni loco honesto, dummodo continenter viuat, & penes honestas personas, quæ conditiones sunt exprimendæ in sententia separationis, vt legitur in vna *Romana separationis Thori 22. Martij 1574.* & proinde posse Vxorem manere in domibus Matris, Fratris, & Sororum, declarauit Rota *die 18. Iunij* eiusdem Anni, vt testatur *Cæsar de Graff. dec. 182.* siue *dec. vnic.* sub *tit. de diuort.* & alias in vna *Anconitana coram Seraph.* in illius *dec. 1276.* Sed in domo Matris non est reponenda, quando ipsa Mater institisset pro separatione in iudicio, vt deciditur in alia *Romana Matrimonij 29. Aprilis 1579. coram Blanchetto.*

Dixi, postquam facta est separatio per decretum ratione sæuitiæ, ad differẽtiam separationis, quæ fit ratione adulterij Mulieris, quia in hoc casu non est relinquenda Mulier in seculo, sed omnino est recludenda in Monasterio, in pœnam adulterij, vt in *cap. de Benedicto 32. q. 1.* vbi *gloss. in fin.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus potest denegare alimenta Vxori, quæ a domo eius diuertit propria auctoritate, nisi Maritus dederit causam, vel fuerit in culpa vt discederet, & tunc tenetur illam alere post sententiam, & pendente lite, num. 2.*

3 *Maritus tenetur præstare alimenta Vxori iuste diuertenti a domo, etiam appellatione pendente in causa separationis. Etiam si non dederit dotem, num. 4.*

5 *Maritus non tenetur alere Vxorem iniuste discedenti a domo, etiam si penes se retineat dotem.*

6 *Maritus non tenetur alere vxorem, quando ei fuit promissa dos, & non soluta.*

7 *Maritus tenetur præstare alimenta futura, non præterita Vxori iuste diuertenti e domo.*

8 *Maritus an teneatur alere Vxorem iuste diuertenti, quando habet aliunde, vnde viuere possit, n. 9.*

10 *Iudex Ecclesiasticus est competens in causa alimentorum inter Coniuges petentes separationem.*

11 *Cautio præstanda ad fauorem Vxoris timentis de sæuitia viri, debet esse pignoratitia, vel fideiussoria. Nec admittitur obligatio, vel hypotheca, num. 12. Nec iuratoria, num. 13. Nisi Maritus esset persona discreta, & emendata vita, num. 14. Et quid quãdo non habet aliã cautionẽ, n. 15.*

16 *Cautio prædicta quando præstanda. Et quomodo remittatur Iudicis arbitrio. Et quid si sæuitia magna non sit, num. 17. Et quid si Vxor dederit causam sæuitiæ, n. 18. Et an hæc cautio possit exigi à Iudice sine partis instantia. n. 19.*

20 *Cautio prædicta an debeat esse particularis, vel an generalis.*

21 *Cautione prædicta non obstante, Maritus potest corrigere Vxorem, & leuiter verberare.*

ANNOTATIO IX.

§. II.

Diximus *§. præced.* faciendã esse separationem inter Coniuges ratione sæuitiæ, quãdo cautio non est sufficiens remedium illius; quando vero succurri potest Vxori per cautionem, omnino esse faciendam restitutionem. Hic vero dicemus de alimentis præstandis in casu separationis, & de cautione in casu restitutionis.

1 Quoad primum absolutum est, Maritum posse denegare alimenta Vxori, quæ ab eius domo diuertit, nec vult redire; cum solum teneatur alimenta Vir præstare Vxori in propria eius domo degenti, *l. consensu*, C. *de repud. l. sicut. ff. de oper. lib. l. Meuia, §. fin. ff. de ann. legat.* late *Specul. in tit. de sponsalib. §. postremo, versic. de expensis*, ex professo *Surd. de aliment. tit. 7. quæst. 16. num. 1. & seqq. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 4. num. 20.* & est commune, nisi Maritus dederit causam, siue fuerit in culpa, vt Vxor discederet, quia tunc tenetur illam alere, etiam extra domum, vt dicunt citati DD. sequitur *Peguer. dec. 20. num. 4. & Farinac. q. 143. num. 238. 4. par.* & de communi testatur *Lancell. de attent. cap. 4. limit. 11. num. 16. Surd. cit. loc. nu. 11.* dummodo sit talis culpa, quæ inferat Mulieri iustum metum, vt obseruat *Peguer. cit. loc. num. 9.* Et *Thesaur. dec. 130.* exemplificat si Maritus Vxorem flagellis percusserit. Et *Vincent. de Franch.* si eam seuere verberauerit, *dec. 44. in fin.*

2 Quam conclusionem amplia primo, vt Maritus, qui fuit in culpa, vt Vxor discederet, teneatur eam alere, non solum post latam sententiam separationis, sed etiam pendente lite, & causa separationis; si Mulier diuertendo secum nec dotem, nec aliquid de bonis Mariti tulerit, *Afflict. decis. 10. Tusch. conclus. 309. num. 4. liter. A. volum. 1.*

3 Amplia secundo, Virũ teneri ad præstãdũ alimenta Vxori iuste diuertenti extra domum, etiam appellatione pendente, quia licet sit appellatum a sententia lata in causa separationis; tamen dicta sententia continet tacite præstationem alimentorum, & a sententia præstationis alimentorum non admittitur appellatio, vt in *l. fin. ff. de ap. recip.* & notat *Bald. in l. Mela, ff. de aliment. & cib. leg.* ita *Afflict. dec. 152. num. 3. vers. item quia*, sequitur *Ricc. dec. 8. num. 14. par. 2.*

4 Amplia tertio, vt Maritus teneatur præstare alimenta extra domum Vxori, quæ culpa viri discessit; etiam si Mulier non dederit dotem, eamq; indotatam acceperit, vt aduertit *Ricc. cit. loc.* adducens ad id *Cappell. Tholos. dec. 80.* nisi eam promiserit, & non soluerit, *Crescent. dec. 8. de iud. Guid. Pap. dec. 439. n. 1.*

5 Limita primo suprapositam conclusionem, vt Maritus non teneatur alere Vxorem extra domum, quando absque culpa Mariti discessit, etiam si Maritus penes se habeat dotem, ita *Cost. in l. quod in vxorem, num. 5. de negot. gest. Surd. cit. loc. num. 15.* & rationem reddunt DD. quia Vxor tenetur Viro dotem tradere, & illi obsequia præstare, quare si in alterutro deficiat, cessat alendi obligatio, sequitur *Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 4. num. 21.* tenet *Flau. Ventriglia* in suis elegantissimis *epist. forensib. epist. ad* R. P. *D. Thomam del Bene, vers. & in vniuersum.*

6 Limita secundo, vt nec teneatur Vir Vxorem alere, etiam si dederit culpam discessui, quando Viro fuit promissa dos, non tamen soluta, ex *l. fin.* C. *ad Velleian.* notat *Cassan. ad Consuet. Burgund. rubr. 4. §. 23. vers. secunda est*, & conferunt dicta per *Couar. de sponsal. 2. par. c. 7.* sub *num. 1.*

7 Li-

7 Limita tertio, quod Maritus teneatur alimenta præstare Vxori extra domum, si fuit in culpa, vt Mulier discederet; intelligendum esse tantum de alimentis futuris, non autem præteritis, a die petitionis, ita *Campeg. in cap.* Regni 165. *Mulier, n.* 23. *Campanil. diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 3. *n.* 44. *vers. sed mulier.*

8 Dubitatur, an Maritus, qui dedit culpã Mulieri, vt diuerteret ob eius sæuitiam, teneatur illam alere extra domum, si ipsa habeat aliunde vnde viuere possit.

9 Resp. etiam in hoc casu teneri Maritum Vxori alimenta præstare extra domũ; & etiam si Mulier haberet patrem diuitẽ; defendit *Lancellot. de attent.* 2. *par. cap.* 4. *limit. princ.* 11. *num.* 34. *& seqq.* videtur tenere *Afflict. dec.* 10. sub *num.* 3. *Ferret. consil.* 34. *lib.* 1. *Menoch. cons.* 8. *num.* 22. *libr.* 1.

10 Obserua, an Iudex Ecclesiasticus sit cõpetens Iudex, non solum causæ separationis inter Coniuges, sed etiam causæ alimentorum prædictorum, & quando dicatur causa accessoria ad causam separationis, *Card. cap. fin. num.* 2. *quæst. penult. de adulter.* & ibi *Anan. num. vlt. Sanch. de matrim. lib.* 10. *disputat.* 18. sub *num.* 15. & quomodo possit Iudex Ecclesiasticus cognoscere in causa alimentorum, *c. significantibus, de offic. deleg. Bart. in l. solent, n.* 13. *ff. de aliment. & cibar. leg. Couar. in epitom. de sponsal. par.* 2. *cap.* 8. *§.* 6. *num.* 6. *Ludouic. Molin. de primog. Hisp. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 76. & alij relati per *Surd. de alim. tit.* 8. *priuil.* 9. & an probari possit, quia causa alimẽtorũ dicitur causa pia, & in causa pia Iudex Ecclesiasticus habet iurisdictionẽ, *Bald. in l. hæreditas, §. si defuncto, ff. de pet. hæredit.*

Sunt & alij casus, in quibus teneturMaritus alere; & alij, in quibus potest alimẽta denegare Vxori, qui cum non faciant ad causam separationis Coniugum ob sæuitiam, de qua hic est sermo, ideo de illis non hic, sed alibi; interim consule *Sanch. & Surd.*

11 Quoad secundum de cautione præstãda ad fauorem Mulieris timentis viri sæuitiam, ad præscriptum huius *cap. literas, & cit. cap. ex transmissa*, in quibus iuribus dicitur, quod hæc cautio debeat esse sufficiens, nomine autem sufficientis cautionis venit tantum pignoratitia, & fideiussoria, probatur ex *l. si mandato Titij. §. fin. ff. mand.* tenet *glos. in cap. quoniam, §. in alijs, verb. cautione vt lit. non contest. & in cap. ex publico, verb. sufficienti. de conuers. coniug. & in cap. ad nostram il* 1. *verb. sufficienti, de iureiur. Felin. in cit. cap. ad nostrã,* & alij, quos lata manu congerit *Sanch. de matrim. lib.* 10. *disp.* 18. *num.* 35. *&* 40.

12 Hinc non admittitur in hoc casu obligatio, siue hypotheca bonorum, quia ea non sufficit, vbi pignora, vel fideiussores exiguntur, vt tenet *Oldrad. cons.* 68. *n. vnic. Ias. in l. sancimus. num.* 3. *C. de verb. signific. Felin. in d. cap. ad nostram il* 1. *num.* 8. *de iureiur. Dominic. in cap. fin. in princ. nu.* 13. *de vsur. in* 6. vbi etiam *Franc. num.* 21.

13 Nec admittitur Maritus ad præstandam cautionem iuratoriam ad fauorem Mulieris timentis eius sæuitiam, quia iuratoria non dicitur sufficiens cautio, ad præscriptum *d. cap. ex transmissa*, vbi *glos. in verb. sufficienti cautione, & Host. nu.* 3. *Anchar. num.* 2. *Abb. num.* 6. tenet expresse *Farinac. quæst.* 143. *num.* 213. *Viu. dec.* 435. *a n.* 24. *Campanil. diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 3. *num.* 44. *vers. altera, quam, circa med.*

14 Verum si Maritus esset persona discreta, & emendatæ vitæ, ac tanto timens iuramentum, vt iuste crederet Iudex prouidere indemnitati Mulieris per eius cautionem iuratoriam, tunc non esse eum ad aliam cautionem obligandum, tenet *Roland. cons.* 29. *in fin. volum.* 3. *Felin. in cap. ad nostram il* 1. *num.* 10. *de iureiur. Sanch. cit. loc. num.* 41. *&* 43. sequitur *Farinac. cit. loc. num.* 216.

15 Quod si Maritus iuramento asserat, non inuenire cautionem fideiussoriam, tenet *Farinac. cit. loc. num.* 216. admittendum esse ad præstandam iuratoriam, quia ad impossibile nemo tenetur, per doctrinam *Hostiens. in d. cap. ex transmissa nu.* 4. *&* 5. *de restit. spol. & Natt. cons.* 616. *num* 7. *& seqq.* Negant hoc aliqui Summistæ, vt est *Eman. & Vega* apud *Sanch. cit. loc. num.* 42. vbi circa *med.* aperte insurgit contra *Eman. & Veg.* dicens non esse recedendũ a regula communi, vt satisfaciat iurando, qui aliam cautionem, ad quam iure tenebatur, nõ potest exhibere, sitque ei iurãti credendum se non posse aliam præstare, ex *auth. generaliter, C. de Episc. & Cler. & glos. in cap. Odoardus, verb. idonea, de sol.* & ex alijs. Verum ipse *Sanch. in fin. eiusd. num.* 42. considerata ratione opinionis contrariæ, aliquãtulum frigescit, & a proposita opinione discedendo, tenet totum hoc remitti arbitrio Iudicis, qui consideratis sæuitijs, ac circunstantijs occurrentibus, posset admitti Maritus ad præstandam iuratoriam cautionem, si ei videtur sufficienter prouisum incolumitati Mulieris, sin minus ab ea abstineat; ego enim non discederem ab opinione illa *Sanch.* in qua remittit se arbitrio Iudicis, quia

securitati adhæret, & onus alieno humero imponit: sed si Iudex meam peteret sententiam, dicerem cum *Natt. & Farin. cit. loc.* quod si Vir est persona honesta, & probatæ vitæ, & vere constat non habere aliā cautionem, eum admitterem ad iuratoriam, dummodo non appareret in contrarium aliqua suspicio.

16 Obserua, DD. loquentes de hac cautione præstanda per Maritum de Vxorem non offendendo, vt plurimum se remittere Iudicis arbitrio; nam huic materiæ certa regula assignari non potest, vt loquitur *Sanch. cit. loc. num.* 42. proinde sciat Iudex posse se extendere, & restringere in hoc casu, prout sibi iuste videbitur; aduertendo, hanc cautionem peti non posse sine causa; nec sufficere quamlibet causam timoris, nisi verisimilem, & legitimam, tenent *Hyppol. Rimin. consi. matrim. diuer.* 81. *num.* 33. *& seq. Natt. cit. consi.* 616. *num.* 2. *in fin. & seqq.* Et vanum timorem omnino repelli apud *Sanch. cit. loc. nu.* 26. *&* 27. Causam timoris esse omnino probandam testibus omni exceptione maioribus, nec stari iuramento petentis cautionem, vt optime aduertit *Sanch. cit. loc. num.* 28. & sequitur *Farinac. quæst.* 143. *num.* 221.

17 Non est prætermittendum, Iudici memoriæ mandare, quod aduertit in his terminis *Campanil. diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 3. sub *num.* 44. *vers. quod si tanta, fol. mihi* 99. 1. *col. in princ.* dicens esse restituendam Vxorem Viro nulla præstita cautione, quando sæuitia, quæ opponitur, magna non est, si Vir cum Vxore habitet comedendo, dormiendo, remq; præsertim veneream habendo, quæ probatur ex procreatione filiorum, quamuis sua natura Vir sit iracundus, solitus in domo continuo vociferari, & cum Vxore irasci, & ad iniurias procedere, ita quod quodammodo omnibus sit infestus; imo etiam si illam leuiter, & concurrente causa verberaret, quod Viro ad correctionem non prohiberi testatur *Abb. in cap. quemadmodum, §. illud autem, de iureiur. Roland. consi.* 27. *lib.* 3. *Farinac. dec.* 278. *nouit. nouiss.*

18 Hæc cautio est præstanda a Viro ad fauorem Mulieris in casu magnæ sæuitiæ, etiam si Vxor dederit causam, & fuerit in culpa, vt à Marito offenderetur; nam, vt diximus supra, in tali casu admittitur separatio, ex doctrina *Abb. in cap. ex transmissā, num.* 2. *in* 1. *notab. de restit. spol. & in cap. literas* de quo hic *nu.* 23. *Surd. de alim. tit.* 7. *quæst.* 16. *num.* 8. *Mascard. de probat. lib.* 1. *conclus.* 1018. *num.* 4. *Barbos. sol. matr. par.* 2. *num.* 17. *ad fin. vers. ex qua ratione, Sanch. cit. loc. num.* 5. *Farinac. q.* 143. *n.* 212. Vnde si suspecta de adulterio, aufugit a Viro, non potest compelli redire, cautione non præstita, si cautio sufficit pro securitate Mulieris, probatur ex *glos. in d. c. ex transmissa, in figurat. casus, in fin. versic. item cum timetur,* vbi etiam *Abb.* post *n.* 4. *Farinac. cit. loc. num.* 209. vbi dicit, quod

19 quacumq; ex causa timeat Vxor offendi, potest petere cautionem. Ad quam potest etiam Iudex ex officio, & nulla præcedente instantia Mulieris, obligare Virum, ad dicta per *Sanch. cit. loc. num.* 44.

20 Dubitatur, an cautio ista debeat esse generalis, vel potius particularis, idest in illo casu, in quo Vxor culpa sua dedit causam sæuitiæ, vt in casu adulterij, debeat ne esse pro adulterio commisso, ita vt Vir caueat eam non offendere pro adulterio, an generaliter pro quacumq; alia causa, etiam pro culpa, seu adulterio forsan committendo.

Resp. debere esse generalem, & amplectentem delicta etiam futura, secundum veriorem intellectum *ap. ac Benedicto* 32. *q.* 1. vt testatur *Sanch. cit. loc. num.* 45. qui reprobat DD. præbentes contrarium intellectum *cit. c. de Benedicto* allegans pro sua opinione *Hug. Archid. Turrecr. Couar.* & alios.

21 Aduertat Vxor, quod non obstante hac cautione de non offendendo per Maritū præstita, potest Vir eam corrigere, & castigare, & sic leuiter, & moderate verberare, sicut etiam poterat ante quam cautionem præstaret, secundum *Abb. in cap. ex transmissa, num.* 3. *de restitit. spol. Paris. cons.* 54. *num.* 34. *lib.* 4. *Polier. in pract. crim. in verb. quod suffocauit vxorem, num.* 68. *Bertaz. cons.* 228. *nu.* 14 vbi amplius, quod Vir non potest cogi ad cauendum de non corrigendo malos mores Vxoris. Et *n.* 15. *in fin. Roland. cons.* 27. *num.* 14. *&* 15. *libr.* 3. Ad quæ vide etiam *Surd.* cum allegatis per eum *de aliment. tit.* 7. *q.* 16. *n.* 10. *& seq. Thom. Sanch. de matrim. lib.* 10. *disp.* 18. *q.* 2. *num.* 46. *Graff.* 1. *par. dec. lib.* 2. *cap.* 84. *nu.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Adultera Vxor potest expelli per Virum propria auctoritate, & agens ad restitutionem quomodo expellatur hac exceptione.*

2 *Adulterium Vxoris, & etiam Viri præ-*

præbet causam separationis. Et quid si Viri culpa Vxor adulterata est, num. 3.

4 *Adulterium præbet causam separationis, etiam quoad curam, & disciplinam Coniugis.*

5 *Adulterium etiam semel patratum dat causam separationis, secus in adulterio spirituali.*

6 *Sodomia etiam passiua est iusta causa separationis Coniugum. Et quid de commissa inter duas fœminas, nu. 7. Et de commissa, vel tentata cum propria Vxore, n. 8.*

9 *Actio, quæ competit Coniugi ad petendum diuortium, nunquam præscribitur.*

10 *Adulterium non præbet causam separationis, quando Viri causa factum est, vel ipse Vxorem prostituit late, num. 11.*

12 *Adulterium expresse remissum non præbet causam separationi. Et quādo possit inter Virum, & Vxorem transigi. Et etiā si remissum sit tacite per reconciliationem, quæ quomodo præsumatur facta, num. 13. Et quid si reconciliatio est post sententiam diuortij, n. 14.*

15 *Separatione facta inter Coniuges ratione adulterij, Coniux innocens potest recipere nocētem, Clausula apponenda in sententia separationis, nu. 16. Et quid si innocens fornicatus sit post sententiam, n. 17.*

18 *Maritus an teneatur alere Vxorem, facta separatione ob adulterium, vel quando eam expulerit propria auctoritate, num. 19. & 20. Et quid lite pendente, num. 21.*

22 *Maritus quando possit propria auctoritate expellere Vxorem adulteram, late num. 23. & 24.*

25 *Adulterium notorium quando dicatur.*

26 *Vxor potest propria authoritate discedere a Viro retinente concubinam in propria domo, & quam cautionem possit petere.*

27 *Adulterium occultum, sed incontinenti probari allatum, an impediat restitutionem faciendam Coniugi spoliato. Et quādo propter tale adulterium possit Coniux Coniugem expellere.*

28 *Adulterium quomodo probetur ad inducendam separationem.*

ARGVMENTVM.

De separatione Coniugum ex causa adulterij. Notatur §. I. An Vir possit propria auctoritate expellere Vxorem adulteram. Separatio ratione adulterij fit contra Virum, & contra Vxorem adulteram, etiam si Vir fuerit in culpa in adulterio Vxoris. Hæc separatio fit quoad habitationē, Thorum, & disciplinam, etiam si vnicus actus adulterij intercesserit, vel Sodomiæ, quod crimen etiam tentatum cum Vxore sit causa huius separationis. Actio ad petendam hāc separationem nunquam præscribitur. In quibus casibus adulterium non sit iusta causa huius separationis. Et quomodo Coniux innocens possit recipere nocentem. Quando Vir teneatur Vxorem adulteram alere. Et quid pendente iudicio separationis. Adulterium quando dicatur notorium. Et quando exceptio adulterij impediat restitutionem. Et quomodo probetur. §. II. Quando, & quomodo mutua adulteria compensentur. An sententia diuortij transeat in iudicatum. Et quid si Coniux innocens post sententiam, quæ fecit transitum in iudicatum, labatur in adulterium.

ANNOTATIO X.

§. I.

Ad Textum in cap. significasti, de diuort.

TRactatur in hoc *text.* materia separationis Coniugum ob causam adulterij, de qua late *Sanch. de matr. lib.* 10. per plures disputationes habetur *per tot.* 32. *q.* 7. *in Decreto, & in cap. ex literis, eod. tit.* vbi *Abb. Host. in cap.* 1. *num.* 1. & ibi etiam *Io. Andr. nu.* 2. *de diuort. glos. in cap.* 2. *in figurat. casus in fin. & in verb. vel alias eod. tit.* & ibi *Host.* num.

*num.*1. *Abb.num.*2. *& Card.num.*1. idem *Cardin.in cap.porro*, post *n.*3. *& in* 2. *oppos. in fin.eod.tit. Anchar.in cap.de illa, num.*2. *in* 1. *notab. cit. tit.* vbi etiam *Zabar.in fin. vers.ego puto, & Prapos.num.*5. *in fin.glos. in c.gaudemus, in verb. Euangelio*, vbi etiã *Ioan. Andr.num.*13. *in fin.eod.tit.de diuort.* tractant *Bermon.de public. concub. rubr.de adult.num.*22. *vers. pœna ergo, & rubr.de fornic.num.*8. *& seqq.* vbi ponit plures rationes huius conclusionis, *Pract.Corrad. rubr.de adult.num.*2. *Couar.in* 4. *decret.p.*2. *cap.*78. *num.*8. *&* §.6. *num.*6. *vers.imo poterit vxor, Clar.in pract.*§. *adulterium, n.*13. *vers.alia quoque est pœna*, & ibi *Baiard.in addit.num.*85. *Petr.Barbos.in repet.rubr.ff. solut.matr.par.*2. sub *num.*18. nouissime *D. Carol.de Baucio*, Vir variarum virtutũ exemplar, qui peruetustæ Nobilitati suæ Familiæ propriam, & eminentiorem literarum, & virtutum præclaritatem adiunxit, in suo accurato *tract. Miscell. pract. cas.conscient.fol.*182. *& seqq.petes primo, et seqq.* & alij apud *Sanch.* apud quem inuenies quicquid dici potest in hac materia, quæ cum in Tribunalibus non sit multum frequens, & cum sit vulgaris apud omnes DD. dicemus hic tantum aliqua practicabiliora. Ad quod

1 Annoto primo, quod non solum datur separatio inter Coniuges ob adulterium Mulieris, vt in *cap.ex literis, de diuort.* vbi DD. communiter, sed etiam Vir potest propria auctoritate expellere Vxorem adulteram notorie, vt in proprio casu huius *text. cap. significasti*, vbi etiam DD. communiter; imo etiam excipiendo impeditur restitutio facienda Coniugi spoliato, vt tenet *Henriq.Boich.* post *Hostien.* in hoc *cap. significasti, num.*8. *in* 4. *cas.* Verum contrarium, idest quod exceptio adulterij non impediat restitutionem, voluit *Archid. in cap.de Benedicto, num.*2. 32. *q.*1. vbi etiam *Bellam. num.*1. *vers.non secundum Hugonem*, sed veritas huius quæstionis pendet ab illa distinctione, an occultum sit adulterium, vel notorium, de qua infra.

2 Annoto secundo, quod licet *tex.* in hoc *cap.significasti, & in cit.cap.ex literis*, concedat separationem inter Coniuges ob adulterium Vxoris; idem etiam procedit ob adulterium Viri, vnde alteri ex Coniugibus, contra alterum Coniugem datur hæc actio separationis. Vir enim, & Vxor non debent ad imparia iudicari, & statuta in Vxore procedunt etiam in Viro, ad *text.in cap.*2. *in fin.de diuort.* vbi *glos.in verb.in viris, Anchar.nu.*5. *Anton.de Butr. num.*4. *& Card.Zabar. num.*2. *Baiard.ad Clar.in pract.*§. *adulterium, vers.& sciat, num.*89. & ipse *Clar.num.*13. diximus *obseru.praced.* & tenet *Sanch. de matr.lib.*10. *tit.de diuort. disp.*3. *num.*1.6. *& seqq.* vbi multos allegat, & ad contraria respondet, quod procedit, etiam si cum soluta fornicatus fuerit Vir, *Paris.cons.*54. *num.*43. *& seqq.lib.*4. *Baiard.ad Clar.cit.loc. num.*85. *&* 95.

3 Annoto tertio, propter adulterium dari separationem inter Coniuges, etiam si culpa Viri Mulier inciderit in adulterium, vt si illam expulerit de domo, denegando ei alimenta, non reddendo debitum, aut quid simile, vt in hoc *text.* vbi *glos.verb.materiam, & cit.cap.ex literis*, in illis verbis, *Quod cum Vir negaret ei innecessarijs prouidere, crimen compulsa est incurrere memoratum*, vbi DD. quod non procedit, quando Vir Vxorem inuitam tradidit alteri ad adulterandum, vt per *cit.glos.in verb.materia*, in hoc *cap significasti*, vbi *Innocent.& Hostiens.* vel quando Vir expulisset Vxorem de domo ea intentione, vt adulterium committeret, vel alimenta denegasset, vt necessitate compulsa adulterium perpetraret, tunc idem est, ac si Vir adulterio consentiret, & proinde ei denegatur actio ad separationem, tenet *Sanch.de matrim.libr.*10. *tit. de diuort.disp.*5. *num.*6. vel quando dedit causam, vt infra.

4 Annoto quarto, quod ex causa adulterij hæc separatio fit, non solum quoad Thorum, & habitationem, vt concludit *Sanch.de matr.lib.*10. *tit.de diuort. disput.*3. *num.*2. vbi dicit conclusionem esse de Fide, & a nemine in controuersiam adduci, & inniti rationibus naturalibus, sed etiã quoad curam, & disciplinam, vt tenet *Imol.in cap.tua, num.*5. *de procur.* & sequitur *Sanch.cit.loc.num.*3. vbi improbantur contrarium tenentes, & datur intellectus ad *text.in cap.admonere*, 33. *q.*1.

5 Ampliatur primo sententia, quod ratione adulterij fiat separatio inter Coniuges, vt procedat etiam si vnica intercedat fornicatio; sufficit enim ad separationem inducendam vnicus actus adulterij, vt obseruat *Barbos.solut.mat.par.*2. *n.*23. *Berm. de public.concub. rubr.de fornicat. num.*13. *vers.sed notate, Sanch.de matrim. libr.*10. *disp.*15. *num.*11. qui dicunt, contrarium procedere in fornicatione spirituali; ratione enim hæresis non datur separatio inter Coniuges, nisi intercedat pertinacia, ita vt etiã post plures actus si Coniux hæreticus resipiscat, Coniux Catholicus te-

teneatur illum recipere, probatur ex *c. 2. de diuort.* & *glos. in cap. fin. verb. iudicio, de conuers. coniug.* secus dicendum in adulterio carnali, in quo facta separatione, Vir non tenetur recipere Vxorem etiam emẽdatam, vt allegat *Barbos. cit. loc. num. 25.* & *Sanch. cit. loc.* & *disp. 13. per tot.* vbi facit plures illationes, & totam materiam ad saturitatem explicat.

6 Amplia secundo, iustam causam separationis præberi Vxori, non solum si Maritus inciderit in adulterium, sed etiam si in crimen Sodomiæ, per quod magis videtur læsum fœdus Matrimonij, secundum opinionem *Barbos. ff. solut. matrim. 2 part.* intra *num. 30.* hanc opinionem tenuere *Abb. in cap. maritus, num. 3. de adult. Franc. Marc. dec. 379. num. 4. in 2. par. Andr. Sicul. cons. 64. a num. 10. lib. 1. Clar. in pract. crim. lib. 5. § Sodomia, num. 7. Syluest. verb. diuortium, num. 10. Sanch. de matrim. lib. 10. tit. de diuort. disp. 4. num. 2. 3.* & *4.* vbi validas adducit rationes, pene innumeros DD. & respondet contrarijs; eandemque opinionem *num. 4.* extendit ad Sodomiæ crimen passiue patratum, ita vt siue actiue, siue passiue in hoc crimen incidat Vir, potest Vxor petere separationem, licet alij teneant contra. Et *num. 5.* dicit idem

7 procedere pro Viro contra Mulierem, si hoc crimen Sodomiæ inter duas fœminas committatur, quod si quis desideret scire modum, quomodo hoc crimen committatur, & consummetur inter duas fæminas, consulat ipsum *Sanch. cit. loc. num. 5.*

8 Si Vir committeret, vel tentaret Sodomiam cum propria Vxore inuita, tunc iustam habet causam separationis Vxor, & licet de perpetua separatione videantur loqui DD. de quibus *Sanch. cit. loc. num. 6. 7.* & *8.* tamen ipse *Sanch.* dicit hanc separationem debere esse ad tempus, idest ad tempus arbitrarium in secundo casu quãdo hoc crimen est tentatum. Sed in primo casu quousque Vir desistere a scelere illo illo renuit, ad quod allegat aliquos Summistas. De alijs casibus pollutionis, & peccatis contra naturam etiam particularissimis remitto te ad *Sanch. cit. disp. 4.*

9 Obserua, quod actio, quæ competit Coniugi ad petendum diuortium, nunquam præscribitur, quamuis ius accusandi de adulterio præscribatur quinquẽnio, tam quoad pœnam criminalẽ, quã quoad ciuilem, ex *l. adult. 3. C. ad l. Iul. de adult.* ita vt transacto quouis tempore, integrũ est Coniugi innocenti separationem petere, *glos. in cap. admonere, verb. pœnitentia, 33. q. 2.* quæ reprobat tenentes hanc actionem, præscribi spatio annorum viginti, vide *Anan. in cap. maritus. in fin. de adult. Farinac. pract. crimin. q. 10. num. 2. 1. part. Sanch. cit. loc. disp. 3. n. 9.*

10 Obserua, quod non potest in multis casibus, secuto adulterio, inter Coniuges peti hæc separatio. Et primo Maritus non potest petere separationem sub prætextu adulterij Vxoris, cui ipse causam dedit, quod si fuit in culpa solum, diximus *nu. 3.* vel quando Vir ipsam Vxorẽ prostituerit, *cap. discretionem, de eo, qui cognouit consang.* probatur ex adductis per *Farinac. q. 142. num. 80. 4. par. crim. Sanch. de matr. libr. 10. tit. de diuort. disp. 17. num. 6.* vbi habetur, quod Vxor potest propria auctoritate diuertere a Viro, si ille sit Vxoris leno.

11 Ampliatur hæc limitatio, vt procedat, siue Vxor inuita, aut coacta prostituta fuerit, siue etiam volens, & consentiens, secundum *Io. Andr.* in hoc *cap. significasti, nu. 7. Anton. de Butr. num. 7. Abb. n. 6. Prap. num. 4.* & *Alex. de Neuo num. 7.* sequitur *Sanch. cit. loc. disp. 5. num. 4.* vbi *num. 5.* idem tenet, si Vir aduertens de Vxoris adulterio, noluit prohibere, cum potuerit, quia tunc idem est, ac si expresse consensisset, qui etiam declarat, quando, & quomodo Maritus dicatur impotens ad prohibendum Vxori adulterium, & quid e contra de Vxore conscia adulterij sui Viri, & illud non prohibente. Et quid de Viro domi insimul cum Vxore adulteram retinẽte, vide eundem *Sanch. cit. loc. disp. 14. n. 17.* vbi concludit perinde haberi, ac si Vxoris leno existeret, quatuor tamen concurrentibus, de quibus ibi per eum. Et *nu. 18.* vbi de Viro se familiarem exhibẽdo cum adultero, insimul cum eo ludendo, ridendo, & comedendo. Et *disp. 17. num. 7.* vbi de Viro admittente ad domum suam viros procaces, & parum pudicos.

12 Secundo, Maritus non potest petere separationẽ sub prætextu adulterij Vxoris, quando ei expresse remiserit, & renunciauerit hanc actionem; nam ad ius renũciatum redire non potest. *l. si maritus, § si negauerit, ff. ad l. Iul. de adult. Barbos. ff. sol. matrim. par. 1. num. 100.* ante *fin. vers. hac autem reconciliatio,* & *num. 104. vers. vlterius,* & *num. 105.* & *seqq.* vbi late disputat, & declarat an, & quando valeat transactio inter Virum, & Vxorem super adulterio, & quando post dictam transactionem, & ea non obstante possit Maritus Vxorem de adulterio accusare, de quo etiam per *Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disp. 6. num. 10.* & per *Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. num. 35.* & *seqq.* vbi a *num. 89.* disputat, an va-

valeat expresse remissio facta per Virum Vxori adulteræ quoad odium, & rancorem sine præiudicio interesse ciuili prædicto, sequitur *Sanch.cit.loc.disp.*8.*num.*22. *& disp.* 5.*num.* 19. vbi quando Maritus a propria accusatione desistit.

13 Procedunt etiam supradicta si Maritus tacite se reconciliauerit, vt quando sciēs Vxoris adulterium, tacuit, & eam in domo retinuit; nam tunc censetur tacite remisisse actionem, quam habebat ad separationem, & dotis amissionem, secundum *glos. in l.cum mulier, in verb. approbauit, ff. solut. matrim.* argumento *text.* a contrario sensu in *cap.plerumque, de donat.inter vir. & vxor.* vbi *glos.in verb.nec reconciliata, & DD. Barb.in l.*2.*in princip.* 1.*par.ff.solut.matrim. num.*53. *versic.illud vtique, & num.*100.*vers.limita tertio, & num.*161.vbi ampliat, etiam si Maritus nō reduxerit Vxorem adulteram ad domum suam; dummodo cum ea rem habuerit, *Azo.in sum.ad l.Iul. de adult.* post *num.*13. *Gram.decis.*273.*& dec* 274. *num.*6. *Boer. decis.*338.*num.*4. *Couar.in* 4.*decret. part.*2. *cap.*7.§.6. *num.*7. *Clar. in pract.§.adulterium, num.*18. *versic.caueat etiam,* & ibi *Baiard.num* 16.qui tenet, quod Vxor, quæ passa est se cognosci carnaliter a Viro, nō potest amplius contra ipsum agere de adulterio, *Viu.*q testatur de cōmuni *opin. vlt.num.*13 *Sanch.de matrim. libr.*10. *tit.de diuort.disp.*5.*num.*19.*& disp.* 14. *nu.*1.*&* 2. vbi ampliat in hac reconciliatione Viri cum Muliere, siue expressa, siue tacita, non esse necessariam Coniugis acceptationē. Et *num.*4.*& seqq.* ampliat, siue reconciliatio sequatur post sententiam diuortij, &

14 siue adulterium sit notorium, siue etiam occultum, dummodo reconcilianti notū. Et *nu.*19. ad reconciliationem sequutam per oscula, & amplexus.

Obserua, quod prætextu adulterij non dissoluitur Matrimonium quoad vinculū, probatur ex *text. in c.gaudemus, de diuort.* vbi *Abb. num.*9. *notab.*5. & ex *text.omnes cautiones, vers. quamdiu viuit vir* 32.*qu.*7. *Barbos.solut.matrim.par.*2.*num.*15.*& seq.* qui refert contrarium tenentes, *Sanch.de matrim.lib.*10.*tit.de diuort.disput.*2.*per tot.* vbi resolutis contrarijs, probat hanc conclusionem pluribus argumentis.

15 Hinc est, quod facta hac separatione ob causam adulterij, poterit Coniux innocens, si voluerit, in consortium recipere Coniugem adulterum, & illum sibi reconciliare, etiam inuitum, dummodo professionem non emiserit, iuxta *glos. fin.in cap. ex literis*, vbi etiam DD. præsertim *Abb. num.*12. *Innoc.in cap.de illa, ante fin.versic. sed si vir, de diuort.* vbi aduertit Iudicem

16 pronunciantem super separatione Thori propter adulterium Vxoris, vt addat in sententia clausulam, *quamdiu viro accusatori iuste placuerit,* quam sententiam sequuti sunt omnes Canonistæ ibidem, vt testatur *Hostiens.num.*1. *in fin.& 2. in princip.*

17 Infertur etiam, quod facta separatione Thori, si Maritus cum aliqua Muliere fornicetur, reintegratur Matrimonium, & Vxor potest petere ad Virum restitui, ad *text.* in hoc *cap.* vbi *glo in verb.ab inuicem segregati, & in glos.fin. & Hostiens.col.*2. *num.*2. *vers.sed quid si post sententiam, Abb.num.*1. *&* 6. *&* 11. qui testatur de magis communi, *Felin.in cap.lator, num* 9. *declarat.*8.*de sent.& re iudic. Couar.*4.*decr. par.*2.*cap.*7. §.6 *num.*5. *vers. imo lata sententia.Surd.de aliment tit* 7.*q.*16. *num* 52. qui contra nonnullos testatur de communi, late *Sanch.de matr.lib.* 10. *tit.de diuort. disp.*9.*quæst.*3.*num.*27. *& seqq.* qui in proposita quæstione quatuor recenset Doctorum sententias, quarum vltima, cui ipse adhæret tanquam probabiliori est, vt isto casu Coniugi nulla competat actio aduersus Coniugem, quia fornicatus fuit post sententiam diuortij ad sui fauorem latam; sed bene Iudex ex officio, ad euitandum fornicationis periculum, potest, & debet Coniuges reconciliare, & insimul ad habitandum cogere, & hanc sententiam, sic in vtraq; parte distinctam probat auctoritatibus Canonistarum, & Theologorum.

18 Facta separatione Thori inter Coniuges propter adulterium Vxoris, an teneatur Maritus illam alere, controuersum est inter DD. Defendunt alij teneri, quia licet sit adultera, non propterea definit esse Vxor, vt testatur *Card.Alex.in cap.ex parte, col.fin.vers.sed operę pretium, de sponsal.* sequitur, qui testatur de communi *Clar. in § adulterium, num.*17. *vers.facta autem.* Alij vero oppositam tenent sententiam, quos videre est apud *Barbos.* hanc contrariam sententiam sequentem in *rubr. ff. solut.matr par.*2. *num.*47. qui testatur de magis communi, & veriori opinione, & apud *Surd.de aliment.tit.*7.*quæst.*16 *n.*19. *Sanch.* vero *de matr.libr.* 10. *tit.de diuort. disp.*8. *num.*34. videtur inclinare in sentētiam hanc negatiuam, si adulterium est notorium, secus si non est notorium. Pro cuius opinionis veritate aduertendum est, quod *Sanch.* loquitur de alimētis præstandis a Viro Vxori adulteræ post decretum

tum separationis: nam ante decretum, & pendente lite loquitur *eod. loc. num.* 28. Si igitur adulterium constat ex actis, quorũ probatione Iudex processit ad sententiã separationis, dicendum est adulterium esse notorium; cum notorium sit quod ex actis resultat, ex doctrina *Menoch. de arb. lib. 2. cas.* 166. *num.* 6. & aliorum; & in his terminis sententia facit notorium, quod nulla tergiuersatione celari potest, *Sanch. lib.* 10. *disp.* 12. *num.* 13. ergo distinctio illa notorij, & non notorij, non cadit in hoc casu.

19 Bene tamen cadit distinctio in casu, in quo Vir propria auctoritate eiecit Vxorem adulteram; nam si eam eiecit propter adulterium notorium, non tenetur alere, secus si adulterium non sit notorium; nã tunc tenetur eam alere, prout distinguit optime *Surd. de aliment. tit.* 7. *quæst.* 16. *num.* 16. *& seq. Pontan. de aliment. cap.* 13. *num.* 2. *Peguer. dec. crim.* 2. *num.* 1. & ratio est, quia Maritus licite, & iuste expellit Vxorem notorie adulteram, per doctrinã *Surd. cit. loc. num.* 18. Vbi *num.* 2. a contrario deducit, quod si Vxor non eiecta à Viro, sed sponte recedit propter adulterium non potest petere a Viro alimenta, ad dicta per *Lup. in rubr. de donat. inter vir. & vxor.* §. 64. *n.* 9.

20 Ampliatur conclusio, quod Maritus nõ teneatur præstare alimenta Vxori adulteræ, etiam si Maritus illam e domo expellendo iniuste, dederit causam, vt adulteraret: quia expulsio, licet iniusta, minime excusat adulterium Vxoris, quæ debet omnia perpeti incommoda, quamuis grauissima, potius, quam adulterium cõmittere, *l. si quis propter, ff. de furt.* hanc opinionem tenent *Surd. de aliment. tit.* 7. *quæst.* 16. *num.* 42. *Sanch. de matr. libr.* 10. *tit. de diuort. disp.* 8. *n.* 26.

21 Vltimo in hac materia alimentorum obseruandum est, quod pendente lite, & causa super separatione Coniugum ex causa adulterij, indistincte tenent communiter DD. quod Maritus tenetur præstare alimenta Vxori adulteræ, & non solum alimenta, sed etiam litis expensas, defendit *Barbos. rubr. ff. solut. matr. part.* 2. *num.* 44 *in fin. vers. poterit tamen, Surd. de aliment. tit.* 1. *quæst.* 118. *num.* 5. optime *Cauall. in commun. opin. q.* 734. *num.* 18. *& seqq.* vbi relatis, & reprobatis contrarijs, testatur de communi, *Afflict. dec.* 10. *nu.* 2. & ibi *Vrsill. num.* 1. *&* 6. vbi testatur in hoc omnes DD. conuenire, *Crescent. decis.* 233. *Triuisan. dec.* 16. *num.* 5. *lib.* 2. qui conclusionem ampliat, etiam quod adulterium sit notorium, quando mulier non habet alia bona, ex quibus se alere, & litis expensas facere valeat, sequitur *Sanch. de matr. lib.* 10. *tit. de diuort. disput.* 8. *num.* 28. Vbi ampliat, siue Thori separatio intentetur a Viro contra Vxorem, siue ab Vxore contra Virum. Sunt & alij DD. quos refert *Cauall. cit. loc.* qui tenent, quod quando adulterium est notorium, Maritus non tenetur præstare alimenta, & litis expensas Vxori pendente lite, quæ opinio licet sit fulcita minori numero DD. tamen validatur validiori ratione; nam certum est, quod Mulier notorie adulterans potest expelli iuste per Maritum ante sententiam separationis, vt diximus supra cum *Clar. Sanch. Surd.* & alijs; si ergo illã iuste expellere potest, ergo non tenetur alere, vt probat *Sanch. cit. loc. num.* 24. intelligendo de notorio, vt infra.

22 Posset dubitari, an vera sit conclusio illa, quod Maritus valeat expellere Vxorem adulteram notorie propria auctoritate, & sine iudicio Ecclesiæ. Partem negatiuã, idest, quod non possit, tuentur *Hostiens. in cap. porro, num.* 5. qui testatur de communi *de diuort. Io. Andr. ibid. num.* 3. *Anch. nu.* 9. *Butr. num.* 12. *glos. in cap. gaudemus, in verb. ceciderunt, de conuers. coniug. & in cap. ex parte, verb. manifesta, de sponsal.* vbi *Host. num.* 4. *Tur. in cap. Agathosa, in fin. in verb. vxorem* 27. *q.* 2. a qua opinione non videtur discedere *Couar. in* 4. *decret. par.* 2. *c.* 7. §. 5. *num.* 11. licet supra *num.* 9. *& seq.* multa in cõtrarium adducat, *Baiard. ad Clar.* §. *adulterium, num.* 91. *vers. sed aduerte, Barbos. rubr. ff. solut. matr. part.* 2. *num.* 26. *vers. & quamuis, Franc. Marc. decis.* 534. *num.* 24. *par.* 1. sequuntur multi Theologi, de quibus *Sanch. libr.* 10. *tit. de diuort. disp.* 12. *num.* 11.

23 Alij vero contrariam tuentur sententiam, quod possit Maritus propria auctoritate sine iudicio Ecclesiæ expellere Vxorem ob adulterium notorium, ita *Præpos. Alex.* in hoc *cap. significasti, num.* 4. *col.* 2. *ad med. vers. secunda autem causa, Alex. de Neuo in cap. plerumque, num.* 10. *vers. in glos.* 1. *de donat. inter vir. & vxor. glos. in cap. Agathosa in verb. fornicationis* 27. *q.* 2. *Abb. in cap. constitutus, num.* 4. *de conuers. coniug. & in cap. ex parte, in fin.* vbi etiam *Alex. de Neuo num.* 10. *de sponsal. Catellian. in suis memorial. in verb. vxor suspecta, vers. tamen cõtrarium, Clar. in pract. crim.* §. *adulterium, num.* 12. *vers. alia quoque est pœna, in fin.* qui testatur de cõmuni, *Surd. de aliment. tit.* 7. *q.* 16. *n.* 16. *& seqq. Sanch. de matr. lib.* 10. *disp.* 12. *q.* 2. *n.* 12.

Alij

24 Alij vero concordant hanc dissonantiam Doctorum, vt prima opinio, quæ tenet non posse Maritum expellere propria auctoritate Vxorem adulteram, procedat, quando adulterium est occultum, aut non totaliter notorium, ita, vt possit aliqua tergiuersatione celari. Secunda vero opinio, quæ tenet posse Maritum expellere Vxorem adulteram propria auctoritate procedat, quando adulterium est adeo notorium, vt nulla tergiuersatione celari possit. Pro hac distinctione multos refert, & sequitur DD. *Sanch. cit. loc. disp. 12. q. 2. num. 13. 25. & 26.* qui *d. nu. 13.* dicit, quod non omne notorium ad hoc sufficit.

25 In his terminis dicitur notorium, quod nulla tergiuersatione celari potest, quando Coniux est conuictus per sententiam de adulterio, vt diximus supra, vel quando Coniux sponte in iudicio confessus est adulterium, vel quando Coniux inuenit Vxorem prostitutam in lupanari, vt docet *Sanch cit. loc. num. 13.* adducens ad id *glos. Couar. Tur.* & alios. Similiter dicitur notorium in hoc casu, quando est facti permanentis, & est, quando Vxor postquam recessit a Viro, sobolem procreauit, vt deducitur ex hoc *text. cap. significasti*, in illis verbis, *Verum Mulier non continuit, sed sobolem de alio Viro suscepit*, vbi *Innoc. in princ. vers. sed vbicumque, Hostiens. num. 1. verb. sobolem. Ioan. Andr. num. 3. Abb. nu. 4.* & alij, sequitur *Sanch. cit. loc. Farinac. in prax. q. 36. n. 200.*

Similiter dicitur adulterium notoriũ in his terminis, si Vxor publice moretur cum adultero, ita *Archid. in cap. de Benedicto, num. 232. qu. 1.* vbi etiam *Bellamer. num. 1. vers. nam secundum Hugonem, Couar. in 4. decretal. par. 2. cap. 7. §. 5. num. 12. vers. potest tamen, Baiard. ad Clar. §. adulterium, num. 91. in fin.* Dicitur etiam notorium adulterium, de quo hic, quando Maritus retinet concubinas domi, & tunc etiam propria auctoritate Vxor potest recedere a Viro, & si Maritus agat ad restitutionem, illa ei denegatur, *Berno. de public. concub. rubr. de adult. num. 69. in fin. vers. decis. ista, Lup. in rep. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 64. num. 13. versic. & hinc est*, vbi quod Vxor, quæ discessit a
26 Marito retinente concubinam in sua domo, non tenetur redire, nisi præstita cautione per Maritum de expellendo cõcubinam, & amplius ea non retinenda, ex *Bald.* quem allegat in *cap. 1. vt lit. non contest. Viu. opin. 478. num. 10. Thesaur. dec. Pedem. 30. num. 4. Sanch. de mat. lib. 10. tit. de diuort. disp. 18. n. 20.*

27 Dubitatur, an Coniugi spoliato petenti restitutionem ante omnia, obstet ad impediendam hanc restitutionem exceptio adulterij non notorij, si tamen excipiens offerat incontinenti probationes occulti adulterij.

Respondent aliqui affirmatiue, ex *cap. literas, de restit. spol.* vbi denegatur restitutio Coniugi spoliato sub prætextu probationis consanguinitatis incontinenti faciendæ, tenent hanc opinionem *Innoc. in hoc cap. significasti*, ante *med. vers. item intelligo*, ibi etiam *Hostiens. num. 1. in verb. excommunicationis, & seqq.* vbi quod dicitur facta incontinenti probatio adulterij, quæ fit intra octo dies, ibi etiam *Io. Andr. num. 4. vers. & hoc verum, Couar. in 4. decret. par. 2. cap. 7. §. 5. num. 9. in fin.* Verum alij, quos refert, & sequitur *Sanch. de matr. lib. 10. disp. 12. q. 2. num. 22. & seqq. tit. de diuort.* tenent sub prætextu exceptionis adulterij non notorij, sed quod offertur probari incontinenti, non esse retardandam restitutionem alterius Coniugis spoliati, quod defendit mordicus ipse *Sanch.* relatis, & reprobatis contrarium tenentibus, dicens dispositionem *cap. literas*, esse specialem in illius casu ob periculum animæ.

Hinc deducitur conclusio, quod propter occultum adulterium non potest Vir Vxorem propria auctoritate expellere, & sine iudicio Ecclesiæ, & e contra Vxor Maritum, vt voluit *Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. num. 16.* & quod exceptio occulti adulterij non impediat restitutionẽ faciendam Viro, aut Vxori respectiue, *glos.* in hoc *cap. significasti, in verb. si notorium, & in verb. nisi constet, Bertaz. consil. 128. num. 1. & seqq.* qui dicit id etiam procedere, si super adulterio fuissent receptæ aliquæ probationes, *Sanch.* qui alios refert concordantes *de matrim. lib. 10. tit. de diuort. disp. 12. q. 2. n. 14.*

28 Obserua, quod adulterium ad hunc finem inducendæ separationis, probatur præsumptionibus, & coniecturis, vt in *text. cap. literis, de præsumpt.* vbi ponuntur duæ principales præsumptiones; vna, quæ oritur ex solitudine in locis secretis, & latebris, & alia ex solitudine, & nuditate in eodem lecto, & pariter de pluribus præsumptionibus, quando ad separationem agitur, loquitur etiam *text. in cap. tertio loco, cit. tit. de præsumpt.* vbi *glos. in verb. impediendum*, item & *text. in cap. præterea, de testib: Marsil. in rubr. de probat. nu. 248. vers. item ad prædicta, Ioan. Bapt. Ferrett. cons. 168. num. 4. in fin. vers. confirma prædicta,*

za, & num. 5. vbi quod quando agitur ciuiliter ad separationem, sufficit suspicio probabilis, & vehemens, etiam quod non sit violenta, *Bos. in tit. de par. supposito, n. 31.* Verum *Sanch. de matr. tit. de diuort. disp. 12. quaest. 3. num. 4. & seqq.* reprobando opinionem *Ferret.* & aliorum tenet, quod ad effectum dimittendi Coniugem, & ad faciendam separationem, non sufficit quaelibet suspicio, nisi illa sit violenta, & *nu. 45. & seqq.* declarat, ex quibus actibus ista violenta suspicio oriatur.

SVMMARIVM.

1 *Adulteria mutua, compensantur in hac materia separationis inter Coniuges. Et quid si ex una parte sint plura Adulteria, vel emendatio, num. 2. Vel quando commissa sint diuerso tēpore, num. 3. Et an compensatio detur ab Adulterio ad Sodomiam, vel e contra, num. 4. & 5. Et an ab Adulterio carnali ad fornicationem spiritualem, num. 6. Haec exceptio compensationis quando opponi possit tam in causa accusationis Adulterij, quam in causa Separationis, num. 7. Et an ad compensationem requiratur exceptio Adulterij notorij, late num. 9.*

10 *Diuortij, vel Separationis Sententia inter Coniuges quando transeat in iudicatum.*

11 *Diuortio, siue Separatione facta ob Adulterium per Sententiam quid si Coniux innocens adulteret.*

ANNOTATIO X.

§. II.

1 OBserua primo ex hoc *cap. significasti*, quod quando Mulier eiecta est a Viro sine causa, & petit tanquam spoliata, sibi Virum restitui, & Vir ad ipsam repellendam excipit de notorio Vxoris adulterio, post spoliationem commisso, potest Vxor sic excipientem Maritum repellere, replicando de eodem suo adulterio, ex quo *text.* communiter DD. colligunt regulam, quod separatio propter adulterium Vxoris impeditur, si Vxor excipiat de eodem adulterio Viri, & e contra; fit enim in hoc casu mutua delictorum compensatio, DD. communiter in hoc *text.* est etiam *text. in l. viro, atque vxore, ff. solut. matr.* vbi *glos. in verb. accusantibus*, & ibi communiter Ciuilistae, facit *text. in cap. ex literis, de diuort.* vbi *glos. in figuratione casus, & in fin. Innoc.* in vltimis verbis, *Io. Andr. nu. 5. in verb. redire, Anchar. num. 11. Card. Zab. num. 4. vers. nota, quod paria delicta, Paris. cons. 54. num. 51. lib. 4. Sanch. de matrimon. lib. 10. tit. de diuort. disp. 5. num. 2. & disp. 8. num. 20. & seqq.* vbi plures refert.

2 Procedit regula compensationis inter Coniuges ratione mutui adulterij, etiam si vnus Coniux vnum commiserit adulterium, & alter plura, cum iura respiciant fractionem fidei, & non numeros, vt optime notat *Sanch. cit. loc. disp. 6. num. 8.* qui reprobat contrarium tenentes. Et *disput. 7. num. 4.* tenet, quod si vnus Coniux semel tantum adulterium commiserit, sed postea emendatus vult separari ab Vxore, quae plura commisit adulteria, & adhuc non emendata persistens in adulterio, non potest repelli exceptione compensationis a Coniuge in adulterijs persistente, & licet *Sanch. cit. loc.* duas alias referat sententias, in hac tamen ipse persistit, illā optime probans, & declarans.

3 Procedit etiam compensatio, quando adulteria commissa sunt eodem tempore, & quando diuerso tempore; nec refert, vter Coniugum in adulterium prius lapsus sit; solum enim iura ponderat Coniuges simili crimine infectos, fidem Matrimonij violasse, nulla habita ratione prioritatis, vel posterioritatis delicti, secundū *glos. in cap. veniens, in verb. sponte, de conu. coniug. Nauar. lib. 4. consil. tit. de diuort. consil. 1. num. 1. Surd. de aliment. tit. 7. quaest. 16. num. 50.* sequitur *Sanch. cit. loc. disputat. 6. num. 6.*

4 Similiter si Vir petat separationem propter adulterium Vxoris, poterit Vxor petere compensationem propter sodomiam Viri, & sic impedire separationem, & e contra, si Vxor petat separationem propter sodomiam Viri, poterit Vir excipere de adulterio Vxoris, atq; compensationem petere cum sodomia, & separationem impedire, non obstante quod sodomia sit crimen grauius adulterio, & ad effectum compensationis delicta videantur debere esse qualitate paria, vt optime rationibus bene replicatis, probat *Sanch. de matr. lib. 10. tit. de diuort. disp. 16. num. 4. & 5.* vbi alios refert, & tenet indistincte dari compensationem ab adulterio ad sodomiam, & a sodomia ad adulterium contra aliquos.

5 Non tamen datur compensatio de sodo-

domia ad adulterium, quando sodomia non est perfecta, & consummata, sicut est consummatum adulterium, secundum eundem *Sanch.cit.loc.disput 6.num.3.* vbi ait, quod adulterium non compensatur cum mollitie alterius, vel pollutione cum tertia persona extra vas, & ijs similibus, quibus de iure per sodomiam non fit separatio Coniugum.

6 De compensatione fornicationis carnalis ad spiritualem, idest hæresim, & è contra, adest *text.in cap.fin de conu.coniug.* vbi DD. omnes *Hostiens.& Io.Andr.in cap.de illa*, ambo sub *num.* 3. qui dicunt, quod si quis accusetur de spirituali fornicatione, & excipiatur de carnali, adhuc in accusatione proceditur, & sic non fit compensatio: secus si quis accusetur de carnali, & excipiatur de spirituali; quia tunc super exceptione in primis procedetur, & si de ipsa appareat, & lapsum non pœniteat, fiat compensatio, ad quæ vide etiam *Bermon. de public.concub. rubr.de fornic. num.*12. *vers.secundo dubitatur*, & latissime *Sanch. cit.loc. disp.*16. vbi fuse materiam explicat.

7 Hæc exceptio compensationis ad effectum repellendi Virum ab accusatione criminali, debet ab Vxore opponi ante litis contestationem, vt tenet *Alber. in l. consensu, C.de repud. Farinac.*4 *part.tit.de delict.carn.quæst.*142.*num.*41. *& seq.* sed si Vir agat ad separationem, aut amissionem dotis ciuiliter, tunc poterit Vxor de adulterio Viri excipere, etiam post litem contestatam, vt tenet *Couar.in* 4.*decretal.par.*7.*cap.*7.*§.*6.*num.*6. quem refert, & sequitur *Batard. ad Clar.in §.adulterium, num.*88. *Surd.de aliment. tit.*7. *quæst.*16. *num.*56.*& seqq.* & latius *Sanch.de matrim. lib.* 10.*tit.de diuort.disp.*6.*nu.*12. *& disp.* 9. *num.*25. vbi amplius dicit, quod post sententiam latam super separatione Matrimonij, potest Coniux agere ad restaurationem Matrimonij propter adulterium a Coniuge commissum ante dictam sententiam, licet de eo non exceperit, & reddidit rationem, quia in mutua delictorum compensatione, delictum non deductum per viam exceptionis ante sententiam, potest post sententiam deduci per viam actionis; hæc opinio est contra nonnullos DD. quos ipse *Sanh.* refert, & reprobat.

8 Aduertunt aliqui in hac materia, quod compensatio adulterij ad adulterium admittatur, quando adulterium, de quo excipitur, & de quo petitur compensatio, est certum, notorium, & liquidum, secus si dubium, & incertum, per regulam *l.fin. C.de compensat.* tenet *Hostiens.in cap.fin. num.*1. & ibi etiam *Io.Andr.num.*1. *Ancb. num.*3.*Cara.num.*1.*in* 1.*opposit.* Anan.*n.*1. *de adulter.* quos refert, & sequitur *Sanch. de matrim lib.*10.*tit.de diuort.disp.*16.*n.*11. *& disp.*12.*q.*2.*n* 18.

9 Quod declaratur; aut enim agitur petitorio, aut possessorio; si petitorio, vtputa quia Vir contra Vxorem agat ad separationem propter adulterium, & tunc exceptio adulterij opposita per Vxorem, siue sit de notorio adulterio, siue de occulto, impedit dictam separationem, & consequenter admittendæ sunt probationes Vxoris super adulterio Viri; si vero agitur possessorio, vtputa quia Vir sine causa eiecit Vxorem, & Vxor sic spoliata, petit restitui Viro non potest Vir Vxorem petentem hanc restitutionem, exceptione adulterij repellere, & sic restitutionem impedire, nisi excipiat de adulterio notorio; & sic primo casu admittitur exceptio occulti adulterij; secundo vero casu non admittitur, nisi exceptio adulterij notorij, secundum *Innoc.* in hoc *cap.significasti, in verb.constaret*, vbi ponit rationem diuersitatis. Et amplius ponit, quod si Mulier restitutionem petens, velit replicare de adulterio Viri, talis replicatio pariter debeat esse de adulterio Viri notorio, sic est exceptio Viri contra ipsam, & huic opinioni *Innocentij* adhærent omnes Canonistæ in hoc *cap. significasti*, & sequitur *Sanch.de matr.lib.*10.*tit.de diuort. disp.*12. *num.*8 *&* 9.28.*&* 29. qui alios refert. Hæc non procedunt in Foro conscientiæ, nam siue notorium sit adulterium, siue occultum, admittitur regula compensationis, vnde Vir adulter, & si eius adulterium sit occultum, non potest in Foro conscientiæ, propter adulterium Vxoris, petere ab illa separationem in Foro conscientiæ, quicquid secus sit in Foro exteriori, ita *Goffred in sum tit.de diuort.num.*15. *Host.* etiam in *sum.& eod tit.num.*11. *in princip. & in cap.fin.num.*3. vbi *Io.Andr.num.*7 *& Anchar.num.*5.*de adulter. Abb.in cap.constitutus,nu.*8.*in fin de conuers.coniug.Sanch. cit.loc.disp.*8.*num* 30.*&* 41.*& seqq.* vbi notabiliter dicit, quod licet in Foro conscientiæ non possit Coniux occultus adulter petere ab Vxore separationem propter Vxoris notorium adulterium, bene potest in eodem Foro conscientiæ candẽ suam Vxorem criminaliter accusare.

10 Quæritur, an sententia separationis inter Coniuges, siue diuortij, transeat in rẽ iudicatam. Hanc quæstionẽ ponit *Sanch. de matrim.lib.*10.*disp.*9.*q.*1.*per tot.* vbi refert

fert tres opiniones, & vltimæ adhæret, quæ est, sententiam diuortij, ad fauorem Coniugis adulteri non transire in iudicatum, bene tamen in eius odium, & contra adulterum, ad fauorem vero innocentis Coniugis, & ad eius commodum transit in iudicatum; & proinde adulterium Coniugem transactis decem diebus ad appellandum non esse audiendum allegãtem contra sententiam per viam appellationis, aut petentem reconciliationem, secus tamen de Coniuge innocente, qui potest etiam post decem dies agere ad reconciliationem, nec potest adulter sub prætextu rei iudicatæ illum expellere, ita etiam tenuit *Felin. in cap. lator. in 8. declr. num. 9. de sent. & re iud.* & faciunt dicta per *Abb. in cap. ex literis, num. 11. ad fin. de diuort.* & alios, de quibus *Sanch. cit. loc.* qui *q. 2.* dicit, quod si post latam sententiam diuortij constet condemnatum fuisse innocentem, vel constet vtrumq; Coniugem fuisse adulterum, tunc si res est integra, ita vt neuter mutauerit statum, sententia est retractanda, & Coniuges sunt reconciliandi; si alter mutauerit statum, vt quia professus est, vel Ordines suscepit, adhuc est restituendus ad alterum Coniugem, qui non mutauit statum, verum potest reddere debitum, non petere; si vterque mutauerit statum, omnes credẽtes diuortium fuisse iuste celebratum, & ideo mutarunt statum, tunc quia vterq; mutauit statũ inductus ex falsa causa, liceat vtriq; alterum repetere; sed si alter tantum mutauit statum ex dicta falsa causa, eidem liceat repetere alterum, qui etiam mutauit statum, sed non inductus ex falsa causa, sed simpliciter, ad quod ipse *Sanch.* multos allegat DD. Et *num.* 13. disputat, an professio illa ex errore diuortij iuste celebrati sit valida.

11 Dubitatur, si post transitum in indicatum factum per sententiam diuortij facti ex causa adulterij, Coniux innocens labatur ipse etiam in adulterium, compensentur ne mutuo delicta, ita vt sit cogendus hic redire, & reconciliari?

Respondetur, hanc dubitationem habere quatuor opiniones DD. de quibus *Sanch. lib. 10. tit. de diuort. disp. 11. q. 3. n. 27.* Sed duæ sunt principaliores. Prima ait, compensari adulteria in hoc casu, & proinde iure actionis posse Coniugem dimissum repetere alterum, & hoc ex *cap. ex literis, de diuort.* vbi post celebratum diuortium, quia Coniux innocens transiuit ad secundas nuptias, fuit dictum compellendum esse ad priorem Vxorem redire, & ibi *glos. verb. ab inuicem, Hostiens. num. 2. Io. Andr. num. 10. Anton. num. 9. Anchar. nu. 5. in fin. & num. 13. Cardin. num. 7. opposit. 3. Prapos. num. 12. Henric. num. 14. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 6. num. 5. Iul. Clar. lib. 5. recept. §. adulterium, vers. facta autem Thori separatione, Gabr. comm. opin. tom. 1. lib. 1. fol. 21. col. 2. & fol. 25. col. 2. Surd. de aliment. tit. 7. quæst. 16. num. 52.* & alij. Secunda opinio tenet, nullam competere actionem Coniugi dimisso ex causa adulterij ad repetendum alterum Coniugem, qui post sententiam diuortij adulterium commisit, bene tamen posse Iudicem ex officio illos cogere ad reconciliandum, hanc sententiam sequitur *Sanch. cit. loc. num. 30.* quam probat validis argumentis, & confirmat auctoritatibus Doctorum. Sed hæc secunda sententia non est iure tuta, nam si nullam actionem acquirit Coniux adulter in hoc casu ad repetendum alterum Coniugem factum adulterum post sententiam, ergo nec acquirit actionem ad petendum officium Iudicis; sed Iudex suum officium impartiri non potest, nisi petenti, vt deciditur in *l. 4. §. hoc autem. ff. de damn. infect.* & sentit *Bart. in l. Seius, ff. ad leg. falcid.* ergo, &c.

SVMMARIVM.

1 *Interrogari de quibus circunstantijs possit testis. De loco, num. 2. Et tempore, eodem num. Quod declara, num. 3. De credulitate, num. 4. & 5. Et generaliter de quibus possit interrogari, n. 6.*

7 *Interrogari an possit testis de ijs, quæ crimen, infamiam, & turpitudinem ipsius continent.*

8 *Interrogatoria impertinentia, incongrua, & superflua quomodo reycienda. In dubio non præsumuntur impertinentia, num. 9. Quæ iudicentur impertinentia, n. 10.*

11 *Interrogatoria impertinentia possunt dari testi suspecto.*

12 *Interrogatoria non debent continere, quod non continetur in articulis, nec nouum capitulum.*

13 *Testes examinati sine interrogatorijs datis, an probent, late.*

14 *Interrogare an possit testes Iudex ex officio.*

15 *Pro interrogatorijs formandis est dãda copia articulorum petenti, alias testes non probant.*

16 *Interrogari qui petit testes, debet citari ad præsentandum interrogatoria infra competentem terminum.*

17 *Interrogatoria non debent ostendi parti producenti testes.*

18 *Nomina testium an sint danda parti, quæ vult interrogatoria formare.*

19 *Testes non euacuantes interrogatoria, non probant.*

20 *Interrogatoria si non fuerint in termino præsentata, an possit peti recipi testes super illa.*

21 *Interrogatoria an suppleant defectum citationis ad videndum iurare testes.*

22 *Testes quando debeant deponere super interrogatorijs, ante, vel post depositionem super articulorum.*

23 *Expensa pro recipiendis testibus super interrogatorijs, a quibus soluantur.*

24 *Testes, qui iurarunt in faciem inquisiti, an sint repetendi cum interrogatorijs ipsius inquisiti.*

25 *Interrogatoria non præsentanti in termino, an possit concedi restitutio in integrum aduersus illorum non præsentationem.*

26 *Interrogans an dicatur fateri id, de quo in interrogatorio.*

27 *Excommunicatus insordescens per annum non potest petere repetitionem cum interrogatorijs.*

ARGVMENTVM.

De Interrogatorijs. Notatur, super quibus possint, vel non possint interrogari testes. Et quæ Interrogatoria admittantur, vel reijciãtur tanquam impertinentia. An testes examinati sine Interrogatorijs probent. An sit concedenda copia articulorum, vel assignandus terminus pro illis formandis. Et an sint danda nomina testium. Et an si in termino non præsententur Interrogatoria, possit pars negligens petere repeti testes cum Interrogatorijs. Testes examinati nõ citata parte, sed cum Interrogatorijs, an probent. Et quando debeant interrogari super Interrogatorijs, ante, vel post articulos. Et quid si iurauerint in faciem inquisiti. An aduersus Interrogatoria non præsentata concedatur restitutio. Et an illa det excommunicatus per annum. Et an interrogans confiteatur.

ANNOTATIO XI.

§. VNIC.

Ad Textum in cap. præsentium, de testib. in 6.

OBseruandum est hic cum Canonistis aliquid in praxi frequẽtius, de interrogatorijs, testibus faciendis, de quibus *Bald. in cap. per tuas, num. 5. de testib. & in l. testium. num. 11. & seq.* C. *de testib. Speculat. lib. 1. par. 4. tit. de test. 6. §. in 1. volu. Farin. de testib. q. 73. Gayll. obseru. 95. nu. 1. & 2. lib. 1.* apud quos habentur plures definitiones, seu descriptiones, nec non & diuisiones interrogatoriorum.

1 Nota primo, pro formandis interrogatorijs, quod testes possunt interrogari super contentis principaliter in articulis, & super circunstantijs, ex *text. in cap. cum causam*, vbi *glos. & DD. de testib.* præsertim *Bald. num. 3. & num. 47.* qui dicit circunstantias, quæ aggrauant factum, vel possunt mouere animum Iudicis ad credendum, vel discredendum, de quibus circunstantijs nonnulla adducit *Zabar. in d. text.* quodq; limitat *Farin. cit. loc. nu. 27.* vt procedat in circunstantijs substantialibus, & pertinentibus ad causam, secus de impertinentibus, & non substantialibus, de quibus regulariter testis non potest interrogari, nisi sit suspectus; nam tũc etiam de circunstantijs non substantialibus interrogari potest, vt late *Farinac. cit. loc. num. 52.*

2 Nota secundo, quod testes possunt etiã interrogari de loco, & tempore, vt habetur in *text. cap. cum causam cit.* vbi *glos.* reddit rationem, quia si testes diuersi sint in loco, & tempore, nihil probant, DD. omnes in *d. cap. cum causam, Specul. cit. loc. num. 9. & 10. Bart. in l. 3. §. ideoque, num. 6. ff. de testib. Farinac. cit. loc. num. 28.* qui voluit, quod ista interrogatio non debet esse restricta ad angulum temporis, vel loci, ex quibus *Farin. num. 29. cit. loc. ad fin.* damnat interrogatoria de loco loci, & hora diei.

3 Ad-

3 Aduerte, quod licet testes possint interrogari de tempore, non tamen possunt interrogari de qualitate temporis, an scilicet fuerit nubilosum, vel serenum; nisi testis Iudici suspectus sit, vt tenet *Specul. cit. loc. num.* 14. & sequitur *Farinac. cit. loc. num.* 30. per *glos. in d. cap. cum causam, in verb. tempore, vers. nec intellige*, vbi *Innoc. num.* 3. *& Hostiens.* post *nu.* 9. & alij apud *Farinac.*

4 Nota tertio, quod possunt interrogari testes, non solum quid certo sciant de negotio, sed etiam quid de eo credant, vt expresse habetur in *d. cap. cum causam*, in illis verbis, *credulitate, fama, & certitudine*, vbi *Abb. num.* 2. *Pract. Corrad.* §. 2. *de offic. Prator. in caus. ciuil. rubr. de interrog. num.* 2. *ad med. fol.* 63. vnde in fine interrogatoriorum solent Procuratores formare hoc interrogatorium. Interrogetur testis, an credat ea, quæ deposuerit, esse vera; adhoc vt si testis respondeat se credere, arguant eius testimonium non valere, tanquam testimonium de credulitate.

5 Sed melius cum *Specul. cit. loc. num.* 14. vbi *Ioan. Andr. lit.* F. *num.* 32. *& sequ.* & alijs, hoc interrogatorium cancellandum esse, & non admittendum. Et ad *text. in cap. cum causam*, respondetur loqui non de Iudice interrogante testes, dum examinantur, sed de Iudice inquirente super conditione testis post eius examen, quo casu, vt bene illius fidem iudicet, inquirere debet, an testis de certitudine, an vero de credulitate, fama, vel auditu deposuerit. Hæc *Farina. cit. loc.*

6 Nota quarto, circa personas testium, quod potest interrogari testis de omni eo, propter quod repelli potest, & de omnibus, quæ animum Iudicis mouere possunt ad sententiandum, vt aduertit *Specul. cit. loc. num.* 19. *ad med.* vnde interrogatur testis de sua ætate, an diues sit, vel pauper, an prece, vel pretio testificetur, an speret aliquod lucrum, vel damnum ex causa, seu victoria alicuius partis, an sit amicus, vel inimicus alicuius partis, & an vnquam mala verba cum aliqua parte habuerit, quam partem magis diligat, vel mallet obtinere, cuius sit professionis, & patriæ, ad cognoscendum an sit honesta persona, vel an possit verosimiliter esse informatus de eo, quod deponit; prout hæc, & alia congerit *Specul. cit. loc. num.* 19. *& seq.* potest etiam interrogari de causa scientiæ, iuxta opinionem *Bald. in cap. cum causam*, post *num.* 3. *de testib.* quem sequitur *Farinac. cit. loc. nu.* 36. *Genuen. in prax. cap.* 27. *num.* 12. qui dicit, quod potest interrogari testis de omni eo, quod respicit inhabilitatem ad testificandum, & non continet infamiam, vel turpitudinem testis.

Possunt etiam interrogari testes de diffinitione illius rei, de qua deponunt, vt si testificentur de fama, de notorio, de consuetudine, de possessione, & similibus, possunt interrogari, quid sit fama, notorium, consuetudo, possessio, & similia, tenet *Bart. in l.* 1. *num.* 10. *& seqq.* & ibi etiam concordat *Bald. num.* 3. *col.* 3. *in princ. vers. & nota vltimo.* sequitur *Paul. de Castr. num.* 15. *& seq. Angel. num.* 5. *Roman. nu.* 7. qui testatur de communi, *Aret. num.* 7. *Ias. num.* 14. *Rip. num.* 28. *& seqq.* & alij, *ff. si cert. pet.* contra *Salyc. ibid.* cui bene respondet *Alex. cit. l.* 1. *num.* 15. *ad med. vers. ad rationem.* Quod adeo verum est, vt etiã in tali casu admittantur interrogatoria contraria, vt si testis deponat de bona fama, vel de nocte, potest interrogari, quid sit mala fama, & quid sit dies, &c. ita tenent *Bald. Angel. & Alex.* quos sequitur, & allegat *Ripa in d. l.* 1 *num.* 31. *ff. si cer. pet.* Ad quod interrogatorium quomodo teneatur testis respondere, nempe grosso modo, non per diffinitionem iuris, & alia, vide fuse apud *Farinac. de testib. quæst.* 73. *num.* 41. *& seqq.*

Possunt etiam interrogari testes pluribus alijs modis, de quibus, ne longitudinem tangam, remitto te ad *glo.* in hoc *cap. præsentium, verb. interrogatoria, ad Specul. cit. tit. de teste*, §. *iam de interrogatorijs, n.* 4. *& seqq. ad Vestr. in prax. lib.* 5. *cap.* 7. *rubr. de responsionib. Rei ad positiones, &c. num.* 1. late *Monticell in repertor. test. fol.* 160. *& seqq.*

7 Quæstio est in hac materia inter DD. an possit testis interrogari de ijs, quæ crimen, infamiam, & turpitudinem ipsius testis continent. Affirmatiuam partem videtur tueri *glos. in d. cap. cum causam, in verb. de causis, vers. sed nunquid testis*, dum admittit posse interrogari testem, an sit criminosus, periurus, vel talis, qui testificari non possit, refert *Butr. in d. cap cum causam, num.* 20. *col.* 6. *versic. si quæritur*, sequitur *Alber. in l.* 3 *num.* 8. *ff. de testib. & in auth. si testis, num.* 4. *in fin. C. eod.* faciunt adducta per *Specul. cit. loc. n.* 22. *in princip.*

Contrariam sententiam tenent cæteri Doctores numero maiores, nempe non posse interrogari testem de ijs, quæ continent eius infamiam, & turpitudinem, ita *Hostiens. in d. cap. cum causam num.* 20. *in fin. vers. sed nunquid testis, & Ioan. Andr. num.* 15. qui bene respondent ad contraria,

tia, & in specie ad *text.in l.3. ff. de testib.* *Butr.num.*20. qui quamuis primam referat sententiam, tamen hanc secundam tenet *Abb.num.*13. & 14. qui relatis alijs opinionibus, hanc dicit sibi magis placere, *Felin.num.*10. qui testatur de communi, *Speculat.cit.loc.* qui refert de consuetudine ita seruari, & dicit, honestati consonum esse, *Couar.pract.qq.cap.*18. *num.*7. *Pract.Corrad.rubr.de interrog.nu.*5.*fol.*64. *col.*1.*& num.*6.*vers.& communis & in fin.* testatur de communi opinione, & consuetudine, *Ossfeb.dec.Pedem.*66.*num.*2.qui loquitur in positione criminosa, *Vin. opin.* 912. *in princ.* & alij apud *Michael. Crass. com.opin.lib.*2.*cap.*13.*quæst.*33. quod procedit, siue occultum sit crimen, siue notorium, & publicum, ita *Felin.cit.loc.nu.*10. post *med. versic & procedit ista conclusio*, *Couar.cit.loc. Pract. Corrad.* §.2. *de offic. Prætor.in causa ciuili, rubr. de interrogat. num.* 6. Hanc opinionem sequitur eam ampliando, & limitando *Farinac. d. test. quæst.*73.*a num.*53.*vsq. ad* 63. *Genuens.in prax.cap.*27.*n.*12.

Verum quicquid sit inter Doctores in scribendo, Praxis quotidiana admittit interrogari testes, an sint confessi peccata sua eo anno, contra quod interrogatoriũ insurgit *Pract. Corrad. cit. loc.* Vlterius Praxis permittit interrogari testes, an sint inquisiti, processati, vel quærelati, & si inquisitio, processus, vel quærela sit finita, vel adhuc indecisa pendeat.

8 Sed aduerte, quod non admittenda, sed reijcienda sunt interrogatoria impertinentia, incongrua, superflua, & extra articulos, quia non faciunt ad causam, nec ad personam testis; imo si admittantur, testis non tenetur ad illa respondere, & si respondendo dicat se nescire, non viciatur depositio, ita *Specul.tit.de teste,* §. *iam de interrogatorijs, num.*19. *in fin. vers.caueat tamen Iudex* qui aduertit Iudicem, vt nõ interroget testes indifferenter de odio, lucro, & similibus, quæ non sunt de negotio principali; sed solum de substantialibus, puta de causis, personis, loco & tempore, nec de facto alieno, *glos.* in hoc *cap. præsentium, verb.interrogatoria, lit.N. in fin. vers. & siqua reperit superflua*, vbi *Hostiens.num* 30.*& Archid.num.*7. *DD.in l.*3.*ff.de testib.* præsertim *Alber. num.*8.*ad fin. Butrig.in l.testium, col.* 1. *vers.non tamen, C.cit.tit.de testib. Andr.Gayll.obseru.* 95.*num.* 1.& sub *num.*6.*lib.*1. *Farinac.de testib.quæst.*73. *num.*48. qui *num.*49.aduertit Curiales, vt potius faciant interrogatoria superflua, quam omittant necessaria, & vtilia.

9 In dubio vero interrogatoria non sunt iudicanda impertinentia, & proinde sunt admittenda, vt aduertit *Iason.in l.*1.*nu.*16. *vers.& nota hoc, ff.si cer.pet. Franc.* in hoc *cap.præsentium, num.*6. *vers.& in dubio, Farinac.cit.loc. num.*50. *Genuens.cit.loc.*

10 Similiter iudicantur impertinentia, & non sunt admittenda interrogatoria subtilia, cauillosa, & facta solum ad inuoluẽdum testem, quæ si fuerint de facto admissa, testis non tenetur ad illa respondere, voluit *Hostiens.in cit. cap.cum causam, n.*9. *vers.nec de talibus, de test.b. Specul.cit.loc. num.*24.*Odofred.in l.si quando, num.*8. *vers. sed denuo quæro, C. de testib. Farinac.de testib.quæst.*73.*num.*51.qui *num.*52. limi-

11 tat, hæc non procedere in teste alias suspecto, qui interrogari potest interrogatorijs etiam impertinentibus; imo Iudex debet laborare, vt talem testem in mendacijs, & contrarietatibus intercipiat, per doctrinam *glos.in d. cap.cum causam, in verb.tempore, vers. nisi esset suspectus,* vbi *Innocent.num.*3.*in fin. Hostiens.n.*9.*&* 26. *& Bal.*1.*num.*54.*in fin.* qui Iudicis arbitrio remittit, an testis sit suspectus, *Odofred.& Genuen.cit.loc.*

12 Nota quinto, quod interrogatoria non debent excedere contenta in articulis, nec debent continere nouum capitulum, vtputa si actor articulet probandum per testes mutuum, Reus non potest dictos testes interrogare super solutione, nec hoc interrogatorium debet admitti, quia continet nouum capitulum, quod tenetur Reus principaliter, & per suos testes probare, ita *Alber.de Malet.tract.de testib. cap.*8.*num.*4. *Monticell.in repert.test.rubr. quomodo, & qualiter testes circa, vel extra articulos sint interrogandi, fol.* 169. *col.*2.*vers.*1. sequitur *Farinac.cit.loc.n.*72.

13 Controuertitur inter DD. an testes examinati sine partis interrogatorijs probent. Negant aliqui absolute, dicentes dictis testibus non adhiberi fidem, in dicto *cap.cum causam,* præsertim *Io. Andr.n.*12. *ad mea.Butr.num.*17. *Zabarell.col.*1. post *num.*3.*Abb.nu.*6.*in fin.Felin.num.*2. *col.*3. *in princ.Pract.Corrad.de offic.Prætor.in caus.ciuil. rubr. de interrog. num.*4.*fol.*64. *Mascard.de prob.lib.*2. *conclus.*684. *num.*3. & alij multi. Aliqui vero DD. ex *cap.per tuas, de testib.* tenent, hos testes examinatos absque interrogatorijs, a parte datis debere repeti cum dictis interrogatorijs, etiam post publicationem, ex quo videtur dicendum, quod tales testes probant, licet conseruetur ius parti repetendi, tenet *Specul.cit.tit.de teste,* §. *iam de interroga-*

to-

torijs,num. 21. verf. nam Iudices, Alex. conf.41. num.9. lib.4. Marant. de ord. iud. p.6. rubr. de Interrogatoriorum Productione, num.4. Grauat. *ad Veftr. in prax. libr.6. cap.2. rubr. de teftib. & eorum induct. n.56. Andr. Gayll. obferu. 95. num.7. lib.1. Gabr. conf. 118. num.69. & feq. lib.2.* & alij.

Tamen verior opinio eſt, quod quando pars, proteſtata eſt recipi teſtes ſuper interrogatorijs, & illa pſentauit, aut non eſt elapſus terminus ad illa præſentanda, ſi teſtes recipiantur ſine interrogatorijs, non probant, eorumq; teſtimonium non valet, voluit *Burſat conſ.358. num.10. & ſeq. lib.4.* qui teſtatur de magis communi, ſequitur *Farinac. de teſtib. quæſt.73. nu.6.* referens ſic fuiſſe per *Rot. Roman.* pluries deciſum, faciunt DD. adducti in prima opinione. Nec ſecunda opinio huic aduerſatur, nam non dicit, quod teſtes in hoc caſu probent, ſed quod debeant repeti cum interrogatorijs, implicite tenẽs, quod ſi non repetantur, non probãt, quod ſimpliciter procedit tam in ciuilibus, quã in criminalibus, vt ex *Honded. conſil. 101. num.28.* tenet *Farinac. cit. loc. num.8.* contra *Clar. & Poller.* qui teſtantur ex conſuetudine minime dari interrogatoria per inquiſitum contra Fiſcum, quorum opinio eſt damnabilis.

14 Verum ſi pars omittat dare interrogatoria, poteſt Iudex ex officio ſupplere, & interrogare teſtes, tenet *Couar. pract. qq. cap.18. num.7. verſ. quamobrem*, quod idem poteſt facere Notarius, ſiue Examinator electus, ſequitur *Viu. opin. 912. num.7.* Ideq; procedit, ſi pars dederit interrogatoria, ſed non perfecta, adhuc Iudex, vel Examinator poteſt ſupplere, *Andr. Gayll. obſeruat. 95. num.8. lib.1.* refert *Farinac. cit. loc. num.9. & ſeqq.* vbi *num.12.* ex opinione *Boſij tit. de public. proceſſ. & teſt. nu.23. in fin.* dicit, quod licet Iudex poſſit hoc facere, non tamen tenetur, vel adſtringitur.

15 Obſerua, quod ad finem formandi interrogatoria, eſt concedenda parti copia Articulorum partis aduerſæ, ſi eam petat, vt dicit *Specul. in tit. de teſte, §. iam de interrogatorijs, num.3. Innocent. in cap. per tuas, num.1. Abb. num.2. Felin. nu.1. ad fin. de teſtib. Gayll. obſeru. 95. n.6. verſ. copia vero, lib.1.* Nihilominus ſi hæc copia data nõ fuerit, & teſtes examinati ſint, valet teſtiũ depoſitio, ſecundum aliquos DD. apud *Farinac. cit. loc. num.17.* quam opinionem non ſequitur ipſemet *Farinac.* & bene; nam ſi ex defectu, ex quo non fuit data dicta copia, fuerunt teſtes examinati ſine interrogatorijs, & contra partis inſtantiã, non probant, vt diximus ſupra de teſtibus receptis ſine interrogatorijs, & tenet *Farinac. cit. loc. n.18.*

16 Aduertendum eſt, quod ſi pars proteſtata ſit recipi teſtes cum eius interrogatorijs, debet deinde citari ad præſentandum interrogatoria, vt habetur in *pract. Veſtr. lib.6. cap.2. rubr. de teſtib. & eorum inductione*, ſub *num.6. & num.17.* obſeruat *Gayll. obſeruat. 102. num.1. lib.1.* & hæc citatio debet continere aliquem competẽtem terminum arbitrio Iudicis, ad finem vt pars valeat interrogatoria formare, vt tenet *Specul. cit. loc. num.1. & 2. Maran. in ſpecul. part.6. rubr. de interrog. product. num.1. Veſtr. cit. loc. num.17.* vbi *Grauat. nu.54. Put. dec.10. de teſtib.* qui tenet, quod teſtes examinati, non dato termino ad producendum interrogatoria, non probant, præſertim ſi terminus fuerit petitus, voluit *Ioan. Andr. in cap. cum cauſam, col.2. de teſtib.* & alij apud *Put.* qui in alia *decis. lib.2. dec.308. per tot.* refert fuiſſe iudicatũ, quod teſtes examinati pendente termino ad dandum interrogatoria, ſunt repetendi expenſis illius, qui nimium præcucurrerat, licet examen non eſſet nullum.

17 Nota, quod copia interrogatoriorum non eſt danda parti producenti teſtes, vt bene obſeruat Praxis, & voluit *gloſ.* in hoc *cap. præſentium, verb. interrogatoria, lit. N. verſ. & hæc*, vbi *Franc. nu.6. DD. in cap. per tuas*, præcipue *Abb. num.2. & Felin. num.3. Marant. in ſpec. par.6. cit. num.3. Gayll. obſeruat. 95. num.6. lib.1.*

18 Quæſtio eſt inter DD. in hac materia, an ſint dãda Nomina teſtium examinandorum, adhoc, vt de eorum inhabilitate poſſint formari interrogatoria, de qua vide *Farinac. cit. loc. num.20. & ſeqq.* vbi adducit Doctores pro vtraq; ſententia, & concludit pro affirmatiua. Verum hæc quæſtio eſt inutilis, nam ante quam examinentur teſtes, obſeruat Praxis, vt citet partem ad videndum iurare teſtes, in qua citatione deſcribuntur teſtes examinandi cum Nominibus, & Cognominibus; quæſtio ſolum procedit in criminalibus, in quibus non dantur Nomina teſtium, vt ſeruari teſtatur *Genuenſ. in prax. c.27. num.11. circa fin.* ſed citatur Reus ad videnda iuramẽta ſine Nominibus teſtium.

19 Obſeruandum eſt etiam, quod ſi teſtes recuſent reſpondere interrogatorijs, & illa non euacuent, nihil probant, tenet *Farinac. de teſtib. q.73. num.14.* voluit *Rota dec.700. num.32. par.2. in recentiorib.* apud *Seraphin. dec.836. num.2.* qui dicit, quod te-

testis nolens euacuare interrogatoria, redditur suspectus, sequitur *Ludouis.decis.*553. *num.* 10. & ibi *Annot.n.*17.*lit.*C.

20 Nota, quod si pars citata ad præsentandum interrogatoria, non curauerit præsentare in termino, non potest deinde præsentatis interrogatorijs petere, quod repetantur testes cum eius interrogatorijs; sibi enim hoc est imputandum, nam examen est validum, *Decian.cons.*51.*num.*121. *lib.*2.*Farinac.* vbi supra, *num.*33. *Rota in vna Vallisoletana Iurisdictionis 6. Aprilis* 1614.*coram* R.P.D.*Verospio, Ludouis.decis.*351.*num.*47. *& seq.* qui idem tenet, si interrogatoria fuerint exhibita coram Notario, vel Examinatore electo ad recipiendum examen super Articulis partis, nam in hoc casu interrogatoria sunt præsentanda Iudici, *Franc.Marc.dec.Delphin.* 427.*par.*2. quod est nimis rigidum.

21 Obserua, quod valet examen testium examinatorum cum interrogatorijs partis; & licet pars, quæ dedit interrogatoria, non fuerit citata ad videndum iurare testes prædictos, tamen hic defectus erit sanabilis per commissionem, vt tenet *Cresc. decis.*1.*num.*1.*de fer.* Put.*decis.*300. *per tot. lib.*3. qui refert idem fuisse decisum, si testes fuerint examinati extra tempus, vel locum designatum, *Achill.decis.*1. *num.*4. *de testib.* vbi dicit, quod dans interrogatoria, videtur vti velle dictis testium, licet alias nullitas citationis sit insanabilis, sicut & iurisdictionis, & mandati, *Gom.in compend.Signaturæ, num.*68.*& 69. Vant. de nullit.ex defect.iurisdict.num.*6. *& in cap.fin. num.*125. *Marchesan.de commiss.* 2.*par.cap.*1.*super nullitatib.nu.*19.*& seqq. Ferret.cons.*209.*n.*9.*lib.*2.Farinac.*dec.*818. *num.*1.*&* 2.

22 Quæritur, quando debeant examinari testes super interrogatorijs, ante Articulos, vel postquam deposuerũt super Articulis?

Resp. *glos.* in hoc *cap. præsentium, verb. interrogatoria,* & alij dicunt, quod testes prius sunt examinandi super Articulis, & deinde interrogandi per interrogatoria ex aduerso data. Verum Praxis, maxime in Curia Romana, & in Regno, seruat cõtrarium, quoniam priusquam testes examinentur per aliquem Articulum, tenentur respondere omnibus interrogatorijs partis aduersæ, vt quotidie præ manibus habemus. Vnde Practici Aduocati solent in ijsdem interrogatorijs addere protestationẽ, & ante omnia interrogari testes per interrogatoria ab eis data, quam per Articulos examinari, qua stante protestatione, non potest aliter procedi, vt testatur *Flau. Peregrin. decis.*49.*lib.*1. *Rota in impress.decis.*511.*num.*4. *libr.*3. *par.*3. *diuersor.*

23 Annota, quod quando examen testium committitur extra Curiam in partibus, pars dans interrogatoria, debet contribuere in expensis, quæ crescunt ratione interrogatoriorum, vt notat *Franc.* Pauin.*tract.de offic.& potestat.* Cap.*Sed.vac. par.*1.*q.*10.*n.*11.

24 Dubium est inter Scribentes, an testes, qui iurauerunt in faciem inquisiti, & fecerunt confrontationem, sint postea repetendi cum interrogatorijs inquisiti, de quo late per *Farinac.de testib.q.*22.& ante ipsum *Honded. cons.* 101. & nouissime *Genuens.in prax. Cur. Archiepiscop.Neap. cap.*27.*num.*13. *&* Ricc.*in dec.*eiusdẽ *Cur. par.*2.*dec.*242.*per tot.* ex quibus concluditur, quod possunt pro inquisitis repeti testes cum interrogatorijs, non obstante confrontatione in faciem inquisiti, quia confrontatio licet suppleat defectum repetitionis, secundum *Afflict.in Constitut. Si damna clandestina, num.*28. quem sequitur *Clar. quæst.*11. & alij apud *Ricc.cit.loc. num.*6. non tamen supplet defectum interrogatoriorum, cum quibus debent testes examinari in ciuilibus, & criminalibus, vt in *cap.cum causam, & c.per tuas, de testib.* & in hoc *cap. præsentium.* Refert tamen ipse *Genuen. cit.loc.* Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam denegasse quandoque in atrocibus delictis, & fere notorijs repetitionem, quando ex repetitione sperabatur potius subuersio testium, & iustitiæ, quam indagatio veritatis; & aliquãdo fuisse monitos inquisitos ad facienda interrogatoria in actu confrontationis, iuxta dicta per *Farinac.cit.loc.* Et aduerte, quod *Ricc.* sibi ipsi contrarius aliud refert in *collect.dec.par.*4.*collect.*1044. *limitat.*2.

25 Obserua, quod parti, quæ non dedit interrogatoria in tempore, non conceditur restitutio aduersus dicta interrogatoria commissa, quamuis esset minor, nisi prius constet de læsione, iuxta *dec.*Put.*9.de rest. in integr.& dec.*13.*lib.*3. *Viu.opin.*896.*n.*5. *Farinac.de testib.q.*73.*in fin.num.*72. & si de facto ex gratia conceditur repetitio, fit expensis partis contumacis in dandis illis, *Alex.cons.*172.*num.*9. *lib.*2. Put.*decis.*427. *par.*1.*& dec.*317.*par.*2. *Rota diuers.dec.*84. *lib.*1.*par.*3. quos ad hoc citat Gratian.*disceptat.foren.cap.*391. *num.*37. sed non citantur ad literam.

26 Quæri potest in hac materia, an interrogans videatur fateri id, de quo interrogat? Et responderi potest affirmatiue, ex *glos.*2.*in cap.fin.* 31.*q.*1. *&* Archid. *in cap.* quod

quod ait 22.q.2. & glos. in verb. confessus, in cap. cum venerabilis, de except. Sed contrarium est verius, nempe quod interrogans non fateatur id, de quo interrogat, tenet Felin. in cap. quoniam contra, num. 6. de probat. & refert in cap. examinata, num. 4. de iudic. ad quod citat Abb. in cap. vlt. de conf. ff. voluit etiam Bart. in l. 2. §. quod obseruari, C. de iur. col. & in l. 1. ad fin. ff. de interrog. act. in 1. col. vers. quaero, Adaent. ad Felin. in d. cap. examinata, lit. D.

27 Obserua, quod excommunicatus persistens in excommunicatione per annum, cum habeatur pro confesso, & conuicto de delicto principali, pro quo fuit citatus, & non comparens excommunicatus, amplius non est audiendus, vt late diximus Annot. 2. & non potest petere repetitioné testium, ac dare interrogatoria; siquidem repetitio testium fit ad probandam intentionem Fisci, sed Fiscus in tali casu est improbatus, ergo non est necessaria repetitio: ita tenet Genuens. in prax. Cur. Archiepiscop. Neap. cap. 26. num. 1. & 2. ex opinione Rip. Bart. Menoch. & aliorum apud eum. De materia interrogatoriorum in causa hæresis, vide relata per Farinac. de Hæresi, q. 188. §. 1. num. 14. ampliat. 4.

SVMMARIVM.

1 *Processio vnde dicatur. Et si in ea possint gestari Reliquiæ Sanctorum.*

2 *Processio quotuplex sit.*

3 *Processio publica quæ dicatur. Et quis possit illam indicere, num. 4. Vbi quas Processiones possint facere Regulares per circuitum Monasterij.*

5 *Processiones qui Clerici teneantur adire. An qui longe absunt a Ciuitate, num. 6. An Sacerdotes seruientes Ecclesijs Equitum Hierosolymitanorum, num. 7.*

8 *Ad Processiones Regulares accedere tenentur, num. 9. & 10. Et quomodo compellantur, n. 11.*

12 *Processiones Confratres adire tenentur. An possint compelli, n. 13.*

14 *Præcedentiæ differentias in Processionibus Episcopus componit. Et quomodo. Quid attendere debeat inter Clericos, n. 15. 16. & 17.*

18 *Digniori est dandus locus honorabilior. Nec valet Consuetudo in contrarium, n. 19.*

20 *Capitulum Cathedralis præcedit Capitulum Collegiatæ, etiam in Ecclesia ipsa Collegiata, & extra Diœcesim.*

21 *Capitulum præcedit Vicario Generali, quando facit vnum corpus cum Episcopo. Et quid in Abbate, nu. 22.*

23 *Capitulum an præferatur Parocho in funeralibus.*

24 *Præcedentiæ differẽtias componit Episcopus inter Regulares. Et quid attendere debeat, n. 25. & 26.*

27 *Præcedentiæ differentias inter Confratres in Processionibus componit Episcopus. Et quid attendere debeat. Et quid de Iudice seculari, num. 28.*

ARGVMENTVM.

De Processionibus; notatur in §. Vnic. Quare sic dictæ. Et quæ sint publicæ, & quæ priuatæ. Et qui possit indicere publicas Processiones. Regulares quas Processiones facere possint. Qui Clerici teneantur accedere ad publicas Processiones, & qui non. Et qui Regulares. Et Confraternitates. Differentias præcedentiæ in Processionibus componit Episcopus appellatione remota. Qui debeant præcedere inter Clericos seculares, inter Canonicos, & inter Capitula. Quid dicendum inter Capitulum, & Vicarium Episcopi, & de Abbate. Et quid inter Capitulum, & Parochum in funeralibus. Inter Regulares qui præcedant. Et quid inter Confraternitates.

ANNOTATIO XII.

§. VNIC.

Ad Textum in cap. nimis praua, de excess. Prælat.

IN hoc text. inter cætera fit mentio de Processionibus, in quibus mandatur, quod ex leui causa vocari nõ debent Regulares. Ad cuius euidentiam annotabimus aliqua ad Praxim frequentiora de Processionibus, & qui ad illas accedere debeant, ac de componendis

differentijs præcedentiæ, quæ in illis occurrere solent, de hac materia tractant *Fusc. de visit. lib. 2. cap. 154. Quarant. sum. Bullar. verb. præcedentia, Pias c. in prax. par. 2. cap. 3. Campanil. diuer. iur. can. rubr. 12. cap. 12. & cap. 13. num. 117. & seqq. Leo Thes. for. Eccles. par. 1. cap. 8. Anton. var. resol. lib. 1. resol. 112 cap. 35. Salgad. de protect. Regia tom. 1 par. 2. cap. 9. Lauar. var. elucub. tom. 1. tit. 2. cap. 3. num. 207. & seqq. Barbos. de potest. Episcop. par. 3. allegat. 28. num. 26. & seqq. & in sum Apost. dec. verb. Processio.*

1 Quoad primum, Processiones dicuntur a procedendo, & eundo; nam fiunt cõuocato, & procedente Clero cum Vexillis, Crucibus, & Cereis, & sequente Populo, vt docet *Petr. Gregor. Tholos. in lib. 1. partit. iur. canon. tit. 20. cap. 4.* in his Processionibus pulsantur campanæ ad excitandam Populi deuotionem, & solent gestari aliquæ Reliquiæ Sanctorum, non tamen in Processione Corporis Christi, vt refert *Eman. Sà in lib. aphorism. verb. processio.*

2 Hæ Processiones possent dici duplici modo priuatæ, & publicæ. Priuatæ dicuntur, quæ aliqua particularis Ecclesia pro re leui, vel deuotione ipsius Ecclesiæ particularis facere solet, de quibus nihil dicendum est, nam ad eas nemo tenetur accedere. Publicæ Processiones, quæ etiam supplicationes dici solent, vt refert *Petr. Gregor. cit. loc.* duplici modo dicuntur, nempe, vel Statæ, vel Impetratæ. Stata supplicatio est illa, quæ statutis temporibus singulis annis fit, quæ etiam duplex dicitur, nempe maior, & minor; maior est illa, quæ fit in Festo S. Marci; minor vero, quæ fit in triduo antecedente Ascensionem Domini, cuius orationes Ecclesia appellat Rogationes; Impetratæ vero sunt supplicationes illæ, quæ ratione occurrentis necessitatis ad placandum Deum inducuntur iussu Ordinarij, quæ adhuc dupliciter dici possunt, publicæ, scilicet, & priuatæ, vt in prima distinctione; dicuntur priuatæ, quæ pro leui, & priuata causa fiunt.

3 Quæ vero dicantur publicæ Processiones; certum est, quod Statæ supplicationes, de quibus supra, dicuntur publicæ, vt docet vsus, & tenent DD. in hoc *cap. nimis praua,* præsertim *Abb. num. 3.* Impetratæ vero dicuntur publicæ illæ, quæ ex magna causa fiunt; quarum exempla adducit *Ab. cit. loc.* nempe, quæ fit in nouo introitu Episcopi, vel Legati, vel imminente peste, seu alio flagello, adducit & alia exempla *Cappell. Tholosan. dec. 485.* & nouissime *Auctor prax. Episcopal. verb. Processiones, §. 1. part. 1. & Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 18. circa med.* Refert *Sac. Congreg. Concil.* eas dici Processiones publicas, quæ pro bono publico indictæ sunt, aut alias consuetas, & publicas. Dicitur bonum publicum, idest vtilitas cõmunis omnium, vt explicat *glos. in l. 1. in verb. bono publico ff. de vsucapion.* similiter dicuntur publicæ Processiones, quæ fiunt pro publico honore, *Leo in Thes. for. Eccl. par. 1. cap 8.* intra *num. 18. Barbos. in sum. Apost. dec. verb. processio 1. n. 23.*

4 Publicas Processiones nemo potest indicere, nisi Ordinarius, cum illas de iuribus Episcopalibus dicat, *Innocen. in cap. cum inter, num. 2. de sentent. & re iud.* imo nec Regulares facere possunt Processiones sine Ordinarij licentia, nisi intra eorum Ecclesias, & Monasteriorum ambitum, vt fuisse decisum refert *Auctor Prax. Episcop. cit. loc nu. 4. & Barbos. cit. loc. n. 26.* & seruat vsus, contra *Graff. cons. 20. de Regularib.* qui tenet, posse Regulares Processiones facere per triginta passus extra ambitum Monasterij, ex *text. in cap. sicut antiquitus 17. q. 1.* Etenim nõ ex hoc, quod Ecclesia de iure gaudeat priuilegio immunitatis per triginta passus extra eius mœnia, sequitur quod terminus illorum passuum sit iurisdictio illius Ecclesiæ, vel Monasterij, & consequenter Superioris illius, sed Monasterium tantum dicitur territorium Abbatis Monasterij, *Zabar. in Clement. 2. num. 1. de stat. Monach.* de his vide late adducta per *Ricc. in dec. Cur. Archiep. Neap. dec. 90. par. . per tot.* qui refert, quod Regulares in Ciuitate Neapolis nõ possunt facere Processiones vltra girum suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum, & contrafaciente excommunicantur; nisi aliter concedatur in eorum priuilegijs. Aduerte ad opinionem *Ricc.* qui permittit Regularibus Processiones fieri intra girum Monasterij. Quod si girum continetur sub ambitu Monasterij, procedit opinio; si vero excedit ambitum, coincidit in opinionem *Graffij,* quæ non est tuta. De hac re vide *Nouar. Lucern. Regular. verb. Processio, n. 2. & seqq.*

5 Ad has publicas Processiones potest Episcopus conuocare, & compellere. Primo omnes Clericos suæ Diœcesis, vt habetur expresse in *Concil. Triaent. sess. 25. de Regular. cap. 13. in fin.* etiam Clericos exemptos a sua iurisdictione, vt legitur in *d. loc. Conc. Exempti autem omnes tam Clerici seculares,* ad quod vide *Zerol. in prax. Episcop. part. 1. verb. Processiones, §. 2. Fr. Eman.*

*Eman.tom.3.quaest.36.art.1. Stephan.Grat. dec.232. Vgol. de offic. & potestat. Episcop. cap.20.§.2.num.4. Salgad.de protect.Regia, tom.1.par.2.cap.9.num.*107.quæ conciliaris dispositio est generalis ad omnes Clericos, nulla facta mentione si Beneficiati sint,siue non. Verum *Sac.Card.Congregat.* videtur restringere illam ad Beneficiatos tantum,vt refert *Ricc.in collect.dec.part.*4. *collect.*882.*in princ.*his verbis,*Sac.Cardin. Congreg.censuit,Clericos omnes Diœcesanos quantumuis exemptos, si Beneficia etiam simplicia in Diœcesi obtineant, teneri, & compelli posse ab* Episcopo *, vt accedant ad Processiones*,quod ipse *Ricc.cit.loc.*extendit ad Clericos non Beneficiatos, sed tamen obtinentes officium in Ecclesijs , quos etiam ad Processiones accedere teneri vult, per opinionem *Balb.dec.*339.*part.*2. & ad Clericos deseruientes pro Capellanis etiam in Ecclesijs exemptis, ita *Ricc. cit.loc.* quem sequitur *Salgad. de protect. Regia,* vbi supra, *Barbos.sum.Apost.decis. verb.Processionibus publicis, &c.in princip.*

6 Vlterius Clerici , qui longe absunt a Ciuitate, etiam quod reperiantur in locis, in quibus non habent Plebem, non debent vocari ad Processiones in Ciuitate , quia de consuetudine non tenentur venire,ita *Seraphin.dec.*13. quem refert,& sequitur *Ricc.in collect. decis. collect.*1021. qui id generaliter ampliat ad omnes Clericos Diœcesanos , etiam obtinentes Beneficia in Diœcesi,vel officia.Sed hæc ampliatio est contraria dictis per idemmet *Ricc.collect.*188.*par.*4. *in princ.* nisi eum saluemus in illa 1021. loqui de Iure, in hac 188. de Consuetudine,cum vere de Consuetudine in multis locis Clerici Diœcesani non vocentur ad Processiones Ciuitatis,etiam publicas.

7 Nota etiam, *eac.Congreg.* declarasse Sacerdotes seruientes in Ecclesijs Equitum Hierosolymitanorum posse compelli ab Ordinario accedere ad publicas Processiones, refert *Genesio in suis qq.canonic. q.*26.*num.*17. quem refert *Franc.Salgad. de Regia protect.par.*2. *cit.cap.*9. *num.*103. *Barbos.sum.Apost.dec.cit.loc.nu.*3.qui alios multos citat.

8 Secundo , *Regulares quicumq; etiam Monachi ad publicas Processiones vocati accedere compellantur, ijs tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo viuunt.* Hæc *Concil.Trident.sess.*25. *de Regul.c.*13. in vltimis verbis, & hic est vnus ex casibus, in quibus Regulares subduntur Ordinario,de quo apud *Campanil. diuer. iur. canon.rubr.*12.*cap.*13. *num.*117. post *Thes. for.Eccles.Leonij*,1.*par.cap.*8. *nu.*18. *Quarant.in sum.Bullar.verb.praecedentia,Ricc. collect.dec.collect.*882.& 1021.*p.*4. *Erasm. a Cocbier. de iurisdict.Ordin.in exemp.p.*2. *q.*45.*num.*109. *Barbos. de potest.Episco.p.*3. *allegat.*78.*num.*8. & *in sum.Apostol.decis. loc.cit.*qui omnes referunt, Regulares,qui absunt a Ciuitate vltra dimidium milliare,non posse per Ordinarium compelli accedere ad Ciuitatem pro Processionibus etiam publicis.

9 Regulares vero , qui sunt in nullius Diœcesi, vel qui extra Ciuitatem in locis, in quibus habent Plebem, cum illa Plebe debent facere Processiones, & proinde non debent compelli ab Ordinario accedere ad Processiones in Ciuitate , sic declarasse *Sacr.Congregat.Concil.* refert *Leo Thesaur.for.Eccles.par.*1. *cap.*8. *num.*18. circa *med.* & *Campanil. in diuer.iur.cano. rubr.*12.*cap.*13. *num.*117. *in fin.* quem sequitur *Barbos.in sum. loc.proxim cit. nu.*7.

10 Obserua, quod *Concil. Trident. cit. loc.* expresse excipit ab obligatione accedendi ad has Processiones Regulares , qui viuunt in strictiori clausura perpetuo , vt sunt Canonici Regulares Sanctæ Crucis Conimbricēsiū, Carthusianensium,& Camaldulensiū.Excipiuntur etiā Clerici Regulares, quos refert *Barbos.cit.loc.nu.*8.& *seqq.* in particulari Reuerendiss. Patres Societatis Iesu, Religiosi omni reuerentia digni , per Bullam *Gregorij XIII.* incip.*Quaecumq;*16.*Iulij* 1576.apud *Laer. Cherub.tom.*2.*p.*19.304.

11 Regulares prædicti etiam exempti, qui ad Processiones accedere tenentur , si renuant , possunt per Episcopum compelli, vt disponit Conciliaris dispositio *cit. loc.* obseruant *Leo,& Campanil.loc.cit.Ricc.d. collect.*1021.*in princ.* Controuersum tamē tamen est, inter DD. qua pœna possint cōpelli huiusmodi Regulares per Episcopū, nam *Grat.dec.Rot.Marchiae* 232.tenet cōpelli posse pœnis pecuniarijs,non autem censuris,expresse tenet *Sanch. de matrim. lib.*7.*disput.*39.*num.*23. quod validissimis probat argumentis, & rationibus , tenet etiam *Fr.Eman.in sum. tom.*1. *cap.*74.*n.*4. Contrarium,nempe posse compelli,etiam censuris, indistincte tenet *Ricc. in collect. dec.collect.*882.circa *med.* innixus decisioni Curiæ Episcopalis *Papiae* apud *Maceratens.dec.*35.*sub.*2. & rationem desumit ex *Medic.dec.*2 , quia cum *Concil.Trident.* non aperiat modum compellendi , propterea remittitur arbitrio Episcopi , *Nouar.Lucer.Regul. verb.processiones, num.*4.

12 Vltimo , ad publicas Processiones ac-

cedunt Confraternitates, vt habetur ex Bulla *Gregorij XIII.* incip. *Exposcit pastoralis officij*, Romæ publicata die 17. Iunij 1583. relata in *Bullar fol.* 1323. & apud *Quarant. in verb. præcedentia, & Genuen. cap.* 52. *tit. de Processionibus, num.* 1. tenet *Addit. ad Quarant. cit. loc. num. vlt. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 122. *Leo in Thesaur.* vbi supra, *Ricc. cit. loc.* & alij. Difficultas solum vertitur
13 in hoc casu, an possint compelli, & pluries fuisse declaratum per *Sacr. Congreg. Concil.* non posse per Episcopum compelli, sed tantum inuitari, referunt *Leo, Quarant. & Campanil. loc. cit.* & alij. Verum *Ricc. collect. dec. collect.* 882. tenet posse etiam compelli, suffultus *dec. Maceraten.* 102. *& dec. Sayr.* 5. *de offic. ord.* conferunt etiam dicta per *Martam de iurisdict.* 4. *p. casu* 113. *num.* 20. quod in multis locis vidi seruatum, testatur declarasse *Sac. Congreg. Barbos. sum. Apostol. dec. collect.* 208. *num.* 4. Laici vero particulares non possunt compelli, sed tantum hortari per Episcopum, vt accedant ordinatim cum luminibus in Processionibus, voluit *Sacr. Congreg. Rit.* testatur *Barbos. cit. loc. verb. Episcopus, quoad Processiones n.* 8.

14 Solent quandoque in Processionibus oriri differentiæ in materia præcedentiæ inter Ecclesiasticos, maxime Regulares, cum Populi scandalo, quapropter statuit *Concil. Trident. sess.* 25. *de Regular. cap.* 13. vt Episcopi componant huiusmodi differentias, amota omni appellatione, & non obstantibus quibuscumq. Quid enim importent hæ duæ clausulæ, *appellatione remota*, & *non obstantibus quibuscumq.* alibi dicemus ex professo; pro nunc aduertendum est, quod *Sacr. Congreg. Concil.* vigore harum clausularum, declarauit, teste *Campanil. cit. loc. num.* 120. in his causis debere Episcopum procedere breui manu, summarie, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij. Nec vigore dictæ clausulæ *appellatione remota*, censetur sublata appellatio, quoad effectum deuolutiuum, sed tantum quoad effectum suspensiuum, de quo vide *Fr. Eman. q. reg. tom.* 3. *qu.* 37. *ar.* 37. *Salgad. de Reg. protect. tom.* 1. *pag.* 2. *cap.* 9. *num.* 9. *Barbos. cit. loc. verb. præsentia, num.* 1.

15 In componendis differentijs præcedentiæ multum debet attendere Episcopus, si inter Clericos seculares est, Ordinem; nam semper superiores Ordines sunt præferendi, similiter & consuetudinem, cum in iuribus præcedentiæ consuetudo attendatur, ita *Bald. in cap. cum olim, de consuetud. Rot. decis.* 4. *in fin. de elect. in nouis, Menoch. cons.* 126. *num.* 3. *libr.* 2. *Dec. in l. cum quidã, num.* 35. *ff. cert. pet.* vbi etiam *Cagnol. n.* 54. *Ruin. cons.* 19. *num.* 6. *lib.* 1. *Rimin. cons.* 95. *Seraphin. decis.* 404. *num.* 8. *Rota in vna Asten. Sedis* 9. *Iunij* 1593. *& in alia* 21. *Maij* 1597. *coram Gipsio*, *& in alia Oriolen. præcedentiæ in Choro* 2. *Decembris* 1592. *coram Blanchetto, Grattian. discept. foren. cap.* 492. *num.* 9. *&* 298. *num.* 99. qui dicit, quod consuetudo in hac materia primas partes obtinet.

16 Similiter attendi debet in sedandis cõtrouersijs, præcedentiæ prioritas, & antiquitas, maxime inter Canonicos, & vbi non adest consuetudo; quod intellige de prioritate in possessione, vnde Canonicus prior in possessione præcedit, licet in data sit posterior; ratio est, quia honor iste datur antiquiori Canonico propter eius maiora onera, quæ in Ecclesia subijt, per *text. in l.* 2. *C. de offic. magistr. offic.* ibi, *vel labor prolixior fuerit anteire*, & per *text. in l. fin. C. de tyronib. lib.* 12. ibi, *nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragantur*, faciunt adducta per *Cassan. in catalog. glor. mundi, par.* 4. *consid.* 76. *& par.* 11. *consid.* 17. *Rota in vna Vincentina præcedentiæ*, 27. *Aprilis* 1594. *corã Gipsio.*

17 Debet etiam attendi in præcedentijs Dignitas; semper enim dignior est præferendus, iuxta ea, quæ disponuntur in *l.* 1. *& tot. tit. C. vt dign. ordo seru. lib.* 12. *l. honor, §. gerendorum, & l. vt gradatim, de muner. & honor. c. statuimus de maior. & obed. Bald. in l. decernimus, in* 2. *not. C. de sacros. Eccles.* fuit dictum in vna *Toletana admissionis* 25. *Iunij* 1618. *coram Vbaldo, Sac. Rit. Congreg. in S. Seuerini* 1. *Septembr.* 1607. *apud Sell. select. canon. cap.* 47. *num.* 5.

18 Vnde est, quod digniori semper sit dandus honorabilior, & dignior locus, & dicitur dignior locus, qui vltimo proprius accedit, *Præpos. in cap. perfectis, num.* 10. 25. *dist. Boer. de auct. magn. cons. num.* 79. *vers. ideo debet*, fuit dictum in vna *Calagurritana præeminentiarum* 31. *Ianuar.* 1597. *coram Decano Rot. dec.* 596. *par.* 4. *in nouis. diuer.* & fuit dictũ in vna *Hispolen. præeminentiarum* 13. *Martij* 1602. *coram Coccino.*

19 Obserua, quod consuetudo, quæ minus dignum digniori præfert, non est ferenda tanquam inualida, & irrationabilis, cum omni iuri, & rationi repugnet, docet *Ab. cons.* 21. *lib.* 1. *Ruin. cons.* 155. *num.* 21. *lib.* 4. *Roch. Curt. tract. de consuet. nu.* 100. *Decian. cons.* 21. *num.* 69. *libr.* 1. *Menoch. cons.* 902. *nu.* 79. *&* 81. *lib.* 10. *Ludouis. dec.* 310. *n.* 5. *& seq.*

seq. qui respondet *decis. Seraphin. 964.* quæ posset in contrarium afferri, dicens illam *Seraph.* posse procedere, si id contingat ratione dignitatis, vel officij, alioquin consuetudinem esse irrationabilem, & imprescriptibilem, *Hostiens. in cap. 1.* sub *num. 2.* & ibi *Io. Andr. num. 3. Imol. num. 2.* & alij, *de maior. & obed. & Annot. ad d. dec. Ludouis. num. 10. lit. C.* dicit, quod non est incongruum, quod in aliquo particulari loco, & actu minus dignus præferatur digniori, vt fuit dictum in *Saguntina praecedentia 22. Iunij 1609. coram Pamphilio,* & in istis etiam terminis subsistit *dec. Seraphin. cit. num. 2.*

20 Aduerte regulam, quæ in hac materia præcedentiæ afferri solet; & est, quod mébra non separantur a capite, quæ idem importat, quod Canonici, qui dicuntur membra Episcopi, non debent separari ab eo, tanquam a capite. Ex quo collige primo, quod sicut Episcopus præcedit Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ, ita & Canonici Ecclesiæ Cathedralis præcedunt eundem Capitulum Collegiatæ, adducitur ad hãc *Regul. c. 1. 12. dist. Felin. in cap. pastoralis,* sub *num. 10. de offic. deleg. & cap. cum non liceat,* sub *num. 2. vers. gusta bene, de praescript.* fuit dictum in vna *Pampilonen. Decimarum die* 10. *Maij* 1577. *coram Lancell. Ludouis. dec. 284.* quod procedit etiam intus ipsam Ecclesiam Collegiatam, in qua Capitulum Cathedralis præcedit ipsum Capitulum Collegiatæ, *Gonzal. Mendez. de Vasconcell. lib. 1. diuers. iur. argum. cap. 1.* sequitur *Gratian. disceptat. foren. cap. 111. num. 119.* idque etiam procedit, si Capitulum Cathedralis reperiatur extra suam Diœcesim, & in Diœcesi Ecclesiæ Collegiatæ, adhuc præfertur Capitulo Collegiatæ, & hic est proprius casus *dec. Ludouis. 284.* qui *num. 1.* hanc affert rationem; eo enim ipso, quod Ecclesia est in statu Cathedralis, proculdubio præcedere debet Capitulum, quod in statu Collegiatæ reperitur, vt dicit *Gem. in cap. quamuis, §. quamquam, num. 3. de præb. in 6. Boer. de auth. mag. Cons. n. 78.*

21 Collige secundo, quod quando Canonici Cathedralis sunt vt Collegium cum Episcopo in Processionibus, vel in alijs actibus similibus, tunc Capitulum præfertur Vicario Generali Episcopi, secundum veriorem opinionem contra *Franc. Sarmient. select. interpr. cap. 17. lib. 7.* ratione, de qua supra, quia cum Episcopus sit caput, & Canonici membra, inconueniẽs est, & contra naturam, quod membra distinguantur a capite, ideo nec Vicarius, neque alius inter caput, & membra inseri poterit, nec ordine legali, nec naturali, cũ sint idem, & vnum corpus, *Io. Monach. in cap. Romana, num. 9. de sent. excommunic.* ita in specie contra Vicarium latissime concludit *Gonzal. Mendez de Vasconcell. lib. 1. diuers. iur. argum. cap. 1. per tot.* qui respondet omnibus adductis per *Sarmient.* contrarium sequentem *d. cap. 17.* idem etiam voluit *Io. Picard.* inter *cons. Menoch. 52. num. 135.* vsque ad *num. 156. lib. 1.* quos sequitur *Gratian. discept. foren. cap. 111 per tot.* qui id comprobat multis, & validis argumentis, & contrarium dicit procedere in alijs actibus indifferentibus, quando Capitulum non incedit capitulariter cum Episcopo, ibidem *num. 22.* dicens in alijs actibus indistincte Vicarium præferri Archidiacono, Archipresbitero, & Canonicis, secundum veriorem opinionem *Abb. cons. 21. lib. 1. Felin. in cap. statuimus, de maior. & obed. Cassan. in catalog. glor. mundi, consid. 46. par. 4. Ant. de Præt. ac iurisdict. Episcop. cap. 6. num. 41.* contra *Menoch. cons. 51.* & ibi *Picard. cons. 52. lib. 1.*

22 Collige tertio, quod licet Abbas præferatur Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, vt per *Bald. in cap. pastoralis, in verb. extra de offic. deleg. Dec. cons. 162. col. 1. Boss. de synod. par. 3. num. 15.* & alios; tamen id intelligitur, nisi Canonici collegialiter procederent, quia tunc repræsentant Ecclesiam Cathedralem, quæ plus alijs debet honorari, quare sunt præferendi in Processionibus, & similibus actibus, ita *Domi. in cap. quamuis 4. §. quamquam, in princip. num. 3. vers. nota quod Ecclesia,* & ibi *Franc. in vlt. notab. nu. 3. de præb. in 6. Rip. resp. 23. libr. 1. num. 3. Io. Silu. de benefic. part. 1. q. 1. num. 81. vsque ad nu. 87. Cassan. in catalog. glor. mund. consid. 32. in princ. vers. sed intellige prædicta, & col. 11. in fin. vers. quinto pro hac parte facit, par. 4. Felin. in cap. meminimus 17. col. 1. in princ. vers. ex quo infertur in 6.*

23 Quæstio potest esse in hac materia præcedentiæ, an Canonici capitulariter incedentes debeant præcedere Parochum. Hæc quæstio procedit tantum in funeralibus, nam in alijs Processionibus, & actibus nulli dubium est, quod Canonici debeant præferri; in funeralibus tamen contrarium defendi potest, nempe Parochum debere præcedere Canonicos, etiam Cathedralis Ecclesiæ, quia Parochus in tali casu dicitur esse in proprio officio, cuius ratione datur prælatio, etiam contra eos, quibus alias extra illud officium postponeretur. Neque est inconueniens, quod vna,

vnus,& eadem persona ob varios respectus diuerso iure censeatur., cum hoc sit concedendum ratione duplicis iuris, quod vnus,& idem habet, ita vt vno casu possit esse maior, & dignior,& in alio minor,& minus dignus,ex *glos.in cap.quæritur,in verb.non æquamus 2.q.6. Dec.in cap.sane in 3.notab.de offic.delegat.Tiraqu.de nobil. cap.20.num.11.& cap.28. num.15.* & multis similibus comprobat *Menoch.cons.902. num.71.vsq; ad 76.lib.10.* hanc principalem opinionem pene innumeris rationibus probat, & defendit *Gratian.discept.at. foren.cap.298.per tot.* vbi refert,quomodo possint Canonici in hoc casu præscribere contra Parochum,& quod consuetudo nõ possit præiudicare successoribus Parochis,*num.84.* & refert *Congregat.Rit.*ita declarasse,verum declaratio relata loquitur in Canonicis Collegiatæ idq;amplint *Grat.cit.loc.vers.vbi est,* ad alium Sacerdotem interuenientem loco Parochi impediti,qui adhuc præfertur.Et *num.76.& num.77.*ad Vicarios perpetuos Curæ, quã opinionem limitat idem *Grat.num.74.* si in funeralibus intersit Epicopus cum Capitulo, quia in tali casu Episcopus fungitur officio Parochi, & proinde Parochus non est necessarius, nec defert Stolam, & sic non præcedit Capitulum,ita *Grat.*Sed pace tanti viri, contrarium est verius, nẽpe Capitulum Cathedralis etiam absente Episcopo,præcedere etiam in funeralibus Parocho, probat de iure *Iul.Lauor. var. elucub.tit.2.cap.11.num.66.& seqq.& eod. tit.cap.3.num.210.*refert,sic fuisse decisum per *Sac.Congr.Rit.in vna Viterbien.2.Iunij* 1611.& generalius,quod Canonici,& Capitulum Ecclesiæ Cathedralis in Processionibus, & Funeralibus debeant præcedere quibuscumq; Curatis, etiam in eorum proprijs Ecclesijs, testatur pluries declarasse eandem *Sac.Congreg. Barbos.de Canon.& Dignit.cap.18.num 60. & seqq.* Ad rationes vero *Gratian.* respondet *Lauor.cit.cap.3.num.217.* cuius *Gratian.*opinio procedit, vt Parochum in Funeralibus, quæ deferuntur ad propriam Parochiam præcedat Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ, prout testatur etiam fuisse decisum *Barbos.cit.loc.n.68.*

24 In componendis differentijs præcedẽtiæ inter Regulares, non tamen Mendicantes, debet Episcopus attendere antiquiorem fundationem;vt ij,qui priores,& antiquiores fundati sunt, veluti iure potiores debeant præferri, dummodo tamen Canonici Regulares præcedant Monachis etiam nigris, vt diffiniuit *Pius IV.* teste *Philip.Portio cons.164.lib.4.& Paulo Fusco de visit.cap.15.num.66.* licet contrarium defendat *Cassan. in catalog. glor. Mundi,par.4.consid.54.& 73. Nouar.Luc. Regul.verb.præcedentia.*

25 Inter Mendicantes vero sciendum est, quod *Pius V. in Constit.69.incip.Diuina disponente clementia*, induisit Fratribus Prædicatoribus, etiam si eorum loca essent secundo erecta in loco controuersiæ, vt præcederent cæteros.Quod indultum fuit reuocatum per *Grego. XIII. in Constit.80.*incip. *Exposuit,* de qua apud *Quarant.in verb.præcedentia.* vbi disponitur, quod inter Mendicantes,is præcedat, qui est in quasi possessione præcedentiæ, ac iuris præcedentiæ, de qua quasi possessione si non constet,is præcedat, qui antiquior est in loco controuersiæ.

26 Et quia post hanc Constitutionem aliæ differentiæ in materia præcedentiæ ortæ fuerunt,ideo *Sac.Congreg.* præfecta negotijs Episcoporum, & Regularium ad tollendas differentias præcedentiæ, quæ inter Regulares plerumque oriri solent in Processionibus, & similibus actibus statuit, vt id seruetur, quod in Alma Vrbe seruatur, & hoc sub die 26 Augusti 1593. & relata Sanctissimo dicta Constitutione, illam approbauit, prout id refert *Camp. in diuers.iur.canon.rubr.12 cap.13.nu.121. & seqq. Quarant.in verb.præcedentia.* Ad quam vltimam declarationem *Sac.Congr.* obserua, illam non loqui de Mendicantibus tantum, sed de Regularibus generaliter.

27 Vltimo, in componendis differentijs inter Confraternitates dum inter eas cõtenditur de præcedentia, debet Episcopus attendere, & inspicere ad priorem vsum saccorum;ita vt illæ Cõfraternitates, quæ prius vsæ sunt saccis, præcedant illas,quæ posterius in tempore sunt vsæ saccis, vt habemus in præfata *Constit. Grego. XIII.* refert *Campanil.cit.loc.n.122.*

28 Obserua vltimo, quod hæc cognitio, seu definitio controuersiæ præcedentiæ inter Confratres circa modum incedendi in Processionibus,deferendi habitum, & similia,quæ actiones spirituales dicuntur, spectat ad Episcopum tantum; & Iudex secularis non potest se intromittere in huiusmodi causis, cum sit incapax rerum spiritualium; *cap.indicante, de præscript. cap.de cætero, de iudic. Gratian. decis.231. Mart.de iurisd.4.par.c.113.nu.20.*sequitur *Ricc.in prax.rer.quotid.resol.144.p.3.* qui secus dicit de cognitione rerum mere temporalium, quæ ad Iudicem secularem spectat.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Negotiatio illicita Clericis qua dicatur. Quid de artificio sordido, num. 2. & 3.*

4 *Litigium, & procurare iura cessa ad finem litigandi prohibetur* Clericis.

5 *Cessio in Clericum dicitur facta in potentiorem. Idem in Ecclesiam, nu. 6.*

7 *Secularia negotia prohibentur Clericis. Et qua, n. 8.*

9 *Negotiator Clericus per quot actus dicatur.*

10 *Negotiator non dicitur* Clericus, *si emerit pro sua familia, & quod superest vendidit. Nec si emat, vt deinde vendat indigentibus ex charitate, num. 11.*

12 *Artificium mistum cum negotiatione an prohibeatur Clericis, vt possessiones emere, & fructus vendere.*

13 Clericus *potest asportare alibi fructus sui prædij, vt carius vendat. Nec de illis tenetur soluere vectigal, aut gabellam, num. 14. Pro illis vendendis potest tenere tabernas, n. 15.*

16 Clericus *non potest possessiones conducere, vt fructus vendat. Quid quando successit conductori. Et quid in Monacho.*

17 *Clericus quando possit esse tutor, & ex bonis pupilli negotiari, nu. 18.*

19 *Clericus quando possit tenere gregem, vel armentum, & fructus vendere.*

20 Clericus *potest locare animalia sua, non tamen ad hunc finem emere, & locare. Potest etiam emere animalia, vt depascant sua pascua, & illa vendere. Potest emere pullum equi, & factum grandiorem vendere.*

21 Sacræ Congregationis *declarationes in materia negotiationis.*

22 *Negotiatio quibus Clericis interdicta. Et an per intermediam personam, num. 23. Et an obstent* Clem. 1. de uit. & honest. Cler. & Clement. 1. §. porro, de stat. Monach.

23 *Negotiari quomodo possit* Clericus *ex necessitate.*

24 *Negotiator* Clericus *tenetur soluere gabellas. Et quæsita ex negotiatione spolio amittit, num. 25. Etiam si habeat facultatem testandi, num. 26. Et quid si extet compositio cum Camera Apostolica, num. 27. Et quando possit procedi contra negotiatorē post mortem. Et quid si bona extent penes tertiū, n. 28. Et quid si* Clericus *non est lucratus ex negotiatione, num. 29.*

30 *Negotiator dicitur* Clericus, *qui dat pecuniam ad cambium.*

31 *Spolio cedunt quæsita contra prohibitionem Sacrorum* Canonum *per Clericum. Et Canon qui dicatur.*

ARGVMENTVM.

De Negotiatione Clericis prohibita. Notatur quæ sit hæc negotiatio Clericis prohibita. Et quibus Clericis. Quomodo illis permittatur honestum artificium, & non sordidum. Litigia, & cessio iurium ad litigandum quomodo Clericis prohibita. Et quomodo negotia secularia, non mercaturæ. Qui dicatur Clericus negotiator. Et ex quibus actibus. Quā do Clericus emens, & vendens non dicatur negotiator. Et quid si exerceat artificium mistum cum negotiatione. An possit prædia conducere, vel tutelam exercere. Quando possit vendere fœtus animalium, vel prædia locare. An possit negotiari per interpositam personam. Quando Clericus negotiator teneatur soluere gabellas, & eius bona cadant sub spolio.

ANNOTATIO XIII.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. 2. ne Cler. vel Monach.

OBserua ex hoc *text.* materiam negotiationis Clericis prohibitam, non solum hic, sed etiā in *cap. Clerici* 15. *& cap. fin. de vit. & honest. Cler. in cap negotiatorem, & cap. fornicari* 88. *dist. & in can. Clerici* 14. *quæst.* 4. vbi Canonistæ omnes, tractant, *Redoan. de spol. q.* 2. *num.* 1. *& seqq. Diaz in pract.*

*pract.crimin.canon.verb.negotiatores,c.*55. & ibi latius *Ignat. Lop.* Genuens. *in prax. cap.*62. Ricc.*in prax.rer.quotid. tit.praxis illicita negotiationis, resol.*198. *& seqq.*3.*p. Molina de iust. & iur.tom.*2. *de contract. disp.*342. *Bell.disq.*Cler.*tit.de discipl.Cler. §.*21.*de* Graff.*de effect.*Cler.*effect.*3.*n.*176. *& seqq. Barbos.sum.Apost.dec.verb.*Clericus *quoad negotiationem*, nouissime *Marant.*2.*par.controuer.iur.resp.*41. & est materia vulgaris,quasi apud omnes Canonistas, de qua dicemus aliqua practicabiliora.

Præmittendum est primo, illicitam dici negotiationem Clericorum,non respectu ipsius negotiationis,quæ in personam Laici, & Secularis est licita, sed solum respectu personæ; nam in personam Clerici est illicita idest prohibita. Secundo nomine Clericorum intelligimus hic, tam de Secularibus, quam de Regularibus, vt loquitur hic *text.*

1 Dicitur illicita,& prohibita negotiatio Clericis, quando emunt rem aliquam, vt eam postea,forma eiusdem rei non mutata, carius vendant, Canonistæ omnes in *d.cap.fin.* Alex.*de Neuo cons.*60. *num.*5.*de Graff.cit.loc. num.*181. ex quibus habes, quod negotiari proprie dicitur in commercijs. *Bell.cit.loc.num.*13.& Clericus id faciens dicitur negotiator. Et differt negotiatio ab artificio; nam artificium proprie dicitur,quando quis emit aliquam materiam, quam postea per artificium reducit ad aliam formam, vt si forte emat vimina,vt faciat canistra, & similia, ita *Abb.* & alij in *d.cap.fin.* & licet interdica-

2 tur Clericis negotiatio, non tamen interdicitur artificium; dummodo artificium non sit vile, immundum, aut sordidum; nam Clericus esse non debet carnifex,publicus faber,nec coria aptare, & similia immunda facere, vt obseruat *Genuens.in prax. cap.*26. *num.*1. *Bell.* vbi supra, *num.*38.

3 Et generaliter negotiatio illicita dicitur, quæ fit lucrandi causa, vt dicit ex opinione Redoan. *Ricc.cit.loc.resol.*198. *num.*6.quod tamen intellige, dummodo interueniat emptio,& venditio rei, non mutata forma, nam artificium etiam lucrandi causa factum, & sine necessitate licitum est Clericis, dummodo non sit inhonestum,vel sordidum, vt supra, ita tenent *Hostiens.& Anchar.in cap.secundum instituta,ne Cler.vel Monach. Fed.de Sen. cons.*207. qui tenet,licitum esse Regularibus rudem materiam ferri emere, eamq; ad aliquam formam reducere, & vendere lucri causa, dummodo ex his soluant gabellam,prout idem refert,& tenet *Genuēs. cit.loc. num.*3. & non se subtrahant a diuinis officijs,ad quæ tenentur, ita *Quarant. in sum.Bullar.verb.vectigal, vers difficultas versatur, in fin. Bell. cit. loc. num.*12.

4 Non solum prohibetur Clericis dicta negotiatio, sed etiam litigia, quæ magis sunt detestanda,*cap.vnic.de sindic.* vt quādo Clericus procuraret aliena iura cessa ad finem litigandi, vnde quamuis cessio facta Clerico esset vera,adhuc tamen præsumeretur in fraudem, & propter auaritiam,& esset nulla,*cap.*2. vbi *glos. & Abb. de alienat.iud.mut.caus.fact.* Innoc. Io. And. *Butr.Card.* & alij per *Natt.cons.*414.*n.*39. *& *40.vbi late comprobat, idem *Natta cons.*530.*num* 11.post *Specul.de cess.act.* §.1. *Rebuff.eod.tit.ar.*1.*glo.*2.*in princ.& glos.*5. *vers.sciendum,num.*8. *Gabr.de act.concl.*5. *num.*55.*Nolan cons.*38. *num.*27.*vsq. ad* 34. *lib.*2.*Bell.loc.cit.num.*26. *& seqq.* vbi *n.*31. id limitat,si cessio facta est per Laicū Clerico,vti coniunctæ personæ, quia coniunctio remouet dolum,& facit cessare simulationem.

5 Non solum est prohibita cessio in personam Clerici, tanquam genus auaritiæ, & mercimonij, sed etiam tanquam facta in potentiorem, quo in casu præsumitur fraus, *Aret.*& alij in *l.fin.* C. *ne lic.potent. & in l.*1.C.*de his,qui potent.nom. tit.prædijs affig.*siue fiat contra Fiscum, siue contra priuatum, *Io de Plat.in l.*1.*col.*1. *vers.sicut enim non valet, C. vt nem. ad suum patrocinium suscipiat rustican. Gom. de subrog. collitigant.q.*1.*col.*3.*in princ.*qui dicit,opinionem procedere, quando Clericus esset potens ex magna,& nobili domo, vel haberet superioritatem, vel potestatem. Sed contrarium est verius,nempe semperClericum dici potentiorem Laico in materia cessionis,saltem ratione fori, & priuilegiorum illi competentium, *Guid. Pap. dec.*273. *num.*1.*vers. sed hæc Curia Parlamenti,* & ibi *Addit.in verb.videtur,f.*409. *Rota dec.*1.*in fin.vers.respondeo, & versic. præterea, de alienat.iud.mut. caus.fact. in nouis,* Aymon.*cons.*205. *num.*44. *Soc.cons.* 264.*num.*2. *vers. quarto arguitur, libr.*2. Calcan.*cons.*7.*col.*4. *Anchar.cons.*265. *in fin.& cons.*166.*ad med.*

6 Hinc statuta prohibentia fieri cessiones in potentiores, comprehendunt Ecclesiam,ob difficultatem conueniendi,ita *Alex.cons.*93.*col.*2. *in princ. vers. & puto, num.*3.*lib.*2. *Franc.in cap.vlt. ad med.col.*1. *in fin. vers.imo potius tenet. de immunitat. Eccles.in* 6.post *Feder.cons.*83.*&* 84.cum alijs

alijs per *Tiraquell. de nobil. cap. 37. n. 105.*

7 Est etiam illicitum, & prohibitum Clericis se ipsos in secularibus negotijs immiscere, licet non sint negotia mercaturæ, vel sordidæ artes, per *textum in cap. Clerici officia, & cap. fin. de vit. & honest. Cler.* Canonistæ omnes, præsertim *Abb. in cap. 1.* & in hoc *cap. 2. ne Cler. vel Monach.* plura ad id adducit *Redoan. tract. de spol. num. 31. & 33. & 40. & 66.*

8 Negotia secularia Clericis prohibita refert nonnulla *cap. 1 ne Cler. vel Monach. Ioan. Andr. in rubr. eiusd. tit. glos. in cap. in summa 21. quæst. 3. Host. & Abb.* in eadem *rubr. ne Cler. vel Monach.* quos refert *Redoan. cit. loc. quæst. 2. num. 3. & num. 52. & seqq.* De his negotijs secularibus Clericis prohibitis, vide late *Diaz. in pract. crim. canon. cap. 59. & seqq. Ricc. in prax. rer. quotid. resol. 99.* Verum quia hodie, quasi ex communi abusu contra Clericos etiam in sacris, & Sacerdotes se immiscentes secularibus negotijs, ac Laicis seruientes, etiam cum Clericalis habitus dedecore, non facile proceditur, solum procedit contra Clericos exercentes negotia mercaturæ; forsan quia hic tractatur de quærendo quæsita ex illicita negotiatione, & sic causa est magis lucrosa; nos etiam, quæso lector, de illis non dicemus, & de istis non omittamus dicere aliqua, tanquam de materia vtiliori.

9 Ad quod obserua, quod negotiator in his terminis is dicitur, qui plures actus negotiationis, siue mercaturæ exercuit; vnde per vnicam emptionem, & venditionem dici non posse Clericum negotiatorem, tenet *Genuens. in prax. cap. 62. num. 8. Bell. cit. §. 21. num. 18. Ricc. in prax. quotid. rer. resol. 201. per tot. par. 3.* vbi multos adducit Doctores, subdens *in fin.* quod contrarium docentes, nempe per vnicum actum effici negotiatorem, intelliguntur de Iure Ciuili, non Canonico, & quod Bulla *Pij V.* quæ generaliter loquitur de illicite acquisitis, comprehendit etiam quæsita per vnicam negotiationem.

10 Non dicitur negotiator Clericus, qui frumentum, vel aliud simile emit pro suæ domus vsu, & deinde quod illi superest, vendit carius, quo emerat, ex quo in hoc casu deficit animus lucrandi a principio, qui reddit negotiationem illicitã, prout tenet *Abb. in cap. 1. ne Cler. vel Monach. Ricc. in prax. 3. par. resol. 202.* faciunt dicta per *Bart. in l. cætera, §. fin. ff. de legat. 1.* vbi dicit, quod non facit contra statutum prohibens emere frumentum, qui emit pro suo vsu, & deinde vendidit quod superfuit, sequitur *Genuens. cap. 62. in prax. num. 15.* qui dicit, quod Clericus potest emere abundanter pro suo victu, & quod superest vendere, adducens ad id *Redoan.*

11 Similiter potest Clericus præuidens tẽpus famis victualia emere, & deinde eo tempore vendere indigentibus pro currenti pretio, si id ex charitate faciat, prout ex opinione *Redoan.* tenet *Ricc. cit. loc. num. 2.*

12 Dubium est in hac materia, an Clericus possit exercere artificium mistum cum negotiatione, videlicet an possit emere possessiones, vt vendat fructus percipiendos. In quo casu prima sententia tenet, hoc esse prohibitum Clericis propter talem misturam, ita *Domin. Anton. in cap. fin. de vit. & honest. Cler.* Secunda opinio, & est verior, permittit Clericis prædictum artificium mistum, ita *Imol. in eo d. cap. fi. Ferret. cons. 145.* apud *Genuens. cit. loc. num. 4.*

13 Hinc non prohibetur Clericis asportare alibi fructus recollectos ex suis bonis vt illos carius vendant; quia non dicitur ille negotiari qui vinum, oleum, & alia, quæ ex suo agro colligit, vendit, siue in eodem loco vendat, siue alio transferenda curet, vbi carius vendere possit, tenet *Martin. Bonac. tom. 3. in Bull. Cœn. disp. 1. quæst. 19. punct. 3. §. 3. num. 6.* & alij apud *Dian. par. 5. tract. 1. tit. de immunit. Eccles. resol. 26.* qui optime defendit in tali casu

14 Clericum non teneri soluere vectigal, aut gabellas ex tali extractione, contra *Graff. de eff. Cl. Cler. effect. 3. num. 178.* & alios contrarium tenẽtes, quibus bene respondet ipse *Diana*, quod adeo verum est, vt possit Clericus tenere tabernam, vt ven-

15 dat vinum, vel alios fructus recollectos in prædio suo, vel suæ Ecclesiæ & etiam vendere in domibus Ecclesiæ ad minutum, dummodo Clericus non vendat per se ipsum, sed per alium, vt per doctrinam *Dominic. & Franc. in cap. vnic. de vit. & honest. Cleric. in 6* tenet *Genuens. cit. loc. num. 7. Bell. disq. Cler. 1 part. tit. de discipl. Cler. §. 21. num. 16.* qui etiam tenet posse Clericum per se ipsum vendere ad minutum, quod regulariter non est verum.

16 Non posset tamen Clericus possessiones alterius conducere, vt fructus vendat, *cap. 2. ne Cleric. vel Monach.* quod licet loquatur in Monachis, idem etiam dicunt Doctores de Clericis Secularibus, vt notat *Genuens. cit. loc. num. 12.* ex doctrina *Abb. in cap. secundum num. 2. ne Cleric. vel Monach.* a contrario sensu, qui permittit

T Cle-

Clericis, non tamen Regularibus res cõductas habere in casu necessitatis, ergo extra casum necessitatis hoc illis non licet; possent etiam Regulares, quando hoc facerent pro necessitate, & nomine Monasterij, vt per *Abb. eod. loc.* & Clericus, qui successit conductori, potest in conductione permanere vsque ad præfinitum locationis tempus, *Quarant. in sum. Bull. verb. vectigal, vers. quaeritur autem, fol. mihi* 489 *Bellet. cit. loc. n.* 34.

17 Interdicitur etiam Clericis tutela testamentaria, & datiua; immo testator, vel Iudex dans Clerico tutelam peccat, & nec volens potest Clericus has tutelas suscipere. Et si Clerico esset factum aliquod legatum, vt tutelam suscipiat, poterit a tutela se excusare, nec legatum perdet. Et si Laicus tutor vellet se clericare, vel monacare, posset ab incæpta tutela se excusare, nec posset admitti ad clericatum, nisi ea deposita, & reddita ratione administrationis, prout hæc omnia optime resoluit *Ricc. in prax. rer. quotid.* 3 *par. resol.* 206. *per tot.* vbi in *fin.* tenet, quod hæc non procedunt in tutela legitima, nam tali casu, quasi ex charitate spectat ad Clericum curam habere pupillorum parentum, ita *Tomat. de munerib. in §. seu, in sect.* incip. *siquispiam, num.* 10. *Bellet. loc. cit.* §. 32. *per tot.* & tunc potest Clericus tutor nomine suorum pupillorum negotiationem exercere, vt in his verbis declarasse *Sac. Congreg.* refert *Ricc cit. loc. nu.* 1.

18 *Sacra Congreg. Cardin. Concil. Trident. Interpetrum* censuit Oratorem si tutelam legitimam, non autem testamentariam, vel datiuam susceperit, posse ex bonis pupillorum iuste negotiari absque reatu illicitæ negotiationis, dummodo id agat absque ordinis dedecore, & non sordide, & lucrum, quod ex iusta negotiatione peruenerit, non in suam, sed in pupillorũ cedat vtilitatem.

19 Ex dictis collige primo, non prohiberi Clericis sub prætextu negotiationis gregem, vel armentum, quod illi ex patrimonio, vel successione obuenit, tenere, & fætus, oues seres, lanam, & caseum vendere, etiam lucri causa, vt per P. *Molin. de iust. & iur. tom.* 2. *de contract. disp.* 342 *num.* 11. *Vuald. in candelabr. aur. in* Bull. *Cœn. Domini, casu mihi* 118. *num.* 5 *vers. respondetur tertio fol.* 382 sequitur *Carol. de Graß. de effect. cler. eff.* 6. *limit* 9. *num.* 33. nouissime, & docte iuxta morem *Carol. Marant controuer. iur. resp.* 41. *per tot.*

20 Collige secundo, non dici negotiatorem Clericum, qui ex decimis, successione, vel alias, sibi data animalia locat lucri causa, vel qui multa pascua habet, & emit animalia, vt depascant illa, quæ deinde vendit pro sustentatione sua, ac suæ familiæ, ita *Beil. disq. cler. tit. de discip. cler.* §. 21. *num.* 15. *& num.* 24. ita quoque *Caned. ad decretum collect.* 37. *num.* 2. *in fin. Redoan. de spol. cleric. quaest.* 2. *num.* 14. 42. 46. 47. *&* 58. *& seq. Genuens. in prax. cap.* 62. *num.* 13. *&* 14. *impress.* Romæ 1622. Non posset tamen equum emere sola intentione, vt locet, quia hoc esset genus negotiationis, vt obseruat *Bonac. tom.* 2. *de restit. in particul. disp* 2. *quaest.* 9. *punct.* 2. *propos.* 1 *num* 7. *in fin.* qui eodem *num. in princ.* dicit posse Clericum emere pullum equi, vt eum grandiorem effectum vendat, quia hoc non sapit negotiationem, sed artificium, & industriam.

21 Obserua in hac materia negotiationis declarasse *Sacr. Congreg. Concil. Trident. Interpret.* vt refert *Marant. iur. controuer. par.* 2. *resp* 11. *in fin.* Clericos posse agros Beneficiorum, & Patrimonialium colere Laicorum opera, & pro huiusmodi culturæ vsu boues, & animalia emere necessaria, illorumq; fœtus iusto pretio, atque honesta ratione vendere; posse etiam Clericos, qui in proprijs terris habent quercus, & castaneas, quorum fructibus sues vescuntur, sues emere, eosque alere, & pro sua, ac familiæ sustentatione vendere, dummodo in emendis, alendisue, seu distrahendis suibus nihil sordidum, aut indecens Ordini clericali exerceant. Et vltimo licere Clericis arborum in proprijs bonis existentium folia alicui Laico concedere, eo pacto adiecto, volucrum, quod ex bombicibus prouenerit, inter vtrumque diuidatur. Et pariter eisdem licere earundem arborum folijs per se ipsos absque officiorum suorum detrimento, ac pro suorum, & familiæ sustentationibus arti sericæ operam dare, dummodo in artificio huiusmodi personas non suspectas adhibeant; & quoad hoc Episcopi licentiam, quæ gratis detur obtineant.

Negotiatio est interdicta Clericis Beneficiatis, & in Sacris; nam non Beneficiatis, & in Minoribus non prohibentur negotia secularia alias licita, vt tenet *Abb. in cap.* 1. *ne Cler. vel Monach. Lop. ad Diaz in pract. crim. canon. cap.* 58. *vers. & ex pœna, Genuens. in prax. cap.* 62. *nu.* 9. *impress.* Romæ *de anno* 1622. sequitur *Ric. in prax. rer. quotid. resol.* 200. 3. *par.* qui licet hanc opinionem defendat de iure, tamen refert prohiberi etiam Clericis se-

fecularibus in Minoribus, & non Beneficiatis, vigore Bullæ *Pij IV*. prout eandẽ Bullam referendo tenet *Bonac. tom. 2. tit. de contract. disput. 3. quæst. vlt. punct. 2. §. 2. num. 9.*

22 Hæc negotiatio est adeo interdicta Clericis, vt nec per se ipsos, nec per interpositam personam possint illam exercere, tenent *Lop. ad Diaz pract. crim. can. cap. 58. vers. seu vtrum, Genuens. citat. loc. num. 6.* probat *Ricc. cit. loc. reso.* 205. & alij apud *Bonac. tom. 2. tit. de contract. disp. 3. quæst. 1. punct. 5. num. 19.* qui *vers. tertia sententia*, contrariam sequitur sententiam.

Nec obstat *Clement. 1. de vit. & honest. Cleric.* vbi interdictum est Clericis personaliter exercere officium Tabernarij, & Macellarij, nec *Clement. 1. §. porro, de stat. Monach.* vbi prohibetur Monachis venari per se ipsos, vnde *Menoch. de arbitr. cas.* 412. *num. 6.* dicit Clericos exercentes officium Tabernarij, & Macellarij aliena manu non esse puniendos. Nam resp. hæc procedere quoad pœnam, quia licet Clerici exercentes officium Macellarij, & Tabernarij per interpositam personam non incurrant in pœnas prædictæ *Clem.* latas tantum contra talia exercentes per se ipsum; nihilominus non per hoc sequitur quod non malefaciant Clerici, qui hæc per alium faciunt, quia adhuc sunt in culpa, & delinquunt, vt obseruat *Genuen. cit. loc. num. 6.* & colligitur ex dictis ipsius *Menoch. cit. loc.* qui solum excusat tales Clericos a pœnis dictæ *Clement.*

23 Obserua, quod posset Clericus honestã negotiationem exercere, id est honeste emere, & vendere ex causa necessitatis, dummodo Ecclesias omnino non negligat, dicit *Speculat. lib. 4. partic. 3. rub. de Cleric. coniug. num. 9.* quem sequitur *Genuens. in prax. cap. 62. nu. 5.* qui addit, hoc posse Clericum, dummodo faciat sine mendacio, & periurio, cum pretio moderato.

24 Clericus negotiator in casibus supradictis, ac alijs negotiari prohibitis tenetur soluere gabellas rerum, & mercium, quas iure sibi prohibente emit, & vendidit, vt dicemus infra, & late differit *Quarant. in sum. Bullar. verb. vectigal, versic. limitatur denique, & seqq. fol. mihi* 487. etiam absque trina monitione, secundum opinionem *Lop. ad Diaz pract. crim. can. cap. 58. vers. sed an hoc, fol. mihi* 200. Verum petitio gabellæ est facienda coram Iudice Ecclesiastico, *Bellet. loc. cit. tit. de fauor. Cler. person. §. 1.* sub *n. 17.*

25 Quæsita ex illicita negotiatione cadũt sub spolio, vt habetur in Bulla *Pij IV. edita Nonis Februarij* 1560. incip. *Decens, in Bull. fol.* 685. *& in Bull. Pij V. edita 3. Kalendas Septembris* 1567. *fol.* 995. *in Bull.* de quibus apud *Quarant. verb. spolia Clericorum*, & apud *Nauar. de spol. Cler. §. 7. & 8. & Redoan. de spol. quæst. 2.*

26 Quod adeo verum est, vt etiam si Clericus haberet facultatem testandi, adhuc quæsita ex negotiatione cederent in beneficium spolij; nam hæc facultas testandi non extenditur ad acquisita ex illicita negotiatione, & est stricte interpretanda, vtpote relaxans dispositionem iuris communis, colligitur expresse ex prædicta *Bulla Pij IV.* in illis verbis, *Qui etiam ex facultate, quam habuerant testandi, condito testamento vbi vis locorum decederent,* obseruat *Redoan. de spol. quæst. 2. num.* 111. *Azor. tom. 2. lib. 8. cap. 2. quæst. 1.*

27 Idemq; dicendum est, etiam si Capitulum, & Clerus illius Ciuitatis, & Diœcesis compositionem fecisset cum Camera Apostolica super spolio illicitæ negotiationis, cum clausula, vt in causa dictæ negotiationis non possit procedi contra Clericum defunctum, nisi iudicium fuisset cæptum in vita, vt in multis locis reperitur, quia non obstante quauis compositione, acquisita ex illicita negotiatione cedunt spolio siue iudicium sit cæptum in vita Clerici negotiantis siue post mortem illius, dummodo ipsa mercatura extet, vel probari possit per publicam vocẽ, & famam, vel per alias probationes euidentes, & præsentes, ac non mendicatas, Clericum illicite negotiasse, ita habemus expresse mandatum per *Sixtum V.* in quodam Chirographo dato 16. Aprilis 1590. Nuncio Sedis Apostolicæ Neapoli commorante, quod de verbo ad verbum adducit *Quarant. in sum. Bull. in verb. spolia Clericorum, fol mihi* 473.

28 Ex quibus collige, quod contra Clericum negotiatorem illicite, quoad spoliũ possit procedi in vita, & post mortem negotiantis, concurrentibus probationibus, de quibus in dicto Chirographo, dũmodo quæsita per negotiationem extent penes Clericum in eius vita, vel reperiantur in illius hæreditate post mortem; quia si Clericus in vita de illis disposuerit, nec in fraudem spolij, reperiantur iuste penes tertium, tunc non cadunt sub spolio, nisi de illis disposuerit, postquam per sententiam fuit priuatus, ita *Redoan. de spol. q. 2. Nauar. & Azor. loc. cit.*

29 Nota, quod cadunt sub spolio acquisi-

ta, siue lucrum ex illicita negotiatione; vnde si Clericus negotiando non est lucratus, spolium non procedit, licet in foro externo constito de negotiatione possit Camera bona Clerici negotiantis apprehendere, & Clerico, siue hæredi incũbit onus probandi ex negotiatione non fuisse lucratum, præsumptio in hoc casu est contra Clericum, cum negotiatio præsumatur lucrosa, ita *Azor. 2. part. libr. 8. cap. 2. quæst. 1.* circa *med. Sopran. ad Filiuc. tract. 43. c. 5. quæsit. 6. n. 6.*

30 Cadunt sub spolio quæ quis lucratus fuit, dando pecuniam ad cambia; hæc enim est negotiatio proprie accepta, consequenter Clericis illicita, ita *Bald. in l. 1. C. de exerc. Barbatia,* & alij, quos citat, & sequitur R*edoan. de spol. quæst. 2. nu. 38.*

31 Non solum quæsita ex illicita negotiatione cadunt sub spolio, sed etiam quæsita modo prohibito Clericis per sacros Canones, vt obseruatur in prædicta *Bulla Pij IV.* in illis verbis, *Et negotiatione illicita, aut alias contra sacros Canones quomodolibet acquisita*, hinc si Clericus acquisiuit bona modo prohibito ab Episcopo tantum, non a sacris Canonibus, hæc non cadunt sub spolio, quia non dicuntur acquisita contra sacros Canones; Canon enim vocatur Constitutio facta in Concilio generali, ita *glos. in cap. canon, dist. 30. Azor. lib. 8. cap. 2. quæsit. 8. Sopran. ad Filiuc. tract. 43. cap. 8. quæsit. 3. num. 3.* Exempla de acquisitis contra sacros Canones sunt; si Clericus lucratus est ludo vetito a sacris Canonibus; exercendo officium Procuratoris, Sollicitatoris; & similium, non tamen in Romana Curia, in qua ob Curiæ fauorem vetitum non videtur, cum id fiat sciente, & tolerante Summo Pontifice, qui hoc prohibere posset, ita *Nauar. cons. 4. num. 4. de testam. Lop. ad* Diaz *cap. 63. limit. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici etiam in* Minoribus, *& prima Tonsura sunt immunes a gabellis, & alijs oneribus* Laicorum. *Quid de Clericis Coniugatis, & Græcis, n. 2. Quid de eius Familia, n. 3.*

4 *Gabellas, & alia onera secularia, an soluant* Hospitalia, *& Confraternitates, num. 5. Et Regulares, num. 6. Et quid de Conuersis, vel* Oblatis, *num. 7. Et de Fratribus, & Sororibus tertij Ordinis* S. *Francisci, nu. 8. Et de Militibus* Religiosis, *num. 9.*

10 *Hæreditas Clerici dum iacet, an soluat gabellas, & alia onera secularia.*

11 *Bona Ecclesiarum, & Personarum Ecclesiasticarum, an sint reuelanda Vniuersitati facienti æstimum, seu registrum bonorum pro exigendis oneribus secularibus.*

12 *Gabellæ, & tributa imposita super bonis* Laicorum, *an soluantur, si bona perueniant in posse Clericorum post impositionem, num. 13. Et quid si onera erant personalia, n. 14.*

15 *Gabellam non soluit Clericus vendẽs vina, olea, frumentum, & alia bona sua ad minutum. Et quid de emptore remissiue, num. 16. Vel conductore, num. 17.*

18 Cl*ericus, an possit uendere suam immunitatem taxatam, vulgo dictam* Franchitia.

19 *Clerici an teneãtur soluere ius* Pascui, *seu fidas, uel diffidas. Et quid de Clericis exteris in locis, in quibus habent Beneficia, n. 20.*

21 *Vniuersitas, an possit uendere* Pascua *in præiudicium Clericorum.*

22 *Vectigalia, & pedagia quando non soluat Clericus. Et quid si sint imposita pro refectione uiarum, num. 23.*

24 *Clericus deferens bona, an teneatur* Gabellario *illa ostendere.*

25 *Gabellas, & Collectas impositas pro necessitate communi* Clericorum, *&* Laicorum, *quando soluat* Clericus. *Et quomodo. Afferuntur nonnulli casus particulares, n. 26.*

27 *Gabellas, & Collectas quando soluat Clericus negotiator. Et quando ad id dicatur negotiator, n. 29.*

28 *Gabellas, an soluat Clericus conductor alienorum agrorum.*

30 *Gabellas, & collectas soluit* Clericus *de bonis ei datis cum tali onere.*

31 *Gabellas, an soluat Clericus in fraudẽ promotus.*

32 *Gabellas, & Collectas, an soluat Clericus ex bonis ei donatis. Et quando donatio dicatur in fraudem, nu. 33. Et quid si Clericus ad titulum donatio-*

tionis fraudulenta sit promotus ad sacros Ordines, n. 34.

35 *Clericus tenetur bona sua vendere iusto pretio.*

36 *Clericus non potest cogi ad hospitandum Milites. Et quid de Laicis cum eo habitantibus.*

37 *Censuræ, & pœnæ contra imponentes, vel exigentes Gabellas a Clericis, & contra Episcopos illos non defendentes.*

ARGVMENTVM.

De Immunitate Clericorum a Gabellis. Notatur, omnes Clericos esse immunes a Gabellis, & alijs oneribus secularibus. Quid de Clerico Coniugato, vel Græco, & Familia Clericorum, de Hospitalibus, Confraternitatibus, Regularibus, Conuersis, Sororibus, & Militibus Religiosis, & hæreditate Clerici iacente. An Clericus teneatur reuelare bona Vniuersitati facienti æstimum. Et soluere onera imposita rei antequam ad eum peruenerit. Clericus an soluat Gabellas ex bonis, quæ ad minutum vendit. Quid de emente a Clerico, vel Conductore, remissiue. Clericus, an teneatur soluere ius Pascui. Et an Vniuersitas possit vendere pascua in præiudicium Clericorum. Et quid de Gabellis impositis pro communibus necessitatibus. Et quid pro rebus ductis causa negotiationis, vel ei datis cum tali onere. Et quid de bonis ei donatis. Et quando donatio præsumatur in fraudem. Quomodo Clericus teneatur vendere iusto pretio. Et an possit cogi ad hospitandum Milites. Et quid de Secularibus in eius domo habitantibus, remissiue.

ANNOTATIO XIV.

§. VNIC.

Ad Text. in c. non minus 4. de immun. Eccl.

VVlgaris, & communis est materia huius *text.* nempe Ecclesias, Clericos, & personas Ecclesiasticas esse immunes a solutione Gabellarum, Collectarum, & aliorum secularium onerum, quod etiam disponitur in *cap. aduersus, eod. tit. & in cap. quanquam, de censib. in 6. & in Clem. præsenti, eod. tit. in Concil. Tridentin. sess. 25. cap. 20. de reformat. & in Bull. Cœn.* Dom. *c. 18.* vbi expresse prohibentur Collectæ, Decimæ, Taleæ, Præstantiæ, & alia onera Clericis, Prælatis, & alijs Personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum, bonis, illorumq; fructibus, redditibus, & prouentibus huiusmodi, absque Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponi, & diuersis etiam exquisitis modis exigere, aut sic imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipere; nec non per se, vel per alios directe, vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, ac in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare, disponunt Iura Imperialia, *l. placet,* C. *de sacros. Eccles. l. Presbyteros, & l. omnes §. priuilegijs, C. de Episcop. & Cler. §. ad hæc sancimus, Auth. de Eccles. tit. §. nulli vero liceat, Auth. vt nulli iud. §. itē nulla. Auth. de statut. & consuet. contra liber. Eccles.* & probatur Iure Diuino, *Genes.* 47. *Num. 8. & Esdr. 1. cap. 7. Leuit. cap. fin.* & alibi, tractant, *Eminentiss. Card. Bellarm. controuer. tom. 2. lib. 1. de Cleric. cap. 28. Montaign. de collat. Parlament. part. 2. Bursat. cons. 42. lib. 1. & cons. 186. lib. 2. Borrell. cōs. 74. car. 1. Io. Lup. de liber. Eccles. q. 4. Bell. disq. cleric. par. 1. tit. de exempt. Cler. & eorund. bonor. &c. Marta de iurisdict. par. 2. c. 6. Ciarlin. controuer. for. cap. 103. Sperell. dec. for. Eccl. dec. 37. Cauall. commun. contra commun. q. 899. Paul. Comitol. resp. moral. lib. 1. c. 97. Narbona lib. 35. glos. 4. tit. 3. lib. 1. Recopil. Parlad. sequicenturia diff. 9. §. 1. Carol. de Graff. effect. 3. Azor. instit. mor. par. 1. lib. 5. cap. 12. Rodriq. in compend. qq. Reg. resol. 63. Bonacin. de censur. in Bull. Cœn. content. disput. 1. q. 16. sect. 1. Duard. in Bull. Cœn. can. 15. quæst. 18. Tambur. de iur. Abbatiss. tom. 1. disp. 15. quæsit. 20. & seq. Squill. de priuileg. Cler. cap. 8. num. 1. Layman. Theol. moral. lib. 4. tract. 9. cap. 8. Quarant. sum. Bullar. verb. vectigal, Petr. Antibol tract. de munerib. par. 2. Remig. Gonriz. de charit. subsid. q. 16. Suar. disp. 25. de censur. sect. 4. Belluc. Specul. Princ. rubr. 46. §. donum, §. restat, & §. sunt & alia,* Dian. *tom. 1. tract. 2. de immun. resol. 1. & res. 35. & 36.* P. *Thesaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. immunitatem, cap. 4. Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39.* & alij communiter. Et cum materia

ria sit satis per alios tractata, notanda sunt pauciora.

1 Nota primo, hac immunitate a Gabellis, & alijs oneribus secularibus gaudere omnes Clericos, siue in Sacris, siue in Minoribus, etiam primæ Tonsuræ, vt in hoc *text.* & in *cap. aduersus, eod. tit. Trentacinq. var. resol. lib. 1. tit. de iur. Fisci, resol. 5. n. 7. & seqq. Squill. de priuil. Cler. cap. 8. num. 7. Vulp. in prax. cap. 12. num. 1.* & alij communiter. Quod procedit, etiam si sint excommunicati, suspensi, interdicti, irregulares, vel verbaliter degradati, quia ob id Clericatum non amittunt, *Duard. in Bull. Cœn. can. 18. q. 14. numer. 3. Bonacin.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. num. 15.* vbi *nu. 16.* inuenies quid dicendum, quando Clericus non habet requisita, per *Concil. Trid. sess. 23. de refor. c. 3.*

2 Clerici Côiugati Orientales, qui Græci nuncupantur, gaudent hac immunitate, & exemptione a Gabellis, & oneribus secularibus, est commune apud omnes, docet *Quarant. cit. verb. vectigal,* circa *princ. ip. Camill. de Curt. in diuer. feud. p. 2. cap. 2 num. 90. Carol. de Graff. de effect. cler. effect. 3. nu. 46.* imo eorum legitimæ Vxores eadem immunitate gaudent, *Masul. ad Capyc. dec. 76. de Graff. cit. loc. num. 137. & num 133.* Quid de filijs eorum. Quid dicendum de Clericis Coniugatis Latinis, vide eosdem DD. & *Bellect. in cit. §. 2. num. 2. Duard. cit. cap. 18. q. 13. Squill. cit. cap. 8. num. 9.* vbi *num. 10.* quid de Clericis Bigamis, *Tap. de iur. Regn. lib. 1. tit. de Episc. & Cler. num. 30. Ciarlin. controuer. for. cap. 53. n. 5.*

3 An Familia Clericorum gaudeat exêptione a Gabellis, & oneribus prædictis, præsertim parentes, & famuli, qui de bonis eorundem Clericorum viuunt, vide *Carauit. super rit. 46. num. 7.* doctiss. ac religiosiss. *Squillant. d. cap. 8. num. 19. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 39. n. 21.*

4 Item hac eadem immunitate, & exemptione a Gabellis, & oneribus secularibus gaudent Hospitalia, quæ loca religiosa sunt, & fundata Episcopi auctoritate, *Felin. in cap. de quarta, de præscrip. nu. 3. Paris. cons. 50. num. 36. lib. 2. Couar. libr. 2. var. resol. cap. vlt. num. 4. Tiraq. de priuileg. pia caus. in præfat. pag. 3.* & dicitur religiosum semper, quod apparet fuisse erectum auctoritate Episcopi, ex *text. in cap. ad hæc,* vbi *Abb. de Relig. dom.* vel si non appareat de auctoritate prædicta; dicitur Religiosum, si habet Oratorium, siue Ecclesiam annexam cum Altaribus, & Campanili, & ibi diuina celebrentur, & mortui sepeliantur. Item si Episcopus in eo exerceat iura Episcopalia, & ex alijs, quæ refert *Mascard. de probat. 2. par. conclus. 869. per tot.* late *Ricc. in prax. 3. par. resol. 126.* vbi concludit, Hospitalia nunquam teneri ad Gabellas, etiam si vendant.

5 Vlterius Confraternitates de eorum bonis, quæ in totum sunt consumanda ad pios vsus, & quando Confraternitates sunt vnitæ Ecclesiæ, vel Hospitali, ita vt bona dicantur illius Ecclesiæ, vel Hospitalis, non soluunt Gabellas, Collectas, & alia onera secularia, prout late defendit post multos per ipsum relatos, *Ricc. in prax. resol. 127. 3. part. secund. vlt. impress.*

6 Similiter eximuntur ab hac obligatione soluendi Collectas, Gabellas, Datia, & alia onera secularia Regulares omnes vtriusq; sexus, probant *Tambur. de iur. Abbatiss. tom. 1. disp. 15. quæsit. 20. & sequ. Rodriq. in compend. qq. Regul. resol. 63. n. 29. Molin. tom. 3. de iustit. disput. 671. num. 1. Lezan. in sum. verb. Gabella, nu. 7. Bertach. de Gabell. 7. par. princ. num. 56. Flores de Mena var. lib. 2. q. 21. num. 198. Laurent. de Franch. de controuer. inter Episc. & Regul. q. 48.* Et quid dicendum de Nouitijs, qui Ordinibus non sunt insigniti, vide *Molin. cit. loc.* & latius *Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. num. 23.*

7 Oblati quoque, & Conuersi, qui se, & sua obtulerunt Monasterio, aut Ecclesiæ seculari in perpetuum, & mutarunt habitum, ac promiserunt illum non deserere, incedunt tonsorati, & a Superiore admissi religiose viuunt, dicuntur proprie personæ Ecclesiasticæ, & gaudent priuilegio Fori, & exemptionis a Collectis, Gabellis, & alijs oneribus secularibus, notat *Lasar. de Gabell. cap. 1. num. 89. Iul. Ferret. eod. tract. de Gabell. num. 556.* quos refert, & sequitur *Ricc. cit. loc. resol. 128.* vbi *num. 3.* idem dicit de Heremitis, qui habitum, & vitam secularem mutarunt, regulariter viuunt, & alicui Superiori subijciuntur, & speciali obligatione, & quasi traditione per Episcopum alicui Ecclesiæ, vel loco sacro dicati sunt; nam personæ Religiosæ dicuntur, & gaudêt priuilegio prædicto, sequitur *Barbos. cit. cap. 39. num. 25.*

8 Fratres, & Sorores tertij Ordinis Sancti Francisci, & Sancti Dominici si habitum Religiosum gestant, collegialiter viuunt, & claustraliter inhabitant, gaudent hoc priuilegio exemptionis a Gabellis, & oneribus secularibus, *Gutier. de Gabell. q. 95. num. 5. & seq. Auend. de exeq. mand. lib. 2. cap. 14. num. 28. Gratian. discept. for.*

cap.

cap.224.num.34.& cap.363.num.29. & statutum esse per Regias Leges in Hispania, testatur *Barbos.de iur.Eccles.lib.1.cap.39. num.24.*

9 An vero Milites Religiosi, puta Sancti Ioannis Hierosolymitani, S.Iacobi, Calatrauæ, Alcantaræ, Christi, & similes, gaudeant immunitate, & exemptione a Gabellis, & tributis Laicorum, & pro quibus Bonis, & Commendis vide adductos per *Barbos.cit.loc.n.26.& 27.*

10 Ampliatur, suprapositam exemptionẽ a Gabellis, Tributis, & Exemptionibus secularibus procedere viuo Clerico, & Ecclesiastica persona, & eo mortuo dum hæreditas iacet, quia hæreditas iacens representat personam defuncti, *l. hareditas, ff. de acqu.rer.dom. l.non minus, ff.de hered. instit. & l.mortuo, ff.de fideiuss.* defendit *Ricc.in prax. 3.par.resol. 129.* testans sic vidisse seruatum.

11 Nota secundo, non teneri Ecclesiam, Clericos, & alias personas Ecclesiasticas registrare, seu reuelare eorum bona, si Vniuersitas, aut alius Superior secularis faciat æstimum, ac registrum de omnibus bonis, gratia maioris indicationis Collectarum; semper enim quod quis est notorie, simpliciter, & ipso iure exemptus, vt est Clericus, & Ecclesia, res etiam exemptas non tenetur registrare, secus est in seculari exempto ratione priuilegij, prout distinguit *Bart. in l.interdum, §.Diuus quoque, ff.de public. & vectig.* quem sequitur *Ricc.in prax.3.par.resol.130 versic.ex quibus.* Immo si bona, ex quo fuerunt in posse Laicorum, reperiuntur in æstimo Communitatis, seu Catastis, & allibrata reperiuntur; statim ac ad personas Ecclesiasticas quocumque titulo peruenerint, eximuntur ab onere Collectarum, ac de catasto, seu æstimo sunt delenda, iuxta opinionem *Bart.cons.180.nu.3.& 4.lib.1. Felin.in cap.Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, n.76. de constit. Paul.in l.inter debitorem, nu.4.* post *med.ff.de pact.*

12 Verum quandoq; Ecclesia, siue Ecclesiasticæ personæ tenentur ad onera imposita rebus, priusquam ad eas peruenerint; quando scilicet onera sunt vera, realia, ipsis fundis infixa; & imposita sunt bonis propter bona, non autem personis propter bona, quando sunt perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus caussis vrgentibus, & illis cessantibns remouenda, ita Canonistæ omnes in *cap.1.* hoc *tit.de immunit.Eccles. lib.6. Felin.cons.46. in 4 dub. Bellec.disq.cler.p.1. tit.de exempt. cler.& eorund.bonor.§.3.num.1.& 2.l.de his,* & ibi *Bart. C.de Episcop. & Cler. Bald. in l.fin.num.2.C.fine cens.vel reliq.* quia onus reale afficit quemlibet successorem, *Boer.dec.182.num.16. Afflict.dec.95.nu.2. Osasch.decis.136.num.2.* vbi testatur de communi, voluit etiam *Duard.in Bulla Cœn.Dom.can.18.q.6.nu.6.& 9. Carlin. controuer foren.cap.103.num.21.cum seqq.* vbi dicit, sententiam esse communem vsu receptam, & sine controuersia, *Caual.com. contra comm.q.899.num.106.* & secundum hanc opinionem iudicauit *Rota in Brundusina Gabellæ 13.February 1604.coram D.Penia,* & hanc decisionem pluries sequutam fuisse *Sac.Congreg.* super controuersiis iurisdictionalibus testatur *Barbos. de iur.Eccles lib.1.cap.39 num.59.* vbi refert verba *dec. Rot. cit.* & alia multa cumulat.

13 Quando vero onera prædicta non essent ordinaria, & perpetua, sed variabilia, prout sunt descriptiones, quæ nũc hodie ad finem imponendi Collectas, & tunc statim ac bona ad manus Ecclesiasticorũ perueniunt, corruit onus, *cap.non minus rint 10. q.1.cap.1. de immunit.Eccl. Ias.in l.qui filiabus, num 13.ff.de legat.1. Bart.cons.180. num.3.& 4. & in l.placet, in 1.lect.num.3. & in 2.lect.num.1. & 15.* vbi etiam *Bald. num.4. Aret.num.3. Castr.num.8. C.de sacrosanct. Eccles. Carauit. super rit. 229. num.3.4 & 5. Afflict.in Constit.Reg Neap. lib.1. rubr.32. num.4. Thesaur.decis.234. num.2.& 4.Osasch. dec.36. num.1.* qui testatur de veriori, & magis recepta opinione, & alij multi, quos lata manu cumulat *Bellet.disq.cler.1.p. tit. de exemp. cler.& eor. bon. a muner.publ. §.3.num.3. Ricc.in prax. 3.par. resolut.134.* qui dicit, quod onera fiscalia tanquam imposita pro solido, & libra, non sunt perpetua.

14 Similiter, & multo magis quando onera sunt mere personalia non transeunt ad Clericos cum ipsis bonis, tãquam ad personas non subditas, *Barbos.cit.c.39. n.59. vers.a fortiori,* post *Sperel.dec.35.n.7.Boss. tit.de Princ.num 100.in fin. Surd.cons.307. num.34.& 68. volum.3.* apud quos inuenies quid dicendum de onere imposito pro salario Prætoris, Medici, Magistri Grammatices, Satellitum, & cæterorum Officialium.

15 Nota tertio, quod Clerici possunt vendere absq; obligatione soluendi Gabellas, vina, olea, ac similes fructus collectos ex agris Patrimonialibus, vel Beneficialibus, non solum in pondere magno, seu ad grossum, sed etiam ad minutas mensuras, ita *Bertach.tract.de Gabell.par.7.col.4. vers.*

vers. an autem, Rolan. a *Vall. cons.* 71. *nu.* 9. *lib.* 4. *Quaran. sum. Bullar. verb. vectigal, in addit.* 1. incip. *additio firmissima, Carol. de Graff. de effect. cler. effect.* 3. *num.* 130. *Valasc consult.* 131. *num.* 6. *Aquill. de priuileg. cler. cap.* 8. *num.* 38. & ratio est, quia conceditur Clericis facultas distrahendi redditus suorum bonorum in quascumq; personas, *Couar. lib.* 2. *var. cap.* 6. *nu.* 4. *Auend. de exeq mand. par.* 1. *cap.* 4. *num.* 37. nec per hoc Clericus dicitur negotiari, vt probat *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 34.

16 An vero emptor pro bonis a Clerico, vel alia Ecclesiastica persona emptis, teneatur soluere Gabellas, vel alia secularia onera, vide *Bellet. disq. cler. cit. loc.* §. 8. *n.* 2. *Carol. de Graff. de effect. cler. effect.* 3. *n.* 87. qui multos alios citant. Et quid dicendum, si Clericus vēditor promiserit merces transferre ad domum emptoris, *Genuens. practicab. Eccles. q.* 213. *Gutter. de Gabell. q.* 43. *num.* 5. Et quid quando immunitas esset realis, an transiret ad emptorem, *Bertach. de Gabell. par.* 7. *num.* 1. *in fin. Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap.* 169. *num.* 7. Et quid quando exigendo Gabellam ab emptore Laico, exigeretur indirecte a Clerico, *Genuens. cit. loc. nu.* 3. *Ciarlin. controuer. for. c.* 22. *n.* 9.

17 Conductores, & Coloni Clericorum, & Ecclesiarum, an gaudeant exemptione a Gabellis, & alijs oneribus secularibus pro fructibus perceptis ex bonis Clerici, vel Ecclesiæ, vide late adducta per *Bellet. disq. cler. tit. de exempt. cler. & eorum bon.* 1. *par.* §. 7. & 8. *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 32. *Carol. de Graff. cit. effect.* 3. *num.* 92. vbi *num.* 77. habetur, quid dicendum de emphyteota, *Bart. in l. si penes, num.* 1. *de agric. & cens. lib.* 11.

18 Aduerte, quod quando Clerici habent immunitatem taxatam a Gabellis, quæ Neapoli dicitur, *Franchitia*, possunt illam in totum, vel in partem libere vendere, vt comprobat communis vsus, & tenet *Quarant. sum. Bullar. verb. vectigal, in addit* 1. incip. *Aadit firmissima*.

19 Quæritur hic obiter, an Clerici teneantur soluere ius pascui, seu fidæ, & diffidæ in locis Baronalibus pro animalibus, quæ in territorijs feudalibus tenent, vel in alijs pascuis Vniuersitatis, omnibus ciuibus communibus.

Resp. posse Clericos libere immittere eorum animalia ad pascendum in dictis pascuis Vniuersitatis absque obligatione soluendi fidas, & diffidas; quia licet dicta pascua quoad dominium, & proprietatem sint ipsius Vniuersitatis, vt tradit *Couar. pract. qq. cap.* 37. *col.* 2. *in princ. Vincent. de Franch. dec.* 197. *num.* 12. post *Rip. respons.* 93. *Surd. cons.* 65. sub *num.* 17. *Caualcan. dec.* 1. *num.* 5. & *num.* 45. *par.* 5. *Camill. de Curte in* 3. *par. diuer. iur. feud. num.* 78. *in med fol.* 107. Nihilominus quoad vsum sunt ipsorum ciuium, & vnusquisq; potest ad sui libitū illis vti pro eorū animalibus dapascendis, vt tradunt omnes, *Oldrad. & Alber. in l. in tantum, §. Vniuersitatis, ff. de rer. diuis. & in l. item veniūt §. fin. ff. de pet. hered. Borrell. cons.* 9. *num.* 9. & *seqq. & cons.* 26. *nu.* 54. *Bertran. cons.* 293. *Surd. cons.* 65. *num.* 7. & sub *num.* 8. & 17. & *cons.* 59 *num.* 9. & 13. & Clerici degentes in Ciuitate, tanquam ciues veniunt appellatione Populi, *Bart. in l.* 1. *num.* 11. *ff. ad municip. Surd. cons.* 301. *vol.* 3.

20 Quæritur secundo, an Clerici exteri in loco, in quo habent Beneficium, teneātur soluere fidas prædictas pro eorum animalibus, quæ mittunt ad pascua, in quibus ciues habent ius pascendi.

Resp. responsionem ad quæsitum pendere ab alio dubio, an Clerici dicantur ciues illius loci, in quo habent Beneficiū. In quo dubio affirmatiue dicendum est, per *text. in cap. cum nullus, de tempor. ord. in* 6. vbi licet non possit promoueri quis ad Ordines ab Episcopo alienæ Diœcesis, nihilominus id fallit in Episcopo loci, in quo quis habet Beneficium, quasi videatur ciuis eiusdem loci. Item probatur, nā Miles positus ad exercendam militiam, in aliquo loco, efficitur ciuis illius loci, *l. municeps aesinit, §. fin. ff. eod. ad municip.* ergo a simili præpositus regimini alicuius Ecclesiæ illius Militiæ ratione ciuis efficitur, faciunt dicta per *Boer. decis.* 260. *num.* 20 *Carol. de Graff. de effect. cler. in præludi num* 269. qui clare dicit, Clericum effici ciuem illius loci, in quo possidet Beneficium, ibiq; gaudere omnibus priuilegijs, prærogatiuis, & cōmoditatibus, cœteris ciuibus concessis. Igitur cum Clerici dicantur ciues loci Beneficij, vti cœteri ciues non tenentur soluere fidas. Sed melius dicendum est cum *Felin. in cap dilectus il* 2. *de rescript.* si Beneficia obligant Beneficiatos ad residentiam, Clerici illa obtinentes dicuntur ciues loci Beneficiorum; si vero Beneficia sunt simplicia, & non obligant ad residētiam, Clerici exteri illa possidentes, non dicūtur ciues eorundem locorum; & proinde sicut & cæteri exteri tenentur ad soluendum fidas, & diffidas: hanc distinctionem in proprijs terminis tenet nouissime *Don. Anton. de Marin. quotid. resol. cap.* 200. *n.* 10.

Du-

Dubium potest esse in his terminis, quid dicendum si Vniuersitas vendat hæc pascua pro soluendis Gabellis, vel alijs suis oneribus; & deinde emptor admittat animalia ad pascendum soluta aliqua mercede, an Clerici teneantur illam soluere. Et dicendum est si pascua sunt propria ipsius Vniuersitatis, non tamen communia ciuium Clericorum, & Laicorum, & tunc si Clericus velit mittere animalia ad ibi pascendum, tenetur soluere Vniuersitati, vel eius emptori, sicut cœteri ciues, cum pascua non sint ipsorum ciuiũ, sed Vniuersitatis, *Ias.in l.placet, in 1.lect. sub num.19. vers. aduerte tamen, & in 2.lect.num.25.C.de sacrosanct.Eccl. Abb. cons.6.lib.1.in 1.cas. dist.* late *Garz. Mastrill.dec.49.per tot.libr.1.* faciunt dicta per *Vincent. de Franch.decis.197. num 9. Camill.de Curte 2.par diuer.iur.feud.n.78. in med.fol.107* tenet *Remig.de char.subsid. q.61.num.59.in 15.tom.tract.par.2.Bellet. cit.loc.§.6.num.4.*

Si vero pascua sunt Vniuersitatis quoad vtilitatem ciuium, & communia Laicorum, & Clericorum, & tunc Laici vendendo pro subleuandis eorum oneribus, an possint præiudicare Clericis, vide distinctionem traditam per *Abb. in cit.cons. 6. lib. 1.* Quid dicendum si pascua sunt communia de Vniuersitate Laicorum, & Clericorum vti ciuium, vide eundem *Ab. & Capyc.dec.152.Vincen.de Franch.dec.2. num.1.24.& 25.& dec.197.num.9.& seqq. Mart.dec.780.n.4.*

22 Nota quarto, quod Clerici, & Ecclesiasticæ personæ sunt immunes a solutione vectigalium, seu pedagiorum, & ab omni onere, quod soluunt itinerantes in passibus pro rebus, quas deferunt ad propriũ, & familiæ vsum, vt in *Clem.præsenti de censib.* notat *Bart. in l.1.in fin.C.de mut.& in quo loco, libr.10.Bald.in l.placet, C.de sacrosanct.Eccl. Felin.in cap.Ecclesiam, de constit.num.106.* late *Bellet.disq.cleric. cit.loc.§.6.*vbi *num.1.circa med.* docet, qui veniant appellatione familiæ Clerici in hoc casu.

23 An autem sit immunis Clericus a pedagijs, & vectigalibus, & ab alijs solutionibus passuum, quando illa soluuntur pro refectione viæ, siue pontium, quibus vtũtur etiam Clerici transeuntes cum eorum curribus, & iumentis, vide *Felin.in cap. Ecclesia cit.Carol.de Graff.de effect.cleric. effect.3.num.266.Bonac.tom.2. de restit.in particul.disp.2.q.9.punct.2.num.3. Dian. tom.1.resol.38.Bellet.cit.loc.§.2.*& patebit ex inferius dicendis.

24 Dubitatur, si Clericus non tenetur soluere Gabellas in passu pro re, quam ad suum vsum defert, teneatur saltem res, quas ducit, ostendere Gabellario.

Resp. pro publico bono, & ne fraudes committantur, quod tenetur illas ostendere, dummodo ad ostensionem Gabellarius non inferat vim Clerico propria auctoritate; & si differentia oriatur inter Clericum, & Telonarium, cuius sit res, quam Clericus ducit, standum esse iuramento ipsius Clerici, vel eius famuli rem ducentis, deferendum Clerico per Iudicem ipsius Clerici; & si Iudex de facili adiri non possit; potest Clericus sponte de per se iurare, & hoc nisi qualitas personæ Clerici aliud suadeat, vt quia est persona infimæ conditionis, vel conuictus de mendacio, tenet *Carol.de Graff.cit.eff fect.3.num.257. & seqq. Nauar.Roland. Campanil.*& alij, quos citat, & sequitur *Quarant.sum.Bullar.verb.vectigal. cit.loc.*

25 Nota quinto, quod solent quandoque DD. restringere libertatem Clericorum a Gabellis, & Collectis, & est quando imponuntur pro subleuanda necessitate communi tam Laicorum, quam Clericorum; tunc enim dicunt teneri Clericos illas soluere, & rationem afferunt, quia cũ ex eis omnes sensiant commodum, & vtilitatem, sequitur necesse, quod omnes teneantur contribuere, *Remig.de Gon.tract. de charit.subsid. q.62. num.36.& 45. in 15.tom.tract.diuers. part. 2. fol.mihi 189. Ossasch.dec.68.num.5. & decis.181.num.6. Rip.resp.20.n.5.& seqq. Menoch.cons.800. num.3.9.& 12.lib.8. Isern.in cap.1. verb. illicitas num.36.de pac.iur.firman.* vbi etiã *Afflict.num.23. Cened.collect. canon.153. num.3.lib.2.* qui alios allegat, *Carol.de Graf.cit.effect.3 num.200.& seqq.* vbi plures adducit *Bellet.cit.par.1. tit.de exempt. cler.§.2.Quarant.sum.Bullar. verb.vectigal, vers.item Bulla, Barbos. de iur.Eccles. lib.1.cap.39.num.40.& seqq.* Alij vero tenent, nec etiam in hoc casu teneri Clericos ad solutionem prædictorum onerum, præsertim *Abb.cons.3.lib.1.Borrel.cons.74. num.44 & seqq.* & cœteri, quos refert *Carol.de Graff.cit.loc.n.204.*

Et licet prima opinio videatur admissa a maiori numero DD. tamen communiter dicunt illam non procedere, nisi cõcurrentibus pluribus requisitis, quorum vno deficiente, Clericos non teneri. Primo, quod onera sint imposita ex mera necessitate communi, secus si ex voluntate. Secundo, quod necessitas sit vrgens, & præsentanea. Tertio, quod facultates Laico-

V

eorum non sufficiant, & in subsidium. Quarto, quod contributio fiat consulto Romano Pontifice. Quinto, requiritur consensus ipsorum Clericorum, & Episcopi. Sexto, quod necessitas principaliter,& immediate tangat Clericos. Septimo, & quod talis necessitas sit Clericorum,& Laicorum simul. Octauo, quod pecunia ex impositione redigenda erogetur ad vsum talis necessitatis communis, ita explicant DD. communiter, præsertim *Carol. de Graß. cit. effect. 3. num.* 206. vsque ad 247. Idque procedere dicunt non solum pro communi necessitate, sed pro communi vtilitate, & probatur aperte ex hoc *tex. cap. non minus*, ibi, *communes vtilitates, vel necessitates, vbi Laicorum non suppetunt facultates*, imo sufficere communem pietatem, defendit *Innoc.* in hoc *tit. cap.*

Aduerte, quod requisita prædicta debēt necessario præcedere ipsam impositionē onerum, ita *Ricc. in prax. res.* 134. *n.* 2. 3. *p.* vbi multa inuenies ad hanc materiam, & in particulari, quod in hoc casu Clerici non possunt compelli, nisi per Episcopum, vel alium Superiorem Ecclesiasticū legitimum, *Bald. in l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccl. num.* 4. *vers. ad hoc, Innoc.* in hoc *cap. non minus, num.* 6. *& Abb. n.* 18. *vers. dicit tamen, Bellet. cit. loc. §.* 2. *num.* 9.

26 Ex dictis collige, an Clerici, & Ecclesiasticæ personæ teneantur ad solutionē Gabellarum, & Impositionum deseruientium pro reparatione agerum fluminis, vel propter bellum, & periculum imminentis incursionis; pro custodia murorum, vel pro obtinenda, vel manutenenda pace, aut pro satisfaciendis grassatoribus ne aggrediantur territorium, de quibus exemplis vide *Carol. de Graß. cit. effect.* 3. *num.* 209. *& seqq. Bellet. cit. §.* 2. *& Barbos. de iur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 39. *& seqq.* vbi inuenies, an Clerici teneantur ad solutionem onerum impositorum pro custodiendis nemoribus, prædijs, vineis, vel pratis, & agris, & propter famem, vel pestem. Et an etiam teneantur, si impositio est pro solutione Medicorum Communitatis, vel pro refectione putei communis, vide *Bellet.* vbi supra, *§.* 6. *num.* 6. *&* 7.

27 Nota sexto, Clericos non excusari a solutione Gabellarum pro rebus, de quibus negotiantur, probatur ex *text. in c. quamquam, vers. quos non causa negotiandi, de censib. in* 6. *& in Clement. præsenti*, & ibi *glos. verb. non negotiandi, eod. tit. de censib.* & hoc in pœnam negotiationis ipsis Clericis prohibitæ, notant communiter DD. quos omnes referunt *Carol. de Graß. cit. effect.* 3. *num.* 175. *Bellet. vbi supra, §.* 4. *Barbos. alleg. cap.* 39. *num.* 63. *& seq.* quod intelligitur de rebus, quas Clericus tenet sub mercatura, ac negotiatione mere lucratiua, quæ fit emendo, & vendendo; vnde si Clericus venderet fructus sibi quæsitos ex bonis Patrimoniali bus, vel Beneficialibus, non diceretur negotiator, nec teneretur ad Gabellas, ita distinguit *Quarant. sum. Bull. verb. vectigal, versic. tertio quatenus*, sequitur *Ricc. in prax. resol.* 133. *num.* 1. *& seqq.* 3. *par.* & quandocumque Clerico permissa est emptio, & venditio, non tenetur soluere Gabellam, *Barbos.* qui alios citat *dict. cap.* 39. *num.* 64. vbi *nu. seq.* resoluit, an teneatur Clericus ad solutionem Gabellæ in prædicto casu ante trinam monitionem, *Ricc. in prax.* 3. *par. resol.* 133. *num.* 3.

28 Hinc si Clericus lucri causa aliena prædia conduceret, teneretur soluere Gabellas, secus si id faceret pro sua, & familiæ sustentatione; tunc enim ei permittitur, & consequenter eximitur ab onere soluendi Gabellam, tenet *Quarant. cit. loc.* post *Molin. de contract. disp.* 342. sub *num.* 7. aduertit *Bellet. cit. §.* 4. *n.* 6.

29 Aduerte, quod ad finem reputandi Clericum negotiatorem, & obligatum ad onera Gabellarum, non sufficit vnicus actus negotiationis, sed plures actus emptionis, & venditionis requiruntur, habetur ex *glos. & Bart. in l.* 1. *§. licet, vers. omnes, ff. de trib. act. Abb. & Rip. in cap.* 1. *de iud. Quarant. cit. loc. vers. limitatur deniq.* Contrarium defendit *Ricc. in prax.* 3. *par. cit. resol.* 133. *num.* 4. nempe sufficere vnicum actum quoad solutionem Gabellarum, secus quoad solutionem Collectarum, in quibus requiruntur plures actus negotiationis.

30 Nota septimo; Clericos teneri ad solutionem Gabellarum, & Collectarum pro rebus, quæ eis fuerunt legatæ, vel donatæ, cum expresso onere soluendi Gabellas, & Collectas, alias illas dimitteret, ita tenent *Anchar. Felin. Duen.* & alij adducti per *Ricc. cit. resol.* 133. *num.* 6. Hinc est, quod si Clerico fuerit concessum feudum cum expresso pacto soluendi Gabellas, & Collectas, teneretur illas soluere, *Io. Fab. in l. placet, num.* 8. *C. de sacrosanct. Eccl. Duen. regul.* 99. *fall.* 8.

31 Nota octauo, quod dicunt alij, Clericū, qui in fraudem Collectarum, & Gabellarum assumpsit habitum clericalem, teneri ad Gabellas, & Collectas, ita *Quarant. sum. Bull. verb. vectigal, versic. eandem limita*

missa per Concil. Trident. sess. 23. cap. 4. disponens non esse clericandum, qui id petit, vt seculare iudicium effugiat. Sed verius dicendum est cum *Diana* post assumptionem habitus, vt supra, Clericum etiã esse liberum a prædictis oneribus, maxime cum fraus in dubio non præsumatur, nisi probetur, ad *text. in l. 1 ff. pro soc.*

31 Nota nono, Clericum, cui in fraudem Gabellarũ, & Collectarũ fuerunt donata bona a patre, fratre, vel alio, tenetur ad illas, *Bart. cons. 180. n. 3. lib. 1. Duen. reg. 100. nu. 5.* quæ non procedunt, quando pater, vel alius donaret Clerico animo transferendi dominium, & donatio non esset immoderata, & vltra virilem, quamuis causa impulsiua fuerit, vt non solueret Collectas; cum enim in hoc casu sit vera donatio, Clericus nõ tenetur ad collectas, qa causa motiua ad instar causæ sine qua nõ, nõ vitiat actũ, tenet *Quar. cit. loc.* idq; probat a simili de iure congruo, quod excluditur per donationem veram, licet causa impulsiua ad illam faciendam fuerit euitare ius congrui, iuxta *Const. Regni, Sancimus.*

33 Probatur fraus in donatione facta Clerico; quando pater, vel alius donans præcedere fecit albaranum, in quo Clericus declarauit tenere rem donatam nomine donantis, quo casu cum ficta sit donatio, tenetur integre restituere Vniuersitati omnia damna, *Quarant. cit. loc.*

Præsumitur etiam fraus in hoc casu, si frater donauerit Clerico totam suam portionem, vel alias donatio esset omniũ bonorum, argum. *text. in l. omnes, §. 1. ff. de his, quæ in fraud. cred.* cum non sit verisimile, quod quis se spoliet omnibus bonis suis, *l. cum de indebito ff. de probat. Specul. lib. 4. tit. de cler. coniug. num. 17.* qui dicit, quod ad præsumendam hanc fraudem, debet inspici causa, propter quam fit donatio, & personarum donantis, & donatarij qualitates, & conditiones, & de donatione omnium bonorum idem tenet *Bar. in l. post contractum, num 2. ff. de donat. Afflict. dec. 370. n. 13. Alex. cons. 55. num. 5.*

Nec caret etiam suspicione fraudis, & simulationis donatio maioris partis bonorum, ita ex multis comprobat *Becc. consil. 52. num. 54. Honded. cons. 46. num. 17. & 18. lib. 1. Ruin. cons. 130. num. 7. libr. 1.* sequitur *Gratian. discept. forens. cap. 479. num 69.*

Similiter præsumitur simulatio, & fraus quando pater, vel frater donando filio, reseruauit sibi administrationem bonorum donatorum, quæ respectu filij non est necessaria, & quoad fratrem est insolita, vnde arguit simulationem, cum ex his, quæ communiter non fiunt, talis præsumptio oriatur, *l. etiam, C. de iur. dot. l. matri, C. de probat.* & in terminis *Hond. cons. 46. num. 18. Bec. cons. 52. num. 77.* post *Castr. cons. 58. num. 9. vers. suadet, lib. 2. Aymon. cons. 40. n. 2. & cons. 6. n. 23.*

Vlterius præsumitur ficta donatio, & in fraudem, si donator reseruauerit sibi facultatem reuocandi donationem ex quacumq; causa probanda per solum ipsius iuramentum, ex quo plene dicitur, quod voluerit ficte donare, cum faciliter possit talem reuocationem facere suo arbitrio, non se adstringendo dispositioni iuris communis admittentis causas legitimas reuocãdi similes donationes, quas voluit donator obseruare, ita loquitur *Gratian. discept. for. cap. 479. num. 71. vers. vltimo facit.*

Valida est etiam coniectura fraudis, & simulationis in donatione, quando donãs retinuit possessionem bonorum donatorum, cum ex hac retentione, & continuatione possessionis lex præsumat simulationem donationis, maxime quando hoc opponitur a tertio, puta ab Vniuersitate, vel alio creditore; non obstante, quod in instrumento donationis adsit clausula, *precarij*, per quod licet possit dici mutata causa possessionis, incipiendo possidere ex noua causa, quia hoc respectu tertij non habet locum, sed solum respectu contrahentium, ita *Soc. cons. 264. col. 2. ante med. vers. septimo. & vltimo arguitur, & vers. sed ad promissa respondeo, lib. 1.* post *Bart. cons. 65. in princ. lib. 1. & cons. 81. n. 9. eod. lib. Card. Mant. de tacit. & ambig. conuent. lib. 13. tit. 36. num. 9. & 10. Aret. consil. 159. num. 12* per *text. in l. sicut, § superuacuum ff. quib. mod. pign. vel hypot. solu. Corn. cons. 203 num. 6. lib. 3.* Nec suffragatur Clerico donatario ad excludendam Vniuersitatem petentem Collectas, dicere, possessionem remansisse apud donatorem per ignorantiam, negligentiam, aut imperitiam, vel simplicitatem, cum simulatio, & fraus facilius præsumantur, quãdo agitur de præiudicio tertij, *Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. libr. 13. tit. 36. num. 15. Gratian. discept. for. cap. 479. num. 64.* Sed aduerte, quod quando contra Clericum, qui est in possessione bonorum donatorum, est agendum pro declaratione simulationis, vel fraudis, est conueniendus coram Iudice Ecclesiastico, per Regulam absolutam, Actorem sequi forum Rei.

34 Obserua, quod licet ratione fraudis bona donata Clerico non liberentur ab onere soluendi Gabellas, & Collectas; nihilominus si vere Clericus sit promotus ad sacros Ordines, ad titulum dictorum bonorum donatorum, nec titulus est excessiuus, quia bona, ad cuius titulum quis est ordinatus, gaudent priuilegijs, quibus gaudent alia bona Ecclesiastica, liberantur a prædicto onere, ad dicta per *Menoc. de recup. poss. remed. 15. nu. 21. Steph. Grat. discept. foren. cap. 159. num. 27. Ca auit. super rit. 229. num. 5. Nouar. quæst for. p. 1. quæst. 72. num. 3. & seqq. Couar. lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 4. Mart. de iurisdict. par. 4. cent. 1. cas. 12. num. 45. Bellet disquis. cler. 1. par. tit. de exempt. cler. & cor. bonor. §. 5. num. 9.*

Immo etiam secundum terminos Constitutionum huius Regni, bona donata ad finem promouendi ad sacros Ordines sunt libera ab omni onere ab ipso die donationis, & ante promotionem, vt aduertit *Quarant. sum. Bull. verb. vectigal. vers. ea l m limita*, circa *med. limit. 3. Dian. tom. 1. tract. de immunit. Eccles. resolut. 42.* & ratio est, quia prædicta bona iudicantur Ecclesiastica, *F lin. in cap. Ecclesia, num. 10. de constit. Dec. in cap. Episcopus, num. 20. de præb. Nauar. cons. 5.* sub *num. 1. de immunit. in nou. Bald. tit. de pac. constit. glos. 6. in princ. vers. ex his apparet, Vasqu. de success. creat. lib. 1. §. 22. num. 43.* Ricc. *dec. 209. num. 1. par. 2. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. q. 5.*

35 Diximus, Clericos ex fructibus bonorum suorum Patrimonialium, vel Beneficialium non teneri soluere Gabellas, & Collectas, vel alia onera secularia. Hic aduertendum est, quod Clerici vendentes fructus prædictos tenentur illos iusto pretio vendere, alioquin si pluris vendant, quam res æstimantur, peccant, & tenentur ad restitutionem quoad illud plus, *Molina de iust. tract. 2. disp. 364. n. 14. Vincen. de Franch. decis. 9. num. 3. Carol. de Grass. de effect. cler. effect. 2. num. 266. Sot. 4. sent. dist. 25. q. 2. ar. 2. col. 4. vers. quarta conclusio.* Eodem modo tenentur illos cum iusta mensura, & approbata vendere, quia norma ponderum, & mensurarum non est excedenda, *l. modios*, C. *de suscept. Præp.* Imo si contrafaciant, condignis pœnis ab Episcopo sunt puniêdi, *Carol. de Gras. eit. 10e. effect. 1. nu. 945. Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 39. num. 51.* vbi *num. 49. & 53.* inuenies, an Clerici vendentes res suas, teneantur seruare statuta Laicorum taxantia iusta pretia rerum.

36 Nota decimo, Clericos cogi non posse ad hospitandum milites, *text.* est in *l. 1. C. de Episcop. & Cler.* vbi *gl. & DD. Mart. de iurisdict. par. 4. cent. 1. cas. 85. num. 9. Io Franc. de de ponte de potest. Proreg. tit. 1. §. 6. num. 54.* & an possint cogi pater, fratres, vel alij consanguinei cum Clericis in eadem domo habitantes, vide *Squill. de priuileg. cler. cap. 9. num. 4. Molf. in sum. Theolog. mor part. 2. tract. 12. c. 22. num. 166. de Grass. de effect. cler. effect. 3. num. 287.*

37 De censuris, & pœnis latis contra imponentes, vel exigentes Collectas, Taleas, Decimas, Præstatias, vel alia onera a personis Ecclesiasticis, & quando excusentur a censura lata in *Bull.* Cœn. vide late *Duard. in d. Bull. Tambur. de iur Abbatiss. tom. 1 disp. 15 quæsit. 21. Vgol.* & alios in eadem *Bul. nouiss. P. Thesaur. in prax. Eccl. par. 2. cap. 4. verb. immunitatem Ecclesiasticam*, & alios Summistas modernos.

Et quomodo sit puniendus, & deponendus ab officio, & dignitate Iudex Ecclesiasticus nolens, vel negligens defendere Clericorum immunitates, vide *Bellet. disq. cler. 1. par. tit. de exemp. cler. & cor. bon. §. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum criminis tripliciter impedit Matrimonium.* Primo, *quãdo concurrit adulterium, & Matrimonium, numer. 2.* Secundo, *quando concurrit adulterium, & fides, aut promissio, num. 3. Quid si adsit ficta promissio, num. 4. Quibus signis debeat esse expressa, num 5. Nec requiritur, quod sit mutua, n. 6.*

7 *Impedimentum criminis inducitur ex promissione.* Et *adulterium quando concurrat tempore Matrimonij, late. Et quid si promissio sit reuocata, num. 8. Quid si promissio sit sub conditione impossibili, num. 9. Declara late num. 10.*

11 *Impedimentum inducitur ex adulterio, & promissione simplici, etiam sine fide, non tamen si adulterium est putatiuum, num. 12. Vel non consummatum seminatione intra vas, num 13.*

14 *Impedimentum criminis adhoc vt induimpedimentum*

ducatur, quomodo vterque adulter debeat habere scientiam Matrimonij alterius.

15 *Impedimentum criminis inducitur ex Matrimonio de facto contracto cum adultera.*

16 *Impedimentum criminis inducitur ex adulterio, & machinatione mortis Coniugis, etiam sine fide, & promissione. Machinatio debet esse effectiua cum morte, n. 17. Quae quando sola sine adulterio sufficiat, nu. 18. Et quomodo vterque adulter debeat habere notitiam Matrimonij alterius, num. 19. Machinatio debet esse ad finem contrahendi cum certa, vel cum vna ex pluribus, n. 20.*

21 *Impedimentum criminis inducitur ex adulterio, & machinatione, quando primum Matrimonium fuit verum, nec sufficit putatiuum.*

22 *Impedimentum criminis oritur ex adulterio, & machinatione, siue Viri, siue Mulieris. Et haec machinatio non est necesse vt fiat proprijs manibus, sed sufficit si fuerit facta consilio, vel mandato, non tamen sufficit ratihabitio.*

ARGVMENTVM.

De impedimento Matrimonij criminis. Notatur §. I. In quibus casibus contrahatur hoc impedimentum, & dirimat Matrimonium. Et quae requirantur. Quae promissio de contrahendo Matrimonio debeat intercedere. Et quomodo debeat cõcurrere cum adulterio. Et quo tempore. Et an sufficiat promissio conditionalis, & nuda, vel de praeterito. Et quomodo adulterium debeat esse consummatum. Quomodo hoc impedimentum inducatur ex machinatione, & adulterio. Machinatio quomodo debeat suum sortiri effectum. Quid si machinatio fuerit ex parte vnius ex adulteris. Et quomodo debeat concurrere cum adulterio. Ad quem finem debeat esse machinatio. Quid si machinatio sit in personam Vxoris putatiuae. Notatur §. II. Aliquid de alimentis spuriorum. Et primo omnes species illegitimorum adducuntur. Item quomodo illis alimenta debeantur. Quid veniat nomine alimentorum. Quomodo Pater teneatur alere Spurium, & Auus Nepotem. Et an possit illum instituere. Et an teneatur Mater, siue Auus maternus. Et quando alimẽta praestanda sint Spurijs etiam ex fructibus Beneficij. Et quid considerandum in tali praestatione. Quid disponat Bulla Pij V. in hac materia, & multa ad illius intellectum. Relictum Spurio nec per intermediam personam sustinetur vltra alimenta. Quid si pater confiteatur se debitorem Spurio. A quibus haeredibus patris debeantur alimenta praedicta, & alia.

ANNOTATIO XV.

§. I.

Ad Text. in cap. cum haberet 5. de eo, qui duxit in matr. quam poll.

IN hoc *text. Clemens Papa III.* mandat separari Matrimonium contractum cum adultera, viuente prima Vxore; nec post mortem Vxoris posse cum praedicta adultera contrahere, ac permanere Virum, & filijs ex eis natis necessaria a patribus deberi subministrari cuius occasione duo dicemus. Primum, quomodo, & quando impedimentum criminis dirimat Matrimonium. Secundum, quomodo filij naturales, siue spurij sint alendi de Iure Canonico. De prima materia multa *Sanch de matrimon. lib. 7. Bonacin. tom. 1. tit. de impedim matr. q. 3. par. 6. Summistae* omnes in *verb. Matrimonium. Gutier. de mat. cap. 105. Filiuc. tract. 10. par. 2. cap. 8. q. 2.* & alij.

1 Ad primum dicendum est, tripliciter posse per impedimentum criminis Matrimonium dirimi. Primo, quando superstite priore Coniuge adulter cum adultero contrahit Matrimonium, & est casus huius *text.* Secundo, quando adulteri admisso adulterio, fidem sibi dederunt contrahendi Matrimonium post mortem Coniugis. Tertio, quando cum adulterio concurrit machinatio mortis Coniugis.

In

2 In primo modo necesse est, vt concurrant Adulterium, & Matrimonium viuẽte Coniuge alterius, vt si Titius viuente sua Vxore copulam habuerit cum Berta, & cum ea Matrimonium de facto contraxerit, inter eos intercedit impedimentum criminis, ita dirimens Matrimoniũ, vt nec post mortem Vxoris Titij possit cũ prædicta Berta amplius contrahere, vt constat ex hoc *cap.& cap.fin.eod.tit.* quod procedit, siue Adulterium præcesserit Matrimonium siue subsecutum sit; vnde si Titius contraxerit publice, aut clandestine Matrimonium cum Vxore Caij, illamq; carnaliter cognouerit ante, vel post contractum Matrimonium, non potest mortuo Caio Matrimonium cum ipsius Vxore valide contrahere.

3 In secundo modo necesse est, vt concurrat Adulterium & Fides de Matrimonio, siue promissio; vt si Caius adulteretur cum Berta Vxore Titij promittens se cum ea contracturum Matrimonium mortuo Titio, non poterit post mortẽ Titij valide contrahere Matrimonium cum Berta, quod procedit, siue promissio facta fuerit post Adulterium siue ante, *Sanch. libr. 7. de matr. disp 79.* & alij.

4 Controuersum est inter DD. si hæc promissio sit ficta, & facta animo decipiendi, an inducat impedimentum in Foro conscientiæ, nam in Foro Fori certum est inducere impedimentum propter præsumptionem consensus, vt per *Manual. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 229. num. 7.* saltem donec non constet de fictione, in qua controuersia *Sanch. de matr. lib. 7. disput. 79. num. 10.* tenet fictam promissionem inducere impedimentum, & quod huiusmodi promissio det occasionem captãdæ mortis Coniugis, ad quam vitandam inductum est hoc impedimentum; sed contrarium, nẽpe fictam promissionem non inducere impedimentum, defendit *Bonacin. tom. 1. tit. de impedim. matrim. quæst. 3. punct. 6. propos. 3. num. 8. in fin. vers. tertium peccatum, in fin.* & rationem adducit, quia si ius requirit promissionem, intelligendum est de vera promissione, non de ficta, quæ appellatur promissio solo nomine.

5 Requiritur ad hanc promissionem, vt sit expressa signo aliquo externo, nam alias non habet vim promissionis, nec habet adiunctum periculum machinandæ mortis alterius, ad quam præcauendam, ius inducit hoc impedimentum. Secundo requiritur, vt talis promissio sit accepta; nam ante acceptationem diceretur pollicitatio, nec sufficit acceptatio per taciturnitatem, ita *Sanch. & Bonac. cit. loc.* & alij contra *Rebell. & Coninch.*

6 Non requiritur tamen, vt hæc promissio sit mutua, quia potest esse vera promissio, quamuis non adsit repromissio, nec Iura requirunt reciprocam promissionẽ, vt in *cap. significatum, de eo, qui duxit, &c.* tenet *Sanch. & Bonacin. loc cit.* contra *Henriq. lib. 12. c. 14. n 2.* & alios.

7 Hæc promissio, & adulterium debent concurrere durante primo Matrimonio, ad inducendum hoc impedimentum, ita, vt si promissio facta est viuente Coniuge, & copula post eius mortem est habita, aut e contra, copula est habita viuente Coniuge, promissio vero est facta Coniuge mortuo; impedimentum non inducitur, quia *text. in cap. fin. de eo, qui duxit,* expresse petit vtrumq; contingere viuente Coniuge, ita *Specul. tit. de eo, qui duxit, §. vnic. num. 4.* sequuntur *Sanch. loc. cit. n. 5. & Bonac. eod. loc. nu. 12.* qui ex dictis colligunt, vt vtrumq; scilicet adulterium, & promissio intercedant durante eodem Matrimonio, ita, vt non sufficiat si intercesserit in diuersis Matrimonijs. Vnde si Titius promisit Matrimoniũ Bertæ mortua sua Vxore, sed postea mortua Vxore, contraxit cum Simplicia, & viuente Simplicia carnaliter cognouit Bertam absq; noua promissione, poterit mortua Simplicia contrahere cum Berta, eo quod promissio, & Adulterium non intercesserint durante eodem Matrimonio.

8 Sed si post promissionem promittẽtes, dum nulla intercessit copula resilierunt a promissione, & deinde absq; noua promissione intercedit copula, quia non concurrit adulterium cum promissione, quæ est extincta ante secutam copulam, ideo non contrahitur impedimentum; secus tamen dicendum est, si secuta promissione, & copula velint resilire a promissione, quia iam est contractum impedimentum, ita tenet *Sanch. cit. loc.* & alij apud eum, & *Bonac. num. 13.* vbi supra. Idem dicendum est, si Matrimonium intercessit, & deinde post reuocatum Matrimonium sine alio Matrimonio, aut promissione, secuta est copula; nam adhuc non contrahitur impedimentum, nisi concurrant copula, & Matrimonium non reuocatum, ita *Sanch. cit. loc.*

9 Hæc promissio concurrens cum adulterio inducit impedimentum criminis, etiam si conditionalis sit, & non absoluta promissio, dummodo conditio non defecerit ante copulam; nam tunc diceretur interuenire copula absque promissione, & sic

& sic non induceretur impedimentum, ita *Sanch. cit. loc. num.* 11. contra *Henriqu. Sà*, & alios. Et *num.* 12. extendit a fortiori ex promissione facta sub conditione impossibili, aut turpi, oriri impedimẽtum prædictum, maxime in Foro Fori; & rationem reddit, quia talis conditio habetur pro non apposita, nisi alter adulter eam promissionem reijceret, vel cognosceret eam ioco, vel ficte datam esse, nam tunc non induceretur hoc impedimentum.

10 Quod intellige de vera conditione de futuro, non tamen de conditione de præterito, vel præsenti, idem *Sanch. cit. loc. num.* 14. vt si Vir cognoscens Mulierem, illi promittat ducere in Vxorem, si eius Vir, vel sua Vxor mortua est, hæc promissio non inducit impedimentum; si vero Vir cognoscens Mulierem, promittat eã ducere in Vxorem, si virginem inuenerit, tunc si virgo erat, oritur impedimentum, quia extabat conditio; si vero non erat virgo, conditio non extabat, & impedimentum non inducitur, ita *Sanch. cit. loc.* Nec induceretur impedimentum, si Vir coniugatus cognoscens Mulierem diceret, si non essem coniugatus, te in Vxorẽ ducerem, quia ex his verbis non datur promissio, sed significatur voluntas imperfecta, ita *Sanch. cit. loc. num.* 16. nec si Vir dicat, si voluero, te ducam, *Sanch. ibid. num.* 17.

11 Obserua primo, hanc promissionem cum copula inducere impedimentum, etiam si nuda sit, & simplex, & nulla munita fide, secundum veriorem opinionem, quam ex *Abb. in cap.* 1. *num.* 2. *de sponsſ. duor.* & alijs tenet *Sanch. cit. loc. num.* 29. contra alios relatos *n.* 28.

12 Obserua secundo, adulterium putatiuum cum promissione futuri Matrimonij non inducere hoc impedimentum, vt si Vir, qui nulliter contraxit Matrimonium, quod credit validum, promittit ducere adulteram; cognita nullitate Matrimonij, euanescit impedimentum, quia promissio non concurrit cum adulterio, ita deciditur in *text. cap.* 2. *de eo, qui duxit*, *Graff.* 1. *par. decis. lib.* 2. *cap.* 85. *num.* 7.

13 Obserua tertio, ad inducendum hoc impedimentum, desiderari, vt cum promissione de contrahendo, vel cum Matrimonio de facto contracto concurrat copula consummata, nec sufficit conatus ad copulam, ita *glos. in cap. fin. verb. cognouit, de eo, qui duxit*, vbi DD. omnes, præsertim *Abb. in fin.* refert *Sanch. cit. loc. num.* 2. *in fin.* qui dicit, non sufficere vasis fœminei penetrationem, virili semine non intromisso.

14 Obserua quarto, requiri ad hoc, quod adulterium perpetratum sit sciente vtroque adultero alterius Matrimonium; nec sufficit, licet vterq; adulter coniugatus sit, & norit proprium coniugium. Excusat ignorantia etiam non probabilis, sed crassa, & supina; sufficit vero si fides detur, aut Matrimonium ineatur ante scientiam alterius coniugij, si habita scientia intercedat copula; at non sufficit, copulam ante scientiam haberi, & post scientiam dari fidem, aut Matrimonium de facto iniri, ita *Sanch. cit. loc. numer.* 31. *& seqq.*

15 Obserua quinto, induci hoc impedimentum ex promissione, vel Matrimonio de facto contracto cum Coniuge adultero, etiam si primum Matrimonium validum, sit solum ratum, & non consummatum, quod clare probatur ex *cap.* 2. *de eo, qui duxit*, vbi DD. communiter, *Innoc. in cap. fin. in fin. eod. tit.* qui reprobat antiquos contrarium tenentes, quod etiam procedit si prædictum primum Matrimonium validum, esset per diuortium quoad habitationem separatum, *text.* est expressus in *cap. ex literarum, de eo, qui duxit*, vbi *Scribent.* omnes, *Graff.* 1. *part. decis. lib.* 2. *cap.* 85. *num.* 7.

16 In tertio modo inducendi impedimẽtum criminis, scilicet quando cum adulterio interuenit machinatio mortis alterius Coniugis, quod probatur ex *cap. super hoc, de eo, qui duxit in matrim.* in illis verbis, *Si adultera est aliquid in mortem Vxoris machinata, siue fidem dedit, siue non, quod ea defuncta hanc esset ducturus, secundum canones ab eius consortio prohibetur*, & idem habemus ex *cap.* 1. *& cap. significasti, eod. tit.* & alijs, ex quibus verbis collige, non esse necessariam promissionẽ futuri Matrimonij, dummodo adulter, siue adultera, siue Vir ipse Vxoris mortem machinetur.

17 Primo requiritur ad hoc impedimentum inducendum, quod machinatio effectum sortiatur, ita vt sequatur mors Coniugis, quia si sola machinatio sine morte præcessit, & deinde Coniux moriatur morte naturali, poterunt adulter, & Cõiux superstes Matrimonium contrahere, ita deducitur clare ex *text. cap. si quis viuente* 31. *q.* 1. in illis verbis, *Occidisse notetur, glos. fin. & DD.* communiter in *cap.* 1. *de conuers. infid.* *Abb. in cap. super hoc, nu.* 4. *de eo, qui duxit*, sequitur *Sanch. de matrim. lib.* 7. *disp.* 78. *n.* 7.

Se-

18 Secundo, an requiratur, vt cum mortis machinatione concurrat adulterium; cõtrouersium est inter DD. Nam alij tenent, solum homicidium inducere hoc impedimentum dirimens. Alij vero & homicidium, & adulterium desiderant, vt videre est apud *Sanch. cit. loc. num. 9.* qui inter has pugnantes opiniones mediam viam tanquam securiorem eligit, dicens, si vterq; copulari Matrimonio volens, cooperatus sit ad mortem alteri Coniugi inferendam, vt cum superstite contrahat, minime desideratur adulterium: secus si alter absque alterius consilio Coniugem enecet, quam opinionem ipse *Sanch.* probat ex *cap. 1. de conuerſ. infidel.* & ex *cap. 1. cap. super hoc & cap. significasti, de eo, qui duxit*, eamq; ornat magno cumulo DD. Et aduerte, quod in secundo casu distinctionis, in quo copula desideratur, debet copula prædicta intercedere viuente Coniuge, ita vt si Vir machinatus est mortem Vxori, ad finem contrahendi cum Berta, cum qua copulatus est post mortẽ Vxoris, non contrahitur impedimentum, quia adulterium, & machinatio ex parte vnius non concurrunt simul, ita *Sanch. num. 10.*

19 Tertio, in casu, in quo alter tantum machinatus est mortem Coniugi, in quo requiri adulterium diximus, est aduertẽdum, quod adulterium debet esse notum vtrique Matrimonium contracturo ad inducendum impedimentum dirimens, ita vt si Titius machinatus sit mortem Vxori, ad finem contrahendi cum Berta, cum qua copulatus est; verum ipsa Berta nesciuit Titium esse vxoratum, tunc non inducitur impedimentum, quia adulterium fuit fœminæ ignotum, ita *Sanch. cit. loc. num. 12.*

20 Quarto requiritur, vt interfectio Coniugis sit ad finem contrahendi cum alia certa, vel cum vna ex pluribus, quas cognouit carnaliter, quia si facta est interfectio alio fine, vt causa odij, iræ, vindictæ, & similium, non inducitur impedimentum dirimens, ita probat *Sanch.* contra alios *cit. loc. num. 13.* vbi multos refert DD. Verum quando hæc interfectio non esset ad finem contrahendi, adhuc quoad Virum, si occideret Vxorem, intercederet impedimentum impediens, secus si Vxor necaret Virum, quia tunc nullo detineretur Vxor impedimento, ita *Sanch. lib. 7. disput. 16.*

21 Quinto requiritur, vt primũ Matrimonium sit verum, licet non sit consummatum; nam si Titius credens bona fide Bertam suam legitimam Vxorem, quæ vere non est, eamq; interficiat, ad finem ducendi adulteram; detecta nullitate prioris Matrimonij, non obstante machinatione, & copula, non inducitur impedimentum dirimens cum dicta adultera, ita *Sanch. cit. loc. num. 20.* quia in hoc casu non intercedit mors Vxoris, nec adulterium.

21 Obserua, nonnullos dixisse occisionem Vxoris ad finem contrahendi cum adultera, inducere impedimentum dirimens, secus de occisione Viri, vt si Mulier occidat Virum, ad finem contrahendi cum adultero, & hoc ex *text. in cap. 1. cap. super hoc, & cap. significasti, de eo qui duxit*, qui *textus* loquuntur de Vxoris interfectione. Sed verius dicendum est cum *Sanch. cit. loc. num. 8.* & alijs ibi relatis, incurri hoc impedimentum dirimens, siue Vir interficiat Vxorem, siue Vxor Virum ad contrahendum cum adulterante: & probatur ex *cap. si quis viuente 31. q. 1.* & ex *cap. 1 de conuerſ. infidel.* vbi statuitur hoc impedimentum dirimens, & est sermo de Vxore interficiente Virum, quam sententiam tenuerunt *gloſ. fin. in cap. fin. de eo, qui duxit*, *Abb. in cap. 1. num. 3. eod. cit. tit.* & alij apud *Sanch.* & probatur ex communi dicto, quod Vir, & Vxor non debeant ad imparia iudicari.

22. Item obserua, quod ad inducendum hoc impedimentum dirimens, non est necesse, vt Coniux Coniugẽ interficiat proprijs manibus, sed sufficere interfectionem esse factam qualicumq; operatione Coniugis, siue consilio siue mandato, vt ex *cap. 1. de conuerſ. infid. & cap. 1. & cap. significasti, de eo. qui duxit in matr.* & alijs probat *Sanch. cit. loc. nu. 5.* & tenuit *Alber. in diction. lit. A. verb. adulter, verſ. nasei de adulterio, & lit. I. verb. imped. 8. verſ. crimina vero*. Non tamen sufficit ratihabitio occisionis Coniugis, etiam cum adulterio, etiam si nomine ratum habentis occisio facta fuerit, ita *Hostien. Ioan. Andr. Anton. Abb. Anchar. Card. in cap. 1. de conuerſ. infidel.* & alij apud *Sanch. cit. loc. num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Illegitimis debentur alimenta de Iure Canonico. Qui sint illegitimi, nu. 2. Qui dicantur spurij, num. 3. Qui Vulgo concepti, num. 4. Qui Varij, nu. 5. Qui Manzeres, num. 6. Qui Incestuosi,*

stuosi, num. 7. Qui Nefarij, num. 8. Qui Adulterini, num. 9. Qui Sacrilegi, num. 10. Qui Nothi, num. 11. Qui Hybridæ, & Bastardi, num. 12.

13 *Alimenta debentur spurijs de Iure Canonico seruando, etiam in Foro Cæsaris.*

14 *Alimentorum nomine quid comprehendatur.*

15 *Alimenta sunt danda ipsi spurio, & eius filijs, Vxori, & alijs, vt hic.*

16 *Auus an possit instituere hæredem nepotem legitimum ex filio illegitimo. Et quid in nepote, spurio ex filio spurio, num. 17.*

18 *Alimenta tenētur præstare spurio filio pater, & mater. In solidum, an in defectum, n. 19.*

20 *Dos est constituenda filiæ spuriæ, & quanta, n. 21.*

22 *Alimenta non tolluntur spurijs per Bullam Pij V. Et Clericus potest disponere fauore alimentorum prædictorum, de bonis Patrimonialibus, vel quæsitis ex fructibus Beneficiorum, num. 23. Bulla prædicta de quibus loquatur, num. 25. Et de quibus personis, n. 26.*

24 *Alimenta sunt præstanda, seruata conditione personarum spuriorum.*

27 *Bona disposita per Clericum fauore illegitimorum contra formam Bullæ Pij V. cui cedant.*

28 *Grauatus confidenter restituere hæreditatem spurio, ad quid teneatur in conscientia.*

29 *Clericus confitens in testamento se debitorem spurio, quid agat. Et quid si emptor bonorum a Clerico, illa reuendat spurio filius Clerici.*

30 *Clericus si reliquerit bona sua distribuenda pauperibus, potest executor distribuere in filium spurium, si pauper est.*

31 *Alimenta debentur spurio non solum ab ipso patre, sed ab hærede, Fisco, uel alio successore, num. 32. A Camera Apostolica, vel ab eius cessionario, num. 33.*

34 *Alimenta an debeantur spurio, qui habet artem, vel bona, vnde se alere potest.*

35 *Dos data spuriæ soluto Matrimonio, cui restituenda. Et si est excessiua, an possit reuocari, n. 36.*

ANNOTATIO XV.

§. II.

HIC de secundo præmisso dicendum est, annotando vltimam partem huius *text. cap. cum haberet*, in qua disponitur, quod filijs natis ex illis, qui contraxerunt cum impedimento criminis, & sic illegitimis, necessaria a patribus debere subministrari, secundum quod eis, suppetunt facultates. Ex quo *text.* DD. communiter deducunt, filijs quomodolibet illegitimis de-
1 beri alimenta de Iure Canonico; licet de Iure Ciuili, per *auth. ex complexu, C. de incest. nupt.* denegentur alimenta filijs spurijs; & hoc ex naturali quadam æquitate, & pietate, *Bart. in l. fin. num. 7. ff. de his, quib. vt indig. Boer. dec. 127. Gab. lib. 6. commun. opin. tit. de aliment. conclus. 1.* de hac materia plene *Palet. de not. spur. fil. cap. 45. & seqq. Surd. de aliment. tit. 4. q. 6. Quarant. sum. Bull. verb. illegitimi, Ricc. in prax. 2. par resol. 32.* Campanil. *diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 13.* Grattan. *discept. foren. cap. 586. Barbos.* in hoc *cap. cum haberet, in collect. Sanctarell. var. resolut. q. 31.* Reuerendiss. Dom meus *Carol. Marant. par. 2. resp. 31.* & alij, *Peregrin. de iur. Fisci lib. 3. tit. 21.*

2 Pro dilucidatione materiæ præmittendum est, illegitimos dici filios omnes, qui ex concubitu Viri, & Mulieris a lege non admisso procreati sunt, vt vox ipsa sonat *illegitimi*, quasi non legitimi, idest non legitimo cōcubitu procreati, & quia concubitus, vnde tales illegitimi procreantur, varij esse possunt, propterea variæ species illegitimorum in Iure traduntur; sunt enim Spurij, Vulgo concepti, Varij, Manzeres, Incæstuosi, Nefarij, Adulterini, Sacrilegi, Nothi, Hybridæ, & Bastardi, qui omnes illegitimi dicuntur.

3 Spurios dupliciter dicimus. In genere pro omnibus, qui non iuste nati sunt, & non differunt ab illegitimis, ita *Bart. in l. fin. de his quib. vt indign.* Hinc, qui ex incæstu natus est, si in rescripto, in quo dispensationem, aut legitimitatem petijt, spurium se tantum asseruit, non dicitur subreptitie impetrasse, nec rescriptum est subreptitium, ex quo spurius comprehendit omnes species illegitimorum, ita *Dec. cons.*

conf. 338. num. 7. vers. vltimo responderi. In specie tamen spurij dicuntur illi, qui nati sunt ex Mulieribus, ad quas publice omnibus aditus patet, sic dicti spurij, quasi sparsim concepti, vt ait *Iustinian. in §. si aduersus, instit. de nupt.*

4 Vulgo concepti dicuntur, qui patrem ostendere non possunt, quia certum patrē non habent, vel qui certum habent patrem, quem habere non licet, de quibus
5 in *l. vulgo, de stat. homin.* Varij dicuntur, qui ex vario semine in lucem emissi sunt, vnde Heliogabalus dictus est Varius quia ex meretrice conceptus est, vt tradit *Lamprid.*

6 Manzer, Hebreum nomen est, & is dicitur, qui de scorto natus est, vt declarat *sacra Pagina Deuteronomij cap. 23. in prin.* hoc nomen apud Iuristas non est in vsu, est tamen in vsu apud Canonistas, vt in *cap. nisi cum, §. persona, de renunciat.* Incæ-
7 stuosi dicuntur, qui ex incæstu nati sunt, idest ex concubitu cum consanguinea, vel affine ex linea transuersali, ita *glos. in*
8 *rubr. C. de incast. nupt.* Nefarij sunt, qui ex linea ascendentium, aut descendentium nati sunt, secundum *Accurs. in glos. d. rubr.* sed vere incæstuosi, & nefarij filij promiscue assumuntur pro ijs, qui intra gradus quoscumque prohibitos concepti sunt, ita in *l. fin. de rit. nupt. & in §. ergo, instit.*
9 *de nupt.* Adulterini illi proprie dicuntur, qui ex adulterio nati sunt. Adulterium vero solum dicitur committi cum nupta, vt nomen ipsum demonstrat, & in *l. inter, §. 1. de adult.* possent etiam dici adulterini filij nati ex stupro, quia lex Iulia in *l. inter stuprum, ff. de verb. signific.* indifferenter vtitur his verbis, idest stupro, & adulterio.

10 Sacrilegi vulgariter dicuntur, qui ex patre, vel matre ad sacra dicatis concepti sunt, qui a nonnullis DD. solent etiam vocari incæstuosi, ita ex *glos. Bart. & Bal. in l. 1. in fin C. de Episcop. & Cler.* quandoq; adulterini, vt in *glos. cap. per venerabilis, vers. adulterinis,* & ibi *Abb. num. 32. qui fil. sint legit.* quandoq; etiam spurij, vt per *Bald. in l. si quis incæsti, C. de incæst. nupt.* Sed verius dicendum est cum *Gabr. Pal. de noth. spur. fil. cap. 16. num. 14.* natos ex Clericis, & soluta Muliere dici spurios; natos ex Sacerdote, & nupta Muliere dici adulterinos; natos ex coniunctis dici incæstuosos; natos ex Muliere Religionem profitente, & Deo sacrata, aut ex Monacho Monasterium ingresso, sacrilegos dici; & ratio differentiæ inter Clericum in sacris, & Monachum est, quia Clericus non expresse ex voto solenni se obligauit ad castitatem, quamuis teneatur ad continentiam ex præcepto Ecclesiæ, secus in Monacho, qui solenniter, & expresse vouit castitatem; vnde grauius dicitur delictum contra castitatem committi per Monachum, quam per Clericum, vt dicit *Dec. in cap. at si Clerici, num. 49. de iudic. Imol. in Clement. ad nostram de hæret.* & proinde detestabilior dicitur proles nata ex Monacho, illa nata ex Clerico, ita *Dec. cons. 338. & 579. num. 5.* & quia hi, qui cōtra castitatem crimen commiserunt, dicuntur patrasse delictum adulterij, incæstus, & sacrilegij, merito filij exinde nati solent vocari quandoq; sacrilegi, aliquādo adulterini, aut nefarij, aut incæstuosi, vt notat *Felin. in cap. at si Clerici, cit. col. pen. in fin.*

11 Nothi, qui sint, varie dictum est apud DD. vt videre est apud *Gabr. Palet. cit. loc. cap. 17.* fere per *tot.* ipse vero ex verbis *Iustiniani in auth. quib. mod. natur. effic. legit.* tenet, Nothos vocari Græco sermone, eos, qui apud nos sunt Naturales. Hybri-
12 dæ dicuntur, qui ex imparibus parentibus nati sunt. Bastardi vocantur omnes non legitime nati ex communi vsu loquendi, ita *Præpos. in cap. per venerabilem, col. 7. qui fil. sint legit.* contra *Accurs. & Dec.*

13 His omnibus filijs, quicumq; sint, deberi de Iure Canonico alimenta, quicquid sit dē Iure Ciuili, defendit late *Palet. cit. loc. cap. 46. num. 5. & per tot.* vbi in *fin.* dicit quod licet quandoq; spurij etiā de Iure Canonico nō vocētur filij, hoc intelligitur quoad successiones, non quoad alimenta. Quod Ius Canonicum concedens filijs spurijs alimenta, non solum est seruandum in Terris Ecclesiæ, & inter Ecclesiasticas personas, sed etiam inter Laicos, & in Foro Cæsaris, cum sit fundatum in naturali æquitate, ad tuendam hominum vitam, vt probat idem *Palet. cit. loc. num. 5.*

14 Obserua, nomine alimentorum filijs spurijs debitorum, comprehendi omnia, quæ ad vitam hominis necessaria sunt, vt cibaria, vestitus, habitatio, & c. quibus vtimur ad tuendum, & curandum corpus, *l. verbo victus ff. de verbor. signific.* Similiter comprehenduntur, quæ ad disciplinā pertinent, & ad percipiendas honestas artes, *l. qui filium, ff. vbi pupill. educ. & in l. de bonis, §. non solum, ff. de Carbo. edict.* Vnde filio spurio docili debentur libri ad studium necessarij, qui debentur, non solum cui præstanda sunt alimenta, sed etiā

cui

cui debetur necessitas, *Surd. de aliment. tit. 4. quaest. 6. num. 2. & 3.* & alia, quae sub alimentorum nomine venire specificat *Surd. cit. loc. quaest. seqq. & anteced. Rolan. a Vall. cons. 22. volum. 1. Viu. opin. 44. vol. 1. Borrell. cons.* 71.

15 Non tantum filium spurium alere tenetur pater, sed etiam illius Vxorem, & filios: nam ei, cui iure sanguinis, & naturali iunctus est, praestare alimenta tenetur, ita *Bart. in l. si quis, §. non tantum, ff. de lib. agnos. Praepos.* in hoc *c. cum haberet, de eo, qui dux. glos. in cap. admonere 33. quaest. 2. vers. partem, Viu. opin. 45. num. 8. & decis. 523. num. 1.* Et quod auus teneatur alere nepotes, probatur ex *text.* quem obseruamus, qui in *fin.* dicit, quod parentes teneātur liberis necessaria ministrare; appellatione enim liberorum veniunt non solum filij, sed etiam nepotes, *l. liberorum, ff. de verbor. signific.* immo etiam appellatione filiorum veniunt nepotes in fauorabilibus, ita *Bart. in d. l. liberorum, Anchar. in Clement. 1. de Baptis.* Quae opinio, vt nepos sit alendus ab auo, procedit non solū in nepote legitimo nato ex filio spurio; vt tenent supra citati, & *Ruin. cons. 124. num. 11. volum. 1. Rolan. cons. 54. num. 6. volum. 2. Paleot. tract. de noth. spur. cap. 47. num. 6. in fin.* sed etiam in nepote spurio, ita vt auus teneatur alere nepotem spurium natum ex filio spurio, probat *Surd. de aliment. tit. 1. quaest. 13 num. 8.* quia in hoc casu militat ratio naturalis charitatis, & affectionis, de qua in hoc *cap. cum haberet, Viu. decis. 6. Beninc. de paupert. quaest.* 8.

16 An auus possit instituere nepotem natum ex filio spurio; distinguendum est, si nepos sit legitimus, & naturalis, & potest institui ab auo, dummodo hoc non fiat contemplatione patris, & dummodo patri non quaeratur vsusfructus, tenet *Bart. in l. Gallus, §. quod si is, ff. de liber. & posth.* quem ibidem sequuntur *Imol. Cast. Alex. Aret. Ias.* & alij, *Duen. Regul 336. limit. 2. Palet. cit. loc. cap. 53. num. 2. & seq.* & dummodo auus non habeat filios legitimos, aut nepotes ex filio legitimo, quia in hoc casu non posset relinquere nepotibus legitimis ex filio spurio vltra vnciam, vt ex *glos. & DD. in l. fin. C. de natur. lib.* & alijs, probat *Surd. de aliment. tit. 1. quaest. 13. n. 5.* testatur de communi *Ias. in l. haereditat. num. 8. C. de his, quib. vt indig.* refert decisum *Capyc. dec. 181. num. 5. Palet. cit. tract. cap. 53. num. 9. Duen. cit. Reg. limitat. 2.* & dummodo praedictus nepos legitimus nō sit natus ex filio incaestuoso, quia ei nihil relinqui potest ab auo, per *text. in l. si quis incaesti, C. de incast. nupt. Duen. Reg. 366. limit. 2.* quae non militant in filio Clerici, qui non dicitur incaestuosus, sed esse capacem institutionis refert *Boer. dec. 127. num. 8. Duen. loc. cit.* & quae diximus de filio ex nepote incaestuoso, cui auus non potest relinquere, intelligimus quoad institutionem, non quoad alimenta, quae de Iure Canonico semper debentur, vt supra conclusimus, late *Surd. cit. q. 13. num. 6.* qui multos alios citat.

17 Quod si nepos sit spurius natus ex spurio, potest institui ab auo, si legitimi non extant, vt aduertit *glos. in l. fin. C. de natur. liber. Boer. quaest. 127. num. 16.* & id a fortiori probat *Surd. de aliment. cit. loc. nu. 9.* quia in spurio cessat ratio, quod patri quaeratur vsusfructus, ex quo pater non habet spurium in potestate, *Arias Pinell. in l. 3. num. 22. C. de bon. matern. Crauett. cons.* 184.

18 Obserua ex illis verbis huius *text. in fin. Vt vterq; liberis suis, &c.* quod non tantum pater, sed etiam mater tenetur alere filium spurium, vt probat *Paleot. de noth. spur. cap. 48. per tot.* sequitur *Surd. de aliment. tit. 1. quaest. 15.* vbi regulam procedere ait non tantum in naturalibus filijs, sed etiam in spurijs, ac vulgo quaesitis, qui adhuc a matre etiam illustri sunt alendi de Iure Cānonico seruando, etiam in Foro Caesaris, & contraria procedere de Iure Ciuili, ac spurium non posse in nullo succedere matri extra casum alimentorum.

19 Dubium posset esse in hoc casu, an mater insolidum cum patre teneatur alere filium spurium, dum *text.* noster vocat vtrumque ad hoc onus. Sed dicendum est *text.* loqui prout de Iure, vt sit praeferendus pater in hoc onere, & vocari ad alendos filios parentes distributiue, & non eodem tempore; sed prius patrem, deinde matrem, ipsamq; matrem in defectum, quando facultates patris non sufficiunt, & quando filius commode alio modo sibi victum quaerere non potest, vt probat *Paleot. de noth. spur. cap. 48. per tot.* idq; etiam videtur sentire *Surd. de aliment. quaest. 15. in princ. tit. 1.* vbi dicit, matrem teneri alere naturales in subsidium. Praedicta procedunt, quando filius excessit tertium annum suae aetatis; nam intra triennium tenetur mater illi lactem dare, late *Surd. cit. loc. quaest. 14.* Quomodo auus maternus, & auia teneantur in subsidium ad alendum nepotes spurios, vide eundem *Surd. cit. loc. q. 16. per tot.*

20 Aduerte etiam in terminis *text.* quem obseruamus, qui obligat parētes ad præstanda necessaria filijs spurijs, teneri parentes ordine, quo diximus supra, non solum spuriam filiam alere, sed etiam eam dotare, cum vere dos dicatur necessaria Mulieri, & sine illa nubere non possit, ita probat *Paleot. cit. loc. cap.49. per tot.* vbi totis viribus conatur adducere ad eandem opinionem *Bart.* qui pro contraria solet allegari, ac pro contrario sibimet
21 imputari. In constitutione huius dotis non esse habendam rationem alimentorum, sed debere attendi consuetudinem patriæ, patris facultates, dignitatem, ac numerum liberorum, & Viri, ac Mulieris conditionem, tenet idem *Paleot. cap.50.* quibus inspectis, refert *Dec. conf.611.* respondisse ter mille, & quingentos aureos esse dotem congruam quandoq; pro filia spuria.

Plura de successione in bonis paternis, vel maternis, aut aliorum, vide apud *Paleot. cit. loc.* & apud *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. in princip.* vbi inuenies, quomodo succedere non possint filij spurij, & quid eis permittatur in dictis bonis. Sed vt redeamus ad id, de quo dicere disposuimus, nempe de alimentis præstandis filijs spurijs de Iure Canonico inter personas Ecclesiasticas.

22 Præmittendum est per dispositionem Bullæ *Pÿ V.* non denegari illegitimis alimenta, vt supra diximus, quia voluntas *Pÿ V.* in dicta Bulla fuit obuiare scandalis, & fraudibus, ne Patrimonium Christi ab indignis consummetur, non autem tollere quæ sunt Iuris naturalis, vt sunt alimenta, ita *Azor. moral. par.2. lib.2. c.40. quæst.7. in fin. Rot. in vna Bononien. alimentorum coram* Penia *anno* 1594. *per Farin. tom.2. conf. dec.82. num.9. & 10. Rouit. dec. 25. num.17. & 18. Ricc. in prax. var. par.2. resol.32.* nouissime, & doctissime *Carolus Maranta controuers. iur. 2. part. respon.31. num.1. & seqq.*

23 Hinc Clericus de bonis patrimonialibus, vel si ea non sufficiunt, de redditibus Beneficiorum, & Pensionum potest disponere in fauorem alimentorum, iuxta terminos *text.* quem obseruamus, illegitimis debitorum, vt per *Ricc. & Marant. cit. loc.* ac etiam dotis in fauorem filiæ spuriæ, vt bene aduertit idem *Marant.* adducens *Rot. dec.* & DD. auctoritates post *Campan. cit. loc. num.42.* vbi plura de quantitate huius dotis.

24 Aduertendum, quod in concedendis alimentis prædictis, etiam in spurijs, esse considerandum statum, & dignitatem illorum, non solum necessitatem, vnde non eodem modo esse præstanda alimenta spurio nobili, ac priuato, ex pluribus comprobat *Gratian. discept. foren. cap.112. a num. 1. ad 27.* & sequitur nouissime *Marant.* vbi supra, *num.2.* qui considerandam dicit qualitatem personæ, & facultatum, & idem dicimus de dote, *Genuens. practicab. Ecclesiast. quæst. 410. Ric. cit. loc. resol.32. num.1.*

25 Obserua, quod in prædicta Bulla *Pÿ V.* fit solum mentio de legitimatis, & de illegitimis prætendentibus priuilegium ad succedendum. Annullat enim ad hunc effectum succedendi omnes legitimationes, priuilegia, licentias, dispensationes, & indulta, & successiue omnes, & quascumq; dispositiones factas ad fauorem prædictorum intuitu dictarum legitimationum, aut alterius facultatis, & respectu successionis reddit illos penitus illegitimos, atque ad primæua iura illegitimitatis restituit, ac si legitimationes, aut aliā facultatem vt supra nunquam habuissent; hæc indicant verba dictæ *Constitutionis,* vbi aduertit *Campanil. in diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 13. num.37.* *Constitutionem* loqui de dispensationibus, licentijs, facultatibus, indultis, aut legitimationibus expeditis ante ipsam Bullam, secus de expeditis post Bullam, quia ab illa non censentur reuocata.

26 Hæc Bulla non comprehēdit seculares extra territorium Pontificis, qui bene possunt disponere in illegitimos vigore facultatum eis concessarum ab eorum Principe, etiam ante hanc *Const.* emanatarum, dummodo non disponant de bonis Ecclesiasticis, aut ab Ecclesia obuētis, ita *Campanil. cit. loc. num.39. & 40.* adducens duas *Rot. dec. & num.44.* Comprehendit sine dubio omnes Clericos tanquam subditos, qui non solum de quæsitis, & fructibus beneficialibus, & ex bonis Ecclesiasticis non possunt disponere ad fauorem illegitimorum causa mortis, & inter viuos, præter debitum necessitatis alimentorum, vt supra diximus, sed nec etiam de bonis patrimonialibus mobilibus, & immobilibus, vt declaratum est per eundem *Pium V.* 5. Martij 1572. per aliā *Constit.* quas *Constit.* refert *Quarant. in sum. Bull. verb. illegitimi.*

27 Obserua primo, quod si quis Clericus contra formam prædictæ *Constitut. Pÿ V.* disponeret in illegitimos, præter alimenta, dispositum si est ex bonis Ecclesiasticis quæsitum, successores in Beneficiis pro rata

ta

ta coniunctim, vel diuisim omni tempore recuperare possunt; si vero est dispositum de bonis patrimonialibus quibuscumq; tunc Ordinarius loci apprehendat possessionem non solum bonorum dispositorum contra formam dictæ *Constitut.* sed omnium aliorum disponentis, eamq; possessionem detineat nomine Sedis Apostolicæ, donec ipsa Sedes de bonis prædictis ad pios vsus disposuerit; si vero dispositũ est de bonis feudalibus & emphyteoticis, non existentibus comprehensis in inuestitura, ad Dominos directos eo ipso sint deuoluta, ita disponit ipsa *Constit.* & declarat Rota *diuers. par. 2. decis. 214. num. 4.* licet aliter declaret Campanil. *in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. n. 45.*

28 Obserua secundo, quod si Clericus amicum instituerct, eumq; rogaret tacite, vel expresse, vt hæreditatem spurio restitueret, amicus in conscientia tenetur hæreditatẽ vel aliam quantitatẽ sic relictam Fisco restituere, vt per opinionem *Bart. in l. fin. ff. de his, quib. vt indig.* tenet *Campanil. cit. loc. num. 50.* præter aliméta, nam cum illa debeantur spurio per Fiscum, *Surd. de aliment. tit. 1. q. 31. num. 36.* possunt illi sine scrupulo tradi.

29 Obserua tertio, quod si Clericus relinquat filio spurio aliquam summam, confitendo etiam cum iuramento esse debitorem spurij eiusdem quantitatis, quia confessio debiti est facta in testamento inter personas, in quibus prohibetur legatum, & institutio, non valet tanquam suspecta de fraude, ad dicta per *Andr. de Isern. sing. 8 & Anton. Gom. dec. 135.* Verũ si hæc confessio haberet coniecturas excludentes fraudem, tunc dicendum est valere, vt tenet *Capyc. decis. 203. num. 19.* Similiter dicendum est, si Clericus vendat bona, eaque emptor reuendat spurio Clerici eiusdem venditoris; nam si appareant signa fraudis, vt quia Clericus nunquam desit possidere, & similia, tunc dicitur factum contra Bullam & Clericum, ac spurium incurrisse in pœnas illius; si vero appareant signa excludentia fraudem, vt quia spurius ex sua industria potuit habere pretium, quo emit dicta bona, & tunc præsumitur vera venditio, & emptio, ad dicta per *Isern. singul. 6. nu. 3. cum seqq.* quem refert, & sequitur *Campanil. cit. loc. n. 48. & 49. in fin.*

30 Obserua quarto, quod si Clericus relinquat bona sua distribuenda in pauperes; poterit executor testamenti distribuere in filium spurium testatoris, si pauper est, & in hoc casu videtur cessare omnis fraus, vt ex opinione *Bart. in l. fin. C. de his, quib. vt indign.* ac aliorum defendit *Campanil. cit. loc. num. 46.* Sed quia in hoc casu posset etiam intercedere fraus, aduertendum est ad coniecturas.

31 Alimenta præstanda filio spurio, non solum debentur a patre, sed etiam eo mortuo ab hærede, vel a Fisco, si ad Fiscum transeant bona, cum Fiscus loco hæredis succedat, & bona deferantur cum prædicto onere, *l. in part, §. hi qui.* vbi *Dec. & Cagnol. ff. de regul. iur.* Rio. *in l. ex facto, num. 8. & 9. ff. ad Senatusc. Trebell. Peregr. lib. 5. de iur. Fisci, tit. 1. de public. bon. n. 75. Surd. cit. q. 31 n. 1. & seqq.*

32 Hinc deducitur primo si Fiscus ob crimen hæresis, in quo a die commissi delicti ipso iure omnia hæretici iura sunt cõfiscata, *cap. cum secundum leges, de hæretic. in 6.* vel ob crimen læsæ Maiestatis, vel ob aliud crimen confiscaret bona delinquẽtis, teneretur alimenta filio spurio catholico præstare, cum bona semper transeant cum eodem onere, ita *Soc. Sen. cons. 30 n. 3. lib. 1. Plat. cons. 130. num. 84. vers. vbi plus, inter cons. crim. diuers. lib. 1.*

33 Deducitur secundo, si Camera Apostolica iuxta dispositionem prædictæ Bullæ *Pij V.* apprehenderet bona Clerici disponentis in spurios, eaque penes se detineret, vel ad vsus pios disponeret, vel cum alio componeret, recepta pecuniarum summa, eiq; componenti prædicta bona cederet; tam Camera Apostolica, si bona sint penes ipsam, quam cessionarius post cessionem tenerentur ad præstanda alimenta filio spurio, ad late tradita per *Farinac. tom. 2. consil. decis. 81. per tot.* quæ est etiam in impressis per eundem *4. par. diuer. dec. 747. Surd. cit. q. 31. nu. 34. & seqq.*

34 Obserua quinto, a DD. controuerti, an filio illegitimo debeantur alimenta, quãdo habet bona, vel artem, ex quibus viuere potest. In qua controuersia vtraq; sententia est probabilis, & a DD. frequentata, vt videre est apud *Genuens. pract. Eccl. quæst. 410. num. 3. Viu. opin. 45. num. 12.* Sed secundum probabiliorem, & magis communem dicẽdum est, filio illegitimo non deberi alimenta, dum aliunde habet ex bonis, vel arte, ex quibus alimenta iuxta suam conditionem percipere posit, ad quod probandum facit multum hic *text. cap. cum haberet*, vbi Papa mandat prouideri necessitatibus illegitimi, vnde cessante necessitate, non debentur, facit etiam *l. si quis a liberis, §. sed si filius, ff. de liber. agnosc.* vbi etiam filio legitimo opifici non debentur alimenta, quando potest

test operari, & hanc opinionem defendit *Genuens.cit.loc.* ea etiam ratione, ne detur occasio illegitimis vacandi otio, cum damno Reipublicæ, cum soleant esse imitatores vitiorum paternorum, *Thesaur. dec.*211.*num.*13. *& seq.Vin.dec.*523.*n.*15. *& seqq.* late *Gabr.tit.de aliment.conclus.*1. *num.*27. voluit etiam *Surd.de alim.libr.*7. *quæst.*9.*per tot.* qui *num.*6. eadem ratione dicit, quod pater non tenetur dotare filiam naturalem, quæ habet aliunde, vel quæ ex artificio potest se alere, & dotare, per *text.in l.vxorem,* §.*pater ff.de legat.*3. Hinc a cessante ratione, si filius spurius infirmitate, vel senectute præuentus non potest operari, debentur illi alimenta, & reuiuiscit obligatio, *Surd.cit.loc.nu.*16. Et quando spurius dicatur habere aliunde, statur arbitrio Iudicis, idem *Surd.eod. loc.num.*9.

35 Obserua sexto, quod dos data filiæ spuriæ post illius mortem, transit ad eius hæredes, nec redit ad dotantem, vel ipsius hæredes, vt multis comprobat *Vinc.de Franch. dec.*283. & testatur fuisse decisum in Sacro Consilio. Contrarium tenet *Anchar.Iun.q.*50.*col.*1.*par.*1. post *Capyc. dec.*181.

36 Dubitatur, an dos excessiua data filiæ spuriæ possit quoad excessum reuocari ab hæredibus dotantis, constante Matrimonio. In hac dubitatione tenet *Franch. dec.*104.*num.*7. quod dos, quæ est data filiæ spuriæ, quæ excedit debitam metam alimentorum, mortuo dotante, constante Matrimonio, reuocari potest. Sed *Genuens. pract. Eccl.quæst.*411.*num.*2. distinguit, quod aut Maritus sciebat Mulierem esse spuriam, & tenetur excessum restituere; si vero ignorabat, secus; & hæc opinio maximam continet æquitatem.

Legatum vero factum spurio, etiam si sit de certo corpore, licet sustineatur ratione alimentorum, nihilominus quoad excessum simpliciter reuocatur, probat post alios multos *Ricc. dec.Cur. Archiepis. Neap.*2.*par.dec.*46.*n.*7.*& seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Feria vnde dicta.*

2 *Festus dies quando incipiat, & quando finiat.*

3 *Festos dies quis possit statuere. Et quæ Festa seruentur de præcepto vigore Bullæ Vrbani Octaui.*

4 *Festum principalis Patroni potest seruari de præcepto vigore Bullæ: Et quid si tale Festum sit de expressis in Bulla. An possit seruari aliud æque principale.*

5 *Festos dies tenetur publicare Parochus.*

6 *Festiuis diebus, quæ opera prohibeantur. Quid de scribere, pingere, & venari. Et quid de Typographis componentibus characteres, num.*10.*in fin.*

7 *Festiui dies non violantur paruitate materiæ, seu operis. Et quæ dicatur materia non parua. Nec operibus, quæ immediate pertinent ad diuinũ cultum, num.*8.

9 *Festiui dies non excludunt opera seruilia ratione pietatis, & in alijs casibus, num.*10.

11 *Licentia Episcopi an requiratur, quãdo adest legitima causa exercendi opus seruile in die Festo. Et quid si Episcopus non possit adiri, num.* 12. *Et an possit Episcopus a petente hanc licentiam exigere eleemosynã, n.*31.

14 *Festos dies violans punitur ab Episcopo. Et qua pœna. Et an pœna excommunicationis.*

15 *Festorum dierum ratione Regulares, & exempti subduntur Episcopo.*

16 *Festiui dies prohibent mercatum. Et in quo differat a nundinis, num.* 17. *Quibus modis sumatur, n.*18.

19 *Episcopus potest prohibere nundinas etiam publicas, & mercatum die festo, non tamen debet prohibere emptiones rerum ad victum spectantium, num.*20. *Licet possit alios contractus prohibere, num.*21. *Ista non procedunt in nundinis, siue mercatis fieri solitis semel in hebdomada, aut semel, siue bis in anno, n.*22.

ARGVMENTVM.

De Diebus Festiuis. Notatur §.I. Quare, & vnde dicantur dies feriati. Quando incipiat dies festus. Qui dies festi sint seruandi ex Bulla Vrbani VIII. Quæ opera prohibeantur, vel permittantur die festo. Et quomodo requiratur Episcopi licen-

centia. Quæ in concedenda, an possit aliquid exigi ratione compositionis. Quibus pœnis puniatur violatores festorum. Quomodo, & quæ nundinæ, siue mercatus prohibeantur in die festo. Notatur §. II. prohiberi in die festo placitū, idest strepitum iudiciorum. Et an Bulla Vrbani VIII. de diebus festis procedat in festis Curiæ. Quæ quomodo vocentur feriæ ad honorem Dei. Qui actus Iudiciales permittantur, & qui prohibeantur in die feriato. Et quomodo prohibeatur sententia capitalis, & iuramenti delatio.

ANNOTATIO XVI.

§. I.

Ad textum in cap. 1. de Ferijs.

1 HIC dicemus aliqua de diebus festiuis, qui & feriati dies vocantur in hoc titulo; & licet Ecclesia videatur vocare quālibet diem feriam, quasi in die Dominica dicat feria prima, in die Lunæ feria secunda, in die Martis feria tertia, & sic de singulis diebus hebdomadæ. Dicitur feria a *fando* idest loquendo, quia Deus in creatione per singulos dies dicebat, *Fiat lux, & c Fiat firmamentum, &c.* nihilominus hic dicitur, secundum quod dicebant antiqui, feriam, idest diem solennem, sic dictam a ferendis victimis, & holocaustis, quæ illo tempore offerebantur; vel dicitur feria, quia illo tempore debemus vacare a malis operibus, & insistere bonis, vel vacare ab operibus seruilibus, & attendere diuinis; vnde feriari est idem, quod a malis operibus vacare. ita *Abb. in rubr. de ferijs.* Plura de obseruatione festorum, ac illorum institutione vide apud *Couar. variar. resolut. lib. 4. cap. 19. Leo Thesaur. for. Eccles. par. 2. cap. 1. nu. 26 & seqq. Quaran. sum. Bull. verb dies festi, Piasec. in prax. par. 2. cap. 3. Nouar. sum. Bull. tit. de festis dieb.* alter *Nouar. Lucern. Regul. verb. festus. Vulp. in prax. cap. 5. Barbos. de potest. Episcop. par. 3. alleg. 105. tract. de Parocho, cap. 16. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 43. num. 150. & in sum. Apost. dec. verb. dies festi, & ver. festum, Tamb. de iur. Abbatiss. tom. 3 disp. 5. quæst. 11. Summistæ* omnes, disponit *Concil. Trident. sess. 25. cap. 12. de regul.* & nouissime *Bul. Vrbani VIII.* inferius citāda.

2 Obserua primo, quod *text.* hic in *prin.* mandat seruari dies festos a vespera in vesperam; vnde videtur dicendum, quod celebratio diei festi incipiat a vespera, & in vesperam finiatur, quod intellige de celebratione, quæ religionis causa fit quoad publicam diuinorum Officiorum celebrationem, vt incipiat dies festus a vesperis diei præcedentis, & finiatur in vesperis diei sequentis, quemadmodum Ecclesia Catholica religiose obseruat, sed quoad cessationem operum seruilium dies incipit more Romano a media nocte, & ad mediam noctem finitur, vt explicat *Couar. cit. loc. num. 9. vers. dies vero*, & seruat consuetudo, quæ in hac re plurimum valet.

3 Potestas statuēdi dies festos, & abrogādi nonnullos olim per sacros Canones in *cap. 1. de consecr. dist. 3. & in c. conquestus, de fer. & in Concil. Trident. sess. 25. cap. 12. de reformat.* concessa erat Episcopis nouissime per Bullam *Vrbani VIII.* Romæ publicatam sub die 22. Decembris 1642. abdicata est ab Episcopis, ac locorum Ordinarijs, & in ea statutum est, seruari in vniuersa Ecclesia pro festis de præcepto, *Omnes dies Dominicos totius Anni, Festum Natiuitatis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis, cum duabus diebus sequentibus. Ascensionis, Pentecostes, cum duabus pariter sequentibus diebus, Sanctissimæ Trinitatis, Solennitatis Corporis Christi, Inuentionis Sanctæ Crucis, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis Virginis, Dedicationis Sancti Michaelis Archangeli, Natiuitatis Sancti Ioannis Baptistæ Sanctorum Petri, et Pauli, & cæterorum duodecim Apostolorum, Sancti Stephani Protomartyris, Sancti Laurentij M. Sanct. Siluestri Papæ, Sancti Ioseph, Sanctæ Annæ, Solennitatis omnium Sanctorum, & vnius ex principalioribus Patronis in quocunque Regno, siue Prouincia, & alterius pariter principalioris in quacunq; Ciuitate, Oppido, vel Pago, vbi hos Patronos haberi, & venerari cōtingerit.* Hæc festa statuit Bulla, & expresse prohibet seruari alia, quæ de præcepto seruabantur, præter hæc in vniuersali, siue particulari Ecclesia; monens Ordinarios locorum, vt in futurum abstineant ab indictione nouorum festorum de præcepto; nihil tamen immutat quoad dies feriatos circa iudicialia, quos in statum, prout erant ante, relinquit.

4 Obserua secundo, ex verbis dictæ Bullæ, quod in quolibet Regno, vel Prouincia potest seruari de præcepto festum vnius

tan-

tantum Sancti ex principalioribus Patronis,& in quacumq; Ciuitate, Oppido,vel Pago potest etiam seruari de præcepto alterum festum, sed necessario debet esse festum principalioris Patroni; nec tãtum requiritur, vt talis Sanctus sit Patronus illius Regni, Prouinciæ, Ciuitatis,Oppidi,vel Pagi, sed etiam necessario requiritur vt pro Patrono principali ab illis veneretur, vt patet ex verbis ipsius Bullæ; quod si Ciuitas plures habeat Sanctos Patronos,& aliqui sint de expresse nominatis seruari in dicta Bulla,potest nihilominus alius de principalioribus Patronis de præcepto seruari, quia Bulla præter nominatos, dat facultatem seruãdi alium Patronum.

5 Obserua tertio, teneri Parochum singulis diebus Dominicis populo enunciare festiuos dies seruandos de præcepto in hebdomada, vt colligitur ex *text.in c.1. in princ. de consecrat. dist.3.* & tenet *Petr. Greg.Tholosan.tit.19.cap.5.Barbos.tract. de offi. Paroch.c.16.*

6 Obserua quarto,teneri populum se abstinere in prædictis diebus festiuis de præcepto ab omni opere seruili lege diuina *Leuit.23.*dicentis, *Omne opus seruile non facietis in eo.*Opera vero animæ non prohibentur diebus festiuis,vnde licitum est in dictis diebus studere,scribere,legere,& aduocare, etiam si pretium intercedat, est commune apud Summistas; scribere vero ex officio,vel transcribere lucri causa tenuerunt aliqui esse vetitum diebus festiuis, de quibus apud *Campanil.in diuers.iur.canon.rubr.12.cap.13. num.95.* Contrarium, idest licere, tenuerunt moderni, cum scribere, & transcribere sit opus liberale,non seruile, ita *Bonacin.*qui alios adducit *tom.2.disput.5. quæst.vnic. punct.2.propos.2.num 24. vers.quarto,* refert tenentes vtramq; sententiam *Diana tom.1.tract.15.1.miscell.resol.35.* Non tamen prohibentur in die festo quædam opera,quæ corporis dicuntur,& communia dominis, & seruis,vt est iter facere, venari,& similia,etiam lucri causa, audito prius sacro, ita *Campanil.cit.loc.versic. alia*, item & *Bonac.cit.loc.* Iter arripere cum iumentis, vel curribus grauiter oneratis,reducitur ad opus seruile, & proinde prohibitum in die festo, vt per *Suar. & Azor.*apud *Bonac.cit.loc.num.25.* Contrarium tenet *Diana loc.cit.resol.36. vers. sed ego.* Pingere lucri causa magis communiter damnatur in die festo;recreationis causa videtur permitti,cõtra aliquos, ita *Suar.Filiuc.* & alij apud *Bonac.cit.loc. vers.quinto.*

7 Communiter Summistæ excusant laborantem in die festo ob leuitatem materiæ,seu paruitatem operis. Controuertunt tamen,quænam sit pars notabilis tẽporis, quæ excedat leuitatem materiæ: horam integram, tenet *Bonacin. cit.loc. punct.3.nu.1.vers.mihi,* post relatas alias opiniones,*Diana* vero *3.p.miscell.tract.5. resolut. 8.* excusat laborantem vsque ad duas horas, etiam si singulis diebus festiuis per duas horas laboraret.

8 Excusantur etiam exercentes opera seruilia in die festo, quæ immediate pertinent ad Dei cultum, vel quæ præparatoria sunt ad diuinum cultum; ex quibus *Dian c.t.loc.vers.an qui,* excusat ornantes parietes Templorum tapetibus, & auleis in diebus festiuis,etiam si hæc facere possint antecedẽtibꝰ diebus;& ex eisdẽ damnat *Bonac.loc.cit.vers.ex dictis in die festo,* agros Ecclesiæ colere, portare lapides ad fabricam Ecclesiæ,eamq; ædificare,& calices conficere, quia hæc remote spectant ad Dei cultum, nisi fiant necessitate, vel facultate Episcopi,tenuere *Nauar.Caiet. Sol.Clauis Regia, Azor. & Regin.* apud eum.

9 Excusantur etiam exercentes opera seruilia in die festo ratione pietatis,quod intelligunt de operibus pietatis per se, vt sepelire mortuos seruire infirmis,&c.non de operibus pietatis per accidens,vt sunt quæ ordinantur ad pietatem,vt sternere vias publicas pro viatoribus, domus religiosas ædificare,& similia,quæ non sunt licita in die festo, nisi forte ex necessitate,vel alia iusta causa,*Suar.tom.1.deRelig. cap.15.lib.2.num.5. Filiuc.tract.27.cap.9. quæst.6.nu.156.218. & seq. Layman.lib.4. tract.7.cap.4.num.2.* qui plures refert casus excusantes titulo religionis in Deum, quos, & alios refert *Bonac.disp.5. q.vnic. punct.3.num.7.vers.ex quo,tom.2.Vulp.in prax.cap.5.n.6.*

10 Excusantur etiam exercentes opera seruilia in die festo ob necessitatem victus communis, vt animalia occidere, carnes vendere,& similia.An ex hac causa excusentur molitores, negat magis cõmunis opinio, siue molant molendino ad aquam,siue ad ventum: excusant aliqui,si hoc fiat ratione necessitatis,vel ob superuenientem multitudinem hominum ad molendum.Alij etiam excusant,si hoc fiat accedente consuetudine, quam Episcopus non prohibet, ita *Campanil.in diuer. iur.can.rubr.12.cap.13.num.107.*sequitur *Bonac.cit.loc.num.9.*qui *vers.rursus,*videtur excusare molentes molendino fluuiali,

ij, aut venti, si exiguus labor seruilis impendatur, secus si notabilis. Necessitas etiam salutis corporis excusat in hoc casu, quæ consideratur in Medicis pharmacopolis, &c. Item necessitas salutis communis, vt muros ædificare causa belli, & similia. Vtilitas etiam communis, quæ consideratur in curioribus, & ferratoribus equorum, in fabricatoribus fabricantibus theatra, quæ die feriato fieri non potuerunt, & similibus. Necessitas etiam particularis propria, vel aliena, quæ consideratur in recolligentibus segetes, vuas, & alios fructus, ne imminente tempestate pereant, & similia, & in laborantibus ad sustentationem propriam; & familiæ, si aliunde non habeant vnde quærant victus commode, & absit scandalum, ita *Bonac. cit. loc. num.* 13. & est commune apud Casistas, *Barbos. sum. Apost. dec. verb. festum in communi, nu.* 18. *&* 19. *Quarant. sum. Bull. verb. dies festi, Præses in prax. par.* 2. *cap.* 3. *Vulp. cit. c. p.* 1. *num.* 5.

Excusantur quoque a peccato Typographi characteres ordinantes die festo, *Layman. tract.* 7. *de festor. obser. cap.* 2. *n.* 3. *in fin.* non tamen Imprimentes, *Homobon. de Bonis in consult. cas. consc. volu.* 1. *part.* 2. *resp.* 34. *Diana par.* 4. *tract.* 4. *miscel. resol.* 12. quod intelligit secluso scandalo *Carol. de Baucio* in suo nouissimo *tract. cas. consc. cas.* 106. *petes* 14.

11 Sed pro his remitto me ad Summistas, ac rediens ad materiam Canonicam. Quæritur, num in casibus prædictis, in quibus diximus licere opera seruilia exercere, ac in alijs, requiratur, quod cum causa legitima etiam licentia Episcopi concurrat.

Resp. Et prima facie videtur dicendũ, non requiri Episcopi licentiam, nam si ius accedente iusta causa permittit opus seruile exercere in die festo, ergo ad nihilum deseruit Episcopi licẽtia. Nihilominus verius est requiri, maxime quando necessitas non est tanta, vel non est tam clara, vel non est euidens, & publica, & opus seruile, vel prohibitum publice est faciendum: nam licentia prædicta deseruit ad certificandam causam, & ad tollẽda scandala, ita *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 12 *cap.* 13. *vers.* 108. Vlterius posset dici, quia hæc necessitas exercendi opus seruile, & prohibitum in die festo, nõ est certa, & determinata in quocumq; casu particulari, ideo cũ versemur in materia, in qua potest dubium cadere, bonũ est, vt ad Episcopum recurratur ad pacãdam conscientiam, faciunt dicta per *Bonac. cit. loc. num.* 15. admittunt DD. vt quã-

12 do non potest adiri Episcopus, adeatur Parochus loci.

13 Quando Episcopus concedit licentiam exercendi opus seruile, & prohibitum die festo, potest petenti hanc licentiam imponere commutationem eleemosynæ, etiam sub certa quantitate, facit *text. in cap. licet, de fer.* vbi conceditur licentia piscandi, ob necessitatem ad pisces, qui solo vno anni tempore, & breui capiuntur, cum onere, & commutatione soluendi eleemosynam, tenet expresse *Abb. in eod. text. num.* 4. & defendit late *Campanil. in diuers. iur. can. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 109. post *Suar. tract. de Relig. lib.* 2. *c.* 33. *sub n.* 7.

14 Violantes festos dies exercendo opus seruile debent per Episcopum puniri, etiã si Laici sint, vt tenet *Fusc. de visitat. lib.* 1. *cap.* 21. *Bouadill. in Polit. cap.* 5. *§.* 13. *sub num.* 28. maxime in Regno, de cuius consuetudine testatur *Leo in Thesaur. For. Eccles. par.* 2. *cap.* 1. *num* 29. Qua pœna sit puniendus iste violator festi, non est certum, nam in Bulla *Pij V. in Bull. Constit.* 5. *in §. qui vero,* & apud *Quarant. verb. dies festus*, dicitur præter diuinam vltionem, & amissionem animalium, quibus vtitur ad vecturam, etiam graues pœnas incurrere arbitrio Vicarij in Vrbe, & Ordinarij extra Vrbem, prout refert *Campanil. cit. loc. num.* 112. ex quibus Episcopi arbitrio remitti hanc pœnam, præter taxatam in dicta Bulla tenet; qui Episcopus etiam sub pœna excommunicationis latæ sententiæ potest mandare, ꝙ festi dies seruentur, vt per *Nauar. in manual. cap.* 13. *num.* 15. *Lop. in* 1. *par. sui instruct. cap.* 52. *vers. ex necessitate operans, & Sayr. in Claui Reg. libr.* 7. *cap.* 2. *num.* 17. Neapoli violator diei festi punitur pœna pecuniaria carolenorum, ... tum, cum restitutione animalium, & bonorum interceptorum, quæ pœna non exigitur a pauperibus, & applicatur pijs vsibus, vt habetur apud *Quarant. in sum. Bull. verb. dies festi, in addit. vers. vltimo.*

15 Quoad obseruationem feriorum subduntur Episcopo Regulares, & exempti ... es, vt expresse deciditur in *Concil. Trident. sess.* 25 *cap* 12. *de Regul.* notat nouissime *Nouar. Lucer. Regul. verb. festus*, & alij communiter.

16 Prohibetur etiam in die festo Mercatus fieri, de quo expresse in hoc *text. c.* 1. vbi inter prohibita in die festo primo lo-

17 co ponitur Mercatus. Ad euidentiam obseruãdum est, quod proprie differunt Nũdinæ a Mercatu, quia Nundinæ vere dici

possunt, quæ sunt affidatæ notabiles, quæ propria auctoritate celebrari non possunt, sed priuilegio Principis. Mercatus vero dicuntur illi, qui priuata auctoritate fiunt, nec sunt affidati, de quibus in *text.auth. vt non fiant pignorat. &c.* ita *Addit.ad Marant.in specul.aur.p.4. 9.dist.*
18 *num.*50. Mercatus sumitur pluribus modis. Primo, pro actu mercandi. Secundo, pro loco, ad quem conueniunt mercatores emendi, & vendendi causa, qui etiam appellatur Emporium, & Forum, *Cic.lib.*1. *Offic.* Tertio, accipitur pro tempore, quo negotiatores ad emendum, & vendendũ conueniunt, hoc est pro Nundinis ipsis; hinc est, quod improprie Mercatus, & Nundinæ idem sint. & quandoq; Nundinæ appellantur Mercatus, & Mercatus Nundinæ. Sed proprie differunt, vt diximus supra. Mercatus dicitur, quasi mercandi actus. Nundinæ vero dictæ sunt à Nundina Romanorum Dea, a nono die nascentium dicta, qui & lustricus dicitur; erat autem lustricus dies, quo infantes lustrabantur, is autem erat in masculis nonus dies, in puellis vero octauus, secũdum *Macrob.lib.*1.*Saturn. cap.*16. quicquid sit de nomine, nos hic accipimus Mercatus improprie dictus, quatenus comprehendit etiam & Nundinas.

19 Vnde potest Episcopus prohibere quascumq; Nundinas, & Mercatus fieri in die festo, cui prohibitioni parendum est, non obstante quauis consuetudine, testatur *Suar.de Religion lib.*2.*cap.*29. sub *num.*2. *Grat.dec.*21.*de Ponte tract. de pot.Proreg. tit.*10.*§.de mercatis,* sub *num.* 10. De Nundinis priuatis extat declaratio *Sac.Cong. Concil.* de qua testatur idem *Grat. cit.loc. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 12. *cap.*13. sub *num.*97. *& Quarant.in sum. Bull.verb.dies festus in append.* in qua declaratione dicitur, potuisse licite Archiepiscopum Neap. prohibere Nũdinas, siue Mercatus, quæ fiebant ex antiqua consuetudine circum Ecclesias Sanctæ Mariæ Annuntiatæ, & Spiritus sancti in die festo earum. De publicis vero Nundinis adest rescriptum eiusdem *Sacr. Congreg.* editum occasione Nundinarum, quæ in Ciuitate Recanaten. consueuerant fieri, quod ad literam refert idem *Grat. & Campanil. num.* 98. *& Quarant. vers. quo vero, cit.loc.* idq; etiam prohibuit *Pius V. in sua Constitut. in Bull fol.*925. & apud *Quaran.verb.dies festus & Laer.Cherub. in Bull tom.*2. refert Barbos.*sum Apost.dec. verb.festum in communi n.*17.

20 Non debet tamen Episcopus sub prætextu Mercatus prohibere in die festo emptiones rerum spectantium ad victum illius diei, iuxta consuetudinem loci, quia hæc non veniunt nomine Mercatus; licite enim hæc emuntur, & venduntur die festo, dummodo non emantur, & vendantur hora, iusta causa ab Episcopo prohibita, ita *Bonac.tom.*2.*disput.*5. *quæst.vnic. punct.*2.1.*propos.num.*10. *vers.item nomi-*
21 *ne*. Potest tamen sub hoc prætextu licite prohibere in die festo omnes contractus emptionum, & vẽditionum, locationum, permutationum, siue priuatim fiant, siue publice, quia singuli isti contractus proprio Mercatus nomine veniunt, ita *Bonac. cit.loc. vers.sed intelligo*, adducens *Suar. Filiuc.Sayr.Azor.& Tolet.*

22 Mercatus, siue Nundinæ quæ bis, aut ter in anno, aut semel in hebdomada, fiunt ab antiquo, & iusta consuetudine, ab Ordinarijs toleratæ hucusq; non debent sine legitima causa prohiberi per Episcopum sub prætextu diei festi, ad dicta per *Suar.Filiuc.Caiet.* [illegible] apud *Bonac.cit.loc.* quia [illegible] vniuersali quadam consuetudine Ecclesiæ permittuntur, vt experientia docet.

S V M M A R I V M.

1 *Festiuis diebus prohibetur etiam placitum. Quod quibus modis dicatur.*

2 *Bulla Vrbani VIII. de diebus festiuis non loquitur de festis Curiarum, quæ solent dici dies feriati, num.*3.

4 *Actus iudicialis est nullus in die festo, etiam de consensu partium factus, num.* 5. *Vbi quid si fiat ex consuetudine.*

6 *Actus iudicialis prohibitus die festo, est actus contentiosæ iurisdictionis non voluntariæ, qui permittitur die festo Curiæ, vt est emancipatio, & adoptio, num.* 7. *Quid de stipulatione instrumenti n.*8.

9 *Diebus feriatis possunt in iudicio expediri actus, qui causæ cognitionem non desiderant. Item sententia arbitratoris, num.*10. *Carceratio debitoris suspecti de fuga, num.* 11. *Executio realis, num.* 12. *Quid de executione sententiæ, seu immissione in possessionem, n.*13.

14 *Diebus feriatis ad honorem Dei an possit*

possit fieri citatio. Et an sententia in causa hæresis, num.15. Potest interponi decretum super cõtractibus minorum, num.16. Monitoria ad finem reuelationis, num.17. Libellus præsentari, nu.18. An possint testes examinari, n.19.

20 *Diebus feriatis ad honorem Dei potest tractari causa expulsionis scolaris, qui impedit vicinum, vel quando res esset peritura, vel iurisdictio Iudicis finitura, nu.21. Quando causa alimentorum, num.22. Excarceratio & receptio fideiussionis pro excarcerando, num.23. Appellatio, num.24.*

25 *Diebus feriatis ad honorem Dei potest procedi in causa contra insignem latronem, etiam ad executionem sententiæ. Et quis dicatur latro insignis. Potest procedi in causis miserabilium personarum, num.26. Quid de excommunicatione, vel absolutione, uel delegatione causarum, num.27. Insinuatio donationis, n.28.*

29 *Diebus feriatis ad honorem Dei non potest procedi in causis summarijs, uel arbitrarijs. Nec interponi decretum super alienatione rerum minoris, num.30.*

31 *Die feriata non potest exerceri actus iudicialis. Quid quando in loco, in quo fit actus, est dies feriata ad honorem Dei, & in loco executionis non, uel e contra Quid in citatione, n.32.*

33 *Dies festi iuridici possunt induci a Populo, & Clero, & de consensu Capituli.*

34 *Die festo prohibetur executio sententiæ criminalis. Quod limitatur ex necessitate ob enormitatem criminis, num.35. Prohibetur etiam bannire, num.36. Et an tortura, num.37.*

38 *Die feriata prohibetur iuramentum præstare. Et quod iuramentum. Et an sub pœna nullitatis.*

ANNOTATIO XVI.

§. II.

1 PRohibetur die festo in hoc *tex. c. 1. de fer.* secũdo loco Placitum, idq; etiam prohibetur in *cap. placita 15. q.4.* hoc nomen Placitum sumitur in Iure pluribus modis. Primo modo dicuntur Placita iurisdictiones causarum, *cap. ad audientiam, de rescript.* sumitur quandoq; pro litigio, seu iudicio, secundum vulgare Italicum, vt in *cap.1. de immunit. Eccl. & in cap.2. de cler. pugn. in duell.* sumitur quandoque Placitum pro voluntate, seu complacentia, vnde dicere solemus, ex communi placito, vt in *cap.1. de arbitr. & in l. ex placito, C. de rer. perm.* hic vero dicimus Placitum sententiam ciuilem, & strepitum Iudicialem Iudicũ, ac Notariorum, & aliorum ad iudicium concurrentium, secundum explicationẽ *Campanil. d. uers. itur can. rubr.12. cap.13. num.99.* hoc enim Placitum, quod in Bulla Pij V. *supra cit.* apud *Quaran. verb. dies festus,* strepitus iudiciorum vocatur, est vetitum in die festo, vt hic in *text.* quod si fiat actus Iudicialis, erit nullus, prout in *cap. fin. de fer.* permittitur solum ob causam necessitatis, & pietatis vt refert *Campanil. cit. loc.*

2 Obserua primo, quod Bulla nouissima *Vrbani VIII.* super obseruatione festorum non loquitur de festis in quibus Placitum prohibetur; hæc enim festa ipsa Bulla relinquit in terminis, in quibus antea reperiebantur; vnde in Curijs debent seruari festa de præcepto posita in dicta Bulla, nec non & alia, quæ præcipit *text. in cit. cap. fin. de fer.* & omnia, quæ in locis particularibus seruari solita sunt, vel in posterum seruari mandantur, cum in dicta Bulla quoad festa Iudicialia non tollatur auctoritas ab Ordinario.

3 Obserua secundo, quod dies festus Iudicialis vocatur per DD. dies feriata, & constituitur communiter duplex dies feriatus, vel ad honorem Dei, vel propter messes, vel vindemias. De primo dicemus nos. De secundo remitto me ad Ciuilistas, cum feriæ propter messes, vel vindemias non seruentur in Curijs Ecclesiasticis, maxime Romana, in qua non admittitur exceptio talis feriæ, vt testatur *Fæm. in cap. vlt. de iudic.* sub num.10. post *Specul. tit. de fer. §.1. vers. penult.* de primis ferijs ad honorẽ Dei dicemus practicabiliora.

4 Et primo constituenda est regula communis, quod actus Iudicialis prohibitus

in die feriato, siue festo, si fiat, est nullus, ita *Specul. tit. de cit. §. 1. col. 7. vers. item excipitur*, DD. communiter in *d. cap. fin. de fer.* apud *Marant. specul. aur. par.* 4. 16. *dist. n.* 81. *Felin. cit. c. fin.*

5 His ferijs ad honorem Dei non possunt partes renunciare, ita, vt processus, & acta facta in die feriato ad honorem Dei, etiã de partium consensu, sunt nulla, secus in ferijs ad honorem hominum, ita *Specul. tit. de renun. & concl. §. 1. in 3. col. Abb. in d. cap. fin. de fer. col. 4. vers. sed quaero*, *Bart. in l. si feriatis, ff. de arbitr. Bald. in l. 1. C. de fer. §. fin. Marant. tit. loc. num.* 83. & licet his ferijs renunciari non possit expresse, potest tamen consuetudine, vel statuto introduci, vt feriæ ad honorem Dei in aliquibus particularibus casibus non seruentur, probat *Marant. cit. loc. num.* 91.

6 Obserua tertio, quod prohibitio actus Iudicialis in die feriato ad honorem Dei procedit in actibus contentiosæ iurisdictionis, secus in actibus voluntariæ iurisdictionis, qui possunt expediri his diebus, ita *Specul. tit. de fer. §. sequitur. versic. quid si in ferijs*, *Marant. cit. loc. num.* 87. nec in ipsis actibus contentiosæ iurisdictionis procedit, quando aliter suadet necessitas, vel pietas, vt cum *Campanil* diximus supra. Hic dicemus aliquos actus particulares Iudiciales fieri permissos in die festo, seu feriato, etiam ad honorem Dei; & aliquos non permissos.

7 Et primo actus emãcipationis, & adoptionis sunt actus voluntariæ iurisdictionis, nec prohibentur die feriato ad honorem Dei, vt obseruat *Marant. cit. loc.* Item

8 potest etiã Notarius stipulare instrumentum, tenet *Specul. tit. de fer. §. sequitur, ver. quid si in ferijs, Bonac. tom. 2. disp. 5. q. vnic. punct. 2. i. propos. num.* 11. qui ait, quod ratione diei festi non dicitur nullum instrumentum: tamen in praxi videmus seruari, quod Notarij stipulare volentes in die festo, petunt licentiam ab Ordinario, saltem ratione iuramenti, vel ad bene esse, *Vulp. in prax. cap. 5. num.* 14. qui id limitat in contractu Matrimonij, quia pius est, & in actibus in quibus non interuenit iuramentum, vt in testamẽto, & similibus.

9 Secundo, actus omnes, qui causæ cognitionem non desiderant, illi die feriato in honorem Dei celebrari possunt, ita *Butr. & Abb. in cap. vlt. de iudic. Guid. Pap. q.* 215. *col.* 2. quod intellige in die feriato, non autem festo de præcepto, quia tunc nec isti actus Iudiciales possũt fieri, nisi aliud suadeat necessitas, vel pietas, ita distinguit *Guid. Pap. cit. loc.* Hinc

10 Tertio, arbitratores die feriato suum laudum ferre possunt, cum sint amicabiles compositores, nec causæ cognitio apud eos desideratur, ad dicta per *Bart. in l. si societatem, §. arbitrorum* vbi *Add. n.* 51. *ff. pro soc.* sic intelligentes *l. si feriatis, ff. de arbitr.* ea etiam ratione, quia arbitramẽtum hoc, est ad instar transactionis, quæ diebus his celebrari potest, *l. dies festos, C. de fer.* sequitur *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 30 num. vlt.*

11 Quarto, debitor suspectus de fuga potest carcerari die feriato, ita *Bald. in §. 1. num. 14. Instit. de action. Bart. in l. ait Prætor, §. si debitorem, num. 3. ff. de his, qui in fraud. cred. Abb. in cap. fin. num. 22. de iudic. Guid. Pap. dec.* 215. Similiter dicendum esset, si debitor latitaret, nec posset haberi, nisi die feriato; est casus similis primo de debitore suspecto de fuga, & ita a paritate rationis in eo militat eadem Iuris dispositio vulgatis Iuribus. Verum non debet Ordinarius concedere licentiam capiendi debitorem in dictis casibus, nisi illi constaret saltem per testes summarie, & extraiudicialiter receptos, vel alio modo, debitorem esse suspectum de fuga, vel latitare; extra hos casus in causa ciuili nõ debet fieri carceratio die festo, per citatos DD. In causa vero criminali alia ratione permittuntur carcerationes in die feriato, de quo alibi, *Vulp. in prax. cit. cap. 5. num.* 15.

12 Quinto, executio realis idest in bonis, scilicet pignora capere, licita est etiam die feriato, non tamen festiuo de præcepto, ad dicta per *Guid. Pap. d. dec. 215. n. 8. Menoch. lib. 1. quæst. 30. de arbitr.* tenentes licere executionem sententiæ facere in die feriato in casu, in quo non requiritur causæ cognitio, refert *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num.* 100. post *Suar. tract. de Relig. lib. 2. cap. 30. num.* 11.

13 executio etiam sententiæ, siue immissio in possessionem vigore sententiæ potest etiam fieri die feriata, non tamen de præcepto, si fiat in bonis, in quibus fuit specifice iudicatum, quia tunc in executione non requiritur causæ cognitio, secus si petatur executio in alijs rebus, quam adiudicatis, quia tunc executio debet fieri in die iuridica, ex quo requirit causæ cognitionem, ita *Guid. Pap. cit. decis.* 215. sub *num.* 5. post *Anton. de Butr. in cap. fin. de iudic. & Abb. eod. loc. num. 1. &* 20. & distinctius *Ricc. ad* Rit. *Cur. Archiep. Neap.* Rit. 1. *vers. limitatur nono*, apud *Carauit.* Neque executio sententiæ super bonis, in quibus est specifice iudicatum, fieri potest

die

die feriata, quando est facienda cum incantibus, quia die feriata ad honorem Dei debet cessare vox præconis, & tuba, iuxta *text. in l. dies festos, C. de fer.* & tenet *Guid. Pap. cit. loc.*

14 Sexto, citatio an licite fieri possit die feriato ad honorem Dei, dubium est, & videtur posse fieri, per *Rit. 1. Cur. Archiep. Neap.* relatum apud *Carauit.* post Ritus Magnæ Curiæ Vicariæ. Pro cuius euidentia sciendum est, in citatione triplex considerari tempus, ipsius actus citationis per Iudicem relaxatæ, & diem executionis faciendæ per cursorem, vel relationis ipsius Nuncij; in primo tempore relaxatæ citationis, ritus prædictus dicit citationem fieri die iuridica, ad diem iuridicā; in secundo, citationem Nuncij posse fieri die feriata, etiam de præcepto, per *Rit.* in tertio dicit relationem faciendam prima die iuridica post festum, ad quem *Rit. Campanil. num. 18.* generaliter de iure, & segregato ritu dicit valere citationis executionem factam per Nuncium die feriato, ad quod nonnullos adducit DD. Verum ipsemet *Campanil. in diuer. iur. canon. rub. 12. cap. 13.* sub *num. 100. vers. citatio autem,* palinodiam canit, suamq; primam affirmatinam sententiam, de qua in ritu prædicto declarat procedere in ferijs inductis ad fauorem hominum, secus in ferijs ad honorem Dei, in quibus nec citatio, siue præceptum de citando, nec illius intimatio fieri potest, per opinionem *Abb. in cap. conquestus de fer.* sub *num. 19. Azor. in institut. moral. par. 2. lib. 1. cap. 27. vers. decimoquinto quæritur, Suar. tract. de Relig. lib. 2. cap. 30. n. 5. & 6.*

15 Septimo, in causa hæresis posse sententiam ferri die feriato, etiam de præcepto testatur fuisse declaratum per *Tribunal Sanctissimæ Inquisitionis de Vrbe sub die 26. Iulij 1605. Mar. Anton. varia. resolut. resolut. vlt.* quicquid sit de iure, in quo casu DD. vtramq; scilicet negatiuam, & affirmatiuam defendunt sententiam, vt late est videre apud eundem *Mar. Anton.*

16 Octauo, in die feriato ad honorem Dei potest etiam interponi decretum super contractibus Minorum, & Mulierum, secundum opinionem *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13.* sequentis sententiam *Pici in tract. de contract. glos. 21. num. 6.* vnde etiam & Curator Minori potest dari die feriato, vt probat idem *Pic. cit. loc. glos. 20. n. 19.* & sequitur *Campanil. cit. loc. n. 101. vers. curatorem.*

17 Nono, monitoria ad finem reuelationis possunt concedi per Episcopum die feriato, ac etiam publicatio per Cursorē; etiam si dies feriata sit de præcepto, dummodo non sit dies solennis festi, vt Natiuitatis Domini, Paschatis Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, & Corporis Christi, nam in his diebus a concedendis, & publicandis dictis monitorijs debemus abstinere, secundum opinionem *Lazzarij de monit. sect. 1. quæst. 19. num. 4.* & sequitur *Campanil. cit. loc. num. 102.* licet *Sayr. in Thesaur. cas. conscient. libr. 1. cap. 14. num. 10.* defendat adhuc & in his diebus posse hæc fieri, quando causæ cognitio non est necessaria.

18 Decimo, diebus feriatis ad honorem Dei potest libellus dari in quacumq; causa, *l. miles, §. sexaginta ff. de adult.* docent omnes in *l. 1. ff. de fer.* probat *Guid. Pap. quæst. 215. col. 2.* quia hic actus causæ cognitionem non requirit, sequitur *Meno. b. de arbitr. lib. 1. q. 30. n. 14.*

19 Vndecimo, die feriato ad honorem Dei possunt testes examinari, non tamen iurare; vnde bene practicatur vt præstetur iuramentum testibus die iuridica, & deinde possunt licite interrogari, & examinari die feriata, quia examinatio refertur ad tempus iuramenti, vt docet *Bart. in l. si quando, num. 11. C. de testib. & l. damni. §. Sabini, num. 8. ff. de damn. infect.* late declarat *Felin. in cap. licet causam, num. 19. de probat. Ferrar. cautel. 12. num. 1. Ruin. cons. 188 num. 15. lib. 1.* sequitur *Menoch. cit. lo. num. 15.*

20 Duodecimo, Scolaris, qui impedit vicinum studere propter strepitum, potest compelli per Iudicem vt taceat, aut recedat, vt dicit *Specul. in tit. de iudic. §. generaliter, vers. hic etiam nota, Anton. de Butr. in cap. inter dilectos, de fid. instr.* & ista causa expulsionis potest tractari die feriata, etiam ad honorem Dei, vt tenet *Hostiens. in sum. tit. de fer. § fin. vers. sed nunquid magister, Specul. eod. tit. § sequitur, vers. quid si magister* sequitur *Ias. in l. 1. § sed excipitur, nu. 2. de fer.* & ratio est, quia hæc causa concernit publicam vtilitatem, *l. vnic. §. fin. C. de stat. liber. lib. 11.* ergo potest tractari die feriata, ad *text. in l. 1. § sed excipiuntur de fer.* Sed quicquid sit secundum prædictos, id die ad honorem Dei non debet fieri.

21 Decimotertio, potest procedi ad actus iuridicos die feriato ad honorem Dei, quando res est tempore peritura, sed vsq; ad litis contestationem, *c. fin. de fer. Bart. in l. Diuus ff. eod tit. de fer. DD in cit. l. 1. § sed excipitur,* ex quibus *Iason in d. l. 1. § sed excipitur, de fer.* deducit, quod si iuridi-

dictio Iudicis esset finitura, potest Iudex procedere, & sententiare etiam diebus feriatis ad honorem Dei, ad quod facit *tex. in cap. si 1 de iud.* & tenuit *Specul. & Io in. Andr. in tit. de fer. §. sequitur, vers. primo.* Eadem ratione posset saluari processus Iudicis Nundinarum factus die feriato ad honorem Dei, quia nimirum iurisdictio talis Iudicis solet paucis diebus durare, & in breui solet finire, licet alia ratione posit defendi, hunc casum affert *Marant. in specul. aur. part. 4. 16. dist.* sub *num 87. & seqq.* Eadem ratione testes senes, & valetudinarij possunt examinari, etiam medio iuramento eodem die festo ad honorem Dei dato, & ante litis contestationem, ne scilicet pereat probatio, deciditur expresse in *cit. l. 1. ff. de fer. in verb. ætates,* vbi *glos. & DD.* præsertim *Ias. num. 5.* facit *text. in cap. quoniam frequenter, in princ. vt lit. non contest.*

22 Decimoquarto, In causa alimentorum tanquam causa pia potest procedi die feriato ad honorem Dei, vt per *DD. in d. l. 1. §. sed excipiuntur, ff. de fer.* quod procedit primo in alimentis futuris, secus in alimentis præteritis, secundum *Bart. in l. de alimentis, in 2. lect. C. de transact.* Secundo in alimentis, quæ debentur officio Iudicis, vt sunt quæ debētur per patrem filio, & e conuerso, vt in *cit. §. sed excipiuntur,* quæ præstantur in casu necessitatis, non autem quando filius posset se aliunde alere, *l. si quis a liberis, § fin. vers. filius, ff. de liber. agnosc.* secus si deberentur iure actionis, puta ex stipulatione, quia debentur extra casum necessitatis, ita distinguit *Iason in d. l. 1. §. excipiuntur, num. 7. Roman in l. si cum dotem, § si maritus, ff. sol. matr. Abb. in cap. 1. 3. col. de prob. Ricc. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. rit. 19. vers. limitatur sexto.* apud *Carauit.*

23 Decimoquinto, excarceratio, seu relaxatio carcerati potest fieri die feriata ad honorem Dei, & ad hunc finem potest per Curiam ab alio recipi fideiussio de eodem carcerato representando, ita tenet *Bald. in l. lecta, ff si cert. pet.* & sequitur *Ias. in cit. l. 1. §. excipiuntur nu. 11. & Ricc. cit. loc. vers. limitatur decimosexto.* non posset tamen fieri recommendatio, & sequestratio personæ iam carceratæ die feriato ad honorem Dei, tenet *Bald. in auth. ei, qui iurat. in 4. col. ver. quæro dictat statuti C. de bon. auctor. Iud. poss.* ea ratione, quia cum sit in carceribus, cessat suspicio fugæ. Verum si Iudex vellet carceratum relaxare die feriato, quod potest facere, posset a cessante ratione, fieri recommendatio eodem die feriato, maxime si excarcerandus esset exterus.

24 Decimosexto, die feriata ad honorem Dei, sicut diximus, posse libellum offerri, ita etiam potest eodem die appellari, *glo. & DD.* omnes in *l. 1. C. de fer. glos. in cap. appellatio, de appellat. in 6. in verb. lecta,* & specialius de die feriato ad honorem Dei tenet *Abb. in cap. fin. de fer. & Add. ad Fel. in cap. fin. de iud. in vers. adde, glos. lit. C. in fin.* quod procedit, etiam si per statutum prohiberentur die feriato contractus, & placita, iuxta *cons. Anchar. 361.* incip. *Visa plene facti narratione,* & sicut potest appellari die feriato, potest etiam & admitti appellatio: quia concessis extremis, cōceduntur media, ita *Salic. in l. 1. C. de fer. & Anch. cit. cons.*

25 Decimoseptimo; In causa insignium latronum potest procedi die feriato ad honorem Dei, ita *Specul. in tit. de fer. § sequitur videre,* sub *num. 3. Angel. in l. Diuus, ff. de fer. num. 2. Ricc. in cit. rit. vers. limitatur decimoquinto;* immo insignis latro potest quolibet die ad furcas mitti, per *text. in l. prouinciarum, ff. de fer.* vbi *Bald. nu. 1.* dicit hoc esse speciale propter enormitatem criminis, & quia multorum salus, & incolumitas procuratur, nam in morte vnius sceleratissimi stat vita multorum; sed vbi cessaret criminis enormitas, & publica vtilitas, non posset fieri executio criminalis die feriato ad honorem Dei, per *textum in l. dies festos, C. de fer.* Dicitur insignis latro, idest famosus, & est ille, qui palam furatur, ita *glos. in l. capitalium, §. famosos, in vers. furca, de pœn.* vel qui solitus est aggredi, deprædari, & publice spoliare, secundum *Decian. tract. crim. libr. 9. cap. 29. num. 12.* Et hi latrones expresse expelluntur ab immunitate Ecclesiæ in *Const. Greg. XIV. de immun. Eccl.*

26 Decimooctauo; In causis debilium, vel miserabilium personarum potest procedi in die feriato, etiam ad honorem Dei, ita suadet pietas, & in operibus misericordiæ non est habenda distinctio dierum, argumento *cap. vtinam 77. dist. & c. nunquam de consecr. dist. 5.* immo his diebus magis est insistendum his operibus, docet *Specul. tit. de fer. § sequitur videre, num. 1.* sequitur *Ricc. cit. rit. vers. limitatur vndecimo,* qui eadem ratione dicit diebus his posse licite paces, concordias, & transactiones tractari, & terminari.

27 Decimonono, licite die feriato ad honorem Dei potest excommunicatio relaxari, & absolutio impertiri, quæ tamen non requirunt causæ cognitionem, vtputa in

in notorijs criminibus, vt late per *Host. in sum. tit. de fer. §. qualiter distinguatur,* sequitur *Guid. Pap. quaest.* 215. sub *num.* 2. qui eodem *num. in fin.* dicit hac die posse fieri delegationem, seu commissionem causæ, per opinionem *Salic. in l. fin. C. de ferijs.*

28 Vigesimo; Insinuatio donationis potest fieri die feriato ad honorem Dei, quia hæc non requirit causæ cognitionem, & est voluntariæ iurisdictionis, *l. actus, C. de fer. Hostien. in sum. de fer. §. 3. vers. sed quæ pertinent,* tenet expresse *Io. And. in addit. ad Specul. tit. de instrum. edit. §. porro lit. F. vers. subscribat hac in princ. fin.* sequitur *Guid. Pap. q.* 215. sub *n.* 3.

Alios actus permissos in die feriato ad honorem Dei, vel ad honorem hominum vide apud *Specul. cit. tit. de fer. tom. 2. Fel. in cit. cap. vlt. de iudic. Canonist.* omnes in hoc *tit. de fer.* & specialiter in *cap. vltimo, Hostiens. in sum. tit. de fer. Guid. Pap. dict. q.* 215. *Menoch. lib. 1. de arbitr. iudic. q.* 30. *Campan. cit. rubr.* 12. *cap.* 13. *Ciuilist.* omnes in *tit. C. de fer. Marant. in specul. 4. p. dist.* 16 *num.* 81. De ferijs, quæ seruantur in Regno in foro seculari, vide apud *Matth. de Afflict. in Const. Baiulos, in* 3. 4. 5. *&* 6. *col. Ric. in cit. rit. Cur. Archiep. Neapolit.* 19. & est materia communis apud omnes DD. nostrates.

29 Obserua primo, quod in causis summarijs, vel arbitrarijs potest procedi in diebus feriatis ad honorem hominum, secus vero dicendum est in ferijs ad honorem Dei, in quibus in prædictis causis procedi non potest, vt optime probat *Menoch. de arbit. iud. lib.* 1. *q.* 30. per opinionem *Imol. in l. filiusfam. lias ff. de donat.* & aliorum.

30 Nec valet decretum interpositum per Iudicem die feriato ad honorem Dei super alienatione rerum minoris, quia hoc decretum fit præuia causæ cognitione & Iudice sedente pro Tribunali, *l. ex quo, C. de administr. tutor. & l. minorum. C. de præd. minor.* hanc opinionem tenet *Specul. tit. de fer. §. sequitur videre num.* 13. *& ibi Addit. lit. G.* sequitur *Ricc. ad cit. rit.* 19. *Cur. Archiepisc. Neap. vers. ampliatur primo,* & hoc est generale in omnibus causis requirentibus causæ cognitionem, non posse procedi die feriato ad honorem Dei, ad late adducta per *Menoch. cit. loc.*

31 Obserua secundo, quod actus iuridicus, siue placitum prohibetur in die feriato ad honorem Dei, si talis dies sit in loco iudicij, vbi actus est faciendus, vel in loco, in quo actus est exequendus die executionis. Vnde est, quod cum tractatur, an dies citationis sit feriatus, vel non, distinguendum est, aut sumus in relaxando mandato citationis, & tunc attenditur, an sit dies feriata in loco iudicij, in quo relaxatur mandatum: nam si in loco iudicij sit dies iuridica, & in loco, in quo est exequenda citatio, sit dies feriata, valet mandatum de citando; aut sumus in exequendo dictum mandatum citationis, & tunc attenditur locus executionis, non iudicij, ita vt si in loco iudicij esset festum, & in loco citationis non, citatio valeret, sed non e contra, faciunt dicta per *Specul. tit. de fer. §. 1. num.* 5. dicentem in hac materia esse seruandum locum Rei conuenti, in cuius gratiam sunt cōcessæ feriæ; tenet expresse *Bonac. tom. 2. disp. 5. quæst. vnic. punct. 2. num.* 18. *vers. nono difficultas est.* Hæc opinio impugnatur à multis, sed in Regno inter Laicos est certa, per *Rit. M. Cur. Vic.* 116. *&* 117. vbi *Carauit.* Verum per dictum *Rit.* 117. data citationis potest fieri in quocumq; die feriato, etiam Paschatis; quæ opinio citra dispositionem ritus, & in loco vbi non seruatur, non esset sequēda, per opinionem *Bald. in l. cum Clericis, C. de Episcop. & Cler. & Afflict. in rubric. Constit. Regni,* adductorū per *Carauit. in d. rit. num.* 1. maxime si contenta in citatione concernant iurisdictionem contentiosam, quia tunc debet decerni die iuridica, ita *Oliua ad rit.* 1. *Cur. Archiepiscop. Neap. n.* 4. apud *Carauit.*

32 In hac materia formant tres vulgares quæstiones DD. Prima, an citatio facta die feriata, ad diem non feriatam valeat. Secunda, quid e contra, idest si fiat die non feriata, ad diem feriatam. Tertia, an in ferijs obseruandis sit attendendus locus iudicij, an litigantium, de quibus quæstionibus late per *Abb. in cap. conquestus, de fer. num.* 19. post *Specul. in cit. tit. de fer. Oliua ad Rit.* 1. *Cur. Archiepisc.* apud *Carauit.* & alios, vbi etiam *Campanil. & Ricc.*

33 Obserua tertio, quod dies festi iuridici ad honorem Dei, præter taxatos in *cap. fin. de fer.* possunt etiam alij indici a Populo, & Clero de consensu tamen Episcopi, vt probatur in *d. cap. fin. & cap. quoniam eod. tit.* vbi DD. communiter, *Cauens. ad Rit.* 116. *Mag. Cur. Vicar. num.* 6. apud *Carauit.*

34 Prohibetur quoque in die festo, vt in hoc *text. cap.* 1. ne aliquis ad mortem, vel pœnam iudicetur, quibus verbis prohibetur non tantum sententia continens pœnam capitalem & amissionis vitæ, sed etiam alterius cuiuscumq; pœnæ imposi-

tio,

tio, & prohibetur ipsam sententiam per Iudicem proferri, & illam executioni demandari, licet lata sit die iuridica. Fallit communiter hæc prohibitio necessitatis causa, puta propter enormitatē, & atroci-
35 tatem criminis, vt diximus in causa insignis latronis, & deciditur expresse in *l. prouinciarum, de fer.* vbi DD. communiter, in quibus causis etiam Iura Canonica indulgent, vt diebus feriatis ad honorem Dei procedi posit, vt testantur *Hostiens. & Abb. in cit. cap. 1. num. 6. de fer.* & sequitur *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 104. post *Bonadill. in Politic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 23. & diximus supra cum *Clar. & Baiard. in §. fin. quæst.* 97. *num.* 6.

36 Hinc dicendum est, prohiberi etiam die feriata aliquem banniri; & bannum tali die statum non tenere, per *text. in l. dies festos, C. de fer.* in illis verbis, *Praconis horrida vox silescat*, faciunt dicta in *cap. placita secularia* 15. *q.* 4. tenet *Bald. in d. l. dies festos, num.* 4. Similiter nec tortura
37 inferri potest die feriata ad honorem Dei, etiam in causis summarijs, dicit *Boer. quæst.* 259. *num.* 8. *& Clar. in §. fin. qu.* 64. *num.* 34. *Farinac. quæst.* 38. *nu.* 107. *& seqq.* qui opinionem procedere dicunt in delictis minoribus, secus in atrocioribus, in quibus admittunt torturam die feriato ad honorem Dei.

38 Vltimo loco prohibentur in *text.* nostro in die festo Sacramenta, idest iuramenta præstare, quod obseruant Canonistæ omnes in hoc *cap. Leo in Thesaur. for. Eccles. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 28. & hoc obseruandum est cum distinctione; aut loquimur de iuramento promissorio, & interuenire solito in contractibus extraiudicialibus, & illud simpliciter non prohiberi in die festo, maxime sub pœna nullitatis actus, ea ratione, quia cū talis actus reducatur ad ea, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, & exerceatur sine strepitu iudicij, non est prohibitus die feriato ad honorem Dei, vt diximus supra cū *Guid. Pap. Marant. Menoch. Specul.* & alijs. Aut vero loquimur de iuramento iudiciali, quod datur in iudicio contentioso, vt est iuramentum decisiuum, suppletiuum, & similia; & illud, quod a testibus præstatur, & hoc est prohibitum die feriato ad honorem Dei, & iurans non tenetur ad obseruantiam promissorum, ita distinguit *Campanil. in diuers. iur. canon. rubric.* 12. *cap.* 13. *num.* 105. docet *Caietan.* 2. 2. *q.* 122. *artic.* 4. sequitur *Diana tract.* 4. *Miscell. resolut.* 62. *vers. nota etiam*, ex quibus refelluntur DD. præsertim *Ferret. cautel.* 3. *Bru. Caual. decis.* 9. *num.* 31. *part.* 1. dantes pro cautela obligari nolenti, vt iuret in die festo, quæ opinio posset saluari cum distinctione petita.

S V M M A R I V M.

1 *Incompatibilitas quædam inducit vacationem ipso iure, quædam per sententiam.*

2 *Incompatibilitas inducitur ipso iure in duobus Beneficijs curatis, duabus Dignitatibus, & Personatibus, num.* 3. *Quid de duobus Beneficijs requirentibus residentiam. num.* 4. *&* 5. *Duo Canonicatus cum parochiali, vel portione, duæ Capellaniæ requirentes residentiam, Capellania cum Curato, vel Canonicatu, & alia Beneficia sunt incompatibilia, vt hic num.* 6.

7 *Incompatibilitas prædicto modo non inducitur, nisi adepta possessione pacifica secundi Beneficij, & fructuū illius, late num.* 11. *Et inter Beneficia perpetua, saltem aptitudine, num.* 8.

9 *Incompatibilitas inducitur, quando quis duo Beneficia incompatibilia cum dispensatione obtinet, & tertium recipit etiam incompatibile, ita vt vacent omnia.*

10 *Incompatibilitas non inducitur, nisi secundum Beneficium obtineatur vero titulo.*

12 *Incompatibilitas, quæ inducit vacationem ipso iure, non seruatur, si quis sponte dimittat secundum, ad finem recuperandi primum.*

13 *Incompatibilitas non inducitur, quando duo Beneficia legitime sunt vnita perpetuo, uel commendata ad tempus, num.* 14. *Vel quando vnum in potentia solum est curatum, n.* 15.

16 *Incompatibilitatem inducit Episcopatus cum omni alio etiam simplici Beneficio, & Pensione. Et a quo tempore. Quod fallit in Episcopatu Titulari, num.* 17. *Quid de Abbatia, n.* 18.

19 *Incompatibilitatem quomodo inducat coadiutoria cum alio Beneficio. Et* quid

quid si statuto, vel consuetudine introductum est, ut unum obtinens Beneficium, aliud non possit habere, num. 20.

21 *Beneficium secundum incompatibile retinens cum primo, perdit etiam primum. Et quomodo.*

22 *Incompatibilitatem non inducunt Beneficia habentia curam iurisdictionalem.*

ARGVMENTVM.

De Incompatibilitate Beneficiorum. Notatur §. I. Incompatibilitatem inducere vacationem. Quæ Beneficia inducant incompatibilitatem, & vacationem ipso iure. An duo Curata. An duæ Dignitates, vel Personatus. An duo Beneficia simplicia requirentia residentiam. Ad inducendam hanc incompatibilitatem, quomodo requiratur possessio. Et quomodo Beneficia debeant esse perpetua. Et quomodo debeat concurrere verus titulus, & fructuum perceptio. Quando possint detineri duo Curata absque incompatibilitate, ratione vnionis, vel commendæ. Vel quia vnum esset actu, alterũ habitu curatum Episcopatus, Abbatia, & Coadiutoria, cum quo Beneficio inducant incompatibilitatem. An hæc incompatibilitas locum habeat inter Beneficia habentia Curam iurisdictionalem. Et quomodo vacent primum, & secundum Beneficium. Notatur §. II. Quando duo simplicia inducant incompatibilitatem. An Curatum & simplex. Quid quando alterũ sufficit ad congruam sustentationem, vel non sufficit. Et quid in habente duo insufficientia, an possit habere tertium. Quando dicatur Beneficium sufficiens. Quid de pluribus Pensionibus. Notatur §. III. Quomodo duo Beneficia sub eodem tecto inducant incompatibilitatem. Quando dicantur sub eodem tecto. An debeant esse conformia. Et quãdo dicantur conformia.

ANNOTATIO XVII.

§. I.

Ad Text. in cap. de multa, de prabend.

TRactant hic DD. materiam incompatibilitatis Beneficiorũ, de qua etiam in *cap. quia nonnulli. de cler. non resident. & in cap. referente, & cap. præterea, de prabend. in cap. dudum 2. de elect. cap. 1. de consuetud. in 6.* loquente de incompatibilitate officiorum, *cap. cum singula, de prab. in 6. in Clement. 1. de supplen. negligent. Prælat. & Clement. 1. de offic. Vicar. & in Extrauag. execrabilis, de prab.* nouissime in *Concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 4. & sess. 24. de refor. cap. 17.* de eadem materia *Dionys. Carthus. in tract. de plur. Benefic.* copiose *Alph. de Hoted. eod. tract. Rebuff. in prax. Benefic. par. 1. tit. de dispens. ad plura Beneficia, Cened. ad decretal. coll. 150. Petr. Paul. Comitol. respon. moral. lib. 1. q. 73. P. Valer. Reginal. in prax. for. pœnit. lib. 30. tract. 30. cap. 19. num. 275. cum seqq. Ioan. Nicol. de benefic. titul. Rosin. de Benefic. cap. 5. a n. 18. Gamb. de offic. legat. lib. 5. rubr. an Legatus possit plura Benefic. vni conferre. Gonzal. ad Regul. mens. glo. 15. a num. 10. Azor. 2. p. lib. 6. cap. 13. q. 1. Nicol. Garz. de Benef. p. 11. cap. 5. Caual. dec. 17. ex num. 73. par. 2. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 7. num. 2. & 8. Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 3. num. 14. & rubr. 11. cap. 14. num. 14. Flam. de resignat. lib. 3. quæst. 1. num. 138. & lib. 5. q. 6. n. 113. cum seqq. Zerol. in prax. Episc. par. 2. verb. incompatibilia, Cardin. Tusc. tom. 1. lit. B. conclus. 61.* est materia communis, de qua apud omnes fere Canonistas. Notabo hic aliqua practicabiliora. Primo de incompatibilitate Beneficiorum, Curatorum, & Personatuum, de quibus proprie loquitur hic *text.* Secundo de Beneficiorum simplicium. Tertio de incompatibilitate ratione sub eodem tecto.

1 Quoad primum præmittendum est, incompatibilitatem inducere vacationem, nemo est, qui dubitet; & probatur expresse in hoc *cap. de multa*, & in citatis locis *Concil. Trident.* solum est differentia, quod quædam incompatibilitas inducit vacationem ipso iure absque alia Iudicis sententia, & in hoc casu Beneficiatus tenetur statim dimittere Beneficium, & si retineat, non facit fructus suos; & quædam alia incompatibilitas non inducit vacationem ipso iure, sed per sententiam & interim potest Beneficiatus facere fructus suos,

donec aliter per sententiam non fuerit iudicatum, ita distinguit *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr.* 11. *cap.* 14. *num.* 15. & alij.

2 His præmissis, dicendum est, duo Beneficia Curata inducere incompatibilitatem primo modo; ita quod habens Beneficium Curatum, si aliud Curatum obtineat, ipso iure amittit primũ, deciditur in hoc *tex. in cap. cum singula, de præb. in 6.* & in *Concil. Trident. cit. loc.* & probatur ratione, quia electus ad curam animarum tenetur per se ipsum deseruire, non per Vicarium, cum videatur electa industria personæ; sed impossibile est vno, eodemq; tempore in diuersis Ecclesijs residere, ergo, &c. ita *Quarant. in sum. Bull. verb. Beneficiorum resignatio, in Addit. vers. nona causa.*

3 Dicendum est secundo, inducere etiam incompatibilitatem primo modo duas dignitates, & personatus; ita, vt habens dignitatem, vel personatum, si aliam dignitatẽ, vel personatum obtineat, perdat primã ipso iure; per possessionem secundæ vt obseruatur expresse in hoc *text. cap. de multa. & in Extrauag. execrabilis citat. cap.* 1. vbi *DD de consuet. in* 6. ibiq; damnatur aperte etiam consuetudo in contrarium, ita, vt non possit consuetudine introduci, vt quis possideat duas dignitates, vel personatus, & id probatur valida ratione; nam si permitteretur quem habere duas dignitates, vel personatus, si hoc esset in eadem Ecclesia, ipsa Ecclesia fraudaretur ministerio vnius Beneficiati, & cultus diuinus minueretur, contra *text. in cap. ex parte, de constit.* si vero esset in diuersis Ecclesijs, iste talis habens duas dignitates, vel personatus, vendicaret sibi stipendia plurimorum, contra *text. in cap. quia nonnulli, de cler. non resid.* & sequeretur inæqualitas, scilicet, quod alius quidem esuriret, alius quidem ebrius esset.

4 Dicendum est tertio, an duo Beneficia residentiam requirentia, etiam simplicia, inducant incompatibilitatem, de qua supra; ita vt per assecutionem secundi vacet primum ipso iure. Hanc esse grauem quæstionem testatur *Garz de Benefic. part.* 11. *cap.* 5. *num.* 79. & partem negatiuam amplexati sunt graues DD. nec non & *Rot. diuers. par.* 1. *dec.* 484. & alibi apud *Garz. num.* 80. Verum sententiam affirmatiuam, nempe Beneficia duo requirentia residẽtiam, etiam si simplicia sint, nec curata, aut dignitates, vel personatus, inducere incompatibilitatem primo modo, ita, vt per assecutionem secundi vacet primum ipso iure, tenent *Hoieda tract. de plural. Benefic. cap.* 9. *num.* 5. *& cap.* 11. *in fin. Ioan. Gutier. cons.* 16. *num.* 3. *&* 4. *Zech. tract. de Benefic. & Pension. Eccles. cap.* 5. sub *nu.* 4 & ante alios *Nauar cons.* 17. *de prabend.* sequitur *Garz. de Benefic. loc. cit. num.* 83. *& seqq.* vbi pluries refert decidisse *Sacr. Congreg.* post *Gonzal. in* 8. *Regul. Cancell. glos.* 15. *num.* 16. qui etiam adducit alias declarationes *Sac. Congreg.* pro hac opinione.

5 Verum hæc opinio, quod habens Beneficium simplex, & ad residentiam obligãs, si secundum consequatur, vacet primum ipso iure, licet non sint Beneficia Curata, nec Dignitates, nec Canonicatus in Cathedrali, vel Collegiata, intelligitur quãdo dicta Beneficia requirunt præcisam, & simplicem residentiam; secus si residentia non est simplex, & præcisa, sed causatiua, respectu amissionis fructuum, vel non est perpetua, ita declarant *Gonz. loc. cit. n.* 19. *vers. intellige tamen, & Garz. cit. loc. n.* 86. qui testantur sic etiam declarasse *Sacram Congreg.*

6 Hinc dicendum est, inducere incompatibilitatem eo modo, vt per assecutionem secundi vacet primum ipso iure, ad præscriptum *Sac. Conc. Trident. sess.* 7. *cap.* 4. *de reformat.* Primo, duos Canonicatus, vel Canonicatus cum Parochiali, aut cum Portione, vt testantur declarasse *Sacr. Congreg. Gonzal. & Garz. cit. loc.* Secundo, duas Capellanias requirentes residentiam, vel Capellania cum Beneficio Curato, vel Canonicatu, aut Portione, siue cum quouis alio requirente residentiam, decisum in vna *Toletana Capellaniæ die Veneris* 15. *Decembris* 1591. *coram Pamphilio*, & in alijs multis referunt *Gonzal. & Garz. cit. loc.* Tertio, Portionem cum Archipresbyteratu habente curam iurisdictionalem, resolutum in vna *Conchin. Archipresbyteratus de Huete* 17. *Maij* 1593. *coram Penna*, refert *Garz. citat. loc. nu.* 89. Obserua ad hæc, quod Canonicatus inducit vacationem ipso iure, & incompatibilitatem primo modo, si concurrat cum Beneficio Curato, vel alio habente præcisam residentiam; etiam si Canonicatus non requirat continuam residẽtiam ex statutis Ecclesiæ, vel in eo possit deseruire Canonicus per substitutum, prout sensisse Dominos de Rota, testatur *Garz cit. lo. num* 90. *in fin.* Quarto, dignitas cum officio, vt in *cap.* 1. *de consuet. in* 6.

7 Obserua, quod ad inducendam vacationem ipso iure primi Beneficij incompatibilis per assecutionem secundi, non re-

requiritur sola collatio, vel acceptatio, sed requiritur pacifica possessio secundi Beneficij, vel quod per promissam stet quominus possessionem consequatur, vt habetur ex *text.* nostro ibi, *Receperit* optime declarat *Add. ad Quarant. in sum. Bullar, verb. Beneficiorum resignatio. vers. nona causa,* sequitur *Garz. de Benefic. citat. loc. num.* 100. qui testatur pluries fuisse decisum, nec esse controuersum. Dixi, *pacifica possessio*, ex quo collige, quod possessio secundi Beneficij debet esse pacifica, non solum de facto, sed etiam de iure, idest nõ litigiosa, & sine controuersia, & molestia, etiam extraiudiciali; alias primum non vacaret, ita *Hoteda cit. loc. cap.* 13. *num.* 80. *Mascard. de probat. concl.* 183. *nu.* 40. *Paris. de resignat. lib.* 3. *quæst.* 1. *num.* 130. *Seraph. dec.* 997. *Garz. cit. loc num.* 105. *& seqq.* vbi plures ad id adducit DD. & Rotæ decisiones. Hæc pacifica possessio debet esse solum ex parte secundi Beneficij, nam si primum sit litigiosum, per assecutionem secundi adhuc vacat primum, vt obseruat *Hoteda cit. loc. & Less. de iustit. & iur. lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 141. & sequitur *Garz. cit. loc. num.* 107. *& seqq.* Quæ pacifica possessio secundi Beneficij ad inducendam vacationem primi, debet esse non solum possessio Beneficij, & tituli, seu exercitij curæ, vel officij, sed etiam debet esse bonorum, & fructuum Beneficij, vel saltem maioris partis eorum; nam si cum secundo Beneficio non possunt haberi fructus, vel pars maior eorum, quia ad alium pertinent, non vacat primum, ex *text in cap. si tibi concesso, de præb. in* 6. vbi DD. communiter, & probat *Garz. d. loc. num.* 123. *& seqq.*

8 Aduerte, quod ad inducendam hanc incompatibilitatem, ita, vt per assecutionem secundi, vacet primum Beneficium, primum, & secundum Beneficium debent esse perpetua, saltem aptitudine, vt sunt Beneficia manualia, seu ad nutum amouibilia, quæ cum dentur in titulum, inducunt incompatibilitatem, quæ non inducitur per officia, seu dignitates, quæ dantur ad tempus, probatur clare ex *text.* nostro, & per *Garz. cit. loc. num.* 181. qui testatur ita fuisse decisum per *Rot.* & DD. sic communiter sentire.

9 Notandum ex dictis, quod sicut per cõsecutionem secundi vacat primum, vt supra, sic etiam si quis duo obtineat Beneficia incompatibilia, si tertium consequatur, vacant prima omnia, etiam si prima cum dispensatione Apostolica obtineat, quæ alias obtinere non potest, probatur in *Clement. si plures, de præb.* Nec *Clemen.* aduersatur *cap. ordinarij,* §. *in conferendis, de offic. ordin. in* 6 ex cuius *text.* dispositione videtur dicendum, quod collatio tertij non valeat; si ergo non vâlet, non facit vacare prima Beneficia, quia adeptio Beneficij incompatibilis de facto inducit incompatibilitatem sicut & iustá adeptio quando secundi Beneficij secuta est pacifica possessio, vt diximus supra, ita intelligit *glo. in verb. vacare, d. Clem.* vbi DD. communiter, & explicat *Garz. de benefic. cit. loc. num.* 170. *et* 171.

10 Aduertendum etiam induci incompatibilitatem supradicto modo inter Beneficia, ita, vt obtento secundo vacet primũ ipso iure, quando obtinetur secundum vero titulo; nam si quis bona fide obtineat secundum Beneficium, credens iuste ad illud ius sibi quæsitum esse, quod revera non est, non vacat primum, & poterit ad illud redire absque nouo titulo, relicto secundo, ita ex *text. cap. si beneficia, de præb. in* 6. tenet *Nauar. cons.* 31. *num.* 3. *de præb. in antiq.* & habetur apud *Quarant. in sum. Bull. verb. Beneficiorũ resignatio, vers. nona causa*, circa *princ.*

11 Diximus paulo superius, ad inducendã hanc incompatibilitatem secundi Beneficij cum primo, & priuationem ipso iure secundi, requiri non solum possessionem secundi Beneficij incompatibilis, sed etiã bonorum, & fructuum Beneficiorum, quod intellige non solum de possessione bonorum, sed etiam de perceptione fructuum, & administratione illorum, vel saltem maioris partis; & hoc de æquitate, ne Beneficiatus cogatur mendicare, vt declarat *Addit. ad dec. Rot* 3. *de præb. in nouis*, per *text. in cit. cap. si tibi concesso, de præb. in* 6. vbi DD. omnes. Nec appellatione fructuum Canonicatus, ad hunc effectum veniunt stallum in Choro, & vox in Capitulo, cum hæc non valeant ad sustentandum Beneficiatum, docet *Seraph. decis.* 953 *num.* 2.

12 Obserua, quod per assecutionem secũdi Beneficii incompatibilis, vt supra, ita dicitur vacare primum Beneficium, vt nec etiam possit dimitti secundum, ad finem recuperandi primum, ad notata per *Gemin. & Franc. in cit. cap. si tibi,* quos refert *Seraph. cit. dec.* 953. *n.* 3.

13 Regula supra posita, quod duo Beneficia Curata, vel alias incompatibilia non possint retineri, ita, vt statim habito secũdo vacet primum, non procedit quando vnum Beneficium ab altero legitime dependet, *cap. super eo,* vbi *glos. & Franch. de præb.*

prab.in 6. nam tunc possunt ambo retineri;& ratio est,quia non duo, sed vnum potest dici Benefici um,dum Beneficium vnitum amittat nomen Beneficij, & desinat esse per se,*Cassad.dec.13. super Regul.Cancellar.* nec in Ecclesia annexa tenetur Beneficiatus residere, cum in ea possit per Vicarium deseruire,*cap.extirpanda*, *§.qui vero,de prab.* *Add.ad Lap.allegat.35.in fin.*

Aduerte primo, quod hæc procedunt in vnione perpetua; nam si vniretur Beneficium Curatum,vel incompatibile, ad aliud Curatum,vel incompatibile ad vitã Beneficiati,& non in perpetuum, vnio nõ esset valida, & Beneficia sic vnita essent incompatibilia, vt expresse cauetur in *Concil.Trident.sess.7.cap.4.de reformat.* de qua materia *Quintanad.lib.1.Eccles.cap.4. num.12.& cap.7. num 6. & lib.4.temp.8. num.46.Flam.de resignat.lib.2.q.3. nu.49.* *Gonzal.ad Regul.8.Cancellar.glos.5. §.7. num.146.* *Garz.de benefic.par.11. cap.5. num.219.* vbi multa.

14 Aduerte secundo, quod ea, quæ diximus posse Beneficium Curatum, vel alias incompatibile detineri,quando vnum ab altero legitime dependet, procedit etiam in Beneficio commendato, dummodo commenda sit ad tempus;nam alias si vnũ Beneficium incompatibile alteri commendaretur in perpetuum, adhuc hæc commenda induceret incompatibilitatẽ, vt expresis verbis deciditur in *citat. loc. Concil.Trident.* in illis verbis,*Seu commenda perpetua*,de qua *Hoieda de incompatib. Benefic.par.1.cap.14.a num.16. Flamin.de resignat.lib.3.quæst.1.num.110. Gonzal.ad Regul.8.Cancellar.glos.5.§.8. a princip. & n.20.de August.ad Quarant. in sum.Bullar. verb.Benefic.resignat. vers.nona causa,circa med.* ibi,*Secundo limita, Azor.inst.mor. par.2.lib.6.cap.10.quæst.11. vers.verum dubia & cap.13.quæst.3.* & licet *Ricc.collect.dec.474.circa med. part.3.* adducens *Sayr.* teneat generaliter, regulam de incompatibilitate non procedere in Beneficio commendato; est tamen intelligendus de Commenda ad tempus, alias loqueretur contra expressam decisionem *Trident.cit.sess.7.cap.4. de reformat.* prohibentem Commendam perpetuam. Ecclesia vero Curata non potest commendari vltra sex menses, per *text. in cap.nemo deinceps,de elect.in 6.* Verum *Hoieda par.2.cap.4.num.18.* defendit licitum esse etiam post *Concil. Trident.* habere duo Beneficia Curata, vnum in Titulum & alterum in Commendam perpetuam, dummodo prouisio de Beneficio Curato in Commendam perpetuam simile habenti fiat a Papa,non ab Episcopo, ratione per eum adducta.

15 Detineri etiam possunt duo Beneficia Curata absque vitio incompatibilitatis, quando alterum esset habitu, & potentia curatum,& non actu,quia in hoc casu nõ habent locum leges disponentes de incompatibilitate, vt rationibus probat *Abb* in hoc *cap.de multa* sub *n.24.Staphil. de lit.grat tit.de qualit.& stat.benef. n.20.* hoc exemplificant DD. quando Parochi recesserunt a Parochia occasione pestis, vel timore hostilitatis, & desertam Parochiam reliquerunt, & tunc si Parochia, & Beneficium reducitur deinde ad actum curæ, renascit incompatibilitas, nec potest retineri cum alio incompatibili Beneficio. *Add.ad Quarant. citat.loc. vers.nona causa*,circa *fin.*

16 Episcopatus non solum cum alio Episcopatu,vel Beneficio Curato, aut dignitate,vel personatu, siue quouis alio Beneficio residentiam requirente, est incompatibilis, sed cum quouis Beneficio simplici,ita,vt per assecutionem Episcopatus vacent Beneficia alia, etiam simplicia, *cap.cum in cunctis,§.1.de elect.* *Caputaqu. dec.400.& 401.par.2. Lamber.de iure par. 1.par.2.lib.q.6.art.15.num 9. Hoieda de incompatibil.benefic. 1.part.cap.4 num.3. Flam.de resign benefic. lib.3 q.1. num.16.* similiter vacant & Pensiones, *Garz.de benefic.par.11.cap.6.num.4.* & est commune. Quod controuertitur est, quo tempore dicantur vacare;de iure,dicendum est, non vacare, nisi adepta possessione pacifica Episcopatus;& secuta consecratione, vel elapso trimestri dato ad capiendam consecrationem,probatur ex *cit.text.cap. cum in cunctis,1.§.* refert *Garz.cit.loc.n.5.* qui *num.12.* dicit quoad vacationem Beneficiorum attendi tantum, an possessionem Episcopatus sit adeptus, vel per eum steterit, quin eam acceperit, nulla habita ratione trium mensium consecrationis, & secundum hanc opinionem decidisse *Rot.* apud eundem *Garz. num.13.* sed intra dictum tempus trium mensium, vel post si habeat prorogationem, non dicitur quis in mora in capienda possessione, nec per ipsum stare, quin capiatur possessio,vt idem *Garz.n.14.*

17 Episcopatus tamen Titularis, vel existens in Terris infidelium non inducit incompatibilitatem cum alijs Beneficijs, & Pensionibus,ita, vt per promotionem ad talem Episcopatum non vacent Pensiones,& Beneficia, vt diximus supra, ita *Staph.*

Staph. de lit. grat. tit. de qualit. & stat. benef. §. huiusmodi autem, num. 15. Hoteda dict. tract. cap. 4. num. 16. Flamin. de resignat. lib. 3. q. 1. num. 9. & 89. & quaest. 6. num. 49. Ricc. collect. dec. part. 3. collect. 474. immo collatio absque dispensatione facta Episcopo Titulari, vel qui Episcopatui renunciauit, omnino est valida, *Garz. cit. loc. num. 45.* maxime de simplicibus Beneficijs; similiter valebit collatio Beneficij facta Episcopo electo ante confirmationem, licet vacet tale Beneficium cum alijs post confirmationem, vt diximus supra, & docet *Garz. cit. loc. n. 47.*

18 Incompatibile etiam dicitur quodcũq; Beneficium cum Abbatia, ita, vt per pacificam possessionem Abbatiæ, vel a tempore, quo per prouisum stetit, quominus adepta sit possessio Abbatiæ, vacant omnia alia Beneficia, sicut & de Episcopatu; dummodo Abbatia sit secularis habens in Ecclesia Collegiata generalem, & omnimodam, & quasi Episcopalem iurisdictionem, ita vt dici possit Pastor, *Felin. in cap. eam te, de rescript. num. 7. Gig. de pens. quaest. 65. Hoteda de incompatibil. 1. part. cap. 6. a num. 1. Flamin. de resignat. lib. 3. quaest. 1. a num. 95. Fusc. conclus. 71. lit. B. num. 11. & 12. Garz de benefic. 11. part. cap. 7. per tot.*

19 Non inducit incompatibilitatem Coadiutoria cum alio Beneficio incompatibili cum illo, in quo est coadiutor, cum non sit Beneficium; quod intellige, ad effectum vt per eam vacet Beneficium prius obtentum; bene tamen inducit incompatibilitatem, ad effectum retentionis cum Beneficio residentiam personalem requirente, si coadiutus vult quod coadiutor resideat, & seruiat pro eo, vt debet; nisi forte in coadiutoria caueatur, quod non teneatur dimittere obtentum, nisi eueniẽte successione coadiutoriæ; & per assecutionem Beneficij incompatibilis videtur cessare, & expirare coadiutoria prius obtenta, cum expiret futura successio, & ius ad Beneficium ex ea competẽs, *Clement. gratiose, de rescript.* vbi DD. ita tenet Garz. *de benefic. cap. 5. par. 4. nu. 123.* contra Gonzal. & alios.

20 Vltimo dicitur incompatibile Beneficium etiam simplex, si statuto, vel in fundatione cautum sit, vt illud obtinẽs aliud habere non possit, *cap. gratia, de rescript. in 6.* vbi *glos. & DD.* vnde secundum recipiendo vacat primum, docet *Rebuff. de benefic. tit. de dispens. ratione ætatis num. 6.*

21 Obserua, quod retinens primum Beneficium, quo priuatus est per assecutionem secundi incompatibilis, amittit ipsum primum, & secundum, prout apertis verbis dicit *Concil. Trident. sess. 7. cap. 4. de reformat.* ad quam pœnam priuationis incurrendam requiritur vt prouisus de secundo incompatibili retineat primum dolose, seu malitiose, saltem ex lata culpa, quod bene videntur denotare illa verba *text. Concil. Retinere præsumpserit,* ex *l. quod Nerua, ff. deposit.* docet *Garz. de benefic. par. 11. cap. 5. num. 95. & seqq.* qui *num. 97* dicit recte dari hanc dolosam, seu malitiosam retentionem sine monitione, aut litis contestatione contra alios, qui tenent, quod ad finem vt prouisus priuetur etiam secundo, requiritur monitio, vel quod saltem retineat vsque ad litis contestationem, cuius contrarium, nempe non requiri monitionem, aut litis contestationem, sed solum sufficere retentionem primi Beneficij, quod beneficiatus scit, vel scire debet vacasse per assecutionem secundi defendit, & verius *Garz. cit. loc. & n. 99.* dicẽs cõtra *Flor. de Mena* sufficere ad incurrendã hanc pœnam conciliarem, solam retentionem de facto, sine perceptione fructuum, cum *Concilium* sit contentum sola retentione.

22 Hæc, quæ diximus de Beneficio Curato quoad incompatibilitatem, non habẽt locum in Beneficijs habentibus curam iurisdictionalem, quoad excommunicandum, absoluendum, visitandum, & corrigendum; hæc enim Beneficia non inducunt incompatibilitatem, ita, vt per adeptionem secundi vacet primum, dicit *Rebuff. in pract. 3. par. signat. vers. etiam situationis, num. 5. fol. mihi 136.* & ita seruari per Rot. testatur Gonzal. *ad 8. Regul. Cancell. glos. 6. num. 63.* & voluit in vna *Camben. Archipresbyteratus 2. Ianuarij 1594. coram Penia.* & probatur etiam ratione; Cura enim proprie, & stricte dicitur illa, quæ est in Foro pœnitentiali, docet *Abb. in cap. dudum il 2. num. 7. in 9. art. de elect. & in cap. aures, num. 6. vers. tertio adde de rescript. Rebuff. in tit. de dispensat. rat. ætat. vers. etiam si curam habeant, Mascard. de probat. conclus. 469. num. 2. in fin. Rota in vna Recanaten Parochialis coram R. P. P. Cantuccio 20. Maij 1577.* at non omnis cura debet inducere incompatibilitatem, sed solum illa, quæ proprie, & stricte appellatur, prout semper verba in huiusmodi significatu sunt intelligenda, *l. 1. §. si is, qui nauem, & ibi glos. in verb. edictis, ff. de exercit. in rem act. Bart. in l. omnes populi, num. 59. de iust. & iur.* ergo cum Beneficia habentia Curam iurisdictionalem

lem sint impropriè, & largè Curata, non inducunt incompatibilitatem, nec comprehenduntur sub dispositione legum loquentium de incompatibilitate, ita argumentatur *Grat. discept. for. c. 133. a n. 31.*

SVMMARIVM.

1 *Incompatibilitas Beneficiorum simplicium non inducit vacationem ipso iure, sed per sententiam.*

2 *Incompatibilitas non inducit Curatum cum simplici, etiam requirente temporalem residentiam.*

3 *Incompatibilitatem inducunt duo Beneficia simplicia, quorum vnum sufficit ad sustentationem; vnde Episcopus, vel alius Ordinarius collator potest secundum conferre Beneficium sufficiens, dummodo dimittatur primum, num. 4.*

5 *Incompatibilitatem non inducunt duo* Beneficia *simplicia, quando vnum non sufficit ad sustentationem. Secus si sufficiat, n. 6.*

7 *Incompatibilitas, quæ oritur ex retentione secundi Beneficij, quando primum sufficiebat ad sustentationem, inducit uacationem ipso iure.*

8 *Incompatibilitas non inducit secundum Beneficium simplex, quod unitum cum primo excedit sufficientiam congruæ sustentationis.*

9 *Incompatibilia non sunt duo Beneficia simplicia insufficientia. Quod non procedit cum dispensato ad obtinendum Beneficia cum clausula,* dummodo plura simul non sint.

10 *Incompatibilia an sint tria Beneficia simplicia insufficientia. Quid de pijs legatis. Et quid si Beneficium insufficiens augeatur redditibus. Quid de pensionibus, n. 11.*

12 *Incompatibilia non sunt plura Beneficia simplicia, quando conferuntur a Papa.*

13 *Beneficium sufficiens ad congruam sustentationem, quando dicatur in terminis incompatibilitatis, nu. 13. & 14. Ad quod non est habenda ratio patrimonij, n. 15. Et an sint computandi fructus incerti, & distributiones, n. 16.*

ANNOTATIO XVII.

§. II.

Diximus *§. præced.* de incompatibilitate Beneficiorum Curatorum, Dignitatum, & Personatuum, ac aliorum præcisam residentiam requirentium; proposuimus in principio huius *Annot.* dicere secundo loco de incompatibilitate, seu compatibilitate Beneficiorum simpliciũ, ad quod aduertendum, quod hic non loquimur de Beneficijs simplicibus, quæ personalem, & præcisam residentiam requirunt, vt Canonicatus, & similia; de his enim diximus supra cum Garz. & alijs, notauimus illa inducere incompatibilitatem, ita, vt per adeptionem secundi, ipso iure vacet primum, iuxta dispositionem huius *tex. cap. de multa, &* Sac. Conc. *Trid. ses. 7. c. 4. de ref.* prout Sac. Congreg. eiusd. *Concily* declarauit, & *Rota in vna Salmantina dimidiæ portionis 11. Decembris* 1585. *coram Orano.* Loquimur tamen hic de Beneficijs simplicibus omnibus non Curatis, nec requirẽtibus præcisam, & expressam residentiam, nec de Dignitatibus, & Personatibus; & sub istis Beneficijs simplicibus comprehendimus etiam habentia residentiam ad tempus, & causatiue, quando videlicet non residendo priuatur Beneficiatus fru-
1 ctibus, non titulo; hæc enim Beneficia simplicia non inducunt incompatibilitatem, ita vt vacet primum per assecutionẽ secundi, poterit tamen prouisus priuari per Ordinarium, & ita procedit dispositio Concil. *Trident. sess. 24. cap. 17. de refor.* prout concludit *Nauar. cons. 4. num. 1. de cler. non resident. & cons. 10. num. 13. de prab.* & ita practicari communiter testatur Gonzal. *ad* Regul. 8. Cancell. *de altern. glos. 15. in princ. num. 26.* & est *decis. Rot.* per *Gardin Seraph. Calaguritana Beneficij* 25. *Octobris* 1577. & voluit *Aneb. cons. 17. num. 2.* late Capra *Regul. 90. num. 102. vsq. ad 113. Imol.* & alij in *cap. fin. de cleric. non resid. Gutier. cons. 10. num. 3. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 14. num. 15.* nouissime declarat Garz. *de benef. par. 11. cap. 5. §. 3. in prin.*

2 Obserua primo, ꝙ in hoc casu nõ inducunt incompatibilitatem Beneficium Curatum, & simplex non requirens actualem, & præcisam residentiam, licet tale Beneficium simplex obliget ad temporalem residentiam, & certis diebus, si Beneficiatus potest vtriusq; onus adimplere, docet Garz. *cit. loc.* ex *Imol.* Capra, *Hoiedæ,*

aa, Rota diuer. dec. 483. num 3. par. 1. apud eum, quod intellige, dummodo vnum nõ sufficiat ad congruam sustentationem, vt dicemus infra, & obseruat *Hoeda 2. p. cap. 1. & 2. Rodriqu. in sum. 1. tom. cap. 31. num. 2.* & constat ex *Concil. Trident. citat. sess. 24. cap. 17. de refor.*

3 Obserua secundo, duo Beneficia quantumuis simplicia, si vnum ad sustẽtationẽ congruam Beneficiati sufficiat, non possunt simul retineri, & inducunt incompatibilitatem, per expressam decisionem text. *Concil. Trident. sess. 24. cap. 17. de refo.* in illis verbis statuit, vt in posterum vnum tantum Beneficium Ecclesiasticum singulis cõferatur, quam collationem communiter intelligunt DD. cum effectu, & ad finem retentionis, ita, vt possit per Ordinarium conferri secundum Beneficiũ, habenti aliud sufficiens ad congruam sustentationem, non dimisso primo, quamuis per assecutionem secundi vacet primum ipso iure, ex *d. cap. Conc. Trident. 17.* & declarat *Garz. de benefi. cit. loc. nu. 283.* contra *Gonzal.* & decidisse *Sac. Congreg. eiusd. Concil.* super illis verbis, *Singulis cõferantur*, in hunc modum, *Id intelligitur cum effectu, vt vnum possit retinere, quia Ordinarius potest instituere præsentatum, vel conferre aliud Beneficium incompatibile, vel ratione residentiæ, vel ratione sufficientiæ, dummodo habita possessione pacifica secundi Beneficij dimittatur primum.* Hæc sunt verba declarationis, cui & aliam similem refert *Garz. cit. loc. vers. alia etiam*

4 Ex quibus colligit *Garz. cit loc.* quod non solum Episcopus, sed quilibet alius habens ordinariam auctoritatem conferendi, immo etiam Vicarius habens specialem facultatem conferendi, potest cõferre secundum Beneficium etiam sufficiens ad sustentationem habenti aliud, dummodo dimittatur primum, quicquid sit de conferente auctoritate non ordinaria, sed delegata, vt per *Garz. cit. loc. n. 284.* Similiter Patronus Clericus, siue Laicus poterit præsentare habentem aliud Beneficium, refert idem *Garz num. 286.* contra *Pauin. de offic. & potest. Cap. Sed. vac. q. 5. par. 2. n. 3.*

5 Obserua tertio, duo Beneficia simplicia non sufficientia ad sustentationem non inducunt incompatibilitatem, quando vnum eorum non sufficit ad sustentationem prædictam, licet vnitim sufficiãt, ita, vt non solum possit per Ordinarium licite conferri secundum, habenti primum insufficiens, sed etiam prouisus potest tute illa retinere, nec vacat, nec dimittere tenetur primum, est commune, & probatur ex *Concil. Trident. cit. loc.* ex illis verbis, *Quod quidem si ad vitam eius, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo vtrumq; personalem residentiam non requirant, eidem conferri.* Hæc *Concil.* e contra vero habens Beneficium simplex sufficiens ad commodam sustentationem, si aliud consequatur, est incompatibile cum primo, & peccat mortaliter retinens, tenet *glos. in cap. dudum de elect. verb. intitulatam & verb. retinere, Hoieda de incompatibil. par. 1. cap. 19. num. 1. Flam. de resignat. lib. 3. quæst. 1. num. 38. & libr. 5. quæst. 6. num. 115. cum seqq. Zerol. in prax. Episcop. p. 2. verb. incompatibilia §. 2. Tusc. tom. 1. lit. B. conclus. 61. Nauar. cons. 1. n. 39. tit. de constit.*

6 Obserua quarto, quod de iure communi, & ante *Concil. Trident.* erat in quæstione, an quis poterat habere plura Beneficia simplicia, quorum vnum sufficiẽs erat ad congruam sustentationem, vt videre est apud DD. in *cap. dudum de elect. il 2.* Verum post *Concil. Tridentin. cit. cap. 17.* est absolutum non posse, immo communẽ obseruantiam, & consuetudinem in contrarium non valere, tenet *Garz. citat. loc. num. 270. & 279.* qui *num. 280.* dicit dispositionem prædicti *text. Concil. Triden.* procedere etiam in Beneficijs de Iure patronatus.

7 Obserua quarto, quod si habens Beneficium sufficiens, aliud obtineat, & retineat Beneficium etiam non sufficiens per assecutionẽ, & retentionem secundi vacat primũ, & secundum ipso iure; & probatur clare, nam recipere, & retinere duo Beneficia incompatibilia inducit vacationem ipso iure, ita habetur in *d. cap. 4. sess. 7. de refor. Concil. Trid.* vbi priuantur retinentes plura Beneficia incompatibilia ipso iure ipsis Beneficijs; sed retinens dicto modo Beneficium sufficiens cum alio deinde obtento, retinet Beneficia incompatibilia, cum *Concil. Trid. sess. 24. cap. 17. de reform* prohibeat tanquam incompatibile haberi Beneficium vltra sufficiens ad congruam sustentationem, ergo, &c. & in simili tenet *Garz. de benef. cit. loc. cap. 300.* qui solum vacare primum tenet in prædicto casu. Et *num. 302.* defendit in casu, in quo quis haberet Beneficium non sufficiens, & obtineret secundum sufficiens, tunc priuaretur primo cum mens *Concil.* sit, ne quis habeat plura Beneficia, quorũ alterum est sufficiens de per se ad congruam sustentationem.

8 Quæritur, an habenti Beneficium simplex insufficiens possit conferri secundũ, quod vnitum cum primo excedat sufficientiam congruæ sustentationis, sed de per se separatum nõ sufficiat ad congruã sustentationem. Resp. posse conferri, & retineri hæc duo Beneficia, quia in eo, quod excedunt congruam sustentationem, non possunt minui, cum prohibitum sit conferre Beneficia diminuta, in toto titulo, vt Beneficia sine diminutione conferantur.

9 Episcopus potest licite conferre secũdum Beneficium, quando primum non sufficit ad sustentationem, & prouisus potest illud acceptare, & retinere absque dispensatione, quia id est permissum per *Concil. Trident. cit. cap.* 17. & si conferat habenti dispensationem obtinendi beneficia ratione suæ inhabilitatis, cum clausula, *dummodo plura simul non sint*, collatio non valet, esto quod illud vnum ad congruam sustentationem non sufficiat, ita adducitur apud eundem *text. Conc. Trid.* declarasse *Sac. Congr. Iulij* 1595.

10 Dubitatur, an habens duo Beneficia insufficientia possit obtinere tertium, vel quartum vsque ad sufficientiam absq; dispensatione?

Resp. in hac quæstione etiam in terminis *Concil. Trident. d. cap.* 17. DD. diuisi sunt hinc inde, sed verior sententia, ac roborata pluribus declarationibus *Sacræ Congreg.* & illa, quam seruat Praxis est, vt obtinens duo Beneficia simplicia, quæ ad congruam sustentationem non sufficiunt saltem quoad effectum retentionis, non possit habere tertium etiam insufficiens absq; dispẽsatione Apostolica, ita refert, & sequitur *Garz. de benefic. cit. loc. n.* 307. *& seqq.* Vnde quotidie in praxi experimur, quod Episcopi conferunt tertium, & quartum Beneficium insufficiens, sed obtinens statim impetrat dispensationem Pontificiam, sine qua dispensatione Episcopus ipse non permittit deinde retentionem. Hæc non procedunt in Capellanijs, seu pijs legatis modici valoris duorum, vel trium aureorum cum onere Missarum, etiam si conferantur in titulum, quia illa etiam si excedant duo, vel tria, retineri possunt absq; dispensatione Apostolica, ita refert declarasse *Sacr. Congreg. Garz. cit. loc. num.* 318. immo, quod plus est, tenuitas etiam in Curatis excusat ab incompatibilitate, secundum opinionem *Grat. dec.* 155. *num.* 12. Verum si aliquod ex Beneficijs insufficientibus tractu temporis, auctis introitibus, contingat fieri sufficiens, tenetur prouisus dimittere alia, docet *Hoieda cit. tract.* 1. *par. cap.* 13. *num.* 13. & si omnia fierent sufficientia, idest vnumquodq; de per se, tunc prouisus vno retento ad eius electionem, siue optionem, alia dimittet, *Garz. citat. loc. num.* 312.

11 Pensiones etiam plures non faciunt incompatibilitatem cum Beneficijs, quia licet hodie Pensiones succedant loco Beneficij, vt dicit *Garz.* 1. *par. cap.* 5. tamen non sunt tituli Beneficiales, vt ibidem probat *Garz. & Concil.* in supracitatis locis loquens de incompatibilitate videtur se referre ad titulos Beneficiales in illis verbis, *Quando vnus plurium officia occupat Clericorum*, & in alijs, *neminem oportere in duabus Ecclesijs conscribi, &c.* hanc opinionem tenuerunt *Duen. reg.* 71. *limit.* 5. *Hoieda* 2. *par. c.* 7. *Gonzal. ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 5. *§.* 5. *num.* 14. *Azor.* 2. *p. lib.* 8. *cap.* 10. *quæst.* 8. *& cap.* 12 *quæst.* 6. *Garz. cit tract. par.* 11. *cap.* 5. *§* 3. *num.* 314. Verum *Rebuff. in prax. tit. de dispens. ration. ætat. vers. etiam si sunt sub eodem tecto*, tenet Pensionem cum Beneficio, aut duas Pensiones non posse absque dispensatione Apostolica retineri sub eodem tecto, quia inducunt incompatibilitatem, quam opinionem *Rebuff. Garz. cit. loc. num.* 317. confirmat stylo Curiæ.

12 Obtinens a Papa plura Beneficia incompatibilia simplicia, potest ea licite retinere absque speciali dispensatione, quia sufficit ad hunc effectum sola collatio Papæ, vt super *d. cap.* 17 *Conc. Trident.* fuisse declaratum per *Sac. Congreg.* refert *Garz. cit. loc. nu.* 327. sub his verbis, *Quidam obtinuit duo Beneficia incompatibilia a Summo Pontifice, & illa in literis expressit, sed non fuit dispensatum: respondit Congregatio teneri posse, nisi essent duæ Parochiales ante Concilium obtentæ.*

13 Obserua ex *Trident. cit. loc.* quod habens vnum Beneficium simplex, quod ad vitam Beneficiati honeste sustentandam non sufficit, potest aliud Beneficium sufficiens obtinere, in quo casu dubitari solet, cuius valoris debeat esse Beneficium, adhoc vt dicatur sufficere ad honestam sustentationem, de quo vide *Gomez. de expect. nu.* 107. *Nauar. de orat. Miscell.* 62. *Prosp. de August. Add. ad Quarant. in sum. Bull. verb. Beneficiorum resignationes, causa* 8. *Meno h. de arbitr. cas.* 216. *Hoieda par.* 1. *cap.* 19. *a num.* 12. *Flamin. de resignat. lib.* 5. *quæst.* 6. *num.* 131. *& seqq. Zerol. in verb. Beneficium, §.* 7. *concl.* 8. *prim. Gonzal. ad Regul.* 8. *Cancell. glo.* 15. *num.* 39. nouissime plena manu *Carol. Marant.* Meritiss.

Epi-

Episcopus Iuuenacen. 1. *part.* suarum doctissimarum *controuer. iur. resp.* 18. *a n.* 19. ex quibus illa deducitur verior sententia, remitti Iudicis arbitrio, quod dicatur Beneficium ad honestam Beneficiati sustentationem sufficiens; & quia idem Beneficium potest esse quoad valorem magnũ respectu vnius, & paruum respectu alterius, vt refert *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc.* ideo Iudex debet considerare qualitatem personæ, loci, & temporis, vt bene aduertunt *Paris. & Hoied. cit. loc.* considerandum est etiam, quod *Concil* requirit, vt Beneficium sufficiat ad honestam sustentationem, vt patet expresse ex illis verbis, *Quod quidem si ad vitam eius, cui confertur, honeste sustẽtandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens conferri,* quibus verbis non obstantibus, adhuc *Prosp de August. cit. loc.* tenet, Beneficium in hoc casu debere esse illius valoris, vt ad commode, & decenter viuẽdum sufficiat, quod differt ab eo, quod dicitur, vt sufficiat ad honeste viuendum, cum in hoc casu sufficiat ad honeste viuendum alicui, quod sufficit ad viuendum; ita, vt non cogatur mendicare, docet ipse *de August. cit. loco.*

13 Sed melius dicendum est cum *Marant. cit. loc. num.* 19. illud dici sufficiens Beneficium, ex quibus fructibus Beneficiatus potest se, & familiam suam sustentare, victum parare, & hospites recipere, ac iura Episcopalia soluere; sub nomine victus, intelligit quicquid ad honeste sustentandum se, & familiam necesse habet, vt sunt cibus, vestitus, habitatio, lectus, famuli. & necessaria omnia ad repellendos, siue curandos morbos, ex *l. verbo victus*, vbi *glos. & DD. ff. de verb. signific.* & diximus, cum de alimentis præstandis spurijs tractauimus; e contra vero insufficiens ad sustentationem dicitur Beneficium, cuius fructus non sufficiunt ad victum parandum Clerico, & suæ familiæ ac ad satisfaciendum iuribus Episcopalibus, & alijs oneribus ipsius Beneficij; quod si sufficiant ad congruam sustentationem Beneficiati, nõ tamen ad solutionem iurium Episcopalium, & onerum, vel e contra, adhuc Beneficium dicitur insufficiens, ex *cap. sicut, de supplend. neglig. Prælat. & cap.* 1. *de praben. in* 6. ita *Marant.* post multos per eum adductos *cit. loc.*

14 In hac materia tenent alij, Beneficium, cuius redditus non excedunt summam ducentorum coronatorum, dici insufficiens; coronatum idem valet, quod florenum auri, florenum vero auri pro ducato de Camera accipitur, vt sensere *Staphil. Zerol. Menoch.* & alij apud *Marant. cit. loc. num.* 25. ad quod aduertẽdum, quod summa ducentorum ducatorum de Camera ascendit, & excedit summam ducatorum tercentum nostri Regni, quæ summa regulariter pro omnibus non videtur pauci redditus, patet ad sensum; nam videmus Clericos viuere laute cum hac summa in aliquibus locis; credo intelligẽdos esse hæc asserentes in terminis, in quibus loquitur *Menoch. de arbitr. cas.* 216. *nu.* 11. Beneficia, quorum fructus non excedunt summam ducentum florenorum, esse parua, & minora inspecta persona Cardinalis; proinde concludendum est, vt supra statuimus, totum hoc remitti Iudicis arbitrio, cum *Nauar. de reddit. Eccl. quæst.* 2. *monit.* 18. *Card. Tusc. tom.* 6. *lit.* P. *concl.* 160. *num.* 2. *Marant. cit. loc. num.* 28. & alijs supra adductis.

15 Ad quod obserua, quod ad dijudicandum, an Beneficium sit sufficiens, non est habenda ratio patrimonij etiam opulenti Beneficiati, cum possit Clericus conseruare patrimonium, eiusq; fructus, & impendere ad proprios vsus redditus Beneficij, secundum communem opinionem DD. de qua *Innoc. & Abb. in cap. Episcopus, de prabend. Felin. in cap. postulasti, de rescript. Couar. in cap.* 1. *n.* 2. *de test. Nauar. in apolog. lib. de reddit. Eccles. q.* 1. *monit.* 30. hanc sententiam tenet *Hoieda dict. tract. cap.* 19. *num.* 45. & sequitur *Prosp. de Aug. ad Quarant. verb. beneficiorum resignatio, vers. octaua causa, in princ. finis.*

16 Ad effectum iudicandi, an Beneficium sit sufficiens, ad finem cognoscendi compatibilitatem, vel incompatibilitatem, sunt computandi omnes fructus certi, & in Canonicatibus est computanda massa grandis, ac distributiones quotidianæ certæ, quæ solum residentibus dantur, secundum veriorem opinionem, *Garz. de benefic. par.* 11. *cap.* 5. *§.* 3. *num.* 321. contra *Caputaq. dec.* 63. *num.* 3. *par.* 1. *& Flamin. Paris. de resignat. lib.* 5. *q.* 6. *num.* 131. licet ad alium effectum distributiones quotidianæ non computentur in fructus, ad late tradita per *Marant. citat. respons.* 18. *num.* 51.

SVMMARIVM.

1 *Incompatibilia sunt duo Beneficia sub eodem tecto vniformia, ita, vt vacet primum per assecutionem secundi ipso iure.*

2 *Beneficia quando dicantur sub eodem tecto. Et quando vniformia, num. 3. Et an requiratur qualitas vniformitatis, num. 4. Et quomodo dicantur incompatibilia, nu. 5. Et quid quando sunt sub eadem Ecclesia, sed sub diuersis Capellis, n. 6.*

7 *Patronus an possit facere, ut quis possit retinere duo Beneficia de Iure patronatus sub eodem tecto.*

8 *Incompatibile an sit Beneficium simplex cum Capellania, cui est annexum aliud simplex Beneficium sub eodem tecto.*

9 *Beneficia tria sub eodem, uel diuerso tecto an possint teneri ex consuetudine.*

10 *Incompatibilitatem an faciat pensio sub eodem tecto.*

ANNOTATIO XVII.

§. III.

AD illa verba huius *text. cap. de multa, in fin.* idest, *Addentes, vt in eadem Ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum*, annotandum est cum communi DD. duo Beneficia non solum Curata, sed etiam simplicia esse incompatibilia sub eodem tecto, habetur etiam ex *cap. literas, de concess. præbend. et cap. 1. de consuet. in 6. et Clement. fin. de præb.* vbi DD. de hac materia tractant *Nauar. cons. 22. 23. et 24. de præb. in nouis, Franc. in d. cap. 1. de consuetud. in 6. Staph. de lit. grat. fol. 12. Rebuff. in prax. tit. de disp. rat. ætat. verb. incompatibilia*, late *Hoieda de incompatibilit. benefic. par. 2. c. 20. Quintil. Mandos. tract. de signat. grat. tit. de dispens. ad benefic. sub eodem tecto, Gom. in tract. de expect. Gonz. in regul. 8. Cancell. glos. 10. a num. 32. Pars. de resign. benefic. lib. 3. quæst. 1. a num. 121. Prosp. de August. ad Quarant. in sum. Bull. verb. beneficiorum resignatio 9. causa, Azor. 2. par. lib. 6 cap. 11. quæst. 1. & 3. & cap. 13. quæst. 6. & lib. 7. cap. 16. q. 10. Tusc. concl. 64. & 66. lit. B. Garz. de benefic. par. 11. cap. 5. §. 2 a num. 82.* & alij Ad quam incompa-
1 tibilitatem duo communiter requisita desiderantur, idest, vt duo Beneficia sint sub eodem tecto, ac sint vniformia, quibus concurrentibus, induci incompatibilitatem asserunt; ita, vt per assecutionem secundi vacet primum ipso iure.

2 Nota primo, Beneficia dici sub eodem tecto, quando sunt intra eandem Ecclesiã, eiusq; circuitum, & intra eosdem parietes, & muros, vt declarat *Hoied. cit. loc. num. 27. Prosp. de August. Gonzal.* & alij, de quibus supra. Similiter Beneficium situm in Capella, Claustro, Cæmiterio, seu ambitu Ecclesiæ, dicitur sub eodem tecto cum alio Beneficio sito in Ecclesia, quando prædicta loca sunt contigua ipsi Ecclesiæ, cum tunc censeantur partes Ecclesiæ; vnde polluta, seu interdicta Ecclesia, dicitur quoque polluta, & interdicta Capella, Claustrum, & Cæmiteria contigua, ad *text in cap. . de consecr. Eccl. in 6. cap. si ciuitas. de sent excom. eod. lib. 6.* quando vero Capella, Claustrum, vel Cæmiterium non sunt contigua cum Ecclesia, tunc Beneficium situm in dictis locis cum Beneficio in Ecclesia sito non dicuntur sub eodem tecto, ita distinguit *Gonzal cit. loc.* & sequitur *Garz.* etiam *cit. loc. num. 259.* ex *dec. 5. de concess. præbend.* alias *197. in nouis.* quod si habens Beneficium situm in Capella, Cæmiterio, Claustro, vel in alia Ecclesia separatis, & non contiguis Ecclesiæ, in qua habẽs Beneficium teneretur ministrare, & seruire ratione dicti Beneficij siti in Capella, Cæmeterio, Claustro, &c. in eadem Ecclesia non contigua, adhuc non dicerentur Beneficia sub eodem tecto, cũ attendatur ad hunc effectum corpus Beneficij, & locus vbi est situm, erectum, seu fundatum, & non seruitium, seu ministerium, quod alibi facere tenetur, vt tenet *Rot. cit. dec. 6. in fin* & sequitur *Garz citat. lo.* licet secus sit ad alium effectum; nam ad effectum vt filius non possit habere Beneficium in Ecclesia, vbi pater habuit Beneficium, sufficit, vt teneatur ministrare vbi pater ministrauit, late *Garz. de benefic. par. 11. cap. 3. num 69* & hoc est primum requisitum.

3 Aliud vero, & secundum requisitum adhoc, vt duo Beneficia inducant incompatibilitatem sub eodem tecto, est, vt hæc duo Beneficia sint vniformia; non dicuntur Beneficia vniformia illa quæ vno, & simili nomine nuncupantur, sed illa, quæ instituta sunt ad vnum, & eundem finem, & habent idem prorsus officium, ministerium,

rium,

rium, exercitium, & onus in eodem loco, & eodem tempore, ita explicat *Nauar. cons.* 16. *de preb. in nouis, num.* 2. sequitur *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc. Piasec. in prax. Episcop. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 26. *Grat. discept. foren. cap.* 133. *num.* 20. *& seqq.* qui tenet, quod duæ Capellaniæ in eadem Ecclesia institutæ ad diuersas Capellas, & fines diuersos, & ad faciendam separatam Congregationem, non dicuntur vniformes, & incompatibiles, & vltra prædicta tenet requiri, quod Beneficia sint etiam eiusdem nominis, hæc opinio *Gratian.* est originaliter *Nauar. in cit. cons.* 16. *&* 22. *in nouis*, quæ reprobatur per *Garz. p.* 11. *cap.* 5. §. 2. *num.* 227. qui testatur *Rot. in vna Tolet. de Berastas Capellaniæ* 3. *Martij* 1589 *&* 4. *Iunij* 1590. *coram Mantica, in impress. eiusd. dec.* 50. *& dec.* 118. declarasse Beneficia vniformia duas Capellanias distinctas, & diuersas, & à diuersis fundatoribus fundatas in eadem Ecclesia, hæc *Garz.* qui *num.* 226. *&* 229. excusat opinionem *Nauar.* accedente consuetudine, maxime vbi *Concil.* quoad hoc non est receptum.

4 Hoc requisitum vniformitatis non esse necessarium; sed sufficere ad inducendam incompatibilitatem, duo Beneficia esse sub eodem tecto, etiam difformia, tenuerunt multi DD. qui omnes inueniuntur apud *Garz. cit. loc. num.* 231. & alij qui apud *Gonzal. glos.* 10. *num.* 30. asserentes huic incompatibilitati posse Episcopum dispensare, immo & eam tolli statuto, vel consuetudine; sed hæc opinio non est tuta; nam si admittamus duo Beneficia simplicia difformia esse incompatibilia, sequitur necesse, non posse illa retineri, cum *Concil. Trident. sess.* 7. *cap.* 4. *de reformat.* prohibeat expresse retentionem omnium Beneficiorum incompatibilium, & contra *Concil. Trident.* non potest dispensare Episcopus; nec contra illud statutum, vel consuetudo introduci, vt latius dicemus alibi. Proinde verius dicendum est, duo Beneficia difformia sub eodem tecto esse compatibilia, & necessario requiri illam qualitatem conformitatis in Beneficijs sub eodem tecto ad inducendam incompatibilitatem, ac proinde licite haberi, & retineri posse duo Beneficia sub eodem tecto difformia absque dispensatione Apostolica, & Ordinaria, nisi alias dicta Beneficia sint inter se repugnantia ratione seruitij, quam opinionem esse magis communem, & veram testatur *Gonzal. ad regul.* 8. *Cancell. glos.* 10 *num.* 4. quem sequitur *Gratian. discept. foren. cap.* 133. *num.* 22. *tom.* 1. & nouissime *Garz. de benefic. par.* 11. *cap.* 5. §. 2. *num.* 235. & ante eum testatus est etiam de communi *Paris. de resignat. lib.* 3. *quæst.* 1. *num.* 128. vide alios apud *Garz.* qui *num.* 243. testatur *Congr. Concil.* approbasse primam opinionem.

5 Firmanda est ergo regula: duo Beneficia, secundum veriorem sententiam, de iure conformia, idest habentia idem ministerium, & exercitium in eadem Ecclesia haberi non possunt, nec retineri absq; dispensatione Apostolica; quod adeo verum est, vt quæcumq; consuetudo etiam immemorabilis in contrarium non valeat, ad *text. in cap. literas* vbi *glo. & Abb. nu.* 2. *de præb. Flam. de resignat. benef. libr.* 3. *quæst.* 1. *num.* 124 *Hoieda*, qui alios adducit *cit. loc. cap.* 20. *num.* 2. *Garz. de benefic. cit. loc. num.* 184. nec suffragare dispensationem Episcopi, vt asserunt *Flam. Hoied. & Garz. cit. loc.* idq; procedere quæcumq; sint Beneficia etiam simplicia, contra *Zerol. in prax. Episcop. par.* 1. *verb. beneficia*, §. 7. *con. lus.* 6. *& Lara de anniuer. & capell. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 13. quorum opiniones damnat *Garz. cit. loc. num.* 186. Ad quod obserua, quod termini huius incompatibilitatis non adaptantur ad duo Curata, duas Dignitates, vel Personatus, ad duos Canonicatus, aut Canonicatus cum Portione, nec ad quæcumq; Beneficia requirentia præcisam residentiam; nam hæc alio titulo sunt incompatibilia, vt diximus §. 1. nec in diuersis Ecclesijs retineri possunt insimul; adaptantur tamen ad Beneficia simplicia, & ad illa, quæ in diuersis Ecclesijs retineri possunt, & licet alias nō sint prohibita simul retineri, ratione tamen eiusdem tecti prohibentur, si vniformia sint.

6 Nota secundo, quod secundum opinionem *Nauar. in cons.* 16. *&* 22. *de preb. in nouis Gonzal. glos.* 10. *num. vlt. Gratian. discept foren. cap.* 133. *num.* 20. & aliorum, videtur posse defendi, si duo Beneficia sint intra eādem Ecclesiam, verum ad diuersa Altaria, vel Capellas, sicut vt plurimū sunt Capellaniæ, non dici incompatibilia, cum isti DD. ad dicendum Beneficium vniforme requirant, vt duo Beneficia, seu Capellaniæ sint in eadem Capella, ac faciant vnam Congregationem, sed hæc opinio non est amplexa per *Rot. in cit. dec. Tolet. de Barastas* apud *Mantic.* vt diximus, dū iudicauit diuersas Capellanias sub eodē tecto incompatibiles; & possunt prædicti conuinci ratione, cum in hoc *cap.* 2. *multa de preb.* in illis verbis, *Addentes in eadem Ecclesia, &c.* de quibus in *princ.* huius §.

text. loquitur de eadem Ecclesia, quasi sufficiat, quod duo Beneficia vniformia sint in eadem Ecclesia ad inducendam incompatibilitatem, non autem requiratur, quod sint in eadem Capella, & DD. omnes explicantes illa verba, *sub eodem tecto*, intelligunt in eadem Ecclesia, non autem Capella.

7 Nota tertio, *Mantic. decis.* 118. *num. vlt.* tenere patronum non posse disponere, vt quis possit habere, & retinere Capellaniam de Iure patronatus cum alia sub eodem tecto, per opinionem *Abb. in cap. extirpanda. §. qui vero, in 2. lect. num.* 41. *de concess. præb. & in cap. præterea, num.* 1. *de iure patronat.* quod est intelligendum, quando patronus post fundatum Beneficium, & Capellaniam, & ex interuallo vellet hanc nouam legem, & conditionem imponere Beneficio, quia in hoc casu ei non permittitur contra ius id facere, ad dicta per *Imol.* post *glo. in cap. cum dilectus, num.* 11. *& Abb. num.* 5. *de consuet. Felin. in cap. significasti num.* 3. *de testib.* secus vero si patronus vellet hanc legem, & conditionem imponere Beneficio a principio, & tempore fundationis; nam tunc posset ei permitti, ad dicta per *Federic. de Sen. cons.* 120.

8 Nota quarto, quod si quis haberet in Ecclesia v.g. S. Mariæ simplex Beneficium, posset deinde in eadem Ecclesia habere, & retinere Capellaniam, cui est annexum aliud Beneficium simplex, quia per hanc vnionem accessorie factam, extinctum est nomen, & titulus Beneficij simplicis annexi, & confusum cum dicta Capellania, quæ sola est in consideratione. Verum si vnio est facta æque principaliter, vel ad tempus, seu vitam obtinẽtis tantum, tunc talis vnio non facit cessare incompatibilitatem, ita declarat *Garz. cit. loc. nu.* 217. *& seq.* qui interpretatur sentẽtiam *Nauar. cons.* 13. *de præb. & Rebuff. in prax. tit. de disp. ratione ætat. vers. etiam sub eodem tecto, vers. quinimmo si fuerit,* qui videntur tenere contrarium.

9 Tria Beneficia in eadem Ecclesia, siue vniformia sint, siue difformia, nullo modo quis potest habere absq; dispensatione Papæ; ita, vt nec vllum statutum, aut consuetudo in contrarium teneat, etiam si consuetudo immemorabilis sit, quæ licet alias habeat vim priuilegij, p *l. hoc iure, §. ductus aquæ ff. de aqu. quot. & æstiu.* nõ militat in hoc casu, nec etiã ĩ vim priuilegij, cũ sit a iure reprobata, ad dicta per *Franc. in c.* 1. *de consuet. in 6. in 2. notab. vers. immo tradit*, ita tenet *Put. dec.* 457. *per tot. Grat. dec.* 155. *num.* 19. *& discept. forens. cap.* 153. *num.* 18. late *Garz. cit. loc. num.* 138. qui reprobat contrarium tenentes, & firmat regulam, etiam si Beneficia per se non sufficiant ad congruam sustentationem.

10 Controuersum est inter DD. an Pensio faciat incompatibilitatem etiam sub eodem tecto. Sunt, qui tenuerunt vtramque opinionem, vt est videre apud *Gigant. de pension. q.* 67. Sed verior opinio tenet non inducere incompatibilitatem, quia non est Ecclesiasticum Beneficium, & Iura loquentia de hac materia disponunt tantum de Beneficijs, ita tenet *Gonz. ad* 8. *regul. Cancell. glos.* 5. *§.* 5. *num.* 189. qui testatur sic seruare *Rot.*

SVMMARIVM.

1 R*egulares non possunt noua loca erigere propria auctoritate, & non seruatis solennitatibus, de quibus infra.*

2 *Regulares non possunt erigere noua loca sine licentia Episcopi*, per cap. de Monachis 18. q. 2.

3 *Regulares Mendicantes non possunt erigere noua loca, vel antiqua mutare, non seruata dispositione* cap. 1. de excess. Prælat. in 6. & cap. vnic. de relig. domib. in 6. *num.* 4. & Clem. cupientes, de pœ. *n.* 5.

6 *Regulares etiam Mendicantes, tam Viri, quam Mulieres non possunt noua loca erigere sine licentia Episcopi loci. Et an Concilium deroget dispositioni supracitatorum Canonum requirentium licentiam Apostolicam in suis casibus, n.* 7.

8 Concil. Trident. cap. 3. sess. 25. de Regul. *prohibens Regularibus erectionem nouorum locorum, comprehendit omnes, etiam non Mendicantes.*

9 *Dispositio loquens de Religiosis, quando comprehendat Mendicantes. Et quid e contra.*

10 *Regularibus non est concedenda licentia per Ordinarios erigendi noua loca, non seruata dispositione Bullæ Clementis VIII. vt hic. Et an hæc Bulla deroget alijs Bullis præcedentibus, de quibus fit hic mentio, nu.* 11. *Resoluitur, n.* 12.

13 *Re-*

13 *Regulares quicumq; non possunt noua loca erigere, nisi seruata forma Constitutionis Gregorij XV. num. 14. 15. 16. & 17. Et seruatur hodie in praxi.*

18 *Regulares non possunt noua loca erigere sub prætextu facultatum obtentarum a Sede Apostolica, reuocatarum per Bullam Vrbani VIII. de qua hic.*

19 *Regulares non possunt noua loca recipere in Italia, & Insulis adiacentibus, nisi in illis duodecim saltem Regulares ali possint, alias ipsa loca Ordinarij correctioni subiaceant, ex Decreto* Sac. Congreg.

20 *Regularibus non est per Ordinarios licētia concedenda erigēdi noua loca, nisi seruatis Constitutionibus prædictis, & constito, vt hic.*

21 *Regularibus est deneganda licentia erigendi noua loca, si præiudicent Parochiæ, & proinde Parochus est audiendus.*

22 *Regulares quomodo debeant posse ali in locis nouæ erectionis.*

23 *Regulares quando non possint noua loca erigere, nisi vocatis, & consentientibus incolis.*

24 *Regulares quando possint loca capta finire sine licentia Ordinarij.*

25 *Regulares an possint antiqua loca mutare in eadem Ciuitate sine licentia Ordinarij, & solennitatibus, de quibus in Constitutionibus citatis. Et hospitium recipere recreationis causa, num. 26.*

ARGVMENTVM.

De nouis Monasterijs Regularium ædificandis. Notatur. Quid in hoc disponant nonnulli *text.* de Iure communi, & *Constit.* Pontificiæ, & *Decreta Sac. Congreg.* & signanter Bulla Clementis VIII. quæ locum habet in erectione noui Monasterij, tam Virorum, quam Mulierum. Et an illa reuocet aliam *Constitut.* Clementis IV. de hac materia. Quid disponat Bulla Gregorij XV. incip. *Cum alias* 31. Et Bulla Vrbani VIII. incip. *Romanus Pontifex.* Ac *Decretum Sac. Congreg.* iussu eiusdem Vrbani editum 1625. 21. Iunij. Episcopus quæ inquirere debeat in concedenda licentia erectioni noui Monasterij, & quos audire. Et an eadem solennitas requiratur in mutatione Monasterij in eadem Ciuitate, & in erectione Hospitij. Et quid si noua erectio non præiudicet alijs Regularibus.

ANNOTATIO XVIII.

§. VNIC.

Ad textum in Can. de Monachis 18. q. 2.

1 PLuribus in locis Canonicis prohibetur Regularibus noua Monasteria erigere propria auctoritate, ac nō seruatis certis solennitatibus, de quibus omnibus infra, de qua materia extat hic *text.* desumptus ex *Concil. Agathense canon. 4.* item *text. in cap. vere 16. q. 1. & cap. quidam 18 q. 2. cap. 1. de excessib. Prælat. in 6. & cap. vnic. de relig. domib. in eod. lib. 6. Clement. cupientes de pœn Concil. Trident sess. 25. cap. 3. de* Regul. *Bulla Clementis VIII.* incip. *Quoniam ad insti tutū* 99. *edita* 23. *Iulij* 1603. apud *Laert. Cherub. in Bullar. tom. 3 pag. 146. Decretum Sacræ Congregationis Regularium editum iussu Gregorij XV. anno 1622. 10. Iunij*, quæ est Constitutio eiusdem *Gregorij XV. 31. in Bullar. Bulla Vrbani VIII.* 25. incip. Ro*manus Pōtifex edita anno 1624. die 28. Augusti. Decretū Sacræ Congregationis Cōcilij* editū auctoritate eiusdē *Vrbani VIII. 21. Iunij* 1625. quod est in *Bullario*, Con*stitutio* eiusdem *Vrbani 43. §. deinceps vero*, tractant *Cherub.* super *Bullam cit.* Cle*ment. VIII. schol. 1.* Portel. *de dub.* Regular. *verb. Monasteria num. 5. Rodriq. in suis qq. Regul. tom. 1. q. 35. art. 7. Sorb. ad compend. Mendic. verb. ædificare, in suo annot. versic. circa, §. 20.* Campanil. *diuer. iur. can. rub. 12. cap. 13. a num. 85. Mirand. in Man. Prælat. tom. 1. q. 33. ar. 2. Diana tom. 2. tract. 2. resol. vlt. Laurent. de Franch. de controuers. inter Episcop. & Regul. pag.* 97. Ricc. *dec. 75. p. 2. & dec. 131. par. 4.* Ioan. *Maria Nouar. nou. iur.* Pontific. *de ædific. nou. Monast. Io. Ant. Nouar. sum. Bullar. tit. de Monast. ædificat. super* Bull. *Clement. VIII. Lezan. in sum. qq. Regul. tom. 1. cap. 9. & tom. 3. verb. Episco-*

scopus quoad Regular. Barbos. de pot. Episc. par. ... alleg. 26. & in sum. Apost. dec. verb. Monasterium, & alij. Hic dicenda sunt aliqua breuiter, & primo quid dispositum sit in tali materia in citatis iuribus.

2 Primo in hoc *cap.* quod obseruamus, breuiter dicitur, quod Religiosi non possunt erigere nouum Monasterium sine licentia Episcopi loci Monasterij nouiter erigendi.

3 Secundo, in *cit. cap. 1. de excess. Prælat. in 6.* prohibetur Fratribus Prædicatoribus, Minoribus, & cæteris Mendicantibus recipere nouas domus, vel loca quæcumq; de nouo ad habitandum in quocumq; loco seu hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis, aut cuiusuis alienationis titulo quocúq; in alios transferre, absq; speciali licentia Sedis Apostolicæ, in qua licentia est faciẽda expressa mentio huius prohibitionis, quæ prohibitio non extenditur ad Regulares qui vitam eremiticam, & solitariam ducunt, quibus cum licentia suorum Maiorum Superiorum permittitur habitationem mutare in eremo, & loco vbi non est hominum habitatio de propinquo, ita *text.* Ad quem nota, quod prohibitio prædicta est facta solum pro Fratribus Mendicantibus, cum de illis tantum loquatur *text.* Et dicuntur Mendicantes illi Religiosi, quibus victum tribuit incerta mendicitas, vt per *glos. in d. cap. 1. verb. Mendicantes, & in cap. vnic. §. confirmatos, de relig. domib. in 6.* vel dicuntur illi Religiosi, qui redditus, aut possessiones ex Regula, vel Constitutionibus habere non possunt, *cap. vnic. de Relig. domib. in 6.* ad quos omnes extenditur dispositio prædicti *c. 1.* non solum ad quatuor Religiones Mendicantium, sed ad omnes alios, qui candẽ vitam ducunt, per regulam illã; qui enim similem cum alijs vitam suscipiunt, similẽ sentiant in legibus disciplinam, *cap. recolentes, de stat. Monach.* & refert *glos. cit.*

4 Tertio, in *cit. cap. vnic. §. confirmatos, de relig. domib. in 6.* iterum prohibetur Mendicantibus per Sedem Apostolicam confirmatis post Concilium Lugdunense, de nouo domum, vel aliquem locum acquirere, & domos, seu loca, quæ habent, alienare sine Sedis Apostolicæ speciali licentia; & qui contra faciunt, incurrunt pœnã excommunicationis nemini reseruatæ; acquisitio etiam nouorum bonorum, & alienatio veterum non valet. Hæc *text.* qui loquitur generaliter de locis, & domibus, nec se restringit ad domus, seu loca ad habitandum, vt restringitur *text. in cit. præcedenti cap. 1. de excess. Prælat.* & subsequens *Clement. cupientes*, licet aliqui DD. etiam intelligant hunc *text.* de domibus, & locis ad habitandum.

5 Quarto, in *cit. Clement. cupientes* strictius prohibetur eisdem Religiosis Mendicantibus noua loca, seu domus ad habitandum recipere, ac recepta mutare, vel in alias transferre, & alienare sine Sedis Apostolicæ licentia speciali, & hoc sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda; hic *text.* nihil addit de nouo ad præcedentes, nisi solum pœnam prædictã excommunicationis latæ sententiæ, quæ excommunicatio nec etiam reseruatur, vt patet ex *text.*

6 Quinto, in *cit. loc. Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. de Regul.* prohibetur omnibus Regularibus etiam Mendicantibus erigere noua loca, nisi prius obtenta licentia ab Episcopo illius Diœcesis, vbi loca erigenda sunt, qui *text.* loquitur de Regularibus etiam Mendicantibus tam Virorum, quam Mulierum; & emanatus est occasione quorundam Regularium, qui sub prætextu priuilegiorum contra dispositionẽ supradictorum Canonum noua loca sine licentia Episcopi erigere prætendebant, vt dicit *Suar. disp. 23. de cens. sect. 5. nu. 35. F. Luc. tract. 14 n. 145.*

7 Occasione huius *text. Concil. Trident.* ponitur quæsi an *Concil.* disponens requiri ad erectionem nouorum locorum Regularium licentiam Episcopi, videatur derogasse dispositioni *cit. cap. 1. de excessib. Prælat. cap. vnic. de relig. domib. in 6. & Clem. cupientes, de pœn.* disponentium ante *Concil. Trident.* requiri ad erectionem nouorum locorum Mendicantium licẽtiam Sedis Apostolicæ. Ad quod dicendum est, ad erectionem nouorum locorum Regularium vtriusq; idest Episcopi, & Papæ requiri licentiam, defendit *Campanus in diuer. iur. can. rubr. 12. cap. 13. num. 80. in fin.* post *Rodriq. & Sorb.* apud eum, qui adducit declarasse *Sac. Congreg.* sub his verbis, *Monachi non possunt ædificare Monasteria in Parochia, in qua ea non habent sine cognitione, & licentia Papæ, & hoc non solum ante, sed etiam post Concil. Nouar. nou. tur. Pontific. pract. conclus. tit. de ædific. &c. conclus. 1. num. 6. & seqq.* qui licet ex pluribus probet requiri licentiam Pontificis tamen *num. 8.* tenet hodie sufficere licentiam tantum Ordinarij, per opinionem *Rot.* per eum *cit.*

Obserua, quod dispositio *citat. Concil. Trident* est generalis loquens de omnibus Religiosis, vt apparet ex eius primis verbis.

8 bis, licet in medio loquatur tantum de Mendicantibus, & proinde comprehendit
9 Mendicantes, & non Mendicantes; quia generale est, quod dispositio loquens in genere contra Religiosos, comprehendat Mendicantes, & non Mendicantes, ita *glos in Clement. cupientes, vers. Religiosos, de pœn.* vbi etiam *Abb. num. 2.* non tamen è conuerso, quia dispositio loquens contra Mendicantes non includit alios Religiosos non Mendicantes, ita *text* iuncta *glos. in cit. Clement. cupientes, versic. Mendicantibus*, vbi *Abb. numer. 1. & numer. 3.* dicit etiam quod dispositio generaliter loquens contra Religiosos, licet comprehendat omnes Religiosos indifferenter, non tamen includit Clericos seculares, idem *Abb. in Clement. 1. de rescript. & in Clem. Religiosi, de decim.*
10 Sexto, in *cit. Bulla Clement. VIII.* de qua de verbo ad verbum apud *Quarant. in sum. Bull. in verb. Monasteria, & Conuentus Regularium Virorum fol. mihi* 591. & apud *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 12. cap. 13. sub num. 81.* prohibetur Ordinarijs locorum licentiam concedere erectioni nouorum Conuentuum Regularium faciendæ intra earum Diœceses, non vocatis & auditis aliorum in eisdem Ciuitatibus, & locis existentium Conuentuum Prioribus, seu Procuratoribus, & alijs interesse habẽtibus, & nisi causa seruatis seruandis cognita constiterit in eisdem Ciuitatibus, & locis, nouos huiusmodi erigendos Conuentus sine aliorum detrimẽto commode sustentari posse; quod si ab Ordinarij sententia concedente licẽtiam prædictæ nouæ erectioni, fuerit appellatum ad Sedem Apostolicam, hæc appellatio suspendit nouam erectionem vsque ad prouisionem ipsius Sedis Apostolicæ, ita *Bull.* cuius dispositio adeo inducit formã, & est de substantia, vt eius omissio vitiet concessionem, *Laurent. de Franch. de controu. inter Episcop. & Regul. in quæst. super ea Constit. vers. ad quartum fol.* 111. *Barbos. sum. Apost. dec. verb. Monasteria, num. 2.* Quæ Constitutio locum habet etiã in erectione Monasteriorum Monialium, *Sac. Congreg. Concil. die* 19. *Decembr.* 1620. penes *Tambur. de iur. Abbatiss. disput.* 33. *q. 1. num* 4.
11 Quæritur, an hæc *Constitutio Clementis VIII.* deroget alteri *Constitutioni* antea promulgatæ per *Clement. IV.* mandantem, ne cuiquam Mendicanti erigere liceat locum, & ædificare Monasterium intra cannas tercentum ab alio Ordinis Minorum de Obseruantia. Hæc Constitutio est secunda, & per aliam tertiam eiusdem *Clement.* arctatum fuit spatium supradictum ad cannas centum quadraginta per aerem mensurandas, cuius restrictionẽ postea *Iulius II. in sua Const. 2.* declarauit non debere nocere eisdẽ Fratribus Minoribus, sed in odium aliorum introductam fuisse, ac propterea respectu eorundem Minorum de Obseruantia vigere priorẽ *Clem. IV. Sanctionẽ*, vt ab eorum locis tercentum cannarum spatio distare etiam hodie debeat alter locus a Regularibus alterius Ordinis Mendicantis erigendus, quamuis & prædicti Minores de Obseruantia possint, dummodo centum tantum quadraginta distent ab altero Mendicantis Ordinis Monasterio; & quia ob communicationẽ priuilegiorum, multi Regulares priuilegijs Mendicantium potiuntur, aut etiam specificum in hoc obtinent priuilegium, tunc conquassatis priuilegijs, prælatio dabitur loco prius erecto, vt qui de nouo construendus sit, semper distare debeat ab antiquiori tercentum cannarum spatio, ita refert *Confect. in suo summar. priuileg.* posito in *lib. priuileg. Mendicant. tit.* 18. *cap.* 1. tractat *Rodriq. in 2. tom. qq. Regular. q.* 94. *artic.* 5. Prædictas *Constit.* inuenies apud *Confect. in lib. priuileg. Mendic.* & de his vide multa notata per *Nouar. cit. loc. conclus.* 3. ad declarationem prædictæ *Constit. Clementis IV. & Iulij II.*
12 His dictis respondendum est, *Sorb. in compend. priuileg. Mendic. in annot. super verb. ædificare, vers. quoad dispositionem, §. 1.* asserere, prædictam distantiam consuetudine non seruari, maxime in hac Ciuitate Neapolis; nam videmus intra vetitas cannas noua ædificari Monasteria. Sed *Confect. citat. loc. tit. 3. cap. 3.* defendit per non vsum, vel contrarium vsum non esse derogatum dicto priuilegio, cum sit concessum Ordini, per *text. in cap. si diligenti, de for. compet.* Ex quibus dicendum est *Constit. Clement. VIII.* de qua supra, non reuocasse prædictas *Const. Clem. IV.* immo illas potius coadiuuasse, cum non solum præcipiat vocari Procuratores, & Superiores Monasteriorum distantium a nouo erigendo Monasterio per dictas cannas, sed etiam omnes eiusdem Ciuitatis, & loci, ita videtur sentire *Campan. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 81. in fin.* Verum ego dicerem in erectione noui Conuentus solum respiciendum esse, an nouus Conuentus sine aliorum eiusdem loci detrimento commode sustentari valeat, & non distantiam prædictam; nam

si nouus erigendus Conuentus distaret in eadem Ciuitate ab alio, prædicta requisita distantia, & plus; & tamen non posset sustentari sine detrimento illius, adhuc non esset erigendus, ex prædicta dispositione *Clementis VIII.* ergo a contrario sensu, si non distat prædicta distantia, & potest sustentari sine detrimento alterius, debet etiam permitti; vnde concludendum est, si prædicta *Constit. Clement. VIII.* non reuocauit prædictas *Clementis IV.* saltem illas modificauit, vel aliqualiter moderauit.

13 Septimo, in *cit. Decreto Sac. Congregat. Regul.* iussu *Gregor. XV.* quod est *Constit.* 31. eiusdem *Gregor. in Bullar.* datur quasi vnica forma huic materiæ, vnde quando de his aliquid dubitari contingit, ad hoc Decretum, & Constitutionem recurritur, in qua plura disponuntur. Primo, quod de cætero Monasterium Conuentus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium cuiuscumq; etiam Mendicantium Ordinis, Societatis, & Instituti, quocumq; nomine nuncupentur, etiam si de illis particularis, & expressa mentio habenda esset, in quacumq; Ciuitate, vel Oppido, seu quocumq; alio loco, non erigantur, nisi in eo saltem duodecim Patres, aut Monachi, seu Religiosi inhabitare, ac ex redditibus, & ex consuetis eleemosynis sustentari valeant.

14 Disponitur secundo in dicto Decreto, & Constitutione, vt in erectione noui loci Regularium Priores, seu Procuratores aliorum Monasteriorum, Conuentuum, seu Domorum aliarum Religionum, vel Congregationum, aut Societatum, seu Institutorum huiusmodi existentium in eodem loco, in quo est facienda noua erectio & etiam in alijs locis vicinis per quatuor milliapassuum vocentur, audiantur, ac tali erectioni consentiant.

15 Disponitur tertio, quod si prædicti Procuratores, seu Priores aliorum locorum, vt supra, nouæ erectioni non consentiant, tunc debet constare Ordinarijs locorum Religiosos loci erigendi ad numerum duodecim posse commode, & congrue manuteneri, & ali absque detrimento Religiosorum in Monasterijs, seu Domibus, antea in Ciuitatibus, seu locis huiusmodi erectis degentium.

16 Disponitur quarto, quod si noui Conuentus Domus, Congregatio, vel Societas huiusmodi instituendæ erunt in locis, vbi nulli alij Religiosi reperiuntur per quatuor milliaria, tunc Ordinarij requirant diligenter consensum incolarum, & habitantium in eisdem locis, qui attestentur ipsis Ordinarijs, posse huiusmodi duodecim Religiosos in Conuentibus erigendis commode alere, & manutenere.

17 Vltimo disponitur, quod si a decreto in huiusmodi nouis erectionibus ab Ordinario lato, fuerit appellatum, statim totũ negotium deuoluatur ad ipsam *Sacram Congreg.* qua appellatione pendente, nihil in partibus innouetur; alias quicquid innouatur, irritum, & inane sit, vt apparet ex vltimis verbis *d. Constit.* quæ vna cum *Constit. Clement.* VIII. tanquam basis huius materiæ videnda omnino est.

18 Octauo, in *cit. Bulla Vrbani VIII.* 25. incip. *Romanus Pontifex, edita* 28. *Augusti* 1624. prædictus Pontifex expresse reuocat omnes, & quascumq; licentias, ac facultates per *Sedem Apostolicam* concessas quibuscumq; Religiosis erigendi noua loca, cum clausulis derogatorijs derogatoriorum, etiam si de prædictis licentijs, ac facultatibus esset facienda mentio de verbo ad verbum, loquens de illis licentijs, ac facultatibus, quæ suum effectum non erãt sortitæ tempore *d. Constit.* & mandans expresse Superioribus Regularium Ordinũ etiam Mendicantium, Congregationum, Societatum, & aliorum Institutorum, cæterisq; personis, ad quas spectat sub pœna priuationis vocis actiuæ, & passiuæ officiorum omnium, ac inhabilitatis ad illa in futurum, & excommunicationis ipso facto incurrendis, ne sub prætextu prædictarum licentiarum, & facultatum reuocatarum, & annullatarum, aut alio quouis prætextu, vel causa noua Monasteria, Collegia, Domus, Conuentus, & alia loca Religiosa audeant erigere, seu fundare, vel incepta finire, & absoluere, non habita expressa licentia Ordinarij, ac non seruata in omnibus, & per omnia forma sacrorum Canonum, *Concil. Trident. Constit. Clem. VIII.* quæ incip. *Ad institutum, Decretorum* mãdato eiusdem *Clement.* editorum, & *Greg. XV.* de quibus diximus supra, non obstantibus priuilegijs quibuscumq, prout latius in dicta Bulla.

19 Nono, *Sac. Congregat. Concil.* inter Decreta de celebratione Missarum edita auctoritate *Vrbani VIII. sub die* 21. *Iunij* 1625. quæ reperiuntur in *Constit.* eiusdem *Vrbani* 43. *in Bullar.* § 14. statuit, vt intra fines Italiæ, & Insularum adiacentium Monasterium, Conuentus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, siue Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis eiusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditi-

bus,

bus; & consuetis eleemosynis, detractis reparationibus, præstationibus, periculis grandinum, sterilitatum, & similium, alijsq; oneribus cuiuslibet generis, competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti Fel. Recor. *Gregor. XV*. hac de re editi. Alioquin Monasteria, & loca huiusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, vt supra sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitauerint, Ordinarij loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ iurisdictioni subiecta esse intelligantur.

20 Ex dictis nota primo, quod Episcopi, vel alius Ordinarius non debent concedere licentias pro erectionibus nouorum locorum Religiosorum, nisi seruata in omnibus forma prædictarum *Const. Clement. VIII. & Gregor. XV*. & signanter non nisi eis constito, quod in loco erigẽdo duodecim Religiosi ali, & inhabitare possint. Sciantq; nomine alimentorum non tantum victus in hoc casu venire, sed quicquid est necessarium ad sustentandum Regulares, vt est vestitus, lectus, quæ ad morbos depellendos, curandosue necessaria sunt, & similium, de quibus in *l. verbo victus, ff. de verbor. signific.* vbi *glo. & Scribent. Surd. de alimen. tit. 4. q. 1. & 2. & q. 7.* Item Ordinarius ante quam det licentiam nouæ erectioni, debet cognoscere si in loco erigendo sit sufficiens habitatio pro duodecim Regularibus, vt patet ex illis verbis Decreti, *Ali, & inhabitari possint*; sub nomine habitationis non tantum domus, & cellæ ipsorum Regularium, sed etiam Ecclesia, & alia loca necessaria a iure, vel statuto Religionis continentur, & quæ necessario requiruntur ad custodiendam Domum, & Regularem Obseruantiam. Similiter debet cõstare si redditus, vel eleemosynæ sufficiãt etiam pro reparatione Ecclesiæ, luminaribus, vestibus sacris, & similibus ornamentis necessarijs illius in decenti forma, quodq; etiam sancitum esse per *Imperatorem Iustinianum in rubric. auth. vt nullus fabricet Oratorij domus, præter voluntatem Episcopi, cap. 2.* testatur *Campan.* qui multa ad hoc adducit in *diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 81.* & est generale apud Canones, vt in fundatione Ecclesiæ debeat fundator constituere dotem pro illius necessarijs, *can. nemo. de consecr. dist. 1. can. piæ mentis 16. quæst. 7. Goffred. in sum. rubr. de consecr. Eccles. vel altaris, numer. 4.* & nos dicemus *2. part. Annot. 16.*

21 Nota secundo, quod debet Episcopus in concedenda licentia nouæ erectioni loci Regularium obseruare, & attente inspicere, si Monasterium, aut alterius cuiuscumq; erectio præiudicet quoquomodo Parochiali Ecclesiæ; nam in tali casu omnino debet Episcopus, vel alius Ordinarius licentiam denegare; immo Parochus in hac noua erectione est audiendus pro suo interesse, & etiam vocãdus, iuxta dispositionem *cit. Constit. Clementis VIII.* mandantem non posse locorum Ordinarios huiusmodi licentias in prædictis nouis erectionibus concedere, nisi vocatis, & auditis Regularibus eiusdem loci, & alijs interesse habentibus; ex his enim qui possent habere interesse in dictis nouis erectionibus, vltra Regulares alios, principalis est Parochus, propterea audiendus, vt tenet *Campanil. in diuer. iur. canon. rub. 12. c. 13.* sub *num. 81. Ricc. dec. 131. num. 1. part. 4.* & dicemus inferius, quomodo sit audiẽdus Curatus in erectione nouæ Ecclesiæ facienda intra suam Parochiam.

22 Nota tertio, ex *cit. Decreto Greg. XV*. in huiusmodi nouis erectionibus debere constare Ordinarijs locorum, Religiosos in statuto numero duodecim posse absq; detrimento aliorum Regularium intra distantiam trium mille passuum sistentiũ commode, & congrue manuteneri, & ali, vt legitur in dicto *Decreto, circa prin. fin.* Ex quibus verbis commode, & congrue obseruandum est, quod differt aliquem posse manuteneri, siue honeste manuteneri, & posse commode, & congrue manuteneri; nam sufficit, vt quis dicatur commode manuteneri, ita *glos. in c. vnic. §. sane, de relig. domib. in verb. penuria*, quæ adducit exemplum, ex quo maxima differentia inter prædicta apparet; dicit enim, quod Canonicus Bononien. posset sustentari cum XXV. florenis, & tamen non posset commode sustentari cum cẽtum, docet etiam *Abb. in cap. postulasti, in princ. notab. 2. de rescrip. & in cap. 1. n. 4. de instit.* sequitur *Add. ad Quarant.* post alios in *sum. Bull. in verb. Beneficiorum resignatio, vers. octaua causa, circa finem.* ex quibus habet considerare Ordinarius, quod dicti duodecim Religiosi debent posse manuteneri non tantum sine penuria, sed cum aliqua commoditate Regularibus non indecente. Hæc procedunt, quãdo Regulares per quatuor milliaria circum circa sistentes vocati non consensiunt nouæ erectioni; in hoc enim casu disponit Decretum prædictum,

quod Regulares loci erigendi possint absque detrimento aliorum sustentari commode,& congrue; in casu vero, quo alij Regulares consensiunt nouæ erectioni, sufficit si constet Ordinario, quod duodecim Religiosi in loco erigendo possint sustentari sine penuria; nam Decretum in hoc casu non addit sustentationi prædictæ illa verba, *commode, & cōgrue*, patet ex lectura ipsius Decreti.

23 Nota quarto, quod diximus supra, quando locus Regularis est erigendus in parte vbi alij Religiosi per quatuor milliaria non inueniuntur, esse requirendum consensum incolarum, quod intellige de incolis illius loci, vbi erigendus est Conuentus, & de conuicinis, cum quorum eleemosynis Religiosi prædicti intendunt viuere; qui incolæ non solum sunt vocandi, sed omnino in hoc casu debent consentire, vt apparet ex expressis verbis dicti Decreti *Gregor. XV.* alias Ordinarius licentiam dare non potest nouæ erectioni.

24 Nota quinto, quod ex Bulla *Vrbani VIII. supra in 8. vers.* diximus, non solum prohiberi noua loca Regularia de nouo erigi, non seruata forma *Constitut. Clement. VIII. & Gregor. XV.* sed etiam incæpta finiri; quod intellige de illis locis incæptis sine licentia Episcopi, de quibus ibi fit mentio, alia enim loca cæpta cum licentia Episcopi, seruatis dictis *Constitutionibus*, bene possunt finiri, immo & finita augeri, seu extendi absque alia licentia, iuxta dicta per *Leo allegat.* 188. *& Syluestr. verb excommunicatio. 9. §. 86.* dummodo talis extensio non excedat limites consideratos in prima licentia, iuxta prædictas *Constitutiones*, vel nouum non irroget præiudicium alijs locis Religiosorum, vt obseruat *P. Carol. Anton. Thesaur. in prax. Eccles. verb. religiosas domos, c. 1. in fin.*

25 Dubium est inter DD. in hac materia, etiam in terminis dictarum *Constitutionum*, an possint Regulares sine licentia Episcopi, & solēnitatibus prædictis mutare locum in eadem Ciuitate. In quo dubio sunt opiniones pro vtraq; parte, nempe affirmatiua, & negatiua, sed tanquam probabilior habetur illa, quod nec possint Regulares mutare locum in eadem Ciuitate sine licentia Episcopi, & solennitatibus, de quibus supra; & ratio affertur, quia in hoc casu est eadem ratio præiudicij vicinorum, & propter argumentum de toto ad partem, de quo in *l. quæ de tota, ff. de rei vendic. Gemin. in cap. 1. de excess. Prælat. in 6. Cherub. super cit. Bull. Clement. VIII schol. 1. Portel. de dub. Regul. verb. Monasteria num. 5. Rodriq quæst. Regul. 23. regul. artic. 7. tom. 1. Thesaur. prax. Eccles. verb. religiosas domos, cap. 1. vers. vltimo.* contra *Dianam*, & alios per eum relatos *resol. 136. tract. 2. tom. 2.* tenentes, quod hic interuenit mutatio, non autem noua erectio; sed contra hanc rationem defendit *Thesaur. cit. loc.* interuenire in hac mutatione erectionē, seu fundationem in nouo loco, quod prohibetur in *Bull. Clementis, & in Decreto Gregor. XV.* ac in *Trident. citat. loc.* sine licentia, & solennitate, vt supra; immo in *cit. Bull. Vrbani VIII.* nec loca cæpta possunt finiri, vt diximus supra. Et quod in mutatione Monasterij de vno in alium locum militet eadem ratio prohibens nouam erectionem, per *Bull Clementis VIII.* & proinde non possit fieri sine solennitatibus, de quibus in eadem *Bulla*, tenet *Nouar. loc.* infra *citand. nu. 2.*

26 Vltimo, non prohibetur Regularibus nouam Domum, vel Hospitium recipere recreationis causa, vigore supradictarum *Constitutionum*, quarum ratio cessat in his locis, quia non adest præiudicium vicinorum, & angustia circa eleemosynas, & sustentationem, cum hæc loca sustententur ex redditibus Conuentus principalis, cui accedunt, vt tenet *glos. in cap. vnic. de excess. Prælat. in 6. verb. habitandum. Suar. de censur. disput. 23. sect. 5. num. 35. Nauar. cap. 27. num. 144.* & sequitur *Thesaur. loc. cit. in fin.* probat multis rationibus *Nouar. nou. Iur. Pontific. pract. conclus. tit. de ædificat. seu Monaster. erect. conclus. 2.* alias 11. *num. 5. & 6.* ea potissimum ratione, quia *Bulla Clement. VIII.* est restrictoria iuris communis, & proinde debet intelligi prout loquitur, scilicet de ædificatione Monasterij, quorum appellatione non veniunt Hospitia, vel similes Domus recreationis causa.

In his terminis notandum est, Vicariū Capitularem non posse licentiam concedere erigendi noua Monasteria, ad præscriptum citatarum *Constitutionum*, ita declarasse *Sacr. Congreg. Concilij sub die 19. Ianuarij 1633.* refert *Sell. select. canon. cap. 38. num. 12. Barbos. sum. Apost. dec. verb. Monasteria n. 15.*

Dubium est in hac materia non contemnendum, an possit admitti noua erectio Monasterij, non auditis alijs Regularibus, ac non seruata forma prædictarum *Constitutionum*, quando Regulares erigere volentes nouum Monasterium, ha-

habent ex legato, donatione, vel alio titulo magnam pecuniarum summam, ita, vt ex illa commode viuere, & ædificare possint. In hoc dubio tenet etiam audiendos esse Regulares alios, ac seruandam formã Constitutionum prædictarum, præsertim *Clement. VIII. Ric. dec. 222. par. 4.* referens in Curia Archiepiscopali Neap. in tali casu fuisse denegatam licentiam quibusdam Regularibus. Contrariam sentẽtiam, nempe esse concedendam licentiam in tali casu, quia cessat finalis ratio, de qua in dicta Bulla, idest aliorum præiudicium, tenet *Nouar. cit. conclus. 2. num. 4.* testans sic fuisse decisum per Rot. *in vna Cæsaraugustana domus Lunæ 22. Iunij* 1615. apud *Farinac. dec. 747. par. 2. tom. 2.* Ego vero dicerem cum *Ricc.* nempe omnino audiẽdos esse alios Regulares in casu prædicto, & tenerem cum *Nouar.* nempe esse concedendam licentiam nouæ constructioni, etiam si dissentiant alij Regulares, quando constat vere nullum eis inferri præiudicium.

SVMMARIVM.

1 *Canonicatus omnes obligant ad residendum. Et quomodo Canonici dicantur residere, n. 2.*

3 *Canonicus curam animarum exercens quando lucretur distributiones.*

4 *Canonicus absens in mensibus* Conc. Trident. *perdit distributiones. Et an valeat consuetudo, vel statutum in contrarium.*

5 *Canonicus ingrediens Religionem, quos fructus perdat infra annum nouitiatus.*

6 *Canonicus inseruiens Episcopo, quos fructus lucretur. Quid de absente causa Studij, n. 7.*

8 *Canonicus celebrans priuate Missam tempore officij, an perdat distributiones. Et quid si celebret ex ui obligationis sui* Canonicatus, *n. 9.*

10 *Canonici quando possint donare, uel remittere distributiones amissas Canonico non seruienti.*

11 *Canonicus Vicarius* Episcopi *non lucratur distributiones, dum abest ratione officij.*

12 *Canonico iuste excommunicato, interdicto, uel suspenso non debentur distributiones. Quid de alimentis.*

13 *Canonici uere seruientes acquirunt distributiones absentium, non autem qui iuris fictione habentur ut præsentes. Et quæ dicantur propriæ distributiones.*

ARGVMENTVM.

De residentia Canonicorum. Notatur §. I. Quomodo omnes Canonici teneantur ad residentiam, & non solum ad residendum in Ciuitate, sed ad seruiendum in Choro. Et quomodo contra non residentes procedatur, & amittant distributiones. Et an illas amittat administrans Sacramenta in Ecclesia curata, vel absens in tribus mensibus *Concil. Trident.* vel inseruiens Episcopo, seu absentes causa Studij, vel celebrans Missam priuatam. Et quid si celebret ex obligatione sui Canonicatus. Quid de Canonico Vicario Episcopi, de Canonico excommunicato, vel suspenso iuste. Distributiones absentium quomodo accrescant præsentibus. An possint remitti. §. *II.* Notatur. Quando Canonici absentes lucrentur distributiones ex causa infirmitatis, necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, adducuntur multi casus particulares prædictarum causarum. Et an requiratur vltra iustã causam licẽtia Episcopi. Quæ quomodo, & pro quanto tempore sit danda. Et an data possit reuocari. Et in quibus casibus non sit necessaria. Plura de tribus mensibus absentiæ a *Concil.* datis. Canonici quomodo teneantur inseruire, & in Choro canere, & psallere cũ alijs. §. III. Notatur. Quibus pœnis puniantur Canonici absentes. Quomodo cõtra eos procedatur ad priuationem fructuum, vel canonicatus. Et quibus adhibitis citationibus, & terminis. Et an in tali causa detur appellatio. Quid possit consuetudo, vel statutum in his terminis residentiæ, & alia.

ANNOTATIO XIX.

§. I.

Ad Textum in cap. vnic. de Cleric. non residendent. in 6.

TRactant hic DD. communiter materiam residentiæ Canonicorum, & aliorum Beneficiatorum, & Clericorum, Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, ad finem lucrandi distributiones quotidianas, & fructus Canonicatus, de qua materia tractant fere omnes Canonistæ, ac etiam Summistæ, præsertim *Nauar. consl. 2. in antiq.* seu 12. *in nouis, de cler. non resid. & consl. 26. de præbend. Marius Ant. variar. resol. resol.* 85. *lib.* 1. *Azor. instit. moral. par. 2. lib. 7. quæst.* 10. *Zerol. in prax. Episcop. par. 2. verb. Canonicus & verb. distributiones, Hoieda de benefic. par. 1. c. 17. Couar. lib. 3. var. epit. 13. Quaran. in sum. Bul. verb. resid. Bonac. tom. 1. de hor. canon. disp. 2. Fusc. de visitat. lib. 1. cap. 15. & 20. Selu. de benefic. part. 4. q. 6. Guttier. canon. lib. 1. cap. 1. Spin. in spec. testam. glo. 9. prin. Monet. de distribut. par. 2. quæst. 6.* & fere per *tot. tract. Gratian. disceptat. for. c. 166. Sandoual de offic. Eccl. 5. part. cap. 3. Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. §. 1. Gonzl. in proem. §. 7. Barbos. de canon. & dignit. cap. 20. & seqq. & in sum. Apostol. dec. verb. canonici absentes, & verb. absens, verb. residere, & verb. distributiones, Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 7. cap. 6. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. cap. 3 verb. resid.* & alij, *Conc. Trident. sess. 24. cap.* 12. & quia materia est communis, dicemus pauca vsu frequentiora.

1 Nota primo, omnes Canonicatus hodie ex *Concil. Trident. cap. cit.* requirere residentiam, tenent DD. communiter, præsertim *Nauar. cit. consl. 2. num. 2. Campanil. num.* 20. maxime ex consuetudine totius Italiæ, vt testatur *Hoieda de incompatibil. resolut. 1. cap.* 17. Vnde inducunt incompatibilitatem cum Parochiali, contra doctrinam *Rebuff. de dispens. rat. ætat. vers. [illegible]* sub *num.* 8. de his vide [illegible] *Campanil. cit. loc.*

2 [illegible], quod saltem ad finem lucrandi distributiones, quotidianas Canonicus licet resideat in Ciuitate, seu alio loco, vbi sita est Ecclesia, non dicitur facere residentiam, nisi etiam inseruiat Ecclesiæ, ac diuinis officijs intersit statutis horis, alias distributiones non lucratur, & si eas recipiat, non facit suas, & ad restitutionem tenetur, non obstante quauis consuetudine, nisi ex causa necessitatis corporis, vel vtilitatis Ecclesiæ, ab ipsa Ecclesia absuerit, iuxta dispositionē *text.* nostri, qui loquitur de non residentia, siue absentia a Choro, & Canonicos absentes a Choro tantum, posse puniri, voluit *Sacr. Concil.* ut refert *Piasec. in prax. par. 2. c. 3. num.* 10. de absentia vero non solum a Choro, sed etiam a loco, seu Ciuitate loquitur *text. in cap. cum omnes, de constit. & cap. cum non deceat, de elect. in* 6. nouissime *Concil. Tridentin. sess. 24. cap. 12. de refor.* statuit, vt obtinentibus Dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut Portiones in Cathedrali, aut Collegiata non liceat vigore cuiusuis statuti, aut consuetudinis vltra tres mēses ab iisdem Ecclesijs quolibet anno abesse, saluis tamen *Constitutionibus* Ecclesiarum, q̄ longius seruitij tēpus requirūt, alioquin primo anno priuetur vnusquisq; dimidia parte fructuū, quos ratione etiam Præbendæ, ac residentiæ, suos fecit. Quod si iterum eadē vsus fuerit negligentia, priuetur omnibus fructibus, quos ratione etiam Præbendæ, ac residentiæ eo anno lucratus fuerit; crescente vero contumacia contra eos, iuxta sacros Canones, procedatur, idest ad priuationē Beneficij vt notat *Garz. cit. loc. num.* 140. Vlterius *Concil. cit. loc.* statuit, vt distributiones illi tantum, qui statis horis interfuerunt, percipiant; reliqui quauis collusione, aut remissione exclusa, his careant, iuxta dispositionem huius *cap. vnic.* quam *Concil.* innouauit. Verum proposita regula amissionis distributionum ob non residentiam ampliatur, ac limitatur pluribus modis.

3 Et primo ampliatur, vt Canonicus, vel Portionarius amittat distributiones quotidianas, etiā si a Choro abest causa administrandi Sacramēta, vel satisfaciēdi animarum curæ, quam habet in alia Ecclesia, tenet *Moneta cit. loc. par. 2. q. 11. num.* 69. *Barbos.* etiam *cit. loc. num.* 12. Verum si in Ecclesia Canonicatus administret Sacramenta, & exerceat curam animarum annexam suo Canonicatui, Dignitati, vel Portioni, tunc habetur pro præsente in Choro, dum est in actu exercendi curam; & lucratur distributiones quotidianas, tenet Ricc. *in prax. for. Eccl. resolut.* 89. *num.* 4. *Marcell. Vlpe in prax. sua for. Eccl. c. 13. n.* 18. & refert *Barbos. cit. tract. de can. & dign. c. 24. n.* 12. sic decidisse *Sacr. Cong. in vna Lauden.* 24. *Nouembris* 1617. *Canonicum a Choro absentem occasione seruitij curæ eius Canonicatui annexæ quotidia-*

-dianas distributiones lucrari, tanquam si adesset præsens, ideoque Episcopum curam animarum eidem Canonico auferre, & Mansionario sibi, eiusque successoribus bene viso conferre non debet.

4 Secundo ampliatur, vt absens a Choro perdat distributiones quotidianas, etiam in illis tribus mensibus, quibus licet Canonicis abesse a seruitio Ecclesiæ vigore dispositionis *Sac. Concil. Trid. sess. 24. c. 12. de reform. §. præterea*, non obstante consuetudine, si quæ esset in aliqua Ecclesia in contrarium, defendit *Paris. lib. 1 de resig. benefic. quæst. 10. num. 65.* referens sic declarasse *Sac. Congreg.* tenet *Quarant. in sum. Bull. verb. resid. vers. item propositionē illam*, sentit *Gonzal. in 8. regul. Cancellar. §. 7. proem. num. 182.* probat *Raph. della Torre de relig. tract. de bon. can. contr. 10. disp. 4. & 5.* cumulat ad id multa, & *DD. & Rota dec. Garz. de benefic. par. 3. cap. 2. num. 249.* contra alios, quos refert *n. 248.* idque procedit, etiam si Canonicatus cōsistat solum in distributionibus quotidianis, vt refert declarasse *Sacr. Congr. Alex. Monet. citat. loc. 2. par. quæst. 13. a num. 33.* sub his verbis, *Vacantia omnes vnius aut plurium mensium quibus absentes distributiones percipere solebant, sublata sunt, nisi absint ex causis a iure permissis, praterquam si dictæ vacationes concessæ essent fundatione quæ non est sublata, quæ etiam intelliguntur sublatæ, si Canonicatuum fructus omnes sint distributiones quotidianæ*, sequitur *Garz. cit. loc. num. 250.* qui *num. 253.* dicit valere statutum contra hunc casum, sicut est in Ecclesia Abulen. maxime si est confirmatum per Sedem Apostolicam, etiam ante *Concil.* in forma specifica, quia statuto non est derogatum per *Concil.*

5 Tertio, Canonicus ingrediens Religionem licet dicatur iuste absens, & excusari a residentia durante anno nouitiatus, non tamen lucratur intra dictum annum distributiones quotidianas, tenet *Garz. de benefic. par. 11. cap. 9. num. 31* licet secus sit in Beneficiis aliis habentibus fructus in absentia, quia Nouitius illos lucratur, nec debet eis priuari, etiā quod exeat, & non profiteatur, cum sit absens ex iusta causa, *cap. relatum, de cler. non resid.* ita *Eman. Rodriq. quæst. regul. 2. tom. quæst. 37. ar. 1. Azor. instit. mor. lib. 12. c. 13. quæst. 1.* contra *glos. in cap. beneficium, de regul. in 6. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 15. n. 84.* & alios, quod in Beneficiis requirentibus seruitium intellige, dummodo Nouitius seruiat per alium, assignata seruienti congrua Portione, vt in *d. cap. beneficium.*

6 Quarto, licet Episcopus possit habere in sui seruitium duos Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, siue Collegiatæ, iuxta veriorem opinionem, quam etiam tenuit *Sacr. Congreg. in causa Colonien. 9. Sept. 1628.* his verbis inter cætera, *Episcopum posse vti opera duorum Canonicorum, siue de Cathedrali, siue de Collegiata Ecclesia*, sed non plus duobus, docet *Moneta de distribut. quotid. par. 2. q. 8. num. 6.* & alij, tamen hi duo Canonici non lucrantur distributiones quotidianas, licet lucrentur fructus Præbendarum, & dicantur iuste abesse, ad dicta in *cap. de cætero, & cap. ad audientiam, de cleric. non resid.* quæ procedunt, etiam si dicti duo Canonici Episcopo inseruiant in visitatione, refert decisum *Gallet. in marg. cas. consc. verb. Canonicos, pag. 29. in fin. & verb. distrib. pen. Marcell. Vulpe in prax. iud. rer. for. Eccles. cap. 13 num. 4 & 5. Barbos. de potest. Episc. alleg. 53. num. 142. 3. part. & de canon. & dignit. cap. 25. num. 6.* qui DD. & alij id intelligunt non procedere quando omnes fructus Canonicatus consistunt in distributionibus quotidianis, quia tunc seruientes Episcopo duas partes distributionum lucrantur, tertia vero cedit interessentibus seruientibus.

7 Quinto, Canonicus absens causa Studij licet dicatur iuste abesse, ac lucretur omnes fructus Canonicatus, non tamen lucratur distributiones quotidianas, idest illam partem, quæ distribuitur inter Canonicos, habito respectu ad singulos dies, & horas, iuxta *dec. Put. 175. num. 5. libr. 2.* declarat *Barbos. de canon. & dignit. c. 25. num. 10.* Verum aduertat Episcopus, vt absit causa Studiorum proportionatus numerus Canonicorum, ne diuinus cultus diminuatur, vt aduertit *Vgolin. de offic. Episcop. par. 1. cap. 19. in princ.* quia licet hæc causa sit iusta, adhuc vt Canonici possint abesse, debet tamen regulari cognitione Episcopi, ac illius licentia, nec pōt Canonicus in hoc casu sub prætextu, causam esse iustam, propria auctoritate discedere, non habita Episcopi licentia, vide *Garz. de benefic. part. 3 cap. 2. num. 59. ad fin.* qui constituit differentiam circa obligationem petendi licentiam ab Episcopo inter discentes, & docentes.

8 Sexto, Canonicus celebrans priuatē Missam in ipsa Ecclesia ex obligatione, vel deuotione tempore diuinorum officiorum tanquam absens a Choro amittit distributiones quotidianas, etiam quod teneatur celebrare ratione Capellaniæ, quam

quam habet in eadem Ecclesia in titulum separatum a Canonicatu, iuxta opinionē *Abb. in cap. cum olim, de re iudic. n. 3. & 6.* late defendit *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. à numer. 396.* vbi nonnullas adducit *Sacræ Congreg. Concil.* declarationes, sequitur *Barbos.* qui plures refert *de canonic. & dignit. cap. 25. in fin.* & tenet, quod si consuetudo esset in aliqua Ecclesia in contrarium, nempe celebrandi priuatas Missas a Canonicis tempore diuinorum officiorum, esset toleranda, cum sit ex iusta causa, docet etiam *Monita part. 2. q. 11. num. 56.* & probatur per *Concil. Compostellanum act. 2. decret. 16.* adductum ad hoc per *Garz. cit. loc. n. 401.* & est commune, & id nisi fuerit compulsus ad celebrandam Missam ab eo, ad quem pertinet, ita *Sac. Congreg. in declarat.* adductis per *Barbos. cit. loc. in fin.*

9 Ex dictis posset difficultari, quia DD. videntur in hoc casu loqui, quando Canonicus habet Capellaniam in titulum distinctum a Canonicatu, vel celebrat Missam priuatam mercede, vel deuotione. Quid dicendum si Canonicus tenetur ex vi oneris iniuncti suo Canonicatui celebrare Missam priuatam, vt est in Reuerendissimo, ac Spectabilissimo Capitulo Cathedralis Ecclesiæ Illustriss. Ciuitatis Capuæ, vbi adsunt duo Primicerij, quorū primus Ego ipse ab anno 1637. licet indignus fui, & sex Canonici nuncupati omnes octo Canonici Congregationis, seu Capellarum, quibus Canonicatibus inest onus celebrandi quotidie priuatim in dicta Ecclesia Missas sex, & alias in certis diebus; an isti Primicerij, & Canonici possint tempore diuinorum officiorum celebrare Missam priuatam in eadem Ecclesia, ad quā tenentur ratione eorum Canonicatuū, & proinde eodem tempore lucrari distributiones quotidianas debitas interessentibus Choro. Et dicendum est posse celebrare Missam, ac lucrari distributiones, & probatur.

Primo, certum est in iure, currere argumentum a simili, & etiam vbi eadem militat ratio, procedere & eandē iuris dispositionē, non solum per modū extēsionis, sed etiam per modum comprehensionis, iuxta doctrinam *glos. in cap. 1. versic. Italiæ, de temp. ord. in 6. Bald. in l. de quibus, ff. de legib.* late *Paris. cons. 83. a nu. 21. lib. 3.* sed in hac materia conceduntur distributiones quotidianæ administranti Sacramenta, & exercenti curam animarum in eadem Ecclesia annexam suo Canonicatui, Pœnitentiario, audienti confessiones, & similibus, ea ratione, quia satisfaciunt oneribus, quæ suis Canonicatibus inhærent. Sed hæc omnino ratio militat in celebrante Missam priuatam, ad quam tenetur Canonicatus, ergo eadē ratio lucrandi distributiones militat in illo.

Similiter Archidiacono, vel Canonico visitanti Ecclesiam, iura, vel redditus suæ Præbendæ debentur distributiones, vt dicemus inferius cum *Garz. Azor. Monet.* & alijs, ea ratione, quia iste visitans seruit Ecclesiæ in re vtili; sed celebrans Missam priuatā deseruit Ecclesiæ in re vtili, quia satisfacit oneri Ecclesiæ de satisfaciendis Missis, & de prouidendo Populo de sacrificio, ergo debet etiam lucrari distributiones, sicut eadem ratione lucratur distributiones Canonicus exercens iurisdictionē Ecclesiæ, Canonicus missus pro legatione Capituli, Vicarius Capitularis, Missus ad limina Apostolorum, & alij, de quibus *Barbos. de canon. & dignit. cap. 24. per tot.* cum quibus non est maior ratio, quam cum Canonico celebrante, vt in casu nostro.

Item Canonici, qui in aliqua Ecclesia tenerentur ex consuetudine, vel alia lege particulari assistere Episcopo celebranti Missam priuatam extra Chorum, lucrarentur distributiones quotidianas, nulla alia ratione, nisi quia isti Canonici tenentur ex obligatione Canonicatus huic assistentiæ; nam alias si assisterent non obligati, non lucrarentur, vt optime *Barbos. cit. loc. num. 12. & seqq.* Sed maior ratio militat in casu nostro, in quo Canonicus ex obligatione Canonicatus non assistit Missæ priuatæ, sed celebrat, quod plus est.

Rursus regulam, quod Canonicus celebrans Missam priuatam amittat distributionem pro illo tempore, communiter DD. dicunt non procedere, quando Canonicus celebrat iussu Superioris Chori, ad dicta per *Barbos. cit. loc. cap. 25. num. 12. in fin.* quia videtur non sponte recedere a Choro, sed coacte iussu Superioris; sed in casu nostro Canonicus non sponte, sed coactus obligatione sui Canonicatus recedit a Choro, ergo etiam debet lucrari distributiones; & si adest casus, in quo possint verificari dicta Doctorum, vt liceat Superiori iniungere Canonico, vt priuatim celebret tempore diuinorum officiorum, & lucrari distributiones, non alius potest esse, nisi pro necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ; & in casu nostro concurrit necessitas non solum ex parte celebrantis, qui tenetur celebrare, sed etiam ex parte Ecclesiæ, quæ tenetur prouidere

Po-

Populo de sacrificio, maxime in diebus festiuis de præcepto, in quibus Populus obligatur audire sacrum. Cõcurrit etiam vtilitas, quia eo magis crescit deuotio, & frequentia Populi erga Ecclesiam, quo plus Ecclesia deseruit Populo, illi Missas parando.

Posset de facili obijci contra hanc opinionem, quod potest Canonicus satisfacere obligationi celebrandi Missam priuatam alio tempore, quam quo est deseruiendus Choro, ergo, &c.

Duplici modo responderi huic obiectioni. Primo, si Canonicus exercens curam animarum in eadem Ecclesia annexam suo Canonicatui, vel visitans, aut Pœnitentiarius audiens confessiones percipiunt distributiones, hæc faciẽtes tempore diuinorum officiorum, etiam si illa facere possint extra illud tempus, vt diximus supra cum *Barbos.* *Garz.* & alijs, cur hoc non debeat permitti etiam in casu nostro, in quo Canonicus gerit vtile negotium Ecclesiæ, celebrando tempore commodiori Populo, nã si celebret ante officium dicendum in Choro, vel post dictũ non celebrat pro commoditate Populi, cuius commoditas est vtilitas Ecclesiæ, maxime Matricis, quæ tanquam mater tenetur de spirituali alimonia filios prouidere, quia vel in primo casu est valde mane, & Populus non accessit, aut in secũdo casu, ratione tarditatis, Populus recessit ab Ecclesia.

Secundo potest responderi, si Canonicus in hoc casu esset adstrictus celebrare Missam priuatam alio tempore, quam tempore diuinorum officiorum, sequeretur, quod in diebus festiuis, vel alijs ferialibus tempore ieiunij, in quibus, vel ratione solennitatis, vel ratione precum, Canonici a mane vsque ad meridiem assistũt Choro, non possent celebrare Missam, ob defectum temporis, vel si possent, cum maximo incommodo Et si Canonicus ex vi obligationis sui Canonicatus tenetur Choro inseruire, & Missam priuatam celebrare, non est maior ratio satisfactionis Chori, quam Missæ; & si quando satisfacit oneribus sui Canonicatus annexis lucratur distributiones, vt diximus de satisfaciente exercitio curæ, visitationis, iurisdictionis, & similium, cur non quando satisfacit oneri Missæ Canonicatus? & si hæc celebratio redundat in seruitium, & vtilitatem ipsius Ecclesiæ, cur debebit ita inseruiẽs priuari distributionibus, si DD. vno ore, ex *text.* huius *cap. vnic. de cleric. non resident. in 6.* concedunt illas absentibus a Choro pro seruitio, & vtilitate Ecclesiæ, vt late apud *Garz. de benefic. par. 3. cap. 2. §. 1. num. 349. & seqq.* In hoc casu calamus excessit fines breuitatis contra suum institutum, sed potest excusari, quia cum non inueniatur decisio in terminis, est recurrendum ad rationes. Et ne videamur sententiam ex proprio Marte firmare, scias ita tenuisse doctissimum *Hieron. Campanil.* Episcopum Laquedonensem in suo *diuer. iur. canon. rubr. 3. c. 6.* sub *num. 27.* paulo post *princ.* his verbis, *Quod notandum, quia etiam cæteri Canonici habentes onus celebrandi Missas, dicuntur præsentes in Choro, dum illas celebrant; quod si illud exequi deberent ob alias Capellanias seiunctas a Canonicatu, non gauderent distributionibus pro tempore, quo celebrarent in illis, quamuis existentibus in eadem Ecclesia, per Felin. in c. cum olim, num. 2. de sent. & re iudic.*

10 Octauo, ampliatur regula posita, q; Canonicus absens a Choro perdat distributiones ita, & taliter, vt Capitulũ ex benignitate non possit illi eas remittere, cum expresse hic *cit. text. Concil. Tridentin.* remissionem excludat, qua dispositione non solum est prohibitum de remittendis distributionibus futuris conuenire, sed etiam præteritas amissas remittere, etiã si absit omnis fraus, secundum veriorem opinionem post *Concil. Trident.* licet cõtraria opinio, quæ admittebatur ante *Concil.* apud multos DD. defendatur, ita tenet *Nauar. de orat. miscell. 59. num. 3. Azor. instit. moral. lib. 7. cap. 7. q. 9.* & alij, quos sequitur *Barbos. de canon. & dignit. cap. 21. in fin.* Verum etiam in terminis *Concil. Trident.* admitterem postquam Canonicus, qui perdidit distributiones, illas restituit alijs, qui lucrati sunt, posse illas cessante fraude iterum restituere, & donare Canonico, vt videtur etiam sentire *Thesaur. in prax. Eccles. verb. residentia, cap. 3. vers. vltimo,* maxime accedente iusta causa, vt si donatio, & remissio fiat Canonico in exilium misso per viam eleemosynæ, vel Canonico carcerato sine iusta causa, & in similibus, de quibus *Gonz. Mendez. Vasconcell. lib. 1. diuer. iur. argum. cap. 9. num. 16. 17. & 19.* qui tenet, quod in his casibus valet donatio, quia videtur cessare dolus, quamuis extra hos casus defendat veriorem opinionem, quod nulla via possint Canonici donare distributiones quotidianas, aut de illis gratiam facere absentibus, quasi tunc dolus præsumatur, ex *cap. tenore, de rescript.* sequitur *Grat. discept. for. c. 166. n. vlt.*

No-

11 Nono, ampliatur regula, vt nec Canonico Generali Vicario Episcopi debeantur distributiones, si a Choro abest pro administratione sui officii, etiam si per immemorabile tempus obseruatum sit contrarium; quia non dicitur abesse ex iusta causa, cum Vicarius seruiat soli Episcopo, non autem Ecclesiæ, ad dicta per *Rot.dec.222.num.5.par.2.diuers.* ita tenet *Barbos.de canon.& dignit.cap.24.num.16.* adducens *Garz.*& alios, ac declarationẽ *Sac.Congreg.in vna Bittecten.* 18.*Decembris* 1627.

12 Decimo, distributiones non debentur iuste excommunicato, etiam interposita appellatione a sententia excommunicationis ita *Monet.de distribut.quot.part.2. quæst.*15 *num.*18.*&* 20. Item iuste ab officio suspenso, vt idem *Monet.cit.loc.n.*37. Similiter iuste interdicto ab ingressu Ecclesiæ a iure, vel ab homine, etiam in alia Ciuitate, idem *Monet.cit.loc.q.*16. *nu.*46. *vsq; ad* 55. Vltimo iuste deposito, seu verbaliter degradato ab Officio, vel Beneficio, *Monet.cit.loc.q.*17.*a num.*23. his omnibus non deberi distributiones quotidianas, refert etiam *Barbos. de canon.& dignit. cap.*22. *per tot.* qui licet prædictis deneget distributiones, non tamen alimẽta, si aliunde non habent vnde alantur quia tunc non obstante excommunicatione, suspensione, interdicto, depositione, & similibus, debent ex fructibus Canonicarum ali. Sed ista de alimentis intellige iuxta dicta per *Surd. de alim.tit.*1. *q.*81.*per tot.*

13 Vndecimo, distributiones quotidianas ita amittit Canonicus in supradictis casibus, ac in alijs similibus, quando non legitime a Choro abest, vt illæ fiant, & acquirantur alijs Canonicis seruientibus, & interessentibus diuinis officijs, vt probatur in hoc *cap.vnic.* & in *cit.text.Conc.Trid. sess.*24.*cap.*12 *vers.distributiones*, ibi, *Qui statis horis interfuerint,&c.& sess.*21.*c.*3. *de reformat.* ibi, *In distributiones quotidianas, quæ inter dignitates obtinentes, & cæteros diuinis interessentes proportionabiliter,&c. Monet.disp.*3 *q.*6.*num.*16. *Couar. lib* 3.*var.cap.*13.*num.*7. nouissime *Barbos. de canon.& dignit.cap.*22.*num.*14 *& seqq.* explicat *Concil.Trid.sess.*22.*c.*3. *de refor.* vbi videtur dicendum has distributiones absentium, applicandas esse Fabricæ Ecclesiæ, si indigeat, vel alteri pio loco. Diximus distributiones absentium fieri interessentibus, intelligendum de præsentibus, & actu seruientibus, non vero de illis, qui iuris fictione censentur interessentes, vt sunt qui absunt causa infirmitatis & similium, vt constat ex hoc *cap.versic. statuimus*, & explicat *Barbos.cit.loc.n.*18 & probatur ex citatis locis *Conc.Triden.* Hæc procedunt in illis distributionibus, quæ quotidie distribuuntur, siue potius distribuuntur iis, qui quotidie Horis Canonicis, & Diuinis Officijs intersunt, de quibus per *Barbos.cit.loc.cap* 21. *in princ.* & illæ propriæ dicuntur distributiones quotidianæ, quæ per singulas horas diuiduntur, & distribuuntur quotidie, etiam si solutio non fiat in dies, secundum *Garz. de benefic.*3.*par.cap.*2.*num* 440.

SVMMARIVM.

1 *Canonicus absens iusta causa a loco residentiæ, an lucretur distributiones.*

2 *Canonicus infirmus lucratur distributiones. Ponuntur casus particulares, etiam si dederit causam infirmitati. Et an infirmitas debeat intimari Capitulo.*

3 *Capitulum non potest statuere super modum lucrandi distributiones sine consensu Episcopi.*

4 *Canonici senes an lucrentur distributiones in absentia. Et an senex dicatur infirmus. Et quid tempore pestis.*

5 *Canonicus absens ex necessitate lucratur distributiones. Quæ dicatur necessitas.*

6 *Canonicus vi detentus, vel prohibitus accedere ad Chorum, vel non admissus a Capitulo, lucratur distributiones.*

7 *Canonicus iniuste quarelatus, vel carceratus lucratur distributiones. Nec valet consuetudo in contrarium. Et pro cognoscenda iniustitia est expectanda sententia. Et quid si fuerit appellatum.*

8 *Canonicus iniuste excommunicatus, vel suspensus lucratur distributiones, si per ipsum non stet absolutionem habere. Quid quando Ecclesia est interdicta, vel polluta.*

9 *Canonicus agens ad recuperandum distributiones, debet probare legitimum impedimentum. Et quando sit necessaria protestatio.*

10 Ca-

10 *Canonicus absens in vtilitatē Ecclesiæ lucratur distributiones. Et cuius Ecclesiæ vtilitas requiratur vniuersalis, an particularis. Quid de agēte negotia Capituli, qui potest negotia transferre ad aliud tempus, in quo non tenetur ad Chorum. Et quid si habeat salarium, n. 11.*

12 *Canonicus absens pro defensione causæ suæ Præbendæ, quando lucretur distributiones. Et quid si fuerit excommunicatus pro dicta causa.*

13 *Canonicus absens pro recuperatione fructuum sui canonicatus, pro qua litem agit cum ipso Capitulo, lucratur distributiones.*

14 *Canonicus, qui sua negligentia male agit negotium Capituli, non lucratur fructus.*

15 *Canonicus Vicarius Capitularis an lucretur distributiones impeditus ratione officij.*

16 *Canonicus visitans propriam Ecclesiam. Pœnitentiarius. Theologus. Assistens Concilio Generali, Prouinciali, vel Diœcesano, Missus ad limina Apostolorum quando lucretur distributiones. Et an examinator Synodalis, n. 17.*

18 *Canonicus iuste absens quando perdit distributiones, lucratur massam grossam. Et quæ proprie dicantur distributiones in hoc casu. Et quid si omnes redditus sint distributiones.*

19 *Canonicus, qui iustam causam habet discedendi, an teneatur petere licentiam Ordinarij. Quæ licentia in absentia causa Study non debet excedere quinquennium, n. 20.*

21 *Canonicus absens per tres menses* Concil. Trident. *non tenetur petere licentiam Ordinarij, nisi ipse Ordinarius hoc statuisset peculiari lege. Et hi tres menses sunt nonaginta dierum, num. 22.*

23 *Canonicus non potest abesse per tres menses, quando statutum, uel consuetudo Ecclesiæ minus tempus indulget. Et quid si seruitium totius anni desideret.*

24 *Canonicus absens an peccet, quando distributiones uult amittere.*

25 *Canonicus an teneatur psallere, & canere in Choro, ad finem lucrandi distributiones. An sufficiat sola interessentia. late discutitur. Et an teneatur habere attentionem, nu. 27. Et quid de consuetudine, num. 26.*

ANNOTATIO XIX.

§. II.

Diximus *§. præced.* non lucrari distributiones Canonicos a Choro absentes, etiam si in loco residentiæ sint, idque limitatur in Canonicis absentibus a Choro ratione infirmitatis, seu rationabilis corporis necessitatis, aut euidētis Ecclesiæ vtilitatis; hi enim lucrantur distributiones, quamuis Choro non intersint, vt deciditur in hoc *cap. vnic.* & tenent communiter DD.
1 quod controuertitur in hoc casu, solum est, an liceat istis Canonicis impeditis causa infirmitatis, necessitatis, vel Ecclesiæ vtilitatis percipere distributiones, quando absunt non solum a Choro, sed a loco residentiæ, vbi est Ecclesia, *Nauar. cons. 10. & 11. de cleric. non resident.* & alij, quos sequitur *Garz. de benefic. 3. part. c. 2. num. 360. & 364. & Barbos. de can. & dign. cap. 24.* infra *num. 36.* tenent si Canonicus absit a loco, vbi est Ecclesia ratione infirmitatis, necessitatis, vel Ecclesiæ vtilitatis, non lucrari distributiones quotidianas. *Monet.* vero *de distribut. quot. part. 2. quæst. 5. 5. conclus. a num. 47. & quæst. 6. a num. 10. & 19. & quæst. 11. a num. 2. & Leo in Thesaur. for. Eccles. part. 2. cap. 8. nu. 21. 23. & 24.* tenent contrarium, etiam si a loco, vbi est Ecclesia, absit Canonicus, in prædictis casibus lucrari distributiones. Prima opinio habet pro se maiorem numerum DD. Secunda maiorem æquitatē, maxime in infirmis petentibus locum sabriorem ratione aeris, vel Medicorum, & similium: sed si in aliqua Ecclesia extet consuetudo, vt dentur distributiones Canonicis absentibus etiam a loco, in quo est Ecclesia in casu necessitatis, infirmitatis, vel Ecclesiæ vtilitatis, vt est in multis Ecclesijs, tunc consuetudo est omnino seruāda, vt probant in citatis locis *Garz. nu. 362. & Barbos.* & etiam tenet *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. residentia,*

cap. 3. vers. ex dictis, sequutus opinionem *glos. Layman. Sanch. Gutier.* & aliorum apud eum.

2 Infirmo etiam absenti Canonico deberi distributiones, nemo est, qui dubitet, etiam si dederit causam infirmitati, & si propria culpa fuit vulneratus, aut in morbum Gallicum, vel alium inciderit, ita *Leo cit. loc. num. 21.* & est commune: sic etiam si Canonicus dubitet probabiliter morbum aggrauare, si de domo exeat, vel diuinis intersit, vel est debilis in cruribus, seu tibijs, vel nonagenarius fere luminibus obrutus, vel necesse habet medicinam sumere, aut sanguine minui; in his, & similibus casibus debentur quotidianæ distributiones abséti bus a Choro, probat *Barbos. cit. loc. nu. 28. & seqq.* dummodo infirmitas sit causa absentiæ immediate, vt quia alias Canonicus erat solitus interesse, ita *Gutier. lib. 1. canon. cap. 1. num. 138. Barbos. cit. loc. nu 36.* idq; procedere, etiam si infirmitas non sit intimata Capitulo, & si aliquando exiret de domo & etiam si non resideret, refert decisum per *Rot. in vna Leodien. fructuum 21. Maij 1604. coram Litta, Garz. de benefic 3. par. cap. 2.* intra *nu. 363.* vbi etiam deciditur, non valere statutum factum per Capitulum sine consensu Episcopi, vt infirmo denegentur distributiones,

3 non intimata infirmitate, quia Capitulũ non potest statuere sine consensu Episcopi super modo lucrandi distributiones, vt tenet Rota *in vna Lucana iuris 9. Aprilis 1601. coram D. Pamphilio*, & refert *Garz. cit. loc.* Licere ad balnea ire, vel alium locũ ad infirmitatem curandã absq; amissione distributionum, tenet *Monet. cit. loc. q. 6. num. 10.* & sequitur *Barbos. num. 33.* & discedere a Ciuitate ob lepram, vel alium morbum contagiosum, *Monet. & Barbos. vbi supra.*

4 Senes Canonici lucrantur distributiones, etiã quod nõ inseruiant, & quæ senectus ad hoc requiratur, remittitur arbitrio Iudicis, tenet *Monet. par. 2. q. 7. ex n. 7.* & sequitur *Barbos. cit. loc. num. 37.* ea forsan ratione, quia senes ad infirmos reduci possunt, auctoritate *M. Tull. in orat. de Q. Mutio*, dicentis, *Et illa senectutis morbus, non equidem incidens est, & transiens.* sed quia in iure verior, & receptior est illa sententia, senes non connumerari inter infirmos, & valetudinarios, vt probãt *Felin. & Soc. Sen. in cap. quoniam frequenter, vt lit. non contest. Gomez in reg. Cancellar. de infirm. resignant. quæst. 7. Rebuff. in prax. benefic. tit. de infirm. resignantib. glos. 2. num. 13. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 45.* quæ opinio probatur ratione, quia definitio infirmitatis non conuenit senectuti; est enim infirmitas habitus cuiuscumq; corporis contra naturã, *l. 1. §. sed si sciendum ff. de edil. edict.* qui sane habitus contra naturam non inest senectuti; cum illa ex natura sit, probat etiã hanc sententiam *text. in cap. 1. § fin auth. de cler. ægrotant. in 6.* qui disiunctiue loquitur inter senem, & infirmum, ideo opinio *Monet. & Barbos.* excusans senes a residentia, & admittens ad lucrandas distributiones illos, non est de facili admittenda & hæc perpendet Iudex, cuius arbitrio hoc remittitur. Aduertẽdum, quod in praxi videmus multos senes potentes seruire, proinde nõ debẽt excusari. Quid dicendum sit quando Ciuitas vexatur peste, vide *Rip. de pest. part. 1. num. 145.* quem sequitur *Barbos. cit. loc. num 40.* in qua materia est seruanda declaratio *Sac. Congreg. in causa Mediolan. 9. Nouembris 1630.* sub his verbis *Canonicis, qui ex causa pestis abfuerint, non deberi distributiones quotidianas nisi pestis grassetur, & probetur legitima consuetudo, quod distributiones huiusmodi dari consueuerint absentibus ex iusta causa.* Quando autem dicatur pestis grassari, vt sit iusta causa absentiæ, relinquendum esse iudicio Episcopi, refert *Barbos. cit. loc.*

5 Nõ solum in casu infirmitatis, sed etiã in casu necessitatis Canonici absentes a seruitio Ecclesiæ lucrãtur distributiones quotidianas, vt expresse obseruatur in hoc *text. cap. vnic. de cleric. non resid. in 6.* in illis verbis, *Seu iusta, & rationabilis corporis necessitas*, quæ verba comprehendunt omne illud iustum impedimentum, propter quod non potest quis adire Ecclesiam, & suo muneri satisfacere, prout ante solitus erat, vel fecisset, si impedimentum non extaret; nam mens Summi Pontificis in *d. cap. vnic.* est excludere ab istis distributionibus negligentes, vel cõtemnentes residere, non autem impotentes. Et impotentia dicitur, quando absentia non est voluntaria, sed ab aliquo facto causatur, ita vt non stet per Canonicũ quominus resideat, vt notant *Gemin. Frãc. & Prob.* in hoc *cap. vnic. Calder. cons. 17. de prabend.* vbi etiam considerat non solum vim de facto illatam, sed etiam probabiliter præuisam, quæ excusat non residentem, cum etiam non debeat quis se exponere periculo personæ, vel bonorũ, *Nauar. cons. 11. de cler. non resident. libr. 3.* ideo non est Canonicus priuandus di-

stri-

stributionibus, si ita absit. Iudicis autem arbitrio stabitur, quale impedimentum sit iustum, ita *glos. in cap. si quis iusto. de elect. Menoch. de arbitr. cas.* 118. *num.* 3. *Io. Andr. & Gemin. in cap.* 1. *de dol. & contum. in* 6. *Bart. & Alex. in l.* 2. *ff. si quis caution.* idem *Alex. in l. quæsitum de re iud. Rebuf. de excus. nu.* 50. *tom.* 3. *& in l. iusta, n.* 201. *in verb. impedimentum. ff. de verb. signific.*

6 Hinc obserua, deberi distributiones quotidianas eis, qui vi detinentur, aut prohibentur ad Ecclesiam accedere, aut exulant a Ciuitate, aut propter particularitates non audent in Ecclesia morari, vel similes, qui propter metum impediũtur ad Chorum accedere, quem antea frequentabant, ita *Ioan. Andr.* in hoc *cap. vnic. col.* 1. *in verb. corporalis necessitas, & Ancharan. num.* 2. *Prob. ad Monach. nu.* 20. *cum seq. Franc. num.* 2. *&* 4. præsertim quando tale impedimẽtum accidit absq; culpa Canonici, *Abb. in cap.* 2. *num.* 3. *de arbitr.* vbi *Sapia. in addit.* qui loquitur de exulante, *Felin. in cap. cum omnes, col.* 13. *num.* 22. *in fin. de constitut.* Idem procedit generaliter, semper quod quis facto Capituli impeditur residere, & interesse, nam consequitur distributiones quotidianas, *Rot. in vna Salamantina censurarum* 1. *Iunij* 1594. *coram Corduba & in eadem causa coram Seraphino* 28. *Nouembris* 1594. *Put. dec.* 373. *lib.* 1. Nec in hoc casu est necessaria protestatio, quæ non requiritur pro dictis distributionibus perceptis a Capitulo, *Put. d. dec.* 373. *Rot. diuer. par.* 4 *dec.* 168. *in fin.* & dicitur violenter eiectus, qui veniens non fuit admissus; cum violentia dicatur etiam fieri sine armis, vt explicat bene *Put. cit. decis.* 373 *num.* 4.

7 Quærelatus, vel carceratus iniuste neq; amittit distributiones quotidianas, etiam si tortus, & non confessus, fuit absolutus; carceratus enim nulliter dicitur per vim sua libertate priuatus, *Nauar. cons.* 10. *&* 11. *nu.* 3. *& seq. de cler. non resident. Cened. quæst. canon.* 1. *num.* 53. *Azor. instit. mor. par.* 2 *lib.* 7. *cap.* 7. *quæst.* 11. *Garz. cit. loc.* sub *num.* 363. & tenent omnes, & hoc est adeo verum, vt nec consuetudo in contrarium valeat, contra *Garz. cit. loc.* sub *num.* 263. admittentem consuetudinem in contrarium, vt sub die 5. Decem. 1600. *Sac. Congreg. Car. in. præpositorum negotijs Episcoporum, & Regularium, & Sacr. Congreg. Concil.* die 9 Maij 1626. respondit, contraria consuetudine non obstante, deberi Oratori, de quo ibi, distributiones quotidianas totius temporis, quo propter denegationem distributionum in tempore indebitæ carcerationis abfuit a residentia, vt recurreret ad *Sacram Congreg.* pro declaratione super dicta denegatione. Verum ad cognoscendum, si iuste, vel iniuste fuit quærelatus, vel carceratus, est expectanda sententia, vt tenet *Nauar* vbi supra, & *Monet.* quos refert *Barbos. de canon. & dignit. cap.* 24. *num.* 42. & interim percipit distributiones, donec non appareat per sententiam fuisse iuste carceratum, refert *Garz. cit. loc.* sub *n.* 363. *in fin.* sic declarasse *Sac. Congregat. die* 27. *Iulij* 1570. Quoad carceratum, *Congregatio* censuit eum non priuari distributionibus vsque ad primam sententiam, quod si condemnatus appellet, interim non percipiet; sed si in secunda instantia obtinuerit, omnia recuperabit. Quæ omnia intellige cum conditione, de qua supra, dummodo Canonicus quærelatus, vel carceratus ante quærelam, vel carcerem fuerit solitus inseruire, quod interuenire habet in omni casu impedimenti necessitatis, vel infirmitatis, vt dictum est supra, & est commune.

8 Iniuste excommunicatus, vel suspensus habere debet fructus, & distributiones quotidianas, post quam constiterit de iniustitia per sententiam, vel per notorium, quod controuerti non potest, quia est commune, ita *Monet. par.* 2. *q.* 15. *n.* 32. *&* 46. *Gutier. canon. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 157. *&* 137. quod intellige, si tempore excommunicationis, vel suspensionis erat in loco residentiæ, & solitus diuinis officijs in Ecclesia interesse ante excommunicationem, vel suspensionem, & dummodo non sit in mora petendi absolutionem, & per ipsum non stet quominus absolutionẽ habeat, vt explicat post *Couar. Perez.* & alios. *Barbos. cit. cap.* 24. *num.* 48. *versic. quod autem*, & si consuetudo adesset, vt iniuste excommunicatus, vel suspensus lucretur distributiones, etiam si fuerit absens a loco residentiæ, esset seruanda, vt tenet *Gutier. cit. loc. num.* 14. & sequitur *Barbos. eod. loc. cit.* Idem dic de degradato, vel verbaliter deposito iniuste ab Ordine, Officio, vel Beneficio, quia si ex eo fuerit in pristinum statum restitutus, recuperat distributiones, *Monet. d. part.* 2. *quæst.* 17. *num.* 25. 27. *&* 30. De iniuste priuato, ac interdicto vide apud eundem *Monet. & Barbos. cit. loc.* Interdicta vero Ecclesia, vel polluta, non debet Canonicus solitus inseruire, & qui non dedit causam interdicto, vel pollutioni, priuari distributionibus, vt tenent *Cened. Monet.*

Bonac.Santorell. & alij apud *Barbos.citat. lo c.num.*48.

9 Obserua, quod Canonicus agens in iudicio cõtra Capitulum pro recuperatione distributionũ in casu legitimi impedimenti, in quo etiam non seruiens illas lucratur, debet omnino probare legitimum impedimentum, & quod deseruisset, nisi fuisset impeditus; quod vltimum constare dicitur, quando est probatum, quod ante impedimentum erat solitus deseruire, ad dicta per *Put. decis.*436.*n.*4. *lib.*2. vel si Canonicus durante impedimento est protestatus contra impedientes, & contra Capitulum se esse paratum inseruire, sed obstare impedimentum ab alio illatum, ad dicta per *Felin.in cap.ex transmissa, de appellat.* & hæc protestatio quando impedimentum non est illatum per Capitulum, nec de eo constat notorie, est necessaria, vt tenent *Put. et Felin. supra cit.loc.* Prædictã solam probationem sufficere tenet in terminis terminantibus *Grat. disceptat. forens. cap.*591. *num.*49. qui licet defendat protestationẽ non requiri, loquitur etiam secundum nostram opinionem in casu, in quo Capitulum inferebat impedimentum expellendo Canonicum a seruitio, ipsumq; Capitulum percipiebat distributiones expulsi, in quo casu non requiri protestationem diximus etiam supra, & docet quoque *Barbos.cit.loc. num.*48. *versic.expulsus.*

10 Vltima causa legitima lucrandi distributiones non inseruiendo, siue Choro nõ interessendo, est euidens Ecclesiæ vtilitas, vt in *fin text.* quem annotamus, legitur apertis verbis. Controuersum est inter DD. cuius Ecclesiæ debeat esse ista vtilitas, Ecclesiæ particularis, idest Canonicatus, & Capituli, an etiam Ecclesiæ in genere, *Io.Andr.* in hoc *cap.vnic.* sub *num.*3. *versic.item intelligendum*, quem refert, & sequitur *Genuens.in prax.cap.*116. tenent non sufficere vtilitatem Ecclesiæ in genere, sed necessario requiri vtilitatẽ Ecclesiæ in specie. *Abb.* vero in *cap.ad audientiam, num.*8.*de cler.non resident.* tenet posse Episcopum pro communi vtilitate destinare Clericos, qui lucrantur distributiones, & sic pro vtilitate in genere, quam opinionem clarius tenet *Barbos. de canon.& dignit.cap.*24.*num.*26.*in fin.* Sed conciliantur opiniones, vt illa *Io. Andr.* videatur procedere in illis Canonicis, qui non per Episcopum destinantur, sed alias sunt occupati pro seruitio Ecclesiæ, & in Canonicis missis ab ipso Capitulo pro eius seruitio, qui si sunt destinati pro seruitio Ecclesiæ in specie, idest Capituli, lucrantur distributiones quotidianas, cũ seruiant in vtilitatem Ecclesiæ. Opinio vero *Abb.* procedit in illis Canonicis, qui per Episcopum destinantur in vtilitatem Ecclesiæ qui possunt destinari etiam in vtilitatem Ecclesiæ in genere, & lucrantur fructus Canonicatus; non autem distributiones quotidianas, iuxta *cap.de cætero, de cleric.non resident. & cap.ad audientiam, eod.tit.* huic conciliationi videtur adhærere *Garz.de benefic.*3.*par.cap.*2. *nu* 373. De seruientibus Ecclesiæ Romanæ, vt sunt Auditores Rotæ, Inquisitores, Collectores Cameræ, & similes vide *Barbos.cit cap* 24.*a num.*1. qui lucrantur distributiones.

11 Hinc dicendum est, quod missus a Capitulo pro seruitio Ecclesiæ lucratur distributiones, maxime si ita disponit etiã consuetudo ipsius Ecclesiæ, quia dicitur abesse pro vtilitate Ecclesiæ, quæ vtilitas consideratur etiam in prosequente lites, & procurante negotia communia Capituli, est commune apud DD. & *Sacr.Rit. Congreg.in Saonen.* 21.*Augusti* 1604. declarauit, quod Procurator Capituli, & assistens pro negotijs Capituli tanquam præsens reputandus est, & habere debet distributiones quotidianas, adducit multa *Barbos.cit.loc.cap.*24.*num.*20. *& seqq.* idq; procedit, etiam si Canonicus destinatus ad negotia Capituli possit dicta negotia peragere extra tempus diuinorum officiorum; adhuc enim si illa differt ad tempus diuinorum officiorum lucratur distributiones, dummodo non habuerit mandatum a Capitulo peragẽdi dicta negotia extra tempus diuinorum officiorum, voluit *Bonac.de hor.can.disp.*2. *q.*5.*punct.*3. & alij adducti per *Barbos.cit. loc.* & dummodo peractis negotijs statim redeat ad seruitium Chori, morali modo loquendo; nec discedat a Choro sub hoc prætextu, tempore, quo scit negotia non posse tractare, sed si hoc faciat bona fide, credens posse, & deinde non potuit, excusatur, ita *Barbos.cit.loc.*& hæc, cum illa communi conditione, dummodo sit solitus inseruire, nec particulare salarium habeat a Capitulo pro seruitio.

12 Absens pro defensione suæ Præbendæ, & Canonicatus lucratur distributiones, etiam si pro hac causa ad Vrbem accedat, dummodo lis tangat statum ipsius Canonici, & sui Canonicatus, vel Præbendæ, & Canonicus sit solitus inseruire, est commune apud DD. solum est aduertendum

in

in hac materia, quod non omnis causa defensionis iurium Beneficij facit, vt lucrentur distributiones quotidianæ; nam si causa est leuis, & tractari potest per Procuratorem, non excusat a residentia, vt voluit Rot. *apud Seraphin. decis.* 1131. per doctrinam *Bart. in l. sed & si, §. 1. quib. ex caus. maior. & Bald. in l. eos, §. apostolos. in princ. C. de appellat.* sequitur *Barbos. cit. loc.* vbi plura ad id, & tenet cum *Rota* adducta, quod leues causæ reputantur, si lis sit super præemientijs, vel anniuersarijs. Idq; etiam procedit in Canonico excommunicato pro defensione iurium sui Canonicatus, vel Capituli, vel pro debito capitulari, etiam iuste, si tamen credebat ipse iustam fouere causam, ita *Gutier. can. lib. 1. cap. 1. n. 145. & seqq.*

13 Absens pro recuperatione fructuum sui Canonicatus, & Præbendæ, quos Capitulum denegat Canonico, si Canonicus iustam foueat causam, ac pro ea vrbem petat, lucratur distributiones quotidianas, vt deciditur apud *Seraph. decis.* 1098. *num.* 5. & per eandem *Rot. in recentiss.* 2. *par. num.* 3. *dec.* 689. ad quod aduerte, quod si lis non concernit defensionem iurium Canonicatus, aut Præbendæ, sed solum recuperationem fructuum, non dicitur vertere in vtilitatem Ecclesiæ, sed propriam Canonici, & proinde si lis sit cum alio quam cum Capitulo, Canonicus pro ea absens non lucratur fructus distributionum quotidianarum.

14 Obserua primo, quod Canonicus missus a Capitulo pro negotio Ecclesiæ peragendo sua culpa, vel negligentia negotium peragit, sed non vtile Ecclesiæ, non lucratur distributiones pro tempore absentiæ, & hoc probatur aperte a cessante ratione vtilitatis, cuius causa *text.* in hoc *cap. vnic.* concedit distributiones; immo pro modo culpæ teneretur ad interesse Capitulo.

15 Obserua secundo ex dictis, quod cum Vicarius Episcopi non dicatur seruire Ecclesiæ, sed Episcopo, si est Canonicus, amittit distributiones quotidianas, dum pro seruitio officij abest a Choro, diximus supra, & est commune apud DD. De Vicario vero Capitulari est controuersia apud eosdem. Lucrari distributiones dũ abest a diuinis officijs pro exercendo officio tenent *Cened. pract. & canon. quæst. lib. 1. q. 1. num. 72. Sanctarell. var. resolut. q. 11. num. 18. Bartholom. a S. Fausto de hor. canon. lib. 3. q. 68.* voluit etiam *Pauin. de offic. & potest. Capit. Sed. vac. qu. 10. 2. p. num. 5. Rebuff. in prax. tit. de Vic. Episc. op. num. 5. Rota dec. 222. num. 6. par. 2. diuers. Monet. de distribut. quotid. par. 2. quæst. 11. num. 89.* qui pro contraria opinione adducitur *num. 83. Quarant. in sum. Bullar. verb. Capit. Sed. vac. num. 8. in append.* qui vtramq; adducens sententiam huic videtur adhærere, *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 358.* Contrariam sententiam, nempe amittere distributiones quotidianas Vicarium Capitularem absentem ratione officij a seruitio Chori voluit *Monet. cit. loc. num. 83. & seqq.* multas ad id adducẽs rationes, *Marcell. Vulpe in prax. iud. for. Eccles. cap. 13. num. 16. Barbos. allegat. 54. num. 166. par. 3. de potest. Episc. & de can. & dignit. cap. 24. num. 15.* qui videtur sequi hanc sententiam, præcipue quando consuetudo eum absentem non excusat. Ego autem solitus nemini contradicere primam, & secundam admitto opinionẽ; primam, quando Vicario Capitulari nullum certum salarium, & prouisio assignatur, licet aliqui ex Doctoribus primæ sẽtentiæ teneant, etiam si sit assignatum salarium Vicario Capitulari, lucrari distributiones, quibus in hoc dissentio, ea ratione, quia, vt diximus supra cum *Barbos. cit. loc. num. 19. in fin.* & alijs communiter, absenti etiam pro vtilitate Ecclesiæ non debentur distributiones, quando ei est salarium constitutum; secundam vero opinionem admitto, quando Vicario Capitulari Canonico est assignatum certum salarium, & prouisio vltra sportulas, quia licet etiam in hoc casu dicatur Canonicus Vicarius Capitularis seruire in vtilitatem Ecclesiæ; cum magis commodum sit Ecclesiæ vt deputetur vnus, & non exerceatur iurisdictio per totum Capitulum propter difficultates congregandi illud, & discordias, quæ inter Canonicos oriri solent; tamen quia Vicarius habet competens salarium, non debet lucrari duplicatum stipendium pro vnico labore, ad dicta per *Monet. part. 2. q. 4. per tot.* & præsertim *n. 19.*

16 Archidiaconus, vel Canonicus visitans propriam Ecclesiam, iura, vel redditus suæ Præbendæ, cum visitando prædicta seruiat Ecclesiæ in re vtili, lucratur distributiones, *Monet. q. 11. num. 63. Garz. cit. loc. num. 332.* Pœnitentiarius audiens in propria Ecclesia confessiones tempore diuinorum officiorum. Theologus obtinens Præbendam Theologalem pro die, quo legit in Ecclesia sua. Assistens Concilio generali nomine sui Capituli, vel Concilio Prouinciali, vel Synodali. Animarum curæ annexæ suo Canonicatui incumbẽs in

in eadem Ecclesia, vbi habet Canonicatum pro tempore, quo satisfacit curæ. Missus ab Episcopo ad visitanda limina Apostolorum, hi omnes lucrantur distributiones quotidianas, *Garz.d.cap.2.3.p. Barbos.cit.cap.24.a num.4.ad 14.* qui plures refert, & alios adducit casus, in quibus Canonicus absens lucratur distributiones.

17 Examinatores Synodales pro tempore, quo examini intersunt, an lucrentur distributiones, Doctores sunt pro vtraque sententia; nam lucrari tenuerunt *Lel. Zech.de rep.Eccles.tit.de benefic. num.*13. *in fin.Cened.canon.lib.*1.*quæst* 1. *num.*74. *Marcell.Vulpe in prax.iud.for.Eccl. c.*13. *num.*30. & pro hac opinione adducitur declaratio Sacr. *Congregat.Card. negotijs Episcoporum, & Regularium præpositorum sub die* 22. *Martij* 1600. sub his verbis, *Examinatores si in examinandis confessoribus, vel ordinandis detenti, a Choro absint, pro illo tempore distributiones quotidianas non amittunt.* Contrariam sententiam, nempe non lucrari tenẽt *Nicol.Gar. de benefic.part.*3.*cap.*3.*num.*355. *Monet. par.*2.*q.*11.*num.*61. *Sanctarell.var.resol. q.*7 *num.*37. *Homobon. de Bonis de exam. Eccles.tract.*1.*cap* 6.*q.*29.*par.*1. *Barbos.de potest.Episc.alleg.*53.*num.*161.3.*par.& de canon.& dignit.c.*25.*n* 9.

18 Nota primo ex dictis, multos esse casus, in quibus iuste potest Canonicus abesse a seruitio Ecclesiæ, & tamen quotidianas distributiones non lucratur, vti est in absentia causa studij, pro seruitio Episcopi per duos Canonicos faciendo, & similibus, de quibus nonnullos adduximus §. 1. Ad quod obseruandum est, quod Canonicus iuste absens, qui amittit distributiones quotidianas, lucratur omnes alios fructus sui Canonicatus, vt obseruat *glos.* in hoc *cap.vnic.* & ibi *Gemin. in §. qui vero*, ac proinde illi debentur fructus, qui dicuntur de mẽsa communi, seu magna, qui in fine anni solent inter Canonicos diuidi, vt docet *Felin.cons.*18. loquens in Canonico absente causa studij, & *Rebuff.cons.*134.*num.*3. loquens de absente pro seruitio Episcopi, probat *Steph.Quar.in verb. residentia, vers.quod autem*, vbi *Prosp.de August.* quia quando dicimus Canonicum ex legitima causa abesse, & tamẽ perdere distributiones, intelligimus de distributionibus proprie dictis, quæ actu pro singulis horis officij, ac missa distribuuntur, vt explicat *Gonz. ad* 8.*regul.Cancell.§.*7.*proem.num.*205.& de mortuorijs, & alijs emolumentis in dies obuenientibus, non autem de fructibus, quorum solutio semel tantum certo tempore fit, etiam si in diuisione, & solutione habeatur respectus ad seruitium singularum Horarum canonicarum, qui fructus improprie dicuntur distributiones, vt bene explicat *Prosp.de August.cit. loc.* & si omnes fructus, & redditus Canonicatus consistunt in distributionibus quotidianis, tunc priuilegiatus, ac iusta causa, absens, licet alias amittat distributiones, in hoc casu illas lucratur, dempta tertia parte, quæ cedit in vtilitatem seruientium, vt diximus supra, & declarat *Quarant.cit.loc.& Prosp.de August.* contra *Monet* per eum adductum, sequitur *Barbos.cit.cap.*25.*n.*10.

19 Nota secundo, quod solet in hac materia controuerti inter DD. an iustam causam habens absentiæ a seruitio Ecclesiæ, teneatur petere Episcopi licentiã; & difficultatem facit, quia iura, quæ numerant iustas absentiæ causas, non loquuntur de licentia Episcopi, & si licentia conceditur a iure, est frustratoria illa Episcopi, hanc sententiam defendit *Bonacin.* in absente pro vtilitate Ecclesiæ, *tom.*1.*tit.de ijs, quæ ad Diu.officij in chor. publ.recit.fac.disp.*2.*q.*5.*punct.*3. *num.*22. *vers.ego autem.* Nihilominus vltra iustam causam etiam licentiam Episcopi requiri tenent *Prosp.de Augustin.cit.loc.versic. prædictam,fol.*437.*Garz.de benefic.*3.*part. cap.*2.*num.*75. qui dicit hodie licentiam Episcopi in hoc casu non reduci in dubium, ex Bulla *Pij V.* quæ loquitur in absentia causa studij, videtur etiam de mente *Concil.Trident.sess.*23.*cap.*1.*de reform.* voluit *Ricc.in prax* 3.*par.resolut.*393. sequitur nouissime *Barbos. de canon. & dignit.cap.*25.*num.penult.* & generalius in omni casu iustæ absentiæ, *cap.*24.*num.*55. qui hoc dicit esse de iure communi, & *Concil. Trident.* nec sufficere licentiam Capituli, nisi in casu Sedis vacantis, ita *Lotter.de re benefic. lib.*3.*q.*72. *num.*208. *cum seqq.* Verum si necessitas discedendi vrgeret, & copia Ordinarij non posset haberi, vt quia Episcopus esset absens, tunc Canonicus posset discedere, etiam sine licentia, in quo casu Ego obligarem Canonicum ad faciendum id, quod potest saltem significare Episcopo per epistolam, vel nuncium de sua iusta, & repẽtina absentia. Hæc licentia semel data pro iusta causa semper durat durante causa, nec potest per concedentem, vel successorem reuocari sine noua causa, & ratione, ad dicta per *Barbos.cit.loc.versic. necessitas.*

No-

20 Nota tertio, licentiā discedendi causa studij non debere excedere annos quinque, ad præscriptum *cap. super specula, de magistr.* quod tempus incipit currere a die, quo Canonicus inchoat studium, vt refert *Prosp. de Augustin. ad Quarant. cit. loc. vers. & quoniam*, declarasse Sacram Congreg. his verbis, *Licentia vt quis abesse possit causa studij a seruitio sua Ecclesia, vel sui Canonicatus non suffragatur vltra quinquennium impetrata a die, quo capit studere.* & hæc licentia non suffragatur, nisi vere studenti, nec sufficit in studio morari, & scolas ingredi, sed requiritur vt re ipsa Canonicus proficiat, & operam det vt addiscat, nec otiose viuat, vt videtur sentire *Abb. in d. cap. super specula, n. 6. & Felin.* sub *num. 3. Sfort. Odd. de restit. in integr. p. 1. q. 7. ar. 14. n. 131.*

21 Nota quarto, propositam regulam vltra iustam causam adhoc vt Canonicus possit abesse, requiri etiam licentiam Ordinarij fallere, quando Canonicus vult abesse in tribus mensibus sibi concessis a *Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 12. vers. praterea*, quia in dictis mensibus licentia recedendi conceditur per *Concil. Trident.* simpliciter, tenent communiter DD. præsertim *Garz. de benefic. par. 3. c. 2. n. 314. & seq.* referens multas *Sacr. Congr.* declarationes de verbo ad verbum, vbi apparet clare, nec licentiam Ordinarij, nec legitimam, ac iustam causam requiri ad hanc absentiam a Concilio concessam, sequitur *Barbos.* qui plures refert *de canon. & dignit. cap. 20. num. 3.* Posset tamen Ordinarius per statutum, vel edictum, aut alia peculiari lege prohibere Canonicis, ne recedant a residentia vigore facultatis supradictæ *Concil. Trident.* nisi petita ab eo licentia, & huius prohibitionis ratio potest esse, adhoc vt Ordinarius satisfaciat suæ obligationi, qua tenetur prouidere, ne Canonici vigore dictæ licentiæ *Concil. Trident.* recedant a residentia temporibus Natalis, aut Paschæ Domini, aut in tali numero, vt Ecclesia suo seruitio defraudetur, ad dicta per *Zerol. in prax. Episcop. 1. par. verb. priuatio, §. 4. dict. 2. dub. 3. Garz. cit. loc. n. 316. Barbos. cit. loc. 4. 5. & 6.*

22 Hi tres menses debent esse nonaginta dierum, ita vt quilibet mensis habeat triginta dies, & possunt accipi a Canonico, non solum continui, sed etiam interpellati, ad dicta per *Menoch. de arbitr. cas. 50. a num. 12. Garz. de benefic. citat. loc. cap. 2.*
23 *nu. 206.* Hæc licentia recedendi per tres menses non potest gaudere Canonicus, quando consuetudo, vel statutum Ecclesiæ minorem numerum dierum recreationis causa concederent Canonicis, vt optime deciditur in *Trident. cit. loc.* in illis verbis, *Saluis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, qua longius seruitij tempus requirunt*, declarat *Garz. cit. loc. a num. 310.* Verum si constitutio, vel statutum Ecclesiæ requirit seruitium totius anni, tunc non obstante statuto, vel consuetudine, Canonicus potest abesse per tres menses a Concilio permissos; & ratio est, quia nimis dura videtur residentia totius anni; fragilitas enim humana indiget sibi indulgeri aliquod tēpus ad recreationem corporis, & animi, tenet *Garz. cit. loc. num. 311.* referens ita declarasse Sacr. Congreg. *Concil. in vna Asloricen.* his verbis, *Decretum Concilij cap. 12. sess. 24. concedit Canonicis absentiam trium mensium, si constitutiones Ecclesia seruitium totius anni requirunt.*

24 Exceptis his tribus mensibus, in reliquo anni tempore tenentur Canonici omnino residere, & Choro interesse, nec excusarentur a peccato mortali Canonici absentes notabiliter, quamuis velint distributiones perdere, quia contrauenirent grauissimo præcepto Concilij, & suo muneri, & obligationi non satisfacerent, nec lex inducens hanc obligationem, est mere pœnalis, prout optime defendit *Garz. de benefic. par. 3. cap. 2. num. 319. & seqq.* id deducens ex pluribus declarationibus *Sac. Cong. Concil.* pro cuius opinione adducit etiam *Sandoual. de offic. Eccles. 5. par. cap. 4.* & tenent multi adducti per *Barbos. de canon. & dignit. cap. 20. num. 8. Diana resol. moral. par. 11. tract. 12. resolut. 31.* vbi asserit contrariam opinionem etiam esse probabilem, pro qua nonnullos adducit, a qua opinione probabili est omnino cauendum, ut ait ipsemet *Diana*, quando sequeretur detrimentum cultus diuini, ita *par. 4. tract. 4. resol. 149. vers. vltimo.*

25 Dubitatur in hac materia, an Canonicus Choro assistens teneatur cum alijs canere, & officium alta voce recitare, ita, vt si submissa voce, & priuate officium recitet, aut meditetur, vel confabuletur, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem distributionum. Hæc est difficilis quæstio inter modernos, & DD. Canonistæ, & Summistæ hinc inde pro vtraq; sententia extorquent rationes, authoritates, & Canonicas Constitutiones, prout de ea est videre apud *Garz. de benefic. p. 3. cap. 2. num. 512. usq; ad num. 513.* qui tenet

si

si Canonicus notabiliter desinat canere in Choro, peccare mortaliter, non tamen perdere distributiones, adducit ad id penes innumeros DD. & abundanter discutit quæstionem, *Diana* testatur etiam de difficultate quæstionis *par. 2. tract. 12. resolut. 6.* vbi referens tenentes, Canonicum qui non canit cum alijs, peccare mortaliter, & amittere distributiones, ipse vero iuxta solitum conatur excusare Canonicum saltem vigore consuetudinis, qui *resol.* immediate *seq.* deinde tenet secundum veriorem opinionem, & probabiliorem, Canonicum confabulantem, & sine externa attentione in Choro assistentem teneri restituere distributiones; & licet adhuc referat contrariam sententiã, ea tamen cuius extimationis sit, non arbitratur, sed 4 *par. miscell. resol. 149. in princ.* dicit esse probabilem, & in *fin* eiusdem *vers. 1.* a se reuersus dicit esse probabiliorem, *resolution.* vero 217. *in fin. eod. tractat.* tenet Canonicum recitantem submissa voce, vel non recitantem suam partem, & solum attendentem ad partem, quam alius Chorus recitat, lucrari medietatem distributionum tantum.

Ad quam quæstionẽ dico primo, quod obligantur Canonici sub onere, & obligatione restitutionis distributionum psallere, seu canere in Choro cum alijs, & non satisfaciunt, si solum assistant, & intersint horis, & per Capellanos, & alios Beneficiatos psallant; ipsi vero vel ibi, vel domi priuatim recitent Horas, quia institutio Canonicatuum est, non vt assistant tãtum in Choro, sed vt canendo assistant, & ob id eis dantur distributiones quotidianæ, tum quia *Concil. Trident. sess. 24. cap. 12.* sic disponit, *Omnes vero Diuina per se, & non per substitutos compellantur obire officia, &c. atque in Choro ad psallendum instituto hymnis, & canticis Dei nomen deuote laudare*, ita habet nouissime *Barbos.* eamque opinionem sequitur tanquã probabiliorem, & frequentiorem inter DD. ac amplexam per *Sac. Congr. Concil. & Rit.* in duabus declarationibus per eũ relatis. Contraria opinio habet etiam classicos DD. quos videre est apud *Barbos. eod. loc. num. 10.* licet sint numero minores, quorum principale fundamentum est, quod *cap. licet. de præb. text.* noster, & *Concil. Trident. cit. cap. 12.* videntur decidere interessentibus, non autem cantantibus, & psallentibus dandas esse distributiones, quæ iura, & alia licet concludãt negatiue solis interessentibus dandas esse distributiones; affirmatiue vero concludunt, quod debeantur iuxta modum, & formam præscriptam a iure, & Ecclesiarum statutis, immo *Bonac. de Hor. canon. disp. 2. quæst. 6 punct. 1. num. 13.* dicit non solum in dicto casu Canon cum non lucrari distributionem, sed etiam quando Canonicus confabulando non attenderet in Processione ad Antiphonas, & Responsoria, quæ ab alijs cantantur, dummodo notabilis pars sit.

26 Quod si iusta consuetudo præscripta extaret in aliqua Ecclesia, vt Canonici Choro satisfaciant interessendo, & per alios canendo, & psallendo, quam consuetudinem admittunt DD. iuxta late tradita per *Bonac. tom. 1. disp. 2. q. 4. punct. 5. per tot.* post quam est introducta, tunc posset tuta conscientia admitti opinio illorum, qui tenent excusari Canonicum a peccato mortali, ac amissione distributionum, si in Choro non psallat, nec cantet, & sine attentione assistat, *Squill. de obligat cler par. 1. num. 61 in fin.* sequitur *Barbos. de canon. & dignit. cap 34. num 12.* qui consuetudinem admittit etiam post *Concil. Trident. & Constitut. Pij V.* &

27 propositam sententiam amissionis distributionum extendit ad dormientes, confabulantes, ridentes, literas legentes, quoscumq; prætereuntes, & abeuntes, intuentes, per Chorum ambulantes, & similia in Choro facientes, quæ attentionem expellunt, dummodo hæc faciant cum notabili defectu; & quia Canonicus debet attentionem habere non solum ad versiculum, quem ipse profert, sed ad illum, quem profert altera pars Canonicorum, ideo si ante quam altera pars suum finiat, Canonicus inchoet, non satisfacit, tenet *Vgolin. de potest. Episc. part. 1. cap. 19. §. 1. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Canonicus absens quibus pœnis puniatur per Trident. An pœnæ inflictæ obligent ipso iure. Et an possit Episcopus illas augere, vel minuere, num. 2. Et quomodo sit citandus Canonicus pro illis exequendis, nu. 3.*

4 *Canonicus absens potest etiam priuari Canonicatu, & quando. Quomodo citetur ante priuationem, num. 5. 6. & 7. Et an citatio sit necessaria, quãdo priuatio inducitur ex statuto, num. 8.*

Ca-

9 *Canonicus priuatus Canonicatu ob non residentiam non appellat, & quando.*

10 *Canonici tenentur omnino residere, in insigni Ecclesia. Nec valet ex Concil. Trident. consuetudo immemorabilis in contrarium, etiam sententia confirmata. Et an ualeat statutũ a Sede Apostolica cõfirmatũ, n.* 11.

12 *Statutum quando dicatur confirmatum ex certa scientia, & quando in forma communi.*

13 *Ecclesia insignis qua dicatur.*

14 *Canonici seruientes vna hebdomada, & lucrantes distributiones sequentis hebdomadæ ex consuetudine, in conscientia non sunt tuti.*

15 *Canonici quando iuuentur consuetudine lucrandi distributiones in absentia.*

16 *Canonicis quando possit Capitulum licentiam concedere lucrandi distributiones in absentia.*

17 *Statutum, quod Canonicus infirmus non lucretur distributiones, si est extra ciuitatem, non valet.*

18 *Canonici an ex consuetudine, vel statuto possint deseruire per substitutos.*

19 *Canonici tenentur interesse Capitulis. Et quando aliquis excusetur, maxime si in Capitulo male proceditur, cui malo Episcopi tenentur prouidere. Et quid quando Capitulum vocatur tempore incongruo, num.* 20.

ANNOTATIO XIX.

§. III.

1 HIC obserua primo, quod contra Canonicos non residentes, vltra amissiones distributionũ, de qua diximus supra, imponuntur etiam aliæ pœnæ in *cap.12. sess.24. de refor Concil. Trident.* quæ sunt, vt Canonicus absens primo anno priuetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ, ac residentiæ fecit suos, in secundo anno priuatur omnibus fructibus, eodem anno lucratus fuerit etiam ratione Præbendæ; crescente vero contumacia, contra eum iuxta sacrorum Canonum Constitutiones proceditur, nempe ad priuationem, vt explicat *Paris. de resig. benef. lib.1. cap.10. num.63.* quem sequitur *Garz. de benefic.3. par. cap.2. num.*140. hæc pœna non est ipso iure, sed per sententiam, vt clare videtur importare verbum illud, *priuetur*, per opinionem *Tiraquell. in l. si vnquam, verb. reuertatur, num.177. & Rota in causa Caurien. fructuum, coram D. Orano* 10. *Aprilis* 1592. vnde est, quod Canonicus ante sententiam priuationis non tenetur in foro conscientiæ prædictos fructus, quos alias fecit suos, restituere, quia in tali foro nemo tenetur soluere pœnam, præsertim non impositam ipso iure, donec condemnetur a Iudice, ita probat *Garz. cit. loc. num.*151. qui testatur peccare Episcopum, qui dissimulat Canonicum ita punire sine iusta causa, ad dicta per *Nauar. cons.3. de cler. non resid. num.2. & Vgolin. de offic. Episc. c.16. n.6.*

2 Aduerte, Episcopum non posse remittere supradictam pœnam, cum non possit dispensare contra Concilium, *Nauar. cit. loc. num.1. & Vgolin. cap.*19. Verum ante sententiam potest ex causa illam minuere, vel augere, ad *l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his qui not. infam. Couar. var. lib.2. c.9. num.8. Suar. de legib. lib.5. cap.11. Garz. cit. loc. num.*150. qui testatur declarasse *Sacr. Congreg* sub his verbis, *Fructus Prabendæ, in quibus Canonici absentes vltra tres menses multantur, sunt applicandi Ecclesiæ, ad vtilitatem ipsius, potest tamen Episcopus hanc pœnam ante sententiam minuere, vel augere, sed non in totum tollere.* & illud de applicatione Ecclesiæ intellige de ipsa Ecclesia Canonicatus, & eius Fabricæ si indigeat, alias alteri pio loco arbitrio Ordinarij, vt per *Garz. de benefic.3. part. cap.2. num.* 147. & 450. Quod si Canonicatus nullos haberet fructus in absentia, vt quia omnes lucrifierent residendo, tunc quia Canonicus, qui in primo, vel secundo anno nunquam resedit, non habet quibus fructibus possit priuari, iuxta decretum Concil. potest puniri pœna arbitraria, citra tamen priuationis in dicto primo, & secundo anno, vt aduertit idem *Garz. cit. loc. num.*153.

3 Ad finem exequendi hanc pœnam priuationis fructuum in primo, vel secundo anno, Canonicus non est citandus ad residendum, sed constito de absentia vltra tres menses, sufficit illum citari ad dicendum causam, quare non debeat illis priuari, aut puniri, seruata forma *Concil. Trid. sess.*24. *cap.*12. *de reformat.* vt tenuit *Leo in Thes. for. Eccles. part.3. cap.2. num. vlt.* & sequitur *Garz. de benefic. cit. loc. num.*145. refe-

rens ita declarasse *Sacr. Congreg.* sub his verbis, *Congregatio censuit Canonicos non esse citandos, aut monendos ad residentiam, nec opus esse intimatione vt deseruiant, iuxta formam huius decreti, sed si absfuerint vltra tres menses citandos esse ad allegandum quare non debeant puniri secundum hoc decretum. Et oportere censuit Congregatio bonum Iudicem arbitrari, quanto tempore debeat vltra tempus permissum absentes expectare ante quam contra eos pæna exequatur*. Hæc citatio debet esse personalis, quando habetur notitia loci, vbi absens reperitur, quod si hæc notitia non habetur, vel si habetur, sed non est tutus accessus, potest citari per edictum affigendum ad valuas Ecclesiæ Canonicatus, vt colligitur ex *cap. tua, de cler. non resident.* nec ad hunc effectum priuationis fructuum est necessaria trina citatio per edictum, sed sufficit tantum vnica peremptoria; nec post citationem erit necessarium expectare per sex menses, ita expresse *Garz. de benefic. 3. p. cap. 2. num.* 160. & contraria intelligit de expectatione facienda post citationem, ad finem priuationis Beneficij, non fructuum.

4 Nota primo, posse etiam contra Canonicos non residentes procedi ad priuationem Canonicatus, iuxta mentem *Concilij Trident. sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* & expressam decisionem *cap. ex tua, de cler. non resident.* in quo casu controuertitur, an antequam contra non residentes procedatur ad priuationem Canonicatus, sint necessario seruandi termini, de quibus in *cit. loc. Concil. Trident.* nempe primi, & secundi anni priuationis fructuum, quos gradus pœnarum non afficere Episcopos refert declarasse *Sac. Congreg. Concil. Mantica dec.* 67. *num.* 7. & proinde posse Episcopos procedere ad priuationem ob non residētiam; tametsi illa temporum interualla non fuerint obseruata. Contrariam sententiam, nempe necessario seruandos esse prædictos terminos ac pœnarum gradus, antequam ad priuationem deueniatur, defendit Barbos. *de canon. & dignit. cap.* 20. *n.* 17. *&* 18. referens sic declarasse *Sac. Congreg. Concil. Archiepiscopo Tarentino*, sub his verbis, *Primum, quod Concilium clare disposuit expectandum esse lapsum trium annorum, ante quam ad priuationem in totum procedatur, vt in d. cap. 12. vers. præterea, sed in primo anno amitti non residendo dimidiam, in secundo omnes fructus, in tertio priuatur. Secūdum, quod etiam si omnes redditus in quotidianis consistant, pro primo, vel secundo anno priuatio indici non debet, quia cum sint quotidiana, & non percipiat eas non residendo, satis est priuatus, & pro primo, & pro secundo.* Admonet deinde Episcopum præfatum, ne has distributiones, quas amittit iste non residendo, sinat accrescere seruientibus.

5 Vlterius post seruatos præfatos pœnarum gradus, priuationis fructuum in primo, & secundo anno, ad finem procedendi ad priuationem tituli, durante contumacia, Canonicus est citandus ad residēdum, vt expresse deciditur in *cap. ex parte il* 1. *de cler. non resident.* vbi Papa mandat Capitulo cuiusdam Ecclesiæ, vt scribat Decano illius absenti, quod ad suam Ecclesiā reuertatur, & ibi exerceat officium Decani, qui si in termino præfixo venire noluerit, dat facultatem eidem Capitulo alium eligendi Decanum, vt legitur in casu dicti *text.* & aduertit *Abb.* & DD. communiter, ex quo collige, quod si citatus Canonicus ad residendum in termino non redeat, nō est iterum citandus ad dicendum causam quare non debeat priuari, sed statim absq. alia citatione potest priuari, vt aduertunt DD. communiter in dicto *text.* quod intellige, si iustam causam non habeat non reuertendi, vt dicit *Abb ibid. num.* 1. De hac citatione vide *Ricc. in prax. rer. quotidian. resol.* 303. *& Barbos. de canon. & dignitat. cap.* 20. *num.* 18.

6 Hæc enim citatio est exequenda hoc modo; aut enim est certum vbi est Canonicus, & potest commode citari, & tunc est citandus personaliter cum assignatione competentis termini ad redeundum ad arbitrium Iudicis, iuxta distantiam loci, qualitatem personæ, & temporis; quæ citatio semel personaliter executa, & non expectatis sex mensibus, de quibus in *cap. ex tua cit. tit.* sed elapso assignato competenti termino, & non redeunte Canonico, nec vllam causam iustam non redeundi adducente, potest priuari Canonicatu, iuxta *cit. text. cap. ex parte*, vbi *Abb. num.* 13. siue Canonicus absit, sine licentia, siue cum licentia Episcopi, vt aduertit *Ricc. citat. loc. num.* 2. *Barbos. eod. cit. loc. vers. debet, Mantica cit. dec.* 67. *num.* 5. *Garz. de benefic.* 3. *p. cap.* 2. *num.* 155. vbi refert *Ceuall. qu.* 809. *a num.* 17. tenentem semper esse citandum personaliter, quando habetur notitia loci, etiam si esset extra Regnum, & in partibus Indiarum, iuxta dicta in *dec. Seraph.* 1366. *num.* 2. *&* 3. hæc opinio non excludit contrariam, quando non est tutus accessus, ad hoc vide plures decisiones *Rot.* adductas per *Garz. cit. loc. num.* 155.

7 Quod si non habetur, vbi est Canonicus

cus absens, vel si scitur, & ita longe abest, vt non sit tutus accessus, nec commode valeat citatio ad ipsum peruenire, vt loquitur *Garz. & Barbos. cit. loc.* aut nec cōmode citari possit, vt loquitur *Abb. Garz. & Ricc. cit. loc.* aut personaliter non possit citari, vt dicit *Mantic. cit. decis. 67. num. 5. dec. 12.* si longe absit, ita vt commode non possit citatio ad ipsum peruenire, cuius opinio videtur securior; & tunc debet absens citari, & citatio exequi per edictum ter successiue in Ecclesia Canonicatus, nec sufficit affixio vnius edicti cum assignatione peremptorij termini pro trina monitione, vt solet diuidi terminus in eadem citatione in tres partes dicendo, & assignando primam partem pro primo termino, & citatione; secundam pro secunda citatione, & tertiam pro tertia, quia virtualiter hæc est vnica citatio, & *text. in citat. cap. ex tua*, requirit edictum trinæ citationis, quod explicans *Abb. ibid. num. 4.* dicit, debere citari tribus edictis, sequitur *Rota* apud *Mantic. dec. 12.* & apud *Seraph. decis. cit. 1366 nu. 2.* refert *Barbos. cit. loc.* multas adducens *Rot. dec. & DD.* qui omnes, præsertim *Mantic. & Barbos.* dicunt, quod ad finem procedendi ad priuationem debent post vltimum edictum labi, & finiri sex mēses, alias priuatio esset nulla.

8 Hæc citatiō non requiritur, quando priuatio fieret per statutum, vt si Episcopus faceret statutum, vt absens per certum tempus a suo Beneficio sine eius licentia sit priuatus etiam sine monitione, quia hoc statutum valet, & ligat omnes Beneficia habentes in sua Diœcesi: in hoc enim casu absens scientiam habens statuti potest priuari absq; alia monitione, ad late tradita per *Ricc. in prax. 3. par. resolut. 303. num. 3.* sed hoc posset admitti in Beneficijs requirentibus aliquam residentiam.

9 A sententia priuationis Beneficij ob nō residentiam non datur appellatio ad effectum suspensiuum, quando sunt seruati debiti termini, & est lata seruata forma prædictorum iurium, ita deciditur in *cap. relatum, & cap. conquarente, de cler. non resid. & in Concil. Triden. sess. 23. cap. 1. de reform.* secus dicendum est, quando non est seruatus præscriptus ordo, ita *Seraphin. dec. 1346.* vbi fuit admissa appellatio, ac iudicata nulla sententia priuationis, ex quo non erant expectati sex menses a die vltimi edicti, nec trina citatio erat emanata, sequitur *Barbos. cit. loc. num. 19.* Eodem modo non datur appellatio ad effectum suspensiuum a mandato de residendo, ita vt non obstante appellatione interposita a dicto decreto, potest Episcopus deputare Vicarium, qui nutriatur de fructibus Beneficij, & omnia gesta post talem appellationem non veniunt tanquam attentata reuocanda, cum hæc appellatio non causet attentata, ita probat *Lancell. de attent. 2. par. cap. 12. limitat. princip. 18. per tot.*

10 Nota secundo, *Concil. Triden. cit. sess. 24. cap. 12. de reform.* omnino præcipere residentiam in Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, ita vt vltra tres menses, aut aliud tempus breuius iuxta Constitutiones Ecclesiarum, non liceat Canonicis ab illis abesse, fretis quauis consuetudine, vel statuto, & eodem loco paulo inferius mandat recipi distributiones ab his, qui statis horis intersunt tantum, penitus excludens absentes quauis consuetudine, vel statuto non obstantibus, quem *text. Concil. Trid.* excludere etiam consuetudinem immemorabilem defendit *Garz. de benefic. 3. p. cap. 2.* ex declarationibus *Sacr. Congregat.* per eum adductis, & sequitur *Barbos. de canon. & dignit. cap. 23. num. 2.* idque ampliant etiam ad consuetudines ante Concilium, & etiam si dictæ consuetudines essent sententia confirmatæ.

11 Statuta vero per Sedem Apostolicam confirmata ex certa scientia, & cum causæ cognitione non dicuntur sublata per *Concilium Trident. cit. loc.* hæc enim statuta excusant a residentia, & a perceptione fructuum, & distributionum in absentia, secundum opinionem *Garz.* quem defendit auctoritatibus DD. & declarationibus *Sacr. Congregat.* & sequitur *Barbos. cit. loc. num. 3.* statuta vero confirmata a Sede Apostolica in forma communi non excusant a residentia, at censentur sublata per *Trident.* etiam si concurrant cum consuetudine immemorabili, vt refert *Garz. cit. loc. num. 223.* declarasse *Sacr. Congregat. Concil.* sub his verbis, *Congregatio Concilij censuit concordia confirmata a Papa in forma communi, cum qua concurrit consuetudo immemorabilis, fuisse etiam per Concilium derogatum*, testatur etiam *Farinac. dec. 715. n. 4. nouiss.*

12 Illud statutum dicitur confirmatum ex certa scientia, & cum causæ cognitione, cuius tenor est insertus in confirmatione, vel saltem narratur eius substantia, & cōfirmatio est expedita præcedente solita discussione, declarat *Mascard. de probat. conclus. 228. Rot. dec. 455. num. 3. par. 2. diu.* & pluries fuisse resolutum in *Rota* refert *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. nu. 227.* etiam si confirmatio fiat parte non citata. Du-

bium tamen est in hac materia, an si in confirmatione adsit clausula, *ex certa scientia*, sed in illa non sit insertus tenor rei confirmatæ, adhuc dicatur confirmatio ex certa scientia, an in forma communi. Communior sententia, cuius auctor est *Abb. in cap. examinata, de confirmat. vtil. vel inutil.* tenet confirmationem dici in forma communi, DD. huius sententiæ vide apud *Garz. cit. loc. nu.* 230. Contrariam sententiam, & probabiliorem defendit ipse *Garz. num.* 233. eodem loco cum alijs per eum adductis, & hæc sententia videtur in praxi frequentior.

13 Et licet insignis Ecclesia dicatur, idest nobilis, & præcipua, & magnæ famæ, iuxta dicta per *Archidiac. in cap. statutum, super verb. insignibus, de rescript. lib. 6.* nihilominus in terminis *Concil. Trident. cit. cap.* 12. vbi nulla consuetudo potest præiudicare residentiæ in Ecclesijs Collegiatis insignibus, intelligitur non solum de præcipuis Ecclesijs, sed de omnibus Collegiatis, dũmodo non sint rurales prorsus destitutæ, & in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset resideri, aut adeo tenues essent illarum redditus, vt Canonici aliunde non habentes vnde viuere, ali non possint, ita habetur inter relatas declarationes *Sac. Congreg. in d. text. Conc. Trid.* & refert *Barbos. cit. loc. n.* 4.

14 Ex dictis collige primo, non valere consuetudinem, vt Canonici, qui vna hebdomada intersunt diuinis Officijs, possint lucrari distributiones sequentis etiam hebdomadæ, quamuis illis non intersint, ita *Azor. institut. moral. par. 2. lib. 7. cap. 7. q. 5. Marcell. Vulpe in prax. for. Eccles. cap. 13. num. 7. Santarell. var. resolut. q. 10. num. 23.* Similiter nec validam esse cõsuetudinem, vt Canonici assistentes certis horis, vel tẽporibus, lucrentur distributiones totius diei, refert *Barbos. cit. loc. num. 10. vers. sexto,* per opinionem *Couar. var. lib. 3. cap. 13. num. 2.* & aliorum. Contrarium videntur sentire *Duen. regul. 206. vers. limita secundo, Hoieda de incompatibilit. part. 1. cap. 17. num. 11. Mon. d. part. 2. quæst. 12. num. 42.*

15 Collige secundo, consuetudinem lucrãdi distributiones in absentia esse validam, si illam sciat, & toleret Papa, resoluit *Couar. lib. 3. cap. 13. num. 5. in fin. Monet. de distribut. quotid. par. 2. quæst. 12. num. 45. & 46. Barbos. cit. loc. num. 11.* Item valere consuetudinem, vt absentes iussu Capituli pro computatione redditũ, vel sumptuũ illius lucrentur distributiones, docet *Moneta par. 2. q. 11. num. 46.* Item, vt septuagenarijs dentur distributiones in absentia, *Monet. cit. loc. q. 12. num. 57.* Item, vt absentibus, qui seruierunt per quadraginta annos, dummodo Ecclesia ex defectu ministrorum non fraudetur seruitio, *Monet. p. 2. q. 7. num. 21. Gratian. discept. foren. cap. 298. num. 19. Santarell. cit. q. 10. num. 26.* Valet etiam consuetudo, quæ permittit distributiones Canonicis, qui priuatim celebrant Missam in eadem Ecclesia tempore diuinorum Officiorum, vel confessiones audiunt, ita *Monet. par. 2. q. 11. a n. 48. Barbos. de canon. & dignit. cap. 25. num. vlt.* Vltimo in omni casu dubio, an absentibus debeantur distributiones, valet consuetudo permittens illas dari, ad dicta per *Couar. var. lib. 3. c. 13. n. 3. vers. 1.*

16 Nota tertio, Capitulum non posse concedere Canonico licentiam absentiæ, nec ad breue tempus pro causa in iure non expressa, nec comprehensa, quamuis sit iusta, immo nec valet consuetudo permittens hanc facultatem Capitulo, vnde Canonicus absens cum tali licentia non valet tute percipere fructus, defendit *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 402. & seqq. §. 2. & num. 420. & 421.* quasi aduertens Capitulum in concedendo hanc licentiam absentiæ Canonico sub prætextu negotiorũ, & vtilitatis Ecclesiæ, quod hæc vtilitas nõ debeat esse occulta, & ficta, seu simulata, sed euidens, ita etiam *Monet. par. 2. q. 11. num. 31. & seqq.* Nec posset Capitulum licentiam prædictam concedere ex causa in iure expressa contra statutum eiusdem Ecclesiæ, tenet *Garz. cit. loc. n.* 433. vt si statuto Ecclesiæ cauetur, vt Canonicus infirmus primo cum post infirmitatem e domo egredietur, teneatur ad Ecclesiam accedere; vel vt Canonicus infirmus non possit de domo exire ad tollendas fraudes; non posset licentiam dare Capitulum Canonico contra prædicta statuta, ad finem illum habendi pro præsente. Verum *Monet. p. 2. q. 6. num. 20.* contradicit statuto, quod infirmus extra Ciuitatem non lucretur distributionem, & hæc contradictio fundatur in iure, nam in hoc *cap. vnic. de cleric. non resident. in 6.* conceduntur distributio-

17 nes infirmis, nulla facta differentia, an infirmus sit intra, vel extra Ciuitatẽ: & quod posset opponi, nempe sustineri statutum, quia tollit fraudes, eliditur quando infirmitas est vera. Posset tamen Capitulum licentiam dare Canonico infirmo, vt possit e domo exire ad audiendam Missam, & in morbis perpetuis notorijs, vt aliquando etiam e domo exeat, quia durum esset arctare talem infirmum ad nunquam exeundum e domo, ita *Garz. cit. loc. n. 136. & 137.*

18 No-

18 Nota quarto, quod Canonici, & Dignitates, Portionarij, & similes per se ipsos tenentur Choro inseruire, Missas, Euangelium, aut Epistolam cantare, & cætera Officia incumbentia Canonicatui, Dignitati, vel Portioni exercere, nec hæc posse per substitutum, vt expresse mandatur in *Concil. Trident. cit. sess. 24. cap. 3. de reformat.* in illis verbis, *Omnes vero diuina per se, & non per substitutos compellantur obire officia*, quod adeo vetitum est, vt nec consuetudo valeat, aut statutum permittens Canonicis posse inseruire per substitutos, vel alternatim vnus pro alio, quia talis consuetudo, aut statutum esset contra Concilium, & de illis non esset habenda ratio, docet *Zerol. in prax. Episcop. p. 2. verb. Canonicus §. 5* *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 498. & 503.* *Rot. diuers. 4. part. dec. 659.* & apud *Seraphin. dec. 1260. num. 4.* sequitur *Barbos. de canon. & dignit. cap. 31. num. 3. & 4.* & referunt declarasse *Sacram Congreg.* 25. *Iulij* 1570. sub his verbis, *Si factum est aliquod statutum, quod Canonici possint inseruire per substitutos, vel alternatim vnus pro alio, non habeatur eius ratio, quia est contra Concilium.* Contrariam sententiam defendit *Grat. disceptat. foren. cap. 800. per tot.* nempe valere consuetudinem permittentem Canonico Missam cantare per substitutum eiusdem Ordinis, cuius opinio non est tuta, solum posset defendi quando concurreret legitimum impedimentum, v.g. absentiæ, vel infirmitatis; in tali enim casu valet consuetudo, vel statutum permittens Canonicis posse deseruire in Choro, & officia subire per substitutos, ita vt substituantur Canonici eiusdem Ordinis, & eodem tempore non obligati deseruire, tenent *Azor. instit. mor. par. 1. lib. 10. cap. 24. q. 7. vers. quando vero*, *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. nu. 504.* *Carl. controuers. foren. lib. 1. cap. 38. num. 28.* sequitur *Barbos. de canon. & dignit. cap. 31. num. 4.* circa *fin* qui etiam adducit *Gutier. Lamber.* & alios.

19 Nota quinto, Canonicos non solum diuinis interesse, & Choro inseruire teneri, sed etiam Capitulis, ac Congregationibus Capitularibus interuenire; ita, vt non liceat Canonicis ordinarie ab illis abesse, quia etsi principaliter teneantur ad seruitiū Chori, & Altaris, nihilominus obligantur etiam ad curam administrationis, & gubernationis rerum spiritualium, & corporalium Ecclesiæ, & Capituli, vt aduertit *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. nu. 519.* & licet hæc administratio non competat Canonicis vt singulis, sed vt vniuersis, quia est onus spectans ad Vniuersitatem Capituli; tamen quia quilibet Canonicus est pars Capituli, competit ei talis administratio vt pars, alias si Canonici in particulari non obligarentur ad hanc administrationem, sequeretur, quod omnes possent se excusare, cum non sit maior ratio de vno, quam de altero, & sic Ecclesia, & Capitulum remaneret sine regimine, notat *Barbos. de canon. & dignit. cap. 40. n. 1.* Excusatur tamen Canonicus legitime impeditus, aut iusta causa detentus: & iusta iudicatur causa excusans etiam ordinarie Canonicum a Congregatione Capitulari, si in Capitulis esset notabilis peruersio, & procederetur male, & ex abrupto, sine lege, ordine, modo, ac cum violentia, & insolentia Præsidentium, & Potentiorum, ita vt Canonicus timoratæ conscientiæ, & prudentis consilij suo voto nihil proficeret, ac se exponeret molestijs, & inquietudinibus, refert *Garz. citat. loc. num. 537. & seqq.* qui grauiter damnat Episcopos, qui visitatione, castigatione potentiorum, & insolentium, interessentia Capitulis, ac alijs remedijs opportunis, prædictis defectibus non curant prouidere, vt tenentur. Verum in hoc casu nō excusaretur Canonicus a Capitulo, quando esset tractandum negotium graue, ac posset verisimiliter concludi contra Ecclesiam, quia tunc tenetur accedere, & suum votum dare, quamuis intelligat, quod non proderit, ita concludit ipse *Garz. cit. loc. n. 542.*

20 Similiter excusaretur Canonicus a Capitulo, quando illud vocaretur tempore insolito, vel incongruo, secundum opinionem *Garz. & Barbos. loc. cit.* qui tenēt, quod tunc non tenetur Canonicus venire ad Capitulum; hanc opinionem ego limitarem, quando conuocatur Capitulum pro negotio vrgenti, & dilationem non patiente. Incongruum, & insolitum dicitur tempus ad conuocandum Capitulum inter cætera, si conuocetur tempore diuinorum Officiorum in Choro, ac Missæ maioris; dicto enim tempore *Clem. VIII. per suum Breue emanatum Romæ die 18. Ianuarij* 1601. expresse prohibet Congregationes Capitulares celebrari, nisi forte vrgens aliqua, & euidens necessitas id postulauerit, sub pœna amissionis distributionum illius horæ, ac alijs arbitrarijs, idque etiam declarasse *Sac. Congr. Concil. anno* 1605. refert etiam *Garz. cit. loc. n. 559.* Alias causas excusantes Canonicos a Capitulis vide apud *Garz. & Barbos. cit. loc.*

SVMMARIVM.

1 *Residentia Parochorum de quo iure sit.*

2 *Parochus in quo loco habitando dicatur residere. An teneatur residere in domo Parochiæ, num. 3. An si habitet a Parochia vltra milliare, dicatur residere, n. 4.*

5 *Parochus quomodo teneatur residere, et per ipsum inseruire. Et quando possit vti opera alterius Sacerdotis, n. 6. Et quid si omnibus operibus satisfacit per Capellanum, an lucretur fructus, num. 7.*

8 *Parochus non residens amittit fructus, & applicantur Fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus ipsius Parochiæ. Et quid si Parochia non indigeat. Et an possit componi, ac transigi super hac pœna. Et an in tali restitutione possit retinere partem ratione diuini Officij, num. 9.*

10 *Parochus incurrit pœnam amissionis fructuum pro rata absentiæ ipso iure, & potest priuari quarta parte fructuum, quos fecit, vel faciet suos, n. 11.*

12 *Parochus ob non residentiam incurrit pœnas omnes, quas ex Tridentin. incurrunt Episcopi ob non residentiam.*

13 *Parocho non residente potest Episcopus contra illum procedere ad subtractionem fructuum, ad censuras, & ad priuationem. Et an possit procedere ad excommunicationem ante sequestrationem fructuum. Et an possit procedere ad priuationem, antequam procedatur ad censuras, & sequestrationem, n. 14.*

15 *Parochus ob non residentiam priuatur Beneficio per sententiam non ipso iure, hinc debet citari cum obseruatione terminorum, num. 16. Et a sententia priuationis non datur appellatio ad effectum suspensiuum, num. 17.*

18 *Parochus non potest impedire pœnas contra ipsum inflictas ob non residentiam sub prætextu priuilegij, licẽtiæ, familiaritatis, exemptionis, statuti, consuetudinis, appellationis, vel inhibitionis.*

19 *Parochus non residens non citatur solenniter, nec contra ipsum proceditur iuris ordine seruato.*

20 *Parochi bona, si decedat extra residentiam, cedunt spolio Cameræ Apostolicæ ex Bulla Pij IV. Extat & alia Bulla contra non residentes Pij V. de qua num. 21.*

22 *Parochi, non solum ipsi Rectores, sed Capellani Coadiutores, & alij habẽtes administrationem curæ, & Vicarij Curati tenentur sub dictis pœnis ad residentiam, & seruitium, ad quod sunt cogendi per Ordinarium.*

23 *Parochus, cui est datus coadiutor etiam perpetuus, obligatur ad residentiam, sicut & coadiutor.*

24 *Parochus potest abesse a residentia per duos menses. Ad quod quæuis causa sufficit, etiam recreationis. Et an pro dicto tempore teneatur petere licentiam Ordinarij, num. 25. Et quid si abfuerit per tres dies, vel minus vna hebdomada, num. 26. Et an possit Episcopus prohibere absentiam vltra biduum, num. 28.*

27 *Parochus non potest abesse a residentia vltra bimestre sine graui causa, & sine licentia Ordinarij in scriptis habenda, num. 29. Etiam in casu iustæ causæ absentiæ, & necessitatis, nu. 30. Quæ debet esse obtenta, non tantum petita, & si denegetur, potest appellari, num. 31.*

32 *Parocho est concedenda licentia absentiæ a residẽtia ob graues inimicitias. Et quando dicantur inimicitiæ durare, remissiue.*

33 *Parocho concedenda est licentia absentiæ ob utilitatem Ecclesiæ Parochialis, non autem propriam, uel alterius Ecclesiæ ultra bimestre.*

34 *Parocho infirmo per tres, uel quatuor menses potest Episcopus dare licentiam absentiæ. Et quid si infirmitas sit perpetua.*

35 *Parochus quando excusetur a residentia. Et an Episcopus possit pro suo seruitio uti opera illius, nu. 36. Et quid pro seruitio operis pij, n. 37.*

AR-

ARGVMENTVM.

De residentia Parochorum. Notatur §. I. De quo iure sit. Quis dicatur proprie residere in his terminis. Et an Parochus teneatur necessario intra limites Parochiæ, vel in domo illius residere. Et quomodo teneatur per se ipsum inseruire. Quomodo non residens priuetur fructibus. Et quando contra non residentem procedatur ad priuationem fructuum. Et quando ad priuationem Beneficij, vel ad alias pœnas. Et an eodem modo teneantur residere Capellani, & alij curam coadiuuantes. Quando a pœnis excusentur nō residentes. §. II. Notantur aliqua de Vicario perpetuo Ecclesiis Curatis ponendo vigore *Concil. Trident. & Bull. Pij V.* Quæ Portio fructuum sit illi assignanda. Et quomodo in illa sint computandi fructus incerti, & distributiones. Quomodo fiat prouisio Vicariæ perpetuæ tam in primæua erectione, quam in casu vacationis. Et quando Vicarius perpetuus teneatur expedire nouam Prouisionem Apostolicam. Et quis nominet Vicarium prædictum.

ANNOTATIO XX.

§. I.

Ad Textum in cap. extirpanda, §. vnic. de Prabend. & Dignit.

TRactatur hic materia residentiæ Parochorum, ac de constitutione Vicarij perpetui in cura animarum, de qua residentia habetur etiam in *cap. quia nonnulli, in cap. relatam, cap. conquærente, de cler. non resid. in cap. licet canon, §. is autem, de elect. in 6.* quæ iura innouantur etiam per *Concil. Trident. sess. 7. cap. 3. de reformat.* & per *Pium V. in Constit. sua* incip. *Cupientes,* de qua apud *Quarant. in sum. Bull. verb. residentia,* de eadem materia residentiæ *Concil. Trident. sess. 23. cap. 1.* & tractant DD. in dictis iuribus, *Lelius Zecch. de casib. Episcop. reseruat. cap. 3. Nauar. consf. 21. lib. 3. de cleric. non resident. & in Manual. cap. 25. Couar. lib. 3. variar. resol. cap. 13. Garz. de benefic. tom. 1. par. 3. cap. 2. Leo in Thesaur. for. Eccles. p. 3. c. 2. Salzed. ad Diaz. in praxi, cap. 54 Caned. collect. 30 in 6. decretal. c. licet canon, Gonz. ad 8. regul. Cancellar. glos. 43. num. 131. & seqq. Posseu. de offic. curati, cap. 1. Ricc. in praxi, 3. par. resol. 393. Barbos. de offic. Episc. par. 3. allegat. 53. Tusc. tom. 6. lit. E. conclus. 247. Bonac. tom. 1. de oner. & oblig. benefic. ad resid. disp. 5. Homobon. de Bonis in exam. Ecclesiast. par. 3. cap. 1. q. 5. resolut. 2. Piasec. in praxi Episcop. par. 2. cap. 3. Zerol. verb. priuatio, 4. §. & verb. Parochus, §. 2. Franc. Torren. de resid. Gig. tract. de resid. Episcop. Rebuff. in prax. tit. de dispens. de non residen. & in hoc cap. extirpanda, §. 1. Maiol. de irregular. lib. 3. cap. 5. Petr. Gregor. de benef. cap. 7. Rosell. Sylu. & Armill. verb. residentia, Angel. verb. clericus 7. Eman. Sà verb. residentia, Vgolin. de offic. Episcop. cap. 4. & & seq. Flam. Paris. de resignat. benefic. lib. 1. q. 10. Anton. Gomez in explicat. Bull. cruc. cap. 7. ad 4. clausulam, ex num. 15. P. Anton. Sanctarell. var. resolut. q. 1. Hoteda de incompatibilit. benefic. cap. 17. Zauall. q. 585. Aldan. compend. canon. resolut. lib. 1. titul. 7. Barbos. sum. Apost. dec. verb. Parochus quoad residentiam,* Reuerendiss. *Marant. controuers. iur. resp. 19. 2. par.* & alij, qui omnes quia omnia, quæ ad hanc materiam adduci possent, late dixerunt, hic solum adnotantur pauca pro vsu.

1 Et primo nota, residentiam esse de iure diuino, testãtur omnes, nec posse per Summum Pontificem aboleri; cum mandatum sit præcepto diuino omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbiq; diuini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum operum exemplo pascere, pauperum, aliorumq; miserabilium personarum curam paternam gerere; & in cætera munia pastoralia incumbere, quæ nequaquam ab ijs præstari possunt, qui gregi suo non inuigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt, ad dicta per *Concil. Trid. cit. sess. 28. cap. 1.* & aduertit bene *Marant. loc. supra cit. num. 1.* esse etiam de iure naturali, & etiam Ecclesiastico, probat *Bonac. cit. loc. punct. 3. n. 1. & 5.*

Nota secundo, residere in terminis nostris illum dici, qui habitat in loco Beneficij, vel non longe distat; in loco Beneficij, idest intra Parochiæ terminos commorari, quouis in loco existat Parochus, & licet *Sac. Congreg.* declarauerit habitationem Parochi debere esse prope Parochiam

id

id tamen intelligitur, ideſt parum diſtare, quia illa dictio, *prope*, refertur ad modicā quantitatem vt explicat *Ric.4.par.dec.41. per tot.* & ſequitur *Dian.3.par.tract 4.reſolut.156.in fin.* etiam ſi Parochus intra Parochiæ fines non commoretur, dummodo parum diſtet, quia parum pro nihilo reputatur, & talis diſtantia in notabile ſubditorum incommodum vergere non videatur; in hoc caſu eſt, vt plurimum notandum commodum, vel incommodū ſubditorum pro recipiendis Sacramentis, vt hæc omnia declarat *Bonac. cit.loc.punc. 1. per tot.* Verum ſi Eccleſia Parochialis

3 habeat propriam domum ad habitationem Parochi, tunc eſt cogendus Parochus habitare in domo Eccleſiæ, iuxta declarationem *Sacr.Congreg.* relatam per *Leon.in Theſaur. for.Eccleſ. part.3. cap.24 num.18.* & per *Garz.de benefic.3.par.cap.2. intra num. vlt.* ex quibus declarationibus licet habeatur, teneri Parochum habitare in domo Eccleſiæ; ſi tamen non habeat domum Eccleſiæ, in alia intra limites Parochiæ, vel ita vicina Parochiæ, vt commode poſſit inſeruire, quæ non repugnant ijs, quæ diximus ſupra cum *Bonac.* poſſe Parochum habitare extra limites Parochiæ, dummodo ſit prope Parochiā. Hæc, quæ diximus, quando Eccleſia Parochialis habet domum, licet declarationes Congregationis apud *Garz.* apertis verbis teneant; nihilominus *Marant.cit. loc.num 10.& ſeq.* tenet, quod licet vtilius, & commodius ſit, vt Parochus maxime noctis tempore degat domi Eccleſiæ, vt facilius reperiri poſſit, & præſto ſuccurrere petentibus valeat; tamen de facili poteſt permitti illi, vt in domo parentum, vel propria intra limites Parochiæ habitet, dommodo vocatus poſſit facile ſuum obire munus, iuxta dicta per *Poſſenin.cit.loc.c.1.n.7.*

4 Nota tertio, quod dicitur reſidere ille, qui habitat intra limites ſuæ Parochiæ, vel ſi extra dictos limites habitet, non tamen diſtat vltra milliare Italicum, tenet *Beia reſpon.caſuum conſcient. par.4.caſ.21. in 2.q.fol.mihi 653. verſ.quo circa illum*, & ſequitur *Marant.cit.loc.nu.2.ad fin.* quod non admitterem, niſi cum proteſtatione, dummodo incommodum Parochianorum non ſequatur.

5 Nota quarto, teneri Parochum perſonaliter reſidere, quod non phyſice, ſed moraliter intelligendum eſt, ita vt non debeat ſemper corporaliter aſſiſtere in Eccleſia, ſed ciuili modo, & perſonaliter inſeruire potius per ſe, non per alium, vt multis probat *Marant. cit. loc. num.4. & ſeqq. Lotter.de re benefic. lib.2.q.4. num.36.* Hinc dicit *Diana cit.reſol.156. in princip.* Parochum non dici vere, & iuxta mentē *Concil.Trident* reſidere, ex quo ſolum habitat in loco Beneficij, & per ſe non ſeruit, ſed per ſubſtitutum, quia debet Parochus miniſtrare Sacramenta, prout ex æquitate poteſt.

6 Poſſet quandoque Parochus vti opera alterius Sacerdotis in adminiſtratione curæ animarum, vt in audiendis confeſſionibus, in deferenda Euchariſtia ad infirmos, & ſimilibus, modo ſubditi non cōtradicant, nec inde damnum recipiant, vt explicat *Bonac. cit.loc. punct.2. num.4.* ſimiliter in adminiſtrandis Sacramentis de nocte poteſt Parochus vti opera alterius, niſi inſtanter, & nominatim deſideretur, docet *Diana cit.reſol.156. in princ.*

7 Nota quinto, certum eſſe in hoc caſu, quando Parochus corporaliter tantum reſidet, omnia onera curæ per alium ſatisfaciendo peccare mortaliter; ſolum quod controuertitur inter DD. eſt, an tali caſu Parochus faciat fructus ſuos, vel an illos teneatur reſtituere. In qua quæſtione *Diana reſol.cit 156.* tenet validis rationibus Parochum non facere fructus ſuos. Contrariam opinionem defendit *Garz.de benefic.cit.loc. num.52. & ſeq.* cum multis per eum citatis, quamuis male faciat Parochus, & per Epiſcopum debeat cogi per ſe ipſum ad toleranda ea munera, ad quæ tenetur, eamq; opinionem ſequitur *Bonac. tit.de oner. & obligat. benefic. diſputat.45. punct.2.num.vlt. verſ.his non obſtantibus*, quoties Parochus ita per Capellanum deſeruit, vt oues nullum graue detrimentum inde ferant.

8 Nota ſexto; peccare mortaliter, ac incurrere priuationem fructuum pro rata abſentiæ Parochum non reſidentem, habetur ex *Concil.Trident. cit.ſeſſ.23. cap.1.* tenent omnes DD. citati, qui fructus ſunt reſtituendi Fabricæ Eccleſiæ, vel pauperibus, ex eodem *Concil.Trident.* quod intellige de pauperibus eiuſdem Parochiæ, & de Fabrica ipſius Eccleſiæ Parochialis; quod ſi Eccleſia non indigeat Fabrica, nec pauperes reperiantur in loco Parochiæ, adhuc ſunt erogandi pro ornamentis Eccleſiæ, vt refert *Garz.* declaraſſe *Sac. Congreg.* ſub his verbis, *Congregatio cenſuit Epiſcopum ordinarium debere applicare fructus non reſidentium, de quibus in hoc decreto, Fabricæ Eccleſiæ Parochialis, etiam ſi non indigeat, nec pauperes intra limites reperiantur, quæ poteſt tamen in dies indi-*

gere,

gere, saltem quoad ornamenta. Aduertendum, quod hi fructus non sunt applicandi pro reparatione Ecclesiæ, ad quam tenetur Parochus, nam ex suo delicto reportaret commodũ nisi in casu, in quo amitteret omnes fructus, quia tunc cum fructus non reciperet, nec ad reparationem teneretur.

9 Super restitutione fructuum prædictorum amissorum ob non residentiam Parochus non potest se componere cum Fabrica Ecclesiæ, vel pauperibus, nec Episcopus ordinarius potest illum admittere ad compositionem, vel transactionem; sed integri pro tempore absentiæ sunt restituẽdi, nec possunt remitti, vel donari in totum, nec in partem, ita expresse deciditur in dicto *cap. 1. Concil. Trident.* & aduertit *Garz. cit. loc. num.* 30. posset tamen retinere Parochus in restituendo dictos fructus illam partem, quæ correspondet recitationi diuini Officij, quia Parochus recipit fructus Beneficij pro residentia, & oneribus residentiæ annexis, & ad preces canonicas persoluendas, ergo par est vt in restitutione habeatur ratio residentiæ, & diuini Officij, hanc sententiam videtur tenere *Posseuin. de offic. Paroch. cap. 1. n.* 35. *ad fin. Barbos. de potest. Episc.* 3. *par. alleg.* 43. *num.* 101. & late defendit *Bonac. tom. 1. tit. de oner. & oblig. benefic. &c. disp.* 5. *punct.* 4. 2. *propos. num.* 5. *vers. respondeo probabiliter*; & si aliquod seruitium præstitit Ecclesiæ, potest etiam retinere partem dicto seruitio correspondentem, ita *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. residentia, cap. 2. vers. an autem, in fin.*

10 Hæc pœna amissionis fructuum est imposita per *Concil.* ipso iure pro illa rata temporis, quo Parochus fuit absens a residentia, & seruitio Ecclesiæ; vnde ad restitutionem illorum tenetur ipso facto, & nulla expectata sententia, vt bene aduertit *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. residentia, cap. 2. vers. ex his*, & probant expressa verba *Concil. d. cap.* 1. ibi, *Eum pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi retinere posse*; & quoad istos fructus, quos Parochus suos non facit pro rata temporis absentiæ, non sunt seruanda interualla, & rationem eandem, de quibus in *cap. 1. sess. 6. Concil. Trident. de reform.* iuxta declarationem *Sac. Cong.* sub his verbis, *An Episcopus procedens per subtractionem aduersus Parochos non residentes, iuxta Concil. Trident. teneatur obseruare eadem interualla, eandemq; rationem, quæ contra Episcopos non residentes statuit cap. 1. sess. 6.* Congregatio censuit teneri, quoties in pœnam omissæ residentiæ vult subtrahere partem fructuũ, quos suos fecerunt, non vero teneri obseruare eadem interualla in executione facienda super illis fructibus, quos Parochi pro rata temporis absentiæ suos non fecerunt, refert etiam *Garz. cit. loc. n.* 32.

11 Ex dictis collige, quod Episcopus potest etiam procedere contra Parochum non residentem ad priuationem quartæ partis fructuum, quoties absentia ad sex menses peruenerit sine causa rationabili, iuxta disposita in *Concil. Trident. sess. 6. cap. 1. de reformat.* quæ pœna priuationis quartæ partis fructuum intelligenda est, vt sit de fructibus etiam futuris, quos reuersus suos facturus est, vel quos alias absens suos fecisset, alias hæc pœna esset elusoria, vt patet, & ita sentit *Sacr. Congreg.* apud *Barbos. de potest. Episcop. allegat.* 53. *num.* 96. Verum licet pœna priuationis quartarum a *Trident. cit. sess. 6. cap.* 1. feratur ipso facto, seu ipso iure incurrenda, tamen non ligat ante sententiam; quod secus est in pœna amissionis fructuum pro rata temporis absentiæ, vt diximus, & docet *Sanch. lib. 2. in decalog. cap. 5. nu.* 10.

12 Notandum est etiam, quod quicquid per *Concil. Trident.* dispositum est contra Episcopos non residentes quoad culpam, amissionem fructuum, & pœnas, procedit contra Parochos etiam non residentes, vt expresse procedere declarat idemmet *Cõcilium cit. sess. 23. cap. 1. de reformat.* in illis verbis, *Eadem omnino, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuscumq. qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, Sacrosancta Synodus declarat, & decernit.*

13 Nota septimo, Episcopum posse procedere contra Parochum absentem, eumq; compellere ad residendum per sequestrationem & subtractionem fructuum, quod intellige de fructibus, quos suos fecit, nec non per censuras Ecclesiasticas, & per alia iuris remedia, etiam vsque ad priuationẽ, vt indicant expressa verba *Concil. Triden. cit. cap. 1. vers. quod si*, vbi aduerte, quod potest Ordinarius procedere ad censuras contra absentem, nulla facta sequestratione, vel subtractione fructuum, cum verba *Concil. Trident.* liberam concedant facultatem Ordinarijs procedendi ad censuras, & sequestrationem fructuum, primo ponendo censuras, deinde sequestrationem; non tamen debet procedi per excommunicationem contra absentem ad

Ee bre-

breue tempus, iuxta declarationem *Sacr. Congregat.* adductam in eodem *text.* Concilij *Trident.*

14 Dubium est inter DD. in hac materia, an possit Ordinarius procedere contra absentem ad priuationẽ Beneficij, si prius contra illum non processit per censuras, vel subtractionem fructuum. Partem affirmatiuam defendit *Garz. de benefic. 3. par. cap. 2. num. 139. ad fin.* ex verbis Concil. ibi, *Liberum esse vult Ordinarijs per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliaq; iuris remedia, etiam vsque ad priuationem compellere*; quæ verba, id relinquere libertati Ordinarij dicit *Garz.* idque declarasse Sac. Cong. *Concil.* refert sub his verbis, *Compellere arbitrij est Episcopi, qua via, & quo remedio ex ijs vti velit contra non residentes.* Contrariam sententiam, nempe non posse procedere Ordinarium ad priuationem Beneficij contra absentem, nisi prius illũ compulerit ad residendum per censuras, & subtractionem fructuum, defendunt *Vgolin. de offic. Episcop. cap. 15. § 4. num. 4. Genuens. in prax. cap. 122.* circa *fin.* tenet Rota apud *Seraphin. dec. 27.* & sequitur *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. residentia, cap. 2. vers. ex cap. extirpanda, in fin.* hæc opinio habet magnam probabilitatem, sed opinio *Garz.* videtur verior, quam etiam tenere videtur *Mantic. decis. 67. num. 6.*

15 Hanc pœnam priuationis Beneficij de iure communi Parochus absens incurrebat ipso iure ob non residentiam, vt aperte disponitur in hoc *cap. extirpanda*, sed hodie ex *Concil. Trident. cit. loc.* vbi priuatio remittitur arbitrio Episcopi, videtur recessum a dispositione huius *text. cap. extirpanda*, & pœnam prædictam esse infligendam, non ipso iure inflictam, vt declarat *Garz. cit. loc. num. 139. & P. Thes. dict. loc.* idq; probant aperta verba declarationis *Sacr. Congreg.* adductæ per *Garz. ibid.* idest, *Parochus, qui non vult in sua Parochiali residere, deberi seruato iuris ordine priuari.*

16 Hinc est, quod antequam procedatur ad priuationem Beneficij, debet non residens citari; & si contingat citari per edictum, debent præcedere tres citationes in Ecclesia Parochiali successiue factæ, nec sufficit vnica peremptoria, alias sententia priuationis est nulla, vt habetur per *Seraphin. dec. cit. 27.* & post vltimum edictum debet per tres menses expectari, iuxta *cap. ex tue, de cleric. non resid.* tenet *Mant. dec. 67. num. 4.* & ad eundem *text. Concilij* habetur declaratio *Sacr. Congreg.* sub his verbis, *Dum tamen præcesserint tria edicta publica, & lapsi sint tres menses, iuxta cap. ex tuæ, de cler. non resid.* & probatur per alias plures *Rot. decis.* adductas per *Garz. cit. loc. num. 156. & seqq.* Et hæc de trina monitione procedunt solum quoad priuationem Beneficij; nam quoad alias pœnas sufficit vnica citatio, nec requiritur expectatio per sex menses, ita *Garz. citat. loc. num. 160.* plura ad id apud *Barbos. de offic. & potest. Paroch. c. 8.*

17 A sententia priuationis Beneficij ob non residentiam non datur appellatio quoad effectum suspensiuum, *cap. relatum, cap. conquerente, de cler. non residen.* Concil. *Trident. cit. sess. 23. cap. 1. de reform.* immo etiam post inhibitionem potest exequi, vt *in fin. d. cap. 1. Concil. Trident.* legitur, quo *text.* non videtur sublata appellatio deuolutiua, & est generale apud *Concil. Trid.* in quo quando tollitur appellatio, intelligitur tantum de suspensiua, vt declarasse *Sac. Congreg.* refert *Garz. cit. loc. num. 162. Quarant. sum. Bullar. verb. Archiepiscopi auctoritas, vers. quinto quæro, Salgad. de protect. Reg. tom. 1. par. 2. cap. 15. num. 8. & seqq.*

18 Non solum pœna priuationis Beneficij, sed omnes aliæ pœnæ contra non residentem non possunt impediri quominus exequantur, sub prætextu priuilegij, licentiæ, familiaritatis, exemptionis, statuti, consuetudinis etiam immemorabilis, siue appellationis, vel inhibitionis, vt disponunt expressa verba *Concil. cit. cap. 1. vers. quod si per edictum*, idq; procedit, siue procedatur contra absentem, obedientem, siue contumacem, vt aduertit *Ant. Gomez in tract. super Bull. cruc. cap. 7. ad 4. claus. num. 35. & 36.*

19 Contra Parochum non residentem cõmuniter dicunt DD. non esse necessariam solennem citationem, nec solennem priuationem, sed sufficere requisitionem, & reuocationem, & spoliationem de facto; quæ videntur intelligi, vt non requiratur solennis ordo Iudiciarius, sed vt solum sufficiat monitio præcedens, iuxta formã, de qua supra, & priuatio subsequens, iuxta dicta per *Abb. in cap. ex parte, num. 4. de cler. non resident. Oldrad. cons. 195. Felin. in cap. 1. num. 3. de rescript. Silu. de benefic. p. 4. quæst. 5. Garz. de benefic. par. 3. cap. 2. n. 130 Azeued. ad leg. 27. tit. 3. lib. 1. recopilat. nu. 1. Salzed. in add. ad Diaz cap. 52. in fin. Greg. Lop. ad leg. 16. tit. 16. in princ.*

20 Has pœnas impositas per *Concil. Trid.* vt supra contra non residentes confirma-

uit

uit etiam *Pius IV. in sua Const.* 115. incip. *in suprema militantis*, id superadditum, quod Parochus sic non residens, ac extra residentiam decedens etiam in Vrbe, eius bona mobilia, siue immobilia, ac iura quomodolibet quæsita ex fructibus quorumuis Beneficiorum, ac Pensionum subiaceāt spolio, non obstante quouis priuilegio, vel licentia, & facultate testandi, ac de illis disponendi, obtenta etiam cum clausula, *quod reuocari non possit*, dictaq; bona ac iura tanquam spolia ad Camerā Apostolicam pertineant; etiam si de illis beneficiatus disposuerit vigore prædictæ facultatis, quæ omnino reuocatur, prout latius in dicta Bulla apud *Quarant. in sum. Bullar. verb. residentia, fol.* 443. *Romæ publicata die* 4. *Decembris* 1564. *in Bullar. fol.* 833.

21 Rursus *Pius V. in sua Constit. Romæ publicata die* 15. *Iunij* 1568. *in Bull. fol.* 1021. incip. *Cupientes*, apud *Quarant. in sum. Bull. verb. residentia fol. mihi* 433. omnino præcipit Rectoribus Ecclesiarum Parochialium residentiam in suis Ecclesijs, ibique in diuinis deseruire, & debito eorum officio satisfacere omnino teneri, & obligatos esse declarat, atque ad id cogi, & compelli posse, & debere per Episcopos & aliorum locorum Ordinarios, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegatos, sub sententijs, & censuris Ecclesiasticis ac pecuniarijs arbitrio eorum declarandis, ac etiam priuationis dictarum Parochialiū, & aliorum quorumcumq; Beneficiorum pœnis, quacumq; appellatione remota. Hæc *Constitutio* loquitur de habente Parochialem, ac Canonicatum ex dispensatione, prout aduertit *ibid. Quarant.*

22 Nota octauo, quod non solum Rectores, & qui vere sunt Parochi, principaliter tenentur ad personalem residentiam sub dictis pœnis, sed etiam Capellani coadiutores Rectorum, & Beneficia alias simplicia obtinentes, quæ habent administrationem, & exercitium curæ, necnon Vicarij Curati, & omnes alij habentes Parochialem in Commendam, etiam non in Titulum; & nomine personalis residentiæ intelligimus non materialem assistentiā, sed seruitium Ecclesiæ per se præstandum, vt dictum est in *princ. Annot.* idq; probatur, quia re, & effectu isti habent curam animarum, & ius diuinum, & naturale non attendit subtilitates, sed effectum, & substantiam; & *Concil. Triden. cap.* 2. *sess.* 6. *de reformat. & cap.* 1. *sess.* 23. *cit.* generaliter loquitur his verbis, *Eadem omnino etiā quoad culpam, amissionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuscumq. qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, &c.* quæ verba *Concilij* cum sint generalia, generaliter debent intelligi, vulgatis iuribus, & ijs verbis non minus obligantur ad residendum, & seruiendum Capellani, & alij Coadiutores in cura, quam & ipsi Rectores, hanc sententiam tenet *Gonzal. ad regul.* 8. *Cancellar. glos.* 5. §. 9. *num.* 17. qui testatur declarasse *Sac. Congr.* his verbis, *An Capellani coadiutores Rectorum Parochialium instituti auctoritate Apostolica teneantur ad personalem residentiam, vt Rectores ipsi? Congregatio censuit teneri*, sequitur *Garz. de benefic.* 3. *par. cap.* 2. *a num.* 163. *vsque ad num.* 171. referens plures declarationes *Sacr. Congreg.* vbi in quarta declaratione habetur, Episcopum debere cogere huiusmodi Capellanos ad personaliter seruiendum in dictis Ecclesijs curatis, dimisso seruitio Ecclesiæ Cathedralis, si forsan essent Canonici, & ex alijs declarationibus apud eundem *Garz.* disponitur dictos Capellanos, sicut & Rectores teneri ad residentiam; & comprehendi sub dispositione *Concil. Trident. sess.* 23. *cap.* 1. vbi mandatur sub pœnis iam dictis, habentibus curam animarum residere, & Ecclesiæ seruire in ministerio curæ, ita sensijt etiam *Less. de iust. & iur. lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 160. nouissime *Bonac. tom.* 1. *tit. de oner. & obligat. benefic. &c. disp.* 5. *punct.* 4. *num.* 6. *Quarant. in sum. Bullar. verb. residentia*, 2. *vers. item an Capellani, Barbos. sum. Apost. decis. verb. Capellanus, n.* 7.

23 Nota nono, quod Parochus, cui datus est coadiutor, siue per Episcopum ob causam ad tempus, siue per Sedem Apostolicam cum futura successione, tenetur residere sub prædictis pœnis, quia Papa non videtur dare coadiutorem ad eximendum Parochum omnino a residentia, & cura animarum ei incumbente, sed vt eum adiuuet; etenim per dationem coadiutoris non transfertur tota cura animarum in coadiutorē, ablata a Parocho administratione, tenet *Quarant. cit. loc. vers. vlt. Vgolin. de offic. Episcop. cap.* 15. §. 3 *ad fin. & cap.* 54. *num.* 3. defendit etiam ex declarationibus *Sac. Congreg. Garz. de benefic. c.* 2. 3. *par. num.* 171. *& seqq.* & non solum Parochus coadiutus tenetur residere, sed etiam ipse coadiutor sub pœnis prædictis, vt docet *Bonac. cit. loc.*

24 Excusatur quandoque Parochus absens a residentia a prædictis pœnis. Et primo absens per duos menses, de quibus in

Ee 2 *cit.*

cit.cap. 1. *Concil.Trident.* ibi vltra bimestre tempus, ad quod requiritur causa, vt in eodem *text. Concil.* ibi, *Causa prius per Episcopum cognita.* Verum secundum opinionem *Zauall* quem sequitur etiam *Garz. de benefic. 3.par. cap 2. num.22.* ad concedendum Parocho, vt per bimestre possit abesse, quæcumq; causa dicitur iu-
25 sta, veluti recreationis, vel visitandi amicos, seu propinquos. Quod controuertitur in hoc bimestri inter DD. est, an Parochus pro dicto tempore teneatur habere licentiam Ordinarij, *Nauar. in manual.cap.25. num.121.* vtramq; sententiam posse teneri defendit, quia ante *Concil.Trident.* hoc licebat, & a iure antiquo non est recedendum, stante quod *Cõcilium* hoc non prohibet expressis verbis: occasione huius doctrinæ *Nauar.* multi ex Casistis tenent simpliciter non requiri licentiam in hoc casu, quos nouissime refert, & sequitur *Bonac.tom.1.tit.de oner.& obligat.benefic. disp.5. punct.4.num.9.* Alij DD. excusant Parochum absentem sine licentia per duos menses ab amissione fructuum, non autem a peccato inobediétiæ, vt asserit *Vega.* Sed verior opinio est, quod omnino requiratur licentia etiam per dictos duos menses, de quibus in *Concil.* cuius verba attente considerata id clare disponunt, vt testatur *Zauall.& Garz.* vbi supra, & *par.9.cap.2.* sub *nu.295.* & ibi legitur clara declaratio *Sac.Congreg.* qui ita seruari in praxi, & sentire *Sacr.Congr.* defendunt; & tenent alij multi relati per eundem *Garz.* & per *Barbos. de pot.Episc. allegat.53.num.96.* & sequitur nouissime *P.Thesaur.in prax.Eccles.2.par.verb.residentia, cap.2. vers.an autem. circa fin.*

26 Excusatur tamen Parochus a prædictis pœnis si abfuerit a residentia sine licentia per breue tempus puta ad duos, vel tres dies, secundum opinionem *Garz. cit.loc. num.24* vel saltem minus vna hebdomada continuo, vel interpolate sumpta intra annum vnum, secundum opinionem *Thesaur.* vbi supra. & Parochus ruralis si singulis hebdomadis ad Ciuitatem venerit causa videndi suos, & cum illis vno die moretur, relicto Sacerdote pro seruitio curæ, *Beya p.4.cas.21.*

Hinc, bone Paroche, caueas ab opinione *Nauar.Empac. loc.cit. Nald.verb.residentia, num.5. Azor.lib.7 cap.4. q.9. tom.2. Beya 4. par. resp.2.* tenentium bimestre tempus esse paruam materiam, & Parochum absentem per bimestre sine licentia non teneri ad restitutionem fructuum. Et tu, o bone Præsul, caueas quæso a rigore in concedenda licentia vsque ad duos menses, recordatus opinionis *Zaual.Gar.* & aliorum supra *cit.* tenentium ad absentiam pro dicto tempore quamcumq; causam esse iustam, etiam recreationis, vt notauimus supra.

27 Vltra vero bimestre non potest abesse Parochus sine graui causa, vt bene aduertit *Concil.Trident.cit.cap.1* in illis verbis, *Licentiam vltra bimestre tempus, nisi ex graui causa non obtineant*, & notat etiam *Garz.cit.loc* intra *num.22.* quæ grauitas causæ remittitur arbitrio Ordinarij.

28 Posset etiam Episcopus per statutum prohibere Parochis sub pœna pecuniaria arbitraria, quæ tamen dimidiam decimã non excedat, ne vltra biduum a sua Ecclesia possint abesse, non tamen id prohibere potest sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, vt declarasse *Sacr.Congregat. Concil.* refert *Garz. cit.loc.* intra *versic.& ita.*

29 Præter iustam causam in absentia Parochi a residétia per duos menses, & grauem causam in absentia vltra bimestre, requiri licentiam Episcopi disponit *Concil.Trident. cit. cap.1.* & expresse mandat hanc licentiam debere esse in scriptis gratis concedendam. Vnde excluditur licentia tacita, vel præsumpta, aut oretenus, quæ non dicitur in scriptis, & propterea nec iuxta formam *Concil.* quam non excusare absentem ab obligatione restitutionis fructuum, ex opinione *Nauar.consil.22.de cler.non resident.lib.3.* & aliorum tenet *Bonac cit. loc.punct.5.num vlt.* qui in foro conscientiæ tenet posse excusari absentem cum licentia oretenus, sine detrimento curæ. Hæc licentia debet esse valida, nam si quis eam obtinuit per dolum, vel mendacia versantia circa causam finalem, adhuc non excusatur a pœnis, vt tenet *Garz.de benefi part.5.cap.4.nu.228. Barbos.de potest. Episc.allegat.43.num.98.* Nec est necesse, vt talis causa coram Ordinario iudicialiter probetur, docet *Bonac.* post *Garz.& Barb.cit.disp.5. punct.4. num.11.vers.an vero.*

30 Nec excusatur Parochus ab obligatione petẽdi licentiam prædictã, sub prætextu iustæ causæ, & notoriæ necessitatis discedendi, ac distantiæ loci; nam adhuc sine illa discedere non potest, nisi tanta sit necessitas, & ita repentina, vt dilationem non patiatur, & esset periculum in mora petendi licentiam; nam tunc potest discedere sine illa, dummodo cum primum potest, saltem per epistolam de causa prædicta, ac discessu certum faciat Ordinariũ, qui

qui causam cognoscat, & licentiam det, vt docet *Abb. in cap. relatum, de cler. non resident. in 6.* & sequitur Garz. *3. part. c. 2. num. 34.* adducens ad id declarationem
31 *Sac. Congregat.* Nec sufficit, licentiam prædictam solum petere, sed ea debet esse obtenta, etiam quod concurreret grauis causa, in quo casu petens licentiam, & nõ obtinens grauatur, & proinde potest iuste ad Superiorem recurrere per viam appellationis, qua appellatione pendente, non potest abesse, vt optime ex mente *Sacr. Congr.* *Concil.* tenet *Garz. cit. par. 3. cap. 2. num. 28. & 29.*

32 Debet concedi licentia ab Ordinario Parocho, qui in loco Ecclesiæ non valet residere ob graues inimicitias ortas post obtentam Parochialem, quando Beneficiatus residendo poneretur in vitæ discrimine ad annum durante inimicitia, & cõstituto idoneo Vicario cum competenti salario pro seruitio Ecclesiæ; & interim Episcopus procuret reconciliationem, quæ si culpa Parochi non sequatur, non debet gaudere licentia non residendi, prout habetur apud *Quarant. in verb. residentia vers. quæ vero fol. mihi* 440. sequitur *Bonac. tom. 1. tit. de oblig. benefic. disp. 5. punct. 5.* & alij apud eundem contra *Filiuc. tract. 41. cap. 6. nu. 46 ad fin.* Quando vero dicantur inimicitiæ, & odium intercedere inter aliquos, est recurrendum ad signa, & coniecturas, de quibus per *Menoch. tract. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 43.*

33 Est etiam concedenda licentia absentiæ Parocho pro vtilitate ipsius Ecclesiæ Parochialis, etiam vltra bimestre, vt si absentia contingat pro defensione iurium, & bonorũ dictæ Ecclesiæ, vel pro illius alio negotio euidenter vtili, vt probat *Garz. cit. loc. a num. 48.* sequitur *Bonac. citat. loc. num. 12.* qui adhuc in hoc casu requiri licentiam Episcopi tenet, contra *Garz. num. 50.* & opinio est probabilior, quia *Concil. cit. cap. 1.* loquitur generaliter, & quandocumq; abesse contingerit. Proprium negotium, & lis etiam criminalis, vel negotium alterius Beneficij non excusant Parochum a residentia vltra bimestre, ita sentit Rota *in vna Carthag. fructuum 29. Maij 1595. coram Seraphino,* & in alia *Lariensi fructuum 21. Aprilis 1603. coram Penna.*

34 Parocho infirmo potest Episcopus dare licentiam per tres, vel quatuor menses, vt extra residentiam curetur in locis conuicinis, vbi adest copia Medicorum, & medicinarum, ita fertur declarasse *Sacr. Congreg. Concil.* apud *d. cap. 1.* si vero infirmitas est perpetua, non est excusandus Parochus a residentia, sicut non excusatur ob senectutem, refert *Zerol. in prax. Episcop. par. 1. verb. residentia, vers. 7. & 9.* sequitur *Bonac. cit. loc. punct. 5. num. 3.* in quo casu Coadiutorem debet illi dare Episcopus, & Parochus tenetur seruire in eo quod potest, *Barbos. sum. Apost. dec. verb. Parochus quoad residentiam, num. 1.*

35 Alij casus, in quibus excusantur Parochi a residentia, & seruitio personali, habentur apud *Sylu. tract. de benefic. in 4. p. q. 6.* Abb. in hoc *cap. extirpanda, §. qui vero Rebuff. in prax. tit. dispensatio de non residendo, Quarant.* Garz. *Bonac.* & alios citatos, qui omnes ad tres reducuntur per Rebuff. nempe primus ratione vtilitatis Ecclesiæ, secundus ratione necessitatis Beneficiati, tertius quando a iure hoc est expressum.

36 Episcopus non potest vti opera Parochi pro seruitio Ecclesiæ Cathedralis, nec pro Visitatore, aut pro Secretario cum præiudicio residentiæ, nisi per duos menses, vel ex graui causa, sic declarasse *Sacr. Congreg.* refert *Ricc. dec. 502. num. 1 Gonz. regul. 8. glos. 6. num. 258. Barbos. de potest. Episc. 3 par. alleg. 43. num. 86. & in sum. cit. num. 22. Sanctarell. lib. variar. q. 3. num. 49.* nec pro suo Vicario Generali, vt optime aduertit *Gonzal. ad regul. 8. Cancell. glo. 6. num. 258.* generaliter etiam loquens non posse Episcopum extrahere a residentia Rectorem Ecclesiæ Parochialis pro seruitio ipsius Episcopi, & refert sic declarasse *Sacr. Congreg.* sequitur Garz. *de benef. 3. p. cap. 2. num. 40.* qui insurgunt contra *Nauar. cons. 15. de cler. non resident. & cons. 5. de ætat. & qualit.* in primo excusantem Parochum a residentia pro exercendo officio Vicarij alterius Episcopi, & in secundo pro seruitio Episcopi proprij.

37 Parochus vt inseruiat alicui operi pio, v. g. Fabricæ Monasterij, posse vacare a residentia, etiam per octo menses, refert declarasse *Sacr. Congreg. Garz cit. loc. nu. 42. ad fin.* & pro exercendis alijs operibus charitatis proximi, puta ad dirimendas controuersias inter aliquos ortas, etiam vltra duos menses, tenet *Molfes. in sum. tract. 6. cap. 11. num. 29.* quem sequitur *Bonac. d. disp. 5. punct. 5. num. 7.*

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Vicarius Curatus quando deputandus. Et quæ portio illi assignanda, num.2. Vbi adducuntur disposita per Bullam Pij V.*

3 *Vicario perpetuo Curato est assignanda Portio iuxta Bullam Pij V. & non iuxta Concil. Trident.*

4 *Vicariæ perpetuæ eriguntur in Beneficijs vnitis, & in vnitis accessoriè, num.5.*

6 *Vicarius perpetuus quibus casibus constituatur, remissiuè. Requiritur in tali constitutione causa, nec potest Vicarius Episcopi absq; speciali mãdato.*

7 Bulla Pij V. de Vicarijs perpetuis, *non est reuocata per Bullam Gregorij XIII. eiusdem materiæ.*

8 *Vicaria perpetua est vere Beneficium, & datur in titulum.*

9 *Vicarius perpetuus nominatur ab Ecclesia vnita, a qua est erectus, & confirmatur ab Ordinario in quocumque mense etiam reseruato.*

10 *Vicarius perpetuus quando teneatur recipere Prouisionem Apostolicam, & soluere annatam.*

11 *Vicarius perpetuus confirmatur ab Ordinario sine concursu, sed sufficit solum examen ipsius Ordinarij, qui potest statuere terminum dierum decem nominare debentibus, num.12. Fallunt dicta de concursu, num.13.*

14 *Vicarius perpetuus in Ecclesijs Monasterijs vnitis potest deputari unus ex eisdem Regularibus, qui quoad curã animarum subest Episcopo, exceptis alijs, ut hic.*

15 *Vicario perpetuo mortuo, interim donec de successore prouideatur, Episcopus solus prouidet de Vicario temporali, cum assignatione Portionis.*

16 *Vicario perpetuo est assignanda congrua Portio. In qua assignatione nonnulla Episcopus debet obseruare, num.17. Et an possit prætendere decimas, num.18. Et an distributiones, n.19. Et an incerta, n.20.*

21 *Vicarius perpetuus quando possit in iudicio comparere pro iuribus suæ Vicaria. Et an possit Rector illi assistere.*

22 *Vicaria perpetua est legitimus titulus pro sacris Ordinibus.*

ANNOTATIO XX.

§. II.

1 IN hoc *cap. extirpanda*, §. *qui vero*, omnino præcipitur habenti Parochialem, non per Vicarium, sed per se ipsum illi deseruire; excipitur solum, quando Parochialis est annexa Dignitati, vel Præbendæ, in quo casu conceditur, vt habens Dignitatem, vel Præbendam, cum teneatur in maiori Ecclesia deseruire, possit habere idoneum, & perpetuum Vicarium canonice institutum, per quem teneatur dictæ Parochiali deseruire cum congrua portione redditutum ipsius Ecclesiæ, sub pœna priuationis prædictæ Ecclesiæ curatæ. Deinde *Conc. Trid. sess.7. cap.7 de reformat.* imponit Ordinarijs locorum, vt in curatis Ecclesijs perpetuo vnitis Cathedralibus, Collegiatis, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterijs, Beneficijs, seu Collegijs, aut pijs locis quibuscumq; deputent Vicarios idoneos perpetuos in visitatione, nisi aliter videbitur ipsis Ordinarijs pro bono Ecclesiarum regimine, qui Vicarij animarum curam laudabiliter exerceant, & illis assignetur portio tertiæ partis fructuum eiusdem Ecclesiæ, aut maior, vel minor arbitrio ipsorum Ordinariorum super certa re; non obstante quacumis appellatione, vel priuilegio, & *sess.25. cap.16. de reformat.* statuit quod Beneficia secularia curata ex primæua erectione, aut quomodocumq; in simplicia Beneficia non conuertantur, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione. In ijs vero Beneficijs, in quibus contra eorum institutionem, vel fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, cui congrua portio non fuerit assignata, assignetur quamprimum, & ad minus intra annum a fine *Concilij* iuxta formam *cit. cap.16.* quod si id commode fieri non posit, aut intra dictum terminum factum non fuerit, cum primum vacauerit Beneficium, Rectoria, vel Vicaria in antiquum statum restituatur.

2 Nouissime *Pius V. in sua Constit.* Romæ *publicata* 15. *Nouembris* 1567. incip. *Ad exequendum, in Bull. fol.999.* & apud *Quarant. in sum. Bull. in verb. Vicarius perpetuus fol. mihi* 599. declarauit mentem Concilij

cilij fuisse, vt portio assignanda prædictis Vicarijs non sit maior centum scutorum, nec minor quinquaginta annuorum, cõputatis etiam incertis, & alijs obuentionibus communiter percipi solitis; nisi Vicarijs temporarijs solitum fuisset plus assignari, constituenda super re stabili, vel quota fructuũ, aut in pecunia numerata, cuiuscumq; valoris fuerit Ecclesia Parochialis; & habita etiam ratione redditũ, & onerum loci, cui Parochialis ipsa vnita fuerit; ita quod portiones assignatæ, vel assignãdæ vltra scutorum centum, vel infra quinquaginta non teneant quoad excessum, vel defectũ, & ad summas prædictas reductæ, & auctæ censeantur respectiue; quod si redditus annuus Parochialis vnitæ non excedat scutos quinquaginta habita ratione prædicta, tunc nec portio debet excedere summã valoris dictæ Parochialis, & sufficit assignare omnes fructus Vicario; & Ecclesiæ, seu loca pia, in quibus fit talis erectio pro quantitatibus assignatis Vicarijs, non tenentur ad solutionem quindeniorum Cameræ Apostolicæ debitorum, & Vicarij prædicti tenentur accipere nouam prouisionem a Sede Apostolica, & expedire Bullas Apostolicas cum solutione annatæ fructuum certorum assignatorum antequam admittantur ad exercitium curæ. Prouisio prædictorum Vicariorum tam ex primæua erectione, quam & in casu vacationis est facienda præuia nominatione illorum, quorum Ecclesijs ponentur subsequentibus examine, & approbatione Ordinarij. Et si prædictæ Parochiales erũt vnitæ Monasterijs Mendicantium, Superiores Monasterij possunt nominare ex ipsis Mendicantibus examinandos, & idoneos repertos per Ordinarios confirmandos, & deputandos, amouibiles ad nutum Superiorum suorum, quod idem seruetur in alijs Regularibus Monachis tantum; dummodo in Parochiali, in qua fuit deputatus Monachus, seruata forma prædicta, habitent cum illo alij quatuor ex eisdem Monachis, ita Bulla prædicta, ad quam

3 Obserua primo, quod in assignanda portione prædicta Vicario perpetuo non est attendenda taxa tertiæ partis fructuũ, de qua in *Concil. Trident. cit. cap. 7.* sed solum est seruanda Constitutio prædicta *Pij V. vt de anno* 1593. declarasse *Sacram Congreg. Episcopo Abulen.* refert *Garz. de benefic. par. 9. cap. 2.* sub *num. 295.* & tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rub. 7. cap. 6. num.* 120. *Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 6. num. 43.*

4 Obserua secundo, vt plurimum has Vicarias perpetuas fieri in Parochijs vnitis, & ex causa vnionum Parochialium Ecclesiarum quæ Cathedralibus, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterijs, Beneficijs, seu Collegijs, aut pijs locis perpetuo vniuntur; in casu tantum vnionis loquitur hoc *cap. extirpandæ, §. vnic.* & aperte *Concil. Trident. cit. cap. 7.* tenet *Leo in Thesau. for. Eccles. par. 2. cap. 16. num.* 10. Vnde in cura animarum spectante Capitulo, Collegio, Beneficio, vel alteri pio loco, non per viam vnionis, sed ex primæua erectione, vel alio modo, non posset deputari Vicarius perpetuus, quia non esset secundum mentem huius *cap. extirpandæ, & Concilij Trident. ac Constit. Pij V.* quæ etiam loquitur in terminis vnionum; immo esset expresse contra dispositionem eiusdẽ *Concil. c. 16 sess. 25. de refor.* vbi prohibetur Beneficiũ curatum conuerti in simplex, quod sortiretur per deputationem Vicarij perpetui, cui transferri totam curam, patet ex infra dicendis, saltem quoad exercitium, & faciunt dicenda *num. seq.* probat *Loter. de re benefic. lib. 1. quæst. 33. num. 93.*

5 Obserua quarto, nec in omnibus vnionibus posse constitui Vicarium perpetuum, sed solum quando Beneficium vnitur accessorie; quod si vnio est facta æque principaliter, non est locus constitutioni Vicarij perpetui, sed temporalis; nam quando Ecclesia curata habet Rectorem, non datur Vicaria perpetua, ita *Gonzal. in regul. 8. Cancell. glos. 5. §. 3. num.* 10. *& seqq.* quem refert, & sequitur *Rebuff. in prax. tit. de Vicaria, num. 3. Caputaqu. decis. 399 num. 1. par. 3. diuers.* & in vnionibus perpetuis, vt disponit *Concil. cit. c. 7. Barbos. de iur. Eccl. lib. 3. cap. 6. num. 3.*

6 Casus, in quibus possunt constitui Vicarij perpetui, habentur apud *Lel. Zeccb. tract. de benefic. cap. 7. num. 9. & Alphons. Hoyed. tract. de incompatibil. benefic. par. 1. cap. 15. Barbos. cit loc. num. 2. & seqq.* vbi *num. 6. & seqq.* refert casus, in quibus Episcopus non potest constituere Vicarium perpetuum, ad quos te remitto; aduerte tamen, quod Episcopus non debet procedere ad constitutionem Vicarij perpetui, non subsistente causa, & æquitate, prout ex doctrina *Hostiens. in sum. de offic. Vicar. §. aliquibus, vers. ex præmissis* refert decisum *Put. lib. 2. dec. 233 n. 2.* Vbi etiam deciditur, Vicarium generalem Episcopi non posse cum generali mandato procedere ad hanc constitutionem Vicarij perpetui, sed ad eam requiri auctoritatem Epi-

Episcopi, ita etiam *Calder.conf.3.de offic. Vicar.*

7 Obserua quinto, præfatam Constitutionem *Pij V.* non esse reuocatam per aliam Constitutionem *Gegor.XIII*.incip.*In tanta rerum, & negotiorum mole, fol.*1208.*in Bull.*loquentem de Vicarijs Parochialium vnitarum Monasterijs, solum esse reuocatam in eo, quod, cum Religioso Vicario ad nutum amouibili per Monasterium pro subeunda animarum cura assignando, vnus dumtaxat alius Religiosus extra claustrum maneat, & non quatuor, quos desiderabat Bulla prædicta *Pij V.* prout declarauit *Sac.Congreg. Concilij Trident.* vt testatur *Gonzal.ad regul.*8. *Cancell. glos.*5.*§.*3.*nu. vlt.*sequitur *Quarant. in sum.bullar. verb. Vicarius perpetuus, vers. aduertendum, Campanil.in diuers.iur.canon.rub.*7. *cap.*6. *num.*121. qui testatur *Gregor.XIII.* ore reualidasse dictam Constitutionem *Pij V.*

8 Obserua sexto, quod Vicaria perpetua dicitur vere Beneficium Ecclesiasticum, & datur in titulum, *cap.* G. *perpetuus, de fid. instrum.cap.postulasti.de rescript. Rebuff. in prax.tit.de Vicar.perpet.num.*14. Vnde omnia iura loquentia de curatis Beneficijs circa vacationem per assecutionem, & non per promotionem, & de eorum ætate locum habent in huiusmodi Vicarijs perpetuis, *Clement.vnic.de offic.Vic.Paris. de resignat.lib.*3.*q.*1.*num.*115.*cum seqq.* & dicitur iste Vicarius perpetuus Rector curæ animarum, licet proprie non sit Rector Ecclesiæ, *cap.ex parte.* vbi *Abb.num.*3. *de offic.Vicar.* quæ cura actualis aufertur Rectori, & transfertur in Vicarium perpetuũ, *Nauar.conf.*21. *num.*7.*de cler. non resident. Romæ impress.*& si Rector principalis moriatur, adhuc Vicarius non potest remoueri, cum sit perpetuus, *Hoieda de incomp. benefic.*1.*par.c.*15.*n.*12.

9 Obserua septimo, quod vt diximus supra, collatio istarum Vicariarum non ad Episcopum libere spectat, sed ad nominationem illorum, quorum Ecclesijs vnitæ ponuntur, idq; procedit in quocumque mense, etiam si in mensibus reseruatis, & Apostolicis vacauerint, quia in Vicarijs perpetuis erectis ex *citat.decret.*7. *Concil. Trident.* non cadit reseruatio quoad nominationem, & confirmationem, vt supra, per dispositionem prædictæ Constitutionis *Pij V.* quod secus est de Vicarijs perpetuis erectis ante *Concil.* vel de illis, quæ sunt Beneficia de per se, de quibus non loquitur Constitutio prædicta in dispositiua, & in eis cadit reseruatio, prout distinguit *Garz.* post multa adducta in hac materia, *par.*9. *cap.*2. *a num.*313. *vsq; ad num.*319. Verum si hæ Vicariæ vacarent in mense Apostolico, tunc Vicarius deputatus teneretur expedire nouam Prouisionem, & Bullas Apostolicas, quod secus est si vacarent in mense Ordinarij, in quo casu sufficiunt Bullæ ipsius Ordinarij prout ita, & optime declarat Constitutionem prædictã *Pij V.Garz.cit.loc.n.*316.*&* 317.contra *Gonz. & Barb.de iur.Eccl. lib.*3.*c.*6.*nu.*45.

10 Aduerte, quod Constitutio prædicta etiam mandat, quod Vicarij in recipiendo prædictam nouam Prouisionem Apostolicam in mense reseruato, vt supra, tenentur soluere annatam pro portione fructuum, quod intellige de fructibus certis, vt eadẽ Constitutio testatur, & dummodo dicti fructus certi excedant vigintiquatuor ducatos de Camera, quia vsque ad dictam summam in Cancellaria non soluitur annata. Vnde raro de prædictis Vicarijs soluitur annata, ratio est, quia dicta Constitutio dicit, quod assignentur pro congrua Vicarijs non minor quinquaginta, nec maior centum ducatorum summa computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & alijs obuentionibus communiter percipi solitis, & sic comprehenduntur distributiones, de quibus non soluitur annata, quibus etiam deductis ex congrua assignata raro remanent certi ducati vigintiquatuor de Camera, ita consuluit *Ioan. Gut. conf.*8. *per tot.* & sequitur *Gonzal.ad reg.*8. *Cancell.in §.*7.*proem.vers.neque in congrua portione, num.*385.quod si deputatio fiat in mense Ordinarij, annata prædicta non est soluenda, cum non teneatur Vicarius deputatus expedire nouam Prouisionem, nec Bullas Apostolicas, vt in *fin.dec.Rot.in vna Tirasonen. Vicariæ S. Michaelis* 13. *Octobris* 1595. adductæ per *Garz.citat.loc. num.*108.post *Gonzal.glos.*5.*§.*3.*a num.*39.

11 Obserua octauo, in prouisione huius Vicariæ non debere fieri concursum, sed Vicarium perpetuum ad nominationem, seu præsentationem illorum, quorum Dignitati, vel Ecclesiæ Parochiali est vnita, & annexa deputandum, & instituendum esse, vt in hoc *cap.extirpandæ, §.qui vero,* tenet *Vgolin de off.Episc.cap.*50.*§.*3.*vers.*8. *Rota in vna Tirasonen.iuris præsentandi* 8. *Iunij* 1584. *vt in dec.*798. *num.*5. *par.* 1.*diuers.*& declarauit *Sacr.Congreg.Concil.*28.*Aprilis* 1594. sub his verbis, *Congregatio Concilii censuit Vicarios perpetuos in Parochialibus Capitulo vnitis non esse prauio concursu instituendos*, probat multis *Rot.*decisionibus, & *Sacr. Congregat.* declarationibus *Garz.de benefic.*9.*par.cap.*2.*a num.*290.vbi

num.

num. 293. & seq. refert declarasse etiam *Sac. Congreg. Concil.* vt in dictis Vicarijs, nec examen nominati cum examinatoribus Synodalibus esse necessario faciendũ, sed sufficit examen, & approbatio Ordinarij.

12 Potest Episcopus statuere terminum dierum decem illis, ad quos spectat, vt nominent talem Vicarium, vt habetur ex declaratione *Sac. Congreg. Concil.* relata per *Garz. cit. loc. num. 294.* sub his verbis, *Ex dicta Bulla Pij V. Kalendas Nouembris Anno Secundo, nominatio Vicariorum perpetuorum spectat ad Ecclesias, seu loca, quibus dictæ Parochiales sunt vnitæ, & ad dictam nominationem poterit Episcopus præfigere terminum decem dierum.*

13 In Vicarijs vero perpetuis, quæ non sũt erectæ iuxta formam *cit. cap. 7. Conc. Trid.* & *Constitutionis* prædictæ *Pij V.* & quæ sunt Beneficia de per se, est faciendus concursus, sicut & in cæteris Parochialibus, iuxta formam *Concil. Trident. sess. 24. c. 18. de reformat* de quibus loquitur *Rota in vna Pampilonen. Decimarum 14. Ianuarij 1591. coram D. Bubalo*, & idem est in Vicarijs erectis in Ecclesijs vnitis alicui Beneficio, vel loco, abdicando, & separando curam animarum ab ipsis Ecclesijs, & transferendo eam in Vicarios, vt testatur *Garz. cit. loc. num. 299. & seqq.* eodem modo est faciendus concursus in Vicaria perpetua erecta in Ecclesia curata, cuius Rectoria auctoritate Apostolica post Concilium redacta fuit in simplex, & sine cura Beneficium, nec ad talem Rectorem pertinere ius nominandi, declarauit *Sacra Congregatio* super dictum *c. 18. Conc. Trid.*

14 Si vero Vicaria perpetua est erecta in Ecclesia Parochiali vnita Monasterio Regularium, Superior Regularis potest nominare ad Vicariam prædictam vnum ex suis Regularibus, qui si idoneus repertus fuerit, est deputandus Vicarius perpetuus ex parte Ordinarij, sed amouibilis ex parte Superioris Regularis, vt disponit dictã *Constitutio Pij V.* in illis verbis, *Ad nutum tamen Superiorum suorum amouibiles*, qui Vicarius in ijs, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, subest immediate iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cuius Diœcesi est; exceptis, primo Monasterio Cluniacensi cum suis limitibus; secundo, locis, in quibus Generales, aut Capita Ordinum sedem habent; & tertio locis, in quibus Superiores Regulares iurisdictionem Episcopalem, & temporalem in Parochos, & Parochianos exercent, vt disponitur in *Concil. Trid. sess. 25. de Regul. c. 11.* vbi in his casibus exceptis, Vicarius nec est examinandus, vel confirmandus ab Ordinario.

15 Obserua octauo; quod vacante Vicaria perpetua, ad quam spectat nominatio Capitulo, Collegio, Beneficio, Dignitati, & similibus, iuxta dictam *Constitutionem Pij V.* interim pendente nominatione, & confirmatione, ac prouisione; si opus fuerit, idoneus Vicarius est constituendus, qui onera curæ sustineat; quæ *Constitutio* temporalis ad solum Episcopum spectat absque alia nominatione, qui potest eidem Vicario congruam fructuum portionem eius arbitrio assignare, non obstante, quod prouisio de Vicario perpetuo, debeat fieri præuia nominatione Capituli, Collegij, Beneficiati, Dignitatis, & similium, quia hæc deputatio ad tempus, per *Concil. Trid. sess. 24. de reform. in princ.* soli Episcopo committitur.

16 Obserua nono; quod prædictarum Vicariarum erectio, debet omnino fieri cum assignatione congruæ portionis, iuxta formam dictæ *Constitutionis Pij V.* vt Vicarius commode viuere possit, *cap. de Monachis, de præb. & Clement. 1. de iure patronat.* & vt animarum cura nullatenus negligatur, nec Beneficia ipsa debitis defraudentur obsequiis, *Clem. 1. de præbend.* quæ cõpetens portio est adeo desiderata per *Concil. Trid.* vt de ea in septem locis illius fit mentio. Primo in *cap. 2. sess. 6. de reform.* ibi, *Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ Delegati per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum assignationem prouidere debent, ne cura animarum negligatur.* Secundo in *cap. 5. sess. 7. de refor.* ibi, *Ipsi Ordinarij etiam per idoneorum Vicariorum deputationem, & congruæ portionis fructuum assignationem omnino prouideant, vt animarum cura nullatenus negligatur.* Tertio in *cap. 7. ead. sess. & rubr.* ibi, *Cum tertiæ partis fructuum, aut maiori, vel minori arbitrio ipsorum Ordinariorum portione etiam super certa re assignanda, ibidẽ deputando animarũ cura laudabiliter exerceatur.* Quarto in *cap. 4. sess. 21. de reformat. Illis autem Sacerdotibus, qui de nouo erunt Ecclesijs noniter erectis præficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumq; pertinentibus.* Quinto in *cap. 6. ead. sess. & rubr.* ibi, *Aut Vicarios pro tempore* de-

deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter prouidere possint. Sexto in *cap.18.sess.24.de refor.* ibi, *Idoneum in ea Vicarium cum congrua eius arbitrio fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore prouideatur.* Vltimo in *cap.16.sess.25.de reformat.* ibi, *Illa deinceps in simplex Beneficium etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione non conuertantur.*

17 In assignatione congruæ portionis Vicario perpetuo, debet Episcopus obseruare qualitates, & circunstantias loci, Beneficij, personarum, morum regionis, & alia, quæ obseruat *Rebuff. in tract. de congrua portion. quæst.8.* præsertim *num.61.* & aduertit *Rota dec.5.num.2.par.2.diuer. Barb. de iur. Eccles. lib.3.cap.6.num.42.* vbi refert quæ scrutari debeat in tali assignatione.

18 Facta prædicta assignatione congruæ portionis, Vicarius perpetuus non potest prætendere decimas, ita *Crescent. decis.2.* sub *tit. de decim.* alias *65.lib.2.* *Caputaqu. dec.353 num.3.part.2.& decis.339. num.3. & 4 par.3.* Quod intellige, quando decimæ non fuerunt assignatæ in congrua portione, quia tunc Vicarius debet esse contentus sola portione competenti, relictis decimis pro Rectore; quod si decimæ fuerunt assignatæ in sua portione, tunc Vicarius prædictus habet fundatam intentionem super decimis, vt in *princ. d.decis. Crescent.* & ex *dec.341.* alias *5. de offic.Vic. in antiq.*

19 Et an possit prætendere distributiones quotidianas, controuersum est inter DD. sed quicquid ante *Constitutionem Pij V.* fuerit, & præter eam disponendum sit, de quo vide apud *Campanil. in Diuer. iur. can. rubric.7. capit.6. numer.119.* dicendum est secundum dictam *Constitutionem*, distributiones, & alia incerta communiter percipi solita, esse necessario assignanda in dicta portione, ita vt Vicarij non possint incerta prædicta prætendere vltra portionem, sic *Gonzal. in regul.8. Cancell. in proem. §.7. num.185.* *Io.Gutt. cons.8.* & sequitur *Campanil cit. loc. num.120.* & verba *Constitutionis* sunt aperta, ibi, *Computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & alijs obuentionibus communiter percipi solitis.* Quæ verba intelliguntur de obuentionibus, & emolumentis, quæ sunt incerta respectu summæ, quæ in specie ignoratur, venit tamen certificanda, ex eo, quod in præteritum communiter, atque vt plurimum consueuit percipi.

20 Hinc dicendum est, Vicarijs prædictis vltra portionem competentem assignatã, deberi etiam eleemosynas Altarium, Funeralia, & similia iura Parochialia, vt aduertit *Franc.Leo Thes. for. Ecclesia.cap.16. num.6.* dicens, *Constitutionem Pij V.* non procedere in incertis, quæ Vicarius ex suo labore, & officio percipit, vt sunt prædicta, quam opinionem sequitur *Campanil. cit. loc. nu.120. ad fin.* asserens in praxi seruari, eamq; declarat deberi Vicario prædicto, prout dicit vidisse seruatum in casu per eum adducto, emolumenta solita dari pro sepulturis eleemosynaliter, pro campanis, sponsalitijs, & baptismis.

21 Vicarius perpetuus supradictus potest in iudicio comparere pro iuribus concernentibus suam Vicariam absque alio mãdato; & ratio est, quia habet verum titulũ, ita *Abb. in cap.G. perpetuus, col.2. vers. secundo casu, de fid. instrument.* vbi etiam *Felin. vers. ex quibus nascitur conclusio, n.4.* cui Vicario agenti in iudicio pro iuribus, vt supra, potest Rector Ecclesiæ assistere, & hoc ex præiudicio, quod posset oriri ex euentu litis, ita *Abb cit loc. col.2. vers. fateor tamen, & Felin. versic. declara tertio, num.7.* Fallit tamen regula, quando Vicarius perpetuus vellet agere non pro iuribus Vicariæ, sed pro alijs Ecclesiæ, quia id non potest sine mandato, ita *Felin. cit. cap.G. perpetuus num.6. vers declara secundo.* sicut nec potest agere Vicarius temporalis, nec in iudicio admittitur sine mandato, quia non habet titulum in Ecclesia, *Felin.* vbi supra, *vers. quam conclusionem declara primo.*

22 Ad titulum Vicariæ perpetuæ potest quis legitime promoueri, ita *DD. in dict. cap.G. perpetuus.* præsertim *Abb. in princip. Felin. num.1.* & appellatione Vicarij curati venit solum perpetuus, non autem temporalis, vt per *Felin. eod. loc.*

Plura de Vicario perpetuo Parochiarũ vnitarum, vide apud *Abb.* in hoc *cap. extirpanda, §. qui vero, & cap. de Monachis, de præb. DD. in cap. super eo, eod. tit. de praben. in 6. & in cap. vnic. de Capell. Monach. eod. lib.6. & in Clem.1. de offic. Vic. Rebuff. in prax. tit. de Vic. perpet. & in repet.* huius *§. qui vero, & in tract. de congr. port. Hoieda de incompatibil. benefic. cap.15. Io.Gutier. cons.8. Flores de Mena q.10. Azor. Inst. mor. 2.par. lib.3.cap.6. & lib.6.cap.29. Gonzal. in 8. regul. Cancellar. in proem §.7. Io.Valenz. cons.54. Franc.Leo in Thes. for. Eccl. cap.31. Galet. in Margar. verb. Vicarius, §.8. Garz. de benefic. par.9.cap.2. a nu.185. Campanil. in diuer. iur. can. rubr.7.c.6. a n.113.* & alios, *Barb. de iur. Eccl. l.b.3.c.6.* vbi *n.6. & seqq.* refert casus, in quibus Episcopus non potest deputare Vicarium perpetuum, & in *Sum. Apost. dec. collect.719.*

SVMMARIVM.

1 *Victus victori condemnatur in expensis ex sola succumbentia, quæ probat temeritatem, atque calumniam litigantis.*

2 *Victus condemnatur in expensis, etiam si iurauerit de calumnia.*

3 *Iudex si omiserit condemnare in expensis victum in sententia, potest supplere per totum diem sententiæ.*

4 *Victum, an teneatur Iudex condemnare in expensis non petitis.*

5 *Victor si omiserit petere expensas in prima sententia, an possit illas petere in secunda.*

6 *Victor quando appellet ab omissione condemnationis expensarum.*

7 *Victus potest condemnari in expensis primæ, & secundæ instantiæ. Et si Iudex condemnauerit generaliter in expensis, intelligitur vtriusque instantiæ.*

8 *Victus condemnatus in expensis generaliter, intelligitur condemnatus ad expensas ipsius sententiæ.*

9 *Victum victori in expensis si dicat Iudex, & non aliud, quomodo intelligatur.*

10 *Victus victori condemnatur in expensis, etiam in Decreto interlocutorio. Et quid si possit in hoc casu suppleri condemnatio omissa.*

11 *Victus condemnatur in expensis etiam coram Arbitro.*

12 *Victus, an condemnetur in expensis in secunda instãtia, si in prima obtinuit pro se. Et an condemnatus in secunda instantia generaliter, intelligatur de prima etiam, num. 13. Et quid quando sententia in secunda instantia fuit partim confirmata, & partim reuocata, num. 14.*

15 *Victus in quibus casibus ante diffinitiuam condemnetur in expensis. Et pro eis quomodo fiat executio, num. 16. Et an requiratur libellus, uel litis contestatio ad condemnationem expensarum, num. 17.*

18 *Victus non condemnatur in expensis, quando habuit iustam caussam litigandi. Et quando hoc dicatur, vide a num. 19. vsq; ad 28. Vbi quid quando hoc disponit Statutum.*

29 *Victus Actor non ita facile excusatur ab expensis, sicut & Reus. Quid in mutatione Iudicij, vel in Rota, n. 30.*

31 *Victus litigans factum alienum quando condemnetur in expensis.*

32 *Victa Vniuersitas, uel Procurator quomodo condemnentur in expensis.*

33 *Victi plures condemnati ad expensas, an teneantur in solidum, uel pro rata.*

34 *Victus condemnatur in expensis in mutatione iudicij. Et quid coram Delegato.*

35 *Victus non condemnatur in expensis ad fauorem contumacis.*

36 *Iudex, qui omisit condemnare victum in expensis, ad quid teneatur. Et an possit recuperare a uicto.*

37 *Victus, si persona est spectatæ uitæ, non condemnatur in expensis. Nec si succũbat in Interlocutoria articulo Iuris, num. 38. Vel quando reuocatur possessio ex rationabili causa, nu. 39. Et quid si quis litiget, ut sibi pareat actionem de euictione, n. 40.*

41 *Iudex absoluendo uictum ab expensis, an teneatur exprimere caussam.*

42 *Victus in Interlocutoria, an recuperet expensas, si obtinuit in Diffinitiua. Et an uictus non condemnatus, censeatur absolutus, n. 43.*

44 *Victus absolutus ab expensis, potest cõdemnari ad damna, & interesse.*

45 *Victus quas expensas teneatur soluere. Et quæ expensæ ueniant in condemnatione, nu. 46. & 47. Vbi quid de expensis Aduocatorum, & Procuratorum. Et quid de expensis testium, & Iudicis, num. 48. Quid de sumptibus cibarij, num. 49. Quid pro reassumendis Instrumentis, num. 50. Et pro expensis quis teneatur, num. 51.*

ARGVMENTVM.

De expensis victori debitis. Expensæ in quibus casibus, & caussis debeantur a victo victori. Quomodo, & quando In-

Iudex possit condemnare victum ad expensas. Et quid si omiserit condemnare. Et quid si expensæ non fuerint petitæ. Et an possint peti in secunda instantia. An detur appellatio ab omissione condemnationis expensarum. In quo Decreto cadat condemnatio expensarum. Coram quo Iudice, in qua instantia, & quo tempore. In quibus casibus victus victori in expensis non condemnetur. Et condemnatione facta, quæ expensæ veniant.

ANNOTATIO XXI.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. Calumniam, de Pœn.

1 PRæcipit hic *text.* victum victori in expensis esse condemnandum, de quibus etiam in *c. olim il 2. de priuil. cap. finem litibus, de dol. & contum. & in l. properandum, §. sin autem alterutra,* C. *de iudic. & in l. eum, quem temere, ff. eod. tit. de iud. & in l. non ignorat,* C. *de fruct. & lit. expens. & in l. seueriter* C. *de excus. tut.* & alibi, disponit Rit. *M.C.V.* 297. & 298. *Pragm. temeritatem, tit de expens.* tractant *Carauit. ad d.* Rit. *Alber. Oliu. & Campanil. ad* Rit. *Cur. Archiepisc. Neap* 4. *Gabr. com. opin. lib. 2. tit. de expens. Ricc. in collect.* 116, *Tap. in tract. Ius Regni, tit. de expens. lib.* 3. & hoc inductum est in odium calumniose litigantium, & temere quæ calumnia, & temeritas præsumitur in litigatore statim ac succumbit; & proinde stante sola succumbentia potest condemnari in expensis, nisi ex aliquibus inditijs appareat eum probabiliter litigasse, iuxta dicta per *Abb. in eod. text. num.* 2.

2 Ampliatur primo proposita regula; quod victus victori in expensis condemnetur, vt procedat etiam si ab initio litis, iuramentum de calumnia victus præstiterit, DD. communiter in *d. §. sin autem, Bart. in l.* 1. *§.* 1. *ff. ad Turpill. Abb.* & alij in *d. cap. finem litibus, num.* 21. & in hoc *cap. calumniam, Sal. in l. qui crimen,* C. *qui accus. non poss. in fin.* qui testatur de communi, *Couar.* qui alios adducit, & asserit sic practicari *pract. quæst. cap.* 27 *num.* 1. *vers. secunda eadem.*

An hæc regula; vt victus victori sit in expensis condemnandus, procedat in criminalibus contra instigatorem, & partem querelantem, vel contra Fiscum, dicam alibi, quia *text.* noster loquitur tantum de pecuniarijs causis, interim vide *Clar. & Baiar. in prax. §. fin. quæst.* 62. *n.* 4. *Farinac. tit. de accus. quæst.* 16 *volum.* 1. vbi latissime quando, & quibus pœnis calumniator puniatur, vide etiam *Addent. ad Bertaz. consil.* 212. *volum* 1.

3 Ampliatur secundo regula; vt si Iudex omiserit condemnare victum in expensis, victor per totam diem, qua lata est sententia, poterit petere, quod Iudex suppleat condemnationem expensarum, & Iudex supplere tenebitur, quia per totam illam diem durat eius officium quantum ad expensas, *l. Paulus la* 1. *ff. de re iud.* Rip. *in l. dies §. hoc iudicium, ff. de damn. infect. num.* 48. quod intelligit *Carauit. super* Rit. 297. *n.* 6. si partes sunt præsentes, quia si recesserint, additio non valet parte non citata.

4 Quæstio est in hac materia inter DD. an Iudex possit victum condemnare in expẽsis non petitis. In qua quæstione *Bart. in d. l. dies, §. hoc autem, nu.* 9. tenet, quod cum hæc condemnatio emergat post litis contestationem, quo tempore Iudex etiam nõ petitus potest suum officium impartiri, per *l. ædiles §. ita sciendum, de ædel. edict.* potest, sed non tenetur cõdemnare victum in expensis non petitis, hanc opinionem sequitur *Abb.* post *glos. in cap. fin.* ibi, *Dummodo petitum fuerit, de rescriptis. & Felin. in cap. significauerunt, de except.* Contrariam sententiam defendit *Salic. in d. l. properandum, §. fin autem,* nempe posse, & teneri Iudicẽ condemnare victum in expensis non petitis, tam factis ante, quam post litis contestationem, & post relatas alias opiniones, testatur se expauescere inter tot diuersitates, *Ripa in d. l. dies, §. hoc iudicium, num.* 81. & 82. dicit, quod opinio *Bart.* secundum suam rationem videtur procedere tantum in expensis factis post litis contestationem, sed ipse generaliter tenet posse Iudicem condemnare victum in expensis non petitis factis, siue post, siue ante litis contestationem; & licet non faciat mentionem, an teneatur, tamen ex DD. quos adducit pro sua sentẽtia, videtur sentire minime teneri, voluit etiam *Bald. in l. sancimus,* C. *de iudic. Imol. in l. Paulus* 1. *de re iudic. Abb. in cap. finem litibus, cit. num.* 34. *Imol. in cap. sæpe, de appell. & Alber. in d. l. sancimus,* & hæc vltima opinio videtur receptior inter Scribentes.

5 Altera est quæstio in hac materia; an possit victor expensas, quas omisit in prima instantia, petere in secunda. Pro cuius responsione præmittendum est, quod victor non potest appellare ab omissione condem-

demnationis expensarum non petitarum, vt dicemus infra, quia a Iudice non impartiente suum officium non petitum non appellatur, vt tenet *Abb. in cap. significauerũt, de exceptionib. col. 2.* quem ibidem sequitur *Felin.* & licet contrarium videatur sentire *Rota in nouis decis. 353. Anton. de Butr. in d. cap. significauerunt*, & *Abb.* sibi contrarius in cit. *cap. finem litibus, col. penult.* & alij moti, quia etiam ab omissis potest appellari, secundum *glos. in cap. legitima, de appellat. in 6.* tamen hæc contraria procedunt, quando Iudex tenetur officium impartiri, vt per *Rip. cit. loc.* Si ergo victor non potest appellare ab omissione expensarum, in hoc casu non procedit quæstio. Si vero appellauit victus a sententia, a parte, & partibus quatenus contra se tantum, & tunc, quia in facientibus pro victore appellatio non deuoluitur, per *text. in cap. si duobus, de appellat.* & per *Abb. in cit. cap. significauerunt*, nec etiam potest petere expensas, non petitas in prima instantia. Si vero victus simpliciter appellauerit, potest victor appellatus petere expensas primę instantiæ, secundum *Rot. cit. decis. 353.* quia appellatus potest vti appellatione aduersarij tamquam communi per *cap. an posse, de rescrip.* & ita distinguit *Rip. cit. loc. num. 92. & 93.* respondens contrarijs.

6 Diximus, victorem non posse appellare, ab eo, quod victus non fuit condemnatus in expensis, cum *Abb. Fel. & Rot. cit. loc. & decis. 47. de appellat. in nouis*, quod procedit quando Iudex nullam mentionem fecit de expensis; nam si expresse victum ab illis absoluitur, tunc ab hac absolutione potest victor appellare, & si non appellet ipse, non potest in hoc iuuari appellatione victi facta a sententia; sed si condemnatio expensarum fuit omissa, appellatio victi rescindit totum pronunciatum, & sic potest victor iuuari appellatione victi in omissione expensarum, ita distinguit *Imol. in d. cap. significauerunt, de except.* quem ibidem sequitur *Felin. num. 2.* contra *Abb.* nisi victus appellaret solum a partibus contra se facientibus, tunc victor pro expensis tenetur appellare, alias non iuuatur appellatione victi, vt diximus supra cum *Abb. & Felin.* Item declaratur; quod victus non possit appellare ab omissione condemnationis expensarum, si expensæ non fuerunt petitæ; nam si fuerunt petitæ, & Iudex omisit condemnare, datur appellatio, sicut etiam posset victor appellare, si expensæ deberentur per statutum, quod vt quid operetur, orietur ex eo actio, ita *Bart. in l. 3. §. 1. de leg. 3.* tenet *Felin. cit. loc. num. 3. in fin. & 4.*

7 Amplia tertio regulam; vt victus possit non solum in prima, sed etiam in secunda instantia condemnari ad expensas non solum factas in causa appellationis, sed etiam in prima instantia, vt probat *text. in l. fin. C. quando prouocar. non est necess. l. tutor, in princ. ff. de vsur. & l. fin. ff. de re iud.* & ratio est, quia Iudex appellationis efficitur Iudex totius causæ, tam facti principalis, quã etiam expensarum factarum in prima instantia, vt probatur ex *cap. Raynaldus, & Raynutius, de testam.* quod si Iudex appellationis dixerit, *victum victori in expensis condemnantes*, condemnatio se extendit, & intelligitur de expensis primæ, & secũdæ instantiæ, nisi aliud appareat, vt tenet *Felin. in cit. cap. significauerunt, nu. 7. vers. demum, & Hyppol. in l. patre, num. 74. vers. item scias, ff. de quæst.* sequitur *Carauit.* super *Rit. M. Cur. Vic. Rit. 297. num. 16.*

8 Amplia quarto; vt sententia, quæ condemnat victum victori in expensis comprehendat, & extendatur etiam ad expensas, quæ fiunt in ipsa sententia, & pro habẽda illa in formâ probante, secundum opinionem *Afflict. in Constit. Pro scripturis, in fin.* quem sequitur *Baiard. ad Clar. in §. fin. quæst. 62. n. 14.*

9 Controuertitur etiam in hac materia inter DD. si Iudex dicat in sententia, *victũ victori in expensis*, non addendo, *condemnamus*, debeat ne suppleri condemnatio, an absolutio? in quo casu *Bart. in l. preces, C. de sent.* dicit, si sententia in facto principali continet absolutionem, non potest suppleri quoad expensas condemnatio; si vero in facto principali continet condemnationem, suppletur etiam quoad expensas verbum, *Condemnamus*, & in *l. 1. §. fin autem ff. de hæred. instit.* videtur tenere indistincte, quod subintelligatur verbum, *Condemnamus*, etiam si in facto principali sententia absoluat; quando tamen Iudex dixit, *Titium absoluo, & victum victori in expensis, taxatione nobis reseruata*, in quo casu non potest suppleri verbum, *Absoluo*, quia in absolutione ab expensis, taxatio nõ requiritur, & quod *Bart.* in hoc sibi non contradicat, defendit *Alex. in apostill. ad d. §. fin autẽ*, & melius *Ias. in §. curare, nu. 55. instit. de act.* ex his dictis *Bart.* DD. altercantur, & altercanter semper ad ipsum *Bart.* redeunt: posset tamẽ generaliter dici, suppleri in hoc casu verbum, *Condemnantes*, dum Iudex dixit, *Victum victori in expensis*, cum verbum, *Absoluentes*, non bene possit suppleri: nam sequeretur dicere, victum victori in expensis absoluẽtes, quod dici non solet, secus si diceret victum in expen-

expensis, ita loquitur *Carauit. ad dictum Rit. 297. num. 19.* licet ab opinione *Bart.* non recedat.

10 Amplia quinto regulam; vt victus victori in expensis condemnari possit etiam in Decreto interlocutorio, & in quocumque emergenti ante Diffinitiuam, per *text. in l. significauerunt, de testib.* DD. communiter in *l. properãdum, §. fin autem, C. de iud. Bar. & Bald. in l. sancimus, C. eod. tit. de iudic.* & si Iudex omiserit expensarum condemnationẽ in ipso Decreto interlocutorio, potest illam supplere in quacumq; parte iudicij, secundum dicta per *Specul. in tit. de expen. §. si autem, num. 11. vers. his igitur,* sequitur *Bald. in d. l. sancimus. num. 4. & in d. l. properandum, §. fin autem, in fin.* Idq; procedit, etiam si victus in interlocutoria iustam habeat caussam litigandi in negotio principali, quia inspicitur tantum, si iustam habuit causam litigandi in incidenti, cum de eius expensis tractatur, docet *Innoc. in cap. finem litibus num. 2. vers. & nota, de dol. & contumac. Specul. cit. tit. de expens. §. nunc de expensis, num. 9. vers. hoc etiam fatis.* Alia in hoc casu vide late apud *Carau. cit. loc. rit. 298. num. 3. Couar. pract. quæst. cap. 27. num. 2. vers. quinto hac condemnatio.*

11 Amplia sexto; vt victus victori sit condemnandus in expensis, procedat etiam coram Iudice arbitro, nam & is condemnat victum victori in expensis, ita *Hostien. in sum. tit. de arbitr. §. qualiter ad effectum, vers. sed nunquid,* post *Specul. eod. tit. de arb. §. vlt. vers. sed cum. Iason. in d. l. properandum. §. fin autem, C. de iudic.* argumento *l. 1. ff. de arbitr. Couar. pract. quæst. cap. 27. num. 1. vers. tertio hac ipsa regula, Lancell. de attent. 2. par. c. 15. n. 48.*

12 Amplia septimo; vt victus debeat in expensis condemnari in secunda instantia, etiam si habeat pro se sententiam primæ instantiæ, & debet condemnari ad expensas primæ, & secundæ instantiæ, secundum opinionem *Cappell. Tholos. dec. 22.* secundũ vero opinionem *Rot. dec. 10. de dol. & cont. in nouis,* alias 251. si appellatus ex eisdem actis antiquis succumbat, debet ad expẽsas condemnari primæ, & secundæ instantiæ: quia iam constat de instantia primæ sententiæ, quæ ipsum non excusat propter iuris ignorantiam, quæ neminem excusat; si vero appellatus ex nouiter deductis per appellantem succumbit, tunc ad expensas condemnari non potest, quia in alieno facto errauit, & habuit pro se primam sentẽtiam. *Verall. dec. 292.* & refert *Ricc. collect. dec. par. 4. collect. 864.* si vero nouiter deducta concernant factum proprium ipsius, qui primo vicit, de quo poterat verisimiliter constare in prima instantia, adhuc condemnatur in expensis, vt probat *Carauit. super rit. 297. n. 21.*

13 Amplia octauo; si Iudex primæ instantiæ omisit victum condemnare in expensis, nõ tamen illum absoluit, interposita appellatione per ipsum victum, Iudex appellationis confirmauit sententiam primæ instantiæ, addens vlterius, *victum in expensis in huiusmodi causa factis condemnamus,* tunc victus intelligitur condemnatus ad expensas tam in prima, quam in secunda instantia factas, iuxta opinionem *Felin. in cap. significauerunt, col. 7. num. 7. de except.* quam sequitur *Put. dec. 240. lib. 2.*

14 Amplia nono; victum esse condemnandum ad expensas, etiam si in caussa appellationis, sententia, a qua appellauit in vno capite, fuit reformata, ac pronunciatum, *Bene appellatum,* & in alio capite fuit confirmata, & pronunciatũ, *Male appellatum,* nisi fuissent factæ aliquæ expensæ separatæ respectu illius capitis, in quo bene appellauerat, quia ab illis esset absoluendus, vt docet *Put. dec. 400. lib. 1.*

15 Amplia decimo; licet regulariter expẽsæ ratione victoriæ debeantur in fine litis, & post sententiam diffinitiuam, fallit tamẽ id in multis casibus, in quibus etiam ante sententiam diffinitiuam expensæ sunt soluendæ. Et primo in expensis, quæ debentur ratione contumaciæ, de quibus in *l. sancimus, C. de iudic.* & nos dicemus alibi. Secũdo; in casu, quo quis per falsas literas, & commissionem grauat aduersarium, vt habetur expresse in *cap. cæterum, in fin. de rescript.* Tertio; cum quis exceptionem opponit ad repellendum aliquem a beneficio, si eam non probauerit, condemnatur in expensis, etiam ante sententiam diffinitiuam, vt in *cap. accedens, de accusat.* Quarto condemnantur ad expensas ante sentẽtiam abutentes Rescripto Apostolico in sex casibus positis in *cap. fin. de rescript.* Quinto; cum quis reuocat Procuratorem constitutum ad totam causam, in contemptum Iudicis, & dispendium partis, de quo in *cap. auditis, de procur.* Sexto cum quis constituit Procuratorem minus legitimũ, vt si reus esset, constituit Procuratorem ad agendum tantum, vt in *cap. constitut. de procur.* Septimo; si quis appellauit a quarta productione testium ei denegata, & deinde in causa appellationis illi concessa, si nõ probauit, est condemnandus in expensis, ante Diffinitiuam, vt in *cap. significauerunt, de testib.* Octauo; cum quis exceptionem opponens, illam non probauerit, sed tantum

tum

tum opposuerit ad differendum processum est condemnandus in expensis, iuxta dispositionem *cap. finem litibus, de dolo, & contum.* prout generaliter diximus in omni incidenti, in quo quis allegans, succumbit, potest condemnari in expensis etiam ante diffinitiuam. Reliqua exempla, vide apud *Specul. tit de expens. §. si ante, num.* 4. *vers. sed nunquid alias.*

16 Amplia vndecimo; quod in casibus prædictis, & alijs, in quibus præstantur expensæ ante diffinitiuam sententiam, fit executio pro eis, sicut fit pro sententijs, quæ trãsitum fecerunt in iudicatum, & statim solui debent, alioquin bona illius, qui tenetur ad expensas, possunt pro eis capi, & vendi, prout dicit *Rebuff. in tract. de expens. ar.* 5. *glos. vnic. num.* 31. dummodo fuerint taxatæ, & etiam si ab ipsa taxatione fuerit appellatum, quia cum sit appellatio ab interlocutoria, non impedit executionem, per *text. in cap. non solum, de appellat. in* 6. & *Bar. in l. eius, qui, col.* 2. *ff. de appel. recip.* Nec posset in contrarium adduci, dari appellationem ab excessiua taxatione, quia procedit quando taxatio expensarum fit post diffinitiuam, vt bene aduertit *Carauit.* super *rit.* 298. *num.* 23. Et hæc ampliatio procedit de iure communi, etiam præter dispositionem dicti *Ritus.*

17 Amplia duodecimo; ad condemnationẽ expensarum non requiri libellum, nec litis contestationem, maxime in expensis, quæ factæ sunt post litem contestatam, quæ certum est inter DD posse peti officio Iudicis; de factis vero ante litis contestationem est quæstio inter DD. an petãtur officio Iudicis, vel iure actionis, de quibus vide apud *Carauit. cit. loc. rit.* 297. *num.* 10. & *seqq.*

18 Proposita regula, quod victus in expensis condemnetur, limitatur multis modis. Primo communiter DD. dicunt non esse condemnandum in expensis victum, quando iustam habuit causam litigandi, iuxta *l. qui solidum, §. etiam, de legat.* 2. *§. oportet, in auth. de iudic. Bart. in d. l. qui solidum, Alex. cons.* 135. *num.* 14. *volum.* 6. *glos.* communiter recepta in *cap. finem litibus, de dol. & contumac. & in cap. sacro, de sent. excom. Abb. in hoc cap. calumniam, & in d. c. finem litibus.* Quando dici poterit litigantem habuisse iustam causam litigandi, ponit *Lanfranc. in cap. quoniam contra, vers. expensæ, num.* 5. & *seqq. de probat.* vbi late tractat materiam, & ponit quinque casus, & latius *Rebuff. tract. de expens. in princ. nu.* 30. *vers. iustam causam, volum.* 3. sed melius dicendum est cum *Ruin. cons.* 1. *num.* 24. *lib.* 3. *Afflict. cap.* 1. *num.* 21. *vers. item habet arbitrium cognoscendi, ex quib. caus. feud. amit. Bald. in l.* 1. *C. de aduoc. diuers. iud. Ias. in l. properandum, §. sin autem alterutra, num.* 8. vbi etiam *Alex. num.* 17. *C. de iudic.* & cum alijs, quando quis dicatur habere iustam causam litigandi, frequentius remittitur Iudicis arbitrio.

19 Habentur tamen nonnulla exempla apud DD. de huiusmodi iusta caussa litigandi, quæ litigantem excusat ab expensis. Et primo communiter excusat victum ab expensis ex iusta caussa, cum pro victo adest opinio Doctoris, ita *Bald. Ancharan. Cardin. & Abb.* quos refert, & sequitur *Ias. in cit. l. properandum, §. sin autem alterutra, numer.* 8. quando is Doctor vir eruditus fuerit, secundum *Fulgos. in l. iuris ignorantia, C. qui admit. & Felin. in cap. super his, antè fin. de accusat.* & dũmodo hæc opinio singularis non habeat contradictorem, & sit ratione fundata, nec sit contra communem, quia tunc non excusaret, nisi haberet aliorum sequelam, *Ruin. cons.* 162. *num.* 20. *lib.* 3.

20 Secundo; iustam causam litigandi excusantem victum ab expensis, dicunt DD. quando succumbens ante iudicium cæptũ habet consilia saltem duorum DD. viuentium, iuxta opinionem *Bald. in d. l. iuris ignorantia, C. qui admit. Ias. in cit. § fin autem, vers. secunda conclusio,* vbi etiam *Alex. num.* 13. *Paris. cons.* 7. *in fin. lib.* 3. dummodo succumbens prædictus non fuisset Doctor, quem ignorantia suæ professionis non excusaret, ita *Bart. in l. bonorum, ff. de bon. poss. Ias. loc. cit. Gratian. discept. forens. cap.* 235. *nu.* 44. dicit excusare consilium vnius Doctoris notabilis, scientia, & integritate vitæ.

21 Tertio; iustam causam litigandi præbet varietas opinionum, nec vere reperitur, quæ opinio communior sit, ita *Ias. cit. loc. vers. tertia conclusio, Angel. d. § fin autem alterutra, Bald. Specul.* & alij apud *Ias. Tiraquell. de pœn. legum, causa* 11. *num.* 6. *in fin.* & ad hoc faciunt dicta *Innoc. in cap. ne imitaris, de constit.* nempe Iudicem in varietate opinionum posse ad libitum sequi, quam velit opinionem, etiam propriam, sequitur *Ancharan. cons.* 221. *Dec. cons.* 176. *num.* 6. *Boer. quæst.* 155. *num.* 27. *Crauett. cons.* 135. *num.* 40.

22 Quarto; iustam causam dicitur habere succumbens, quando semiplene probauit, tenet *Ias. d. §. sin autem alterutra, num.* 8. *vers. quarta conclusio,* quia non dicitur quis temere, aut calumniose litigasse, dum intentionem suam semiplene probauit, ita *Ancharan. cons.* 248. *col. penult. Mars. l. patre,*

tre, vel marito, num. 36. *de quaſt. Soc. tract. fallent. reg.* 139. *fallent.* 2 qui declarat non procedere in caſibus illis, in quibus iuramentum in ſupplementum probationum deferri non potuiſſet, quoniam animaduertere debebat, illam ſemiplenam probationẽ ſibi minime poſſe prodeſſe, quod videtur ſentire *Alex. in cit. §. ſin autem, num.* 17. dum docuit, ſemiplenam probationem non excuſare, quando pro non probatione habetur.

23 Quinto; iuſta eſt cauſa, quando ſuccũbens ſuam intẽtionem probauit teſtibus, qui deinde repulſati fuerunt quoad perſonas, vt quia falſarij, vel excommunicati conuicti fuerunt, ita *Iaſ. d. §. ſin autem alterutra, num.* 8. *verſ. quinta concluſio,* & voluit etiam *Bald. in auth. generaliter, num.* 9. *verſ. tertio propter, C. de Epiſcop. & Cler. & in l.* 1. *num.* 8. *C. de aduoc. diuerſ. iud. Alex. in cit. §. ſin autem alterutra num.* 15. qui declarant non procedere, quando is, qui ſuccubuit, aliqua ſuſpicione laborat, vt quia ſcienter horum teſtimonio vſus fuiſſet.

24 Sexto; cauſa iuſta litigandi dicitur excuſans victum, ſi teſtes extra iudicium iactabant rem ita eſſe, & dicebant ſe in illius fauorem teſtimonium dicturos; deinde producti in iudicio contrarium atteſtati ſunt, ita *Bald. in l. non ignorat, nu.* 4. *C. de fruct. & lit. expenſ. Iaſ. in d. §. ſin autem alterutra, num.* 8. *verſ. ſexta concluſio,* vbi etiam *Alex. n.* 18.

25 Septimo; dicitur litigaſſe cum iuſta cauſſa, quando is, qui ſuccubuit, probat ſe audiuiſſe a pluribus fide dignis, quod fouebat iuſtam cauſam, ita *Bart. in l.* 1. *nu.* 6. *ff. ad S.C. Turpill.* quia dictum viri probi, iuſtam, immo iuſtisſimam credulitatem inducit, *gloſ.* notabilis in *l. Titio fundus, de cond. & demonſt.*

26 Octauo; iuſta cauſſa litigandi, quæ ab expenſis excuſat, eſt, cum quis litigat ob ſeruandum pudorem ſuum, vt docet *Bart. in l. qua omnia, §.* 1. 3. *notab. de procur. Iaſ. in d. §. ſin autem num.* 9. *verſ. octaua concluſio,* & pro ſeruando pudore multa permittuntur, alias prohibita, vt ſi quis fugere non potuit ſaluo pudore, non tenetur de homicidio, ſi occidit alterum ſe defendendo, ita *Dec. in l. vt vim num.* 15. *de iuſt. & iur. Boer. quaſt.* 168. *Tiraquell. de pœn legum causa* 1. *n.* 8. *& ſeq.*

27 Nono; habuit iuſtam cauſam litigandi ſuper toto, is qui ſuccubuit, quando eius creditor ab eo in iudicio petijt plus debito, ita *Bart. in l. qui ſolidum, in princ. de legat.* 2. *Iaſ. in cit. §. ſin autem alterutra, num.* 9. *in fin. Dec. in l. non poteſt videri, n.* 3. & ibi *Cagnol. num.* 9. *de regul. iur. Couar. lib.* 1. *var. reſol. cap.* 2. *num.* 5. *ver. ad ſextum, Gratian. diſcept. foren. cap.* 33. *num.* 8. qui in hoc caſu dicit, quod nec expenſæ conuẽtionales debentur.

28 Decimo; habet quis iuſtam cauſam litigandi, & victus excuſatur ab expenſis, ſi litigat iuſſu Superioris, ita *Abb. in cap. finem litibus, de dol. & contum. num.* 22. poſt *Ioan. Andr. & Hoſtienſ.* docet *Soc. tract. fallent. regul.* 139. *fallent.* 1. Hæ enim dicuntur iuſtæ cauſſæ litigandi, excuſantes victum ab expenſis, ac pœna temere litigantium per Statutum impoſita. Vnde etiam in hoc Regno, in quo extat *Conſtitutio* incip. *Diuorum,* mandans victum victori in expenſis eſſe condemnandum, excuſatur in ſupradictis caſibus, ac ex alijs iuſtis cauſis litigandi, vt probat *Carauit.* ſuper *rit.* 298. *num.* 13. contra *Afflict. in ſummar. d. Conſtit. &* 1. *notab. num.* 4. & *Gratian. diſcept. foren. cap.* 33. *num.* 1. 2. & 4. diſtinguentem, quod ſi verba Statuti dirigantur in victum, non obſtante iuſta cauſſa litigandi, tenetur ad expenſas, quaſi Statutũ inducat quandam obligationem ipſius victi, ſecus ſi verba Statuti dirigantur in Iudicem, qui *cap.* 725. *num.* 38. tenet indiſtincte, & etiam ſi Statutum diceret, quod victus ſemper deberet in expenſis condemnari, adhuc iuſtam cauſſam excuſare ſecundum veriorem opinionem

29 Nota in hac materia notabilem *deciſ. Gram.* 83. *per tot.* vbi habetur, quod ea, quæ diximus de iuſta cauſſa excuſante victum ab expenſis, de plano procedunt in reo, non autem in actore: quia non ita ſimpliciter ex iuſta cauſſa excuſatur ab expẽſis, quia cum ſit in eius poteſtate venire ad iudicium, debet venire inſtructus, & prouiſus, alias ſibi imputandum eſt, & proinde, tanquam ſuccumbens in facto proprio, in quo error prætendi non poteſt, debet condemnari in expenſis, ſiue ſimus in cauſa principali, ſiue appellationis per doctrinam *Bald. in l. eai, §. cautionem,* 2. *col. de appellat. & Paul. de Caſtr. in l. deſtitiſſe, ff. de iudic.* & quia non inueſtigauit omnia, quæ debuit antequam perueniret ad iudicium, ita etiam *Dec. in cap. interpoſita, §. ille denique,* 1. *col. de appellat.*

30 Signa etiam aliam *deciſ. Put.* 373. *lib* 3. vbi articulus dubius in iure, vel in facto dicitur præbere iuſtam cauſam litigandi, & excuſari ab expenſis victum, etiam in mutatione iudicij, & quod iuſta cauſa litigandi non excuſat ab expenſis, in *Rota Caputaq. dec.* 340. *nu.* 4. *lib.* 1. *Caſſad. dec.* 13. *num.* 2. *de reſcript.* Quæ adeo vera ſunt, vt etiam

etiam si adesset promissio, atq; conuentio de reficiendis expensis in casu succumbētiæ in iudicio facta, adhuc iusta causa litigandi excusat ab expensis, ex quo talis promissio regulatur secundum subiectam materiam, ita *Bald. in l. eas. §. cautione, C. de appellat.* tuetur *Gratian.* supra cit. *loc. nu.* 8. quamuis promissio, aut conuentio esset facta in contractu extraiudiciali, nec interueniret culpa agentis, vt quia esset petitum plus debito, ipseq; *Grat.* teneat contrarium, nempe deberi expensas, non obstante iusta caussa litigandi.

31 Quando litigatur factum alienum, in quo verisimiliter præsumitur ignorantia, dicitur quis habere iustam causam litigādi vsq; ad aperturam testium, vel ad productionem alicuius instrumenti, ex quibus cognoscet partem habere iustam causam, quod per prius probabiliter ignorauit, ideo condemnabitur in expensis factis ab illa die in antea, non in factis retro, si cognoscens suam malam causam desistat a lite, quia tunc excusatur ab expensis, & calumnia, ita *Bart. in l. si quis inficiatus, num. 2. ff. depositi*, quod si testes, vel instrumenta attestarent de facto proprio ipsius victi, de quo verisimiliter habebat scientiam, tunc adhuc victus debet condemnari in expensis, vt docet *Alex. in add. ad d. loc. Bart. lit. C.*

32 Vniuersitas victa, licet possit condemnari ad expensas litis, habet tamē regressum contra administratorem, sicut pupillus contra tutorem, vt in *l. qui solidum, §. etiam, de legat.* 2. immo principaliter possunt condemnari administrator, & tutor in electione Iudicis; in casu tamen, quo esset condemnata Vniuersitas, vel pupillus, & contra eos esset facienda executio, liberarentur cedendo actionem, *l. fin. ff. de administ. tutor.* ita tenet *Bart. in cit. §. etiā, num.* 3. vbi *num.* 4. dicit Procuratorem calumniose litigantem, condemnari ad expensas, non dominum principalem, nisi calumnia sequeretur ex omissione principalis, non Procuratoris, etsi regulariter Procurator non condemnetur in expensis, *l. procurator, de procur. Seraph. dec.* 1226. *in fin.*

33 Limita secundo regulā; vt victus victori in expensis condemnetur, quando plures essent victi collitigantes, qui condemnati ad expensas, vnusquisq; tenetur tantum pro parte sua, cum Sententia simpliciter condemnans plures, ita debeat intelligi, & declarari, *Afflict. dec.* 215. & sic seruandum esse testatur *Caputaqu. dec. 343. p. 1. Caualc. dec. 15. num.* 31. & est *text. in l. 1. C. si pluribus vna Sententia*, vbi quamuis sint plures debitores insolidū obligati, si vnusquisque simpliciter condemnetur, pro sua rata tenetur; licet enim obligatio originalis sit insolidum, tamen non est talis illa, quæ oritur ex Sententia; nam quilibet videtur esse condemnatus pro parte; Sententia enim censetur esse secundum dispositionē iuris, ita vt omissum, seu non expressum censeatur pro omisso, & sequitur *Guid. Pap. singul.* 681. *Ann. cons. 10. num. 2. & cons.* 118. *num.* 1. quibus adde *text. in l. Paulus, ff. de re iud.* vbi *glos. in verb. virili*, intelligit non solum censeri condemnatos pro parte, quando erat diuisa obligatio originalis, & primæua, sed etiam quando eadē obligatio esset insolidum, quia semper in vtroque casu condemnatio intelligitur in viriles, prout ita communiter seruari docet *Tiber. Decian.* inter *cons. Menoch.* 123. *num. 10. lib.* 2. dummodo tamen Iudex nō habuerit respectum ad libellum, in quo fuerit instatum omnes condemnari, & per Iudicem relaxetur petita executio, perinde est, ac si omnes insolidum condemnasset, *Bart. in l. 1.* post *med.* & ibi *Bald. nu. 3. in fin. C. si plures vna Sententia*, & sequitur *Rota in vna Bononien. pecuniaria*, 28. *Iunij* 1602. *coram D. Coccino.* Etenim censentur repetitæ in termino referente omnes qualitates, quæ sunt in eo, ad quem fit relatio; *l. si ita scripsero, de condit. & demonst. Bart. in l. si prior, ff. solut. matr. & in l. 1. in princ. ff. de receptat. Bald. in l. si defensor, §. qui interrogatus, de interrog. act.*

34 Limita tertio regulam supra positam; vt licet in expensis condemnetur, & teneatur actor, quando intendit mutare iudicium, vel quia videns processum nullum incipit dare libellum, maxime ante litem contestatam, in quo casu potest reus petere expensas, vt per *Bart. in l. edita, nu.* 31. *C. de edend. & Afflict. in dec.* 70. hoc tamen non procedit coram Iudice delegato, cū clausula in commissione, *Quam, & quas*, & quando fuit omne ius deductū, quia in tali casu actor omissa vna via, & aliam aggrediens, non tenetur ad refectionem expensarum, vt tenuit *Rot. in vna Caruien. bonorum, 17. Iunij 1583. coram D. Seraphino*, & iterum apud *Ludouis. dec.* 270. *Romana Societatis, 26. Iunij 1606.*

35 Limita quarto regulam; quod victus victori condemnetur in expēsis in casu, quo illam limitat hic *text. cap. calumniam*, idest quando fertur Sententia pro absente contumace, nam tunc victus præsens non debet condemnari in expensis victoris contumacis, vel in odium contumaciæ, vel

Gg quia

quia cum fuerit absens, & contumax, nec in iudicio repertus, est credendum non erogasse in expensis, prout in multis modis exemplificat ad intellectum huius *tex.* *Abb.ibid.num.3.*

36 Aduerte; quod Iudex, qui tenebatur victum in expensis condemnare, si omisit hoc facere, tenetur de suo reficere victori, vt quando ptermisit condemnare ad expẽsas, quæ fuerunt per victorem petitæ, ita deciditur expresse in *l. properandum, §.sin autem alterutra*, C.*de.iudic.* vbi DD.omnes, sequitur *Carauit.* super *ritu* 297. *nu.*7. Nec ad hoc sufficit illa generalis petitio, quæ solet apponi in libellis, *Petẽs ius,& iustitiam ministrari, & vniuersum Officium Iudicis impartiri*, vt tenet *Ripa in l.dies,§. hoc iudicium ff.de damn.infect. nu.*99. contra *Abb.in cap.fin.in fin.de iure iur.* qui eodem *num.*99.& 100. admittit dictam petitionem sufficere, si Actor dicat in libello, vel Reus in exceptionibus, *Peto ius,& iustitiam ministrari, & Officium impartiri super deductis,& deducendis, ac emergentibus, incidentibus, & connexis, ac eorum singulis*. Quod si Iudex resarciuit expensas victori, in quibus omiserat condemnare victum, non potest dictas expensas a victo repetere, vt probat *Ias.in l.properandum,§.sin autem alterutra,num.*28. & latius *num.* 33. *& seqq.* multis rationibus, præsertim illa, quia expensæ litis debentur solum Iudicis officio mercenario, quod officium lata Sententia expirat, *l.*3. C.*deposit.* ideo lata Sententia amplius peti non possunt, ex quo nullo modo debentur, *l. terminato*, C. *de fruct. & lit. expens.* Immo nec potest Iudex cogere victorem ad sibi cedendum iura contra victum, per *gos.in l.mancipia*, C.*de seru.fug.* tenet *Rip.eod.loc.num.*35. quam doctrinam limitant *Imol. & Lud. Rom. in l.si tertius, §.Celsus*, C.*de aqu.plu.arcen.* non vindicare sibi locum in expensis, quæ debentur ex Statuto, vel stipulatu, quia illæ sunt debitæ iure actionis, & proinde Iudex, qui eas soluit, potest repetere a parte victa etiã lata Sententia, & de per se principaliter.

37 Limita quarto regulam illam; quod victus victori debeat in expensis condemnari, vt non procedat in victo, persona valde honesta, & magnæ, ac spectatæ fidei, aut nimis religiosa, quæ si succumbat in lite, non debet in expensis condemnari, quia non præsumitur, quod calumniose, aut temere litigauerit, ita Canonistæ omnes in *cap.finem litibus*, præcipue *Hostien. vlt.col.& Io.Andr.de dol.& contum.* sequitur *Ias.in cit.§.sin autem alterutra, nu.*10. *vers.quarto singulariter limita.*

38 Limita quinto; victum victori non esse condemnandum in expensis, quando quis succumbit in aliqua Sententia interlocutoria super mero iuris articulo, quia cum potuerit incontinenti expediri per Iudicem, *cap.sæpe,de appellat.* certe condemnatus in tali Interlocutoria, non debet in expensis condemnari, secundum *Cyn. in l.Polla*, C.*de his,quib. vt indign.* quem sequitur, & commendat *Bald.in l.fin.circa fin.*C.*quando prouoc.non est necess.*

39 Limita sexto; quando reuocatur missio in possessionem ex aliqua rationabili causa, ibi non venit refectio expensarum, secundum *Innoc.in cap.si aduersarius, de eo, qui mitt. in poss. caus. rei ser.* & sequitur *Bal.in Margarita sua in verb. Missio.*

40 Limitá septimo; quando quis litigat, vt sibi pareat actionem de euictione, quæ nõ competit nisi lata Sententia, *l. habere licere,ff.de euict.* iste non condemnatur in expensis, *l.at qui natura, §.cum me absente, ff.de negot.gest.* notatur in *l.vtique ff.de rei vendicat.Soc.Iun.cons.*81.*in fin.lib.*1.refert *Ias.in d.l.properandum §.sin autem alterutra*, infra *num.*10.

41 Et hic notandum est ex communi DD. sẽtentia; quod quãdo victus absoluitur ab expensis, ex quo iustam habuit caussam litigandi, teneri Iudicem in Sententia exprimere dictam causam, per *tex.in §.oportet,in auth.de iudic.* ita *Bald.in auth.generaliter*, C. *de Episcop.& Cler. Specul.tit.de Expens.§.nunc videndum, vers. quidam, Hostiens.Io.Andr.* & alij in *cap.finem litibus,de dol.& contum. Io.Andr.in cap. sicut de re iudic.Bald.in l.Præses*,C.*de sentent.& interloc.& in auth.nouo iure,3.notab. C.de pœn.iudic. &c.* alias Iudicem facere litem suam, *Bart.*& alij in *l.2.1.col. ff.si quis in ius voc.non ierit, Ias.*in cit.*§.sin autem alterutra,§.*10. dixere, quam sententiam, licet communem, Praxis non seruat.

42 Limita octauo; si aliquis fuerit condemnatus in aliqua Interlocutoria in expensis, quas actualiter soluit, si postea obtinuerit fauorabilem Sententiam diffinitiuam, non recuperat expensas, ad quas fuit condemnatus in Interlocutoria, cum ad eas non condemnetur victus in Diffinitiua, ita *Bart.in l.si pignore, in princ. ff.de pignorat.act.& in l.damni,§.cum pariete, in fin.ff.de damn.infect. Ias.cit.loc.num.*10.

43 Limita nono; de iure communi, si Iudex non condemnaret victum in expensis, haberetur pro absoluto, *l.terminatum*,C.*de fruct.& lit. expens.* quod non procedit, si expensæ deberentur a statuto, vel conuentio-

tione partium, quia tunc Iudex non condemnans, non censetur absoluisse, nisi ex actis appareret de iusta causa litigandi, iuxta dicta per *Ias. in cit. §. siue autem n. 7.* similiter Iudex absoluens victum ab expēsis, intelligitur absoluisse ab his, quæ veniunt ex officio, non vero intelligitur de promissis, & conuentionalibus, ad quas licebit agere, non obstante Sententia, *Marsil. in l. patre, vel marito, num. 34. ff. de quæst. Gabr. de regul. iur. conclus. 4. in fin.* dummodo non appareat ex processu fuisse petitas expensas litis, vti promissas, tunc etiam ab illis conuentionalibus, censetur Iudex absoluisse, neque amplius datur actio, ita *Alex. in l. properandum, §. sin autem, il 2. num. 6. C. de iudic. Surd. decis. 69. num. 3. & 4.* cum Sententia ad libellum sit referenda, *l. vt fundus, ff. commun. diuid. l. si ex testamento, in fin. ff. de except. rei iudic.*

44 Obserua primo; quod absolutus ab expensis, non iuuatur, vt non possint ab eo peti damna, & interesse, *l. si tutor, de auctor. tutor.* cum sit differentia inter remissionē expensarum, & damnorum, *Rom. sing. 346.* incip. *nunquid appellatione*, & decisio Rot. coram D. *Orano Anconitan. Assecurationis iudicij*, 10. *Februarij*, 1596. & ad illa probanda sufficiunt minores probationes, etiam per coniecturas, *Bald. in l. 2. C. de fruct. & lit. expens.* & per testes de credulitate, *Alex. in l. pretia rerum ad leg. falcid.* ita vt data singularitate testium, sit locus iuramento in supplementum, *Bald. in l. si fundum, in fin. C. de rei vendic.*

45 Quæritur hic; quas expensas teneatur restituere, & soluere victus victori? Ad hoc quæsitum respondet *glos. in cap. finem litibus, de dol. & contum.* & dicit, restituendas esse expensas necessarias, moderatas, & vtiles. Et quomodo sint restituēdæ expēsæ vtiles, diuersimode explicant hanc *glos.* DD. vt videre est apud *Abb. in cap. finem litibus num. 28.* ipse vero tenet secundum veriorem intellectum, vt expensæ vtiles moderatæ sint restituendæ, per *text. in cap. cum olim eod. tit.* vbi in *fin.* Papa condemnauit contumacem ad moderatas, & legitimas expensas, & sic non tantum ad necessarias.

46 Hic nota; quod in ista condemnatione expensarum, quæ fit ratione victoriæ litis, veniunt tantum expensæ factæ in lite, non autem habetur ratio aliorum damnorum; quod est verum de damnis contingentibus circa alias res ipsius victoris, sed de damnis tangentibus personam ipsiusmet victoris, bene habetur ratio in condemnatione expensarum, ita *glos. & Bart. in l. 1. ff. de alien. iud. mut. caus. fact.* Hinc si artifex diu litigauit, & sic vacauit ab officio, & labore suo, certe istius damni, ex persona sua, bene habetur ratio in condemnatione expensarum, ita *Specul. & Io. Andr. in tit. de expens. §. fin. versic. quid si victor artifex*, sequitur *Gratian. disceptat. forens. cap. 33. numer. 45.* adducens ad id *glos. & Paul. de Castr. in l. si procurator, ff. rem rat. haber.* & ita intelligitur *Bart. in d. l. si procurator, 2. in fin.* dicens, quod quando quis obtinet Sententiam, repetit illud, in quo fuit damnificatus, per hoc, quod abfuit a suis negotijs, idest in quo fuit damnificatus ex persona sua, vt explicat *Ias. in l. properandum, §. sin autem alterutra, num. 13.*

47 Ex prædictis nota primo; quod in hac condemnatione expensarum, victori reficiendarum, veniunt expensæ, quæ fiunt Aduocatis, Procuratoribus, & Notarijs, vt tenet *Specul. tit. de expens. §. postremo, num. 21.* & in Magna Curia Vicariæ adest *ritus* 298. Quod si Aduocatus, vel Procurator vincit causam propriam, in qua pars victa sibi condemnatur in expensis, non poterit petere salarium pro suo patrocinio, quia vere nihil expendit, secundum *glos. & Bart. in l. fin. C. de fruct. & lit. expens. & in l. si stipulatus es, ff. de fideiussor. Boer. dec. 210. volum 1.* Idem dicendum est, si victor habuit Aduocatum, vel Procuratorem gratis, & sine prouisione, vt tenet *Bald. ad Specul. tit. de sentent. vers. quidam nobilis, Ias. in l. properandum, §. sin autem alterutra, num. 14. C. de iudic.* qui eodem modo loquitur de Notario nolente recipere salarium ob reuerentiam partis. Verum si Aduocatus, vel Procurator defendendo causam propriā, amitteret lucrum, quod fecisset, quia propter suam litem non potuit vacare aliorum causis, tūc potest petere expēsas ratione damni, cum nomine expensarum, repetat victor id, in quo fuit damnificatus, ex eo, quod lis eum reuocauit a negotijs, & in hoc habeatur ratio damnorum ex persona ipsius victoris, si est solita lucrari, vt notauimus supra *glos. & Bart. in l. 1. ff. de alien. iud. mut. caus. fact. & Ias. cit. loc. Abb. in cap. finem litibus, nu. 30. de dol. & contum. Grat. cit. loc. num. 46. Carauit.* ad citat. *rit. 298. num. 26.* Quod si Aduocatus, Procurator, vel Notarius præstiterunt opera sua in caussa ad fauorem victoris gratis, sed intuitu beneficiorum præteritorum, vel futurorum, tunc in condemnatione expensarum, habebitur ratio de illis, secundū *Ias. cit. § sin autem, num. 14. & Carauit.* etiam *cit. loc.* qui subdit, quod si Procurator, vel Aduoca-

catus vicit causam propriam, communem tamen cum aliquo, poterit pro parte socij saltem accipere salarium, vt per *Boer. d.dec.*210. Amplia supradicta; quod victor recuperat expensas erogatas pluribus Aduocatis in eadem causa, quando id desiderauit grauitas causæ, vel Fori consuetudo, iuxta dicta per *Abb. in cit. cap. finem litibus*, sub *num.*28. *de dol. & contum.* dummodo numerus sit moderatus.

48 Nota secundo; quod victus condemnatus ad expensas victori, tenetur etiam soluere expensas solutas Iudici, siue Ordinarius sit, siue Delegatus, iuxta distinctioné, de qua per *Specul. tit. de salar. Iudic.* §.1. vt in *auth. de iud.* §. *ne autem.* Item expensas illas, quæ factæ sũt in alendis Testibus, *l. quoniam, C. de testib.* Similiter expésas solutas executoribus, quæ proprie sportulæ dicuntur, vt *tot. tit. C. de sportul. cap. offeramus* 4. *q.*3. De his omnibus loquitur *Specul. tit. de expens.* §. *postremo, n.*21. sequitur *Surd. de aliment. tit.*1. *quæst.*80. *intra nu.*1. vbi expresse fit mentio de alimentis, quæ præstantur Testibus.

49 Nota tertio; victum condemnatum in expensis victori, teneri reficere etiam sumptus cibarij, quos victor fecit durante lite in hospitio, secundum *Bart. in l. non ignorat, C. de fruct. & lit. expens.* cum similibus. sed hoc casu detrahitur id, quod ipse victor domi impendisset, vt est *text. in l. sed si hæreditas,* §.1. *ff. ad exh.* & ita tenet *glos. in* Cap. *Statutum,* §. *insuper, vers. moderata, de rescript. in* 6. vbi ponit pro absoluto quod fiat deductio, sequitur ibi *Ioan. Andr.* & alij, præcipue *Franc.* idem voluit *Bart. in l. eum, quem tenere, ff. de iud. Bald. &* Angel. *in l. sed & si,* §. *quod autem, ff. de petit. hæred.* vbi allegant Gulielm. *& Cyn. in l. properandum* §. *& si quidem, C. de iud. Butr. in cap. finem litibus, in vlt. col. de dol. & contum. Angel. in l. recusare,* §. *si quis alio,* vbi etiam *Alex. num.* 3. *vers. quid autem in expensis litis, ff. ad Trebell. Alex. in conf.*37. *num.*32. *volum.*2. vbi multos citat *Ias. in l. properandum,* §. *si autem alterutra, n.* 14. *C. de iudic. Amanel. in sing.*14. vbi dicit esse de hoc *text. in l. si procurator, in fin. ff. rem rat. hab.* sed nullum citat ex prædictis, *Marsil. in l. patre, vel marito, num.*64. *ff. de quæst.* ratio autem est, quia expensæ reficiuntur actori tanquam interesse, ipsius autem non interest, nisi quatenus pro lite impendit, vltra quam erat domi expensurus, & quando ob causam aliquid conceditur, illud restringitur secundum causã; in eo ergo, ꝙ eius minime interfuit, non potest sequi condemnatio. Et licet hæc vera sint de iure, tamen de consuetudine hæ expensæ, quæ prætenduntur factæ ratione victus in hospitio, non solent taxari, vt asserit *Surd. de aliment. tit.*1. *quæst.*80. *in fin.* & clarius *Gratian. discept. for. cap.*33. *num.*33.

50 Nota quarto; victus condemnatus in expensis tenetur reficere victori expensas, quæ factæ fuerunt in reassumendis publicis Instrumentis, si ea reassumpta fuerunt post moram debitoris, siue præcesserit citatio ad declarandum; an velit stare simplici copiæ; siue non, vtroque enim casu post moram, debitor tenetur, cum dicta citatio potius præmittatur ex benignitate, quã ex necessitate, vt per *Bal. in l. eos,* §. *super, vers. unde colligitur* secus tamen dicendum erit in reo succedente in ius debitoris, quia tunc necessaria erit supradicta citatio, & protestatio de reluendo instrumentum in publicam formam, eum plene certiorando de omnibus qualitatibus, ita vt ignorantiam aliquam prætendere, seu aliter allegare valeat, alias talis reus in mora non constitueretur, & consequenter illarum refectionem licite euitabit, vt post alios plenissime *Tiraqell. de retract. lignag.* §.35. *in glos.*2. *num.*32. sed si Instrumenta fuerunt reassumpta ante moram debitoris, debitor ad expensas dictæ reassumptionis non tenetur, *Bald. in l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expens.*

51 Taxantur expensæ de iure per Iudicem, non per Actuarium, vt ex *l. sancimus, & auth. seq C. de iud.* tenet *Carauit. cit. loc.* super *rit.*298. *num.*4. & rationem affert, quia taxatio expésarum est de iurisdictione, ita DD. in *l. imperium ff. de iurisd. omn. Iudic.* quæ iurisdictio penes Actuarium non retinetur; ponitq; *Carauit. cit. loc.* Practicam taxandi expensas (quam mihi dixit Dom. *Alexander Ventriglia,* I.C. vere consultus, Praxis Tribunalium Regni Neap. peritissimus, Parnasso notus, meus Cõsãguineus, a quo nõ pauca euigilata propediẽ lectitabimus) ex *Bal. in l. properandũ,* §. *& si quidẽ, n.*8. *vers. vlterius,* C. *de iudic.* Quæ hodie maxime in Curijs Ecclesiasticis nõ seruatur; solũ .n. Actuarius ex cõmissione Iudicis oretenus, vel in scriptis calculat expensas, quæ probatæ sunt in actis liquide; & si in aliqua sũma est differẽtia inter partes, Iudex determinat. Cætera de expẽsis, vide apud DD. in *cap. finem litibus, de dol. & contum.* & in hoc *cap. calumniam.* & in *cap. significauerunt, de appellat. in l. properandum.* §. *sin autem alterutra C. de iud.* *Rebuff. tract. de expens.* *Carauit.* super *rit.*297. & 298. *Couar.* *Gratian,* & alios *supra cit.*

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Contumax vnde dicatur. Et quotuplex.*

2 *Contumax etiam fictus non auditur, nisi refectis expensis, aut comparens, & consentire nolens. Et quid in eo, qui Procuratorem constituit; qui noluit comparere; vel impeditus Procuratorem non inuenit, n.3.*

4 *Contumax, Minor, Ecclesia, vel Vniuersitas, siue Collegium quomodo non audiantur non refectis expensis.*

5 *Contumax siue Actor sit, siue Reus, non auditur non refectis expensis, etiam ex officio Iudicis, & sine partis instantia, num 6. Quod procedit, etiam si deficiat in vno nummo, num.7. Et Regula procedit coram omni Iudice, siue Ordinario, siue Delegato. Et quid de Arbitro, n.8.*

9 *Contumax non est audiendus, non refectis expensis, etiam in alia caussa, in qua non est contumax coram eodē Iudice. Et Iudex admittens contumacem, non facta tali satisfactione, tenetur de suo, num. 10. Nec iusta caussa excusat ab his expensis. Nec admittitur Compensatio, n.11.*

12 *Contumax, a quo tempore condemnetur in expensis. Et an requiratur noua citatio, num.13. Et an sufficiat illas offerre, vel depositare, num.14. Et quid si cōtumax comparuit in tertia citatione, n.15.*

16 *Contumax non auditur, nisi refectis expensis tam in Ciuilibus, quam in Criminalibus. Et an possit a tali condemnatione appellare, nu.17. Et quæ expensæ computentur, n.18.*

19 *Contumax auditur non refectis expensis, quando immediate post contumaciam comparuit, vel quando fuit iuste impeditus. Quod exemplificatur multis casibus, num. 20. 21. & 22.*

23 *Contumax pro expensis contumaciæ potest personaliter capi, & exequi absque alia citatione.*

24 *Clericus reputatus Laicus, si fuerit contumax corā Iudice seculari, quomodo condemnetur in expensis.*

25 *Contumax potest audiri non refectis expensis, si venit tanquam reus necessarius. Quid si per viam præuentionis, vel intentaret remedium l. diffamari. Vel citatus si suū putauerit interesse.*

26 *Contumax non refectis expensis, nec litis pendentiam allegare potest. Et auditur in terminis, in quibus caussa reperitur, num.27.*

ARGVMENTVM.

De expensis a Cōtumace debitis. Notatur §.1 Contumacem non esse audiendum, nisi refectis expēsis. Quis dicatur Cōtumax. Cum quo Contumace procedat hæc Regula. Quid si Cōtumax sit Minor, vel alia persona priuilegiaria. An Regula procedat tam in Reo, quam in Actore. Qualis Iudex condemnet ad has expensas. Et quid si admittat Contumacem ad audientiam, illis non refectis. Et an possit illas exigere ex officio. Et in qua causa procedat Regula. Quas expensas teneatur Cōtumax reficere. Et quomodo. An procedat Regula prædicta cum eo, qui incontinenti comparuit. Cū iuste impedito. Cum domi citato. Cū Minore, Rustico, vel Muliere, & in alijs casibus enumeratis. Notatur §.II. Contumacem teneri ad præstandam cautionem de Iudicio sisti. Qualis debeat esse hæc cautio. Et a quo præstanda. Et an a Clerico. Ad quid teneatur hic fideiussor. Et an teneatur etiam in secunda instantia.

ANNOTATIO XXII.

§. I.

Ad Text. in Cap.1. de Dol. & Contum. in 6.

IN hoc *Text.* breuiter deciditur, quod Reus veniens in Iudicio, in quo fuit citatus, recuperat expensas, si Actor venire non curauerit, nec prædictus Actor amplius est audiendus, vt si vellet iterum citare Reum, nisi caueat sufficienter, quod in termino comparebit, ex quibus

bus DD. constituunt regulam, quod contumax non sit audiendus, nisi refectis expensis, & præstita cautione de iudicio sisti, & de obseruatione iudicij, cuius occasione dicemus nos hic aliqua. Primo de expensis reficiendis per contumacem. Secundo de cautione prædicta.

Quoad primum; de quo etiam in *c. fin. de maior. & obedien. cap. querelā, de procur. cap. cum dilecti, de dol. & contum. cap. quoniam, §. in alijs, vt lit. non contest. & cap. 1. de sequest. poss. & fruct. & in l. sancimus, C. de iudic. Specul. tit. de expens. Pract. Pap. in forma libelli, Actione reali, in verb.* Et expensis, *Carauit.* super *rit. 298. nu. 2. Marant. in prax. par. 6. tit. Et aduertatur circa contumacias, Marsil. in l. de vnoquoque, nu. 220. de re iudic. Menoch. de arbitr. quæst. 36. Fel. in cap. ex tenore, de rescript. Rebuff. tract. de expens. artic. 5. glos. vnic. num. 37. cum seqq. Lanfrano. in cap. quoniam contra, vers. expensæ, de probat. Carauit* super *rit. 298. n. 2. & seqq.* præsertim *num. 9.*

1 Præmittendum est; contumacem dici a *con*, & *tumeo, tumes*: & propterea; quia inflatur, & superbus efficitur in nolendo obedire, & sic dicitur contumescere, & efficitur Iudici iniuriosus, ita declarat *Cardin. in clem. 1. col. 8. de dol. & contum.* Et duplex est contumax; Verus; & Fictus. Verus contumax dicitur ille, qui fuit citatus personaliter, vel domi, sed citatio peruenit ad eius notitiam, & non vult comparere. Cōtumax fictus est ille, qui fuit citatus domi, & dubiū est; an citatio peruenerit ad eius notitiam, secundum *Bart. in l. fin. col. penul. ff. de in integr. restit. Cardin. cit. clement. 1. quæst. 9.* Dicitur quandoque Verus contumax existenter, & apparenter; quandoque apparenter tantum; & quandoque existēter tantum; de qua materia vide *Bart. loc. cit. & Alex. in l. properandum, §. sin autem reus, C. de iudic. Io. de Imol. in l. ex consensu, §. eum, qui, ff. de appellat. Angel. cons. 186.*

2 Et ex dictis, regula posita; ꝙ contumax non auditur, nisi refectis expēsis. Ampliatur primo; procedere etiam in ficto contumace iuxta *cons. Loffred. 337.* quē refert, & sequitur *Ricc. in collect. dec. par. 3. collect. 571.* videtur tenere *Ias. in l. sancimus, n. 15. C. de iudic.* contra aliquos per eum relatos, & *num. 6.* extendit regulam ad eum, qui citatus comparuit, sed noluit consentire, qui adhuc dicitur contumax, nisi addat clausulam, *quatenus arctetur a iure.* Similiter extendit ad citatum, qui comparuit per procuratorem cum mandato non sufficiēti, qui dicitur etiam vere contumax, secundum *Bart. in l. 1. §. vsus, ff. de procurat. cap. auditis, de procur. Speculat. tit. de expens. §. nunc de expensis, vers. hoc quoque.*

3 Amplia secundo regulam; vt contumax condemnetur in expensis, etiam quando constituit Procuratorem generalem cum sufficienti mandato, qui Procurator non comparuit, tunc etiam Dominus non auditur, nisi solutis expensis, ita *Bart. in l. 1. §. si procurator, 3. col. ff. si quis iudi. non obtemp.* sequitur *Ias. in cit. l. sancimus, nu. 7.* Excusaretur tamen nobilis impeditus cōparere, si Procuratorem non reperiret, maxime si pauper esset, quia in diuite hoc non præsumitur, cum pecuniæ obediant omnia, ita *Abb. in cap. cum dilecti, de dol. & contum. num. 14.*

4 Amplia tertio regulam; in Minore contumace, qui non auditur, nisi refectis expensis, tenet *Bart. in l. si finita, § si forte, num. 5. ff. de damn. infect.* & in Ecclesia, quæ etiam non auditur in casu contumaciæ, nisi solutis expensis, ita *Ias. in l. sancimus, n. 7. de iud. glos. & DD. in l. imperato, ff. de re iud. Io. de Imol. in l. quæsitum,* super *glos. 1. ff. de re iud. Specul. tit. de locat. §. 6. versic. 14. Dec. in cap. causam, de iud.* Idem etiam procedit in Vniuersitate, vel Collegio, per *cit. l. sancimus*, vbi *Ias.* infra *num. 7.* quia in hoc casu appellatione personæ, venit Vniuersitas, & Collegium, vt dixit *Ias. in l. fin. C. de pact. auth. item quacumq.* & ibi *Bald. C. de Episc. & Cler. cap. Romana, §. Vniuersitatē, de sent. excom. in 6.* sed in hoc casu Minor restitueretur aduersus tutorem, vti aduertit *Bart. in l. contumacia, num. 4. de re iud. ex l. properandum, §. fin. C. de iud.* Et ad instar Minoris etiam Ecclesia, Vniuersitas, & Collegium restituerentur aduersus administratores, quia Ecclesia, Vniuersitas, & Minor æquiparantur, *glos. in l. Respublica, C. ex quib. caus. maior. glos. in cap. 1. de in integr. restit.*

5 Amplia quarto; vt regula, quæ ex hoc *text.* colligitur, procedat non solum in Actore, de quo ipse *tex.* loquitur, sed etiam in Reo, de quo est casus in *l. sancimus, de iud.* Alter enim cum contumax est, non auditur, nisi refectis expensis, & probatur ratione communi, quia Actor, & Reus sunt correlatiui, & proinde etiam in materia correctoria fit extensio de vno ad alium, vt notat *Bart. in l. fin.* vbi etiam *Ias. C. de indict. viduit. tollen.* & lex etiam pœnalis, quæ loquitur in Actore, habet locū in Reo, & e contra, *glos. in l. per interuallum, ff. de iud. glos. in cap. 1. de confess. in 6.* quia in iudicijs debet seruari æqualitas, *l. petendæ, in fin. C. de temp. in integr. pet. l. fin. C. de fruct. & lit. expens.*

Am-

6 Amplia quinto; vt Iudex ex officio absq; partis petitione, possit denegare audientiam contumaci, non refectis expensis, *text. in cap. dilecti*, vbi *Bald. col. 8. de dol. & contum.* & ratio est, quia tales expensæ debentur propter contemptum Iudicis, ergo Iudex etiam parte non petente, potest officium impartiri, iuxta *glos. in l. filiusfamilias, §. veterani. ff. de procurat. Bart. in l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damn. infect.* tenet *Pet. Cyn. Bald. Salic. Paul. de Castr.* ac *Ias.* in cit. *l. sancimus*, qui tamen dicunt, quod cautius est illas petere.

7 Amplia sexto; vt contumax non sit audiendus, nisi solutis integre expensis, ita vt, si in vno nummo deficiat, adhuc non auditur, ita *Bald. in cap. conquerente, in 1. col. de re. spo. Ias. in auth. qui res*, post *glos. C. de sacros. Eccles. Dec. cons. 34 in fin.*

Amplia septimo; vt contumax non audiatur ante restitutionem expensarum, nec coram Iudice Ordinario, nec coram Delegato, ita Bald. in cit. *l. sancimus, quæst. 11.* quem sequitur *Ias. ibid. in princ.* Immo nec etiam coram Arbitro, qui repellere valet contumacem, non refectis expensis, secundum opinionem *Menoch. de arbitr. q. 36. nu. 3.* & rationem affert, quia vere, & proprie in hoc casu consideratur contumaciæ delictum, non principaliter in contemptũ Iudicis, sed ob damnum, & expensam partis. Hæc opinio est contra *Ias. in cit. l. sancimus, in princ. & Lud. Rom.* per eum relatũ, & alios adductos per ipsum *Menoch.* qui tenet, quod Arbitrer propter contumaciã, non potest denegare audientiam, quorum opinio non habet contradictorem in Arbitratore.

9 Amplia octauo; vt debeat denegari audientia contumaci ante solutionem expensarum, non solum in illa causa, sed etiã in omni alia, quam habet etiam cum alijs personis coram eodem Iudice, ita vt non audiatur contumax, nec in vna ex dictis causis, volens reficere expensas in illa, nisi solutis in omnibus, ita *Bald. in l. consentaneum, C. quomod. & quand. Iud. 5. col. & in cap. fin. de mut. pet. & in cap. cum venisset, 3. col. de iud. & in cap. grauis, 7. col. in fin. de restit. spol.* sequitur *Ias. in d. l. sancimus, nu. 2.* Immo non solum in ipsa causa, in qua quis est contumax, sed, & in omni alia, in qua non esset contumax, est repellendus ab audientia, secundum notata per *Marant. in suo Spec. aur. tit. Et aduertatur circa contumaciã, num. 17.* qui ampliando dictum, dicit, quod Iudex potest mandare alijs Iudicibus, quod illum non audiant in aliqua caussa, ad quod adducit *Ias. in l. 1. §. fin. col. 4 ff. si quis iu. non obtemp.*

10 Amplia nono regulam; vt Iudex admittens ad audientiam contumacem, non refectis expensis parti, teneatur resarcire de suo, non solum in maioribus, sed etiam in minimis quadrantibus, ex *text.* in cit. *l. sancimus, C. de iud.* vbi DD. omnes.

11 Amplia decimo; vt ab his expensis, quæ debentur per contumacem, non excuset iusta causa litigandi, vt etiam post Sententiã peti possint, nec in eis admittatur compẽsatio, licet contrarium statuatur, & procedat in expensis, quæ debentur ratione victoriæ, vt optime aduertit *Carauit.* super *rit. 298. n. 13. 14. & 15.*

12 Sed q̃stio est in hac materia inter DD. a quo tempore contumax condemnãdus sit in expensis, a die citationis omissæ ne, an a die præteriti termini ad comparendum, & occasionem quæstionis dat *text. in cap. cum dilecti, de dol. & contum.* vbi contumax condemnatur in expensis a tempore citationis emissæ, & *text. in l. sancimus, C. de iud.* probat, quod expensæ prædictæ veniunt a die contumaciæ. Hanc quæstionem ponit *Abb. in cap. cum dilecti, cit. num. vlt.* vbi refert omnes opiniones, ipse vero in *fin.* terminat quæstionem, sic distinguendo. Quod aut contumax comparuit sponte ante condemnationem, & offert se paratum vt procedat in causa, & fiet solum cõdemnatio a tempore contumaciæ, secundum *l. sancimus cit.* quia expensæ factæ ante contumaciam in hoc casu habent suum effectum. Aut fuit opus facere secundam citationem; vel non proceditur amplius in causa propter defectum ipsius, & tunc fiet condemnatio in omnibus expensis factis a tempore citationis, quia frustra illas fecit, ex quo in causa non proceditur propter defectum contumaciæ, secundum intellectum *cap. cum dilecti cit.* Hæc *Abbas.*

13 Amplia vndecimo regulam; vt condẽnatio in expensis vigore contumaciæ, possit fieri absque alia noua citatione partis, secundum Bald. in cit. *l. sancimus, q. 10. Ant. de Butr. in c. finem litibus, de dol. & contum. Felin. in cap. 1. col. 6. num. 9. de iudic.* sequitur *Marant. in Specul. aur. par. 6. titul. Recte concipiatur citatio, num. 34.* voluit etiam *Innoc. in cap. calumniam, de pœn. Io. Andr. in cap. finem litibus, de dol. & contum.* & hãc esse communem opinionem refert *Ias. in l. sancimus, num. 9.* licet ipse *num. 10. & seq.* contrariam probet, & sequatur.

14 Amplia duodecimo; vt adeo contumax teneatur reficere expensas antequam audiatur, vt non sufficiat illas offerre verbo, aut depositare, sed debeat pecuniam nume-

merare parti, quæ si recuset recipere, tunc depositio sufficiat, ita concludit *Iaf. in cit. l. sancimus, num. 14. in fin.* Hæc vera sunt, & procedunt, quando expensæ sunt taxatæ a Iudice, & sic sunt liquidæ; si vero expensæ nondum sunt taxatæ, & liquidatæ per Iudicem, tunc sufficit oblatio verbalis cum satisdatione, ita distinguit *Iason cit. loc. num. 13. & 14.* secutus opinionem *Bald. in l. edita, C. de edend. in Repetit. Perusina in 14. col.* cuius dicta procedunt, quando expensæ sunt liquidæ, & in *l. vnic. in 2. col. C. ne lic. in vna ead. caus. tert. prou.* dicta procedunt, quando expensæ non sunt liquidæ.

15 Amplia decimotertio; vt contumax cõdemnetur ad expensas ex prima citatione, ita vt si primo, & secundo citatus, compareat deinde in tertia citatione, adhuc tenetur expensas resarcire, secundum opinionem *Bart. & Bald. in cit. l. sancimus, & in auth. qui semel. C. quomod. & quand. Iudex*, in quo *text.* citatus comparuit ante elapsam tertiam dilationem, & tamen reficit expensas, *glos. & DD. in cap. querelam de procur. Imol. in cit. cap. finem litibus*, & ratio est, quia ex prima citatione contrahitur cõtumacia, nec alia desideratur, nisi ad conuincendum magis malitiam, & trina citatio requiritur, vt possit peruenire ad Sententiam diffinitiuam, ita *Iaf. in cit. l. sancimus, n. 18.*

16 Amplia decimoquarto; vt proposita regula procedat tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quando proceditur per denunciationem, vel accusationem: nam si denuncians sit contumax, non auditur, nisi prius refectis expensis, quamuis videatur tractari de fauore publico, vt delicta puniãtur, *l. ita vulneratus ff. ad l. Aquil.* ita tenet cum *Cyn. Salic. Iason in l. sancimus*, supra adducta, infra *n. 7.* docetq; *Abb. in cap. cum dilecti, n. 17. de dol. & contumac.*

17 Amplia decimoquinto; vt contumax condemnatus in expensis, a tali condemnatione expensarum non possit appellare. Verum si reperiatur præsens tempore condemnationis, licet non possit appellare a Sententia diffinitiua, potest tamen appellare a Sententia taxationis expensarum, alias vero nõ recte appellat, quia appellatio denegatur vero contumaci, ita *Bald. Salic. & Iaf. in l. sancimus, num. 17. & Bald. in auth. generaliter, 6. col. C. de Episco. & Cler.*

18 Amplia decimosexto; vt contumax teneatur reficere aduersario, alias non admittitur ad audientiam, omnes expensas factas in iudicio circa Aduocatos, Procuratores, Actuarios, & viatica; damna etiam contingentia ratione personæ; vt si tanquam artifex non potuit ille laborare, & etiam ratione rerum suarum, in quibus forte ab hoc damnificatus fuit, vt notat *glos. & Bart. in l. 1. ff. de alien. iud. mut. caus. fact. Bald. Salic. & Iaf. num. 8. in cit. l. sancimus, Rebuff. tract. de expens. art. 5. glos. vnic. nu. 55. vers. Et in his impensis. & art. 8. glos. vnic. num. 24.* Item tenetur resarcire expensas factas in hospitio, & in prædictis expensis non computantur illæ, quas quis domi facturus esset, vt ex opinione *Bald. Angel. Lanfranc. & Rebuff.* aduertit *Carauit.* super *rit. 298. nu. 11.* & generaliter tenetur contumax soluere expensas tam necessarias, quam vtiles. Alias expensas, quas reficere habet contumax, vide apud *Menoch. de arbitr. cas. 154.* qui in hoc multum versari officium Iudicis dicit, & n[illegible] tenet in expensis factis super hospiti[illegible] imputandum id, quod domi verisimiliter impendisset, contra supradicta, cuius opinio in rigore non est tuta, & *Iaf.* quem allegat, non loquitur de expensis contumaciæ, sed de his, quæ habentur ratione victoriæ.

19 Hanc regulam, quod contumax non sit audiendus, nisi refectis expensis. Limitant primo DD. quando contumax post contumaciam incontinenti comparet, quia purgat contumaciam, sine moram, tenet *glos. in l. & si post tres, ff. si quis cautio. l. si ita quis promiserit, §. Seia cauit, ff. de verb. obligat.* in quo casu esset audiendus contumax non solutis expensis, quia paria sunt aliquid fieri ante, vel incontinenti, *glos. in l. Pomponius, §. ratihabitionis, ff. de procur.* ita probat *Iaf.* in cit. *l. sãcimus, n. 7.* contra *Bald. & Paul. de Castr.* Hinc *Menoch. de arbitr. quæst. 36. num. 3.* tenet non obligari Iudicem, sed posse ex æquitate suo arbitrio contumacem in die sequenti audire non solutis expensis, si in contumacia solum adest contemptus Iudicis; sed si adest damnum, & interesse partis aduersæ, tunc Iudex non potest contumacem admittere ad audientiã, non refectis expensis, vt probatur ex *cit. l. sancimus*, ibi, *Nisi omnia damna restituat ex huiusmodi vitio aduersarij eius inflicta, & Iudici ex regulato arbitrio non licet ius alterius tollere.*

20 Limitant secundo DD. regulam supra positam; quando citatus fuit iuste impeditus, & Iudici constat de impedimento, nam tunc non potest contumax condemnari in expensis ratione contumaciæ, sicut nec super principali negotio, tenent DD. om-

omnes in hoc *c.1.*præsertim *Io. And.*voluit *Bald.in d.l.& si post tres,2.col.ff.si quis cautio*,probat *Ias.in d.l.sancimus,nu.7. ad fin.* ex verbis ipsius legis,& in *l.2.4.col.de eden.* & an iustum fuerit impedimentum,vel ne, statur arbitrio Iudicis, per regulam *l.1.in fin.ff.de iur.deliber.* Et exemplificant DD. multis modis hoc iustum impedimentum, in quo excusatur quis a cõtumacia. Ac primo in impedito aduersa valetudine, qui non potest contumax reputari, *l.contumacia,& l.quæsitum, ff.de re iud.* vbi *text.* limitat non procedere in leui febricula, seu in veteri quartana;& non solum infirmitas propria ipsius citati, sed etiam infirmitas consanguineorum,& suorum excusat a cõtumacia, ita *Alex.in d.l.quæsitum, col.fin.* Secundo in citato in maiori Tribunali,qui excusatur a contumacia in minori Curia, *l.contra pupillum,§.1.ff.de re iud.* Tertio in paupere,vt si quis esset ita inops,& male vestitus, vt non posset absque verecundia comparere, excusatur a contumacia, secundum *Alex.in l.2.§.si quis in iudicio, col.1.ff.si quis cautio.* quia iste æquiparatur carcerato, qui multo magis excusatur, vt est *text.*singularis, & ibi *glos.in l.eadem, §.fin.ff.ex quib.caus.maior. & glos.in cap.si quis testium,de testib. Abb.in cap.cum dilecti, col.5.circa fin. de dol. & contumac.* Quarto debitor, cui iniuste creditor dedit causam fugæ, excusatur a contumacia, *Dec.cons.*410. *num.*3. *Tiber.Decian.resp.*8. *num.*200. *lib.*1. & fuit dictum in vna *Bononien.Spolij* 14. *Iunij* 1599. coram *D.Lancellotto.* Et generaliter in omnibus casibus, in quibus citatio non valet, vel citatus nõ tenetur comparere, quos vide apud *Marant.in suo Specul.aur.part.6. tit.de cit.col.fin.* Contumacia excusat, quia citatus dicitur iuste impeditus, & proinde reputatus contumax,comparendo est audiendus,docto de impedimento,non solutis expensis, & si impedimentum est notorium, non tenetur illud probare, *Afflict.dec.29. num.3.* Quando autem impeditus teneatur mittere Procuratorem,vel Excusatorem, vide *Bart.Alex.& DD.in d.l.quæsitum,& in l.fin.ff.de fer. Afflict.cit.dec.29.*

21 Limitatur tertio regula; quod cõtumax non est audiendus, nisi solutis expensis, *Ias.in l.sancimus*,supra adducta, *num.7.in fin.*quando citatus personaliter, vel domi, fuit citatus tali tempore,quod potuisset in termino comparere, si voluisset, *l.ex consensu, §.final. de appellat.* alias dicitur mala conscientia abesse, prout requirit *d.l.sancimus,in fin.* secundum *Salic.ibid.in vlt.col.*

22 Limitatur quarto regula supradicta in Minore,Rustico,& Muliere,quæ excusãtur a contumacia, & refectione expensarum, secundum opinionem *Marsil. singul.*377. quem sequitur *Menoch. in Addit.ad Ias.in d.l.sancimus,n.71. in fin.lit.B.*

23 Ex dictis:Nota primo;quod expẽsæ,quæ debentur ratione contumaciæ, habent executionem paratam,tam in Criminalibus,quam in Ciuilibus,vnde potest contra contumacem exequi, & personaliter capi, absque alia citatione, secundum *Bald.in cap.grauis,col.7.de restit.spol.* faciunt dicta per *Carauit.*super *Rit.*127.*n.*8.

24 Nota secundo; quod Clericus citatus tanquam Laicus coram Iudice seculari, dum pars, & Iudex vere nesciebant de Clericatu,si distulit allegare illum, & contumax permisit contra ipsum procedi coram Iudice laico, debet condemnari ad expensas,pro quarum refectione est adeũdus Iudex Ecclesiasticus, ita *Gram.vot.18. num.17.Dec.cons.*240.quia Iudex secularis nullo modo,nec principaliter,nec incidenter potest esse Iudex contra Clericum, vt dicit *Abb.*post *glos.in cap.etiam,de ord.cogn. & in cap.si diligenti,de for.comp.col.penult.*

25 Nota tertio; quod contumax potest audiri, etiam non solutis expensis, & non purgata contumacia, quando venit in iudicio tanquam reus necessarius, vt probãt *Paul.& Alex.in l.libertus,la 1. ff.de in ius vocan.*loquentes in Bannito,& Excommunicato, quibus contumax æquiparatur,secundum *Bald.in l.1,num.12. vers.si autem, C.de hered.instit. Afflict.in Const.*Grandis,*7.notab. num.12.* Non tamen esset audiendus contumax, si veniret per viam præuentionis contra suum creditorem, vel si intentaret remedium *l.diffamari*, quia in his casibus non consideratur,vt reus necessarius,licet non habeatur pro actore, cum veniat,vt se defendat, ita *Carauit. in Rit.*190.*in fin.* per opinionem *Bart.Paul.Alex. Butr.Abb.Imol.Felin.Dec.& Cagnol.* per eum adductorũ,nec auditur citatus,si suum putauerit [illegible] esse,ita *Alex.cit.loc.*

26 Nota quarto; quod contumax non potest coram secundo Iudice allegare litis pendentiam coram primo, nisi purgata contumacia,& refectis expẽsis coram primo,ac præstita cautione de stando iuri, ita *Bart.in l.quamuis,q.4. num.8. ff.de damn.infect.Alex.cons.11.col.2.volum.1. Abb.in cap.ex tenore,de rescript.in fin. Felin.in cap.qualiter,col.1. de iud. & in cap.cum sit generale,vers.quarta declaratio, col.5. de for.comp.*

27 Nota quinto; quod contumax compa-

rens purgata contumacia,& solutis expensis est audiendus,in eo statu,in quo causam inuenit,& non ad præterita reiterare,dicit *Alex.ad Bar.in l.si perlusorio,§.sed,et agere intra,vers.testes producere,ff.de appellat.& relat. Innoc.in c.2.de dilat.* nec potest suas exceptiones opponere, nisi illo tempore, quo potuisset opponere, si fuisset præsens, *Abb.in cap.si duobus,num.12.de appellat.*

SVMMARIVM.

1 *Contumax tenetur præstare cautionem de Iudicio sisti. Quæ an possit esse Iuratoria,num.2.Et an sufficiat illam offerre,num.3.*

4 *Contumax habens immobilia,vel mobilia, annuum redditum, uel nomen debitoris, quando non teneatur satisdare de Iudicio sisti.Et quid si principalis aufugerit, facto Iudicis an teneatur fideiussor,n.5.*

6 *Contumax,qui dedit fideiussorem de Iudicio sisti, si ille est factus pauper, debet dare alium. Et quid de fideiussore dato in contractu. Quanto tempore duret hæc cautio,n.7.*

8 *Fideiussor de Iudicio sisti ad quid obligetur. Et in quo loco est danda hæc fideiussio,n.9.*

10 *Clericus contumax quomodo teneatur satisdare de Iudicio sisti.*

11 *Fideiussor simpliciter datus de Iudicio sisti,tenetur ne in prima instantia, an in alijs, late.*

ANNOTATIO XXII.

§. II.

1 Contumax tenetur non solum reficere expēsas parti aduersæ, sed etiam præstare cautionem de Iudicio sisti in hoc *text. cap.* 1. de qua cautione habetur *tot. tit. ff.qui satisd.cogant.* per *Specul.in tit.de satisd.§.1.& 2.Paris de syndic.in verb.si Iudex, Affl. in Constit.Humanitate,num.12.* & alij. Ad quod.

2 Nota primo;quod hæc cautio debet esse sufficiens,secundum *text.*quem explicās *glos. ibid.* dicit cautionem debere esse pignoratitiam,vel fideiussoriam,quam si non habet contumax,admittitur ad iuratoriā, ad quam solam etiam cautionem admittitur si possidet immobilia, vt in *l.sciendum, ff.qui satisd.cogant.* sicut etiam admittitur ad iuratoriam cautionem possidens tantum multa bona mobilia,quæ de facili occultari non possunt, ita *Bald in cit. l.sciendum,& in l.facere,ff.solut.matr.* vbi etiam *Imol.* quæ procedunt in ciuilibus, nam in criminalibus, non admittitur cautio iuratoria,vt dicemus alibi,docet *Alex.in l.1.ff. qui satisd.cog.*

3 Nota secundo;quod contumax non auditur,si offerat hanc cautionem, sed omnino debet illam præstare,quod est generale in obligato præstare cautionem, qui non excusatur, dicendo velle illam dare, per *text.in l.seruus si hæredi in fin.ff.de stat.lib.& l.qui decem. §. idem responsum, ff.solut. matr.* quæ iura ita firmat etiam *Bart. in l.Prætor, §.si quis paratus. ff. de nou.oper. nunc.& Alex.cons.21.n.7.vol.1.*

4 Nota tertio;quod possidens immobilia, vel mobilia, quæ de facili non possunt occultari,minoris valoris, & summæ rei deductæ in iudicio, non per hoc euitabit dationem fideiussoris, ita *Bart.in l.sciendum, num 8.ff.qui satisd cogant.* sic etiam tenetur præstare cautionem,si bona sunt extra Regnum,vt aduertit *Marant.in Prax.part.6. tit. de satisdat. num.3.* quæ procedunt de iure Regni;sed de Iure communi,bona debent esse in Ciuitate,vel in agro,ad euitandam hanc fideiussionem, vt habetur in *d.l.sciendum, §.1.* quod explicantes DD. dicunt,sufficere, si bona sint in territorio propinqui loci, vbi præstare habens cautionem conuenitur,ita *Bart.ibid.*& pendēte discussione,si contumax habeat, vel non habeat bona prædicta, adhuc est præstanda fideiussio,est *dec. Afflict.109.per tot.* quā sequitur *Marant. cit.loc.* vbi *Petr. Foller.* Item cōtumax si habet debitores idoneos, non tenetur satisdare, sic *Alex. consil. 37. num.13.lib.2.* Item possidens annuum redditum non tenetur satisdare,*Tiraquel.de retract fol.21.§.1.glos.6.*

5 Nota quarto; quod si reus aufugit propter minas ei illatas a Iudice,fideiussor de iudicio sisti,non tenetur, ita *Par. in verb. subijcio,tract.de syndicat* sequitur *Mangrel. ad Bart.in l.sciendum, ff.qui satisd.cogant.*

6 Nota quinto; si est datus fideiussor de iudicio sisti,qui factus est pauper, debet dari alius æque idoneus; quod non procedit, si est datus in contractu,de conuentione partis,quia tunc non est dandus alius,*Par. de Syndic.verb.si Iudex.fol.121.*

7 Nota sexto,quod hæc cautio de iudicio sisti durat vsque ad sententiam,ita *Bart.in l.si us,num.2.ff.qui satisd.cogant. Afflict decis.*

tis.234. quod procedit, si pars aduersa prosequitur litem, verum si pars litem nō prosequitur, sed tardat, tunc tenetur vsq; ad duos menses, vt aduertit *Bart. citat. loc.* si promissio est de iudicio sisti, quandocumque Curiæ placuerit, tunc tenetur etiam post sententiam, *Bart. in l. si quis, ff. de custod. reor. n. 2.*

8 Nota septimo; quod fideiussor de iudicio sisti, non est obligandus ad pœnam, sed solum ad debitum, quod vere debetur nisi res, quæ in iudicio controuertitur, sit inæstimabilis, vel consuetudo aliter permitteret, ita *Bart. in l. fideiussor, num. 4. ff. qui satisd. cog.*

9 Nota octauo; quod hæc satisdatio est danda in loco, vbi litigatur, sed si in eodē loco contumax non habet fideiussorem, de quo statur suo iuramento, debet alibi satisdare, in loco, in quo ipse elegerit, ita deciditur in *l. de die, §. iubetur ff. qui satisd. cogant.* vbi *Bart.* id intelligit, dummodo locus sit parti conueniens.

10 Nota nono; quod Clerici non coguntur præstare cautionem hanc de iudicio sisti in casu contumaciæ per fideiussores, sed sufficit eorum promissio cum hypotheca rerum suarum; Clerici enim non ita coguntur satisdare, sicut, & alij, *l. omnes, C. de Episcop. & Cleric. cap. 1. in fin. de sequestr.* docet *Specul. tit. de satisd. 2. §. n. 2.*

11 Occasione sumpta; quæro de quæstione, quæ facile posset occurri in Praxi inter DD. ventilata; scilicet, an fideiussor datus simpliciter de stando iuri, & iudicatum soluere teneatur tantum in prima instantia; an vero posit amplius cōueniri in causa appellationis. Et quod hæc fideiussio non se extendat ad secundam instantiam, sed tanquam stricti iuris, secundum mentem partium, sit restringenda ad eum casum, quo iudicatum sit à primo Iudice, apud quem illa fuit interposita, tenet *Bart. in l. cum apud Sempronium*, quæ est *penult. num. 4. iudic. solu. & singul. 30. Imol. cons. 47. num. 1. Bald. in rubr. extr. de appel. in fin. num. 25. Ias. in l. 2. in fin. C. de procur. Roman.* qui testatur, omnes ita tenere *cons. 190. in fin. vers. quinimmo, Aret. in §. sed hodie, num. 1. Institut. de satisd. Franc. Marc. dec. 357. num. 2. par. 2. Surd. cons. 271. num. 54. lib. 2.* cum alijs, quos late adducit *Caball. resol. crimin. cas. 109. num. 6.* qui testatur de magis communi opinione, *Fachin. controuers. lib. 8. cap. 58. Mars. in rubr. de fideicommiss. quæst. 10. num. 108. ad med. vers. quoad secundum, Loffred. dec. 99. in princ.* Cardin. *Mantic. de tacit. & ambigu. conuent. lib. 16. tit. 14. num. 6. & 12.* Rimin. Iun. *cons. 738. num. 33. lib. 7. Vincent. de Franch. dec. 208. num. 2. & 3.* ita vt nec iuramentum interpositum in hac fideiussione aliquid alteret, vt testatur in causa appellationis, ita *Bald. in l. Iulianus, in 1. lect. col. 3.* post *med. vers. secundo quaeritur, num. 2. ff. qui satisd. cogant.* post *glos. in cap. quod bene 6. q. 4. Barbat. ad Bart. in l. cum apud, in verb. quaero ergo, ff. iud. solu. August. ad Angel. Aret. de Malefic. in glos. pro quibus, & quolibet eorum, num. 2. ad fin. vers. et fit bene cautus, Add. ad Bart. sing. 40.*

Contrariam opinionem; nempe quod fideiussor iudicatum solui teneatur in causa appellationis, practicari testatur *Addit. ad Alex. cons. 209. in verb. instantia, ad med. lib. 7.* vbi quod contraria procedunt, quando quis se restrinxisset ad certum Iudicem, nam alias fideiussio simpliciter præstita duraret in alijs instantijs, *Vrsill. ad Afflict. decis. 181. num. 6. Thesaur. dec. 202. num. 5. in fin. vers. ne quicquam mouet, Caball. milleloq. 270.* post *med. vers. veritas, par. 1. Bellam. decis. 253. Vincent. de Franch. dec. 310. ad fin. Mar. Mut. super Consuet. Panormit. cap. 22. nu. 39.* post *Intrigl. singul. 217.* & ita etiam iudicatum dicit Gabr. *de fideiussor. conclus. 4. num. 2. versic. contrarium,* post *Fulgos. Io. And. Socin.* & alios ibidem per eum adductos, *Aret. consil. 87. in fin. num. 4. Gasp. Beat. de inop. debit. credit. addit. cap. 3. num. 7. ad med. versic. sed certe.* Quid in hac contrarietate DD. dicendum sit, remitto me ad Lectorem. Interim tenendo primam opinionem, tanquā magis communem, dico illam non procedere, quando verba fideiussionis essent multum ampla; ita vt ex eis colligatur mens contrahentium, velle teneri, etiam in secunda, vel alijs instantijs, vt si adesset clausula, *principaliter, & insolidum,* quia tunc non expirat fideiussio in prima instantia, ita tenet *Rota coram Oradino Nucerin anullitatis,* 7. Februarij 1560. *& corā Bubalo* etiam *Nucerina nullitatis* 7. *Februarij* 1580. Nec etiam procedit prima opinio, quando caussa esset deuoluta ad Iudicē alicuius Tribunalis, ad quod erat subordinatum illud Tribunal, a quo fuit appellatum, quasi tunc sit eadem instantia, & idem iudicium, & causa remansit in dicto Tribunali, seu Curia ex grauamine per primum illato, ita *Franc. dec. 344. nu. 2. & 3.* post *Vrsill. ad Afflict. dec. 202.* vbi amplificant in Interlocutorijs, a quibus si appelletur Iudex superior faciet id, quod inferior esset facturus. Vnde quando appellatur ante sententiam diffinitiuam, certum est fideiussiones durare etiā in secūda instātia, *l. qui proprios, §. ult quaeritur, ff. de procur. Bal. in rubr. extra de procur. in fin. n. 24.*

SVMMARIVM.

1 *Dimissorias ad Ordines potest concedere Episcopus Originis, Domicilij, & Beneficij.*

2 *Dimissorias concedere potest Episcopus Originis propriæ, vel paternæ. Et an Episcopus illius loci, in quo quis fortuito, vel transeunte matre natus est, num. 3. Vel vbi fuit expositus, nu. 4. Vel baptizatus, num. 5.*

6 *Dimissorias concedere potest Episcopus Domicilij. Et quomodo dicitur Domicilium constitui. Qualiter probetur. Et an contrahat Domicilium, qui se transtulit alibi ad habitandum negotij causa, vel cum suo Patre, cum ipse sit Minor, num. 7.*

8 *Dimissoriã si quis habuit ab vno Episcopo, cui est subditus vna ratione. An possit obtinere aliam Dimissoriam ad alium Ordinem ab alio Episcopo, cui est subditus alia ratione, quod idem est, ac dicere. An in Ordine admittatur variatio, num. 9.*

10 *Dimissorias potest concedere Episcopus Beneficij etiam tenuis; non tamen tenuissimi, & quale dicatur Beneficium tenue, vel tenuissimum, nu. 11. Quid si Beneficium non sit perpetuum, nu. 12. Et quid in habente plura Beneficia in diuersis Diœcesibus, vel Beneficium vno loco sit, & alteri subsit Episcopo, num. 13. Et an requiratur Possessio, vel sufficiat Titulus, nu. 14. Et an quis possit procurare Beneficiũ ad hunc finem, num. 15. Et quando præsumatur fraus, num. 16.*

17 *Dimissorias potest concedere Episcopus ratione Beneficij collati etiam ab alio; non tamen ratione pensionis. Et quando ratione Capellaniæ, num. 18.*

19 *Dimissorias non debet concedere Episcopus non constito de requisitis, & quare.*

20 *Dimissorias ad Ordines dare etiam potest Episcopus suo Familiari; & quis dicatur Familiaris. Et an possit hoc Episcopus titularis, num. 21. Tenetur illi dare Beneficium, & intra quod tempus, n. 22. Debet esse triennio notum, cepto etiam ante Episcopatum, num. 23. Dummodo sit continuum, num. 24. Non potest cum ordinando dispensare, si Illegitimus est, vel in Interstitijs, num. 25. Vicarius, Actuarius, & Famulus Vicarij dicuntur Familiares ad hunc finem, num. 26.*

27 *Dimissorias concedere potest Capitulũ Sede vacante post annum, & infra annũ arctatis. Attestationem de vita, & moribus potest indistincte concedere. Et an illam habere teneatur, qui habet licentiam Apostolicam promouendi a viciniori, num. 28. Quis dicatur Arctatus vers. seq. potest dispẽsare in Interstitijs, num. 29. Et an possit illos dare arctato alia causa, quã Beneficij, num. 30.*

31 *Capitulum, vel alius, eius nomine concedens Dimissiorias infra annum, quas incurrat pœnas. Et quid si non sortitæ sint suum effectum. Et quis possit absoluere, num. 32.*

33 *Dimissorias concedere possunt Superiores Regulares suis subditis. Et quomodo. Et quis dicatur Superior Regularis, num. 34.*

ARGVMENTVM.

De Dimissorijs ad Ordines: Notatur §. I. Dimissorias ad Ordines posse concedere Episcopum Originis, Domicilij, & Beneficij. Et an Episcopus illius loci, in quo quis fortuito natus sit. Domicilium quod, & quomodo constituatur; illudque probetur. Dimissoriam habens ab vno Episcopo, cui est subditus vna ratione, an obtinere aliam possit ad alium Ordinem ab alio Episcopo, cui est subditus alia ratione. Dimissorias potest concedere Episcopus Beneficij, etiam tenuis. Et an tenuissimi. Beneficium tenue, & tenuissimum. Quid si Beneficium non sit perpetuum. Quid in habente plu-

ra

ra Beneficia. An quispossit illud procurare. Dimissorias potest cōcedere Episcopus ratione Beneficij collati, nō ratione Pensionis. Et quid ratione Capellaniæ. Non potest concedere Episcopus, non constito de requisitis. Dare potest Episcopus Familiari. An Capitulum Sede vacante post Annum. Et quid infra Annum arctatis. Arctatus quis. Et an possit dare arctato alia causa, quam Beneficij. Capitulum, vel alius concedens Dimissorias infra Annum, quas incurrat pœnas. Concedere possunt Regulares eorum Subditis. Notatur §.II. Dimissoriæ possunt dirigi certo Episcopo, & cuilibet Antistiti. An possint præsentari Episcopo, qui renunciauit Episcopatum. In Regno Neap. pro prima Tonsura, & pro Ordinibus Minoribus, an possint dirigi cuilibet Episcopo. An possint concedi non descripto nomine Episcopi. Num præsentari possint Abbati, vel Prælato, habente vsum Mitræ. An Episcopo titulari. Dimissoriæ, an requirant scripturam. Quid vltra Montes. Et in Regno Neapolitano. Affertur *Bulla Vrbani VIII.* Dimissoriæ possunt concedi extra territorium. Non expirant morte concedentis; nec per renuntiationem Episcopatus; vel aliter. Debent mentionem facere de dispensatione super Interstitiis. Dimissorias, an Abbas, vel alius exemptus concedere possit. An Superior Regularis possit eas dirigere Episcopo Originis. Dimissoriis non obtenctis, vel cum eis falsis, si quis ordinetur, ad quam pœnam incurrat. Explicatur *Bulla Pij II. Concil. Trident.* & *Bulla Sixti V.* Quid cum Dimissoriis subreptitiis. Ordinatus, eis non obtenctis ab alieno Episcopo; an ipse, & ordinatus excusetur, stante ratihabitione proprii Episcopi. Et quid si quis habeat priuilegium promouendi a quolibet Episcopo. Episcopus loci Monasterii an possit ordinare Nouitios. Dimissoriæ Regularium, an facere debeant mentionem de diligentiis. Regulares habentes priuilegium promouēdi a quolibet Episcopo, an possint illo vti quoad Nouitios. Episcopus an possit ordinare Regularem cum Dimissoriis extra tempora. Et Dimissorias habens promouendi a quocūque in propria Diœcesi, an possit promoueri extra.

ANNOTATIO XXIII.

§. I.

Ad Tex. in Cap. Cum nullus, de Temporib. ordin. in 6.

TRactatur hic communis materia, quis dicatur Ordinarius, & proprius Episcopus, qui possit licentias, seu literas dimissoriales concedere, pro suscipiendis Ordinibus ab alieno Episcopo; vel per se ipsum Ordines cōferre, cuius occasione dicemus aliqua de Dimissoriis; & quis possit illos concedere, siue ordinare per se, de qua materia vide *Azor. instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 20. q. 7. & p. 2. lib. 3. cap. 48. q. 15.* vers. *certum, Zerol. verb. Abbas, & verb. Ordo, Diaz. prax. Canon. cap 26. Concil. Trident. sess. 7. capit. 10. & sess. 21. capit. 1. & sess. 23. capit. 10. de ref. Maiol. de irregul. lib. 4. cap. 5. Campanil. diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. Summ. Bull. Quarant. in verbo Ordo, Grat. discept. for. cap. 212 Bonac. de Sacram. Ordin. 1. tom. Barbos.* quasi in omnibus suis *tractatibus*.

1 Nota primo; quod concedere Dimissorias, est iurisdictionis Episcopalis; & proinde Episcopi omnes, qui de iure, vel consuetudine possunt Ordines conferre, habēt etiam facultatem concedendi Dimissorias, *glos. fin. in hoc cap. cum nullus*, & quia iurisdictio non exercetur, nisi in subditū; sequitur, quod Episcopus, si non sit Ordinarius, & Superior, non potest concedere Dimissorias, sicut non potest ordinare. Dicitur autem Episcopus Ordinarius, qui potest hæc facere tribus modis, vt in hoc *tex.* nempe Episcopus Originis, Domicilij, & Beneficij.

2 Primo enim Episcopus Originis potest Dimis-

Dimissorias cōcedere, ac ordinare oriundum. Dicitur locus Originis de iure ciuili non solum, vbi quis natus est, sed etiam vbi eius Pater, vel Auus natus est, *l. assumptio, §. filius, ff. ad municipal.* vbi *glos. & Bar.* Origo enim Proaui, & cœterorum Ascendentium non contrahitur, alias oporteret nos quærere agrum Damascenum, in quo natus, seu plasmatus fuit primus Parens Adam, ita *Boer. decis.* 13. *num.* 7. vbi quoque quando attēdatur Origo materna, de quo etiam *Guttier. cons.* 7. In casu vero nostro, quoad Ordines attenditur solum Origo propria, & paterna; ita vt possit quis ordinari, & Dimissorias habere ab Episcopo illius loci, vbi natus est, etiam, quod alibi habeat domicilium; & ab Episcopo loci, vbi Pater eius natus, etiam quod ipse ordinandus alibi natus sit, vel habeat domicilium, ita probat Campanil. & refert *Sacr. Congr. responsum in diuers. iur. Canon. rubr.* 9. *cap.* 8. *num.* 9. *Diaz. in prax. Canon. cap.* 8. *in fine*, sequitur *Barb. de potest. Episc.* & alij apud eum contra *Addit. ad Quarant. Sum. Bull. verbo ordo*, vers. *quoad tertium*, *f.* 366. tenentem non sufficere Originem paternam in consulendo, licet post factum, excuset Ordinantem, & Ordinatum ratione Originis paternæ, cōtra quam opinionem communiter insurgunt Moderni, posse licite, & iure Episcopum illius loci, in quo pater tantum natus est, ordinare, vel Dimissorias dare filio, *Ricc. in prax.* 3. *p. resol.* 269. *Barb. de iur. Ecclesiast. lib.* 1. *cap.* 33. vbi alij.

3 Quæstio est in hac materia; an Episcopus illius loci, vbi pater, vel ipse ordinandus natus est fortuito, vel dum eius mater pertransibat per illum locum, vel vbi iuerat causa negotii, vel recreationis, non animo permanendi, sed ad certum tempus incolendi, possit ordinare, vel Dimissorias dare prædicto, tanquam facto Ciui illius loci. In qua quæstione pars negatiua nempe sic natum, non dici oriundum prædicti loci, & consequenter illius Episcopū non esse Ordinarium, habet DD. in numero maiores, nam *Panorm. in cap. Roaulphus, num.* 9. *& Felin. num.* 13. *de rescript. Bar. in l. filios, num.* 4. *C. de municip. & orig. lib.* 10. *Socc. Iunior cons.* 49. *num.* 3. *vol.* 1. *Alex. in l. huiusmodi, §. legatum, num.* 4. *de leg.* 1. vbi *Cuman. Cagnol. in rubr. de orig. iur. col fin.* vers. *limita prædicta*, *Syluest. in verbo* Ciuitas, *num.* 4. *Bal. Ang. & Paul. de Castr. in d. l. huiusmodi, §. legatum, in lectura* Bononien. *Angel. in Sum. verb. Ciuis, n.* 3. *Gregor. Lopez lib.* 2. *tit.* 24. *par.* 4. *Afflict. decis.* 384. *num.* 4. *Caual. q.* 458. *num.* 17. & alij tenent sic natum non dici Ciuem prædicti loci, nec sequi forum, & iurisdictionem illius; & proinde talem Episcopum nec Dimissorias, nec Ordines dare posse ratione Originis, defendunt *Henriq. lib.* 10. *cap.* 22. §. 1. *Vasq.* 3. *p. disput.* 243. *num.* 56. *Bonac. tom.* 1. *tit. de Sacram. ordinis, disput.* 8. *q. vnic. punct.* 4. *num.* 13. & *Nauarr. cons.* 41. *de tempor. ordin. par.* 1.

Contrariam opinionem; nempe sic natum, dici Ciuem prædicti loci, & sortiri forum, & iurisdictionem illius, tenet *Bott. cons.* 28. cum alijs per eum adductis, *Masc. concl.* 1141. *num.* 6. *Imol. & Paul. de Castr. in d. §. legatum, in lectur. Paduana*, *Boer. decis.* 13. *num.* 52. & alij apud eum nouissime *Grat. discep. for. cap.* 75. *in princ.* per multos numeros, cum ibi relatis, & rationem afferunt, quia in hoc casu attenditur varitas non destinatio, vel animus; & proinde sic natum posse licite suscipire Ordines, & Dimissorias ab eiusdem loci Episcopo, tenet *Campanil.* post relatam contrariam opinionem *cit. rubr. q. cap.* 8. *num.* 10. *in fin.* & hæc secunda opinio habet validiores rationes, de quibus apud *Grat. cit. loc.*

4 Expositus etiam sortitur forum, & fit Ciuis illius loci, in quo est expositus, licet alibi sit natus, cuius parentes ignorantur *Mand. de ætat. minor. cap* 1. *num.* 22. *vsque ad* 25. quem sequitur *Grat. cit. loc. num.* 12. & proinde tanquam Ciuis dicti loci, ab illius Episcopo promoueri posse; nam Expositi, quorum origo incerta est, admittūtur ad Ordines, & Dignitates Ecclesiasticas, & ad cætera munera etiam ciuilia, atque successiones, & hæreditates, vt docet *Card. Paleot. de Noth. Spu. filijs cap.* 63. *num.* 3. *&* 7. prædictam opinionem tenet *Campanil. cit. loc. num.* 24. vers. *expositos.*

5 Baptizatus licet alibi sit natus, fit Ciuis, & acquirit Originem illius loci, in quo baptizatus est; nam sicut natiuitas temporalis parit Originem, & ciuilitatem, *leg. Ciues, C. de incolis, lib.* 10. ita etiam Baptismus, per quem homo dicitur renasci, *Cap. debitum, de Baptis.* & proinde baptizatus fit Ciuis, & sortitur forum, & iurisdictionem quoad spiritualia, beneficialia, & temporalia, ita *Luc. de Pen. in l. Ciues, C. de incolis, lib.* 10. *col. vlt. in princ.* vers. *nam præter causam originis*, *Rebuff. de pacif. poss. num.* 17. Immo quoad spiritualia hæc ciuilitas, q̄ oritur ex Baptismo, & natiuitate spirituali, est anteponenda, vt dicit *Gonzal. ad* 8. *regul. Cancell. glos.* 9. §. 1. *num.* 107. adducēs *Bart. in l.* 1. *ff. ad municip. num.* 8. qui quantum ad temporalia credit contrarium.

Hoc de Origine acquirēda per Baptismum,

mum, intelligendum erit cessante fraude; nam si parentes baptizarent puerum alibi natum, vel adultus susciperet Baptismum in aliquo loco, vt acquireret Originem illius loci, reputabitur nihilominus pro extraneo, nec diceretur Ciuis, maxime in præiudicium aliorum, cum malitijs occurrendum sit, *l. in fundo, de rei uend. cap. final. de renunt. in 6.* Caputaq. *decis.* 101. *n.* 2. *par.* 2. ita in specie concludit *Gonzal. ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 9. *§.* 1. *num.* 108. & 113. quem sequitur *Grat. discept. for. cap.* 76. *nu.* 16. & 17. Vnde ex dictis dicendum est, quod cessante fraude, Episcopus loci, in quo quis baptizatus est, potest baptizato Dimissorias, vel Ordines dare.

6 Secundo; Episcopum Domicilij posse Dimissorias, & Ordines conferre, expresse docet *text.* Quomodo dicatur constitutũ domicilium in aliquo loco, *Abb. in cap. fin. de Paroch. Fel. in cap. dilectus, de rescript. il secondo*, Mascard. *de probat. conclus.* 534. *Menoch de arbitr. Iud. lib.* 2. *centur.* 1. *cas.* 86. *Afflict. decis.* 384. *Syluest. in verb. domiciliũ*, & *alios*; Et statim, ac quis transfert se ad habitandum in aliquo loco, expresse declarando habere animum ibi perpetuo manendi, & domicilium contrahendi, etiã si momento temporis ibi habitauerit, dicitur constituisse domicilium, atq; factus Ciuis, sic docet *Quarant. in Summ. Bul. verb. ordo in addit.* vers. *circa tertium, f.* 361. *Campanil. in diuers. iur. Canon. rub.* 9. *cap.* 8. *num.* 18. *Bonac. cit. loc. num.* 9. Verum si dubitatur de hoc animo perpetuo manendi, illum posse colligi ex coniecturis, dicunt citati DD. Prima est; si per decem annos continuos habitauerit in aliquo loco, nec in contrarium apparent signa, vt est in scholaribus, qui etiam si per decem, vel plures annos habitent in aliquo loco, adhuc animus perpetuo manendi non præsumitur, *DD. in l.* 2. *C. de incolis, lib.* 10. *Fel. in cap. dilectus, il* 2. *num.* 12. *de rescript.* Secunda est coniectura; si in loco, in quo quis transtulit Domicilium, Domum emerit, ita *Felin. in cap. final. nu.* 25. *de for. compet.* vel ibidem bona sua, vel maiorem partem transtulerit, & per aliquot annos habitauerit, ita apud *Quarant. cit. loc. Butr. in cap. quod clericis, num.* 9. *de for. compet. Bald. cons.* 393. & 311. *vol.* 4. *Tiraq. de vtroque retract. tit.* 1. *§.* 36. *glos.* 3. *num.* 7. Et quia hæc signa non sunt adeo indubitata, vt nõ possit Episcopus decipi; ideo in hoc bene aduertendum est, merito *Menoch. citat. loc.* omnia Iudicis arbitrio remittit.

7 Maximam inducit præsumptionem cõtra constitutionem Domicilij, si quis trãstulit ad habitandum in aliquo loco, declarans habere animum perpetuo ibi manendi, etiam si per decennium ibi habitauerit; quando Familiam reliquit in loco vnde discesit, vt aduertit *Romanus cons.* 264. *num. vlt.* Similiter si quis se transtulit ad habitandum in aliquo loco, negotij causa, vbi esto, quod per decem annos habitauerit, adhuc præsumitur, quod finito negotio, habeat animum redeundi, iuxta *l. ex fratre, §. Rex quidam, ff. de hæred. instit.* tenuit *Rot. decis.* 150. *p.* 2. *diuers. nu.* 9. nam puer, qui cum patre se transtulit ad habitandum in aliquo loco, non dicitur ibi contrahere Domicilium, licet habitet, quia cum sit in minori ætate, non potest habere animum perpetuo habitandi, vt docet *Bart. in l. placet*, 2. *q. ff. ad municip. Bart. in d. l. placet*, & tenuit *Rota in vna Cæsaragust. prætensæ pensionis, die Lunæ*, 9. *Martij* 1598. *coram D. Orano*, quam refert *Campanil. cit. loc. num.* 19. vers. *Reseruata*, vbi fuit iudicatus male promotus quidam Clericus minor cum literis dimissorialibus Episcopi loci, ad quem se transtulerat ad habitandum cum suo patre, considerata minori ætate dicti ordinati, in qua non poterat habere animum prædictum perpetuo commorandi, & alijs rationibus, vt in ea. Et cum simus in fauorabilibus, rectius dicendum est, filium etiam minorem habitantem cum patre, contrahere Domicilium in eodem loco ad hunc effectũ, vt per doctrinam *Bald. in l.* 1. *de patrib. qui filios distran.* tenet ipse *Campanil. num.* 21. & respondet opinioni *Rotæ*.

Aduerte, quod semel contractum Domicilium, & incolatus ratione Domicilij, vt supra, non amittitur, si incola prædictus ex iusta causa ad aliam migratur Ciuitatem, cum animo tamen redeundi, vt ex *l. si quis ita, ff. de condit. & demonstr. & l. cum hæres, §. Stichus si hæredi, ff. de stat. liber. & l. Ciues, C. de incolis, lib.* 10. probat *Campanil.* ad hunc effectum ordinationis, *cit. loc. num.* 18. vers. *cum itaque*.

8 Aduerte limitationem, quæ in hac materia adducitur per *Quarant. in addit. verbo ordo*, vers. *circa tertium, in fin. fol* 361. vbi si quis ordinatus fuerit ab Episcopo Originis ad Subdiaconatũ ad titulum Beneficij requirentis residentiam, vel ad titulum patrimonij pro vtilitate, vel necessitate Ecclesiæ, non potest deinde promoueri ab alio Episcopo ratione Domicilij contracti, vt supra, nisi audito Episcopo Originis; an causa, ob quam fuit ordinatus, adhuc duret, quia tunc ad eundem remitti debet, vt inseruiat Ecclesiæ, cui fuit adscriptus.

9 Ex

9 Ex dictis venio ad Quæstionem, quæ in hac materia vertitur inter Modernos. An scilicet, qui accepit vnum Ordinem ab Episcopo Originis, possit variare, & alium accipere ab Episcopo Domicilij, vel Beneficij, & e contra. In qua Quæstione ex relata limitatione, de qua apud *Quarant.* immediate suprapostita, videtur dicẽdum; variationem prædictam posse tute fieri extra casum dictæ limitationis, idest, si quis esset promotus ad titulum Beneficij requirentis residentiam, vel pro vtilitate, vel necessitate Ecclesiæ, in quo casu tantum citata *Addit. ad Quarant. d. cit. loc.* denegat variationem prædictam, ergo in alijs casibus illam permittit, quam sequitur *Alzedus in Prax. Episcop. par. 2. cap. 5. num. 47.* sicut etiam illam defendit *Zypaeus in Consultationibus Canonic. conf. 3.* quem sequitur nouissime *Dian. 6. par. tract. 7. Miscell. resolut. 35.* vers. *Sed nouissime*, quam sententiam comprobat rationibus per eũ adductis. Quibus posset addi, & alia ratio, quia si damnaretur hæc variatio, sequeretur, quod Episcopus ratione Beneficij non posset ordinare; nam cui confertur Beneficium, supponimus ordinatum fuisse prius ab Episcopo Domicilij, vel Originis. Vlterius hæc variatio admittitur a *Garz. de Benef. p. 2. cap. 4. nu. 2.* quem sequitur *Ricc. in prax. par. 1. Sacram. Ordinis resolut. 257.* siue 258. in habente plura beneficia in diuersis Diœcesibus, qui potest ordinari, siue dimissorias accipere ab vnoquoque Episcopo dictorum Beneficiorũ; nec potest considerari ratio differentiæ in Episcopis Domicilii, & Originis. Et secundum hanc opinionem vidi seruari, me consulente annis elapsis in Curia Archiepiscopali Capuana, per quam fuerũt concessæ literæ dimissoriales ad Ordines maiores cuidam Clerico oriundo Capuano, qui ratione domicilij receperat antea ordines minores ab Archiepiscopo Neapol. Hanc sententiam defendit etiam *Io. Maria Nouar. in prax. concl. iur. Pontif. concl. 102. num. 22. contra Ricc.*

Contra hanc Sententiam tenẽt expresse Episcopum semel electum per primam ordinationem, non posse variari, eligendo alium siue ratione Originis, siue Domicilij, siue Beneficij, ex quo per electionem quis dicitur factus subditus primi ordinãtis, *Molfes. in summ. tom. 1. par. 2. cap. 2. n. 10. Achill. de Grassis decis. 13. tit. de pension. Ricc. in prax. Sacr. Ordin. resol. 306. par. 1.* & in *prax. rer. qtotid. sub tit. prax. liter. dimissorialium, resol. 235.* intra *num. 5. Bonac. par. 1. de Sacram. ord. disput. 8. q. vnica, punct. 4. num. 20. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 44.* & videtur sentire *tex. in cap. Clericos 1. distinct. 11.* Et licet hæc opinio habeat pro se plures DD. prima tamen habet validiores rationes.

Baro quoque potest Dimissorias, & Ordines accipere ab eo Episcopo, in cuius Diœcesi habet Baroniam, quia Baro dicitur primus Ciuis, ita *Capiblanc. tract. de Baronib. pragmat. 12.* sub *num. 1.* & *Rouit.* super eadem *pragmat. num. 3.* etiam si Baro in loco Baroniæ non habitet, probat *Campanil. cit. loc. nu. 20.* vbi vers. *His tamen.* Si Baro plures habet Terras, siue Oppida in diuersis Diœcesibus, potest ordinari ab eo Episcopo, a quo recipit denominationem, idest Episcopus Bisiniani potest ordinare Principem Bisiniani, & *num. 1.* id etiã extendit ad filios Baronum, & ad Officiales perpetuos alicuius loci, non tamen ad eorum filios.

10 Tertio; Episcopum Beneficij posse concedere Dimissorias, ac conferre Ordinem Clerico, qui alibi habitet, & si ex alio loco trahat originem, disponit *text.* noster, & ratione beneficij ad hunc effectum, quis illius loci, vbi Beneficium est situm, efficitur Ciuis, quousq; Beneficium possidet, *Boer. decis. 260. num. 20.* Et proinde licite Episcopus loci Beneficij potest Dimissorias, vel Ordines conferre Beneficiato, quãuis si Beneficium simplex sit, & nullam requirat residentiam, vt docent DD. communiter in hoc *tex.* & sequitur *Add. ad Quaran. cit. loc.* vers. *Quoad tertium.* Ac etiam si Beneficium sit tenue, & ad sustentationem non sufficiens, vt probat auctoritatibus, & rationibus, *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 12.* qui tenet, quod si Beneficium esset tenuissimum, tunc ratione prædicti Beneficij, Episcopus non posset dimissorias concedere, vel ordines cõferre, tum ratione præsumptæ fraudis, tum quia Sacra Cõgregatio Conc. Trid. Interpretum responsum dedit Cardinali Aquauiuæ, Archiepiscopo Neapolitano, petenti, ordinatum ratione Benificij tenuissimi esse male promotum, & proinde suspẽsum ab exequutione, & ordinantem Episcopũ a collatione per annum.

11 Dubium tamen est; quale sit Beneficium tenuissimum, ad hoc, vt quis dicatur male promotus ratione illius, in quo plurimum vertitur arbitrium Episcopi, ex dictis per *Menoch. de arbitrar. cas. 216. num. 9. lib. 2.* qui tenet Beneficium tenue illud dici, quod non excedit annuum redditum octo Coronatorum. Tenuissimum vero illud dici, cuius redditus sunt quatuor duca-

ducati annui, iuxta opinionem *Prax. Episcopalis, in verbo* Beneficia, §.3.*par*.1. quam sequitur Campanil. *in diuers. iur*. Canonic. *rubr*.9.*cap*.8. intra *num*. 12. qui testatur libere ordinasse Beneficium possidentem in suo Episcopatu, cuius annui fructus ad ducatos tresdecim ascendebant; itaque secundum opinionem Praxis semper, quod Beneficium excedit ducatos quatuor, Episcopus potest tali Beneficiato dimissorias concedere, vel Ordines dare, dummodo in Subdiaconatu sufficiens titulus adducatur.

12 Controuertitur etiam inter DD. num si Beneficium non sit perpetuum, sed solitũ conferri in titulum; an sufficiat, vt ratione illius possit quis ordinari ab Episcopo talis beneficij; in qua quæstione *Campanil*. cit. *loc. num*.13. *vers. demum*, tenet sufficere, & Episcopum eius loci, in quo est tale Beneficium posse dimissorias dare, vel ordinare. Verum hæc opinio habet maximam oppositionem; nam perpetuitas est de essentia Beneficij, vt docet ex opinione multorum G*onzal. in regul*.8. *Cancell. glos*.5. *num*.11. Si ergo Beneficium deficit in essentialibus, non meretur nomen Beneficij, & consequenter in eo non militat dispositio præsentis *Cap. cum nullus*, loquẽs simpliciter de Beneficio, quæ intelligenda est de beneficio iuxta formam iuris, & habente suas partes essentiales. Sed si Beneficium sit perpetuum aptitudine, non tamẽ actu, secundum dicta per *Garz. de Benefic. par*.1.*cap*.2.*num*.78. diceretur vere Beneficium, quia sufficit perpetuitas aptitudinali; & bene procedit opinio *Campanil*.

13 Habens plura Beneficia in diuersis Diœcesibus, in vnaquaq; earum potest promoueri ratione Beneficij, vt tetigimus supra cum *Ricc*. & est originaliter dictum, *Innoc. in cap. cum iam dudum, num*. 3. *de prabend*. Quod si Beneficium est in vna Diœcesi, sed subest Episcopo alterius Diœcesis, quoad præsentationem, vel institutionem, adhuc dimissoriæ sunt concedendæ, vel Ordines dandi ab Episcopo loci Beneficij. Nisi Beneficium subesset alteri Episcopo, etiam quoad iura Episcopalia; nam tunc ab isto Episcopo, cui subest Beneficium dimissoriæ, vel Ordines sunt dandi, ita *Geminian. & Franch. in hoc cap. cum nullus*, & *Ioan. Andr. in cap. cum ex eo, num*.5. *de elect. in* 6. habetur apud *Quarant. cit. loc. vers. circa secundum*. Eodem modo; si Beneficium vnius Diœcesis sit vnitum Beneficio alterius Diœcesis; Episcopus Beneficij, cui facta est vnio, dicitur Ordinarius, ad hunc effectum, tenet *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr*.9. *cap*.8. *num*.15. *in fin*. & non Episcopus beneficij vniti.

14 Obserua hic; quod vt dicatur quis subditus ratione Beneficij, ad finem, vt possit recipere ab Episcopo Beneficij Dimissorias, vel Ordines requiritur, vt apprehẽderit possessionẽ Beneficij, quia sola collatio, seu titulus non sufficit ad hoc, vt quis dicatur de foro Episcopi Beneficij, ita *Aloys. Ricc. par*.2.*decis*.188. *Ioan. Maria Nouar. pract. iur. Pontif. concl*.102.*num*.20. possessionem pacificam requirit, tenet etiam *Squill. de priuileg. Cler. cap*.4. *num*.233. *Nicol. Garz. de Benef. par*.2.*cap*.4.*num*.10. qui *num. seq*. refert solam possessionem sine titulo iusto sufficere, nouissime sequitur *Barb. de iur. Eccles. lib*.1. *de ordin. & qualit. ordinand. cap*.33.*num*.33.

Hinc caueas à P. D. *Alphons. de Leone tract. de offic*. Capellan. *q*.4. *prax*.5. *num*.85. *in fin*. vbi conatur defendere, quod per solam præsentationem ad Beneficium Iurispatronatus, quis efficitur subditus Episcopi Beneficij ad finem recipiendi Ordines ab illo, quia eius opinio est singularis contra supradictos DD. & communem.

Nec valet eius argumentum, quod sola præsentatio ad Beneficium faciat quem arctatum ad finem, vt possit concedi illi literæ dimissoriæ à Vicario capitulari intra annum; quia bene potest præsentatio sola facere arctatum, & tribuere facultatem Vicario concedendi dimissorias suo subdito; sed facere, vt Episcopus possit concedere dimissorias alieno subdito, hoc non potest; nam quis non dicitur sortiri forum alterius Episcopi, quoad ordines, nisi ratione Originis, Domicilij, & Beneficij, ex *cap. cum nullus, de tempor. ordinat*. Et qui est præsentatus, vel alium habet titulum sine possessione non dicitur habere Beneficium, vt post alios probat *Ricc. decis*.188. *num*.2. Et ita in simili videmus, quod ad hoc, vt quis possit promoueri ad Sacros Ordines, non sufficit titulus Beneficij sine possessione, vt disponunt expressa verba *Conc. Trid. sess*.21.*cap*.2. *de ref*. faciunt ad hæc dicta per *Grat. discept. for. cap*.430.*per tot*.

15 Quidam Clericus dubitans ratione insufficientiæ literaturæ, vel alia causa, à suo Episcopo repelli ab Ordine Sacro, petijt à me si posset tuta conscientia erigere Beneficium per interpositam personam sui fratris, & de illo habere prouisionem in aliena Diœcesi; & successiue deinde recipere dimissorias, vel Ordines ratione dicti Beneficij ab Episcopo illius, quem beneuolum erga se cognoscebat. Respondi; nullo modo id posse fieri tuta conscientia, quia

factum ipsum inuoluit fraudem, & sicut Episcopus non potest Beneficium conferre hac intentione, & fine, vt beneficiatum promouere valeat, quia diceretur hoc facere in fraudem, per doctrinam *Franc. in hoc cap. cum nullus, num. 3.* quem sequitur *Add. ad Quarant. cit. loc. vers. circa secundum, in fin. Piaseg. in prax. par. 1. cap. 1. Nouar. nou. iur. Pontif. prax. tit. de ord. concl. 2. num. 21.* sic etiam multo minus posset ipse Ordinandus procurare Beneficium ad hunc finem, & in fraudem sui Episcopi. Hac occasione desiderarem, vt Episcopi non facile admitterent exteros ad erigendum noua beneficia in earum Diœcesibus, maxime inferioris redditus, quæ erectiones vt plurimum sunt cum fraudulento fine; & non sine misterio relinquit quis illas facere in propria Patria, aliam extraneam petens.

16 Ex dictis aduertendum; ex sola simplici collatione Beneficij, & subsequuta promotione ad Ordines non esse præsumendam fraudem, nisi collatio ad hunc effectum esset facta, & ea intentione, vt diximus, vel Beneficium esset tenuissimum, vel collatio ipsa esset, ita qualificata, quæ ex sui natura iura suspictionem fraudis admitterent, vt aduertit *Campanil. cit. loc. num. 17.*

Episcopus potest ordinare habentem Beneficium in sua Diœcesi, vel illi Dimissorias concedere, vt supra, etiam si collatio dicti Beneficij non sit facta ab ipso Episcopo, sed ab alio, puta à Papa in mense reseruato, ita obseruat communis vsus, & defendit *Campanil. cit. loc. num. 16.* contra *Archid. & Franch. in hoc cap.* Quorum opinio praxis damnauit. Ratione pensionis non dicitur quis fieri subditum Episcopi illius loci, in quo est Beneficium, quod tenetur soluere pensionem; & proinde ipsius causa non potest pensionarius habere Dimissorias, vel Ordines ab ipso Episcopo, tenet *Ricc. in prax. cap. 302.*

18 Ratione Capellaniæ perpetuæ potest quis promoueri, vel Dimissorias obtinere ab Episcopo, in cuius Diœcesi est Capellania; nulli dubium est, quia dicitur vere Beneficium Ecclesiasticum, quando est instituta, & erecta authoritate Apostolica, vel Ordinaria, est commune, etiam si Fundator disposuisset, quod in prouisione dictæ Capellaniæ Ordinarius non se intromitteret, sed ad solos laicos spectaret, quia talis prohibitio non tenet, *Lambert. de iur. patronat. p. 1. 1. lib. art. 10. & 105. Couar. in 4. 2. par. cap. 3. §. 1. num. 20. & in cap. sua, de testam. num. 8. Mandos. de signat. grat. tit. de exemption. vers. amplia tertio, Gonz. ad 8. regul. Cancell. glos. 5. num. 42. Garz. de Benef. par. 1. cap. 2. num. 97.* Secus tamen dicendum est in Capellania, etiam perpetua erecta, & fundata sine authoritate Apostolica, vel Ordinaria, quæ cũ non sit Beneficium, sed pia dispositio, iuxta tradita per *Garz. cit. loc. num. 102.* ratione illius Episcopus nõ posset Dimissorias concedere, vel Ordines dare.

19 Et licet posit Episcopus Beneficij, Domicilij, vel Originis concedere literas dimissoriales, vel per se ipsum ordinare, vt supra non tamen deberet, nisi constito prius de requisitis, de quibus in *Conc. Trident. sess. 23. de ref. cap. 5.* vbi in promouendis ad minores Ordines requiritur bonum testimonium Parochi, & Magistri scolæ, in qua educantur; in promouendis ad maiores requiruntur publicationes cum inquisitione de natalibus, ætate, moribus, & vita, quæ publicationes, & inquisitio in Regno Neapolitano sunt faciendæ etiam in prima Tonsura, & Ordinibus minoribus, per *Decretum Sacr. Congreg. Cardinal. negotijs iurisdictionalibus Regni Neapolitani præpositorum de ordine viuæ vocis oraculo Gregorij XV. Romæ emanatum sub die 10. Kal. Iulij 1623. & sess. eadem, cap. 8.* Vbi qui ab alieno ordinatur Episcopo prætextu generalis, vel specialis Rescripti, vel Priuilegij debet commendari de probitate, & moribus testimonio sui Ordinarij. Quæ requisita sunt inducta ad cognoscendam probitatem, vel improbitatem ordinandi, ad hoc, vt indigni ad Ordines non admittantur: merito non debent illa haberi, nisi à loco, in quo ordinandus est cognitus, & commorauerit, quia vt plurimum in loco Beneficij, vel Originis paternæ, aut Domicilij, ordinandus parum, aut nihil commorauerit, nec ibi sciri potest, si canonico detinetur impedimento, vt ad Ordines digne promoueri non posit; hinc possent publicationes fieri, & testes examinari in loco vbi Beneficiatus commorauit, quorum copia mitti potest ad Episcopum ordinãtem; vel possent testes prædicti loci deduci, & examinari coram dicto Episcopo ordinante, & sic verificare omnia, quæ in ordinando requiruntur, vt docet *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 25. vers. Altero autem casu,* post principium, conferunt dicta per *Ricc. prax. rer. quotid. resol. 235. num. 3. in fin.* vbi tenet, quod ad hũc effectum concedendi dimissorias, quis non potest commendari de vita, & moribus à suo Ordinario, à cuius Diœcesi per plures annos abfuerit, sed de illis est habẽda informatio ex loco, in quo fuit versatus.

20 Epi-

20 Episcopus potest etiam ratione familiaritatis ordinare suum familiarem triennalem, vt deciditur in *Concil. Trid. sess. 23. cap. 9.* ac illi dare literas dimissoriales, vt ab alieno Episcopo possit ordinari, declarauit *Sacr. Congreg.* in eodem *text. Concil.* refert *Ricc. cit. loc. num. 6.* & est generale, vt vbicumque Episcopus potest suum familiarem ordinare, potest etiam & literas dimissorias concedere, ita *Nauar. cons. 27.* siue *11. de tempor. ordin. in nouis.* Is dicitur familiaris in hoc proposito, qui cum Episcopo commoratur, & præsens suis seruitijs assistit. Ex quibus excludunt DD. communiter seruientem Episcopum in remotis, etiam si ipsius Episcopi sumptibus viuat, *Maiol. de irregul. lib. 4. cap. 2. nu. 5. Salz. ad Diaz. cap. 26. Add. ad Quarant. in Sum. Bull. verb. Ordo*, vers. *Limita in eo, fol. 363.* Hanc potestatem extendit *Diana 3. par. tract. 4. Miscell. resolut.* 145. ad famulum familiaris, qui etiam expensis Episcopi viuit, is etiam potest recipere Ordines, vel dimissorias ratione familiaritatis.

21 Hæc facultas ordinandi familiarem triennalem concessa est Episcopo ordinario, & denegata Episcopo titulari, est commune apud DD. qui controuertunt, qua ratione, familiaritatis ne, an Beneficij, quod statim tenetur conferre, habeat Episcopus hanc facultatem, sed quia hæc quæstio non affert magnam vtilitatem, remitto me ad DD. citatos, & *Campanil. rubric. 9. cap. 9. num. 2.*

22 Obserua; quod Episcopus ordinans familiarem per se, vel per alium, tenetur statim, & re ipsa Ordinato conferre Beneficium Ecclesiasticum, ex cit. *tex. Conc. Trid.* Intra quod tempus Episcopus teneatur cōferre Beneficium? Intra biduum, intra triduum, & intra tempus arbitrarium hatur apud Scribētes; & cum primum vacat, tenet *Campanil. cit. loc. num* 8. vbi deinde multa refert ad hoc propositum, & signāter declarationem *Sacr. Congr.* ex quibus nihil determinatum colligi potest, nisi quod Episcopus si non habet Beneficium, vacans, debet abstinere ab ordinando familiarem ratione periculi, ne labatur longum tempus, intra quod collatio non sequatur. Inter diuersitates aduertant Episcopi ad verba ipsius Concilij, idest, ***Beneficium quacumque fraude cessante statim re ipsa illi conferat***; vbi obseruent Cōcilium non fuisse contentum sola dictione statim, sed illi addidisse etiam re ipsa, quasi nimiam festinationem desideret.

23 Aduerte; quod Episcopus potest ordinare suum familiarem triennalem, vel illi dimissorias concedere, etiam ad primam Tonsuram, dummodo statim Beneficium conferat, vt tenet ex Sententia Congregationis *Add. ad Quarant. cit. loc.* & *Ricc. collect. decis. par. 3. collect. 596.* Et hoc etiam si familiaritas triennalis incepta est ante promotionem ad Episcopum, vt per DD. communiter.

24 Nota primo; quod hoc triennium debet esse completum, vt dicunt expressa verba *tex. Concil.* & continuum, saltim non interruptum tempore notabili; & ratio est, quia cum hoc tempus præfigatur per *Concil.* ad hoc, vt Episcopus noscat mores familiaris, si interruptio impedit hanc scientiam, censetur damnata per ipsum *Concilium*. Excusat tamen interruptionem prouenientem ex iusto impedimento, *Ricc. cit. collect. 596. ampliat. 3.*

25 Episcopus ordinans, vel concedens dimissorias familiari, non potest cum illo dispensare, si illegitimus est, sicut potest cum suis subditis ad minores Ordines, & Beneficia simplicia, ita *Nauar. cons. 28. in antiq. siue 12. in nouis, de tempor. ordinand. Sayr. dec. 29. de tempor. ordin.* Nec cum illo super interstitijs dispensare potest, tenent *Campanil.* & *Ricc. loc. cit.* & est commune.

26 Nota secundo; quod ad hunc effectum recipiendi Ordines, vel Dimissorias dicitur familiaris Magister Actorum Curiæ Episcopalis, ita *Grat. decis.* Rot. *March.* 233. quem refert, & sequitur *Ricc. cit. loc.* reliqua de familiaritate vide in *tex. cap. fin. de verb. signif. in 6.* vbi *glos. in verb. continuo, Ioan. Monach. num. 11. Archid. n. 4. Franch.* eodem *num.* 4. *Rebuff. tract. de priuileg. scolar. priuileg. 23. col. 2. glos. in 3. regul.* edita ab *Innocent. VIII.* vers. *item quæro, Gomes. in regul. de impetrant. benefic. vacan. per obitum famil. Mandos. in regul. 3. q. 20. Caputaq. decis. 10. par. 2.* seu *decis. 1. in verbo familiaritatis, Achill. de Grass. decis. 276.* seu *13. de præbend. Campanil.* cit. *cap. 9.* per totum. Vicarius quoque dicitur familiaris Episcopi, prout probat *Segura in directorio Iudic. Eccles. for. par. 1. cap. 14. num. 34.* qui generaliter loquitur de Iudicibus Episcoporum, & vers. *confirmatur* id etiam extendit ad famulum Vicarij.

Nota tertio; quod ex *Concil. Trid. sess. 7. cap. 11. & sess. 23. cap. 3.* videtur in literis dimissorijs esse exprimendam causam, quare Episcopus proprius Ordines non conferat, quæ licet in *d. cap. 3.* videatur restricta ad ægritudinem tantum, tamen *Sac. Congr.* declarauit aliā legitimam causam præter ægritudinem esse etiam sufficientē; sed praxis non seruat exprimere dictam

Ii 2 cau-

causā in his literis, notat *Campan. in diuer. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 27.*

27 Capitulum quoque Cathedralis Ecclesiæ Sede vacante, vel eius Vicarius Capitulatis potest concedere Dimissorias postquam Ecclesia vacauit per integrum annum; infra annum vero a die vacationis minime potest concedere dictas Dimissorias ad Ordines; nec etiam vigore cuiusuis priuilegij, aut consuetudinis, nisi arctatis ratione Beneficij Ecclesiastici recepti, vel recipiendi. Et Capitulum contrauenients incurrit pœnam interdicti, & Ordinatus si est in minoribus nullo priuilegio Clericali, præsertim in Criminalibus gaudet; si in maioribus incurrit pœnam suspensionis ab executione Ordinis ipso iure ad beneplacitum futuri Prælati, ita *Trident. sess. 7. cap. 10.* Cuius dispositio procedit etiam in Dimissorijs ad primam Tonsuram, notat *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neapolit. 23.* post *Nauarr. cons. 25. de temp. ordin. Garz. de benefic. par. 5. cap. 7. num. 95.* qui quoad pœnas defendit, *Concil. Trid. cit. loc.* non procedere in prima Tonsura *num. 57.* contra *P. Thesaur.* infra citād. qui loquitur de Ordinato, *Garz.* vero de concedente Dimissorias.

28 Aduerte; quod dispositio huius *Cap. Concil.* non procedit in literis testimonialibus de vita, & moribus, quia istæ non dicuntur Dimissoriæ, vnde si quis infra annum Sedis vacantis obtineret rescriptum a Papa licentiæ promouendi a viciniori Antistiti, vel alio modo, tunc Vicarius Capitulatis posset cum literis suis, commendare promouendum de vita, & moribus, tenet *Ricc. in prax. 3. par. titul. prox. liter. Dimissor. resolut. 235. in fine.* Immo nec ipse Episcopus vicinior, vel alius, cui commissa est promotio, potest Ordines cōferre, nisi prius receptis literis testimonialibus de probitate, & moribus ordinandi a Capitulo, vel Vicario capitulari; iuxta apertam dispositionem *Concil. Trident. sess. 23. cap. 8. de ref.* in illis verbis: *Quod si quis ab alio promoueri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusuis generalis, aut specialis rescripti, vel priuilegij prætextu, etiam statutis temporibus permittatur; nisi eius probitas, ac mores Ordinarij sui testimonio commendentur; si secus fiat; ordinans a collatione ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire sit suspensus.* Hæc opinio est contra *Garz.* infra cit. *nu. 105.* qui tenet, quod *Concil.* prædictum *cap. 8. sess. 23.* loquitur de Ordinario habente facultatem ordinandi, vel Dimissorias concedendi, & ad illius effectum Capitulum, aut Vicarium non dici Ordinarium infra annum, & cum non arctatis. A qua opinione libenter recedo; nam nos loquimur tātum de attestatione, de vita, & moribus, non de dimissorijs, quas tantum Capitulum non potest dare infra annum, etiam non arctatis. Et *Concil. Trid.* dicto *cap. 8.* loquitur generaliter de Ordinario, cuius appellatione venit etiam Capitulum Sede vacāte, quod probatur etiam ex verbis *Concil.* nam in principio dicti *Capit. 8.* loquitur de Episcopo, deinde in fine cum loquitur de prædicta attestatione de vita, & moribus, vtitur nomine Ordinarii, non Episcopi, quasi intendens de omni Ordinario, etiam non Episcopo. Immo ipse *Garz. in d. num. 105.* loquitur taliter, vt prima verba contradicant vltimis, si consideretur attente.

29 Ad effectum obtinendi Dimissorias infra annum a Capitulo, vel Vicario capitulari sede vacante, ille dicitur arctatus ratione Beneficij Ecclesiastici recepti, cui fuit collatum Beneficium, ratione cuius tenetur se promoueri facere, vt est Beneficium curatum, cuius ratione prouisus tenetur se promoueri facere ad Sacerdotium infra annum, vel Canonicatus, in quo Canonicus tenetur etiam infra annum ascendere ad Ordinem Canonicatui annexum; & vt est Capellania, quæ ex sua institutione requirit aliquem Ordinem. Arctatus vero ratione beneficij recipiendi, ille dicitur, qui habet ius, seu fuit vocatus ad Beneficium, seu Capellaniam vacantem, & requirentem, actu certum Ordinem, quo caret vocatus, vel si quis secularis est præsentandus ad Beneficium; in his casibus dicitur quis arctatus, ita vt possit recipere Dimissorias infra annum a Capitulo, vel capitulari Vicario, ita declarat *Garz. de Benefic. 5. par. cap. 8. num. 97. & seqq.* Similiter electus in concursu ad Beneficium curatum, etiam si collatio facienda sit a Papa. Et is, cui aliquis vult resignare Beneficiū, requirens actu aliquem Ordinem, quo ille caret, seu quem Patronus vult præsentare dicitur arctatus, & libenter potest illi Capitulum, vel Vicarius eius dare dimissorias ad Ordinem requisitum, & alios præcedentes infra annum, etiā si resignatio, vel alias præsentatio, & collatio sit voluntaria, ita *Vgolin. de potest. Episc. cap. 26. §. 20. nu. 5. vers. 2.* quem sequitur *Garz. cit. loc. num. 102.* licet ipse *num. 101.* videatur contrarium tenere, a quo dicto postea *num. seqq.* recedit.

Capitulum, vel eius Vicarius in casu, quo potest concedere Dimissorias, potest etiam di-

dispensare in Interstitijs, sicut potest Episcopus ex causis tamen comprehensis, in cap. 11. 13. & 14. sess. 23. de ref. Conc. Trid. Dummodo ad hoc Vicarius habuerit facultatem a Capitulo specialiter in commissione, quam etiam requiritur ad concedendum Dimissorias, ita *Pauin. de potest. capit. Sed. vacant. par. 2. num. 17. Mandos. reg. 24. de mal. promot. quaest. 6. nu. 10. Sbroz. de offic. Vicar. lib. 2. q. 21. num. 4. Rota in vna Burgens. Canonicatus* 17. Octob. 1586. coram *D. Gipsio.*

30 Nota quarto; quod Capitulum, siue eius Vicarius non potest dare Dimissorias intra annum, vt supra arctato alia causa, quam Beneficii, vt si necessarij essent Ordines ad obtinendum gradum Theologiae, *Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 20. nu. 38.* nec etiam arctato causa consequendi pium Legatum, seu simplicem Capellaniam non collatiuam debitam actu Sacerdoti certae familiae, quae non est Beneficium Ecclesiasticum, quia *Concil. cit.. cap. 10.* solum dat facultatem Capitulo concedendi Dimissorias arctatis ratione Beneficii Ecclesiastici.

31 Nota quinto; quod poena praedicti *Concil. Trid.* contra male promotos cum literis Capituli, vel Vicarij Sede vacante fuit alterata per *Bullam Sixti V.* in qua Ordinati praedicti erant absolute suspensi suspẽsione Romano Pontifici reseruata; sed praedicta poena fuit per *Clem.* 8. reducta ad dispositionem *Sacrorum Canonum*, & *Sacr. Concil. Trid.* prout adducit *Garz. de Benef. 2. par. cap. vlt. num. 70.* Ad quam poenam conciliarem incurrunt Ordinati non solum quando ab ipso Capitulo recipiunt Dimissorias, sed etiam quando illos recipiunt ab alijs Officialibus quibuscumque in iurisdictione Episcopali loco Capituli succedentibus, vt obseruat P. *Thesaur. in prax. Ecclesiast. 2. par. cap. 19. vers. Item Tridentinū.* Et ipsi concedentes contra formam dicti *Concil. Trid.* incurrunt ipso iure in suspensione ab Officio, & Beneficio per annum, vt tenet idem *P. Thesaur. post Mayol. de irregul. lib. 4. cap. 2. nu. 3. Salz. ad Diaz. cap. 26. verb. Sine licentia, Vgol. de offic. Episc. c. 29. §. 20. num. 5. Garz. de Benefic. 5. par. cap. 7. num. 91. in fin.* Et quoad concedentes Dimissorias, ad incurrendum poenam sufficit sola concessio, licet vsus non sit, vt contra Vicarium capitularem concedentem Dimissorias infra omnia, quae effectum suum sortitae non fuerunt, declarauit *Garz. citat. loc. num. 92.*

32 Nota sexto; quod Capitulum Sede vacante Dimissorias concedens infra annum non arctatis incurrit in poenam interdicti ipso iure, & latae sententiae, ita *Henriq. lib. 13. cap. 43. num. 5. Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 20. num. 36. Viuald. de interdict. nu. 18. Sayr. lib. 5. cap. 12. num. 55.* et verbum *subiaceat*, de quo in *Trid.* cit. *cap.* 10. est latae sententiae, vt per *Tiraquell. in l. si vnquam, verb. Reuertatur, num.* 148. quae poena interdicti nemini est reseruata, ideo Episcopus successor poterit ab illa absoluere, ex *Cap. nuper, de sent. excommun.* Confessarius vero in hoc casu non potest absoluere particulares Canonicos, ita docet *P. Thesaur. cit. loc.* vers. *Limita secundo.* Poena vero priuationis priuilegij Clericatus, maxime in Criminalibus contra promotos ad Ordines minores cum Dimissoriis Capituli infra annum, vel Vicarij illius, quae procedit etiam in prima tonsura, secundum opinionem *P. Thesaur. cit. loc.* vers. *Limita tertio*, non afficit ante declaratoriam, ita *Bonac. de suspens. in partic. q. 1. punct. 11. nu.* 21. Immo aliqui dicunt dictam poenam nõ esse latae, sed ferendae sententiae propter verbum *Non gaudeat*, quod est futuri temporis, ita *Oleuar. cons. 19. de tempor. ordin. Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 28. num. 14.*

33 Vltimo; concedere possunt Dimissorias Superiores Regulares suis Subditis Regularibus habentibus requisita alia a Sacris Canonibus, vt ad Ordines promoueri possint ab Episcopo Dioecesano, vel eo impedito ab alio quocumque Episcopo. Dummodo in Dimissorijs praedictis directis alio Episcopo, quam Dioecesano fiat expressa mentio de impedimento Dioecesani absẽtis, vel Ordinationes non exercentis; nec data opera differatur ordinatio ad tempus, quo Dioecesanus est absens, vel Ordinationes non habet; & dummodo Regularis dimissus a suo Superiori examinetur, quoad doctrinam ab Episcopo, qui Ordines confert, ita decretum fuit per *Sacr. Congregat. Concil. de mandato Clem. 8. sub die 15. Martij* 1596. cuius decreti tenorem refert *Quarant. in Summ. Bull. verbo Ordo, fol.* 377. vbi Superiores Regulares contrafacientes incurrunt poenam priuationis vocis actiuae, & passiuae Officij Dignitatis, & administrationis, ac alias arbitrio Sanctissimi, quae poena secundum magis communem est latae sententiae, licet contrariũ sit etiam probabilis, vt refert P. *Thesaur. in Prax. 2. par. cap. 27. vers. Vltimo.*

Superior Regularis si ordinadus indiget dispensatione super interstitijs, debet illam petere in Dimissorijs ab Episcopo ordinãte, attenta necessitate, vel vtilitate Ecclesiae, seu Religionis, ita *Add. ad Quarant. loc. cit. fol. 378. Ricc. in Prax. rer. quotid. resol.*

fol.235.num.7.& seqq. vbi *num.9. in fine*, tenet ex opinione *Mirand.* posse Regulares Superiores Dimissorias etiam aliis, qui eorum Monasterium seruiunt concedere, sicut subditis, qui testatur sic declarasse *Sacr.Congreg* quæ opinio, si vera est declaratio *Congr.* libenter admittenda est, alias est contra decretum *Sacr. Congr.* de quo supra apud *Quarant.* vbi habentur hæc verba, *Superiores Regulares posse suo subdito itidem* Regulari, *&c.* nisi intelligamus opinionem prædictam de alijs subditis, etiam Regularibus, quod est superfluum notare. Et quod Superiores Regulares non possint secularibus etiam subditis Dimissorias dare vltra verba notata in prædicto decreto; obseruatur aliud decretum *Sacr.Congr.* apud *Quarant. cit.loc.fol.377.* mandans Abbatibus, & alijs quibuscumque exemptis habentibus etiam ius Baculum deferendi, & Mitram sistentibus intra finem alicuius Diœcesis, vel nullius, Ordines minores, siue primam Tonsuram, vel Dimissorias concedere Secularibus, sed tantum subditis Regularibus.

34 Dicitur Superior Regularis in hoc casu ille, qui preest, & est Superior illius loci, & Monasterij, in quo Regularis ordinandus est de familia, seu est permansurus, donec a Superioribus amoueatur; nam pro Regulari hoc sufficit, vt dicatur incola, seu domicilium habens, ita *Bart. in l.1. ff.ad municip.Gemin. & Franch.in hoc cap. eum nullus*. Et is potest concedere Dimissorias Regulari subdito ordinando directas Episcopo Diœcesano, qui absens, vel non ordinationes tenens ad alium Episcopum quemcumque, in quo casu non sunt necessariæ Dimissoriæ Episcopi Diœcesani, vt tenet *Diana tom.1. tract.2. Miscell. resol.15.* ex moderno decreto iussu *Clem. VIII.* edito.

SVMMARIVM.

1 *Dimissoriæ possunt dirigi certo Episcopo, & cuilibet* Catholico *Antistiti; primo modo, an Episcopus possit alium substiuere; secundo modo, cui non possint præsentari, num.2.*

3 *Dimissoriæ an possint præsentari Episcopo, qui renunciauit Episcopatui.*

4 *Dimissoriæ in Regno Neapolitano ad primam Tonsuram, & Minores non possunt dirigi cuicumque Episcopo.*

5 *Dimissoriæ non possunt concedi non descripto nomine Episcopi, cui diriguntur, seu vt vulgariter dicitur in bianco.*

6 *Dimissoriæ directæ cuicumque Antistiti in minoribus an possint præsentari* Abbati, *vel alteri Prælato habenti vsum Mitræ; & quid si renunciauit Prælaturæ; & an Episcopo titulari, num.7.*

8 *Dimissoriæ non requirunt necessario scripturam, nisi in Vltramontanis dimissis in Regno; & quid inter illos obseruet* Bulla Vrbani VIII. *quæ explicatur num.9. Et qui dicantur Itali, vel Vltramontani, in his terminis eodem num.*

10 *Dimissoriæ non possunt concedi, nisi præcedant diligentiæ, vt hic, de quibus est facienda mentio in illis; & an praua approbatione, quoad scientiam, num.11.*

12 *Dimissoriæ possunt concedi extra territorium. Non expirant morte concedentis, nec per renunciationem Episcopatus, vel remotionem ab officio, vel per ingressum moderni Episcopi, nisi fuerint reuocatæ, ad quam reuocationem requiritur iusta causa, num.13.*

14 *Dimissoriæ debent expressam mentionem facere de Interstitijs, si indiget Ordinandus dispensatione.*

15 *Dimissorias quando Abbas, vel alius exemptus concedere possint; & an Superior Regularis possit Dimissorias dirigere Episcopo Originis Ordinandi, num.16.*

17 *Dimissorijs non obtentis, vel licentia si quis ab alieno ordinetur, ad quam pœnam incurrat ipse, & ordinans quid de iure communi, quid ex* Bulla Pij II. *num. 18. Quid ex* Concil. Trid. *num.19. Et an suspensionem contrahãt Ordinati in minoribus, numer.20. Quid per* Bullam Sixti V. *num.21. Quid de Regularibus, n.22. Quid contra Clericos Romæ commorantes, num.23. Et quid de initiato prima Tonsura, num.23. Quid de pœna ordinantis, num.25. vsque ad 32. Et quid de ordinato ab alio Prælato, quam ab Episcopo, num.36.*

33 Di-

33 *Dimissorijs falsis Ordinatus quas pœnas incurrit; Quid de Italo, nu.34. Et quid de Dimissorijs subreptitijs, num.35. Et quomodo probetur, quem ordinatum cum Dimissorijs proprij Episcopi, num.37.*

38 *Dimissorijs non obtentis Ordinatus ab alieno Episcopo, an ipse, & Ordinans excusentur, stante ratihabitione proprij Episcopi. Et quid si quis habet priuilegium promouendi a quolibet Episcopo, num.39. An si Ordinatus sit persona cognita, num.40. Et quid si sciente, & non contradicente proprio Episcopo, num.41. Et quid de promotione Regularis, num.42.*

43 *Episcopus loci Monasterij an possit ornare Nouitium.*

44 *Dimissoria Regularium an facere debeant mentionem de diligentijs, & requisitis.*

45 *Regulares habentes priuilegium promouendi a quolibet Episcopo, an possint illo vti quoad Nouitios.*

46 *Episcopus an possit ordinare Regularem ad se venientem cum Dimissorijs extra tempora, si in illis attestetur de priuilegio.*

47 *Dimissorias habens promouendi a quocumque in propria Diœcesi, an possit promoueri extra.*

ANNOTATIO XXIII.

§. II.

Diximus §. præcedenti de his, qui Dimissorias ad Ordines concedere possunt, eandem sequẽtes materiam hic de Dimisso-
1 rijs. Nota; quod illæ duplici modo concedere possunt Præsules, vel directas certo Episcopo, vel generaliter cuilibet Catholico Antistiti; in primo casu obtinens Dimissorias non potest ab alio promoueri, etiam substituto ab Episcopo, cui Dimissoriæ sunt directæ; adeo quod, si Episcopus, cui literæ diriguntur impeditus Ordines conferre non potest, & alium inuitet, qui suo nomine in eius Diœcesi Ordines conferat, non potest hic dimissus cum Dimissorijs directis Episcopo inuitanti, & per alium Ordinationes exercenti ordinari ab Episcopo inuitato nomine inuitantis, secundum opinionem *Prax. Episcopalis, verb. Dimissoriæ, §. fin.* quam sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rub. 9. cap. 8. num. 28.* faciunt multum statuta per *Concil. Trid. sess. 6. de refor. cap. 5.* vbi loquens de Episcopo exercente Pontificalia in alterius Diœcesi, dicit eã non posse exercere, nisi in personas subiectas Ordinario loci concedenti licentiam. Et licet hæc opinio habeat maximam probabilitatem. Tamen contrarium vidi seruari in Curia Archiepiscopali Neapol. vbi dimissus a Vicario Capuano cum literis directis Archiepiscopo Neapol. fuit promotus ab Episcopo Acerrarum Ordinationes exercente pro Eminentissimo Archiepiscopo Cardinali Philamarino in Ecclesia Archiepiscopali Neapolitana, recognitis litteris dimissorialibus, & acceptatis per Vicarium Neapol.

2 In secundo casu; si Dimissoriæ sunt directæ cuicumque Catholico Antistiti gratiam, & communionem Apostolicæ Sedis habenti, tunc dimissus non potest adire Episcopum excommunicatum, interdictum, aut suspensum, simoniacum, scismaticum, hæreticum depositum, vel degradatum, a quo si scienter Ordinem reciperet suspensionem, a ministrando, & irregularitatem incurreret, docent Summistæ cõmuniter, vide apud *Nauar. cap. 27. vers. 4. sub num. 241. Henriq. in Summ. lib. 10. c. 21. §. 3.* Immo, & etiam si ignoranter, adhuc suspensionem incurreret, vt docet *Syluest. verbo irregularitas, vers. septimo quæritur, sub nu. 9. Diaz in* Prax. Crim. Canon. *c. 24.* Hac tamen differentia, quod in casu scientiæ suspensio est reseruata Summo Pontifici. In casu vero ignorantiæ potest proprius Episcopus absoluere, ad finem exercendi Ordinem susceptum, & ascendendi ad superiores, vt per *Syluestr. & Diaz. citat. loc.*

3 In hoc secundo casu, dimissus cum literis generaliter, idest directis cuicumque Episcopo non potest vigore illarum se ordinari facere ab Episcopo, qui renunciauit loco, & Dignitati Episcopali, qui licite non potest Ordines conferre, quamuis valide conferat, & Ordinatus in Sacris a tali Episcopo scienter, vel ignoranter ignorantia crassa, vel supina est suspensus ab executione Ordinis suspensione Papæ reseruata; si vero ignoranter reseruata proprio Episcopo; & si ordinatus sit in minoribus, etiam scienter habet liberam Ordinis executionem. Quod si promoueri se fecit ab Episcopo, qui loco renunciauit, non Dignitati Episcopali,

quia

quia iste remanet Episcopus titularis, licite & valide confert Ordines de licētia Ordinarij loci, & nullā incurrit pœnam, habetur ex *tex. in cap. 1. de ordin. ab Episc. qui renūc. Episcop.* vbi *glos. in verb. executionem, & Abb. num. 6. Henriq. lib. 13. cap. 29. num. 1. Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 7. Sayr. lib. 4. cap. 14. num. 7.* licet Summistæ teneāt, talem mala fide ordinatum fieri irregularem, *Siluest. Ang. Nauar.* & alij.

In dubio, Episcopus censetur renunciasse loco tantum, non Dignitati, quia Dignitati, idest Ordini Episcopali non solet renunciari, nisi renunciatio esset facta ratione delicti, vel ingressus Religionis, quia tunc in dubio censetur etiam renūciatum Dignitati, *Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 20. num. 33. Cardin. in cit. cap. 1. q. 1.*

4 Aduerte hic; quod Ordinarij in Regno Neapolitano non possunt concedere Dimissorias generales ad primam Tonsuram, & minores Ordines, nam *Sacr. Congrat. Card. negotijs iurisdictionalibus Regni Neapolit. de speciali ordine Greg. XV.* 10. Kal. *Iulij* 1623. mandauit omnibus eiusdem Regni Archiepiscopis, Episcopis, & aliis inferioribus legitimam facultatem habentibus, vt dirigant Dimissorias pro ordinandis ad primam Tonsuram, & ad minores Ordines vni tantum, & certo Ordinario ad electionem concedentis, sub pœna quoad promotos suspensionis ab executione collati, & a susceptione superioris Ordinis, quoad Ordinantem, vel Dimissorias cōcedentem suspēsionis a collatione Ordinum per annum, vltra Diuinam vltionem, vt patet ex decreto eiusdem *Congreg.* incipiente *Sacra Congregatio*, emanato dicto die posito in libello, intitulato *Bulla, & Decreta Recentior. fol.* 192. quod decretum loquitur tantum de prima Tonsura, & Ordinibus minoribus, & de Ordinarijs Regni Neapolitani concedentibus Dimissorias; vnde ad Ordines maiores bene possent concedere Dimissorias generales directas cuicumque Catholico Antistiti; & ad Ordines minores, & primam Tonsuram etiam possent recipere Dimissorias generales, si illas concederētur ab Ordinariis extra Regnum, quia prædictum Decretum loquitur tantum de concedentibus inter Regnicolas, non tamen loquitur de Ordinarijs recipientibus dimissos ab extra Regnum; nec de Ordinibus maioribus, vt patet legenti.

5 Quæritur vtrum in Regno ad primam Tonsuram, & minores Ordines possint cōcedi Dimissoriæ nullo descripto certo Episcopo, vel describendo per promouēdum, vt quia tempore consignationis illarum non habetur notitia de Episcopo habente ordinationes?

Respondeo; has Dimissorias vulgo dictas *in bianco*, esse contra prædictum decretum *Sacr. Congreg.* & illas concedentes nō effugere pœnas illius, duplici ratione. Prima; quia illæ non sunt directæ vni, & certo Ordinario, quoad concedentem. Secundo; quia Episcopus describendus ad quem dimittitur Ordinandus, debet eligi per cōcedentem literas, non per promouendum, vt statuit Decretum prædictum, in illis verbis, *Vni tantum, & certo Ordinario ad electionem concedentis.* Et in casu, de quo quæritur, esset ad electionem promouendi.

6 Habens Dimissorias generaliter extra Regnum Neapolitanum pro prima Tonsura, & Minoribus potest vigore illarum se promoueri facere ab Abbate, seu alio Prælato habente vsum Mitræ, & Baculi, vt diximus supra, dummodo talis Abbas, vel Prælatus non renunciauerit Dignitatem, nam tunc collatio est nulla, & characterem non imprimit, quia ideo Episcopus, qui renunciauit, valide conferre potest, quia potestas Ordines conferendi in Episcopo est de iure diuino immobiliter annexa tali Ordini, & characteri indelebili, vnde tolli non potest per renunciationem. At vero Prælatura, vel Abbatia non imprimit characterem, & potestas Ordines minores conferendi est annexa a iure positiuo Ecclesiastico tali Dignitati, vnde per renūciationē ab Ecclesia admissam, vel remotionem in totum, tollitur, sublata dignitate, tanquam fundamento; & benedictio Abbatis non pertinet ad substantiam, sed ad solennitatem; nam & multi habent a Sede Apostolica, vel ex Consuetudine facultatem conferendi Ordines absque præuia benedictione solenni, *Silua de benefic. part. 6. q. 2. num. 106. Layman de Sacramen. Ordin. cap. 13. num. 27. Mirand. tom. 1. q. 38. art. 9. conclus.* 3. Verum est, quod præcisa consuetudine, Abbas non potest valide Ordines conferre non dum Benedictus, nisi Episcopus sit in mora benedicendi illum. Ita Ecclesia statuente, *Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 19. num. 6. & 7.* Contra hanc sentententiā scilicet, quod Abbas, vel alius Prælatus, qui renunciauit Dignitati valide cōferat Ordines minores, videntur tenere *Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. nu. 4. Bonac. de suspens. in particul. q. 1. punct. 9. n. 11. Lapus in Clem. attendentes, num. 5. de statu Monach.* sed prima opinio est tenenda.

7 Similiter potest Ordinandus habēs Dimissorias directas cuicumque Antistiti in

casu,

casu, in quo possunt concedi, illas præsentare Episcopo titulari, ad quem possunt etiam particulariter dirigi Dimissoriæ, dummodo in conferendo Ordine, prædictus Episcopus licentiam habeat ab Ordinario loci, ita *Barb. alleg. 5. num. 17.* quam licentiam intellige requiri etiam, si conferat titularis primam Tonsuram, vt probat *Ricc. in Prax. 3. par. titul. Prax. literar. dimissor. resol. 234. in fin.*

8 Dimissoria non est necesse, vt in scriptis detur regulariter; nam ad recipiendos Ordines ab alieno Episcopo sufficit licētia proprij Episcopi, etiam viua voce concessa, vt est commune. Solum .n. necessario requiritur scriptura, in casu *Cap. 1. de tempor. ordin. in* 1. vbi *Clem. IV.* statuit, vt nullus Episcopus Italiæ ordinare præsumat Clericum Vltramontanum, nisi habeat specialem licentiam a Summo Pontifice, vel Dimissorias sui Episcopi Originis, vel Beneficij cum mentione rationabilis causæ, cur illud nequeat, vel nolit ordinare; ita vt Ordinati contra hanc formam ipso facto incurrant suspensionem a nullo alio, nisi a Sede Apostolica dispensabilem. Quam Constitutionem *Cap. 1. cit. Vrbanus VIII. in Bulla* 33. incipiente *Secretis*, confirmauit, & addidit, vt Vltramontani, & alij quicumque ex quouis loco extra Italiam oriundi non posint primam Tonsuram, vel Ordines alios recipere in Italia, nisi cum Dimissorijs sui Episcopi recognitis, & approbatis a Nuncio Apostolico illius Regionis, vbi proprium habent Episcopum, & subscriptis ab eodem Nuncio, & recognitis, & approbatis Romæ a Vicario Vrbis. Et alias Promoti incurrunt suspensionem, de qua in dicto *Cap. 1.* & promouentes suspensionem ad annum ab exercitio Pontificalium. Hæc Bulla prædicta.

9 Aduerte primo; quod dispositio dicti *Cap. 1. & Bulla Vrbani* non procedit contra Vltramontanum habentē Domicilium, vel Beneficinm in Italia, qui absolute quoad istos terminos non potest vocari Vltramontanus, sed Italus; & proinde ab Episcopo Italo Domicilij, vel Beneficij potest ordinari, vel Dimissorias recipere, iuxta dispositionem præsentis *Cap. cum nullus*; Nec procedit contra Italos in loco Vltramontano Ordinatos, vt aduertit *Glos. in d. cap. 1. verb. Italia*, vbi *Arcbid. Ioan. Monach. & Geminian. num.* 8. & nomine Italiæ hic veniūt etiam Insulæ adiacentes, vt Corsica, Sardinia, Sicilia, &c. tenet *Geminian. ibid. num. 6. ex l. Insula, ff. de indic.* non tamen veniunt Regiones, quæ in medijs limitibus continentur inter Italiam, & Vltramontinas Regiones, vt docet *Barbos. in eodem tex. num.* 4.

Aduerte secundo; quod licet *text. in d. cap.* 1. loquatur tantum de Dimissorijs Episcopi Originis, vel Beneficij, tamen sufficiunt etiam Dimissoriæ Episcopi Domicilij, quia sic de iure communi sufficiūt, cui non est in hoc derogatum, ita *Arcbid. Io. Monach. Ancbar. in eodem cap. & Barb. num.* 3. & alij.

10 Aduerte tertio; quod ante quam concedantur Dimissoriæ ad primam Tonsuram, & minores Ordines in Regno Neapolitano, Ordinarius debet committere Parocho, vel alteri, cui magis expedire videbitur, vt publice in Ecclesijs desiderium Ordinandorum proponat, & de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis inquirat diligenter; & literas testimoniales de ipsa inquisitione ad committentem transmittat, quas diligentias præcessisse necessario est facienda mentio in Dimissorijs, vt ex decreto *Sacr. Congreg.* iussu *Gregor. XV.* edicto 1623. de quo supra. Similes publicationes esse faciendas in Ecclesijs per mensem ante Ordinationem in promotione ad Sacros Ordines, ex *Conc. Trid. sess. 23. cap. 5. de ref.* Verum *Concil.* non præcipit, vt de dictis diligentijs fiat mentio in Dimissorijs, sicut præcipit Decretum prædictum.

11 Aduerte quarto; quod in literis dimissorijs debet fieri mentio de approbatione, quoad scientiam præuio examine, cum Ordinarius illas concedens, debeat suum subditum dimittere examinatum, & approbatum, probatur ex *tex. Concil. Triden. sess. 14. cap. 3. de ref.* & manifestius ex *sess. 24. cap. 3. de refor.* tenet *Salzed. ad Diaz in in Prax. Canon. cap. 26. lit. C. vers. fine licentia*, circa medium, sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num.* 31. vbi docet non esse tutum in conscientia Ordinarium, qui Subditum non examinatum dimitteret, qui postea reperiretur inhabilis, maleque promotus, etiam si in literis dimissorijs adijceret clausulam, qua Ordinatoris conscientiam oneraret, hæc *Campanil.* qui eodem *num. 31. vers. Sed ne*, defendit ex *Concil. Trid. cap. 11. sess. 7. de refor. & cap. 3. sess. 23. de refor.* & ex Cathechesi Neapolitana etiam, quod Ordinandus sit transmissus cum Dimissorijs approbatus præuio examine ab Ordinario suo, posse, & tutius agere Episcopum ordinantem, si illum iterum examinet.

12 Aduerte quinto; Ordinarium posse licite, & valide Subdito concedere Dimis-

sorias, etsi extra suam Diœcesim maneat, quia concedere Dimissorias voluntariæ, non contentiosæ iurisdictionis est, quæ extra territorium in subditum exerceri non prohibetur, prout ex pluribus comprobat *Ricc. in Prax. 3. par. resolut. 233. per totum*, quicquid sit de Ordine, nam Episcopus in aliena Diœcesi non potest etiam suo subdito Ordines conferre sine licentia Episcopi loci, vt est commune, licet, quoad incurrendas pœnas a *Concil. Trident. Ricc. loc. cit. resolut. 234.* excuset Episcopum promouentem suum subditũ ad primam Tonsuram in aliena Diœcesi, quia *Concil.* loquitur de Ordine, & prima Tonsura non est Ordo.

13 Dimissoriæ non expirant morte concedentis, secundum veram, & communiter receptam opinionem, nec expirant concessæ a Vicario per remotionem ab officio, vel per renunciationem Episcopatus, siue sit integra res, siue non, est originalis opinio *Card. in Clem. fin. q. 5. de elect. Rebuff. in form. literarum dimissor. num. 43. Nauar. in cap. placuit, num. 34. de pœnit. dist. 6. Moderan. in Prax. Episcop. verbo dimissoriæ, §. 9. par. 1. Salzed. ad Diaz cap. 26. vers. postquam. Gonzal. ad 8. regul. Cancell. glos. 12 n. 36. & seq. Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 36.* Idem dicitur de Dimissorijs datis a Capitulo Sede vacante, in casu, in quo potest illas concedere, nam non expirant per ingressum moderni Episcopi, ita *Pauin. de potest. Cap. Sed. vac. par. 1. fol. 18. Gonzal. cit. loc. num. 37.* vbi in *num. seqq.* refert alias licentias, quæ per mortem Episcopi non expirant; probatur communiter hæc sententia, quia Dimissoria est species gratiæ, quæ perpetuo durat, iuxta *l. falso, C. de diuersis rescript.* facit *Cap. si super gratia, de offic. Delegat. in 6. & Clem. dudum, §. fin. de sepult.* Verum prædictæ Dimissoriæ possunt reuocari generaliter per edictum a successore, siue datæ fuerint a Capitulo, siue a prædecessore Episcopo subsistẽte iusta causa, in quo casu id potest etiã, & ipse concedens; secus si nulla subsit causa, nã tunc nec cõcedẽs, nec successor potest illas reuocare, ex *Cardin. in d. clem. fin. nu. 9. de elect. Rebuff. in Prax. titul. de for. litter. dimissor. num. 44. Campanil. cit. loc. num. 44.* vbi alios citat.

14 Aduerte sexto; quod si Ordinandus indigeat dispensatione super Interstitijs, concurrente causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, ad præscriptum *Concil. Trid. sess. 23. cap. 11. & seqq. de refor.* Episcopus concedens Dimissorias debet dispensare, & de dicta dispensatione expressam facere mentionem in Dimissorijs, nec Episcopus, ad quem dimittitur Ordinandus, potest dispensare in Interstitijs prædictis, vt probat *Nauar. cons. 28. in antiq. & 13. in nouis*, ex *Concil. Triden. cit. sess. 23. cap. 11. & 13.* ex cuius verbis clare colligitur hanc dispensationem ad proprium Episcopum spectare, sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 8. num. 29. vers. attendat etiam*, qui expresse aduertit Episcopum ordinantem, si adhuc interstitiæ durent, nec in Dimissorijs sit mentio dispensationis, vt caueat a collatione Ordinum. Quid quoad Regulares diximus supra.

15 Has Dimissorias concedere non potest Abbas, ac alius quicumque exemptus cõsistens intra fines alicuius Diœcesis, vel in nullius Diœcesi, nec Collegia, vel Capitula quæcumque etiam Ecclesiarum Cathedralium secularibus, ac alijs Regularibus, qui subditi non sint, sed illas concedere, siue Ordines dare ad Episcopum pertinet, in quorum Diœcesi fines existunt, non obstantibus priuilegijs, præscriptionibus, aut consuetudinibus etiam immemorabilibus, prout latius in *Conc. Trident. sess. 23. cap. 10.* cuius dispositio non militat in Abbate, vel alio Prælato exempto, qui iurisdictionem Episcopalem habet, & propriam Diœcesim, in qua, loca sibi subiecta visitat, & synodum facit, quia iste dicitur vere Ordinarius, & Dimissorias potest cõcedere, ad late adducta per *Grat. disceptat. for. cap. 212. a num. 1. ad num. 9.* sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. c. 8. num. 4. Barbos. alleg. 7. num. 8.* nec eadem dispositio conciliaris militat in Capitulo Sede vacante, sed intelligitur, quando Capitulum ex priuilegio, vel consuetudine, aut præscriptione prætendit Dimissorias posse concedere, nec quando habet territorium, & iurisdictionem priuatiue quoad Episcopum, vt declarasse *Sacr. Congreg.* refert *P. Thesaur. in Prax. Ecclesiast. cap. 20. vers. Nota, quod*, vbi vide de pœnis cõtrafacientium dictæ dispositioni Conciliari.

16 Quæro; an Superior Regularis possit Dimissorias concedere suo Subdito Regulari directas Episcopo Originis Ordinandi?

Respondeo; licet certum sit ex hoc *Cap. cum nullus*, Episcopum Originis posse licite conferre Ordines suo subdito tali ratione, vt diximus præcedenti §. tamen id fallit in Regulari, quorum Superiores vigore Decreti *Clement. VIII.* de quo dictum est supra, non possunt mittere suos Subditos Regulares ordinandos, nisi ad Episcopos Diœcesanos, ita *Mirand. in manual. Prælat. tom. 1. q. 38. art. 2.* quem refert,

& se-

& sequitur *Diana tom. 6. tract. 7. Miscell. resolut. 35. vers. vltimo*, contra *Zypeum in Consultation. Canonic. lib. 1. tit. de atat. & qualit. Ordinand. cons. 3.*

17 Aduerte septimo; in iure Canonico varias esse inflictas pœnas contra Ordinatū sine Dimissorijs, vel licentia sui Ordinarij, vel cū fictis Dimissorijs, & etiam contra Ordinantem, pro quarum cognitione sciendum est primo, quod in *Cap. si quis ausus, 71. dist.* disponitur, Ordinationem factam sine consensu proprij Episcopi, a quo recessit Clericus, irritam esse, & in *cap. 1. 9. q. 2.* talem Ordinationem ratam non fore, nec vires vllas habituram; quam pœnam explicant DD. vt non habeat Ordinatus Ordinis sic recepti licitam executionem, ita *Turrecrem. in cit. cap. 1.* Vnde multi tenent, quod sic Ordinatus peccet exercendo Ordinem ita receptum, donec suus Episcopus talem Ordinationem non ratificauerit, non dicatur tamen proprie suspensus, vel irregularis, vt per *glos. in d. cap. 1. in verbo statuit*, *DD. in cap. eos, de tempor. ordin. in 6.* *Add. ad Diaz cap. 26. lit. C. Nauar. cons. 27. num. 5. & cons. 29. num. 1. de tempor. ordin. Suar. de censur. disput. 31. sect. 1. num. 14. Sanch. Opuscul. lib. 7. cap. 1. dub. 28. num. 5. & num. 4.* tenet opinionem procedere in Ordinato in Sacris, vel Minoribus, & prima Tonsura initiato; & proinde sic Ordinato valide conferri posse beneficium, docet *Guid. Pap. decis. 449. Nauar. cons. 27. num. 5. & cons. 29. num. 1. de tempor. ordin. Sanch. cit. loc. num. 6.* qui *loc. cit. dub. 20. num. 16. & seqq.* contra prædictos, & se ipsum, post alios, quos refert, & sequitur, docet Ordinatum sine licentia sui Episcopi, vt supra, in Sacris, vel Minoribus esse suspensum, vel irregularem, etiam si Ordinationem proprius Episcopus ratificauerit, nec collationem Beneficij esse validam; immo initiatum prima Tonsura non gaudere priuilegio Clericali ipso iure, vt tastatur *Add. ad Diaz. in prax. cap. 26. vers. & non solum*, post *Chassan. Guid. Pap.* & alios, quos refert *Mari. Alter. tom. 2. lib. 3. cap. 49. q. 4. Sāch. cit. loc. num. 15.* Sed quoad priuationem Clericalis priuilegij requiritur sententia declaratoria Iudicis Ecclesiastici, ita *Bonac. tom. 3. tract. de suspens. in particul. q. 1. punct. 11. num. 21. in fine.* Hæc secunda sententia est tutior.

18 Secundo; ex *Bulla Pij II.* Romæ publicata 15. *Kal. Decembr.* 1461. incipiente *Cum ex Sacrorum Ordinum*, quam refert de verbo ad verbum *Diaz in Prax. Canonic. Crimin. cap. 26. num. 2.* & *Quarant. Summ. Bull. verb. Ordo, fol. mihi* 358. Promoti ad Sacros Ordines sine Dimissorijs proprij Episcopi incurrunt ipso facto suspensionem, qua suspensione durante, si tales Ordines ministrauerint irregulares fiunt, & vltra alias pœnas a iure inflictas, possunt Beneficijs priuari, quam Bullam seruari præcipit *Leo X. in suis Regulis Cancellariæ, regul. 22.* incipiente *Item de Clericis*, & *Paulus III. in suis Regulis regul. 24.* incipiente *Item de Clericis*, & nouissime *Pius II. in sua Constitut. 22. fol. 14. inter suas Cōstitutiones*, quæ motu proprio appellantur. Vide multa ad declarationem huius *Constitutionis Pij II.* apud *Salzedum ad Diaz. cit. loc. vers. Extrauagans Pij II. & seqq.* & *Ricc. in prax. 3. part. resol. 136. num. 1. & seq.*

19 Tertio; *Conc. Trid. sess. 6. cap. 5.* statuit, vt Ordinatus ab alieno Episcopo sine expressa licentia sui Ordinarij sit suspensus ab executione susceptorum Ordinum, quamdiu proprio Episcopo videbitur expedire. Quæ suspensio vera est non solum quoad Ordinem sic susceptum, sed etiam quoad alios, & irregularitatem inducit, quamdiu proprio Episcopo videbitur expedire, ita *Maiol. de irregul. lib. 4. cap. 20. num. 1.* quem sequitur *Garz. de Benef. p. 1. cap. 5. intra nu. 142.* contra *Lapum*, & alios per eum adductos; & licet *Maiol. cit. loc.* & alij teneant induci dispensationem, seu absolutionem a suspensione prædicta per ratihabitionem proprij Episcopi, hoc intelligitur, quando Episcopus proprius intenderet auferre suspensionem, vt explicat *Quarant. verbo Ordo, vers. amplia hanc extrauagantem.*

20 Controuersum est inter DD. an pœna suspensionis, in quam incurrunt promoti sine licentia Episcopi, ex *Conc. Tridentin. cit. loc.* procedat tam in promotis ad maiores, quam ad minores Ordines, vel ad primam Tonsuram. Et habere locum non tantum contra promotos ad maiores, sed etiam ad minores, tenent *Tolet. lib. 1. c. 49. §. 4. Maiol. lib. 4. c. 20. Cherubin. super 7. Bull. Pij II. Schol. 2. Quarant. verb. Ordo, vers. limita in eo, qui per triennium*, *Suarez de Censur. disp. 31. sect. 1. num. 19.* *Salzed. ad Diaz cap. 26. pag. 124. Filiucc. tract. 17. n. 68.* qui refert sic etiam declarasse *Sacr. Congr.* Quam opinionem ampliant etiam ad initiatum prima Tonsura, ea ratione, quia Ius Canonicum admittit primam Tonsuram appellatione Ordinum, ita *Fornar. de Sacram. Ordinis punct. 4. num. 27.* *Salzed. loc. cit. Emanuel Sa verbo suspensio, num. 11. Garz. de Benef. cap. 1. 7. par. num. 7. & seqq.* vbi

vbi dicit, ꝙ sub verbo *Ordo*, seu Ordines, & ordinare generaliter, & absolute, sumpto, & prolato, venit Tonsura tam in iure, quam apud Conciliũ, vt in *Cap. 1. sess. 21. de refor. & cap. 3. 7. 9. & 10. sess. 23. de refor.* sequitur *Ricc. collect. 4678. Diana resolut. 144. tract. 4. tom. 2.* & probatur ex *glos. in cap. 1. verbo Clericum, de tempor. ordin. in 6.*

Contrariam sententiam nempe suspensionem, de qua in citato *cap. 8. Concil. Trid.* non procedere contra promotos sine licẽtia proprij Episcopi ad minores Ordines, tenent *Nauar. cons. 31. de tempor. ordin. & cons. 39. num. 3. eodem tit. Auila par. 3. disp. 5. dub. 7. §. secundo supponendum, Sanch. Opusc. lib. 7. cap. 1. dub. 28.* quam opinionem multo magis procedere in prima Tonsura, tenet *Zerol. par. 1. verb. Dimissoria, Tolet. lib. 1. cap. 49. vers. prima habetur, & vers. quarta*, adducens pro hac opinione declarationem *Sacræ Congregationis*; sed hæc declaratio impugnatur per *Garz. cit. loc. num. 8.* tanquam minus certa, vel iuri consona; facit pro hac sententia, quia prima Tonsura non est Ordo, nec Sacramentum, *D. Thom. in 3. sentent. distinct. 24.* sed est deputatio ad statum, & ministerium Ecclesiasticum, vt per *Add. ad Guid. Pap. decis. seu quæst. 449. lit. A.* vbi habetur, quod prima Tonsura dicitur tantum largo modo Ordo. Hæc sẽtentia est probabilior quoad primam Tonsuram, prima vero est inter Canonistas magis communis; & in terminis secundæ opinionis, licet Ordinatus in minoribus sine licentia, vt supra, non sit suspensus ipso iure, potest tamen suspendi, vt dicit *Nauar. cons. 24. num. 4. & cons. 25. num. 5.* & refert *Campanil. rub. cit. 9. cap. 8. num. 1. in fin.*

21 Quarto; per *Bullam Sixti V.* incipientem *Sanctum, & Salutare*, reperiuntur variæ censuræ statutæ contra male promotos, & signanter sine licentia suorum Ordinariorum, vt supra. Verum quia *Bulla* prædicta quoad hæc redacta est ad terminos iuris communis, & *Bulla Pij II.* ac *Conc. Trid.* per *Bullam Clement. VIII.* incipientem *Romanum*, vt testatur *Sayr. lib. 7. cap. 10. num. 36. Sanch. consil. lib. 7. cap. 1. dub. 28. in fin.* & alij; de his nihil dicendũ, solum obseruandum est, quod absolutio suspensionis contractæ suscipiendo Ordines, siue Dimissorias cõtra prædictã *Bullã Sixti V.* est reseruata Papæ, sed stante moderatione prædicta, absolutio potest dari ab Episcopo proprio, vt diximus supra, & notat *Bonac. tom. 3. de censur. in particul. disput. 3. q. 1. punct. 11. num. 28.*

22 Obserua hic; quod suspensionem, in quam incurrere diximus Ordinatos sine licentia, vel Dimissorijs proprij Ordinarij incurrunt Regulares etiam exempti, qui sine Dimissorijs suorum Superiorum Regularium promoti sunt, etiam si ab Episcopo loci, & intra cuius Diœcesim Monasterium est positum; nam Religiosus absque præfata licentia Ordinatus non dicitur Ordinatus a proprio Episcopo, cum Episcopus etiam eiusdem Diœcesis censeatur extraneus, nisi ordinet de licentia Superioris Regularis; ratio ampliationis est, quia *Concil. Trid.* generaliter suspendit promotos ad Ordines absque testimonio Ordinarij commendantis probitatem, & mores ordinandi nulla distinctione facta inter Seculares, vel Regulares Clericos, ita docet *Alterius tom. 2. disput. 9. cap. 6. col. 3.* quem sequitur *Bonac. de suspens. in particul. disp. 3. q. 1. punct. 9. num. 3.*

23 Quinto; contra Clericos Romæ commorantes, si extra Vrbem se conferant ad recipiendos Ordines maiores, vel minores, etiam cum literis dimissorialibus suorum Ordinariorum, vel vigore cuiuscuis alterius facultatis, non obtenta prius approbatione, præuio examine ab examinatoribus in Vrbe deputatis, & licentia in scriptis a Summo Pontifice, vel eius Vicario, est inflicta pœna suspensionis ipso facto Papæ reseruata per Decretum *Camilli Card. Burghesij* emanatum *anno 1603. die 24. Nouembr.* de mandato *Clementis VIII.* cuius tenorem refert *Bonac. cit. loc. num. 5.* & illius pœna non procedit contra initiatos prima Tonsura, cum loquatur de Clericis.

24 Licet excusari possit initiatus prima Tonsura ab alieno Episcopo sine Dimissorijs proprij a suspensione, de qua supra cum probabiliori opinione, vt dictum est vers. *Contrariam sententiam*; non potest tamen excusari ab amissione priuilegij Clericalis, ex *cap. illud quoque*, & *cap. si quis ausus, dist. 71.* vt tenent *Guid. Papa decis. 449. Azor. 3. par. lib. 3. cap. 4. q. 4. Alter. tom. 2. disput. 9. cap. 4.* non solum in Criminalibus, sed etiam in Ciuilibus, *Bonac tom. 3. de suspens. in particul. disput. 3. q. 1. punct. 11. num. 20.* qui alios refert, & rationem adducit, quia collatio Tonsuræ in rigore loquendo est actus iurisdictionis; iurisdictio autem exerceri non potest in alienum Subditum absque licentia ipsius Superioris, sed vere ex hac ratione non probatur pœna prædicta.

25 Non solum ipse Ordinatus sine licentia, vel Dimissorijs proprij Episcopi punitur, sed

sed etiam Episcopus alienus sic ordinans. Hinc Episcopus conferens primam Tonsuram sine prædicta licentia, vt supra, incurrit pœnam suspensionis a collatione primæ Tonsuræ per annum, ex *Cap. nullus de tempor. ordin. in 6.* ad quam pœnam incurrunt non solum Episcopi, sed etiam inferiores Prælati, non tamen loquitur *tex.* contra conferentes maiores, vel minores Ordines, sed tantum primam Tonsuram, vt notat ibidem *glos. verbo dumtaxat*, vbi etiam *Gemin.* & aduertit *Filiucc. tract. 9. num.* 84. Hæc suspensio infra annum est reseruata Papæ; sed si casus sit occultus, poterit Episcopus absolui a suo Confessario, si ei ipse det talem facultatem, vigore *Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. de reform.* ita *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verbo Ordo, cap. 1. vers. de iure, in fin.* & si Episcopus contra dictam suspensionem infra annum prædictum conferat primam Tonsuram incurrit irregularitatem, quia hic dicitur actus Ordinis Episcopalis, ita *Rebuff. in prax. titul. de Cler. ad Sacr. male prom. glos. 1. num. 4. Marius Alter. disp. 10. cap. 2. col. 1.*

26 Obserua; quod Prælatus, qui primam Tonsuram conferēdo alieno Subdito sine licentia sui Ordinarij, in pœnam suspensionis a collatione primæ Tonsuræ per annum est lapsus, non obstante dicta suspensione infra annum concedere potest literas dimissoriales suo Subdito, vt ab alio Episcopo primam Tonsuram accipiat, aduertunt *Ioan. Andr.* & *Gemin. in d. cap. nullus, in fin.*

27 Vlterius ex *Cap. Episcopus in Diœcesi 7. q. 1.* conferens Ordines alieno Subdito sine Dimissorijs, vel licentia proprij Ordinarij erat suspensus per annum a celebratione Missæ, aduertit *Turrecr. in d. cap. Episcopus*, & *glos. in cap. eos qui, de tempor. ordin. in 6.* a qua pœna videtur recessum per *Cap. eos qui cit.* vbi Episcopus ordinans scienter, vel cum affectata ignorantia non Subditum sine Dimissorijs, & licentia proprij Ordinarij incurrit suspensionem per annū a collatione Ordinum, qua suspensione manifestata, Subditi Episcopi suspensi poterant ordinari ab Episcopis vicinis absq; licentia sui Ordinarij, ita *tex.*

28 Hæc suspensio est non solum a collatione Ordinis sic collati sine licentia, sed generaliter a collatione omnium Ordinum per annum, quia *tex.* prædictus loquitur generaliter, & aduertit ibidem *glos. verbo Ordinum*, tenet *Suarez de censur. disput. 31. sect. 5. num. 5. Marius Alterius de suspens. disp. 16. cap. 1. col. 3. Bonac. de susp. in partic. q. 2. punct. 7. num. 4. disp. 3.* contra *Archid.* & *Gemin.* in eodem *cap. eos qui.*

29 Obserua; quod conferens primam Tonsuram alieno Subdito sine licentia proprij Ordinarij, incurrit tantum suspensionem a collatione primæ Tonsuræ per annum, per *tex. in cap. nullus*, vt diximus paulo ante; non tamen incurrit in suspensionem a collatione aliorum Ordinum, ex dispositione huius *Cap. eos qui*; nam hic *tex.* non procedit in casu collationis primæ Tonsuræ, secundum veriorem opinionem, quam tenet *glos. in eodem tex. verbo Clericos*, & *Geminian. num. 5. Villalobos in Summa tom. 1. tract. 18. diffin. 7. num. 17. Ricc. in Add. ad Lancell. instit. Canon. lib. 1. tit. 25. §. pari ratione*, quos sequitur *Diana tom. 2. tract. 4. resol. 194.* contra *glos. in d. cap. eos qui, verbo ordinare, Salzed. ad Diaz. in prax. Canon. Crimin. cap. 26.* & *Barb. eodem cap. eos qui, num.* 10. extendentes hanc pœnam etiam contra conferentem primam Tonsuram.

30 Obserua; quod pœna *cit. cap. eos qui*, suspensionis per annum a collatione Ordinum lata contra conferentem Ordines non Subdito sine licentia Ordinarij procedit non solum contra Episcopum; sed etiam contra alios Prælatos habentes priuilegium conferendi minores Ordines, vt tenet *glos. in eodem cap. eos qui.*

31 Similiter Episcopus, siue alius Prælatus conferens Ordines alieno Subdito sine licentia proprij Ordinarij incurrit pœnam suspensionis a collatione Ordinum per annum, ex *Concil. Trid. sess. 23. cap. 8. de ref.* si hoc scienter agat, vel ex ignorantia crassa, vel supina, vt aduertit *P. Thesaur. in prax. Eccles. p. 2. verbo Ordo, cap. 16. vers. 7.* an autem hæc pœna habeat locum in conferente maiores tantum, vel etiam minores, vide quæ diximus supra vers. *Controuersum est.*

32 Item ex *Concil. Trid. sess. 14. cap. 2. de refor.* Episcopus titularis ordinans alienū Subditum sine proprij Prælati expresso cōsensu ad maiores, vel minores Ordines, vel primam Tonsuram ei conferens, etiam sub prætextu familiaritatis, vel alterius priuilegij incurrit pœnā suspensionis ab exercitio Pontificalium per annum, notat *Bonac. tom. 3. de suspens. in partic. disp. 3. q. 2. punct. 6. 2. proposit. num. 4. versic. Tertio probo.*

33 Hæc de promotione facta sine literis dimissorialibus; sequitur dicendum de facta cum Dimissorijs falsis; & primo obseruandum est, quod promotus etiam ad primam Tonsuram cum Dimissorijs falsis in-

incurrit crimen falsi, & tanquam falsarius potest processari, inquiri, & quærelari, & si fuerit conuictus, vel confessus potest Clericus damnari ad triremes, quæ pœna hodie successit in locum deportationis, qua de iure puniebatur crimen falsi, ita *Clar. in prax. Crimin. §. fin. q. 67. Diaz in prax. cap. 140. §. sic equidem*. Incurrit etiam pœnam infamiæ iuris ex genere pœnæ, si pro hoc crimine fuit condemnatus, *l. Capitalium, §. cateræ, ff. de pœnis*, & consequenter fit irregularis, quia crimen falsi est crimen publicum, *l. 1. ff. de public. iudic. Clar. in §. falsum, in princ. Maiol. de irregul. lib. 5. cap. 36. num. 2.* & probatur etiam, quia crimen falsi est enorme, & depositione dignum, vt refert *Diaz, & Solzed. in prax. cap. 96. verbo detrudatur*, & omne crimen enorme depositione dignum, si notorium fuerit, reddit infamem infamia iuris, & irregularem secundum probabiliorem sẽtentiam, docet *P. Thesaur. in prax. Eccles. cap. 1. sub verbo falsum, par. 2.* qui in fine dicit, quod in hac infamia potest proprius Episcopus dispensare, seu restituere aduersus hãc infamiam, & indirecte dispensare super irregularitate, per *Cap. at si Clerici, §. de adulterijs, de iudic. Abb. in cap. fin. de tempor. ordin. num. 5. Sylu. verbo irregularitas, q. 14.* Et ad incurrendam hanc pœnam secundũ magis communem sententiam sufficit, si crimen sit notorium iure, vel facto, etiam quod non interueniat sententia condemnatoria, quia crimen est depositione dignum, ita *Sayr. lib. 7. cap. 12. nu. 3. & n. 12. Garz. de Benef. par. 11. cap. 3. num. 110.*

34 Italus cũ literis dimissorialibus falsis ab alieno Episcopo Clericali Charactere insignitus, vel ad minores Ordines promotus, etiam si alias sit præditus qualitatibus requisitis, per *Concil. Trid. sess. 23. cap. 16.* fori priuilegio non gaudet, sed sæculari iurisdictione, vt antea in omnibus plene subiacet, per *Bull. Vrbani VIII. 33.* incipientẽ *Secretis æternæ Prouidentiæ* editam *anno 1624. §. 4.* secuta tamen prius desuper Iudicis Ecclesiastici declaratione, vt in *Bulla* prædicta. Ex qua obserua, quod cum promotus prædicto modo subiaceat plene in omnibus iurisdictioni laicali, sequitur etiam, quod quoad bona ab oneribus patrimonialibus priuilegio immunitatis non gaudeat, quia ius imponendi hæc onera procedit ex iurisdictione laicali circa personam, vt non nisi subditis imponi possint, *l. rescripto, §. vlt. ff. de muner. & honor.*

35 Ordinatus cum veris Dimissorijs, sed subreptitijs non incurrit in pœnam latam contra promotos cum Dimissorijs falsis, tenet *P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verbo Ordo, cap. 16. vers. vltimo*; est tamen controuersum inter DD. an iste incurrat in pœnam latam contra promotum sine Dimissorijs. Cuius resolutio dependet ab alia controuersa quæstione, an subreptio reddat nullam gratiam, vel prouisionem Ordinarij, in quibus quæstionibus *Add. ad Quarant. Summ. Bull. verbo Ordo, in appẽd. vers. quod intellige, in fin. fol. mihi 559.* tenet, quod paria sint non habere literas dimissorias, & habere subreptitias, & *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 1. num. 15.* tenet promotum cum Dimissorijs subreptitijs, adinstar promoti sine Dimissorijs incurrere in pœnam suspensionis, quia mendax præcator debet carere penitus impetratis, *l. & si legibus, C. si contr. ius, vel vtilit. publ. cap. super literis, de rescript. Sanch. de matrimon. lib. 8. disput. 21. num. 4. & in Præc. Decal. lib. 4. cap. 47. a num. 59. Suarez de Relig. tract. 6. de vot. lib. 6. cap. vlt. a num. 14.* & alij per prædictos adducti tenent prouisionem Ordinarij reddi nullam per subreptionem, vel obreptionem. Contrariam sententiam nempe prouisionem, & gratiam Ordinarij non reddi nullam per subreptionem, vel obreptionem, quamuis obtinens decipiẽdo peccet, tenet *Emanuel Sa verbo gratia, num. 22.* quem sequitur *Garz. de Benefic. par. 8. cap. 3. a nu. 6. & nu. 9.* qui in specie tenet, quod promotus cum Dimissorijs subreptitijs, non incurrit in pœnam latam contra promotum sine dimissorijs, & hanc opinionem dicit esse communiorem *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. Ordo, cap. 16. in vltimis verbis*, & probatur ex eiusdem dictis, *eadem par. verbo gratia, cap. 8. vers. primo.*

36 Quæ diximus de Episcopo ordinante alienum Subditum sine Dimissorijs, vel licentia sui Ordinarij quoad pœnas, procedunt in Abbate, vel alio Prælato habente vsum Mitræ, & Baculi, & auctoritatem a iure, aut ex priuilegio conferendi minores Ordines, qui si non subditum secularem, vel Regularem promouerit sine licẽtia, vt supra, valide confert Ordinem, & Ordinatus recipit Characterem, sed tam ordinans, quam Ordinatus incurrunt in pænas, in quas incurrere Episcopum diximus. Quod si Abbas, vel alius Prælatus nullam haberet auctoritatem a iure, vel priuilegio conferendi Ordines, tunc si cõferre tentaret, nulliter hoc faceret, & Characterem non reciperet Ordinatus, vt distinguit *Lapus alleg. 128. num. 6.* quem sequitur

quitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 1. num.* 18. qui *num.* 19. defendit, quod si Abbas, vel alius Prælatus priuilegium haberet conferendi minores Ordines certis, & determinatis personis, si alijs conferret nihil ageret, & sic promoti iterum essent ordinandi, cum clausula, *si & quatenus non sit susceptum Sacramentum*; non obstante, quod aliter iudicetur in Episcopo, qui si alienum subditum ordinet, valide sed non licite ordinat; & ratio est, quia Episcopi habent auctoritatem a iure, in casu vero nostro potestas data est a priuilegio, cuius tanta est vis, quatenus verba permittunt.

Vltra pœnas, de quibus supra, incurrit etiam Ordinatus ab alieno Antistite sine licentia proprij Ordinarij inhabilitatem, & fit inhabilis ad consequenda Beneficia, tenet *Rebuff. in prax. titul. de literis dimiss. num.* 22. *Gabriel consil.* 181. *num. 6. vol.* 2. ea ratione, quia iste sic promotus est suspensus, & suspenso non possunt Beneficia conferri, vt late docet *Garz. de Benefic. 7. par. cap. 14. per totum*, & signanter *nu. 3. & seqq.* sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canonic. rubr. 9. cap. 2. num.* 1. vbi in fine restringit opinionem in Ordinatis in Sacris sine licentia proprij Episcopi, quia prædicti incurrunt suspensionem ipso iure, de qua in *Concil. Trid. sess. 23. cap.* 8. certum est apud omnes DD. De Ordinatis vero in minoribus, quia est controuersum inter DD. an incurrant ipso iure suspensionem, de qua in *d. tex. Concil.* ipse *Campanil.* dicit, quod contra illos non procedit inhabilitas ad Beneficia, cuius contrarium posset teneri in opinione illorum, qui defendunt pœnam suspensionis, de qua in *Concil. cit. loc.* procedere etiam contra Ordinatos in minoribus.

37 Attestanti se fuisse promotum ab alieno Episcopo, de licentia proprij non creditur, bene tamen creditur Episcopo attestanti ordinasse alienum, de licentia sui Ordinarij, vnde dicitur probata hæc licentia, etiã ad euitandas pœnas, de quibus supra, si in literis Ordinum fuerit præinsertus tenor prædictæ licentiæ, vel saltim de illa in eis fuerit facta mentio, vt seruat praxis, docet *Campanil. in diuers. iur. Can. rubr. 9. cap. 8. num. 34. & 35.*

38 Excusant nonnulli DD. Ordinantem, & Ordinatum ab alieno Episcopo sine licentia proprij, vel Dimissorijs, si Ordinatio facta sit sub spe ratihabitionis proprij Episcopi, si vere ratihabitio sequatur, & probant hanc sententiam facto Sancti Epiphanij, de quo in *Cap. Lugdunensis, 9. q. 2.* ita *glosa magna, in fin. in cap. nulla alterius, 9. q. 2. Maiol. Suar. Barbos.* & alij apud *Bonacc. tom. 3. de suspens. in partic. disp. 3. q. 1. punct. 11. 2. propos. num.* 14. Sed contraria opinio est magis communis, nempe non esse licitam Ordinationem alterius subditi, sub spe ratihabitionis proprii Ordinarij, & proinde contra talem Ordinatum, & Ordinantem procedere pœnas, de quibus supra tenent multi, quos refert, & sequitur *Salzed. ad Diaz. in prax. Crimin. Canonic. cap. 27. vers. Secundus, quando Episcopus*, qui pluribus rationibus respõdet, *Cap. Lugdunensis* fundamento contrariæ sententiæ, sequitur *Ricc. in prax. 3. par. tit. prax. litter. dimissor. resol.* 237. *num.* 12. vbi *vers. mihi tamen*, valide defendit opinionem post *Addit. ad Quarant. in Summ. Bull. verbo Ordo*, intra *vers. amplia hanc, fol.* 362.

39 Excusatur etiam Ordinans, & Ordinatus ab alieno Episcopo sine Dimissorijs, & licẽtia proprij Ordinarij, si Ordinatus rescriptum, seu priuilegium obtinuit a Summo Pontifice recipiendi Ordines a quolibet Episcopo, & licet in hoc casu non sint necessariæ literæ dimissoriales, debet tamen Ordinandus habere literas commendatitias de vita, & moribus a suo Ordinario, alias tam Ordinans, quam Ordinatus incurrunt in pœnas, *Concil. Trid. sess. 23. c. 8. de refor.* vt notauimus supra, & tenet *Addit. ad Quarant. in Summ. Bull. verbo Ordo, in append. vers. suspensionis pœna, fol. mihi* 559. Idẽ in Ordinato ab alio Antistite cum dispẽsatione Apostolica, stãte Sede vacante, vel proprio Episcopo in remotis agente, sine literis commendatitijs de vita, & moribus, sequitur *Bonacc. cit. loc. num.* 22.

40 Non excusatur, nec Ordinans, nec Ordinatus sine literis dimissorijs proprij Ordinarij sub prætextu, quod Ordinatus sit persona cognita, & habens qualitates requisitas, a *Concil. Trid. & Decretis Sacr. Congr.* notoriæ cognitas, quia Dimissoriæ ex *Constitutione Pij II.* incipiente *Cum ex Sacrar.* de qua supra, requiruntur pro forma, & quando est data forma, semper, & omnino est seruanda, ita *Mandos. in reg. 24. q. 3.* quem sequitur *Prosp. de August. ad Quarant. verbo Ordo, vers. amplia hanc extrauagantem, in princ. fol. mihi* 362. licet aliud dicendum sit quoad examen, nam notus promoueri potest sine examine, quod alias in incognito requireretur, *cap. qui Episcopus iun. glos. 2. 23. distinct. capit. veniam, vers. Eustachium 35. q. 9. cap. nullus 2. iun. glos.* ibi, *Quod ordinari potest cognitus absque examine 25. distinct. Abb. in cap. constitutis, num. 4. de appell.* vbi subdit, quod scho-

scholaris notorie peritus doctorari potest sine examine, *Ias. in l. 1. num. 26. ff. de lib. & posthum.*

41 Excusatur Ordinatus ab alieno Episcopo sine literis dimissorijs proprij Ordinarij, si Ordinatio facta est sciente, & non cōtradicente proprio Episcopo, quia scientia cum patientia operatur idem, quod deputatio ad aliquod officium, seu ad aliquid peragendum, per *tex. in l. 1. §. Magistrum 2. vers. si scit, & passus, ff. de exercito.* Vbi DD. præsertim *Paul. de Castr. num. 3.* dicunt, quod gesta per aliquem tanquam locumtenentem sciente, & patiente Superiore valent, licet non appareat de locumtenentia, quia tacite videtur eum constituisse, facit *tex. in l. qui petitur, ff. mandat.* ita probat hanc opinionem *Mandos. in reg. 24. de male promotis, quæsito 5.* vbi in fine respondet obiectioni, quæ posset formari ex his, quæ diximus supra nempe, Dimissorias esse statutas pro forma.

42 Dubitatur, an pœnis, quibus diximus affici Ordinantem alienum Subditum, & Ordinatum ab alieno Antistite sine Dimissorijs proprij Ordinarij, afficiatur etiam Episcopus ordinans Regularē, & ipse Regularis Ordinatus sine Dimissorijs proprij Superioris?

Respondeo partem affirmatiuam, nempe pœnam suspensionis latam contra promotum sine literis dimissorijs, vt supra, procedere etiam contra Regulares, ex idētitate rationis, probat *Mandos. cit. loc. quæsito 2. num. 6. vers. pro parte vero.* De hac re vide latius apud *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 3. num. 4. & 5. & rub. 12. cap. 3. num. 24.*

43 Obserua hic primo; quod Episcopus loci Monasterij potest ordinare Nouitium commorantem in prædicto Monasterio, etiam si alibi sit natus infra annum probationis, & ante professionem, tenent *Anchar. in hoc cap. cum nullus, num. 4. & Franch. in fin.* quos sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rub. 9. cap. 3. num. 3.* contra nonnullos ibi adductos; & ratio est, quia prædictus Nouitius iam factus est subditus ratione domicilij, cum habeat animum ibi perpetuo manendi.

44 Obserua secundo; quod in Dimissorijs Regularibus concedendis Superiores illorum non adstringuntur præceptis de publicandis publice in Ecclesijs desiderijs Ordinandorum, & Episcopus recipiens Dimissorias illorum, non tenetur hoc inuestigare, nec si extet testimonium de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis, ad præscriptum *Sacr. Concil. Trident. sess. 23. cap. 5. de refor.* & *Decreti Sacr. Congregationis de promouendis in Regno Neapolitano.* Sufficit enim Episcopo ordinanti, testimonium habere ab ordinandorum Superioribus Regularibus affirmantibus, & attestantibus prædictos nullo requisitorū indigere, eorūq. fidei standum esse, præter quam circa doctrinam, pro qua subijciuntur Episcoporum examini, ita *Henriq. in Summ. lib. 10. cap. 23. §. 4. in glos. lit. L. Roderic. Lusitan. quæst. regul. tom. 3. q. 24. art. 1.*

45 Obserua tertio; nonnullas Religiones priuilegium habere, vt cum Dimissorijs Superiorum eorum Regulares possint Ordines recipere a quocumque Episcopo etiam Sacros, sicut testatur *P. Suarez de Religion. tom. 3. lib. 5. cap. 16. num. 17.* habere priuilegium prædictum Societatem Iesu Christianæ Reipublicæ ornamentū, & refert etiam *Nouar. Lucer. Regul. verbo Dimissoria, n. 2.* In cuius priuilegij terminis disceptant DD. an possint Superiores prædictarum Religionum concedere Dimissorias directas cuicumque Episcopo Nouitijs, de qua quæstione est videre apud *Dian. 3. par. tract. de dubijs Regularium, resolut. 7.* vbi refert DD. pro vtraque sententia, verum ipse adheret communiori opinioni, nempe licere Superioribus prædictis Dimissorias concedere, etiam Nouitijs, eamque sententiam non solum dicit militare cum ipsa Religione habente priuilegium, sed cum alijs, quæ priuilegiorum communicatione gaudent, voluit etiam *Suarez cit. loc.* Verum in hoc casu cautius dicendum est, attendendum esse tenorem, & verba priuilegij. Extra vero casum priuilegij seruāndum est cum *Naldo in Summ. verbo Nouitius, numer. 8. Vgolin. de potest. Episc. cap. 26. §. 10. num. 7. Henriq. lib. 10. cap. 23. num. 3.* literas dimissorias esse concedendas Nouitis per Episcopum, intra cuius Diœcesi est Monasterium, vbi adest Nouitiatus; nam, & illos posse etiam ordinare diximus supra, vers. *Obserua hic primo.*

46 Obserua quarto; ex doctrina *Dianæ tom. 3. tract. 2. de dubijs Regular. resol. 31.* & aliorum apud eum, quos nouissime sequitur *Nouar. Lucer. Regul. verbo Ordo, num. 12.* posse tute Episcopum recipere Regularem cum Dimissorijs sui Superioris, ac illi conferre extra tempora, etiam Ordines minores vigore priuilegiorū Regularium; cuius contrarium tenent *Vasquez, & Suarez,* quos citat *Nouar. eodem loc.* sed quia conferre Ordines maxime Sacros extra tempora, certum est prohiberi per *Conc. Trid.* ideo Episcopus securius ageret, si se abstineret ab hac Ordinatione, quando non est secu-

securus de priuilegio, quod indubitatum est habere Patres Societatis Iesu per *Bull. Gregor. XIII.* & Fratres Capellanos S. Ioãnis Hierosolymitani per *Bull. Pij V.* incipientem *Circumspecta*.

47 Obserua quintò; quod obtinens Dimissorias a proprio Ordinario directas cuicumque Episcopo in propria Diœcesi ordinante, in casu quo permittuntur Dimissoriæ generales, non potest ordinari licite ab Episcopo Ordinationes exercentes extra suam Diœcesim, cum licentia tamen Episcopi loci, vt tenet *Gutier. in Canonic. quæstionib. lib. 1. cap. 16.* cuius contrarium conatur probare *Diana 3. par. tract. 4. de de Sacram. resolut. 191.* sed vere non est recedendum ab opinione *Gutier.* quia per concessionem licentiæ ordinandi in propria Diœcesi videtur denegata extra Diœcesim.

SVMMARIVM.

1 *De literis commendatitijs, sine quibus Clericus ignotus non debet admitti ad exercitium Ordinis, num. 1. Quod fallit in Clerico noto, vel in Clerico peregrino associato personis qualificatis, num. 2. Vel in Clerico, qui alias probat suam promotionem legitimã. Vel secreto celebrata. Vel ex deuotione num. 3.*

4 *Sacerdos exterus celebrans sine literis dimissorijs nullam incurrit pœnam de iure communi, quia prohibitio ligat Superiores, ne illos admittant.*

5 *Episcopus potest prohibere, ne admittantur exteri Sacerdotes tam in Ecclesijs secularibus, quam regularibus.*

6 *Literis commendatitijs falsis vtẽs non incurrit pœnam aliquam.*

7 *Literæ commendatitiæ an possint denegari per Ordinarium; & quid in adscripto seruitio Ecclesiæ; vel in casu, quo quis vellet illis vti non ad solitũ finem, num. 9.*

8 *Literarum commendatitiarum amissionem potest probari per testes.*

10 *Literæ commendatitiæ debent muniri sigillo concedentis.*

11 *Clericus exterus sine literis commendatitijs non potest expelli ab Ordinario, si non uult Ordines exercere; & quid de Eremitis.*

12 *Literæ commendatitiæ an possint denegari uagabundo; & quis dicatur talis.*

13 *Literæ commendatitiæ non expirant morte concedentis, uel remotione ab officio.*

14 *Regularis peregrinus sine literis commendatitijs sui Superioris non est recipiendus ad Diuina, & potest ab Ordinario puniri.*

15 *Episcopus potest præcipere suis subditis, ne discedant sine literis commendatitijs.*

ARGVMENTVM.

De Clerico peregrino. Notatur, quod talis Clericus non est admittendus ad celebrandum sine literis commẽdatitijs, quid si Clericus sit notus, vel intendat probare per testes suam Canonicam promotionem, an possit Ordinarius prohibere, ne admittatur talis Clericus etiam in Ecclesiis Regularium. Notatur etiam aliquid de literis commendatitijs, quid de vtẽtibus illis falsis. Et an possit eas denegare Episcopus Clerico petenti, vel expellere Clericum exterum sine dictis literis, quomodo debeant esse sigillatæ, & quando expirent. An possit Episcopus præcipere, ne Clerici discedant sine dictis literis. Et quid de Clerico peregrino.

ANNOTATIO XXIV.

§. VNIC.

Ad Tex. in Cap. Tua, de Clerico peregrino.

PRæcipit hic *Tex.* Episcopis vt non permittant in eorũ Ecclesijs Clericos peregrinos, & ignotos Diuina celebrare, nisi ipsis Episcopis constet per literas, siue per testes de Clericorum prædictorum ordinatione Canonica; possent tamen substinere, si secreto, & ex deuotione celebrare voluerint; de qua prohibitione habetur etiam in *Cap. 7. distinct. 71.* & in *cap. Monachum 20. q. 4.* nouissime *Concil. Trid. sess. 23. de ref. cap. 16.* in vltimis verbis, *Statuit, quod nullus præterea Clericus peregrinus sine commendatitijs, seu Ordinarij literis ab vllo Episcopo* ad

ad Diuina celebranda, & ad Sacramenta administranda admittatur; de quibus literis vide *P. Henriq. in summ. lib. 7. cap. 34. §. 6. F. Emanuel. quæst. Regul. tom. 2. q. 121. art. 1. P. Suar. de Relig. tract. de voto, lib. 3. c. 4. Nauar. conf. 5. tit. de celebr. Miss. Reginal. in prax. for. penit. lib. 29. num. 42. vers. tanto tempore, DD. in hoc tex. Genuens. in prax. cap. 40. Nouar. in prax. iur. Pontific. tit. de literis commendatitijs*, & alibi, in qua materia notabo breuiter nonnulla vsu frequentiora.

1 Nota primo, quod Clericus ignotus, & peregrinus non debet admitti ad celebrandum Diuina sine literis commendatitijs sui Ordinarij, etiam si iuret, quod sit legitime in ordinibus constitutus, antequam eius conuersatio fuerit approbata, ita deciditur *in cap. inter quatuor, hoc titul.*

2 Nota secundo, quod dispositio huius *text.* procedit in Clerico pœnitus ignoto, qui si sit famosus, vel aliqualiter notus, aut secum ducat plures socios personas qualificatas, ex quibus Episcopus possit competentem notitiam, & informationem habere de legitimo Clericatu, esset etiam admittendus ad Diuina celebranda, vt obseruat *Abb. in hoc cap. tua*, in vltimis verbis, ex opinione *Anton. de But. Genuens. in prax. cap. 40. in princ.*

3 Nota tertio, quod licet *Concil. Trid. cit. loc.* simpliciter dicat non esse admittẽdum Clericum exterum ad Diuina sine literis commẽdatitijs sui Ordinarij, quia tamen *Concil.* non derogat dispositioni huius *cap. tua*, vbi admittitur Clericus ad hunc effectum ad probandam canonicam promotionem per testes; dicendum est, si Clericus exterus probet dictam suam ordinationem, nec esse aliqua censura, vel impedimento detentum per testes, vel alio authentico modo, posse admitti ad Diuina peragenda in aliena Diœcesi sine literis commendatitijs, vel si notorie constaret, stante qualitate personæ de requisitis prædictis, iuxta *cit. cap. inter quatuor*, vel si Clericus vellet celebrare secreto, vel ex deuotione, quia etiam tunc posset admitti, ex hoc *cap. tua*, & licet *Campanil. in diuersor. iur. Canon. rubr. 9. cap. 6. num. 4. in princip.* videatur referre ad effectum prædictum literas prædictas esse de forma, adducens ad id *Mandos. in regul. Cancell. 24. q. 5.* secundum quam opinionem esset dicendum in nullo casu posse admitti Clericum sine literis commendatitijs sui Ordinarij ad Diuina celebranda; sed quia *Mandos.* loquitur de Dimissorijs ad Ordines recipiẽdos, & *Campanil. eodem num. 24. in fin.* videtur recedere ab illo, ideo statuta prima sententia potest tute teneri etiam in terminis *Concil. Trid.* quam eodem loco tenet *Campanil. num. 7.*

4 Nota quarto, quod prohibitio, de qua in hoc *cap. tua, & cit. tex. Concil. Trid.* est, quoad Episcopos, & alios Superiores locorum, quibus prohibetur admittere Clericum exterum ad celebrandum Sacrum, vel ministrandum Sacramenta sine literis cõmendatitijs sui Ordinarij, non tamen est, quoad ipsos Clericos; vnde Sacerdos exterus posset libere celebrare, & Sacramenta ministrare in aliena Diœcesi sine literis dimissorijs sui Ordinarij, secluso scandalo, nec in aliquam suspensionem incideret, cum hoc nullo iure sancitum sit, *ita Nauar. de celebrat. miss. Reginal. in prax. for. pœnit. lib. 29. num. 42. vers. tantopere, Henriq. in summ. lib. 10. cap. 34. §. 6. lit. I.* nisi id prohiberetur aliqua lege particulari, idem *Campanil. cit. loc. num. 7. Nouar. in prax. iur. Pontific. tit. de literis dimissor. conclus. 1. num. 4.*

5 Hinc dicendum est, non solum posse Ordinarium prohibere, vt non admittantur Sacerdotes seculares exteri ad Diuina Officia celebranda, nisi prius ab ipso Episcopo visis literis commendatitijs ipsi Sacerdotes admissi fuerint, in Ecclesijs secularium Clericorum, sed etiam nec in Ecclesijs Regularium, vt per adductam declarationem *Sacr. Congreg. 1. Nouem. 1594.* & a *Barbos. in eodem Concil. Trid. sess. 23. de refor. cap. 16.*

6 Vtens literis commendatitijs falsis, quarum virtute quis habuit licentiam celebrandi in aliena Diœcesi, nõ incurrit pœnam aliquam ex solo prædicto vsu, nisi aliud concurrat crimen, vt quia exercuit Ordinem, ad quem non fuit promotus, & simile, defendit *Nauar. conf. vnico, de Cler. peregr. in nouis, siue 4. de for. compet. in antiquit. Sayr. decis. vnica, de celebr. miss.* quos refert, & sequitur *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 9. cap. 6. num. 7.* vbi testatur ex auctoritate prædictorum liberasse quemdam Præsbyterum suum clientem, qui habuit literas commendatitias a suo Ordinario ad certum tempus, illasq. falso prorogauit finito termino.

7 Dubitatur, an Ordinarius possit denegare Clerico proficiscere volenti extra Diœcesim prædictas literas commendatitias?

Respondetur, regulariter has literas nõ esse denegandas, tenet ex mente *Sacr. Congreg. Campanil. cit. loc. num. 4. circa finem.* Fallit tamen hæc opinio; Primo, vt Ordina-

dinarius possit denegare has literas habenti beneficium requirens personalem residentiam, est indubitatum. Fallit secundo in Clerico adscripto, iuxta formam *Sacr. Concil. Trid. sess.* 23. *cap.* 13. seruitio alicuius Ecclesiæ, vel loci pii, probatur aperte per argumentum a contrario sensu, ex adductis declarationibus *Sacr. Cong. super cit. tex. Concil. Trid. a Barb. & ab Emanuel. Sa, verbo Clericus, num.* 29. dicẽtibus, quod Clericus nulli loco, aut beneficio adscriptus non tenetur residere, nec inuitus potest retineri, sed libere potest à sua Diœcesi abire, *Nouar. in prax. iur. Pontific. tit. de dimiss. conclus.* 1. *num.* 2. *& seqq.*

Sed hæc sententia, quod adscripto seruitio Ecclesiæ possint denegari literæ cõmendatitiæ, ipsumque teneri residere in loco, vbi est adscriptus, inuoluit maximã restrictionem; certum est enim ex *Concil. Trid. sess.* 23. *de ref. cap* 16. omnes promouendos esse adscribendos seruitio Ecclesiæ, ergo omnibus, & generaliter potest Episcopus denegare has literas; hanc sententiam tenet *Campanil. cit. loc. num.* 5. qui etiam ex præcitato *tex. Concil. Trid.* sentit, quod Ordinarius generaliter potest reuocare omnes absentes, exceptis ijs, qui ex errore, vel inaduertẽtia non sunt adscripti seruitio Ecclesiæ: & licet in rigore opinio *Campanil.* sit vera, tamen praxis permittit contrarium, & Clericos etiam adscriptos abesse cum literis commendatitijs, & eos absentes non reuocat, & hanc praxim bene comprobat *Donat. Ant. de Marin. quotid. resol. cap.* 107. qui *num.* 8. *& seqq.* dicit, ex *cit. tex. Concil. Trid.* adscriptum non teneri residere, sed tantum adstringi ad petendam licentiam ab Ordinario tempore discessus, & Ordinarium teneri illam concedere, alias Clericum posse appellare ad Metropolitanum, qui potestatem habet cogendi suffraganeum ad peragendum, quod debet. Verum si in Ecclesia deficeret seruitium, Ordinarium posse reuocare adscriptum, dicit ibidẽ prædictus *de Marinis num.* 12.

Fallit tertio proposita regula, vt Ordinarius nõ possit denegare literas cõmendatitias in Ordinato in Sacris ad titulum patrimonij pro vtilitate, vel commoditate alicuius Ecclesiæ, nam iste durante causa, ob quam fuit ordinatus, tenetur inseruire eidem Ecclesiæ, cui fuit adscriptus, *Prosp. de August. in add. ad Quarant. in Summ. Bull. verbo ordo, vers. circa tertium, in fin. Campanil. citat. loc. numer.* 5. & proinde Ordinarius potest illi denegare literas commendatitias, & si absens est illum reuocare, quod intelligendũ est iuxta dicta per *Donat. Anton. de Marin. vt supra.*

8 Nota quinto, quod existente particulari statuto in aliquo loco, vt non admittantur exteri Sacerdotes ad celebrandum sine literis commendatitijs sui Ordinarij, si Sacerdos exterus amisit literas prædictas, probata per eum amissione per testes, debet admitti ad celebrandum, deducitur ex dictis per *Ricc. decis. Cur. Archiep. Neap. par.* 1. *decis.* 150.

9 Annis elapsis quidam Clericus petebat a suo Ordinario literas commendatitias asserens velle Romam petere ob deuotionem; sed quia Episcopus probabiliter credebat, Clericum petere literas non deuotionis causa, sed vt ex eis posset probare non esse inquisitum, & obtinere a Nuntio Apostolicæ Sedis Neapoli commorante commissionem, ita dari solitam per dictũ Nuntium; petijt a me prædictus Ordinarius si posset tuta conscientia denegare præfatas literas commendatitias, stante quod Clericus nullo detinebatur vinculo. Respondi cum distinctione, supponendo, quod literarum petitio esset ad dictum finem, quod si Clericus desiderabat commissionem, vt Cameræ Apostolicæ inseruiret, quæ cum suis indigeat, Ministris non debet illis priuari, & Ordinarius non bene denegare poterat dictas literas; sed si Clericus commissionem procurabat in fraudem, & ad finem fugiendi iudicium sui Ordinarii, vt a creditoribus non posset facile conueniri, aut impune posset delinquere, & tunc poterat Ordinarius tuta conscientia denegare literas commendatitias, cum fraus, & dolus patrocinari nemini debeat, *cap. ex tenore, de rescript.*

10 Nota sexto, quod literæ commendatitiæ debent esse sigillatæ sigillo Ordinarii concedentis, alias non possunt admitti, vt seruat *Praxis*, & probatur per *cap. post cessionem, de probat.* vbi *glos. & DD. omnes*, præsertim *Felyn. num.* 18. refert, quod literæ Ordinariorum subscriptæ, sed non sigillatæ censentur literæ priuatæ, quibus non creditur, nisi contra scribentem, probato, quod ipse scripserit, *l. si procuratorem, ff. de procurat. l. Publia, ff. depositi, c. olim de censibus.*

11 Nota septimo, quod Episcopus non potest denegare ingressum, vel expellere cõmorantem Clericum exterum sine literis commendatitiis sui Ordinarii a sua Diœcesi, qui non vult exercere Ordines, sed tanquam aduena ibi commorare, probat auctoritatibus, & rationibus *Genuens. in prax.*

Cur. Archiep. Neap. cap. 4. *num.* 2. Fallit hæc regula in Eremitis, quorum viuendi ratio ab Apostolica Sede approbata non est, nā illi non tolerantur ab Ordinariis, vt refert *Nouar. lucer. regul. verbo Eremita, num* 2. & proinde Curia Archiepiscopalis Neapolitana carcerat Eremitas in Ciuitate, vel Diœcesi Neapolitana repertos. & præciso habitu illis iniungit præceptum sub pœna triremium de non accedendo amplius ad eam; ea ratione, quia solent esse damnatæ vitæ, ita refert *Genuens. in prax. eiusdem Cur. cap.* 46. *num.* 4. *in impress. Romæ* 1622. qui eodem loco testatur, quod si prædicti Eremitæ sint probatæ vitæ, possūt tolerari, & in omnibus subduntur Episcopo, per *glos. in cap. qui vere* 16. *q.* 1.

12 Diximus, non debere Ordinarium denegare literas commendatitias Clerico non adscripto vinculo residentiæ, dum a sua propria Diœcesi discedere intendit; Dubitatur an hoc procedat in Clerico vagabundo. Pro cuius cognitione sciēdum est, quod vagabundus proprie dicitur, qui non habet certum domicilium, vel habitationem, ita *glos. & Bart. in l.* 4. *§. prætor, ff. de damno in fect.* & qui discedendo a Patria nouum nō eligit domicilium, nec ad antiquum redire intendit, vt declarat *Alber. in diction. lit. V, vers. vagabundus* 2.

His præmissis ad dubitationem dico, qđ cum vagatio in Clerico sit delictum, vnde Clericus vagabundus potest beneficio priuari, etiam si simplex sit, & nullam requirat residentiam, & solum ex vagationis delicto, vt testatur *Abb. in cap. ex tuæ deuotionis, num.* 14 *de Cler. non resident.* sequitur *Genuens. cit. loc. n* 9. *in annotat.* potest, & debet Ordinarius Dimissorias, seu literas commendatitias denegare Clerico vagabundo; immo licentiam datam Clerico vagabundo ab Ordinario, vt possit se absentare, non valere, tenet *Abb. cit. loc.*

13 Literæ commendatitiæ, siue licentia absentiæ non expirant morte concedentis, vel remotione ab officio, & hoc est commune in omnibus licentiis, ita *Card. in Clement. fin. vers. quinto quæro, sub num.* 9. *de elect. Afflict. decis.* 128. *num.* 4. *&* 5. Id etiam procedit, si licentia de non residendo esset data Parocho in tempore expresso, quia illa perdurat etiam post mortem concedētis, ita *glos. in cap. cum ex eo, vers. septennis, de elect. in* 6. *Roman. singul.* 517. *in antiquis, Archid. in cap. licet Canon, de elect. in* 6. *Dec. cons.* 404. *num.* 13 *&* 14.

14 Regularis peregrinus etiam prætextu accedendi ad suos Superiores sine literis commendatitijs, seu licentia sui Superioris Regularis non solum non debet recipi ad Diuina peragenda, sed potest ab Ordinariis locorum tamquam desertor sui instituti puniri, deciditur expresse in *Concil. Trid. sess.* 25. *de regul. cap.* 4. aduertit *Nouar. lucer. Regul. verbo regressus a Monasteriis, num.* 4.

15 Nota octauo, quod Episcopus potest suis subditis facere præceptum, etiam sub pœna pecuniaria, vt non discedant a sua Diœcesi sine literis commendatitiis, vel eius expressa licentia, vt testatur consuluisse *Ricc decis.* 346. quem sequitur *Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap.* 107. *num.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Vxor tenetur virum sequi in vita sub præcepto, & potest costringi, In morte de consilio; & quid si plures viros habuerit; & an in morte vir teneatur vxorem sequi, num.* 4.

2 *Vxor decedens sine electione sepulturæ, vbi sepelienda est.*

3 *Vxor cuius expensis sepelienda est.*

5 *Vxor an teneatur sequi virum recedētem ex iniusta causa, vel sine necessitate, vel fugientem ratione delicti, vel banni, num.* 6.

7 *Consuetudo, quod vxor non teneatur virum sequi, non valet.*

8 *Sponsa non tenetur sequi sponsum.*

9 *Vxor non tenetur sequi virum cum periculo animæ, vel corporis; & an teneatur sequi virum vagabundum, num.* 10. 11. 12. *&* 13.

14 *Vxor an teneatur virum sequi eligentem alibi commorare; & quid si inter eos adest pactum, vt non possit extrahi a Patria, num.* 15. *Et an valeat tale pactum, ibidem. Et quid si factum sit legatum, dummodo habitet in tali loco, num.* 16.

ARGVMENTVM.

Mulier tenetur sequi virum. Notatur quomodo teneatur sequi in vita, & quomodo in morte. Quid si vxor decedat non electa sepultura. Et cuius expensis sit sepelienda. An regula tex. procedat, quod vir teneatur sequi vxorem in morte. Et an vxor

tenea-

teneatur sequi virum discedentem sine iusta causa, vel ob delictum cõmissum. An vxor possit iuuari consuetudine. Quid procedat in sponsa. Adducuntur nonnulli casus, in quibus regula non procedit. Quid si adsit pactum, quod vxor non possit extrahi a sua Patria.

ANNOTATIO XXV.

§. VNIC.

Ad Tex. in Cap. Vnaquaque, 13. quaest. 2.

IN hoc *tex.* statuitur regula, quod vnaquæque mulier sequatur virum suum siue in vita, siue in morte, de hac materia vide *Turrecr. in hoc tex. Host. in cap. de illis, de sponsal. & DD. alios*, idem videtur sentire *cap. 1. de coniung. lepros.* vbi *glos. in verb. sequantur, & DD. omnes* Ciuilista *in l. si cum dotem, §. si maritus, ff. solut. matrim. Tiraquell. de legib. connub. glos. 1. par. 1. num. 39.* vbi multos adducit *Syluest. in summ. verbo vxor, q. 8.* & reliqui Summistæ, *Villalobos commun. opin. verbo vxor, num. 74. Hyppolit. Rimin. cons. matrim. diuers. 81. num. 21. Peguer. decis. crim. 3. nu. 11. Nauarr. in summ. cap. 14. num. 20. Philiar. de offic. Sacerd. 1. tom. p. 2. lib. 4. cap. 10. Manuel. in summ. 1. tom. cap. 15. num. 2.* & reliqui apud *Sanch. de matrim. lib. 1. disput. 41. per totum.*

1 Obserua ibi in vita, vel in morte, quod in vita vxor tenetur sub præcepto etiam culpæ mortalis, & potest constringi, vt sequatur virum, ita aduertit *Nauar.* & alii, quos sequitur *Sanch. cit. loc. num. 1. vers. prima conclusio, in fine*. In morte vero non tenetur illum sequi sub præcepto, sed tantum de consilio, vt aduertit *glos. in cap. vnaquæque, in verbo in morte*, vnde est, quod vxor non tenetur ex præcepto sequi virum in sepultura, sed illam potest eligere vbi voluerit; sed si vxor vult vti hoc consilio, & plures habuit viros tenetur vltimum sequi, sicut vltimũ virum sequitur in domicilio, & honore, *l. filij, §. 1. ff. ad muni.* & non solũ si decedat vxor post mortem viri, potest eligere sepulturam vbi vult, sed etiam si viuente viro, est *tex. in cap. de vxore, de sepult.* ratio est, quia per mortem vxor censetur soluta a lege viri.

2 Quod si vxor decessit non facta electione sepulturæ, tunc sepeliri debet in sepulchro, vbi vir eius sepultus est, & si plures habuit viros successiue, debet sepeliri in sepulchro vltimi mariti, cuius retinet domicilium, & honorem, *tex.* est expressus in *cap. is qui, §. mulier, de sepul. lib. 6. glos. in cit. cap. de vxore*, vbi *Abb. num. 6.* qui id extendit, etiam si vxor vidua reuersa est ad domum patris. Sed si vxor prædecessit adhuc sepelienda est in sepulchro, quod parauit vir, & si nullum parauit sepulchrum, sed habet paratum a suis maioribus, ibique intendit prædictus vir sepeliri, quia animi destinatione videtur maritus ibi sepultus, ibidem est sepelienda vxor; Quod si maritus proprium non habet sepulchrum, nec suorum, & absens est, ita vt voluntatem suam declarare non possit, tunc est sepelienda in sepulchro maiorum ipsius mulieris, ita *Abb. in cit. cap. de vxore, num. 6.*

3 Occasione sumpta quæritur, cuius expẽsis sit sepelienda vxor? Resp. sepeliendam esse expensis dotis, ita vt succedens in dote, teneatur ad expensas funeris; & si vir lucratur ratione statuti, partem dotis tenetur contribuere funeri pro rata; & si dos reperiatur pœnes virum, qui teneretur illam restituere, non potest iuuari dilatione annali ad restituendam dotem ad effectum euitandi expensas funeris, ita *Paul. de Castr. in l. si filia, ff. solut. matrim.* quod si vxor non est dotata, & habet suos, maritus non tenetur ad expensas funeris; secus si mulier nec suos, nec in bonis habet, quia tunc tenetur vir, ita habetur ex dictis *Bar. in l. quod in vxorem, c. de negot. gest.*

4 Dubitatur, an sicut tenetur vxor sequi virum, ita teneatur & vir sequi vxorem. In morte non procedit dubitatio, nam vir est sepeliendus in sepulchro suorum maiorum, siue superstite, siue præmortua vxore, vt docet *Abb. cit. loc.* In vita nec tenetur vir vxorem sequi, & ratio est, quia cum vir caput sit, ipsiusque sit gubernare, potest ad libitum eligere domicilium, & vxor tenetur eum comitari; vxor vero cum sit subdita, non potest eligere domicilium, & proinde vir non tenetur eam sequi. Fallit tamen opinio, quando aliqua iusta causa intercedit, quæ compellit mulierem ad domiciliũ mutandum, tunc quia ratione mutui obsequij coniugalis vir tenetur cohabitare cum vxore, consequenter tenetur & illam sequi, docet *Alexand. de Neuo in cap. de illis, n. 12. de sponsal. glos. in cap. 1. verbo sequantur, de coniug. lepros.* & ibi *Innoc. in princ. Host. num. 2. & 3. Anchar. num. 3. in fine, & nu. 6. Anton. de Butr. num. 11. Abb. num. 3.* sequitur *Sanch. de matrim. lib. 1. disput. 41. num. 14. & 15.* qui alios refert.

5 Ampliatur proposita regula, vt vxor teneatur-

neatur sequi virum, vt procedat, si vir recedat ex iusta causa, siue ex iniusta, & siue ex necessitate, siue sine necessitate, ita *Bellamer. Archid. & Turrecrem. in cap. si quis necessitate 24. q. 2. glos. in cit. cap. 1. eodem verbo, vbi Innoc. in princ. Host. num. 4. Ant. de Butr. num. 11. Abb. in cap. de illis num. 4. de sponsal.* probat etiam ratione *P. Sanch. cit. loc. num. 5.* adstringi vxorem præcepto comitandi virum, qualitercumque velit transferre domicilium, modo, non ex causa turpi, & inhonesta. Contrariam sententiam damnatam ab omnibus tenet *Alex. de Neuo in cap. 1. num. 7. in princ. & in vers. cessante autem necessitate, qui matrim. accus. poss.*

6 Hinc est, quod vxor tenetur sequi virũ fugientem a Ciuitate ob delictum commissum, etiam sua culpa, *Host. in d. cap. 1. nu. 1. & Alex. de Neuo num. 7.* & virum condemnatum in exilium, secundum probabiliorẽ opinionem, quam tenet *Sanch. cit. loc. n. 12.* contra DD. adductos *num. 11.* & etiam virum excommunicatum, *cap. inter alia, de sent. excommun. Boss. in pract. crimin. tit. de crimin. læs. Maiest. num. 32.* & etiam virum bannitum, vt videtur sentire *Sanchez cit. loc.*

7 Nota primo, quod adeo tenetur vxor virum sequi, vt non possit iuuari aliqua consuetudine in contrarium, quæ non valet, *Tiraquell. de leg. connub. glos. 1. par. 1. sub num. 39. glos. in cap. 1. verbo consuetudine, in fin. de coniug. lepros.* vbi etiam *Abb. nu. 3. Alex. de Neuo num. 4. & Præpos. num. 2. & 3. P. Sanch. cit. loc. num. 2.* qui prædictam consuetudinem damnat tamquam iuri diuino aduersam.

8 Nota secundo, quod prædicta procedũt in vxore, secus in sponsa per verba de futuro, quæ non tenetur sequi sponsum suum quocumque vadat; colligitur ex *cap. de illis, de sponsal.* vbi *glos. verbo transferre,* & etiã *Host. Abb. num. 4. Alexand. de Neuo num. 7.* Immo si sponsus intendit mutare domicilium, & se in alium locum transferre, præbet iustam causam dissoluendi sponsalia, & sponsa non tenetur cum illo contrahere, quia est notabilis mutatio, nec antea præcognita, nec sponsa tanto vinculo est adstricta, vt teneatur sponsum sequi, sicut vxor virum, *Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 54. num. vlt.*

9 Excusatur tamen in multis casibus vxor a sequendo virum: & primo non tenetur illum sequi, quando vxor ex hoc probabiliter timet graue detrimentum, vel vitæ periculum, corporis, vel animæ, vt si timet necari a viro suo eam ducere volente extra territorium, vel pertrahi ad peccatum ratio est, quia vrgentius est præceptum abstinendi a peccatis præcepto tuendi vitam, *Nauar. cons. 2. num. 4. tit. de diuort.* & alii, quos refert, & sequitur *Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 41. num. 3. & 4.*

10 Secundo, vxor non tenetur sequi virum vagabundum per orbem, tenet *glos. in cap. si quis necessitate, verbo eum sequi 24. q. 2.* vbi *Turrecrem. num. 1. glos. in cap. de illis, in verbo transferentes, de sponsal. glos. in cap. 1. verbo exiuit, qui matrim. accus. poss.* vbi *Anch. num. 4. Anton. de Butr. num. 6. Abb. nu. 5. Duen. reg. 800. 2. fallent. Innoc. in cap. 1. vers. nisi esset vagabundus, de coniug. lepros.* Hæc sententia est vera, quando vir factus est vagabundus post matrimonium contractum, & quando vxor tempore contracti matrimonij nesciebat virum esse vagabundum; vnde si vir tempore contracti matrimonij erat vagabundus, & illum talem vxor sciebat, tenetur eum sequi, ita distinguit *P. Sãchez,* qui plures refert concordantes, *cit. loc. numer. 6.* & tali distinctione videtur concordare tenentes contrarium, cum hac opinione *glo. in hoc cap. vnaquaque, in verbo sequatur 13. q. 2. Ludouic. Peguer. decis. crimin. 3. num. 110.* & alii, quos longa serie vide apud *Sanch.*

Et licet hæc sit verior opinio, tamen adhuc *Hugo,* quem refert *glos. in d. cap. vnaquaque, & Bart. ac Bald.* quos refert *Tiraquell. de leg. connub. glos. 1. par. 1. num. 39. vers. quia etiam ignorabat,* tenent indistincte, quod vxor tenetur sequi virum suum vagabundum, siue a principio sciuerit eum esse talem, siue ignorauerit.

11 In dubio vero videtur in hoc casu potius præsumendam esse scientiam, quam ignorantiam; per regulam, quod vnusquisque præsumitur scire conditionem illius, cum quo contrahit, & præsertim in matrimonio, in quo exactior fit inquisitio a contrahere volentibus, quam in aliis contractibus; vnde si de hoc disceptaretur in iudicio, teneretur vxor probare ignorasse virũ vagabundum: quod cum sit probare negatiuam admittit præsumptiones, vt dicemus alibi.

12 Vlterius adhuc in causa ignorantiæ teneretur vxor sequi virum, quando hoc facere potest cum facilitate, si vagatio esset breuis, & ex honesta, & necessaria causa, secus si vagatio esset continua, quia tunc adhuc cum facilitate esset durum obligare vxorem ad continuo vagandum, secundum opinionem *Sanch. cit. loc. num. 7. & 8.* vbi intelligit *Abb.* & alios asserentes non teneri vxorem sequi virum votum peregrinationis

tionis exequentem de peregrinatione longa, quod si esset breuis, vxor teneretur sequi.

13 Diximus, vxorem teneri sequi virum, quem a principio contracti matrimonij cognouit vagabundũ, quod procedit etiam si vir vagari velit temere, & sine causa, ita *Conar. 3. decret. 2. par. cap. 7. in initio, nu. 5. Caccus lib. 5. instit. moral. tit. 11. num. 149. Ludou. Lop. 2. par. instruct. de matrim. c. 54. in fin.* quos ego intelligerem, dummodo vxor cognouerit virum solitum esse vagari temere, & sine causa; ac etiam dummodo vagatio non sit ex causa turpi, & inhonesta, nam tunc, ratione peccati, non tenetur illum sequi, etiam concurrente scientia prædicta, vt explicat *Sanch. cit. loc. num. 9.*

14 Obserua, quod DD. conueniunt omnes ad obligandam vxorem ad sequendum virum alibi eligentem perpetuum domicilium, etiam si in partibus remotis. Altercãtur vero quando vir alibi se transfert rediturus ad Patriam, in qua altercatione secũdum veram opinionem, quam tenet *Sanch. cit. loc. num. 13. vers. credo tamen,* videtur dicendum, quod si vir alio migret animo cito redeundi, & peregrinatio esset longa, nõ teneatur vxor eum sequi, si vero animo commorandi ibi ad longum tempus, quod teneatur ad eum comitandum, si iusta accedit causa, secundum regulam positam per *Sanch. cit. vers. credo tamen*, in vltimis verbis.

15 Quæritur, an vxor teneatur virum sequi, quando inter eos adest pactum, quod vxor non possit a viro transduci ad alia loca, nec extrahi a sua Patria?

Resp. responsum pendere ab illa sollemni quæstione inter DD. an tale pactum valeat, in qua DD. diuisi sunt, hinc inde, quos videre est adductos per *Sanch. de matrim. lib. 1. disput. 40. num. 1. & 2.* in qua quæstione illa videtur verior, & magis cõmunis opinio, quod tale pactum valeat, dũ concernit fauorem ipsius vxoris, ne Patria deserta, inter extraneos vitam agere cogatur, nec obstet libertati matrimonij, & hãc opinionem post multos sequitur *Sanchez cit. loc.* vnde pœnam appositam inter partes contra virum violatorem huius pacti posse exigi, defendunt *Anton. de Butr. Abb. Alex. de Neuo in cap. 1. qui matrim. accus. poss.* & alij, quos sequitur, & refert Sanchez *cit. loc. num. 5.* quod communiter intelligũt rebus stantibus in eodem statu; nam si superuenit aliqua noua causa discessus, vt puta propter capitales inimicitias, vel infirmitatem, & sic ad mutandum aerem; tunc maritus non tenetur seruare pactum prædictum, etiam si esset iuratum, ita *Abb. in § cit. cap. 1. num. 5. & Alex. de Neuo num. 6. Capyc. decis. 135. num. 2. Sanch. num. 4. eodem loc.* Quod si nulla superuenit noua causa, tunc quia pactum tenet, si vir eum violet recedendo adstringitur pœna pacto adiecta, ita DD. supracitati.

Hinc ad quæsitum dicendum est, quod si vir nulla superueniente noua causa, discedat, & domicilium mutet contra pactum prædictum, vxor non tenetur eum sequi, secundum probabiliorem opinionem contra DD. adductos per *Sanch. cit. loc. nu. 1.* si vero noua causa superueniat, ob quam vir licite recedit contra pactum, tenetur vxor illum sequi, in illis casibus, in quibus secluso pacto tenebatur, quia cum tunc pactum non adstringat, perinde est, ac si non esset, ita *Host. Alex. de Neuo, Nauar.* & alii apud *Sanch. num. 6.*

16 Obserua obiter, quod legatum factum alicui sub conditione habitandi in certo loco debetur reiecta tali conditione, quando conditio in nullius fauorem redundat, quia seruitutis speciem continet, est *text. in l. Titio centum, §. Titio centum, il 2. ff. de condit. & demonstr.* non tamen reiicitur modus, si legatum est factum, dum in tali oppido habitauerit, quamuis in nullius fauorem cedat; nam non inuitatur legatarius ad speciem seruitutis, sed spe lucri, vt in certo loco habitet, *DD. in d. §. Titio centũ, il 2. Acosta 2. select. cap. 19. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus non potest iurisdictionem exercere extra Diœcesim propriam, quod intellige de contentiosa, & quæ sit.*

2 *Episcopus non potest Pontificalia exercere in aliena Diœcesi, & quæ dicantur Pontificalia, & an conferre primam Tonsuram. Et an possit intra suam Diœcesim, sed in personas alterius exercere Pontificalia, num. 3. Et an possit prædicare, num. 4.*

5 *Episcopus exercens iurisdictionem in aliena Diœcesi animo vsurpandi, quã pœnam incurrat.*

6 *Episcopus an possit iurisdictionem exercere contentiosam in loco exempto intra Diœcesim, vel nullius Diœcesis, & quibus modis dicatur locus exemptus.*

7 Epi-

8 *Episcopus potest iurisdictionem contentiosam exercere in aliena Diœcesi de licentia proprij Episcopi; & an requiratur consensus partium; & an possit concedere licentiam carcerandi non viso processu, vel publicare excommunicatos. n.9.*

10 *Episcopus expulsus à Diœcesi, vel impeditus ingredi, potest procedere contra expulsores extra Diœcesim.*

11 *Episcopus extra Diœcesim an possit excommunicare, vel absoluere, aut dispensare in subditum. nu.12. quid in Vrbe. n.13.*

14 *Episcopus potest extra Diœcesim exercere voluntariam iurisdictionem. Et an possit confirmare electum, vel instituere præsentatum, vel recipere præsentationem. n.15.*

16 *Episcopus extra Diœcesim suam potest literas dimissorias concedere, causas delegarè, & exercere iurisdictionem contentiosam sine causæ cognitione, & cuius effectus confertur in suam Diœcesim. Et eodem modo excommunicare. Et quid de Vicario. numer. 17.*

18 *Episcopus extra suam Diœcesim potest sibi facere deferre caudam. Non tamen Missam celebrare in Pontificalibus. n.19.*

20 *Episcopus non potest extra Diœcesim eligere sibi confessarium non approbatum ab Ordinario.*

21 *Licentia exercendi Pontificalia est necessaria non solum Superioris Ecclesia exempta, sed etiam Episcopi, intra cuius Diœcesi est Ecclesia.*

22 *Episcopus potest celebrare, vel celebrari facere ante se extra Ecclesiam. Et an possit dare in Missa priuata benedictionem cum illis verbis*, Sit nomen Domini benedictum, &c. *num.23.*

24 *Episcopus extra Diœcesim potest approbare reliquias, & licentiam concedere illas exponendi. Et quid potest facere in Abbatia viciniori, & quomodo dicatur vicinior. n.25.*

26 *Episcopus an possit vti facultate* Concil. Trident. sess. 24. de refor. cap. 6. *extra Diœcesim.*

ARGVMENTVM.

Episcopus non exercet iurisdictionem extra suam Diœcesim. Notatur quotuplex sit iurisdictio, & in qua procedat regula. Quid de Pōtificalibus de collatione Ordinum, & prædicare. Quam pœnam incurrat Episcopus contraueniens. An id etiam prohibeatur in loco nullius Diœcesis, vel exempto. An possit citare suum subditum in aliena Diœcesi. Fallit regula, quando adest licentia Ordinarij loci, multa de hac licentia. Fallit etiam si Episcopus fuit expulsus a sua Diœcesi. Et an extra eam possit Episcopus excommunicare, & dispēsare. Fallit etiam in iurisdictione voluntaria; & qui actus dicantur iurisdictionis voluntariæ.

ANNOTATIO XXVI.

§. VNIC.

Ad Tex. in Cap. 2. *de constit. in 6.*

1 IN hoc *Tex.* & in *Cap. nouit, de offic. leg.* cōstituunt regulam DD. quod Episcopus iurisdictionem exercere non potest extra suam Diœcesim, & ratione, quia Iudici ius dicere extra Territorium, prohibetur in *l. fin. de iurisd. omn. Iud.* vbi Ciuilistæ communiter, quam regulam procedere tantum in iurisdictione contentiosa, non autem in voluntaria, est commune apud omnes. Pro cuius cognitione dicemus nonnulla ad vsum frequentiora, primo de his, quæ non potest, secundo de his, quæ potest Episcopus exercere extra suam Diœcesim. Et dicitur iurisdictio contentiosa, quæ in iudicio redditur in inuitum, & habet contradictorem, quia actor contendit contra reum, & è contra, *l. inter stipulantem, §. 1. ff. de verb. oblig. Marant. in specul. 4. par. 18. distinct. num. 1.* hæc prohibetur Episcopo in aliena Diœcesi, late *Ricc. decis. 187. 2. par.*

2 Primo, prohibetur Episcopis Pontificalia exercere in aliena Diœcesi sine expressa licentia Ordinarii loci, per *text. Concil. Trid. sess. 6. cap. 5.* vbi statuitur, vt nulli Episcoporum liceat cuiusuis priuilegii prætextu Pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de Ordinarij loci expressa licen-

tia,

tia,& in personas eidem Ordinario subiectas tantum; si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium est ipso iure suspensus. Ad quod obserua, quod nomine Pontificalium veniunt actiones propriæ Ordinis Episcopalis,& collatio Ordinum, consecrationes vasorum, & Ecclesiarum,& Virginum,& Chrismatis,& confirmatio,& benedictio vestium, & corporalium, *Barbos.de potest. Episc. alleg.6. num.5. Sayr.lib.5. cap. 16. num.26.* Item veniunt omnes actus Sacerdotales, qui exercentur cum apparatu Pontificali, idest Mitra, & Baculo, ita *Barb.& Sayr.supra cit.* Item benedictio fieri solita inter ambulandum, & quæ fit post Missarum solennia cum vers. *Sit nomen Domini benedictum*, cum Mitra,& Baculo, vel cum Cappa, si Missa solennis ab alio cantatur, iuxta dicta per *Campanil. diuers.iur. Canon. rub.9. cap.5. num.2.*

Dubitatur, an collatio primæ Tonsuræ veniat nomine Pontificalium; itaut Episcopus illam conferens in aliena Diœcesi incurrat pœnam, *Concil.Trid.cit.* de hac re diximus *annot.23.* hic breuiter dicendum est secundum probabiliorem sententiam venire sub nomine Pontificalium;& proinde Episcopum illam conferentem extra Diœcesim incurrere in pœnam prædictã, si sine licentia Ordinarii conferat, ita *Salzed. ad Diaz cap. 26. lit.A. Sayr. lib. 4. cap.16. num.29. Sanch. consil. lib.7. cap.1. dub.50. num. 2.* Contrariam sententiam tenent *Henriq.in summ.lib.3.cap.6.num.3.Bonac. de suspens.in particul.q.1. punct.12. num.2. Dian.resol.mor.5.par.resol.45.tract.10.de de susp.& interd.*

3 Dubitatur secundo, an possit Episcopus intra suam Diœcesim, sed erga personas alterius Diœcesis exercere Pontificalia sine licẽtia proprii Ordinarii dictarum personarum?

Resp. Quoad collationẽ Ordinum nullũ esse dubium, nam certum est non posse, & contrarium facientem incurrere in suspensionem, vt diximus *annot.23.* Quoad alia, vt si conferat Sacramentum confirmationis, aut velum sacrum moniali, aut similia, etiã dicendum est, nec posse; verum si Episcopus contrarium faceret, peccaret, sed non incurreret aliam pœnam, cum hoc iure cautum non sit, *Syluest. verbo confirmatio, in fin. Henriq.lib.3.cap.6.num.6. Bonac.de Sacram.disp.3.punct.2.n. 10.* sed nec etiam peccare Episcopum in hoc casu, defendit *Dian.resol.mor.par.4. tract.4. Miscell.resolut.50.*

4 Secundo, prohibetur Episcopo prædicare in aliena Diœcesi, licet non sit actus cõtentiosæ iurisdictionis, nec exercitium Põtificalium, non obtenta licentia Ordinarii loci, iuxta formam *Conc.Trid.sess.5. de ref. cap.2.* fuisse mandatum Episcopo Alphano prædicare volenti in Ciuitate Neap. per *Clementem 8.* refert *Campan.in diuers.iur. Canon.rubr.12.cap.13. num.7.* id etiam testatur *Ricc. in decis.Cur. Archiepisc. Neapol. 2.par.decis.179.num.5.* vbi *num.7.* id intelligit cum *Card.in clem.dudum, num.6. de sepult.* procedere, quando Episcopus loci id prohiberet, alias posset sine prædicta licẽtia, ex priuilegio concesso Episcopis prædicandi in toto Orbe.

5 Obserua hic, quod Episcopus exercens actum contentiosæ iurisdictionis, vt est commune, si hoc facit intentione vsurpandi, seu sibi acquirendi iurisdictionem Episcopalem in aliena Diœcesi, incurrit etiam in excommunicationem *Bulla Cœna Domini cap.17.& Concil.Trid.sess.22.de refor. cap.11.* ad quam incurrendam non requiritur vsurpatio solius nominis Episcopi talis loci, sed requiritur, quod se ingerat in exercitio iurisdictionis, vt aduertit *Bonac. de censur.in particul. disp. 1. q.18. punct.2. num.5.*

6 Diximus prohiberi Episcopo actum iurisdictionis contentiosæ exercere extra territorium suæ Diœcesis. Quæritur hic, quid dicendum de loco nullius Diœcesis, vel intra Diœcesim, sed exempto ab Episcopi iurisdictione, & pro quæsiti responsione præmittendum est multipliciter dici locum exemptum a iurisdictione Episcopali. Primo, improprie, & per accidens ratione tantum personarum exemptarum, vt sunt Regularium Monasteria, quæ loca sunt in,& de Diœcesi Episcopi, & Superior Regularis habet iurisdictionem in personas sine territorio, ita *Rodriq.quæst.Regul. 59.art.1.tom.2.* in quos Regulares etiam exemptos in nõnullis casibus habet etiam iurisdictionem Episcopalem, quos videre potes apud *Campanil.in diuers. iur.Canon. rubr.12.cap.13.& Barbos.de potest.Episcopi alleg. 74. & seqq.* Secundo, dicitur locus exemptus a iurisdictione Episcopi proprie, & est, quando in loco intra Diœcesim Episcopi, alius Prælatus inferior habet plenam iurisdictionem Episcopalem, *Rot.in recent. par.1.decis.683.* Tertio modo dicitur locus nullius Diœcesis, vbi Prælatus habet iurisdictionem Episcopalem in Clericos,& laicos subditos, sed locus non est intra fines alicuius Diœcesis, sed inter diuersas Diœceses, & dicitur Diœcesis de per se, ab aliis separata, *Rot.cit.decis.683.* & quidẽ

Mm in

in fauorabilibus venit nomine Diœcesis, & Prælatus nomine Diœcesani; sed in odiosis non venit, sed venit nomine Ordinarij, ita *Cochier. de iurisd. in exempt. lib. 1. q. 1 num. 7. & seqq.*

His præmissis ad quæsitum dico, quod Episcopus Diœcesanus in loco exempto primo modo potest exercere iurisdictionē contentiosam, & Tribunal erigere in personas suorum subditorum, ita *Rodriq. supra cit. Salas de legib. disp. 14. sect. 6. num 85. Filiucc. tract. 11. num. 149. Suarez,* qui testatur de communi *disp. 5. sect. 4. num. 6.* potest etiam ibidem Pontificalia exercere, Ordines conferre, & ea facere, quæ potest in propria Diœcesi, ita *Gonzal. in glos. 43. de mensib. & alternat. num. 187.* In loco vero exempto secundo modo non potest Episcopus exercere iurisdictionem contentiosam, seu Tribunal erigere, per *tex. in capit. cum Episcopus, de offic. ordin. in 6. Rot. diuer. decis. 145. num. 1. par. 2. tom. 1.* nisi in casu speciali, & a iure permisso, vt per *Rot. cit. loc.* potest tamen ibidem exercere Pontificalia, per *Clem. 2. de priuileg.* dummodo non deroget in aliquo iuri exemptorum, vt in *d. Clem. in fin.* & Episcopus in dicto loco dicitur esse in residentia ad finem fruendi alternatiua, *Gonzal. cit. loc. nu. 187. & 192.* In loco vero exempto tertio modo, idest nullius Diœcesis, Episcopus nullam habet iurisdictionem, & in eo tamquam priuatus iudicatur; nisi in tribus casibus, scilicet quoad visitationem, quia per *Conc. Trid. sess. 24. de ref. cap. 9.* prædictus locus visitatur ab Episcopo viciniori, Quoad cognitionem in causis extractionum, & licentiam extrahendi delinquentes ab Ecclesiis, & locis pijs, iuxta formam *Bullæ Gregor. XIV.* Et in casu præscriptæ iurisdictionis, vel priuilegij, *Rota diuers. par. 2. tom. 1. decis. 207. num. 5.* extra hos tres casus, quia Episcopus in eo loco iudicatur extra Diœcesim suam, & tamquam priuatus, non potest iurisdictionem contentiosam, aut Pontificalia exercere, alias Episcopus incurreret in excommunicationem latam per *Trid.* contra Pontificalia exercentes in aliena Diœcesi, *Cochier. cit. loc. lib. 2. q. 1. num. 7.* & si hoc faceret intentione vsurpādi iurisdictionem alterius incurreret in excommunicationem *Bulla Cœnæ, & Conc. Trid.* iuxta dicta *vers. obserua hic.* latius quæ possit, vel non possit Episcopus in loco exempto, vide *Grat. discept. for. cap. 467. per totum.*

7 Tertio, Episcopus non potest suum subditum existentem in aliena Diœcesi citare sine licentia Ordinarij loci, iuxta veriorem sententiam, quam rationibus, & iuribus probat *Diana resol. moral. tom. 5. tract. 11. de excommun. resol. 34.* contra nonnullos, quos ibi refert in principio. Verum hæc opinio fallit, quando consuetudo, vel priuilegium permittit Episcopo suum subditū citare extra Diœcesim; & fallit etiam in superioribus Regularibus, qui cum non habeant certum territorium, possunt suos subditos citare in quauis Diœcesi, ita *Dian. cit. loc. in fin.* & hæc opinio procedit tam in citatione reali, faciendo subditum personaliter capi, quod clarum est, non posse Episcopum in aliena Diœcesi, nec alius Superior extra suum territorium, per *tex. in leg. quid si fugitiuus, §. idem celsus,* & ibi *glos. in verbo adduci, ff. de ædilit. edict. Bart. in l. si cui, §. cum sortilegium, ff. de accusat. cap. ex parte, de verb. signif.* quam etiam in citatione verbali, vt nec possit Episcopus mittere suum nuncium, & cursorem extra suam Diœcesim ad citandum suum subditum ibi, est *text. in Clem. pastoralis, de re iudic.* Hinc praxis obseruat, quod quando Episcopus vult citare suum subditum extra Diœcesim in citatione petit brachium ab Ordinario loci, quo impertito exequitur citatio.

8 Proposita regula, quod Episcopus non possit iurisdictionem exercere in aliena Diœcesi inter suos subditos, fallit in multis casibus; & primo, quando adest licentia Ordinarij loci, tunc enim legitime exercetur iurisdictio, etiam contentiosa in Diœcesi Ordinarij concedentis licentiam, ita *Abb. in cap. nouit. de offic. legat. num. 4. Genuens.* qui testatur de communi *in prax. Cur. Archiepiscop. Neap. cap. 31. num. 1. in impress. Romæ 1622.* ita tamen vt ista licentia non præiudicet subditis Episcopi perētis, qui nisi consentiant, non possunt iudicari in aliena Diœcesi, & citati non tenentur comparere, quamuis citans exprimeret in citatione, quod potestas citandi ad alienum territorium esset concessa a Iudice illius territorij, *Socc. de cit. art. 18. quæst. 2. per totum,* vbi dicit ita tenendum, præter quam in causa speciali, *Clem. vnicæ de for. compet.* post *Ioan. Andr. ad Specul. de citat. §. contra citationem, vers. item quod Iudex,* de qua infra *Ias. in l. fin. num. 14. de iurisd. omn. Iudic.*

Hinc est, quod in concedenda licentia exercendi iurisdictionem contentiosam in alieno territorio, superfluum esset in dicta licentia addere clausulā, *dummodo subditi consentiant,* quia vt diximus de iure licētia prædi-

prædicta non operatur sine consensu partium. Bene tamen operatur Clausula illa apponi solita in licentia prædicta; dummodo fiat specialis mentio dictæ licentiæ in vnoquoque actu; & hoc ad remouendũ præiudiciũ illud, quod oriri posset ex dicto exercitio Iurisdictionis, vt testatur *Genuēs. cit. loc. num. 1.*

9 In concedenda licentia carcerandi alienum subditum, vel in carcerando illũ ad instantiã sui Ordinarij, potest Ordinarius loci de iure petere processum cõtra eũ, atque interim illam denegare, secundum doctrinam *Rebuff. de lit. requisit. 2. tom. constit. Foller. in Const. Regni Capitaneorum, n. 86.* Verum Praxis obseruat, quod concedit talem licentiam, etiam non viso processu, maxime si in literis requisitorijs exprimatur, informationem delicti esse captam, & decretum fuisse, procedendum esse ad carcerationem, vt testatur *Genuens. cit. loc. num. 3.* qui vltra addit, quod Episcopus loci, non tenetur affigere cedulones, seu denunciare excommunicatos ab alijs Episcopis, aut ipsorum sententiam exequi, quando notorie sunt iniusti, ad dicta per *glos. & DD. in clem. vnica, de for. compet.*

10 Fallit secundo, proposita regula in casu *Clem. vnica, de for. compet.* vbi deciditur, quod Episcopus expulsus a suo Episcopatu, & residens extra Diœcesim, potest procedere contra expulsores, consiliarios, & fautores, etiam sine licentia Ordinarij loci, quia licentia conceditur per *Clem. cit.* quæ procedit etiam in casu, quo Episcopus vi impediretur ingredi in suum territorium, notat *Innoc. in cap. nouit, de offic. leg. Ias. in cit. l. final. num. 10.*

11 Quæritur primo hic; an Episcopus possit extra suam Diœcesim excommunicare? Ad quod respondetur, ipsum Episcopum existentem extra Diœcesim suam, non posse subditum excommunicare, siue subditus sit in Diœcesi, siue extra, sine licentia Ordinarij loci, probatur ex *cap. Episcopum, 11. quæst. 3. Nauarr. in sum. cap. 27. vers. sit ita, sub num. 6. Rot. decis. 13. de consuet. in antiq.* probatur etiam ratione, quia excommunicationem præcedit causæ cognitio, quæ tãquam actus contentiosæ iurisdictionis, non potest exerceri extra Diœcesim, *Abb. in cap. nouit, de offic. leg.* Quod si Episcopus sit in sua Diœcesi, excommunicandus vero extra, & in tali casu multa adducunt DD. vt videre est apud *Suarez tom. 5. disput. 5. sect. 4. Bartol. Vgolin. de censur. tabul. 1. c. 9. §. 3.* per totum, *Auil. tract. de censur. par. 2. cap. 3. disput. 2. dub. 2. conclus. 2.* nouissime, & accurate *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 11. cap. 15. num. 135.* apud quem inuenies casum discussum per omnes suas partes.

12 Quæritur secundo; an Episcopus extra suam Diœcesim possit dispensare, & absoluere a pœnis Ecclesiasticis suum subditum sine licentia Ordinarii loci?

Respondetur cum distinctione. Aut in dispensatione, & absolutione, exercetur actus contentiosæ Iurisdictionis, vt quia præmittitur causæ cognitio, & adest legitimus contradictor; & tunc Episcopus morã trahens extra suam Diœcesim, non potest illas dare in suum subditum. Aut in illis exercetur actus voluntariæ Iurisdictionis tantum, vt quia non adest legitimus contradictor; & tunc dari possunt ab Episcopo existente extra suum territorium proprio subdito; ita de dispensatione docet *Innoc. in cap. per venerabilem, num. 3. qui fil. sint legitimi. Abb. num. 23. Bar. in l. legitimos col. 2. vers. quæro an istud, ff. de legit. tutor.* Decius *cons. 207. n. 6. & 8. Suarez de censur. disp. 41. sect. 2. num. 10.* similiter de absolutione tractant, & docent *gloss. & Innoc. in cap. nouit, de offic. legat.* vbi etiam *Abb. num. 3.*

13 In Curia vero Romana, Papa præsente, licet de iuris rigore, Episcopi, & alij Prælati possent absoluere, & dispensare cum subditis in casu prædicto voluntariæ Iurisdictionis; tamen de stylo eiusdem Curiæ multi dicunt non posse, sed debere ab Vrbe egredi, vt extra muros illas exerceant, quos allegat, & sequitur *Couarr. var. resolut. lib. 3. cap. 20. num. 9. Gomez in regul. de non iud. iux. form. supp. q. 3.* Sed hoc non procedit quando absolutio, vel dispensatio daretur pro foro conscientiæ, quia sicut manus appositio Papæ non ligat manus Ordinariorũ, quoad forum conscientiæ, *Gonzal. in glos. 52. num. 60.* ita neque eius præsentia in Curia, & ita *Sacr. Congr.* declarasse, refert *Garz. de benef. par. 11. cap. 10. num. 139.* Sed si non valeret data absolutio, vel dispensatio pro foro externo, existimo eã pro foro interno profecturam, per regulam, *Si non valet, quod ago, vt ago valet, vt valere potest;* dum non est defectus in forma substantiali, & adest consensus partium, vt in *l. stipuler, §. fin. ff. de verb. obligat. l. si tam angusti, ff. de seruit. et l. sancimus. in fin. C. de donat. cap. vtile, de reg. iur. in 6.* vbi *glos. Bar. & DD. in l. 1. §. penult. ff. de verbor. obligat.* præsertim cum adsit fauor animarum per ea, quæ *Ias. in l. fin. ff. de iuris. omn. iud. n. 11.* qui ait absolute, fauore animarum, posse concedi absolutionem a censuris extra Territorium absoluentis.

14 Fallit tertio, proposita sententia, quod

Mm 2 Epi-

Episcopus non possit Iurisdictionem exercere extra Diœcesim suam, in Iurisdictione voluntaria, & in actibus, in quibus non requiritur causæ cognitio, nec adsũt contradictores, qui possunt exerceri in aliena Diœcesi sine licentia Ordinarii loci, *l. 2. ff. offic.* Procons. *& Legat.* DD. communiter *in cap. nouit, de offic. legat.* & præsertim *Abb.* vbi *num.* 5. dicit, quod Episcopus extra Territorium non potest confirmare electum, nec instituere præsentatum, quia sũt actus voluntariæ Iurisdictionis, tamen requirunt causæ cognitionem; contra *Bald. in l. 2. ff. de offic. Proconf. & Legat.* qui tenet, quod præsentatus potest confirmari extra territorium, quia est actus voluntariæ Iurisdictionis, cujus contrarium cum *Abbate* est verius, quod sequitur *Add. ad Abb. d. loc. lit.* C. posset etiam admitti opinio *Bald.* in casu, quo causæ cognitio non requireretur. Præsentatio tamen facta a patrono coram Episcopo extra Diœcesim valet, tenet Rocch. *de Curte de iure patron. in princ. num. 7. Lamber.* eodem *tract. lib. 2. par. 2. q. 2. princip. art. 6. num.* 1. *Gonzal. de alterat. glos. 62. num. 6.*

15 Hinc extra Diœcesim Episcopus potest Beneficia conferre, cum sit actus voluntariæ Iurisdictionis; est commune, refert *Grat. decis. 98. & discept. for. cap. 127. num. 2. & 9.* Solum enim prohibetur collatio Beneficiorum Episcopi in Romana Curia præsẽte Papa ex stylo, licet secus sit de iure, *Gomes. de non iud. iux. form. supplication. q. 3. Æneas de Falconibus de reseruat. q. 4. princ. q. 10. Paul. in pract.* Cancell. *q. 82. Pauin. de potest.* Cap. *Sed. vacant. q. 1. par. 2. col. 3. n. 6. vers. quinimmo*; quamuis *Mandos. reg. 27. q. 2. in fin.* testetur vidisse plures collationes Beneficiorum per Ordinarios factas in Vrbe præsente Papa, & illas validas iudicasse Rotam.

Eadem ratione, Episcopus extra Diœcesim potest literas dimissoriales, & commẽdatitias suo subdito concedere, & causas delegare, quasi per has literas officium suũ alijs Episcopis concedatur, quod potest in aliena Diœcesi, atq. Territorio exerceri, *Grat. cit. dec. 98. n. 15. Gonzal. in reg. de mensib. & alternat. glos. 62. nu. 10.* qui eodem *loc. num.* 11. *vers. prout*, plus dicit, quod etiã possit Episcopus exercere contentiosam Iurisdictionem extra Diœcesim, quando nõ vertitur causæ cognitio, & effectus confertur in suam Diœcesim, & sequitur *Grat. discept. for. cap. 127. num. 8.* ex qua doctrina deducitur, quod Episcopus potest excommunicare extra suam Diœcesim, in casu, in quo non requiritur causæ cognitio, & effectus excommunicationis confertur in propriam Diœcesim. Et hæc est bona limitatio ad ea, quæ diximus hac eadem *Annot. vers. quæro primo*, quæ procedit quando res est adeo manifesta, vt non requirat cognitionem causæ; modo præmittantur monitiones, ita *Dian. resolut. moral. p. 5. tract. 9. de excommunicat. resolut.* 35.

16 Obserua hic primo, quod nonnulli DD. tenent, Iurisdictionem volũtariam competentẽ iure speciali, vel priuilegio, non posse exerceri extra territorium, ita *Rom. singul.* 49. per *tex. in cap. statutum, de præbend. in 6. Curt. Iun. in l. vltima, col. 1. de iurisd. omn. iudic. Lamber. de iur. patron. art. 6. q. 2. lib. 2. par. 2. num. 2. fol.* 137. Sed contraria opinio est verior, quod etiam in tali casu Iurisdictio voluntaria possit exerceri extra territorium, vt late concludit *Couar. var. resol. lib. 3. cap. 20. nu 9. vers. cæterum*, & testatur *Grat. discep. for. cit. cap. 127 num. 21.*

17 Obserua secundo, quod quicquid potest Iurisdictionis exercere Episcopus, extra suam Diœcesim, potest etiam & eius Vicarius Generalis; nisi sit casus specialiter Episcopo concessus, ratio est, quia Vicarius dicitur Ordinarius, *cap. penult. de offic. Vicar. in 6.* Hanc opinionem comprobat in casu collationis Beneficij extra Diœcesim, *Grat. discept. for. cit. cap. 127. in princ.*

18 Obserua tertio, quod Episcopus potest facere sibi deferre caudam in aliena Diœcesi, quia hoc non est prohibitum, & actus potius ad grauitatem, quam ad superioritatem spectat, tenet ex opinione multorum *Campanil. in Diuers. iur. Canon. rub. 9. cap. 5. num.* 5. vbi numeris præcedentibus, refert

19 ornamenta, & Insignia Episcopalia, quibus Episcopus vti potest extra suam Diœcesim; & quibus vti prohibetur extra illam, de quibus etiam in Pontificali Romano. Verum Episcopus non potest in aliena Diœcesi sine licentia Ordinarij loci Missã celebrare in Pontificalibus cum Baculo, & Mitra, secundum veriorem opinionem, quam tenet *Diana resolut. moral. par. 4. tract. 4. Misell. resolut. 143. vers. notandum est*, contra nonnullos per eum relatos.

20 Obserua quarto, quod Episcopus extra suam Diœcesim, non potest sibi eligere Confessarium Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario, secundum magis communem, & veram opinionem, quam tenet *Graff. tom. 2. lib. 5. consf. 4. de pœnit. & remiss. num. 13. Barbos. in collect. tom. 2. lib. 5. tit. 38. cap. 16. nu. 4. Filiucius tom. 1. tract. 7. cap. 9. num. 256. Ricc. in prax. tom. 1. resolut. 470. num. 2. Diana* Resol. *moral. par. 2. tract. 2. de dub. regul. resolut. 3.* vbi refert ita declarasse *Gregor.*

Gregor. XIII. contra aliquos per eum relatos.

21 Obserua quinto, ad id, quod supra diximus, Episcopum non posse Pontificalia exercere in aliena Diœcesi sine proprij Ordinarij licentia, de quo in *cap. Episcopus, il primo*, 7. q. 1. & alijs *Concil. Trid. sess. 6. de ref. cap. vlt.* id etiam procedere, si fuerit vocatus ab inferiore pro exercendis Pontificalibus in loco exempto, quia adhuc requiritur licentia illius Episcopi, intra cuius Diœcesim locus est constitutus, *Barbos. de potest. Episcop. par. 2. alleg. 6. num. 12.* & in *tract. de iur. Ecclesiast. lib. 1. tit. de dignit. & priuil. Episc. cap. 11. §. 9 num. 235.*

22 Obserua sexto, quod possunt Episcopi vbique locorum, extra Ecclesiam, celebrare per se, vel per alium in sua præsentia, *cap. final. de priuil. in 6. Nau. cons. 5.* sub eod. *tit. in nouis*, vbi licet dubitet, an hoc priuilegium sublatum fuerit per *Concil. Trid. sess. 22. in Decreto de obseruandis in Sacrific. Miss.* tamen verius est non esse sublatum, vt docent *Azor. instit. moral. par. 1. lib. 10. cap. 26. q. 4. Barbos. de potest. Episcop. par. 2. alleg. 23. num. 5. Fagund. in Quinq. Ecclesiæ Præcept. præcep. 2. lib. 3. cap. 13. num. 19.*

23 Obserua septimo, Episcopum priuatè celebrantem, extra suam Diœcesim, posse vti benedictione Episcopali, cum verbis, *Sit nomen Domini benedictum*, vt resoluit *Piasec. in prax. Episcop. par. 1. cap. 2. num. 3. vers. Benedicit*, & fuisse conclusum Neapoli in quodam Collegio habito circa hoc coram aliquibus RR. Prælatis, testatur *Ricc. in prax. 2. par. resolut. 203. num. 5.* quem refert *Barbos. de potest. Episc. par. 2. alleg. 27. n. 64.*

24 Obserua octauo, Episcopum extra suam Diœcesim existentem, absque Episcopi loci licentia, posse approbare Reliquias Sãcti ab Ecclesia canonizati, & facultatem concedere, vt in sua Diœcesi publice collocentur venerandæ, ita *Fagund. in Quinq. Ecclesiæ Præcept. præcep. 1. lib. 1. cap. 4. nu. 7. & 8. Scipio de Rubeis in aphorism. Episcop.* verb. *Reliquia, num. 3.*

25 Obserua nono, Episcopum extra suam Diœcesim, & in Abbatia aliqua viciniori non posse Pontificalia exercere, & Sacramentum Confirmationis conferre absque Abbatis expressa licentia, nisi aliud disponat lex particularis. Potest tamen Episcopus vicinior visitare beneficia secularia, & Clericos seculares dictæ Abbatiæ, illosque repertos culpabiles, corrigere. Et Episcopus vicinior dicitur ille, cuius Cathedralis Ecclesia est Abbatiæ proximior, nõ autem in locis dictæ Abbatiæ subiectis, ita declarasse Sacr. Congreg. refert *Lezana in Summa quæst. Regular. tom. 2.* verbo *Abbatia, nu. 5.* post *Barbos.* per eum adductum.

26 Obserua decimo, ex *Concil. Trid. sess. 24. de refor. cap. 6.* licere Episcopis in irregularitatibus omnibus, ac suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum dispensare, & in quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputatum in foro conscientiæ gratis absoluere imposita pœnitentia salutari. Idem etiam in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicarijs sit permissum, ita *Concilium*. In cuius terminis disceptant DD. an Episcopus possit vti hac facultate conciliari, dum extra suam Diœcesim reperitur in suos subditos. In qua disceptatione, partem affirmatiuam tuentur, *Suar. tom. 4. in 3. par. discept. 30. sect. 2. nu. 3. in fin. & tom. 5. discept. 41. sect. 2. num. 11. in fin. Sanch. in summ. tom. 1. lib. 2. cap. 11. n. 16. Petr. de Ledesma in summ. 2. tom. tract. 1. c. 6. post. 20. conclus. difficult. 1.* nouissime *Diana resol. moral. par. 7. tract. 2. de potest. Episcop. resol. 8.* Negatiuam vero partem, nempe Episcopum non posse vti hac facultate extra suam Diœcesim, defendunt *Henriq. lib. 14. de irreg. cap. 20. num. 5. Manuel. in summ. 2. tom. cap. 69. num. 1. in fin.* Barbos. *de potest. Episcop. alleg. 39. num. 7. in fin.* Prima opinio videtur probabilior, rationibus adductis per *Suar.* quam etiam sequitur *Barbos. in Remissionib. ad* Concil. *Trid. cit. cap. 6. vers. in Diœcesi sua*; quæ procedit siue ipse Episcopus sit extra Diœcesim, siue eius subditus, in quem potest vti hac facultate, etiam in aliena Diœcesi existentem, vt rationibus, & auctoritatibus probat Pater *Diana cit. loc. resol. 9.* post *P. Thes. Castropalaum*, & alios apud eundem.

SVMMARIVM.

1 *Conseruatores quas qualitates habere debeant. Et Regulares eligentes, non habentes qualitates, quas pœnas incurrant.*

2 *Regulares tenentur sibi eligere Conseruatores, & de electione certiorare Ordinarios, nec illos infrà quinquẽnium possunt amouere.*

3 *Conseruatorum potestas. Et quid si inter Conseruatores, & Ordinarios, sit*

sit differentia in Iurisdictione, *nu*.4.

5 *Conseruatores excedentes limites Iurisdictionis*, & *id petentes*, *quas pœnas incurrant*. *Et quando Regulares possint petere Delegatos seculares*, *nu*.6.

7 *Conseruatores quomodo eligantur per Regulares. Et quomodo electio notificetur Ordinario* & *cui*.

8 *Conseruatores possunt defendere Regulares a manifestis iniurys*, *dummodo habeant requisita*, *ut hic*.

9 *Regulares semper sunt in termino eligendi Conseruatores*.

10 *Conseruatores vsurpantes Iurisdictionem Ordinariorum*, *possunt per ipsos Ordinarios declarari incurrisse in excommunicationem Bulla Cœna*.

11 *Conseruatores quos possunt eligere Regulares*, & *in quo loco sistentes*.

12 *Conseruatores habent Iurisdictionem delegatam*.

13 *Regulares eligunt Conseruatores cum eadem facultate*, *quam habent alij*, *cũ quibus communicant priuilegia*.

14 *Conseruatores*, *an possint procedere contra debitores Monasteriorum*.

15 *Canonici possunt eligi in Conseruatores*, *contra aliquos*.

ARGVMENTVM.

De Conseruatoribus Regularium. Notantur illorum requisita ex *Bulla Gregorij* XV. Et quomodo illos eligere debeant Regulares. De illorum Iurisdictione. Et quid si eligant illos contra formam prædictæ *Bulla*, quam tenentur seruare, & etiam formam *Constitutionum* Innocentij IV. & *Bonifac*. Regulares possunt eligere in Conseruatorem, Episcopum, vel eius Vicarium. Conseruatores habent Iurisdictionem delegatam. Et an possint procedere contra debitores Monasterij.

ANNOTATIO XXVII.

§. VNIC.

Ad Tex. in Cap. 1. *de Offic. Deleg. in* 6.

TRactatur hic materia Conseruatorum, de qua etiam in *Concil. Trid. sess*.14. *de reform. cap*.5. extat *Bulla Gregorij* XIII. XV. & alia *Clementis* VII. III. incip. *Sanctissimus*, *de Anno* 1592. de qua apud *Laertium Cherubin. tom*.3. *pag*.3. & vltimo adest *Constitut. Gregor. XV*. XI. incip. *Sanctissimus* 20. *Septemb*. 1621. apud *Angel. Mar. Cherub. tom*. 4. *pag*. 288. vbi reuocantur quæcumque electiones de Iudicibus Conseruatoribus hactenus factæ, & datur noua dispositio de eis, eorumque electionibus in posterum faciendis. De Conseruatoribus tractat hic *glos*. verbo Conseruatores, *Syluest*. verbo Conseruator, *P. Azor Instit. moral. par*.2. *lib*.5. *cap*.54. *q*.3. *Ioan. de la Cruz de Stat. Relig. lib*.2. *cap*.10. *de Iud. Conseruatore*, adsunt speciales Tractatus editi per *Alex. Monet. Brasm*. a Corbier, & *Ioan. Ant. Massobr. Aceued. ad tit*.8. *lib*.1. *noua Recop. pag*.118. *Gutier. pract. lib*.3. *q*.9. *Emanuel. Rodriq. qq. Regul. tom*.1. *q*.65. *Franc. Leo in Thes. Eccles. par*.2. *cap*.3. *num*.102. *Lud. Mirand. Manual. Prælat. tom*.2. *q*. 407. *Campanil. in Diuers. iur. Canon. rub*.12. *c*.13. *a num*.24. *Geuall. Commun. contra Commun. tom*.4. *q*.792. *cum seqq. Cardos. in Prax. Iud.* & *Aduoc*. verbo *Conseruator*, *Laurent. de Portel in Dubijs regul*. verbo *Conseruator*, *Lezan. in Summ. quæst. Regul. tom*.2. *c*.10. *de Conseruat. Ricc. in Collect. decis. par*. 4. *collect*.899. *Ioan. Anton. Nouar. in Summa Bullar. tit. de Conseruatorib. Ioann. Mar. Nouar. Lucer. Regular*. verbo *Conseruatores*, *Marcell. Vulp. in Prax. Iudicial. fori Eccles. cap*. 12. *Barbos. de potest. Episc. par*.3. *alleg*.106. *Laur. de Franch. de controuers. inter Episcop.* & *Regul. pag*.169. *Laur. de Peyrinis de priuileg. Regular. ad Constit*. 5. *Greg. XV*. & alios, in qua materia notabo nonnulla practicabiliora.

1 Primo, ex prædicta *Bulla Gregorij XV*. Conseruatores principales, siue subrogati debent necessario habere qualitates requisitas, & descriptas in *Constit. Bonifac. VIII*. quæ incipit *Statutum*, ita, vt vel dignitate Ecclesiastica præditi sint, vel personarum obtineant, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant, & in Concilijs Prouincialibus, aut Diœcesanis, iuxta *Decretum Concilij Trid. sess*.25. *de ref. cap*.10. desi-

designati sint,& deputatio in Conseruatorem facta in personam non habentem prædicta requisita est nulla, & omnia exinde sequuta, sunt etiam nullius roboris, & momenti. Et si Regulares nominauerint, vel deputauerint Conseruatores, vel vsi fuerũt Conseruatoribus non habentibus requisita prædicta, contra *Constitutionem* prædictam, incurrunt priuationem ipso iure vocis actiuæ,& passiuæ Sanctissimo reseruatam,& loca Regularia, in quibus facta est talis deputatio per annum carent Conseruatore, & interim causæ illorum cognoscuntur ab Ordinarijs. Et vt commodius fieri possit electio Conseruatorum *Gregor. XV.* prædictus monuit Ordinarios, vt in Synodo Prouinciali, aut Diœcesana eligãt, & designent nonnullas personas habentes qualitates prædictas, de quibus in dicta *Constitut. Bonifacij*; & si interim aliquis ex prædictis personis designatis mori contingerit, Ordinarius cum consensu Capituli alium substituat vsq. ad nouam Synodum, Prouincialem, aut Diœcesanam.

2 Secũdo, Regulares debent sibi eligere, & deputare Cõseruatores habẽtes qualitates prædictas,& de ipsa electione, & deputatione notam pœnes acta Curiæ Ordinariorum exibere, alias possunt corã Ordinarijs eisdem cõueniri. Qui Cõseruatores prædicti semel assumpti intra quinquẽniũ amoueri, aut mutari nõ possunt per ipsos Regulares sine legitima causa approbanda per Sedem Apostolicam, vel locorũ Ordinarios.

3 Tertio, Regulares, qui Conseruatores prædictos sibi eligerunt, conueniri possunt, sed non conuenire alios coram ipsis Conseruatoribus, qui potestatem habent procedendi in causis Regularium prædictorũ, quando ipsi Regulares sunt rei, non autem quando sunt actores, neque extra Ciuitatem,& Diœcesim, in quibus deputati fuerunt contra quoscumque procedere possunt.

4 Quod si inter Conseruatores huiusmodi,& locorum Ordinarios controuersia aliqua orta fuerit super competentia iurisdictionis, in causa non potest procedi, donec arbitri electi in forma iuris super iurisdictionis competentia iudicauerint.

5 Quarto, si Conseruatores huiusmodi limites suæ iurisdictionis quomodolibet excesserint incurrunt pœnam suspensionis ab officio Conseruatoris per annum; & qui hoc fieri procurauerit, incurrit pœnam excommunicationis, iuxta formam alterius *Constitutionis* prædicti Papæ *Bonifacij*, quæ incipit *Hac Constitutione, in capit. vlt. eodem tit. de offic. deleg. in 6.* quæ *Constitutio* innouatur per *Gregor. XV.* in omnibus, in quibus huic *Bullæ* non aduersatur.

6 In causis vero, in quibus Regulares sunt actores,& contra seculares, non vero Ecclesiasticas personas, & ipsæ causæ sunt profanæ non Ecclesiasticæ, possunt impetrare Iudices delegatos a Principibus, & Magistratibus secularibus, ita *Bulla* prædicta, quæ reducit totam materiam Conseruatorum ad hanc formam, irritans quicquid secus factum fuerit, non obstantibus *Constitutionibus*, ac literis conseruatorijs quibuscunque.

7 Aduerte nos loqui de Conseruatoribus Regularium tantum, quia de illis videtur frequentior vsus, qui eliguntur per prædictos Regulares, vel capitulariter,& vniuersaliter in eorum Capitulis generalibus Prouincialibus, vel in Capitulis priuatis particularium locorum; vel per Superiores, Vicarios, Commissarios, seu Procuratores, & Sindicos, aut per cuiuslibet Fratrum requisitionem, vel per instrumentum publicum, vel per Superiorum literas patentes, ita *Campanil. in diuers. iur. Canon. rubr. 12. cap. 13. sub num. 27.* cuius instrumenti, vel literarum copiam exhibere tenentur pœnes acta Curiæ Ordinarij, alias conueniri possunt coram ipsis Ordinarijs, vt de ipsa electione, & assumptione Conseruatoris Ordinarius notitiam habeat; Hinc dixit *Nouar. Lucer. Regular. verbo Conseruatores, sub num.* 10. quem nouissime sequitur *Barbos. in summa Apostolicarum decis. collect.* 216. *num.* 18. prædictam notificationem esse faciendam non solum Ordinario loci, sed omnibus Ordinarijs, ad quorum Diœceses extenditur eorum facultas, seu iurisdictio adducentes ad id declarationem *Sacræ Congreg. de anno* 1620. quorum sẽtentia conuincitur inutilis, ex dispositione prædictæ *Bullæ Gregor. XV.* vbi expresse deciditur prædictos Conseruatores procedere non posse extra Ciuitatem, & Diœcesim, in quibus deputati fuerint, & declaratio *Sacræ Congreg.* adducta est ante *Bullam* prædictam.

8 Nota etiam, quod videtur *Bulla* prædicta facultatem,& iurisdictionem concedere huiusmodi Conseruatoribus, quando Regulares sunt rei tantum, & sic contra illos; attamen *Sacra Congreg. Concil.* declarauit, vt habetur in *Bullario in calce dictæ Bullæ*, posse Conseruatores defendere Regulares a manifestis, iniuriis, & violentiis agentes contra alios reos, dum a suis possessionibus deijciuntur, aut propriis bonis vti frui impediuntur, quia hæc potestas nõ censetur sublata per *Bullam* prædictam, dummodo seruent formam, de qua in *Constitu-*

stitu-

stitutione Innocentij IV. & Bonifac.VIII. relatam in hoc *cap.1. & cap. fin. eodem tit. de offic.deleg. in 6.* referunt Lezana *cit. loc. tom.2.cap.10.num.47. Nouar. num.11. & Barbos.num.19 supra cit.locis.*

Dummodo seruent formam *Constitut. Innoc. IV. & Bonifac.VIII.* idest dummodo habeant alia requisita necessaria secundum iura, & vt non trahant reos vltra vnam dietam, vt in dicto *cap. fin. §. Conseruatores*, ita explicat *P.Thesaur.in prax. Eccles.par.2.verb.Conseruatores, c.1. vers.nota hic,in fin.* vbi tenet, quod quamuis trahentibus vltra vnam dietam nulla esset censura, vel pœna, latæ sententiæ imposita, hodie autem ex dicta *Gregor. XV. Bulla* incurrunt, & ipsi Conseruatores, & pars instans in pœnas, de quibus in eadem *Bulla*, & diximus supra; quæ non procedunt, quando Regulares habent super hoc speciale priuilegium, quod quidem multæ Religiones habent, vt testatur idem *P.Thesaur.*

9 Obserua, quod in prædicta *Bulla Gregorij XV.* præcipitur Regularibus in Italia, vt infra duos menses, extra vero Italiam infra sex a die publicationis in Vrbe eiusdem *Bullæ*, eligant Conseruatores iuxta formam illius, quo termino elapso possunt adhuc hodie, & omni futuro tempore, nisi aliud obstet in contrarium eligere, & sibi assumere Conseruatores ad præscriptum dictæ *Bullæ*, vt declarauit *Sacr. Congregat. Concil.in Neapolit. 18.Septemb.1627.* teste *Nouar.num.8.& Barbos.num.13.cit.loc.*

10 Obserua etiam, quod Conseruatores excedentes limites suæ iurisdictionis in præiudicium iurisdictionis Ordinarij loci incurrunt in excommunicationem *Bullæ Cœnæ Domini* latam contra vsurpantes iurisdictionem Ecclesiasticam Ordinariorũ, ita DD. super dictã *Bullã cap.17.* illosque in tali casu posse declarari incurrisse in eam excommunicationem ab ipsis Ordinarijs locorum offensis, tenet *P.Thesaur. cit.loc.vers.vltimo.*

11 Possunt Regulares eligere sibi in Conseruatorem Episcopum ipsum, vel eius Vicarium, ita declarasse *Sacr.Congreg. Conc. 23.Octobr.1623.* refert *Barbos. in summa Apostolicarum decision. collect.216. num.14.* Similiter possunt eligi Conseruatores fungentes Dignitate Regulari, vt de illo, qui fuit Prior, seu Guardianus in aliquo loco Regulari, testatur *Barbos. cit. loc. num.12.* & de Abbate Ordinis Oliuetani *num.15.* dummodo tamen cum prædictis concurrant alia requisita in dicta *Bulla Greg.XV.* & signanter sint electi Iudices synodales ab Ordinarijs, ita *Lezana in Summa quæst. Regul.tom.2.cap.10.num.14. in fin. Nouar. d.verbo Conseruatores, num.5.* & dummodo deputetur Conseruator in Ciuitate, vel Diœcesi, vbi situm est Monasterium, in quo loco, & non alibi potest idem Conseruator procedere, etiam in causis bonorũ, ac membrorum eiusdem Monasterij extra ipsam Diœcesim existentium, ita *Barbos. cit.loc. num.16.* post *Laurentium de Peyrinis de priuileg. Regul. tom. 3. in additam. cap.11.num.17.pag.477.*

12 Conseruator non dicitur habere iurisdictionem ordinariam, sed delegatam, licet vti Ordinarius possit cuilibet alteri Iudici inhibere, vnde est, quod Conseruator non potest Subconseruatorem deputare, ita *Ricc. collect. decis. par. 4. collect.899.* adducens *Macerat.in decis.Papiæ 16.& 17. par.1.* in procedendo debet citare partes, & illas audire, dare competentem terminum, & seruare iura, & formam suæ commissionis non excedendo illam, alias tam Conseruator, quam petens incurrunt in pœnas, de quibus supra, & ipsi Regulares in expensis condemnabuntur, ita *Nouar. in prax.noui iur. Pontif. tit. de Conseruatorib.conclus.vnica,vers.vltimo.*

13 Regulares, qui habent Conseruatores cum amplissima potestate, refert nouissime *Barbos.in summa Apostolicarum Decis. collect. 116.num.2.& seqq.* vbi *num. 11.* dicit, quod Regulares habentes communicationem priuilegiorum, cum alijs possunt eligere Conseruatores cum eadem facultate, cum qua eligunt illi, cum quibus cõmunicant priuilegia *Sacra Congreg. Conc. 12. Septembr. 1620.* declarans Conseruatores venire sub communicatione priuilegiorum, refert etiã *Nouar.Lucer. Regul. verbo Conseruatores,num.7.*

14 Quæstio est inter DD. num Conseruatores Regularium possint ad eorum instãtiam procedere contra debitores Monasterij, de qua quæstione vide apud *Dian. 3.par.resol. moral. resolut.20.* qui partem affirmatiuam tuetur, ex cuius ratione potest defendi hæc opinio, etiam in terminis *Bullæ Gregor. XV.* ex illo enim colligitur, quod debitor denegans soluere debitum Regularibus, illis irrogat iniuriam, quia iniuria sumitur in hoc casu, non pro contumelia, sed pro actu contra ius, & inferẽte damnum, sed in casu manifestæ iniuriæ, & violentiæ possunt Conseruatores defendere Regulares, vt supra, cum declaratione *Sacræ Congregat.* diximus, ergo, hæc opinio in rigore est probabilis, sed illam praxis non amplectitur in omni casu. No-

tat

tat tamen *Diana cit. resolut. 20. in fine*, posse Regulares eligere Conseruatorem, qui defendat eorũ animalia damnum facietia in agris alienis.

15 Obserua, damnandum esse Bonae. *de excommun. in partic. disput. 11. q. 11. punct. 35. num. 6. vers. ex quo infertur*, & alios, qui tenent Canonicos Ecclesiæ Cathedralis nõ posse eligi in Conseruatores, quia opinio est contra expressa verba *Bulla Greg. XV.* quæ permittit Canonicos Ecclesiæ Cathedralis eligi Conseruatores Regularium; esset tamen vera apinio Bonae. & aliorum segregata prædicta *Bulla*, & in Canonicis Ecclesiæ Collegiatæ, habetur ex *Barbos. de Canonic. & Dignitatib. cap. 19. per totum*.

Vltimo, notandum est Conseruatorias Regularibus concessas, quas *Concil. Trid. sess. 14. de ref. cap. 5.* saluas esse voluit, non esse sublatas ex decreto eiusdem Concilij *cap. 20.* vt decisum fuisse per *Sacram Congregat. anno 1594. sub die 18. Ianuarij*, probat *Aldan. compend. Canon. resol. lib. 4. tit. 8. num. 10.* & post eum *Nouar. Lucer. Regular. verbo Conseruatores, num. vlt.*

SVMMARIVM.

1 *Depositio principalis in iudicio potest peti a Reo contra Actorem, & è contra. Et quibus pœnis potest principalis cõpelli ad deponendum, num. 2.*

3 *Depositio principalis per verbum* credo *admittitur. Non tamen attestatio testis, num. 4.*

5 *Depositio principalis debet esse simplex non qualificata. & quando admittatur qualificata, & quæ sit simplex responsio, num. 6.*

7 *Depositio principalis relatiua ad scripturas an admittatur.*

8 *Depositio principalis quomodo debet esse quando positio est partim vera, & partim falsa.*

9 *Principali an detur copia positionum, vel dilatio ad respondendum, nu. 10.*

11 *Depositio principalis quomodo possit haberi a procuratore, & quale requiratur mandatum ad deponendũ, vel ad ponendum.*

12 *Depositio principalis an possit fieri cũ consilio Aduocati, vel Procuratoris, quid in rustico.*

13 *Depositio principalis absentis cuius expensis recipi debeat, & an possit peti ab eo, qui renunciauit probationibus.*

14 *Ponens dicitur confiteri, & quid de articulante.*

15 *Depositio principalis plene probat contra deponentem. Quid de depositione tutoris contra Ecclesiam, & quando non simpliciter respondens, teneatur iterum deponere, num. 16.*

17 *Depositio dicens*, non credo, vt ponitur ad effectũ, ad quem ponitur, *an valeat, & an depositio negans omnes positiones, vel totam positionem continentem diuersa capita, num. 18. Et quid de depositione dubia in facto alieno, num. 19.*

20 *Deponens, & negans quando possit se fundare in depositione negata, & quid de Iudice ex officio, & quid si confiteatur, an possit confessionem reuocare, num. 21. Et an possit puniri de falso, vel condemnari ad damna partis, numer. 22.*

23 *Depositio principalis an possit peti ante litis contestationem, vel post publicationem, vel conclusionem, num. 24.*

25 *Deponere recusans quando habeantur pro confesso etiam in damnum hæredis.*

ARGVMENTVM.

De depositione principalis. Notatur §. I. quod nõ solum Actor, sed etiam Reus si petatur tenetur deponere, & vterque potest compelli sub pœna, quod habeantur pro confessis. Principalis deponendo quomodo debeat respõdere, sufficit per verbum *credo*. An admittatur depositio relatiua. Quid si positio est partim vera, & partim non. An admittatur procurator ad deponendum; vel principalis cum consilio Doctoris. Cuius expensis recipiatur depositio. Ponens an fateatur. Quando dicatur sufficiens responsio ad positiones, & an talis responsio possit reuocari. De pœna falso deponentis, & quando petatur hæc depositio. §. II. Notatur, quando principalis non teneatur deponere, adducuntur viginti casus.

ANNOTATIO XXVIII.

§. I.

Ad Tex. in cap. fin. de Confess. in 6.

IN hoc *Tex.* deciditur, quod Reus iussus positionibus aduersarij respondere, si nolit, vel contumax recedit, habeatur pro confesso. Hinc tractant hic DD. materiam depositionis principalis, de qua etiam late apud *Specul. lib. 2. tit. de positionib.* Canonistæ, præsertim *Abb. in cap. 1. de probat. l. cum qui, 1. responso, ff. de iureiur.* vbi Ciuilistæ, *Vestrius in prax. lib. 5. cap. 14.* vbi *Nicol. Anton. Grauat. Pract. Pap. in form. excip. contr. positiones, Paris. in addit. ad Bart. in l. 2. §. quod obseruari, n. 17. lit. A. de iur. calum. Marant. in suo specul. aur. par. 6. tit. de posit. seu articul. product. Carauit. super rit. Mag. Cur. rit. 70.* & latius *rit. 79. Ioseph Lud. decis. Perus. 8. & 51. Thes. decis. 5. Affl. decis. 92. & 197. Franch. dec. 332. Surd. decis. 58. Ricc. collect. decis. par. 1. collect. 141. Grat. discept. for. cap. 639. & 772. circa finem, Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. cas. 251. num. 5.* satis abunde *Addentes ad prag. 8. incip. quinta die, sub tit. de ord. Iudic. Gallup. in prax. Sacr. Consil. par. 2. tit. de deposit. princip. cap. 18.* & alij; & quia materia est communis dicemus aliqua practicabiliora ad vsum Tribunalium Ecclesiasticorum.

1 Primo, non solum Actor ad petitionem Rei tenetur vti principalis deponere, sed etiam Reus ad petitionem Actoris; nam positiones ab vtraque parte fieri possunt, nempe ex parte Actoris, & Rei, *Cap. prout, de dol. & contum. cap. vnico, de lit. contest. cap. dudum, il 2. circa med. de elect. Speculat. citat. loc. §. 3. num. 3. Vestr. cit. loc. num. 2.* Hac tamen differentia in praxi, nam Actor solet offerre eius depositionem, quando dat ad notificandum terminum probatorium Reo, dicendo in calce illius Actor offert deponere; Reus vero non solet suam offerre, licet possit peti per Actorem, per iura, vt supra.

2 Secundo, siue Actor, siue Reus, qui tenetur deponere, potest illi sub præcepto mãdari, vt deponat, vel sub pœna, quod si non deponat in termino præfixo, habeatur pro confesso, vt in hoc *Cap. fin. Bal. l. vnica, col. 21. C. de confess. Ias. in l. possideri, num. 24. ff. de acquir. poss.* Vel sub pœna excommunicationis, aut captionis pignorum; verum quando est comminata hæc secunda pœna, si principalis non deponit, non debet haberi pro confesso, sed omnino debet procedi ad pœnam excommunicationis, siue ad captionem pignorum, secundum opinionem *Vestrij cit. loc. num. 4.* Sed in praxi Curiæ Ecclesiasticæ triplici præcepto mandatur principali, vt deponat, sub pœna, quod alias habeatur pro confesso, qui si adhuc recusat, Iudex declarat, quod habeatur, vt deterius pro confesso; posset etiam quis compelli ad deponendum, etiã per capturam personæ, & arrestationem, secundum *Rot. decis. 394. in nouis. de caus. possess. & propriet.* quam refert etiam *Vestr. cit. loc. sub num. 65.*

3 Tertio, praxis admittit depositionẽ principalis per verbũ *credo*, vel *non credo*, quia partis depositio, & si de credulitate sit, adhuc plene probat, ac si de veritate esset ad notata in *cap. ex literis, de iureiur. Specul. cit. loc. §. 6. num. 2. vers. hoc autem certum est*, nam verbum *credo* a parte prolatum veritatem denotat, *Bald. in l. 1. in fin. C. de fal. caus. adi. lega. Gemin. in cap. 1. hoc tit. de confess. in 6.* & confessio a parte facta per verbum *credo*, ita præiudicat sicut de veritate, ita *Corneu. cons. 186. col. 1. lib. 3.* quod

4 tamen non procedit in teste, cuius depositio de credulitate non probat *glos. in l. testium, C. de testib. Specul. tit. de teste. §. 1. num. 58. vers. item quod deposuit*; nam regulariter tale verbum fictionem significat, *l. conficiuntur, in princ. ff. de iur. Codicil. Bar.* & alij *in l. si is qui pro emptore, ff. de vsucapion.*

5 Quarto, principalis deponendo debet simpliciter respondere positionibus; verũ aliquando potest qualificate deponere, quod quando fit, Iudicis arbitrio remittit, *Roman. in l. iusiurandum, §. ait prætor*, vbi etiam *Bald. ff. de iureiur. Afflict. in cap. 1. vers. item facit, quod si statutum dicit, ex quibus causis feud. amittat.* Vnde admittitur rudis persona, & idiota, quæ nescit distinguere responsionem simplicem a qualificata, ad deponendum qualificate, ita *Socin. sen. in l. 1. num. 8. in fin. ff. de vulgar. & pupill. substit.* vbi etiam *Rip. num. 27.* qui tenent admittendam etiam depositionem qualificatam, quando positio, supra quã deponi, debet, adhuc est qualificata; & ratio est, quia talis debet esse responsio, qualis præcessit interrogatio, *l. vt responsum, C. de transact.* Si ergo fuit admissa qualificata positio, debet etiam admitti responsio qualificata, cum in hoc non plus sit cõcessum ponenti, quam respondenti; debet enim & ipse ponens deducere positiones simpliciter, & sine qualitate, ac adiuncto, ita *Curt. sen. in l. 2. §. quod obseruari, nu. 42.*

C. de

C. *de iureiurand. Neuizanus cons. 7. num. 9.* Similiter recipitur qualificata depositio, & responsio, quando ita suadet conditio, & qualitas rei, ita *Bal. in l. 1. C. de aedil. action. Soc. in l. 1. num. 8. de vulg.* Dicitur
6 responsio, & depositio simpliciter, idest pure, & sine simplicitate, ita *Bar.* quem sequũtur omnes in *l. 1. §. si quis simpliciter*, vbi *DD. de verb. signif.*

7 Quæstio est inter DD. in hac materia, an admittatur depositio relatiua ad scripturam, puta si deponens, dicat credo, quod ponitur, si instrumentum, vel scriptura appareat, de cuius tenore ponitur; vel si dicat, credo sẽtentiam esse latã, sed eam nõ habeo præ manibus, & illius tenorem ignoro, & ad illam me refero. In qua quæstione pro vtraque parte adducuntur DD. & rationes per *Ioseph. Ludou. decis. Perus. 8.* qui in fine ita concludit, quod quando instrumentum, scriptura, vel sententia, de qua fit mensio in positione est apud acta causæ, & tunc admittitur responsio illa credo, prout in instrumento, scriptura, seu sententia, & ita etiam tenent *Campeg.* qui plures allegat *tract. de testib. reg. 437. in 3. fall. Bald. in l. de aetate, §. nihil, de interrog. action.* Quando vero instrumentum, scriptura, seu sententia, de qua in positione, nõ est apud acta causæ, & tunc depositio debet fieri præcise, non per relationem, & in hoc casu procedunt dicta per *Specul. tit. de posit. §. 2.* & per alios tenentes principalem non posse deponere per relationem ad scripturas. Quando vero instrumentum, scriptura, vel sententia est in actis, sed est nimis inuoluta, & tunc adhuc admittitur depositio qualificata per relationem ad scripturam, & hic est proprius casus decisus in dicta *decis. Iosephi Ludouici*, vt apparet *num. 34.*

8 Quæritur, quomodo debeat deponere principalis, quando positio est partim vera, & partim falsa, an debeat illam acceptare, vel an possit illam totam negare?

Respondetur, si positio partim verum, & partim falsum continet, vt si viginti sibi deberi quis ponat, & vere decem debentur, fuisse non modicam altercationem inter DD. an totam negari possit; sed magis communis opinio est, in hac facti specie posse positionem simpliciter negari, etiam absque periculo periurij, ita docet *Ias.* post alios in *l. 1. §. sed & si mihi, nu. 10. ff. de verbor. oblig.* sequitur *Grauat. ad Vest. lib. 5. cap. 14. num. 24.* comprobat *Ioseph. Ludou. decis. Perus. 51.* qui *num. 6.* dat cautelam ad hoc, vt deponens, non possit negare, quæ est, vt ponens, dicat, si non credit de tanto, dicat de quanto, descendendo vsque ad minimum nummum, & sic principalis deponens, tenetur omnino debitã summam deponere, *Cagnol. in l. non potest videri, ff. de regul. iur. num. 6. Ias. in l. 1. §. si stipulanti, num. 11. ff. de verb. oblig.* cœtera de hac materia vide apud *Felin. in cap. nam concupiscentiam, de constit.*

9 Quinto, licet varie loquantur DD. quos videre est apud *Carauit. super rit. Magn. Cur. Vic. 79. num. 10.* an principali deponere habenti debeatur copia positionum, maxime ante depositionẽ, tamen verior est sententia, & securior, talem copiam esse negandam, ne incentiuum præbeatur delinquendi, & litigantes ad instructiones falsitatum armentur, ita *Carauit. cit. loc. num. 12.* videtur sequi *Grauat. ad Vestr. num. 33.* quando principalis habet deponere, secus si procurator in absentia principalis, nam tunc recte datur illi copiam positionum, ad hoc, vt partem consulere possit.

10 Sexto, hodie stante communi vsu deponendi per verbum *credo*, vel *non credo*, non est concedenda dilatio principali dubitãti deponere, & positioni respondere, ita *Specul. tit. de positionib. §. 6. num. 9. in fine*, sequitur *Grauat. ad Vestr. cit. loc. num. 34.* quod si deponeret procurator, tunc potest petere, & est illi concedenda dilatio ad cõsulendum principalem, ita *Grauat. eodem loc.* de hac re late *Bart. in l. non solum, ff. de procurat. num. 2.*

11 Septimo, admittitur procurator ad deponendum pro suo principali absenti, nõ autem præsenti, ita *Vestr. cit. loc. num. 11.* dummodo procurator habeat mandatum specialissimum ad sic, & sic respondẽdum, vt per *Rot.* coram *Lancellot. Bononiens. fideicommiss. de Rubeis 6. Martij 1596.* iuxta opinionem *Bart. in l. vlt. in fin. C. de procuratorib. Imol. in l. penult. §. ad crimen, col. penult. vers. sed per complementum, ff. de publ. iud. Couarr. pract. quaest. cap. 20. vers. est tamen hac in re, Luc. Pet. in sua praxi titul. de position. num. 23. in fin.* & quod requiratur mandatum in indiuiduo, tam in dandis positionibus, quam in respõsione ad illas, late *Rot.* coram *D. Pirouan. Mediolanens. pensionis 8. Februar. 1616.* quæ est *dec. 779. num. 3. vsque ad 6. par. 2. in recentiorib.* post *Neuizan. cons. 7. num. 12. Honded. cons. 66. num. 73. lib. 1. Menoch. cons. 84. num. 64.* & quod ad ponendum requiratur specialissimum mandatum ad sic, & sic ponendum tenet etiam *glos. in cap. in positionib. in verbo expresse, de iureiur. lib. 6. Franc. Marc. decis. 441. n. 2. p. 2. Rot. dec. 779. p. 2. in recent.*

12 Octauo, non debet admitti principalis ad deponendum cum consilio Aduocati; immo præsentia Aduocati repelli debet a conspectu respondentis, ne verbo, aut nutu quolibet immutare faciat veritatem, ita *Specul. tit. de position. §. 3. num. 7. Vestr. cit. loc. num. 8.* & ita seruat communis praxis etiam laicarum Curiarum, *Marant. in suo Speculo aureo par. 6. tit. de posit. seu art. product. num. 15.* late *Carauit. ad Rit. Mag. Cur. Vic. 79. num. 3 & seqq.* Non procedere tamen dicunt DD. supradicta in rustico deponere habenti, vt principali, in cuius depositione adesse potest ipsius Procurator, vel Aduocatus, ne ob rusticitatem simplex, & rudis ipse homo decipiatur, *Host. in cap. dilecti, de iudic. Socc. in l. 1. col. 4. de vulgar. & pupill.* sequitur *Grauat. ad Vestr. cit. loc. num. 30. Marant. cit. loc. nu. 16.* Hoc tamen intellige, vt procurator, vel Aduocatus assistens principali deponenti possit illum instruere de iure, non de facto, iuxta dicta per *Carauit. rit. 79. nu. 10. vers. in respondendo.* Et dummodo rusticus non sit persona sagax, vel illi ante depositionē non fuisset data copia positionum ad se consulendum; nam in his casibus non admittitur depositio rustici cum Aduocato, vel Procuratore, ita optime *Grauat. ad Vestr. cit. loc. num. 32.* qui alios citat.

13 Nono, expensæ pro recipienda depositione principalis deponere habentis, dum est absens, non sunt erogandæ a parte petente depositionem, sed ab illa, quæ deponere tenetur, quia per absentiam vnius ex litigatoribus non debet effici conditio alterius deterior, ita decisum refert in Sacro Regio Consilio in causa cuiusdam Nobilis absentis, *Afflict. decis. 177* quam doctrinam *Ricc. collect. decis. par. 1. collect. 141.* Limitat quando absens esset persona priuilegiata, quæ ad iudicium venire non tenetur, tunc expensæ sunt erogandæ a petente depositionem, ad quod adducit *Cappellam Tholos. decis. 274.* de his expensis vide apud *Franch. decis. 332. num. 6.* Et quod deponere habens, etiam si sit Nobilis, & egregia persona teneatur ad expēsas prædictas, vide *Menoch. de arbitr. cas. 228. n. 12.* quia vnius dignitas, & Nobilitas non debet esse alteri detrimentum.

Decimo, qui renunciauit probationibus in causa, adhuc potest petere depositionem principalis, non obstante, quod depositio principalis sit species probationis; sed si positionibus renunciatum est specialiter, nō potest illam petere, ita *Specul. tit. de positionib. §. 4. num. 7. & 8.*

14 Vndecimo, ponens pro recipienda depositione principalis dicitur fateri quicquid in positione continetur; nam ex positione resultat explicita ponentis confessio, *Bart. in l. certum, §. si quis absente, in fin. ff. de confess. Dec. cons. 445. num. 17. Alexan. cons. 83. sub num. 3. lib. 1. Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 14. num. 17.* Quod licet verum sit de positionibus, secus tamen est de articulis, quia articulans non fatetur, facit tamen confessio in articulis emanata magnum adminiculum, cum non soleant dari absque magna consideratione, vt considerat *Rota decis. 320. num. 2. in fin. impress.* per *Farinac.* post *2. lib. consil.* & fuit dictum in vna *Spoletana prædij 1. Decemb. 1617. coram D. Pamphilio.* Sed si articuli sunt dati medio iuramento, confessio in illis emanata contra articulantem, plene probat *Caputaq. decis. 145. lib. 1. in manuscript. Ludouis. decis. 215. num. 2.*

15 Duodecimo, cōfessio facta per principalē in eius depositione respōdendo ad positiones, cōtra ipsū plene probat *l. procuratore,* vbi *DD. ff. de instr. act. Abb. in cap. quamuis, num. 4. de re iud. Aym. cons. 217. num. 9. Ludouis. decis. 92. num. 1.* Quod adeo verum est, vt procedat etiam in confessione facta in depositione tutoris, vel curatoris in respōdendo ad positiones, quæ plene probat cōtra pupillum quousque de errore non doceatur; *Bart. in l. certum. §. sed an & ipsos, num. 1. in fin. & num. 2. vers. vt confitentur, ff. de confessis, Abb. in cap. ex parte num. 10. vers. aut confitemur, de confess.* fuit dictum in vna *Romana legati 11. Februarij 1602. coram D. Sacrato,* Rota *decis. 117. num. 4. par. 2. diuers.* fuit dictum in alia etiam *Romana laudi, seu participationis 17. Aprilis 1617. coram D. Buratto,* vbi idem deciditur de confessione facta in depositione in iudicio per Prælatum, quæ præiudicat Ecclesiæ, ita etiam per *Rot. decis. 3. diuers.* licet confessio voluntaria Prælati regulariter non præiudicet Ecclesiæ, *Cap. præsentiam, de testib. Afflict. decis. 168. num. 4.*

16 Decimotertio, principalis tenetur deponere, & positionibus respondere sufficienter, & simpliciter per verbum *credo*, vel *non credo*, alias iterum respondere cogitur, ita *Abb.* & alij *in cap. 1. de probat. Bald. in l. vlt. num. 9. C. de edict. Diui Adrian. tollend.* Fallit in positione de mutuo, vt si mutuans format positionem, v. g. pono, quod mutuaui tibi centū, potest mutuatarius respondere in eius depositione, si mutuasti, restitui; ita *Alex.* & alij in *l. 1. §. si stipulanti, ff. de verbor. obligat. Ioan. Neuiz. in Syl. nupt. verbo Monitoria, num. 54. lib. 3.*

17 Non

17 Non dicitur sufficiens depositio, & responsio illa, quãdo dicitur, *non credo, vt ponitur ad effectũ, ad quẽ ponitur*, nisi addatur copula *&*, vel *neq.* & ita respondeatur, *non credo, vt ponitur, & ad effectũ, seu neq. ad effectũ, ad quẽ ponitur*; & ratio est, quia hoc secũdo casu sunt duæ orationes separatæ, & prima oratio continet orationem certam, & præcisam, non sic in primo casu, ita Rota *decis. 846. vers. ad tertiam, par. 4. in recentior. diuers. impress.* Lugdun. *sub nomine Farinae.* vbi dicitur fuisse in pluribus causis decisum.

18 Nec dicitur sufficienter deposuisse, quãdo principalis generaliter negauit omnes positiones, vel positionem continentem diuersa capita; est enim deponendum, & singulis positionibus in specie respondendum, sicut & ad singula capita contenta in positione, C*ap. ad hæc, de testib. Specul. tit. de positionib. §. 6. num. 4.*

19 Generaliter depositio dubia non dicitur sufficiens, est commune; fallit tamen quando positio continet factum alienum, & antiquum, in quo casu admittitur respõsio etiam dubia, ita *Bart. in l. 2. §. quod obseruari, num. 23. in fin.* C. *de iur. calum.* post *glos. ibi in verb. existimat, Natt. cons. 59. n. 2.*

20 Decimoquarto, principalis deponens, & negans positionem non potest se fundare in tali positione negata, *Cap. ex eo, de regul. iur. in 6. Gabriel. lib. 6. de regul. iur. conclus. 1. num. 2.* potest tamen Iudex ex officio se fundare in tali positione negata, *Bart. in l. post legatum, num. 8. ff. de his, quib. vt indign. Gabr. vbi supra num. 58. & seq.*

21 Decimoquinto, principalis deponens non potest suam confessionem in depositione factam reuocare, nisi docto de errore, ita *Marant. in suo speculo aur. par. 6. tit. de positione, & art. product. num. 8.* late *Vestr. cap. 16. lib. 5. sua prax.* vbi *Grauat. num. 21.* declarat confessionẽ prædictam erroneam non posse reuocari post conclusum in causa, bene tamen posse reuocari ante conclusum in causa, ex doctrina *Bar.* & aliorum *in l. error, de iur. & fact. ignorãt.* & in *l. non fatetur, col. 3. ff. de confess. Afflict. decis. 44. num. 2.* nisi confessio fuisset emanata, & facta persuasu aduersarij, nam tunc etiam post sententiam reuocari potest, vt docet *Ias.* post *Bart.* vbi supra in *l. 1. nu. 2. ff. de condit. indeb. Bald. in l. de tutela, col. 2. vers. si opp.* C. *de in integr. restit.* multa de hac materia vide apud *Farinac. 2. vol. decis. crimin. decis. 352.*

22 Decimosexto, principalis in sua depositione falsum deponens non punitur pœna periurij, *Socc. iun. cons. 3. num. 16. cum duobus seqq. lib. 2.* post *Salic. in l. si alterius, in fin.* C. *si minor se maior. dixerit, Farin. 2. vol. decis. crimin. decis. 34. num. 2.* habet tamen hic periurus Deum vltorem, ita *Marant. in Specul. aur. 6. par. tit. de position. & artic. product. num. 17.* bene tamen potest condemnari ad damna, & interesse parti aduersæ, si conuincitur de mendacio, ita *Ancbar. cons. 316. Socc. cons. 213. lib. 2. Ias. in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num. 17. ff. de offic. Procons. Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 14. num. 25.*

23 Decimoseptimo, depositio principalis non potest peti ante litis contestationem, docet *Ias. in l. Iudices,* C. *de Iudic.* probatur ex *Specul. tit. de positionib. §. 5. in princip.* Fallit tamen propositio in causis summarijs, in quibus proceditur simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura Iudicij, nam cum in eis non requiratur litis contestatio, sequitur, quod depositio principalis possit quandocumque peti, ita *Alex. cons. 70. num. 1. lib. 7.* qui citat *Specul. Ioan. And.* & alios.

24 Decimooctauo, depositio principalis iuxta magis communem opinionem potest peti etiam publicatis attestationibus, ita *Corn. in cap. vltra tertiam, de testibus, Hyp. de Mar. singul. 110. Felin. in cit. cap. vltra tertiam, in fin. Add. ad Bal. in l. 2. §. quod obseruari, lit. K. contra ipsum, Bald. eodem loc.* quod intellige super positionibus, vel articulis præsentatis in termino probatorio, ita *Marant. in Specul. 6. part. tit. de position. num. 10. & 11.* sed post conclusionem in causa peti non potest, ita *Fel. in cap. cum dilectus, num. 4. vers. & post conclusionem in causa, de fide instrumentor.* licet Iudex ex officio possit illam habere, vt per DD. citatos.

25 Decimonono, diximus in principio huius *Annotat. ex tex.* quem obseruamus, quod principalis, qui recusat deponere, habetur pro confesso; id enim intellige, si declaratio præcedat, idest si Iudex pronunciauit, quod contumax in deponendo habeatur pro confesso, ita dicit *Fel. in cap. cum non ab homine, num. 10. de Iudic.* idque procedere dicit Bal. *in l. 1. num. 17. & 18.* C. *ne ex delict. defunct.* quando negatur contumacia, alias non est necessaria declaratio, ex quo liquet ex actis; hanc opinionem simpliciter, & sine distinctione *Bal.* tenet *Bart. in l. manifeste, num. 7. ff. de iur. iur.* vbi ait, quod si contumax in deponendo moriatur antequam Iudex, mediante decreto, illum habuerit pro confesso, nec illum condemnauit, hæc ficta confessio non nocet hæredi.

SVM-

SVMMARIVM.

ANNOTATIO XXVIII.

§. II.

ANnotabo hic, quando principalis nõ tenetur deponere, & super quibus positionibus non tenetur respondere, cum *glos. in hoc cap. vers. absque rationabili causa.*

1 Primo, principalis non tenetur deponere, & respondere positioni impertinenti; dicitur autem positio impertinens, quando nõ facit ad causam fundãdam, nec ad eam coadiuuandam: & illa dicitur pertinens, quæ causam fundat, & quæ cum alia positione coniuncta per indirectum facit ad causam; vnde positio, quæ præsumptiue facit ad causam dicitur pertinens, *l. certum, §. 1. ff. de confess. cap. præterea, de transact.* ita docet *Bald. in l. 2. §. quod obseruari, num. 14. glos. in hoc cap.* sub *vers. absque rationabili causa.*

2 Secundo, principalis non tenetur respõdere deponendo positioni incertæ antequam declaretur, & licet quandoque procedat libellus incertus, tamen positio incerta nunquam procedit, quia cum fiat ad effectum probationis, seu releuãdi ab onere probandi debet esse clara, sicut debet esse clara probatio, faciunt notata in *l. 1. §. si quis argentum, ff. de posit. cap. in præsentia, de probat.* tenet *Bart. in d. l. 2. §. quod obseruari, Carauit.* qui idem dicit de positione generali super *rit. 79.* sub *num. 2. vers. Quinto non est respondendum.*

3 Tertio, principalis non tenetur deponere super positione contraria, quod potest intelligi dupliciter; vno modo, quando positio tua est contraria meæ, & ambo iuramus de calumnia, non debet responderi huic, vel illi ratione contrarietatis. Item, quia quodammodo potest dici responsum, ex quo contrarium est positum; est enim quædam responsio sine interrogatione. Secundo modo potest intelligi, quod quando respondi super vna positione vnum, non cogar postea respondere super positione, quæ dependet ex illa, ne contingat, quod

quod sim mihi ipsi contrarius, & periurus ex varietate responsionis, ita *Bald.* cit.*loc.* *num.*15. & in *l.*1. C.*de confess.* *glos.* in hoc *cap.vers.absque rationabili causa.*

4 Quarto, principalis non tenetur deponere super positione continente factum alienum, *l.fin.ff.pro socio, Ioann. Andr.in cap.* 1. *de confess. in* 6. & ratio adducitur, quia ideo tenetur principalis deponere, quia præsumitur melius informatus de veritate, sed hæc præsumptio cessat in facto alieno, nisi tale esset factum alienum, in quo deliberando, possit dari certa responsio: quoniam tunc daretur terminus ad deliberandum, & cogeretur deponere, ita *Bald.*cit.*loc.num.*16. sequitur Carauit. super *rit.*79. *num.*2.

5 Quinto, non tenetur quis respondere, vt principalis positioni continenti merum articulũ iuris, & hoc procedit in positione continente ius scriptum, quod probatur per aperturam librorum, secus est in positione inducta ad probandam Consuetudinem, vel Statutum, super qua principalis tenetur deponere, cum contineat factum, quod est probandum *Specul. in tit. de positionib.§.7.num.*29.*&* 30. *Bal.*in cit.*§. quod obseruari,num.*17.*Carauit.*cit.*rit.*sub eodẽ *num.*2. qui adducit exemplum in positio-

6 ne, quæ dicit, *Pono, quod talis non potuit testari*, & *Bald.* cit. *loc.*dicit, quod semper quod positio sit sub aduerbio, canonice, vel legitime, vel solẽniter, vel simili vocabulo, dicitur positio iuris; sed si positio continet ius mixtum cum facto, tenetur respondere *Grauat.*cit.*loc.*sub *num.*19.

7 Sexto, principalis non tenetur deponere super positione continente negatiuam, quæ probari non potest, *glos.* in hoc *cap. vers. absque rationabili causa*, *Bald.*cit.*loc.nu.*18. Vnde si negatiua esset probabilis, principalis teneretur deponere, *Carauit.* cit. *rit.* 79.sub *num.*2.*vers.septimus casus*, hinc *Farinac.*2.*tom.decis.Crimin. decis.*309. *num.*3. tenet post *Bald.* cit. *loc.* quod quando negatiua habet implicitam affirmatiuam, etiam super positionibus negatiuis sit deponendum quoties Iudici æquum videbitur.

8 Septimo, non tenetur principalis deponere super positione superflua, *glos.* in hoc *cap.*sub verbo *absque rationabili causa*, vnde repetita positio dicitur superflua, & successiue super illa non est secundo deponendum, *Specul.in tit.de posit.§.*7. *num.*1. *Bald.* cit.*loc.num.*19.*&* 20. & semper quod positio dependet ab alia supra negata, non tenetur principalis super ea deponere, firmat *Carauit.*super cit. *rit.*79. sub *num.* 2. *vers. sextus casus.*

9 Octauo, nec adstringi debet principalis ad deponendum, & respondendum positioni captiosæ; dicitur captiosa positio a capiendo, quia in neutram partem potest deponens sine periculo respondere, nam nemo tenetur se illaqueare, ita *glos.* in hoc *cap.* verbo *rationabili causa*, docet *Bald.* in cit.*§.quod obseruari,num.*21. & *Grauat.ad Vestr.* supracit. *loc. num.*21. voluit *Specul.* cit.*titul.de positionib.§.*7.*nu.*20. qui exemplis explicat, quę sit captiosa positio.

10 Nono, item principalis potest negare, deponere, & respondere, quando positio est multiplex, & implicita continens, seu implicans in se plures articulos, seu plura dicta, quorum vnum potest esse verum, & alterum falsum; & sic non posset simpliciter, & recte responderi, ita *Specul.* cit.*loc.n.*21. *Bald.*etiam cit.*loc.num.*22. qui idem dicit, si ponens diceret pono diuisim; contra quam positionem deponens dupliciter insurgere potest, vel negare depositionem, vel instare, quod ponens, illam explicet ita *Specul.*cit.*loc.*

11 Decimo, principalis non tenetur deponere super positione criminosa, & continẽte crimen, quod non est intelligendum de ea positione, super qua si principalis non responderet, cum aliena iactura locupletaretur, veluti si rem alienam detineret; item etiam si tali crimine detineretur, ob quod Beneficio priuandus esset; tunc enim tenetur respondere. Secus vero vbi crimen detegendo, cum alterius damno non locupletaretur, veluti si infamis, aut excommunicatus sit, aut de similibus interrogetur; tunc enim non debet adstringi ad detegendam suam turpitudinem, ita *Specul.*cit. *loc.* *num.*40. *Bald.*cit.*§.quod obseruari, nu.*23. *Grauat.*vbi supra *num.*18.*Ludouis.dec.*563. *num.*14.*Carauit.*super cit.*rit.* 79.*num.*2. *in*

12 *fine.* Positioni continenti, quod principalis sit illegitimus tenetur respondere ipse principalis, quia nullum continet crimen, quod ipsi illegitimo possit imputari, ita *Farinac.*2.*vol.decis.criminal.decis.*309.*n.*2. qui generaliter tenet, quod principalis tenetur respondere positioni criminosæ, quãdo illa includit ius dantis. In causa separationis Matrimonij ob viri impotentiam, si vxor ponat, quod vir ante contractum Matrimonium alias tentauit cognoscere mulieres, nec potuit, vir nõ tenetur huic positioni respondere, quia detegeret propriam turpitudinem, *Farinac.*cit.*loc.decis.*95.*n.*2.

13 Vndecimo, principalis non tenetur deponere super positione, quæ est concepta, & formata per modum interrogationis, quia positio non interrogatiue, sed positiuę

fieri

fieri debet; & ratio est, quia ponens desiderat depositionem principalis ad finem se releuandi ab onere probandi; ita etiam equum est, vt ipse ponens per suam confessionem releuet aduersarium ab onere probandi, ad hoc ne iudicium claudicet; sed qui interrogat, non confitetur ergo; ita tenent *Bald. in l. data opera, col.* 11. C. *qui accus. non possunt, Paul. de Castr.* & *Ias. in l. Iudice,* C. *de Iudic. Gem. in cap.* 1. *col. pen.* hoc *tit. de confess. in* 6. *Marant.* in suo *Specul. aureo* 6. *par. tit. de position.* seu *artic. product. n.* 13. *Grauat. ad Vestr.* cit. *loc. num.* 19.

14 Duodecimo, principalis non tenetur respondere, & deponere super positionibus præsentatis, elapso termino dato ad probãdum, quia positiones produci debent, in termino, ita *Marant.* in suo *Specul. aureo* 6. *par. tit. de positione, seu articulor. product. num.* 11. post *Bal.* & *Specul.* per eum adductos, & obseruatum est §. præcedenti; quod idem *Marant. num.* 12. intelligit, nisi positio esset obscura, quia tunc posset declarari etiam post terminum vsque ad conclusionem in causa, secundum opinionem *Bald. in l. tres denunciationes, in fine,* C. *quomodo, & quando Iud.*

15 Decimotertio, principalis, qui deponere habet, potest petere, vt pars aduersa declaret cum iuramento contenta in positionibus esse vera, qua declaratione non facta, potest denegare eius depositionẽ, iuxta dicta per *Grauat. ad Vestr. lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 16. & 17. colligitur ex *cap. præsentium, de testibus, lib.* 6.

16 Decimoquarto, infans, demens, aut furiosus non possunt nec per eorum tutores, & curatores deponere, & respondere, quia quod vident, ignorant, ita *Rebuff. in tract. de respons. per cred. in princ. num.* 7. quem sequitur *Carauit.* super cit. *rit.* 79. infra *n.* 5.

17 Minor vero potest respõdere per verbum *credo,* vel *non credo,* tamen id debet facere cum auctoritate sui tutoris, aut curatoris, ita *Bart. in l. certum, §. in pupillo, num.* 2. *ff. de confess.* *Rebuff.* & *Carauit.* cit. *loc.* Vniuersi-

18 tas potest per alium deponere, & respondere positionibus, non tamen per Aduocatum, ita *glos. & Abb. in cap. pastoralis, de iudic. Afflict. in constit.* Regni *partes, in* 2. *notab. num.* 8.

19 Decimoquinto, principalis non tenetur respondere positioni, quæ dependet ab alia positione iam negata, & quam sine periculo non potest confiteri; negato enim principali, per consequens negata sunt quæcũque dependent ex eo, ita *Specul. tit. de position.* §. 7. *num.* 34. vbi *Ioann. Andr. lit. H.* dicit, quod opinio non procedit in positione confessata, nam in dependente a confessata debet principalis deponere.

20 Decimosexto, principalis non tenetur deponere super positione impossibili, vel contra naturam, nec super positione implicita, vel transposita, vel remota, vel repetita, de quibus latius vide apud *Specul.* cit. *loc. num.* 36. & 37. nec etiam super positione non bene specificata, vel non dispositive data, *Rot. decis.* 29. *in antiq. de test. & attest.*

21 Decimoseptimo, principalis licet teneatur per se ipsum deponere; tamen si est persona simplex, non potest cogi ad deponendum per se ipsum, sed potest deponere per procuratorem, ita tenet *Menoch. de arbitr. cap.* 193. *num.* 4. & faciunt quæ diximus §. præcedenti posse assistere procuratorem, vel Aduocatum rustico deponenti.

22 Decimooctauo, principalis, qui semel deposuit formiter, non potest cogi iterum deponere, nec pluries respondere super certa positione, nisi noua superueniat causa, ita *Bald. in l.* 2. §. *quod obseruari, num.* 19. post *glos.* vbi *Bart.* in eodem §. *num.* 27.

23 Decimonono, Monachus, pro cuius facto agit Monasterium, vel Abbas non debet admitti ad deponendum vti principalis, quia causa effectualiter non est sua, sed Monasterij, vt in *Auth. ingressi,* C. *de sacros. Eccles.* vbi DD. omnes, ideo Syndicus debet deponere, quia est in iudicio loco Monasterij, argumento *l. primæ,* §. *in propria, ff. quando appellan. sit,* tenet *Salyc. in d. l.* 2. §. *quod obseruari num.* 8. vbi secus dicit in filio, vel seruo, cuius nomine conuenitur pater, vel dominus, quia illi deponere debẽt; sed si esset factum, de quo probabiliter non esset alius informatus, nisi Monachus, tunc dicerem illum deponere debere, secundum doctrinam *Bart.* in dicto §. *quod obseruari, num.* 15.

24 Quæritur, an qui renunciauit probationibus possit petere depositionem principalis? Resp. Si quis renunciauit in specie depositioni principalis, nec renũcians, nec Iudex ex officio possunt illam petere, aut recipere; si vero renunciauit in genere probationibus, tunc licet renuncians non possit illam petere, potest tamen Iudex ex officio interrogare principalem; si tamen quis renunciauit probationi per testes, potest adhuc petere depositionem principalis, ita distinguit *Specul. tit. de position.* 4. §. *num.* 8. & 9.

25 Diximus supra in casu, quo in positione petitur, & ponitur plus debito, debitorem posse totam positionem negare, cum declaratione, de qua supra. Hic dicemus genera-

neraliter in omni alio casu, in quo positio est partim vera, & partim falsa, deponens non posse negare totam positionem; sed debere admittere partem veram, & excludere partem falsam, nisi ponens protestetur quod non vult habere partem, quia tunc potest totum negare, vel nisi materia sit indiuidua, quia etiam poterit in hoc casu ratione indiuiduitatis negare totam positionem, ita *Felin.* post multos, quos adducit in *cap. nam concupiscentiam, num. 14. de constit.* quem non sequimur in eo, quod non conuenit, cum supradictis in casu, in quo quis poneret plusquam consequi debet.

26 Vigesimo, in causa petitorij, & possessorij si fuerint datæ positiones concernentes vtramque causam, sed interim pendente termino ad deponendum fuit suspensum petitorium, principalis deponens non tenetur deponere super positionibus concernentibus causam petitorij suspensi, Rota in antiq. 41. alias 590. *titul. de testib. & attest.* facit *tex. in cap. grauis, de restit. spoliat.*

27 Obserua, quod si positio contineat duo, videlicet, pono, quod commodaui Titio decem aureos, & vestem; si Titius in depositione dicat, *non credo de decem aureis,* videtur fateri de veste, quoad præsũptionẽ, & semiplenam probationem, quæ inducitur ex illa tacita confessione, ita *Alex.* ad Bart. *in l. certum, §. sed si fundum, vers. per istam glos. lit.* C.

SVMMARIVM.

1 *Libellus in causa ciuili quid continere debeat, late hic nu. 2. 3. & 4.*

5 *Libellus non requiritur in summarijs causis, & alijs num. 6. in quibus. Licet non requiratur libellus requiritur tamen aliqualis petitio, num. 7.*

8 *Libellus ineptus non admittitur, & quando dicatur ineptus, & de effectibus ineptitudinis, num. 9. Et quando procedãt dicta de ineptitudine libelli, num. 10.*

11 *Libellus nullus quando dicitur, & de eius effectu.*

12 *Libellus solet continere clausulas, vt hic, & de illarum effectibus.*

13 *Libellus quando potest mutari, corrigi, & emendari; & an actor teneatur ad expensas, num. 14.*

15 *Libellus alternatiuus quando admittitur.*

16 *Libellus incertus quibus casibus potest admitti, vel reijci. Et quando admittitur exceptio incertitudinis, num. 17.*

18 *Libellus an debeat subscribi. Et copia primi est danda Reo sumptibus Actoris, num. 19.*

20 *Libellus quando inserendus in citatione. Et sententia debet esse conformis libello, etiam quod narrata in articulis contradicant petitioni, num. 21.*

22 *Reus, qui desit possidere quomodo condemnatur ad extimationem.*

23 *Actor quando teneatur exibere scripturam, de qua sit mentio in libello, & Reus exiberi petit.*

34 *Libellus generalis quando admittitur, vel reijcitur.*

25 *Libellus non debet continere causam necessario; Quid si contineat, & sit inepta.*

26 *Libellus quotuplex in appellatione; Quid quando libellus non est bene conceptus, num. 27.*

28 *Libellus qualis in reuocatione attentatorum.*

29 *Libellus, vt saluetur, verba sunt improprianda.*

30 *Libellus an requiratur in petitione institutionis, vel confirmationis.*

ARGVMENTVM.

De libello. Notatur, quotuplex sit, quomodo in scriptis formandus, quæ continere debeat, in quibus caussis omitti possit. De ineptitudine libelli, & eius defectibus, seu nullitatibus. De clausulis in libello apponendis. An possit mutari, emendari, corrigi, vel addi. De libello alternatiuo, & incerto, quando non est recipiendus. An libellus subscribi debeat ab Actore, quibus expensis sit dandus Reo; & an inserendus in citatione, Multa de contentis in libello, & de libello in causa appellationis, & reuocationis attentatorum; & quomodo illius verba sint improprianda, vt soluetur, & alia ad materiam.

ANNOTATIO XXIX.

§. VNIC.

Ad Tex.in cap.1. de Libello oblato.

IN hoc Cap.deciditur, quod Actor teneatur in scriptis libellum porrigere, vel quod Iudex nõ debeat admittere Actorem ad litigandum, nisi prius libellum in scriptis offerat, vtroque modo summatur a DD. Cuius occasione dicemus nõnulla practicabiliora de libello, de quo Canonistæ in hoc *titul.Ciuilistæ*, in *l.edita*, C. *de edendo*, late *Specul.lib.4.tit. de Libellorũ conception. Marant.* in *Prax.6.par.3.memb. de Libell.oblation. Pract.Papien.* sub *forma* Libelli, *Muscat.in Pract.1.Institut.glos.Libellus*, *Rouit.* in *Comment.ad Pragm.Regni, prag.1.Gallup.*in *Prax. Sacr.Consil.tit.de Libello,& eius Clausulis, Mynsing.centur.2. obseruat.42. & centur.4. obseruat.5.& 11. Ricc.collect.700.par.3. Thor.* vir doctrina, integritate, ac labore perspicuus, in *Compend.Decis.*vers. *Libellus,&c. Mascard.de probat.conclus.977. 2.tom.* Practici omnes, & pro vsu Ecclesiasticorum nota.

1 Primo, quod Libellus est duplex conuentionalis, seu postulationis, qui datur in Ciuilibus caussis, & accusationis, qui datur in Criminalibus, iuxta diuisionem *glos.* in hoc *cap.* verbo *Libellum*, vbi eadem *glos.* dicit, quod Libellus est scriptura, in qua continetur res, quæ petitur, & caussa petendi, & nomen Actoris, & Rei, & coram quo Iudice. Ex qua descriptione *glos.* collige, quod Libellus debet in scriptis offerri, ex illis verbis, *est scriptura*, tenet *Felin.* in hoc Cap.*in princ. Alex.*in *l.1.ff.de edend.Specul. in tit.de Libell.concept. §. nunc dicendum*; & adeo requiritur scriptura in Libello, vt non sufficiat dicere Notario, scribe, quod peto decem a Titio, ita *Bart.* in *l. in Sacris, la seconda*, prope *finem*, vbi etiam *glos. C. de prox. Sac. Scrinio.lib.12.glos. in cap.1.* vers. *in scriptis, de censibus, in 6.* Collige secundo, ex illis verbis, *res, quæ petitur*, quod Libellus debet continere rem petitam, quam debet designare Actor per duos confines, seu per duas demonstrationes, alias potest dici Libellus obscurus, secundum *Bart.*in *l.si in rem, ff. de reiuend.* & in *l.forma, ff.de censi.* Collige tertio, ex illis verbis, *& causa petẽdi*, quod Libellus debet continere causam concludentem petitionis, puta, peto centum, quia mutuaui, &c. & si cõcludens causa non ponitur, non procedit Libellus, vt si dico, peto centum, quia Præses est in Prouincia, notat *glos.*in *l.2.§.circa, ff.de dol. except.* & *Bart.*in dicta *l.edita, col.2.* Collige quarto, ex illis verbis, *nomen Actoris*, quod in Libello debet describi nomen Actoris, vt puta, comparet Titius; vnde Prælatus in causis Ecclesiæ debet concipere Libellum nomine Ecclesiæ, *Cap.inter dilectos, de fide instrum.* & *Cap.literæ, de dilat.* & ratio est, quia Prælatus non habet suo nomine directam actionem, vel vtilem, *Auth. sed hodie, C.de Episcop.& Cleric.* voluit *Host.* in *cap. olim, il primo, de restit.spoliat.* & ratio rationis est, quia Prælatus est Procurator, & non Dominus, *Cap.2.de dolo*, late *Marian.Socc.* in hoc *cap.1.num.107.*

2 Collige quinto, ex illo verbo, *Rei*, quod Libellus debet continere nomen Rei, a quo aliquid petitur; verum si sit agendum contra Ecclesiam, debet concipi Libellus contra Prælatum ipsius Ecclesiæ, qui nomine illius est debitor, ita *Specul. in tit. de Libell.oblat.§.iam nunc*, vers. *contra Syndicum.* Similiter si est agendum contra minorem septennio, Libellus est formandus contra Tutorem, si adest, alioquin est petendum, quod detur tutor ipsi infanti, *l.1.§.1.*vers. *ita tamen, ff.de damn.tut.* notat *glos.*in *Auth. causa qua, C.de Episcop. & Cleric.* Si vero est agendum contra maiorem septennio, Libellus est formandus contra Tutorem, & pupillum, *Cap.Rei, de test.Specul.*in *tit.de Libell.oblat.§.iam nunc videndum*, vers. *porro.* Similiter si est agendum contra furiosum, & mente captum, cum isti æquiparentur infantibus, & præsumantur abesse, cum nihil intelligãt, *l.2.§.furiosus, ff.de iur.codicill.* merito non possunt in ius vocari, *l.quinque, in princ. ff.de in ius vocan.*

3 Collige vltimo, ex illis verbis *glos. coram quo Iudice*, quod in libello debet exprimi nomen Iudicis Ordinarii, vel Delegati coram quo porrigitur Libellus, non tamen est necesse exprimere nomen proprium Iudicis, licet possit Libellator si vult, sed sufficit, ipsum mentionare per nomen sui Officii, vel Curiæ; ita vt sit certum de persona Iudicis, ita *Marant.* in suo *Speculo aureo, 6.par. tit. de Libell. oblation. 3.membr. num.8.*vers. *secundo.* Supradicta, & quæ infra dicemus procedunt de Libello in causa ciuili, in cuius terminis loquimur; de criminali vero dicemus alibi interim, pete *Marant.cit.loc.num.12.*

4 An libellus sit de substantia Iudicij, controuertunt DD. quos videre est apud *Specul.tit.de Libell. concept. §. vtrum Libellus.* Quicquid sit de quæstione, quæ paruam reddit vtilitatem, certum est non posse remitti libellum, nec tacite, nec expresse, vt concludit

dit

dit cit. *§. Specul.* fallit communiter regula in causis summariis, & in quibus proceditur sine figura iudicii, nam in illis non requiritur libellus, sed sufficit aliqualis petitio, quæ facti narrationem comprehendat, quam etiam solo verbo fieri potest, ac per Notarium in actis redigi, tenent DD. in *Clem. sæpe, de verb. signific. Alexan. cons.* 50. *Marant. in prax.* 4. *p.* 9. *distinct. num.* 12. *& seqq.* Grauat. *ad Vestr. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 10. eadem ratione, quia causæ in Regno inter laicos sunt summariæ, non requirunt libellum, refert *Carauit.* super *rit.* 288. *nu.* 5.

5 Fallit secundo, proposita regula in causis, in quibus Iudex procedere potest arbitrio suo; in illis enim non est necessarius libellus, ita *Io: Monach. in cap. vltimo, de hæret. in* 6. Roman. *cons.* 519. Nec etiam requiritur in causis, in quibus Iudex procedit sola veritate inspecta, secundum *Ias. in §. præiudiciales, num.* 35. *instit. de action.* idem quando proceditur sine scriptis, *Ias. cons.* 2. *col. vlt. lib.* 3. nec etiam requiritur in causis executiuis, *Socc. iun. cons.* 75. *num.* 1. *lib.* 2. similiter coram Arbitro proceditur sine libello, ita *glos. in l. sed & si seruum, §. si quis Iudex, ff. de recept. arbitr.* Alex. *in l.* 1. *nu.* 15. *de leg.* 2. item libellus potest remitti, partiũ consensu, ita *Afflict. decis.* 191. *num.* 7.

6 Fallit etiam regula in causa vili, idest modicæ summæ, & in causa inter viles personas, vt inter pauperes rusticos, *l. humilem C. de incestis nuptijs*, ita *Specul. in tit. de libellor. concept. §. nunc dicendum, num.* 3. Dicitur causa vilis minor duobus aureis; *l. si quis oleum, in fin. ff. de dolo*, quod vere cum non sit determinatum, remittitur Iudicis arbitrio, vt per *Specul. cit. loc.* vbi *Ioan. And. addens lit. I.* dicit, quod in hoc omnes concordant. Vt plurimum in multis Curijs Ecclesiasticis huius Prouinciæ Neapolitanæ causam non excedens summã ducatorum sex Regni dicitur minima, & vilis, quarum Curiarum Consuetudines in hoc plurimum valent, *Cap. penult. extra de consuetud.* Aliæ causæ, in quibus non requiritur libellus, vide apud *Specul. cit. loc. §. nunc dicendum, per*

7 *totum*, vbi late. Sed aduertendum est, vt diximus supra, quod licet in prædictis, & aliis causis possit procedi sine libello, requiritur tamen aliqualis petitio; vnde *Menoch. de arbitr. q.* 18. *num.* 8. dicit, qualem qualem petitionem esse necessariam in quauis causa, quouis modo tractanda; & ita intelligitur dictum Bart. *in extrauag. ad reprimend. in verbo summariæ, num.* 2. dum affirmauit in causis summariis necessarium esse libellum; vel potest intelligi, quando causa summaria est maximi momenti, secũdum Roman. *in l.* 1. *num.* 5. *ff. de arbitrar.*

8 Nota secundo, cũ communi, reiiciendum esse libellum ineptum. Dicitur libellus ineptus, quando male concludit, ita *Bald. in l. final.* C. *de in integr. restit.* vel si continet malam causam, idem *Bald. in l. per diuersas*, C. *mandat. q.* 11. vel si continet causam ineptã, *Alex. in l.* 1. *ff. de edend.* vel quando continet defectum apparentem, *Innoc. in cap.* 1. *de offic. Vicar.* & conclusiue loquendo cognoscenda est ineptitudo libelli ab illius conclusione, *Bart. in l. Aurelius, §. idem quæsiuit, ff. de lib. leg. Bald. in cit. l. fin. Butr. in cap. super literis, de rescript.* & ratio potest esse, quia in libello conclusio attendi debet, nõ autem narratio, *Seraph. decis.* 335. *num.* 4. vnde est, quod si in libelli conclusione petitur res mortua, vel quæ non est in rerum natura, dicitur libellus ineptus, ita *Alex. in l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verbor. oblig. & in l. si seruum, §. fin. ff. eodem titul.* & è conuerso, si libellus inepte proponit factum, & concludit recte, non dicitur ineptus, & valet, *Pom. in add. ad Bart. in l. Gallus, §. quidam recte, ff. de liber. & postum. in vers. quidam recte, col.* 2. De ineptitudine libelli vide *Cauensem* super *rit. M. C. V.* 289. *num.* 1. *& seqq.* vbi plura.

9 Effectus enim ineptitudinis libelli est; Primo, vt illum debeat a Iudice lacerari, etiam parte non opponente, ita *Ruer. in addit.* ad Bart. super *l. omne, de offic. Asses. in vers. adde*, & ibi *Paris. in vers. respuere.* Secundo, si cum libello inepto sit de facto processum in causa, reus debet absolui ab instantia iudicii, etiam si pars non opponit, *Bart. in l. libellorum, §. quod si libelli, num.* 1. *ff. de accus.* Tertio, libellus ineptus non interrumpit præscriptionem, ita Barb. *in add. ad* Bart. *in l. si maritus, §. si quis adulterum, de adult. in vers. si quis, col.* 3. Quarto, libellus ineptus vitiat sententiam, ita vt exceptio inepti libelli quandocumque opponi possit, etiam post sententiam, *Cap.* 1. *cum dilecti, de emption. & vendit.* Bal. *in l. licet*, C. *de procur. & in l. eaita*, C. *de edend.* Quinto, si post ineptum libellum subsecutæ sunt aptæ probationes pro parte Actoris, adhuc tales aptæ probationes non adminiculãtur inepto libello, ita *Specul. de offic. Iudic. §. deseruit, vers. quid si libellus ineptus*, & in *titul. de sentent.* 2. *par. §. qualiter autem, vers. quid si lis*, sequitur Bald. *in d. l. edita*, & in *l.* 1. *in fin. C. de pignor. act. Anchar. in Clem. Constitutionem, ad finem, de elect.*

10 Hæc quæ diximus de ineptitudine libelli procedunt in causa, in qua requiritur libellus, quando vero in causa non requiritur, vt diximus supra, ineptus libellus non

vitiat, ita *Felin. in cap. cum ordinem, de rescriptis, vers. & illum textum, num.* 3. post *glos. in l. vinum, ff. si certum petatur*; Nec procedunt in libello, in quo est illa clausula, *petens ius, & iustitiam sibi ministrari*, cuius virtute potest ferri sententia ex libello inepto, qui bene substinetur vigore dictæ clausulæ, dummodo constet de intẽtione libellantis, & actio competat, ita DD. omnes in *cap. examinata, de iudic.* vbi *Felin. vers. soluat tamen, num.* 16. *Bart. in extrauagant. ad reprimendum*, 3. *col. Paul. de Castr. cons.* 163. *Ias. in* §. *omnium, n.* 149. *instit. de action. Dec. in l. petens, num.* 4. *C. de pactis, Alex. in l.* 2. §. *prius, num.* 19. *ff. de vulgar. & pupill. substit. Marant. in prax. p.* 6. *de libell. oblat. num.* 15.

11 Nota tertio, alium defectum libelli, & est nullitas illius; dicitur enim libellus nullus, quando nullam continet causam, quæ nullitas reddit processum nullum, ita *glos. & Alex. in l.* 2. §. *circa, ff. de dol. except.* vel quando continet falsam causam, ita *Bald. in l. fin. ff. de edict. Diui Adrian. tollen.* Secundo, dicitur libellus nullus, qui porrigitur in causa simulationis contractus, si in illo non apponitur species simulationis, ita *Paul. de Castr. in l. iuris gentium*, §. *colo ff. de pactis, Bal. in l. ab Anastasio, Cod. mandati*, vel qui porrigitur in causa turbationis, & non exprimitur species turbationis, secundum *Innoc. in cap. licet causam, de probat.* & *Bald. cit. loc.* Tertio, dicitur libellus nullus, quando agens petitione hæreditatis teneatur ad collationem, & in libello non offert collationem, sicut quando quis agit ad rem emptam, & non offert pretium, *Paul. de Castr. in l. filiæ, C. de collat.* Alia de nullitate libelli vide apud *Specul. tit. de libell. concept. in princ.*

12 Nota quarto, quod in libello debent apponi nonnullæ clausulæ, quæ suum producunt effectum, quas communiter notant Tribunalistæ. Inter cætera est illa, *Non adstringens*, quæ operatur, vt Actor non teneatur probare qualitatem deductam in libello, ita *Bart. & DD. in l. diuus, ff. de re iudic. Alex. cons.* 6. *col.* 2. *&* 3. *vers.* 3. *respond. vol.* 3. alias sine illa clausula succumberet, non probando qualitatem, dato, quod probaret factum principale, secundum *Bart. cons.* 117. *Abb. in cap. licet, col.* 14. *de probat.* & in *cap. examinata, col.* 4. *de iudic.* Secundo est illa, *Et protestatur de expensis*, quæ clausula habet vim petitionis expẽsarum; vnde licet alias Iudex non teneatur, esto, quod possit, condemnare victum in expẽsis, stante dicta clausula, omnino tenetur, alias facit litẽ suam, diximus supra, & tenet *Bart. in l. properandum*, §. *sin autem alterutra, col. fin. C. de iudic.* DD. communiter in *l.* 4. §. *hoc autem iudicium, ff. de damno infecto.* Tertio, est illa, *Omni meliori modo, &c.* cuius effectus est, vt in casu dubio libellus interpretetur, eo modo, quo fauorabilius est Actori libellanti, ita *Alex. cons.* 7. *col.* 3. *lib.* 3. *Felin. in cap. cum super, col. penul. de offic. deleg. Anton. de Butr. in cap. literæ, de dilat.* Quarto, est illa clausula, *Super quibus omnibus, & eorum singulis peto ius, & iustitiam ministrari*, quæ habet virtutem contra ineptitudinem libelli, vt notauimus supra, vers. *Hæc quæ diximus*; & etiam illius vigore Iudex adhuc parte non præsente defert iuramentum, non autem defert ex officio, ita *Mangrell. ad Bar. in l. admonendi, in princ. vers. quæro, ff. de iureiur.*

Clausula vero, *Saluo iure addendi, &c.* in libello nihil operatur, quia hoc non pẽdet a potestate protestantis, *l. edita*, *C. de edendo, l. alimenta, C. de negot. gest.* & libellus cum hac clausula contineret quid incertitudinis, nam esset idem, ac si diceret plus, vel minus, secundum *Card. in cap. inter dilectos, de fide instrumentor.* quem refert *Felin. ibid. num.* 9. Secundo, non operatur in libello clausula, *& plus*, nisi postea probetur aliquid certum, ita *Bart. in l. in actione, num.* 3 *ff. de furtis*. Alia de clausula, *Saluo iure addendi*, vide apud *Felin. in cap.* 2. *hoc titul. de libell. oblat. num. vlt.*

13 An libellus possit mutari, emandari, corrigi, aliquid addi, vel minui, aut cumulari, vide late apud *Bart.* & alios DD. in *l. edita, C. de edend.* & *Fel. in cit. cap.* 2. vbi reperitur materia plene discussa. Quibus adde, quod quando dicunt, libellum corrigi non posse post litis contestationem, intelligendi sunt in eadem instantia, nam secus est in diuersa instantia, in qua deduci potest id, quod in prima instantia deductum non est, vel quod aliter deductum est, ita *Gramm. decis.* 68. *num.* 6. nec dictum procedit in correctione nominis, quia error nominis in libello potest corrigi etiã post litem contestatam, quia dicitur declaratio, ita *Angel. in l. hæredes palam*, §. *si quid post, ff. de testam. Afflict. decis.* 44. *num.* 3. Bene tamen procedit dictum, vt libellus non possit corrigi post litem contestatam, etiã si libellans protestatus fuerit, quod possit corrigere libellum, ita *Guid. Pap. decis.* 172. Quod si in libello sit repertus error, tunc quandocunque potest mutari, & emendari, ita *Mangrell. ad Bar. in cit. l. edita, vers. licita vsque ad sententiam*. Declarari vero non potest libellus, nisi semel, & declaratio debet esse conformis libello, *de Bot. ad Bart.*

Bart. in tit. l. edita, vers. detrahere, vel declarare, in princ. hæc procedunt in iudicijs ordinariis, secus in summarijs, in quibus declaratio pluries potest fieri, *Rot. dec.* 256. *num.* 8. *par.* 1. *diuers.*

14 Aduerte, quod quando corrigitur, mutatur, alteratur, vel cumulatur libellus, si ex his patitur damnum Reus, debet Actor condemnari in expensis, ita *glos. in cap.* 2. *hoc tit. de libell. oblat.* vbi etiam Abb. *Felin. in cap. ad audientiam, il secondo, de rescript.* in quo casu condemnatur in expēsis prædictis Administrator minoris, & mulieris, ita *Bart. in d. l. edita*, C. *de edendo, num.* 33. vbi *Add. lit.* G.

15 Nota quinto, quod libellus alternatiuus admittitur, quando electio est rei conuenti, ita *Bart. in l. vbi autem, §. quid illud, n.* 1. sequitur *Gramm. decis.* 68 *num.* 2. qui *nu.* 1. dicit, quod quando libellus est alternatiuus, debet etiam sequi, & sententia alternatiua. Secundo, admittitur libellus alternatiuus, quando non est in potestate Actoris electio; alias si in potestate ipsius sit, debet eligere, & vnum petere, vt aduertit *Bart. dicto loc.* & generalius quandocumque Actor non potest certum exprimere, admittitur libellus alternatiuus, ita *Bart. in l. prætor edixit, §. quod autem, nu.* 2. *ff. de iniur.* Tertio, quando libellus continet causam alternatiuam, non videtur obscurus, quando ex vtraque parte idem iuris effectus resultat ita *Mangrell. ad Bar. in l. quaquisque, §. veniamus, vers. non est necesse ff. de edend. in princ.* Quarto, valet libellus alternatiuus contra obligatum ad factum; Peto factum, aut interesse, quia incertus est Actor, an Reus velit præstare factum, aut soluere interesse, *l. stipulationes non diuiduntur*, vbi *Bart. in vlt. quæst. ff. de verbor. obligat.* Quinto, valet libellus, si petitur res, si extat, vel si non extat æstimatio, *l. si seruum, de verbor. oblig. Specul tit. de ob. & sol. §. sequitur, vers. quid si libellus.* Sexto, admittitur libellus, quo petitur actum rescindi, vel suppleri iustum pretiū, *l.* 2. *de rescind. vend.* Septimo, valet libellus in hypothecaria, quo petitur pignus relaxari, aut debitum solui, *l. si fundus, § in venditione*, & ibi *Bart. ff. de pign. cap. ex literis, de pign.*

16 Nota sexto, opponente Reo, libellus incertus non est recipiendus, secus non opponente Reo, *l. fin. cum glos.* C. *de anna. exc.* C. *Abb. tane, § secus, de reiudic. in* 6. An hæc opinio procedat in causis summariis, altercatio est inter *Bart. & Dec.* quos conciliando *Marian. Socc. in cap.* 1. *col.* 6. *hoc tit. de libell. oblat.* tenet, quod cum in summarijs non requiratur libellus, sed sufficiat qualis qualis petitio, vt diximus, quæ etiam si sit incerta, admittitur, dummodo non sit tanta incertitudo, vt Reus nō possit se defendere. Secundo, admittitur libellus incertus facto Rei, *l.* 1. §. *quid autem, ff. quorum leg.* Hinc valet libellus, quo agitur ad dissolutionem matrimonij propter impotentiam in genere, quia incertitudo surgit ex facto aduersarij, secundum dicta per *Panor. in cap. fin. col.* 1. *de frig. & malef.* Tertio, valet libellus incertus propter probabilē iuris dubitationem, *Cap. constitutus, de in integr. restit.* Quarto, validus censetur libellus incertus facto Iudicis, vt quando petitur interesse in genere, cuius taxatio spectat ad Iudicem, *Bart. in l. certa conditio, in princip. col. penult. ff. si certum petatur*, Quinto, admittitur libellus incertus in accessoriis, puta, peto fundum cum fructibus, vel peto castrum cum iurisdictione, *Cap. inter dilectos, de fide instrum.* quod sane indubitatum est in fructibus post litem contestatam, cuius quantitas sciri non potest; in fructibus vero antea perceptis, cōtrouertunt DD. *Ripa* vero in *tit. l. edita, num.* 22. concordando opiniones dicit, quod si de illis Actor habet probabilem ignorantiam, admittitur libellus incertus cum *Aug.* sed si potest de illis habere sciētiam, non admittitur cum *Bart.* vnde dicit non valere libellum, si petatur domus cum suppellectili. Sexto, valet libellus, in quo petitur reuocatio attentatorum, non certificando attentata, quia attentata habent se per modum accessorii ad negotium principale, ita *Innoc. & Panor. in cap. consuluit,* 2. *de appell. Rota decis.* 305. *in nouis.*

17 Nota septimo, quod exceptio incertitudinis debet opponi ante litis contestationem, cum sit exceptio dilatoria, *Bald. in l. exceptionem, col.* 4. C. *de except.* Iudex vero potest ex officio facere, vt Actor declaret incertitudinem, etiam post litem contestatam, *Bart. in l.* 1. C. *quæ desunt Aduocat.* Quod vero diximus valere libellum incertum parte non opponente, intellige, dummodo ex probationibus in termino reddatur certus, alias non potest illius vigore sententiari, ita *Bart. in l.* 1. *§ si quis argentum, ff. depos.* & in *l. si in rem, ff. de reiuendic. Ias. in §. sed istæ, instit. de action.*

18 Nota octauo, quod de communi consuetudine seruatur, non subscribi libellum per Actorem, nec huic cōsuetudini obstat, *tex. in hoc cap.* 1. *de libell. oblat.* vbi subscriptio videtur necessaria, quia *tex.* loquitur in casu speciali, videlicet in libello postulatio-

tionis, & reclamationis contra electum, ratio specialitatis colligitur, ex *Cap. quia circa, de elect. in 6.* Requiritur tamen in libello subscriptio Notarij, seu Actuarij causæ, vt sciatur dies productionis, & ita intelligitur *tex. in auth. offeratur*, C. *de lit. contest.* secundum *Bart.* & alios. Hæc procedunt in ciuilibus, nam in criminalibus debet libellus omnino subscribi, ex *l. libellorum, ff. de accus. & cap. super eo, de accus.* vnde bene videmus in praxi, quod in criminalibus tam Actor quærelans, quam Reus, quando vult se defendere, dat libellũ cum subscriptione libellantis.

19 Nota nono, quicquid sit apud Scribentes, seruari in praxi, quod copia primi libelli detur Reo illam petenti sumptibus, & expensis ipsius Actoris, tenet *glos. in l. 2. in verb. oblatos, de appellat. Card. in Clem. sape, de verbor. signific.* & in *Clem. 1. de appell.* refert *Grauat. ad Vestr. lib. 3. cap. 6. num. 12. & 3. Marant. in prax. 6. par. tit. actorum aditio fieri solet, num. 63, Rota de testib. decis. 34. in antiq.* late *Fel. in hoc cap. 1. num. 8.* vbi pro vtraqua sententia adducit DD.

20 Nota decimo, quod libellus de necessitate nõest inserẽdus in citatione. Fallit, quoad interrumpendam præscriptionem, tunc .n. debet inseri in citatione, ex *Cap. illud, de præscription.* ita tenet *Fel. in hoc cap. 1. n. 2.* vbi refert alias fallentias. Solet praxis inserere libellum in citatione, quando citat reum ad dicendum contra petitionem; vel quando citatur Reus extra Diœcesim, in prima vero petitione, seu libello semper solet fieri citatio in calce illius.

21 Nota vndecimo, quod libellus debet cõtinere ea, quæ in iudicio petuntur, & non iudicatur, nisi super deductis in libello; hinc quando extat clara petitio non debet proferri sententia iuxta narrata in articulis, sed iuxta petita, etiam si narrata in articulis contradicerent petitioni, deducitur ex propositione communi, quod sentẽtia debet esse conformis libello, *l. vt fundus, ff. commun. diuid.* late *Ias. in l. vinum, ff. si cert. petatur.* Opinio est adeo vera, vt quando libellus est particularis, & sententia generalis, reduceretur ad particularem, iuxta libellum, & exceptio rei iudicatæ in tali casu non obstat, nisi in petitis particulariter, quia origo petitionis est attendenda, ita tenet *Ricc. dec. Curia Archiepiscop. Neap. 5. per totum*, post multos per eum relatos.

22 Nota duodecimo, quando in libello est petita restitutio certæ rei, si res non extat, vel conuentus non possidet, maxime si dolo desijt possidere, condemnari potest ad æstimationem, quia quod non potest fieri formaliter, debet fieri arbitrio boni viri, *Affl. dec. 23. sub n. 6.* sequitur *Ricc. p. 1. dec. 220. n. 1. vers. igitur dicendum est,* vbi ait de cõmuni.

23 Nota decimotertio, quod si in libello fiat mensio de aliqua scriptura, qua fundatur intentio libellantis, si petat Reus, vt prædicta scriptura ante omnia exibeatur; Actor si scripturam habeat pœnes se, ita vt in promptu possit illam habere, atque exhibere, & tunc compellitur ante omnia ad talem exhibitionem, ad hoc vt per inspectionem illius Reus possit deliberare, an cedere, vel contendere velit; si vero Actor non possit scripturam in promptu habere, non compellitur illam exhibere, immo compellitur Reus libello respondere, & proceditur ad vlteriora in causa, & Actor potest scripturam in termino producere, si vult; quod si inter partes sit cõtensio, an scriptura possit in promptu haberi, vel non, tunc est deferendum iuramentum Actori, ita *Innoc. in cap. 1. de probat. Specul. tit. de instrum. edit. § nunc dicamus, vers. quid si quis,* refert, & tenet *Rota in nouis decis. 2. alias 34. num. 1.* vbi *in fine* dicit, quod si scriptura prædicta est pœnes Reum, vel satis exprimitur illius tenor in libello, cessat discussio exhibitionis, ita Rota prædicta, & *in antiquis decis. 7. alias 488. de fid. instrum. Bart.* vero in hoc casu, in *l. edita, C. de edendo,* tenet, quod vel in libello fit mensio de scriptura enunciatiue, aut demonstratiue, & non fit editio Reo per Actorem ad finem deliberandi; si vero fit mensio limitatiue, si Reus debeat habere copiam scripturæ pœnes se, & nec fit editio; si non debeat habere illam pœnes se, & tunc editio fieri debeat, *Bald.* vero in eodem casu, & in eadem *lege edita*, dicit, quod vbicumque Reus ex facta mensione scripturæ potest reddi dubius, non est facienda editio.

24 Nota decimoquarto, quod libellus generalis non admittitur in iudicijs singularibus, vt per *glos. & DD. in cap. 2. hoc titul. de libell. oblat.* valet tamen libellus generalis in iudicijs vniuersalibus, vt puta, peto bona hæreditatis, &c. Hæ regulæ ampliantur, & limitantur pluribus modis, de quibus late apud *Fel. in cit. cap. 2. num. 11. & 12.* qui inter cœteras limitationes ad primam regulam dicit, admitti libellum generalem in accessorijs, puta, peto rem cum fructibus, diximus etiam supra cum de incerto libello, & voluit *Rota diuers. dec. 247. num. 2.* maxime stante clausula, *ius, & iustitiam ministrari*, & etiam admitti parte non opponente, dummodo specificetur in pro-

progressu causæ, Rota decis. 257 num. 1. p. 1. diuers. & in summarijs etiam parte opponēte, Rota decis. 251. par. 1. num. 2. diuers. dummodo in prosequutione specificetur, vt dictum est, alias ad sententiam deueniri non potest, habetur ex dictis per Paul. de Cast. in l. & an eadem, §. actiones, ff. de exception. num. 3. quem sequitur Rota cit. loc. numer. 9.

25 Nota decimoquinto, quod in libello nō est de necessitate exprimenda causa, verū si exprimatur, & sit inepta, vitiat libellum, ita Bart. in cit. l. edita, col. 3. & in l. 1. in princip. ff. eodem tit. de edendo, Anton. de Butr. in cap. dilecti, 3. col. de iud. sicut in simili casu, Iudex non tenetur in sententia exprimere causam, l. sicut, de re iudic. & tamen si exprimat ineptam, vitiatur sententia, Cap. cum super, de offic. deleg. glos. & DD. in l. si is ad quem, ff. de acquir. hæred. etiam si sententia potuisset ex apta causa iustificari; nam expressio ineptæ causæ adhuc sētentiam vitiat, ita Panor. post Dec. in cap. ex parte, in vlt. col. de concess. præb.

26 Nota decimosexto, in appellatione duplicem requiri libellum, vnum coram Iudice, a quo appellatur, in quo libello iuxta formam Clem. 2. de appellation. possunt vnico contextu peti Apostoli cum debitis instantijs, vt seruat communis praxis, & talis libellus debet offerri Iudici a quo, qui si haberi non potest, sufficit præsentari coram honestis personis, est commune notat Bart. in l. 1. §. libelli, de appellat. num. 11. Aliud requiritur libellus præsentādus Iudici ad quem, de cuius forma vide apud Bart. cit. loc. num. 13. & Abb. in cap. dilecti filij, il 2. num. 2. & 5. de appellat. sed in M. C. V. in causa appellationis non requiritur libellus, cum appellatio incoetur per aperturam, per ritum 6. eiusdem Curiæ ad quem Carauit.

27 Nota decimoseptimo, quod quando libellus non est bene conceptus, absoluitur conuentus ab obseruatione iudicij, est cōmune, refert Mangrell. in addit. ad Bart. in l. libellorum, vers. nota quod, ff. de accus. in princ. qui licet loquatur in criminalibus, idem seruatur etiam in ciuilibus.

28 Nota decimooctauo, quod in iudicio reuocationis attentatorum non requiritur libellus, glos. in clem. 2. in princ. vt lit. pend. Ioan. Andr. in cap. 1. in fin. eodem cit. tit. Frāch. in cap. bona, sub num. 13. & in cap. consuluit, il 2. num. 8. de appellat. Vestr. in prax. lib. 8. cap. 4. sub num. 17. vers. quod si agatur, vbi Grau. Bal. & Salic. in l. appellatione, C. de appellat. & affertur ratio, quia quando imploratur officium Iudicis, prout est in attentatis, non requiritur libellus, ita Lancell. de attent. 3. p. cap. 25. q. 29. num. 12. & licet in hoc casu non requiratur libellus solemnis, est tamen necessaria qualis qualis petitio; sicut in simili casu, in remedio Can. Reintegranda 3. q. 1. in quo licet nō requiratur solennis libellus, tamē requiritur qualis qualis petitio, ita Menoch. de recup. possess. remed. 15. q. 2. num. 241. formam vero huius petitionis reuocationis attentatorum, collige ex Innoc. Host. & Franch. in cit. cap. consuluit, il 2. de appellat. & ex Specul. tit. de appellat. §. nouissime, num. 14. vers. vtrum autem, & ex Lancell. de attent. p. 3. cap. 21. num. 22.

29 Nota decimonono, quod in hac materia verba impropriantur, vt libellus saluetur, l. si olei, vbi Bart. C. locat. l. sed si possessor, §. item si iurauero, vbi etiam Bart. ff. de iureiur. Ricc. 3. par. collect. 700. in fine. Hinc libellus non vitiatur, si præsentatus dicat, peto institui, quia patroni me elegerunt, cum præsentatio improprie possit dici electio, ita Lamber. de iurepatr. 1. par. 2 lib. art. 4. 1. q. princip. num. 3. & num. 13. dicit, substineri etiam libellum, si patronus dicat, peto Ecclesiam meam, & exponitur, idest iuspatron. libellus enim debet interpretari quomodocunque potest, vt procedat ita Innoc. in cap. examinata, de iudic. Abb. in cap. bona memoria, il 2. col. 2. de postul. prælat. & in cap. constitutus, de relig. domib. col. vlt.

30 Nota vigesimo, quod non requiritur libellus in petendo officium Iudicis pro instituendo præsentato, sicut non requiritur in petitione confirmationis electionis, si nullus est contradictor, tenuit Specul. i. tit. de libell. concept. §. 10. vers. 6. & vers. 32. Ioan. Andr. in cap. 1. vt lite pendent. in nouell. Lambert. de iure patron. 6. art. 8. quæst. princip. 2. par. 2. lib. per totum, vbi artic. sequent. dicit admitti pro institutione qualem qualem petitionem; formam vero huius petitionis, ac libelli pro petenda institutione inuenies, remissiue apud Lambert. cit. loc. art. 8.

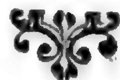

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Articulus vnde dicatur, & alia quoad introductionem.*

2 *Articulus per quæ verba fieri debet, & quid potest addi petitioni, num.* 3. *Negatiuus quando admittatur, & qualis dicatur negatiuus, num.* 4. *Et an possit formari sub conditione, n.* 5.

6 *Articulus impertinens quibus modis dicatur, & reijciendus; & quid in dubio, an sit impertinens.*

8 *Articulus obiectiuus, vel de iure dantis quis dicatur, & an admittendus, remissiue.*

9 *Publicatis attestationibus non possunt recipi testes super ijsdem articulis, vel directo contrarijs, qui sint articuli cōtrarij de directo, vel ijdem, remissiue.*

10 *Testis deponens extra articulos quid probet.*

11 *Testes in multis casibus recipiuntur super ijsdem, vel de directo contrarijs articulis, vt hic.*

12 *Articulans quando dicatur fateri; & quæ clausulæ apponantur in articulis, & de illarum virtute, num.* 13. *&* 14.

15 *Clausula in admissione articulorum,* saluo iure impertinentium, *quid operetur.*

ARGVMENTVM.

De Articulis. Notatur quomodo sint formandi per verba affirmatiua. De articulis impertinentibus, & quomodo reijciendi, & de obiectiuis, vel de iure dantis. Publicatis attestationibus an possint produci testes super ijsdem articulis. De teste deponente extra articulos. Articulans an videatur fateri. De clausulis articulorum, & multa alia ad eandem materiam.

ANNOTATIO XXX.

§. VNIC.

Ad Tex. in Cap. ex tenore, de testibus.

Concludit hic *Tex.* quod nouus articulus admittitur, & super illum recipiuntur testes publicatis attestationibus, etiam in prima instantia, quod secus est super ijsdem articulis, vt in *Cap. fraternitatis*, eodem *titul.* cuius occasione dicemus nonnulla de articulis ad vsum Curiarum Ecclesiasticarum, de qua materia apud *Specul. tit. de teste, §. nūc videndum, Marant. in prax. 6. par. tit. de posit. seu art. product. Vestr. in prax. lib.* 5. *cap.* 15. & ibi Grauat. *Salust. Tiber. prax. iudicial. cap.* 13. *num.* 13. *& seqq. Afflict. dec.* 35. *glos. in l. per hanc, in verbo ad nouum capitulum*, vbi Ciuilistæ omnes *Alber. de testibus cap.* 7. *num.* 121. *& seqq. Farinac. de testibus q.* 75. *Carauit. super rit. M. C. V.* 70. *Ricc. collect. decis. par.* 4. *collect.* 1312. extat particularis *Tractatus de modo articulandi, Marcelli Calà, Mascard. de probat. tom.* 1. *conclus.* 133. *& seq. Muscatell. in prax. Sac. Consil. in glos. impertinentes, Tap. in* 3. *titul. iuris* Regni, *Oliuia ad rit.* 29. *Cur. Archiepisc. Neap. Anna alleg.* 77. *vol.* 2. *Vrsill. dec.* 7. *Franch. dec.* 220. vbi Addent. idem *Muscatell. in prax. verbo legaliores.*

1 Vnde dicatur articulus, & quot habeat significationes, & quæ sit differentia inter articulum, & exceptionem, vide apud *Carauit. cit. loc. num.* 1. *&* 2. qui ibidem etiam testatur articulos sumendos esse per Aduocatos a prima petitione, seu libello, quē offerunt in causa, & de quolibet membro libelli faciendum esse vnum articulum, voluit Bald. *in l. vinum, col.* 5. *vers. nunc venio, ff. si certum petatur*, & Specul. *tit. de position. §.* 5. *num.* 11. Et quia ars articulandi inter causidicos summum tenet gradum, ideo *Addit. ad Specul. tit. de teste, §. nunc videndū, lit.* A. monet Iuristas Tirones, vt suo capite hanc artem non assumant, sed consulant antiquos Aduocatos, & expertos Procuratores, & eodem *loc. num.* 9. *in fin.* consulit articulantes, vt in articulis pauca, & necessaria ponant, vt releuentur ab onere superfluæ probationis.

2 Nota primo, quod articuli fieri debent per verba affirmatiua, non autem per verba negatiua, quia negantis factum, aut cursum causarum, nulla est directa probatio, *Cap. bona, de elect. il* 1. *Cap. quoniam contra, de probat.* tenet *Specul. cit. loc. n.* 18. simi-

similiter nec fieri debet per verba interrogatiua, sed per verba positiua, vt docet *Saluſt.Tiber.in prax.Iudic.lib.2.cap.13.n.21.*

3 Similiter in articulis poteſt declarari, colorari, ſpecificari, & ampliari, quod continetur in petitione, dummodo non mutetur ſubſtantia petitionis, *Specul.cit.loc.n.18. in fine*, & dummodo non deducatur in eis noua cauſa, ita *Mangrell. ad Bart.ſuper l.ad probationem*, C.*de probat.*

4 Quod dictum eſt de articulis formandis per verba affirmatiua, nõ negatiua; declara primo, ad cognoſcendum articulum negatiuum non eſſe inſpicienda verba, an negatiue, vel affirmatiue concepta ſint, ſed effectum verborum, vt in ſimili de poſitione aduertit *Alex.ad* Bart.*in auth.in iſto iuramento,§.quod obſeruari, vlt.col. verſ.per confeſſionem,lit.E.* Declara ſecundo, quod admittitur articulus continens negatiuam coarctatam loco, & tempore, vt per *Alex.* ibidem, & in omni caſu, in quo probari poteſt negatiua, de quo vide apud *Farinac.* qui citat alios *tract.de teſtib.q.64.in fine.*

5 Nec poſſunt articuli formari ſub conditione, niſi forte agatur de facto alieno, in quo probabilis datur ignorantia, tunc enim poſſunt formari articuli ſub conditione, ita *Specul. supracit.loc. num.19.* faciunt dicta per *Rota in nouis tit.de teſtib. deciſ.14.*

6 Articulus impertinens communiter reiicitur apud DD. *Bart.in l.ſi duo patroni, §. ſi Iulianus, verſ.qui poteſt,ff.de iureiur.* vbi *Mangrell.* dicit, quod reijciendus eſt talis articulus, & fieri debet publicatio, ſaluo iure impertinentium. Dicitur articulus impertinens, primo, quando probatus non releuat intentionem articulantis, *Paul. Caſt. in l.neque natales, num.3.* C. *de probat.* Secundo, dicitur impertinens, & reiiciendus articulus nouus datus publicatis atteſtationibus, ſi continet idem, quod continebat alius articulus datus ante publicationem, vt in hoc *tex.* ſiue contineat primum expreſſe, ſiue comprehenſiue; iſte enim articulus omnino debet reiici, & ſuper ipſo non debent recipi probationes propter timorem ſubornationis, ita *Bart.* & alij communiter in *auth.qui ſemel,col.5. verſic. quaero vtrum,*C.*de probat. Paris. conſ.122. num.1.vol.1.* Tertio, dicitur articulus impertinens, qui eſt de directo contrarius alteri articulo, ſiue ipſius articulantis, ſiue aduerſarii, & proinde non recipiendus, *Clem.2.de teſtib.* DD. in *cap.fraternitatis, eod. tit. Bart.* & alii in *cit. auth. qui ſemel*; quomodo dicatur articulus contrarius dicemus infra; idem articulus, vel de directo contrarius non dicitur impertinens, nec eſt reiiciendus poſt publicationem, quando cũ articulo producitur inſtrumentum publicũ, per *tex.in cap.series*, ſecundum vnum intellectum, vbi Abb. *Ant.de Butr. & Imol. de teſtib. Fel.in d.cap.fraternitatis,col.6.verſ. item limita*, dummodo inſtrumentum ſit validum, & probet illud, ad quod producitur, teſtatur *Paris.cit.conſ 122.num.9.* Quarto, impertinens eſt articulus, & non admittendus, quando neceſſario non concludit, maxime parte opponente, *l.duo patroni, §. idem Iulianus, ff. de iureiur.* vbi Bart. & omnes expreſſe hoc firmant *Bal.in cap. fin. col.3.de iureiur.Paris.conſ.67.nu.11.& ſeqq.* qui *num.17.* dicit, quod articulus multipliciter intelligibilis neceſſario non concludit intentionem illius, qui habet ſe fundare ſuper altero de intellectibus, ad quos trahi poteſt, voluit *Gemin.conſ.54. in fine.* Quinto, non eſt admittendus parte opponente articulus generalis, & obſcurus; articulus enim debet in ſpecie, & clare formari, *Cap. praeſentium,§.teſtes*, vbi *DD.de teſtib.in 6. Innoc.in cap.ſuper eo,de appellat. Rota in nouis decis.5 de except.alias 326. Bart. in l. Titiae textores,in princ,de leg.1.* Sexto, articulus non faciens ad cauſam dicitur impertinens, nec poteſt admitti, ita *Bart.in cit.l.duo patroni,§.idem Iulianus,col.fin.* quẽ alii communiter ſequuntur, maxime *Ias. num.13.* adducens alios. Septimo, articulus continens materiam inueriſimilem non admittitur, faciunt notata in *cap.non eſt veriſimile,de praeſumptionib.* tenuit Rota *in antiq.decis.23.alias 629. de appellat.* Octauo, articuli calumnioſi non debent admitti, niſi quando ſunt de iure articulantis, *Rota cit.loc. decis.26. alias 696.* & articuli alias dati, ſuper quibus fuit ſufficienter examinatum, dicuntur calumnioſe dari, dicit *Rot. dec.24. 3.par. diuerſ. lib.3.*

7 Nota, quod quando eſt dubium, an articuli ſint impertinentes, vel non, & an debeant reiici, vel admitti, tunc debent admitti, ita cenſuit Rota *decis.25. in antiq. tit. de appellat.* in quo caſu cautius agit pars aduerſa, ſi proteſtetur contra admiſſionem ſaluo iure impertinentium, & non admittẽdorum, Rota *cit.loc.decis.13. alias 41.num.2.* notatur *in cap.conſtitutionem, de elect.* per *Ioan. Andr.in fine*, & quod in dubio articuli ſint admittendi, tenuit etiam *Veſtr. lib.5.cap.15.num.7.*

8 Articuli obiectiui, vel de iure dantis, qui dicantur, & quomodo admittantur, & quãdo, vide materiam diffuſe tractatam in practicabilibus *Rotae Romanae* impreſſis in fine ſecundae partis *Deciſionum Diuerſorum*, *titul. de articulis obiectiuis, & in antiquis*

Pp decis.

decis. 28. alias 648. de appellation.

9 Nota secundo, quod publicatis attestationibus non possunt produci testes super iisdem articulis, vt deciditur in hoc *cap. ex tenore*, nec etiam in secunda instantia, vt in *cap. fraternitatis, eod. cit. tit.* vbi tantum recipi possunt noui articuli, super quibus & noui, & veteres possunt admitti testes, & in *Clem. 2. de testib.* prohibetur recipi testes super iisdem articulis, vel de directo contrariis non solum in secunda instantia, sed etiam in prima post publicationem. Pro quorum *tex.* intelligentia esset videndum, quando dicantur articuli noui; quando antiqui; quando dicantur articuli dependentes; quando directe contrarii; & quando indirecte contrarii; in qua materia DD. Canonistæ in præcitatis iuribus, & Ciuilistæ in *l. per hanc, in verb. ad nouum capitulum, C. de temp. appellat.* procedentes per exempla certam non constituunt regulam; & quia omnia adducere, quæ per ipsos adducuntur, longum esset; remitto me ad relatos per *Farinac. de testib. q. 75. cap. 2. per tot.* vbi adducit DD. omnes, qui declarant terminos prædictos, quibus & ipse *Farinac.* se remittit.

10 Nota tertio, articulos tantæ esse efficaciæ, vt testis deponens extra illos regulariter non probat, *tex.* est expressus in *cap. de testibus*, vbi *glo. & DD. omnes, glo. per illum tex. in l. duo patroni. §. idem Iulianus*, vbi *Bart. num. 7.* & alii, *ff. de iureiur. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1365. num. 1.* & est commune, quæ opinio adeo vera est, vt procedat etiam quando testis esset inductus super vno articulo, & deponeret super alio, nam adhuc diceretur deponere extra articulos, & non probaret *cit. cap. de testib.* vbi id notat *Imol. num. 2. & 7. Bald. in d. l. idem Iulianus, col. 2. Bart. in l. si quis libertatem, num. 10.* quæ ampliatio procedit quando testis fuit inductus, & iurauit expresse super vno articulo, secus tamen est, si producitur super tota causa, ita DD. *in cit. cap. de testib.* nam hoc casu probaret, sicut probaret etiã quando licet non deponeret super articulo, in quo fuit inductus, deponeret tamen super aliis dependentibus, & connexis cum illo, ita *Bart. cit. loc. post num. 10. vers. solutio*, vbi etiam *Bald. num. 3. in fin. vers. veritas est.* Reliqua quando dicatur testis deponere extra articulos, & quando non, apud *Farinac. de testib. q. 71. opposit. 24. per totum*, vbi materiam latius discutitur.

11 Diximus publicatis attestationibus non posse super iisdem articulis recipi testes, nec super directe contrariis, non solum in prima, sed nec etiam in secunda instantia, quæ regula primo fallit in persona priuilegiata, cui competit beneficium restitutionis in integrum, nam per viam talis restitutionis potest idem articulare, vel de directo contrarium articulis partis aduersæ, vt docet *Innoc. in cap. auditis, de restit. in integr. Abb.* & alii ibidem, *Bart. in l. 1. §. nunciatio, col. 4. ff. de oper. noui nunciat. Afflict. decis. 216. & decis. 89.* Fallit secundo, si testes vnius partis non plene probant, potest altera pars in causa appellationis articulare de directo contrarium articulo non plene probato, docet *Anton. de Butr. in cap. at si Clerici, de iudic.* Fallit tertio in noua instãtia, perempta prima, in qua potest idem articulari, & contrarium articulis partis aduersæ, ita tenet *Abb. in cap. fraternitatis, de testib.* Fallit quarto, si vna pars suum probauit articulum per duos testes, cuius contrarium altera pars probauit tunc publicatis attestationibus in termino repulsatorio, vel in causa appellationis, poterit pars, quæ suum fundauit articulum, per duos testes, vel plures idem articulare, quia non est illi imputandum, quare in primo termino alios testes non produxit, dum confidebat de duobus testibus, quos produxit, & sic cessat suspicio subornationis, tenet *Innoc. in cap. cum clamor, de testib. Bald. in l. 1. in fin. ff. de leg. 2.* Fallit quinto, publicatis attestationibus in termino repulsæ, vel in secunda instantia potest articulari, quod testes examinati super articulis partis aduersæ falsum deposuerunt corrupti, vel subornati, ita *Ricc. collect. decis. par. 4. collect. 1312.* qui alias adducit fallentias, & latius *Afflict. decis. 216.* vbi *Vrsill. nu. 2. & decis. 33. num. 4. vers. item*, quia idem *Afflict.* docet, quod semper quando articulus non fuit bene specificatus, vel quando de probatione contraria non potuit pars instrui, admittitur articulus contrarius post cognita testificata.

12 Nota quarto, quod articulans non dicitur fateri, licet ex dictis in articulis magnũ resultet adminiculum, cum non dentur articuli sine consideratione; sed si articuli fint dati cum iuramento, plene probant contra articulantem, docet *Add. ad decis. Ludouis. decis. 143. num. 5.* diximus supra, cum de positionibus tractauimus, quod confessio in illis emanata probet contra confitentem, faciunt dicta per *Ludouis. decis. 577. num. 4.* & clarius *decis. 385. num. 4.* & licet articuli essent reuocati adhuc multum faciunt ad veritatem eruendam, *Seraph. decis. 101. n. 1.*

13 Nota quinto, quod solet apponi in articulis clausula illa, *Non se adstringens, &c.* quæ clausula operatur, vt articulans videatur

tur

tur solum se arctare ad probandum necessaria ex articulatis, ita *Bart. in l. diuus, ff. de re iud. & in l. circa, ff. de probat. & Bald. in l. propter litem, §. 1.* per illum *tex. ff. de excus. tutor. Angel. in l. ædita, in fin. C. de edend. Alex. cons. 42. num. 15. lib. 3.* quæ clausula idem est, ac illa, quam ponit *Guid. Papa decis. 365.* id est, *Citra onus superfluæ probationis*; quarum virtute articulans, probato vno articulo, quod de per se sufficit obtinebit sententiam, licet alia non probauerit; & sine dicta clausula, qui se adstrinxit siue expresse, siue tacite ad probandum plura, quorum quodlibet sufficiebat, non potest Iudex propter vnum plene probatum pronunciare secundum petita, sed debet sequi absolutoria, ita *Fel. in cap. licet cautam, num. 43. de probat.* vbi id latius declarat. Ad materiam vide *Guid. Pap. cit. loc.*

14 Idem videtur importare alia clausula, quæ etiam apponi solet in articulis, videlicet, *Saluo iure addendi, vel minuendi*, quæ operatur, vt ille, qui sic protestatur, non videatur connexe agere, sed diuisim, ideo videtur ad aliquid se astringere, alias actor qui plura articulauit, teneretur omnia probare, aliter succumberet, ita expresse *Ias. in l. edita, intra num. 42. C. de edendo*, per opinionem *Bart.* & aliorum per eum relatorum.

15 Nota sexto, quod quando est dubium, an articuli sint impertinentes, solent recipi cum illa clausula, *Saluo iure impertinentiũ, & non admittendorum*, quæ clausula operatur, vt articuli non admittendi, habeantur pro non admissis, & depositiones testium receptæ super illis reiiciuntur, ita docent *Ioan. Andr. & Ioan. de Imol.* & alii communiter *in cap. cum contingat, de offic. delegat. Marant. in prax. 6. par. tit. de position. seu articul. product. numer. final. Afflict. decis. 33. Guid. Pap. decis. 347. Grauat. ad Vestr. lib. 5. capit. 14. numer. 26.* Verum melius faceret Iudex, si ante omnia discuteret, an articuli sint impertinentes, quam si illos admitteret cum tali clausula, ad euitandas partium expensas, & aliis rationibus, vt docet *Grammat. decis. 45. num. 5. Grauat. cit. loc. Dec. cons. 161. Add. ad Marant. cit. loc. lit. D.*

Cœtera de modo articulandi in causis peculiaribus, quia extat particularis *Tractatus de modo articulandi*, ibi me remitto.

SVMMARIVM.

1 *Citandus quis sit ad videndum iuramenta testium Dominus ne? an Procurator. Et an personaliter, num. 2. & 3.*

4 *Citatio ad videndum iurare testes an requiratur, quando recipiuntur ad futuram rei memoriam.*

5 *Citatio ad videndum iurare testes solet emanari cum certa hora, & loco.*

6 *Citatio ad videndum iurare testes, requiritur in omni causa, quam potest etiam emanare ille, cui commissum est examẽ, quod si examen fuerit commissum præsente parte, non requiritur talis citatio, num. 7.*

8 *Citatio ad videndum iurare testes requiritur etiam quando Iudex pronũciauit, quod testes reciperentur infra alios dies quatuor, secus si dixit per totum sequentem diem.*

9 *Citatione ad videndum iurare testes non præmissa non probant, etiam si testes mille sint, nec faciunt inditium in criminalibus. Et quid si pars citata fuit ineuitabiliter impedita, n. 10. Vbi quando impeditus tenetur mittere procuratorem.*

11 *Testes examinati extra locum, vel diem citationis non probant, & an probent contra producentem, vide vers. seq.*

12 *Citatio ad videndũ iurare testes an sufficiat generalis. Vel an deseruiat pro termino prorogato, vel dato de nouo, num. 13.*

14 *Citatio ad videndum testes iurare requiritur etiam si Iudex ex officio procedat.*

15 *Citatio ad videndum iurare testes spatio 40. annorum præsumitur.*

16 *Citatio ad videndum iurare testes debet intercedere etiam in summaria informatione ad effectum præstandi alimenta.*

17 *Stylus Curiæ recipiendi testes parte nõ citata an valeat.*

ARGVMENTVM.

De citatione ad vidẽdum iurare testes. Notatur §.I. Qui sit citandus; domi ne, an personaliter. Quæ continere debeat hæc citatio. Et an examinator possit illam emanare. Et an extra territorium. An exigatur in causis summariis. Et quando omitti possit. Quomodo non probent, nec faciant inditium testes recepti sine hac citatione, nec ẽt contra producentem. An sufficiat generalis. Et quid quando Iudex procedit ex officio. Quanto tempore præsumatur. Et an stylo Curiæ omitti possit. Notatur §.II. quibus in casibus hæc citatio omitti possit.

ANNOTATIO XXXI.

§. I.

Ad Tex. in cap. in nomine, de testib.

STatuunt in hoc *Text.* regulam DD. quod in receptione testium debet pars, contra quam producuntur citari ad videndum illorum iuramenta, alias examen est nullum, de qua materia tractãt hic omnes Canonistæ, & Ciuilistæ in *l. si quando, §. sed cum oportet,* C *de testib. Carot. de testib. num.* 245. *& seqq. Lanfran. de testibus, num.* 13. *Mars. sing.* 24. *Campeg. reg.* 164. *Boss. tit. de opposit. contra test. num.* 34. *& seqq. Vestr. in prax. lib.* 6. *cap.* 2. vbi *Grauat, Gabriel. lib.* 2. *tit. de citation. concl.* 1. *nu.* 105. *Viuiu. opin.* 966. *Gayl. obseruat.* 102. *num.* 1. *lib.* 1. *Mascard. de probat. lib.* 1. *in præfatione, q.* 5. *num.* 36. *&* 85. & alibi *Farinac. de testib. q.* 72. *cap.* 1. *Marant. in prax. p.* 6. *rubr. de citat.* 1. *membr. iudicij, a num.* 25. *Ricc. collect. decis.* 2. *par. collect.* 374. *& collect.* 692. *Tap. in ius Regni titul. de testib. Afflict. in constit. Regni*, incip. *probationum incursibus*, *Capell. Tholos.* & ibi *Aufr. decis.* 347. *Gallup in prax. par.* 2. *cap.* 23. *nu.* 4. *& seqq.* est materia communis, propterea pauca obseruabo, & frequentiora in Curiis Ecclesiasticis.

1 Primo, controuersum est inter DD. an ad videndum iuramenta testium sit citandus Procurator, vel Dominus; & auctoritates inter se pugnantes videre est apud *Farinac. cit. loc. num.* 20. *Canonistæ in hoc cap.* sentiunt regulariter citandum esse Procuratorem, cum quo est lis contestata; contraria opinio, quod sit citandus Dominus, est etiam fulgita grauibus DD. quam communem sentit *Viu. opin.* 931. *num.* 10. vtraque opinio est probabilis, sed praxis neutram admittit, nam siue citetur Procurator, siue Dominus examen testium est validum, ita testatur *Farinac. cit. loc. num.* 20. *in fine*.

2 Hæc citatio ad videndum iurare testes, supponendo, quod non sit prima citatio in causa, vt regulariter est, siue citãdus sit Dominus, siue Procurator, potest domi fieri; nam hoc est generale in omnibus causis, vt facta prima citatione personaliter, si citandus potest haberi de persona, reliquæ possunt fieri domi, *Mobed. decis.* 2. tenet *Campanil. ad rit. Curiæ Archiepisc. Neap.* 17. *n.* 2. apud *Carauit.* & in terminis huius citationis tenet etiam *Imol. in hoc tex. num.* 9. *vers. item intellige, & Bellam. num.* 9. *&* 10. *Monticell. in repertor. testium, rubr. iuramenta, & productio testium, &c. fol.* 134. *col.* 2. *vers. primo.*

3 Deberet tamen citari personaliter aduersarius ad videndum iuramenta testium, quando testes reciperentur ante litis contestationem ad perpetuam rei memoriam, secundum *Din. in l.* 4. *§. prætor ait, ff. de damno infect. Bellam. in hoc cap. num.* 10. & alios, quos refert, & sequitur *Farinac. cit. q.* 73. *num.* 3. qui *num. seqq.* admittit requiri hãc citationem personalem in hoc casu, quando agitur de magno præiudicio, secus si agatur de modico præiudicio, quia tunc sufficit citatio ad domum, & tenuere *Bart. Bal. & Paul de Castr. in auth. si quis*, C. *de testib.* & in casu, quo examinantur testes ad futuram rei memoriam ante litis contestationem, quia timetur de morte, vel absẽtia testium diuturna; tunc enim sufficit citatio ad domum, tenuit *Imol. in hoc cap. in nomine, in fin. Cyn. in d. auth. si quis, vers. si tamen*, vbi etiam *Salyc. num.* 7.

4 Hinc collige, quod requiritur hæc citatio partis, quando recipiuntur testes ad futuram rei memoriam ante litis contestationem, *text.* est clarus in *§. & hic vero, in auth. de testib. Mascard. de probat. lib.* 3. *conclus.* 1366. *num.* 3. dummodo non timeatur potentia aduersarij, vel non sit periculum in mora, vel non sit timor mortis, vel absentiæ testium, in quibus casibus possunt examinari testes non citata parte ad vidẽdum illorum iuramenta, ita *Farinac. cit. loc. q.* 72. *a num.* 8. *ad* 10.

5 Secundo, citatio ad videndum iurare testes solet in praxi emanari cum determinatione certæ horæ, in qua examinator intendit recipere testes, ne pars citata nimium defatigetur; & si testes sunt recipiendi extra Curiam, est etiam in citatione apponendus locus examinis, in quo possit citatus comparere ad videndum iuramenta testiũ,

cap. 2.

cap.2. & ibi *glos. de iudic. in 6. Granat. ad Vestr.lib.6.cap.2.num.*52.vbi loquitur de loco,& *num.*53.vbi loquitur de hora, *Farinac.decis.*307.*in 2.vol.resp.collect.*vbi *n.*1. testatur,quod hæc citatio si non contineat diem,neque horam est nulla,tanquam vaga,incerta,ac seruitutis speciem inducens; sed verius est contrarium, nempe defectus diei,vel horæ non inducere nullitatem, in hoc casu tenet *Seraph.dec.*857.*n.*6.*&* 23.& intelligitur pro prima die iuridica; dũmodo sit facta pro termino probatorio, alias esset nulla,*Seraph.decis.*2489.*num.*1.multa ad id adducit *Ricc.par.*4.*collect.*1408.

6 Tertio, requiritur citatio ad videndum iuramenta testium in examine faciendo in quauis causa, etiam summaria, & in qua proceditur summarie,de plano sine strepitu,& figura iudicij,docet *Viu.opin.*966.*n.*5. *Bursat.cons.*20.*num.*65. Item,& in causis, in quibus proceditur iuris solennitate nõ seruata,vt docet hic *Fel. num.*4. *Mascard. de probat. lib.*2. *concl.*682. *num.*9. Item,& in causis, in quibus proceditur sola facti veritate inspecta,ita *Osasc. decis. pedemont.* 79.*num.*18.*&* 19. *Honded.cons.* 101.*nu.*10. contra alios, quorum opinio non seruatur in praxi. Item, requiritur talis citatio in causa,in qua Iudex habet quodlibet liberũ, & absolutum arbitrium,*Farinac.de testib. q.*72.*cap.*2.*num.*98. Similiter requiritur in causis mercatorum, licet alias in illis procedatur de æquitate, & sine solennitatibus, *Mascard.de probat.lib.*3.*concl.*1366.*num.*4. *& seq.* Item etiam si testes deponerent coram Principe,adhuc citanda est pars ad videndum illorum iuramenta,*Grauat.ad Vestr.lib.6.cap.*2.*intra nu.*28.*Gram.decis.*103. *num.*233. Vlterius præmittenda est citatio a Iudice,cui commissum est examen testiũ, cui licet sit commissa tantum receptio testium,adhuc potest etiam citare partem ad videndum iurare illos, *Anton.de Butr.in cap.constitutus, in* 4 *notab. de accusat. Mascard. de probat. lib.*2. *conclus.*682. *num.*11. quod intellige si Iudex committens non citauit partem ad comparendum coram Commissario pro tali die,& in tali loco ad videndum iurare testes, nam si citauit cõmittens possunt recipi testes in termino,& loco commissionis absque alia citatione, iuxta decisa per *Rota* apud *Seraph.dec.*100. *num.*3.

Ex quo nota, quod Iudex potest admonere partem,quod extra territorium compareat ad videndum iuramenta testium, nec dicitur exercere iurisdictionem extra territorium, sed in personas sibi subditas, ita aduertit pro notabili *Bald. in l. Iudices, numer.* 3. *de fide instrumentor.*

7 Nota etiam,quod quando Iudex interlocutus fuit parte præsente committendo examen testium in alia Ciuitate datis literis commissionalibus, non est necessaria alia citatio ad videndum iuramenta testiũ, ita *Paris.in addit.ad Bart.in l.Iudices,lit.A.* Nec est necessaria talis citatio,quando literæ commissionales fuerunt intimatæ parti, quæ debet,si vult videre iuramenta testiũ, illuc ire,vbi examinatio fuit commissa,ita *Canensis ad Rit.M.C.V.*158.*apud Carauit.*

8 Quarto,stante controuersia inter partes, an testes vnius partis sint recipiendi,vel ne, ob lapsum termini,vel alia ratione,si Iudex pronunciauit,quod pars,quæ intendit producere testes infra alios dies quatuor, siue alium competentem certum terminum valeat examinari facere testes,adhuc est citanda altera pars ad videndum iurare testes,nõ obstante,quod pars prædicta sciat, quod testes in illo termino debeant produci,quia non tenetur diuinare,qua die productio fiat,probat *Fel.in hoc cap.num.*28.& voluit *Bal.in l.si quando,col.*3. *C.de testibus,* sequitur *Farinac.de testib.q.*72.*num.*21. *& seqq.* contra nonnullos DD. quos ipse refert. Non procedunt tamen supradicta, primo,quando Iudex pronunciauit, videlicet per totum sequẽtem diem, valeat pars producere testes, vel alias præfixit certam diem ad producendos testes,nam in tali casu non requiritur citatio ad videndum iuramenta testium, quia illa dies interpellat pro homine,*l.optimam, C.de contrab.stipul.* ita *Fel. & Farinac. cit.loc.* Non procedunt secundo, quando testes recipiuntur in vltima die termini, nam vltima dies termini etiam interpellat pro homine,quia pars sẽper censetur monita pro vltima die termini,merito,non requiritur alia citatio ad videndum iuramenta testium,ita *Bal.in auth. ei qui appellat,col.*2. *C. de tempor. appellat. Afflict.decis.*47.*num* 6.quos refert,& sequitur *Grauat.ad Vestr.lib.*6.*cap.*2.*infra n.*30. *vers.vndecimo,Fel.& Farinac.loc.cit.* Nec procedunt tertio, quando pars esset citata, vt assisteret ad videndum iuramenta testiũ singulis diebus,& horis,& tunc quandocũque testes producuntur,non requiritur alia citatio,ita *Fel.& Farinac.cit.loc.*

9 Quinto, adeo necessaria est partis citatio ad videndum iurare testes, vt si illa omittatur,testes nihil probent,etiam si mille sint,ita *Gramm.cons.*15.*num.*3. *& consil.* 64.*num.*1.*Mascard.de probat.lib.*1.*in præfat. q.*5. *sub num.*37. *& lib.*3. *conclus.*1366. idq. procedere indistincte tam in ciuilibus, quã in criminalibus,testatur *Farinac. de testib.*

*q.*72.

q.72.num.31. Immo nec faciunt inditium, vt de communi refert *Grauat. ad Vestr. lib.7.cap.2.num.29.* & sequitur *Farinac.cit. loc.intra num.30. Gabriel. com. concl.lib.2. til.de citat.concl.1.* qui testatur hanc esse magis communem opinionem contra *Bar. Dec.& Gram.* per eum adductos.

Amplia regulam supradictam, quod te-
10 stes recepti parte non citata ad videndum illos iurare non probant, procedere etiam si fuit citata, sed propter ineuitabilem necessitatem non potuit comparere, ita deciditur expressis verbis in hoc *text.* vbi *glos. in ver.ineuitabili*, in quo loco DD. communiter videntur inclinare in eam sententiã, quod si Iudici constabat de ineuitabili necessitate, tunc depositiones testium sunt ipso iure nullæ, si vero Iudex ignorabat, pars citata docto de impedimento, & necessitate prædicta, venit restituenda ad opponendum contra testes, quicquid opponere potuerat, si impedita nõ fuisset, ad id vide ibidem *Abb. num.11. & Fel. num.8. & seqq.* & alios. Sed veritas huius ampliationis pendet ab illa resolutione, an citatus impeditus teneatur mittere procuratorem, de qua vide *Bart.in l.2.§.si quis in iudicio, ff.si quis cautionib.&c.* qui multas adducit distinctiones; & licet regulariter iuste impeditus non teneatur mittere procuratorem, tamen quando impedimentum est perpetuũ, vel ad longũ tẽpus, vel causa desiderat celeritatem, tenetur citatus comparere per procuratorem; & si non comparet, actus valet, *Felyn. in cap. accedens, vt lite non contest.*

Amplia secundo, si testes fuerint recepti extra locum, vel extra terminum, est commune, & adnotauimus supra cum *Grauat. cit.loc.num.52.* idque procedit non solum si reciperentur extra diem, sed etiam si extra horam præcisam, si actus fiat extra illã horam, dicitur fieri sine citatione, & non valet, ita *Bart.in l.vlt. §.fin.ff. quod vi, aut clam, Ruin.conf.209.num.16.post medium, vers.nec valuit productio, lib.1.Grat.discept. for.cap.333.num.18.* dummodo citatio non fuisset per Iudicem prorogata, *Bald. in l. cum nam eo die 6. num.2. C. quando prouoc. non est necess.* quod examen sit nullum, quando est receptum extra locum, vbi fuit citatus aduersarius ad iurare videndum, vide *Vant.de nullit.ex defect.citation.n.78. & Farinac.cit.decis.307.intra nu.4.& decis. 47.num.5.* dicit, quod si alias pars notitiam habeat de loco, examen valet, *Ricc. 4. par. collect.1408.vers.vltimo.*

11 Amplia tertio, vt testes recepti parte nõ citata ad videndum illos iurare, nec probent contra producentem illos, ita *Mascar. de probat.lib.2.conclus.682.num.14. Bursat. cons.20.num.66.lib.1.* testans ita sentiisse Rot.Rom. *Acbill.de Grass.decis.1.alias 189. tit.de testib.Farinac.cit.loc.num.32.*

12 Sexto, hæc citatio ad videndum iurare testes non sufficit si sit generalis, sed requiritur, quod sit specialis, & indiuidua, ita *Ludouis. decis. 278. num. 39.* testans alias sentiisse *Rot. Rom.* vbi *in annotat.num.12.* dicit, quod citatio generalis ad omnia ad causam pertinentia includit etiam citationem ad videndum iurare testes, ex sententia *Rotæ in nullius iurisdictionis 28. Iunij 1617.coram D.Pirouano*; & quod decretũ admissionis ad probandũ parti intimatum continet citationem ad videndum iurare testes, *Rot.decis.686.sub num.4.par.1.in recentiorib.*

13 Item, citatio ad videndum iurare testes deseruit pro toto termino, etiam prorogato, secus tamen est si terminus expirauit, & postea nouus conceditur, ita resoluit *Rota* apud *Ludouis.dec.429.num.5.*

14 Septimo, testes examinati parte non citata non probant etiam, quod Iudex processisset ex officio, ita *Abb. in hoc cap. nu.8. & Fel.9.Gabr.num.39.de testib. Bart.in l. fin.num.9. ff. quaest. Farinac. decis.64.nu.2.* qui dicit, nihil operari, quod possint testes formiter repeti citata parte, quousque non repetantur.

15 Nota, quod citatio partis ad videndum iuramenta testium spatio 40. annorum præsumitur, ita vt contrarium alleganti incumbat onus probandi, ita *Rot. decis.343. num.2.* inter recollectas per *Farinac.* immo & spatio 30. annorum præsumitur solemnitas citationis, etiam in grauibus, & contra tertium, *Rota diuers. decis. 193. par.2.*

16 Octauo, quãdo recipitur summaria informatio ad effectum præstandi alimenta, & sumptus litis filio non possunt recipi testes parte non citata, *Surd.de alimen.tit.1.q.112. num.26.* prout in similibus causis istæ receptiones testium fieri debent, *Angel.cons. 107.in fin. Dec.in l.vlt.num.6.in fin. C de edict. Diui Adr. toll. Menoch. de adipiscend. possess.remed.6. num.18.* Alias omnia tamquã facta sine citatione partis, & ex abrupto sunt reuocanda, *Dec. cons. 166. in fine, vers.& ideo quando duo contendunt, nu. 13. Roman.cons.158. in princ. Bal. in l.si pacto quo pœnam, C.de pact.*

17 Quæstio est in hac materia, an validus sit stylus Curiæ recipiendi testes sine citatione

ne partis ad videndum illorum iuramenta, in qua quæstione videtur dicendum stylum esse seruandum, & tollere nullitates in contrarium, ex *Abb. in cap. quod Clericis, nu. 10. & 11. de for. compet. Fel. in cap. Ecclesia S. M. num. 55. de constitution.* cum aliis per Roland. *cons. 48. num. 2. lib. 3.* vbi etiam dicit *num. 23. in fin.* quod Iudex appellationis tenetur approbare talem stylum Iudicis, a quo processus fuit ordinatus, *Bal. de pact. constan. §. in causis, notab. 3.* videtur tenuisse Rotam Roman. *in vna Aretina Spolij 12. Decembris 1603. coram D. Coccino,* per *Farinac. recoll. decis. 205.*

His tamen non obstantibus in contrariũ est veritas, nempe stylum prædictum non valere, & citationem ad videndum iuramẽta testium omnino requiri, non obstante stylo in contrarium, ratio est, quia substantia depositionis testis consistit in iuramento, *l. iusiurandum, C. de testibus, Rot. dec. 1. n. 3. & 4. de fid. instrum. in nouis.* Vlterius talis stylus est contra ius cit. *l. iusiurandum,* & respicit potius decisoria, quam ordinatoria, quia decisio causæ, & illius victoria dependet ex probatione, *Dec. in cap. 2. n. 14. de probat.* Ruin. *cons. 69. num. 6. & 7. lib. 4. Alex. cons. 16. num. 7. lib. 5. Afin. in prax. §. 19. cap. 3. num. 1. & 3.* post *Bal. in l. cunctos populos, col. 12. vers. sed hoc sunt videnda duo, num. 20. &* ibi *Aret. col. 10. num. 17. vers. vnde dico, quod si statutum, C. de summ. Trin. & fid. Cath.* nec obstat *decisio Rotæ cit.* quia a prædicta *decisione* eadem *Rota* recessit, & decidit secundum hanc opinionem sub *die 9. Iunij 1604. recoll.* per *Farinac. decis. 215.* vbi *num. 2. in fin.* licet excludat stylum, admittit tamen consuetudinem recipiendi testes absque citatione ad videndũ iuramẽta, quando fuit legitime præscripta, *Alexan. cons. 36. num. 11. lib. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Citatio ad videndum iurare testes non requiritur quando periculum est in mora. Quando est probandum debitum contra debitorem suspectum de fuga, num. 2. Si timor est mortis, vel absentia testium, num. 3. Dummodo de tali causa Iudex informetur, nu. 4. An citatio testis possit omitti ob partis potentiam, num. 5.*

6 *Citatio non requiritur ad videndum iurare testes, quando pars fuit præsẽs; Et an requiritur in teste omni exceptione maiori, vel cui dicto necessario standum est, num. 7.*

8 *Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria cum contumace. Nec in informatione capienda de habilitate, vel in habilitate personæ, num. 9. Nec quando pars habuit se pro citata, n. 10.*

11 *Citatio ad videndum iurare testes an requiratur quando probatur factum in partibus remotis, & longinquis, naufragium in mare, vel furtum in nemore, & de qualitatibus requisitis.*

12 *Citatio ad videndum iurare testes non requiritur quando probatur consuetudo, & quando.*

13 *Citari an debeat pars ad videndum iurare testes, si dedit interrogatoria, vel coram Iudice, qui procedit inspecta æquitate naturali, vel potest iudicare secundum suam conscientiam, num. 14.*

15 *Citatio ad videndum iuramenta testium an requiratur contra latitatem. Et an quando est probanda morte, absentia, vel fama, num. 16. Et an quando testis declarat dictum suum, num. 17. Et an possit ommitti de consensu partium, num. 18.*

19 *Citatio ad videndum iurare testes an requiratur in examine mulieris egregiæ. Et an requiratur hæc citatio quando iurant testes, an quando deponunt, num. 20.*

21 *Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria, si pars fuit monita a Iudice; nec in examine requiritur præsentia partis, sufficit fuisse citatam, num. 22.*

23 *Citatio ad videndum iurare testes non est necessaria, quando examen est ad instructionem Iudicis tantum.*

24 *Citatio ad videndum iurare testes quando non requiratur in criminalibus, & causis sanctæ fidei.*

25 *Citatio ad videndum iurare testes in antiquis excusat. Testis examinatus sine tali citatione facit adminiculum, num. 26.*

ANNOTATIO XXXI.

§. II.

Citatio ad videndum iuramenta testium de qua diximus supra §. præcedenti, in multis casibus non requiritur, in quibus omissio illius nullitatem non inducit, & examen sine citatione prædicta est validum, & probat.

1 Primo, possunt recipi testes parte non citata ad videndum illorum iuramenta, quando periculum est in mora, ita *Add. ad Abb. in hoc cap. 2. de testib. num. 8. lit. A. Fel. in eodem cap. 2. n. 13. post med. Socc. cons. 262. num. 1. lib. 2. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 45.* Multa enim ratione periculi moræ permittuntur, quæ habentur apud *Rom. in l. si vero, §. de viro in 40. fall. ff. sol. matrim.* vbi fere omnes leges de periculo moræ loquentes citat. Hinc si iurisdictio Iudicis tempore esset peritura, possunt recipi testes sine citatione partis ad videndum iuramenta, ita *Grauat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. num. 30. in fin. vers. duodecimo, Gayll.*
2 *obseru. 102. num 6. lib. 1.* Item, non requiritur talis citatio ratione periculi moræ, quando est probandum debitum contra debitorem suspectum de fuga, ita *Socc. reg. 406. in 6. fallen. Campeg. de testib. reg. 165. in 6. fallen. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682.*
3 *num. 26.* qui plures citat. Item, si timor est mortis, vel absentiæ testium, vel periculum amissionis facultatis probandi, possunt recipi testes non citata parte ad videndum illos iurare, immo, & lite non contestata, ita *Fel. in hoc cap. 2. num. 13. post med. de testib. Vestr. cit. loc. num. 3.* vbi etiam *Grauat. num. 30. vers. quarto cum de alicuius obitu, Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. nu. 24. & lib. 3. conclus. 1366 num. 10. Ricc. collect. 374. par. 2. in fin.* Verum timor mortis, vel absentiæ debet esse talis, vt mors, vel absentia sequeretur, si pars citaretur, alias secus, ita *Vestr. cit. loc. num. 3. vers. & quod de futura absentia,* & voluerunt *Abb. & Fel. cit. loc.* Vnde si testes prædicti superuiuant, examen est nullum, vel si possunt recipi in loco, vbi absentes reperiuntur, ibidem est committenda audientia illorum, ita *Vestr.*
4 *cit. loc. num. 3. vers. & vt intelligas.* Aduerte, quod quando recipiuntur testes sine citatione prædicta sub prætextu absentiæ, vel timoris mortis debet prius id Iudici constare per summariam cognitionem, vel semiplenam probationem, & ne in hoc committatur fraus, debet deferri testibus duplex iuramentum, vnum de veritate dicenda, & aliud super futura absentia, ita *Vestr. d. lib. 6. cap. 2. num. 3. vers. dixi autem*, vbi *Grauat. lit. E. & lit. L. num. 32. & seq.*

5 Potentia partis, dicunt DD. quod facit, vt testes possint recipi sine citatione ad videndum illorum iuramenta; Verum secundum veriorem opinionem, potentia de per se sola non sufficit, nisi etiam cõcurrat cum timore mortis, vel absentiæ testium, ita optime declarat *Farinac. de testib. q. 72. n. 44. & seqq.* reconcilians contrariam opinionem.

6 Secundo, supplet defectum citationis ad videndum iurare testes præsentia ipsius partis; si enim pars non fuit citata, sed reperitur præsens quando testes iurant valet examen, est sententia communiter recepta apud omnes, vt testatur *Farinac. cit. loc. nu. 75. Ricc. collect. 1408. vers. limita quinto, par. 4.* vbi plures adducit decisiones.

7 Tertio, DD. communiter tenent non esse citandam partem ad videndum iurare testem, contra quem nihil opponi potest, cum sit omni exceptione maior; nec quando examinatur testis, cuius dicto omnino standum est, nempe partis consensu, vel iussu testatoris, vt videre est apud *Farinac. cit. loc. num. 47. & 49.* qui *num. 48. & 50.* dubitat de hac opinione, & rationem affert, quia licet non possit pars aliquid opponere contra personam huiusmodi testis, potest tamen aliquid allegare ad impediendum illius examen, vel dare interrogatoria, quibus potest declarari facere dictum testis; & propterea debet citari ad videndum iurare: opinionem *Farinac.* seruat praxis tamquam tutiorem.

8 Quarto, contumax non est citandus ad videndum iuramenta testium, postquam a principio causæ fuit citatus ad totam causam, & ad singulos actus necessarios, & opportunos, quia tunc non comparens, non est amplius citandus personaliter, sed contra illum proceditur, vt contumacem, docet *Ricc. cit. collect. 1408. vers. limita tertio,* vbi adducit *decisiones Rotæ*, & seruat praxis, quæ contra contumacem procedit per affixionem ad valuas.

9 Quinto, in capienda informatione super habilitate, vel inhabilitate personæ promouendæ ad dignitatem non requiritur partis citatio ad videndum iurare testes, qui producuntur ad hoc, secundum *Imol. in hoc cap. num. 9. Abb. num. 7. Felyn. vers. secundo limita*, & alios *Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. num. 17.* Secus tamen est, quando ageretur ad expellendum electum ab aliqua Dignitate, quia tunc requirere-

reretur citatio ad videndum iurare testes, cum iudicialiter esset procedendum, ita declarat *Abb. in hoc cap. 2. num. 7. in fin. & Fel. num. 8.* quos sequitur *Mascard. cit. loc.*

10 Sexto, quando pars fuit citata ad videndum iuramenta testium, sed citatio fuit nulla, & inualida; verum citatus respondit tempore dictæ citationis, quod habet se pro citato, quia ex tali responsione approbauit dictam citationem, non est amplius citandus ad videndum iurare testes, ita *Ricc. in collect.* 1408. 4. *par.* ad quod citat *Cæsar. de Graff. dec.* 15.

11 Septimo, in probatione facti contingentis in partibus remotis, & longinquis, in quibus pars est tam absens, vt citari non possit, possunt recipi testes sine citatione partis ad videndum illos iurare, ita *Granat. ad Vestr. cit. lib. 6. cap. 2. num. 31. vers. tertiodecimo quando in loco, Farinac. citat. quæst. 72. num. 53.* vbi exemplificat casum in probatione naufragij in mari, furti, vel robariæ in nemore, uel via, aut quid simile; & id etiam extendit cum *Bertazzol. conf. 348. num. 6.* quando casus euenerit in non tam longinquis partibus. Supradicta procedunt, dummodo tales probationes sic receptæ parte non citata exhibeantur infra annum, iuxta *text. & Bart. in l. 2. C. de naufrag. lib.* 11. & tenet *Dec. hic nu. 52.* & dummodo agatur de damno euitando, vt in mercatoribus, qui in itinere sunt spoliati a latronibus, vel patiuntur naufragium in mari, vt dicit *Dec. cit. loc. nu. 53.* quem sequitur *Farinac. cit. quæst. 72. nu. 54. & 55.*

12 Octauo, quando probatur consuetudo introducta a Populo eiusdem Ciuitatis, testes possunt examinari non citata parte ad videndum illos iurare, ita DD. communiter in hoc *cap. 2.* vide *Mascard. de probat. lib. 2. concl. 682. num. 34. & 43.* est sententia indubitabilis, dummodo concurrant duo requisita. Primum, vt consuetudo sit notoria, alias in probatione consuetudinis non notoriæ requireretur prædicta partis citatio. Secundum, vt talis consuetudo respiciat litis ordinem, non autem causæ decisionem; quia in primo casu, cū modicum concurrat præiudicium, potest Iudex etiam extraiudicialiter se informare; in secundo vero casu, cum concurrat maximum præiudicium partis, debet citari ad videndum testes iurare, ita *Farinac.* post multos, quos adducit *cit. q. 72. nu. 57. & 58.*

13 Nono, receptio testium facta cum interrogatorijs partis, licet totaliter non suppleat defectum citationis ad videndum iuramenta, tamen operatur, vt talis defectus sanari possit per commissionem Signaturæ desuper emanatam, ita *Put. decis. 300. lib. 3. Caualer. decis. 274. num. 4. Caputaq. decis. 149. par. 1. Ricc. cit. collect.* 1408. *vers. nunc limita.*

14 Decimo, non requiritur citatio ad videndum iurare testes, quādo agitur coram Iudice, qui procedit in causa inspecta æquitate naturali; & de iure gentium, ita *Bart. in l. filius, ff. de donat. Gabriel. lib. 2. tit. de citationib. concl. 1. num. 341.* Item, quando agitur coram Iudice, qui potest iudicare secundum suam conscientiam, *Granat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. num. 30. vers. secundo nec partis.* Item, quando agitur coram Iudice procedente sine causæ cognitione, *glos. in l. 3. §. si causa cognita, ff. de bonor. poss. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 682. num. 44.* Item in examine coram Arbitratore, *Mascard. cit. loc. num. 42.*

15 Vndecimo, possunt recipi testes sine citatione ad videndum iuramenta, quando citandus dolose latitat, ne citatio ad eum peruenire possit, ita *Granat. ad Vestr. cit. loc. num. 30. vers. octauo eum dolose,* per opinionem *Innoc. & Abb.* per eum relati. Verum praxis, cognito de latitatione, solet citare latitantem per affixionem ad valuas.

16 Decimosecundo, testes inducendi ad probandum absentiam, vel mortem alicuius, vel famam, & similia, de quibus Iudex potest se extraiudicialiter informare, possunt recipi non citate parte ad videndum illos iurare, ita probat *Vestr. in prax. cit. lib. 6. cap. 2. in princ.* vbi *Granat.* dummodo ex probatione prædicta non procedatur ad sententiam diffinitiuam parte non legitime citata; & dummodo mors non probetur ad conuincendum reum de crimine, vt possit puniri; nam tunc talis mors esset liquido probanda, & parte citata, ita limitant supradictam sententiam, *Vestr. cit. loc. & Farinac. cit. q. 72. nu. 64. & 65.* & in probanda morte coniugis ad finem secundo nubendi, quod non requiratur talis citatio, *Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 46. num. 8.*

17 Decimotertio, DD. communiter defendunt, quod quando testis, alias examinatus iterum producitur ad declarandum suum dictum, in tali declaratione non est citanda pars, & rationem afferunt, quod cum in tali declaratione non requiratur iuramētum, multo minus debet requiri citatio partis ad videndum iurare, DD. id asserentes citat *Farinac. cit. loc. num. 66.* Verum ipse *Farinac. num. 67.* dicit, quod licet non requiratur iuramentum in hoc casu, adhuc

est citanda pars ad hoc, vt possit dare interrogatoria.

18 Decimoquarto, de consensu partium possunt recipi testes absque citatione partis ad videndum illorum iuramenta; ratio est, quia si pars potest habere testes pro rite examinatis, etiam quod ipsa non fuerit citata, vt videmus quotidie practicari, maxime in causis criminalibus; ergo potuit etiam consentire a principio, vt recipiantur sine tali citatione, ita tenet *Bald. in l. si quando, num.* 5. C. *de testib. Fel. in hoc cap.* 2. *num.* 13. *in* 8. *limitat. Gabriel. lib.* 2. *tit. de citat. concl.* 1. *num.* 364. *Mascard. de probat. lib.* 2. *concl.* 682. *num.* 29. *Farinac. de testib. q.* 72. *num.* 74. qui alios refert.

19 Controuersia est inter DD. in hac materia, quando examinatur mulier egregia persona in eius domo, iuxta *tex. cap.* 2. *de iudic. in* 6. Nam tenent multi, quod in tali examine non sit citanda pars, ita *Guliel. de* Cun. *Bart. Paul. de Castr. & Ias. in l. egregias, ff. de iure iur. Marant. in praxi* 6. *part. membr.* 1. *rubr. de cit. num.* 27. *Campeg. de testib. regul.* 165. *in quarta fallent.* & alij. Oppositum nempe requiri citationem partis, in huiusmodi examine, voluerunt Roman. *sing.* 369. *vers. sed non e verum, Abb. in cap. si qui testium, col.* 1. *vers. sed quaero, hoc titul. de testib. Fel. in hoc cap.* 2. *num.* 16. *Grauat. ad Vestr. cit. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 30. *vers. quinta quando, Mascard. de probat. lib.* 2. *concl.* 682. *num.* 33. *Farinac. cit. loc. num.* 69. & hæc secunda opinio videtur tutior, & seruatur in praxi.

20 Nota, quod dicitur communiter testes posse iurare vna die, & alia posse deponere, hinc est, quod testis potest iurare die non feriata, & deponere die feriata; in quibus terminis dicendum est, quod pars est citanda in actu iuramenti, non depositionis, quia pars assistit tantum iuramentis testium, non depositionibus, & secundum hæc dicta videtur sentire *Butr. in cap. signauit, num.* 2. *de testib.* quem refert *Monticell. in repertor. testium, rubr. iuramenta, & productio testium, fol.* 134. *col.* 2. *vers. final.* contra alios, quos refert *Farinac. cit. loc. num.* 86. & a quorum opinione recedit praxis.

21 Decimoquinto, non est vlterius citanda pars ad videndum iuramenta testium, quando fuit monita a Iudice, quia Iudicis monitio habet vim citationis, per *tex. in hoc cap.* 2. in illis verbis, *illo admonito a Iudice, vel a defensore,* ex quibus verbis ita aduertunt ibidem *Ioan. Andr. num.* 5. *Butr. num.* 3. *Imol. num.* 2. *Abb. num.* 2. *Dec. num.* 8. *Marant. in prax.* 6. *p. membr.* 1. *rubr. de citation. num.* 49. qui testatur maioris efficaciæ esse in hoc casu monitionem Iudicis, quam citationem.

22 Nota, quod ad hunc actum receptionis testium non est necessaria partis præsentia, sed solum sufficit illam citare, quæ si nõ compareat, valet receptio iuramentorum testium, & illorum examen, prout probat *Farinac. de testib. q.* 72. *num.* 77. & est commune, & certum in praxi.

23 Decimosexto, non requiritur citatio partis ad videndum iurare testes, quando recipiuntur testes, tantũmodo ad instruẽdum Iudicem, secundum dicta *Bald. in l. si qua per calumniã, vers. sed pone,* C. *de Episc. & Cler.* quem sequitur *Grauat. ad Vestr. cit. cap.* 2. *num.* 30.

24 Decimoseptimo, in criminalibus. Primo in causa Sanctæ Fidei non citatur inquisitus ad videndum iuramenta testium repetendorum, quia inquisito nunquam sunt edenda nomina testium, *Cap. statutum, §. iubemus, de haeret. in* 6. *Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap.* 84. *num.* 3. docet *Farinac. de haeres. q.* 188. *num.* 24. contra DD. per ipsum relatos *num.* 22. Secundo, non solum in causa læsæ Maiestatis Diuinæ, vt supra, sed nec in causa læsæ Maiestatis humanæ est citanda pars ad videndum iurare testes, ita *Fel. in cap. quoniam contra, de probat. Dec. in hoc cap.* 2. *num.* 24. *Capyc. decis.* 127. Tertio, in causa assassinii possũt etiam repeti testes contra inquisitum, illo non citato ad videndum iuramenta, ita *Arch. in cap.* 1. *de homicid. in* 6. *Gram. cons.* 40. *Fel. in cap. quoniam frequenter, col. penul. vt lit. non contest. Grauat. ad Vestr. cit. cap.* 2. *intra num.* 30. *vers. decimo in crimine assassinij.* Sed contra tenuit Rot. apud *Crescent. decis.* 2. *de testibus,* vbi fuit dictum, quod in probatione assassinij ad finem priuãdi beneficiatum beneficio non possunt recipi testes, nisi citata parte ad videndum iuramenta, sequitur *Ricc. collect.* 374. *par.* 2. & *collect.* 595. *par.* 3.

25 Decimooctauo, est valida depositio testis facta in vltima die termini, etiam non citata parte diximus supra: sic etiam probat testis receptus sine præuia citatione aduersarii ad videndum iuramentum, quando sumus in antiquis, ita refert decisum Ricc. *collect.* 595. *par.* 3. *circa med.*

26 Nota, quod diximus supra, testes receptos sine citatione partis ad videndum illos iurare, nec probare, nec facere inditiũ. Id vero limita hic, vt faciant saltim adminiculum, ita dicit Rota *in vna Tiburtina confinium* 4. *Martij* 1611. *coram D. Sacrato,* quæ est inter recollectas per *Farin. dec.* 314. *in princ.*

SVM-

SVMMARIVM.

ARGVMENTVM.

De publicatione. Notatur §. I. An sit de substantia processus, & an eius omissio vitiet sententiam, vel examen testium. An testes non publicati probent. Et an possint publicari coram alio Iudice, qui illos non recepit. An possit omitti de consensu partium. Quomodo sit facienda? An possit fieri per Iudicem, cui commissum fuit examen. An possit reuocari. An post publicationem possint recipi testes. Et quid si non fuerint didigita testificata. Quibus in causis non requiratur, & alia de eius effectu. §. II. de repulsa. Notatur, quando post publicationem detur repulsa contra personas testium. Quomodo sit proponẽda repulsa in personas testium. An repulsans possit vti pro se testibus. De termino repulsæ. Quibus in causis detur repulsa; & in quibus negetur. Quomodo articuletur ad repulsam. Quomodo repulsentur testes quoad dicta. An possit quis vti teste repulsato. Quomodo succurratur minori, vel impedito elapso termino ad repulsam. Notatur §. III. De declaratione circa vsum. Quomodo sit facienda, a quibus, intra quem terminum. Quomodo sit facienda ad finem puniendi vtentem falsis scripturis. Et a quo Iudice sit puniendus Reus, qui est diuersi fori in hoc casu. Et alia.

ANNOTATIO XXXII.

§. I.

Ad Tex. in cap. præsentium, de testib.

IN hoc Cap. pluries fit mentio de publicatione attestationum, cuius occasione nos etiam aliqua notabimus practicabiliora de publicatione, quæ materia licet sparsim, tamen reperitur communiter apud DD. tam Canonistas, quam Ciuilistas, apud *Butr. in cap. fraternitatis,* ibidem *Imol. Abb.* & alios, *Bonif. in Clem. 2. de testib. Bart. Bald.* & alios *in l. gesta,* C. *de reiudic. Marant. in prax. 6 par. tit. de process. publicat. Campanil. & Ricc. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 32. in impress.* apud Carauit. eundem *Carauit. ad rit. M. C. V. 72. 86. & 149. Farinac. de testib. q. 75. Gayl. obseruat. 105. lib. 1. Asin. in prax. cap. 10. pagin. mihi 81. Clar. in prax. §. fin. q. 61. Corrad. in pract. rubr. de publicat. & conclus. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 33. Monticell. in repert. testium, rub. publicari debent depositiones, Gallup. in prax. tit. de publicat. process. par. 2. cap. 24.*

Quid sit, quotuplex sit, & quæ requirantur ad formam, substãtiam, & validitatem publicationis testium, vide remissiue apud *Farinac. de testib. q. 75. num. 2. 3. & 4.* vbi adducit omnes DD. de hac re tractantes; & quia res est parum necessaria in praxi, ibi me remitto.

1 Nota primo, publicationem non esse de substantia processus, adeo quod illius omissio non vitiat sententiam, ita *Innoc. in cap. 1. & 4. de re iudic.* vbi etiam *Fel. n. 1. Bart. in l. prolatam, num. 5. C. de sentent. & interloc. omn. Iud. Vant. de nullit. tit. de nullitate sententiæ ex defectu processus, num. 4.* qui citat *Guid. Pap. q. 588 Capy. dec. 1. n. 31.* & alios, *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 33.* hanc opinionem esse magis communem, & procedere non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, quoad processum defensiuum, secus quoad offensiuum, in quo publicatio est de substãtia, testatur *Iul. Clar. in pract. § fin. q. 61. in princ.* sequitur *Farinac. de testib. q. 75. num. 5. & seqq. Oliua ad rit. Cur. Archiep. Neapol. rit. 32. num. 2.* qui licet in principio videatur intricate loqui, tamen in fine concludit, quod etiam si petita fuit publicatio, & denegata, adhuc sẽtentia tenet, & imputabitur parti, quæ non appellauit, per opinionem *Abb. in cap. cum dilectus num. 3. de fid. instrum.* eamque defendit etiam *Menoch. cit. loc. num. 2. & 3. Put. dec. 107. lib. 1.*

2 Ex dictis collige dari appellationem a denegata petita publicatione, quod intellige in causis ordinarijs, vt testatur *Fel. in cit. cap. I. & A. num. 2. de re iudic.* & *Vant. loc. cit.* quos refert, & sequitur *Menoch. cit. loc. num. 4.* Secus autem est in causis summarijs, & arbitrarijs, in quibus non potest appellari a denegata publicatione, etiam quod fuerit petita; & ratio est, quia in causis arbitrarijs potest licite sperni publicatio, vt tenet *Menoch. cit. loc. num. 5.* cõtra *Bart.* & alios.

3 Limita, supradictam sententiam, quod omissio publicationis non vitiet sententiam, non procedere quando nec ipsi Iudici publicatus est processus, qui illo nondum viso sententiam protulerit, nam tunc sententia nulla est, vel saltim annullanda, vt post *Ang. in l. prolatam, C. de sentent. & interloc. Iudic.* tenet *Menoch. cit. loc. num. 6.* ex quo lata est non visis actis, & sine causæ cognitione.

4 Declara supradicta, v. g. non esse nullam sententiam ex defectu publicationis, procedere quando sententia non est lata ex attestationibus testium non publicatis, quia in casu, in quo attestationes non publicatæ non probant, non potest ferri sententia ex dictis publicationibus absque nullitate. Et proinde videndum est quando testes non publicati probant, & quãdo non, & primo constituenda est regula,

5 quod testes non publicati non probant, ita *Bart. in l. gesta, num. 3. C. de reiudic. Iaf. in l. 2. num. 20. C. de edend. Imol. in cap. fraternitatis, num. 13. vers. & aduerte, de testibus, Felin. in cit. cap. cum I. & A. num. 4. de reiud. Farinac.* qui plures citat *q. 75. nu. 10. tract. de testib.* qui *num. 11.* dicit, quod supradicta regula obseruatur etiam in Curia Romana, in qua testes examinati in diuersa causa, & diuersa instantia, si non sunt publicati, non probant, secus tamen est, si sũt examinati in eadem instantia, & coram eodem Iudice ex stylo prædictæ Curiæ.

6 Suprapofita regula posset libenter impugnari, si tantorum non esset DD. nam si publicatio, vt supra cum communi diximus, non est de substantia, licet sit de iustitia, vt docet *Oliua cit. loc.* sequitur, quod illa deficiente, cum examen testium non deficiat in substantialibus probet, licet pars illam petens, si non audiatur, possit appellare, vt diximus, cum illa sit de iustitia, & is, cui denegatur iustitia, licite appellet.

7 Et restringendo dicta per DD. in huiusmodi materia non reperitur alius casus, in quo asserant, quod testes publicati non probent, nisi quando sumus in diuerso iudicio, ac diuersa instantia, & coram diuerso Iudice, per *tex. in l. gesta, C. de re iudic.* vbi DD. quæ sententia licet attestetur pro magis communi, & recepta per *Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 33. num. 7.* attamen suos habet oppositores, contrariam defendentes sententiam, qui videri possunt, apud *Farinac. cit. loc. num 12. & seq.* vbi ipse *Farin.* in hanc sententiam cõtrariam videtur inclinare.

8 Sed quicquid sit de prædicta regula, certum est apud omnes, quod quando sumus coram eodem Iudice, qui testes examinauit, vel examinari mandauit, quia illi dicuntur dicta testium semper publicata, ideo coram eo etiam si publicati non sint, probant, vt per opinionem *Paul. de Castr. Bart.* & aliorum probat *Farinac. cit. loc. num. 19.*

9 Supradicta procedunt tam coram Iudice ordinario, quam coram Delegato, nam testes coram eo, etiam non publicati, probant ita *Bald. in d. l. gesta, num. 4. Abb. in cap. causam quæ el 1. num. 2. de testib. Felin. in cap. cum I. & A. num. 4. de re iudic. Viu. opin. 932. num. 9.*

10 Ob-

10 Obserua hic, quod testes non publicati non solum probant coram primo Iudice, sed etiam coram secundo, & alio, coram quo per viam appellationis introducta est causa, DD. in *cit. cap. causam quæ*, præsertim *Abb. num. 2. & Fel. num. 16. Viu. cit. opin. 932. num. 8. Farinac. cit. loc. num. 24.* qui citat ad hoc *Bald. Castrens. Ias. Ripam,* & alios.

11 Item, testes senes, valetudinarij, & alij recepti ante litem contestatam ad perpetuam rei memoriam probant etiam non publicati; sicut etiam probant sine publicatione testes mortui, vel alias in longinquis partibus existentes, ita post alios refert *Farinac. cit. loc. num. 25. & 26.*

12 Quæritur, an testes non publicati coram vno Iudice possint publicari coram alio? Resp. ad hoc quæsitum multi negatiue, nempe testes examinatos coram vno Iudice non posse publicari coram alio; pro hac opinione adducit rationes *Bart. in l. gesta, num. 3. in fin. C. de re iudic.* & ibidem voluerunt *Ias. Rip.* & alij, *Abb. & Fel. in cap. causam quæ, de testib.* eaque habetur pro communi a *Viu. opin. 932. num. 6. & seq.* Sed contraria opinio est verior, & magis communis, nempe quod debeat publicatio fieri coram eo Iudice, coram quo probatio quæritur, tenet *Farin. cit. loc. n. 15.* Verum publicatio potest fieri a Iudice successore, & subrogato, vt tenet ipsemet *Bart. in d. l. gesta, num. 13.* vt bene aduertit *Farinac. num. 22.* quorum opinio intelligitur quando secũdus Iudex per viam subrogationis, vel appellationis succedit in iurisdictionem primi Iudicis, secus in Iudice omnino diuerso, & in his terminis videntur loqui DD. huius opinionis. Coram enim Iudice omnino diuerso, & independente, in casu quo testes examinati coram alio Iudice ob non publicationem non probarent, potest pars illos iterum producere, & examinare, *Bald. in d. l. gesta, num. 4.* & alij.

13 Publicatio potest remitti de consensu partium, est commune, tenent DD. in *cap. causam quæ de testib. el 1.* præsertim *Butr. col. 2. vers. puto quicquid, Imol. col. 2. vers. Dominus tamen, Fel. num. 14. in fin.* quod intellige non solum de consensu expresso, sed etiam tacito inducto, quando ab illius omissione non appellatur, vt diximus supra.

14 Publicatio fit elapso termino probatorio, præuia partis instantia, cuius effectus est, quod post publicationem possunt partes libere recipere copiam examinis testium, & ab illa recipiunt maius robur testium attestationes, vt habetur in *l. gesta*, vbi *Bald.* & alij, *C. de reiudic.* & *Bart. in l. solam, C. de testib.* & per publicationem dicitur seruari ordo iudiciarius, quia illa est de ordine iudicij, ita *Bart. in l. prolatam, C. de sentent.* de his effectibus vide *Maran. in prax. 6. par. tit. de processus publicat. in princ.* vbi refert quomodo in Regno fit publicatio, & *Carauit. ad rit. M. C. V. 71. num. 3.*

15 Obserua, quod Delegatus, cui commissa fuit testium receptio, & examinatio nõ potest illos publicare, sed debet examen clausum remittere ad Iudicem delegãtem, coram quo deinde fit publicatio, ita *Bart. in l. cum ab initio, circa fin. ff. quomod. test. aper.* & seruatur in praxi.

16 Obserua secundo, quod ad publicationem debet omnino pars aduersa citari, si non est præsens, vt aduertit *Cãpanil. ad rit. Cur. Archiepisc. Neapolit. 32. num. 9.* apud *Carauit.* quæ citatio duplici modo fit in Curiis Ecclesiasticis; vno modo, ante quã fiat ipsa publicatio citatur aduersarius ad publicandum, qui si aliquod releuans non adducit in contrarium fit publicatio, quæ adhuc notificatur, & hic est verus, & legitimus modus procedendi; alio modo solet sine citatione ad publicandum fieri publicatio, qua facta notificatur aduersario, & hic modus non est vndique laudabilis.

17 Obserua tertio, quod publicatio non potest fieri ad instantiam tertij comparentis in causa pro suo interesse, *Cap. constitutus, de testib. Rom. singul. suis, vers. tertius comparens Cauens. ad rit. M. C. V. 80. num. 7.* & quid possit facere tertius comparens pro suo interesse, vide *Bart. in l. si pro lusorio, ff. de appell. Abb. in cap. cum super, num. 28. de sent. & reiud. & Soce. reg. 235.* de quo inferius dicam annotatione particulari.

18 Obserua quarto, quod publicatio cum sit interlocutoria, potest per eundem Iudicem reuocari, non solum expresse, sed etiã tacite admittendo post illum, alias testium attestationes, ita *Card. in clem. 2. in 2. opposit. de testib.* quem sequitur *Cauens. cit. loc. num. 6.* qui asserunt hanc reuocationem inducere iustam causam appellandi, sed hoc verum est inter Canonistas, quando continet grauamen irreparabilem per sẽtentiam diffinitiuam, iuxta terminos *Sac. Concil. Trid.*

19 Obserua quinto, quod post publicationem in causa vlterius regulariter non recipiuntur testes, per dispositionem *Cap. de testib. in fin. cap. intimauit, & cap. fraternitatis, in princ. de testib.* late *Abb. in d. cap. fraternitatis, col. 5. vers. sed circa prædicta*; hæc regu-

regula plures habet ampliationes, & limitationes, quas omnes inuenies, apud *Farinac. de testib. q. 75. cap. 4. per tot.*

20 Non requiritur publicatio, quando testes sunt recepti vtraque parte petente, sed solum quando sunt recepti in secreto, ita docet *Marant. in prax. 6. par. tit. de processus publicat. num. 7.* per opinionem *Bald. & Specul.* per eum adduct.

21 In causa iurispatronatus requiritur publicatio processus de iustitia, licet non de substantia, & omissio illius est contra ius litigatoris, non autem contra substantiam iudicij, & proinde processus non vitiatur, imputatur petenti illam, si non appellauit, ita tenet *Lamber. de iurepatronat. 13. art. 10. q. princ. 2. par. lib. 2.*

22 Requiritur etiam publicatio in causa Matrimonij, quando agitur de illud dissoluendo, ita *Monticel. in reper. testium, rubr. publicari debent deposit. &c. fol. 181. col. 2. vers. antepenult.* quem refert, & sequitur *Farinac. de testib. q. 75. num. 16.*

23 Aduerte, quod ante publicationem non possunt impugnari testes, nec eorum dicta, ita *Bart. in extrauagant. ad reprimen. in verbo & figura*, quem sequitur *Baiard. ad Clar. in prax. §. fin. q. 49. num. 8.* sed objici in personas testium non potest publicatis attestationibus, nisi objiciens iuret, quod ad objiciendum non mouetur ex malitia, & dummodo protestatus id sit ante publicationem, & ostendat, quod post publicationem didicerit, quod objicit in personas, ita expresse deciditur in hoc *tex. cap. præsentium.*

24 Quæstio est in hac materia, an sola publicatio impediat receptionem testium, vel an requiratur etiam scientia testificationum, in qua quæstione DD. diuisi sunt pro vtraque parte, vt videre est apud *Farinac. q. 75. cap. 4. cit.* inter quos videtur illa æquior sententia, quod requiratur etiam cognitio testificatorum; ex quo, si sumus in dubio de scientia testificatorum, tunc sola publicatio impedit alios testes produci, quia in dubio præsumitur didicisse, vnde requireretur probatio, quod non didicerit, ita *Grat. discept. for. cap. 158. num. 21.*

25 Obserua sexto, quod petens publicationem in causa censetur renunciare productioni aliorum testium, quia si vellet alios producere, non peteret publicare, ita *Bart. in auth. at qui semel, num. 17. in fin. C. de probat. Surd. cons. 176. lib. 2.* & proinde non potest alios testes producere, *Grat. cit. loc. num. 20.*

26 Obserua septimo, quod in causa Sanctæ Fidei nō fit publicatio, ne inquisitus notitiam habeat nominum testium, & accusatoris, quæ nunquam sunt edenda inquisito, *Cap. statuimus, §. iubemus, de hæret. in 6.* docet *Genuens. in prax. cap. 84. vers. quinto loco*, ita seruari de consuetudine quicquid sit de iure, refert *Farinac. de hæres. cap. 188. §. 1. num. 12.* qui *num. 8.* dicit, quod non solum non sunt publicanda inquisito, in tali causa nomina testium, & accusatoris, sed nec etiam circumstantiæ depositionis eorum, quibus idem inquisitus possit deuenire in cognitionem dictorum testium, vt cauetur in *Constitut. Pij IV. edita anno 1561.* incip. *cum sicut.*

27 De publicatione in causis criminalibus, & quando post publicationem in dictis causis non possint recipi testes ad offensam, late vide apud *Iul. Clar. §. fin. q. 61. per tot.* vbi etiam *Baiard.*

28 Obserua vltimo, quod agens in iudicio potest post publicationem relicto petitorio redire ad possessorium; similiter potest præsentare instrumenta, confessiones, & probationes, ita *Specul. lib. 2. tit. de petitor. possess. & spoliat. §. 1. num. 21.*

29 Publicatio facta die feriato non vitiat processus; & ratio est, quia si omissio publicationis non vitiat processum, ergo multo minus si facta die feriato, ita docet *Marant. in prax. par. 6. tit. de process. publication. num. 4.* Verum licet non vitiet processum operatur tamen, vt pars, contra quam est facta publicatio, non impediatur testes examinare, cum publicatio dicatur nulliter facta, dummodo pars prædicta non didicerit testificatā, ita *Caranit. ad rit. M. C. V. rit. 72. num. vlt.*

SVMMARIVM.

1 *Requisita ad repulsam in personas testium, & num. 2. 3. & 4.*

5 *Protestans contra testes non potest illis vti pro se, nisi addiderit in protestatione, quatenus contra.*

6 *Repulsæ terminus debet esse breuis, & alia multa de hoc termino.*

7 *Repulsa datur in causa attentatorum, & in causa petitionis alimentorū, n. 9.*

10 *Repulsa an detur in iudicio possessorio, & quotuplex dicatur possessorium in hoc casu; Et an in causa institutionis, num. 11. Et quid in possessorio summarijssimo, num. 12.*

13 *Repulsa denegatur calumniose petenti. Et quid in dubio, num. 14.*

15 *Repulsa quando admittatur in causa legi-*

legitimationis persona. Et quando in causa appellationis, num. 16. Quid post conclusum in causa, num. 17.

18 *Repulsare quando quis possit testem a se approbatum, & per solam descriptionem in citatione dicitur approbasse. Et an quis possit producere testem, contra quem est protestatus velle repulsare, num. 25.*

19 *Repulsa denegatur Fisco. Et quid de parte adhærente. Et quando denegatur Reo. Et quando admittitur post publicationem, num. 20.*

21 *Clausula,* non animo iniuriandi, *apposita in articulis repulsæ quid operetur.*

22 *Repulsa datur contra testes inductos ad repulsam.*

23 *Repulsa testium quoad dicta modus.*

24 *Minor an restituatur in integrum ad petendam repulsam.*

26 *Repulsari an possit testis approbatus in alio iudicio. Et an Iudex ex officio possit testem repulsare, num. 27.*

28 *Repulsa potest fieri quandocũq; quando repulsans fuit in termino impeditus facto Iudicis, vel partis.*

29 *Repulsa nunquam potest denegari quãdo euidens est defectus ex inspictione depositionis testis. Causas repulsæ, & defensionis testium, vide remissiue num. 31.*

30 *Repulsa non datur quando agitur ex remedijs possessorijs Capitulorum Regni.*

ANNOTATIO XXXII.

§. II.

CAsus huius *Text. cap. præsentium, de testib.* quem obseruamus, est, videlicet. Post publicationem non potest quis in personas testium obijcere, nisi in casu, quo ante publicationem protestatus fuerit velle obijcere, vel si protestatus non fuerit, iuret ad hoc non procedere ex malitia; vel probatus fuerit oppositiones didicisse post publicationem. Et in casu, quo quis protestatus est velle obijcere contra personas testium post publicationem, si testes pro protestãte dixerint, illi non iuuant, quia tota vis huius *tex.* est posita in publicatione, merito annotauimus *§. præcedenti*, aliqua de publicatione; in §. vero præsenti dicemus aliqua de repulsa testium, de qua est casus huius *text.* de ea materia tractant hic *Canonistæ in cap. præsentium, de testib. in 6. & Ciuilistæ in l. si quis testium*, C. *de testibus, Afflict. in constit. si ciuiliter agent, col. penul. & decis. 351.* Marant. *in prax. 6. par. rubr. Actorum editio fieri solet, tit. de test. & quæ quotue sint ad eius vsum necessaria, &c.* Carauit. *ad rit.* M. C. 73. Oliua, *Campan. & Ricc. ad rit. Cur. Archiepisc. Neapolit.* 33. idẽ Ricc. *collect.* 10. *par.* 1. *& collect.* 834. *par.* 4. *Farinac. de testib. q. 62. limit. princ. 9. Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. vlt. a num.* 32. & alij, *Gallup. in prax. tit. de repulsa testium, p. 2. cap. 26.* adest particularis Tractatus Doctissimi *Iul. Cæsar. Imbriani.* & pro maiori intelligentia præmittendum est.

1 Primo, quod repulsa fit duobus modis, vno modo contra dicta testium, & altero modo contra personas eorundem, de hoc secundo modo loquitur proprie hic *tex.* ad quam repulsam necessario debent concurrere requisita, de quibus in eodem *tex.* primo, quod qui repulsam petit post publicationem protestatus sit ante publicationem quandocunque velle repulsare testes; vnde curiales in citatione ad videndum iuramẽta testium, replicant hoc modo, *Protestatur contra testes numero, &c. & dicenda per eos quatenus contra, saluo iure repulsæ.* Hæc protestatio requiritur, quando testis potest repulsari ex defectu in fauorem repulsantis inducto, qui per consensum tolli potest, vt est exceptio inimicitiæ, & domesticitatis, secus si potest repulsari non ex defectu introducto in fauorem tacentis, sed in odiũ ipsius testis, vt est exceptio excommunicationis, & banni, ita intelligit hunc *text. Bal. in l. si quis testib. num. 13. de testib.* Item, requiritur hæc protestatio, quando testes recipiuntur contra præsentem, nam si recipiuntur contra absentem, quia absens non videtur consentire, non est necessaria, ita *Bald. cit. loc. & in l. laudabile*, C. *de aduoc. diuers. Iudic.* post *glos.* ibidem.

2 Secundum requisitum, quo concurrente, datur repulsa contra personas testium post publicationem, etiam si ante illam repulsans non sit protestatus, est quando quis probat, quod post publicationem notitiam habuit de defectibus, & exceptionibus cõtra personas testium, quæ probatio potest fieri per iuramentum repulsantis, alias difficile potest id probari, ita aduertit *glos. in eodem cap. præsentium, in ver. didicerit*, vbi etiam *Abb. num. 5.*

Tertium requisitum, quo potest concedi repulsa, quando petens illam non est protestatus ante publicationem, est, quod petens repulsam iuret se non petere illam ex malitia, alias non est concedenda, quod iuramentum exigendum est etiam ab illo, qui alias in eadem causa iurauit de calumnia, ita *Abb. in hoc cap. præsentium nu.* 11.

4 Secundo, præmittendum est, quod quando proponitur repulsa in personas testium non sufficit allegare crimina in genere dicendo testes esse criminosos, malæ vitæ, & similia; sed est necesse, quod opponantur crimina in specie, puta, quod patrarunt tale furtum, & tale delictum, ita docet *Bar. in l. testium, §. lege Iul. ff. de testib. & in l.* 1. *in fin.* C. *de testib.* Bald. *in auth. si dicatur, in fin.* C. *de testib.* & habemus *in cap. præsentium, §. testes, de testib. in 6.* in illis verbis, *Facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum obiectorum*, cœtera exempla vide apud Marant. *in praxi 6. par. rubr. actorum æditio fieri solet, tit. de testibus, & quæ quotue sint ad eius vsum necessaria, &c. num.* 3.

5 His præmissis; nota primo, quod protestans, vt supra contra testes, & allegans velle illos reprobare, non potest illis vti pro se quatenus in eorum dictis reperiretur aliquid ad sui fauorem; & ratio est, quia sic protestans videtur declarare se nolle fidem adhibere prædictis testibus, ita expresse deciditur in hoc *cap. præsentium, in fin.* & aduertunt communiter DD. quod tamen non procedit quando protestans in protestatione addiderit illa verba, *quatenus contra*, vt descripsimus supra; quia tunc si testes aliquid dixerint in fauorem protestantis illi proderint, ita docet *Oliua ad rit. Cur. Archiepiscop. Neap.* 33 *num.* 1. *in fin.* qui refert tres formas huius protestationis, inter quas hanc dicit ipsum seruasse, v. g. *Protestor contra testes, & eorum dicta, quos, & quæ intendo repulsare, quatenus contra me deposuerint, & facient, & non aliter*, quæ parum differt ab illa, quæ adducta est supra, & seruant hodie nostri Curiales. Et an protestans possit renunciare tali protestationi, & sic vti depositione testium in sui fauorem, diuersimode loquuntur DD. vide materiam fuse tractatam per *Abb. in hoc cap. num.* 12. *& Fel. num.* 15. qui videtur sentire, quod si protestans non processit ad actum reprobationis, sed protestationi renunciauit ante testium depositionem, potest illorum depositione vti pro se, secundum opinionem *Ioan. Andr. Imol. & alior.* illis etiam dicit posse vti, quando non est protestatus formiter, sed tantum dixit, saluis exceptionibus in dictis, & personis, & vltimo *num.* 17. testatur, quod siue quis protestetur contra personas, siue contra dicta, in vtroque casu non potest illis vti ad sui fauorem, ita *Fel. contra Abb. antiquum.*

6 Terminus ad repulsam debet esse breuis, ita dicunt communiter Canonistæ per opinionem *Ioan. And. in cap. licet, il* 3. *de testib. post num.* 3. qui cum non sit determinatus, relinquitur arbitrio Iudicis in Curiis Ecclesiasticis, in secularibus in Regno est mediatas primi termini, iuxta dispositionẽ *prag.* incip. *Cursu dilationum*, quæ determinatio non contradicit dispositioni Canonicæ, merito illa vtuntur etiam Ecclesiastici in Regno. Conceditur etiam terminus ad repulsam repulsæ, & non vltra, ne lites diutius protrahi contingat, iuxta *tex. cap. licet, el* 3. *de testib.* & hic terminus ad repulsam repulsæ non solet excedere medietatem termini concessi ad repulsam, vt refert Campanil. *ad rit. Cur. Archiepisc. Neap.* 33. *num.* 7. Terminus datus ad repulsam debet concedi vtrique parti, vt seruatur in praxi; & ratio est, quia terminus debet esse communis, immo etiam quod vna pars sit exclusa a termino, si datur alteri, talis terminus est communis, *l. petenda, in fin.* C. *de temp. in integr. restit. l. per banc, & l. fin.* C. *de appellat.* Bart. *in l.* 1. *§. nunciat. ff. de noui oper. nunciat.* Affl. *in const. obscuritatẽ, q.* 11. *n.* 15. & inter laicos, adest ritus M. C. V. 73. Aduertendum, quod repulsa est odiosa, & restringenda, & ideo termini, & dilationes in ea cũ magna causæ cõsideratione conceduntur, vt dicit *Abb. in cap. licet dilectus, in fin. de testib. Marant. in prax. par.* 6. *actu* 13. *num.* 7. Hinc ritus prædictus Vicariæ in fine statuit, quod in causa repulsæ testes debeant infra ipsum terminum iurare, & examinari, alias vlterius non recipiũtur, nisi ex iusta causa, quæ dispositio potest ẽt seruari in Curia Ecclesiastica, vbi non est particularis stylus contrarius, quia continet maximam æquitetem. Hinc etiam est, quod terminus prædictus currit de momento ad momentum, *glos. & DD. in l.* 3. *§. minorem, ff. de minorib. & in l. qua ætate, ff. de testib.* ea ratione, quia odia sunt restringenda *cit. iurib.*

7 Nota secundo, repulsam dari in causa attentatorum, voluerunt *Afflict. decis.* 351. *num.* 9. *&* 10. vbi *Ursill. in addit. num.* 1. & *post num.* 4. *Vestr. in prax. lib.* 8. *cap.* 4. *n.* 21. *&* Granat. ad eundem *Vestr. lib.* 5. *cap. vlt. num.* 35. *Menoch. de arbitr. q.* 32. *num.* 9. *Lãcell. de attent. par.* 3. *cap.* 26. *num.* 120. *Ricc. collect. decis. collect.* 10. *par.* 1.

8 Item, quando filius petit alimenta a patre

tre, vel in bonis paternis, & ad hunc finem probare intendit filiationem, tunc etiam admittitur repulsa, & si iudiciũ summariũ sit, tenet *Menoch.cit.loc. num.*10. cum *Zuccard.* per eum adducto; sed contraria opinio, quod hoc in casu non detur repulsa, tenuerunt *Roman.& Cur.iun.* quos refert *Menoch.cit.loc.*& sequitur *Vrsill.ad Afflict. decis.*351. *num.*1. & hæc secunda opinio videtur verior ex rationibus inferius deducendis.

9 Nota tertio, quod repulsa denegatur in multis casibus, & primo in causis summarijs, *Fel.in cap.veniens, num.*28. *de testibus, Afflict. decis. cit. num.*2. *Grauat. ad Vestr. lib.*5. *cap.vlt.num.fin.Capyc.decis.*55. *num.*3. hoc tamen intellige cum *Menoch.de arbit. q.*32. *num* 6. in causis summarijs, in quibus non plena, sed leuis, & apparens probatio sufficit; in his enim iudicijs non admittitur repulsa; sed si iudicia summaria requirerent plenam, vel semiplenam probationem admitteretur repulsa, ita *Menoch. cit. loc.* sed melius distingue cum *Bart. in extrauag.adreprimendum, in verbo summarie.*

10 Iudicium summariũ dicitur duplici modo; primo modo, dicitur summarium quatenus est præparatorium alterius iudicij, & in hoc casu non admittitur repulsa, & eo magis, quia hoc præiudicium repulsæ, quod omittitur in hoc iudicio præparatorio est reparabile in iudicio præparato; secundo modo dicitur iudicium summarium ex natura causæ, & quia cum illo finitur causa, & præiudicium repulsæ omissæ non est reparabile in causa appellationis, iuxta ea, quæ dicit *Abb. in cap.*1. *de except.& in cap.cum I. & A. de re iudic.* merito debet in illo admitti repulsa, ita distinguendo *Lamber.de iure patr.lib.*2. *prin-*

11 *cip.q.*11. *num.*3. probat in causa institutionis dari repulsam, & hanc distinctionem secuti sunt etiam *Vrsill.ad Affl.cit.dec.*351. *num.*1. *in fin.& Menoch. cit. q.*32. *num.*11. *vers.accedit.*

12 In possessorijs vero summariis omnino denegatur non solum repulsa, sed etiam restitutio in integrum, vt cum *Capyc.* & aliis probat *Ricc.decis.Cur. Archiep.Neap.* 303. *num.*3. *par.*1. hinc si partes contendant de possessione, & ambabus prætendentibus se possidere, Iudex deuenit ad possessionis sequestrationem ad euitanda scandala, in tali possessorio non datur repulsa, ita *Capyc.decis.*13.& 15. quem sequitur *Vrsill.ad Affl.cit.decis.*351. *num.*2. Verũ hæc intellige procedere tantum in hoc iudicio possessorij summarijssimi; nam in alio possessorio summario bene admittitur repulsa, ita *Zuccard.in l.fin.num.*300.& 303. *C.de edict.diui Adrian.toll. Menoch. cit. q.*32. *num.*6. Denegatur etiam repulsa in iudicio manutentionis, ita *Ricc.collect.*834. *par.*4.

13 Secundo, denegatur repulsa quando apparet illam peti calumniose, ita *Afflict.cit. decis.*351. *num.*6. *in fin.* & 7. *Menoch. de arbitr.cit.q.*32. *num.*2.*& seqq.* vbi cum *Bald.* monet Iudices, illorum partes esse veras hominum malitiam, & calumnias, etiam a iuris tramite deuiando amputare; quæ opinio adeo vera est, vt licet in causa attentatorum admittatur repulsam, vt diximus supra, tamen ratione malitiæ, & calũniæ denegatur, ita ampliat *Menoch. cit. loc.* prædictam sententiam, *Carauit.ad rit.* M. C. *V.* 73. *num.*6. qui intrepide asserit, quod quando repulsa petitur ad differendum, potius, quam ad causam defendendam, est omnino deneganda.

14 An autem possit admitti repulsa, in casu dubio, vel quando non clare apparet de calumnia, sed præsumptiue, *Menoch.cit.loc. num.*5. defendit in causis arbitrarijs, in dubio Iudicem posse admittere, & reijcere repulsam, vt illi conuenientius videbitur, *Carauit.* vero *cit.rit.*73. *num.* 7. in his terminis dicit, quod Iudex potest aliquem excludere ab exceptione, vel petitione quando malitia est adeo clara, vt excipiẽs eam vix poterit denegare, per *l.qui sententiam, in fin.ff.de pen.* Sed propter præsumptam calumniam tantum, non debet a iuris tramite deuiare, per *Cap.licet causam, de probation.* & hæc secunda opinio est securior.

15 Tertio, denegatur repulsa, quando in iudicio fuerunt inducti testes pro legitimatione personæ, quod intellige, quando de legitimatione prædicta agitur incidenter in iudicio ordinario, vt tenet *Affl. cit. decis.*351. *num.*3. quod si agitur de legitimatione personę principaliter, vt est in remedio *l.fin.C.de edict.diu.Adr.toll.* & tunc admittitur repulsa, etiam si iudicium summarium sit, ita *Alex.& Ias.in l.a Diuo Pio, §.super rebus, ff.de re iud. num.*2. Similiter admittitur repulsa, quando agitur de legitimatione personæ ad effectum impediendi executionem sententiæ, vt solet esse, quando tertius comparet in iudicio pro suo interesse, ita *Menoch. citat. quæst.*32. *num.*7.

16 Quarto, denegatur repulsa in causa appellationis, ita deciditur in *decis.* 266. *Affl.* vbi *Vrsill.* sequitur *Garz.Mastril.decis.*97. *num.*2. qui alios citat, quod intellige de testibus examinatis in alia instantia, nam

examinati in eadem instantia appellationis possunt repulsari, vt declarat *Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. vlt. num. 32.* quod etiam intellige, vt denegetur in hoc casu repulsa, quoad personas testium, secus tamẽ est de repulsa, quoad caput falsæ depositionis, in quo casu etiam in causa appellationis debet admitti repulsa, vt aduertit *Grauat. cit. loc. & Vesill. nu. 1.* qui adducit etiam rationẽ, quã refert etiã *Garz. Mastril. cit. loc. n. 4.* Vlterius admittitur repulsa ĩ causa appellationis, quando pars proposuit capita repulsæ in prima instantia, sed non probauit, vel quando impedita fuit repulsare in prima instantia, ita refert *Ricc. in collect. 834. par 4. vers. limita secundo, & vers. limita tertio*, ex *decis. Thesaur. 259. & sing. Ann. 442.* quos allegat. Vltimo admitteretur repulsa in causa appellationis, quando ita Consuetudo disponeret, tenuit *Guid. Pap. decis. 550.* secuti sunt *Vesill. ad cit. dec. 266. num. 1. & Ricc. cit. collect. 834. vers. limita quarto.*

17 Quinto, denegatur repulsa post conclusum in causa, docet *Grauat. ad Vestr. in cap. vltimo, lib. 5. num. 35. Capye. decis. 158.* quem adducit *Ricc. cit. collect. 834. vers. cessat septimo.*

18 Sexto, non potest quis repulsare testem a se approbatum, quia illo vsus est, per *tex. in l. si quis testibus, C. de testib.* quia producens testem pro se, non potest illum reprobare, ita aduertit *Ricc. cit. collect. 834. in princ. par. 4.* quod procedit non solum quando quis inducit testem ad iurandum, & deponendum pro se, sed etiam quando illum tantum descripsit in citatione testiũ ad eius instantiam expeditam, ita voluit *Bald. in l. 1. §. bestias, ff. de postulat. & in l. data opera, C. qui accus. non poss. Gram. dec. 34. num. 11. Hyeron. Campanil. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 33. num. 6.* qui opinionem comprobat auctoritate multorum suorum antenatorum, sed hæc de repulsa quoad personam, secus quoad dicta, *Carauit. in rit. 73. num. 5. ad fin.* vel ex causa nouiter orta, *Poll. loc. infra cit. num. 14.*

19 Septimo, denegatur repulsa Fisco, licèt parti illi adherenti concedatur, tenet *Parisi. de Put. tract. de Sindic.* quem refert, & sequitur *Scaglion. ad rit. M. C. V. rit. 276. n. 3.* Immo nec ipsi Reo in criminalibus conceditur repulsa in aliquibus casibus; primo in crimine læsæ Maiestatis, ita *Bart. in l. in quæstionibus, ff. ad leg. Iul. Maiest. Paris de Sindicat. in verbo condemnatio, §. an potestas, num. 13.* Secundo, nec datur in causa blasphemiæ, quæ æquiparatur læsæ Maiestati, ita *Carauit. in cit. rit. 73. num. 5.* Tertio, nec in crimine hæresis, & assasinij; & ratio est, quia in his criminibus admittũtur testes infames, minores, & aliter inhabiles, & eorum dicta faciunt legitimum inditium, vt post alios concludit *Foll. in prax. crimin. rub. concedatur repulsa, num. 5.* excipe tamen in his casibus, repulsam ex causa inimicitiæ, quæ in illis adhuc admittitur, vt aduertit *Carauit. cit. loc.* dummodo inimicitia sit grauis, *§. si vero odiosus, in auth. de testib. Gramm. decis. 7.* & dummodo allegetur, & probetur in specie, quia aliàs in genere probata non sufficeret, docet *Bald. in cap. constitutus, de rescript. Imol. in cap. Rainutius, de testam. Gram. dec. 86. n. 4.* & sufficit probare inimicitiam præsumptam, ita *Foll. cit. loc. num. 19.* post *Bart. Abb. Romanum*, & alios per eum adductos.

20 In criminalibus admittitur Reus ad repulsam post publicationem, etiam si ante publicationem nõ fuerit protestatus, iuxta *tex. huius cap. præsentium*, ita tenet *Baiard. ad Clar. §. fin. q. 49. num. 40.* contra *Foller. in prax. crim. in verbo concedatur repulsa, num. 18.* qui dicit, quod Reus quando citatur ad videndum iurare testes, debet protestari contra testes, & eorum dicta. Opinio *Baiard.* est verior, & fundatur ratione; certum est enim, quod repulsa est defensio, docet *Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. vlt. num. 33.* per *tex. in clem. sæpe, §. non sit*, vbi *glos. de verb. signif.* sed in criminalibus nemo potest renunciare defensionibus suis, vt late per *Boss. tit. de oppos. contr. test. num 8. & 9.* ergo, &c.

21 Aduertendum est, quod quando articulatur ad repulsam, debet apponi protestatio illa, non animo iniuriandi, &c. de qua per *Foll. cit. loc. num. 22.* & tenuit *Bart. in l. eum, ff. de iniurijs*, cuius effectus est, quod si articuli non probantur, articulans excusatur a calumnia, & actione iniuriarum, ita *Bart. in d. l. eum, Roman. in l. fin. ff. quod quisque iur. Boer. decis. 145. num. 8.* hoc intelligendo quando articuli fuerunt admissi, quia si non fuerunt admissi, articulans etiam excusaretur a calumnia, & actione prædicta, vt obseruat *Boer. cit. decis. num. 7.* vide materiam latius tractatam per *Carauit. ad rit. M. C. V. 73. nu. 10.* vbi refert quid inter laicos in Regno.

22 Nota etiam, quod licet non admittantur articuli ijdem, vel de directo contrarij articulis partis aduersæ, vt habetur in *Cap. fraternitatis, iuncta glos. de testibus*, id tamen non procedit in repulsa, quia si aliquis repulsat testes a me productos; possum ego repulsare testes repulsatorios, & approbare meos per eosdem articulos

ticulos, vel de directo contrarios, secundũ *Capyc.dec.62*.

23 Nota tertio, quod testes repulsantur, quoad dicta hoc modo, si aduersarius probauit mutuasse mihi centum Capuæ, vel in criminalibus me occidisse Titium tali die, possum probare ad repulsandum dicta ipsorum testium, quod eram absens tota ea die, & sic probando negatiuam coarctatam loco, & tempore concluditur repulsa, hunc modum repulsandi quoad dicta, & alios ponit *Salyc.in l.si quis testib.C.de testib. & Capyc.decis.62*.

24 An minor, qui omisit petere repulsam, restituatur in integrum ad eam petendam, controuersum est inter DD. nam *Cappell. Tholos.dec.53*.voluit, quod non restituatur, *Boer.vero decis.745.num.7*.tenet, quod restituatur quando causa minoris perderetur ex defectu repulsæ non petitæ; hæc secunda opinio est æquitati vicinior, & in praxi seruatur, quam videtur etiam approbasse, *Franch.decis.421*. vbi dicit, quod in causa repulsæ minor restituitur ad pingius probandum refert *Ricc.collect.10.par.1*.

25 Nota quarto, quod testis contra quem quis est protestatus velle repulsare ante publicationẽ, iuxta terminos huius *cap*.pôt re integra, renũciata protestatione, pro protestãte deponere; immo intelligitur recessum eo ipso a protestatione, quando protestans pro se producit testem, vel examinari fecit, ita *Boer.decis.245. num.6*. & hic casus est diuersus ab illo, de quo supra in *princ.huius §*. ibi enim est casus, quando testis, contra quem est facta protestatio fuit inductus cõtra protestantem, sed in depositione dixit aliquid pro illo.

26 Nota quinto, quod quando quis in vno iudicio repulsauit testem tamquam inhabilem, non potest illo vti in alio iudicio, nisi inhabilitas dependeret a potestate partis, ita docet *Fel.in hoc cap.præsentium, num.9. vers.quid autem*, vbi late de hac materia, quando testis fuit approbatus, vel reprobatus in vno iudicio, an possit approbari, vel reprobari in alio, tractat etiam *Maran. in praxi 6.par.13.actu, num.10*. vbi dicit, quod licet producens testem pro se non possit illum repulsare, etiam in alia causa; id tamẽ fallit, quãdo vult illum reprobare ex superuenienti causa, & noua, nota post productionem, vel quoad dicta quando probare intendit, quod falsum deposuit.

27 Nota sexto, quod Iudex potest ex officio testes repulsare, si ipsi constet de inhabilitate illorum, quando inhabilitas est inducta in odium testium tantum, vt quia sunt excommunicati, ebrij, vel furiosi, quando vero inhabilitas non solum est inducta in odium testium, sed etiam in fauorem partis aduersæ obijcientis repulsam, tunc non potest ex officio illos repulsare, puta quando sunt inimici familiares, & similes, ita post multos docet *Ricc.in annot. ad rit.33. Cur.Archiepisc Neap.in impress.apud Carauit.Farinac.de testib.cap.62.num.193*.

28 Nota septimo, quod impeditus facto Iudicis repulsare testes, si sit elapsus terminus, & quandocumque potest iura producere ad probandam repulsam, ita *Fel.in hoc cap.præsentium, num.3*. quem sequitur *Menoch.de arbitr.cas.239.num.4*. idque extende, & multo magis quando fuit impeditus facto partis aduersæ, idem dicendum si quis facto Iudicis fuisset impeditus protestare contra testes ante publicationem, ita *Fel.in hoc cap.præsentium, num.3. Menoch.de arbitr.cas.239.num.4*.

29 Nota octauo, quod non potest denegari repulsa testium, quoad eorum dicta, quãdo defectus ex illorum depositionis inspectione apparens est, licet essemus in casu, in quo alias non daretur repulsa, nam euidẽs, & clara reprobationis causa in quauis causa reijci non debet, ita *Menoch. de arbitr. q.32.num.10. in fin*. sequitur *Farinac. de testib. q.62.num.vlt*. idque extende etiam si quis non fuerit protestatus ante publicationem, iuxta terminos huius *Cap. præsentium*, nam ad repulsandum testes quoad dicta, nihil est quod id impediat, *Bart. in auth.si dicatur, in fin.C.de testib. Farinac.de testib.q.62.num.185*.

30 Denegatur etiam repulsa, quando agitur ex remediis possessoriis Capitulorum Regni, ita docet *Ann.allegat.84.nu.10*. quem refert, & sequitur *Gallup.in prax.Sac.Consf. par.2.cap.26.num.7*.

31 Causas, pro quibus testes possunt repulsari, vide apud *Afflict. in constit. mores dissoluta*, & latius apud *Farin.de testib. tit. de opposit.contra personas testium, & tit. de opposit.contra dicta testium*; Et ẽ conuerso causas, & modos, quibus possunt defendi personæ, & dicta testium contra repulsã, vide apud *Farinac.decis.Rot.Rom.249*.

SVMMARIVM.

1 *Declaratio circa vsum petita an sit necessario facienda; & an possit fieri sponte.*

2 *Declaratio circa vsum est facienda simpliciter, quando fit ad instantiam partis, secus quando sponte, nec potest fieri dicendo, volo vti testium depositionibus in talibus verbis, num. 3. potest tamen dici, volo vti scripturis, vel depositionibus, præter quam in tali parte. num. 4.*

5 *Declarationem facere debenti est concedendus terminus ad deliberandum, si illum petat; & in criminalibus quando est facienda.*

6 *Declarans circa vsum quomodo possit se, & testes liberare a pœna falsi, & num. 7. & 8. vbi quando possit renunciari huic declarationi.*

9 *Clericus falsum deponens coram Laico ab Ecclesiastico puniatur.*

ANNOTATIO XXXII.

§. III.

TAngunt etiam in hoc Cap. *præsenti*, DD. materiam declarationis circa vsum, occasione illius quæstionis, an producens testem falsum, possit puniri, si declarauerit nolle illius depositione vti, cuius occasione dicendum duxi aliqua breuiter de eadem declaratione, de qua etiam per Bart. & alios in *l. Diuus, la 2. ff. ad leg. Cornel. de fals.* per Gabr. *concl. 7. tit. de criminal.* vbi late, per *Muscatell. in prax. tit. de declarat. circa vsum, par. 2. cap. 25. Thor. in compend. decis. verb declaratio circa vsum, Marant. in prax. tit. de incidenti criminal. fol. 442. Afflict. decis. 189. Ricc. collect. decis. 298. par. 2. & collect. 409. Muscatel. in prax. par. instit. par. 6 glos. termino repulsæ, Afflict. & ibi Add. decis. 229. Capyc. decis. 5. & 25. Gallup. in prax. par. 2. cap. 25.* quoad laicos huius Regni Neapolit. adest *Pragmat. 1. de falsis*, ad quam Rouit. hæc declaratio petitur in Curiis Ecclesiasticis, vt videmus passim in hoc Regno, iuxta terminos iuris communis, & solet peti post publicationem, & ad hoc.

1 Nota primo, quod is, a quo petitur hæc declaratio circa vsum, tenetur omnino eã facere, ita *Bart. in d. l. Diuus*, quem sequitur *Gallup. cit. loc. num. 1.* pro qua habenda, necesse est, vt præcedat partis instantia, ita *Ricc. cit. collect. 298.* potest tamen fieri spõte, & non coacte ad partis instantiam, vt habetur ex dictis per *Gabriel. cit. concl. 7. nu. 8.* tamen inter laicos procedit omnino opinio *Ricc.* vt debeat præcedere partis instãtia, ita aduertunt Rouit. *ad dictam prag. n. 4. & Gallup. cit. loc. num. 5.*

2 Nota secundo, quod declarans circa vsum, si declarat ad partis instantiam, tenetur declarationem facere pure, & simpliciter, nec eam potest facere sub conditione, vnde non potest dicere, *Declaro velle vti scripturis, &c. vel testium depositionibus, quatenus vera sunt*, ita probat de iure, & multò fortius vigore dictæ Pragmaticæ, *Afflict. decis.* prædicta 189. *per tot.* & refert *Thor. compend. decis. ver. declaratio circa vsum*, potest tamen fieri conditionaliter, quando fit spontè, & non ad partis instantiam, vt distinguit *Afflict. cit. decis. num. 3.* & tenet etiam *Gabr. cit. conclus. 7. num. 8.*

3 Amplia supradicta, vt declarans ad partis instantiam, non possit dicere, *Volo vti testium depositionibus in talibus verbis, vel in tali loco*, & hoc ratione iuramenti, quod est indiuiduum, vt affirmat *Bald. in cap. causam, de off. deleg. & cons. 10. volu. 1. Oldrad. cons. 37. Capoll. cautel. 53.* quibus adhæret *Vrsil. ad Afflict. cit. dec. 198. num. 1.* vbi *n. 2.* testatur, quod stante statuto, quod quis teneatur simpliciter respondere, quod responsio debet esse sine plica; & secundum hanc opinionem testatur pluries fuisse decisum.

4 Limita tamen supradicta, vt declaratio circa vsum possit fieri hoc modo, videlicet, *Volo vti scripturis, vel testium depositionibus in omnibus, præterquam in tali, & tali parte scripturæ, vel depositionis*, ita refert Ricc. *in collect. 298. par. 2.* decisum apud *Surd. dec. 16.* & hæc limitatio non facit contra supradicta de indiuiduitate iuramenti.

5 Nota tertio, quod est concedendus terminus competens per Iudicem petenti illum, ad finem deliberandi quomodo declarare habeat circa vsum, docet *Marant. in prax. 6. par. act 8. num. 39.* decisum apud *Vin. decis. 71.* refert *Ricc. collect. 298. 2. part.* vbi etiam dicit, quod producenti instrumentum, vel testem suspectum de falso, potest assignari terminus præcisè ad respondendum, quo elapso, cogatur respondere affirmatiue, vel negatiue. Verum in criminalibus producens testes non potest cogi ad faciendam declarationem circa vsum ante

ante terminum datum Reo ad defendendum *Ann. alleg. 2.* quem adducit *Ric. cit. loc.* & faciunt dicta per *Felin.* in hoc *cap. præsentium, num.* 12.

6 Nota quarto, inueniri in hac materia duas cautelas, de quibus apud *Vrsill. ad cit. dec.* 189. *Afflict. num.* 3. *& 4.* Prima est, quod ad finem vt declarans teneatur de falso, petens declarationem debeat protestare declarationem petere ad finem redarguendi partem, & testes de falso. Secunda cautela est, vt ad finem liberandi testes, quibus non vult vti, a falsitate, & causam ipsam a suspicione falsitatis; declarans dicat, *Nolo vti talibus testibus, quia non expediunt, siuè non sunt necessarij in causa.* supradicta licet iuridica sint, tamen Praxis eis non vtitur; nam protestatio, de qua in prima cautela non solet apponi, & proceditur ad pœnam falsi contra declarationẽ, etiam sine illa; & quoad secundam cautelam videmus declarationes circa vsum sine illa.

7 Nota quinto, quod declarans circa vsum, si dixit nolle vti instrumento, vel testium depositionibus, liberatur a pœna falsi, si quod est, ab illa tamen pœna, quæ datur contra vtentem falsa depositione, vel scriptura, non tamen ab illa, quæ datur contra fabricantem falsum instrumentum, si ipse est declarans, qui fabricauit falsitatem, docet *Abb.* in hoc *cap. præsentium, num.* 10. *DD. in l. si falsos, C. de fals.* sed in hoc, inter seculares seruatur *Pragm.* prædicta, in quibus terminis multa adducit *Gallup. in prax. supra cit. loc. a n.* 7. *ad fin.*

8 Nota sexto, quod huic declarationi circa vsum factæ potest re integra renunciari, & renuncians euitabit pœnam falsi, cum declaratione notata *notab. præced.* id enim nulla lege prohibetur; inter seculares verò in hoc Regno debet renunciari prædicto vsui infra octo dies a die publicationis in causa, ad finem euitandi pœnam, seruata forma citatæ Pragmaticæ, aduertunt *Marant. in prax. part.* 6. 12. *actu, infra num.* 3. *Anna alleg.* 2. *num* 11. *Gallup. cit. loc. num.* 7.

9 In his terminis notant DD. quod si Clericus falsum deposuit coram Iudice laico, non ab illo, sed ab Ecclesiastico debet puniri, cum laicus Iudex non possit imponere manum in Clericum, nec etiam de mandato sui Episcopi, *cap. si diligenti, de for. comp.* notat *Marant. cit. loc. num.* 5. vbi *num.* 6. notat, quod si e conuerso laicus falsum deponat coram Iudice Ecclesiastico, potest puniri per ipsum Ecclesiasticum, non tamen priuatiuè quoad secularem, sed dari præuentionem, ad hæc multa *Thor. in compend. decis. vers. Iudex laicus, Valasc. decis.* 33.

Vlterius notatur in hac materia, quod si fuerint inquisiti testes de falsitate, vel principalis, tunc regulariter loquendo supersedendum est in causa ciuili, quando totum ius litigantis in illa falsitate consistit, ita *Ant. Fab. decis.* 1. *tit. quando ciu. art. crim. præiud.* secus quando vtraq; causa posset de per se stare, ita *dec. Auen.* 10. quam refert, & sequitur *Gallup. in prax. Sac. Cons. par.* 2. *cap.* 25 *num.* 54. vbi refert quid seruetur in Regno inter seculares.

Aduerte ad eandem materiam, quod adhoc vt falsitas sit punibilis in teste, vel in ipso instruente, licet non sequatur effectus, duo necessariò requiruntur. Primum, quod effectus sit nociuus actu, vel potentia, *Angel. de malefic. in verb. falsario, vers. quarto quod, num.* 3. Secundum requisitum est, quod effectus sit deductus ad actum proximum, & illo tunc determinatum ad effectum, adeo quod locus non sit pœnitẽtiæ, *Catal. tract. de indult. cap.* 38. *num.* 68. *vers. sextum speciale*, faciunt adducta per *Anton. Fab. dec. fin. C. de pœn.* Hinc est, quod quando hæc duo concurrunt in depositione falsa, est punibilis, licet non sequatur effectus, notat *Gallup. in prax. Sac. Cons. p.* 2. *cap* 25. *num.* 27. *& seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Conclusio quæ sit, & vnde dicatur. Et an sit de substantia, vel ordine iudicij, num.* 2. *Et in quibus causis non fiat conclusio, num.* 3. *Quomodo fiat, num.* 4.

5 *Conclusione facta testes examinari non possunt. Fallit regula in multis casibus hic positis. Et an possint repeti, num.* 6.

7 *Conclusione facta non præsentantur scripturæ. Fallit in multis casibus, vsq; ad n.* 13.

14 *Conclusio operatur in ea instantia, in qua facta est.*

15 *Conclusione facta non reuocantur attentata. Fallit in certis casibus, ibid.*

16 *Conclusionis alij effectus.*

17 *Conclusio reuocata non producit effectus. Et quando in reuocatione pars condemnetur in expensis, num.* 18. *Et terminus ad concludendum quando debeat prorogari, n.* 19.

20 Con-

20 *Conclusione facta, qui actus fieri possint.*

21 *Conclusio potest expresse, & tacitè reuocari. Et quibus modis reuocetur tacitè. Et an censeatur reuocata per admissionem nouorum iurium cum clausula,* sine præiudicio conclusionis, *num.22.*

23 *Conclusio tacita an inducatur per lapsum termini.*

24 *Conclusa causa in petitorio, an possit intentari remedium possessorium.*

25 *Conclusio in causa quando habeat vim citationis ad sententiam.*

26 *Conclusio in causa non sufficit ad euitandam desertionem.*

27 *Conclusio quomodo fiat. Et an post conclusionem detur commissio in Signatura, num.28.*

ARGVMENTVM.

De conclusione. Notatur quid sit, vnde dicatur. Et an sit de substantia processus. An conclusione facta possint recipi testes, vel præsentari scripturæ, vel reuocari attentata, & de alijs eius effectibus. Et quid si fuerit reuocata. Et quibus modis possit reuocari expresse, vel tacitè. Quomodo inducatur tacita conclusio. Et an habeat vim citationis ad sententiam. Et quomodo fiat conclusio. Et alia multa.

ANNOTATIO XXXIII.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. cum dilectus, de fide instrument.

TRactant hic communiter Canonistæ materiam conclusionis in causa, & cum *glos. in cap. significauerunt, de testib.* Ciuilistæ in *l. admonendi, de iureiur.* licet apud eos non inueniatur nomen conclusionis, sed renunciationis, ita *Bald. in cap. cum in iure, de offic. deleg. Asin. in prax. iudic. §. 23. cap. 1. Marant. in prax. par. 6. 15. actu, Menoch de arbit. quæst. 35. Carauit. ad* Rit. *M.C.V. 75. & ad Rit. 238. & 239. Seaglion. ad Ritum* eiusdem Cur. 236. Oliua, Campanil. & Ricc. *ad Rit. Cur. Archiep. Neap. 32.* idem Ricc. *collect. dec. collect. 85. par. 1. & collect. 1034. par. 4. Gallup. in prax. part. 2. cap. 27. de conclus. in caus. Lancellot. de attent. 3. part. c. 23. num. 49. & seqq.* & alij. Dicam pauca ad vsum Curiarum Ecclasiasticarum.

1 Nota primò, quod concludere in causa, est finem probationibus imponere, & quamprimum ad sententiam deuenire, ita *Asin.* in proximo *cit. loc §. 23. cap. 1.* & facta conclusione patent Iudici merita causæ, docet *Menoch. cit. loc. num. 1. Carauita* verò *cit. Rit. 75. num. 3.* dicit conclusionem esse renunciationem, quæ fit omnibus alijs probationibus. Cõclusionem sic dici quasi concludat, & finem ponat probationibus, testatur *Gallup. cit. 27. n. 1.*

2 Nota secundò, quod in foro Ecclesiastico conclusio est de substantia in causis profanis, & ordinarijs, seu plenarijs, & si in dictis iudicijs omitteretur, omissio induceret nullitatem, secus tamen est in causis summarijs, vel in foro seculari, in quibus conclusio non est de substantia, secundum DD. in hoc *cap. cum dilectus*, præsertim *Felin. num. 33. Vant. de nullitat. ex defect. process. num. 45. Grauat. ad Vestr. lib. 7. c. 1. num. 30.* Hinc potest constitui regula, quod in foro Ecclesiastico non solum coram Iudice, sed etiam coram Arbitris regulariter in omnibus causis est facienda conclusio, vt litibus aliquando finis imponatur, vt per hunc *text.* determinat *Menoch. cit. q. 95. n. 8. & Campanil. ad Rit. Cur. Archiep. Neap. 32. num. 10.* contra *Abb.* ibi relatum, vbi pluribus comprobat conclusionem in causa de consuetudine esse omnino faciendam, tamen omissam, rem non vitiare, & hæc est verior opinio, cum per *cap. quoniam contra, de probat.* videatur potius de ordine iudicij, quàm de substantia.

3 Fallit tamen proposita regula, & non est necessaria conclusio in multis causis. Et primò in causis summarijs, vt dictum est supra, & consuluerunt *Alex. cons. 84. sub num. 12. lib. 4.* vbi generalius loquens dicit conclusionem non requiri in illis causis, in quibus proceditur sine figura iudicij, *Roman cons. 175. Soc. Sen. cons. 190. in fin. lib. 2.* id etiam procedit in causis, in quibus Iudex procedit ex suo arbitrio, secundum dicta per *Menoch. de arbitr. quæst. 35. num. 10.* Secundò, non fit conclusio in causa, seu, vt melius dicam, conclusio in causa non impedit præsentationem scripturarum de nouo sine culpa, & malitia repertarum, ita *Felin.* in hoc *cap. cum dilectus, num. 16. DD. in cit. l. admonendi, de iureiur.* præsertim *Bart. num. 9.* ab hoc casu non solum debet abesse

abesse culpa, & malitia, sed etiam negligentia, nisi essent scripturæ alicuius pupilli, vel Ecclesiæ, quibus in hoc negligentia administratorum nocere non debet, vt notauit *Felin. cit. loc. num.* 18. *vers. quintò limita*, *Roman. in d. l. admonendi*, *Asin. cit. loc. nu.* 3. sequitur *Menoch. vbi supra, num.* 13. de his inferius dicemus latius, quando possint scripturæ præsentari post conclusum in causa. Tertiò, non fit conclusio in causis beneficialibus, habetur ex *Clement. sæpe*, *de verb. signific.* & specialiter in causis Iurispatronatus, vt docet *Lambert. de Iurepatr.* 2. *Art.* 11. *quæst. princ.* 2. *par.* 2. *lib.* 4. In causis criminalibus nec fit conclusio in causa, ita *Iul. Clar. §. fin. quæst.* 61. *vers. fin.* Baiard. ad eundem *eod. §. q.* 49. *n.* 41.

4 Nota tertiò, quod inter Laicos Regnicolas in eorum Curijs solet dici, quod cõclusio fit ipso iure per *Pragm.* incip. *cursu dilationum*, vt notat *Marant. in prax.* 6. *par. actu* 15. *num.* 1. cuius contrarium seruat Praxis. Sed quicquid sit inter Laicos, in Curijs Ecclesiasticis debet præcedere partis instantia, & ante ipsam conclusionẽ, vel citatur aduersarius ad concludendum, vel illi notificatur ipsa instantia, in qua petitur conclusio, docet *Vestr. in prax. lib.* 7. *cap.* 1. post *num.* 11. testatur practicari Campanil. *ad Rit. Cur. Archiepiscop. Neap.* 32. *num.* 11. & hoc modo dicitur conclusionem fieri per Iudicis interlocutoriam, iuxta *glos. in Clement. sæpè, in vers. conclusione. de verbor. signific.* Secundo modo dicitur fieri conclusio per expressam renunciationem, quã faciunt partes omnibus probationibus, ita *Felin.* in hoc *cap. cum dilectus, nu.* 27. Tertio modo per lapsum termini a Statuto præfixi ad probandum, ita Bald *in l. si accusatoribus, in fin.* C. *de accusat.* Roman. *cons.* 176. Quarto modo per commissionem factam de causa consilio sapientis decidenda ex voluntate partium, ita *Card. cons.* 25. *Felin.* in hoc *cap nu.* 30. Nota ad hæc, quod quocumq; modo fiat conclusio, requiritur de necessitate consensus Iudicis, vt probat *Felin. cit. loc. num.* 31. qui necessariò vel habeat causam pro conclusa, vel super hoc interponat decretum, *Rot. in Hispalen.* Capellania 28. Aprilis 1586. *coram D. Bubalo.*

5 Nota quarto, conclusionem nonnullos producere effectus. Et primus est, quod post conclusum in causa testes examinari non possunt; conclusio enim est terminus exclusiuus productionis testium, ad *text. in auth. de testib. §. quia verò, in princ. vbi glos. in verb. conclusierint, & in verb. concludente*, *Imol. in cap. fraternitatis, num.* 13. *in fin. de testib.* Hæc non procedunt in testibus de nouo repertis, quos Iudex admittere potest post conclusionem, causa tamen cognita, fuisse de nouo repertos, *text.* est in *cap. pastoralis, de except. Ias. in cit. l. admonendi, num.* 50. & 54. *Gayll. obseru.* 107. *lib.* 1. *Bart. in auth. atqui semel, num.* 12. C. *de probat.* qui dicit, quod post conclusum in causa possunt recipi testes, quos per ignorantiam pars non potuit ante producere. Secundò non procedunt in causa matrimoniali, in qua post conclusum in causa possunt etiam recipi testes, & in hoc æquiparatur causæ criminali, ita *Alex. in l.* 3. *num.* 1. & *seq. ff. de iureiur.* Gayll. *cit. obseru.* 107. *num.* 12. *lib.* 1. in qua non fit conclusio, vt diximus supra, & testes possunt recipi quandocumque, *Boss. tit. de public. process. num.* 9. *Foller. in pract. crim. in verb. & si confitebuntur, in* 3. *par. tertiæ partis principalis, num.* 56. & hæc est vera opinio, licet aliqui male contradicant. Tertiò, post conclusionem Iudex ex officio potest recipere testes, etiam si ex tali receptione testium fundaretur partis intentio, ita probat *Farinac. de testib. q.* 75. *cap.* 5. *num.* 266. & *seqq.* contra nonnullos. Quartò, licitè recipiuntur testes post conclusionem, quando pars, contra quam producuntur, non se opposuit, ita *Felin. in cap. in causis, de testib.* Quintò, post conclusionẽ admittuntur testes ex magna æquitate, ita *Menoch. de arbit. quæst.* 35. *num.* 22. per opinionem *Card. Barb. Guid. Pap.* & aliorum apud eum. Hæc doctrina potest destruere totam illam machinam, idest quod post cõclusum in causa non recipiuntur probationes, nisi prudens Iudex vtatur illa cum magna consideratione. Sextò, possunt recipi testes post conclusum in causa, quando tractatur de periculo animarum, ita *Barb. cons.* 9. *num.* 9 *lib.* 1. *Milli. in repert. verb. testes, num.* 18. quos sequitur *Monticell. rubr. de test. producẽ. post conclus. in caus. fol.* 119. *col.* 1. *vers.* 2. Septimò, nobiles, & legales personæ possunt examinari post conclusionem, vt tenet *Monticell. cit. loc.* & *Farinac. de testib. q.* 75. *cap.* 5. *num.* 273. Octauò, per viam restitutionis in integrum possunt recipi testes post conclusionem, quæ restitutio datur non solum minori, sed etiam maiori ex iusta causa, *Menoch. de arbitr. q.* 35. *num.* 19. latè *Farinac. de testib. q.* 75. *cap.* 15. vbi ponit casus, in quibus conceditur hæc restitutio.

6 Suprapostita conclusio, quod testes recipi non possint post conclusionem extenditur, vt nec etiam possint repeti loquendo in causa ciuili, quia in criminali non fit cõclusio, vt annotauimus supra, ad hoc vide *Capyc. dec.* 35. *in fin. de Franch. dec.* 716. *n.* 9. Gal-

*Gallup.in prax.2.par.cap.27.de conclus.in causa,num.*4. qui dicit,quod quando Iudex dubitat de depositionibus testium, potest ex officio illos repetere ad indagandam veritatem, per doctrinam *Angel. cons.296. post num.3.& 4.*

7 Non solum testes,sed nec etiam scripturæ possunt præsentari post conclusionem, vt probatur ex hoc *cap.cum dilectus*,& probat *Oliua ad* Rit. *Archiep. Cur. Neapol.32. num.6.&* 7.firmat *Ricc.collect* 85.*par.1.ex dec.Amat.* Rot.*Marcb.*95. sed hæc conclusio limitatur in casibus, in quibus diximus supra posse recipi testes non obstante conclusione:nam in eisdem casibus possunt etiã recipi scripturæ;& quoad testes,& scripturas de nouo repertas, quas posse recipi post conclusionem affirmaui, dicendum est de hoc standum esse iuramento ipsius partis producentis, vt aduertit *Ric.collect.* 1034.*in princ. par.*4. & vltra casus prædictos possunt recipi scripturæ post conclusum in causa, quando est facta conclusio cũ reseruatione ad producendum scripturas, & tunc indifferenter possunt produci post hunc actum, immo dari terminum ad illas concomitandas tenet *Afflict.decis.*271. & licet hæc reseruatio intelligatur in conclusione simpliciter facta, ex antiqua practica, vt testatur *de Francb. decis.*631. *sub vers.an verò*, id tamen intelligitur in Regijs Tribunalibus; in Ecclesiasticis verò regulariter nõ præsentantur scripturæ post conclusionem, sed intimantur parti aduersæ, quæ si nihil releuans adduxerit in contrarium, admittuntur scripturæ ad probãdum,vel saltem ad Iudicis instructionem. vide quid seruandum in hoc, vigore Regiæ *Pragmat.*Campanil.*ad Rit.Cur.Archiepisc. Neap.33.n.9.*

8 Aduerte primò,quod quando est facta conclusio cum reseruatione supradicta, recipiuntur scripturæ publicæ, & priuatæ, quæ de per se faciant aliquam fidem,vt docet *Afflict.dec.*272.*num.*2.post *Angel.in l.scripturas, C. qui potior. in pign. habeant. Gallup.in prax. part.*2.*cap.*27. *num.*9. qui exemplificat hanc scripturam priuatam facientem aliquam fidem in scriptura trino teste signata, iuxta dicta per *Francb.decis.*631.*col.*1.2.*&* 3.*& Vrsill ad Affl.cit.loc.*

9 Aduerte secundo, quod in termino supradicto dato ad concomitandum scripturas potest pars aduersa, contra quam illæ fuerunt præsentatæ in eodem termino impugnare, & probare cõtra scripturas præsentatas,est doctrina *Hypp.singul.*168. quẽ refert, & sequitur *Gallup.cit.loc.num.*11.

10 Aduerte tertiò, quod si scripturæ præsentatæ in termino, post conclusionem impugnantur per partem aduersam, potest qui præsentauit dictas scripturas, petere etiam post conclusionem terminum ad cõcomitandum,& illi est concedendus,si scripturæ sunt publicæ,vel priuatæ,quæ de per se fidem faciant,alias si essent priuatæ, quæ de per se fidem non facerent,non esset cõcedendus dictus terminus, ita per opinionem *Abb.in cap.quoniam contra, col.9. de probat.*& aliorum firmat *Prosp.Carauit.ad* Rit.M.C.*Vic.*238.*num.*3. *post Afflict.in decis.*115.

11 Vlterius admittuntur ad præsentandum scripturas post conclusionem personæ priuilegiatæ a iure,vt sunt viduæ, pupilli,& aliæ miserabiles personæ, ex *l.*1. C.*quando Imperat.inter vid.& pupill.* idq; in Regno mãdari particulari Pragmatica inter laicos testatur *Carauit.cit.loc.num.*1. sed hoc intelligendum cum *Felin.* in præsenti *c. n.*18. per viam restitutionis in integrum.

12 Diximus recipiendas esse post conclusionem scripturas de nouo repertas, eadẽ ratione dicendum est esse recipiendas scripturas de nouo confectas, & stipulatas, probatur ex *l.*1.*§.vnde quæritur,ff. de oper. nunciat.*tenet *Felin.in hoc cap.cum dilectus, n.*18.*vers.sexto limita.*

13 Recipiuntur etiam scripturæ post conclusionem de consensu partium non solum expresso, sed etiam tacito; & ita si pars, contra quam præsentantur scripturæ, sit præsens, & non contradicat, habetur in hoc casu pro consentiente, & valet productio scripturarum,& receptio, ita *Abb.in cap. quoniam frequenter, de probat. Felin.* in hoc *cap.cum dilectus,num.*17.Alia in hac materia quando possint recipi scripturæ post conclusum, vide apud *Felin.* in hoc *cap.n.*13.*& seqq.*

14 Nota quintò, quod conclusio producit effectum prædictum,& alios,ac habet locũ in ea instantia,in qua facta est,vnde facta in causa principali non extenditur ad causam appellationis, docet *Innoc. in cap.cum venisset, num.*3. vbi etiam *Ioan.Andr.num.*5. *vers.renunciatio verò, Butr.num.*4. *vers.& hoc quoniam, Abb. num.*3. *vers. hoc patet, Menocb.de arbitr.q.*35.*num.*20.quod declaratur procedere in conclusione generali, secus in conclusione facta in aliquo particulari articulo, quia tunc conclusio in illo articulo extenditur etiam in causa appellationis,ita *Angel.in auth.de testib. §.quia verò,num.*24.quem refert, & sequitur *Farinac.de testib. q.*85. *cap.*5. *num.*259. *Lancellot.de attent.*2.*par.cap.*12.*limit.*27.*n.*14. *&* 3.*par.cap.*13.*num.*15. *&* 56. vbi dicit, quod

quod generale est, quod conclusio facta in causa principali non obstat in causa appellationis, quominus quis possit non deductum deducere, & non probatum probare, quod procedit, nisi de causa appellationis fuerit facta expressa mentio, ita *Io. Baptista de Asin. in prax. iudic. §. 23. cap. 6. 13. limit. regula* per eum posita, & aduertit *Lancell. cit. loc.*

15 Alius effectus, quem producit conclusio, est, vt post illam non possit peti reuocatio attentatorum, ita probatur ex *dec.* 4. aliàs 57. *vt lit. pend. in nouis, & ex decis.* 26. aliàs 307. *de appellat. in antiq. & ex dec. Afflict.* 352. *num.* 3. tenuit *Vant. de nullit. tit. quib. mod. null. prop. poss. num.* 23. docet post multos *Lancellot. de attent. 3. par. cap.* 23. *nu.* 41. & doctrina procedit in attentatis ante conclusionem, secus post, quæ, illa non obstante veniunt reuocanda, per *dec. Affl.* 352. *col.* 2. vt refert *Gallup. in prax. par. 2. cap. 27. nu. 6.* & tenuit *Vestr. in prax. lib. 8. cap. 4. nu.* 15. prædictaque doctrina militat, etiam si petitio reuocationis attẽtatorum fieret post conclusionem vigore specialis commissionis, vt fuit decisum in vna *Cesaraugustana Archipresbiteratus coram D. Oradino die 27. Nouembris* 1556. Non tamen procedit sententia, quando petitioni reuocationis attentatorum post conclusionem pars aduersa non se opposuit, quia valet reuocatio post conclusionem, quando pars non contradixit, & Iudex sciebat conclusionem; & in dubio præsumitur Iudicem habere notitiam conclusionis, ad latè tradita per *Lancellot. de attent. cit. loc. num. 45. & seqq.* Nec quando tacitè, & ab vna tantum parte facta est conclusio per missionem citationis ad sententiam, quia tunc poterunt reuocari attentata non obstante tali conclusione, secus tamen quando verè est conclusum in causa ab vtraq; parte, iuxta dicta per *Lancellot. de attent. lib. 3. cap. 23. num.* 49. vbi *num. seqq.* qui cætera ad hãc materiam coadunat, & signanter *num.* 59. refert opiniones asserentium post conclusionẽ posse Iudicem reuocare attentata ex officio. Verum ipse inclinat in contrariam opinionẽ; & quod post conclusionem non possint reuocari attentata, procedit in illa instantia, secus in alia, *Ludouis. decis.* 251. *num.* 12.

16 Alios producit effectus conclusio, videlicet, post illam non potest emptor denunciare litem venditori *glos. in l. si rem, §. quolibet tempore, ff. de euict.* Nec admittitur exceptio, quod accusator se non inscripserit, *Bart. in l. is, qui reus, ff. de public. iudic.* Nec tenetur reus respondere positionibus, *Dom. in cap. 1. col. pen. de confess. in 6.* & secundum *Gallup. cit. loc. num. 6.* Nec potest peti declaratio principalis, nec potest opponi exceptio excommunicationis, *Card. in Clement. 1. in 1. opposit. de except.* Nec potest peti deferri iuramentum, *Bald. in l. in bonæ fidei, C. de iureiur.* Nec iuratur de calumnia, *glos. in cap. ex literis, de iureiuran.* Nec allegatur Iudicis suspicio, *Lap. in cap. Iudex, de offic. deleg.* quod posset limitari, quando noua superuenit causa, vt dicemus suo loco. Nec emendatur libellus, *DD. in l. edita, C. de edend.* Nec fit reconuentio, *glo. in cap. 1. de mut. pet.* Nec dicitur venisse, qui venit post conclusum in causa, *Bart. in l. si mater, §. eadem, in fin. ff. de except. rei iudic.* Nec potest peti compromissum inter cõsanguineos, *Bald. in l. 1. ff. de transact.* Nec potest reuocari confessio, *Dom. in cap. 2. col. vlt. de restit. in integr. in 6.* Nec potest opponi exceptio peremptoria, *glos. & Innocent. in cap. exceptionem, de except.*

17 Sed aduerte primò, quod conclusio reuocata non producit supradictos effectus, & alios, quos producit conclusio, quia post reuocationem conclusionis omnia ad libitum produci possunt, dummodo validè sit facta reuocatio, quæ tunc fieri potest, quãdo pars intendit noua iura producere, quæ faciunt bene ad iustitiam causæ, secundum dicta per *Rot. in dec.* 8. aliàs 757. *de iudic. in antiq. Ricc. collect. dec.* 1034. qui *limitat.* 9. dicit, quod conclusio facta sine præcedente partis instantia habetur pro non facta, & allegat *Rot. dec. 15. de iudic. in antiq.* ad quod obserua, quod prædicta *dec. Rot.* quæ est 5. *in cit. loc.* dicit Iudicem non posse conclusionem facere, nisi instante parte, aliàs datur appellatio, & hæc differunt à dictis *Ricc.* quia si non appellatur, remanet valida conclusio.

18 Aduerte secundò, quod si conclusio est reuocata ad instantiam eius, qui illam procurauit, debet talis condemnari in expensis, in quibus pars aduersa est grauata, iuxta proximam *Rot. decis.* 10. aliàs 801. *cit. tit. de iudic. in antiq.*

19 Aduerte tertiò, quod si pars citata ad concludendum instat non procedi ad conclusionem, & prolongari terminum propter aliquas causas, quas vult dare, tunc debet Iudex supersedere, & prolongare terminum, aliàs grauaret, & daret iustam causam appellandi, ita *Rot. dec.* 9. aliàs 762. *de iudic. in antiq.*

20 Nota sextò, quod conclusio in causa non impedit multos actus vltra supradictos de testibus, & scripturis de nouo repertis. Et primò post conclusionem possunt comprobari scripturæ ante conclusionem, vel

aliàs legitimè præsentatæ, vt supra *Afflict. dec.*115. Secundò, potest deferri iuramentum suppletorium, *Gayll.obseruat.*108.*lib.*1. *Carauit.ad Rit.*M.C.*V.*239. *num.*5. Tertiò, potest offerri iuramentum, *Cacher decis.*11. *&* 97. licet non possit peti, vt diximus supra. Quartò, possunt recipi testes super habilitate impetrantis, præsertim propter informationem Iudicis, & super recognitione signorum, & sigillorum Notariorum, ita *Rota dec.*2. aliàs *6.de testib.in nouis*, quæ videtur sentire, quando Iudex recipit prædictos testes ex officio. Quintò, conceditur primum, & secundum beneficium, *Minad. dec.*15. quem refert *Ricc.collect.*85. *part.*1. vel secundum terminos communes conceditur restitutio in integrum, *Menoch.de arbitr.q.*35. *num.*19. Sextò, possunt produci probationes in iure consistentes, *Bald.cap. vlt.col.vlt.de probat. Felin.* in hoc *cap.cum dilectus,num.*25. *vers.vltimò limita, Carau. ad Rit.M.*C.*Vic.*75. *num.*5. vbi dicit quod allegationes iurium producuntur post conclusionem quoad Iudicem, non quoad acta, ex quo, conclusa causa, scripturæ non recipiuntur, & simpliciter non admittuntur allegationes iuris post conclusionem, quando fuit aliàs data dilatio ad illas producendas, *Grat.discept.foren. cap.*216.*n.*33. Septimò, potest Iudex ex officio interrogare partem ad declarationem exortæ dubitationis, non autem ad fundandam partis intentionem, *Menoch.cit.loc.num.*23.*&* 24. & dixi supra. Octauò, controuersum est, an possint produci positiones, *Menoch.cit.loc. num.* 25. refert DD. pro vtraq; sententia; ipse verò inclinat in negatiuam, & hæc est verior opinio; nam si iuxta supradicta Iudex non potest interrogare partem post conclusionem, nisi ex officio, ergo non potest recipere positiones aduersarij, aliàs nõ ex officio, sed ad partis instantiam interrogaret; solum enim id posset ad instantiam partis in causis summarijs, *Abb.& Felin.in cap.cum Ioannes, de fid. instrum.* aduertit *Carauit.ad* Rit. *M.Cur.Vicar.*239. *num.*6. Nonò, potest fieri per Iudicem accessus super faciem loci, *Bald.in l.contra negantē, in fin. C.ad leg. Aquil. Carauit.* vbi supra, *vers.decimoseptimò limita.* Decimò, admittitur probatio per confessionem partis, *Marant. in specul. 6.part.* 15.*actu, num.*5. Vndecimò, si pars nihil, aut non plenè probauit in dilatione ei data ad probandam læsionem vltra dimidiam iusti pretij in alienationibus, aut transactionibus rei suæ, poterit Iudex ex officio inquirere verum valorem ipsius rei, & debet hoc facere etiam post conclusionem in causa, ita *Gratian. disceptat.foren. cap.*258. *num.*44.

21 Nota septimò, quod Iudex potest conclusionem in causa reuocare expressè, & tacitè, ita *Afflict.dec.*115. *num.*2. & ratio est, quia conclusio est interlocutoria, quæ licitè per Iudicem tacitè, vel expressè reuocatur, *cap.cum cessante, de appellat.* etiam ad instantiam illius, qui institit pro conclusione, secundum dicta per *Ludouis. dec.*140. *num.*9. Dicitur tacitè reuocata conclusio, quando Iudex post illam admisit noua iura, vel protulit noua decreta, ita *Felin.* in hoc *cap.cum dilectus,num.*17. Rota *decis.*1.*de testib.in antiq. Aufrer.ad dec.Tolos.*14. fuit dictum in vna *Toletana Vicennij decimarū coram D. Bubalo, & in Clodien. Prioratus* 21. *Iunij* 1596.*coram D.Orano.* Similiter dicitur reuocata conclusio per admissionem tertij ad causam, vel per productionem commissionis factam pro parte aliorum litis consortium, ita *Ludouis.dec.*339. *nu.*3. & quod per admissionem nouorum capitulorum, siue nouorum iurium censeatur reuocata conclusio, defendit etiam *Menoch.q.*35. *num.*14. *& seqq.* qui ad id duo requirit, quod talis noua admissio sit facta præsente, & non contradicente parte aduersa; & quod Iudex habeat de conclusione notitiam, quæ præsumitur in dubio, vt diximus supra, quæ præsumptio admittitur in eodem Iudice, secus in successore, ita *Gonzal.ad* 8.*regul.*Cancell.*glos.*9.§.1. *in annot.contra nullit.&c.num.*129. Obserua hic, quod quomodocumq; sit reuocata conclusio, siue sit circumducta de nouo, est facienda alia conclusio in causa, *Rot.dec.*1. *de testib.in nouis, &* 12.*de renunc. in antiq.* fuit dictum in *Toletana decimarum* 1. *Iunij* 1590.*coram D.Bubalo in causa* Pampilonen. *Parochialis* 3.*Iulij* 1600.*coram D.Decano in Calaguritana de Maestr.* 29.*Octobris* 1603. *coram D. Lancellotto, & in Toletana decimarum de Lucillos* 5. *Decembris eiusdem anni coram D.Ludouisio.*

22 Controuertitur in hac materia, an conclusio censeatur reuocata per admissionē nouorum iurium factam cū clausula, *absq; praiudicio conclusionis*, tenent multi non censeri reuocatam, sed clausulam prædictā preseruare valorem conclusionis, ita *Gonz. ad* 8.*regul.*Cancell.*cit.loc.num.*128. qui alios refert, & hanc sententiam videtur approbasse Rotam *in vna Romana pecun. seu restitutionis in integrum* 1.*Iulij* 1609. *coram D.Ortemberg.* contrarium tamen, & verius, nempe quod talis clausula, seu protestatio nihil operatur, tenet Gratian.*discept. forens.cap.*438. *num.*4. *& seqq.* qui testatur *Rot.in eadem causa Romana* 15. *Decembris* 1610.

1610. *coram eodem* recessisse ab illa decisione.

23 Nota octauò, quod per lapsum termini dati ad probandum, & probatum habendũ inducitur tacita conclusio in causa, *Alex. cons.* 101. *num.* 4. *lib.* 2. eandem conclusionẽ inducit citatio ad sententiam, quæ nunquam fit, nisi post conclusum in causa, & conclusio facta his modis, accedente saltẽ tacito consensu partium, dicitur vera, & propria conclusio, *Roman. cons.* 176. *num.* 8. *Rota in vna Mediolanen. restitutionis transactionis* 14. *Decembris* 1610. *coram D. Orano.* Vnde dicitur satisfactum statuto requirentis conclusionem, per supradictam conclusionem, quamuis statutum sit stricti iuris, *Rot. cit. cons.* 176. *col.* 5. *in princ. n.* 8. *&* 9. *ad med. vers. superest ergo.*

24 Nota nonò, quod conclusa causa in petitorio non potest intentari remedium possessorium, maximè si apparet de bono iure rei conuenti, nisi aliter Iudici videbitur, vt post multa tenet *Menoch. de adipisc. possess. remed* 4. *num.* 535. per *text. in cap. pastoralis, de caus. possess. & prop.* & per doctrinam *Bart. in l. naturaliter, §. nihil commune, num.* 16. *ff. de acq poss.*

25 Nota decimò, quod ex stylo nonnullarũ partium, vt est in Hispania, conclusio in causa habet vim citationis ad sententiam, vt testatur Rota *in vna Burgen. residentiæ* 30. *Maij* 1586. *coram D. Plato*, & in alia *Burgen. concedendæ licentiæ de anno* 1585. *coram D. Orano*, & in alia *Pampilonen. Parochialis* 13. *Iulij* 1600. *coram D. Pegna*, in quibus terminis non sufficit si causa non sit formiter conclusa, nec si Iudex mandaret concludi, vt fuit decisum in vna *Hispalen. capellaniæ, & in dicta Burgen. residentiæ* 30. *Maij* 1586. *coram* D. *Plato*, id declarat *Gratian. discept. foren. cap.* 61. *num.* 11. *& seqq.*

26 Nota vndecimò, non sufficere conclusionem in causa quoad euitandam desertionẽ, cum etiam requiratur quod fiat instantia pro sententia, quia per *Clement. sicut, de appellat.* requiritur finis litis, quæ terminatur per sententiam, & non per conclusionem, *Cardin. Seraphin. Giennen. Prioratus* 10. *Decembris* 1582. vbi deciditur, sententiã latam post primum fatale esse nullam, non obtento secundo fatali, tanquam deserta appellatione, quamuis conclusum fuisset in causa, durante primo fatali, cum requiratur instantia pro sententia, per quam lis finitur, non per dictam conclusionem, *Cassad. dec.* 6. *de appellat. in fin. vers. aliàs habetur commissio, & dec.* 9. *num.* 9. *eod. tit.* Rota *dec.* 10. *vt lit. pend. in nou.*

27 Nota duodecimò, conclusionem in praxi apud Curias Ecclesiasticas fieri duplici modo. Primo, facta instantia per vnum ex litigantibus, illa notificatur parti aduersæ, quæ si nil releuans excipiat contra dictã instantiam, fit conclusio per Iudicem. Secundo, præmittitur citatio ad concludendum, qua notificata, fit deinde conclusio, & hic secundus modus est laudabilior; & si huic conclusioni præcessit discussio, & fuit legitimè intimata, dicitur suppleri defectũ citationis ad sententiam, *Alex. cons.* 225. *num.* 12. *lib.* 6. *Afflict. dec.* 283. *num.* 6. *Vant. de nullitat. cap. fin. num.* 107. & dictum est supra.

28 Nota decimotertiò, quod post conclusionem in causa nunquam datur commissio in Signatura sine derogatione cõclusionis, de quo habetur *Regula Cancell.* 57. & testatur *Staphil. de lit. grat. §. quando aliquis petit gratiam, num.* 7. *fol. mihi* 471. *Roman. cons.* 176.

SVMMARIVM.

1 *Citatio ad sententiam debet esse nominatim ad sententiam.*

2 *Citatio ad sententiam an debeat esse personalis. Et quid si sit circumducta, vel renocata.*

3 *Citatio ad sententiam an debeat esse triplex.*

4 *Citatio ad sententiam si omittatur, sententia est nulla, etiam ad fauorem non citati, cum alijs ampliationibus. Fallit, quando aliàs disponit stylus, num.* 5. *Et hæc nullitas non sanatur commissione, n.* 6.

7 *Citatio ad sententiam an debeat fieri à Iudice delegato ad sententiam, vel à successore in causa.*

8 *Citatio ad sententiam facta ad instantiam vnius partis est notificanda tantum alteri, & si est facta ex officio Iudicis, est notificanda omnibus.*

9 *Citatio ad sententiam an possit tolli statuto.*

10 *Citatio ad sententiam est facienda in causis, in quibus proceditur simpliciter, & de plano, & coram Arbitris.*

11 *Citatio ad sententiam debet continere certum diem. Et quid si sit pro singulis diebus, vel pro prima die, & deinde pro singulis diebus. Et si citatio est* pro

pro certa die, an sententia ferri possit extra illam, n. 12.

13 *Citatio ad sententiam non est necessaria, quando est facta sententia præuia discussione causæ.*

14 *Citatio ad sententiam quomodo fiat. Et an possit omitti, quando est facta monitio ad dicendum.*

15 *Citatio ad sententiam non est necessaria si fuit lata partibus præsentibus. Et quando præsumatur hæc præsentia. Et quid si præsentia fuerit ad alium finem.*

17 *Citatio ad sententiam præsumitur in antiquis. Et sententia, quæ excedit quadraginta annos, dicitur antiqua.*

ARGVMENTVM.

De citatione ad sententiam. Notatur, quomodo debeat esse hæc citatio, & quomodo exequi. An possit omitti. A quo Iudice fieri possit. Cui sit notificanda. In quibus causis facienda. Quid debeat continere. An possit omitti. Quomodo reuocetur. An sit necessaria quando partes sunt præsẽtes. An præsumatur in antiquis, & cœtera ad materiam.

ANNOTATIO XXXIV.

§. VNIC.

Ad Text. in Clement. sæpè, §. sententia, de verbor. signific.

HIC *Text.* mandat sententiam diffinitiuam proferri per Iudicẽ citatis partibus, cuius occasione DD. omnes hic tractant materiã citationis ad sententiam, & in *cap. consuluit de offic. deleg.* Ciuilistæ *in l. de vnoquoque, ff. de re iudic.* & alibi *Marant. in prax. par. 6. 1. memb. de citat. Vant. de nullit. ex defectu citat. Gabr. lib. 5. commun. opin. tit. de citat. conclus.* 1. *Muscatell. pract. 2. inst. glos. potest, Capyc. dec. 1 de Graff. decis. 11. de re iud. Ricc. par. 4. collect. 1470. Thor. compend dec. in ver. sententia nulla an dicatur ex defectu omissionis citationis. Gallup. in prax. par. 2. cap. 28. de cit. ad sent.*

1 Nota primò, quod hæc citatio debet esse nominatim, & specialiter formata ad sententiam, cum non sufficiat citatio generalis ad causam, vel ad audiendam voluntatem Iudicis, vt benè aduertit *glos. in hac Clement. & §. in verb. ad id,* vbi etiam *Card.* sub *num. 9. Felin. in d. cap. consuluit, num.* 16. *Ricc. in collect.* 1470. *ampliat.* 1. *Grauat. ad Vestr. lib. 4. cap. 2. num.* 8. qui, aliàs factam citationem ad sententiam, nullam sententiam reddere testatur, per doctrinam *Rot. dec. 342. in nouis, & dec. Capyc.* 1. fuit resolutum in vna *Mediolanen. decimarũ 27. Ianuarij 1595. coram Orano.* Nec sufficit citatio ad videndum fieri quamcumq; ordinationem, nec ad videndum fieri ordinationem, quæ de iure locum haberet, refert *Caualer. dec. 376. n.* 2.

2 Nota secundò, quod hæc citatio ad sententiam debet esse personalis, nec sufficit fieri ad domum, nisi in casu, quo adest difficultas citandi, videlicet si esset citanda mulier, quæ cum difficultate citatur; tunc enim valet citatio ad sententiam domi, ita decisum apud *Put. dec. 271. lib. 2.* vel in casu, quo citandus latitat, iuxta dicta per *Crescent. dec. 18.* aliàs 151. *de re iudic.* vel in casu, quo proceditur contra contumacem citatum ad totam causam, contra quem proceditur per affixionem ad valuas, *Put. dec. 274. lib. 2.* Dummodo talis citatio personalis non sit circumducta, quia tunc non releuat, vt testatur *Ricc. in cit. collect. 1470. vers. amplio tertiò, per dec. Achill. de Graff. 13. de dol. & contum. & Capell. Tholos.* 414. & dummodo non fuerit reuocata expresè, vel tacitè; quod tunc fit, quando post citationem ad sententiam admittuntur noui articuli, *Rot. dec. 1. de test. lib. in nouis, & dec. 1. de probat. in antiq. & dec. 12. de renunc. in antiq.* vel per admissionem testium, vel instrumentorum, *Cæs. de Graff. dec. 11. num. 2. de senten. & re iud. Felin. in cit. cap. cum dilectus, num.* 19. *Afflict. dec. 115. num.* 2. qui licet in particulari loquatur de conclusione, generaliter tamen loquitur de omni interlocutoria Iudicis, *Gratian. discept. foren. cap. 438. in princ.* qui dicit, quod adeò per admissionem nouorum iurium, & probationum censetur reuocata citatio ad sententiam, vt nec protestatio facta in admissione prædicta, citra præiudicium citationis huiusmodi aliquid operetur, quod etiam notauimus in præcedentibus in materia conclusionis, contra nonnullos.

3 Nota tertiò cum *Felin. in cit. cap. consuluit, num. 8. de offic. deleg.* quod hæc sententia debet esse vel vnica peremptoria, vel triplex, quod ipse *Felin.* duodecim modis limitat, voluit etiam *Abb. in eod. cap. num.* 12. DD. communiter in *l. ad peremptoriam, ff. de iudic. Specul. tit. de citat. §. viso, vers. quid*

si

si lata, glos. in hac Clement. sæpe, verb. peremptoriè, Afflict. in Constit. Regni incip. *In ciuilibus,* quod non procedit in causis summarijs, in quibus non est necesse citare peremptoriè ad sententiam, vt deciditur in hac *Clement. sæpe, §. sententia,* alias verò limitationes vide apud *Felin. cit. loc.* Sed quicquid sit in iure, praxis seruat citare ad sententiam vnicè, & non peremptoriè, quæ praxis non est omnino spoliata authoritate Doctoris, cum ad eam comprobandam multum faciant dicta per *Grauat. ad Vestr. lib. 5. cap. 2. sub num. 6. vers. at ipse crediderim, & n. 7.*

4 Nota quartò, quod citatio ad sententiã est adeò necessaria, vt sine illa sententia sit nulla, *Afflict. decis. 346. num. 6. Franch. dec. 457.* etiam si ad fauorem non citati lata sit, & hoc ipso iure, ita *Ias. in l. si furioso, num. 3. ff. de re iudic.* vbi testatur de communi, quod procedit non tantum in diffinitiua, sed etiam in interlocutoria, dummodo præiudicialis sit, vt tenet *Grauat. ad Vestr. lib. 4. cap. 2. sub num. 6.* hanc sententiam defendit etiam *Bart.* post *glos. in d. l. si furioso, num. 2. ff. de re iud. Vant. de nullit. ex defectu citat. num. 10. Anton. Gabr. lib. 5. suarum commun. opin. tit. de citat. conclus. 1. num. 66. Ricc. cit. collect. 1470. vers. amplia quartò,* idq; extenditur ad sententiam Principis, in qua etiam sub eadem pœna nullitatis requiritur citatio, vt aduertit *Vestr. cit. cap. 2. lib. 4. num. 2.* vbi *Grauat.* Non tamen est ne-
5 cessaria citatio prædicta, quando ita disponit vsus, seu stylus, vt est in Sacro Regio Consilio Neapolitano totius Orbis celeberrimo, vbi hæc citatio omittitur ea ratione, quia fit conclusio parte citata ad dicendum, & allegandum, & citatio ad audiendam sententiam, postquam processus est conclusus, est de iure positiuo, nec tollit defensionem, merito potest per Principem omitti, ita *Afflict. in dec. 283. n. 6.*

6 Hæc nullitas, in quam incidit sententia ex defectu citationis, est adeo potens, vt sanari non possit, etiam per commissionẽ, seu rescriptum Papæ; quod intellige, quando omnino defecit citatio ad sententiam, ita *Cas. de Graff. dec. 11. num. 9. de sentent. & re iudic. Gomez. in compend. signaturæ, n. 68. & 69. Vant. de nullit. ex defectu iurisdict. n. 6. & in cap. fin. n. 125.*

7 Nota quintò, quod si causa delegatur, postquam delegans citauit partes ad sententiam, Iudex delegatus debet iterum citare ad sententiam, & ita etiam successor Iudex in causa debet citare ad sententiam, non obstante citatione prædecessoris, ita *Put. dec. 338. lib. 1.* voluerunt *glos. in l. consentaneum, verb. à quo, C. quomod. & quand. iud.* vbi *Bart. num. 11. Bald. num. 7.* & alii, quod non procedit quãdo Episcopus postquam citauit ad sententiam, causam commisit suo Vicario Generali. Nec quando sunt duo Iudices, qui vnum constituunt tribunal, & alternatim per hebdomadas negotia expediunt, & vnus, ac alius pronunciat; in his enim casibus non est necessaria noua citatio, si vnus citauit, & alius sententiam proferat, *Franch. in cap. 2. de consuet. in 6. num. 4.* & facit *d. dec. Put. in princ.* vbi sententia ab vno Auditore prolata ab alio subscribitur.

8 Nota sextò, quod nonnulli DD. dicunt vtramq; partem esse citandam ad sententiam, quod verum est quando Iudex procedit ex officio, partibus non instantibus; quando verò Iudex citat ad instantiam vnius partis, tunc sufficit citare tantum partem aduersam; nam eo ipso quod vna pars citat alteram, à fortiori & se ipsam citare videtur, *Put. decis. 505. sub num. 4.* qui dicit ad effectum, prout in dicta decisione, quod appellans extraiudicialiter per ipsã appellationem se ipsum citat, *Rot. decis. 6.* alias 75. *vt lit. pend. in nouis, & dec. 1. nu. 4. par. 2. diuers.* Contumax non est citandus, vt diximus supra; sed contumax, qui fuit in toto processu, non tamen tempore proferendæ sententiæ non est citandus, *glos. in c. 2. de dol. & contum. in 6. verb. renunciet, Gregor. Lop. in l. 5. tit. 22. part. 3. in glos. verb. en plaza.*

9 Nota septimò, quod non valet statutum disponens, quod teneat sententia sine citatione ad illam, per *Clement. pastoralis, de re iudic.* tenet *Bald. in l. cunctos populos, C. de Sum. Trinit. in repet. magna, in 28. col. vers. item pone quartam conclusionem negatiuã, & in l. 1. num. 8. C. quomod. & quand. Iud.* quod intellige verum, non discussa causa, secus autem causa discussa, in quo casu potest per statutum tolli citatio ad sententiã, sicut etiam diximus supra de stylo cum *Afflict.* & in terminis statuti vide sic distinguentem *Alex. in cons. 235. num. 12. lib. 6.*

10 Nota octauò, citationem ad sententiam faciendam esse in causis, in quibus proceditur simpliciter, & de plano, & sola veritate inspecta, per dispositionem huius *text. clem. sapè, Paris de Put. tract. de sindic. verb. sententia, cap. 2. num. 12.* eandem citationem faciendam esse in sententia Iudicis arbitri, tenet *Bald. in l. si qui ex consensu, sub nu. 3. C. de Episc. aud.*

11 Nota nonò, quod hæc citatio debet cõtinere certum diem ad comparendum, *Caualer. dec. 376. num. 6. Seraphin. dec. 765. n. 2. & dec.*

16 Nota duodecimò, quod in multis casibus non requiritur hæc citatio, hos refert *Ias. in l. nec quicquam, num. 23. & seqq. ff. de offic. proconsul. & leg.* quos transcribit *Gab. conclus. 1. de citat.* & alios addit, inter quos ille est potissimus, quando sententia fuit lata partibus præsentibus, in quo casu citatio ad sententiam non requiritur, *Ang. in l. de vnoquoque, circa med. Imol. circa fin. Alex. col. 1. ff. de re iudic. Gabr. vbi supra, num. 369. Rota in vna Salamantina dimidiæ portionis 19. Martij 1589. coram D. Bubalo*, & ratio est patens, nam finis citationis est comparitio, quæ si habetur, citatio non est necessaria, ita *Bald. in l. consentaneum, sub num. 36. C. quomod. & quand. iud. Vant. de nullit. ex defect. cit. num. 17.* & ad hoc sufficit præsentia procuratoris, ita *Seraphin. decis. 388. num. 4.* fuit dictum in vna *Ferrarien. decimarum 12. Decembris 1614. coram D. Pirouano*, vbi dicitur, quod procurator præsumitur interesse in audientia, vt audiat decreta, & sententias Iudicis, & ideo non esse necesse, quod ex processu constet fuisse in specie monitum, vt intelligat ea, quæ geruntur in præiudicium sui principalis, facit *dec. Capyc. 1. num. 37.* si autem constet procuratorem fuisse præsentem ad alium finem, tunc non sufficeret huiusmodi præsentia ad substinendam sententiam sine citatione *Gabr. cit. loc. num. 398.* Hæc autem præsentia probatur ex attestatione Notarij, *Rot. in vna Calaguritana de Senizero 1. Iunij 1618. coram D. Pamphilio*, præsumitur etiam si incontinenti fuerit appellatum à prædicta sententia, *Rot. in vna Ferrarien. decimarum 11. Maij 1615. coram D. Pirouano.*

17 Nota decimotertiò, quod in antiquis præsumitur hæc citatio ad sententiam, etiam si de illa non constet in actis, ita *Bald. in cap. 1. col. 5. vers. quæro si appareat, de mil. vassall. Aret. cons. 36. sub n. 8. Aymon. de antiq. tempor. par. 2. in princ. sub num. 1. & num. 37.* & facit *text. in cap. bonæ. §. contra vero, de elect.* & in his terminis dicitur sententia antiqua, si excedit tempus quadraginta annorum, *Seraphin. dec. 580. nu. 4.* qui *num. 3.* dicit per dictum tempus præsumi citationem ad sententiam, etiam si tractetur de præiudicio tertij, per *dec. Cassad. 3. de procur. in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ appellatione an veniat diffinitiua, & interlocutoria.*

2 *Sententiæ tres conformes exequuntur, non obstante nullitate. Et quid in criminalibus, quando sententiæ non possint retractari.*

3 *Sententiæ conformes quando dicantur, & plura exempla. Et continentes plures summas an in minori dicantur conformes, num. 4. Et ad cognoscendam conformitatem sententiarum, non est attendenda forma verborum, sed substantia, n. 5.*

6 *Sententiæ an dicantur conformes, quando tertia addit, minuit, vel moderat, aut declarat alias duas. Et an possint exequi, quando caput auctum potest separari.*

7 *Sententiæ non dicuntur conformes si duæ latæ sunt in principali, & tertia super desertione, vel quando adest diuersitas inter eas circa substantiam, vel circa tempus.*

8 *Sententiarum trium conformium executio impeditur, quando aduersus illas proponitur nullitas ex defectu iurisdictionis, & quomodo. Et nullitas, aut iniustitia euidens, & notoria ex actis apparens, num. 9. Et quando executio non potest retractari, num. 10.*

11 *Sententiæ tres conformes admittunt restitutionem in integrum, & exceptionem* cap. Odoardus, *n. 12.*

13 *Sententia nulla ex nouiter deductis confirmata facit numerum inter tres conformes, item & laudum, nec requiritur quod sint successiuæ.*

14 *Sententiæ conformes non exequuntur, quando non iustificantur ex actis, vel quando sunt latæ prætextu probationis inualidæ, vel reprobatæ.*

15 *Sententiæ conformes non exequuntur post inhibitionem.*

16 *Sententiæ tres conformes quando dicantur respectu tertij venientis ad causam. Et quomodo contra eum fiat executio.*

17 *Sententiæ duæ conformes in quibus tribunalibus exequantur.*

ARGVMENTVM.

De sententijs conformibus. Notatur quid veniat appellatione sententiæ.

Quæ

Quæ dicantur sententiæ conformes, & quando non. Quomodo exequantur. Et quid impediat illarum executionẽ. An admittant restitutionem in integrum. Quando nulla sententia faciat numerum. Quid si non iustificentur ex actis. Et quando exequantur respectu tertij. Quid de duabus sententijs conformibus, & alia.

ANNOTATIO XXXV.

§. VNIC.

Ad Text. in Clement. 1. de re iudic.

IN hoc *text. Clemens V. in Concil. Viennensi* ad euitandas calumnias litigantium statuit, illum, contra quem sunt latæ tres sententiæ in quauis causa, siue beneficiali, siue alterius rei, siue in petitorio, siue in possessorio, nõ admitti ad agendum de nullitate illarum, vel alicuius ex eis, donec sententiæ ipsæ fuerint cum effectu, & plenariè executæ, nec ad impediendam executionem prædictam appellatio suffragatur; ex quo *text.* communiter DD. statuunt regulam, quod nullitas, siue appellatio non impedit executionem trium sententiarum conformium. Quæ regula procedit in quauis causa, siue petitorij, siue possessorij, & in quauis sententia, siue diffinitiua, siue interlocutoria, determinant expressa verba huius *Clement.* vbi *glos.* explicando illa verba, *quauis causa,* dicit *Clement.* comprehendere causas spirituales, quasi spirituales, criminales, ciuiles, & mistas. Et ad elucidationem prædictorum breuiter notabo pauca ad praxim frequentiora, de hac materia tractant *Ciuilistæ in tit. C. ne liceat tertio prouocare*, *Gabr.* qui reliquos citat *conclus. 1. de execut. rei iud.*

1 Nota primò cum *glos. & Abb.* hic *nu.* 4. quod verbum *sententia,* verificatur tam de diffinitiua, quàm de interlocutoria, & hoc non procedit simpliciter, cum contrarium habeatur in *glos. cap. cum olim, de testib.* sed tantum quando sumus in fauorabilibus, vel quando eadem ratio militat tam in diffinitiua, quàm in interlocutoria, vt hic, ita *Abb.* & alij, & doctrina procedit etiam in statutis, in quibus quando subiecta materia est indifferens ad interlocutoriam, & diffinitiuam, appellatione sententiæ venit tam diffinitiua, quàm interlocutoria, ita *Alex. cons. 50. num. 12. lib. 2.* probat *Dec. in cap. super eo, 4. notab. de appellat. Lancellot. de attent. cap. 12. limitat. 1. num. 8. 2. part.*

2 Nota secundò, quod executio trium sententiarum conformium non obstante nullitate, vel appellatione, est facienda in causa tam ciuili, quàm criminali, indicant verba huius *Clement. In quauis causa, &c.* cum hac tamen declaratione, vt in pœnis, quæ post executionem retractari possunt, ac reuocari, exequantur tres sententiæ cõformes, non obstante nullitate allegata; secus verò in pœnis, quæ retractari, ac reuocari non possunt, in quibus non datur prædicta executio, ita *Couar. pract. qq. lib. vnic. cap. 25. num. 3.* post multos per eum relatos; idq; procedit etiam in causis ciuilibus, in quibus quando executio est irretractabilis, non proceditur ad illam vigore trium conformium, antequam agatur de nullitate, docet expresse *Abb. in hac Clement. num. 5. Ricc. ad Franch. decis. 139.* vbi plures citat, & quoad causas criminales tenet *de Franch. dec. 139.* vbi in his terminis ad impediendam executionem cõformium sententiarum pendente reclamatione, sententiam triremium continere pœnam irretractabilem defendit. Cætera de sententijs conformibus in criminali iudicio vide apud *Thes. dec. 981. n. 3. Amend. dec. 510. n. 57.*

3 Nota tertiò, quod tres sententiæ adhoc vt possint exequi, non obstante exceptione nullitatis, vel appellatione, debent esse latæ super eodem articulo, vt disponunt clara verba huius *Clement.* & aduertit etiã *glos. ibid. & Abb. num. 2.* qui dicit, quod si sententiæ essent latæ super diuersis articulis, cessaret ratio *text.* quæ est calumniæ euitatio. Hinc communiter DD. tenent, quod ad producendum prædictum effectũ, sententiæ debent esse conformes, quasi latæ sub vnica forma. Quæ vero dicantur sententiæ conformes, non explicatur certa regula à DD. sed per exempla, ex *glos.* hic in *verb. tres, & in verb. alicuius,* potest colligi, illas dici sententias conformes, quæ super eodem iure, non autem diuerso latæ sunt, quam explicationem sequitur *Put. dec. 284. num. 4. lib. 1.* sed ad hoc vide *Thes. dec. 122. & Thor. in compen. dec. verb. sententia, fol. 498. col. 1.*

4 Dicuntur sententiæ conformes, si vna condemnauit ad triginta, alia ad viginti, & altera ad decem, quoad inferiorem summam, & debent omnino exequi quoad decem, non obstante appellatione, vel nullitate opposita, tenet *Vrsill. ad Afflict. decis. 362. in prin.* quem sequitur *Oliua ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 22. nu. 13. circa med.* qui dicit, quod prædictæ sententiæ dicuntur saltem tacite conformes.

5 Vlterius ad cognoscendum, an sententiæ sint conformes, vel ne, non esse attendenda verba illarum, sed substantiam, docet *Franch. dec. 664. num. 17.* in qua fuit decisum esse conformes sententias, in quibus quis condemnatur ad eandem pœnã, licet secunda non confirmet primam, & propterea exequendas, aduertit *Ricc. in addit. ad d. dec.* nec est attendenda omnino conformitas, sed satis est vt in aliquo articulo principali sint conformes, adhoc vt in eodem articulo illarum executio impediri non possit, nec admittatur appellatio, secundum *Paul. de Castr. in cons. 163. lib. 2. Alex. cons. 77. col. 1. lib. 2. Dec. cons. 385.* hinc probat *Couar. pract. qq. cap. 25. num. 5. vers. nono ex proxima*, dici tres sententias conformes, quoties, latis duabus sententijs conformibus, tertia fertur, quę pronunciat illas duas nullas fuisse, ac demum pronunciatur quarta, quæ reuocat tertiam, & cõfirmat duas, contra *Rot. dec. 424. in antiq.* & alios, cuius *Rot. dec.* dicit ipse *Couar.* locum habere, quando latæ fuerunt duæ sententiæ in causa principali conformes, a quibus non appellatum, sed solum de nullitate dictum est, in quo iudicio nullitatis pronunciatum est sententias duas esse nullas, à qua pronunciatione iterum appellatur, & in causa appellationis pronunciatur sententia reuocans primam, & declarans duas sententias primas validas fuisse, easq; confirmat. Non enim sunt istæ tres sententiæ conformes super principali, cum iudicium principale sit finitum per duas sententias, à quibus non est appellatum.

6 Non tamen dicuntur sententiæ conformes, quando tertia sententia aliquid addit, vel minuit, seu moderat, aut declarat ad primam, vel secundam sententiam: & proinde posse appellari, vel supplicari a prædicta tertia sententia, etiam ad impediendam executionem, tenet post multos *Couar. pract. qq. cap. 25. num. 6.* qui ita declarat prædicta, quod aut id, quod de nouo auctum, moderatum, aut declaratum est per tertiam sententiam potest commodè separari, & tunc admissa appellatione, vel supplicatione quoad caput auctum, moderatum, vel declaratum, potest executio fieri quoad reliqua, in quibus sententiæ sunt conformes; aut separari non potest, & tunc executio est retardanda; dummodo tamen id, quod de nouo additum est in tertia sententia tacitè, vel expresse non fuerit tractatum, examinatum, vel definitum in primis instantijs, & sententijs, quia tunc non diceretur quid nouum, nec executionem impediret, ita *Couar.* ex quo colligit quid dicendum sit quando tertia sententia conformis addit condemnationem in expensis.

7 Nec dicuntur tres sententiæ conformes si duæ sententiæ sunt latæ in principali, & tertia super desertione appellationis propositæ à duabus prædictis sententijs, & in hoc casu non habet locum executio, de qua in hac *Clement.* & illa impeditur ab exceptione nullitatis, tenet *Rot. in antiq. decis. 417. Rom. sing. 487. Oldr. cons. 106. Bald. in l. 2. C. de Episc. aud. & in l. eas, C. de appell. in princ. Felin. in rubr. de re iud. col. 8. nu. 11. Oliua ad Rit. Cur. Archiep. Neap. 32. nu. 13.* apud *Carauit.*

Et generaliter non dicuntur sententiæ conformes, quando inter eas adest diuersitas circa substantiam rei, vtputa si vna sententia condemnat ad vnam rem, & reliquæ ad aliam rem; vel quando adest diuersitas in tempore, vt si vna sententia cõdemnaret in diem, & altera purè, vt declarat *Vrsill. ad Afflict. decis. 362. in princ.* post *Alex. cons. 77. lib. 2.* quod secus est quando adest diuersitas quantitatis, quia tunc sẽtentiæ dicuntur conformes quoad minorem quantitatem, vt dictum est supra.

8 Regula huius *Clement.* quod habens cõtra se tres sententias conformes non audiatur super nullitate illarum, vel alicuius ex eis, donec plenariè fuerint executioni demandatæ, in multis casibus limitatur. Et primò illa non procedit quando proponitur aduersus dictas sententias, vel alicuius ex eis nullitas ex defectu iurisdictionis, vt habetur ex *glos.* communiter recepta in *Clement. 1. de sequestr. pos. & fruct.* in hoc enim casu impediretur executio trium conformium, quod optimè declarat *Vant. de nullit. rubr. seu tit. 8. num. 6.* tunc procedere, quando allegans nullitatem prædictã summariè constare fecit de illa, eamq; non proponere ex calumnia, ita *Vant. loc. prad.* qui testatur de communi Romanæ Curiæ stylo, rarò rescripta super nullitatibus cõcedi post tres sententias conformes absq; illa clausula, *sine præiudicio trium conformium sententiarum*, aut priusquam super nullitatibus fuerit aliquid examinatum.

9 Limitatur secundò, quando nullitas esset manifesta, secundum *Vant. de nullitat. rubr. quoties, & intra quod tempus, num. 3. vers. talia*, vel quando nullitas esset notoria, & euidens ex actis, secundum *Couar. pract. qq. cap. 25. num. 2.* vbi alios allegat, *Gratian. discept. foren. cap. 581. num. 13.* in hoc enim casu est audiendus allegans nullitates contra tres sententias conformes,

vel contra aliquam ex eis, etiam ad impediendam executionem, quando verè manifestè appareret ex eisdem actis de nullitate; nam si aliunde esset probanda, etiam si incontinenti, non esset audiendus, vt benè aduertit *Couar. loc. prædict.* qui ita intelligit contrarium tenentes, sequitur *Gratian. discept. foren. cap.* 118. *num.* 47. Et quia in his terminis paria sunt, quod sententiæ sint nullæ, vel notoriè iniustæ, *Seraphin. dec.* 988. *num.* 5. merito dicendum est, quod quandocumq; constat ex actis de notoria iniustitia, sententiæ non dicuntur conformes, nec exequi merentur, *Seraph. cit. loc.* & sufficit iudicatum fuisse contra notorium ius partis, adhoc vt non sit locus tribus conformibus, vel duabus vigore statuti, siue talis notorietas sit expressa in sententia, siue sit relata generaliter, aut specialiter, vel indistinctè, *Surd. conf.* 324. *num.* 4. *vsq. ad* 8. *lib.* 3. post *Asin. in prax.* §. 31. *cap.* 2. *limit.* 6. *Aymon. conf.* 373. *num.* 4. & passim stante euidenti iniustitia datur reuisio sententiarum, a quibus prohibetur appellatio, per statutum *Contard. in l. unic. limit.* 9. *num.* 4. & 11. vbi etiam quod nunquam excluditur officium Iudicis, quod semper potest implorari ad impediendam executionem trium conformium propter euidentem iniustitiam, *Claud. Seisell. in l. qui Roma,* §. *duo fratres, num.* 9. *ff. de verb. oblig.* ad hæc vide *dec. Rot. in una Signina bonorum* 4. *Iulij* 1610. quæ est *dec.* 662. *nu.* 3. *in recentior.* & aliam *Bononien. de Gbelis* 9. *Iulij* 1610. *coram* D. Coccino, & aliam Laud. *pecuniæ* 1. *Iulij* 1588. *coram D. Pamphilio impressam per Marches. de commiss. par.* 3. §. 1. *fol.* 20. Et ad hunc effectum dicitur sententia notoriè iniusta, si fuerit lata non transportatis actis, testium depositionibus, instrumentis, vel alijs iuribus à Iudice à quo ad quem, vel si ipsa sententia sit fundata in instrumento nullo, tenet *Gratian. discept. for. cap.* 691. *c.* 28.

10 Limitatur tertiò, vt admittenda sit exceptio nullitatis, etiam ad impediendam executionem trium conformium sententiarum, quoties executio semel facta amplius retractari non posset, secundum *Card. hic col.* 2. *Bald. in l. si feriatis, ff. de arb. Roman. singul.* 287. *Paul. de Castr. Alex. Ias.* Rip. & alios, quos refert, & sequitur *Couar. supracit. loc. num.* 2. *vers. secunda constat,* & dictum est supra.

11 Obserua quartò, quod minor, vel alia persona priuilegiata restituitur aduersus tres sententias conformes, refert *Ricc. collect.* 77. *in fin.* decisum per *Rot. Auenionen. apud de Lauren. dec.* 2. Verum pendente lite, & causa super restitutione in integrum, an scilicet competat, vel non competat, non retardatur executio trium conformium sententiarum; nam licet verior sit opinio illorum, qui tenent restitutionem in integrum impedire executionem trium conformium, licet alij contrarium teneant; tamen in dubio quando discutitur, an restitutio competat, melius est sequi opinionē contrariam ad euitandas calumnias, faciunt dicta per *Couar. pract. qq. cap.* 25. *n.* 7. vide *Bald. in l. vnic.* C. *ne liceat in eadem caus. tertio prouoc. num.* 10. vbi *addit. lit. B.* & quod Ecclesia petens restitutionem in integrum impediat executionem trium conformium sententiarum, defendit *Genuens. pract. Eccles.* 15. *cap. q.* 421. *per tot.*

12 Nota quintò, quod exceptio *cap. Odoardus, de solut.* impedit executionem trium conformium sententiarum, tenet *Couar. cit. loc. num.* 7. *vers. decimotertio, & variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 1. *sub num.* 9. *vers. quoties verò, circa med.* refert decisum *Ricc. collect.* 77. *circa fin.*

13 Nota sextò; quod sententia nulla, quæ ex nouiter deductis fuit confirmata, facit numerum inter sententias conformes, ita *Thes. dec.* 228. similiter inter illas facit numerum laudum Arbitrorum, refert *Ricc. cit. collec.* 77. decisum per *Rot. Marcb.* apud *Gratian. dec.* 82. Nec requiritur ad effectū huius Clementinæ, quod tres sententiæ conformes sint successiuæ, cum sufficiant fuisse interpellatas, vt communiter aduertunt DD. in *ead. Clement.* præsertim *Card.* 18. *q* sequitur *Franch. dec.* 135. *n.* 2.

14 Nota septimò; quod impeditur executio trium sententiarum conformium, & si est facta, reuocatur ipsa executio, si sententiæ non iustificantur ex actis probatorijs, quia in hoc casu tres sententiæ conformes non considerantur, ita *Gabr. conf.* 28. *nu.* 6. *lib.* 2. post *Felin. in cap. inter cæteras, decl.* 7. *de re iud.* quos refert, & sequitur *Gratian. discept. foren. cap.* 581. *num.* 22. Nec merentur exequi tres sententiæ conformes, si sūt latæ, vel qualibet ipsarum sit lata prætextu probationis inualidæ, & reprobatæ, vt post alios dicit *Gratian. cit. loc. n.* 32.

15 Nota octauò; quod tres sententiæ conformes non operantur vt executio facta post inhibitionem non sit attentata, ita *Lancellot. de attent. post inhibit. ampliat.* 6. quem sequitur *Ludouis. decis.* 435. *num.* 3. qui tenet executionem prædictam esse reuocandam tanquam attentatam, cum inhibitio siue iusta, siue iniusta seruari debeat, *Put. dec.* 395. *lib.* 2. *Caputaq. dec.* 93. *p.* 2. *Cæs. de Grass. dec.* 6. *n.* 2.

No-

36 Nota nonò; quod tertius veniens ad causam si venerit post primam sententiam & reportauerit alias duas conformes primæ contra, vel si venerit post secundam sententiam, & reportauerit tertiam conformem contra, non potest appellare, nec de nullitate dicere non parito iudicato iuxta formam huius *Clement*. quia cum venerit ad causam in statu, & terminis, in quibus reperitur, & causa est in statu, vt post tertiam sententiam mereatur exequi, in eisdem terminis est audiendus, ita *Put. dec. 71. lib. 3. Rot. diuers. dec. 305. num. 3.* vbi deciditur, quod tertia sententia quoad tertium venientem ad causam est vltima, *Achill. dec. 12. de appellat.* quod intellige quando tres conformes fuerunt latæ contra legitimum contradictorem; secus tamen si essent latæ contra non legitimum contradictorem, quia tunc audiretur tertius veniens ad causam etiam contra tres conformes habens interesse releuans, ita *Marescot. var. resol lib. 1. cap. 86. n. 55.*

37 Nota decimò; quod vigore particularis statuti executio, de qua in hac Clementina fit post duas conformes non expectata tertia sententia; ita in Vrbe inter ciues, & incolas testatur *Ludouis. dec. 492. in princ.* sic etiam in Sacro Consilio Neapolitano Curiarum totius Mundi præstantissimo, refert *Franch. decis. 664 num. 13. vers. hac quæstio.* In Curia Archiepiscopali Neapolitana executioni mandantur duæ relationes conformes in causis Sasinarum fabricarum faciendarum, vel demoliendarum, & similium, vt apparet ex *rit. eiusd Cur. 22. in impress.* apud *Carauit.* in Tribunali Fabricæ S. Petri de vrbe Neapoli existente duæ sententiæ conformes executionem paratam habent, asserit *Maran. controuers. iur. lib. 1. resp. 14. num. 21. & resp. 21. nu. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo recepiendi sportulas, & salarium valet apud Iudices Ecclesiasticos.*

2 *Sportula vnde dicantur, & quæ sint, & cuius quantitatis, n. 3.*

4 *Sportula debentur Iudici ordinario, & delegato, Arbitro, & Arbitratori, Notario, & Assessori, & à quo.*

5 *Capitulum Sede vacante si valens eligere Vicarium literatum, elegit illiteratum, tenetur ad expensas Assessori.*

6 *Sportula, nec alia salaria sunt exigenda à pauperibus, etiam à spontè dantibus; vnde Fiscus, & diues tenentur prouidere pauperi de aduocato. Idem seruandum quoad sportulas cum omnibus in necessitate constitutis, & cum Hospitalibus, & Monasterijs, num. 7. Et quando peccet Iudex, vel alius Officialis exigens sportulas à pauperibus, num. 8. Et quando quis dicatur constitutus in graui necessitate, vel dicatur miserabilis persona, num. 9. Tenetur tamen pauper ad expensas, quando illas consecutus est ab aduersario, num. 10.*

11 *Sportula, nec aliud quid accipit Delegatus dispensationis Matrimonij, nec etiam pro accessu. Et quid in Iudice paupere, vel Notario.*

12 *Sportula sunt consignanda Notario, qui illas tradet Iudici.*

13 *Sportula debentur Iudici, vel Assessori, etiam quod non sententiauerit, quando per ipsum non stetit, & laborauit in videndo processum.*

14 *Sportula si fuerint data, non dicitur ex eo quis consensisse in Iudicem.*

15 *Salarium debetur Vicarijs, & alijs Iudicibus Ecclesiasticis, etiam non solitum, vel non constitutum, num. 17. Et à quo debeatur Vicario Episcopi mortui, num. 16. Vel Vicario capitulari, num. 18.*

ARGVMENTVM.

De sportulis, & salario Iudicis. Notatur quid valeat in illis consuetudo. Vnde dicantur, & quæ sint. Quibus Iudicibus debeantur. A quibus exigendæ non sint. An debeantur Delegato dispensationis Matrimonij. Quomodo sint consignandæ Notario. An debeantur Iudici, qui non sententiauit, quando per se non stetit. Quando Iudicibus Ecclesiasticis debeatur salarium. Et alia.

ANNOTATIO XXXVI.

§. VNIC.

Ad Textum in cap. cum ab omni, de vit. & honest. Cleric.

IN hoc *Text.* statuit *Innocentius III.* Iudices Ecclesiasticos, siue Ordinarios, siue Delegatos gratis iudicare debere, nec exigere posse à litigatoribus decimam, vel aliam quotam litis, etiam si hoc habeat consuetudo, nec id licere exigi nomine Assessorum; & licet *tex.* loquatur in Delegato, quia tamen ratio illius concernit, & fortius Ordinarium, merito dispositionem illius etiam procedere dicunt communiter DD. in *eod. text.* præsertim *Abb. nu. 9.* in Ordinario, & quia generaliter dicit, quod Iudex debet gratis ius dicere, ideo DD. etiam communiter prohibent sportulas de iure communi, ita *Ioan. Andr. hic, & Card. opposit. 4. & num. 7. ad fin.* Abb. *num. 9. Ias. in §. tripli. num. 6. ad fin.* vbi *Faber. num. 3. instit. de act.* idem *Ias. in l. ius ciuile, num. 4. de iustit. & iur. Gemin. in cap. statutum, §. insuper, num. 1. de rescrip. in 6. Innoc. in cap. 1. post princip. de plus petit.*

1 Sed præmitte, quod etsi prædicti DD. & alij in terminis huius *text.* non admittant consuetudinem recipiendi sportulas a Iudicibus Ecclesiasticis; nihilominus contrarium, nempe quod consuetudo illas recipiendi teneat, respondendo contrarijs concludit *Ancharan. cons. 218. col. 2. versic. his non obstantibus, & cons. 201. in princip. Specul. de salar. iudic. num. 9. & 13.* & de magis communi testatur *Add. ad Roman. sing. 183. Card. in Clement. statutum, col. 2. ante med. de elect.* vbi intelligit, dummodo consuetudo non sit immoderata, *Corset. sing. 297. post med. Felin. in cap. licet in corrigendis, in princ. de offic. ord.* Rolan. *cons. 87. in princ. lib. 2. Pract.* Papiens. *in form. resp. rei conu. in verb. non tamen animo contestandi, num. 2.* Rebuff. *de salar. tax. pro visit. process. art. 1. glos. vnic. num. 18.* quam opinionem admittunt, quando Iudex Ecclesiasticus non habet Beneficium, seu redditus sufficientes: quia si haberet redditus, siue Beneficium sufficiens, tunc teneretur gratis ius dicere, iuxta dispositionem huius *text.* vbi ita distinguunt DD. omnes, & in *cap. statutum, §. insuper, de rescript. in 6. Corset. cit. singul. 297.* qui testatur id procedere de iure canonico, & ciuili, per *text. in §. illud, auth. de mand. Princ. §. ne autem labor, auth. de iudic. Salyc. in l. iubemus, C. ad l. Iul. repet. Menoch. de arbitr. cas. 342. num. 40.* ex prædictis cum eadem distinctione posset resolui quando Iudex habet salarium. Sed quicquid sit de iure, certum est in praxi, quod Iudices Ecclesiastici recipiunt sportulas, & salarium, quod regulariter non solet esse sufficiens, proinde notabo nonnulla ad vsum frequentiora de sportulis, & salario Iudicum.

2 Nota primò; quod sportulæ propriè sunt quædam vasa, quæ ita vulgariter vocantur: sed quia in illis solebant deferri munera Iudicibus, inde quod datur Iudicibus sportulæ vocantur, & ponitur continens pro contento, ita *Abb.* hic *num. 9.* proprie vero vocantur sportulæ expensæ, quæ fiunt circa nuncios, & executores, per *tit. C. de sport.* tenet *Carauit. ad rit. M. C. V. 298. num. 18.*

3 Cuius quantitatis debeant esse sportulæ non est in iure, maxime canonico determinatum, nec vniformis est praxis exigendi illas in Curijs Ecclesiasticis; & licet quoad quantitatem prædictam stetur consuetudini, vt dicit *Gratian. discept. forens. cap. 55. num. 38.* tamen sciant Iudices, maxime Ecclesiastici, quod exactio sportularum est illis permissa in subsidium per sacros Canones, scilicet quando non habēt Beneficium, vel salarium sufficiens ad honeste viuendum pro eorum dignitate; vnde videntur denegata quoad excessum honestæ substentationis pro eorum dignitate.

4 Nota secundò, quod de iure in causis summarijs non debentur sportulæ, *§. sit tibi, auth. de mandat. Princ. Bald. in auth. generaliter, col. 1. num. 2. C. de Episc. & Cler.* tamen de consuetudine debentur, vt testatur *Gratian. discept. forens. cap. 55. num. 42.* debentur enim non solum Iudici Ordinario, & Delegato, sed etiam Arbitro, *l. quoties C. de priuileg. scolar. lib. 10.* & Arbitratori, *Ias. in §. tripli. instit. de act. Natt. cons. 89. lib. 1.* debentur etiam Assessori hoc modo, si petitum est consilium sapientis, debetur salarium a petente; si Iudex ex officio vult consilium sapientis, soluitur communibus expensis partium, ita *Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 63.* quem sequitur *Gratian. discept. foren. cap. 15. num. 44.* debentur etiam expensæ Notario ab eo, qui actum petit, *c. 2. §. sed cum secundo, de iudic. in 6.* Sed melius dicendum est si Iudex Ecclesiasticus pro sua ignorantia assumit sibi Assessorem, aut est Iudex Ordinarius, aut Delegatus; si Ordinarius, quia debet esse Iurisperitus, & Canonum statuta non ignorare, & debet habere conscientiam discernendi, vt in

cap.

cap.1.de consang.& affinit. & in cap.1.in fin.de consecr. dist.6. imputet sibi si literatus non sit, & proinde satisfaciat Assessori; quod secus est si in aliquo loco Iurisperitus inueniri non potest vt ordinarius constituatur Iudex, & proinde rogatus illiteratus accessit Iudex, maxime si Episcopus sit pauper, vt non possit literatum suis sumptibus conducere; tunc enim tenerentur partes; si Delegatus à Sede Apostolica, & tunc partes tenentur erogare in expensis Assessorum; si Delegatus ab Ordinario, & tunc si ad Vniuersitatem causarum, quia loco Ordinarij habetur, idem dicendum est quod de Ordinario, si est Delegatus ad specialem tantum causam, & tunc si delegatio est facta ex officio, delegans erogare tenetur expensas Assessorum; si ad partium instantiam, tenentur partes, ita optimè distinguit *Ioan. Segura in direct. Iudic. Eccles. 1.par.cap.14. à num.38. vsq; ad 48.*

5 Ex dictis collige cum eodem *Seg. n.41.* quod si Capitulum Sede vacante elegit Vicarium illiteratum, qui indiget Assessore, si potuit eligere literatum, tenetur de proprio erogare in expensis Assessoris, vel portionem illi dare ex sportulis debitis Vicario; si verò non habuit literatum ad illum deputandum in Vicarium, tunc deputando illiteratum, partes tenentur ad expensas Assessoris.

6 Nota tertiò, Iudicem non debere exigere sportulas in causis pauperum, est commune apud omnes, tenet *glos. in §. si tibi, in ver. gratis, auth. de mand. Prin. Bald. in auth. generaliter, in princ. nu.2. in fin. C. de Episc. & Cler. Rolan. cons.87. num.23. lib.2. Tiraq. de nobil. cap.29. num.40. glos.* singularis in hoc *cap. cum ab omni*, est *text.* expressus in *cap. statutum, §. insuper, de rescript. lib.6.* vbi *Archid. & Domi.* & alij cõmuniter verum esse censent, etiam in casu, quo pauperes spontè offerant, per *tex. in l. fin. §. vt autem, C. de re milit. lib.12.* latè *Bart. de det. tut. praestand. cap.10. num.12.* & non solum sportulæ sunt remittendæ pauperibus, sed & omnes aliæ expensæ, & salaria etiam procuratoris, & aduocati; hinc multi Religiosi Episcopi proprijs pecunijs soluunt stipendium aduocato pauperum, qui gratis teneatur causas pauperum in eorum Curijs postulare; & Fiscus litigans cum paupere tenetur illi de aduocato prouidere, *l.1. §. quod Fiscus, de Carbon. edict.* eandem obligationem habet diues litigans cum paupere; nam tenetur illi prouidere de aduocato suis sumptibus, *Cyn. & Bald. in l. magis puto §. in primis, ad med. de reb. eor. qui sub tut. vel curat. Lancellot.* & alij per *Addent. ad decis. Guid. Pap. quaest.561.*

7 Aduertendum, quod non solum pauperibus extrema necessitate laborantibus sunt remittendæ sportulæ, sed omnibus constitutis in graui, & vrgenti necessitate, Hospitalibus etiam, & Monasterijs; & non solum Iudices, sed omnes Officiales, Tabelliones, & alij quicumq; tenentur illas condonare, iuxta tradita per *Couar. pract. quaest. cap.6. num.4. & cap.7. num.3. Menoch. de arbitr. lib.2. c.369. per tot.*

8 Et quod peccet mortaliter Iudex, siue alius Officialis, qui sportulas exigit à paupere constituto in graui, & vrgenti necessitate, etiam si non sit in extrema necessitate, probat *Sot. de iustit. & iur. lib.5. q.8. art.1.* contra *Caietan.* quem refert, & sequitur *Couar. pract. quaest. cap.6. nu.4. in fin.* & quia tali pauperi sub pœna peccati mortalis de superfluis status subueniendũ est, ad latè adducta per *Franc. Sarmient. de redditib. Eccles. 4. part. cap.5. per tot.* tum etiam quia est facienda differentia inter elargitionem eleemosynarum ex bonis patrimonialibus quæsitam proprio labore, vel iure hæreditario, & eam, quæ fit ex quæsitis ex officijs Iudicum, qui gratis iustitiam ministrare tenentur, & Notariorũ, qui vt plurimum sine labore, & studio ab Episcopis officia consequuntur.

9 Quando quis dicatur constitutus in graui necessitate, remittendum est Iudicis arbitrio, qui ad hoc iudicandum debet inspicere necessitatem sui status, ita *gl.* communiter recepta in *auth. praeterea, C. vnde vir, & vxor,* notat *Couar. var. resol. lib.2. cap.6. num.8.* vbi alios refert; sicut etiam Iudicis arbitrio remittitur, quis dicatur miserabilis persona, *DD. in l. vnic. C. quando Imperat. & in cap. significantibus, de offic. deleg.* vide *Menoch. de arbitr. cas.66. per tot.*

10 Teneretur tamen pauper soluere sportulas, & litium expensas, quando illas cõsecutus est ab aduersario, vt est quando pauper petit in iudicio hæreditatem, vel maiorem partem illius, & habet præsumptionem iustitiæ; tunc enim Iudex ad petitionem pauperis potest condemnare aduersarium ad expensas litis secundum facultates, conditionem personarum, dubium litis euentum, & valorem rei in iudicio deductæ, *l. fin. C. de ord. iudic. Surd. de aliment. tit.4. quaest.23. num.41.* & alij, quos refert, & sequitur *Gratian. discept. for. c.55. num.49. & seqq.*

11 Nota quartò, quod Delegatus, cui commissa est dispensatio matrimonialis, non potest nec minimum quid recipere pro sportulis, vel pro labore impenso in capiẽda

da informatione, vel alijs actis dispensationis prædictæ; id enim prohibetur in Breui eiusdem dispensationis; quod adeo verum est, vt neque pro visura processus possit aliquid accipere in dicta causa, prout declarasse Sacr. Congreg. refert *Genuen. in prax. cap.* 25. *num.* 13. neque esculenta, & poculenta, vt probat *Nauar. cons.* 21. *de præbend.* nec etiam pro accessu ad examinandum testes commorantes in alio loco, cum id tendat ad capiendam informationem, nisi in casu quo delegatus esset pauper; quia tunc posset aliquid recipere pro interesse, & vecturis equorum, ita *Genuens. cit. loc.* qui etiam refert, quod Notarius potest aliquid accipere pro conficiẽdis actis in hac causa, prout declarauit Sac. Congr. immo & ipse Iudex potest aliquid accipere post concessam dispensationem pro concedenda copia actorum, quod intellige si aliàs est solitum pro copijs aliquid dari Iudici, plura *Dian.* 5. *part. tractat.* 13. *miscell. resol.* 71.

12 Nota quintò, quod sportulæ non sunt Iudici ab ipsis partibus tradendæ, nam partes debent illas consignare Notario causæ, qui postea illas tradet Iudici, ita ex *Rebuff. de salar. tax. pro visione process. glos. vnic.* tenet *Gratian. discept. for. cap.* 561. *num.* 38. qui rationem affert, quia alioquin pars posset dare magnam summam Iudici; sed hoc est potius de conuenientia, quàm de præcepto.

13 Nota sextò, quod sportulæ debitæ Iudici ratione sententiæ illi sunt soluendæ, etiã quod non iudicauerit quando laborauit circa processum alicuius causæ, & fecit quicquid ad eum spectabat circa prolationem sententiæ, quæ deinde non est subsecuta, vt quia partes se concordarunt, vel alio facto ipsarum partium, *Ias. in §. tripli. col. penult. ante med. num.* 5. vbi *Surd. in addit. in verb. aduertas, institut. de actionib. Marsil. singul.* 693. *num.* 1. *Roman. cons.* 85. *& cons.* 434. *num.* 6. *Borgnin. dec.* 41. *nu.* 48. *p.* 1. *Gratian. discept. forens. cap.* 561. *num.* 34. *& seqq.* qui latè probat opinionem procedere tam in Iudice, quàm in assessore.

14 Nota septimò, quod per dationẽ sportularũ alieno Iudici non dicitur quis consentire in Iudicem, nec per hunc actum perditur ius declinandi forum, ita *Angel. in l. si susceperit, ff. de iudic. Bald. in auth. offeratur, in 2. notab. C. de lit. contest. Felin. in cap. inter Monasterium, de sent ent. & re iud. Ias. in cit. §. tripli, num.* 4. *instit. de action. Alexand. cons.* 57. *num.* 4. *volum.* 1. *& cons.* 27. *num.* 12. *Dec. cons.* 142. *num.* 5. *volum.* 1. *Rip. resp.* 18. *num.* 3. *Mant. cons.* 337. *num.* 13. *volu.* 2. quos refert, & sequitur *Ricc. in prax. tom.* 2. *resolut.* 55. *num.* 3. Multa de sportulis vide apud *Gregor. Tholos. de Republ. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 16. *vsq. ad* 20. *Aleiat. lib.* 3. *dispunct. c.* 17. *Azor. Cuiac.* & alios in *rubr. C. de sportul.*

15 Nota octauò; Iudicibus Ecclesiasticis, Vicarijs, & similibus Ordinarijs deberi salarium, nec hoc prohiberi ex dispositione huius *cap.* est *text. in cap. inter cætera, de offic. ord.* vbi DD. omnes *Specul. tit. de salar. §. porro si Ordinarius,* docet *Segura in direct. iudic. Eccles. for.* 1. *part. cap.* 14. *in princ.* ex omni iure deberi; quod cum Praxis non seruet, hinc factum est vt Iudices interesse moti iustitiam pro se retinẽt, parum, aut nihil ex ea subditis ministrando. De hoc salario vide *Sbroz. de offic. Vic. lib.* 1. *q.* 55.

16 In hac materia solet disceptari, an successor Episcopus teneatur soluere salariũ Vicario prædecessoris mortui; in quo casu distingunt DD. vel Episcopus potest sine incommodo suorum subditorum per se iudicare, & tunc quia non tenetur per aliũ hoc facere, *Put. dec.* 43. *num.* 2. *lib.* 2. sequitur quod salarium constitutum Vicario sit debitum voluntarium, & non necessarium, & proinde successor non teneatur ad illud, sed hæres Episcopi mortui; vel Episcopus non potest per se iudicare, vt quia non est Iurisperitus, vel est absens, vel Episcopatus est magnus, & pinguis, & tunc quia Episcopus tenetur habere Vicarium, sequitur quod debitum sit necessarium, & non voluntarium, & proinde tenetur successor, ita distingunt *Flor. variar. quæst. lib.* 1. *quæst.* 8. *num.* 4. *& seqq. Hoied. de benef. compatibil. par.* 2. *cap.* 10 *num.* 9. *tom.* 15. *p.* 1. *fol.* 175. *Gratian. discept. forens. cap.* 94. *n.* 37. *& cap.* 561. *num.* 18. *& seqq.* faciunt dicta per *Seraphin. dec.* 74. *nu.* 6. vbi defendit de-
17 beri salarium Vicario Episcopi etiam non constituto, quem sequitur *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr.* 11. *cap.* 33. *num.* 14. qui id vlterius extendit, etiam si salarium non sit solitum præstari in eodem Tribunali.

18 Eodem modo debetur salarium Vicario capitulari à Capitulo constituto Sede Episcopali vacante ex bonis Ecclesiæ vacantis, tenent *Seraphin. cit. loc. num.* 4. *& Campanil. prædict. loc. num.* 15. habetur etiam apud *Quarant. in sum. bull. verb. capit. Sede vacante, num.* 7. qui ibidem dicit non posse Canonicos pacisci, & conuenire cum Vicario eligendo ab eis, vt teneatur salarium & omne aliud emolumentum diuidere inter se, & alios Canonicos.

Multa de salario Magistratibus debito vi-

vide apud *Menoch. de arbit. cap.* 514. *per tot.* vbi inter cætera discutitur latè quando aucto, vel diminuto labore debeat augeri, vel minui salarium. Pro quibus actis Notarius, vel Cancellarius Episcopi nihil possit accipere, etiam pro labore, scriptura, sigillo, &c. Et pro quibus possit aliquid accipere, vide apud *Dian.* 5. *part. tract.* 13. *miscell. resolut.* 70. vbi adducit quicquid Sacra Congregatio in hac materia exigendum, vel non exigendum statuit, post *Sell. select. canon. cap.* 10. *num.* 20. *& Barbos. in collect. DD. in varia loca Concil. Tridentin. cap.* 1. *sess.* 21. *de reform.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia obligatur ex mutuo verso in eius vtilitatem. Et an hæc versio sit necessaria quod duret, num.* 2. *Et quod versio debeat esse vtilis, n.* 3.

4 *Ecclesia licet non obligetur ex mutuo, quod non probatur versum in eius vtilitatem, obligatur tamen contrahens Prælatus, & eius hæres.*

5 *Ecclesia quibus contractibus non obligatur non probata versione in eius vtilitatem. Et ad quem spectet probatio huius versionis, num.* 6. *Et in quibus casibus non sit facienda hæc versio, num.* 7.

8 *Pecuniam fuisse versam in vtilitatem Ecclesiæ, probatur coniecturis. Et quibus coniecturis, n.* 9.

10 *Pecunia, quæ probatur expensa pro necessitate Episcopi, dicitur versa in vtilitatem Ecclesiæ.*

11 *Mutuum factum pro certa causa Ecclesiæ non obligat, nisi probetur versio in illam causam, ita & de omni alia alienatione.*

12 *Mutuata pecunia pro illa conuertenda in vtilitatem Ecclesiæ, si casu perijt ante versionem, quando obligetur Ecclesia.*

13 *Augmentum factum in bonis Ecclesiæ per Rectorem hæres illius non recuperat.*

14 *Ecclesia an obligetur ex debito Sacristæ contracto pro Sacristia.*

15 *Procurator agens nomine Ecclesiæ an pro recuperandis expensis teneatur probare illas versas in vtilitatem Ecclesiæ.*

16 *Emptor rei Ecclesiæ quando teneatur probare pretium versum in vtilitatem Ecclesiæ.*

17 *Ecclesia mutuo dans an debeat hoc facere cum eius vtilitate, vel an sufficiat necessitas mutuatarij.*

ARGVMENTVM.

De mutuo facto Ecclesiæ. Notatur quomodo, & quando Ecclesia obligetur ex mutuo. Et quomodo sit probanda versio mutui in vtilitatem Ecclesiæ. Quibus contractibus obligetur Ecclesia non probata tali versione. Quid si sit factum mutuum pro certa causa. Quid si bona Ecclesiæ sint augmentata. Ecclesia an obligetur ex debito Sacristæ. Procurator agens nomine Ecclesiæ an recuperet expensas, non probata versione. Emptor rei Ecclesiæ an teneatur probare pretium versum esse in illius vtilitatem. Quomodo Ecclesia possit mutuare, & alia multa.

ANNOTATIO XXXVII.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. quod quibusdam, de fideiussor.

1 IN hoc *Text.* DD. constituunt regulam, quod Ecclesia obligatur ex mutuo, quando illud versum est in vtilitatem ipsius Ecclesiæ, & successor tenetur ad illud, ad hanc materiam conferunt dicta per Ciuilistas quando obligatur Ciuitas pro debito conuerso in eius vtilitatem in *l. ciuitas ff. si cert. pet. & in auth. hoc ius porrectum, C. de sacros. Eccles. Bald. cons.* 335. *lib.* 3. *Angel. cons.* 245. *versic. sed dicendum, Roman. cons.* 440. *num.* 5. Canonistæ omnes in hoc *cap.* tractant hanc materiam in terminis Ecclesiæ, *Abb. in c.* 1. *de depos. & in cap.* 3. *de solut. Card. Mantic.* latè *de tacit. & ambig. lib.* 8. *tit.* 12. *Genuens. pract. Eccles. q.* 140. *Menoch. de arbit. cas.* 432. *Gratian. discept. forens. cap.* 196. *& cap.* 45. *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 2. *&* 3. & alij. In qua materia

2 Nota primò, quod hæc versio in vtilitatem Ecclesiæ ad finem obligandi illam ad debitum, non est necesse vt duret; sufficit enim

enim fuisse tempore contractus, maxime si Ecclesia tenebatur de suo facere illos sumptus; quo casu quantumcumq; non duret versio, in dubio dicendum est tenere, quia Ecclesia facta est locupletior, argumento à simili de pupillo, vt in *l. pupillo, ff. de solut.* ita tenet *Abb.* in hoc *text. nu.* 8. qui adducit exemplum quando Ecclesia recepit mutuum, quod conuertit in necessaria alimenta ministrorum Ecclesiæ; nam licet non duret hæc vtilitas, nihilominus Ecclesia est facta locupletior: quia si non habuisset pecuniam mutuatam, expendisset de suo, ita *Abb.* & licet *Gratian. discept. forens. cap.* 45. *num.* 6. videatur probare quod requiratur vtilitatem durare debere, tamen se restringendo dicit, quod sufficit de sui natura esse durabilem, licet ex euentu postea non extiterit talis, quod nō differt à dictis per *Abb.* nam semper quod Ecclesia est facta locupletior, vtilitas dicitur durare; opinio *Abb.* est canonizata per *Rot.* apud *Seraphin. dec.* 66.

3 Nota secundò, quod adhoc vt obligetur Ecclesia, & successor ad mutuum, necesse est vt hæc versio sit vtilis Ecclesiæ, ad quam Ecclesia verisimiliter expendisset de proprio, si non esset facta; aliàs non tenetur, si quod fuit expensum, non expediebat Ecclesiæ, vt est si sit factum nobile ædificium parum vtile Ecclesiæ, tunc non teneretur restituere, nisi quantum est meliorata, licet plus fuerit expensum; & si plus fuerit meliorata, quàm expensum, solum tenetur ad expensum, ita *Abb.* hic *num.* 9. qui rationem affert, quia Ecclesia in hoc casu non tenetur ex contractu, quia non dedit mandatum, sed actione de in rem verso, ergo solum tenetur ad id, in quo est meliorata.

4 Nota tertiò, quod contractus mutui celebratus nomine Ecclesiæ, in quo pecunia non est versa verè, vel non probatur versa in vtilitatem Ecclesiæ, licet non præiudicet Ecclesiæ, tenet tamen quoad contrahētem; vnde Prælatus, vel eius hæres obligatur ex tali contractu, & quoad sui præiudicium non auditur, dicens contractum non tenere, quem ipse fecit, *cap. ex diuersis, de cleric. coniug.* ita *Innoc. in cap. grauis, de depos.* cum quo transeunt *Butr.* & *Imol.* secundum *Cardin. in cap. ex præsentium, de pignor.* & sequitur *Barbat. ad Bald. in auth. hoc ius porrectum, sub nu.* 7. *lit. E. & F. C. de sacros. Eccles.* quos refert, & sequitur *Gratian. discept. foren. cap.* 196. *num.* 6. & 7.

5 Nota quartò, quod contrahens cum Ecclesia in tribus casibus debet esse sollicitus, vt pecunia conuertatur in vtilitatem Ecclesiæ. Primò, in contractu mutui. Secūdò, in contractu depositi. Tertiò, in contractu venditionis pro debitis soluendis tantum, ita *Genuens. in pract. Eccles. q.* 140. *num.* 5. tenet etiam *Gratian. cit. discept.* 196. *num* 8. & *seq.* qui dicit, quod in alijs contractibus sufficit tantum solutio, licet non sit probata versio prædicta; vnde dicit quod vendens pannum Abbati pro vestiēdis Monachis, potest agere contra Monasterium, quamuis Abbas non conuerterit in illius vtilitatem, ita *Gratian.* qui testatur de communi, docet principale dictum *Ricc. in prax. part.* 1. *resol.* 2. *num.* 5. & *seqq.* & adducit *Dec. cons.* 36. *col.* 6. *ad med. versic. tertiò principaliter, Surd. dec.* 156. *in fin.*

6 Nota quintò, quod hoc onus probandi versionem mutui in vtilitatem Ecclesiæ, ad finem illud recuperandi ab ipsa Ecclesia, vel successore illius, qui recepit mutuum, spectat ad ipsos creditores agentes pro recuperatione mutui, sicut dicimus de pecunia mutuata Ciuitati; in quibus terminis Ciuitas, & Ecclesia æquiparantur, *auth. hoc ius*, ibi, *versam esse probauerit*, facit *l.* 1. *C. de solut. & liberat. debit. lib.* 11. *Bart. in l. ciuitas ff. si cert. petat.* tenet in his terminis *Genuens. pract. Eccles. cit. quæst.* 140 *sub num.* 1. & est indubitatum.

7 Nota sextò quod non est necesse probare hanc versionem in vtilitatem Ecclesiæ, etiam ad finem recuperandi mutuum ab Ecclesia, vel successore, quando pecunia recepta est à Prælato cum consensu Capituli, si agitur de alienandis bonis mobilibus minime pretiosis ipsius Ecclesiæ pro restitutione mutui, ita *Menoch. de arbit. cit. cas.* 432. *num.* 3. & *seqq.* vbi latè comprobat opinionem, sequitur *Genuens. pract. Eccles. quæst. supracit. num.* 2. per authoritatem *Salyc. in cit. auth. hoc ius*, & *Bald. in d. l. ciuitas*. Si vero agitur de alienandis bonis immobilibus, vel mobilibus pretiosis, & tunc controuersum est inter DD. an in hoc casu sit probāda versio, prout videre est DD. pro vtraq; sententia apud *Menoch. cit. loc. num.* 7. qui videtur sentire cum opinione negatiua, quod nec etiam sit probanda talis versio. Secundò, non est probanda talis versio, quando creditor agit contra Prælatum, qui recepit mutuum vt satisfaciat de fructibus Ecclesiæ, cum eorum liberam habeat administrationem, *cap. cum nobis, de elect. cap. is, cui, de elect. in* 6. *Abb.* hic *num.* 6. *Menoch.* & *Genuens. loc. cit.* Nec facienda est probatio versionis, licet mutuum sit factum singulari personæ, puta Canonico, vel Monacho nomine Ecclesiæ, quando talis persona facultatem habuit à

Ca-

Capitulo, vel Monasterio suscipiendi mutuum, dummodo non sit excessus finis mādati, in quo casu esset probanda versio, in quo facta est excessio, ita post alios *Menoch. cit. loc. num. 25. & seqq.* qui *num. 18.* tenet, quod est probanda talis versio, quando fuit factum mutuum singulari personæ, licet sit generalis administrator Ecclesiæ. Alios casus, in quibus est facienda, vel non facienda probatio versionis, vide apud *Menoch. & Genuens. cit. loc.*

8 Quomodo sit probanda hæc versio in vtilitatem Ecclesiæ, varia est opinio: nam aliqui tenent, esse probādam per verā probatio ē versionē, cū tractetur de obligãnda Ecclesia ex facto alterius, & hanc opinionem dicit esse magis communem, *Alex. in d. l. ciuitas*, & faciunt verba huius *text.* vbi dicitur, Monasterium ex causa mutui non posse conueniri, nisi forte in vtilitatem ipsius manifeste constiterit pecuniam redundasse; tenent alij hanc versionem in vtilitatem Ecclesiæ posse probari coniecturis & hæc videtur verior, & rationabilior sententia, dicit *Genuens. cit. loc. num. 4.* ne angustetur materia probationum, *l. quoniam*, C. *de hæret.* & probatur a simili, quia consanguinitas, carnalis copula, violentia, & multa alia ardua probantur coniecturis, *cap. licet ex quadam, cap. præterea, de testib. cap. literis, de præsumpt. l. si quando, C. vnde vi*, cum similibus, tenet etiam *Menoch. de arbit. cas. 432. num. 33.* Neq; hæc opinio aduersatur verbis huius *text.* disponentis hāc versionem esse probandam manifeste, quia probatio per coniecturas, adhuc dicitur manifesta, *l. licet Imperator, ff. de leg. 1. glos. in l. si tutor petitus*, C. *de administr. & peric. tutor. Mantic. de tacit. & ambig. lib. 8. tit. 12. Genuens. cit. loc.* qui probat, quod si aliter diceremus, Ecclesia tempore necessitatis non inueniret cum quibus contrahere posset.

9 Exemplificāt has coniecturas DD. multis modis. Primo, si probatur, quod tempore mutui Ecclesia pecunia indigebat, dicitur probata versio secundum opinionem aliquorum; cuius contrarium, nempe, quod sola indigentia, non probet versionem, est verius, & communius, vt videre est apud *Menoch. cit. loc. n. 34.* qui refert tenētes pro vtraq; sententia, ipse vero hoc remittit Iudicis arbitrio. Sed melius est dicendum, q quando probata est indigentia, probatur etiam, quod post mutuum Ecclesiæ necessitati consultum est, præsumitur versio, & id factum esse pecunia mutuata, tenet *Genuen. cit. loc.* per argumentum *l. fin. ff. de aliment. pupill. præstand. Bald. in d. auth. hoc ius porrectum*, *Roman. in cit. l. ciuitas, num. 8. Rip. in l. is, qui bona, num. 10. in fin. ff. de pignor.* similiter præsumitur versio, si probetur post receptum mutuum, Ecclesiam fecisse aliquam refectionem ad eius commodum, argumento *d. l. fin. Bald. cons. 353. n. 2. versic. modo probatur, lib. 3.* Vel si probetur post mutuum Ecclesiam emisse fundum vtilem, & alicuius æstimationis, præsumitur emisse pecunia mutuata, *Alber. in d. auth. hoc ius, Alciat. in cit. l. ciuitas, num. 6.* Item si probetur, quod Administrator bonorum Ecclesiæ qui recepit pecuniam mutuatam, erat persona probitate, & prudentia prædita, & solita negotia Ecclesiæ summa cum fide, & vtilitate peragere, præsumitur mutuū versum in vtilitatem Ecclesiæ, ita *glos. Archid. & Gemin. in cap. hoc ius 10. quæst. 2. & glos. & DD. in auth. hoc ius porrectum, C. de sacros. Eccles. Castr. cons. 338. num. 2. libr. 2. Menoch. cit. cas. 432. num. 36.* Sic etiam præsumitur versio, quando mutuum fuit modicæ summæ, tenet *Menoch. cit. loc nu. 37.* post *Alciat. in d. l. ciuitas, num. 6. vers. quid si de modica.* Et generaliter, semper quod mutuū est receptum pro aliqua caussa, si post mutuum, confestim reperitur satisfactum illi causæ, præsumitur satisfactum ex illa pecunia mutuata, *Alex. in cit. l. ciuitas, col. 3. ver. subdit* Romanus, & alij, quos refert, & sequitur *Menoch. cit. loc n. 38.*

10 Aduerte id, quod probatum est impensum esse pro necessitatibus ipsius Episcopi, dici versum in vtilitatem Ecclesiæ; quia Episcopus est in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo; vnde si Prælatus contraxit debita pro sua sustentatione, tenetur successor, quia pro necessitate Ecclesiæ videtur contraxisse, cum Ecclesia teneatur illum alimentare, ita *Abb. in cap. 1. de solu. sub n. 2. Genuens. pract. Eccl. cit. quæst. 140. sub n. 4. ad fin.* Sed licet hæc opinio sit pia, tamen Praxis illam regulariter non admittit.

11 Aduerte etiam, quod semper, quod mutuum factū est Ecclesiæ, vel alienatio rei illius, fit ob aliquam causam determinatam, debet omnino probari hæc versio, docet *Imol. in cap. 1. de depos.* per *text. in §. si vero quis in auth. de alien. & emphyt. & cit. auth. hoc ius porrectum*, vbi in contractu celebrato cum Prælato, & Capitulo, est probanda Ecclesiæ versio in illam causam determinatam, sequitur *Genuens. cit. loc. n. 6.*

12 Quæro hic, quid dicendum de mutuo recepto pro conuertendo in vtilitatem Ecclesiæ, si pecunia mutuata statim recepta, & nondum conuersa in vtilitatem prædictam, fortuito perijt?

Resp. idem dicendum esse, ac si pecunia

conuersa esset in vtilitatem Ecclesiæ, & proinde ipsam Ecclesiam, & successorem ad illã teneri, ita tenet *Menoch. cit. cas.* 432. *num.* 41. per opinionem *Alciat.* in supradicta *l. ciuitas, num.* 7. *ff. si cert. pet.* Verum in hoc cautius agendo, esset requirenda probatio, scilicet pecuniam fuisse mutuo receptam pro illa conuertenda in vtilitatem Ecclesiæ, & verisimiliter versionem fuisse factam, si pecunia non perijsset.

13 Nota septimo, quod quando Beneficiatus fecit expensas de suo patrimonio pro augmento & melioratione Beneficij, licet rem vtilem fecerit Ecclesiæ, nihilominus eius hæres non potest prædictas expensas recuperare ab ipsa Ecclesia, vel successore, probatur per *text. in cap. fin. de pecul. cler.* vbi deciditur, quod Clericus non potest relinquere hæredibus meliorationes, quas fecit, vnde *Imol. in eod. cap. fin.* concludit, quod cedit Ecclesiæ augmentum, & vtilitas annexa suis rebus, hanc sententiam defendit *Genuens. pract. Eccles. quæst.* 464. *per tot.* contra *Abb. in cap.* 2. *de pecul. cler. Boer. dec* 44. *num.* 14. *Surd. cons.* 83. *vol.* 2.

14 Nota octauo, quod Ecclesia non obligatur ad debitum cõtractum per eius Sacrarij Custodem, pro Sacrarij necessarijs, quia Sacrarij Custos nõ fuit præpositus ad obligandum, nec ad negotiandum, ita *Bald. in l.* 1. *C. de exerc. action.* vbi idem dicit de Custode altaris, & probat *Genuens. pract. Eccl. q.* 530. Verum quia Ecclesia est cultrix iustitiæ, deberet restituere saltem, in quo est facta locupletior.

15 Procurator Ecclesiæ agens nomine Ecclesiæ cum mandato Rectoris, vel Capituli, certum est, quod recuperat expensas, etiã si non probauerit versionem in vtilitatem Ecclesiæ, probatur ex *cap. cum pro causa, de procur.* si vero egerit sine mandato, non recuperat expensas, nisi illas, quas probauerit versas in vtilitatem Ecclesiæ, asserit *text. in cap. quicumq;* 12. *quæst.* 4. & tenet *glos. & Anton. de Butr. in citat. cap. cum pro causa.* Vnde si egit cum mandato, siue succumbat, siue obtineat, repetit expensas; sed si egit sine mandato, si obtinuit ad fauorem Ecclesiæ, recuperat expensas; sicut etiam repetit, quando vtiliter cæpit negotium, licet succumbat, tenet *Genuens. pract. Eccles. quæst.* 579. *num.* 4. Verum in hoc vltimo casu Procurator habet contra magnam præsumptionem ortam ex sententia, quod inutiliter cæperit.

16 Nota nono, quod emptor non tenetur probare versionem pretij rei alienatæ propter Ecclesiæ vtilitatem, nisi in casu, quo venditio esset facta pro soluendis debitis, vt diximus supra *vers. obserua quarto,* probat hanc opinionem principalem *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 2. *num.* 1. idq; omnino procedit, quando de pretio rei venditæ ab Ecclesia propter eius vtilitatem emptor valide fecerit depositum; tunc enim talis emptor prorsus non obligatur ad procurandam, vel probandam versionem prædictam, vt est decisum apud *Seraphin. decis.* 365. *& dec.* 249. quod depositum debet esse actuale, secundum *Ricc. cit. loc. num.* 2. qui sententiam specialem, nempe, quod emptor rei Ecclesiæ non teneatur probare pretium versum esse in vtilitatem Ecclesiæ, procedere dicit tantum in venditione facta ab Ecclesia ex causa vtilitatis, secus in ea, quæ fit necessitatis causa, quia in hoc casu emptor tenetur probare pretium versum in causam expressam, adducit *Innocen. nu.* 10. *Anton. de Butr. num.* 4. *in cap.* 1. *de deposit. Couar var. resolut. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 3. *Rot. in vna Romana Census* 29. *Ianuarij* 1591. *coram Bubalo,* vbi etiam habetur, quod alienatio facta pro extinguendo censu, dicitur causa vtilitatis facta, non autem necessitatis, *Gratian. discept. foren. c.* 45.

17 Nota decimo, quod id, quod diximus, Ecclesiam non posse mutuum recipere, nisi concurrat vtilitas ipsius Ecclesiæ, non procedit, quando ipsa Ecclesia alteri suam pecuniam mutuo dat, recipiendo pignora; nam hic contractus Ecclesiæ non prohibetur, nec requiritur, vt in illo concurrat vtilitas; sufficit enim necessitas illius, qui pecuniam mutuo recipit, quia fortius Ecclesia, quam Laici tenentur subuenire indigentibus, ita tenet *Abb. in cap.* 1. *num.* 2. *de feud.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus recipit potestatem a die præsentationis Rescripti. Et an valeant Acta ante præsentationem Rescripti, & post Datam illius. Et quid si processum sit de consensu partium, num.* 2.

3 *Delegatus debet citare cum inserta forma Commissionis. Quod ampliatur pluribus modis, & limitatur, num.* 4. *&* 5.

6 *Delegatus quomodo dicatur maior Ordinario. Et quando delinquens extra delegationem, vel in delegatione possit puniri ab Ordinario, n.* 7.

8 *Delegatus quæ possit facere, plura numerantur, num.* 9. *Et quando possit ius* di-

dicere, vel citare extra locum delegationis, num. 10. Et quando dicatur Delegatus in certo loco, n. 11.

12 *Delegati quomodo exequatur Sententia. Et quid extra Diœcesim. An teneatur requirere Ordinarium. Declara, n. 13. & 14.*

15 *Delegatus Papæ potest subdelegare etiam partibus inuitis, dummodo concurrant requisita, vt hic. Et dummodo non sit electa industria persona. Et quibus casibus dicatur electa industria persona, num. 16. Casus, nu. 18.*

17 *Delegatus quando possit subdelegare examen testium.*

19 *Subdelegatus à Delegato Papæ, non potest subdelegare. Et an possit committere examen testium.*

20 *Delegatus subdelegando, vel declarando non habere iurisdictionem, an possit iterum causam ad se auocare.*

21 *Delegatus quas debeat habere qualitates. Et quis dicatur in dignitate Ecclesiastica constitutus. Et quid si Delegatus resignauit dignitatem, num. 22.*

23 *Delegatio facta Vicario, an possit expediri per successorem, vel Episcopum. Et an per Vicarium Capitularem successorem, n. 24.*

25 *Delegatio pluribus directa, si vnus præoccupauit, an possit alter se intromittere in causa. Et quando.*

26 *Delegari non potest causa Monacho, etiam Canonico. Delegatus Theologus tenetur assumere Assessorem, num. 27.*

28 *Delegatio quando expiret per mortem delegantis. Delegatus quam Consuetudinem teneatur seruare, loci litigantium, an loci, vbi procedit, nu. 29.*

30 *Delegatus in causa appellationis à grauamine, an possit cognoscere de causa principali.*

31 *Delegatus non debet trahere vltra duas Dietas. Et quæ dicatur Dieta. Et quomodo computetur. Et quid si locus habeat duas vias, vnam Maritimam, alteram Terrestrem.*

ARGVMENTVM.

De Delegato Apostolico. Quando Delegatus recipiat potestatem. Quomodo debeat citare. An sit maior Ordinario. Et an Ordinario minor. Quæ possit facere. Quomodo exequenda sua sententia. Quando possit subdelegare, & cui. An possit causam delegatam auocare. Quas qualitates habere debeat Delegatus Apostolicus. Delegatio Vicario facta an transeat successori. Quid si pluribus facta sit delegatio. Delegatio an possit fieri Monacho. Quando expiret delegatio. An possit habere vltra duas Dietas. Et quomodo computetur Dieta, & alia.

ANNOTATIO XXXVIII.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. præterea, de offic. & potest. Iudic. Delegat.

ADdunt hic communiter DD. materiam iurisdictionis, & auctoritatis Iudicis Delegati, occasione quod *text.* dicit, quod Iudex Delegatus recipit plenariam potestatem in omnibus, quæ ad causam spectant, ex commissione, & delegatione causæ; & in specie dicit, quod potest partes compellere, & cōtumaces seueritate ecclesiastica coercere, etiam si Literæ commissionis id non contineant. Tractant etiam hanc materiam Ciuilistæ *tot. tit. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdictio, Specul. lib. 1. rubr. de Iud. Deleg. Marant. in prax. tit. an sit Ordinar. vel Delegat. Gallup. in prax. de Iud. Delegat. cap. 3. Ricc. in prax. 1. par. resol. 424 & seqq. Vant. de nullit. rubr. seu tit. 10. de nullit. ex defect. iurisdict. deleg. Genuens. in prax. cap. 85. secund. impress. vlt. Barbos. sum. Apostol. decis. collect. 191. Marant. controuers. iur. part. 3. respon. 70. Massob. de Synod. Diœcesan. cap. 4. dub. 13.* idem *Barb. in collectan. ad cap. statutum, de rescript. in 6.* & alij, in qua materia annotanda duxi nonnulla ad vsum Delegatorum Apostolicorum, quibus passim in causis inter ecclesiasticas personas per Rescriptum Apostolicum dari solet. Vnde

1 Nota primo, quod Delegatus Apostolicus recipit exercitium iurisdictionis a die præsentati Rescripti, & non antea, ita vt irritum est quicquid per eum factum est ante præsentationem prædictam, etiam quod ge-

gestum sit post Datam Rescripti; vnde acta facta ante præsentationem, & post Datam Rescripti, nō conualidantur per illius præsentationem, docent *Lap.alleg.*81. *num.*6. & ibi *Mandos.*Roman.*cons.*353.*num.*8.*Fed. de Sen.cons.*24.*in princ.* Rot.*decis.*242.*vel* 6. *de offic.de leg.in nou.dec.*145.*in fin.vel* 7.*de procur.in nouis,& dec.*457.*seu* 19.*de concess. præben.* similiter in *nouis, Soc.* qui testatur de communi in *l.multum,* ante *num.*6.*ff.de condit. & demonstr.* Hinc debere Delegatū diem præsentationis Rescripti in actis curare apponi, aduertunt *Bald.in l.eum,qui,* post *num.*3.*ff de iurisdict omn.Iud. in l falsus,num.*19.*C.de furt. Guid.Pap.decis.*286. *Gratian.discept.foren.cap.*170.*num.*20. plura vide apud *Gabr.tit.de exeq.rei iud. conclus.*3.*n.*3. *& seqq.Seraphin.decis.*1010.*n.*2.

2 Controuersum est in hoc casu, quando partes comparuerint, & consenserint litigare coram Iudice Delegato, non præsentatis Literis Cōmissionis, an acta sint nulla, vel potius sustineantur ratione consensus partium. Et quod non auferatur, neq; conferatur iurisdictio saltem exercitio, nō præsentatis Literis, etiā si partes cōsenserint, quod Iudex Delegatus procedat ante præsentationem prædictam, tenent *Felin.in cap.cæterum,num.*11.*vers.& procedunt hæc omnia,de rescript.Franc.in cap.super eo, il* 2. *num.*13. *vers.sed limita omnia, de appellat.* vbi etiam *Dec.num.*12. *vers. prædicta conclusio,* & rationem reddunt, quia priuatus non potest conferre iurisdictionem, ideo etiam quod partes non opponant, processus non valebit, *l priuatorum,C.de iurisdict. omn.Iud.* Contrariam sententiam, nempe, quod valeat processus, quando Iudex Delegatus processit non præsentatis Literis de consensu partium expresso, vel tacito, inducto ex silentio, tenet *Bald. in l.nec quicquam,§.vbi decretum,in fin. de offic.*Procon. *purpur.in l.eum,qui iubet,col.*2.*in fin versic. secunda est conclusio,de iurisdict.omn.Iudic. Dec.in cap.prudentiam,§.adijcimus, col.*2.*in fin. versic.& ideo Iudex Delegatus, de offic. deleg.* Et hanc opinionem testatur esse veriorem *Gratian.discept.foren.cap.*170.*n.*27. & rationem affert, quia hic partes non cōferunt iurisdictionem, quam conferre eis non permittitur, sed remouent impedimētum iurisdictionis iam quæsitæ, quod possunt facere, tenet etiam *Ricc.in collect.decis,* 1.*part.collect.*532. *vers.cæterum limita,* ad quod citat alios.

3 Nota secundo, Delegatum teneri partes citare inserendo de verbo ad verbum tenorem suæ Commissionis in citatione, alias citatos non obligari ad comparendum, docent Bart.*in l.*2.*nu.*6 *ff.si quis in ius vocnon ierit, Hostien.in c.præterea,*post *nu.*16. *de dilat.*Guid.Pap.*dec.*286. & hanc esse magis communem opinionem, licet alij contrarium sentiant, refert Campanil. *ad Rit. Cur. Archiepisc.Neapol. rit.*36. sub *num.*28. vbi etiam testatur sic seruare stylum omnium Curiarum, *Ricc.cit.collect.*532.& retulit mihi recenter Dom. *Alexander Ventrilia,* altissimus Practicus, I.C. honos, meus Consanguineus æstimatissimus. Quod amplia, vt nec etiam valeat Processus, nec Sententia, quando in citatione non est inserta talis Commissio, docet post multos *Gratian.discept.forens.cap.*170. *num.*15.*& seqq.Rot.in vna Corimbrien. Decanatus* 19. *Nouembris* 1593. coram Cardin. *Millino. Gallup.cit.loc. num.*12. Nec talis citatus si non compareat dicitur contumax, *Ricc.in collect.*532.*vers.infertur secundo.* Amplia, vt supradicta procedant, etiam si Iudex asserat in citatione de Commissione, vel si Notarius attestetur illam registrasse, & faciat fidem de mense, die, & tenore illius, ita tenet *Gratian.cit.loc.num.*17. post *Rot.in vna Cartagin.Trāslationis Pensionis* 19. *Iunij* 1606.respondens contrarijs.

4 Limitatur tamen supraposita opinio, vt illa non procedat, quando de stylo alicuius Curiæ non esset consuetum inseri huiusmodi Rescripta in citatione, vt tenet *Grat.cit. loc.num.*15.& quando Delegatus esset persona excelsa, nota, & probata, vt credatur de commissione, etiam quod non inseratur in citatione, tenet post multos *Farinac.de testib.quæst.*63.*num.*56. qui testatur de magis recepta opinione, licet alij contrarium sentiant, & *num.*55. testatur id indubitate procedere in Cardinali, sequitur *Grat. cit. loc.* Et vide alias limitationes apud *Ric. cit. collect.*532. Aduerte, quod Praxis seruat introscribere Rescriptum commissionis in primis citationibus tantum, ita vt semper quod Delegatus citat in causa nouam personam, prima vice citat cum inserta forma, sicq; seruat in prima citatione partis, testiū, & similium.

5 Limitantur etiam supradicta, quando Iudex citans, & citatus, essent in eodem loco, vel parum distarent; tunc enim teneretur citatus comparere, etiam si Delegatus citaret non inserendo formam commissionis in Rescripto, & hoc ob modicum præiudicium, & quia oritur probabile dubium iurisdictionis, dummodo saltem asserat de commissione, ita *Abb.in cap.præterea,* sub *num.*5.*in fin. de dilat.* vbi etiam Butr. *Ias. cons.*145.*per tot.*sequitur *Gratian.disceptat. foren.cap.*170.*num.*31. Limitantur etiam

in

in Conseruatore, qui licet sit Delegatus, *glos. in cap. 1. verb. conseruatores, in princip. de offic. deleg. in 6.* tamen quia eius iurisdictio est fauorabilis, & pro illa præsumitur, merito in citando non adstringitur ad inferendum copiam Commissionis, ita post *Ias. cit. loc.* docet *Grat. eod. cit. loc. num. 28. & seqq.* diximus supra, cum tractauimus de Conseruatore.

6 Nota tertio, communem afferri sententiam per DD. Delegatum Papæ esse maiorem Ordinario, & digniorem, quod solum intelligitur quoad ipsam causam tantum sibi delegatam, extra quam habetur pro priuato, nec Ordinario æquiparatur, ita *Barbat. in rubr. de offic. deleg. nu. 17. & seqq. Bald. in l. si vt proponis, la 1. num. 9. versic tu autem, C. quomod. & quand. iud. Alex. cons. 79. sub num. 2. vers. Delegatus enim, libr. 1. Cagn. in rub. ff. de offic. eius, num. 47. & seqq.* qui testatur de communi, & de magis cõmuni *Bero. in rubr. de offic. delegat. num. 36. circa med.*

7 Hinc si Delegatus extra causam delegatam delinqueret, vel in iudicio vocaretur, per Ordinarium iudicaretur, cum tractetur vt priuatus; est commune, & docet *Grat.* post alios *cit. loc. n. 67.* Dubium est tamen, si delinqueret in delegatione, an possit p Ordinarium puniri, in quo dicunt aliqui, quod si Delegatus delinquit in non procedendo, & tunc quia solum excessit contra Papam delegantem in non parendo mandatis ipsius, non potest per alium inferiorem puniri; si vero delinquit per se agendo, & tunc puniri põt per Ordinariũ loci, quia non cõuenitur vt Delegatus, sed vt criminosus, ita ex *Abb. & Ioan. Andr in cap. fin. de rescript.* tenet *Genuens. in prax Cur. Archiep. Neap. cap. 38. nu. 6.* quod *Io. Andr. cit. loc. & Felin. in cap. legebatur, num. 3. in fin. de maior. & obed.* non admittunt quoad impediendum Delegatum procedere in causa sibi delegata, sed finita causa, & delegatione. Sed hæc opinio *Ioan. Andr. & Felin.* non militat, quando Delegatus procederet de facto contra formam *cap. statutum, de rescript. in 6.* vel in casu non comprehenso in sua commissione; tunc enim Ordinarius potest resistere Delegato, etiam ad impediendum processum in causa, ita *Innoc. in cap. si quando, de offic. deleg.* vbi etiam *Abb.* ad quod etiã adducitur doctrina *glos. in cap. ex litteris, de offic. deleg.* & tenet expresse *Genuens. cit. loc. num. 5.* sequitur *Ricc. in prax. 1. par. res. 431. per tot.*

8 Nota quarto cum *text.* quod causa simpliciter delegata, censentur omnia delegata, quæ consecutiua sunt ad finem causæ, deciditur non solum in hoc *text.* sed etiam in *cap. ex literis, eod. tit.* & omnia, quæ ad causam pertinent, *cap. suspicionis, de offic. deleg. l. ad rem mobilem, l. ad legatum, ff. de procur.* Vnde primo potest amouere impedimenta, *cap. 1. vbi Dec. num. 14. hoc tit. de offic. deleg.* & DD. omnes in hoc *text.* punire potest non solum partes, sed etiam extraneas personas delinquentes in eius personam, & suam iurisdictionem turbantes, etiam si non ponatur in Rescripto, *cit. cap. 1.* vbi *glos. fin. Abb. num 1. & 6. Felin. nu. 1. 14. & 15.* & alij omnes, *cap. prudentiam, cap. pastoralis, §. item, & §. fin. hoc cit. tit. Bellett. disquis. cler. par. 1. tit. de fauor. cler. real. §. 5. num 25.* & est indubitatum. Secundo, potest etiam punire impedientes productionem, seu examen testium, *cap. tam literis, cap. cum causam, & cap. constitutis, de testib. Bellet. cit. loc. n. 26.* Tertio, & est grauis quæstio inter DD. an Delegatus possit punire testem, qui coram eo falsum deposuit; pro vtraq; parte diuisi sũt Scrib. quos omnes videre potes apud *Menoch. de arbitr. quæst. 91.* qui omnes refert opiniones; ipse vero modicus defendit, etiam in Delegato Papæ partem negatiuam, quod non possit prædictos testes punire, & ex recẽtioribus eũ secutus est *Bellet. disq. cler. cit. loc. n. 27.* Praxis vero seruat contrariũ, vt non solũ ipse, sed etiã eius successor punire possit talem testem, refert *Genuens. in prax. cap. 85. num. 1. in fin.* Quarto, quando dati sunt duo Delegati, cum clausula, *Vt duo, vel vnus eorum procedat in causa,* vel cum clausula, *Si vnus impeditus, alter procedat*; si vnus procedit in causa & alter Condelegatus impedit eum procedere, potest puniri ab ipso Delegato, ita docent *Ioan. Andr. & Gemin in cap. si contra vnum, de off. deleg. in 6. Dec. in cap. 1. nu. 14. de off. deleg. Menoch. de arbitr. cas. 438. nu. 13.* Quinto, Delegatus Principis, de quo nos loquimur, si semel nulliter iudicauit, potest iterum iudicare, ita tenent *Dec. in cap. in literis, num. 5. de off. deleg. Angel. in l. Iudex posteaquam, de re iudic. Boer. quæst. 6. num. 6. Menoch. de arbit. quæst. 66. num. 43.* qui refert contrarium tenentes, & illis respondet validis argumentis. Sed hæc vera sunt, quãdo est Delegatus ad vniuersitatem caussarum, de quo nos non loquimur, sed Delegatus ad vnam tantum caussam, qui semel sententiauit, potest iterum sententiare in vno tantum casu, quando tulit sententiam nullam ex defectu formæ mandati, iuxta dicta per *Ricc. in prax. 1. part. resolut. 428.* Sexto, Delegatus potest citare auctorem laudatum etiam in Rescripto non nominatum, tenet *Ricc. collect. 415. 1. par.*

VI-

6 Vlterius, & sexto, dicit *text.* quod Delegatus potest contumaces seueritate ecclesiastica coercere. Quod intelligitur secundum veriorem sententiam, vt possit censuras ferre; id enim importat ad plus seueritas ecclesiastica, de qua in *text.* vt explicant Scrib. ibidem, præsertim *Abb. num.* 2. concedunt etiam DD. vt Iudex Delegatus possit multare contumaces, dummodo multa modica sit, ad dicta per *Menoch. de arbit. quæst.* 74. *num.* 40. & clarius *Ricc. collect.* 415. Sed dictum de modica multa procedit in Delegato ab inferiori; in Delegato vero Papæ melius est dicere, quod possit multare, sicut & Ordinarius, secundum opinionem *Abb. d. cap. num.* 12. *in fin. hoc tit. de off. delegat.* qui *num.* 3. dicit, quod vsq; ad sex solidos aureos dicitur modica multa, probatur etiam ratione opinio *Abb.* nam si potest Delegatus Papæ coercere contumaces pœna seueritatis ecclesiasticæ, quæ importat censuram, vt diximus, ergo multo magis potest punire pœna pecuniaria excedente sex solidos aureos, quæ nulli dubium est, quod sit minor pœna censuræ.

10 Non potest Delegatus partem inuitam trahere extra locũ delegationis, vt disponit *text. in cap. statutum, §. in nullo quoq; de rescript. in 6.* Dixi, *inuitam*, quia si partes consensiant expresse, tunc bene procedit Delegatus extra locum delegationis, ita *gl. et DD. in cit. §. in nullo quoq. Rot. dec.* 380. alias 15. *de off. deleg.* est indubitatum apud omnes, & validus dicitur processus, si cum consensu partium concurrat etiam consensus Ordinarij loci, probat ex *glos. in cap. vt litigantes, vers. de consuetudine, de off. Ordin. in 6.* & ex multis *Campanil. in Diuersor. iur. canon. rubr.* 11. *cap.* 13. *n.* 215. post *Aretin. cons.* 58. *num.* 4. & quicquid sine dicto expresso consensu partium gestum fuerit, irritum dicitur, late *Marant. controuers. iur. tom.* 3. *respon.* 70. *num.* 5. *& seqq.* vbi docte probat non sufficere consensum tacitum, nec consensum expressum induci per constitutionem Procuratoris. Hæc intelligimus, quando Delegatus existens extra locum suæ delegationis, vult in causa procedere; tunc enim necessario ad validitatem processus duo requiruntur, consensus nempe partium, & Ordinarij loci. Sed quid dicendum, si Delegatus existens in loco suæ delegationis, vult citari facere partem extra dictum locum, & in aliena Diœcesi? In hoc quæsito, *Genuens. in prax. cap.* 85. *n.* 15. *in fin.* tenet posse Delegatum vbiq; & sine licentia Ordinarij citare, sicut potest ipse delegans, contra quem fortiter insurgit *Campanil. cit. loc.* Sed quid dicam ego inter hos Recentiores, Iuris Canonici gigantes? non audeo vni adhærere, nec ab altero discedere, cum vtrumq; habeam pro meo antesignano, eorum inconcussam doctrinã semper sequendo; itaq. adhæreo *Genuens.* quando Delegatus vult citare extra locum delegationis, & extra suam Diœcesim nominatos pro exteris in Rescripto, vt cum mihi Primicerio Capuano delegata fuerit per Rescriptũ Apostolicum causa quædam inter A. Capuanam, & B. Neapolitanã, valide potuerim citare B. Neapoli, etiam absque licentia Ordinarij Neapolitani, cũ facultas censeatur concessa à Papa delegãte, dũ in Rescripto dat facultatem citandi partes, & illi est expressum, quod partes sunt Neapolitanæ: sed si necesse fuisset citare A. expressam Capuanam in Rescripto, dum in Vrbe Neapolis habitauerat, & tunc non discedo a *Campanil.* quod non potuerim illam citare Neapoli sine licentia loci Ordinarij, cum præsumendum sit Papam facultatem dedisse citandi A. Capuanam, Capuæ commorantem.

11 Aduerte, quod duplici modo dicitur Papam delegare, & causam committere certo loco, & per consequens Delegatus non potest extra illum locum ius dicere sine consensu partium, & Ordinarij, vt supra. Primo, quando Papa expressis verbis id mandat in Rescripto. Secũdo tacite, quando Rescriptum dirigitur alicui sub nomine dignitatis; tunc enim censetur commissa causa in loco dignitatis; videlicet si Rescriptum dirigitur Primicerio Capuano, censetur facta mihi delegatio intra Diœcesim Capuanam, & extra illam non possẽ agere, nisi de consensu, vt supra. Verum si Rescriptũ dirigeretur Primicerio Capuano Neapoli commoranti, tunc Neapoli esset procedendum in causa, nec etiam possem procedere Capuæ sine consensu partium, & Ordinarij, vt supra, ad dicta per *Abb. in cap. nulli, sub num.* 7. *de rescript.* & ibidem per *Felin. sub num.* 29. optime *Campanil. cit. loc. n.* 214. *Genuens. vbi supra.*

12 Delegatus Papæ, de quo hic, potest suam sententiam exequi, docet post alios, *Felin. in cap. significasti, num.* 2. *de off. deleg. Caual.* qui refert de communi, & magis recepta opinione in *prax. quæst. commun. contra commun. q.* 632. *num.* 1. post *Abb. in cit. cap. significasti, Campanil. cit. loc. sub num.* 244. Sed dubium est, an Delegatus possit sententiam exequi in alterius Diœcesi. In quo dicendum est, Delegatum seruando formam *cap. statutum, de rescript. in 6.* certum esse posse suam exequi sententiam in aliena

Diœ-

Diœcesi, alias Ordinarius potest libere resistere Delegato, exequi volenti contra formam prædictam, ita *glos. in cap. ex literis, vers. renuncietis irritum, de off. deleg. Innoc. in cap. si quando, eod. tit. Campan. cit. rub. 11. cap. 13. num. 327.* qui *num. sequ.* dicit, quod indubitatum est in hoc casu, requiri saltem deberi Ordinarium eiq; innotescere debere executionem esse faciendam, ex præscripto *Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 20. Genuens. in prax. cap. 38. num. 7.* in Vrbe vero, ob Papæ reuerentiam Delegati non exequitur sententia, testatur *Cassad. dec. 13. num. 4 de rescript. & decis. 3. de dol. & contum. Mandos. in commiss. execut. versic. causarum Auditor.*

13 Declara quod diximus, Delegatum posse suam exequi sententiam, procedere infra annum; nam post annum non potest illam exequi, a qua appellatum non fuerit sine noua commissione, quia post annum a die latæ sententiæ expirat iurisdictio Delegati, ex *cap. quærenti, de offic. delegat.* & ex *cit. dec. 39.* sed si est appellatum, & appellatio facta est deserta ob lapsum termini dati ab homine ad prosequendum, & tunc nec etiam potest exequi Delegati sententia, iuxta dicta per *Campanil. citat. loc. num. 247.* si vero est appellatum, & appellatio facta est deserta per lapsum termini iuris, ob non prosecutionem appellationis infra annum, vel ex causa biennij, quia causa statim reuoluitur ad priorem Iudicem, potest Delegati exequi sententia absque alia commissione, *Rota decis. 14. de appellation. in nouis*, & explicat accurate *Campanil. cit. rubr. 11. cap. 13. nu. cit. & nu. 320.* Cætera, cuius Iudicis exequatur sententia in casu non interpositæ appellationis, vel illa interposita, sed deserta, vide late *Gratian. disceptat. forens. cap. 40. per tot.*

14 Declara quod diximus, Iudicem Delegatum volentem suam exequi sententiam extra Diœcesim, teneri saltem requirere Ordinarium; hoc fieri non solum, vt Episcopis honor deferatur, sed etiam vt prouisiones Delegatorum celerius executioni demandentur, cum præsumptio sit, quod Episcopi sint paratissimi obedire mandatis Papæ, propter iuramentum illis præstitum, ita *Genuens. in prax. cap. 38. in fin.* ex qua ratione colligitur, quod siue consentiat, siue dissentiat Ordinarius, Delegatum posse suã exequi sententiam in aliena Diœcesi, dummodo seruet formam *cit. cap. statutum*, & requisitionem prædictam esse potius de vrbanitate, quam de rigore, quia sine illa adhuc executio est valida.

15 Delegatum Papæ posse alteri subdelegare, siue datus sit ex officio, siue de consensu partium, nisi electa sit industria, & fides personæ, vel commissum sit nudum ministerium exequendum, deciditur expresse in *cap. quoniam, hoc tit. de offic. & potest. Iud. deleg.* idq; procedit, etiam partibus inuitis, cum hæc potestas subdelegandi competat Delegato Principis ex iure, probat *Specul. lib. 1. tit. de Iud. Delegat. §. iam nunc, num. 3.* dummodo subdelegatio fiat personis habentibus eandem qualitatem, quam habent Delegati, puta quod sint in dignitate constituti, vel Canonici Ecclesiæ Cathedralis, iuxta *cap. statutum, de rescript. in 6.* nec subdelegatio fiat extra Diœcesim, nisi de consensu partium, vt diximus supra, docet *Genuen. in prax. cap. 85. num. 3.* nisi subdelegaretur nudum ministerium, videlicet immissio in possessioné, testium examen, & similia, quæ simplicibus Clericis committi possunt, ita post *Franch.* & alios tenet *Genuens. eod. loc.* & dummodo subdelegatio fiat in Ciuitatibus, ac locis insignibus, vbi possit commode peritorum copia haberi, vt disponitur in *cit. cap. statutum, in fin.*

16 Pluribus modis dicitur electa industria personæ in Delegato, ita vt non possit subdelegare. Primo, quando agitur de diffiniendis differentijs, & controuersijs, quæ ingenium, ac peritiam Delegati respiciunt, *l. inter artifices ff de solut.* Secundo, quando delegatio, & commissio est facta ratione confidentiæ, tunc videtur electa industria personæ, probat *text. in cit. cap. quoniam, §. penul. Bald. cons. 128. col. 2. vers. sed ad hoc, lib. 3. Butr. cons. 48. in fin.* Tertio dicitur electa industria personæ, quando oneratur cõscientia Delegati, ita *Alex. in l. a Iudice, num. 4.* & ibi *Ias. col. penult. vers. quinto limita, C. de iudic.* idem *Ias. in l. si sic legatum, num. 12. de legat. 1. Vant. de nullit. tit. de nullit. sentent. ex defect. iurisdict. deleg. n. 21.* Sed contraria opinio, quod non sit electa industria personæ, & possit subdelegari, docet *Genuens. in pract. cap. 85. n. 5.* post *Felin. in cap. fin. hoc tit. de off. deleg.* quæ opinio est verior, quando illa verba, *Conscientiam tuã oneramus*, non sunt directa personæ cognitæ, & determinatæ, sed dignitati, *Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 7. nu. 20. & libr. 8. disp. 27. in fin.* Quarto, dicitur electa industria personæ, quando delegatur graue, & arduum negotium, ita *Ias. in l. more, num. 65. versic. quinto limita, de iurisdict. omn. Iud. & in l. a Iudice, col. vlt. limit. 12. C. de ind. & in l. 1. num. 35. de off. eius*, vbi etiam *Dec. nu. 28. Alex. num. 6.* & alij. Quinto, dicitur electa industria personæ, nec potest subdelegari, quan-

quando Papa dicit, *Mandamus, vel præcipimus tibi. glos. in l. sæpe audiui Cæsarem, ff. de off. Præfect. Alex. in l. & quia, ff. de iurisdict. omn. Iud. Felin. in cap. eam te, col. 7. vers. nihilominus, de rescript.* vel si dicit, *Quod causam eandem ipse Delegatus cognoscere deberet*, quia per illud verbum, *Deberet*, videtur imposita necessitas ipsi Delegato cognoscendi per se ipsum, *l. Prætor, in prin. ff. de edend. Clement. 2.* & ibi *glos. in verb. debet, de stat. Monach. Bald. in cap. eam te, vers. circa hoc, de rescript.* vel si dicit, *Quod per se ipsum cognoscat, Abb. in cap. fin eod. tit. de off. deleg. Alex. in l. a Iudice, C. de Iudic. Bald. in cap. si pro debilitate, col. 3. eod. tit.* Cætera de hac materia vide apud *Menoch. de arbit. q. 54. & 68. Scaglion. ad Rit. M.C.V. 305. & 306. Gallup.* remissiue in *prax. tit. de Iudic. deleg. cap. 3. num. 11. Maceraten. var. resolut. lib. 1. resol. 89. num. 2. & resol. 16. nu. 5. resol. fin. cas. 67. & lib. 2. resol. 11. n. 12.*

17 Examen testium potest subdelegari, etiã in causa, quæ non potest subdelegari; quod intellige, quando delegatio esset ad totam causam: quia si delegatio esset tantum ad examinandos testes, talis delegatus non posset subdelegare; bene tamen tam in primo, quam in secundo casu, potest Delegatus receptis prius articulis, interrogatorijs, & iuramentis testium, illos examinari facere per alium, ad dicta per *Maceraten. variar. resol. lib. 1. resol. 89. & Genuens. in prax. cap 85. n. 7.*

18 Non potest Delegatus Papæ, cui committitur nudum ministerium absolutionis, vel dispensationis, subdelegare, probatur ex *cap. fin. §. fin. hoc tit. de off. Ord.* nisi nudũ ministerium esset modici momenti, docet *Felin. in cit. §. fin.* quem sequitur *Genuens.* in proximo *cit. cap. 85. num. 6.* Nec Delegatus Papæ, cui commissa est causa, si in cuidentem potest subdelegare, ratione grauitatis causæ, probat ex multis *Ricc. in prax. 1. p. resol. 110. per tot.* p cuius doctrinam non esset deneganda facultas tali Delegato subdelegandi in huiusmodi causa vsq; ad sententiam exclusiue, vt seruat Praxis, quia grauitas talis causæ consistit in sententia, cætera sunt modicæ iurisdictionis.

19 Vlterius aduerte, quod Subdelegatus a Delegato Papæ, non potest subdelegare, ne res in infinitum procedat, *glos.* magna in *princ. in cap. super quæstionum, §. porro, de off. deleg. Abb. in cap. cum* Bertoltus, *col. 10. de re iud. Alex. in rubr. ff. de off. eius, col. 3. vers. nono probatur, Ias. in l. 1. col. 18. in princip. eod. tit.* Id extenditur etiam, postquam lis est contestata coram Subdelegato, cui adhuc denegatur facultas subdelegandi, *l. soluitur iudicium, ff. de iudic. Vant. de nullitat. tit. de nullit. sentent. ex defect. iurisdict. num. 28.* extenditur quoq; vt subdelegatus, nec testium receptionem possit subdelegare, antequam illi fuerint citati, & eorum iuramẽtum receptum, *Grauat. ad Vestr. lib. 6. c. fin. num. 32.*

20 Nota, quod Delegatus, si simpliciter subdelegat causam sibi a Principe delegatam, & Subdelegatus cœpit de causa cognoscere, non potest causam denuo ad se auocare, deciditur in *cap. venerabili, hoc tit. de off. deleg.* vbi DD. omnes aduertunt *text.* procedere, quando subdelegatio esset simpliciter facta; vnde secus esset, si subdelegatio esset facta cum conditione, & clausula, *Saluo iure auocandi causam in qualibet parte iudicij*, quod in Praxi vidi seruatum, faciunt dicta per *glos. in cap. super quæstionum §. porro, circa med. hoc tit. de off. deleg.* & testatur *Genuens. cit. loc. nu. 27.* dicit *text.* id procedere, quando Subdelegatus cœpit de causa cognoscere; vnde a contrario sensu dicendum est, si res est integra. Et huic similis est alius casus, de quo in *cap. significantibus, eod. tit.* videlicet si Delegatus declarat non habere iurisdictionem, illam amittit tali modo, vt eam amplius reassumere non possit, etiam de consensu partiũ, Scrib. omnes in *eod. text. Genuens. in prax. cap. 85. num. 8.* quod intellige, quando declarauit non habere iurisdictionem in causa, & negotio principali, secus si super incidenti a principali dependente, vt aduertit *Felin. in eod. cap. significantibus, n. 2. ad med.* qui quinque modis limitat prædictum *tex.*

21 Nota quinto; Delegatos a Papa debere habere qualitates, de quibus in *cap. statutum, de rescript. in 6.* scilicet vt sint dignitate præditi, aut personatum habeant, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonici fuerint, aut sint ex *Concil. Trident. sess. 24. de refor. cap. 10.* electi Iudices Synodales per Episcopum in Synodo Diœcesana; hoc enim introductum est in honorem Sedis Apostolicæ, ne committendo causas simplicibus Clericis, aut rudibus, & priuatis personis, ex quo vices Delegantis gerunt, auctoritas illius in persona talium, ministerio paruipenderetur, vt asserit *glos.* & DD. in *citat. cap. statutum, verb. Sedis Apostolicæ, & verb. committatur.* Quæ autem dicatur in his terminis Dignitas Ecclesiastica, non potest certo determinari; sed id deprehenditur ex quadam præeminentia, seu prærogatiua, quæ insurgit ex Stallo in Choro, & loco in Capitulo, vt per *Rot. dec. 442. & 451. in nouis,* vel quando habet administrationem rerum Ecclesiæ cum iuris-

risdictione, vt notant DD. in *cap. de multa, de preben. & cap. 1. de consuet. in 6.* facit *tex. in l. honor, in princ. ff. de muner. & honorib.* & declarat *Oldrad. cons.* 150. in his enim plus attenditur consuetudo, quam ius commune, vt inquit *glos. in cap. ad haec, de excess. Prelat. & Card. cons. 62. & Rot. decis.* 173. *in nouis.*

22 Sed haec qualitas Dignitatis, Personatus, vel Canonicatus Ecclesiae Cathedralis in Delegato Papae, secundum magis commu nem, & receptam opinionem, sufficit, quod adsit in Delegato tempore commissionis; vnde commissa causa Canonico, vel alio constituto in Dignitate, qui post Datam, & receptionem Literarum resignauit Canonicatum, vel Dignitatem, potest non obstante resignatione in causa, procedere resignans; & sufficit, quod tempore commissionis fuisset Canonicus, vel in Dignitate positus, ita post multos tenet *Cauall. com. contra commun. quaest. 666. num. 5.* & probat sententiam rationibus, qui testatur in *fin.* ita iudicasse *Sacr. Congreg. Concil. Trident.* 21. *Maij* 1587. *Flam. de resignat. lib. 1. q. 11. num. 6. & seqq.* sequitur *Sanch. de mat. lib. 8. disp. 27. num. 28.* vbi post alios per eum adductos, aduertit opinionem procedere, quando commissio fuit personalis, puta *Petro Canonico Capuano*; quod si fuit realis, idest nomine Dignitatis, puta, *Primicerio Capuano*, tunc necesse est vt in toto delegationis tempore sit Primicerius, ita vt nō sufficiat fuisse tempore delegationis; & si resignauit Primiceriatum, successor in illo succedit etiam in causa, ita post *Felin. in cap. quoniam Abbas, de off. de leg. & Anchar. & Franc. in cap. quauis, eod. tit. de off. deleg. in 6.* docet *Sanch. cit. loc.*

23 Has delegationes fieri Vicario Episcopi Generali, nulli dubium est. Quod controuertitur in hoc casu est, an in delegatione facta Vicario, si Vicarius moriatur, vel ab officio remoueatur, delegatio transeat ad successorem Vicarium. In iure DD. defendunt in *cit. cap. quoniam Abbas*, non transire, quia Vicarius non habet successorem. Sed Praxis communiter seruat contrarium, causam delegatam caeptam per vnum Vicarium, finiri per alium successorem, testatur *Genuens. in prax. cap. 85. nu. 1. Squill. de priuileg. cler. cap. 2. num.* 187. qui *num.* 188. dicit idem in Vicario Capitulari, vt eius officio finito, possit successor cognoscere de causa ei delegata, non tamen potest finiri per Episcopum, quia in causa commissa Vicario non procedit Episcopus, docet post alios *Ricc. in prax. resolut.* 425. *1. par.* vbi in *fin.* sententiam amplat, etiam si caussa fuerit commissa Episcopo, vel Vicario, & Vicarius caepit cognoscere.

24 Controuertitur etiam, an Delegatio facta Vicario Episcopi possit exequi per Vicarium Capitularem. In qua quaestione *Sanch. de matrim. cit. loc. num. 33. & Salas de legib. disp. 20. sect. 17. num.* 124. tenent, Vicarium Capitularem posse expedire Delegationem factam Vicario Episcopi praedecessoris, & sic exequi Dispēsationes in Matrimonij impedimentis, & similia. Contrariam sententiam probabiliorem dicunt Recentiores non solum in caussis iustitiae, sed etiam in Dispensationibus Matrimonialibus, & Executionibus Commissionum Apostolicarum in forma Dignitatum, & similibus, voluit *Felin. in cap. eam te, num. 17. vers. faciat haec, de Rescript. Ricc. in prax. 1. par. resol. 506. num. 6. Franc. Leo in Thes. for. Eccles. par. 1. cap. 10. num. 8. vers. secundo fallit, Garz. de Benefic. par. 6. cap. 2. num. 44. Barbos. de Canon. & Dignit. cap. 42. num. 57. Squill. cit. loc. num.* 200.

25 Quando plures dati sunt Iudices in Rescripto insolidum, si coram vno praesentetur, ille dicitur praeuenire, & praeoccupare, ita vt alter non possit cognoscere de caussa, nisi in casu, quo superueniret impedimentum Iudici praeoccupanti, ita vt non possit amplius in caussa procedere, puta si in infirmitatem incideret, vel absens reperiretur, aut in causa non procederet, vel malitiose differret procedere, vel lente procederet, ita post multos *Genuens. in prax. cap. 85. num. fin.* quem sequitur *Ricc. in prax. par. 2. resolut.* 296. vbi loquitur de Executore Gratiae Apostolicae. Et dicit non posse procedere, nisi constito de impedimento primi Executoris, & adhoc vt constet de impedimento, debet praecedere trina monitio, sequitur *Squill. de priuil. cler. cap. 2. num.* 204. qui loquitur de Executore, & Commissario. Potest etiam procedere in caussa alter Iudex, quando primus Iudex, & partes consentiunt expresse, docent *Anchar an. & Butr. in cap. cum plures, de off. deleg. in 6.* Quid dicendum in foro consciētiae, quando Rescriptum Sacrae Poenitentiariae directum Confessori, si vnus Confessarius negauit illud exequi sub praetextu subreptionis, vel alterius defectus, an possit adiri alius Confessor, vide *Sanch. de matr. lib. 8. disp. 27. nu. 40.* qui probat posse, quem sequitur *Squill. cit. loc. n.* 210.

26 Monachus Canonicus Ecclesiae Cathedralis non potest esse Delegatus Papae, etiā si Canonicatum obtineat cum dispensatione, quia talis dispensatio non potest extendi, vt per illam videatur habilitatus ad

Delegationem caussarum, quæ non dicitur esse ex consecutiuis necessarijs dispensationis, quicquid aliud sit in Prælato Monacho, *Felin. in cap. causam quæ, col. 3. ad med. num. 5. vers. sed quaero quid si Monachus, de iudic.* quãuis si committeretur per Papam caussa tali Monacho habenti administrationem in Ecclesia Cathedrali, valeret Commissio, maxime in Literis Gratiæ, licet de Monachatu non fieret mentio: quia ex quo Literæ transeunt per Cancellariam, videtur ex hoc approbata Cõmissio, secundum *Rot. dec. 8.* alias *109. de rescrip. in antiq. Vant. de nullit. tit. de nullit. sentent. ex defect. iurisdict. num. 82.* vbi late quando Monachus possit esse Delegatus Papæ.

27 Sed aduerte, quod quando Delegatus est Theologus tenetur sibi assumere Assessorem Doctorem in Iure Ciuili, vel Canonico, etiam si alias ratione suæ prudentiæ, & experientiæ non indigeat Assessore, & in tali electione tenetur obseruare, vt Assessor non sit partibus suspectus, docet *Genuens. in prax. cap. 85. num. 12. Ricc. in prax. 1. par. resol. 427.*

28 Nota sexto; indubitatam afferri regulam in his terminis, per mortem Delegantis re integra expirare iurisdictionem Delegati; quod secus est, si res non est integra, *cap. gratum, cap. relatum, c. licet vndique de offic. deleg. l. & quia, ff. de iurisdict. omn. iud.* Quæ procedit in Delegato Principis, de quo nos loquimur, deciditur in *text. cap. licet vndique & cap. si cui nulla, de præben. in 6.* Ciuilistæ in *cit. l. & quia, Bellamer. in cit. cap. relatum, num. 16. Card. in cit. cap. gratum, opposit. 7.* Vnde est, quod quilibet Papa in crastino assumptionis suæ ad Pontificatum, inter alias Regulas Cancellariæ, quas edit, extat peculiaris, qua omnes, & singulas a Prædecessore suo infra Annum ante diem obitus eius concessas, Gratiæ, vel Iustitiæ Literas temporibus debitis eorum Executoribus non præsentatas, omnino reualidat, & in statum pristinum, in quo ante fuerũt, vel pro quibus erant obtentæ, quoad hoc plenarie restituit, ac decernit per Executores prædictos, vel ab eis subdelegandos perinde ad illarum executionem procedi posse, & debere, ac si executio huiusmodi temporibus prædictis inchoata fuisset, refert *Leo in Thes. for. Eccles. par. 2. cap. 2. n. 54.*

29 Nota septimo; quod Delegatus in caussa delegata tenetur obseruare ordinem iudiciarium, & Consuetudinem loci, vbi proceditur quoad ordinatoria iudicij, *l. testium, ff. de testib. in fin.* in decisorijs vero tenetur obseruare consuetudinem litigantium. Hinc dicunt DD. quod Delegatus non seruabit in ordinatorijs stylum Curiæ Romanæ, non obstante, quod fungatur vice Papæ delegantis, docet post alios *Genuens. in prax. cap. 85. num. 13.* vbi *nu. 14.* dicit, quod in hoc Delegatus primo seruabit Consuetudinem Ciuitatis, Castri, vel Villæ, quæ si non adeit, seruabit Consuetudinem Diœcesis, & in defectum Consuetudinem Prouinciæ, & in defectũ Consuetudinem Regni; vltimo Consuetudinem Romanam.

30 Nota octauo; quod Delegato, cui commissa est caussa appellationis a grauamine, cẽsetur etiam commissa cognitio caussæ principalis, ita docent post alios *Gabr. conclus. 4. num. 18. de iudic. lib. 2.* quem sequitur *Maceraten. lib. 2. variar. resol. lib. 2. resol. 8. nu. 1.* contra *Feder. de Sen. cons. 192. col. fin. vers. & faciunt.* Et eo indubitate procedit sententia quia in Rescripto de stylo additur clausula, *Cum suis incidentibus, & dependentibus, annexis, & connexis, &c.* vt aduertit idem *Gabr. num. 19.* negotium enim principale dicitur de annexis, & dependentibus, *Maceraten. cit. loc. nu. 3.* Id etiam probatur ex clausula, *Quam & quas &c.* apponi solita in Rescriptis, cuius vigore totum negotium principale commissum censetur, ex communi obseruantia, vt testatur *Mansus. in prax. Cons. form. 17. q. 2. Monded. cons. 37. num. 44. cum seq. Rot. in nouiss. dec. 684. num. 3. lib. 3.* Multa de hac clausula, *Quam, & quas,* vide apud *Marescott. var. resolut. lib. 1. cap. 26. per tot.*

31 Nota nono; Delegatum Papæ non posse partes trahere vltra duas Dietas, deciditur in *cap. nulli, de rescript.* & non solum Rescriptum obtentum contra formam *cit. cap. nulli,* dicitur nullum, sed etiam pcessus inde formatus, si hæc exceptio fuerit per partes opposita, alias parte non opponente processus valeret, docet *Vant. de nullit. tit. de nullit. sentent. ex defect. iurisdict. nu. 96.* Qualis debeat esse hæc Dieta, dubitatur apud DD. nam *glos. & Abb.* in eodem *cap. nulli,* dicunt attendendam esse loci Consuetudinem, & ista dicitur Dieta vulgaris, & hæc opinio est attendenda sine controuersia, quando de ipsa Consuetudine clare constat, cum tunc Consuetudo vim legis habeat, vulgaris Iuribus. Alia est sententia, quæ dicit Dietam sumi, prout lege Ciuili constitutum est, nempe vt in singulos dies viginti milliaria assignentur, & hæc dicitur Dieta legalis, *l. 1. ff. si quis caut. l. 3. de verb. signif. Dec.* in

in cap. olim, num. 2. de except. in cap. cum sit Romana, 5. notab. de appellat. Sed quia homines non sunt eiusdem conditionis; & experientia docet aliquem plus, aliquem minus itineris vno die conficere posse, ideo alij dixerunt hoc Iudicis arbitrio relinqui, cum Iure definitum non fuerit, ita *Hostiens. in cap. nulli cit.* vbi etiam *Abb. num. 6.* & alij quos refert, & sequitur *Menoch. de arbitr. cas. 206. num. 4.* qui Iudex consideratis personarum, locorum, & viarum qualitatibus, si nihil in contrarium habet, viginti milliaria in singulos dies conficienda statuet, ita *Menoch. cit.* Computantur autem milliaria non a loco habitationis, sed a fine ipsius Diœcesis, ita DD. omnes in eodem *cap. nulli, Dec. in cap. olim 3. notab. de except. Rot. decis. 34. de rescript. in antiq.* Nec est habenda ratio viæ obliquæ, sed viæ rectæ, & solitæ, *Felin in eod. cit. cap. nulli num. 6.* post alios. Quod si locus habet duplicem viam, vnam Terrestrem, & alteram Maritimam longiorem altera, erit habenda ratio viæ magis vsitatæ; & in dubio dicitur magis vsitata via, quæ fit terra illa, quæ fit mari, propter pericula, quæ in mari quotidie occurrunt, *Bart. in l. Imperator, ff. de appellat. & in l. 1. ff. si quis caut. Carauit. ad Rit. M. Cur. Vic. 243. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota alienans rem emphyteuticam irrequisito domino, cadit a iure suo. Quid si alienauerit saluo assensu domini directi, vel in alienatione dixerit,* Si domino placuerit, vel domini assensus accesserit per modum conditionis, *nu. 3. Et quid si emphyteota nec cum dicto pacto alienari potest, n. 2.*

4 *Emphyteota alienans vt supra, non excusatur a caducitate, etiam si rem recuperet. Et quid si ante traditionem possessionis, vel post clausulam,* Constituti.

5 *Emphyteota alienans, vt supra, cadit ipso iure, verum requiritur declaratoria. Quid cum Ecclesia domina directa.*

6 *Emphyteota alienans quando excusetur a caducitate, n. 7.*

8 *Emphyteota, qui habet potestatem alienandi, tenetur adhuc petere assensum Ecclesiæ domina directa.*

9 *Emphyteota alienans nulliter, ficte, vel simulate non cadit a iure suo, nec si alienet partem, cadit a toto. Et quid si alienet asserendo liberam partem, quam scit emphyteuticam.*

10 *Emphyteota successor adhuc vt alienando cadat a iure suo, quam scientiam habere debeat.*

11 *Emphyteota donans, vel legans irrequisito domino, non cadit a iure suo.*

12 *Laudemium quando debeatur ex donatione.*

13 *Laudemium quantum sit, quale tempus attendatur. Et quid in alienatione lucratiua, vbi non interuenit pretiū. Nunquam censetur remissum, nec per aliquam immunitatem, num. 14. Debetur habita ratione pretij extimati, num. 15. Et habita ratione subiectionis, num. 16.*

17 *Laudemium debetur actione reali, & hypothecaria, & transit contra quemlibet successorem in re. Et dominus potest denegare inuestituram, & assensum vltimo emphyteotæ pro satisfactione aliorum laudemiorum.*

18 *Laudemium an debeatur in emphyteusi Ecclesiæ transitoria ad quoscumq; hæredes, si alienetur in extraneos, num. 19.*

20 *Laudemium quomodo computetur, si res emphyteutica vendatur cum libera. Quid si vendatur res cum fructibus, vel domus cum vtensilibus, n. 21.*

22 *Laudemium debetur ex locatione ad longum tempus, & qua sit hæc locatio. Ex datione insolutum, vel venditione sub hasta, num. 23. Et ex venditione facta iussu testatoris, nu. 23. Ex permutatione, num. 25. Quando ex transactione, num. 26. Et quando ex contractu reuocato, n. 27.*

28 *Laudemium quando debeatur ex dote, vel lucro dotis. Et quando ex donatione, cuius effectus reseruatus est post mortem donantis, num. 29. Et quid si donetur comprehenso in inuestitura, sed non proximioribus, n. 30.*

31 *Laudemium an debeatur ex venditione cum pacto de retrouendendo, & an de retrouenditione.*

32 *Laudemium debetur ab emptore. Et quid si venditor vendidit rem liberam. Ecclesia potest cogere emphyteotam ad exhibendum instrumentum, vel venditorem, vt declaret cui, & quomodo alienauit, n. 33.*

34 *Laudemium est soluendum de solo emphyteutico, & ædificio ædificato etiam magni valoris.*

35 *Laudemium non debetur in multis casibus, num. 36.*

ARGVMENTVM.

De emphyteusi ecclesiastica. Quomodo emphyteota alienando cadat a iure suo, & quando excusetur. Quid in emphyteuta successore. Et quid in donante, vel legante. Quando debeatur laudemium. Et quantum. Qua actione petatur. Ex quibus contractibus. Et a quo debeatur. In quibus casibus non debeatur. §. II. Quãdo emphyteota non soluens Canonẽ, cadat a iure suo. Et an si fuerit spoliatus a Domino, debeat restitui. Quando hæc caducitas censeatur remissa. Et quando non incurratur, & præseruetur a caducitate emphyteota. Dominus agens ad caducitatem, quæ probare teneatur. Emphyteota soluens Canonem per decem annos, an possit compelli in futurum. Et an non soluens præscribat libertatem. Et quãdo Canonis solutio faciat præscribere titulum. Quando alienetur res. Quis, & quomodo soluat Canones præteritos. Bona quando præsumantur emphyteutica. Et multa alia.

ANNOTATIO XXXIX.

§. I.

Ad Text. in cap. potuit, de locat. & cond.

IN hoc *Text. Gregorius Papa IX.* sanciuit, emphyteotam posse vendere meliorationes, & ius, quod habet in re emphyteutica ecclesiastica alijs, postquam requisiuit Ecclesiam dominam directam, ac illi denunciauit quantum ipsi ab alijs offertur, & postquam ipsa Ecclesia declarauit nolle emere, vel si nõ declarauerit, & fuerint elapsi duo menses a die denũciationis, alias secus faciens emphyteota, vel cessans a solutione Canonis per bienniũ, nisi statim soluerit, cadit a iure suo. Occasione prædictorum, Canonistæ omnes tractant materiam emphyteusis, maxime ecclesiasticæ in hoc *text.* de qua materia Ciuilistæ *tot. tit. C. de iur. ephy.* & extãt peculiares Tractatus, nẽpe, *Valasc. Corbul. de Amic.* & aliorum, *Clar. in sua prax. §. emphyteusis, Specul. lib. 4. tit. de emphyt. Card. Tusc. tom. 3. pract. conclus. lit. E. conclus. 192. Couar. lib. 2. var. cap. 17. Ricc. in prax. 1. par. resolut. 120. & seqq. Gabr. lib. 3. tit. de iur. emphyt. conclus. 1. & seqq. Donat. Anton. de Marin. quotid. resol. cap. 97. & seqq. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. Mascar. de probat. Molin. de contract. Bonac.* & cæteri, ita, vt vix inter DD. reperiatur vnus, qui hanc materiam non tangat; & cum ipsa sit vulgaris, dicemus pauciora, quæ Ecclesiasticis tantum seruire possunt.

1 Nota primo cum *text.* quod emphyteota vendens irrequisito Domino, cadit a iure suo, quod etiam deciditur in *l. fin.* vbi omnes, *C. de iur. emphyt.* Idq; ampliatur, etiam si emphyteota rem emphyteuticam venderet saluo assensu Ecclesiæ dominæ directæ, quo in casu, secundum magis communem opinionem, etiam caderet a iure suo, si præcesserit traditio possessionis ante assensum, ita *Corbul. de causa priu. ob alienationem ampliat. 31. Dec. cons. 160. num. 3. Rip. in cap. cum M. num. 80. de const. Rolan. cons. 51. num. 18. lib. 2. Clar. in §. emphyteusis, quæst. 13. vers. item quæro,* vbi *Baiard. lit. D. Marescot. var. resol. lib. 1. 78.* contra *Menoch. cons. 38. num. 24. & sequ. libr. 1.* Verum si tali reseruationi consensus, vendens adderet clausulã, *Nec alias, nec aliter, nec alio modo, &c.* tunc a caducitate liberaretur, etiam secuta traditione ante impetratum assensum, ita DD. citati, & alij, præsertim *Bald. in cap. 1. §. fin. num. 5. quæ fuer. prima caus. benef. amitt. Cotta in memorial. verb. emphyteota alienans,* late *Grammat. dec. 163. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum,* post *num. 85. vers. saluatur, de constit.* & est commune, vt testatur *Marescot. cit. loc.* & pluries fuit decisum per *Rot.* signanter in vna *Romana deuolutionis domus 20. Aprilis 1595.* coram *Penia,* & per prius in vna *Tiburtina Castri Viuarij 1588.* coram *Seraphino.*

2 Dubitatur; quid si in concessione emphyteusis fuerit additum pactum, quod emphyteota non possit alienare, nec cum clausula, *Saluo assensu Domini, non aliter,*

ter, nec alio modo, & emphyteota alienauerit cum dicta clausula, an incurrat caducitatem.

Resp. de rigore Iuris incurrere caducitatem, quia Dominus non intendebat concessionem aliter facere, ita probat *Marescot. cit. loc. num.* 7. Verum de æquitate Rota *in vna Romana prætensæ deuolutionis domus* 24. *Iunij* 1597. coram *D. Seraphino*, iudicauit contra rigorem iuris, & caducitatem, & solum mandauit augeri Canonē.

3 Vlterius, si verba reseruationis assensus Ecclesiæ dominæ directæ fuerint posita p modum conditionis, puta, *Si Domino placuerit*, vel, *Si Domini consensus accesserit*, adhuc excusatur alienans a caducitate, etiam si possessionem tradiderit, quia non purificata conditione, perinde est, ac si alienatio facta non fuisset, *cap. super eo*, & ibi DD. *de condit. appos. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1 glos. 2. num. 22. Roland. cons. 7. num. 12. lib. 3. & cons. 63. nu. 16. & 24. lib. 4. Pibolom. dec. 63.* Curt. Sen. *cons. 8. sub num. 8. in fin. & num. 9. & seq. lib. 1.* quos refert, & sequitur Marescot. *cit. loc. num. 4. de Franch. decis. 267.*

4 Ampliatur suprapposita sententia, vt emphyteota alienando, cadat a iure suo, etiam si post alienationem, & traditionem rem alienatam recuperet, ita *Clar. cit. loc. num. 6.* vbi *Baiard. lit. G.* testatur de communi, *Alex. in l. si insulam, col. penult. nu. 40. de verb. obligat. Ias. in l. vlt. num. 135. in fin. C. de iur. emph. Dec. cons. 160 num. 6. Imol.* in hoc *cap. potuit, Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 5. nu. 14.* secus est, si recuperatio fuerit facta ante traditionem possessionis, vt notat *Baiard. cit. loc.* Sed si traditio fuerit facta per solam clausulam, *Constituti*, tunc non obstante pœnitentia, & reuocatione, adhuc incurritur pœna caducitatis, ita post alios, tenet Marescot. *cit. loc. num. 20. Grat. discept. foren. cap. 43. num. 43.* Et licet hæc opinio in iure sit verior, tamen de æquitate in iudicando esset tenendum contrarium, quod traditio, quæ fit per clausulam, *Constituti*, non inducat caducitatem ita sentit *Clar. cit. loc. num. 4. in fin.* post *Guid. Pap.* per eum adductum *dec. 101.* Et idem si bona alienata ante acceptatam ab Ecclesia caducitatem, sint recuperata, *Genuens. pract. Eccles. q. 93. in fin.*

5 Ampliatur etiam, vt hæc caducitas ob alienationem inducatur ipso iure, non tamen ex hoc inducitur, quod non requiratur declaratio, vt post multos docet *Grat. discept. foren. cap. 36. num. 10. & seq.* & ad hanc declarationem debet pars citari, vt probat idem *Gratian. cit. loc.* post *Afflict. dec. 97. num. 3.* & ratio est, quia emptor posset multas exceptiones opponere, propter quas res non incideret in commissum, & proinde emptorem non potuisse expelli, & de facto spoliari sine citatione, & sententia, fuisse iudicatum, refert *Afflict. cit. decis.* Aduertendum, quod DD. prædicti loquuntur generaliter, nil distinguēdo, si emphyteusis sit Ecclesiastica, vel ne. Et in specie de Ecclesiastica loquitur *Marescot. variar. resol. lib. 1. cap. 5. num. 15. & 16.* vbi defendit, quod in Ecclesia domina directa non requiritur declaratio, seu acceptatio dominij, quando caducitas respicit fauorem Ecclesiæ.

6 Limitatur sententia. Primo, vt excusetur emphyteota a caducitate, quando alienauit, possessione non tradita, ita *Marsil. singul. 412.* quem sequitur *Grammat. ad Afflic. dec. 97.* & est commune. Secūdo, si emphyteota alienauerit ignoranter, *Grammat. cit. loc.* Tertio, si alienauerit propter dotem, vel donationem propter nuptias, idem *de Marsil. sing. 443. Grammat. cit. loc.* vbi adducit etiam alias limitationes.

7 Limitatur etiam, vt bona emphyteutica possint obligari, & hypothecari sine consensu Domini, cum pignus nihil transferat, & remaneat in bonis obligantis; vnde nō dicitur alienatio, nec mutat caussam dominij, *l. pignus, C. de pignor. act. DD. in l. tutor, § fin. ff. eod. tit. Bart. in l. si constante, in princ. n. 73. solut. matr. Afflict. dec. 191. in 1. aub. Cursat. cons. 32 num. 17. Rot. diuer. dec. 3. num. 10. par. 2.* vbi de communi. Immo in generali obligatione bonorum veniunt etiam bona emphyteutica Ecclesiæ, ita seruat Rota *in vna Romana damnorum S. Rocchi 3. Iunij 1577.* coram *D. Lancellotto* & refert *Gratian. discept. foren. cap. 43. num. 7. & seqq.* contra *Surd. dec. 160. num. 1.* qui respondet contrarijs. & *num. 10* intelligit supradicta, dummodo obligatio non fiat pro quanto res valet; tunc enim quia non est spes luitionis, requireretur consensus Domini, *l. legata, §. inutiliter, de supell. leg. Corbul. de causa priuat. ab alienat. limit. 33. in fin.* Potest etiam super re emphyteutica imponi sine assensu Domini seruitus realis, & personalis, vt est vsusfructus; nam faciendo vsufructuarium, non transfertur in eum vtile dominium, nec melioramenta, & hæc est verior opinio, vt testatur *Gratian. discept. foren. cap. 43. nu. 3. & seqq.* post *Cott. in verb. emphyteota non potest, ad fin. vers. tamen ad illam legem*, *Bero. q. 95. vers. quarto respondetur, num. 11. col. pen.* Sed supradicta de obligatione, hypo-

potheca, seruitute, & similibus procedunt in vita emphyteotæ, quia eo mortuo resoluantur, *Tiraq. de retract. lignag.* §. 1. *glos.* 7. *num.* 48. *Ruin. cons.* 150. *num.* 14. *lib.* 3. & alij adducti per *Gratian. cit. loc. num.* 4. *& seqq.* & est commune, immo si Ecclesia rem deuolutam iterum concedere intendit, adhuc creditor nec habet prælationem, *de Franch. dec.* 226.

8 Aduerte, quod si quis haberet rem emphyteuticam ab Ecclesia, cum potestate, vt illam possit alienare, teneretur adhuc petere assensum domini, tenet magis communis opinio, vt post alios aduertit *de Franch. dec.* 4. *num.* 20. *& dec.* 226. & an hæc potestas operetur, vt saltem emphyteota alienando non cadat a iure suo, & *Genuen. pract. Eccles. q.* 108. *per tot.* & præsertim sub *num.* 5. tenet quod tale pactum saluat caducitatem, licet non operetur vt Ecclesia non habeat prælationem tanquam domina directa, de qua in hoc *cap. potuit.*

9 Caducitas, de qua hic, non incurritur per venditionem factam nulliter, vel ficte, aut simulate, vel si res sit exposita venalis, ita *Surd. de aliment. tit.* 9. *nu.* 68. *& 69. q.* 16. quam refert, & sequitur *Gratian. disceptat. foren. cap.* 36. *num.* 5. vel si res fuit vendita pro parte, non cadit a toto, sed tantum ab illa parte alienata, plene *Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent lib.* 22. *tit.* 28. *nu.* 13. *fol* 475. contra nonnullos per eum relatos, tenuit *Rot. in vna Bononien. bonorum emphyteuticorum* 2. *Decembris* 1596. coram *D. Pamphilio* & in alia *Burgen. decimarum* 3. *Iulij* 1606. coram D. *Ortembergo*; caderet tamen a toto, si alienasset partem tanquam liberam in fraudem, asserendo scienter esse propriam, non emphyteuticam, ita *Ias. in l. fin. num.* 125. *C. de iur. emphyt.* *Corbul. de causa priuat. ob alienat. ampliat.* 42. *n.* 7. *et* 8. post alios adductos per *Gratian. disceptat. foren. cap.* 860. *num.* 25. vbi *num.* 26. tenet, quod vendens rem emphyteuticam tanquam allodialem, in dubio præsumitur hoc facere animo præiudicandi Ecclesiæ, ex qua doctrina posset procedi contra talem vendentem tanquam contra occupatorem iurium Ecclesiæ, si hoc fiat scienter.

10 Hæc caducitas potest militare etiam in hærede, & successore vendente rem emphyteuticam sine assensu domini, dummodo hæres liquidam notitiam habeat de emphyteusi, & de omnibus eius qualitatibus, ita vt non sufficiat in his terminis scientia, quam habuit successor ex assertione sui prædecessoris, vt si tempore, quo ipse emit talem rem, venditor dixit rem esse sub directo dominio Ecclesiæ, quia ista generalis expressio non sufficit, cum ad inducendam scientiam requiratur specificatio omnium qualitatum, quibus non expressis, nihil dicitur gestum, quod præiudicium inferat, *glos. in cap. concertationi, in verb. sciuerit, de appellat. in* 6. *Natt. consil.* 636. *num.* 192. *Surd. cons.* 81. *nu.* 11. *Osasc. dec.* 176. *nu.* 3. quos refert, & sequitur *Grat. discept. foren. cap.* 633. *num.* 13. vbi *num.* 24. dicit, quod adhoc vt inducatur hæc caducitas in successore, & hærede in emphyteusi, debet omnino successor certiorari de emphyteusi, & eius qualitatibus, adhoc vt deinde possit probari scientia illius, quæ debet esse certa, & indubitata, nec sufficit præsumpta, *§ si quis autem, & § hinc nobis, in fin. vers. si vero expressim, auth. de hæred. & falcid. Surd. cons.* 328. *nu.* 19. *lib.* 3. *Card. Seraphin. dec.* 133. *num.* 2. *& dec.* 991. *num.* 2 *Cephal. cons.* 150. *num.* 13. *lib.* 3. *Rot. in vna Romana domus S. Ludouici* 24. *Aprilis* 1600. coram D. *Penia*, de qua per *Farin. dec.* 151. *lib.* 2. *cons.*

11 Aduerte, quod supradicta de caducitate ob alienationem, locum non habent in donatione; potest enim emphyteota libere donare rem emphyteuticam sine consensu Ecclesiæ dominæ directæ sine incursu caducitatis, *glos. in l. fin. in verb. alijs videre C. de iur. emphyt.* *Aret. cons.* 41. *num.* 1. *Corbul. de caus. priuat. irrequis. domin. limit.* 13. *num.* 1. *Mart. cons.* 516. *num.* 2. *Gratian. discept. foren. cap.* 633. *num.* 23. qui refert de communi, nec locum habet in Legato, vt per *Corbul. cit. loc.* & est commune.

12 Nota secundo, quod licet in donatione non requiratur assensus, ad finem vt Ecclesia domina directa præferatur; requiritur tamen adhoc vt Ecclesia sciat suum emphyteotam, quem conuenire possit, & emphyteota recognoscat Ecclesiam in dominam directam, & ei quinquagesimam soluat, quam nos laudemium appellamus, tenet *Cyn. in l. fin. C. de iur. emphyt. in addit.* *Alber. in vers. licet in donatione*, vbi etiam *Sal.* 2. *col. vers. & quæro cum glos.* & alij, ex quibus probat *de Franch. decis.* 201. *num.* 3. in donatione rei emphyteuticæ deberi laudemium contra *Specul.* & alios per eum adductos, licet in fine dictæ decisionis concludat non deberi laudemium ex donatione, quando Consuetudo aliter disponeret, late *Amed. de Ponte tract. de laud. q.* 30. *fol.* 38. segregata tamen de consuetudine verior est opinio deberi, probat etiam *Gratian. discept. foren. cap.* 377. *in princ. Ric. collect. dec. par.* 1. *collect.* 31. *ver. item & quid, & 2. par. collect.* 421.

13 Laudemium de iure communi est quinqua-

quagesima pars pretij, quo venditur res emphyteutica, deciditur in *l. fin. §. et ne auaritia C. de iur. emphyt. Clar. in §. emphyteusis, q. 23. in princ.* Verum quia in locis particularibus extant cõsuetudines, quod pro laudemio plus, vel minus soluatur, illa est attendenda, ita *Bertran. cons. 192. volum. 6. Boer. super Consuet. §. 18. Maceraten. var. resol. lib. 2. resol. 40. cas. 30. in princ.* quando vero fit alienatio rei emphyteuticæ titulo lucratiuo, tunc debetur laudemium ad rationem æstimationis, & debet attẽdi æstimatio secundum tempus, quo transfertur, secus est in venditione, quia tunc attenditur pretium illius temporis, quo fit venditio, ita *Gratian. discept. forens. c. 377. num. fin.*

14 Præstatio laudemij est quædam exhibitio obsequij reuerentialis, quam facit emphyteota, dum suscipiendo inuestituram dominum recognoscit, quæ nunquam censetur remissa per quamcunq; concessionem, & facultatem alienandi, & aliam similem immunitatem, vt notat *Menoch. cons. 297. num. 24. usq. ad 27. lib. 3. Alexan. cons. 123. num. 7. lib. 5* in quo *cons. Alexand.* scribit, quod pater, qui fruitur immunitate duodecim filiorum, non excusatur a soluenda Ecclesiæ quinquagesima parte pretij ratione rei emphyteuticæ.

15 Laudemium debetur habita ratione ad quantitatem prætij æstimati, non obstante quod res plus valeret, *Cagnol. in l. 2. n. 246. C. de pact. inter empt. & venditor. Burg. de laudem. par. 1. inspect. 6. num. 3 & 11. & p. 2. inspect. 28. num. 9. in addit. fol. 130. Amed. eod. tract. q. 5. in princ.* iuxta *l. sed si hoc. §. 1. ff. de condit. & demonstr. l. quantitas patrimonij*, vbi *Bart. ff. ad leg. falcid.* & ideo quãuis pacta, & onera minuant, vel augeant contractum, & rei æstimationem, *l generali, § fin. ff. de usufruct. leg. Dec. cons. 166. n. 4.* tamen hoc procedit alio respectu, quam solutionis laudemij, *Amed. de laudem. q. 6. num. 6.* cum istud onus laudemij sit odiosum, & restringendum ad casum scriptum, & non debet extendi de vno ad alium, etiam vbi militat eadem ratio, idem *Amed. de laudem. q. 2. num 10. post Isern. in cap. 1. §. sed & res, col. 2. per quos fiat inuest. & in cap. 1. §. similiter, de capitul. Corrad. Alex. cons. 5. num. 5. lib. 5. Schrader. de feud. par. 10. sect. 2. n. 49.*

16 Quare in solutione laudemij non attẽditur absolute valor totius rei, sed solum æstimatio vtilis dominij, scilicet quantum valet vtile dominium absq; directo, & sic quanti res valet cum onere subiectionis, *Amed. de laudem. q. 5. num. 1. & 2.* iuxta doctrinam *Bart. in l. sed si hoc, §. 1. ff. de condit. & demonstr. & in l. quantitas patrimonij, ff. ad leg falcid.*

17 Actio exigendi laudemia non est personalis, sed realis, hoc est annexa rebus, & bonis emphyteuticis, & cum ipsis transit ad successores, *Ias. in l. 2. num. 2. C de iur. emphyt. Amed. de laudem. q. 45 col. 1. Menoch. cons. 444. num. 14. & seqq. lib. 5.* vnde etiam pro præstandis laudemiis competit hypotheca, ita *de Franch. dec. 430.* qui testatur de communi, *Menoch. cons. 297. nu 1. & 34. Tiraquel. de retract. lignag. §. 29. glos. 2. n. 8. in fin.* cum alijs per *Mastrill. dec. 171. nu. 15. par. 2.* qui concludit, quod si priores emptores, qui non soluerunt laudemium non fuerunt inuestiti de emphyteusi, tunc Dominus directus nõ teneatur secundum emptorem inuestire, nisi soluto laudemio suorum prædecessorum, actione hypothecaria, sequitur *Gratian. discept foren. c. 272. num. 5. & seqq.* vbi *num 1. & seqq.* refert contrarium tenentes, a quibus recedit, & iste est casus dictæ *dec. de Franch.*

Emphyteusis Ecclesiæ si sit concessa pro se, successoribus, & hæredibus quibuscumq; præcedentibus legitimis solennitatibus, est transitoria ad hæredes etiam extraneos, iuxta tradita p. *Couar. lib. 2. var. resolut. c. 17. Iul. Clar. in §. emphyteusis, q 28. & Card. Mantic. de tacit. & ambig. libr. 22. tit. 19.* apud quos late inuenies discussam quæstionem illam, quando emphyteusis ecclesiastica concessa pro hæredibus transeat ad extraneos. In terminis, in quibus

18 transit, dubitatur, an si instituatur extraneus hæres, debeat solui laudemium. In qua dubitatione sentit vna opinio, quod ex tali concessione videtur Ecclesiam a principio concessisse, vt sine alia requisitione possit emphyteusis in quemcumq; alienari; vnde tanquam acquirens fuerit comprehensus in inuestitura, non tenetur ad laudemium, tenent *Rip. in l qui Romæ, §. duo fratres, num. 87. in 2. concl. in fin.* vbi etiam *Alciat. ff. de verbor. obligat. Cephal. cons. 699 num. 29. & 30. lib 5. Vinc. Anna allegat. 106. num. 5. Bertaz. cons. ciuil. 112. nu. 4. & 15.* in hoc casu *de Franch. dec. 447.* secutus opinionem *Amed. tract de laud. q 31.* dicit, quod si hæres extraneus institutus absq; dispositione testatoris est de vocatis in inuestitura, vtpote descendens a primo inuestito, & non debetur laudemium; quando vero extraneus institutus absq; dispositione testatoris non veniret ad successionem, & tunc debetur laudemium. Ex qua doctrina videtur sentire, quod vxor instituta a viro in casu, in quo non

non veniret ad successionem, illius deficientibus liberis, agnatis, & cognatis, teneatur ad laudemium.

19 Prædicta opinio non videtur improbabilis. Sed in rei veritate contraria est verior, quia per huiusmodi concessionem non sequitur, quod non debeat introduci nouus emphyteuta, siue emptor sit, siue donatarius, vel hæres extraneus in possessionem per Dominum, qui erit requirendus ad hunc effectum, ideo per istud pactũ non videtur in aliquo ipsi laudemio præiudicatum, *Imol in hoc cap. potuit, col.* 25. *ad fin. vers. vlterius etiam potest quæri, num.* 64. *Bald. in l. cum dubitabatur,* 1. *lectur. col.* 1. *post princ. vers. sed iuxta primum, num.* 3. *in fin. C. de iur. emphyt. Corbul. de cauf. priuat. ob alienat. irrequisito domino, nu.* 7. *ampl.* 2. *col.* 2. *ad med. verf. vt ergo verba illius pacti,* qui alios adducit, *Surd. dec.* 200. *num* 5. vbi etiam reprobat *Cephal.* contrarium tenentem. Ideo quamuis emphyteuta possit etiam inuito Domino in hoc casu alienare in quemcumq; nihilominus debetur laudemium, late comprobat *Soc. Iun. consil.* 70. *num.* 11. & 12. *lib.* 3. quem sequitur *Menoch. cons.* 297. *num.* 27. & 35. *lib.* 3. qui testatur de communi, *Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 21. *num.* 34. post *Salyc. in l. vlt. num.* 2. *in fin. vers. fateor tamẽ,* C. *de iur. emphyt.* probat *Gab. cons.* 84. *n.* 12. *col. pen. ante fin. vers. & hac ratione, lib.* 1. *Thor. in compend. dec. in verb. laudemium, fol.* 306. *col.* 2. *vers.* 3. *Viu. dec.* 496. *num.* 5. *in fin. & seq.*

20 Sæpissime occurrit vendi rem emphyteuticam vna cum libera vnico pretio, & non facta distinctione pretij. In qua venditione debetur laudemium Ecclesiæ Dominæ directæ, non ad rationem æstimationis rei liberæ, sed ad rationem æstimationis rei emphyteuticæ, quæ vt plurimum ratione subiectionis est minoris æstimationis, faciunt dicta superius *vers. laudemium debetur,* & habetur per *Amed. cit. tract. de laudem. q.* 7. *num.* 4. & bona emphyteutica æstimantur in sexta parte minus, quam bona libera, *Ludou. dec.* 573. *num.* 3. vbi *Beltr. lit. D.*

21 Similiter si vendatur res emphyteutica cum fructibus, debetur laudemium non solum de pretio rei, sed etiam de pretio fructuum, qui non sunt separati a solo, quia dicuntur pars fundi, *l. fructus pendentes,* vbi *glos. ff. de rei vendic.* & cum sit vnica venditio, debetur laudemium de toto pretio, *Couar. var. resol. lib.* 1. *cap.* 15. si vero sunt a solo separati, vel venduntur diuisim, & separatim a fundo, & tunc non debetur laudemium de pretio fructuum, ita *Boer. decis.* 229. vbi in vẽditione domus cũ vtensilibus, si vtensilia sunt affixa parieti, debetur laudemium, secus si non sunt affixa, sequitur *Amed. tract. de laudem. q.* 7.

22 Laudemium debetur Ecclesiæ Dominæ directæ, si res emphyteotica locetur ad lõgum tempus; nam hæc locatio est species alienationis, cum per eam ius in rem transferatur, & vtilis in rem actio acquiratur, *l. fin. ff. si ager. vect. vel emphyt. pet. l.* 1. *§. quod autem ait Prætor, vbi glos. de superfic.* tenet *Dec. cons.* 204. *Alex. cons.* 165. *volu.* 2. *Redoan. de reb. Eccles. non alien. tit. de laud. §. ista autem, num.* 24. *Baiard. ad Clar. §. emphyteusis, q.* 23. *num.* 1. late *Amed. de laud. q.* 34. *per tot.* vbi dicit, quod contrarium tenentes procedunt de consuetudine Franciæ. Dicitur locatio ad longum tempus, quæ fit ad decennium, *l. fin. & ibi glos. ff. si ag. vectig.* Sed hæc de locatione ad longũ tempus non procedunt quoad priuationẽ, in quam incurrit alienans sine consensu Domini, vt diximus supra; probat secundũ veriorem opinionem post alios per eum adductos, *Gratian. discept. forens. cap.* 378. *num.* 29. & *seqq.*

23 Laudemium debetur ex datione in solutum, vel cessione facta ab ipso emphyteota pro satisfactione sui debiti, vel facta a Iudice ex venditione sub hasta pro debito, quod alias contraxit emphyteuta, cum hæc non dicatur alienatio simpliciter necessaria, cum oriatur ex obligatione, & debito contracto per ipsum emphyteutam, & venditio, quæ fit sub hasta, seu adiudicatio, dicitur alienatio procedens ex facto ipsius debitoris, & habetur, ac si ipsemet debitor dedisset in solutum bona; vnde merito deberi laudemium, ne ad fraudandam Ecclesiam Dominam directam aperiretur via, cum facile posset emphyteuta constituere se debitorem, ad finem euitandi solutionem laudemij, concludunt *Bald. consil.* 306. *lib.* 1. *Tiraquel. de retract. lignag. §.* 1. *glo.* 14. *Amed. de laudem. q.* 27. *Maurit. Burg. eod. tit. par.* 2. *inspect.* 45. *n.* 11. *Prosp. Rendell. de iur. prothomis. in verb. non aliter nisi, nu.* 57. *ad fin. fol.* 89. *Alciat. cons.* 433. *Cassan. super Consuet. Burgund. tit. de manf. mortes. rubr.* 9. *§.* 10. *limit.* 4. referunt decisum *Thesaur. decis.* 139. *per tot. Ioseph. Ludouic. decis. Perus.* 60. *num* 7. *de Franch. decis.* 277. *Maynard. dec.* 43. *lib.* 4. Quando dicatur alienatio necessaria, & non debeatur laudemium, dicam inferius.

24 Debetur etiam laudemium, quando res emphyteutica alienatur ex præcepto, & iussu testatoris, *de Franch. cit. dec.* 277. *circa med.*

Amed. vbi *Amend. num.* 5. & alij Addentes.

25 Laudemium debetur quoq; si res emphyteutica permutetur; nam licet possit res emphyteutica permutari irrequisito domino, hoc procedit quoad effectum caducitatis, & antequam de re emphyteutica permutata capiatur possessio, secus tamen quoad alios effectus; vnde acquirens rem emphyteuticam ex permutatione tenetur inuestituram, & confirmationem accipere ab Ecclesia domina directa, alias si possessionem ingrediatur, cadet a iure suo, probat post alios *Corbul. de iur. emph. tit. de caus. priuat. ob alienat. irrequis. Domino fact. limit.* 12. *num.* 3. merito deberi laudemium tenet *Amed. de laud. q.* 28.

26 Ex transactione debetur laudemium, quando in transactione res emphyteutica mutat possessorem, etiam si pars aduersa cedat iura, pecunia mediante, probatur ex doctrina *Bald. in l. per diuersas, C. mandat.* vbi statutum disponens, quod de emptione, & venditione soluatur gabella, habet locū in transactione, secus tamen est, si res in alios non transferatur soluta pecunia, quia tunc non debetur laudemium, *Tiraquell. de retract. lignag. §.* 1. *glos.* 14 *n.* 63. *&* 69. sequitur *Amed. de laudem. q.* 23. vbi vlterius dicit, quod si lis est super possessorio, si vnus ex litigantibus accepta pecunia cedat iura, laudemium non debetur.

27 Est quoque soluendum laudemium ex venditione valide facta, & postea re integra consensu partium dissoluta; nam statim per contractum, qui consensu partium perficitur, Ecclesiæ dominæ directæ est quæsitum ius ad laudemium, nec facto contrahentium potest in hoc præiudicari, & licet *Angel. Castrens. & Alexand. in l. iuris gentium, §. adeo, de pact.* distinguant inter reuocationem, & dissolutionem contractus factam ex interuallo, vel incontinenti, ita vt in primo casu debeatur laudemium, non in secundo, tamen *Amed. tract. de laud. q.* 38 indistincte tenet deberi laudemium, eo maxime, quia in contractu venditionis semper apponitur clausula, *Constituti*, per quam transfertur vera possessio, licet ficto modo; non debetur tamen laudemium, si partes discederent a contractu, ex eo quia erat nullus, vel inualidus, cum ex tali contractu, qui non habuit effectum suum, nō debeatur laudemium, *Tiraquell. de retract. lignag. §.* 1. *gl.* 2. *num.* 7 *Gratian. discept. foren. cap.* 276. *nu.* 5.

28 Ecclesiæ dominæ directæ debetur laudemium, si res emphyteutica detur in dotem æstimata, quia tunc proprie constituitur emptio, & venditio, *l. quoties, C. de iur. dot.* & debetur laudemium statim post contractum, & matrimonio secuto, quia ab eo tempore censetur facta venditio, tenet *Amed. tract. de laudem. q.* 29. *num.* 10. hoc tamen intellige, quando æstimatio fuit facta non ad finem sciendi valorem rei tantum, vt aduertit *Ioseph. Ludouic. dec. Perus.* 60. *num.* 12. *in fin.* quod si sumus in dubio, nec apparet, an æstimatio fuerit facta ad effectum sciendi tantum valorem rei, vel an ad effectum venditionis, & tunc præsumitur facta ad effectum venditionis, & facit emptionem, *glo. in l. si inter virum, & l. quoties, C. de iur. dot.* & proinde debetur laudemium, ita *Amed. cit. loc. num.* 11. Quibus casibus æstimatio in dote faciat emptionem, vel non, vide late apud *Couar. practic. qq. cap.* 28. *per tot.* secus tamen dicendum est, quando res emphyteutica fuit data in dotem inæstimata, tunc non debetur laudemium, nec etiam si fuerit facta æstimatio ad finem sciendi valorem rei tantum, ita *Ioseph. Ludouic. cit. loc. Capell. Tholos. decis.* 279. *Cabal. milliloq.* 216. *Amend. ad de Franc. dec.* 437. *num.* 4. hoc tamen intellige, quando dos fuit data ab eo, qui dotare tenetur, & ex necessitate; secus si fuerit data ab extraneo, qui dotare non tenetur, & non ex necessitate, nam tunc etiam inæstimata, debetur laudemium, tenet *Bero. cons.* 315. *volum.* 3. *part.* 2. *& cons.* 57. *volum* 7. *Brun. cons.* 44 *in fin. Amed. loc. cit. num* 7. nisi alias mulier sit comprehensa in inuestitura, vt dicemus infra. Quod si maritus soluto matrimonio lucratus est rem emphyteuticam dotalem ex Consuetudine, vel Statuto, adhuc laudemium non debetur, siue dos data fuerit a dotare debente, siue ab extraneo, cum consensu domini: quia in primo casu alienatio facta est ex necessitate, in secundo dum dominus directus consenserit dationi in dotem, censetur consentijsse lucro dotis, quod in consequentiam venit, quia qui vult antecedens, censetur velle, quod sequitur ab eo, *Aymon. cons.* 79. *num* 4. ita tenet *Amed. cit. loc. n.* 8.

29 Diximus supra *num* 12. ex donatione deberi laudemium, hic occurrit casus in praxi, & est. Emphyteota Ecclesiæ donauit rem emphyteuticam extraneo irreuocabiliter inter viuos, verum donans reseruando sibi vsumfructum, contulit effectum donationis post eius mortem, cum clausula in instrumento, *Ex nunc prout ex tunc secuta morte, & e contra, & praeambula hora mortis*, & cum clausula, *Constituti*. In quo casu dubitatum fuit, quando debeatur laudemium tempore cōtractus ne, an post mortem donantis, in quo tempore donatio suos

habet plenarios effectus; & dicendum est tempore contractus, & non expectata morte donantis deberi laudemium, & ratio est, quia talis donatio transfert dominium a die initi contractus, docet *Bald. in auth. contra rogatos, in princ. C. ad Trebell. Alex. in l. huiusmodi, ff. de verbor. oblig. Negusant. de pignor. 6. par. princ. 2. memb. 2. col. versic. illud autem, de Franch. dec. 213. num. 1.* probatur etiam a simili ex doctrina *Bart. in l. sancimus, C. de Consul. & c. lib. 12. num. 2.* vbi si vigore Statuti electus in Consulem debet soluere centum libras auri, si fuerit electus Consul, verum illi non fuerit concessa administratio, tenetur soluere cētum libras auri, licet sibi non sit administratio concessa; & ille, cui res venditur pacto apposito, vt ius administrandi ei non competat, nisi post tale tempus, tenetur soluere gabellam, etiam antequam dictum tempus administrandi veniat. Hæc *Bart.* & quia valet argumentum a gabella ad laudemiū, & e contra, cum in illis nulla adsit ratio differentiæ, & de vno ad aliud inferatur, vt docet *Surd. dec. 305. num. 32.* quem refert, & sequitur *Gratian. disceptat. forens. cap. 180. num. 10.* ergo in casu prædicto dicendum est, omnino deberi laudemium Ecclesiæ a principio donationis.

30 Vlterius, si res emphyteutica donetur comprehensis in inuestitura, non tamen proximioribus, debetur laudemium, quia illi non sunt vocati in eum casum, & non videntur inclusi, & res deuenit ad eos non per inuestituram, sed per alienationem, ita post *Sola. in Constit. Pedemontan. tit. de iur. emphyt. part. 1. glos. 1. num. 19. in fin.* tenet *Gratian. discept. foren. cap. 180. num. 24.* vbi *num. 25.* dicit, quod emens feudum dicitur nouus vassallus, licet esset comprehensus in inuestitura, *Surd. cons. 538. num. 5. lib. 4.* Hæc opinio habet quid rigoris, sed cum sit grauis authoris, fauore Ecclesiæ Dominæ directæ posset practicari. In contrarium faciunt dicta per *Amed. cit. loc. q. 12. nu. 20.*

31 Ex emptione facta cum pacto de retrouendendo, statim post contractum debetur laudemium, cum venditio a principio sit perfecta, nec pendeat ab aliquo futuro euentu, licet resolubilis sit, & in hoc casu transferat dominium vtile, cuius translationis intuitu laudemium debetur, *Bald. & Castr. in l. ab emptione, C. de pact. Amed. de laudem. q. 37. num. 5. Thesaur. dec. 35.* Non tamen debetur laudemium ex retrouenditione, cum sit simplex resolutio primi contractus, & fingitur retro rem non esse venditam, docent *Ias. in cit. l. ab emptione, nu. 7. Redoan. de reb. Eccles. non alienan. q. 66. de laudem. num. 9. & seq. Maceraten. var. resol. resol. 99. num. 2. Gratian. discept. for. c. 180. num. 6. 11. 12. & 16.* & hæc est verior opinio contra aliquos, quos refert *Thesaur. cit. loc. num. 3. & Grat. num. 12.* Intellige supradicta, quando retrouenditio fit vigore pacti appositi a principio in ipso contractu venditionis, quod si tale pactum fuerit appositum ex interuallo, tunc ex retrouenditione deberetur laudemiū, & sic duo laudemia, vnum ex venditione, alterum ex retrouenditione. *Franc. Marc. dec. 570. & 571. Boer. dec. 182. num. 39. & decis. 134. Rota Auenionen. 122. in dec. diuer. Thesaur. citat. dec. 75. Boer. cons. 2. & 42.* quos refert, & sequitur *Flau. Amend. ad de Franch. dec. 437. n. 5. Grat. cit. loc.*

32 Commune est in Iure, laudemium deberi per emptorem, non per venditorem, nisi aliter per Statutum disponatur, *l. debet, ff. de edilit. edict.* vbi dicit esse casum, *Roman. singul. 182. Redoan. de reb. Eccl. non alienan. tit. de laud. 4. & ad solutionem,* & alij, quos refert *Amed. quæst. 9. num. 1.* id adeo verum est, vt nisi aliud sit inter partes conuentum, emptor nec aliquid potest a venditore repetere, nisi in casu, quo venditor taceret rem esse emphyteuticam, & diceret esse allodialem; tunc enim teneretur emptori restituere interesse, ac resarcire damna, est indubitatum, *Sfort. Odd. cons. 4. nu. 8. & seqq. vsq; ad 27.* Quod posset controuerti in hoc casu, est, si venditor asserendo rem esse emphyteuticam, illam vendidit liberam ab omni onere, vt communiter solet dici, francam, & liberam ab omni onere, præterquam ab annuo censu emphyteutico carolenorum, &c. In hoc casu si nulla est facta mentio laudemij, adhuc illud tenetur soluere emptor absq; spe repetitionis a venditore. Nec talis conuentio, & pactum se extendit ad onus soluendi laudemium, tum quia laudemium soluitur ex natura contractus emphyteutici, ita *Surd. dec. 31. num. 6. Gratian. discept. for. cap. 377. num. 22.* tum quia laudemium non causatur ex facto venditoris, vel eius authoris, sed ex ministerio legis, *l. fin. C. de iur. emph.* tum deniq; quia laudemium est onus, quod debetur post perfectum contractum ratione nouæ inuestituræ, vt colligitur ex ipsa *l. fin.* & pactum supradictum non se extendit, nisi ad onera existentia tempore contractus, *l. quæro. §. inter locatorem, ff. locat.* Bene tamen se extendit pactum prædictum ad onera soluendi laudemia debita ex causa præcedentium alienationum eiusdem rei emphyteuticæ factarum alijs personis; tunc enim potest emptor agere contra ven-

venditorem, vt rem liberet ab onere hypothecæ inductæ ex causa ipsorum laudemiorum, etiam si molestiam non patiatur, est *text. in l. ex prædijs, vbi glos. Bald. nu. 6.* & alij *C. de euict. Grauet. conf. 298. num. 14. Gutier. libr. 2. pract. quæst. ciuil. quæst. 169. n. 3. Giurb. dec. 100. n. 22.*

33 Ad effectum consequendi laudemium ab emptore potest Ecclesia Domina directa compellere ipsum emptorem via iudiciali ad exhibendum instrumentum emptionis, *Specul. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua, vers. 141. Ias. in l. 2. num. 175. C. de iur. emphyt. Dec. cons. 61. col. 2. vers. non obstant,* & non solum habet actionem contra emptorem prædictum nouum acquisitorem, vt edat titulum, sed etiam contra eum, qui alienauit, vt declaret, cui, & quo titulo alienauit, ita *Amed. a Ponte tract. de laud. q. 43.* qui *num. 4.* respondit ad *l. cogi, ff. de petit. hæred.* vbi nemo cogitur ostendere titulum suum.

34 Si super paruo solo emphyteutico constructa est domus magni pretij, quia ædificium cedit solo, si alienetur, non solum soluendum est Ecclesiæ Dominæ directæ laudemium de pretio soli, sed etiam de pretio ipsius ædificij, cum ipsum quoque dicatur factum emphyteuticum, voluit *Ias. in l. fin. num. 44. C. de iur. emphyt. Amed. cit. loc. q. 8.* cum indubitatum sit, quod non solum de re ipsa, sed etiam de melioramẽtis sit soluendum laudemium, *Redoan. de reb. Eccles. non alien. tit. de laudem. num. 18. Boer. dec. 19.*

35 Non debetur laudemium in multis alienationibus rei emphyteuticæ. Primo, in alienatione necessaria, vt explicat *Amed. de laudem. q. 26.* vbi dicit, quod licet venditio, quæ fit sub hasta, vel adiudicatio, quæ fit per Iudicem dicatur alienatio necessaria, non tamen si fiat pro satisfaciendo debito, quod ipsi emphyteotæ contraxerunt, vt diximus supra; dicitur etiam alienatio necessaria, quando vnus contractus procedit, & causatus est ab alio, in quo casu vnicum debetur laudemium, vt est in alienatione facta ex pacto de retrouendendo, diximus supra, & pacto legis commissariæ, vel adiectionis in diem, *Gratian. disceptat. foren. cap. 180. num. 8.* ex retractu *Tiraquel. de retract. lignag. §. 29. glos. 1. num. 4.* late *Mar. Mut. super Consuetud. Panormit. c. 26. num. 124. & seq.* Quando alienatur emphyteusis in publicum vsum, vel fauore religionis, dicitur alienatio necessaria, & non debetur laudemium, late *Ricc. in annot. ad de Franch. dec. 277.* alienatio etiam, quæ fit ex causa dotis, dicitur necessaria, cum declaratione, de qua supra *num. 28.* Secundo, non debetur laudemium ex promissione de vendendo, DD in *l. bona fidei, de eo, quod cert. loc. Bald. in l. 1. C. de pact. pignor.* Tertio ex venditione facta sub conditione, non debetur, nisi purificata conditione, *Amed. de laudem. q. 36.* Quarto, non debetur possessione non tradita, *Ricc. collect. 31. 1. par. vers. & an etiam.* Quod intellige, quando in instrumẽto nõ adest clausula, *Constituti,* vt diximus supra, licet possit omnino recedi ab hac opinione *Ric.* & ratio est clara, si laudemium domino directo debetur pro traditione possessionis, & noua inuestitura, vt cum *Amed.* & communi diximus supra, ergo debetur ante possessionẽ. Quinto, non debetur ex contractu nullo, & ex contractu pignoratitio, ex donatione inter patrem, & filium, ex venditione pensionis annuæ, refert *Ricc. collect. 431. circa fin.*

36 Vlterius, & sexto, non debetur laudemium, quando agnati, vel alij comprehensi sub prima inuestitura succedunt, vel inter se alienant, aut diuidunt, ita *Salyc. & Ias. in l. fin. num. 41. de iur. emphyt.* nec etiã, quando inter eos, qui diuidunt, est locus iuri accrescendi, cum nõ possit dici nouus emphyteota, tanquam in contractu comprehensus, *Gratian. disceptat. foren. cap. 36. num. 5. & seq.* Et hoc de diuisione Praxis admittit, etiam si tota res emphyteutica vni assignetur, contra *Gratian. discept. for. cap. 180. num. 23.* qui tenet, quod quando vni assignatur tota res emphyteutica, in diuisione debetur laudemium, quia contra eum est veritas, cum iste talis non dicatur nouus emphyteota; & quod conseruatur in linea, seu agnatorum corpore, non videtur alienatum, ita *Bald. in cons. 300. volum. 2. & Amed. de laudem. q. 12. cap. 18.* Et ex hoc infertur, quid dicendum de relatis *num. 30.* Quod si emphyteusis extra familiam, & extra comprehensos in prima inuestitura alienetur, si deinde ex noua causa ad antiquos emphyteotas redeat, debetur laudemium, & non antiqua, sed noua dicitur emphyteusis, ita *Amed. de laudem. quæst. 12. num. 33.*

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota Ecclesiæ non soluens Canonem per biennium cadit a iure suo. An procedat in emphyteota, qui non est primus acquirens in præiudicium successorum, num. 2. Et an dominus directus possit propria authoritate*

expellere talem emphyteotam, maxime si adsit pactum, n.3.

4 *Emphyteota spoliatus a domino directo, ob non solutum Canonem, an sit ante omnia restituendus. Et an valeat Cōsuetudo, vel pactum vt emphyteota non cadat a iure suo ob non solutum Canonem, n.5.*

6 *Emphyteotæ diuidentes emphyteusim quomodo debeant soluere Canonem. Et quid quando Canon est indiuiduus num.7.*

8 *Emphyteotæ caducitas ob non solutum Canonem censetur remissa per receptionem, vel petitionem illius. Quid in Ecclesia domina directa, num. 13. Quid si receptio facta sit per Procuratorem, num.9. Quid si petitio non fuerit acceptata, num. 10. Et an requiratur petitio effectiua, num.11. Et quod dominus sciat caducitatem, num.12.*

14 *Emphyteusis Laicalis, quæ transit ad Ecclesiam, cuius natura reguletur. Et an biennio, vel triennio inducatur caducitas, num.15.*

16 *Emphyteota an teneatur depositare Canonem ad euitandam caducitatem tempore litis, cum non apparet cui soluendum sit.*

17 *Emphyteota non incurrit caducitatem ob Canonem non solutum, nisi domino volente, & declarante saltem tacite. Et an possit declarare caducitatem successor, num.18. Et an caducitas possit declarari contra emphyteotam successorem, n.19.*

20 *Emphyteuticus præsumatur cōtractus, vel censuarius, in dubio.*

21 *Emphyteota quando præseruetur a caducitate ob solutionem Canonis factam per creditores.*

22 *Dominus directus agens contra emphyteutam ad caducitatem, quomodo teneatur probare dominium suum. Et quomodo quando agit ad solutionem Canonis, num.23.24.25.& 26. Et an pro Canone valeat agere contra tertios possessores, n.27.*

28 *Emphyteota non soluens Canonem, quando præscribat libertatem. Et quomodo Ecclesiæ competat restitutio aduersus præscriptionem.*

29 *Emphyteota, qui per decem annos soluit, potest compelli ad solutionem Canonis; immo si per duos, est manutenenda Ecclesia in possessione exigendi. Et si probauerit soluisse per tres annos, præsumitur soluisse pro tempore præterito, n.30.*

31 *Canonis solutio per triginta annos facit præsumere iustum titulum in emphyteota.*

32 *Canones præteritos quis soluat, quando alienatur res emphyteutica. Et coram quo Iudice conueniatur, remissiue num.33. Et concessione male facta, debent ne restitui fructus, vel solui Canones, num 34.*

35 *Ecclesia non exigit pœnas conuentionales, nec caducitas, quæ oritur ex pœna conuentionali.*

36 *Emphyteutica quando præsumantur omnia bona, & quando pars in dubio.*

ANNOTATIO XXXIX.

§. II.

1 NOta primo. In hoc *text. cap. potuit,* deciditur, quod si emphyteota non soluit Canonem Ecclesiæ debitum per biennium, cadit a toto iure, quod habet in re sibi in emphyteusim concessa, disponit etiam *l.2.C.de iur.emph. & auth.qui rem,* C. *de sacros.Eccles.* hanc materiam fuse tractat Corbul. *de iur.emph. tot.tit.de caus.priuat.ob non solut. canon.* & ante eum Clar. *§.emphyteusis, q.8.* ibi te remitto. Tantum aduerte, quod hæc caducitas raro potest accommodari, & ratio est, quia emphyteota admittitur ad purgādam moram, etiam post lapsum biennij, ex beneficio huius *text.* Nec hæc priuatio potest fieri sine citatione, & sententia declaratoria, vt cum multis docet Grat. *discept. foren.cap.378* post *Caual.com contra com. q.14* sic etiam, quia quælibet causa, etiam minus iusta excusat a caducitate, *l.igitur, §. potest ff.de liber.caus. Angel.in l.plagijs,* C. *ad l. Flauiam, de plag. Corbul.de iur.emphyt. tit.de caus.priuat.ob non solut.can. limit.17. num.2. Ludouis.dec.388.n.4.*

2 Controuertitur in his terminis, an emphyteota, qui non est primus acquirens, possit non soluendo Canonem, præiudicare suc-

successoribus vocatis ad emphyteusim. In qua quæstione vide *Clar. §. emphyteusis, q. 8. num. 14. & Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. ampliat. 8.* & alios, & inuenies DD. pro vtraq; sententia. Verum pro affirmatiua, quod possit præiudicare, iudicatur magis communis, sed negatiua iudicatur æquior, refert *Caualer. dec. 398 num. 3.* quæ æquior opinio omnino procedit, & fiu controuersia, quando in non soluendo Canonem concurrit fraus, late *Corbul. cit. loc. ampliat. 8. n. 10. Surd. dec. 102. n. 20. Caualer. cit. loc. num. 4.*

3 Controuertitur etiam, an dominus directus possit emphyteotam ob non solutionem Canonis propria auctoritate expellere, ex quo ita inter eos intercessit pactum. Hanc quæstionem ponit *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. q. 13.* vbi refert DD. pro vtraq; sententia, ipse vero sequitur opinionem contra pactum prædictum, quã in praxi canonizauit *Rot.* apud *Mantic. dec. 194.* quam decisionem adducit etiam *Farinac.* inter *nouit. nouiss. dec. 785.* vbi deciditur, non potuisse Episcopum ibi Dominum directum abiq; citatione, & propria auctoritate permittere ingredi possessionem in tali casu.

4 Sed an Ecclesia domina directa vigore prædicti pacti propria authoritate ob Canonem non solutum ingressa possessionem rei emphyteuticæ, & petens declarari rem ipsam deuolutam, ac confirmari in possessione, possit impediri, & contra illam opponi non esse audiendam, nisi restituto possessore ad possessionem spoliatam. Resolutio huius quæstionis pendet ex late adductis per *Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 95.* vbi discutitur, an remedium reintegrandæ concedatur illi, qui sua culpa possessionem amisit, & conclusionem ponit contra spoliatum, eamq; declarat multis modis, & in his terminis sequitur *Affl. dec. 392. num. 27. Alex. cons. 6. vol. 3. num. 10.* & alij. Contrarium, quod restituatur emphyteuta spoliatus, tenet *Guid. Pap. dec. 107.* sub *num. 1.* in hac contrarietate mediam sequens viam *Vrsill. ad Affict. cit. dec. 392. num. 22.* tenet, quod si emphyteuta non opponat exceptionem spolij ante terminum, non est restituendus, secus est si ante terminum opposuit restitutionem, & secundum hanc distinctionem fuisse quandoq; iudicatum, sed non semper, refert idẽ *Vrsill.* cum Sacrum Consilium in tali casu varie iudicauerit.

5 Potest pacto introduci, vt emphyteota Ecclesiæ non cadat a iure suo, ob non solutum Canonem, dummodo tamen hoc pactum in prima concessione apponatur, & si apponatur in sequentibus non valet, nec effectum producit, vt post multos probat *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. can. limit. 1.* & non solum pacto inter partes potest id introduci, sed etiam Consuetudine, vt comprobat *Corbul. cit. loc. limitat. 2. per tot. Maceraten. variar. resolut. lib. 1. cap. 30. num. 10. & 11.*

6 Si plures hæredes, vel fratres emphyteotæ sibi diuiserunt rem emphyteuticam, si vnus cessauerit a solutione, præiudicat alteri, qui soluit, ita vt omnes cadant a iure suo, docet post multos *Corbul. de iur. emph. tit. de caus. priuat. ob non solut. can. ampl. 8.* Ex quibus collige, quod Ecclesia domina directa potest exigere integrum Canonem ab vno fratre, & possessore rei emphyteuticæ, licet illa sit diuisa cum alio fratre, vel hærede, nec tenetur recipere Canonis diuisiones, cum vnusquisq; eorum sit insolidum obligatus ad solutionem Canonis, ita *Corn. cons. 24. num. 17. volum. 2. Fed. de Sen. cons. 220. Afflict. dec. 153. num. 3.* & si recepit pro rata, videtur recessisse ab obligatione insolidum, *Gratian. discept. for. c. 566. num. 22.* Hæc procedunt, quando facta est diuisio sine consensu, & licentia Ecclesiæ dominæ directæ, secus tamen est, quando diuisioni præstitit assensum Ecclesia; tunc enim ex vna re emphyteutica est facta multiplicatio in plures, & vnusquisq; tenetur soluere pro rata, & si vnus a solutione cessauerit, ipse solus cadit a iure suo, nec alteri præiudicat, ita *Afflict. cit. dec. 153. in fin. Redoan. de reb. Eccl. non alien. q. 19. de solut. canon. emphyt. cap. 2. num. 9. Gratian. discept. foren. c. 675.*

7 Quod si Canon in supradicto casu soluendus sit indiuiduus, puta si debetur pro Canone gallina, tunc inter plures fratres, vel hæredes diuidentes, vt supra, de consensu domini fiet diuisio solutio is Canonis alternis annis, ita vt in primo anno soluat primus frater, vel hæres, & in secundo soluat secundus, & sic de singulis integrum Canonem, *l. Lucio, & l. sequ.* vbi *glos. verb. vtile, ff. de aqu. quotid. æstiu. Alex. cons. 25. num. 2. & 3. lib. 5.* late *Gratian. discept. for. cap. 675. n. 5. & seqq.*

8 Hæc caducitas ob non solutionem Canonis censetur remissa, si Ecclesia domina directa post lapsum tempus recepisset, aut petijsset Canonem ab emphyteota, ita *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. can. num. 10. & seqq.* & est verior opinio, quicquid alij contrarium sentiant, vt testatur *Surd. dec. 317. num. 14. & cons. 86. num. 14. & seq. Honded. cons. 34. num. 86. lib. 2. Card. Mantic.*

Mantic.de tacit. & ambigu.conuent. tit.33. lib.22.num.5. Menoch.conf.206. num.113. ita vt ad hunc effectum etiam æquiparentur receptiones Canonum cum illorum petitione, *Sal.in l.commissoria, vers.& faciunt,C.de pact.inter empt.& vendit.Ruin. cons.119.num.4.lib.5. Tiraquell.de retract. conuent.§.1.glos.2.num.64.* supradicta procedunt in receptione, siue petitione canonis, non solum de futuro, sed etiam de præterito, vt post multos firmat *Grat. discept. foren.cap.633.num.38. & seqq.* vbi *num.40.* probat id etiam sentire *Surd. decis. cit. 317.* quæ pro contraria opinione indebite allegatur.

9 Amplia supradicta, vt euitetur caducitas per receptionem, vel petitionem canonis, & si facta fuerit per Procuratorem, & ratificata per Rectorem Ecclesiæ principalem expresse, vel tacite, quæ ratificatio tacita oritur ex eo, quod pecuniæ sunt versæ in vtilitatem Ecclesiæ, & de eis habita est ratio in libris computorum per Rectorem, docet post alios *Grat. cit.discept.633. num.41.& 42.* licet regulare sit, quod generalis Procurator non præiudicet domino recipiendo Canonem in hoc casu, ita *Corbul. de caus. priuat. ob non solut.can.limit.21.num.16.*

10 Limita tamen supradicta, vt per petitionem Canonis censeatur remissa caducitas, quando petitio fuit acceptata, alias non dicitur purgata mora, ita *Grat.discept.for. cap.515.num.57.vers.quæ omnia.*

11 Limita etiam, vt requiratur, quod talis petitio habuerit effectum suum, idest quod Dominus directus consecutus sit quantitatem ei debitam, & petitam, alias secus, ita post multos docet *Corbul. tit. de caus.priu. ob non solut.canon.limit.21.sub num.11* defendit fortiter *Gratian.discept.for. cit.c.515. a num.11.vsq; ad 50.*

12 Aduerte, quod adhoc vt per Dominum directum per receptionem Canonis dicatur remissa caducitas, requiritur, quod sciat rem emphyteuticam esse deuolutam, alias si ignorauerit, non dicitur caducitatem remittere, ita post multos *Tiraquell.de retract.consang.§.1.glos.10.n.22.Rot.Rom. in vna domus 14. Decembris 1575. coram D.Blanchetto,* quam refert *Corbul. cit.loc. num. 14.* in dubio vero præsumendum est, ignorare *Alex.cons.105.sub num.14. lib.3.*

13 Sed hæc secundum veram, & magis communem opinionem, non procedunt in emphyteusi Ecclesiæ, cui Administrator non potest præiudicare per receptionem pensionis, postquam emphyteota potuit expelli ratione Canonis non soluti, ita *glos.* magna, quæ est Additio, in hoc *cap.potuit,* vbi DD.omnes, præsertim *Imol.Alex.cit. loc.num.15.* qui refert de communi; solum enim præiudicat Ecclesiæ recipiendo Canonem in hoc casu Prælatus de consensu Capituli, vel Rector, si est solus in Ecclesia, & sine Capitulo, non vero Procurator, vel alius inferior Administrator sine consensu principalis, vt supra, ita *glos.* prædicta, *Crescent.dec.2. sub tit.de empt. & vend.*

14 Nota, quod emphyteusis laicalis, quæ ad Ecclesiam transijt, non mutat eius naturam, quantum ad ea, quæ respiciunt obligationem iam perfectam, vt est, quando emphyteusis est hæreditaria, & tunc ex mutatione personæ non mutatur obligatio, *l.2.§.ex ijs, de verb.oblig.* tenet *Bald.in auth.quas actiones, num.12. vers.si autem non loquamur,* vbi etiam *Salyc.num.7.vers. secundo casu,C.de sacros. Eccles.* & licet Ecclesia sit persona priuilegiata, in hoc casu tenetur ad omnia, ad quæ obligatus erat primus Dominus, argumento *l.si eum,§. qui iniuriarum,ff.si quis caut.* vbi *Ias.n.23. cum seq.* Quantum vero ad ea, quæ ortum habent in personam successoris, vt est mora, & tunc attenditur priuilegium successoris, & tempus moræ, *l.cum quidam,ff. de vsur;* quia obligatio non est firmata, & in tali casu quando res peruenit ad priuilegiatum, assumit naturam, & priuilegium illius, *Abb.cons.9.num.1.in fin. & num.2.lib.1. Ias.in cit. auth. quas actiones, sub num.42. vers.sed ad istam materiam, C.de sacr.Eccl.* & in his terminis procedit dictum *Salyc.in l.2.num.36.* & ibi *Ias.n.51.C.de iur.emphyt.* quod in re priuata, quæ transit ad Ecclesiã, sufficit biennium ad deuolutionem, sicut in emphyteusi ecclesiastica, licet priusquam deueniret ad Ecclesiam, non deuolueretur ante transactum triennium; nam quamuis vbi mora est cœpta cũ priuato, puta, quia iam in persona priuati transierit vnus annus, & postquam Ecclesia successit, transiuit alius annus, Ecclesia non vtatur eius priuilegio, sed requiratur triennium, nihilominus quando mora est cœpta cum Ecclesia, sufficit biennium, ita *Corbul.de iur. emphyt. tit.de caus.priuat. ob non solut.can quæst.2.*

15 Supradicta intellige, quãdo res emphyteutica simpliciter ad Ecclesiam transiuit, nec apparet sub quibus conditionibus emphyteota illam recognouerit: nam si illam recognouerit cum pactis, & iisdem conditionibus appositis in instrumento cum laico, cum quo conuenerat, quod res non caderet in commissum, nisi elapso triennio, tunc quia recognitio limitata, limitatum

tum producit effectum, *l. in agris, de acquir. rer. domin.* si res emphyteutica transit ad Ecclesiam, non iudicatur pactis derogatum, aut præiudicatum, DD. in *cap. 1. de censib.* & facit, quia directus dominus non potest alienando facere conditionem emphyteotæ duriorem eo inuito, *Io. Andr. in tit. c. 1. n. 6.*

16 Nota, quod si Canon litigatur, & sub Iudice est, cui soluere debeat, excusatur emphyteota pendente lite; sufficit enim se exhibere paratum soluere, cui Iudex iudicabit, ita ex multis comprobat *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. can. limit. 23.* contra quem aperte tenet *Maceraten. var. resolut. lib. 1. resol. 61. num. 4. & 16.* vbi non excusat emphyteotam à caducitate in hoc casu, sed illum obligat ad faciendum depositū, secundum quam opinionem refert etiam fuisse decisum. Sed ego non discederem ab opinione *Corbul.* tanquam æquiore, ea ratione, quia ex deposito paruam vtilitatem consequitur Ecclesia domina directa, quando nullum est periculum solutionis finita lite; quo tempore si iudicatum sit Canonē ad Ecclesiam spectare, & emphyteota statim non soluerit, sentirem tempus litis cōputandum esse in biennio ad finem inducendi caducitatem, cum *Amend. ad de Franch. dec. 295. n. 4.*

17 Nota insuper, caducitatem ob non solutionem Canonis, vel ob alienationem irrequisito domino, non incurri, nisi domino volente, & declarante, *l. 2. C. de iur. emphyt. Magon. decis. Florent. 70. num. 1. Surd. dec. 57 num. 6. & 194 num. 7. Cassador. de locat. & conduct. dec. 2. Caputaqu. decis. 155. num. 3. & dec. 301. par. 1. Rot. Rom. in nouiss. dec. 28. num. 1. & 6.* vbi ampliat *part. 2.* quæ declaratio sufficit, etiam tacita, vt docent *Magon. & Cassad. cit. dec.* ac etiam *Caual. dec. 31. num. 247. part. 2. Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. num. 11. & 17.* vbi refert multos modos, quibus fit talis declaratio tacita.

18 In his terminis aduertendum est, quod si Rector, vel alius legitimus Administrator non declarauerit voluntatem suam, quod intendebat esse locum caducitati, eo mortuo, non potest successor id declarare, ita post multos tenet *Gabr. tit. de iur. emphyt. lib. 3. com. conclus. 3.* qui testatur hanc esse communem opinionem, quamuis referat contrarium tenentes *n. 1. Honded. consl. 55. num. 19. Osasch. dec. 32. Cassad. decis. 4. de loc. & conduct. Caputaq. dec. 155. num. 4. part. 1.* quod tamen procedit, quando prædecessor habuit notitiam caducitatis, secus si ignorauit, secundum *Honded. cit. consl. 55. num. 91. Caualer. dec. 43. num. 11. par. 1.* Nec fuit impeditus declarare, vt docet *Gabr. cit. loc. lib. 7. concl. 35. num. 6.* In dubio vero præsumitur potius scientia, quam ignorātia, *l. verius, ff. de probat. l. in bello, § facta, ff. de cap. & postlim. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 1. num. 2. Corbul. cit. loc. q. 4. num. 1.* & eo magis, ne præiudicetur Ecclesiæ, *Honded. consl. 55. cit n. 91.*

19 Similiter dominus directus declarare caducitatem incursam tempore eius emphyteotæ post eius mortem, & sic tempore successoris non potest. Ratio est, quia caducitas est pœna legalis, quæ re integra, & ante litem contestatam non transit contra hæredem delinquentis, docet *Bart. in l. 3. §. quod autem, ff. quod quisq.* & habetur in *l. 1. C. ne ex delict. defunct.* probat varijs argumentis *Corbul. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob non solut. can. ampliat. 45. num. 17. & seqq.*

20 Petebat Rector cuiusdam Ecclesiæ immitti in possessionem certi territorij emphyteutici suæ Ecclesiæ contra meum Amicum, sub prætextu fuisse factum casum deuolutionis ob Canonem non solutum. Ex aduerso opponebat Amicus, non posse tractari de caducitate, ex quo census, qui allegabatur deberi, esto quod constaret deberi, nihilominus non erat emphyteuticus, sed censuarius, in quo non habet locū caducitas. In veritate non apparebat de origine prædicti Canonis, ex qua potuisset iudicari, quam habuisset naturam. Interrogatus quid in hoc sentirem? Respondi, obseruātas esse apocas de recepto factas per Rectores prædecessores, quibus obseruatis, adhuc res sub dubio remansit, cum tantum in illis Rectores confitebantur recepisse carolenos triginta pro censu debito Ecclesiæ super territorium, nec poterat coniectura deduci ex quantitate census, qui respectu territorij non poterat dici paruus, nec magnus, vel æquiualens fructibus, iuxta dicta per *Gratian. discept. forens. cap. 926. num. 11.* vbi refert alias coniecturas, quibus probatur emphyteusis. Itaque posito casu in dubio, resolutio adhuc erit dubia ex diuersitate sententiarum, quarum vna tenet præsumendum esse contractum censuarium, non emphyteuticum, etiam contra Ecclesiam, & proinde caducitatem non militare, ita *Corbul. tit. de caus. priuat. ob non solut. canon. limit. 34.* vbi pro hac opinione refert etiam *Rot. Rom. dec.* Contrariam sententiam, quod in dubio fauore Ecclesiæ contractus præsumatur emphyteuticus, tenent alij relati per eundem *Corbul.* quam sententiam refert communem *Ma-*

scard.

scard. de probat. conclus. 601. *num.* 8. eamq; discussis omnibus, mordicus defendit *Genuens practicab. Eccles. q* 91. *num.* 5. *& seq.* & hæc secunda opinio est fauorabilior Ecclesiæ, cum ea consului, & ita fuit iudicatũ in tali casu.

21 Culpa, vel negligentia emphyteotæ in non soluendo Canonem præiudicat creditoribus, nisi emphyteota in fraudem creditorum non soluisset, docet post multos *Gratian. discept. foren cap.* 88. *nu.* 29. *& seqq. Surd. decis.* 102. *&* 286. sed si creditores ad euitandam caducitatem, vellent soluere Canonem, Ecclesia domina directa teneretur solutionem recipere, alias creditores deposi ando conseruarent ius emphyteotæ, tenet *Corbul. cit. loc. limit.* 7. *num* 4. post *Tiraquell. de retract. consangu.* §. 36. *glos.* 2. *num.* 19. qui alios citat, dummodo emphyteusis possit valide hypothecari. Verum si alius tertius vellet absq; mandato procurationis, & sine interesse soluere pro emphyteota, licet possit Ecclesia domina directa recipere talem solutionem, tamen non adstringitur ad illam recipiendam, ad euitandam caducitatem, *Corbul. cit. loc. n.* 2. *Redoan. de reb. Eccles. non alien. q* 19. *c.* 13. *num.* 7. *fol. mihi* 440.

22 Nota, quod Ecclesia agens ad declarationem caducitatis obCanonem non solutum, vel ex alia causa, tenetur probare concludenter, & plene suum dominium, *l. officium ff. de rei vendic. Aymon. cons.* 157. *n.* 13. *Caputaqu. dec.* 280 1. *par. Rot. dec* 249. *nu.* 1. & latius *dec.* 150. *num.* 1. *vsq. ad* 4. *par.* 1. *in recentior.* vnde ad hunc effectum non dicitur probatum dominium per vnicam recognitionem emphyteotæ cum solutione laudemij, & responsione annua Canonis debiti, vt tenuerunt Domini de Rot. *in vna Romana deuolutionis Vineæ* 3. *Nouembris* 1601. *coram D. Seraphino*, quæ est decisio eiusdem 1453. sequitur *Gratian. discept. for. c.* 912. *n.* 2.

23 Si vero Ecclesia ageret pro consecutione Canonis, vel pro alio iure, præter caducitatem, tunc diceretur concludenter probatum suum dominium per solam recognitionem emphyteotæ, quæ recognitio non solum probat contra ipsum recognoscentem, sed contra tertium habentem causam a recognoscente, *auth. quæ res iam dictas, C. de sacros. Eccles.* per quem *text.* ita tenet *Salyc. in l. fin. col. fin. C. de iur. emphyt.* vnde probare contra hæredem, & particularem successorem vt donatarium, legatarium, & emptorem, docet *Bened. in cap. Raynutius, in verb. & vxorem nomine, num.* 446. *&* 450. *de testam. Abb. in cap. cum olim, num.* 8. *de censib. Gratian. discept. foren. cap.* 790. *num.* 10. de hac recognitione, & eius valore late discutit per multas distinctiones *Rip. in l. si aliquam rem, num* 38. *& seqq. Schrad. de feud. part.* 5. *cap.* 5. *num.* 12. *fol.* 97. non tamen probat contra tertium non habentem causam a recognoscente, *Grat. discept. for. c.* 912. *n.* 30.

24 Et quod ad finem compellendi emphyteotam ad solutionem Canonis sufficiant leuiores probationes, quia in tali casu dominium deducitur incidenter, non principaliter, *Abb. in cap.* 2. *num.* 2. *de caus. possess. & propr. Paul. de Castr. cons.* 4. *num.* 1. post *princ. lib.* 2. *Felin. in cap. exceptionem, nu.* 37. *de except. Rot. dec.* 423. *num* 2. *part.* 1. *diuers. & dec.* 331. *num.* 2 *par.* 2. *in recentior.* Vnde Ecclesia in hoc casu plene probat suam intentionem per duas enunciatiuas factas in duobus instrumentis antiquis venditionis rei emphyteuticæ, dummodo enuncietur, rem esse sub dominio Ecclesiæ, & quantitatem Canonis, & enunciatiuæ habeant originem a diuersis personis, *Aymon. de antiq. temp. p.* 1. *vers. ampliatur nunc nu.* 14. *& seqq. Rot. dec.* 312. *num.* 6. *& dec.* 451. *n.* 3. *in fin.* 1. *part. in recentior. Put. dec.* 109. *nu.* 1. *lib.* 2. *Achill. decis.* 8. *num.* 2. *de Iur. patronat. Cassador. dec.* 1. *&* 2. *de probat. Rot. coram D. Orano Tuertina Prioratus* 17. *Nouembris* 1699.

25 Item plene probat per vnicum testem, qui deponit pluries exigisse Canonem; huic enim, qui deponit de facto proprio, magis creditur, quam alteri, *Salyc. in auth. si quis decurio, opposit* 4. *C. ad leg Cornel. de fals. Soc. Iun. cons* 31. *nu.* 33. *lib.* 2. post *Paul. de Castr. in l. de vnoquoq. in fin. C. de seruit. fugit.* Item in hoc casu solet adhiberi fides libris Ecclesiæ, quibus probantur exactiones Canonum, *Rom. cons.* 127. *col.* 1. *ad med. vers ad hoc tamẽ respondetur, Dec. cons.* 96. *num.* 4. *Aymon. cons.* 158 *num.* 4. *Ambaran. cons* 44. *num.* 1. *Rot. dec.* 290. *num.* 5. *par.* 1. *in recentior.*

26 Item plene, & concludenter probatur intentio Ecclesiæ petentis Canonem per exhibitionem instrumenti, in quo emphyteota vendit rem cum onere soluendi Canonem; per hanc enim confessionem censetur res facta censualis, seu emphyteutica, ita vt possessor non possit contradicere, ita *Bald. in l censualis, vers. ibi domino, C. de donat. & in l.* 1. *num.* 8. *quando liceat ab emp. disced. Felin. in cap. cum Bertoldus, num.* 28. *in fin. de sentent. & re iudic. Schrad. de feud. par.* 5. *cap.* 6. *num.* 12. *Alexan. in l. stipulatio ista*, §. *si stipuler, ff. de verb. oblig.* & prædicta confessio non solum probat contra ipsum

sum emptorem, sed etiam contra successores habentes causam ab ipso, etiam titulo particulari, puta donatione, legato emptione, & simil. vt dictum est supra *vers. si vero*, per doctrinam *Bened. Abb.* & aliorum citatorum, quibus etiam adde *Guid. Pap. dec.* 24. *&* 41. *&* 271. etiam si successor habuerit rem tanquam liberam absq; mentione Canonis, ita *Grat. disceptat. for. c.* 912. *num.* 15. vbi etiam *num.* 11. *& seqq.* defendit supradicta fauore Ecclesiæ procedere, etiã si tempore stipulationis instrumenti, in quo facta est talis confessio, Ecclesia, siue eius Administrator fuisset absens, quicquid sit in priuato. Cætera ad probationem in hac materia vide apud *Mascard. de probat. concl.* 1258.

27 Pro consecutione Canonis, Ecclesiæ cõpetit actio hypothecaria contra quoscũq; possessores, vt probat *Amed. a Ponte ad laudem. q* 45. *nu.* 1. 13. 21. *&* 23 probatur ex *l. in venditione, ff. de act. empt.* qui *text.* licet loquatur in pensione publica, illum tamen extendunt etiam ad Canonem rei emphyteuticæ Ecclesiæ, pro quo etiam admittunt dari hypothecam tacitam contra quoscumq; possessores, tanquam debeatur ex fructibus prædij, notat *Bald. in auth. quas actiones, nu.* 5. *in fin. C. de sacros. Eccl. Alex. cons.* 79. *num* 9. *libr.* 1. *Rip. in l.* 1. *§. si hæres, num.* 11. *ff. ad Trebell. Ias. in l. vlt num.* 73. *C. de iur. emph. Gabr. cons.* 47. *num.* 6. *& seq. lib.* 1. *Aymon. cons.* 17. *num.* 5. *Afflict. dec.* 93. *num.* 5. vbi etiam *Vrsill. num.* 2. *&* 3. *Franc. Marc. dec.* 450. *num.* 2 *part.* 1. *Cassad. decis.* 3. *num.* 2. *Franc. in cap. fin. § fin. de offic. ordin. in* 6. & alij contra *Roderic. de censib libr.* 2. *q.* 22 *num.* 43. *Cald. de extinct. emph. lib.* 4. *c.* 3. *num.* 18. *& seqq.* quorum opinio non est sequenda, cum prima sit communis, & magis recepta. Maxime quia semper primus emphyteota in instrumento emphyteusis pro obseruatione contractus obligat se, bona sua omnia, hæredes, & successores, quæ obligatio transit cum re ipsa ad quoscumq; prout post *Par. de Put. cap.* 46. & alios docet *Amed. loc. cit. nu* 24. *Corbul. de caus priu. ob non solut. can q.* 6. *in fin. fol.* 528.

28 Controuertitur in hac materia, an per non solutionem Canonis per spatium triginta, vel quadraginta annorum emphyteota præscribat libertatem illius contra Ecclesiam. In primo acquirente, vel in eo, qui aliquando soluit, non procedit quæstio, quia ratione malæ fidei, is nunquam præscribit. In alio vero, qui non est primus, nec soluit aliquando, duæ sunt sententiæ inter se pugnantes, quas videre potes apud *Corbul. de iur. emph. tit. de caus. priuat. ob non solut. can. limit.* 31. & apud *Gratian. disceptat. for. cap.* 912. *num.* 40. *& seqq.* & licet videatur magis accepta opinio illa, quod per spatiũ triginta, vel quadraginta annorum præscribantur Canones non solum præteriti, sed etiam futuri, vt videre potes apud eosdem *Corbul. & Gratian.* tamen Ecclesiæ ignorãti talem præscriptionem datur restitutio in integrum ex capite ignorantiæ, etiam aduersus præscriptionem quadraginta annorum, secundum *Alex. cons.* 169. *nu.* 15. *lib.* 2. qui testatur de communi, *Bald. in tract. de præscript.* 4. *par.* 4. *partis principalis, Rolan. a Vall. cons.* 68. *volum.* 3. *& cons.* 72. *num.* 48. *eod. volum.* quos refert, & sequitur *Corbul. cit. loc. num.* 4. contra aliquos DD. quos refert idem *Corbul.*

29 Nota, quod Ecclesia domina directa si agit contra emphyteotam ad solutionem Canonis, siue laudemij, sufficit probare, quod per decem annos Canonem exegerit, licet non ostendat titulum, docet late *Mascard. de probat. conclus.* 603. *per tot.* sequitur *Verall. dec.* 292. *part.* 1. *& decis.* 271. *par.* 2. quem refert, & sequitur *Ricc. in prax. resol.* 130. in notabili *vers. Ecclesia quando,* qui non admittit dictam probationem, quando agitur de præiudicio tertij, & contra Ecclesiam. Amplia supradicta, quod si Ecclesia ageret contra emphyteotam remedio possessorij, esset manutenenda in possessione exigendi Canonem, si per duos annos probauerit emphyteotam soluisse, docet post *Gulielm. de Benedict. Guid. Pap. Petr. Foller. & Mascard. cit. loc. n.* 8.

30 Sed si emphyteota contra Ecclesiã probauerit, soluisse Canonem tribus annis proximis præteritis, non potest molestari pro alijs superioribus annis, quia præsumitur solutio pro illis annis, nisi probetur per ipsam Ecclesiam contrarium, *Rot. in nouis, dec.* 3 *de loc.* alias 304. *Capell. Tholos. q.* 235. *Mascard. cit. loc. num* 9. Hæc tamen procedunt, quando solutiones trium annorum factæ essent, quælibet de per se, & vnaquæq; singulo anno, ita vt si facta sit vnica solutio pro tribus annis, non sufficit, est doctrina communis, quam refert *Mascard. citat. loc. num.* 21. post alios.

31 Solutio Canonis per triginta annos facit præsumere iustum titulum in emphyteusi Ecclesiæ, nec sufficit solutio decẽnalis propter Iuris resistentiam, & prohibitiones Extrauagantium, & Constitutionum Summorum Pontificum, quæ requirunt in eis solemnitates, quia alias de facili posset fieri fraus Ecclesiæ, quod non est tolerandum; vnde non est æquum, vt tam modicum tẽpus suffragetur, ita *Gratian. discept. forens.*

Zz cap.

cap. 208.*nu.* 2. post *Mascard. cit. loc. Menoch. præsump.* 108.*num.* 5. *&* 9.*lib.* 3. & alios per *Flor. lib.* 1.*quæst.* 2.*num.* 40. dummodo solutiones sint factæ singulis annis; nam non sufficit vna pro triginta annis præteritis, vt aduertit *Grat. eod. loc n.* 10.

32 Quando alienatur res emphyteutica, solet dubitari, an ad solutionem Canonum præteritorum teneatur nouus emphyteota, an antiquus. In qua re diuersimode locuti sunt DD. vt videre est apud *Corbul. de iur. emphyt. tit. de cauſ. priuat. ob non solut. canon. q.* 6. *per tot.* ipse vero videtur distinguere, aut emphyteota conducens rem emphyteuticam, assignauit Canonem super ipsa re, aut simpliciter promisit Canonem, ita vt in primo casu teneatur nouus emphyteota ad præteritos Canones, secus in secundo. Hæc distinctio est bona, sed quia firmauimus supra cum communi, pro recuperatione Canonis competere Ecclesiæ actionem hypothecariam, merito hic repetendo quæ diximus supra, dicemus indistinctè Ecclesiam dominam directam pro Canone etiam præterito posse agere contra possessorem, licet possit etiam agere contra antiquum emphyteotam, qui percepit fructus. Fallit hæc sententia, quando dominus directus præstitit consensum alienationi rei emphyteuticæ, quia tunc contra illum, in quem facta est alienatio, tantum potest agere pro Canone etiam præterito, & primus est liberatus, ita *Garz. Mastrill. dec.* 55.*num.* 1. *Gratian. discept. for. cap.* 119. *num.* 3. qui disputant; quid dicendum, quando dominus præstando consensum, reseruauit sibi ius contra primum emphyteotã.

33 Emphyteota Ecclesiæ pro Canone, vel laudemio an possit conueniri coram Iudice Ecclesiastico, vide *Burg. tract. de laud. par.* 3. *inspect.* 1. *num.* 6. *& seqq.* quem refert, & sequitur *Bellett. disq. cler. par.* 1. *de fauor. cler. real.* §. 5. *num.* 11. Et quando emphyteota prædictus collectari possit a laicis, vide *Cauall. commun. contr. commun. q.* 726. *per tot.*

34 In hac materia adducitur casus inter DD. quod si res Ecclesiæ fuit concessa in emphyteusim absq; solemnitatibus de iure requisitis, & sic nulliter, adhuc emphyteota tenetur ad Canones, ac si contractus validus fuisset, nisi iusta causa crederet emphyteota solemnitates adesse; tunc enim excusaretur a solutione Canonum, deciditur apud *Vincent. de Franch. dec.* 296. quam transcribit *Ricc. in prax. resolut.* 126. 1.*par.* vbi fuit iudicatum, deberi Ecclesiæ fructus rei male in emphyteusim concessæ, & non Canones, qui fructus prætendebantur satis minores, quam Canones. Ego vero, quicquid sit de decisione prædicta, quam relinquo in suo casu, dico generaliter, quod in prædicto casu, ac omni alio malæ alienationis rei Ecclesiæ, est restituenda Ecclesiæ res male alienata vna cum fructibus, siue fructus excedant census in quantitate, siue non, quia Ecclesia cum sit mater iustitiæ, debet esse contenta rei suæ. & quod simpliciter sint restituendi fructus, vide adducta per eundem *Ricc. cit. loc. resol.* 18. qui limitat hanc regulam, quando emphyteota iusto errore credidit interuenisse assensum Apostolicum, tunc non deberet adstringi ad restitutionem fructuum, nisi a die motæ litis, ante vero litem dicendum est teneri ad census.

35 Nota, quod in materia caducitatis ob Canonem non solutum, alienationem factã irrequisito domino, vel ex alia causa, Ecclesia domina directa, debet esse benigna, & non debet esse facilis in pœnis, vel caducitatibus exigendis, *Soc. cõs.* 99. *vel* 66. *lib.* 3. & in dubio contra Ecclesiam circa pœnam commissi esse iudicandum, tenent *Bursat. cons.* 181. *num.* 48. *lib.* 2. *Clar.* §. *emphyteusis, q* 8. *verſ. sed quis.* Vnde notandum est, quod pœna caducitatis, quæ non venit ex natura contractus, sed ex pacto, dicitur pœna conuentionalis, & non potest Ecclesia illam exigere, nisi quatenus cum interesse concurrat, vt fuit dictum per *Rot. Roman. apud Seraphin. dec.* 794 iuxta notata per *Hostien.* & alios in *cap. dilecti, de arbitr.* eadem ratione Ecclesiam non debere exigere caducitatem contra minorem, fuit decisum per eandem *Rot.* apud eundem *Seraphinum, dec.* 313.

36 Quæstio est inter Ecclesiam dominam directam, & emphyteotam. Emphyteota confitetur debere Canonem pro certa parte bonorum emphyteuticorum in tali loco positorum, e contra Ecclesia dicit Canonẽ sibi solui pro omnibus bonis, quæ in illo loco emphyteota possidet. Quid dicendum in hac differentia, si veritas non apparet per lucidas probationes. Resp. recurrendum esse ad coniecturas, consideranda proinde est pretij, seu Canonis quãtitas, mos regionis, valor prædiorum, ita vt si possessiones magnæ sint æstimationis, & pensio modica soluatur, non præsumitur emphyteota pro omnibus bonis soluisse; sed ex modo, seu quantitate, & pro qua possessione soluit, æstimari debet, regula *l. cum hi,* §. *modus, ff. de transact.* ita *Specul. de locat.* §. *nunc aliqua, verſ.* 60. *&* 62. *n.* 75. *Bald. in cap.* 1. *de vassall. qui contra constit. Lothar. Affiict. in cap.* 1. *de controuers. inter* ma-

mascul. & fœmin. Bald. cons. 109. *lib.* 4. vnde debet assignari Ecclesiæ saltem certa possessio tanquam specialiter obligata pro pēsionis, seu Canonis solutione, adhoc vt Ecclesiæ esset cautum in casu caducitatis, vel esset certa de laudemio, in casu alienationis tradit *Fulgos. cons.* 227. *num.* 1. *in fin.* & 2. & post eum *Mantic. de tac. & ambig. lib.* 22. *tit.* 20. *num.* 9. Quod si supradictæ coniecturæ quantitatis pensionis, seu Canonis hic, & nunc adaptari non possunt, vt quia etiam pro magno prædio solet folui parua quantitas Canonis, vt est in mea Patria, & Ciuitate Capuæ huius Regni Neapolitani, immo & totius Italiæ decore, & ornamento, & tunc omnia bona præsumuntur emphyteutica, cum opinione *Bald. in cap.* 1. §. *vassallus, si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agnat. Soc. cons.* 167. *num.* 2. *lib.* 2. *Afflict. in cap.* 1. §. *illud, de probib. feud. alien. per Fed.* Quod si emphyteota ostenderit aliqua bona esse emphyteutica, si Ecclesia dixerit alia etiam esse emphyteutica, id tenetur ipsa probare, ita *Speculat. & Bald. citat. loc.*

SVMMARIVM.

1 *Locatio rei Ecclesiæ in perpetuum prohibetur, & quare, num.* 2. *Non potest fieri vltra triennium, & quare, nu.* 3. *Et an vltra triennium valeat ex consuetudine, n.* 4.

5 *Locatio rei Ecclesiæ vltra triennium valet cum solennitatibus, & transit ad quoscumq; hæredes.*

6 *Locatio finita quando censeatur renouata, & cum quibus pactis, & pro quãto tempore, n.* 7.

8 *Locata res Ecclesiæ vltra triennium cum solennitate, si ad Ecclesiam deuoluatur, in relocatione præfertur hæres vltimi coloni.*

9 *Locans bona Ecclesiæ vltra triennium bona fide, non incurrit pœnas Extrauag.*

10 *Locatio rescinditur ex remedio* l. 2. C. de resc. vendit. *& ex restitutione in integrum, & quando, num.* 11.

12 *Locari an possit Ecclesia, Cæmiterium, Campanile, & Palatium Episcopi.*

13 *Locatio rei Ecclesiæ an debeat fieri plus offerenti.*

14 *Conductor non exigens non constituit debitorem in quasi possessione non soluendi contra Ecclesiam locatricem.*

15 *Locari an possit domus ab Ecclesia meretricibus. Et quid quando concurrit cum muliere honesta, late cum distinctione vsq; ad num.* 16. *Et an vsurarijs, n.* 16.

17 *Locator Clericus non potest conductorem gratis liberare a damno facto in re locata. Et quid teneatur probare locator pro recuperatione damni.*

18 *Conductor an liberetur per solutionem factam alteri, quam locatori. Et an teneatur denunciare sterilitatem.*

19 *Locator habet hypothecatas res inuectas, & illatas. Et an præferatur alijs creditoribus.*

20 *Conductor antiquus non est præferendus nouo in locatione rei Ecclesiæ pro eodem pretio. Et quid si prætendat relocationem, quomodo debeat illam probare.*

21 *Conductor soluens anticipate, si locator moriatur, quando teneatur successori iterum soluere. Et quando successor teneatur stare locationi, nu.* 22.

23 *Locari non possunt Iurisdictiones Ecclesiasticæ, officia, etiam parua Iurisdictionis, nec Cancellaria, quam nos vulgariter dicimus, officium Magistri Actorum Episcopi, num.* 24. *Quid de decimis. Et coram quo Iudice sit conueniendus conductor decimarum, num.* 25.

26 *Locatio quando probet possessionem, num.* 27.

28 *Colonus bonorum Ecclesiæ quas habeat immunitates ab oneribus secularium, num.* 29.

ARGVMENTVM.

De locatione bonorum Ecclesiæ. Quomodo in perpetuum prohibeatur, & vltra triennium quãdo valeat. Relocatio quando, & quomodo præsumatur. Locans vltra triennium bona fide an excusetur a pœna Extrauag. Locatio an rescindatur remedio *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* Locatio an debeat fieri plus offerenti. An condu-

ctor præiudicet Ecclesiæ. Quæ bona possit Ecclesia locare, & quibus. Quid si conductor damnificet bona Ecclesiæ. Per quam solutionem liberetur conductor. An antiquus conductor sit præferendus. Anticipata solutio an liberet. Iurisdictiones, & officia Ecclesiæ an possint locari. Et an Cancellaria. Locatio an probet possessionem. Immunitates Coloni Ecclesiæ, & alia.

ANNOTATIO XXXX.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. ad audientiam, de reb. Eccles. alienand. vel non.

1 IN hoc *text. Alex. Papa III.* prohibet locari prædia Ecclesiæ in perpetuū, cuius occasione DD. adducunt hic materiam locationis rerum Ecclesiæ, de qua etiam tractant in *Extrauagant. Ambitiosæ, eod. tit.* extant multa in peculiari *tract. de locat. & conduct. Caroc.* & in particulari *part. 3. tit. de reb. Eccles. locand.* tractant etiam *Couar. var. libr. 2. cap. 16. Redoan. tract. de reb. Eccles. non alien. q. 58. Ricc. in prax. 1. part. resolut. 107. & seqq. & collect. 655. par. 3. Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 30.* & alij, diximus multa *Annot. 1. §. 1. num. 7. & seqq.* hic dicemus aliqua breuiter, iuxta morem vsufrequentiora.

De hac materia diximus *cit. Annotat. 1.* quando locatio vltra triennium non valeat, & an vitietur in totum, & an durante primo triennio possit prorogari, & quid si vnico die fiat tribus personis per nouem annos, & an possit fieri cum pacto renouandi finito triennio, quando successor teneatur stare locationi factæ per prædecessorē,
2 & an possint locari fructus Ecclesiæ vltra triennium. His addendo dico, merito prohiberi locationes rerum Ecclesiæ in perpetuum in hoc *text.* quia per has locationes vtile dominium conductori quæritur, argumento *text. in l. 1. §. qui in perpetuum,* iuncta *l. penult. ff. si ager. vectig.*

3 Nota primo, quod huiusmodi locationes rerum Ecclesiæ prohibitæ fieri in perpetuum in hoc *text.* olim fiebant vsq; ad nouem annos, ita *glos. in cap. vestra, de locat. & in Clement. 1. de reb. Eccles. non alienan.* hodie vero per *Extrauag. Ambitiosa, eod. tit.* omnino prohibentur fieri vltra triennium, refert *Barbos. cit. loc. num. 30.* explicant communiter DD. hoc triennium, non habita ratione temporis, sed fructuum, ita vt licitum sit Ecclesiæ locare rem suam tanto tempore, quousq; percipiat tres annuas pensiones, vt si fundus colatur, & reddat fructus quolibet biennio, locatio potest fieri ad sex annos, & sic de singulis, est commune, *Ricc. in prax. resolut. 111. 1. part.*

4 Quod bona Ecclesiæ possint locari vltra triennium, potest consuetudine introduci; consuetudo enim circa alienationes rerum Ecclesiæ alterans formam iuris valida est, ita docet *Paris. cons. 98. nu. 9.* quem sequitur *Ricc. in prax. resol. 109. num. 4.* eadem ratione potest consuetudine introduci, vt successor teneatur stare colono, licet regulariter de iure aliter disponatur præcisa consuetudine, vt diximus supra *Annot. 1.* & quoad consuetudinem tenet post *Franc. Marcb. dec. 144. & Caroc. de loc. par. 3. conclus. 14. Ricc. cit. loc. resol. 108. num. 8.* quod forte non recipitur in Curia.

5 Nota secundo, quod in locatione rei Ecclesiæ prohibita in hoc *tex.* requiruntur solennitates, de quibus in *Extrauag. Ambitiosæ,* prout est indubitatum, & concludit *Marescot. lib. 2. var. cap. 76.* in vltimis verbis, quæ ad hæredes extraneos non transit, nisi hoc sit in cōcessione expressū, vel tacite intellectū, ex clausulis, *Quibusuis dederis, vel pro hæredibus, & successoribus quibuscumq; &c. Raph. Cuman. cons. 57. nu. 4. Alex. cons. 83. num. 1. vers. & licet nonnulli, lib. 7. Ancharan. cons. 38. n. 1. vers. licet, & cons. 34. num. 1. Dec. cons. 171. num. 1.* qui testatur de magis communi, & *Cephal. cons. 400. nu. 5.* Intellige supradicta procedere, quando verba Rescripti Apostolici aliter non disponunt, vt quia illa ad filios, & descendentes conductoris se restringunt; tunc enim locatio perpetua ad extraneos hæredes non transit, ita *Rot. Roman. in vna Senen Prædij die 28. Aprilis 1589. coram D. Seraphino,* est doctrina *Bart. in l. etiam, num. 1. ff. solut. matr. & Clar. in §. emphyteusis, q. 38. vers. primus casus.*

6 Nota tertio, quod finito triennio, quo locata fuit res Ecclesiæ, si conductor adhuc in possessione perseuerat, censetur facta renouatio locationis, est decisum in *l. item quæritur, §. qui impleto, & in l. qui ad certum tempus, ff. de locat. Afflict. dec. 365.* quæ renouatio cēsetur facta cum omnibus qualitatibus præcedentis locationis, & cum eisdem pignoribus, pœnis, renunciationibus, & clausulis, DD. præsertim *Bart. in l. si mihi, & Titio, in fin. ff. de verb. obligat. Alex. cons. 28. volum. 4. Boer. dec. 284. nu. 14.* & alij omnes. Id tamen non procedit in fide-

fideiussione, quæ si fuerit data in prima locatione, non censetur renouata in secúda, nisi expresse sit cautum, est *tex in l cum Hermes, C. locat. Arcbid. in cap. te quidem* 11. *q.* 1. *Afflict. dec.* 365. *Boer. cit. dec.* 284. *nu.* 14. Verum intellige supradicta, quando conductor post tempus primæ conductionis remansit in possessione per aliquod spatium temporis competentis arbitrio boni viri, secus si per modicum tempus, vt puta duobus, vel tribus diebus, ita tenet *Mascard. de probat. concl.* 991. *num.* 21. *post Bart. Bald. Alex.* & alios, quos allegat. Et quando Rector, vel alius Ecclesiæ Administrator sciuerit conductorem perseuerare in conductione; nam si ignorauerit, non præsumitur renouata locatio, docet *Afflic. dec.* 365. quæ scientia debet omnino probari per conductorem tanquam fundaméntum suæ intentionis, tenet *Salyc. in l. legem, num.* 3. *C. locat.* & alij apud *Mascard cit. loc. sub num.* 30.

7 Declara supradicta, vt censeatur facta renouatio locationis, & conductionis per continuationem possessionis pro vno anno tantummodo non autem pro pluribus, siue toto tempore primæ locationis. quo finito, si continuetur possessio, censetur facta renouatio pro alio anno, & sic de singulis, est *text.* expressus in *cit. l. item quæritur, §. qui impleto* tenet *Alex. in cit. cons.* 28. *in fin. volum.* 4. *& cons.* 76 *volu.* 5. *Soc. Iun. cons.* 45. *volum* 1. & est commune. Cætera ad hanc materiam vide apud *Mascard. cit. conclus.* 991. *& Caroc. cit. loc.*

8 Nota quarto, quod si locetur res Ecclesiæ ad certum tempus, vel ad certas generationes præuio assensu Apostolico, finito tempore concessionis, ac facta deuolutione, si Ecclesia vult iterum concedere, ac locare eandem rem, hæres cóductoris debet præferri, & si res fuerit a pluribus possessa, præfertur hæres vltimi possessoris, est decisum apud *Vincent. de Francb. decis.* 123. vbi multa *Addent.* vide *Gizzarell. decis.* 6. Idq; indubitate procedere in emphyteusi, docet *Gabr. tit. de iur. emphyt. concl.* 1. dummodo res sit integra, nec sit alteri concessa, ac petita sit renouatio infra annum, prout his, & alijs modis declarat *Gabr. cit. loc.* ac sequitur *Seraph. dec.* 360.

9 Nota quinto, quod si quis locaret bona Ecclesiæ vltra triennium, & sic contra formam *Extrauag. Ambitiosæ*, bona fide, non seruatis solennitatibus, non incurreret in pœnas prædictæ *Extrauag.* quæ imponuntur contra præsumentes, docet *Sayr. dec.* 12. *de reb. Eccles. non alien.* quem refert, & sequitur *Ricc. collect.* 655. *vers. limitatio*, vbi ex *decis.* 4. *eod. tit. eiusd. Sayr.* tenet, quod si duo Curati habent bona pro communi, & indiuiso, vnus potest locare alteri etiam ad vitam de licentia Episcopi, sed contractus erit in totum nullus.

10 In locatione habet locum remedium *l.* 2. *C. de rescin. vendit.* tanquam locatio sit bonæ fidei, & emptioni vicina, *l.* 2. *ff. locat.* & in specie notat *Roman. cons.* 423. *num.* 1. *&* 2. *post glos in l. si ea pactione, de vsur. & in l. si olei, C. locat. Bald.* & alij in *l.* 2. vbi etiã *Pinell. par.* 1. *cap.* 3. *num.* 1. *&* 17. *C. de resc. vendit. Alciat. cons.* 12. *num.* 14. *lib.* 8. *tom.* 3. *fol.* 159. *Card. Mantic. de tacit. & ambigu. conuent. lib* 5. *tit.* 2. *num.* 21. *& libr.* 22. *tit.* 2. *num.* 16. late *Caroc. de locat. & conduct.* 1. *p. de simul. locat. tit. de rescind. locat.* vbi sententiam pluribus modis ampliat, limitat, & declarat. Et hæc actio datur etiam finita locatione, & sic post effectum consummatum, & post contractum confirmatum, & approbatum a partibus, prout late concludit *Pinell. in l.* 1. *part.* 1. *cap.* 3. *num.* 18. *ad med. C. de rescin. vendit. Alex. cons.* 107. *n.* 18. *vers. & si fructus, qui supersunt, lib.* 3. immo & competit etiam vsque ad triginta annos, postquam est finitus contractus, vt per *Pinell. in cit. l.* 2. *par.* 1. *cap.* 3. *num.* 20. contra *Dec. cons.* 573. *num.* 8. refert *Gratian. discept. foren. c.* 185. *n.* 1.

11 Et non solum remedium *l.* 2. prædictæ habet locum in locatione, sed etiam remedium extraordinarium restitutionis in integrum tam ex parte locatoris, quam conductoris, prout firmat *Caroc. citat. loc. remed* 24. *par.* 6. *Sfort. Odd. de restit. in integ. par.* 2. *quæst.* 56. *art.* 6 *num.* 37. *vers. ego breuiter* qui dicit in hoc casu dari remedium restitutionis in integrum, quando concurrit læsio grauis, secus si leuis, & minima; & obserua ad dicta *Caroc.* quod siue Ecclesia sit locatrix, siue conductrix, semper ei competit remedium prædictum, quando fuit læsa. Dicitur læsio grauis idem ac enormis. Quæ autem dicatur hæc læsio, plures sunt opiniones, sed verior, & crebrior est illa, vt Iudicis arbitrio remittatur iudicandum, vt post *Sfort. Odd.* & alios docet *Menoch. de arbitr. cas.* 24. *num* 4. Ego vidi in praxi sequi opinionem illorum, qui tenent, quod læsa Ecclesia in contractu locationis vltra sextam sit restituenda; non competit tamen prædicta restitutio in integrum Clerico, quando locat bona sua patrimonialia, quia in his terminis Clericus in bonis patrimonialibus habetur vt laicus, ita *Abb in cap. si diligenti, num.* 36. *de for. compet.* vbi etiam *Felin. nu.* 9. *Couar. lib.* 1. *var. resol. cap.* 4. *num.* 3. *Sfort. Odd. de re-*

re-

restitut in integr.quæst.3.num.52. & seqq. Bellet.disq.cler.1.part. tit.de exempt.cleric. & cor.bonor.a mun.pub. §.quintus, num.8.

12 Nota sexto cum *Caroc.de loc.& conduct. par.2.de locat.per procur.num.36.* quod Ecclesia,Campanile,Cæmiterium,domus cõtigua, & septa Ecclesiæ per triginta passus circum circa non possunt locari. Quoad Campanile sententia non procedit indistincte, nam Rector, & Superior Ecclesiæ potest locare vsus campanarum, & Campanilis Confraternitati,vel alteri pio operi, cuius Confratres, & Aeconomi non habent propriam campanam ad se conuocando in simplici vsu, & non perpetuo, sed ad tempus legitimum,docet idemmet *Caroc.cit.loc.num.39.* quoad Cæmiterium, certa est proposita sententia, quamuis de consuetudine possit aliquid recipi pro sepultura, vt refert, & probat *Ricc.in prax. 1.tom.resol.576.num.4.& seqq.* & nos dicemus alibi. Quoad domum contiguam Ecclesiæ,& intra illius septa per triginta passus videmus in praxi seruari contrarium; nam passim locantur,quando ipsi Ecclesiæ non inducunt seruitutem,solum Palatium Episcopale contiguum Ecclesiæ non solet locari. Vnde si Episcopus locaret omnia bona sui Episcopatus,sub tali generali locatione non veniret Palatium Ecclesiæ contiguum, docet idem *Caroc. citat. loc. num.38.*

13 Solent quandoq; plures conductores concurrere in locatione bonorum Ecclesiæ.In quo casu dubitari potest, an bona debeant locari plus offerenti, licet alius offerat pensionem conuenientem cum vtilitate Ecclesiæ. In qua dubitatione mihi videtur dicendum contra Ecclesiam, licet alias pro defensione Ecclesiæ eneruari paratus sim; & hoc ea ratione, quia cum Ecclesia sit cultrix,& nutrix iustitiæ, non debet pati aliquid nec contra se, nec contra alium iniuste fieri,*cap.1.de alien.feud.*ad id adducitur *text.in auth.hoc ius,* C.*de sacros. Eccles.*vbi disponitur,quod si quis plus offerat,quam res valet,non debet Ecclesia recipere, nec debet lucrari cum aliena iactura,*glos.in cap.1.de restitut.in integr.*admitti posset quandoq; contraria sententia, quando plus offerens scit verum valorem,& offert aliquid vltra scienter, quia tunc nulla est deceptio, argumento *regul. scienti,de regul.iur.in 6.* & est secundum dicta per *Abb.in cap.1. de empt. & vendit.* ad hæc vide dicta per *Ricc. in prax. 1.part. resol.57.*

14 Aduerte ad supradicta, quod si Episcopus,vel alius Rector Ecclesiæ locaret bona suæ Ecclesiæ, & conductores ob negligentiam non exigerent iura debita Episcopo, non constituerent ciues non soluentes in quasi possessione immunitatis, & exemptionis in præiudicium Episcopi, ad *text. in l.quamuis,§.conductor, ff.de acqu.possess.* & id multo magis procedit,quando omissa est exactio dolo,vel collusione, ita *Rip. respon.6. de diuers. rest. num.8. Bald. consil.330 lib.1.*

Dubitatur, an Ecclesia, vel Rector,aut alius Administrator possit licite locare domum Ecclesiæ meretricibus?

15 Resp.domum prope Ecclesiam, vel prope Monasterium Monialium omnino prohiberi locari meretricibus, non solum ab Ecclesia,sed nec etiam à Laicis, per *text. in auth.de leno.§.quosdam vero,*ibi, *Et quod deterius est, iuxta sacratissima loca, & venerabiles domos sunt tales habitationes,& in l.4.C de spectacul.public. lib.11.* quæ leges cum concernant reuerentiam locorum sacrorum, Clerici vi directiua debent illas seruare. Si vero domus Ecclesiæ non est prope Ecclesiam, vel Monasterium, vt supra, tunc dicendum est licite posse Ecclesiam locare domum meretrici, siue domus sit posita in lupanario,siue extra, dummodo locatio fiat animo indifferenti,& dummodo meretrix sit alibi æque peccatura, probat post multos *Ricciul.tract.de person. quæ in sta.reprob. versant.lib 2.cap.23. per tot* contra alios per eum adductos,vbi etiã *num.19.*dicit,quando domus sita est in lupanari, si meretrix concurrat ad conductionem cum persona honesta, est præferenda si offerat pinguiorem pensionem, secundum opinionem multorum; ipse vero *cap.seq.num.vlt.* singulariter tenet etiã pro æquali pensione esse præferendam meretricem, ea ratione, quia persona honesta est expellenda a lupanari, ne malo exemplo inuitetur ad meretricandum, hæc opinio licet sit singularis, est tamen prudentior;extra vero locum lupanaris,& & vbi solitæ sunt habitare meretrices, & honestæ personæ,est præferenda honesta persona pro iusto pretio, meretrici offerenti maiorem pensionem, docet idem *Ricciull.cit.loc.c.24.n.3.*

Si sumus in Ciuitate, in qua Magistratus seculares statuerunt certum locum meretricibus, extra quem prohibuerunt illas habitare,& tunc dico Ecclesiam, vel Clericos non debere locare domos suas sitas extra dictum locum meretricibus, si hoc factum est zelo iustitiæ, & ad purgandam Ciuitatem occasione peccandi, faciunt dicta per eundem *Ricciull. citat. loc. cap.*

cap. 21. *num.* 5. *& seqq.* & licet Clericus, & Ecclesia non ligentur in tali casu vi legis, seu statuti secularis, aut obligatione coactiua, obligantur tamen vi rationis, aut iuris naturalis, siue canonici, uel etiam diuini, & obligatione directiua propter commune bonum, & propter charitatem, quia quod præcipitur in tali statuto, & similibus, est iustum, & rationabile, & proinde ad obseruantiam illius debent Clerici cogi a Iudicibus Ecclesiasticis, *Mart. de iurisdict. par.* 4. *cap.* 1. *&* 2. & alij multi, quos refert, & sequitur *Bellet. disq. cler.* 1. *par. tit. de exempt. cler. a statut. secul.* §. 11. *num.* 35.

16 Vsurarijs vero non potest nec a Clericis, nec a Laicis domus locari, quia eorum exercitium non est neque permissum, neq; toleratum, & cum illi debeant a Ciuitate expelli, *cap. vnic. de vsur. in* 6. merito eis non potest domus locari, ita *Ricciull. cit. loc. x.* 23. *n.* 14.

17 Clericus Beneficiatus, siue alter Administrator non potest liberare gratis conductorem, cuius culpa bona Ecclesiæ ceciderunt, & si de facto eum liberauit, potest successor agere contra talem cõductorem liberatum pro interesse Ecclesiæ, & liberationem reuocare, *Abb. cons.* 45. *per tot p.* 1. *Tusc. in pract. tom.* 3. *verb. Episcopus, concl.* 287. *num.* 3. *Bellett. disqu. cler.* 1. *part. tit. de bon. cler.* §. *quintus, num.* 11. Verum agens tenetur suam intentionem probare, adhoc vt possit condemnari conductor, *Ioseph. Ludouic. dec. Perus.* 25. *num.* 19. *&* 20. vbi defendit, quod si domus locata incẽdio damnificata est, adhoc vt locator consequatur damni emendationem, necesse est, vt probet culpam latam, vel saltem leuem ipsius cõductoris, nec potest iuuari præsumptione, de qua in *text. l.* 3. §. *cognoscit, versic. & quia plerumque, ff. de offic. Præfect. Vigil.* vbi dicitur, quod plerumq; incendia culpa inhabitantium fiunt, quia DD. secundum magis communem opinionem intellexerunt dictam culpam de leuissima, de qua non tenetur conductor, ita *Ioseph. Ludou. cit. loc.* post alios, quos citat; quando vero teneatur conductor denunciare locatori incendium, vide late per *Gratian. discept. for. c.* 354. *per tot.*

18 Nota septimo, quod si conductor fuit coactus soluere alteri pensionem, quam Beneficiato locatori, non liberatur a solutione facienda locatori, si illi non denunciauit præceptum sibi factum, & violentiam illatam, cum potuisset locator facta tali denunciatione comparere, & se defendere, ita late *Menoch. de arbit. cas.* 137 *num.* 18. *& seqq.* *Gabr. de solut. concl.* 11. *ad fin. num.* 47. *Gratian. disceptat. for. cap.* 354. *num.* 17. *&* 18. similiter si colonus prætendit remissionem mercedis ob sterilitatem debet illam denunciare domino, per *text. in l. item quæritur,* §. *exercitu, ff. locat.* quem ad omnes vltra colonos extendit *Menoch. de arbitr. cas.* 137. *num.* 19. *&* 21. hoc tamen limitarem, quando sterilitas esset communis, & notoria.

19 Nota octauo, quod communiter habetur res inuectas, & illatas esse tacite hypothecatas pro pensione domus, *l. certi iuris, C. locat. l. item quia, ff. de pact. l. vlt. C. quib. caus. pign. tacit. contrah.* *Negusant. de pigno.* 4. *memb.* 2. *par. num.* 128. *& seqq.* vbi multa adducit ad declarationem huius regulæ; illis solum adde, quod locator in bonis inuectis, & illatis præfertur pro pensione alijs creditoribus, etiam anterioribus, quando domus non tantum fuit locata ad habitandum, sed ad conseruationem rerum; si vero fuit locata ad habitandum tantum, tunc etiam si res reperiantur inuectæ, & illatæ, non præfertur, ita *Bart. in l. interdum, num.* 2. *ff. qui pot. in pignor. habeant.* *Ioseph. Ludouic. dec. Perus.* 84. *n.* 2.

20 Diximus cum communiori, & veriori opinione, antiquum colonum non præferri nono in locatione rei Ecclesiæ pro eodẽ pretio *Annot.* 1. *num.* 18. de quo late *Ricc. dec.* 181. 1 *par.* qui abunde respondet contrarijs. In quo casu si antiquus conductor prætendit, & opponit eidem fuisse factam relocationem, tunc nõ admittitur ad probandam dictam relocationem per testes, sed debet eam probare per scripturam, refert fuisse decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum in iudicando oculatissimum, *de Franch. dec.* 278. quæ decisio loquitur, & procedit in prædio vrbano, & quando imminente tempore exfractationis, si concederetur terminus super receptione testium, secundus conductor remaneret sine habitatione. Sed si prædicta ratio non militaret, vt quia esset petitum probari relocationem tempore congruo ante exfractationem, vel tractaretur de relocatione prædij rustici, in quo posset admitti nouus conductor absq; præiudicio illius, & locatoris quandocumq; & tunc non esset recedendum a communi iuris regula, quod in probationibus eandem vim habent testes, ac scripturæ, *l. in exercendis, C. de fid. instrum.* vide ad hoc plura dicta per *Addent. ad d. decis. de Franch.* præsertim *Ricc. & Viscont.*

21 Nota nono, absolutum esse apud Canonistas omnes, successorem in Beneficio nõ teneri stare locationi factæ nomine proprio

prio per prædecessorem, nisi pro illo anno, qui est inceptus, & Terræ sunt satæ, ac fru-
21 ctus pendentes, firmauimus *Annot.1.n.14.* ad quod aduerte, quod pro dicto anno, vel alio tempore, quo nouus Beneficiatus tenetur stare locationi per prædecessorem, si conductor soluerit anticipate Beneficiato prædecessori, talis solutio non præiudicat successori, qui denuo potest exigere pensionem a conductore anticipate solutam, quia locationes anticipatis solutionibus in præiudicium successorum omnino prohibentur per *Concil.Tridentin.sess.25. cap.11.de reformat.* notat tanquam perpetuo menti tenendum, *Nouar. in prax.nou. iur.Pontific.tit.de locat.rer.Eccles.conclu.1. alias 99.num.6.* licet conductor actionem habeat contra heredes locatoris, *Barbos. in l.si filiofamilias,§.fin.num.21.ff.sol.matr.* Limita supradicta, quando anticipata solutio versa est in vtilitatem Ecclesiæ, quia tunc successor non potest denuo illam exigere, tenet *Io Bapt.Ferret.cons.151. nu.2. 1.par.* qui *eod. loc.num.5.* tenet conductoré bene soluisse, & sine sui periculo, quando soluit ante terminum solutioni præfixum, sed post fructus perceptos.

22 Quando vero locatio facta est nomine Ecclesiæ pro vtilitate Ecclesiæ, & pecunia versa est in vtilitatem Ecclesiæ, ac interuenit Superioris authoritas, dicunt communiter DD. quod successor tenetur stare locationi factæ per prædecessorem, *Guttier. canon.quæst.lib.1.cap.36. Azor.instit.mor. par.3.lib.8. de locat.cap.6. quæst.7. Ricc.in prax.1.par.resol.108. Bonac. de contract.disput.3.quæst.7. punct.fin. num.10.* Quod si Beneficiatus resignaturus Beneficium sciéter locauerit nomine Ecclesiæ, non obligat successorem, *Surd.dec.336.num.80.* quem refert *Nouar.in pract.nou.iur.Pontific.conclus.tit.de locat.rer.Eccles. concl.1.alias 99. sub num.fin.* sed si pecunia versa est in vtilitatem Ecclesiæ, credo cessare suspicionem fraudis, in qua fundatur sententia *Surd.* & proinde obligatur successor.

23 Locari etiam prohibentur in supra citato *text.Concil.Trident.sess.25.de reformat. cap.11.* iurisdictiones Ecclesiasticæ, seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in spiritualibus, ita vt conductores talia exercere, nec per se, nec per alios possint, & concessiones aliter factæ a Sede Apostolica surreptitiæ censentur, ita *Conc.* & aduertit post alios a se relatos, *Barbos.de iur.Eccles.lib.3. cap.30. num.32.* in quibus terminis declarauit *Sac.Congreg.* non posse locari iurisdictionem Ecclesiasticam, vel officium habens aliquam iurisdictionem licet paruam, non obstante consuetudine contraria, refert *Barbos. ad idem Concil. cit.loc.*

24 Locari nec etiam possunt redditus Cancellariæ Episcopalis, quæ debet per proprium Ministrum Episcopi exerceri, censuit *Sacr.Congreg. negotijs Episc. & Regul. præposita sub die 26. Augusti 1592.* quam refert *Barbos. de iur.Eccles.libr.3. cap.30. num.33.* qui *num.34.in fin.* refert etiam resoluisse eandem *Sac Congreg.in vna Cusentina 14. Decembris 1592.* non posse locari quartam funeralem, & quod Cancellaria Episcopalis non possit locari, *Piasec. in prax.Episc.par.2.cap.3.num.3.in fin.* & alij relati per eundem *Barbos. in sum.Apost.dec. verb.Cancellaria.n.1.*

25 Decimæ Ecclesiasticæ possunt libere locari etiam laicis, licet si possint locari Clericis sine damno Ecclesiæ prudentius iudicetur, docet idem *Barbos. cit.loc.num.36.* Verum si in materia decimarum differentia occurreret, tunc laicus conductor esset conueniendus coram Iudice Ecclesiastico, cui competit cognitio in similibus causis, *Feder.cons.254 Rebuff.de decim.q.10. n.35.* & alij, quos refert, & sequitur *Bellet. disqu. cler.1.par.tit.de fauor.cler.Real.§.4.n.145.*

26 Nota decimo, quod locationes non probant possessionem, *cap. inter dilectos, de fid.instrum. glos.in l.qui vniuersas, §. quod per colonum,de acqu.poss. Seraphin.dec.896. num.2.* Ampliatur hæc regula, vt procedat etiam in antiquis, *Put.dec.342 num.1* Limitatur tamen concurrentibus alijs adminiculis; tunc enim probat possessionem locatio, ita *Bart. in l.adprobationem, C.locat. Felin. in cit.cap.inter dilectos, num.8. vers. item secus, Seraphin.cit.loc. num.eod.* vnde locationem cum solutione pẽsionis probare possessionem docet *cit.glos. in l.qui vniuersas.§.quod per colonum, vbi Bart. de acq. poss.ff.Seraphin.dec.1200.num.1. Rot.in vna Mediolanen.decimarum 9. Iunij 1610.* inter recollectas per *Farinac. dec.291. n.2. & 3. post 2.lib.* Declara supra positam regulam, vt illa non habeat locum inter ipsos contrahentes; nam inter locatorem, & cõductorem probatur possessio per solas locationes, etiam non effectuatas, *Ricc.in antiq.dec.1.de fid.instrum. Soc.Sen. cons.89. num.18.volum.1. Gabr.de loc.concl.4.n.14. Rot.*in prædicta *Mediolanen.num.5. Mascard.de probat.concl.778. num.29. Ludouis. dec.6.num.4.& 5.*

27 Aduerte, quod verum est, locationem cum solutione probare possessionem, etiã contra tertium, *Menoch.de retin.possess.remed.3.num.572. Rot.in vna Romana de Iacom-*

commissis 29. Ianuarij 1609. coram D. *Sacrato.* tamen quia in hoc facile posset cōmitti fraus, quia duo extranei possent facere instrumentum locationis, & fingere solutiones in præiudicium veri domini, & possessoris, merito dicta conclusio non habet locum in præiudicium alterius, de cuius vera possessione constat, *Ludouis. citat. dec. 6. n. 7. in annot.*

28 Nota vndecimo, quod colonus bonorū Ecclesiæ est immunis a solutione gabellarum, collectarum, atque aliorum onerum, & munerum tam realium, quam personalium, & mistorum, quæ imponuntur personis pro rebus, vt est hospitatio, & alimonia militum, & alia onera bellica pro rebus Ecclesiæ, quas colunt, docent Canonistæ cōmuniter in *cap. Ecclesiarum, & ibi glos. in verb. clericorum* 12 *q.* 2. *& in Clem.* 1. *verb. excolendas, de decim.* Ciuilistæ in *l. dominicos, C. de agr. & mancip. dom. fiscal. lib.* 11. *& in l. hi penes, verb. recepta, C. de agric. & censit. lib.* 11. & alij Canonistæ, & Ciuilistæ pene innumerabiles, quos omnes colligit *Bellet. disq. cler.* 2. *part. tit. de exempt. cleric. & cor. bonor. a mun. publ.* § 7. *per tot.* qui etiam ratione probat sententiam prædictā, eamq; ampliat multis modis. Dixi, ratione bonorum Ecclesiæ, quæ colunt, ad differentiam bonorum ipsius coloni, pro quibus non eximuntur ab oneribus, licet sint coloni Ecclesiæ, idem *Bellet. cit. loc. num.* 4. prædicta sunt indubitata. Difficultas est quoad fructus, quos coloni ex rebus Ecclesiæ perceperunt, an de illis soluere teneantur onera secularia. In qua difficultate dicendum est, quod salua portione, quæ spectat ad Ecclesiam, pro illa, quæ spectat ad ipsum colonum, ipse non est immunis, ita *Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ, num.* 99. *de constitut. Graß. de effect. cler. effect.* 3. *num.* 5. *&* 6. & alij multi, quos refert, & sequitur *Bellet. cit. loc. num.* 4. qui id intelligit, quando fructus sunt a solo separati, dummodo onus non sit impositum ipsis rebus, sed fructibus.

29 Limita tamen supradicta, quando per indirectum Ecclesia pateretur, vt quia coloni nimium grauarentur, & proinde Ecclesia non inueniret colonos, vel si inueniret, cum eius damno, & deterioratione redditum, tunc etiam coloni immunitate gauderent, licet alioquin pro eius parte nō sint exempti, ita *Federic. de Sen. cons.* 106. *Gemin. in cap. quamquam, in fin. de censib. Iaf. in l.* 1. *num.* 10. *C. de indict. vidu. tollen. Thesaur. dec.* 116. *num.* 9. & alij apud *Bellet. cit. loc. num.* 5. *in fin.* quod probatur etiam ratione, nam quæ directo prohibentur, per indirectum fieri non permittuntur, *l. sciro oportet. §. si mater, ff. de tutor. cap. cum quid vbi Dyn de reg. iur. in* 6. *Menoch cons.* 136. *num.* 7. *volum.* 2. An conductor bonorum patrimonialium Clericorum gaudeat aliqua immunitate, vide *Bellet. loc. cit. §.* 8. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Absolutio, relaxatio, & habilitatio a iuramento in quo differant.*

2 *Absolutio a iuramento ad finem agendi, a quo Episcopo petatur, late.*

3 *Absolutio a iuramento an concedatur citata parte. Et quid si pars sponte compareat, num.* 4. *Et an ab ea detur appellatio, n.* 5.

6 *Absolutio debet tantum dari ad finem agendi. Et si absolutus, in Iudicio plenario sententiã contrariam habuerit, tenetur seruare iuramentum, & contractum, num.* 7. *Et quibus verbis, & clausulis debeat dari absolutio prædicta, num.* 8.

9 *Absolutionis a iuramento prædictæ pēdente discussione coram Iudice Ecclesiastico, an possit inhiberi Laico. Et quid si in eadem materia emergat aliquod incidens coram Iudice Laico, an sit remittendum ad Ecclesiasticum.*

10 *Absolutio prædicta quando detur priuato. Et an detur ad impediendam executionem obligationis cameralis, vel liquidationem instrumentorum, num.* 11. *Et a quo detur periuro, n.* 12. *Et quomodo quis dicatur periurus, num.* 13. *&* 14.

15 *Absolutio prædicta denegatur petenti illam per calumniam. Et quando petenti nihil prodest, vel potest alia via consuli, num.* 16. *Quid in casu dubio, num.* 17.

18 *Absolutio prædicta quibus casibus non sit necessaria, vsque ad num.* 22. *Quæ vt tutius agatur, semper petitur, num.* 23.

24 *Absolutio prædicta non est necessaria petenda a Titulari, qui agit contra pensionem, si pendente lite soluerit.*

25 *Absolutionem a iuramento ad finem agendi tenetur petere minor, si vult agere contra instrumentum.*

26 *Absolutio prædicta est petenda a iuramento apposito in contractu, & a iuramēto apposito in ratificatione. Quod non procedit in transactionibus, quia in illis sufficit petere absolutionem a iuramento apposito in vltima transactione, quæ impugnatur.*

27 *Absolutio prædicta non est necessaria ad effectum reconuentionis.*

28 *Absolutionem prædictam potest sibi ipsi dare Papa, non tamen Episcopus, vel alius Superior. Et an possit Vicarius illam dare Episcopo, & e contra.*

ARGVMENTVM.

De Absolutione a iuramento. In quo differāt absolutio, relaxatio, & habilitatio a iuramento. A quo Episcopo petatur hæc absolutio. An in ea debeat citari, vel audiri pars, vel admitti appellatio. Ad quem finem dari debeat, & cū quib⁹ clausulis. Quid agendum pendente discussione huius absolutionis, si aliquid emergat. An detur hæc absolutio periuro, & obligato in forma Cameræ. Quibus casibus denegetur, & quando non sit necessaria. An illam teneatur petere minor. Quomodo sit petenda. An possit dari sibi ipsi.

ANNOTATIO XXXXI.

§. VNIC.

Ad Text. in cap. peruenit, il 1. de Iureiur.

IN hoc *text.* tractant communiter DD. materiam absolutionis, siue relaxationis a iuramento ad finem agēdi; ea occasione, quia hic *Gregor. Papa III.* absoluit, siue relaxauit iuramentum præstitum per Episcopum Laudicen. de non repetendis bonis suæ Ecclesiæ, quibus spoliatus fuerat a Comite Arnulpho, tractant etiam *Anton. Gagliard. Corn. & Bilotta in suis peculiarib. tract. de absolut. a iur. Couar. var. resol. cap. 4. Genuens. in prax. Cur. Archiep. Neapol. cap. 4. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 19. a num. 26. Ricc. in prax. 1. par. resol. 299. & seqq. & in collect. 39. 1. par. & collect. 1360. 4. part.* & alij. Ego dicam aliqua pauciora ad vsum

1 nostrorum. Et pro dilucidatione præmittēdum est, quod idem est relaxatio a iuramento, & habilitatio a iuramento, qui duo termini in rigore differunt ab absolutione a iuramento; nam relaxatio, seu habilitatio est illa absolutio a iuramento, quæ petitur ad finem agendi ante incursum periurium, absolutio vero petitur incurso periurio, ita distinguunt *Campanil. & Ricc. loc. cit.* sed licet hæc distinctio vera sit in rigore, tamen DD. in his terminis confundunt illos, & absoluere, relaxare, & habilitare a iuramēto pro eodem sumunt, vnde *Genuens. citat. loc.* loquitur cum termino absolutionis, *Couar.* cum vtroque termino, & diuersimode alij; in Curijs Ecclesiasticis vulgariter dicitur absolutio a iuramento etiam illa, quæ impetratur ante periurium.

2 Dubitant DD. in hoc *text.* coram quo Iudice petenda sit relaxatio, siue absolutio a iuramento. Pro cuius dubitationis resolutione dicendum est, quod hæc absolutio a iuramento ab Episcopo solum conceditur, prout *Couar. & Felin. cit. loc.* notant ita ex consuetudine seruari confirmat *Campanil.* supradicto *loc. n. 27. in princ.* licet ipsemet eodem loco referat id etiam posse Prælatos inferiores ex priuilegio, ac Superiores Regulares suis subditis Regularibus. His præmissis ad dubitationem dico, quod absolutio, siue relaxatio a iuramento ad finem agendi est concedenda, & petenda ab Episcopo, cui subest iurans, non ab eo, cui subest ille, contra quem petitur absolutio, quasi in hoc casu fallat regula illa, actorem teneri sequi forum rei, ita sentit *Abb. in hoc text. num. 2.* & quia quis potest subesse, ac dici subditus in pluribus locis, nempè in loco domicilij, in loco originis, & in loco contractus, merito potest peti hæc relaxatio, siue absolutio a iuramento ab Episcopo domicilij, originis, vel loci cōtractus; & generalius ab eo Episcopo, in cuius loco quis conueniri potest pro obseruatione illius contractus, a cuius iuramento petitur relaxatio, ita concludunt *Couar. var. resol. lib. 1. cap. 4. num. 5. Anton. Gagliard. cit. loc. §. 4. num. 55.* sequitur post alios *Genuens. in prax. cap. 4. cit. num. 9.* vbi testatur de communi, maximè quādo partis citatio non requiritur: sed quoad Episcopum originis dicendum est, si petens iuramenti relaxationem, siue absolutionem relinquens locum originis, alibi se transtulit, animo penitus patriam deserendi, non potest ab illo prædictam relaxationem petere, aduertit *Corn. cit. tract. de absol. a iur. par. 2. quæst. 5. num. 21.* quem refert etiam *Campanil. cit. loc. num. 30. ad fin.* qui *num.* præ-

praecedentib. videtur sequi opinionem *Genuens.* verum *num.* 31. conatur discedere ab illo dicente Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam absoluere, vel relaxare iuramenta exterorum ad finem agendi, qui alibi iurarunt, & solum Neapolim petunt litigandi causa, quasi ipse videatur sentire aliter ipsam Curiam seruare, & adducit factū in particulari. Sed quicquid sit de casu adducto per *Campan.* hodie prędicta Curia seruat opinionē *Genuens.* dū indifferenter concedit exteris litigare volentibus Neapoli prædictam relaxationem a iuramento, vt testatur *Ricc. loc.* infra citando *vers. in curia,* licet opinio *Campanil.* in puncto iuris sit verior, in casu, quo petens iuramenti relaxationem conueniri non potest Neapoli. Ab Episcopo loci creditoris minime peti potest relaxatio, siue absolutio prædicta, tenet *Capyc. dec.* 18. quem refert, & sequitur *Ricc. cit. collect.* 1360. *vers. animaduertas*, cuius opinio fallit, quando debitor promisit solutionem in loco creditoris, vel in quocumq; loco vbi repertus fuerit, vel se obligauit pacto expresso, vt pro obseruatione contractus, in quo appositum est iuramentum, possit conueniri in omni Curia, loco & foro; tunc enim iurans potest petere relaxationem prædictam in dictis locis, in quibus potest conueniri, faciunt dicta per eundem *Campanil. sub n.* 31. vide etiam de hac materia *Ricc. in prax. resol.* 303. 1. *p.*

3 Nota, supradicta procedere quando ad absolutionem, siue relaxationem a iuramento non est pars aduersa citanda, vt aperte colligitur ex dictis per *Genuens. & Ricc. cit. loc.* nam si pars esset citanda, vtiq; non esset recedendum a communi regula, quod actor sequitur forum Rei. Sed difficultas est cognoscere quando de iure requiratur talis citatio, cum DD. in hac re diuersimode, & contrarie loquantur, quos refert pro vtraq; sententia *Ricc. cit. loc. resol.* 301. Inter has contrarietates solet adduci distinctio, & hæc videtur verior opinio, quod aut hæc relaxatio petitur ad finē agendi, & est præparatoria ad iudicium, & tunc non exigitur citatio partis, quia per hanc relaxationem non infertur præiudicium parti, cum obligatio non tollatur. Aut petitur, siue datur talis relaxatio, vt omnis obligatio auferatur, & tunc requiritur citatio, & ita post multos, quos refert & sequitur, docet *Campanil. supra cit. loc. n.* 36. & hæc distinctio sumpta est ex *Gallef. ad for. cam. obl. q.* 2. *num.* 3. *par.* 2. *& ex Fel. cap.* 1. *de iureiur. num.* 23. sed quia hodie primo modo concedi solet relaxatio a iuramento, merito possunt Curiæ Ecclesiasticæ ad illam partes non citare, testatur *Ricc. cit. loc. vers. & hanc opinionem, & num* 2. & aduertit, quod si alibi reperiretur stylus contrarius esset seruandus. Prædictam distinctionem tenent venerandi DD. a quibus erubesco discedere; nihilominus dico cum primo membro distinctionis, partem non esse citandam; & secundum membrum distinctionis non procedere: nam absolutio a iuramento non potest dari ad tollendam omnem obligationem, quia hoc esset tollere ius tertio quæsitum, ad quem finem nō debet dari absolutio a iuramento, quæ solū debet concedi ad tollendum periurium, non autem ad tollendum vires iuramenti, & interesse partis, tenet *Caualc. de tutor. & cur. num.* 169. *Crauet. cons.* 7. *num.* 7. *&* 8. *cum seqq. Turr. cons.* 40. *num.* 10. *vol.* 1. *Becc. cons.* 63. *nu.* 1. *Maceraten. lib.* 2. *var. resol.* 24. *num.* 16. *&* 17.

4 Quod si pars sponte, & non citata compareat aduersus relaxationem a iuramento, debet audiri, cum non possit negari illā concernere aliquod præiudicium, saltem quoad tempus; nam differtur solutio, & cōsecutio crediti, & ipsa pars posset ostendere euidentem calumniam petentis talem absolutionem, & quod id faceret causa dilatandi, proinde debet audiri, *l. satis aperte, C. de fal.* dummodo in promptu ostendat de iniustitia petitionis; alias, quia cum hæc relaxatio concedatur sine causæ cognitione, pars non esset audienda, & relaxatio concedenda, etiam parte contradicente, ita *Gallup. in prax.* 2. *p. c.* 12. *n.* 23.

5 Sed si absolutio, siue relaxatio a iuramēto ad finem agendi fuerit concessa, pars cōtraria non potest ab illa appellare, & ita per appellationem non potest impedire quominus relaxatio concedatur; & pars absoluta potest non obstante appellatione, suam actionem intentare contra instrumētum absq; scrupulo periurij, & nota attentatorum, ita *Corn.* qui hanc sententiam pluribus modis ampliat, limitat, & declarat in *tract. de absolut. a iur. part.* 3 *q.* 25. sequitur *Vrsill. ad Afflict. dec.* 188. *num.* 7. *de Franch. dec.* 602. vbi plura *Ricc. Campanil. citat. loc. num.* 34. qui *num.* 35. dicit id non procedere, si de facto Iudex appellationem admiserit; tunc enim per admissionem suspenditur absolutio, siue relaxatio a iuramento, & pars non potest agere sine periculo incursionis periurij, est originalis doctrina *Archid. in cap. cum appellationibus, §. si vero, de appellat. in* 6.

6 Nota secundo, quod hæc absolutio a iuramento datur tantum ad finem agendi, &

experiendi de iuribus absoluti coram Iudice competente, ita vt nec etiam ad finē excipiendi in praxi soleat dari, prout testatur *Genuens.in prax.cap.4.num.1.* secutus opinionem *Gall.f.ad for.oblig.cam.p.2. quast.2.num.4.* qui testatur ad effectum excipiendi nullo modo dari, qua conclusione posita. Dico primo, quod si absolutus
7 a iuramento agendo, contrariam reportet sententiam, ita vt pronuncietur contractū esse validum, absolutio, siue relaxatio obtenta nihil operatur, quin teneatur ad obseruantiam contractus, sicut tenebatur per prius, ita *Couar.var.resol.lib.1. cap.4.nu.6. vers.ex his tamen*, quem sequitur *Ricc.in prax.res.300. 1.p.vers.secunda vti verbo*; si vero absolutus ad finem agendi, dum egit in iudico, sententiam contra suum aduersarium fauorabilem reportauit, potest a contractu discedere absq; alia absolutione, licet prima absolutio fuerit tantum ad finem agendi, tenet originaliter *Paul. Castr.cons.259.vlt.col.vers.potest etiam, lib.2.* cui adhæret *Couar.var.cit.loc. Afflict. dec.322.num.12.* contra *Felin.in cap.1.de iuretur.col.penult. & Ricc.in prax. 1.part. resol.310.& collect.39 in fin.* Dico secundo,
8 quod in concedenda prædicta absolutione Episcopus, siue eius Vicarius non debet vti verbo, *absoluere*, sed habilitare, & relaxare, quia in hoc casu non datur absolutio a iuramento, sed tantum relaxatur siue habilitatur iurans ad agendum absq; incursione periurij, ita docet etiam *Ricc. cit.loc.* vbi numerat clausulas, cum quibus concedi debeat talis absolutio, siue relaxatio, quas etiam posuit *collect.1360.* & præter prædictas, dicit, quod primo debet in illa apponi illa verba, nempe, *Iuramentum non esse vinculum iniquitatis.* Secundo debet addi, *Sine praiudicio tertij*. Tertio, quod inseratur in relaxatione tenor totius instrumenti, & quod concurrat rationabilis causa: sed prædictæ clausulæ habent potius quid solennitatis, quam necessitatis, quia si illæ, vel aliqua earum amittatur, habilitatio non redditur nulla. Illa tamen est necessaria, quam ponit idem *Ricc.cit.resol.300.* tertio loco, nempe quod si in instrumento non vnum, sed plura fuerint apposita iuramenta, non sufficit vnicam petere absolutionem, siue relaxationem, sed quot sunt iuramenta, tot debent peti, & obtineri relaxationes. Vnde si quis iurauerit promissa in instrumento adimplere, non petere habilitationem, eamq; si petierit non vti, & illi renunciauit, cum quatuor sint iuramenta, totidem debent esse relaxationes, siue absolutiones, ita etiā voluerunt *Afflict.dec.220.post n.12. Felin. in cap.debitores, post nu.9.de iureiur. Couar. cit.loc.num.6. Paris.cons.43.num.18.libr.1.* Quomodo vero sint petendæ, & obtinendæ plures absolutiones, & relaxationes seiunctim ne, vel vnitim; vna opinio tenet petendas esse seiunctim, ordinatim, & gradatim; alia vero tenet posse peti vnitim, vnico libello, dummodo omnium iuramētorum fiat expressa mentio, & hæc videtur verior opinio in iure. DD. pro vtraq; sententia adducuntur per *Campan.l. in diuer. iur.canon.cit.rubr.11. cap.19. sub num.33.* Verum Praxis neutram opinionem seruat, cum passim detur, & expetatur absolutio, siue relaxatio prædicta ad finem agendi vnico libello, dicendo, a iuramento, & iuramentis in tali contractu appositis, de qua practica videtur etiam testari *Ricc. collect.1360.vers.tertio debet*, licet ipsemet *dec.87.2.par nu.3.* teneat esse faciendam expressam mentionem pacti de non petendo absolutionem: & pro antedicta praxi faciunt dicta per *Marescot.var.resol.lib.2. cap.87.num.6.* vbi probat, quod sufficit petere generaliter absolutionem a iuramentis, quæ obstant agenti.

Diximus supra, absolutionem, siue relaxationem a iuramento ad finem agendi esse petendam ab Episcopo, quia sola Ecclesia cognoscit de validitate, vel inualiditate iuramenti, & an fuerit licitum, vel non, *cap.cum quidam, §.fin. de iuretur.cap. licet, & cap.fin.eod.in 6.cap.venerabilem, §.idem etiam, in fin.de elect.* Hic quæro pri-
9 mo, an Iudex Ecclesiasticus, coram quo petitur absolutio, siue relaxatio prædicta, possit inhiberi Iudici seculari, coram quo petitur executio contractus. Et ad quæsitū respondent *Feder. cons.88. & cons.126. Purpur.cons.155.per tot.volum.1.* quos sequitur *Bellet.disquis.cler.1.par.tit.de fauor. cler.real.§.4.num.137.* Quæro secundo, an concessa absolutione, siue relaxatione prædicta a Iudice Ecclesiastico, & introducta causa super rescissione contractus contra laicum coram Iudice laico; si ibi emergat discussio, an absolutio sit valida, vel ne, an dicta discussio possit tractari coram eodem Iudice laico? Respondet *Ricc. in prax.1.par.resol.306.* emergens prædictum esse remittendum Iudici Ecclesiastico, idq; rationibus, & authoritatibus valide probat, referens sic decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum religione, & doctrina ornatissimum, & contrarijs respondet.

10 Nota quarto, quod in certis casibus nō datur talis absolutio, siue relaxatio e iuramen-

mento. Et primo non datur periuro non facta mentione periurij, & non petita, non solum relaxatione a iuramento, sed etiam absolutione a periurio; ita vt si quis præuenit agendo in iudicio non obtenta relaxatione a iuramento, vel cessit dies solutionis, & obligationis in contractu appositæ, petés absolutionem teneatur petere absolutionem, & relaxationem a iuramento, & periurio, alias inualide agit, docet ad id multa *Felin. in cap. 1. num. 28. de iureiur.* hæc procedunt, quando periurus non perseuerat in peccato, sed statim incurso periurio recurrit ad Ecclesiam pro absolutione prædicta, ita explicat *Ricc. in prax. 1. p. resol. 309. vers. quæ opinio*, sequutus opinionem *Mancin. de iuram. p. 6. q. 6.* & aliorum; nam alias si perseuerat in peccato, omnino est illi deneganda dicta relaxatio, prout firmat *Felin. cit. loc. & Ric. eod. loc. vers. & redeundo*, qui enixe firmat periuro esse denegandam absolutionem prædictam; quod fallit, si quis non soluit ob necessitatem, vel difficultatem, & cessit dies solutionis, quia in tali casu adhuc illi conceditur absolutio, seu relaxatio, ita *Felin. cit. loc.* Secundo, nō datur absolutio, seu relaxatio a iuramento ad finem agen-
11 di obligato in forma Cameræ Apostolicæ ad effectum impediendi executionem, & rigoré obligationis, vt explicat *Gallef. ad form. oblig. cam. 2. par. q. 2. num. 8.* & aduertit *Ricc. in prax. 1. par. resol. 308.* ex quibus collige, quod ad alios effectus datur relaxatio, seu absolutio a iuramento obligato in forma Cameræ. Eodem modo non datur relaxatio a iuramento ad finem impediendi liquidationem instrumentorum via ritus M.C.V. quia relaxatione prædicta non obstante proceditur ad liquidationem, ita decisum apud *de Franch. decis. 602.*

12 Sed aduerte ad prædicta, quod absolutio a periurio incurso non potest dari per Episcopum, sed illa est petenda a Papa, vt post alios notat *Campanil. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. 13. num. 5. apud Carauit.* qui tenet, nec a Magno Pœnitentiario cōcedi posse, sed quoad hoc contrarium *Gallup. in pract. Sacr. Consil. 2. part. cap. 12. num. 35. ad fin.* qui licet deneget hanc authoritatem Episcopo, illam tamen concedit Sacræ Pœnitentiariæ, & hæc est verior opinio. Et quando quis dicatur periurus, vide eundem *Gallef. cit. loc. num. 6. & seqq.* Sed in hoc attenditur stylus Curiæ Romanæ.

13 Et in his terminis dicitur quis periurus agendo in iudicio contra instrumētū, nō obtenta relaxatione a iuramento, per solā libelli oblationem, etiam ante litis contestationem, vt notat *Bald. in l. si quis maior, num. 2. C. de transact. & in auth. habita, C. ne fil. pro patr. DD. in l. Lucius, §. tres hæredes, ff. ad Senatusc. Trebell.* Item dicitur periurus per solam impetrationem Rescripti contra instrumentum, etiam quod illo non vtatur, secundum *Card. in cap. cum omnes, de constitut. & in Clement. 1. in fin. de rescript.*

14 Non solum in periurio iam incurso, ex quo cessit dies solutionis, & illa non est facta, denegatur absolutio a iuramento, siue relaxatio ad finem agendi, sed etiam denegatur quando tempus ita imminet, vt periurium incurratur, vt notat *Afflict. dec. 31. num. 1. Genuens. in prax. cit. cap. 4. num. 6. Ricc. in prax. 1. par. post resol. 310. in notab. in fin.*

15 Tertio, est deneganda relaxatio, siue absolutio iuramenti ad finem agendi, quando apparet illam peti per calumniam, tenet *Genuen. in prax. cap. 4. sub num. 6.* ex dictis per *Iason. Neuiz. Gallef. Gagliard.* & alios, quos ipse citat.

16 Quarto, est deneganda prædicta absolutio, siue relaxatio a iuramento, quando illa nihil prodesset, & futura esset nullius momenti, vel quando parti petenti potest esse consultum alia via, ita tenent *Neuiz. cons. 23. Anton. Gagliard. de absol. a iur. §. 1. num. 3.* quos refert, & sequitur *Genuens. in prax. cit. c. 4. sub n. 6.*

17 Vltimo est deneganda absolutio, siue relaxatio prædicta per Episcopum, vel aliū Ordinarium in casu dubio, an sit concedenda; tunc enim debet adiri Summus Pontifex, ita *Ricc. in prax. 1. part. post resolut. 310. in notab. num. 1.* Contrarium, & verius tenuit *Genuen. loc. cit. num. 8.* qui testatur de communi.

Nota quinto, quod in multis casibus potest agi, vel excipi contra instrumentum iuratum, etiam ante obtentam absolutionem, siue relaxationem prædictam iuramenti ad finem agendi absq; incursione periurij.

18 Et primo, potest opponi de simulatione contractus, *Grammat. decis. 76. num. 21.* & probat *Alber. Oliu. ad rit. Cur. Archiepis. Neap. 12. num. 2.* & ratio est, quia tale iuramentum cum non habeat consensum, dicitur carere anima, *Paul. de Cast. in l. si quis pro eo, ff de fideiussor. col. 3. vers. adde quintum, Bald. in l. nec patronis, C. de oper. libertor.* & proinde non est necesse relaxatio, nisi in contractu adesset clausula, Omnia, & singula contenta esse vera, quæ

quæ facit vt non possit dici de simulatione ante obtentam relaxationem a iuramento, *Grammat. decis. 89.* Secundo, non est necessaria relaxatio a iuramento, & sine illa potest quis agere contra instrumentum iuratum, quando præcessit partis remissio; potest enim pars, ad cuius fauorem
19 præstitum est iuramentum, illud relaxare, & eximere iurantem ab incursione periurij, ita *Felin. in cap. ex administratione, n. 2. de iureiur. D. Thom. 2. 2. q. 89. artic. 9. ad secundum argumentum*, *Corn. tract. de absol. a iuram. par. 1. q. 4. Ricc. in prax. 1. p. resol. 302.* vbi declarat, quando dicatur iuramentum præstitum ad fauorem partis. Declaratur sententiam procedere, quãdo pars remittens est persona idonea ad remittendum, vt quia nõ est pupillus, vel similis persona, *l. iusiurandi. §. pupillus. ff. de iureiur.* Declaratur secundo procedere antequam pars, quæ iurauit, incideret in periurium, quia post talem incursionem pars non potest remittere, ita *Felin. in cap. præterea, num. 34. de sponsal. Ricc. cit. loc. num. 2.* vbi alios citat; & non solum pars potest remittere iuramentum, sed etiam ad dictam remissionem potest cogi per suum Iudicem competentẽ, quando iuramentum est illicitum, tenet *Ricc. cit. loc.* & sequitur *Gallup. in sua prax. par. 2. cap. 12. num. 30.* qui alios citat.

20 Tertio tenent grauissimi DD. & multi, ita vt communis possit dici opinio, quod enormiter læsus potest agere contra instrumentum iuratum, etiam non petita relaxatione a iuramento, siue absolutione ad finem agendi, quos omnes commemorat *Ricc. in prax. 1. par. resol. 307.* dummodo enormi læsioni non sit renunciatum cum iuramento, & hæc opinio decisionibus fulcitur apud *Thes. dec. 165.* & alios, & in iure vera est. Verũ in practica vt tutius agatur, videmus etiam in hoc casu peti, & obtineri relaxationem a iuramento, quam practicam commendat idem *Ricc. cit. loc. num. 2. vers. quamuis*, post alios per ipsum relatos, & seruatur in Curia.

21 Quarto, Canonicus, siue alius Beneficiatus successor, vel hæres potest agere contra instrumentum iuratum per prædecessorẽ, vel testatorem, etiam non petita absolutione, siue relaxatione a iuramento; nec periurium incurrit, quia iuramentum cõtra hæredem, vel successorem non transit quoad periurium, sed tantum quoad illius obseruantiam, tenent *Guid. Pap. decis. 224. num 3. Isern. in Constit. Regni, Bos. qui scit-ter.* vbi etiam *Afflict. num. 6. & in dec. 381. num. 8. Alex. conf. 26. num. 5. libr. 7. Andr. Gayll. obseruat. 91. nu. 18. lib. 1.* Sed hæc sententia quoad Ecclesiam ampliatur, vt ipsa, & eius nomine possit peti restitutio in integrum contra contractum per Canonicum, vel Monachum iuratum, etiam viuẽte iurante, non obtenta relaxatione a iuramento; & ratio est, quia cum restitutio petatur nomine Ecclesiæ, quæ non iurat; & iuramentum liget animas singulorum, nõ Ecclesiæ, merito non est necessaria relaxatio iuramenti, *Bald in l. generaliter. C. de reb. credit. Gom. s. conf. 45. tom. 7. Genuens. practicab. Eccles. q. 147.* Sed absolutio petitur ab illimet, qui iurarunt.

22 Quinto, nõ est necessaria relaxatio a iuramento ad finem agendi, quando quis agit contra iuramentum appositum in cõtractu penitus nullo a lege prohibito, & contra bonos mores; quia tunc sine timore periurij potest quis venire contra tale iuramentum sine relaxatione, puta in contractu Matrimonij metu initi, *Hottiens. in sum. tit. quod metus causa, vers. fallit primo*, vbi habentur alia exempla. Item in donatione omnium bonorum, *Paschal. de patr. potest. c. 8 par. 1. nu. 140.* Item si est iuratum non opponi compensationem, *Afflict. dec. 21. num. 5.* notant alia exempla, *Bilott. tract. de absolut. iur. lib. 1. cap. 11. 12. & 13. & seqq. & Couar. in cap. quamuis, § 3. 1. par. relect. lib. 1.* Sed contrarium est verius, & seruatur in Curia, ne quis sit Iudex in hac causa.

23 Vltimo in prædictis, & alijs casibus, quos ponit *Gallup. in pract. par. 2. cap. 12.* defendunt DD. posse absq; periculo periurij agi contra contractum iuratum ante impetrationem relaxationis, siue absolutionis a iuramento. Sed in praxi vt tutius agatur, vel saltem vt euitetur discussio exceptionis periurij, ad maiorem cautelam in quolibet casu prædicto prius obtinetur absolutio, siue relaxatio iuramenti ad finẽ agendi, & practica comprobatur, ex *cap. si vero, de iureiur. ex Ludouic. dec. Perusin. 18. num. 67. & ex Gallup. supra cit. loc. num. 21.* qui vltra prædictos, citat etiam *Bilott. & Gagliard.* Ampliatur prædicta practica, vt sit impetranda talis relaxatio iuramenti etiam in casu, quo per statutum annullatur iuramentum appositum in contractu sine certis solennitatibus, *Ludouis. decis. 64. n. 6. & 14. in annot.* vbi refert ita *Rot. Rom.* pluries iudicasse.

24 Est obseruandus hic notabilis casus, quem ponit *Ludouis. dec. 523.* & est, si Titularis, qui pensioni consensijt, ac iuramento se obligauit ad illius solutionem, vult agere contra pensionem, non habet necesse petere relaxationem a iuramento, si pẽden-

dente lite soluit, & soluet quoad vsq; erit pensio declarata nulla.

25 Nota sexto, quod minor non potest sub prætextu defectus ætatis agere contra contractum per se iuratum, non petita prius absolutione, siue relaxatione a iuramento ad finem agendi: deciditur ex *auth. sacramenta puberum* C. *si aduer. vend.* multa ad id colligit *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr.* 11. *cap.* 19. *Gallup. cit. loc. n.* 13.

26 Nota septimo, quod si quis iurando contractum confecit, quem deinde alio instrumento ratificauit, in qua ratificatione iterum iurauit, si vult agere contra contractũ, debet absolutionem, siue relaxationem petere ad finem agendi non solum a iuramento apposito in contractu, sed etiam a iuramento apposito in ratificatione; quia quot sunt iuramenta, tot debent esse absolutiones, siue relaxationes, faciunt quæ diximus supra *vers. nota secundo*, & defendit expresse *Ricc. in dec. Cur. Archiep. Neapol*, 1. *par. dec.* 161. *per tot.* vbi in fine obiter dicit, quod si delegata sit causa cum facultate absoluendi a iuramento, si plura sint iuramenta, Delegatus potest ab omnibus absoluere; e contra vero si sint factæ plures transactiones, & vltima impugnetur, sufficit petere absolutionem respectu vltimæ, *Roman. singul.* 449. & ibi *Addit.* tenuit *Rot. in vna Mediolanen. bonorum* 4. *Iunij* 1597. *coram D. Pamphilio*, idq; præsertim, quando per vltimam transactionem receditur a prioribus, quia tunc censentur remissa iuramenta priora, quæ consensu partium remitti possunt, *Alex. cons.* 59. *num.* 2. *libr.* 1.

27 Nota octauo, ad effectum reconueniendi non esse necessariam absolutionem, siue relaxationem a iuramento, ita tenet *Marescot. var. resol. lib.* 2. *cap.* 84. *num.* 12. *vers. sed quamuis*, & seruat praxis.

28 Nota nono, ꝙ Papa potest absoluere seipsum a iuramento ad finem agendi, iusta causa concurrente; alij vero Superiores, puta Episcopi, vel Prælati inferiores non possunt, ita docet, & probat *Ricc. in prax.* 3. *par. resolut.* 221. *per tot.* Episcopus potest concedere absolutionem, siue relaxationẽ a iuramento ad finem agendi suo Vicario, quia exercet iurisdictionem in subditum, sed ipse Episcopus non potest eam obtinere a suo Vicario, quia Episcopus non subest Vicario; & passim quando agitur de causa propria ipsius Episcopi, vel de eius commodo, seu incommodo, redditur suspectus Vicarius, & non potest esse Iudex in tali causa, tanquam dependens ab eo, *Abb. Felin. & Imol. in cap. insinuante, de offic. Deleg. Præpos. in cap. postremo, col.* 6. *num.* 12. *de appellat. Bertran. cons.* 184. *nu.* 2. *libr.* 2. *part.* 1. *Aymon. cons.* 6 *num.* 33. *Surd. cons.* 50. *nu.* 16. *lib.* 1. late *Mastrill. dec.* 234. *num.* 6. *cum seqq. par.* 3. & probatur ratione. Diximus supra, Episcopum non posse seipsum absoluere, seu relaxare a iuramento, sed si prædictam absolutionem, siue relaxationem peteret a Vicario, illam peteret a se ipso, ergo, &c. maior probata est supra cum Ricc. minor probatur, quia factum ab Officiali censetur factum a domino mandante, *l. ita autem*, §. *gessisse*, *ff. de administr. tutor. l.* 1. §. *deiecisse*, *ff. de vi, & vi armat. l. non ideo*, *C. de accusat. l.* 2. §. *Diuus Pius*, *ff. de iur. fisc. l. hoc iure*, §. *deiecit*, *ff. de reg. iur. Dyn. in cap. qui facit per alium, num.* 1. *vsq; ad* 5. *eod. cit. tit. in* 6. *Sbroz. de offic. Vic. lib.* 3. *quæst.* 14. *num.* 14. *Mastrill. cit. loc. num.* 7. qui alios citat.

Nec potest opponi, quod supradicta procedant in casibus contentiosis, non autem voluntarijs; quia verum est, quod etiam in voluntarijs idem procedit, ex quo Episcopus, & Vicarius censetur vna persona; vnde est, quod si Vicarius habet facultatem conferendi Beneficia tanquam Ordinarius, non potest illa Episcopo conferre, quamuis alias esset capax, ita *Sbroz. citat. tract. q.* 91. *&* 92. *Gratian. discept. for. c.* 809. *num.* 16.

Fallunt supradicta, quando tractatur de re spectante non ad ipsum Episcopum, sed ad eius Mensam Episcopalem: quia tunc non solum Vicarius, sed nec Episcopus ipse est suspectus, & proinde dicitur competens Iudex, *cap. dilecto, de sent. excom in* 6. *Sbroz. cit. tract. lib.* 3. *quæst.* 60. *Rot. Roman. in nouiss. dec.* 361. *par.* 1. *num.* 1. & alij, quos refert, & sequitur *Macerat. var. resol. lib.* 1. *resol.* 48. *nu.* 8. *vers. fuit resolutum. Genuens. pract. Eccles. quæst.* 518. vbi probat, quod Episcopus pro re Ecclesiæ etiam inferioris, & pauperum potest comparere coram suo Vicario.

SVMMARIVM.

1 *Titulus ordinandorum qualis, ex Concil. Trident. sess.* 21. *de refor. cap.* 2.

2 *Beneficium, ad cuius titulum quis ordinatur, debet esse perpetuum, nec potest ad titulum Vicariæ temporalis, vel Beneficij manualis. Quid de Coadiutoria, num.* 3. *Quid de Capellania, n.* 5. *& Præstimonio, n.* 5.

6 *Beneficium pro titulo ordinandi debet esse cum possessione, & pacifica, nu.* 8.

Et

Et cum fructibus certis, vel qui communiter certificentur, licet sint incerti, num. 7.

9 *Beneficium, ad cuius titulum quis est promotus, non potest resignari, nisi seruata forma Concil. Trid. cit. c. 2. Quod idem est in permutatione, n. 10. Quid si resignatio de facto fuerit admissa, n. 11. Fallit, quando resignatio est facta causa ingrediendi Monasterium, vel cum reseruatione pensionis sufficientis, n. 12.*

13 *Ordinari quis non potest ad titulum Seminarij, licet possit ad titulum seruitij in Beneficio Seminario vnito.*

14 *Ordinari quis potest ad titulum Commendæ perpetuæ, non autem ad titulum regressus.*

15 *Beneficium, ad cuius titulum quis non est ordinatus, sed non habet aliunde vnde viuat, non potest resignari.*

16 *Ordinari potest quis ad titulum pensionis cum dispensatione.*

17 *Ordinari an possit quis ad titulum Beneficij alterius.*

18 *Titulus patrimonij quale sit pro ordinando in sacris.*

19 *Donatio patrimonij pro suscipiendis sacris Ordinibus debet esse vera, & non ficta; valet tamen pactum in ea, vt donatio non valeat, quando ordinatus consecutus fuerit Beneficium, vel sufficiens Patrimonium aliunde. Et an donans teneatur de euictione, num. 20.*

21 *Donatio prædicta debet esse irreuocabilis, nec vitio ingratitudinis reuocari potest. Et quid importet illa clausula apponi solita in hac donatione, idest, ad hoc vt ad sacros Ordines promoueri possit, n. 23.*

22 *Donatio prædicta facta a patre filio, an imputetur in legitimam. Et an valeat in præiudicium aliorum filiorum, num. 24.*

25 *Titulus ordinandi debet consistere in rebus immobilibus. Et an possit cõstitui super annuis redditibus, nu. 26. Et an sit validus, si quis promittat alere ordinandum, num. 27. Et an ad titulum literaturæ, vel artis licitæ, num. 28.*

29 *Titulus portionis Ecclesiæ receptiuæ est validus pro ordinando in sacris, etiã si non lucretur portionem, nisi post Ordinem. Titulus vero hæreditatis de futuro non est validus.*

30 *Titulus ordinandorum quantus debeat esse. Et an debeat haberi ratio qualitatis personæ, n. 31.*

32 *Bona, ad quorum titulum quis est ordinatus, gaudent priuilegijs, quibus gaudent alia bona Ecclesiastica.*

33 *Ordinandus potest compellere patrem ad assignandum ei titulum.*

ARGVMENTVM.

De Titulo ordinandorum. Notatur §. I. Qualis debeat esse hic Titulus ex *Concil. Trident.* Quale debeat esse Beneficium, & illius possessio ad hunc finem. Quomodo hoc Beneficium possit resignari. Ad Titulum Seminarij an possit quis ordinari, vel ad Titulum Commendæ, vel ad Titulum Pensionis, aut ad Titulum Beneficij alterius. Patrimonium pro Titulo ordinandorum quale, & qualis donatio. Quomodo debeat consistere in rebus immobilibus. Quantus debeat esse hic Titulus. Quibus priuilegijs gaudeant bona huius Tituli. An teneatur pater assignare hunc Titulum filio ordinando. §. II. Notatur, an possit Titulus ordinati alienari. De Titulo Regularium. Et de pœnis Titulum alienantis.

ANNOTATIO XXXXII.

§. I.

Ad Text. in cap non liceat, de Præbend.

IN hoc *text.* prohibetur expresse omnibus Episcopis aliquem ordinare sine Titulo, id etiam præcipitur in *cap. neminem, & in cap. Sanctorum, 70. dist. cap. quando, 24. dist. cap. ad supplicationem, de renunc. in Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 2.* de cuius tituli materia tractant communiter Canonistæ omnes in citatis locis, & in *cap. tuis, de præbend. & in cap. Episcopus, eod. tit.* extat *Constit. Pij V.* Re-

Romæ publicata 12. *Nouembris* 1568. *in Bullar.* 1034. quæ incipit, Romanus Pontifex, apud *Quarant. verb. ordo, fol.* 365. quæ Constitutio extendit dispositionem *Concil. Trident. cit. loc.* etiam ad Regulares non Professos, extat alia Constitutio *Sixti V. directa Patriarchæ Venetiarum* 30. *Decembris* 1590. apud Quarant. *fol.* 593. tractant *Flam. de resign. lib.* 2. *q.* 6. Lel. Zech *de Repub. Eccles. C. de cler. Diaz. & Salz. in prax. c.* 18. *Azor. instit. mor. par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. *Piasec. in prax. Episc. par.* 1. *cap.* 1. *de confer. ordinib. Genuens. in prax. cap.* 83. *Garz. de benefic. par.* 2. *cap.* 5. *Quarant. sum. Bull. verb. ordo, Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 8. *c.* 1. *& seqq.* Ricc. *in prax.* 3. *p. resol.* 447. *& seqq. & collect.* 566. 3. *p.* Gonzal. *ad* 8. *reg.* Cancell. *gl.* 5. §. 10. *Bellet. disq. cler. par.* 2. *de pœn. cler.* §. 27. *num.* 9. *& seqq. Squill. de oblig. cler. p.* 2. *num.* 26. *& seqq.* Barbos. *de offic. & potestat. Episcop. par.* 2. *allegat.* 19. *&* 20. *in collect. ad d. cap.* 2. *Concil. Trident. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 151. *& seqq. & in sum* Apostol. *dec. verb. ordinare, Nouar. in sum. Bull. rubr. de ordinandor. tit. & pœna Episc. promouentis, & promoti absq; eo, & rubr. de ordinatis ab alieno Episcopo ratione beneficij tenuis redditus, Summistæ omnes in verb. ordo,* Bonac. *tom.* 1. *de sacr. ord. disp.* 8. *q. vnic. punct.* 4. & alij. Et quia materia est vulgaris, notanda sunt pauca.

1 Nota primo, quod ex *Concil. Trident. cit. loc.* prohibetur Clericum secularem promoueri ad sacros Ordines, non constito prius pacifice possidere Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, quod Beneficium non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum fuisse promotum, nec resignatio potest admitti, nisi constito aliunde viuere commode posse, alias resignatio est nulla. Ad titulum vero patrimonij, vel pensionis prohibetur quis promoueri, nisi aliter iudicauerit Episcopus pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, dummodo pensio, vel patrimonium vere possideatur per ordinandum, & talia sint, quæ ad eius vitam sustentandam satis sint, quæ deinceps alienari, vel extingui nõ possũt sine Episcopi licẽtia, donec ordinatus sit adeptus Beneficiũ Ecclesiasticum sufficiens, vel aliunde habeat vnde viuere possit. Hæc *Concil.* quod licet loquatur de Clericis secularibus tantum, nihilominus eius dispositio extensa est ad Regulares non Professos per *Pium V. in supra cit. Constit.*

2 Nota secundo, ex *Concil.* prædicto, sub duplici titulo quis ordinari potest ad sacros Ordines. Et primo ad titulum Beneficij Ecclesiastici, & quia inter cætera requisita Beneficij Ecclesiastici est perpetuitas, merito quis promoueri non potest ad titulum Vicariæ temporalis, vel Beneficij manualis, vt aduertit *Diaz. cit. loc. num.* 8. *Garz.* etiam *supra cit. loc.* qui secus dicunt de Vicaria perpetua.

3 Eodem modo ad titulum Coadiutoriæ etiam cum futura successione, quis promoueri non potest, quia Coadiutoria non est Beneficium. Verum si Coadiutoria perpetua sit, & habeat assignatam certam quantitatem sufficientem ad sustentationem, potest ad titulum illius quis promoueri, nõ tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum pensionis in eo Beneficio fundatæ, vt aduertunt *Garz. citat. loc. num.* 132. *Bonac. num.* 30. *in fin.* & alij. Ex quo collige, quod in tali promotione requiritur vtilitas, vel commoditas Ecclesiæ arbitrio Episcopi, vt in *cit. text. Concil. Trid.*

4 Ad titulum vero Capellaniæ perpetuæ, cum nulli dubium sit venire appellatione Beneficij Ecclesiastici, potest quis ad illius titulum promoueri, dummodo fundata sit authoritate Ordinarij, vel saltem solita sit conferri in titulum Beneficij, non contradicente fundatore per collationem, & canonicam institutionem, ita *Diaz. citat. loc. num.* 9. *vers. illud vero, & Garz.* etiam *citat. loc.* Quod si Capellania non sit erecta authoritate Episcopi, nec sit solita concedi in titulum Beneficij, vt supra, tunc ad illius titulum non potest quis promoueri, nisi conferatur authoritate Episcopi in titulum perpetuum, *Diaz. vers. ex supradictis.* Sed si Capellania esset perpetua, non tamen erecta Episcopi authoritate, nec solita cõcedi in titulum Beneficij, vt solent esse legata, quæ fiunt Clericis certæ familiæ eorũ vita durante, & tunc ad titulum illius potest quis ordinari, non tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum Patrimonij.

5 Ad titulum Præstimonij potest etiam quis ordinari, quando datur in titulum perpetuum, & habet annexum spirituale obsequium, prout est in Hispania, ita *Diaz. & Garz. cit. loc.*

6 Adhoc vt quis ordinetur ad titulum Beneficij, debet illius apprehendisse pacificã possessionem, demonstrant expressa verba *cit. text. Concil.* ibi, *pacifice possidere.* Vnde ex quo quis est legitime nominatus, vel præsentatus ad Beneficium, non potest ad illius titulum promoueri ante adeptam possessionem, ita *Garz. cit. loc. num.* 130. *& Bonac. nu.* 29. ac alij per eum adducti, *Diaz. in pract. crim. cap.* 18. *nu.* 6. contra *Campanil.*

*cit.loc.cap.4.num.*10.qui tenet ad titulum Beneficij quærendi posse quem promoueri.

7 Ad titulum Beneficij, cuius fructus sunt incerti, realiter non potest quis promoueri, est indubitatum apud omnes. Sed si casualiter sunt incerti, & communiter rediguntur ad certam summam, vt solent esse Beneficia, quæ habent redditus ex mortuorijs, & anniuersarijs, qui computantur in valore fructuum, ad titulum dicti Beneficij potest quis libere promoueri, vt post alios testatur *Genuens. in prax. citat. cap.*83.*num.*11.

8 Non solum possessio requiritur Beneficij, uel Patrimonij, ad cuius titulum quis promouetur, sed etiam requiritur pacifica, vt habent præcitata verba *Concil.* Dicitur enim quis pacifice possidere, quando sine lite possidet. ita declarat *Rebuff.tract de pacific.possess. num.mihi* 163. *vers.quandoq; gloss.in Clement.vnic.vers.antea de sequest. possess. & fruct.Guid.Pap.dec.*85. & ad effectum, vt res dicatur litigiosa, & pacifice non possessa, sufficit sola citatio rite, & recte expedita, & executa, iuxta *text.in clem. fin.vt lit.pend.* vbi DD. *Mohed.decis.*1 *de caus.possess. & propriet.* late *Gayll obser.*74. *num.*16.*lib.*1. vbi etiam declarat quid dicẽdum ad effectum inducendi pendentiam litis. Et quæ requirantur adhoc vt citatio dicatur rite, & recte expedita, aduertendum quod non solum requiritur ad hunc effectum vt citatio sit valide, rite, & recte expedita, sed quod non sit circumducta, quia citatio circumducta idem est, ac si non fuisset facta. ita *de Franch.dec.*232.*Affl.dec.*366. *num* 14. *Caraual.rit* 131. *num.*1. Quando dicatur citatio circumducta, vide *Alber. Oliuam super rit.*2. *Cur. Archiepisc.Neapol. num* 5. *Muscatell.in prax. part.*2.*glos.tribunali num* 8 Item requiritur, quod lis sit intentata super actionem realem, non autem personalem. ita *Cyn.in auth. litigiosa C.de litig.* vbi etiam *Bald.num.*2. Cætera ad hanc materiam, quomodo dicatur litem pendere, & quando finita vide apud *Campanil.in diuers.iur.canon.rubr.*8.*cap.*3 *per tot.*

9 Beneficium prædictum ad cuius titulum quis fuit promotus, non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum resignãtem fuisse promotum, ac non constito resignantem aliunde habere vnde viuere possit, ita decernit *Concil.prædict.loc.* tractant *Flam de resignat.q.*6.*nu* 174.*lib.*5. *& lib.*2. *q.*6.*num.*1. *& num.*36. *Garz.de benefic.*2 *p. cap.*5.*num* 203. & alij. idq; procedit, siue renunciatio fiat coram Ordinario, siue in Curia. *Rot in vna Lucana beneficij* 5. *Decembris* 1586. *coram D.Orano.*

10 Extenditur prædicta dispositio *Concilij Trident.* vt locum etiam habeat in permutatione. Beneficium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest permutari, non seruata dispositione prædicti *Concilij*, & ratio est, quia potest dari casus, quod permutans Beneficium, ad cuius titulum erat ordinatus, non possit consequi Beneficium cessum, & quod etiam fiat permutatio cum Beneficio inæquali, prout declarauit *Sacr. Congreg.eiusd.Concil.die Iouis* 18. *Iul* 1602. per quam etiam dictum fuit, quod permutatus tacendo ordinationem ad titulum, est tutus in foro conscientiæ, si illud, quod habuit ex causa permutationis, erat æquiualens, secus autem in foro fori.

Et pro prædictis facit, quia dispositio loquens de resignatione includit in se resignationem ex causa permutationis, ex eo quod permutatio est vera resignatio, *Gomes. de publicand.resignat.quæst* 3. *col.*2. *in princip. vers.primo quia regula ista*, & multis similibus comprobat *Gonzal. ad regul.*8. *de alternatiua.glos.*14.*n.*40. *vsq.ad* 50.

Dubitatur, si Ordinarius de facto admiserit resignationem Beneficij, ad cuius titulum quis fuit promotus, non seruata dispositione *Concilij*, an possit resignantem ad illud restituere.

11 Respondetur negatiue Ordinarium non posse Beneficium resignatum eidem resignanti restituere, collationemq; inde factam tenere, ipsumq; Ordinarium teneri subministrare de proprio vitæ necessaria resignãti, iuxta dispositionem *cap. Episcopus, de prabend.* hoc tamen non procedit in permutatione æquiualenti, ita refert ex mente *Sac.Congreg. Quarant.in sum.bull.verb.beneficiorum resignatio, vers. circa renunciationem fol.mihi* 108.

12 Valet tamen resignatio Beneficij, ad cuius titulum quis est ordinatus, non facta mentione, ac non seruato ordine *Concilij Trident.cit.loc.* quando resignatio fuit facta causa ingrediendi Religionem, quia in hoc casu cessat ratio mendicitatis, de qua in *Concil.* ita *Quarant.cit.loc.fol.*110.*in princ.* sicut eadem ratione valet, quando resignãs reseruauit sibi pensionem sufficientem ad victum, ita *Nauar.consf.*13. *de prabend. in antiq. Quarant.eod.cit.loc.*

13 Ad titulum Seminarij quis ordinari non potest, etiam si sit cooptatus in eodem Collegio, quia Seminarium ad puerorum; non Professorum commoditatem institutum est, & si aliter fieret, tolleretur locus eius, qui subrogandus esset; & Seminario dissoluto, ille remaneret deceptus. Ad titulum vero seruitij perpetui in Beneficio Semi-

minario vnito potest ordinari, dummodo assignentur certi annui redditus ad victum honeste sufficientes, ita ex mente *Sac. Congreg.* tenet *Genuens in prax. cap.* 83. *num.* 2. *vers potest quis.*

14 Ad titulum Commendæ, idest Beneficij, quod quis non habet in titulum, sed in Cõmendam potest quis ordinari, per ea, quæ voluit *Gomes. in regul. de idiomat. quæst.* 5. & melius ad *regul. de triennali, q.* 5. *num.* 20. vbi etiam habetur, quod ad titulum regressus, quem quis habet ad Beneficium, non potest ordinari, quia per regressum quis nõ dicitur habere titulum; imo Signatura non est solita dispensare cum eo, qui ordinatus est ad titulum regressus, etiam post consecutum Beneficium, vt possit exercere Ordines susceptos, quia videtur quis falso fuisse ordinatus.

15 Diximus, Beneficium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non posse resignari, nisi seruata forma *Concil Trid. sess.* 21. *cap.* 2. *de reformat.* quod ampliatur, etiam si quis ad titulum dicti Beneficij non est ordinatus, verum non habet aliunde vnde viuere potest, vt in *Constit. Pij V. Kalendis April.* 1568. de qua in *Bullar. num.* 58. quæ Constitutio licet loquatur in resignationibus factis coram Ordinario, tamen seruatur etiam in Curia, quia militat eadem ratio, ne cum Ordinis dedecore malam vitam exerceat; vnde semper prius debet constare de tali commoda sustentatione, antequam resignatio executionem habeat coram quocumq; siue Ordinario, siue Summo Pontifice resignetur, alias resignatio est ipso iure nulla, vt per *Rot. in vna Lucana Beneficij* 5. *Decembris* 1586. *coram D. Orano, Garz. de benefic. part.* 2. *cap.* 5 *num* 198. *vsq; ad* 201. *Gratian. discept. foren. cap.* 159. *nu.* 13. & 24.

16 Nota tertio, ad alium titulum quis promoueri potest ad sacros Ordines, ad præscriptum *Sac. Concil. Trident. cit. cap.* 2. & est ad titulum pensionis, vel patrimonij, & hoc non regulariter, sed quando id Episcopus iudicauerit pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum, & quia cõmodius est Ecclesiæ plures habere Sacerdotes, & Ministros, ideo passim hodie admittuntur ad sacros Ordines Clerici cum titulo pensionis, vel patrimonij absque alia causa. De pensione loquitur *Concil. Trid.* quæ apud nos communiter imponitur, & reseruatur authoritate Pontificia super fructibus Beneficij, quæ non datur in titulum; quæ si quandoq; daretur in titulum, tunc non requireretur necessitas, vel commoditas, de qua in *Concil.* vide *Felin. in cap. postulasti, num.* 37. & *seqq. de rescript.* plura refert *Gigant. de pension. q.* 33. *per tot. Barbos. de iur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 10. ex qua dispositione Conciliari colligit pẽsionem non esse Beneficium.

17 Nota, quod si Ecclesia abundat redditibus, & indiget seruitio, potest Episcopus cum consensu Rectoris assignare sufficientem portionem prædictorum redditũum Clerico, qui alias ob eius paupertatem non habet titulum, cum quo ordinari valeat, & ad titulum prædictæ portionis assignatæ illum ordinare, dummodo resideat, & Ecclesiæ inseruiat, & capta diligenti informatione redditus Ecclesiæ sufficere pro vtroq; ponit hunc casum, quem abunde probat de iure communi *Genuen. in pract. Eccles q.* 426. *per tot.* vbi circa *fin.* probat, id posse facere Episcopum generaliter, & per statutum in omnibus Ecclesijs, quæ habent abundantes redditus, & indigent Clerico pro seruitio. Sed hodie quicquid sit de prædictis per *Genuens* non potest quis promoueri ad titulum alieni Beneficij, nec ad titulum stipendij ab Episcopo assignandi super fructibus suæ Mẽsæ Episcopalis, & hoc etiã vrgente necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, ita refert decisum per *Sacr. Congr. Barbos. in sum. Apost. decis. verb. ordinare ordinatus quoad patrimonium, sub n.* 1.

18 Vltimus titulus, ad quem quis promoueri potest, est patrimonium, & illud dicitur, quod a patre filio, vel aliunde ex quauis causa delatum est, vt explicat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 8. *cap.* 4. *n.* 1. & *Bonac. tom.* 1. *disp.* 8. *quæst. vnic. punct.* 5. *nu.* 32. *tit. de Sacram. ordin.* hoc titulo non potest quis regulariter ordinari, sed tunc tantum, quãdo id Episcopus iudicauerit ob necessitatem, vel commoditatem suæ Ecclesiæ, vt mandat *Trident.* diximus supra, & declarat *Campanil. cit. loc. n.* 7.

19 Frequentior modus, quo constitui solet hic titulus, est donatio, quæ vera debet esse, & non ficta, vt aduertunt omnes, præsertim *Bonac. cit. loc. num.* 32. debet etiam esse pura, & non conditionata, tali conditione, qua purificata ordinatus remaneret sine patrimonio in eius vita, ita vt contra mentem *Concil.* cogeretur mendicare; valet tamen conditio, siue pactum, vt Clericus ordinatus teneatur restituere rem donatam donanti, vel alteri, cum adeptus fuerit Beneficium, vel aliunde habuerit vnde commode se sustentare valeat; nam huiusmodi pactum non aduersatur dispositioni *Concil.* tenet *Garz. de benefic.* 2. *part. cap.* 5. *num.* 169. sequitur *Bonac. citat. loc. num.* 33. hoc addens, modo adsit consensus Episcopi.

20 Posset in hoc casu dubitari, an donans euicta re donata; teneatur de euictione? Respondent communiter DD. in *l.2.* C. *de euict. & in l. ad res donatas. ff. de edilit. edict.* in donatione non habere locum euictionem, nisi quando donatio incipit a promissione, & promissio antecedit traditionem, ita *glos. in cit. l.2. Bart.* & alij in *l. Aristo §. fin. num. 1. ff. de donat.* Vel quando donatio est remuneratoria, quæ etiam si incipiat a traditione, donans tenetur de euictione, *Bart. in l. Iulianus, §. 1. num. 1. ff. de verb. signific. Alex. cons. 47. num. 4. volum. 3. Boer. dec 67. num. 1.* Vel quando donans euictionem promisit, vt habetur in *cit. l. 2. C. de euict.* non solum specialiter, sed etiam generaliter, vt si promiserit rem donatam facere bonam, & similiter, ita *Corn. cōs. 241. num. 10. volum. 2.* Et cum extra hos tres casus euictio non debeatur in donatione, merito consulendum est Episcopis, vt non admittant donationes in promouendis ad sacros Ordines, nisi donantes promittant euictionem, ita aduertit *Campanil. cit. loc. num. 4. in fin.*

21 Prædicta donatio debet esse irreuocabilis, & proinde nec vitio ingratitudinis reuocari potest, ad exemplum donationis factæ causa Matrimonij carnalis, quæ ob ingratitudinem reuocari non potest, probat multis argumentis *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 19. 1. par.* & sequitur *Squil. de priuileg. cleric. cap. 12. num. 26. Gratian. discept. foren. cap. 159. n. 29. & seq.*

22 Vlterius hæc donatio facta a patre filio, vt ad sacros Ordines promoueri possit, nō imputatur in legitimam; quia talis donatio non dicitur ob causam, cum nō habeat necessitatem, vt est donatio causa dotis, nec respiciat commodum donātis, probat *Squil. cit. loc. num. 25.* post *Ricc.* & alios per eum adductos, voluit etiam *Carol. de Graf. de effect. cler. in prælud. num. 421.* late *Grat. discept. for. c. 159. n. 31.*

23 Nota, quod illa clausula apponi solita in hac donatione, videlicet, *Adhoc vt promoueri possit ad sacros Ordines*, non importat conditionem, sed modum, & quia modus non suspendit dispositionem, merito dicimus, quod bona donata cum prædicta clausula sunt libera a collectis, & oneribus Laicorum, vt post multos docet *Macerat. variar. resol. lib. 1. resol. 88. per tot.* Quod si hæc donatio facta pro suscipiendis sacris Ordinibus non habuerit effectum suum, quia donatarius discesserit e vita ante susceptionem Ordinum, adhuc donatio ad hæredes donatarij transit, & non ad donantem reuertit, ita *Ric. dec. 80. par. 3.* quem sequitur *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resol. c. 87. n. 4.*

24 Aduertant Episcopi in promotione ad titulum donationis paternæ, quod pater non potest donare vni filio in præiudiciū aliorum filiorum, sed tantum relicta debita portione alijs filijs; ita vt talis donatio in præiudicium aliorum filiorum nec iuramento firmetur, notat *Gab. de donat. conclus. 4. num. 5.* tenet *Maceraten. cit. loc. nu. 9. ver. tertio, quia.* Hinc bene seruant nonnullæ Curiæ Ecclesiasticæ informationem capere super numero filiorum, & bonis donantis.

25 Nota quarto, patrimonium, sub cuius titulo quis ad sacros Ordines promouetur, debet consistere in tot bonis immobilibus, & de per se fructiferis; vnde est, quod ad titulum bonorum mobilium, & si magnæ quantitatis, quis non potest ordinari; tum quia res mobiles fructus reddere non solent; tum etiam quia facile consumuntur, & pereunt, tenet *Azor. 2. part. lib. 3. c. 4. quæst. 7. Garz. de benefic. 2. par. cap. 5. n. 105. Bonac. 1. tom. tit. de Sacram. Ord. disp. 8. q. vn. punct. 5. n. 32. vers. ex quo licet.*

26 Annuos redditus inter immobilia connumerari, indubitatum est apud omnes: & proinde ad titulum illorum promoueri potest Clericus ad sacros Ordines; & hoc potest contingere duplici modo; vel potest quis super suis bonis immobilibus cōstituere, & assignare ad fauorem ordinandi tot annuos redditus, vel potest donare, aut assignare ordinando annuos census creatos, iuxta formam Constitutionum Pontificum super bonis tertij, & in hoc casu quia census est redimibilis, dubitant aliqui DD. de tali titulo, eamq; adducunt rationem dubitationis, quia potest esse vt census redimatur, & pecunia remaneat otiosa, & sine fructu, ita *Vgolin. de off. Episc. cap. 26. §. 10. num. 2. & §. 12. num. 3.* quem sequitur *Bonac. cit. loc. num. 32. vers. ego vero*, quorum sententia licet securior videatur, tamen contraria facile admittitur, & passim ordinantur Clerici ad titulum census redimibilis, cum obligatione, siue cautione de illis conuertendis in aliam emptionem in casu reemptionis, ita *Garz. cit. par. 2. c. 5. num. 96.* quem nouissime sequitur *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33.* qui testatur sic declarasse *Sac. Congreg. 2. Iun. 1629. & in sum. Apost. dec. verb. ordinare, num. 4.* Ego vero in quodam facto particulari, vt securius ageretur, consului, Episcopo ordinante, mandari, debitori census, vt in casu redemptionis certam faceret Curiam, ad finem faciendi aliam emptionem sub pœna

na

na arbitrio Episcopi, & hoc quia Episcopus habebat aliquem scrupulum, alias libere dixissem absq; alia diligentia posse ordinari ad titulum annui census, tenet etiam *Ricc. in prax. par. 3. resol. 333. num. 1.*

27 Non potest quis promoueri ad titulum obligationis personalis, quam quis fecit de dando victum Clerico, vel annuos redditus; quia redditus huiusmodi debent esse certi, vt diximus, & assignati super bonis stabilibus, vel super annuis redditibus; & hoc etiam si ille, qui se obligauit personaliter, sit persona diues, tenet *Ricc. loc. supra cit. vers. vsus autem.* Fallit propositasententia in casu, quo esset penuria Sacerdotum; tunc enim si quis sponderet ministrare necessaria ordinando, potest ordinari sine alio Beneficio, vel Patrimonio, tenent *Flam. de resignat. lib. 2. quaest. 6. num. 11. Zeeb. de Repub. Eccles. cap. de clericis, sub num. 7. vers. 94.* qui asserit id posse fieri etiam sine speciali dispensatione Papae, refert *Barbos. in remiss. ad Concil. Trid. cit. sess. 21. de reformat. cap. 11. vers. ob penuriam, & in sum. Apost. dec. verb. ordinare, num. 5.* Supradicta adeo vera sunt, vt non possit quis ordinari, etiam si ipse Episcopus se obligaret ad praestandum alimenta, habetur ex *Garz. cit. loc. par. 2. cap. 5. n. 129. & Barbos. loc. vlt. cit. n. 9.*

28 Nec potest quis promoueri ad titulum alicuius propriae virtutis, vel industriae, puta si quis sit literatus, & insignis Doctor, vel Theologus, docet *Ricc. in prax. part. 3. resol. 451. num. 4.* nec minus si sit Grammaticus, Musicus, Pictor, aut alterius licitae professionis, ita refert *Garz. cit. loc. nu. 126. & Barbos. d. loc. num. 8.* ex mente *Sac. Cong. Genuens. in prax. cap. 83. sub n. 2.*

29 Dubitatur, an quis possit ordinari ad titulum portionis Ecclesiarum Matricum, cuius fructus licet certo sit recepturus, tamen de illis non participat, nisi post receptum Ordinem Praesbyteratus, vel an possit promoueri ad titulum successionis, quam necessario ratione fideicommissi est recepturus.

Resp. ex *Concil. Trident.* quis non potest promoueri, nisi ad titulum Beneficij, quod pacifice posside, & ad titulum Patrimonij, quod vere habet; & quia quod de futuro alicui competit, non potest dicere illud possidere, & habere, ergo &c. Nihilominus quantum ad primum, ad titulum portionis praedictae *Sac. Congreg.* declarauit posse promoueri, refert *Garz. cit. loc. par. 2. cap. 5. num. 100 Barbos. d. loc. num. 6.* quantum ad secundum, indubitatum est apud omnes non posse.

30 Nota quinto, quod in iure non habet certam taxam hic titulus ordinandorum, siue Beneficij sit, siue pensionis, vel patrimonij; *Concilium* enim *Trident.* cuius dispositio in hoc est attendenda, loquens de quantitate Beneficij, sic ait, ***Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat.*** loquens deinde de pensione, & patrimonio sic ait, ***Taliaq; esse, quae eis ad vitam sustentandam satis sint.*** haec verba *Concilij* abunde explicat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 2.* praesertim *num. 6.* qui contra *Paris. de resignat. libr. 5. quaest. fin. num. 156.* tenet titulum ordinandorum illius quātitatis debere esse, vt sufficiat ad viuendum honeste, quod idem est vulgariter, quod, ***Honoreuolmente***; vnde non sufficere ordinandum habere titulum ad victum, sed requiri ad honestum victū; & differentiam esse inter viuere simpliciter, & viuere honeste. Haec *Campanil.* cuius dicta in rigore verissima sunt in Beneficio, in quo *Concil. Trident.* addit illam particulam, ***honeste***, non vero in pensione, vel patrimonio, in quibus *Concilium* non addit illam particulam, ***honeste***, sed solum dicit, ***ad vitam sustentandam satis sint***, ex quibus verbis colligitur diuersam esse mentem *Concilij*, licet communiter DD. hanc differentiam non notent.

Quicquid sit in iure, certum est, Praxim neutram sententiam seruare, nec illam *Paris.* nec illam *Campanil.* sed in omnibus se remittit consuetudini locorum, quae vt plurimum contenta est adeo tenui titulo, vt non solum non sufficiat ad honeste viuendum, sed nec etiam ad viuendum cum penuria. Triginta sex ducati Neapoli certe non sufficiunt ad viuendum, nec etiam cum penuria, & tamen consuetudo illius loci non requirit titulum maiorem; in hoc enim consuetudo benigne interpretata est *Concilium*, ad quod aduertant Episcopi, quorum arbitrio materia haec remittitur.

31 In his terminis controuertunt DD. an quantitas huius tituli sit diffinienda iuxta qualitatem personae, ita vt maior desideretur in persona nobili, quam plebea. Tenentes pro vtraque sententia habentur apud *Garz. cit. loc. num. 114. & 206.* ipse vero tenet non esse habendam differentiā personarum, sed omnes aequaliter tractandas, ita etiam tenet *Bonac. loc. cit. num. 38. vers. observa tamen*, & haec opinio seruatur in practica, licet contraria sit conformior *Concil. Trident.* quod requirit Beneficium sufficiens ad honeste viuendum; & quantitas, quae sufficit ad honestum victum plebe-

bei, non sufficit ad honestum victum nobilis, patet ad sensum. Cætera ad hanc materiam vide apud *Campanil.cit.loc. & Garz. vbi supra.*

32 Nota sexto, q Patrimoniũ, ad cuius titulum quis est promotus ad sacros Ordines, gaudet priuilegijs, quibus gaudent cætera bona Ecclesiastica a iure, ita *Menoch.de recuper.possess.remed.*15.*num.*21. post *Bald. & Dec.*per eum adductos, *Gratian.discept. foren.cap.*159. *num.*27. & saltem interim quod non extinguitur per acquisitionem Beneficij Ecclesiastici, *Cauall.com.contra commun.quæst.*527.*nu.*4. *Cened.pract.lib.*1. *quæst.*11.*num.*9. & alij magis communiter, contra *Couar.lib.*1.*var.resol. cap.*4.*num.*4. *vers.contendet fortan aliquis*, & alios adductos per *Diaz.in pract.crim. cap.*18. *nu.*14. *vers.hoc vero patrimonium.*

33 Vltimo, Clericus, qui ad sacros Ordines intendit ascendere, nec alium habet titulum sufficientem, potest agere contra patrem, illumq; adstringere vt ei constituat iustum patrimonium, ad similitudinem filij vxorem ducere intendentis, qui potest patrem compellere ad constituendam donationem propter nuptias, probat *Campanil.in diuers.iur.canon.rubr.*8.*cap.*5.*n.*14. *& seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Titulus ordinati non potest alienari, si de facto alienetur, an valeat alienatio, num.* 2. *Et an in alienatione sit necessaria licentia Episcopi, num.* 3.
*Titulus prædictus non potest hypothecari, vel exequi, n.*4.

5 *Titulus ordinandorum inter Regulares quale.*

6 *Ordinans, vel ordinatus in sacris sine titulo quas pœnas incurrat. Et quando excusetur a pœnis.*

ANNOTATIO XXXXII.

§. II.

1 Nota primo; Patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus in sacris Ordinibus, non posse alienari, & Pensionem non posse remitti, vel extingui, donec Beneficium Ecclesiasticum sit adeptus ordinatus, vel aliunde habeat vnde viuere possit, statuit *Cõc.Trid. cit.sess.*21.*de reformat.cap.*2. Hæc prohibitio procedit in ordinato ordinibus maioribus; nam qui habet solum Ordines minores, potest libere alienare bona, ad quæ fuit ordinatus, quamuis nihil habeat, ex quo aliunde viuere possit, cum in eo cesset ratio dedecoris Ordinis, cum possit clericatum dimittere, ita notat *Gratian.discept.forens. cap.*159.*num.*9.

2 Quod si ordinatus de facto alienet patrimonium prædictum, vel extinguat pensionem, alienatio, vel extinctio est nulla, quando aliunde non habet vnde viuere potest, faciunt expressa verba *Concil.Trid. cit.loc.*ibi, *Nullatenus alienari*, quod si aliũde habet vnde viuere potest, & tunc valet alienatio, docet post multos *Cauall.pract. quæst.com.contra commun. quæst.*527.*nu.*8. *& seqq.Gratian.loc.supra cit.n.*18.

3 An casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest, possit alienare patrimonium, vel pensio, ad cuius titulum est ordinatus sine licentia Episcopi, & posse demonstrant verba *Concil. Trident.* quæ prohibent alienationem sine licentia Episcopi, donec non sit adeptum Beneficium, vel aliunde habeatur victus, quasi illa dictio, *donec*, sit tẽporis limitatiua, tenet *Flamin.de resignat. lib.*2.*quæst.*6 *num.*16.*Cauall.cit.loc.num.*8. *& seq.& quæst.*561.*num.*22.*& seqq. Grat. cit.loc. num.*14. *Garz. vbi supra, num.*185. *Bonac.tom.*1.*tit.de Sacram.Ord. disp.*8.*q.vn. punct.*5. *num.*41. Contrarium tenent *Quintanad. & Cened.* adducti per *Barbos. in remiss.ad Concil.Tridentin.cit.cap.*1. *verb.donec, in fin.* & hæc opinio tanquam securior seruatur in praxi, nam videmus quotidie peti licentias alienandi patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, etiam post obtentum Beneficium; & in casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest; immo in multis locis ad tollendas fraudes, adest particularis, vel synodalis Constitutio, qua Episcopi mandant suis subditis, quod in nullo casu, etiam quod habeant aliunde vnde viuere possint patrimonium, ad cuius titulum sunt promoti, alienent inconsulta Curia.

4 Aduerte, quod a fortiori patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest pignorari, vel hypothecari, quia hypotheca, vel pignoratio est species alienationis, quæ hoc casu prohibetur, vnde contra Clericum debitorem non debet exequi in bonis, ad cuius titulum est ordinatus, alias esset, alienationem expresse prohibitã tacite permittere contra formam *Concilij.* Id adeo verum est, vt nec etiam in criminalibus possit exequi contra prædicta bona, non solum pro pœna contumaciali, vel alia, sed nec etiam ad reficiendas expen-

pensas curationis ob illata vulnera alicui, ad quas per Iudicem fuit condemnatus, refert declarasse *Sacr. Congregat. Concil. sub die 5. Februarij 1604. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. n. 160.*

5 Nota secundo, quod vltra titulos, de quibus in *cit. c. 2. Concil. Trident.* solet etiam adduci & alius titulus inter Regulares, qui ad sacros Ordines promoueri intendunt, & est titulus professionis; vnde Nouitius cum non emiserit professionem, non potest ad hunc titulum promoueri, est indubitatum. Nec etiã nulliter professus, docet ex mente *Sac. Congreg. Garz. de benefic. part. 2. cap. 5. num. 11. & 12. Barbos. in remiss. ad Concil. Trident. cit. cap. 2. vers. ne quis deinceps, Bonac. cit. loc. n. 35.* ab hac regula *Greg. XIII.* sua particulari Constitutione eximit dignissimos Patres Societatis Iesu, qui emissis tribus votis simplicibus, etiam ante solemnem professionem possunt sine alio titulo ad sacros Ordines promoueri de licentia Præpositi Generalis, refert *Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 38. Garz. & Barbos. loc. cit.* Multa ad hæc vide apud *Ricc. in prax. resol. 448. 3. p.*

6 Nota tertio, quod *Concil. Triden. cit. c. 2.* requirens titulum in promouendo ad sacros Ordines, nullam statuit particularem pœnam contrafacienti, nec contra ordinantem, nec contra ordinatum; solum enim innouat pœnas antiquorum Canonum. Quas pœnas statuerint antiqui Canones, sciendum est ex *c. neminem, 70. dist. & cap. Sanctorum, ead. dist.* statui irritam haberi ordinationem sine titulo. In *cap. cum secundum Apostolum, de præbend.* statui ordinatũ sine titulo non esse suspensum, nec irritam esse ordinationem, sed teneri ordinantem prouidere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur. In *c. per tuas, de simon.* statui vt ordinatus ad titulum alterius Beneficij cum promissione de non petendo a Rectore illius portionem assignatam sit suspensus a sic susceptis Ordinibus, & non possit ad alios ascendere sine dispensatione. In *cap. penult. de simon.* qui ordinauit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso prouisionem, ordinator per triennium a collatione, præsentator vero ab executione Ordinum etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus vero ab Ordine perpetuo est suspensus; & solum per Sedem Apostolicam cum eis dispensatur.

His positis disceptant DD. quorum Canonum pœnas innouauerit *Concil. Trid. cit. loc.* & in hoc est altercatio inter eos, prout rescribit *P. Thesaur. pract. Eccles. p. 2. c. 11. vers. ex hoc Tridentini decreto, in verb. Ordines;* nam aliqui tenent *Concil.* innouasse pœnas *cap. neminem, & cap. Sanctorum cit.* tantum; alij vero innouasse solum pœnas *cit. cap. cum secundum.* Sed verior opinio tenet innouasse pœnas tam *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* quam pœnas *cap. cum secundum,* hac distinctione, quod aut quis est ordinatus sine titulo sciente, & ordinante Episcopo, & tunc Episcopus incurrit in pœnam *cap. cum secundum;* si ignorante Episcopo, vt quia ordinatus falsa instrumenta continentia fictum titulum produxit, & tunc ordinatus incurrit in pœnas prædictorum *cap. neminem, & cap. Sanctorum;* si ambo culparunt, tunc vnusquisque respectiue incurrit in pœnam suam, ita & latius distinguit *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 8. cap. 5. sub num. 1.* sequitur *P. Thesaur. cit. loc.* qui testatur de stylo Curiæ Romanæ, & Sacræ Pœnitentiariæ. Pœnas vero contentas in *cit. cap. per tuas, & cap. penult. de simon.* fuisse adhuc per *Concil.* innouatas, testatur idem met *P. Thesaur. cit. loc. vers. 4.*

Hinc ordinatus sine titulo incurrit suspensionem latæ sententiæ, ex *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* & eam violans incurrit irregularitatem, ita *Quarant. verb. Ordo, vers. tertius casus, & P. Thesaur. cit. loc. vers. 1. in fin.* qui alios citat.

Ordinans vero in sacris sine titulo, ex *cit. cap. cum secundum,* tenetur prouidere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur, ita communiter intelligunt *text.* prædictum DD. cuius dispositio extenditur, etiam si ordinatus sine titulo patrem haberet diuitem, & nihil illi assignauerit, vt adhuc Episcopus teneatur illũ sustentare, ita *Campanil.* post alios per ipsũ relatos *cit. loc. num. 11. vers. sed prædictis,* qui *num. præcedentib.* multas adducit rationes ad excusandum Episcopum, nihilominus illis relictis, indubitate tenet, teneri Episcopum victum præstare prædicto Clerico habenti patrem diuitem quousq; pater illi portionem congruentem assignauerit, vel Beneficium obtinuerit, sequitur *Ricc. in prax. 3. par. resol. 449. nu. 4.* Ex quibus, & alijs collige hanc obligationem Episcopi esse in subsidium, quousq; ex alia parte victum non habeat ordinatus; sed si ordinatus ex artificio posset sibi quærere victum, non excusatur Episcopus, *Campanil. cit. loc. num. 22. in fin.*

Ampliatur, vt prædicta obligatio Episcopi se extendat non solum quando ordinauit sine titulo, sed etiam quando ordinauit cum titulo insufficienti; nam tunc tenetur supplere vsq; ad sufficientiam, vt aduertit *Campanil. cit. loc. num. 19.* etiam si ordi-

dinatus expresse promiserit ante ordinationem se nihil petere ab ordinante pro tali causa, vt idem *Campanil. num.* 20. si tamen post ordinationem sponte ordinatus remitteret, & renunciaret ordinanti quod ei debetur, Episcopus diceretur tutus in conscientia, quia Clericus donat quod suum est.

Hæc obligatio prouidendi ordinatum sine titulo de victu ligat non solum ipsum ordinantem, sed etiam successorem, cum ordinato competat actio contra Ecclesiã, ita *Abb. in cap. accepimus, de ætat, & qualit.* vbi etiam alij, idq; declarat *Campanil. n.* 21. procedere quando ordinans est mortuus, secus si viuens Ecclesiam reliquit, quia tũc ipsum ordinantem viuentem obligari, clari iuris est, cum ipse deliquerit, & quando Episcopus per se fecit scrutinium, secus si per alium, puta si Vicarius, vel alius Deputatus receperit requisita.

Hanc obligationem non effugit Episcopus, ex eo quod contulit Beneficium, quod ob malam collationem fuit euictum; vel ex quo assignauit patrimoniũ, quod alluuione, vel casmate perijt, quia in his casibus tenetur iterum prouidere, nisi id successerit facto ipsius ordinati, ita etiam docet *Campanil. cit. loc. nu.* 17. & 18. Quo loco, & quibus modis sit compellendus Episcopus ordinator ad præstandum alimenta prædicta, vide apud *Campan. eod. loc. num.* 22. & *seqq.* vbi late discutitur materia.

Si quis ab alieno Episcopo cum proprij Episcopi Literis dimissorijs ordinatur trãsmissus, examinatus, & approbatus quoad omnia, etiam quoad titulum, si talis Clericus in sacris ordinatur sine titulo, non ordinans, sed Episcopus, qui concessit dimissorias, incurrit in pœnas prædictas; si vero simpliciter transmittitur non examinatus, nec approbatus, sed informationes remittuntur Episcopo ordinanti, tunc ipse ordinans incurrit in pœnas, si ordinat sine titulo, & non concedens dimissorias, est indubitatum per *cap. si Episcopus, de præbend. in* 6. tenet *Summa Pisana verb. beneficium, §.* 6.

Celebris est quæstio inter DD. an ordinatus in sacris ficto patrimonio incurrat in pœnam suspensionis. Pro vtraq; sententia diuisi sunt Canonistæ, & Casistæ, vt videre potes apud *Sanch. de matr. lib.* 6. *disp.* 32. *num.* 8. apud *Garz. de benefic. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 166. & *seqq. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 8. *cap.* 5. *n.* 33. *vers. quod si, Dian.* 3. *par. tract.* 4. *de Sacram. Ordin. resolut.* 189. & *part.* 5. *tract.* 10. *de suspens. & interd. resolut.* 50. & alios, inter quos communior videtur illa sententia, taliter ordinatum non incurrere in suspensionem. Ego vero tenerem sententiam *Sanch.* & aliorum per eum adductorum, qui defendunt incurri suspensionem; quando Clericus, cui est facta donatio, vel assignatio tituli ante ordinationẽ, illum, alio præuio instrumento, retrocessit, & renunciauit in beneficium donantis. Ratio est, quia hic vere dicitur tempore ordinationis non habere patrimonium, & titulum; tenerem etiam sententiam *Dian. Campanil.* & aliorum per *Dian.* adductorum *cit. loc.* qui defendunt non incurri suspensionem, quando Clericus recepit donationẽ, & patrimonium assignatum, promissione adhibita de illud restituendo post ordinationem, vel de donantem non molestando pro re donata; & ratio est, quia iste Clericus dicitur ordinari cum titulo, & patrimonio, & pactum prædictum est nullum, vt tenet *Garz. & Dian. cit. loc.* faciunt ad hanc distinctionem dicta per *Bonacin. tom.* 1. *de Sacram. Ord. disp.* 8. *quæst. vn. punct.* 5. *n.* 26. & *P. Thesaur. in prax. Eccles.* 2. *part. verb. Ordines, vers. aduerte quarto.*

Supradicta non procedunt, quando ordinatus cum ficto titulo ante ordinationẽ pactum fecit cum Episcopo ordinante de non petendo aliquid ab eo ratione alimẽtorum, vel Beneficij; tunc enim indubitatũ est sic ordinatum incurrere in suspensionẽ Papæ reseruatam, ex *cap. penult. de simon.* quod innouatum est ex *Trident.* vt diximus supra cum *P. Thesaur. cit. loc. vers.* 4. late *Campanil. cit. rubr.* 8. *c.* 5. *n.* 31.

Ordinatum in sacris sine titulo, sed cum fideiussione alicuius idonei de præstandis alimentis excusat a suspensione *Ricc. in prax.* 3. *par. resol.* 452. *per tot.* vbi validis rationibus defendit sententiam, & ea potissimum, quia licet in hoc casu fiat contra verba legis, non tamen fit contra mentem legislatoris, quæ est solum prouidere, ne ordinati cum Ordinis dedecore mendicẽt, cui satisfactum est quando quis est certus de alimonia; & licet possit hic excusari a suspensione, non tamen sententia est admittenda ante factum, vt diximus supra.

Excusat etiam ordinatum a prædicta pœna *Campanil.* tribus in casibus in *citat. rubr.* 8. *cap.* 5. *num.* 1. Primo, quando quis est grauatus debitis, adeo vt debita præpõderent fructus patrimonij assignati in titulum, dummodo patrimonium non sit expresse hypothecatum pro debitis. Secundo, cum quis ordinatur ad titulum rerum mobilium, quæ conuerti debent in res immobiles, dummodo ascendant ad quantitatem sufficientem. Tertio, cum quis ordinatur ad titulum Beneficij, de quo fuit prouisus,

sus, non tamen adhuc consequutus est possessionem illius; vel si consequutus est, non pacifice possidet; in his casibus licet, vt diximus supra, quis non debeat ordinari ad talem titulum, attamen si reperitur promotus, non incurrit pœnam suspensionis, vt docet *Campanil. cit. loc.* post alios per se relatos.

Vltimo, in his terminis extat Constitutio *Vrbani VIII. edita* 11. *Decembris* 1624. quæ incip. *Secretis*, & est *Constitut.* 33. §. 3. qua statutum est, ꝙ vltramontani, seu exteri, qui in Italia ad Ordines sacros ficto, vel fiduciario, vel falso titulo patrimonij se faciunt promoueri, incurrant in pœnã perpetuæ suspensionis, absq; spe obtinendi dispensationem a Sede Apostolica. Hæc Constitutio non habet locum contra ordinatos, nullo obtento patrimonij titulo, neque procedit contra fingentem titulum Beneficij, quia in pœnalibus non fit extensio, ita P. *Thesaur. cit. loc. vers. vltimo.* Cætera de his pœnis vide apud eundem *Thes.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinandorum scrutinium circa quæ versari debeat, ex hoc text. &* Concil. *Trident. Qua forma sit faciendum in minoribus, nu.* 2. *Et in maioribus, num.* 3. *Et an possit remitti cum notorio habili, num.* 4. *Et quid cum* Regularibus, *num.* 5.

6 *Ordinandorum examen a quibus faciendum.*

7 *Ordinandorum scrutinium de vita, & moribus. Et quando ordinandus repellatur ob peccatum mortale, nu.* 8. *Quid de inquisito, n.* 9.

10 *Habilitatus per Palatium an possit Missæ sacrificium offerre. Et quid de citato ad informandum.*

11 *Ordinandi non sunt criminosi, & an pænitentes. Et quid de solitis arma portare, n.* 12.

13 *Arma quando possint Clerici deferre, & quando possit illis licentiam dare Episcopus.*

14 *Ordinandi an sint soliti inebriari, & tabernas frequentare, & aleis ludere num.* 15. *Cum mulieribus conuersare, vel cum perditis hominibus; & negotia secularia frequentare, n.* 16.

17 *Ordinandorum genus scrutari debet Episcopus. Et quid importet genus. Et an filij, seu nepotes hæreticorum ordinari possint, num.* 18. *Et quid de natis ante hæresim, num.* 19. *Et quid de filijs pænitentibus, & relapsis, nu.* 20.

21 *Ordinandorum patria an sit inquirenda. Quid de ætate. Et quæ ætas requiratur in prima tonsura, & quatuor minoribus Ordinibus, nu.* 22. *Et quæ ad sacros, n.* 23.

24 *Ordinandorum institutionem, idest titulum scrutari debet* Episcopus.

25 *Ordinandorum examen quoad doctrinam, quando Episcopus possit dispensare cum illiterato.*

26 *Ordinandus ad primam tonsuram, quam scientiam habere debeat. Et quam promouendus ad minores* Ordines, *num.* 27. *Et promouendus ad maiores, num.* 28. *& ad Præsbyteratum, num.* 29.

30 *Scientia triplex. Et quæ requiratur in ordinandis, & Regularibus ordinandis, num.* 31. *Et an in hoc sit habenda differentia loci, n.* 32.

33 *Regulares ordinandi omnino sunt examinandi quoad scientiam ab Episcopo ordinante. Nec sufficit approbatio sui Superioris, nisi illi fuerit commissum examen per Episcopum.*

34 *Scientia in ordinando quomodo probetur. Et an quis possit pluries examinari. Et si de facto fuerit ordinatus indignus, sine examine an possit suspendi, num.* 35.

36 *Ordinandus notorie doctus potest admitti sine examine. Et quid si fuerit ordinatus ab alieno Episcopo vigore alicuius authoritatis, an possit iterum examinari per* Ordinarium, *num.* 37. *An scientiam suppleat bonitas in ordinato, num.* 38.

39 *In ordinando scrutari debet* Episcopus *de fide. Et quid de* Neophitis, *remissiue.*

40 *Ordinandus examinari debet de intentione ascendendi ad maiora, & si receperit Sacramentum Confirmationis.*

41 *Ordinandus inquiritur, an receperit Ordinem præcedentem. Et quomodo;*

Et cum fructibus certis, vel qui communiter certificentur, licet sint incerti, num.7.

9 *Beneficium, ad cuius titulum quis est promotus, non potest resignari, nisi seruata forma Concil. Trid. cit. c. 2. Quod idem est in permutatione, n.10. Quid si resignatio de facto fuerit admissa, n.11. Fallit, quando resignatio est facta causa ingrediendi Monasterium, vel cum reseruatione pensionis sufficientis, n.12.*

13 *Ordinari quis non potest ad titulum Seminarij, licet possit ad titulum seruitij in Beneficio Seminario vnito.*

14 *Ordinari quis potest ad titulum Commendæ perpetuæ, non autem ad titulum regressus.*

15 *Beneficium, ad cuius titulum quis non est ordinatus, sed non habet aliunde vnde viuat, non potest resignari.*

16 *Ordinari potest quis ad titulum pensionis cum dispensatione.*

17 *Ordinari an possit quis ad titulum Beneficij alterius.*

18 *Titulus patrimonij quale sit pro ordinando in sacris.*

19 *Donatio patrimonij pro suscipiendis sacris Ordinibus debet esse vera, & non ficta; valet tamen pactum in ea, vt donatio non valeat, quando ordinatus consecutus fuerit Beneficium, vel sufficiens Patrimonium aliunde. Et an donans teneatur de euictione, num.20.*

21 *Donatio prædicta debet esse irreuocabilis, nec vitio ingratitudinis reuocari potest. Et quid importet illa clausula apponi solita in hac donatione, idest, ad hoc vt ad sacros Ordines promoueri possit, n.23.*

22 *Donatio prædicta facta a patre filio, an imputetur in legitimam. Et an valeat in præiudicium aliorum filiorum, num.24.*

25 *Titulus ordinandi debet consistere in rebus immobilibus. Et an possit cõstitui super annuis redditibus, nu.26. Et an sit validus, si quis promittat alere ordinandum, num.27. Et an ad titulum literaturæ, vel artis licitæ, num.28.*

29 *Titulus portionis Ecclesiæ receptiuæ est validus pro ordinando in sacris, etiã si non lucretur portionem, nisi post Ordinem. Titulus vero hæreditatis de futuro non est validus.*

30 *Titulus ordinandorum quantus debeat esse. Et an debeat haberi ratio qualitatis personæ, n.31.*

32 *Bona, ad quorum titulum quis est ordinatus, gaudent priuilegijs, quibus gaudent alia bona Ecclesiastica.*

33 *Ordinandus potest compellere patrem ad assignandum ei titulum.*

ARGVMENTVM.

De Titulo ordinandorum. Notatur §.I. Qualis debeat esse hic Titulus ex *Concil. Trident.* Quale debeat esse Beneficium, & illius possessio ad hunc finem. Quomodo hoc Beneficium possit resignari. Ad Titulum Seminarij an possit quis ordinari, vel ad Titulum Commendæ, vel ad Titulum Pensionis, aut ad Titulum Beneficij alterius. Patrimonium pro Titulo ordinandorum quale, & qualis donatio. Quomodo debeat consistere in rebus immobilibus. Quantus debeat esse hic Titulus. Quibus priuilegijs gaudeant bona huius Tituli. An teneatur pater assignare hunc Titulum filio ordinando. §.II. Notatur, an possit Titulus ordinati alienari. De Titulo Regularium. Et de pœnis Titulum alienantis.

ANNOTATIO XXXXII.

§. I.

Ad Text. in cap non liceat, de Præbend.

IN hoc *text.* prohibetur expresse omnibus Episcopis aliquem ordinare sine Titulo, id etiam præcipitur in *cap. neminem, & in cap. Sanctorum, 70. dist. cap. quando, 24. dist. cap. ad supplicationem, de renunc. in Concil. Trident. sess. 21. de reformat. cap. 2.* de cuius tituli materia tractant communiter Canonistæ omnes in citatis locis, & in *cap. tuis, de præbend. & in cap. Episcopus, eod. tit.* extat *Constit. Pij V.* Re-

Romæ publicata 12. *Nouembris* 1568. *in Bullar.* 1034. quæ incipit, Romanus Pontifex, apud *Quarant. verb. ordo, fol.* 365. quæ Constitutio extendit dispositionem *Concil. Trident. cit. loc.* etiam ad Regulares non Professos, extat alia Constitutio *Sixti V. directa Patriarchæ Venetiarum* 30. *Decembris* 1590. apud *Quarant. fol.* 593. tractant *Flam. de resign. lib.* 2. *q.* 6. *Lel. Zech de Repub. Eccles. C. de cler. Diaz. & Salz. in prax. c.* 18. *Azor. instit. mor. par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. *Piasec. in prax. Episc. par.* 1. *cap.* 1. *de confer. ordinib. Genuens. in prax. cap.* 83. *Garz. de benefic. par.* 2. *cap.* 5. *Quarant. sum. Bull. verb. ordo, Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 8. *c.* 1. *& seqq.* Ricc. *in prax.* 3. *p. resol.* 447. *& seqq. & collect.* 566. 3. *p.* Gonzal. *ad* 8. *reg. Cancell. gl.* 5. §. 10. *Bellet. disq. cler. par.* 2. *de pœn. cler.* §. 27. *num.* 9. *& seqq. Squill. de oblig. cler. p.* 2. *num.* 26. *& seqq.* Barbos. *de offic. & potestat. Episcop. par.* 2. *allegat.* 19. *&* 20. *in collect. ad d. cap.* 2. *Concil. Trident. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 151. *& seqq. & in sum* Apostol. *dec. verb. ordinare, Nouar. in sum. Bull. rubr. de ordinandor. tit. & pœna Episc. promouentis, & promoti absq; eo, & rubr. de ordinatis ab alieno Episcopo ratione beneficij tenuis redditus, Summistæ omnes in verb. ordo,* Bonac. *tom.* 1. *de sacr. ord. disp.* 8. *q. vnic. punct.* 4. & alij. Et quia materia est vulgaris, notanda sunt pauca.

1 Nota primo, quod ex *Concil. Trident. cit. loc.* prohibetur Clericum secularem promoueri ad sacros Ordines, non constito prius pacifice possidere Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, quod Beneficium non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum fuisse promotum, nec resignatio potest admitti, nisi constito aliunde viuere commode posse, alias resignatio est nulla. Ad titulum vero patrimonij, vel pensionis prohibetur quis promoueri, nisi aliter iudicauerit Episcopus pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, dummodo pensio, vel patrimonium vere possideatur per ordinandum, & talia sint, quæ ad eius vitam sustentandam satis sint, quæ deinceps alienari, vel extingui nõ possũt sine Episcopi licẽtia, donec ordinatus sit adeptus Beneficiũ Ecclesiasticum sufficiens, vel aliunde habeat vnde viuere possit. Hæc *Concil.* quod licet loquatur de Clericis secularibus tantum, nihilominus eius dispositio extensa est ad Regulares non Professos per *Pium V. in supra cit. Constit.*

2 Nota secundo, ex *Concil.* prædicto, sub duplici titulo quis ordinari potest ad sacros Ordines. Et primo ad titulum Beneficij Ecclesiastici, & quia inter cætera requisita Beneficij Ecclesiastici est perpetuitas, merito quis promoueri non potest ad titulum Vicariæ temporalis, vel Beneficij manualis, vt aduertit *Diaz. cit. loc. num.* 8. *Garz.* etiam *supra cit. loc.* qui secus dicunt de Vicaria perpetua.

3 Eodem modo ad titulum Coadiutoriæ etiam cum futura successione, quis promoueri non potest, quia Coadiutoria non est Beneficium. Verum si Coadiutoria perpetua sit, & habeat assignatam certam quantitatem sufficientem ad sustentationem, potest ad titulum illius quis promoueri, nõ tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum pensionis in eo Beneficio fundatæ, vt aduertunt *Garz. citat. loc. num.* 132. *Bonac. num.* 30. *in fin.* & alij. Ex quo collige, quod in tali promotione requiritur vtilitas, vel commoditas Ecclesiæ arbitrio Episcopi, vt in *cit. text. Concil. Trid.*

4 Ad titulum vero Capellaniæ perpetuæ, cum nulli dubium sit venire appellatione Beneficij Ecclesiastici, potest quis ad illius titulum promoueri, dummodo fundata sit authoritate Ordinarij, vel saltem solita sit conferri in titulum Beneficij, non contradicente fundatore per collationem, & canonicam institutionem, ita *Diaz. citat. loc. num.* 9. *vers. illud vero, & Garz.* etiam *citat. loc.* Quod si Capellania non sit erecta authoritate Episcopi, nec sit solita concedi in titulum Beneficij, vt supra, tunc ad illius titulum non potest quis promoueri, nisi conferatur authoritate Episcopi in titulum perpetuum, *Diaz. vers. ex supradictis.* Sed si Capellania esset perpetua, non tamen erecta Episcopi authoritate, nec solita cõcedi in titulum Beneficij, vt solent esse legata, quæ fiunt Clericis certæ familiæ corũ vita durante, & tunc ad titulum illius potest quis ordinari, non tanquam ad titulum Beneficij, sed tanquam ad titulum Patrimonij.

5 Ad titulum Præstimonij potest etiam quis ordinari, quando datur in titulum perpetuum, & habet annexum spirituale obsequium, prout est in Hispania, ita *Diaz. & Garz. cit. loc.*

6 Adhoc vt quis ordinetur ad titulum Beneficij, debet illius apprehendisse pacificã possessionem, demonstrant expressa verba *cit. text. Concil.* ibi, *pacifice possidere.* Vnde ex quo quis est legitime nominatus, vel præsentatus ad Beneficium, non potest ad illius titulum promoueri ante adeptam possessionem, ita *Garz. cit. loc. num.* 130. *& Bonac. nu.* 29. ac alij per eum adducti, *Diaz. in pract. crim. cap.* 18. *nu.* 6. contra *Campanil.*

*cit.loc.cap.4.num.*10.qui tenet ad titulum Beneficij quærendi posse quem promoueri.

7 Ad titulum Beneficij, cuius fructus sunt incerti, realiter non potest quis promoueri, est indubitatum apud omnes. Sed si casualiter sunt incerti, & communiter rediguntur ad certam summam, vt solent esse Beneficia, quæ habent redditus ex mortuorijs, & anniuersarijs, qui computantur in valore fructuum, ad titulum dicti Beneficij potest quis libere promoueri, vt post alios testatur *Genuens. in prax. citat. cap.83.num.*11.

8 Non solum possessio requiritur Beneficij, uel Patrimonij, ad cuius titulum quis promouetur, sed etiam requiritur pacifica, vt habent præcitata verba *Concil.* Dicitur enim quis pacifice possidere, quando sine lite possidet, ita declarat *Rebuff.tract. de pacific.possess. num.mihi* 165. *vers.quandoq; gloss.in Clement.vnic.vers.antea de sequest. possess. & fruct.Guid.Pap.dec.*85. & ad effectum, vt res dicatur litigiosa, & pacifice non possessa, sufficit sola citatio rite, & recte expedita, & executa, iuxta *text.in clem. fin.vt lit pend.* vbi DD. *Mohed.decis.*1 *de caus.poss. & propriet.* late *Gayll obser.*74. *num.*16.*lib.*1. vbi etiam declarat quid dicendum ad effectum inducendi pendentiam litis. Et quæ requirantur adhoc vt citatio dicatur rite, & recte expedita, aduerte, quod non solum requiritur ad hunc effectum vt citatio sit valide, rite, & recte expedita, sed quod non sit circumducta, quia citatio circumducta idem est, ac si non fuisset facta, ita *de Franch.dec.*232. *Affl.dec.*366. *num* 14. *Capauit.rit* 121. *num.*1. Quando dicatur citatio circumducta, vide *Alber. Oliuam super rit.*2. *Cur. Archiepisc.Neapol. num* 5. *Muscatell.in prax. part.*2.*glos.tribunali.num* 8 Item requiritur, quod lis sit intentata super actionem realem, non autem personalem, ita *Cyn.in auth. litigiosa.C.de litig.*vbi etiam *Bald.num.*2.Cætera ad hanc materiam, quomodo dicatur litem pendere, & quando finita vide apud *Campanil.in diuers.iur. canon.rubr.*8.*cap.*3 *per tot.*

9 Beneficium prædictum ad cuius titulum quis fuit promotus, non potest resignari, nisi facta mentione ad illius titulum resignãtem fuisse promotum, ac non constito resignantem aliunde habere vnde viuere possit, ita decernit *Concil.prædict.loc.* tractant *Flam de resignat.q.*6.*nu.*174.*lib.*5. *& lib.*2. *q.*6.*num.*1. *& num.*36. *Garz.de benefic.*2 *p. cap.*5.*num* 203.& alij, idq; procedit, siue renunciatio fiat coram Ordinario, siue in Curia.*Rot in vna Lucana beneficij* 5. *Decembris* 1586. *coram D.Orano.*

10 Extenditur prædicta dispositio *Concilij Trident.* vt locum etiam habeat in permutatione. Beneficium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest permutari, non seruata dispositione prædicti *Concilij*, & ratio est, quia potest dari casus, quod permutans Beneficium, ad cuius titulum erat ordinatus, non possit consequi Beneficium cessum. & quod etiam fiat permutatio cum Beneficio inæquali, prout declarauit *Sacr. Congreg.eiusd.Concil.die Iouis* 18.*Iul* 1602. per quam etiam dictum fuit, quod permutatus tacendo ordinatione in ad titulum, est tutus in foro conscientiæ, si illud, quod habuit ex causa permutationis, erat æquiualens, secus autem in foro fori.

Et pro prædictis facit, quia dispositio loquens de resignatione includit in se resignationem ex causa permutationis, ex eo q permutatio est vera resignatio, *Gomes. de publicand.resignat.quæst* 3. *col.*2. *in princip. vers.primo quia regula ista*, & multis similibus comprobat *Gonzal. ad regul.*8. *de alternatiua.glos.*14.*n.*40. *vsq.ad* 50.

Dubitatur, si Ordinarius de facto admiserit resignationem Beneficij, ad cuius titulum quis fuit promotus, non seruata dispositione *Concilij*, an possit resignantem ad illud restituere.

11 Respondetur negatiue Ordinarium non posse Beneficium resignatum eidem resignanti restituere, collationemq; inde factam tenere, ipsumq; Ordinarium teneri subministrare de proprio vitæ necessaria resignãti, iuxta dispositionem *cap. Episcopus, de prabend.* hoc tamen non procedit in permutatione æquiualenti, ita refert ex mente *Sac.Congreg.Quarant.in sum.bull.verb.beneficiorum resignatio, vers. circa renunciationem fol.mihi* 108.

12 Valet tamen resignatio Beneficij, ad cuius titulum quis est ordinatus, non facta mentione, ac non seruato ordine *Concilij Trident.cit.loc.*quando resignatio fuit facta causa ingrediendi Religionem, quia in hoc casu cessat ratio mendicitatis, de qua in *Concil.*ita *Quarant.cit.loc.fol.*110.*in princ.* sicut eadem ratione valet, quando resignãs reseruauit sibi pensionem sufficientem ad victum, ita *Nauar.cons.*13. *de præbend. in antiq.Quarant.eod.cit.loc.*

13 Ad titulum Seminarij quis ordinari non potest, etiam si sit cooptatus in eodem Collegio, quia Seminarium ad puerorum; non Professorum commoditatem institutum est, & si aliter fieret, tolleretur locus eius, qui subrogandus esset; & Seminario dissoluto, iste remaneret deceptus. Ad titulum vero seruitij perpetui in Beneficio Semi-

minario vnito potest ordinari, dummodo assignentur certi annui redditus ad victum honeste sufficientes, ita ex mente *Sac. Congreg.* tenet *Genuens in prax. cap. 83. num. 2. vers potest quis.*

14 Ad titulum Commendæ, idest Beneficij, quod quis non habet in titulum, sed in Cōmendam potest quis ordinari, per ea, quæ voluit *Gomes. in regul. de idiomat. quæst. 5.* & melius ad *regul. de triennali, q. 5. num. 20.* vbi etiam habetur, quod ad titulum regressus, quem quis habet ad Beneficium, non potest ordinari, quia per regressum quis nō dicitur habere titulum; imo Signatura non est solita dispensare cum eo, qui ordinatus est ad titulum regressus, etiam post consecutum Beneficium, vt possit exercere Ordines susceptos, quia videtur quis falso fuisse ordinatus.

15 Diximus, Beneficium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non posse resignari, nisi seruata forma *Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. de reformat.* quod ampliatur, etiam si quis ad titulum dicti Beneficij non est ordinatus, verum non habet aliunde vnde viuere potest, vt in *Constit. Pij V. Kalendis April.* 1568. de qua in *Bullar. num. 58.* quæ Constitutio licet loquatur in resignationibus factis coram Ordinario, tamen seruatur etiam in Curia, quia militat eadem ratio, ne cum Ordinis dedecore malam vitam exerceat; vnde semper prius debet constare de tali commoda sustentatione, antequam resignatio executionem habeat coram quocumq; siue Ordinario, siue Summo Pontifice resignetur, alias resignatio est ipso iure nulla, vt per *Rot. in vna Lucana Beneficij 5. Decembris 1586. coram D. Orano, Garz. de benefic. part. 2. cap. 5 num. 198. vsq; ad 201. Gratian. discept. foren. cap. 159. nu. 13. & 24.*

16 Nota tertio, ad alium titulum quis promoueri potest ad sacros Ordines, ad præscriptum *Sac. Concil. Trident. cit. cap. 2.* & est ad titulum pensionis, vel patrimonij, & hoc non regulariter, sed quando id Episcopus iudicauerit pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum, & quia cōmodius est Ecclesiæ plures habere Sacerdotes, & Ministros, ideo passim hodie admittuntur ad sacros Ordines Clerici cum titulo pensionis, vel patrimonij absque alia causa. De pensione loquitur *Concil. Trid.* quæ apud nos communiter imponitur, & reseruatur authoritate Pontificia super fructibus Beneficij, quæ non datur in titulum; quæ si quandoq; daretur in titulum, tunc non requireretur necessitas, vel commoditas, de qua in *Concil.* vide *Felin. in cap. postulasti, num. 37. & seqq. de rescript.* plura refert *Gigant. de pension. q. 33. per tot. Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 11. num. 10.* ex qua dispositione Conciliari colligit pēsionem non esse Beneficium.

Nota, quod si Ecclesia abundat redditibus, & indiget seruitio, potest Episcopus cum consensu Rectoris assignare sufficientem portionem prædictorum redditũum Clerico, qui alias ob eius paupertatem non habet titulum, cum quo ordinari valeat, & ad titulum prædictæ portionis assignatæ illum ordinare, dummodo resideat, & Ecclesiæ inseruiat, & capta diligenti informatione redditus Ecclesiæ sufficere pro vtroq; ponit hunc casum, quem abunde probat de iure communi *Genuen. in pract. Eccles q. 426. per tot.* vbi circa *fin.* probat, id posse facere Episcopum generaliter, & per statutum in omnibus Ecclesijs, quæ habent abundantes redditus, & indigent Clerico pro seruitio. Sed hodie quicquid sit de prædictis per *Genuens.* non potest quis promoueri ad titulum alieni Beneficij, nec ad titulum stipendij ab Episcopo assignandi super fructibus suæ Mēsæ Episcopalis, & hoc etiā vrgente necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, ita refert decisum per *Sacr. Congr. Barbos. in sum. Apost. decis. verb. ordinare ordinatus quoad patrimonium, sub n. 1.*

18 Vltimus titulus, ad quem quis promoueri potest, est patrimonium, & illud dicitur, quod a patre filio, vel aliunde ex quauis causa delatum est, vt explicat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 8. cap. 4. n. 1. & Bonac. tom. 1. disp. 8. quæst. vnic. punct. 5. nu. 32. tit. de Sacram. ordin.* hoc titulo non potest quis regulariter ordinari, sed tunc tantum, quādo id Episcopus iudicauerit ob necessitatem, vel commoditatem suæ Ecclesiæ, vt mandat *Trident.* diximus supra, & declarat *Campanil. cit. loc. n. 7.*

19 Frequentior modus, quo constitui solet hic titulus, est donatio, quæ vera debet esse, & non ficta, vt aduertunt omnes, præsertim *Bonac. cit. loc. num. 32.* debet etiam esse pura, & non conditionata, tali conditione, qua purificata ordinatus remaneret sine patrimonio in eius vita, ita vt contra mentem *Concil.* cogeretur mendicare; valet tamen conditio, siue pactum, vt Clericus ordinatus teneatur restituere rem donatam donanti, vel alteri, cum adeptus fuerit Beneficium, vel aliunde habuerit vnde commode se sustentare valeat; nam huiusmodi pactum non aduersatur dispositioni *Concil.* tenet *Garz. de benefic. 2. part. cap. 5. num. 169.* sequitur *Bonac. citat. loc. num. 33.* hoc addens, modo adsit consensus Episcopi.

20 Posset in hoc casu dubitari, an donans euicta re donata, teneatur de euictione? Respondent communiter DD. in *l. 2. C. de euict. & in l. ad res donatas, ff. de edilit. edict.* in donatione non habere locum euictionem, nisi quando donatio incipit a promissione, & promissio antecedit traditionem, ita *glos. in cit. l. 2. Bart.* & alij in *l. Aristo §. fin. num. 1. ff. de donat.* Vel quando donatio est remuneratoria, quæ etiam si incipiat a traditione, donans tenetur de euictione, *Bart. in l. Iulianus, §. 1. num. 1. ff. de verb. signific. Alex. cons. 47. num. 4. volum. 3. Boer. dec 67. num. 1.* Vel quando donans euictionem promisit, vt habetur in *cit. l. 2. C. de euict.* non solum specialiter, sed etiam generaliter, vt si promiserit rem donatam facere bonam, & similiter, ita *Corn. cōs. 241. num. 10. volum. 2.* Et cum extra hos tres casus euictio non debeatur in donatione, merito consulendum est Episcopis, vt non admittant donationes in promouendis ad sacros Ordines, nisi donantes promittant euictionem, ita aduertit *Campanil. cit. loc. num. 4. in fin.*

21 Prædicta donatio debet esse irreuocabilis, & proinde nec vitio ingratitudinis reuocari potest, ad exemplum donationis factæ causa Matrimonij carnalis, quæ ob ingratitudinem reuocari non potest, probat multis argumentis *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 19. 1. par.* & sequitur *Squil. de priuileg. cleric. cap. 12. num. 26. Gratian. discept. foren. cap. 159. n. 29. & seq.*

22 Vlterius hæc donatio facta a patre filio, vt ad sacros Ordines promoueri possit, nō imputatur in legitimam; quia talis donatio non dicitur ob causam, cum nō habeat necessitatem, vt est donatio causa dotis, nec respiciat commodum donātis, probat *Squil. cit. loc. num. 25.* post *Ricc.* & alios per eum adductos, voluit etiam *Carol. de Gras. de effect. cler. in prælud. num. 421.* late *Grat. discept. for. c. 159. n. 31.*

23 Nota, quod illa clausula apponi solita in hac donatione, videlicet, *Adhoc vt promoueri possit ad sacros Ordines*, non importat conditionem, sed modum, & quia modus non suspendit dispositionem, merito dicimus, quod bona donata cum prædicta clausula sunt libera a collectis, & oneribus Laicorum, vt post multos docet *Macerat. variar. resol. lib. 1. resol. 88. per tot.* Quod si hæc donatio facta pro suscipiendis sacris Ordinibus non habuerit effectum suum, quia donatarius discesserit e vita ante susceptionem Ordinum, adhuc donatio ad hæredes donatarij transit, & non ad donantem reuertit, ita *Ric. dec. 80. par. 3.* quem sequitur *Donat. Anton. de Marin. quotidian. resol. c. 87. n. 4.*

24 Aduertant Episcopi in promotione ad titulum donationis paternæ, quod pater non potest donare vni filio in præiudiciū aliorum filiorum, sed tantum relicta debita portione alijs filijs; ita vt talis donatio in præiudicium aliorum filiorum nec iuramento firmetur, notat *Gab. de donat. conclus. 4. num. 5.* tenet *Maceraten. cit. loc. nu. 9. ver. tertio quia.* Hinc bene seruant nonnullæ Curiæ Ecclesiasticæ informationem capere super numero filiorum, & bonis donantis.

25 Nota quarto, patrimonium, sub cuius titulo quis ad sacros Ordines promouetur, debet consistere in tot bonis immobilibus, & de per se fructiferis; vnde est, quod ad titulum bonorum mobilium, & si magnæ quantitatis, quis non potest ordinari; tum quia res mobiles fructus reddere non solent; tum etiam quia facile consumuntur, & pereunt, tenet *Azor. 2. part. lib. 3. c. 4. quæst. 7. Garz. de benefic. 2. par. cap. 5. n. 105. Bonac. 1. tom. tit. de Sacram. Ord. disp. 8. q. vn. punct. 5. n 32. vers. ex quo licet.*

26 Annuos redditus inter immobilia connumerari, indubitatum est apud omnes: & proinde ad titulum illorum promoueri potest Clericus ad sacros Ordines; & hoc potest contingere duplici modo; vel potest quis super suis bonis immobilibus cōstituere, & assignare ad fauorem ordinandi tot annuos redditus, vel potest donare, aut assignare ordinando annuos census creatos, iuxta formam Constitutionum Pontificum super bonis tertij, & in hoc casu quia census est redimibilis, dubitant aliqui DD. de tali titulo, eamq; adducunt rationem dubitationis, quia potest esse vt census redimatur, & pecunia remaneat otiosa, & sine fructu, ita *Vgolin. de off. Episc. cap. 26. §. 10. num. 2. & §. 12. num. 3.* quem sequitur *Bonac. cit. loc. num. 32. vers. ego vero*, quorum sententia licet securior videatur, tamen contraria facile admittitur, & passim ordinantur Clerici ad titulum census redimibilis, cum obligatione, siue cautione de illis conuertendis in aliam emptionem in casu reemptionis, ita *Garz. cit. par. 2. c. 5. num. 96.* quem nouissime sequitur *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33.* qui testatur sic declarasse *Sac. Congreg. 2. Iun. 1629. & in sum. Apost. dec. verb. ordinare, num. 4.* Ego vero in quodam facto particulari, vt securius ageretur, consului, Episcopo ordinante, mandari, debitori census, vt in casu redemptionis certam faceret Curiam, ad finem faciendi aliam emptionem sub pœna

na

na arbitrio Episcopi, & hoc quia Episcopus habebat aliquem scrupulum, alias libere dixissem absq; alia diligentia posse ordinari ad titulum annui census, tenet etiam *Ricc.in prax.par.3.resol.333. num.1.*

27 Non potest quis promoueri ad titulum obligationis personalis, quam quis fecit de dando victum Clerico, vel annuos redditus; quia redditus huiusmodi debent esse certi, vt diximus, & assignati super bonis stabilibus, vel super annuis redditibus; & hoc etiam si ille, qui se obligauit personaliter, sit persona diues, tenet *Ricc.loc.supracit. vers.vsus autem.* Fallit proposita sententia in casu, quo esset penuria Sacerdotum; tunc enim si quis sponderet ministrare necessaria ordinando, potest ordinari sine alio Beneficio, vel Patrimonio, tenent *Flam.de resignat.lib.2.quæst.6. num.11. Zecb.de Repub.Eccles.cap.de clericis, sub num.7.vers.94.* qui asserit id posse fieri etiam sine speciali dispensatione Papæ, refert *Barbos.in remiss. ad Concil. Trid. tit.sess.21.de reformat. cap.11. vers.ob penuriam, & in sum. Apost.dec. verb.ordinare, num.5.* Supradicta adeo vera sunt, vt non possit quis ordinari, etiam si ipse Episcopus se obligaret ad præstandum alimenta, habetur ex *Garz.cit.loc.par.2.cap.5.n.129. & Barbos.loc.vlt.cit.n.9.*

28 Nec potest quis promoueri ad titulum alicuius propriæ virtutis, vel industriæ, puta si quis sit literatus, & insignis Doctor, vel Theologus, docet *Ricc.in prax. part.3. resol.451.num.4.* nec minus si sit Grammaticus, Musicus, Pictor, aut alterius licitæ professionis, ita refert *Garz.cit.loc.nu.126. & Barbos.d.loc.num.8.* ex mente *Sac.Cong. Genuens.in prax.cap.83.sub n.2.*

29 Dubitatur, an quis possit ordinari ad titulum portionis Ecclesiarum Matricum, cuius fructus licet certo sit recepturus, tamen de illis non participat, nisi post receptum Ordinem Præsbyteratus, vel an possit promoueri ad titulum successionis, quam necessario ratione fideicommissi est recepturus.

Resp.ex *Concil.Trident.* quis non potest promoueri, nisi ad titulum Beneficij, quod pacifice possidet, & ad titulum Patrimonij, quod vere habet; & quia quod de futuro alicui competit, non potest dicere illud possidere, & habere, ergo &c. Nihilominus quantum ad primum, ad titulum portionis prædictæ *Sac.Congreg.* declarauit posse promoueri, refert *Garz.cit.loc.par.2.cap.5. num.100 Barbos.d.loc.num.6.* quantum ad secundum, indubitatum est apud omnes non posse.

30 Nota quinto, quod in iure non habet certam taxam hic titulus ordinandorum, siue Beneficij sit, siue pensionis, vel patrimonij; *Concilium* enim *Trident.* cuius dispositio in hoc est attendenda, loquens de quantitate Beneficij, sic ait, *Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat.* loquens deinde de pensione, & patrimonio sic ait, *Taliaq; esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint.* hæc verba *Concilij* abunde explicat *Campanil. in diuers.iur.canon.rubr.8.cap.2.* præsertim *num.6.* qui contra *Paris.de resignat.libr.5. quæst.fin.num.156.* tenet titulum ordinandorum illius quãtitatis debere esse, vt sufficiat ad viuendum honeste, quod idem est vulgariter, quod, *Honoreuolmente*; vnde non sufficere ordinandum habere titulum ad victum, sed requiri ad honestum victũ; & differentiam esse inter viuere simpliciter, & viuere honeste. Hæc *Campanil.* cuius dicta in rigore verissima sunt in Beneficio, in quo *Concil. Trident.* addit illam particulam, *honeste*, non vero in pensione, vel patrimonio, in quibus *Concilium* non addit illam particulam, *honeste*, sed solum dicit, *ad vitam sustentandam satis sint*, ex quibus verbis colligitur diuersam esse mentem *Concilij*, licet communiter DD. hanc differentiam non notent.

Quicquid sit in iure, certum est, Praxim neutram sententiam seruare, nec illam *Paris.* nec illam *Campanil.* sed in omnibus se remittit consuetudini locorum, quæ vt plurimum contenta est adeo tenui titulo, vt non solum non sufficiat ad honeste viuendum, sed nec etiam ad viuendum cum penuria. Triginta sex ducati Neapoli certe non sufficiunt ad viuendum, nec etiam cum penuria, & tamen consuetudo illius loci non requirit titulum maiorem; in hoc enim consuetudo benigne interpretata est *Concilium*, ad quod aduertant Episcopi, quorum arbitrio materia hæc remittitur.

31 In his terminis controuertunt DD. an quantitas huius tituli sit diffinienda iuxta qualitatem personæ, ita vt maior desideretur in persona nobili, quam plebea. Tenentes pro vtraque sententia habentur apud *Garz.cit.loc.num.114. & 206.* ipse vero tenet non esse habendam differentiã personarum, sed omnes æqualiter tractandas, ita etiam tenet *Bonac. loc.cit.num.38. vers.obserua tamen*, & hæc opinio seruatur in practica, licet contraria sit conformior *Concil.Trident.* quod requirit Beneficium sufficiens ad honeste viuendum; & quantitas, quæ sufficit ad honestum victum plebei,

bei, non sufficit ad honestum victum nobilis, patet ad sensum. Cætera ad hanc materiam vide apud *Campanil. cit. loc. & Garz. vbi supra.*

32 Nota sexto, q Patrimoniũ, ad cuius titulum quis est promotus ad sacros Ordines, gaudet priuilegijs, quibus gaudent cætera bona Ecclesiastica a iure, ita *Menoch. de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 21. post *Bald. & Dec.* per eum adductos, *Gratian. discept. foren. cap.* 159. *num.* 27. & saltem interim quod non extinguitur per acquisitionem Beneficij Ecclesiastici, *Cauall. com. contra commun. quæst.* 527. *nu.* 4. *Cened. pract. lib.* 1. *quæst.* 11. *num.* 9. & alij magis communiter, contra *Couar. lib.* 1. *var. resol. cap.* 4. *num.* 4. *vers. contendet fortan aliquis,* & alios adductos per *Diaz in pract. crim. cap.* 18. *nu.* 14. *vers. hoc vero patrimonium.*

33 Vltimo, Clericus, qui ad sacros Ordines intendit ascendere, nec alium habet titulum sufficientem, potest agere contra patrem, illumq; adstringere vt ei constituat iustum patrimonium, ad similitudinem filij vxorem ducere intendentis, qui potest patrem compellere ad constituendam donationem propter nuptias, probat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 8. *cap.* 5. *n.* 14. *& seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Titulus ordinati non potest alienari, si de facto alienetur, an valeat alienatio, num.* 2. *Et an in alienatione sit necessaria licentia Episcopi, num.* 3. *Titulus prædictus non potest hypothecari, vel exequi, n.* 4.

5 *Titulus ordinandorum inter Regulares quale.*

6 *Ordinans, vel ordinatus in sacris sine titulo quas pœnas incurrat. Et quando excusetur a pœnis.*

ANNOTATIO XXXXII.

§. II.

1 NOta primo; Patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus in sacris Ordinibus, non posse alienari, & Pensionem non posse remitti, vel extingui, donec Beneficium Ecclesiasticum sit adeptus ordinatus, vel aliunde habeat vnde viuere possit, statuit *Cõc. Trid. cit. sess.* 21. *de reformat. cap.* 2. Hæc prohibitio procedit in ordinato ordinibus maioribus; nam qui habet solum Ordines minores, potest libere alienare bona, ad quæ fuit ordinatus, quamuis nihil habeat, ex quo aliunde viuere possit, cum in eo cesset ratio dedecoris Ordinis, cum possit clericatum dimittere, ita notat *Gratian. discept. forens. cap.* 159. *num.* 9.

2 Quod si ordinatus de facto alienet patrimonium prædictum, vel extinguat pensionem, alienatio, vel extinctio est nulla, quando aliunde non habet vnde viuere potest, faciunt expressa verba *Concil. Trid. cit. loc.* ibi, *Nullatenus alienari,* quod si aliũde habet vnde viuere potest, & tunc valet alienatio, docet post multos *Cauall. pract. quæst. com. contra commun. quæst.* 527. *nu.* 8. *& seqq. Gratian. loc. supra cit. n.* 18.

3 An casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest, possit alienare patrimonium, vel pensio, ad cuius titulum est ordinatus sine licentia Episcopi, & posse demonstrant verba *Concil. Trident.* quæ prohibent alienationem sine licentia Episcopi, donec non sit adeptum Beneficium, vel aliunde habeatur victus, quasi illa dictio, *donec,* sit tẽporis limitatiua, tenet *Flamin. de resignat. lib.* 2. *quæst.* 6 *num.* 16. *Cauall. cit. loc. num.* 8. *& seq. & quæst.* 561. *num.* 22. *& seqq. Grat. cit. loc. num.* 14. *Garz. vbi supra, num.* 185. *Bonac. tom.* 1. *tit. de Sacram. Ord. disp.* 8. *q. vn. punct.* 5. *num.* 41. Contrarium tenent *Quintanad. & Cened.* adducti per *Barbos. in remiss. ad Concil. Tridentin. cit. cap.* 2. *verb. donec, in fin.* & hæc opinio tanquam securior seruatur in praxi, nam videmus quotidie peti licentias alienandi patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, etiam post obtentum Beneficium; & in casu, quo quis habet aliunde vnde viuere potest; immo in multis locis ad tollendas fraudes, adest particularis, vel synodalis Constitutio, qua Episcopi mandant suis subditis, quod in nullo casu, etiam quod habeant aliunde vnde viuere possint patrimonium, ad cuius titulum sunt promoti, alienent inconsulta Curia.

4 Aduerte, quod a fortiori patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non potest pignorari, vel hypothecari, quia hypotheca, vel pignoratio est species alienationis, quæ hoc casu prohibetur, vnde contra Clericum debitorem non debet exequi in bonis, ad cuius titulum est ordinatus, alias esset, alienationem expresse prohibitã tacite permittere contra formam *Concilij.* Id adeo verum est, vt nec etiam in criminalibus possit exequi contra prædicta bona, non solum pro pœna contumaciali, vel alia, sed nec etiam ad reficiendas expen-

pensas curationis ob illata vulnera alicui, ad quas per Iudicem fuit condemnatus, refert declarasse *Sacr. Congregat. Concil. sub die 5. Februarij 1604. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. n. 160.*

5 Nota secundo, q; vltra titulos, de quibus in *cit. c. 2. Concil. Trident.* solet etiam adduci & alius titulus inter Regulares, qui ad sacros Ordines promoueri intendunt, & est titulus professionis; vnde Nouitius cum non emiserit professionem, non potest ad hunc titulum promoueri, est indubitatum. Nec etiã nulliter professus, docet ex mente *Sac. Congreg. Garz. de benefic. part. 2. cap. 5. num. 11. & 12. Barbos. in remiss. ad Concil. Trident. cit. cap. 2. vers. ne quis deinceps, Bonac. cit. loc. n. 35.* ab hac regula *Greg. XIII.* sua particulari Constitutione eximit dignissimos Patres Societatis Iesu, qui emissis tribus votis simplicibus, etiam ante solemnem professionem possunt sine alio titulo ad sacros Ordines promoueri de licentia Præpositi Generalis, refert *Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 38. Garz. & Barbos. loc. cit.* Multa ad hæc vide apud *Ricc. in prax. resol. 448. 3. p.*

6 Nota tertio, quod *Concil. Triden. cit. c. 2.* requirens titulum in promouendo ad sacros Ordines, nullam statuit particularem pœnam contrafacienti, nec contra ordinantem, nec contra ordinatum; solum enim innouat pœnas antiquorum Canonum. Quas pœnas statuerint antiqui Canones, sciendum est ex *c. neminem, 70. dist. & cap. Sanctorum, ead. dist.* statui irritam haberi ordinationem sine titulo. In *cap. cum secundum Apostolum, de præbend.* statui ordinatũ sine titulo non esse suspensum, nec irritam esse ordinationem, sed teneri ordinantem prouidere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur. In *c. per tuas, de simon.* statui vt ordinatus ad titulum alterius Beneficij cum promissione de non petendo a Rectore illius portionem assignatam sit suspensus a sic susceptis Ordinibus, & non possit ad alios ascendere sine dispensatione. In *cap. penult. de simon.* qui ordinauit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso prouisionem, ordinator per triennium a collatione, præsentator vero ab executione Ordinum etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus vero ab Ordine perpetuo est suspensus; & solum per Sedem Apostolicam cum eis dispensatur.

His positis disceptant DD. quorum Canonum pœnas innouauerit *Concil. Trid. cit. loc.* & in hoc est altercatio inter eos, prout rescribit *P. Thesaur. pract. Eccles. p. 2. c. 11. vers. ex hoc Tridentini decreto, in verb. Ordines;* nam aliqui tenent *Concil.* innouasse pœnas *cap. neminem, & cap. Sanctorum cit.* tantum; alij vero innouasse solum pœnas *cit. cap. cum secundum.* Sed verior opinio tenet innouasse pœnas tam *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* quam pœnas *cap. cum secundum,* hac distinctione, quod aut quis est ordinatus sine titulo sciente, & ordinante Episcopo, & tunc Episcopus incurrit in pœnam *cap. cum secundum;* si ignorante Episcopo, vt quia ordinatus falsa instrumenta continentia fictum titulum produxit, & tunc ordinatus incurrit in pœnas prædictorum *cap. neminem, & cap. Sanctorum;* si ambo culparunt, tunc vnusquisque respectiue incurrit in pœnam suam, ita & latius distinguit *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 8. cap. 5. sub num. 1.* sequitur *P. Thesaur. cit. loc.* qui testatur de stylo Curiæ Romanæ, & Sacræ Pœnitentiariæ. Pœnas vero contentas in *cit. cap. per tuas, & cap. penult. de simon.* fuisse adhuc per *Concil.* innouatas, testatur idemmet *P. Thesaur. cit. loc. vers. 4.*

Hinc ordinatus sine titulo incurrit suspensionem latæ sententiæ, ex *cit. cap. neminem, & cap. Sanctorum,* & eam violans incurrit irregularitatem, ita *Quarant. verb. Ordo, vers. tertius casus, & P. Thesaur. cit. loc. vers. 1. in fin.* qui alios citat.

Ordinans vero in sacris sine titulo, ex *cit. cap. cum secundum,* tenetur prouidere ordinatum de sustentatione, donec Beneficium consequatur, ita communiter intelligunt *text.* prædictum DD. cuius dispositio extenditur, etiam si ordinatus sine titulo patrem haberet diuitem, & nihil illi assignauerit, vt adhuc Episcopus teneatur illũ sustentare, ita *Campanil.* post alios per ipsũ relatos *cit. loc. num. 11. vers. sed prædictis,* qui *num. præcedentib.* multas adducit rationes ad excusandum Episcopum, nihilominus illis relictis, indubitate tenet, teneri Episcopum victum præstare prædicto Clerico habenti patrem diuitem quousq; pater illi portionem congruentem assignauerit, vel Beneficium obtinuerit, sequitur *Ric. in prax. 3. par. resol. 449. nu. 4.* Ex quibus, & alijs collige hanc obligationem Episcopi esse in subsidium, quousq; ex alia parte victum non habet ordinatus; sed si ordinatus ex artificio posset sibi quærere victum, non excusatur Episcopus, *Campanil. cit. loc. num. 22. in fin.*

Ampliatur, vt prædicta obligatio Episcopi se extendat non solum quando ordinauit sine titulo, sed etiam quando ordinauit cum titulo insufficienti; nam tunc tenetur supplere vsq; ad sufficientiam, vt aduertit *Campanil. cit. loc. num. 19.* etiam si ordi-

dinatus expresse promiserit ante ordinationem se nihil petere ab ordinante pro tali causa, vt idem *Campanil. num.* 20. si tamen post ordinationem sponte ordinatus remitteret, & renunciaret ordinanti quod ei debetur, Episcopus diceretur tutus in conscientia, quia Clericus donat quod suum est.

Hæc obligatio prouidendi ordinatum sine titulo de victu ligat non solum ipsum ordinantem, sed etiam successorem, cum ordinato competat actio contra Ecclesiã, ita *Abb. in cap. accepimus, de ætat, & qualit.* vbi etiam alij, idq; declarat *Campanil. n.* 21. procedere quando ordinans est mortuus, secus si viuens Ecclesiam reliquit, quia tũc ipsum ordinantem viuentem obligari, clari iuris est, cum ipse deliquerit, & quando Episcopus per se fecit scrutinium, secus si per alium, puta si Vicarius, vel alius Deputatus receperit requisita.

Hanc obligationem non effugit Episcopus, ex eo quod contulit Beneficium, quod ob malam collationem fuit euictum; vel ex quo assignauit patrimoniũ, quod alluuione, vel casmate perijt, quia in his casibus tenetur iterum prouidere, nisi id successerit facto ipsius ordinati, ita etiam docet *Campanil. cit. loc. nu.* 17. & 18. Quo loco, & quibus modis sit compellendus Episcopus ordinator ad præstandum alimenta prædicta, vide apud *Campan. eod. loc. num.* 22. & *seqq.* vbi late discutitur materia.

Si quis ab alieno Episcopo cum proprij Episcopi Literis dimissorijs ordinatur trãsmissus, examinatus, & approbatus quoad omnia, etiam quoad titulum, si talis Clericus in sacris ordinatur sine titulo, non ordinans, sed Episcopus, qui concessit dimissorias, incurrit in pœnas prædictas; si vero simpliciter transmittitur non examinatus, nec approbatus, sed informationes remittuntur Episcopo ordinanti, tunc ipse ordinans incurrit in pœnas, si ordinat sine titulo, & non concedens dimissorias, est indubitatum per *cap. si Episcopus, de præbend. in* 6. tenet *Summa Pisana verb. beneficium, §.* 6.

Celebris est quæstio inter DD. an ordinatus in sacris ficto patrimonio incurrat in pœnam suspensionis. Pro vtraq; sententia diuisi sunt Canonistæ, & Casistæ, vt videre potes apud *Sanch. de matr. lib.* 6. *disp.* 32. *num.* 8. apud *Garz. de benefic. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 166. & *seqq.* *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 8. *cap.* 5. *n.* 33. *vers. quod si, Dian.* 3. *par. tract.* 4. *de Sacram. Ordin. resolut.* 189. & *part.* 5. *tract.* 10. *de suspens. & interd. resolut.* 50. & alios, inter quos communior videtur illa sententia, taliter ordinatum non incurrere in suspensionem. Ego vero tenerem sententiam *Sanch.* & aliorum per eum adductorum, qui defendunt incurri suspensionem; quando Clericus, cui est facta donatio, vel assignatio tituli ante ordinationẽ, illum, alio præuio instrumento, retrocessit, & renunciauit in beneficium donantis. Ratio est, quia hic vere dicitur tempore ordinationis non habere patrimonium, & titulum; tenerem etiam sententiam *Dian. Campanil.* & aliorum per *Dian.* adductorum *cit. loc.* qui defendunt non incurri suspensionem, quando Clericus recepit donationẽ, & patrimonium assignatum, promissione adhibita de illud restituendo post ordinationem, vel de donantem non molestando pro re donata; & ratio est, quia iste Clericus dicitur ordinari cum titulo, & patrimonio, & pactum prædictum est nullum, vt tenet *Garz. & Dian. cit. loc.* faciunt ad hanc distinctionem dicta per *Bonacin. tom.* 1. *de Sacram. Ord. disp.* 8. *quæst. vn. punct.* 5. *n.* 26. & *P. Thesaur. in prax. Eccles.* 2. *part. verb. Ordines, vers. aduerte quarto.*

Supradicta non procedunt, quando ordinatus cum ficto titulo ante ordinationẽ pactum fecit cum Episcopo ordinante de non petendo aliquid ab eo ratione alimẽtorum, vel Beneficij; tunc enim indubitatũ est sic ordinatum incurrere in suspensionẽ Papæ reseruatam, ex *cap. penult. de simon.* quod innouatum est ex *Trident.* vt diximus supra cum *P. Thesaur. cit. loc. vers.* 4. late *Campanil. cit. rubr.* 8. *c.* 5. *n.* 31.

Ordinatum in sacris sine titulo, sed cum fideiussione alicuius idonei de præstandis alimentis excusat a suspensione *Ricc. in prax.* 3. *par. resol.* 452. *per tot.* vbi validis rationibus defendit sententiam, & ea potissimum, quia licet in hoc casu fiat contra verba legis, non tamen fit contra mentem legislatoris, quæ est solum prouidere, ne ordinati cum Ordinis dedecore mendicẽt, cui satisfactum est quando quis est certus de alimonia; & licet possit hic excusari a suspensione, non tamen sententia est admittenda ante factum, vt diximus supra.

Excusat etiam ordinatum a prædicta pœna *Campanil.* tribus in casibus *in citat. rubr.* 8. *cap.* 5. *num.* 1. Primo, quando quis est grauatus debitis, adeo vt debita præpõderent fructus patrimonij assignati in titulum, dummodo patrimonium non sit expresse hypothecatum pro debitis. Secundo, cum quis ordinatur ad titulum rerum mobilium, quæ conuerti debent in res immobiles, dummodo ascendant ad quantitatem sufficientem. Tertio, cum quis ordinatur ad titulum Beneficij, de quo fuit prouisus,

sus, non tamen adhuc consequutus est possessionem illius; vel si consequutus est, non pacifice possidet; in his casibus licet, vt diximus supra, quis non debeat ordinari ad talem titulum, attamen si reperitur promotus, non incurrit pœnam suspensionis, vt docet *Campanil. cit. loc.* post alios per se relatos.

Vltimo, in his terminis extat Constitutio *Vrbani VIII. edita 11. Decembris* 1624. quæ incip. *Secretis*, & est *Constitut.* 33. §. 3. qua statutum est, ꝙ vltramontani, seu exteri, qui in Italia ad Ordines sacros ficto, vel fiduciario, vel falso titulo patrimonij se faciunt promoueri, incurrant in pœnā perpetuæ suspensionis, absq; spe obtinendi dispensationem a Sede Apostolica. Hæc Constitutio non habet locum contra ordinatos, nullo obtento patrimonij titulo, neque procedit contra fingentem titulum Beneficij, quia in pœnalibus non fit extensio, ita P. *Thesaur. cit. loc. vers. vltimo.* Cætera de his pœnis vide apud eundem *Thes.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinandorum scrutinium circa quæ versari debeat, ex hoc text. & Concil. Trident. Qua forma sit faciendum in minoribus, nu. 2. Et in maioribus, num. 3. Et an possit remitti cum notorio habili, num. 4. Et quid cum Regularibus, num. 5.*

6 *Ordinandorum examen a quibus faciendum.*

7 *Ordinandorum scrutinium de vita, & moribus. Et quando ordinandus repellatur ob peccatum mortale, nu. 8. Quid de inquisito, n. 9.*

10 *Habilitatus per Palatium an possit Missæ sacrificium offerre. Et quid de citato ad informandum.*

11 *Ordinandi non sunt criminosi, & an pœnitentes. Et quid de solitis arma portare, n. 12.*

13 *Arma quando possint Clerici deferre, & quando possit illis licentiam dare Episcopus.*

14 *Ordinandi an sint soliti inebriari, & tabernas frequentare, & aleis ludere num. 15. Cum mulieribus conuersare, vel cum perditis hominibus; & negotia secularia frequentare, n. 16.*

17 *Ordinandorum genus scrutari debet Episcopus. Et quid importet genus. Et an filij, seu nepotes hæreticorum ordinari possint, num. 18. Et quid de natis ante hæresim, num. 19. Et quid de filijs pænitentibus, & relapsis, nu. 20.*

21 *Ordinandorum patria an sit inquirenda. Quid de ætate. Et quæ ætas requiratur in prima tonsura, & quatuor minoribus Ordinibus, nu. 22. Et quæ ad sacros, n. 23.*

24 *Ordinandorum institutionem, idest titulum scrutari debet Episcopus.*

25 *Ordinandorum examen quoad doctrinam, quando Episcopus possit dispensare cum illiterato.*

26 *Ordinandus ad primam tonsuram, quam scientiam habere debeat. Et quam promouendus ad minores Ordines, num. 27. Et promouendus ad maiores, num. 28. & ad Præsbyteratum, num. 29.*

30 *Scientia triplex. Et quæ requiratur in ordinandis, & Regularibus ordinandis, num. 31. Et an in hoc sit habenda differentia loci, n. 32.*

33 *Regulares ordinandi omnino sunt examinandi quoad scientiam ab Episcopo ordinante. Nec sufficit approbatio sui Superioris, nisi illi fuerit commissum examen per Episcopum.*

34 *Scientia in ordinando quomodo probetur. Et an quis possit pluries examinari. Et si de facto fuerit ordinatus indignus, sine examine an possit suspendi, num. 35.*

36 *Ordinandus notorie doctus potest admitti sine examine. Et quid si fuerit ordinatus ab alieno Episcopo vigore alicuius authoritatis, an possit iterum examinari per Ordinarium, num. 37. An scientiam suppleat bonitas in ordinato, num. 38.*

39 *In ordinando scrutari debet Episcopus de fide. Et quid de Neophitis, remissiue.*

40 *Ordinandus examinari debet de intentione ascendendi ad maiora, & si receperit Sacramentum Confirmationis.*

41 *Ordinandus inquiritur, an receperit Ordinem præcedentem. Et quomodo;*

42 *In ordinando an debeat inquiri de Baptismate. Et quomodo probetur.*

ARGVMENTVM.

De examine ordinandorum. Circa quæ versari debeat hoc examen. De eius forma. An possit remitti. Quid inter Regulares. Per quos faciendum. An sint repellendi ab Ordine inquisiti, criminosi, arma portantes, frequentantes tabernas, & alij. Scrutinium est faciendum etiam de genere ordinandorum. Quid hoc nomine contineatur. Et qui ex hoc capite sint repellendi ab Ordine. Est etiam faciendum examen de institutione, idest titulo, vt *Annot. praced.* De doctrina ordinandorum multa, quæ inter Seculares, & quæ inter Regulares ordinandos. De Fide ordinandorum. An habeant animũ ascendendi ad maiores Ordines. An receperint Ordines præcedentes, & quomodo. Et alia.

ANNOTATIO XXXXIII.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. quando, dist. 24.

1 IN hoc *text.* tractatur de scrutinio ordinandorum, ibiq; mandatur, vt Episcopus Feria 4. ante ordinationem vocet ordinandos, qui coram eodem Episcopo a Sacerdotibus, & alijs viris prudentibus examinentur de vita, genere, patria, ætate, institutione, de loco vbi educati sunt, de scientia, & si sunt instructi in lege Dei; id enim faciant Examinatores seclusa omni fauoris, vel muneris allectatione, ita *text.* prædictus, quod etiam statuit *Concil. Trident. sess. 23. cap. 7. de refor.* mandans Episcopum prædicta Feria 4. vel quando ipsi melius videbitur cum personis prædictis inquirere, & inuestigare debere de ordinandorum genere, persona, ætate, institutione, moribus, doctrina, & fide, de quibus requisitis tractant Canonistæ omnes, & Casistæ in materia de Ordine. Nos vero dicemus aliqua breuiter in practica frequentiora.

2 Forma vero faciendi hoc scrutinium, ex *Concil. Trident. cit. loc. cap. 5.* vt Episcopus potest informationem recipere de prædictis qualitatibus in ordinandis ad minores Ordines a Parocho, & a Magistro Scolæ, in qua educantur, cuius testimoniũ Concilio satisfacit. Verum ex nouissimo Decreto *Sacr. Congreg. Cardin. negotijs Iurisdictionalibus Regni Neapolis præpositorum iussu Gregorij XV. edito 10. Kal. Iulij* 1623. non sufficit in ordinandis in minoribus, nec etiam in promouendo ad primam tonsuram in Regno Neapolitano testimonium habere de requisitis prædictis a Magistro Scolæ, vel a Parocho; sed ante ordinationem debent commissionẽ obtinere Parocho directam, vel alteri, cui magis Episcopo videbitur expedire, qui publice in Ecclesia proponat desideria ordinari volentium, & de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, & literas testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes ad ipsum committentẽ quamprimum transmittat. Hoc scrutiniũ in minoribus non habet locum extra Regnum Neapolitanum, quia de illo solum loquitur Decretum.

3 In ordinandis ad maiores, siue sacros Ordines ex *Concil. Trident. cit. sess. 23. c. 5.* eodem modo fit scrutinium de qualitatibus prædictis, hac tamen differentia, vt ordinandi teneantur adire Episcopum pro habenda commissione prædicta ad finem publicandi eorum desideria per mensem ante ordinationem. Prædictas publicationes, ac scrutinia debet facere Episcopus, quando suum subditum per se ordinat; & quando illum ad alium Episcopum transmittit ordinandum, & de ijsdem in Dimissorijs mentionem facere tenetur, ita *Barbos. in declarat. ad cit. Concil. Tridentin.* & in minoribus ordinandis, & prima tonsura in Regno Neapolitano id expresse requirit Decretum prædictum.

4 Prædictam inquisitionem, & attestationem potest Episcopus remittere, quando Ordines confert, vel Dimissorias concedit suo subdito, si ipsi notorie constat prædictum ordinandum habere omnes qualitates necessarias, sed hoc non debet passim facere, refert declarasse *Sacr. Congreg. ad d. cap. 5. Concil. Tridentin. Barbos. Salzed. ad Diaz. in prax. cap. 25. vers. possent equidem.*

5 Regulares vero possũt ad Ordines promoueri cum sola approbatione de vita, & moribus a suis Superioribus obtenta, nec tenentur eorum desideria publice denunciari facere in Ecclesia, iuxta formam *cit. cap. 5. Concil. Trident.* ita declarauit *Sacra Congreg. die 12. Iunij* 1587. & ratio est, quia Regulares anno quolibet mutant domici-

cilium, nec habent propriam Parochiam, nec ordinantur a proprio Ordinario; & approbationem, quam habent a suis Superioribus de ætate, vita, & moribus, & natalibus succedit loco formæ traditæ per *Concil. Trident.* solum enim Regulares ordinandi debent examinari ab Episcopo ordinante de ætate, & doctrina, ita deciditur per *Concil. Trident. sess.* 23. *cap.* 12. *de reformat.* dicemus infra.

6 Nota ex hoc *text. & ex Concil. Trident. cit. sess. cap.* 7. *de reformat.* quod Episcopus non debet Clericos ordinare sine aliorum consilio, id etiam determinauit *Concilium Carthaginense* adductum in *cap. Episcopus, ead.* 24. *dist.* & notat Barbos. *de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *sub num.* 168. Ad hanc curam examinandi ordinandos non debent omnes passim assumi, sed Sacerdotes, & alij prudentes Iurisperiti diuinæ legis, & in Ecclesiasticis Sanctionibus exercitati, ita *Concil. Trident. cit. cap.* 7. & habetur in hoc *text.* Isti enim Examinatores ad vnguem debent seruare dispositionem huius *cap. quando*, & cauere debent ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumq; muneris cupiditate allecti, a vero deuient, vt indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiẽdos Episcopi manibus applicet. Quod si aliter fecerint, & ille, qui indigne accesserit, ab altari remouebitur, & illi, qui donum sancti Spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati, Ecclesiastica dignitate carebunt, ita *cit. text.* His præmissis, deuenio ad ea, de quibus specialiter faciendum est scrutinium, seu inquisitio circa personas ordinandorum, prout in hoc *text. & in cit. loc. Concil. Trid.*

7 Et primo, ex hoc *text.* facienda est inquisitio, & examen de vita ordinãdi, quod *Concil. Trident.* dicit de moribus; mores enim, & vita in hac materia idem importent.

8 tant. Honestæ vitæ, & morum debet esse ordinandus, adeo quod a vertice capitis vsque ad planctam pedis honestas in Clerico reluceat, dixit *Specul. in tit. de vit. & honest. cler. num.* 9. Hinc existens notorie in peccato mortali repellendus est ab Ordine suscipiendo, ex *cap. ex tenore, & cap. ad aures, de temporib. ordinat.* docet *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 109. id tamen non procedit, si peccatum esset occultum, & publice petat ordinari; tunc enim peccatum non impedit promoueri, vt post multos docet idem *Barbos. citat. loc.* qui tenet, etiam existẽtem in occulto peccato mortali esse ab Ordine repellendum, quando peccatum morum honestatem tollit, vel infamiam irrogat. Exemplum est in peccato vsuræ, quod siue manifestũ sit, siue occultum, repellit ab Ordine, *Iul. Lauor. variar. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 16. *nu.* 116. *Campanil. in diuers. iur. can. rub.* 11. *cap.* 20.

9 Accusatus, vel denunciatus de aliquo crimine, pendente accusatione, vel denunciatione, non debet admitti ad Ordines, indubitatum est apud omnes, ex *cap. meminimus, de accusat. & cap. omnipotens, eod. tit. tit.* referunt post alios *Campan. rub.* 11. *cap.* 33. *in princ.* *Barbos. cit. loc. num.* 113. id tamen intellige in accusato, vel denunciato, conuicto, vel confesso de aliquo crimine, vel de eo, cuius opinio per accusationem, vel denunciationem grauata est, vt explicat *Campanil. cit. loc. num.* 6. Vnde supradicta non habent locum in accusato per maleuolos, & non grauato apud bonos, & graues viros, vt explicat *Barbos. cit. loc.* post late dicta per *Roderic. de Cunha in comment. ad c.* 3. *dist.* 8.

10 Non solum denunciatus, vel accusatus de crimine repellitur a promotione, sed etiam non admittitur ad exercitium Ordinum, quos habet; hinc communiter practicatur, quod inquisiti, relaxati, seu habilitati per Palatium, vel Ciuitatem, & suburbijs cum cautione non valent Missæ sacrificium offerre, nisi obtenta licentia ab Episcopo, uel a Vicario, qui in concedenda prædicta licentia debent considerare qualitatem delicti; quod si graue est, debent illam negare, secus si leue. Verum si prædicti habilitati non petita licentia prædicta sacrificarent, essent puniendi, ita *Genuens. in prax. cap.* 33. *num.* 12. quem sequitur *Campanil. cit. loc. num.* 4. dicens, id etiam seruandum cum inquisito, vel denunciato postquam fuit citatus, & pendẽte termino ad se præsentandum, & multo magis contracta contumacem, qui se debet a sacrificio Missæ abstinere.

11 Criminosi licet non admittantur ad Ordines, non tamen debent repelli a promotione ad maiora pœnitentes, probat *text.* exemplo Petri in *cap. penderet, & in c. purgabit*, & in pluribus alijs *seqq.* 50. *dist.* habemus etiam exemplum Aaronis, qui lapsus, peracta pœnitentia, nedum pristinã gratiam recepit, verum & summum Sacerdotium est consecutus, vt habetur *Num. cap.* 12. *et Exod. c.* 32. probat etiam *Decian. tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 54. *num.* 15. quem refert, & sequitur *Barbos. cit. loc. num.* 114. referens dictum *glos. in cap. quia sanctitat, cit. distinct.* 50. Deum omnipotentem plus gaudere de pœnitente, quam de innocente, quia plerumq; pœnitentes cautiores,

humiliores, & frequentiores resurgunt.

12 Eadem ratione non debent ordinari, nec ad vlteriores Ordines promoueri soliti arma portare; illi enim dicuntur malæ vitæ, & malis moribus, ac viuere contra honestatem Clericis debitam; arma enim portare inhonestum est, non solum in Clericis, quorum arma sunt lachrymæ, & orationes, *cap. conuenientior* 23. *quæst.* 4. sed etiam laicis, quibus illorum vsus prohibetur sine licentia Principis de iure communi, & ex *rubr. tot. tit.* C. *vt armorum vsus inscio Principe interdictus sit, libr.* 11. & alibi, probat ex multis *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 4. *num.* 16. *& seqq.* appellatione vero armorum de iure communi veniunt tantum arma apta ad nocendum, ita *Hyppol. de Marsil. in sua prax. §. pro complemento, num.* 14. *Cepoll in l. armorum,* & illic *Alciat. & Rebuff. ff. de verbor. signif.* non tamē venit culter paruus aptus ad incidendum panem, vel calamum; vnde Clericus non frangit honestatem, si talem cultrum deferat, *cap. lator de homicid.* & ibi *Abb. num.* 3. *& in cap.* 2. *n.* 7. *de vit. & honest. cler.* vbi etiam *Bald. n.* 1.

13 Nec frangit honestatem clericalem Clericus, quando arma portat ad suam defensionem, *cap. olim il* 1. *de restit. spoliat. d. cap.* 2. *vbi Abb. num.* 8. in hoc casu potest etiam secum ducere familiam armatam, *Dec. conf.* 151. *num.* 22. *Bellet. disquis. cleric.* 1. *par. de discipl. cler.* §. 18. *num.* 14. imo potest Episcopus licentiam concedere deferendi arma ob suam necessitatem, ita *Campanil. cit. rubr.* 4. *num.* 24. *Ricc. in prax. par.* 1. *resol.* 472. *Bellet. cit. loc.* Nec etiam dicuntur contra honestatem Clericorum arma, quando deferuntur a Clericis itinerātibus per loca periculosa ad terrorem latronum, vt bene explicat *Bellet. citat. loc. num.* 15. *Campanil cit loc. n.* 23. *in fin.*

14 Multum confert ad bonam vitam, & laudabiles mores Clericorum sobrie viuere; sobrietas enim animæ saluti confert, & corporis valetudini prodest, hinc *Scola Salernitana cap.* 1. dicit, *Parce mero, cenato parum, & Auic.* 3. *punct. doctr.* 2. *cap.* 7 monet tantum cibi, & potus adhibendum esse, vt reficiantur vires, non opprimantur; multa enim bona inducere temperantiam refert *Campanil. in diuers. iur. cano. rubr.* 4. *in princ.* & multa mala afferre ebrietatem, vnde non mirum est si Clericis commendatur sobrietas, & damnatur ebrietas, docet etiam *Bellet. disquis. cler.* 1. *par. de discip. cler. §.* 22. *per tot.* cum igitur ebrietas violet honestatem Clericorum; hinc soliti inebriari, ac tabernas frequentare, non debēt ad vlteriores Ordines promoueri, faciunt multa adducta per *Campanil. & Bellet. cit. loc.* Ebrietas enim scienter, & assidue facta est peccatum mortale, *cap.* 3. *§. & quamuis, vers. ebrietas si assidua, vbi glos. verb. ebrietas,* 25. *dist. cap.* 1. *de reliq. & vener. Sanctor. Abb. in cap. a crapula, nu.* 2. *de vit. & honest. cler. D. Thom.* 2. 2. *q.* 150. *ar.* 1. Hinc *D. Paul.* 1. *Cor.* 6. de quo in *d. cap.* 1. dixit, *Ebriosi Regnum Dei non possidebunt.* Vnde non est mirum, si reperti soliti inebriari, in scrutinio debeant ab Ordinibus expelli. Idem est de frequentantibus tabernas extra casum itineris, docet *Bellet. disqu. cler.* 1. *part. de discipl. cler.* §. 20. *per tot.*

15 Vlterius non dicitur laudabilis vitæ, & morum ordinandus, qui solitus est publice ludere aleis, & similibus ludis Clericis prohibitis. probatur ex *cap. clerici officia, de vit. & honestat. cler. & cap. Episcopus* 31. *dist.* propterea non debet ad Ordines admitti etiam ante monitionem, docet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 4. *num.* 32. & est commune apud omnes, qui non damnāt Clericos ludere recreationis causa pro parua summa, & sine scandalo, *Bellet. cit. loc. §.* 24.

16 Scrutari etiam debent Episcopus, & Examinatores conuersationem ordinandi, quam si inuenerint implicatam cum mulieribus, illum non debent admittere ad Ordines; prohibetur enim Clericos cū mulieribus suspectis cohabitare. Et conuersare, late *Campanil. cit. loc. num.* 45. *& Bellett. cit. loc.* §. 25. *per tot.* & non solum conuersatio mulierum violat honestatem Clericorum, sed etiam conuersatio perditorum hominum, ita *Campan. cit. loc. n.* 43. Debet quoque esse discreta conuersatio Clericorum a vita Laicorum, & proinde separata a negotijs secularibus, *cap. clerici officia, & c. ex literis, de vit. & honest. cler. & tot. tit. ne Cleric. vel Monach. Clement.* 1. *de vit. & honest. cler.* & alibi. Multa *Bellett. cit. loc §.* 21. Hinc implicatus negotijs secularibus non debet ad Ordines admitti. Et generaliter quotiescumq; vita, & mores ordinandi vndequaque honestatem non præseferunt, debet omnino ab Ordinibus expelli, sic indicant verba posita in hoc *text. & in cit. cap.* 7. *Concil. Trident.* dum mandant Episcopis inquisitionem facere de vita, & moribus. Cætera ad hanc materiam late *Campanil. & Bellet. cit. loc.*

17 Secundo, ex hoc *text. & Concil. Trident. cit. loc.* Episcopus, & Examinatores inquirere tenentur de genere ordinandorum. Quid autem in his terminis significet genus, controuersum est inter DD. nam tenent

nent alij, inquisitionem faciendam de genere idem esse, ac inquirere an ordinandi ex catholicis parentibus, vel proditione damnatis, aut matre serua nati sint, ita intelligit *Maiol. de irregul. lib. 4. c. 2. Herieb. in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 17. in glos. lit. G. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 3. & rubr. 11. cap. 26. num. 7. in fin.* Aliqui vero tenent, quod genus in his terminis idē importat, quod legitimus, ac liber, ita *Barbos. in remis. eiusd. text. Concil. Trident.* post alios per ipsum relatos. Prima opinio est communior, & verior.

18 Hinc non solum ipsi hæretici, & illorum fautores dicuntur indigni Clericatus, *cap. statutum, de haret. in 6.* sed etiam filij hæreticorum, defensorum, & fautorum non possunt fieri Clerici vsque ad secundam generationem lineæ paternæ, etiam si crimina parentum non fuerint imitati, *cap. quicumq. §. haretici, & cap. statutum 2.* & ibi *glos. verb. inane, de haret. in 6. Felin. in cap. vergentis, num. 4. eod. tit. Pegn. in 3. p. direct. com. 163. vers. rursus text.* Quod si mater tantum est hæretica, vel fautrix hæreticorum, excluditur tantum filius a Clericatu, non autem nepotes, *glos. in cit. cap. statutum, verb. inane, & verb. volumus, Pegn. d. vers. rursus textus, Tolet. in sum. lib. 1. c. 64. num. 4.*

19 Difficilis est quæstio in hac materia, an omnes filij hæreticorum expellantur ab Ordine, tam nati ante parentum crimen, quam post, an vero solum nati post illorū hæresim. DD. diuisi sunt pro vtraq; sententia, hanc quæstionem refert *Cauall. pract. quaest. commun. contra commun. quaest. 653.* & latius *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 11. cap. 26. num. 16. & seqq.* in qua illa videtur magis communis sentētia, videlicet, quod filij hæreticorum tantum nati post delictū parentum puniantur prædicta pœna, & similibus, ita *Cauall. & Campanil.* post multos per ipsos adductos *cit. loc.*

20 Fallit supradicta pœna in filijs hæreticorum pœnitentium, & emendatorum, ac Ecclesiæ vnitati reintegratorum, vt definitur in *cit. cap. statutum*; illi enim ab Ordinibus non repelluntur, vt notat *Campanil. cit. loc. num. 13. in fin. & num. 14.* eandem sententiam probat post *Pegn.* per eum adductum procedere etiam in filijs hæreticorum, relapsorum, pœnitentium, emendatorum, & vnitati Ecclesiæ per delationē Sacramentorum reintegratorum. Cætera ad hanc materiam vide apud *Pegn. & Cāpanil. cit. loc.*

21 Tertio, *text. in hoc cap. quanto*, disponit Episcopum, & Examinatores inquirere debere de patria ordinandorum, quod requisitum non ponit *Concil. Trident. in cit. cap. 7.* forsan quia Concilium credit Episcopo notos habere omnes suos subditos, sed *cap. quando*, exigit hoc requisitum, adhoc vt quis a non suo Episcopo ordinetur, de qua materia plura notauimus ad *cap. cum nullus, de temp. ord. in 6.*

22 Quarto, Episcopus tenetur vna cum electis personis scrutinium facere de ætate ordinandorum, quod requisitum ponitur etiam in *cit. cap. 7. Concil. Trident.* Aetas vero in promouendo ad primam tonsurā non potest esse minor septennio completo, est commune apud omnes, ita *Campan. diuers. iur. canon. rubr. 7. cap. 3. Ricc. in prax. 1. part. post resolut. 287. in notab. vers. debet etiam, Nouar. in prax. nou. iur. Pontific. tit. de ætat. conclus. 8. alias 20. num. 1. Barbos. de iur. Ecclef. lib. 1. cap. 33. num. 88. text. glos. & DD. de tempor. ordin. in 6.* De ætate requisita ad quatuor minores Ordines est differentia inter DD. vt videre est apud *Campanil. cit. loc. cap. 2.* vbi refert tenentes desiderari duodecimum annum ad tres primos, & quartumdecimum ad quartum Ordinem; ipse vero videtur sentire omnes quatuor minores desiderare ætatem quatuordecim annorum, sed cum hoc per *Concil. Trident.* non sit diffinitum, DD. moderni statuunt firmam regulam post septennium posse omnes minores Ordines conferri, ita *Cucc. lib. 4. instit. tit. 12. nu. 11. Bonac. de Sacram. Ord. punct. 5. nu. 12. Dian. resol. 29. miscell. 2. par. 1. P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. Ordo, cap. 1. vers. Acolitarum.* Verum licet *Concil. Trident.* nullam statuat certam ætatem in Ordinibus minoribus, determinat tamen vt non conferantur ijs, qui saltem latinam linguam nō intelligunt, merito solent Canonistæ hoc Episcopi arbitrio relinquere, ita *Ricc. in prax. cit. loc. vers. a septennio.* Vnde intelligenti latinam linguam post septennium completum possunt omnes conferri.

23 Aetas pro Ordinibus maioribus statuta est per *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 12. de reformat.* Ad Subdiaconatum 22. annorū. Ad Diaconatum 23. Ad Præsbyteratū 25. in quibus ætatibus communiter dicunt, sufficere annum cæptum esse, quia in fauorabilibus dies cæpta habetur pro completa, ita DD. proxime citati. Verum prædictæ ætates ita computantur, vt si vnus dies, aut hora desideretur, non sunt Clerici ordinandi, ita *Heriq. lib. 7. cap. 20. nu. 2. in glos. lit. O. Basil. Pont. de matr. libr. 7. c. 65. num. 1. Dian. moral. resolut. part. 5. tract. 5. resolut. 17.* quos refert, & sequitur *Barbos.* de

de iur. Eccles. libr. 1. cap. 33. num. 89. in fin. Nec in tali ætate numeratur dies additus in bisexto, ita *Campanil. cit. loc. num. 3. in princ. fin. Nouar. loc. cit. nu. 3* contra *Forna. & Bonac.* adductos per *Nouar.*

24 Quinto, Episcopus, & personæ per eum electæ pro scrutinio ordinandorum debet inquisitionem facere de institutione, vt ex hoc *cap. quando, & cit. text. cap. 7. Concilij Trident.* explicant communiter institutionem, idest titulum ordinandorum in *glos. in hoc cap. quando*, ita *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 3. sub num. 5. & rubr. 8. cap. 1. sub num. 3.* de quo titulo ordinandorum diximus late *annot. praeced.* ibi me remitto. Solum hic aduertant Episcopi, quod ipsi tenentur alere ordinatum sine titulo, vt diximus; & quia hic titulus est tantum necessarius in Ordinibus sacris, merito inquisitio illius fit tantum in Subdiaconatu, & inter Clericos seculares, vel Regulares non Professos, vt diximus supra, late *Garz. de benef. 1. p. c. 5.*

25 Sexto; Episcopus, & Examinatores debent scrutinium facere examinandorum quoad doctrinam, & scientiam, quæ adeo necessaria est in Clericis, vt sine illa dicantur irregulares, sed improprie, quia dicta irregularitas auferri potest sine dispensatione, sed solum discendo, ita *Maiol. de irregul. lib. 5. cap. 51. num. 15. in fin.* Nec Episcopus dispensare potest, vt illiteratus fiat Clericus, *cap. nullus*, & ibi *Archidiac. num. 2. de tempor. ordin. in 6. Innoc. in cap. dilectus, de tempor. ordin. Rot. dec. 13. num. 4. de prob. in antiq. Paris. de resignat. benefic. lib. 5. q. 3. num. 100.* id enim procedit cum penitus illiterato, qui is dicitur, qui nulla habet principia, *Præpos. in cap. 1. nu. 2. post med. 36. dist. Rot. diuers. par. 2. dec. 16. num. 3.* vel qui nullas, aut modicas scit literas, vt quia scit tantum legere, & scribere, *Rebuff. de pacific. possess. num. 262.* vel qui nescit facere officium, ad quod tenetur, *Diaz. in prax. canon. crimin. cap. 21. num. 7. vbi Salz.* Et an qui scit tantum legere, & scribere possit promoueri ad primam tonsuram, patebit ex infra dicendis. Et non solum Episcopus non potest dispensare cum illiterato ad Ordines, sed nec etiam Papa, cum scientia ad Ordines requiratur de iure diuino, ita post *Felin.* & alios per se relatos, tenet *Ricc. in prax. 1. par. resol. 279. num. 2.*

26 In vnoquoque Ordine debet scrutinium fieri de scientia requisita ad illum Ordinem. Et primo, ad primam tonsuram requiritur vt promouendus sciat rudimenta Fidei, & saltem legere, & scribere, ita *Concilium Trident. cit. sess. 23. de reformat. c. 4.* sufficit enim vt sciat legere, & scribere in lingua vulgari, seu materna, quia *Concil. Trident.* aliud non determinat; ita *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 5. cap. 2.* Nec requiritur, quod sciat legere, & scribere eminenter, sed sufficit competenter, ita communiter Canonistæ, quod intellige, quando ad primam tonsuram promouetur iuuenis, & in ætate docili, cum quo cōcurrit spes futuri studij, secus tamen est si promoueatur grauescens in ætate, & cum quo non est spes, quod possit proficere; tunc enim non sufficit, quod promouendus sciat tantum legere, & scribere, sed requiritur, quod illam habeat scientiam, vt sit habilis ad maiora, ita *Salz. ad Diaz. cit. loc. lit.* D. *Bellet. disquis. cler. part. 1. de discipl. cler. §. 4. sub num. 4.* Non tamen esset excludendus in ætate grauescente constitutus cum modica scientia, quando esset spes proficiendi, sed hoc raro accidit, merito in praxi raro admittitur.

27 Promouendi ad minores Ordines eam debent habere scientiam, vt saltem intelligant latinam linguam, ita *Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 11.* notant *Campanil. cit. loc. num. 2. Bellett. d. loc. n. 21. P. Th saur. in prax. Eccles. 2. part. verb. Ordines, cap. 9. vers. literatura, Ricc. cit. resol. 279. num. 2. in fin.* Potest tamen Episcopus ordinare ad minores puerum bonæ indolis, qui adhuc latinam linguam non intelligit, si est spes proficiendi; nam illiteratus puer ille dici non debet, qui pro ætate didicit, quique ostendit pro tempore proficere posse, ita *Menoch. de arbitr. cas. 425. num. 57. & seqq.* innixus verbis *Concilij Trident. cit. cap. 11.* ibi, *Minores Ordines ijs, qui saltem latinam linguam intelligant per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videretur*, quasi videatur magis expedire puerum bonæ indolis sine tali scientia promouere. Sed contra *Menoch.* expresse tenet *Carol. de Graff. de effect. cler. in praelud. nu. 78.* qui testatur Episcopum non posse promouere ad minores Ordines non intelligentem latinam linguam, etiam si aliter illi videbitur, & illa verba *Concil. Trident. Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*, conferre arbitrium Episcopo in submouendis interstitijs tantum, & hæc opinio est verior. Et non solum requiritur, quod ordinandi ad minores Ordines saltem intelligant latinam linguam, sed etiam necesse est quod in eis reperiatur spes consequendi scientiam sufficientem ad maiores Ordines, ita expresse determinat Sacrum *Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 11.* Nam ijs

int-

initietur, quem non scientiæ spes maioribus Ordinibus dignum ostendat, quod etiã procedit in admittendo ad primam tonsuram, diximus supra, & tenent omnes, ac faciunt verba eiusdem *Concilij*, in particulari in illo verbo, *initietur*, quod proprium est primæ tonsuræ.

28 Promouendi ad Subdiaconatum, & Diaconatum ex *Concil. Trident. cit. sess. 23. c. 13. de reformat.* debent esse instructi literis, & ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent. Explicant DD. illud vocabulum, *literis*, idest latinis literis, ita *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. ordines, vers. vlt.* itaq; promouendi ad dictos Ordines debent esse instructi bene literis latinis, nec sufficit simpliciter latinam linguam intelligere, & debent esse instructi etiam ijs, quæ scire debent pro exercitio prædictorum Ordinum, explicant *Campanil. cit. loc. nu. 2. Bellet. cit. §. 4. nu. 21. in fin. Ric. cit. resol. 279. num. 3.* & alij. Quale sit officium prædictorum Ordinum, & consequenter quid scire debeant illos recipientes, vide *de Graff. de effect. cler. in prælud. nu. 288. & seqq. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 35. num. 19. & seqq. & cap. 37. n. 29.*

29 Promouendus ad Præsbyteratum debet scire modum, vt possit docere ea, quæ necessaria sunt ad salutem, & ad Sacramenta ministranda, ita *Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 14.* vnde tenent multi, quod ordinandus tali Ordine debet scire Canones pœnitentiales. Sed verior opinio est, quod sufficiat intelligere Mysterium Sacramenti, nisi promoueretur ad exercendum officiũ Parochi, ita *Campanil. cit. loc. num. 2.* Cætera pro cognitione scientiæ vnicuiq; Ordini requisitæ vide apud *Sot. in 4. d stin. 25. q. 1. art. 4. vers. tertia conclusio. Azor. instit. mor. 3. part. lib. 6. cap. 6. Carol. de Graff. tract. de effect. cler. in prælud. n. 76. & seqq.*

30 Nota primo ad supradicta, quod scientia triplici modo dicitur. Primo modo dicitur scientia eminens, vt est illa, per quam quis difficillimas quæstiones resoluit sine reuolutione librorum. Secundo modo dicitur scientia mediocris, & est illa, qua quis resoluit difficiles quæstiones cum reuolutione librorum. Tertio, dicitur scientia competens, seu sufficiens, & est illa, quæ legitime requiritur secundum qualitatem Officij, seu Beneficij. Vnde dicitur quis habere scientiam sufficientem, quando sufficienter potest explere ea, quæ necessario pertinent ad officium suum; & hæc sufficiẽtia consideratur arbitrio boni viri secundũ qualitatem loci, vbi habet quis viuere, & conuersare debet secundum qualitatem officij sui, ita *Abb. in cap. cum in cunctis, n. 4.* vbi alij *de elect.* His præmissis, dicendum est, scientiam requisitam in vnoquoque Ordine, vt diximus supra, non requiri vt sit eminens, sed sufficit vt sit aliqualis competens, & mediocris, quæ tamen tanta sit, vt sufficere possit ad obeundum, & tractandũ munus Ordinis, ad quem est promouendus, *c. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. Clem. 1. §. vt igitur, verb. sufficientem, de magist. Abb. in cap. extirpandæ, num. 3. de præbend.* late *de Graff. cit. loc. num. 74. Bellet. cit. loc. §. 4. num. 38.*

31 Nota secundo, quod licet *Concil. Trid. cit. loc.* loquatur de scientia ordinandorum generaliter, vnde posset dici loqui tam de Secularibus, quam de Regularibus Clericis, nihilominus DD. communiter tenent, minorem scientiam requiri in Clerico Regulari, quam Seculari; vnde Episcopũ posse ordinare Regularẽ cum minori sciẽtia, dũmodo sciat bene legere, & canere, docet post alios per eũ relatos *Campan. in diuers. iur. canon. rubr. 5. cap. 2. num. 4.* Vnde tenuerunt aliqui adducti per *Dian. to. 1. tract. 16. & 2. miscell. resol. 32. vers. at his*, posse Episcopum ad sacerdotium promouere Religiosum, qui parum intelligit linguam latinam, sed scit bene legere, & canere; licet opinio non sit omnino tuta, admittitur tamen etiam in praxi, quãdo intelligit competenter linguam latinam.

32 Nota tertio, ex doctrina *Abb.* adducta *notab. 1.* scientiam requiri in Sacerdotibus magis, & minus secundum qualitatem loci, vbi habent viuere, & conuersari; vnde posse ordinari cum minori scientia Sacerdotem ruralem, secus qui in Ciuitate habet commorari, tenent communiter omnes. Sed practici adulterant hanc doctrinam; nam sæpe Episcopi sub prętextu illius ordinant ignorantes contra mentem DD. omnium, qui admittunt in loco inferiori Sacerdotem minoris scientiæ, non autem ignorantem. Prædicta doctrina vera est apud omnes, sed ego consulerem contrarium seruandum, & exigendam potius maiorem scientiam in Sacerdote rurali, quia vt plurimum Villas incolunt homines rudes, & ignorantes, quorum animæ indigent maiori auxilio, quod nesciunt Sacerdotes non docti, & est cæcum cæco commendare; nec suffragatur coadiuuare animas esse officium Parochi, quia vt plurimum Curati eadem laborant ignorantia, & ex Præsbyteris loci solet eligi Curatus, maxime quãdo Parochia est inferioris redditus, ad quã exteri non concurrunt, in his me remitto prudentiæ Ordinariorum, quos obseruare

re rogo verba *cap. cum sit, de atat. & qualit.*

33 Regulares sunt omnino examinãdi quoad scientiam ab Episcopo ordinante, determinauit expresse *Concil. Triden. sess. 23. cap. 12.* ibi, *Regulares quoque nec in minore ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, priuilegijs quoad hoc penitus exclusis,* id etiam confirmauit *Sac. Congregat.* his verbis, *Sacra Congregatio Concilij censuit Superiores Regulares posse suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum; & si is absuerit ad quemcumq; alium Episcopum, dum tamen ab Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur de doctrina,* refert *Genuens. in pract. cap. 83. sub num. 2.* Ex dictis collige, *Concil. Trident. & Sacr. Congr.* in hoc non sequi fidem Superioris Regularis, sed omnino eligere industriam Episcopi: verba enim sunt aperta contra *Mirand. & Villalob.* adductos per *Dian. tom. 1. tractat. 16. & 2. Miscellan. resol. 31. vers. vltimo,* qui tenent posse Episcopum in hoc stare fidei Superioris Regularis; intelligo tamen veram opinionem prædictorum, si Episcopus committeret examen Regularis suo Superiori; quia sicut potest hoc examen committere alteri, sic potest & prędicto Superiori, secus tamen est si Superior approbaret quoad scientiam ex se, & iure proprio, quia hoc illi denegatur per *Conc. Tridentin.* & proinde illius approbationi Episcopus non debet stare.

34 Scientia hæc, & doctrina, quæ requiritur in ordinando, cum sit quid facti, non præsumitur, nisi probetur, ita *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 91. num. 18. Mascard. de probat. conclus. 989. Caputaq. dec. 11. n. 5. par. 1.* Potest tamen hæc literatura probari per testes, *Rot. dec. 8. de probat. in nouis.* sed quia hodie ex communi vsu Curiarum Ecclesiasticarum literatura maxime in casu nostro probatur per examen, iuxta dispositionem *cap. vnic. de scrutin. in ord. facien. & Concil. Trident. sess. 7. cap. 11. & sess. 23. c. 3. & cap. 7. de reformat.* recedere ab hoc cõmuni vsu non esset laudabile; & non solum semel quis potest examinari, sed bis, & ter iudicio Episcopi, ante quam ad Ordines maxime sacros admittatur, quia potest quis in vno examine apparere magis idoneus, & doctus ex forma puncti assignati, vel quæstionis propositæ, cum re vera sit minus, & e conuerso, *l. vnic.* & ibi *Bart. nu. 2. C. de athlet. lib. 10. Tiraquell. de pœn. temp. caus. 51. n. 159.*

35 Hoc examen quoad doctrinam, & scientiam ordinandorum est adeo necessarium, vt quamuis ordinatus sit dignus, possit suspendi ab Ordine suscepto sine examine, *c. fin. 24. dist.* nisi talis esset notorie dignus,

36 quia tunc potest etiam absq; examine ordinari, *c. qui Episcopus,* & ibi *glos. 2. 23. dist. cap. nullus, 24. dist. Felin. in cap. fin. num. 28. de præsumpt.* prout dicitur de graduatis, & Doctoribus approbatis ab Vniuersitatibus, qui possunt ad Ordines admitti sine examine, docet *Rebuff. in pract. benefic. tit. de rescrip. in for. paup. pro graduat. n. 3. & 4. Bellet. disq. cler. p. 1. de discipl cler. §. 5. n. 40.* Ordinatus de facto, maxime ad sacros Ordines, si insufficiens est, debet suspendi, donec sufficientiam tali Ordini requisitam habuerit, docet *Diaz. & Salz. in pract. cri. canon. cap. 21. num. 3. Campanil. rubr. 11. cap. 14. num. 9.* De pœnis Episcopi ordinantis illiteratum vide *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. Ordines, c. 8.*

37 Amplia supradicta, vt si quis sine examine, & literis commendatitijs sui Ordinarij ab alio Episcopo fuerit examinatus, approbatus, & promotus, etiam si id factum sit quauis authoritate, potest a suo Ordinario iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit ad diuina officia celebranda; seu Ecclesiastica Sacramenta ministranda, potest suspendi ab exercitio Ordinis suscepti ad tempus arbitrio ipsius Ordinarij; & vlterius potest illi interdici, ne in altari, aut aliquo Ordine ministret, ita *Concil. Triden. sess. 14. cap. 3. de reformat.* sub qua dispositione non comprehenduntur examinati, & approbati ad sacros Ordines a prædecessoribus Episcopis, prout refert declarasse *Sacr. Congreg. in eod. cap. Concil. Trident. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 4. nu. 85. Barbos. in remiss. ad d. loc. Conc. & in sum. Apost. dec. verb. examen, num. 13.* Nisi approbatus, & ordinatus a prædecessore desideret admitti ad administrationem Sacramentorum, tunc potest a successore iterum examinari antequam admittatur ad dictam administrationem, ita *Barbos. in d. remiss. in princip.*

38 Maxima morum integritas, & vitæ, ac vehemens desiderium consequendi Sacerdotium potest supplere scientiæ defectus, si non sumus in pænitus illiterato, probatur ex *cap. cum pridem, de renunc.* ibi, *Scientia inflat, charitas autem ædificat;* & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis, probat exemplo aliquorum Sanctorum, qui etsi indocti, fuerunt tamen iudicati digni pro Sacerdotio, *Salz. ad Diaz. pract. crim. canon. cap. 21. vers. aliquando.* Sed quia abijt charitas illa antiquorum Patrum, merito hodie passim non est practicanda sententia prædicta.

Se-

39 Septimo, Episcopus scrutari debet, si ordinandi sint instructi in lege Dei, quod *Concil. Trident. cit. cap. 7.* indicat in illa particula, *Fide*, hoc est si Fidem Catholicã firmiter teneant, & non solum qui Fidem Catholicam firmiter non tenent, sed etiam qui nouelli sunt in Fide, quos Neophytos appellamus, sunt ab Ordinibus arcendi, de qua materia late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 7. & Bellet. disqu. cleric. 1. par. tit. de discipl. cler. §. 12.* quæ cum non sit vsufrequentior, me remitto ad dicta per alios.

40 Vlterius Episcopus scrutari debet de intentione, & animo ordinandi, si desideret ascendere ad superiores Ordines, & si inueniat eum non habere talem intentionem, debet illum repellere ab Ordine, faciunt dicta per *Concil. Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat.* aduertit *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 3. num. 5. in princ. fin.* sed cum animus difficilis sit probatio is, merito ad coniecturas, dicunt communiter DD. esse recurrendum. Ideo solent Episcopi ad cognoscẽdum animũ prædictum, non ad primam instantiam admittere quem ad Ordinem; nec solent admittere vnicum filium maxime patris diuitis, nec implicatum debitis, & similia: hoc scrutinium solet fieri in prima tonsura, & eodem tempore fit etiã scrutinium de Confirmatione, si promouẽdus ad primam tonsuram receperit Confirmationis Sacramentum, iuxta dispositionem *Concil. Trident. sess. 23. cap. 4.* mandantis non initiari prima tonsura non cõfirmatum; rationem huius requisiti adducit *Campanil. cit. loc. rubr. 2. num. 26.* vbi tenet, quod si quis ex negligentia, & citra contemptum reciperet Ordines ante Confirmationem, nec etiam peccaret mortaliter.

41 Vltimo, Episcopi non solent ad vlteriorẽ Ordinem promouere instantem, nisi facto prius scrutinio, Ordinem præcedentem recepisse, & hoc vt Ordines gradatim suscipiantur, & non per saltum, quod prohibitũ est apud Canones, *cap. vnic. de cler. per salt. promot.* & alibi, quod scrutinium necessariũ esse probat exemplo S. Caroli Borromei, *Mascard. de probat. 3. volum. conclus. 1140. nu. 9.* In quibus terminis sciendum est, quod ordinandus ad satisfaciendum huic scrutinio tenetur docere de vltimo Ordine recepto, nec tenetur probare omnes alios præcedentes; quia probato vltimo, præsumuntur & alij præcedentes, ita *Innoc. in cap. 1. num. 3. de cler. peregr.* vbi etiam *Abb. num. 5. idem Abb. in cap. nisi essent, num. 3. 1. notab. de prabend. Mascard. cit. loc. num. 8.* licet *num. 6.* videatur tenere contrarium, cuius opinio in hoc non est vera, quia hoc scrutinium fit in quolibet Ordine, & sic necessario debent præsumi præcedentes docto de vltimo. Hæc probatio fit communiter per literas testimoniales Episcopi ordinantis, quas Bullas Vulgus appellat, probat *Mascard. cit. loc. in princ. conclus. & Ricc. in prax. 1. par. resol. 286. vers. probatur primo,* vel attestatione Cancellarij Episcopi sumptã ex libro, in quo registrantur ordinati, & conseruatur in Archiuio Episcopi. Quod si prędicta haberi non possunt, tunc admittitur ordinandus ad probandũ Ordinem præcedentem per testes, vt per *Mascard. cit. loc.* imo & per vnicum testẽ, late *Ricc.* post alios per eum adductos *cit. resol. 286. vers. probatur etiam,* vbi etiam *vers. quarto probatur,* tenet posse probari per argumenta, inditia, & coniecturas, maxime cum non tractetur de materia obiectiua. Cætera ad hanc probationem vide apud *Mascard. & Ricc. cit. loc.*

42 In prima tonsura fit etiam scrutinium de Baptismo ordinandi, vnde tenentur initiandi afferre fidem Baptismatis sumptam ex libris Parochiæ, quæ ad duo deseruit, ad probandam ætatem, & Fidem; & ratio est, quia non baptizatus non est capax Ordinis, patet ex *cap. veniens, de Præsbyt. non baptizat. & ex D. Thom. q. 35. ar. 3.* & communi sententia, vt testatur *Ricc. in prax. 1. p. post resolut. 287. in notab. vers. secundo,* imo si de facto non baptizatus ordinetur, non recipit characterem, est commune. Quod si liber Baptismi sit deperditus, admittitur ordinatus ad illud probandum per testes, & per vnicum testem, iuxta notata per *Mascard. de prob. conclus. 163.* secus si ageretur de præiudicio tertij. Sed verius est dicere fidem Baptismi non induci per promouendum ad probandum fuisse baptizatum, quando sumus inter natos, & educatos inter Christianos, quia in tali casu præsumitur Baptismum, probatur ex dictis per *Innoc. in cap. veniens, de Præsbyt. non bapt. & Bonac. tom. 1. de Sacram. in gen. disput. 1. q. 2. punct. 1. num. 38.* sed solum induci ad probandam ætatem; vnde si promoueretur puer maturæ ætatis, qui ex aspectu appareret excessisse septennium, atque natus, & educatus inter Christianos non teneretur exhibere Fidem Baptismatis.

SVMMARIVM.

1 *Ordines quibus temporibus conferuntur.*

2 *Prima Tonsura quo tẽpore conferatur.*

3 *Ordines minores quibus temporibus conferantur.*

4 *Dies festus, in quo conferuntur Ordines minores, vel maiores cum* Breui *Apostolico, an debeat esse de pracepto. Et an possit ad hunc finem* Episcopus *petere Diæcesim, vbi colitur dies festus, num. 5.*

6 *Ordines minores die festo an possint conferri pluribus, an tantum duobus.*

7 *Ordines minores an possint conferri in vesperis Feria 6. pracedentis Sabbatum ordinationum. Et an Feria 4. quatuor Temporum, num. 9. Et an extra Missam, & Ecclesiam, num. 8.*

10 *Ordines maiores quibus diebus conferantur. Et an valeat consuetudo vt extra statuta tempora conferantur, num. 11. Vel Priuilegium ante Conc. Trident. emanatum, num. 12. Qua hora, num. 13. Et an ordinandus debeat esse ieiunus, num. 14. Et an alias collati imprimant characterem. Et in quo loco debeant conferri, n. 15.*

16 *Ordinatus extra statuta tempora quas pœnas incurrat in minoribus, nu. 17. Et in maioribus, nu. 18. & 19. Et quis valeat absoluere, n. 20. & 21.*

22 *Ordinatus ad Præsbyteratum extra tempora an incurrat irregularitatem ex quo concelebrat cum Episcopo.*

23 *Ordinatus extra tempora an incurrat pœnā* Concil. Triden. sess. 23. cap. 8.

24 *Ordines conferens extra legitima tempora quibus ligetur pœnis.*

25 *Ordines debent conferri seruatis interstitijs. Et quæ inter primam Tonsuram, & minores. Et quæ inter ipsos minores, num. 26. Quæ inter vltimū minorem, & Subdiaconatum, nu. 27. Quid in hoc operetur cōsuetudo, n. 28. Et quæ requiratur causa vt possit dispensari in hoc interstitio, nu. 29. Et an teneatur Episcopus, alias possit appellari, n. 30.*

31 *Ordines Subdiaconatus, & Diaconatus requirunt interstitium vnius anni. Et quæ requiratur causa ad dispensandum. Quid inter Diaconatum, & Præsbyteratum, n. 32.*

33 *Ordinans non elapsis interstitijs, an videatur dispensasse. Et quomodo cōputetur annus interstitiorum, nu. 34.*

35 *Ordinatus in minoribus omnibus vnica die quas pœnas incurrat. Et quas ordinatus in minoribus, & Subdiaconatu, & quas recipiens duos maiores, num. 36. & 37. Et quid de ordinato non seruatis interstitijs, num. 38. Et quam pœnam incurrat Episcopus ordinans, n. 39.*

40 *Ordinans Episcopus dispensat cum interstitijs Regularium. Et quid debeat petere illorum Superior.*

41 *Capitulum Sede vacante dispensat in interstitijs. Episcopus concedens Dimissorias, non autem cui diriguntur, dispensat in interstitijs, n. 42.*

ARGVMENTVM.

De temporibus Ordinationum. Quo tempore recipiantur Ordines. Quomodo debeat esse dies festus. Quo die possint conferri minores. Et quo maiores. Et quid in hoc valeat consuetudo. De pœnis ordinati extra tempora, & ordinantis. Quæ interstitia seruari debeant, quando in hoc dispensetur. De pœnis non seruantis interstitia. Quis dispenset cum Regularibus. An possit dispensare Capitulum Sede vacante. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXXIV.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. de eo, de Tempor. ordin.

1 IN hoc *text.* determinat *Alexan. III.* tempora, in quibus Episcopi debent Ordines conferre, videlicet minores Ordines conferri possunt diebus festiuis, sacri vero conferri debent in quatuor temporibus, vel Sabbato sancto, vel Sabbato de Passione, quibus temporibus *Concil. Trident. sess. 23. cap. 8. de refor.* præcipit omnino Ordines conferri, & non extra; quorum occasione dicemus nonnulla frequentiora, quæ in praxi occurrere solēt in materia temporum ordinationum. Hæc tempora habentur etiam in *can. fin. 75. dist.* & de hac materia tractant Canonistæ omnes in hoc *text.* Rebuff. *in prax. benefic. p. 2.* *tit.*

tit. de cler. ad sac. Ordin. male promot. glos. 1. *num.* 8. *& seqq. Diaz. in pract. crim. canon. cap.* 26. *vbi Salz. Quarant. in sum. Bul. verb. Ordo, vers. deuenio ad seiunium, Leo Thes. for. Eccles. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 20. *& seqq. Henriq. in sum. lib.* 10. *cap.* 2. *par.* 2. *Vgolin. de offic. Episcop. cap.* 26. §. 25. *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 6. *Nouar. sum. Bull. tit. de ordinat. extra temp. Homobon. de Bon. de exam. Eccles. tract.* 2. *cap.* 1 *q.* 18. *Piasec. in prax. Episcop. par.* 1. *cap.* 1. *Bellet. disquis. cler. par.* 2. *tit. de pœn. cler.* §. 27. *n.* 6. *P. Thes. in prax. Eccles.* 2. *par. verb. Ordines* 14. *Barbos. in remiss. ad d. cap.* 8. *Concil. Tridentin. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 33 *num* 172. *& de potest. Episc. par.* 2. *allegat.* 17 *nu.* 11. *& seqq. Canonistæ omnes, verb. Ordo,* & alij communiter, extat de hac materia *Constitut. Pij* 2. quæ est 7. incip. *Cum ex sacrorum* 15. *Kalend. Decembr.* 1461. *in Bullar. fol.* 79. & apud *Quarant. cit. loc. fol. mihi* 358. & aliæ Cōstitutiones relatæ per *P. Thesaur. cit. loc. Bonacin de Sacram. disp.* 8. *q. vnic. punct.* 6. *Dian. loc. infra citand.*

2 Nota primo, quod sub hac restrictione temporis non comprehenditur prima cōsura, sed tantum septem Ordines; illa enim conferri potest omni tempore, & die feriato, & non feriato ad libitum, & voluntatē ordinantis, sic etiam & quacumq; hora ita *Hostiens. in cap. consultationibus, hoc tit. de tempor. ordin. Henriq. cit. loc.* §. 1. *Barbos. cit. allegat.* 11. *num.* 19. *& de iur. Eccles. nu.* 175. *Campanil. cit. loc. num.* 1. *&* 4. vbi in specie dicit posse conferri quacumq; hora etiam noctis, luminibus tamen accensis, licet cautius fit de die, *Salz. ad Diaz. cit. loc. lit. A.* & est commune, & seruat Praxis nouissime *Dian. tom.* 1. *tract.* 16. *resol.* 30. *vers. notandum est*, vbi testatur non solum de quocumq; die, & hora, sed etiam de quocumq; loco, quod etiam caret scrupulo.

3 Nota secundo, quod in hoc *text. cap. de eo*, supponitur minores Ordines posse cōferri quatuor temporibus, & Sabbatis sancto, & de Passione, solum petitur a Summo Pontifice, si extra dictum tempus possint minores conferri. Cui petitioni respondet Pontifex, licitum esse Episcopis Dominicis, & alijs festiuis diebus vnum, aut duos ad minores Ordines promouere. Ex qua responsione oriuntur duæ dubitationes. Prima est, quid intelligatur nomine diei festi. Secunda, an possit Episcopus promouere ad minores non solū duos, sed plures.

4 Et ad primam dico, duplicem esse sententiam, vnam tenere, posse Episcopum minores Ordines conferre diebus, in quibus cadit Officium duplex, licet festum nō seruetur de præcepto, ab operibus seruilibus abstinendo, & hoc contineri nomine diei festi in hac materia, DD. omnes pro hac opinione graues, & multos inuenies adductos per *Dian.* 3. *part. tract.* 14. *res.* 97. *vers. sed his*, qui hanc sententiam tute posse teneri, & practicari asserit. Aliam vero sententiam tenere nomine diei festi in his terminis contineri tantum diem festum, quo Populus se abstinet ab operibus seruilibus de præcepto, & hanc sententiam defendunt DD. numero maiores, quos omnes refert *Dian. cit. loc. ac Barbos. de iur. Eccles. libr.* 1. *cap.* 33. *num.* 174. In hac quæstione potest sine scrupulo sequi, & practicari vtraque sententia, cum ambæ sint communes. Verum Prælati hanc secundam tanquam securiorem amplectuntur, & minores Ordines, vel maiores cum Breui Apostolico in tribus diebus festiuis, non conferunt, nisi in diebus festiuis de præcepto. Et in hac opinione sufficit, quod dies festus seruetur de præcepto in loco particulari, vbi Ordines conferuntur, licet alibi non sit dies festus, ita *Barbos. cit. loc. num.* 174. in vltimis verbis, & est indubitatum apud omnes.

5 Quæro hic, an possit tute, & sine scrupulo Episcopus adhoc vt conferat Ordines minores, vel maiores ex indulto Apostolico petere vicinam Diœcesim, in qua celebratur dies festus de præcepto, qui in sua Diœcesi non seruatur.

Resp. posse sine scrupulo peccati, sicut non peccat qui relicta sua Diœcesi, in qua seruatur festum de præcepto, aliam petit vbi non seruatur festum causa exercendi opus seruile, ita tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 2. *num.* 16. *in fin.* qui licet teneat hanc opinionem, tamen tutius agendo consulit Episcopo, vt transmittat subditum ordinandum ad Episcopum, in cuius Diœcesi festum colitur de præcepto.

6 Ad secundam dubitationem, nempe an Episcopus in die Dominico, vel festiuo possit ad minores Ordines promouere plures duobus. Dico, quod licet *text. in hoc cap. de eo*, dicat licitum esse Episcopis vnum, aut duos promouere, tamen *glos. ibid. verb. aut duos*, tenet posse Episcopum promouere in die Dominico, vel festiuo ad minores nō solum duos, sed etiam plures, dummodo generales ordinationes non faciat, & *glos.* prædictam sequuntur DD. omnes in eodē *text.* tenet post alios *Campan. cit. loc. rub.* 6. *cap.* 2. *sub num.* 1. id etiam affirmat cum tribus, & pluribus *Dian. tom.* 1. *tractat.* 16. *resol.* 30. *vers. notandum est.*

7 Possunt etiam Ordines minores conferri in vesperis Feriæ 6. præcedentis Sabbatum,

tum, in quo de iure Ordines sacri conferũtur, quasi ex hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie vesperi, & hoc ex generali consuetudine, ita testatur *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. n. 1. in fin.* & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. cit. loc. nu. 173. in fin.* Hæc opinio licet sit grauium DD. tamen non seruatur in praxi, cũ videatur aduersari Pontificali Romano in *rubr. de Ordin. sacr. confer. vers. minores vero Ordines,* vbi mandatur Ordines minores mane conferri, & hanc horam sequitur praxis, vt testatur *Campanil. cit. loc. nu.* 18. licet de iure qualibet hora possint minores Ordines conferri, ita *gloss. in cap. ordinationes, il 2. & cap. quando, 75. dist.* Hinc si alia hora, quam mane Ordines minores conferantur, tenet collatio, licet collator male agat, non seruando Pontificale, faciunt dicta per *Barbos. cit. loc. n.* 176.

8 Possunt quoque conferri Ordines minores extra Missam, vt docet *Imol. in c. quod sicut, nu. 16. de elect.* docet *Campanil. cit. loc. num.* 19. Hinc non est necesse vt ordinans, vel ordinatus sint ieiuni, ita *Barbos. cit. loc.* sic etiam dicimus Ordines minores posse conferri extra Ecclesiam, & in domo Episcopi, ita *Campanil. cit. loc. nu.* 17. post multos per eum adductos.

9 Posse etiam minores Ordines ex consuetudine conferri Feria 4. quatuor Temporum, affirmat *Henriqu. in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 12. §. 2.* & alij quos refert, & sequitur *Campanil. cit. loc. n.* 3.

10 Vlterius Ordines maiores, & sacri conferri minime possunt, nisi in sex Sabbatis anni, idest in Sabbatis quatuor Temporũ, in Sabbato sancto, & in Sabbato præcedẽte Dominicam de Passione, ita statuitur in hoc *cap. de eo, & in cap. fin. 75. dist.* idq; cõfirmatum est per *Concil. Trident. sess. 23. c. 8.* vbi expresse mandatur ordinationes sacrorum Ordinum statutis a iure temporibus celebrari. Rationem vero, quare sacri Ordines his Sabbatis diebus conferantur, adducit *Campanil. rubr. 6. c. 3. n. 9.*

11 Prædicta adeo vera sunt, vt nec consuetudo valeat, quod sacri Ordines conferantur extra prædicta statuta tempora; illa enim damnatur expresse in *cap. 2. hoc tit. de tempor. ordin. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. nu.* 177. vbi refert, quod solus Summus Pontifex dispensare potest, vt extra tempora statuta, & in diebus Dominicis, vel festiuis sacri Ordines conferantur, & deciditur in hoc eodem *cap. de eo, & in cap. 1. eod. tit. Rebuff. in prax. benefic. part. 2. tit. de cler. ad sacr. Ordin. male promot. glo. 1. num. 14. & 15.* Quibus modis, & clausulis soleat Summus Pontifex dispensare, vt extra statuta tempora recipiantur Ordines sacri, refert *Campanil. cit. loc. nu. 24. & seqq.*

12 Nonnulli Regulares habent priuilegiũ recipiendi Ordines etiam sacros extra statuta tempora, ita illud habent Patres Societatis Iesu, quorum meritis omnia priuilegia debentur, & alij Regulares, quos refert *Barbos. cit. loc. nu. 18. & seq.* In quibus terminis aduerte, quod possunt conferri hodie sacri Ordines vigore prædictorum priuilegiorum extra tempora, si priuilegia sint concessa, vel confirmata post *Concilii Trident.* secus si ante *Concil.* quia illa censentur derogata, docet *Lezan. Mirand. Ric. Rodriq.* & alij adducti per *Barbos. citat. loc. nu. 182.* contra *Dian. par. 3. tract. 2. resol. 31. & part. 5. tract. 13. resol. 57.* & prædicti priuilegij communicationem cum alijs fieri omnino prohibetur, docet *P. Archangel. Roman. tract. de priuileg. Relig. lib. 3. verb. Ordines maiores, & minores, vers. Patres Societatis Iesu.*

13 Hora vero pro collatione sacrorum Ordinum de iure assignatur circa nonam, ita *gloss. 1. in cap. quoad Patribus, 75. dist. vbi Archid.* in praxi vero conferuntur quacũq; hora post diluculum, vt tenet *Campanil. cit. loc. num.* 17. dummodo non sit post Nonam.

14 Requiritur etiam de honestate, & vsu ad Ordines maiores Missæ sacrificium, & quod ordinandus, & ordinans sint ieiuni, ita *Campanil. cit. loc. num. 2. Barbos.* etiam *citat. loc. num.* 176. cum communicari debeat ordinandus, secundum præcepta Pontificalis Romani.

15 Sed aduerte, quod tempus, & hora non est adeo requisitum necessarium ad Ordines sacros, vt collati extra statuta tempora sine dispensatione sint nulli, nam imprimũt characterem, licet ordinans, & ordinatus male faciant, & incurrant in pœnas, de quibus inferius, docet post multos *Campanil. cit. loc. num.* 18. & est commune. Idem dicendum est de loco; nam licet ex *Concil. Trident. sess. 23. c.* 8. maiores Ordines conferendi sint in Ecclesia Cathedrali, vel in alia ex dignioribus Diœcesis, vt aduertit post multos *Barbos. cit. loc. num.* 198. nihilominus si alio in loco conferantur, imprimunt characterem. Sed hic aduerte contra *Barbos. cit. loc.* quod Episcopus celebrare volens ordinationem sacrorum Ordinũ extra Ecclesiam Cathedralem, & Ciuitatẽ, non tenetur eligere Ecclesiam ex dignioribus Diœcesis, sed sufficit eligere digniorem Ecclesiam illius loci, in quo Ordines conferre intendit, ita disponunt aperta verba *Concil. Trident. cit. loc.* cuius verba man-

mandant etiam Episcopo electionem Ecclesiæ dignioris in quantum fieri potest, ex quibus videtur *Concil.* sequi omnino Episcopi arbitrium, faciunt dicta per *Campan. cit. loc. num.* 16.

16 Nota tertio, tam ordinantem, quam ordinatum extra statuta tempora suas incurrere pœnas. Et primo de iure communi sic ordinatus non est permittendus in taliter susceptis ministrare, *cap. sane, hoc tit. de tempor. ordinat.* quæ suspensio seu dispositio ex *cap. cum quidem, eod. tit.* durabat vsquequo ordinatus non obtinuisset restitutionis gratiam a Sede Apostolica, sed per *cap. consultationi*, postea statutum est, vt post pœnitentiam peractam Episcopus possit dispensare, quod taliter ordinati ministrent in susceptis Ordinibus. Hæc suspensio secundum communiorem opinionem est ferendæ sententiæ, ita *Io. Andr. & Abb. in d. cap. cum quidam n.* 4. post *Innoc. & Hostien.* quos sequitur *Auila par* 3. *disp.* 5. *dub.* 7. §. 2. *supponendum, Suar disp.* 31. *sect.* 1. *num* 30. *P. Thesaur. prax. Eccles* 2. *par verb. Ordines,* 14 *vers. primum dubium, in fin.* contra nonnullos per ipsum adductos.

17 Supradicta suspensio procedit non solũ contra ordinatos in maioribus, sed etiam contra ordinatos in minoribus extra statuta tempora, de quibus diximus supra. Probant aliqui, ex eo, quod *text. in eod. c. cum quidam*, loquitur generaliter, ita *P. Thesau. cit. loc. vers. secundum dubium*, post *Maiol. & Sayr.* per eum adductos. Sed salua pace *P. Thesaur.* dico pœnam prædictam non procedere contra ordinatum extra tempora ad minores, & licet *text. in cit. c. cum quidam*, loquatur generaliter, *glos.* tamen in *figur. casus*, loquitur de sacris Ordinibus, eodem modo loquitur *Abb. in lib. meo, in figur. casus*, licet *P. Thesaur. cit. loc.* pro sua sententia illum adducat. Alij vero *textus*, qui de hac pœna loquuntur, vt est *cap. sane, & cap. consultationi*, verba proferunt aperta de sacris Ordinibus. Itaq; concludo cũ *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 2. *num.* 21. ordinatum minoribus Ordinibus extra tempora statuta sine dispensatione Apostolica, nullam incurrere suspensionem nec de iure communi, nec per Bullam *Pij* 2. incip. *Cum ex sacrorum*, quæ loquitur de sacris Ordinibus, nec per Bullã *Sixti V.* editam contra male promotos, incip. *Sanctum, & salutare*, quia illa fuit reuocata, & redacta ad terminos iuris communis per *Clement. VIII. in sua Constitut.* 40. incip. *Romanum Pontificem decet*, relata per *Quarant. in sum. Bull. verb. Ordo, fol.* 370. & referunt *Campanil. & P. Thesaur. cit. loc.*

18 Ordinatus quoque maioribus Ordinibus extra statuta tempora, de quibus supra, incurrit pœnam suspensionis ab exercitio Ordinum ipso iure, & si in tali suspẽsione celebret, efficitur irregularis, ita in *Const. Pij* 2. 6. incip. *Cũ ex sacrorũ*, adducta per *Quar. verb. Ordo, in princ. fol. mihi* 358. quæ pœna non procedit contra taliter ordinatos ad minores, cum Constitutio loquatur tantum de maioribus & vnum exprimendo, alterum negare videtur, *cap. nonne, de præsumpt. l. cum Prætor, ff. de iudic.* tenent multi, quos refert, & sequitur *Pat. Thesaur. cit. loc. vers. nota secundo.*

19 Suspensio prædicta est tantum ab Ordine sic male suscepto, non ab alijs, probant verba ipsius *Constit. in fin. & Henriq. Suar. & Layman.* citati per *P. Thesaur. eod. loc. ver. nota tertio.* Qua suspensione durante, non solum ordinatus non potest exercere Ordinem sic male receptum sub pœna irregularitatis, vt in *text.* sed nec etiam potest Beneficia obtinere, vt post *Couar.* tenet *Campanil. rubr.* 5. *cap.* 3. *num.* 20. licet possit fructus Beneficiorum, quæ obtinebat percipere, vt cum *Nauar.* tenet idem *Campan. cit. loc.* quousq; non fuerit Beneficio priuatus, cum ex prædicta Bulla *Pij* 2. sic promotus ad sacros Ordines possit Beneficijs priuari, notat etiam *Bellet. disq. cler.* 2. *par. tit. de pœn. cler.* §. 27. *n.* 6.

20 Dubitatur, quis valeat absoluere a suspensione, quam incurrit ordinatus contra formam prædictæ *Constit. Pij* 2. quæ fertur ipso iure in Constitutione prædicta.

Resp. duplicem in hoc esse sententiam, solum a Papa esse impetrandam absolutionem a prædicta suspensione, defendit mordicus *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 7. *cap.* 5. *num.* 1. & 2. & *cap. praeceden. num.* 10. Contrariam sententiam defendunt alij, posse Episcopum absoluere ab hac suspensione, quia in Bulla prædicta nulla reperitur reseruatio, ita *Auil. Barbos. & Reginal.* quos refert, & sequitur *P. Thesaur. cit. loc. versic. nota quod*, voluit etiam *Bonac. tom.* 3. *tit. de suspens. omn. in particul. disp.* 3. *q.* 2. *punct.* 3. *num.* 6. qui citat *Suar. Alter. Sayr. & Filiuc.* & hæc est verior opinio. Est tamen vera opinio *Campanil.* vt non possit Episcopus absoluere ab hac suspensione, quando Episcopus fuit culpabilis in conferendo Ordines maiores, contra formam prædictæ *Constitut. Pij* 2. secus tamen si non fuit culpabilis, & in successore, aduertit idem *Pat. Thesaur. cit. loc. vers. sed postea.*

21 Et non solum Episcopus non culpabilis, & successor possunt absoluere a suspensione prædicta, sed etiam possunt dispensare ab

humiliores, & frequentiores resurgunt.

12 Eadem ratione non debent ordinari, nec ad vlteriores Ordines promoueri soliti arma portare; illi enim dicuntur malæ vitæ, & malis moribus, ac viuere contra honestatem Clericis debitam; arma enim portare inhonestum est, non solum in Clericis, quorum arma sunt lachrymæ, & orationes, *cap. conuenientior 23. quæst. 4.* sed etiam laicis, quibus illorum vsus prohibetur sine licentia Principis de iure communi, & ex *rubr. tot. tit. C. vt armorum vsus inscio Principe interdictus sit, libr. 11.* & alibi, probat ex multis *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 4. num. 16. & seqq.* appellatione vero armorum de iure communi veniunt tantum arma apta ad nocendum, ita *Hyppol. de Marsil. in sua prax. §. pro complemento, num. 14.* *Cepoll in l. armorum,* & illic *Alciat. & Rebuff. ff. de verbor. signif.* non tamē venit culter paruus aptus ad incidendum panem, vel calamum; vnde Clericus non frangit honestatem, si talem cultrum deferat, *cap. lator. de homicid.* & ibi *Abb. num. 3. & in cap. 2. n. 7. de vit. & honest. cler.* vbi etiam *Bald. n. 1.*

13 Nec frangit honestatem clericalem Clericus, quando arma portat ad suam defensionem, *cap. olim il 1. de restit. spoliat. d. cap. 2. vbi Abb. num. 8.* in hoc casu potest etiam secum ducere familiam armatam, *Dec. cons. 151. num. 22.* *Bellet. disquis. cleric. 1. par. de discipl. cler. §. 18. num. 14.* imo potest Episcopus licentiam concedere deferendi arma ob suam necessitatem, ita *Campanil. cit. rubr. 4. num. 24. Ricc. in prax. par. 1. resol. 472. Bellet. cit. loc.* Nec etiam dicuntur contra honestatem Clericorum arma, quando deferuntur a Clericis itinerātibus per loca periculosa ad terrorem latronum, vt bene explicat *Bellet. citat. loc. num. 15. Campanil cit loc. n. 23. in fin.*

14 Multum confert ad bonam vitam, & laudabiles mores Clericorum sobrie viuere; sobrietas enim animæ saluti confert, & corporis valetudini prodest, hinc *Scola Salernitana cap. 1.* dicit, *Parce mero, cenato parum, & Auic. 3. punct. doctr. 2. cap. 7.* monet tantum cibi, & potus adhibendum esse, vt reficiantur vires, non opprimantur; multa enim bona inducere temperantiam refert *Campanil. in diuers. iur. cano rubr. 4. in princ.* & multa mala afferre ebrietatem, vnde non mirum est si Clericis commendatur sobrietas, & damnatur ebrietas, docet etiam *Bellet. disquis. cler. 1. par. de discip. cler. §. 22. per tot.* cum igitur ebrietas violet honestatem Clericorum; hinc soliti inebriari, ac tabernas frequentare, non debēt ad vlteriores Ordines promoueri, faciunt multa adducta per *Campanil. & Bellet. cit. loc.* Ebrietas enim scienter, & assidue facta est peccatum mortale, *cap. 3. §. & quamuis, vers. ebrietas si assidua, vbi glos. verb. ebrietas, 25. dist. cap. 1. de reliq. & vener. Sanctor. Abb. in cap. a crapula, nu. 2. de vit. & honest. cler. D. Thom. 2. 2. q. 150. ar. 1.* Hinc *D. Paul. 1. Cor. 6.* de quo in *d. cap. 1.* dixit, *Ebriosi Regnum Dei non possidebunt.* Vnde non est mirum, si reperti soliti inebriari, in scrutinio debeant ab Ordinibus expelli. Idem est de frequentantibus tabernas extra casum itineris, docet *Bellet. disqu. cler. 1. part. de discipl. cler. §. 20. per tot.*

15 Vlterius non dicitur laudabilis vitæ, & morum ordinandus, qui solitus est publice ludere aleis, & similibus ludis Clericis prohibitis. probatur ex *cap. clerici officia, de vit. & honestat. cler. & cap. Episcopus 31. dist.* propterea non debet ad Ordines admitti etiam ante monitionem, docet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 4. num. 32.* & est commune apud omnes, qui non damnāt Clericos ludere recreationis causa pro parua summa, & sine scandalo, *Bellet. cit. loc. §. 24.*

16 Scrutari etiam debent Episcopus, & Examinatores conuersationem ordinandi, quam si inuenerint implicatam cum mulieribus, illum non debent admittere ad Ordines; prohibetur enim Clericos cū mulieribus suspectis cohabitare. Et conuersare, late *Campanil. cit. loc. num. 45. & Bellett. cit. loc. §. 25. per tot.* & non solum conuersatio mulierum violat honestatem Clericorum, sed etiam conuersatio perditorum hominum, ita *Campan. cit. loc. n. 43.* Debet quoque esse discreta conuersatio Clericorum a vita Laicorum, & proinde separata a negotijs secularibus, *cap. clerici officia, & c. ex literis, de vit. & honest. cler. & tot. tit. ne Cleric. vel Monach. Clement. 1. de vit. & honest. cler.* & alibi. Multa *Bellett. cit. loc §. 21.* Hinc implicatus negotijs secularibus non debet ad Ordines admitti. Et generaliter quotiescumq; vita, & mores ordinandi vndequaque honestatem non præseferunt, debet omnino ab Ordinibus expelli, sic indicant verba posita in hoc *text. & in cit. cap. 7. Concil. Trident.* dum mandant Episcopis inquisitionem facere de vita, & moribus. Cætera ad hanc materiam late *Campanil. & Bellet. cit. loc.*

17 Secundo, ex hoc *text. & Concil. Trident. cit. loc.* Episcopus, & Examinatores inquirere tenentur de genere ordinandorum. Quid autem in his terminis significet genus, controuersum est inter DD. nam tenent

nent alij, inquisitionem faciendam de genere idem esse, ac inquirere an ordinandi ex catholicis parentibus, vel proditione damnatis, aut matre serua nati sint, ita intelligit *Maiol. de irregul. lib. 4. c. 2. Herieb. in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 17. in glos. lit. G. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 3. & rubr. 11. cap. 26. num. 7. in fin.* Aliqui vero tenent, quod genus in his terminis idē importat, quod legitimus, ac liber, ita *Barbos. in remis. eiusd. text. Concil. Trident.* post alios per ipsum relatos. Prima opinio est communior, & verior.

18 Hinc non solum ipsi hæretici, & illorum fautores dicuntur indigni Clericatus, *cap. statutum, de haret. in 6.* sed etiam filij hæreticorum, defensorum, & fautorum non possunt fieri Clerici vsque ad secundam generationem lineæ paternæ, etiam si crimina parentum non fuerint imitati, *cap. quicumq. §. haretici, & cap. statutum 2.* & ibi *glos. verb. inane, de haret. in 6. Felin. in cap. vergentis, num. 4. eod. tit. Pegn. in 3. p. direct. com. 163. vers. rursus text.* Quod si mater tantum est hæretica, vel fautrix hæreticorum, excluditur tantum filius a Clericatu, non autem nepotes, *glos. in cit. cap. statutum, verb. inane, & verb. volumus, Pegn. d. vers. rursus textus, Tolet. in sum. lib. 1. c. 64. num. 4.*

19 Difficilis est quæstio in hac materia, an omnes filij hæreticorum expellantur ab Ordine, tam nati ante parentum crimen, quam post, an vero solum nati post illorū hæresim. DD. diuisi sunt pro vtraq; sentētia, hanc quæstionem refert *Cauall. pract. quaest. commun. contra commun. quaest. 653.* & latius *Campanil. in diuer. iur. can. rub. 11. cap. 26. num. 16. & seqq.* in qua illa videtur magis communis sentētia, videlicet, quod filij hæreticorum tantum nati post delictū parentum puniantur prædicta pœna, & similibus, ita *Cauall. & Campanil.* post multos per ipsos adductos *cit. loc.*

20 Fallit supradicta pœna in filijs hæreticorum pœnitentium, & emendatorum, ac Ecclesiæ vnitati reintegratorum, vt definitur in *cit. cap. statutum;* illi enim ab Ordinibus non repelluntur, vt notat *Campanil. cit. loc. num. 13. in fin. & num. 14.* eandem sententiam probat post *Pegn.* per eum adductum procedere etiam in filijs hæreticorum, relapsorum, pœnitentium, emendatorum, & vnitati Ecclesiæ per delationē Sacramentorum reintegratorum. Cætera ad hanc materiam vide apud *Pegn. & Cāpanil. cit. loc.*

21 Tertio, *text. in hoc cap. quanto,* disponit Episcopum, & Examinatores inquirere debere de patria ordinandorum, quod requisitum non ponit *Concil. Trident. in cit. cap. 7.* forsan quia Concilium credit Episcopo notos habere omnes suos subditos, sed *cap. quando,* exigit hoc requisitum, adhoc vt quis a non suo Episcopo ordinetur, de qua materia plura notauimus ad *cap. cum nullus, de temp. ord. in 6.*

22 Quarto, Episcopus tenetur vna cum electis personis scrutinium facere de ætate ordinandorum, quod requisitum ponitur etiam in *cit. cap. 7. Concil. Trident.* Aetas vero in promouendo ad primam tonsurā non potest esse minor septennio completo, est commune apud omnes, ita *Campan. diuers. iur. canon. rubr. 7. cap. 3. Ricc. in prax. 1. part. post resolut. 287. in notab. vers. debet etiam, Nouar. in prax. nou. iur. Pontific. tit. de ætat. conclus. 8. alias 20. num. 1. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 88. text. glos. & DD. de tempor. ordin. in 6.* De ætate requisita ad quatuor minores Ordines est differentia inter DD. vt videre est apud *Campanil. cit. loc. cap. 2.* vbi refert tenentes desiderari duodecimum annum ad tres primos, & quartumdecimum ad quartum Ordinem; ipse vero videtur sentire omnes quatuor minores desiderare ætatem quatuordecim annorum, sed cum hoc per *Concil. Trident.* non sit diffinitum, DD. moderni statuunt firmam regulam post septennium posse omnes minores Ordines conferri, ita *Cucc. lib. 4. instit. tit. 12. nu. 11. Bonac. de Sacram. Ord. punct. 5. nu. 12. Dian. resol. 29. miscell. 2. par. 1. P. Thesaur. in prax. Eccles. par. 2. verb. Ordo, cap. 1. vers. Acolitarum.* Verum licet *Concil. Trident.* nullam statuat certam ætatem in Ordinibus minoribus, determinat tamen vt non conferantur ijs, qui saltem latinam linguam nō intelligunt, merito solent Canonistæ hoc Episcopi arbitrio relinquere, ita *Ricc. in prax. cit. loc. vers. a septennio.* Vnde intelligenti latinam linguam post septennium completum possunt omnes conferri.

23 Aetas pro Ordinibus maioribus statuta est per *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 12. de reformat.* Ad Subdiaconatum 22. annorū. Ad Diaconatum 23. Ad Præsbyteratū 25. in quibus ætatibus communiter dicunt, sufficere annum cæptum esse, quia in fauorabilibus dies cæpta habetur pro completa, ita DD. proxime citati. Verum prædictæ ætates ita computantur, vt si vnus dies, aut hora desideretur, non sunt Clerici ordinandi, ita *Heriq. lib. 7. cap. 20. nu. 2. in glos. lit. O. Basil. Pont. de matr. libr. 7. c. 65. num. 1. Dian. moral. resolut. part. 5. tract. 5. resolut. 17.* quos refert, & sequitur *Barbos. de*

de iur. Eccles. libr. 1. *cap.* 33. *num.* 88. *in fin.* Nec in tali ætate numeratur dies additus in bisexto, ita *Campanil. cit. loc. num.* 3. *in princ. fin. Nouar. loc. cit. nu.* 3 contra *Forna. & Bonac.* adductos per *Nouar.*

24 Quinto, Episcopus, & personæ per eum electæ pro scrutinio ordinandorum debet Inquisitionem facere de institutione, vt ex hoc *cap. quando, & cit. text. cap.* 7. *Concilij Trident.* explicant communiter institutionem, idest titulum ordinandorum in *glos. in hoc cap. quando*, ita *Campanil. diuers. iur. canon. rubr.* 3. *sub num.* 5. *& rubr.* 8. *cap.* 1. *sub num.* 3. de quo titulo ordinandorum diximus late *annot. praced.* ibi me remitto. Solum hic aduertant Episcopi, quod ipsi tenentur alere ordinatum sine titulo, vt diximus; & quia hic titulus est tantum necessarius in Ordinibus sacris, merito inquisitio illius fit tantum in Subdiaconatu, & inter Clericos seculares, vel Regulares non Professos, vt diximus supra, late *Garz. de benef.* 1. *p. c.* 5.

25 Sexto; Episcopus, & Examinatores debent scrutinium facere examinandorum quoad doctrinam, & scientiam, quæ adeo necessaria est in Clericis, vt sine illa dicantur irregulares, sed impropriè, quia dicta irregularitas auferri potest sine dispensatione, sed solum discendo, ita *Maiol. de irregul. lib.* 5. *cap.* 51. *num.* 15. *in fin.* Nec Episcopus dispensare potest, vt illiteratus fiat Clericus, *cap. nullus*, & ibi *Archidiac. num.* 2. *de tempor. ordin. in* 6. *Innoc. in cap. dilectus, de tempor. ordin Rot. dec.* 13. *num.* 4. *de prob. in antiq. Paris. de resignat. benefic. lib.* 5. *q.* 3. *num.* 100. id enim procedit cum penitus illiterato, qui is dicitur, qui nulla habet principia, *Præpos. in cap.* 1. *nu.* 2. *post med.* 36. *dist.* Rot. *diuers. par.* 2. *dec.* 16. *num.* 3. vel qui nullas, aut modicas scit literas, vt quia scit tantum legere, & scribere, *Rebuff. de pacific. possess. num.* 262. vel qui nescit facere officium, ad quod tenetur, *Diaz. in prax. canon. crimin. cap.* 21. *num.* 7. *vbi Salz.* Et an qui scit tantum legere, & scribere possit promoueri ad primam tonsuram, patebit ex infra dicendis. Et non solum Episcopus non potest dispensare cum illiterato ad Ordines, sed nec etiam Papa, cum scientia ad Ordines requiratur de Iure diuino, ita post *Felin.* & alios per se relatos, tenet *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 279. *num.* 2.

26 In vnoquoque Ordine debet scrutiniũ fieri de scientia requisita ad illum Ordinem. Et primo, ad primam tonsuram requiritur vt promouendus sciat rudimenta Fidei, & saltem legere, & scribere, ita *Concilium Trident. cit. sess.* 23. *de reformat. c.* 4. sufficit enim vt sciat legere, & scribere in lingua vulgari, seu materna, quia *Concil. Trident.* aliud non determinat; ita *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 5. *cap.* 2. Nec requiritur, quod sciat legere, & scribere eminenter, sed sufficit competenter, ita communiter Canonistæ, quod intellige, quando ad primam tonsuram promouetur iuuenis, & in ætate docili, cum quo cõcurrit spes futuri studij, secus tamen est si promoueatur grauescens in ætate, & cum quo non est spes, quod possit proficere; tunc enim non sufficit, quod promouendus sciat tantum legere, & scribere, sed requiritur, quod illam habeat scientiam, vt sit habilis ad maiora, ita *Salz. ad Diaz. cit. loc. lit.* D. *Bellet. disquis. cler. part.* 1. *de discipl. cler.* §. 4. *sub num.* 4. Non tamen esset excludendus in ætate grauescente constitutus cum modica scientia, quando esset spes proficiendi, sed hoc raro accidit, merito in praxi raro admittitur.

27 Promouendi ad minores Ordines eam debent habere scientiam, vt saltem intelligant latinam linguam, ita *Concil. Trident. sess.* 23. *de reform. cap.* 11. notant *Campanil. cit. loc. num.* 2. *Bellett. d. loc. n.* 21. *P. Th saur. in prax. Eccles.* 2. *part. verb. Ordines, cap.* 9. *vers. literatura, Ricc. cit. resol.* 279. *num.* 2. *in fin.* Potest tamen Episcopus ordinare ad minores puerum bonæ indolis, qui adhuc latinam linguam non intelligit, si est spes proficiendi; nam illiteratus puer ille dici non debet, qui pro ætate didicit, quique ostendit pro tempore proficere posse, ita *Menoch. de arbitr. cas.* 425. *num.* 57. *& seqq.* innixus verbis *Concilij Trident. cit. cap.* 11. ibi, *Minores Ordines ijs, qui saltem latinam linguam intelligant per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videretur*, quasi videatur magis expedire puerum bonæ indolis sine tali scientia promouere. Sed contra *Menoch.* expressè tenet *Carol. de Graff. de effect. cler. in præludi. nu.* 78. qui testatur Episcopum non posse promouere ad minores Ordines non intelligentem latinam linguam, etiam si aliter illi videbitur, & illa verba *Concil. Trident. Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*, conferre arbitrium Episcopo in submouendis interstitijs tantum, & hæc opinio est verior. Et non solum requiritur, quod ordinandi ad minores Ordines saltem intelligant latinam linguam, sed etiam necesse est quod in eis reperiatur spes consequendi scientiam sufficientem ad maiores Ordines, ita expressè determinat *Sacrum Concil. Trident. cit. sess.* 23. *cap.* 11. *Nisi ijs* int-

initietur, quem non scientiæ spes maioribus Ordinibus dignum ostendat, quod etiã procedit in admittendo ad primam tonsuram, diximus supra, & tenent omnes, ac faciunt verba eiusdem *Concilij*, in particulari in illo verbo, *initietur*, quod proprium est primæ tonsuræ.

28 Promouendi ad Subdiaconatum, & Diaconatum ex *Concil. Trident. cit. sess. 23. c. 13. de reformat.* debent esse instructi literis, & ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent. Explicant DD. illud vocabulum, *literis*, idest latinis literis, ita *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. ordines, vers. vlt.* itaq; promouendi ad dictos Ordines debent esse instructi bene literis latinis, nec sufficit simpliciter latinam linguam intelligere, & debent esse instructi etiam ijs, quæ scire debent pro exercitio prædictorum Ordinum, explicant *Campanil. cit. loc. nu. 2. Bellet. cit. §. 4. nu. 21. in fin. Ric. cit. resol. 279. num. 3.* & alij. Quale sit officium prædictorum Ordinum, & consequenter quid scire debeant illos recipientes, vide *de Graff. de effect. cler. in prælud. nu. 288. & seqq. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 35. num. 19. & seqq. & cap. 37. n. 29.*

29 Promouendus ad Præsbyteratum debet scire modum, vt possit docere ea, quæ necessaria sunt ad salutem, & ad Sacramenta ministranda, ita *Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 14.* vnde tenent multi, quod ordinandus tali Ordine debet scire Canones pœnitentiales. Sed verior opinio est, quod sufficiat intelligere Mysterium Sacramenti, nisi promoueretur ad exercendum officiũ Parochi, ita *Campanil. cit. loc. num. 2.* Cætera pro cognitione scientiæ vnicuiq; Ordini requisitæ vide apud *Sot. in 4. d. stin. 25. q. 1. art. 4. vers. tertia conclusio. Azor. instit. mor. 3. part. lib. 6. cap. 6. Carol. de Graff. tract. de effect. cler. in prælud. n. 76. & seqq.*

30 Nota primo ad supradicta, quod scientia triplici modo dicitur. Primo modo dicitur scientia eminens, vt est illa, per quam quis difficillimas quæstiones resoluit sine reuolutione librorum. Secundo modo dicitur scientia mediocris, & est illa, qua quis resoluit difficiles quæstiones cum reuolutione librorum. Tertio, dicitur scientia competens, seu sufficiens, & est illa, quæ legitime requiritur secundum qualitatem Officij, seu Beneficij. Vnde dicitur quis habere scientiam sufficientem, quando sufficienter potest explere ea, quæ necessario pertinent ad officium suum; & hæc sufficiẽtia consideratur arbitrio boni viri secundũ qualitatem loci, vbi habet quis viuere, & conuersare debet secundum qualitatem officij sui, ita *Abb. in cap. cum in cunctis, n. 4.* vbi alij *de elect.* His præmissis, dicendum est, scientiam requisitam in vnoquoque Ordine, vt diximus supra, non requiri vt sit eminens, sed sufficit vt sit aliqualis competens, & mediocris, quæ tamen tanta sit, vt sufficere possit ad obeundum, & tractandũ munus Ordinis, ad quem est promouendus, *c. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. Clem. 1. §. vt igitur, verb. sufficientem, de magist. Abb. in cap. extirpandæ, num. 3. de præbend.* late *de Graff. cit. loc. num. 74. Bellet. cit. loc. §. 4. num. 38.*

31 Nota secundo, quod licet *Concil. Trid. cit. loc.* loquatur de scientia ordinandorum generaliter, vnde posset dici loqui tam de Secularibus, quam de Regularibus Clericis, nihilominus DD. communiter tenent, minorem scientiam requiri in Clerico Regulari, quam Seculari; vnde Episcopũ posse ordinare Regularẽ cum minori sciẽtia, dũmodo sciat bene legere, & canere, docet post alios per eũ relatos *Campan. in diuers. iur. canon. rubr. 5. cap. 2. num. 4.* Vnde tenuerunt aliqui adducti per *Dian. to. 1. tract. 16. & 2. miscell. resol. 32. vers. at his*, posse Episcopum ad sacerdotium promouere Religiosum, qui parum intelligit linguam latinam, sed scit bene legere, & canere; licet opinio non sit omnino tuta, admittitur tamen etiam in praxi, quãdo intelligit competenter linguam latinam.

32 Nota tertio, ex doctrina *Abb.* adducta *notab. 1.* scientiam requiri in Sacerdotibus magis, & minus secundum qualitatem loci, vbi habent viuere, & conuersari; vnde posse ordinari cum minori scientia Sacerdotem ruralem, secus qui in Ciuitate habet commorari, tenent communiter omnes. Sed practici adulterant hanc doctrinam; nam sæpe Episcopi sub prætextu illius ordinant ignorantes contra mentem DD. omnium, qui admittunt in loco inferiori Sacerdotem minoris scientiæ, non autem ignorantem. Prædicta doctrina vera est apud omnes, sed ego consulerem contrarium seruandum, & exigendam potius maiorem scientiam in Sacerdote rurali, quia vt plurimum Villas incolunt homines rudes, & ignorantes, quorum animæ indigent maiori auxilio, quod nesciunt Sacerdotes non docti, & est cæcum cæco commendare; nec suffragatur coadiuuare animas esse officium Parochi, quia vt plurimum Curati eadem laborant ignorantia, & ex Præsbyteris loci solet eligi Curatus, maxime quãdo Parochia est inferioris redditus, ad quã exteri non concurrunt, in his me remitto prudentiæ Ordinariorum, quos obseruare

re rogo verba *cap. cum sit, de atat. & qualit.*

33 Regulares sunt omnino examinādi quoad scientiam ab Episcopo ordinante, determinauit expresse *Concil. Triden. sess. 23. cap. 12.* ibi, *Regulares quoque nec in minore ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, priuilegijs quoad hoc penitus exclusis*, id etiam confirmauit *Sac. Congregat.* his verbis, *Sacra Congregatio Concilij censuit Superiores Regulares posse suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum; & si is absuerit ad quemcumq; alium Episcopum, dum tamen ab Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur de doctrina*, refert *Genuens. in pract. cap. 83. sub num. 2.* Ex dictis collige, *Concil. Trident. & Sacr. Congr.* in hoc non sequi fidem Superioris Regularis, sed omnino eligere industriam Episcopi: verba enim sunt aperta contra *Mirand. & Villalob.* adductos per *Dian. tom. 1. tractat. 16. & 2. Miscellan. resol. 31. vers. vltimo*, qui tenent posse Episcopum in hoc stare fidei Superioris Regularis; intelligo tamen veram opinionem prædictorum, si Episcopus committeret examen Regularis suo Superiori; quia sicut potest hoc examen committere alteri, sic potest & prędicto Superiori, secus tamen est si Superior approbaret quoad scientiam ex se, & iure proprio, quia hoc illi denegatur per *Conc. Tridentin.* & proinde illius approbationi Episcopus non debet stare.

34 Scientia hæc, & doctrina, quæ requiritur in ordinando, cum sit quid facti, non præsumitur, nisi probetur, ita *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 91. num. 18. Mascard. de probat. conclus. 989.* Caputaq. *dec. 11. n. 5. par. 1.* Potest tamen hæc literatura probari per testes, *Rot. dec. 8. de probat. in nouis.* sed quia hodie ex communi vsu Curiarum Ecclesiasticarum literatura maxime in casu nostro probatur per examen, iuxta dispositionem *cap. vnic. de scrutin. in ord. facien. & Concil. Trident. sess. 7. cap. 11. & sess. 23. c. 3. & cap. 7. de reformat.* recedere ab hoc cōmuni vsu non esset laudabile; & non solum semel quis potest examinari, sed bis, & ter iudicio Episcopi, ante quam ad Ordines maxime sacros admittatur, quia potest quis in vno examine apparere magis idoneus, & doctus ex forma puncti assignati, vel quæstionis propositæ, cum re vera sit minus, & e conuerso, *l. vnic.* & ibi *Bart. nu. 2. C. de athlet. lib. 10. Tiraquell. de pœn. temp. caus. 51. n. 159.*

35 Hoc examen quoad doctrinam, & scientiam ordinandorum est adeo necessarium, vt quamuis ordinatus sit dignus, possit suspendi ab Ordine suscepto sine examine, *c. fin. 24. dist.* nisi talis esset notorie dignus,

36 quia tunc potest etiam absq; examine ordinari, *c. qui Episcopus*, & ibi *glos. 2. 23. dist. cap. nullus, 24. dist. Felin. in cap. fin. num. 28. de præsumpt.* prout dicitur de graduatis, & Doctoribus approbatis ab Vniuersitatibus, qui possunt ad Ordines admitti sine examine, docet *Rebuff. in pract. benefic. tit. de rescrip. in for. paup. pro graduat. n. 3. & 4. Bellet. disq. cler. p. 1. de discipl cler. §. 5. n. 40.* Ordinatus de facto, maxime ad sacros Ordines, si insufficiens est, debet suspendi, donec sufficientiam tali Ordini requisitam habuerit, docet *Diaz. & Salz. in pract. cri. canon. cap. 21. num. 3. Campanil. rubr. 11. cap. 14. num. 9.* De pœnis Episcopi ordinantis illiteratum vide *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. par. verb. Ordines, c. 8.*

37 Amplia supradicta, vt si quis sine examine, & literis commendatitijs sui Ordinarij ab alio Episcopo fuerit examinatus, approbatus, & promotus, etiam si id factum sit quauis authoritate, potest a suo Ordinario iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit ad diuina officia celebranda; seu Ecclesiastica Sacramenta ministranda, potest suspendi ab exercitio Ordinis suscepti ad tempus arbitrio ipsius Ordinarij; & vlterius potest illi interdici, ne in altari, aut aliquo Ordine ministret, ita *Concil. Triden. sess. 14. cap. 3. de reformat.* sub qua dispositione non comprehenduntur examinati, & approbati ad sacros Ordines a prædecessoribus Episcopis, prout refert declarasse *Sacr. Congreg. in eod. cap. Concil. Trident. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 4. nu. 85. Barbos. in remiss. ad d. loc. Conc. & in sum. Apost. dec. verb. examen, num. 13.* Nisi approbatus, & ordinatus a prædecessore desideret admitti ad administrationem Sacramentorum, tunc potest a successore iterum examinari antequam admittatur ad dictam administrationem, ita *Barbos. in d. remiss. in princip.*

38 Maxima morum integritas, & vitæ, ac vehemens desiderium consequendi Sacerdotium potest supplere scientiæ defectus, si non sumus in pænitus illiterato, probatur ex *cap. cum pridem, de renunc.* ibi, *Scientia inflat, charitas autem ædificat*; & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis, probat exemplo aliquorum Sanctorum, qui etsi indocti, fuerunt tamen iudicati digni pro Sacerdotio, *Salz. ad Diaz. pract. crim. canon. cap. 21. vers. aliquando.* Sed quia abijt charitas illa antiquorum Patrum, merito hodie passim non est practicanda sententia prædicta.

Se-

39 Septimo, Episcopus scrutari debet, si ordinandi sint instructi in lege Dei, quod *Concil. Trident. cit. cap. 7.* indicat in illa particula, *Fide*, hoc est si Fidem Catholicã firmiter teneant. & non solum qui Fidem Catholicam firmiter non tenent, sed etiam qui nouelli sunt in Fide, quos Neophytos appellamus, sunt ab Ordinibus arcendi, de qua materia late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 7. & Bellet. disqu. cleric. 1. par. tit. de discipl. cler. §. 12.* quæ cum non sit vsufrequentior, me remitto ad dicta per alios.

40 Vlterius Episcopus scrutari debet de intentione, & animo ordinandi, si desideret ascendere ad superiores Ordines, & si inueniat eum non habere talem intentionem, debet illum repellere ab Ordine, faciunt dicta per *Concil. Trident. sess. 23. cap. 6. de reformat.* aduertit *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 3. num. 5. in princ. fin.* sed cum animus difficilis sit probationis, merito ad coniecturas, dicunt communiter DD. esse recurrendum. Ideo solent Episcopi ad cognoscẽdum animũ prædictum, non ad primam instantiam admittere quem ad Ordinem; nec solent admittere vnicum filium maxime patris diuitis, nec implicatum debitis, & similia; hoc scrutinium solet fieri in prima tonsura, & eodem tempore fit etiã scrutinium de Confirmatione, si promouẽdus ad primam tonsuram receperit Confirmationis Sacramentum, iuxta dispositionem *Concil. Trident. sess. 23. cap. 4.* mandantis non initiari prima tonsura non cõfirmatum; rationem huius requisiti adducit *Campanil. cit. loc. rubr. 2. num. 26.* vbi tenet, quod si quis ex negligentia, & citra contemptum reciperet Ordines ante Confirmationem, nec etiam peccaret mortaliter.

41 Vltimo, Episcopi non solent ad vlteriorẽ Ordinem promouere instantem, nisi facto prius scrutinio, Ordinem præcedentem recepisse, & hoc vt Ordines gradatim suscipiantur, & non per saltum, quod prohibitũ est apud Canones, *cap. vnic. de cler. per salt. promot.* & alibi, quod scrutinium necessariũ esse probat exemplo S. Caroli Borromei, *Mascard. de probat. 3. volum. conclus. 1140. nu. 9.* In quibus terminis sciendum est, quod ordinandus ad satisfaciendum huic scrutinio tenetur docere de vltimo Ordine recepto, nec tenetur probare omnes alios præcedentes, quia probato vltimo, præsumuntur & alij præcedentes, ita *Innoc. in cap. 1. num. 3. de cler. peregr.* vbi etiam *Abb. num. 5. idem Abb. in cap. nisi essent, num. 3. 1. notab. de prabend. Mascard. cit. loc. num. 8.* licet *num. 6.* videatur tenere contrarium, cuius opinio in hoc non est vera, quia hoc scrutinium fit in quolibet Ordine, & sic necessario debent præsumi præcedentes docto de vltimo. Hæc probatio fit communiter per literas testimoniales Episcopi ordinantis, quas Bullas Vulgus appellat, probat *Mascard. cit. loc. in princ. conclus. & Ricc. in prax. 1. par. resol. 286. vers. probatur primo*, vel attestatione Cancellarij Episcopi sumpta ex libro, in quo registrantur ordinati, & conseruatur in Archiuio Episcopi. Quod si prędicta haberi non possunt, tunc admittitur ordinandus ad probandũ Ordinem præcedentem per testes, vt per *Mascard. cit. loc.* imo & per vnicum testẽ, late *Ricc.* post alios per eum adductos *cit. resol. 286. vers. probatur etiam*, vbi etiam *vers. quarto probatur*, tenet posse probari per argumenta, inditia, & coniecturas, maxime cum non tractetur de materia obiectiua. Cætera ad hanc probationem vide apud *Mascard. & Ricc. cit. loc.*

42 In prima tonsura fit etiam scrutinium de Baptismo ordinandi, vnde tenentur initiandi afferre fidem Baptismatis sumptam ex libris Parochiæ, quæ ad duo deseruit, ad probandam ætatem, & Fidem; & ratio est, quia non baptizatus non est capax Ordinis, patet ex *cap. veniens, de Præsbyt. non baptizat. & ex D. Thom. q. 35. ar. 3.* & communi sententia, vt testatur *Ricc. in prax. 1. p. post resolut. 287. in notab. vers. secundo*, imo si de facto non baptizatus ordinetur, non recipit characterem, est commune. Quod si liber Baptismi sit deperditus, admittitur ordinatus ad illud probandum per testes, & per vnicum testem, iuxta notata per *Mascard. de prob. conclus. 163.* secus si ageretur de præiudicio tertij. Sed verius est dicere fidem Baptismi non induci per promouendum ad probandum fuisse baptizatum, quando sumus inter natos, & educatos inter Christianos, quia in tali casu præsumitur Baptismum, probatur ex dictis per *Innoc. in cap. veniens, de Præsbyt. non bapt. & Bonac. tom. 1. de Sacram. in gen. disput. 1. q. 2. punct. 1. num. 38.* sed solum induci ad probandam ætatem; vnde si promoueretur puer maturæ ætatis, qui ex aspectu appareret excessisse septennium, atque natus, & educatus inter Christianos non teneretur exhibere Fidem Baptismatis.

S V M M A R I V M.

1 *Ordines quibus temporibus conferantur.*

2 *Prima Tonsura quo tẽpore conferatur.*

3 *Ordines minores quibus temporibus conferantur.*

4 *Dies festus, in quo conferuntur Ordines minores, vel maiores cum* Breui *Apostolico, an debeat esse de precepto. Et an possit ad hunc finem Episcopus petere Diœcesim, vbi colitur dies festus, num. 5.*

6 *Ordines minores die festo an possint conferri pluribus, an tantum duobus.*

7 *Ordines minores an possint conferri in vesperis Feriæ 6. præcedentis Sabbatum ordinationum. Et an Feria 4. quatuor Temporum, num. 9. Et an extra Missam, & Ecclesiam, num. 8.*

10 *Ordines maiores quibus diebus conferantur. Et an valeat consuetudo vt extra statuta tempora conferantur, num. 11. Vel Priuilegium ante Conc. Trident. emanatum, num. 12. Qua hora, num. 13. Et an ordinandus debeat esse ieiunus, num. 14. Et an alias collati imprimant characterem. Et in quo loco debeant conferri, n. 15.*

16 *Ordinatus extra statuta tempora quas pœnas incurrat in minoribus, nu. 17. Et in maioribus, nu. 18. & 19. Et quis valeat absoluere, n. 20. & 21.*

22 *Ordinatus ad Præsbyteratum extra tempora an incurrat irregularitatem ex quo concelebrat cum Episcopo.*

23 *Ordinatus extra tempora an incurrat pœnā* Concil. Triden. sess. 23. cap. 8.

24 *Ordines conferens extra legitima tempora quibus ligetur pœnis.*

25 *Ordines debent conferri seruatis interstitijs. Et quæ inter primam Tonsuram, & minores. Et quæ inter ipsos minores, num. 26. Quæ inter vltimū minorem, & Subdiaconatum, nu. 27. Quid in hoc operetur cōsuetudo, n. 28. Et quæ requiratur causa vt possit dispensari in hoc interstitio, nu. 29. Et an teneatur Episcopus, alias possit appellari, n. 30.*

31 *Ordines Subdiaconatus, & Diaconatus requirunt interstitium vnius anni. Et quæ requiratur causa ad dispensandum. Quid inter Diaconatum, & Præsbyteratum, n. 32.*

33 *Ordinans non elapsis interstitijs, an videatur dispensasse. Et quomodo cōputetur annus interstitiorum, nu. 34.*

35 *Ordinatus in minoribus omnibus vnica die quas pœnas incurrat. Et quas ordinatus in minoribus, & Subdiaconatu, & quas recipiens duos maiores, num. 36. & 37. Et quid de ordinato non seruatis interstitijs, num. 38. Et quam pœnam incurrat Episcopus ordinans, n. 39.*

40 *Ordinans Episcopus dispensat cum interstitijs Regularium. Et quid debeat petere illorum Superior.*

41 *Capitulum Sede vacante dispensat in interstitijs. Episcopus concedens Dimissorias, non autem cui diriguntur, dispensat in interstitijs, n. 42.*

ARGVMENTVM.

De temporibus Ordinationum. Quo tempore recipiantur Ordines. Quomodo debeat esse dies festus. Quo die possint conferri minores. Et quo maiores. Et quid in hoc valeat consuetudo. De pœnis ordinati extra tempora, & ordinantis. Quæ interstitia seruari debeant, quando in hoc dispensetur. De pœnis non seruantis interstitia. Quis dispenset cum Regularibus. An possit dispensare Capitulum Sede vacante. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXXIV.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. de eo, de Tempor. ordin.

1 IN hoc *text.* determinat *Alexan. III.* tempora, in quibus Episcopi debent Ordines conferre, videlicet minores Ordines conferri possunt diebus festiuis, sacri vero conferri debent in quatuor temporibus, vel Sabbato sancto, vel Sabbato de Passione, quibus temporibus *Concil. Trident. sess. 23. cap. 8. de refor.* præcipit omnino Ordines conferri, & non extra; quorum occasione dicemus nonnulla frequentiora, quæ in praxi occurrere solēt in materia temporum ordinationum. Hæc tempora habentur etiam in *can. fin. 75. dist.* & de hac materia tractant Canonistæ omnes in hoc *text.* Rebuff. *in prax. benefic. p. 2. tit.*

tit. de cler. ad sac. Ordin. male promot. glos. 1. num. 8. & seqq. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 26. vbi Salz. Quarant. in sum. Bul. verb. Ordo, vers. deuenio ad secundum, Leo Thes. for. Eccles. part. 1. cap. 4. num. 20. & seqq. Henriq. in sum. lib. 10. cap. 2. par. 2. Vgolin. de offic. Episcop. cap. 26. §. 25. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. Nouar. sum. Bull. tit. de ordinat. extra temp. Homobon. de Bon. de exam. Eccles. tract. 2. cap. 14. q. 18. Pirasec. in prax. Episcop. par. 1. cap. 1. Beliet. disquis. cler. par. 2. tit. de pœn. cler. §. 27. n. 6. P. Thes. in prax. Eccles. 2. par. verb. Ordines 14. Barbos. in remiss. ad d. cap. 8. Concil. Tridentin. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. num. 172. & de potest. Episc. par. 2. allegat. 17. nu. 11. & seqq. Canonistæ omnes, verb. Ordo, & alij communiter, extat de hac materia *Constitut.* Pij 2. quæ est 7. incip. *Cum ex sacrorum* 15. *Kalend. Decembr.* 1461. *in Bullar. fol.* 79. & apud *Quarant. cit. loc. fol. mihi* 358. & aliæ Cõstitutiones relatæ per *P. Thesaur. cit. loc. Bonacin. de Sacram. disp. 8. q. vnic. punct. 6. Dian. loc. infra citand.*

2 Nota primo, quod sub hac restrictione temporis non comprehenditur prima cõsura, sed tantum septem Ordines; illa enim conferri potest omni tempore, & die feriato, & non feriato ad libitum, & voluntatẽ ordinantis, sic etiam & quacumq; hora ita *Hostiens. in cap. consultationibus, hoc tit. de tempor. ordin. Henriq. cit. loc. §. 1. Barbos. cit. allegat. 11. num. 19. & de iur. Eccles. nu. 175. Campanil. cit. loc. num. 1. & 4.* vbi in specie dicit posse conferri quacumq; hora etiam noctis, luminibus tamen accensis, licet cautius fit de die, *Salz. ad Diaz. cit. loc. lit. A.* & est commune, & seruat Praxis nouissime *Dian. tom. 1. tract. 16. resol. 30. vers. notandum est*, vbi testatur non solum de quocumq; die & hora, sed etiam de quocumq; loco, quod etiam caret scrupulo.

3 Nota secundo, quod in hoc *text. cap. de eo*, supponitur minores Ordines posse cõferri quatuor temporibus, & Sabbatis sancto, & de Passione, solum petitur a Summo Pontifice, si extra dictum tempus possint minores conferri. Cui petitioni respondet Pontifex, licitum esse Episcopis Dominicis, & alijs festiuis diebus vnum, aut duos ad minores Ordines promouere. Ex qua responsione oriuntur duæ dubitationes. Prima est, quid intelligatur nomine diei festi. Secunda, an possit Episcopus promouere ad minores non solũ duos, sed plures.

4 Et ad primam dico, duplicem esse sententiam, vnam tenere, posse Episcopum minores Ordines conferre diebus, in quibus cadit Officium duplex, licet festum nõ seruetur de præcepto, ab operibus seruilibus abstinendo, & hoc contineri nomine diei festi in hac materia, DD. omnes pro hac opinione graues, & multos inuenies adductos per *Dian. 3. part. tract. 14. res. 97. vers. sed his*, qui hanc sententiam tute posse teneri, & practicari asserit. Aliam vero sententiam tenere nomine diei festi in his terminis contineri tantum diem festum, quo Populus se abstinet ab operibus seruilibus de præcepto, & hanc sententiam defendunt DD. numero maiores, quos omnes refert *Dian. cit. loc. ac Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 33. num. 174.* In hac quæstione potest sine scrupulo sequi, & practicari vtraque sententia, cum ambæ sint communes. Verum Prælati hanc secundam tanquam securiorem amplectuntur, & minores Ordines, vel maiores cum Breui Apostolico in tribus diebus festiuis, non conferunt, nisi in diebus festiuis de præcepto. Et in hac opinione sufficit, quod dies festus seruetur de præcepto in loco particulari, vbi Ordines conferuntur, licet alibi non sit dies festus, ita *Barbos. cit. loc. num. 174.* in vltimis verbis, & est indubitatum apud omnes.

5 Quæro hic, an possit tute, & sine scrupulo Episcopus adhoc vt conferat Ordines minores, vel maiores ex indulto Apostolico petere vicinam Diœcesim, in qua celebratur dies festus de præcepto, qui in sua Diœcesi non seruatur.

Resp. posse sine scrupulo peccati, sicut non peccat qui relicta sua Diœcesi, in qua seruatur festum de præcepto, aliam petit vbi non seruatur festum causa exercendi opus seruile, ita tenet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. num. 16. in fin.* qui licet teneat hanc opinionem, tamen tutius agendo consulit Episcopo, vt transmittat subditum ordinandum ad Episcopum, in cuius Diœcesi festum colitur de præcepto.

6 Ad secundam dubitationem, nempe an Episcopus in die Dominico, vel festiuo possit ad minores Ordines promouere plures duobus. Dico, quod licet *text. in hoc cap. de eo*, dicat licitum esse Episcopis vnum, aut duos promouere, tamen *glos. ibid. verb. aut duos*, tenet posse Episcopum promouere in die Dominico, vel festiuo ad minores nõ solum duos, sed etiam plures, dummodo generales ordinationes non faciat, & *glos.* prædictam sequuntur DD. omnes in eodẽ *text.* tenet post alios *Campan. cit. loc. rub. 6. cap. 2. sub num. 1.* id etiam affirmat cum tribus, & pluribus *Dian. tom. 1. tractat. 16. resol. 30. vers. notandum est.*

7 Possunt etiam Ordines minores conferri in vesperis Feriæ 6. præcedentis Sabbatum,

tum, in quo de iure Ordines sacri conferũtur, quasi ex hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie vesperi, & hoc ex generali consuetudine, ita testatur *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 6. cap. 2. n. 1. in fin.* & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. cit. loc. nu. 173. in fin.* Hæc opinio licet sit grauium D D. tamen non seruatur in praxi, cũ videatur aduersari Pontificali Romano in *rubr. de Ordin. sacr. confer. vers. minores vero Ordines*, vbi mandatur Ordines minores mane conferri, & hanc horam sequitur praxis, vt testatur *Campanil. cit. loc. nu.* 18. licet de iure qualibet hora possint minores Ordines conferri, ita *glos. in cap. ordinationes, il 2. & cap. quando, 75. dist.* Hinc si alia hora, quam mane Ordines minores conferantur, tenet collatio, licet collator male agat, non seruando Pontificale, faciunt dicta per *Barbos. cit. loc. n.* 176.

8 Possunt quoque conferri Ordines minores extra Missam, vt docet *Imol. in c. quod sicut, nu. 16. de elect.* docet *Campanil. cit. loc. num.* 19. Hinc non est necesse vt ordinans, vel ordinatus sint ieiuni, ita *Barbos. cit. loc.* sic etiam dicimus Ordines minores posse conferri extra Ecclesiam, & in domo Episcopi, ita *Campanil. cit. loc. nu.* 17. post multos per eum adductos.

9 Posse etiam minores Ordines ex consuetudine conferri Feria 4. quatuor Temporum, affirmat *Henriqu. in sum. Theolog. moral. lib. 10. cap. 12. §. 2.* & alij quos refert, & sequitur *Campanil. cit. loc. n.* 3.

10 Vlterius Ordines maiores, & sacri conferri minime possunt, nisi in sex Sabbatis anni, idest in Sabbatis quatuor Temporũ, in Sabbato sancto, & in Sabbato præcedẽte Dominicam de Passione, ita statuitur in hoc *cap. de eo, & in cap. fin. 75. dist.* idq; cõfirmatum est per *Concil. Trident. sess. 23. c. 8.* vbi expresse mandatur ordinationes sacrorum Ordinum statutis a iure temporibus celebrari. Rationem vero, quare sacri Ordines his Sabbatis diebus conferantur, adducit *Campanil. rubr. 6. c. 3. n. 9.*

11 Prædicta adeo vera sunt, vt nec consuetudo valeat, quod sacri Ordines conferantur extra prædicta statuta tempora; illa enim damnatur expresse in *cap. 2. hoc tit. de tempor. ordin. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 33. nu. 177.* vbi refert, quod solus Summus Pontifex dispensare potest, vt extra tempora statuta, & in diebus Dominicis, vel festiuis sacri Ordines conferantur, & deciditur in hoc eodem *cap. de eo, & in cap. 1. eod. tit. Rebuff. in prax. benefic. part. 2. tit. de cler. ad sacr. Ordin. male promot. glo. 1. num. 14. & 15.* Quibus modis, & clausulis soleat Summus Pontifex dispensare, vt extra statuta tempora recipiantur Ordines sacri, refert *Campanil. cit. loc. nu. 24. & seqq.*

12 Nonnulli Regulares habent priuilegiũ recipiendi Ordines etiam sacros extra statuta tempora, ita illud habent Patres Societatis Iesu, quorum meritis omnia priuilegia debentur, & alij Regulares, quos refert *Barbos. cit. loc. nu. 18. & seq.* In quibus terminis aduerte, quod possunt conferri hodie sacri Ordines vigore prædictorum priuilegiorum extra tempora, si priuilegia sint concessa, vel confirmata post *Concilii Trident.* secus si ante *Concil.* quia illa censentur derogata, docet *Lezan. Mirand. Ric. Rodriq.* & alij adducti per *Barbos. citat. loc. nu. 182.* contra *Dian. par. 3. tract. 2. resol. 31. & part. 5. tract. 13. resol. 57.* & prædicti priuilegij communicationem cum alijs fieri omnino prohibetur, docet *P. Archangel. Roman. tract. de priuileg. Relig. lib. 3. verb. Ordines maiores, & minores, vers. Patres Societatis Iesu.*

13 Hora vero pro collatione sacrorum Ordinum de iure assignatur circa nonam, ita *glos. 1. in cap. quoad Patribus, 75. dist. vbi Archid.* in praxi vero conferuntur quacũq; hora post diluculum, vt tenet *Campanil. cit. loc. num. 17.* dummodo non sit post Nonam.

14 Requiritur etiam de honestate, & vsu ad Ordines maiores Missæ sacrificium, & q; ordinandus, & ordinans sint ieiuni, ita *Campanil. cit. loc. num. 2. Barbos.* etiam *citat. loc. num. 176.* cum communicari debeat ordinandus, secundum præcepta Pontificalis Romani.

15 Sed aduerte, quod tempus, & hora non est adeo requisitum necessarium ad Ordines sacros, vt collati extra statuta tempora sine dispensatione sint nulli, nam imprimũt characterem, licet ordinans, & ordinatus male faciant, & incurrant in pœnas, de quibus inferius, docet post multos *Campanil. cit. loc. num. 18.* & est commune. Idem dicendum est de loco; nam licet ex *Concil. Trident. sess. 23. c. 8.* maiores Ordines conferendi sint in Ecclesia Cathedrali, vel in alia ex dignioribus Diœcesis, vt aduertit post multos *Barbos. cit. loc. num. 198.* nihilominus si alio in loco conferantur, imprimunt characterem. Sed hic aduerte contra *Barbos. cit. loc.* quod Episcopus celebrare volens ordinationem sacrorum Ordinũ extra Ecclesiam Cathedralem, & Ciuitatẽ, non tenetur eligere Ecclesiam ex dignioribus Diœcesis, sed sufficit eligere digniorem Ecclesiam illius loci, in quo Ordines conferre intendit, ita disponunt aperta verba *Concil. Trident. cit. loc.* cuius verba man-

mandant etiam Episcopo electionem Ecclesiæ dignioris in quantum fieri potest, ex quibus videtur *Concil.* sequi omnino Episcopi arbitrium, faciunt dicta per *Campan. cit. loc. num.* 16.

16 Nota tertio, tam ordinantem, quam ordinatum extra statuta tempora suas incurrere pœnas. Et primo de iure communi sic ordinatus non est permittendus in taliter susceptis ministrare, *cap. sane, hoc tit. de tempor. ordinat.* quæ suspensio, seu dispositio ex *cap. cum quidem, eod. tit.* durabat vsquequo ordinatus non obtinuisset restitutionis gratiam a Sede Apostolica, sed per *cap. consultationi*, postea statutum est, vt post pœnitentiam peractam Episcopus possit dispensare, quod taliter ordinati ministrent in susceptis Ordinibus. Hæc suspensio secundum communiorem opinionem est ferendæ sententiæ, ita *Io. Andr. & Abb. in d. cap. cum quidam n.* 4. post *Innoc. & Hostien.* quos sequitur *Auila par.* 3. *disp.* 5. *dub.* 7. §. 2. *supponendum*, *Suar disp.* 31. *sect.* 1. *num* 30. *P. Thesaur. prax. Eccles.* 2. *par. verb. Ordines*, 14 *vers. primum dubium, in fin.* contra nonnullos per ipsum adductos.

17 Supradicta suspensio procedit non solũ contra ordinatos in maioribus, sed etiam contra ordinatos in minoribus extra statuta tempora, de quibus diximus supra. Probant aliqui, ex eo, quod *text. in eod. c. cum quidam*, loquitur generaliter, ita *P. Thesaur. cit. loc. vers. secundum dubium*, post *Maiol. & Sayr.* per eum adductos. Sed salua pace *P. Thesaur.* dico pœnam prædictam non procedere contra ordinatum extra tempora ad minores, & licet *text. in cit. c. cum quidam*, loquatur generaliter, *glos.* tamen in *figur. casus*, loquitur de sacris Ordinibus, eodem modo loquitur *Abb. in lib. meo, in figur. casus*, licet *P. Thesaur. cit. loc.* pro sua sententia illum adducat. Alij vero *textus*, qui de hac pœna loquuntur, vt est *cap. sane, & cap. consultationi*, verba proferunt aperta de sacris Ordinibus. Itaq; concludo cũ *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 2. *num.* 21. ordinatum minoribus Ordinibus extra tempora statuta sine dispensatione Apostolica, nullam incurrere suspensionem nec de iure communi, nec per Bullam Pij 2. incip. *Cum ex sacrorum*, quæ loquitur de sacris Ordinibus, nec per Bullã *Sixti V.* editam contra male promotos, incip. *Sanctum, & salutare*, quia illa fuit reuocata, & redacta ad terminos iuris communis per *Clement. VIII. in sua Constitut.* 40. incip. *Romanum Pontificem decet*, relata per *Quarant. in sum. Bull. verb. Ordo, fol.* 370. & referunt *Campanil. & P. Thesaur. cit. loc.*

18 Ordinatus quoque maioribus Ordinibus extra statuta tempora, de quibus supra, incurrit pœnam suspensionis ab exercitio Ordinum ipso iure, & si in tali suspẽsione celebret, efficitur irregularis, ita in *Const. Pij* 2. 6. incip. *Cũ ex sacrorũ*, adducta per *Quar. verb. Ordo, in princ. fol. mihi* 358. quæ pœna non procedit contra taliter ordinatos ad minores, cum Constitutio loquatur tantum de maioribus & vnum exprimendo, alterum negare videtur, *cap. nonne, de præsumpt. l. cum Prætor, ff. de iudic.* tenent multi, quos refert, & sequitur *Pat. Thesaur. cit. loc. vers. nota secundo.*

19 Suspensio prædicta est tantum ab Ordine sic male suscepto, non ab alijs, probant verba ipsius *Constit. in fin. & Henriq. Suar. & Layman.* citati per *P. Thesaur. eod. loc. ver. nota tertio.* Qua suspensione durante, non solum ordinatus non potest exercere Ordinem sic male receptum sub pœna irregularitatis, vt in *text.* sed nec etiam potest Beneficia obtinere, vt post *Couar.* tenet *Campanil. rubr.* 5. *cap.* 3. *num.* 20. licet possit fructus Beneficiorum, quæ obtinebat percipere, vt cum *Nauar.* tenet idem *Campan. cit. loc.* quousq; non fuerit Beneficio priuatus, cum ex prædicta Bulla *Pij* 2. sic promotus ad sacros Ordines possit Beneficijs priuari, notat etiam *Bellet. disq. cler.* 2. *par. tit. de pœn. cler.* §. 27. *n.* 6.

20 Dubitatur, quis valeat absoluere a suspensione, quam incurrit ordinatus contra formam prædictæ *Constit. Pij* 2. quæ fertur ipso iure in Constitutione prædicta.

Resp. duplicem in hoc esse sententiam, solum a Papa esse impetrandam absolutionem a prædicta suspensione, defendit mordicus *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 7. *cap.* 5. *num.* 1. & 2. & *cap. præceden. num.* 10. Contrariam sententiam defendunt alij, posse Episcopum absoluere ab hac suspensione, quia in Bulla prædicta nulla reperitur reseruatio, ita *Auil. Barbos. & Reginal.* quos refert, & sequitur *P. Thesaur. cit. loc. versic. nota quod*, voluit etiam *Bonac. tom.* 3. *tit. de suspens. omn. in particul. disp.* 3. *q.* 2. *punct.* 3. *num.* 6. qui citat *Suar. Alter. Sayr. & Filiuc.* & hæc est verior opinio. Est tamen vera opinio *Campanil.* vt non possit Episcopus absoluere ab hac suspensione, quando Episcopus fuit culpabilis in conferendo Ordines maiores, contra formam prædictæ *Constitut. Pij* 2. secus tamen si non fuit culpabilis, & in successore, aduertit idem *Pat. Thesaur. cit. loc. vers. sed postea.*

21 Et non solum Episcopus non culpabilis, & successor possunt absoluere a suspensione prædicta, sed etiam possunt dispensare ab

ab irregularitate contracta ab exercitio Ordinis, vt in dicta Bulla Pij 2. quod intellige, quando irregularitas est occulta, quæ in hoc casu potest esse occulta, cum delictū ignoratur, licet actus promotionis sit publicus, & hoc vigore *Conc. Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat.* secus tamen est, quando irregularitas non est occulta, nam tunc solus Papa dispensat, ita probat late *Camp. rubr. 7. cap. 5. num. 2.* post alios per se adductos.

32 Controuersum est inter DD. an recipiēs Ordinem Præsbyteratus extra tempora a iure statuta, vel alias contra dispositionem citatæ Bullæ Pij 2. incurrat irregularitatem in actu ipso ordinationis, ex quo concelebrat cum Episcopo ordinante. DD. diuisi sunt pro vtraq; sententia, tali modo, vt vtraq; possit dici communis. Verum communior, & verior iudicatur illa sententia, quod incurrat irregularitatem, cum vere concelebret cum Episcopo, probat *Salz. ad Diaz. in pract. canon. cap. 26. vers. sed verius contrarium,* docet *Campanil. rubr. 7. cap. 4. nu. 16.* qui alios citat, *Quarant. in sum. Bul. verb. Ordo, vers. colligitur, in fin. Bonacin. 3. tom. tit. de suspens. omnib. in particul. disput. 3. quæst. 1. punct. 1. num. 9.* contra *Suar.* & alios per eum adductos, ac etiam contra *Bellet. disq. cler. 1. part. tit. de discipl. cler. §. 5. nu. 67.* Cætera ad declarationem prædictæ Bullæ Pij 2. vide apud *Salz. ad Diaz. cit. loc.*

33 Nota, quod pœna suspensionis lata per *Trident. sess. 23. cap. 8. de reformat.* non procedit contra ordinatum, vel ordinantem extra statuta tempora a iure, sed tantum procedit contra ordinantem, & ordinatum ab alieno Episcopo sine licentia proprij, colligitur aperte ex contextu verborum citati loci *Concilij*, & probat *Campanil. rubr. 5. c. 3. sub n. 19.*

34 Episcopus ordinans, & conferens sacros Ordines extra legitima tempora, vt supra, nullam incurrit pœnam ipso iure, est tamē suspendendus a potestate Ordines conferendi, per *cap. sane, hoc tit. de temp. ordinat. glo. in cap. cum quidam eod. tit. vbi Hostien. Ioan. Andr. & Butr. glo. in Clement. fin. de ætat. & qualit.* aduertit *Campanil. citat. loc. num. 19. & P. Thesaur. supradict. loc. nu. 4.* qui bene aduertunt, Episcopum non incurrere pœnam suspensionis, de qua in Bulla *Sixti V.* quia prædicta Bulla fuit moderata per *Clement. VIII.* vt diximus supra.

35 Obserua quarto; tempora statuta pro collatione Ordinum de iure debere esse diuisa, vt inter ea intercedant interstitia, adhoc vt gradatim de vno ad alium Ordinem ascendatur, & Clericus prius se exerceat in suscepto Ordine, quam ad altiorem promoueatur, ita statuit *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 11. 13. & 14. de reformat. cap. 13.* loquitur de minoribus Ordinibus, *13. & 14.* de maioribus. De vtilitate interstitiorum habetur per *tot. dist. 77. in decret. Grat.* Vnde dicendum est, quod inter primam tonsuram, & minores Ordines seruandum est interstitium, saltem vnius diei, ne quis eadē die sit purus laicus, & certo Ordine insignitus, ita tenent *Innoc. Ioan. Andr. Abb.* & alij in hoc *cap. de eo, Bonac. de Sacram. Ord. punct. 5. num. 54.* sed in hoc interstitio posset Episcopus dispensare, si ei videbitur, secundum probabiliorem opinionem, quam defendit *P. Thesaur. in prax. Eccles. 2. part. verb. Ordines, cap. 16 in princ.* contra *Bonac.* qui alios citat pro sua sententia.

36 Inter Ordines minores debent seruari interstitia, ita disponit aperte *Concil. Trid. cit. loc.* sed hoc interstitium non est vnius anni, sed sufficit spatium temporis, quod intercedit inter ipsa singula quatuor tempora, seu inter alia tempora generalibus ordinationibus a iure assignata, vt diximus supra, ita *Vgolin. de potest. Episcop. cap. 26. §. 27. num. 4. Barbos. eod. tract. alleg. 11. c. 14.* quibus interstitijs ex *Concil. Trident. citat. cap. 11.* potest Episcopus dispensare, si ei expedire magis videbitur, quæ verba clare indicant, Episcopum non ad sui libitum debere dare hanc dispensationem, sed concurrente causa; & hoc est generale in dispensatione, quæ cum sit iuris communis relaxatio, semper & vbiq; eget causa, ita *Ricc.* in proprijs terminis in sua *prax. 1. p. resol. 493. num. 4.* & alij apud eum. Qualis debeat esse hæc causa, *Concilium* non determinat, sed simpliciter se remittit iudicio Episcopi, hinc DD. eam non aduertunt, quasi qualis qualis sufficiat; ex consuetudine vero posse primam tonsuram, & minores omnes eodem die conferri, testatur *Barbos. de iur. Eccles. 1. p. c. 33. n. 183.*

37 Inter vltimum minorem Ordinem, & primum maiorem debet intercedere interstitium vnius anni, nisi necessitas, aut Ecclesiæ vtilitas iudicio Episcopi aliud exposcat, ita *Concil. Trident. cit. cap. 11.* in finalibus verbis; hæc facultas, quæ conceditur Episcopo per *Trident.* intelligitur vt possit abbreuiare interstitia, non autem conferre eodem die prædictos Ordines, aduertit *Campanil. cit. rubr. 6. c. 3. sub n. 10.*

38 Valet tamē consuetudo conferendi vnico die vltimum minorem Ordinem cum Subdiaconatu, docet *Campanil. citat. loc. P. Thesaur. cit. cap. 16. vers. item Ordines, in fin.*

fin. post *Nauar. Salz. Suar. & Sanch.* per eũ adductos, contra alios, quos refert, & sequitur *de Graff. de effect. cleric. in prælud. num.* 341. Verum *Campanil. eod. loc.* testatur inter nos non adesse hanc consuetudinem, nec admittendam.

29 Nota, quod ad hanc dispensationem debet concurrere necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ, vt expresse desiderat *Conc. Trid.* Ex quibus collige, quod Episcopus non debet passim hanc dispensationem concedere, sed cum certo moderamine, & cum maxima consideratione, & quod causa, propter quam mouetur ad dispensandum, sit sufficiens, & iusta, vt aduertit *de Graff. cit. loc. num.* 329. sufficit pro causa, vt concurrat necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ disiunctiue, ita *Genuens. in prax. cap.* 83. *nu.* 7. Dicitur concurrere necessitas, quando in Diœcesi est defectus Sacerdotum, vel si multi sunt Sacerdotes, pauci reperiuntur ad audiendas confessiones, ita *de Graff. cit. loc. num.* 334. *Io. Maria Nouar. in prax. nou. iur. Pontific. verb. dispensatio super interstitijs, &c. concl.* 3. *alias* 78. *num.* 7. sufficit etiã necessitas Ecclesiæ particularis, vt si quis fuit præsentatus ad aliquod Beneficium, cuius Ecclesia indiget Beneficiato, vel ad Capellaniam, quæ habet onus celebrandi sacrum, *Dian. tom.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 209. *in princ.* Dicitur concurrere vtilitas Ecclesiæ, quando promouendus est vitæ multum exemplaris, vel vir summæ doctrinæ, vel ita nobilis, & potens, qui Ecclesiam ab alio oppressam possit sua authoritate defendere, ita *de Graff. cit. loc. num.* 335. vbi *nu. seq.* probat non esse dispẽsandum cum illo, qui paratus est Ecclesiæ aliquid donare, quia hoc saperet simoniam.

30 Aduerte, quod concurrente causa dispẽsationis, potest compelli Superior ad dispensandum, ita *Tusc. lit. D. concl.* 436. *nu.* 8. quem refert, & sequitur *de Graff. citat. loc. num.* 329. *ad fin.* vnde praxis est, quod si Episcopus hanc deneget dispensationem in casu licito, ordinandus appellet ad Superiorem, a quo petat compelli Episcopũ ad dispensandum, in casu tamen a iure permisso.

31 Inter Subdiaconatum, & Diaconatum requiritur etiam interstitium vnius anni, nisi aliud Episcopo videatur, ita *Tridentin. cit. sess.* 23. *cap.* 13. *de reformat.* vbi aduertũt communiter DD. *Concil.* in hac dispensatione non desiderare necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ, sed simpliciter se remittere arbitrio Episcopi, hinc quamlibet leuem causam sufficere, notat *Genuens. citat. loc. num.* 7.

32 Inter Diaconatum, & Præsbyteratum requiritur quoque interstitium vnius anni, nisi aliud Episcopo videatur ob Ecclesiæ vtilitatem, ac necessitatem, ita *Conc. Trid. cit. loc. cap.* 14. ex quo loco Conciliari deducũt communiter moderni, adhoc vt Episcopus valeat dispensare super hoc interstitio, requiri quod concurrant coniunctiue vtilitas, & necessitas Ecclesiæ, ita *Genuens. cit. num.* 7. *in fin.*

Dubitatur, si Episcopus non elapso anno aliquem promouit ad sacrum Ordinem, nulla facta mentione dispensationis interstitiorum, an videatur tacite cum illo dispensasse.

33 Resp. quod aut Episcopus scienter hoc fecerit, vt si sciens non esse elapsum annum illum, ordinauerit, & tunc censetur cum illo dispensasse; aut id ignoranter egerit, & tunc non præsumitur dispẽsasse, ita *Maiol. de irregul. lib.* 3. *cap.* 24. *nu.* 14. *Lop. ad Diaz. in pract. crimin. canon. cap.* 25. *vers. oportet, Menoch. de arbit. cas.* 564. *in fin. de Graff. de effect. cler. in prælud. n.* 342.

34 Hic annus, qui debet intercedere inter vltimum Ordinem minorem, & primum maiorem, & inter ipsos Ordines maiores non est necesse vt sit Solaris duodecim mensium completorum, sed sufficit vt sit Ecclesiasticus, idest de vna Festiuitate ad aliam Festiuitatem, ita vt si quis promotus sit die Sabbati post Dominicam Pentecosten. hoc anno 1646. eodem die Sabbati 1647. potest promoueri ad alium Ordinem maiorem, licet annus naturalis non sit elapsus dierum 365. ita declarat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 6. *cap.* 3. *num.* 12. adducens *Sacræ Congregat.* declarationem.

35 Obserua quinto, quod recipiens primam tonsuram cum minoribus omnibus vnica die sine dispensatione, nullam incurrit censuram ipso iure, ita cum *Suar. & Sayr.* tenet P. *Thesaur. in prax. Eccles part.* 2. *verb. Ordines, cap.* 16. *num.* 2. Recipiens vero minores, vel illorum vltimum cum Subdiaconatu eadem die permittitur tantum celebrare in minoribus; si vero Religionem intrauerit, & ibidem laudabiliter vixerit, potest cum eo Superior Regularis dispensare, vt celebret etiam in Subdiaconatu, & alijs Ordinibus, ita disponit *cap.* 2. *de eo, qui Ordinem furtiue suscepit*; & licet *text.* loquatur de quatuor minoribus cum Subdiaconatu, tamen idem procedere cum vltimo minore, & Subdiaconatu, tenet *Abb. ibid. num.* 1. Quid importet pœna huius *text.* controuersum est inter DD. nam alij tenent importare pœnam suspensionis ipso iure; alij vero pœnam irregularitatis, prout

prout tenentes vtramq; sententiam refert *P.Thesaur.cit.loc.*& licet ipse in hac varietate suam sententiam non audeat adducere, tamen secunda opinio quoad Subdiaconatum videtur conformis verbis ipsius *text.*qui loquitur verbo, *dispensare*, quod magis proprie adaptatur irregularitati, quam suspensioni. Aduerte,quod *text.in cap.literas.hoc tit.de tempor.ordinat.* quem ad hoc adducit P. *Thesaur.* non loquitur in his terminis, sed de recipiente duos sacros Ordines eodem die.

36 Recipiens duos sacros Ordines eodem die sine dispensatione, vel duobus diebus continuis, etiam continuato ieiunio, incurrit ipso iure suspensionem ab executione vltimi Ordinis, seu superioris, vt si Diaconatum receperit,& Præsbyteratum, incurrit suspensionem Præsbyteratus, Papæ reseruatam,ita deciditur in *cap.literas, hoc tit.de tempor. ordinat.* tenet Campanil. *in diuers.iur.canon. rubr.6.cap.3. num.13.* refert *P.Thesaur.cit.loc.num.3.* qui adducit etiam tenentes talem incurri irregularitatem quoad omnes Ordines, quorum opinio non est tuta.

37 Quod si Episcopus tempore ordinationis prohibitionem fecerit sub pœna excommunicationis, ne quis accederet ad suscipiendos sacros Ordines, tunc taliter ordinatus incurrit suspēsionem ab vtroq; Ordine, ita deciditur in *tex.cap.fin.de eo, qui Ordin.furt.suscep.* qui si in Religionem intrauerit,ibiq; laudabiliter vixerit, processu temporis dispensatione fit dignus, ita *text.*prædictus.

38 Sed si quis recipiat Ordines etiam sacros non seruatis interstitijs a iure statutis si non recipit vnica die,vel extra tempora a iure statuta, nullam incurrit censuram, vel irregularitatem, cum nullibi in iure reperiatur lata similis pœna contra prædictum,tenet *Zerol.in prax.verb.Ordo,n.8. Barbos.de potest.Episcop.par.2. allegat.18. num.11.P.Thesaur.cit.loc.vers.penult.*Ric. *in collect.dec.par.3. collect.576.* qui loquitur de ordinatis Ordinibus minoribus, *Dian.tom.2 tract.2.resolut.32. vers.vltimo,* contra *Henriq.*per eum adductum.

39 Episcopus vero ordinans non seruatis interstitijs in Ordinibus maioribus, si eadem die duos sacros conferat, incurrit suspensionem a collatione Ordinum, quos sic contulit, ipso iure Papæ reseruatam, ita deciditur in *cit.text. cap.literas, hoc tit. de tempor.ordinat.* in illis verbis, *Præfatum itaque Bononien Episcopum, vt puniatur in quo deliquit, a collatione Ordinum, Diaconis scilicet,& Præsbyteris,alterum vero ab executione officij sacerdotalis tandiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus,*notat *P.Thesaur.cit.loc.vers.Episcopus conferens,* vbi refert nonnullos tenentes hanc suspensionem non esse latæ sententiæ, quorum opinio non est secundum verba *text* ibi, *tandiu volumus manere suspensos.* Hæc pœna procedit contra Episcopū, etiam si duobus diebus continuato ieiunio duos sacros Ordines conferat, ita *P.Thesaur.cit.loc.post Diaz.&* Barbos. per eum adductos.

40 Inter Regulares dispensatio super interstitijs non ad Superiorem Regularem, sed ad Episcopum ordinantem spectat;debet tamen Superior Regularis petere hanc dispensationem ob necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ, vel Religionis, iuxta terminos *Concil.Trid.sess.23.cap.11.13.& 14.* vt diximus supra, in literis Dimissorijs ipsius Superioris, ita *Prosp. de Augustin. ad Quarant.verb.*Ordo *in fin f.mihi 378. Barbos.in remiss. ad cit.cap.11. Concil. Trident.* Aduerte,quod non sufficit sola petitio Superioris Regularis,vt Episcopus dignetur dispensare super interstitijs; sed debet in literis Dimissorijs attestare de necessitate,vel vtilitate Ecclesiæ, vel Religionis, vt colligitur ex declaratione *S.Cōg.* adductæ p *Dian.to.4.tract.4.res.209. vers.nota etiā.*

Ab hac regula excipiuntur Patres virtutum,ac meritorum omnium ornatissimi Societatis Iesu,quorum Superior Generalis, & ab ipso Deputati possunt dispensare cum suis subditis Regularibus in interstitijs vigore priuilegij *Gregor. XIII.* vt refert *Dian.cit.loc.* post *P.Gaspar.Hurtad. de Sacrament.tract. de Ordin. difficult.23.* tangit *Io.Maria Nouar. Lucern.* Regular. *verb.Iesuitæ,n.120.*

41 Hanc facultatem dispensandi super interstitijs iuxta terminos *Sacr.Concil. Trid.* transire ad Capitulum, Sede Episcopali vacante,admittunt omnes, & successiue ad eius Vicarium, refert declarasse *Sacr. Congregat. Dian. cit. loc.* post multos per ipsum relatos, *Nouar. in prax. nou.iur. Pontific. verb dispensatio super interstitijs, &c.concl.3.*alias 78.*n.3.*

42 Eadem facultas dispensandi super interstitijs spectat ad Episcopum, siue Ordinarium ordinandi, qui concedit literas Dimissorias, non autem ad Episcopum ordinantem, & cui diriguntur literæ Dimissoriæ pro ordinatione, de qua dispensatione debet fieri expressa mentio in pdictis lite ris,late docet *Mirand.in Man. Præl.q.38.ar.7.conc.2.*decisū refert *Piaseg. in prax.Episc.c.1.nu.17.1.par.* & seruari in praxi testatur *Nouar.cit.loc.n.6.*

SVMMARIVM.

1 *De monitorijs ad finẽ habendi reuelationes. Et quid de illis disponat Trid.*

2 *Monitoria conceduntur pro rebus deperditis, quod explicatur. Et ad finem reuelationis. Quod declaratur, nu.3. Et an procedant contra principalem detentorem, n.4.*

5 *Monitoria non possunt concedi, nisi ad instantiam interesse habentis. Et quãtum debeat esse interesse, n.6. Et quid si concedatur pro re leui, vel a pluribus subtracta, n.7.*

8 *Monitorijs potest se opponere habens interesse, & petere depositionem principalis. Sed ex oppositione oritur suspicio contra opponentem, n.9.*

10 *Monitoria quando impediat litis pendentia, vel res iudicata. Et quid si est appellatum. Et an pluries in eadem re possint concedi, num.11. Monitoria in causa appellationis debent esse conformia articulis, n.12.*

13 *Monitoria conceduntur in subsidium, & quando veritas alias haberi non potest, vel personę ignorantur. Et quid quando citati sunt testes in causa, num. 14. Et quid in facto proprio, num.15. Quid si quis compareat, & dicat bona penes se reperiri, num.16. Et an possint concedi monitoria ad finem sciendi bona hereditaria, si appa-ret inuentarium, n.17.*

18 *Monitoria contra detinentes scripturas quomodo concedantur. Et quis ex illis ligetur.*

19 *Monitoria quis possit concedere, vsq; ad num.23.*

24 *Monitoria quando non possint concedi.*

25 *Monitorijs publicatis, quomodo testes teneantur deponere, & reuelare.*

26 *Monitorijs publicatis, quando quis non teneatur reuelare, & illis non ligetur.*

27 *Monitorijs publicatis, si Episcopus concedat copiam reuelationum cum protestatione, non incurrit irregularitatem, morte secuta.*

28 *Monitoria conceduntur cum debito termino.*

ARGVMENTVM.

De Monitorijs. Quid de illis disponat Tridentinum. Pro quibus rebus concedantur, & contra quos, & ad cuius instantiam. Quis se possit illis opponere. Quid illa impediat. Quomodo concedantur in subsidium. Quibus possint illa concedi, & quando non sint concedenda. Quomodo illorum vigore teneantur testes deponere, & reuelare, & quando non teneantur reuelare. Quomodo detur copia reuelationum. Et cum quo termino concedantur monitoria. Et alia.

ANNOTATIO XXXXV.
§. VNIC.

Ad Text. in Cap. ad nostram il 2. de Iureiur.

IN hoc *Text. Innocent. III.* ad finem habendi testes super factum, de quo in illo, mandat Archiepiscopo Pisano quatenus sub pœna excommunicationis publice in Ecclesia proponi faciat, vel proponat, vt qui nouerint veritatem, procedant ad testimonium proferendum. Cuius occasione tractant hic DD. communiter materiam monitorij, ad finem reuelandi, de qua materia disponit etiam *Conc. Trident. sess.25. cap.3. de reformat.* tractant *Neuiz. in Sylu. nupt. lib.3. verb. monitoria, Nauar. in repet. cap. inter verba 11. quæst.3. conclus.6. coroll.66. Franc. Marc. decis.580. 582. & seq. Achill. de Grass. dec.6. de sentent. excommunic. Zerol. in prax. Episcop. part.1. verb. excommunicatio, Guttier. canon. lib.1. cap.11. Henriqu. in sum. lib.3. de excommun. cap.18. Prosp. de August. ad Quarant. sum. Bull. verb excommunicat. ad fin. reuelat. & in verb. Archiepiscopi authoritas, versic.19. Leo. Thesaur. for. Eccles. part.3. cap.7. nu.17. & seqq. Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap.1. & 2. Campanil. diuers. iur. can. rubr.12. cap.15. num.93. & seqq.* Ricc in *prax. 1. par. resolu 244 & seqq. & in collect. 102. 1. par. Anton. Raguse. var. discip. Eccles. tit. de monitor. Vgolin. de potest. Episc. c.45. §.5. Garz. de benefic. par.5. cap 8. num.19. & seqq. Dian. par.4. tom.5. resol.95. Sell. select. canon. cap.39. Maceraten. var. resolut. lib.1. resol. vlt. cas.36. 37. & 41.* Barbos. *de potest. Episcop. par.3. allegat.96. & in sum. Apostol. dec. verb. monitoria, collect.515.* extat peculiaris Tractatus *Lazar. de monitorijs, & Theophil.* Raynaud. *de monit. Eccles.* & alij,

ad quæ notanda sunt breuiter hic nonnulla in praxi frequentiora.

1 Nota primo, *Concil. Trid. cit. loc.* non loqui de monitorijs, quę præeunt excommunicationem, sed de ipsa excommunicatione; quæ ferri solet præmissis monitionibus pro rebus deperditis, vel subtractis, aut ad finem reuelationis; eamq; dicit non esse concedendam ab alio, quam ab Episcopo, nec pro re nõ vulgari, ac causa diligẽter, & magna maturitate per ipsum Episcopum examinata, nec ad eam concedendam cuiusuis secularis etiam Magistratus authoritate adducatur, sed totum hoc eius arbitrio, & conscientiæ sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eam decernendam esse iudicauerit. Hæc *Conc.* quod licet loquatur de excommunicatione, idem debet seruari in monitionibus, quæ illam præcędunt, quia illæ fiunt sub cõminata pœna excommunicationis; vnde ipsæ monitiones non debent relaxari, nisi in casu, quo potest relaxari excommunicatio, ob non paritionem.

2 Nota secũdo, quod prædicta monitoria possunt concedi pro rebus deperditis, vel subtractis, ex *Triden. cit. loc.* quod idem est, ac dicere, quod si subtracta, vel deperdita est aliqua res, & ignoretur penes quẽ detineatur; vel nõ ignoratur, sed aliquo impedimẽto moneri non põt specialiter detentor vt restituat, possunt monitoria prædicta relaxari non solum contra detentores, & malitiose non restituentes, sed etiam contra scientes detineri, vt infra statutum terminum detentorem denuncient; de his casus est in terminis in *Extrauagan. commun. vnic. sub tit. de furt.* vbi fuerunt relaxata monitoria contra detinentes, & scientes detineri thesaurum furatum ab Ecclesia.

3 Possunt etiam concedi hæc monitoria ad finem reuelationis, vt dicit *Trid.* quod idem est, ac dicere posse concedi contra testes scientes aliquod negotium, quos pars aut ignorat, vel si scit, renuunt testimonium veritatis ferre, ita *Abb.* in hoc *text. num. 2.* sic late intelligit *Concil. Triden. in citat. loc. Campanil. supradict. loc. n. 93.*

4 Quod diximus de monitorijs, quod possint relaxari contra principales detentores, intellige ad finem vt restituant, vel soluant, non autem vt denuncient, quia principalis non tenetur se ipsum prodere, in his terminis, vt post *glos. in Clement. dispendiosam, vers. præmoniti, de iudic.* tenent ibidem *Imol. num. 10. Zabarell. post num. 26.* & alij; & quod teneantur detentores restituere, procedit etiam in detentoribus occultis, alias ligantur excommunicatione, probat post alios *Campanil. cit. loc. num. 95. circa med.* tenet *Genuens. in prax. cap. 2. in princip.* vbi refert contrarium tenentes, ac testatur Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam securius agendo nunquam concedere monitoria contra principalem non reuelantem, sed tantum contra scientes, & principales non restituentes, quæ Praxis licet laudabilis sit, nihilominus sine prædicta cautela si concedantur monitoria contra scientes, & detentores, adhuc principalis non tenetur reuelare, sed tantum restituere, secundum veriorem opinionem, quam etiam comprobat *Campan. ad rit. 3. Cur. Archiepisc. Neap.* cum *D. Tho. Nauar. Tolet.* & alijs.

5 Nota tertio, monitoria non concedi, nisi ad instantiam eius, de cuius interesse vertitur; vnde is, cui nullum interesse competit, communiter reijcitur a petitione illorum. Est indubitatum apud omnes. Idq; ampliatur, etiam si essent concessa monitoria, & post concessionem opponatur non adesse interesse petentis, adhuc sunt reuocanda monitoria, & supersedendum in publicatione, donec de interesse doceatur, tenet *Leo in thesaur. for. Eccl. 3. par. cap. 7. num. 28. Lazar. de monitor. sect. 1. quæst. 9. Ricc. in prax. resol. 248. 1. par. num. 4.* & seruat quotidie Praxis.

Sufficit tamen pro obtinendis monitorijs prædictis interesse futurum, licet non sit præsens, ac etiam interesse dubium, vt si quis prætendens se hæredem esse Titij, litigat in iudicio, an hæreditas prædicta ad ipsum spectet, etiam quod non sit in possessione hæreditatis, adhuc timens ne bona hæreditaria dilapidentur, vel occupentur, potest petere sibi concedi monitoria contra scientes bona hæreditaria, ad futuram rei memoriam; & hoc propter eius prætensum interesse, tenet *Genuens. in prax. c. 1. num. 8.*

6 Hoc interesse, quod desideratur, adhoc vt licite concedi possint monitoria, non debet esse vulgare, prout determinat *Concil. Trid. cit. loc.* ibi, *Ex re non vulgari,* idemq; voluit *Pius V. in sua Constit.* incip. *Sanctissimus,* ibi, *Id, quod præcipue attendendum est, minime vulgares res existere.* Quanta autem debeat esse hæc res non vulgaris, alij alia dicunt, *Sot. in 4. dist. 22. q. 1. artic. 2.* tenet debere esse rem maximam, quia excommunicatio est maxima pœna; Romæ in praxi iudicatur res non vulgaris, quæ ascendit ad valorem ducatorum 50. & in tali casu conceduntur monitoria, refert *Couar. lib. 1. cap. 3. num. 12. var. resol. Ricc. in prax. resol. 250. num. 5. 1. par.* idem practica-

ri

ri in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur *Genuens. in prax. cit. cap. 1. num. 3.* Sed melius dicunt alij, id non habere certã taxam, sed totum remitti iudicio Episcopi, qui pro re, loco, persona, aut tempore præfatas monitiones decernendas esse iudicet; vnde in villulis posse hæc monitoria concedi pro re inferioris valoris, dummodo non sit inferioris valoris ducatorum duorum, sentit *Campanil. in diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 15. num. 104.* & habita consideratione personæ petentis monitoria, fuisse illa quãdoq; concessa pro summa ducatorem decem, refert *Genuens. cit. loc. sub n. 3.*

7 Quod si monitoria prædicta concederentur pro re leui, & minima non continẽte peccatum mortale, excommunicatio esset nulla ex intolerabili iuris errore, iuxta *cap. per tuas, de sentent. excommunic.* cum nemo sine peccato mortali excommunicari possit, *cap. nemo, cap. nullus 11. quæst. 3.* valeret tamen excommunicatio si res non vulgaris valoris fuisset subtracta, sed quia plures subtraxerunt, singuli parum acceperunt non continens peccatum mortale, vt si plures vineam depredati sunt, in quo casu potest concedi excommunicatio, ita post *Sot. Medin. Nauar. Henriq.* & alios, tenet, *Genuens. cit. loc.*

8 Nota, quod habens interesse formatum aduersus monitoria, si compareat, & alleget illum, ad cuius instantiam relaxata sunt monitoria, nullum habere ius, & interesse in re, de qua in illis, est audiendus; immo si prædictus comparens petat depositionem principalis super interrogatorijs, ex quib[9] posset constare de iniustitia petentis illa, eius instantia est admittenda, & actor est examinandus cum iuramento super capitibus ab eo productis, ita testatur seruari *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. c. 15. num. 110.*

9 Aduerte hic, quod ex oppositione, grauis oritur suspicio contra se opponentem monitorijs, quia tutus in conscientia non se opponit, ita *Genuens. cit. loc. num. 15.* hinc *Ricc. in prax. 1. part. resolut. 245. in princip.* sentit ob eandem rationem oppositionis factæ cum nimia animositate, esse concedenda monitoria; & in praxi habetur aliqua ratio in iudicio plenario, etiam coram Iudice seculari huius oppositionis factæ contra monitoria aduersus opponentem.

10 Nota quarto, quod solet quandoq; opponi contra monitoria litis pendentia, ex quo pendente lite, illa non debent concedi super bonis deductis in iudicio, siue coram eodem Iudice Ecclesiastico, siue coram Iudice seculari. In qua re distinguendum est, quod aut monitoria sunt directa ad sciendum principalem, & penes quem bona reperiuntur, & tunc quando in iudicio est cõuenta certa persona contra bona in monitorio contenta, non sunt illa concedenda, quia excommunicatio non comprehendit eos, qui sunt certi, & litigant, ita *Ricc. in prax. cit. loc. resol. 249. num. 1.* & in hoc casu procedũt dicta per DD. per eum adductos. Aut monitoria directa sunt contra testes pro habenda veritate, & tunc subdistinguẽdum est, quod aut in causa principali datus est terminus, & citati sunt testes in numero copioso, & tunc non sunt concedenda monitoria; aut sumus in termino habili ad examinandum testes in causa principali, & illi ignorantur, & tunc possunt concedi monitoria, ita *Franc. Marc. dec. 385. par. 2.* & alij quos refert, & sequitur *Ricc. decis. Cur. Archiepisc. Neap. 219. in princ. 1. part.* & in his terminis loquuntur DD. adducti per eundem *Ricc. in prax. supra cit. loc. vers. contrarium, Genuens. cit. loc. sub n. 4.*

11 Vlterius dicunt DD. monitoria non esse concedenda post rem iudicatam, & quando in lite lata est sententia, ita *Leo thesaur. for. Eccles. par. 3. cap. 7. num. 23. Ricc. cit. resolut. 249. vers. contrarium tamen*, quæ dicta intelligenda sunt, quando a sententia non est appellatum, quia in causa appellationis eodem modo, sicut & in causa principali, quando testes ignorantur, possunt relaxari monitoria, quod clare deducitur ex doctrina *Leon. & Ricc. supra cit.* qui tenent post sententiam, quæ fecit transitum in iudicatum, non esse concedenda monitoria. Et non solum pendente termino in causa appellationis possunt relaxari prædicta monitoria, quando ignorantur testes, sed etiam pendente termino restitutionis in integrum, & in omni termino, & casu, in quo potest examinari, docent *Lazar. de monit. sect. 1. quæst. 18. num. 11. & sect. 4. q. 1. n. 13. Lel. Zeccb. de Repub. Eccl. tit. de prælat. cap. 1. §. excommunicatio vero, num. 6.* la e *Campan. in diuers. iur. can. rubr. 11. cap. 15. num. 116. & seq.* vbi concludit etiam in eadem causa posse pluries, & toties monitoria relaxari, quoties in ea produci possunt testes, idq; idem in prima, & secunda instantia.

12 Ad quod aduerte, quod quando relaxantur monitoria pro habendis testibus publicatis attestationibus, & in secunda instantia, monitoria prædicta non debent continere quod de iure non potest articulari, vt aduertit idem *Campanil. cit. loc. num. 118.* hinc quia articuli super ijsdem vel de directo contrarijs non admittuntur publicatis

Eee at-

attestationibus, vt obseruauimus ad *c.ex tenore,de testib.* merito si in tali casu monitoria continent quod non potest admitti in articulis,sunt reijcienda.

13 Nota quinto, communiter haberi apud Canonistas, hæc monitoria concedi in subsidium, quando veritas alio modo haberi non potest,id colligunt ex verbis huius *text.cap.ad nostram,& Concil.Trident.* pluries *cit.cap.3.* vt testatur *Genuens. in prax. cap.1. num.* 4. Hinc collige primo, quod quandocũq; res est nota,vel in foro ciuili transigi, vel alia via probari potest, est omnino abstinendum a monitorijs,ita *Lazar.cit.loc.sect.1. quæst.15.nu.3.*

14 *& seqq.Campanil.cit.loc.num.*119.Collige secundo,monitoria esse concedenda contra personas,quas ignorat petens monitoria, secus contra personas certas, quia quando certæ sunt personæ, contra illas est agendum via ordinaria,ita docent omnes,& refert *Ricc.in prax.1.part.resol.*247. *per tot.*vbi multos refert. Item quando testes sunt certi, non sunt relaxanda monitoria generalia, sed potest eis fieri præceptum sub pœna excõmunicationis, quod veritatem deponant coram Iudice laico, prout testatur seruari *Genuens. in prax. cap.1.sub num.*4. idq; probat de iure, qui etiam tenet posse relaxari monitoria generalia, quando testes sunt certi, & citati cum clausula, dummodo non recipiantur reuelationes testium certorum, & citatorum,& dummodo testes citati non sint in numero copioso, puta triginta, vel quadraginta.

15 Collige tertio, monitoria prædicta non concedi, quando capita concernunt factũ proprium petentis, eadem ratione, quia monitoria prædicta conceduntur,quando veritas alias haberi non potest; sed in facto proprio quis potest habere veritatem ex se ipso, non solum ipsius facti, sed testium, qui fuerunt præsentes, quos cum certo sciat, potest compellere ad præbendum testimonium. Verum quia in multis casibus,etiam in facto proprio, præsumitur ignorantia, *Soc.*relatus per *Genuens. in prax.cap.1.num.4.in princ.fin.* merito in prædictis casibus possunt concedi monitoria, puta si factum esset antiquum, vel valde implicatum,vel quando factum fuit explicatum per alium, vel quando tractatur de facto expedito ab homine præpedito multis negotijs, vel expedito in articulo mortis, vel quando tractatur de habendo valore rei de præterito, & non de præsenti,& quandocumq; magnitudo facti aliud suaderet, aut coniecturæ essent in contrarium, ita *Genuens. cit. loc.* In praxi solent adaptari monitoria in facto proprio, hoc modo,si Titius vult probare mutuum per se ipsum factum Caio,format monitorium hoc modo, quis scit, vel declarari audiuerit a Caio, recepisse mutuum ab ipso Titio. Multa ad hanc materiam vide apud *Ricc.cit.loc.resol.*255.

16 Collige quarto,quod si quis compareat & dicat bona contenta in monitorijs esse penes se,illaq; tuta conscientia retinere, quodq; probaturum promittit coram Iudice competenti, quia iam veritas patefacta est, non est vlterius procedendum in monitorijs testatur *Guttier.canon.qq.lib.1. cap.11.num.82. Maceraten.var.resol. lib.1. resolut.vlt.cas.75.vers.verum,* & alij, quos refert,& sequitur *Campanil.cit.loc.nu.*115.

17 Collige quinto, ad instantiam hæredis, vel alterius non deberi concedi monitoria pro habenda notitia, & cognitione bonorum hæreditatis,si de eadem hæreditate confectum est inuentarium,& hoc eadem ratione, quia iam bona patent ex inuentario; possent tamen in hoc casu concedi monitoria contra scientes bona hæreditaria non contenta in inuentario, docet *Genuens.in prax. cit.loc.sub num.*4. & sequitur *Ricc.cit.loc.resol.*251*.per tot.*

18 Nota sexto, communiter concedi monitoria contra detinentes, possidentes,vel occupantes quocumq; modo scripturas alicuius, quæ monitoria ligant tantum illos, qui possunt cogi ad exhibendas scripturas per Iudicem laicum.Et in quo casu possit quis compelli exhibere scripturas contra se, vide apud *Menoch.de arbitrar. cas.*499.*per tot.* quod si quis non teneretur edere scripturas contra se,in tali casu non possunt relaxari monitoria,vide adducta per *Campanil.cit loc. num.*95*.in fin. & 96. Ricc.dec.Cur.Archiep.Neap.*36*.p.2. per tot.* vbi concludit,posse contra socium relaxari monitoria pro exhibitione librorum societatis, quia socius tenetur dictos libros exhibere etiam contra se,ad fauorem consocij. Hæc monitoria non possunt impediri per detinentem scripturas, quia aut tenetur scripturas exhibere, & potest compelli, & tunc ligatur monitorijs; aut non tenetur, nec potest compelli, & tunc non ligatur monitorijs, & propterea inutile est illa impedire.

19 Nota septimo, facultatem concedendi monitoria ex *Concil. Tridentin. cit. cap.3. sess.25.*vbi dicit, *A nemine prorsus, præterquam ab Episcopo decernantur.* Ex quibus verbis, & alijs *eiusd.text.* videntur excludi alij ab hac potestate; nihilominus quia

no-

nomine Episcopi. vbi in specie non excluditur Vicarius Generalis, & tractatur de re, quæ conuenit officio Vicarij, venit etiã Vicarius Generalis, docet *glos. in cap. vnic. verb. per Episcopos, de capell. Monach. in 6.* vbi *Franch. num. 4. Sbroz. de offic. Vic. lib. 2. quæst. 201. num. 2. & quæst. 43. nu. 28. & 29.* probat *Sanch. de matr. libr. 3. disp. 29. nu. 16. vers. ad secundum*, proinde hanc potestatẽ concedendi monitoria competere etiam Vicario Generali Episcopi, tenent omnes, refert *Ricc. in prax. resol. 246. 1. par. num. 4.* & comprobat communis practica, etiam præsente Episcopo, *Ricc. eod. loc. num. 6.*

20 Eadem potestas concedendi monitoria competit etiam Vicario Capitulari Sede Episcopali vacante, & multo magis Capitulo, ad quod transeunt omnia, quæ sunt iurisdictioni necessaria, vt est facultas promulgandi excommunicationes, ita docet *Marta de iurisdict. part. 3. cap. 4. num. 53. Ricc. cit. loc. num. 5.* & alij omnes. Idem dicendum est de Vicario Apostolico, prout testatur declarasse *Sac. Congreg. Campanil. cit. rubr. 11. cap. 15. num. 106. & Barbos. in sum. Apost. decis. verb. monitoria, num. 1.* ac etiam de Legato a latere, qui etiam potest monitoria cõcedere, docet idem *Ricc.* post alios *cit. loc. n. 2.*

21 Quod controuersum est in hac materia, illud est, an requiratur in Vicario speciale mandatum, adhoc vt possit monitoria concedere; & quod requiratur speciale mandatum prædictum, faciunt verba fortia, enixa, & geminata, quibus *Conc. Trid. cit. loc.* reseruat hanc facultatem soli Episcopo, ibi, *Nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, &c.* & ibi, *Sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum* & ita tenet *Vgolin. de offic. Episc. cap. 45. in princip. vers. secundo.* Verum iudicatur verior opinio contraria, posse Vicarium etiam sine speciali mandato concedere prædicta monitoria, & excommunicationem, probant *Leo in thesaur. for. Eccl. cap. 38. nu. 17. & seqq. Lazar. de monit. sect. 1. quæst. 6. nu. 1. & seqq. & quæst. 7.* loquitur de Vicario Capitulari, *Garz. de benefic. part. 5. cap. 8. n. 94.* qui plures citat, & *num. seqq.* respondet declarationibus *Sac. Congreg.* quæ in contrarium possent adduci.

22 *Concil. Trident. cit. cap. 3.* reseruando potestatem concedendi excommunicationẽ prædictam, non intendit aliud, nisi a prædicta facultate excludere Prælatos inferiores Episcopis, etiam habentes iurisdictionem Episcopalem, & exemptos, ac etiã nullius Diœcesis; isti enim non possunt monitoria, & excommunicationem prædictam concedere, etiam suis subditis, sed illi pro impetrandis istis monitorijs tenentur adire Sedem Apostolicam, tenent multi adducti per *Garz. cit. loc. num. 95.* contra *Suar.* sequitur *Campanil. cit. rubr. 11. cap. 15.* qui testatur sic declarasse *Sac. Congreg.* nouissime refert *Barbos. sum. Apost. dec. verb. monitoria, num. 3.*

23 Vicario Foraneo posse Episcopum delegare ex speciali mandato facultatem concedendi literas monitoriales pro rebus deperditis, si Vicarius Foraneus sit persona circumspecta, & grauis, refert decisum per *Sac. Congreg. super cit. text. cap. 3. Concil. Trident. die 6. Iun. 1592. Barbos. in ibid.* adductis *declarat.*

24 Obserua octauo, monitoria in multis casibus non concedi. Et primo, quando nõ præcedit instantia illius, cuius interest, iuxta *Constit. P. V. 183.* incip. *Sanctissimus*, tenet *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 15. num. 108.* Secundo, non concedi super capitibus infamatorijs, tenet *Campanil. citat. loc. num. 114.* late *Genuens. in prax. cap. 1. num. 6.* qui ex hac doctrina deducit in praxi, nunquam in monitorijs nominari personam, quæ præsumitur rem detinere, nec dici quicumq; sciuerit rem furto subtractam reuelet, sed tantum dici modeste, quicumque sciuerit apud quem talia bona reperiuntur, vel quis ea acceperit vel detineat, restituat. Et licet soleat in monitorijs exprimi simulatio alicuius cõtractus, tamen si reuelationes contineant infamiam, non conceditur copia, sed tantum solet dari copia testium, quos compellit Iudex laicus, dummodo non deponant super crimine, ita *Genuens.* Tertio, nõ concedi monitoria, si contineant alicuius delictum, late *Lazar. de monit. sect. 1. q. 10. Genuens. cit. loc. num. 7. Ricc. in prax. 1. part. resol. 252. per tot.* vbi *num. 3.* dicit, id etiam procedere in pœna pecuniaria, quãdo Fisco venit applicanda; hoc adeo verum est, vt etiam si reuelationes non contineant crimen, adhuc in concedenda copia reuelationum Vicarius solet iniungere præceptum parti sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quod prædicta copia non vtatur in causa criminali, ita *Genuens. cit. loc.* qui dicit, quod conceduntur monitoria, quando coram Iudice laico agitur de crimine ciuiliter, nisi continerent scandalum. Quarto, non concedi ad instantiam excommunicati, vel notorij peccatoris, idem *Genuens. cit. loc. num. 9.* post DD in *cap. nouit, de iudic.* contrarium sentit *Ricc. collect. 102. 1. par.* Quinto, non concedi per Episcopum, vel alium Ordinarium in eadem

dem causa, in qua concessa fuerunt a Summo Pontifice monitoria vigore significauit; nam Episcopus non potest addere noua capita illis concessis per Summum Pontificem, nec manus apponere, nisi tantum vt executor vulgarizando, & in linguam vernaculam, & maternam redigendo capita prædicta. Ista, & alia adducit *Campanil.cit.loc.num.*124.*& seqq.* vbi alios refert.

25 Obserua nono, testes, qui deponunt vigore horum monitorialium, non teneri iurare, sed posse absolute suas attestationes facere, nisi in ipsis monitorijs præciperetur, vt deponerent cum iuramento, quod præcipi potest, vt docet *Campanil.cit.loc. num.* 111. post alios per ipsum adductos. Item tenentur iurare, quando pars, quæ se opposuit monitorialibus, petijt testes recipi cum iuraméto; & si vlterius institerit recipi cum interrogatorijs, tenentur deponere super interrogatorijs præsentatis, docet *Lazar.in canonic.& pract.qq.sect.*4. *quæst.*9.*in princ.* quem sequitur *Campanil. cit.loc.num.*123.

Debent tamen necessario prædicti testes reuelare in scriptis, nec satisfaciunt, si oretenus Episcopo manifestēt quod sciūt, docet *Nauar.cons.*5.*de furt.* quem sequitur *Genuens.in prax.cap.*1.*num.*19. qui tenet, non teneri testes suis expensis adire Episcopum, vel alium absentem, cui tenentur reuelare. Nec satisfacit testis, dicendo, me exhibeo paratum ad reuelādum quicquid scio, quando vocor coram Iudice causæ principalis, nisi id permitteret particularis Constitutio alicuius loci, tenet *Campanil.cit.loc.n.*112.

Prædicti testes cum reuelant, non recipiuntur citata parte; hæc tamen citatio est necessaria, quando repetuntur coram Iudice causæ principalis, alias eorum depositio non probat, & nulla digna est fide, docet *Bertrand.cons.*112.*sub nu.*14. *vol.*6. & est indubitatum apud omnes, in qua repetitione non potest testis simpliciter se remittere ad ea, quæ deposuit in reuelatione, sed tenetur testificare per extensum, vel facere sibi legi de verbo ad verbum reuelationem factam vigore monitorij, illamq; acceptare, addendo, vel diminuendo quod sibi videtur addendum, vel diminuendum, prout commune est, & obseruari in omnibus repetitionibus testium, docet *Lazar.cit.loc.sect.*4. *quæst.*9. *& Ioann. Guttier.lib.*1.*canon.quæst.c.*11.*n.*94.

26 Quando quis excusetur ab excommunicatione non reuelando, vide plura adducta per *Genuens. in prax.cap.*2, *per tot. Campanil.citat.loc.num.*100.*& seqq.* Illud specialiter nota, quod existens extra territorium Episcopi concedentis monitoria non ligatur illis, nisi discesserit postquam cæpta sunt publicari monitoria, quia iam per monitionem dicitur præuentus, docet idem *Genuens.cit.loc.num.*11. si tamen monitio ad eius notitiam peruenerit ante discessum. Multos alios casus, quibus quis non ligatur monitorijs prædictis, vide apud *Ricc.in prax.*1.*part. resolut.*255. *in notabil.*

27 Aduerte, quod Episcopus, vel alius Superior, qui concessit copiam reuelationū, cum protestatione, quod illa non probent, nisi in causa ciuili, & cum præcepto parti, vt illis non vtatur, nisi in causa ciuili, si pars de facto illas præsentauit coram Iudice laico in causa criminali, ex qua secuta est condemnatio, & mors inquisiti, non efficitur irregularis; sicut nec incurrit pars ipsa quærelam exponens coram Iudice laico, cum protestatione citra pœnam sanguinis, ita docet *Campan.cit.loc.n.*120. & est indubitatum.

28 Nota, quod huic excommunicationi, quæ fertur pro rebus deperditis, præcedūt suæ monitiones cum debito dierum interuallo inter ipsas monitiones, iuxta *cap.sacro, de sent.excommun. & cap.constitutionē, §.statuimus, eod.tit.in* 6. qui terminus, si factum ita suadeat, potest abbreuiari, vt in *d.§.statuimus,* vbi DD. notat *Genuens.in prax.cit.cap.*1. *num.*10. qui testatur in Curia Archiepiscopali Neapolis poni interuallum, & terminum dierum sex inter vnam, & aliam monitionem.

SVMMARIVM.

1 *Renunciatio Nouitij quomodo facienda ex* Concil.*Trident.Et quid contineatur nomine renunciationis,n.*2.

3 *Nouitius quomodo possit disponere causa mortis de suis bonis.Et an possit instituere Monasterium,nu.*4. *Et quid si decedat ab intestato, n.*5.

6 *Professus an possit testamentum factum ante professionem mutare.*

7 *Renunciatio, vel donatio facta per ingressurum Religionem ante susceptū habitum, an subiaceat solennitatibus* Concilij *Trid.*

8 *Renunciatio Beneficij an debeat fieri per Nouitium, seruata forma* Trid. Concilij cap.16.sess.25.de Regul.

9 *Re-*

9 *Renunciatio Nouitij etiam maioris est facienda cum solennitatibus* Concil.

10 *Nouitius restituitur ad bona donata, vel renunciata, professione non secuta. Quid si donauerit, etiam non secuta professione, num. 11. Declara, nu. 12. & 13.*

14 *Nouitius egrediens non facta professione, quæ non recuperet a Monasterio, & quæ recuperet, n. 16.*

15 *Professione nulla declarata, censetur nulla etiam renunciatio, vel donatio.*

16 *Nouitius an recuperet Beneficium, non emissa professione, vel declarata nulla.* Et *si est Curatum, quomodo in eo debeat inseruiri durante anno probationis, num. 17.*

18 *Nouitio infra annũ probationis emittenti professionem ex priuilegio quis succedat.*

19 *Monachus factus Episcopus an recuperet bona renunciata tempore Nouitiatus.*

20 *Renunciatio Nouitij requirit licẽtiam Episcopi. Et quomodo debeat interuenire, & quanto tempore præsumatur, num. 21. Et quis alius possit illam concedere, num. 22. Et quomodo concedatur, num. 23.*

24 *Renunciatio Nouitij debet fieri infra duos menses ante professionem. Et quomodo computetur hic terminus, num. 26.*

27 *Renunciatio sine licentia, vel extra dictum tempus est nulla ipso iure, etiam si huic fauori sit renunciatum, num. 29. Fallit inter Patres Iesuitas, num. 28.*

30 *Nouitius, vel Nouitia renuncians an debeat certiorari. Et an solennitates Concilij requirantur, quando renunciatio est fauore Monasterij, num. 31.*

32 *Renunciãs an possit petere legitimam, vel supplemẽtum. Et an possit renunciationem reuocare, si illi non seruentur promissa, n. 33.*

34 *Nouitius renuncians si moriatur ante professionem, bona renunciata transeunt ad hæredes.*

35 *Renunciatio, vel donatio facta ad fauorem masculorum ex corpore descendentium, si tales non supersint, ad quem transeat res renunciata, vel donata.*

ARGVMENTVM.

De Renunciatione Nouitij. Quomodo facienda sit hæc renunciatio ex Trid. Nouitius quomodo disponere possit causa mortis. Et an in fauorem Monasterij. Professus an possit mutare testamentum factum ante professionẽ. Renunciatio facta ante susceptionẽ habitus an subiaceat dispositioni Cõcilij Trident. An renunciatio Beneficii debeat fieri per Nouitium iuxta terminos Concilij. Et quid si Nouitius sit maior. Nouitius professione non secuta, quomodo restituatur ad bona renunciata, & ad quæ bona, & an ad Beneficium. De Monacho facto Episcopo. Hæc renunciatio quomodo facienda cum licentia Episcopi. Multa de hac licentia. Infra quantum tempus fieri debeat. Et quando sit nulla facta sine licentia, & extra tempus. Certioratio an requiratur in hac renunciatione. An renuncians possit petere legitimam, vel supplementum. Quid si renuncians moriatur ante professionem, vel renunciatio sit facta ad fauorem masculorum, qui non supersunt. Et alia.

ANNOTATIO XXXXVI.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. in præsentia, de Probat.

CAsus huius *text.* disponit, bona illius, qui se, & sua obtulit Monasterio, ad Monasterium spectare; cuius occasione DD. tractant hic de bonis Nouitiorum, in quo *text.* obseruandum duxi quomodo de bonis suis possit disponere Nouitius, iuxta terminos *Sac. Concil. Trid. sess. 25. cap. 16. de regular.* de qua materia late Ciuilistæ in *auth. ingressi, C. de sacros. Eccles.* iuxta suos terminos, in particulari *Tap. in ead. auth Caual. commun. contra commun. quæst. 63. & q. 121.* & alij. In nostris terminis canonicis tractant *Guttier. canon. lib. 2. cap. 1. Gened. ad* de-

*decret.collect.*50. *Menoch.de arbit.cas.*436. *Lel.Zech.de Republ. Eccles. tit.de regul.c.*3. Garz.*de benefic.par.*11.*cap.*9. *Azor.instit. moral.*1.*par.lib.*13.*cap.*9.*quæst.*2. *Sanch.in sum.libr.*7.*cap.*15. *Molin. de iustit.& iur. disput.*139.*tract.*2. *Nauar.consf.*81. & 82. *de regul.Paull.de thesaur.*Relig.*quæst.*179. *lib.*5.Rout.*dec.*10.*Molfes.in sum.mor.to.*1. *cap.*16.*de renunciat.* *Armendar.in addit.ad recomp.legum Nauarra lib.*2.*tit.*18 *l.*7.*de Relig.Peregr.in suis* Constitut.*par.*2. *cap.*1. *lit.*G.§.2. *Laur.de Peyrin. de priuil.*Regul. *tom.*1.*in* Constit.2.*Sixti IV*. *Bartholom.de Zecch.in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum Nouitijs, disput.*8.*dub.*8. *Tambur.de iur.*Abbatiss.*disput.*4.*q.*30. *Sell. select.canon.cap.*19. Campan.*diuer.iur.can. rubr.*12.*cap.*13 *num* 9.*& seqq.de* Graff.*de effect.cler.effect.*4.*num.*22.*& seqq.* *Suar.de* Relig.*lib.*5.*cap.*16. Rodriq.*in compen.quæst.* Regul.*resol.*53. *Aldan.in compend.resol.iur. canon.lib.*1.*tit.*16.Ricc.*in prax.resolut.*349. *& seqq.*3.*part.& decis.Cur.Archiepisc.*295. *& collect.*454.2.*par.*Barbos.*de potest.Episc. alleg.*99.*par.*3.*in remiss.ad cit.cap.*16.Conc. *Trident.in tract.de iur.Eccles.libr.*1.*cap.*42. *num.*224.*& seqq.& in sum.*Apost.*dec.verb. renunciare,*Nouar.Lucer.*Regular.verb.renunciatio*, *Portel.in dub.*Regul. *verb.Nouitiatus*, Dian.*resol.moral.tom.*3.*tract.*2.*de dub.*Regul.*resol.*55.

1 Nota primo, ex *Concil.Trident.cit.c.*16. disponi nullam bonorum renunciationẽ, aut obligationem factã ante professionẽ, etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuscumq; piæ causæ valere, nisi infra duos menses proximos ante professionem cum licentia Episcopi, vel eius Vicarij Generalis facta sit, quæ effectum suum sortiri non potest, non secuta professione. Monasteriũ quoque intra annum, quo Nouitius in probatione est, aliquid ab eo, vel eius propinquis, vel curatoribus, præter victum, & vestitum recipere minime potest, quocũq; prætextu tribuatur de bonis ipsius Nouitij, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel maiorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facile si discesserit, id recuperare possit, quin potius præcipitur sub anathematis pœna dantibus, & recipiẽtibus, ne hoc vllo modo fiat, ita *Trid.*

2 Prædicta Conciliaris dispositio comprehendit omnes contractus lucratiuos Nouitij, quos omnes facere non potest, non seruata forma prædicta, docent communiter DD. præcitati; ita vt sub prædicto nomine renunciationis, & obligationis, de quo in *Concil.* contineatur donatio inter viuos, liberatio, qua Nouitius tutorem suum, siue curatorem a reddendis rationibus liberat, nisi facta esset in testamento, non alterando naturam testamenti, liberatio fideiussoris, renunciatio officiorum publicorum temporalium, si fiat quatenus statim transferantur in eum, in cuius fauorem facta est, ita *Nouar. cit.loc. num.* 3. *& seqq. Barbos.de iur.Eccl.cit.loc. num.*225.& similia.

3 Non tamen *Concil.Trident.cit.loc.* comprehendit dispositiones causa mortis, vnde Nouitius potest libere testamentum, legatum, & codicillum, ac similes dispositiones mortis causa facere, non seruata forma prædicta tradita per *Concil.* item & donare causa mortis, probat late *Campan. cit loc.nu.*13. sequitur *Barbos.cit.loc.nu.*134. vbi adducit fere infinitos DD. Hinc Nouitius siue ante ingressum, siue durante anno Nouitiatus, potest libere testari, seruata solum solennitate de iure communi, *§. si quis autem, vers. illud, in auth.de Monach. & in auth.nunc autem,* C.*de Episc. & Cler. cap. si quis mulier,* 19. *q. vlt.* de quo testamento, & an rumpatur secuta professione, late *Couar.in cap.*2.*num* 4. *de testam. Iul. Clar.§.testamentum,q.*28.*Cauall.commun. contra commun. quæst.*121. *Nouar. Lucern. Regul.verb.testamentum,num.*16.*Ricc.in prax.*1.*p.resol.*316.

4 Quæro, quid si Nouitius moriatur infra annum probationis, relicto hærede Monasterio, an possit Monasterium, si est capax, habere hæreditatem prædictam?

Respondeo pro parte negatiua, quod Monasterium non potest recipere hæreditatem prædictam, nec aliud legatum a suo Nouitio, fortiter vrgent verba *Conc.Trid. cit.cap.*16. quæ expresse prohibent Monasterio recipere aliquid ex bonis Nouitij quocumq; prætextu durante anno probationis, ex quibus verbis *Campanil.cit.loc. num.*15.*in fin.*cum *Molin.* *Menoch.* & alijs per eum adductis, defendit Monasterium non posse institui hæredem per eius Nouitium. Hæc opinio est grauium DD. & secundum verba *Concil.Trident.*Sed contraria est secundum mentem Concilij, & verior; non enim prohibetur Monasterium recipere ex Nouitij bonis per *Conc.Trid.* alia ratione, nisi adhoc, vt scilicet hac occasione discedere nequeat Nouitius; sed in eo quod recipit Monasterium ex bonis Nouitij causa mortis, non procedit ratio Concilij, ergo neque prohibitiõ. Vlterius quod Nouitius reliquit Monasterio causa mortis, non transit ad Monasterium, nisi secuta morte Nouitij, & sic tempore quo di-

disponens non est amplius Nouitius.

5 Controuertitur in his terminis, cui cōpetant bona Nouitij morientis ab intestato infra annum probationis ante emissam professionem; nam tenent multi, Monasterium succedere, ita *Cyn.* & *Bart. in auth. ingressi, C. de sacros. Eccl. Butr.* & *Dec. in hoc cap. in præsentia, Iul. Clar. §. testamentum, quæst.* 28. *post num.* 6. *Iacob. de Rauen.* & *Petr. de Bellapert. in auth. si qua mulier, C. de sacros. Eccl. Surd. dec.* 303 *nu.* 8. & alij. Distinguunt alij, quod si Nouitius tempore ingressus se, & bona sua expresse Monasterio obtulerit, & tunc Monasteriū succedat; si vero tacite, & tunc non Monasterium, sed agnati venientes ab intestato succedant, ita *Paris. in hoc cap. in præsentia, num.* 187. quem refert, & sequitur *Menoch. de arbitr. cas.* 436. *num.* 11. & *cons.* 396. *nu.* 3. *volum.* 4. Vltimi vero secundum veriorem, & communiorem sententiam tenent non ad Monasterium, sed simpliciter ad agnatos, & venientes ab intestato spectare hæreditatem Nouitij morientis infra annum probationis siue testamento, ita in hoc *cap. in præsentia, Abb. num.* 68. *Paris. n.* 186. *Bero. num.* 553. & alij in *d. auth. ingressi, Ias. num.* 59. *Tap. verb. sua. cap.* 2. *a nu.* 3. & alij, quos refert, & sequitur *Campan. cit. rub.* 12. *cap.* 3. *num.* 15. *in fin.* qui testatur de veriori, & magis communi.

6 Absolutum est in iure, professum non posse testamentum facere. Dubitatur, an possit saltem testamentum factum tempore Nouitiatus reuocare, vel mutare? Resp. negatiue, nec illud mutare posse, nec reuocare, etiam si talem potestatem sibi reseruasset tempore conditi testamenti, tenet *Thesaur. quæst. for.* 56. *lib.* 2. *Sanch. in sum. cap.* 11. *in fin. lib.* 7. nouissime *Nouar. Lucer. Regul. verb. testamentum num.* 6. vbi alia multa de testamento Regularis.

7 Vlterius *Concil. Trident. cit. cap.* 16. non comprehendit dispositiones factas ante susceptum habitum Nouitiorum, etiam si factæ sint intuitu ingressus; vnde ingressurus Religionem antequam suscipiat habitum Nouitiorum, potest libere renunciare, vel donare, aut aliquo modo etiam inter viuos de bonis suis disponere, etiam facta mentione intuitu ingressus, non seruata forma Concilij; & ratio est, quia iste donans, renuncians, vel disponens est secularis, & non adhuc Nouitius, & sic non ligatur forma tradita per *Concil. Trid.* quæ loquitur tantum de Nouitijs; nec dispositio Concilij potest extendi vltra casum de quo loquitur, cum sit correctoria, vt probat *Ricc. in prax.* 1. *par. resol.* 356. *num.* 7. tenent principalem hanc opinionem *Barbos.* & innumeri fere DD. per ipsum adducti *tract. de iur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 275. contra alios citatos *num. seqq.* sequitur *Nouar. Lucer. Regul. verb. renunciatio, n.* 9. & *seqq.* qui testatur sic declarasse *Sacram Congregat. Concil.* ac voluisse *Rot. in vna Parmen. transactionis* 20. *Decembris* 1627. *coram D. Durano.*

8 Controuersum est inter DD. an dispositio *cit. cap.* 16. *Concil. Trid.* locum sibi vendicet in renunciatione Beneficij. Et negatiuam partem tuetur *Garz. de benefic. p.* 11. *cap.* 9. *num.* 12. & 13. & alij. Contrarium vero, quod etiam in renunciatione Beneficij locum habeat *citat. cap.* 16. *Concil. Trident.* tenet *Paris. de resignat. lib.* 3. *quæst.* 13. *a n.* 4. & alij, & omnes pro vtraq; sententia adducit *Barbos. cit. loc. num.* 233. ipse vero testatur opinionem negatiuam in puncto iuris esse veriorem, affirmatiuam vero esse frequentiorem, & magis communem, quam etiam defendit *Ricc. in prax. resol.* 258. 1. *p. vbi nu.* 3. qui tenet non posse Nouitium renunciare Benefinium, nisi per duos menses ante professionem, seruata forma Concilij. nec Episcopum posse illud conferre, ante professionem, hæc opinio humanior est; nam alias Nouitius posset exire e Religione, non emissa professione & cogeretur mendicare, & proinde tenenda, quia *Concil. cit. cap.* 16. indistincte prohibet renunciationes dicendo, *Nulla quoq; renunciatio*, nec distinguit de renunciatione bonorum, vel Beneficiorum.

9 Habet tamen locum dispositio prædicti *cap.* 16. *Concil. Trident.* in renunciatione facta tam a minore, quam a maiore sexdecim annorum, vt probat *Campanil. cit. loc. nu.* 18. & sequitur *Barbos. cit. loc. sub nu.* 224. contra alios per eum citatos; vnde dicendum est, quod in renunciatione facienda per maiorem adhuc est adhibenda solennitas Concilij, similiter in renunciatione confirmata iuramento, vt disponit aperte *Concil.* ibi, *Etiam cum iuramento.*

10 Obserua secundo, quod siue Nouitius renunciet, vel donet infra annum probationis, siue ante ingressum, sed intuitu ingressus, siue renunciet, vel donet seruata forma Concilij, siue illa non seruata, renunciatio, vel donatio continet in se conditionem, vt tunc suum sortiatur effectum, si sequatur professio; vnde si Nouitius exeat a Religione, omnia recuperat, prout si esset postliminio reuersus, & in pristinū statum omnino remittitur, ita *Felin. in cap. inter dilectos, num.* 3. *de fid. instrum. de Graff. de effect. cler. effect.* 4. *num.* 32. est indu-

dubitatum apud omnes, idq; procedit non solum si donauerit, vel renunciauerit extraneo, sed etiam si ipsi Monasterio, vel Religioni, & probant aperta verba *Concil.cit.cap.16. in fin.* ibi, *Et vt abeuntibus ante professionem omnia restituantur.* De donatione facta ante ingressum, tenet *Ricc.* cum multis per se adductis in *prax.1.part. resol.550.per tot.*

11 Ampliantur supradicta, vt nec valeat donatio, siue renunciatio facta a Nouitio, vel alias intuitu ingressus, & non secuta professione, ita vt donanti sint omnia restituẽda, etiam si donans expresse dixerit velle donationem, vel renunciationem valere, in casu, quo professionem non emitteret, ita decisum refert *Peguer. dec.252.* quem refert, & sequitur *Campanil. diuers.iur.cano. rubr.12.c.13.n.19.*

12 Sed hoc de renunciatione, seu donatione facta ante susceptum habitum Nouitiorum, quod non valeat, & sit restituenda in casu egressus, intellige quando donans, vel renuncians cogitauerit ingredi, eiusq; intuitu renunciationem, vel donationem fecerit; etiam si in donatione non sit facta mentio ingressus, nec aliæ causæ impulsiuæ essent cumulatæ; secus tamen dicendũ est, si donatio, vel renunciatio est facta ante ingressum, nulla habita cogitatione ingressus, nec illius intuitu, tunc si sequatur ingressus, & postea egressus ante professionem, non rescindetur donatio, vel renunciatio, ita post *Molin.* & alios tenet *Campanil.cit.loc.num.17.* conciliando hac distinctione contrarias declarationes *Sacræ Congreg.* per eum relatas.

13 Aduerte, quod pugnantes sententiæ, an dispositio *Concil.Trident.cit.cap.16.* locum habeat in renunciatione, seu donatione facta ante ingressum intuitu ingressus, de qua quæstione vltra prædictos, etiam apud *Dian.resol.moral.par.3.tract.2.de dub.Reg. resol.55.* Conciliantur bene prædicta distinctione *Campanil.* sed posset etiam addi & alia reconciliatio, vt non procedat dispositio Conciliaris prædicta quoad solennitates, de quibus in *Concil.* ita vt donans, vel renuncians ante susceptum habitum non teneatur donationem facere, vel renunciationem coram Ordinario, & per duos menses ante professionem; procedit tamen Conciliaris dispositio in hoc casu, quando quis donauit, vel renunciauit cogitans de ingressu, quoad reuocationem, & recuperationem rei donatæ, vel renunciatæ, vt illam non possit Monasterium, vel donatarius retinere secuto egressu; sed teneatur omnia restituere donanti, vel renuncianti.

14 Quod diximus Nouitium exeuntem a Religione, non facta professione, recuperare omnia per eum donata, vel renunciata intuitu ingressus, limitatur multis modis. Et primo, quoad eleemosynas; Nouitius .n. in tali casu nõ recuperat eleemosynas per eum factas Monasterio, dũmodo sint modicæ, habita consideratione facultatum ipsius Nouitij, docet *Nicol.Garz.de benef. par.11.cap 9.num.17.* & alij, quos adducit *Barbos.de iur.Eccles.lib.1.cap.42. num.226.* vbi concludit, Monasterium non teneri restituere Nouitio exeunti prædictas eleemosynas, idq; extendit *num.seq.* ad oblationes factas per Nouitium Deo, B. Mariæ, & Sanctis, dummodo attentis facultatibus Nouitij, non sint alicuius momenti, voluit etiam *Fr.Eman. quæst.Regul. tom.2.q.47. ar.5. Sanch.* & alij apud *Barbos.* Secundo, non recuperat, nec tenetur Monasterium restituere, si Nouitius professione non facta discesserit, quicquid per parentes Nouitij, vel curatores datum est Monasterio, non de bonis Nouitij, sed de bonis ipsorũ, quia Concilium prohibet recipi de bonis Nouitij, *Suar.de Relig.tom.3. libr.5. cap.9. num.16. Tamburin.de iur.Abbatiss.disput.6. q.10.num.21. Barbos.citat.loc.num.230.* qui *num.seq.* dicit id non procedere in dote data Nouitiæ a parentibus de bonis ipsorum, nam illam recuperant succedente egressu. Tertio, non recuperat Nouitius, si exeat non emissa professione, quod dedit Monasterio pro eius victu, vel vestitu; id enim excipitur expresse per *Concil. Trid. cit.cap.16.* Vnde quicquid datum est etiam de bonis Nouitij pro sustentatione illius, vel Monialium, & pro solennitate, vel festiuitate ingressus iuxta consuetudinem Monasterij, non tenetur Monasterium restituere, si Nouitia exeat non emissa professione, docet *Suar.de censur.tom.5. disputat.22. sect.5.num.16.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos.cit.loc.num.229.* Quarto, Nouitius si exeat non emissa professione, non recuperat a Monasterio rem illi venditam, permutatam, locatam, vel alio contractu, quo tantundem recepit a Monasterio, trãslatam. Et ratio est, quia *Concil.Trid.* loquitur tantum de contractibus gratuitis, non autem de contractibus vltro citroq; obligatorijs, tenent omnes communiter, & refert *Barbos.cit.loc. n.231.*

15 Aduerte, quod Nouitio restitui debet quicquid intuitu ingressus donauerit, vel renunciauerit, non solum quando infra annum probationis e Religione egreditur, sed etiam quando emissa professione, illam deinde obtinuit declarari nullam iuris ordi-

di-

dine seruato, quia ad conualidandam renũciationem, vel donationem prædictam nõ sufficit simpliciter professio, sed requiritur valida professio, tenet *Sanch.in sum.cap.5. num.55.lib.7.Nouar.Lucer.Regul. verb.renunciatio,num.5.* probat validis rationibus *Ric.in prax.1.par.resol.354.num.4. & seqq.* nisi nulla professio sit saltem tacite ratificata, quia tunc censetur etiam ratificata renunciatio, *Barbos.cit.loc.n.239.*

16 Recuperat quoque Nouitius recedens a Religione ante professionem maioratum, ita *Campanil.cit.rubr.12.cap.4.sub nu.vlt.* vbi an recuperet feudum, refert duplicem sententiam, ipse vero cum *Isern.loc.* per eũ *cit.* videtur tenere opinionem negatiuam, affirmatiuam vero quod recuperet feudũ, defendi late *de Graff. de effect.cleric. eff.4. num.26.* Recuperat quoque Beneficium, quod licet resignari possit seruata forma *Concil.Trid.cit. cap.16.* vt diximus supra, tamen resignatio continet tacitam conditionem, si professio sequatur; & ideo non posse Episcopum illud conferre ante professionem, & Nouitio egredienti esse restituendum, docet post multos *Barbos. cit.loc. num.233.in fin.* vbi secus dicit, si quis exeat a Religione post declaratam nullam professionem; tunc enim regressum non habere ad Beneficium, etiam intuitu ingressus resignatum, testatur fuisse declaratum.

17 Quod si Beneficium, quod possidet Nouitius, curam animarum retineat, tunc Episcopus durante anno professionis, & vsque ad professionem debet illud prouidere de idoneo Vicario cum assignatione congruæ portionis, ita aduertit *Campanil. citat.loc. num.9.Garz.de benefic.part.11.cap.9. in fin.* vbi *num.23.* tenet ex *Constitut.Pij V.de resignat.* Episcopum non posse admittere resignationem ingressuri Religionem, nisi statim re ipsa profiteatur.

18 In hac materia dubitari potest, si Nouitius ex quo constitutus reperitur in articulo mortis, admittatur ad professionem infra annum probationis, & non expleto anno nouitiatus vigore priuilegij, & successiue infra dictum annum moriatur, nulla facta per prius dispositione suorum bonorũ, quis debeat illi succedere. In hac quæstione magis communis sententia tenet Monasterium succedere, non agnatos venientes ab intestato, probat *Sanch. in sum. tom.2. lib.5.cap.4.num.16. Megal.par.2.lib.2.c.27. num.50. Peirin.in priuileg. Minor. tom.2. Constit.Pij V.§.2. num.1.* nouissime *Dian. tom.3.tract.2.de dub.Regul.resol.17.per tot.* vbi alios citat contra *Peregrin.* per eum citatum; qui contrariam defendit sententiam.

19 Solemnis quæstio est inter DD. an Regularis professus factus Episcopus recuperet bona renunciata intuitu ingressus, tenentes vtramq; sententiam adducit *Barbos.de iur.Ecclés.lib 1.cap.42. num.240. & seqq.* ipse vero distinguit, quod aut bona sunt tertio quæsita per hanc renunciationem, & illa non recuperat; aut non sunt quæsita, vt est in casu, quo renunciauit ius succedendi, & adhuc non est factus casus successionis, & tunc recuperat ius succedendi, sicut illud recuperat contra Monasterium, quod illud quæsiuit per professionem, ita *Barbos.* qui testatur sic pluries declarasse *Sac. Congreg.* quem ad literam sequitur *Nouar.Lucer.Regul.verb.renunciatio,num.18.& seqq.*

20 Obserua tertio, ad validitatem huius renunciationis faciendæ per Nouitium duo necessario requiri, vt sit valida; nempe licentia Episcopi, vel eius Vicarij, & quod fiat infra duos menses proximos ante professionem; vnum tamen requiritur adhoc vt habeat effectum suum, nempe quod sequatur professio. De hoc vltimo requisito dictum est supra, hic dicemus de primis duobus. Et primo de licentia Episcopi, vel Vicarij dicendum est hanc licentiam debere interuenire in ipso actu renunciationis, vt docet *Cened.canon.quæst. lib.1.q.6. num.14.* & voluit *Rot.in vna Romana fideicommissi,15.Nouembris 1624.coram D.Remboldo,* nec sufficere si subsequatur, ita *Laur. de Franch. de controuers. inter Episcop. & Regul.in quæst.diuer.quæst.42.in princ.* qui etiam testatur sufficere, si sit tacita, orta ex ratihabitione de præsenti, sequitur *Barbos. de iur.Ecclés.lib.1.cap.42.num.245.* etiam oretenus data, quæ necessario non requirit scripturam, vt post alios firmat idem *Barbos.cit.loc.n.244.*

21 Hanc licentiam non præsumi ex lapsu plurium annorum, habetur in *cit. dec. Rot.* prout testatur *Barbos. cit.loc.* quod intelligendum non est ex lapsu temporis triginta annorum; tunc enim præsumitur hæc licentia, quæ cum sit solemnitas extrinseca in actibus extraiudicialibus, lapsu tanti temporis præsumitur, *cap.peruenit, de empt. & vend. Alex.cons.45.in fin.lib.3. Grat.discept. foren.cap.554.n.43.*

22 Prædicta licentia requisita per *Concil. Trident.* ad renunciationem Nouitij debet esse Episcopi, vel eius Vicarij, prout disponit *Concil.* illamq; etiam potest elargiri Capitulum, vel eius Vicarius Sede vacante, ita *Barbos.cit.loc.num.248.* similiter Abbates, & alij Prælati habentes iurisdictionẽ quasi Episcopalem, & nulli Episcopo subie-

cti in suis Diœcesibus, idem *Barbos.cit.loc. num.* 249. & non solum ipsi Prælati inferiores, sed etiam eorum Vicarij Generales, ita *Sbroz.de off.Vic.lib.2.q.*207.*Peregr.cit.loc. part.2.cap.*1.*liter.*G. §.28. Archiepiscopus quoque potest illam concedere in Diœcesi suffraganei, quando fuit appellatum a denegatione illius, *Barbos.cit.loc.num.*248. qui *num.*250. tenet Prælatos Regulares illam concedere non posse in Monasterijs exẽptis, & sibi subiectis.

23 Hæc autem licẽtia concedi solet ab Ordinario cum aliquali causæ cognitione, & voluntatis profitentis exploratione, qualitatisq; ipsius, & sic per modum decreti authoritatiui, ita *Molfes. ad Constit.Neap.tit. de renunciat.quæst.*16.*n.*17.*& seqq.Sperell. dec.*16. *num.* 55. qui testatur sic seruari per totam Italiam.

24 Aliud requisitum ad hanc renunciationem est, vt illa fiat infra duos menses ante professionem, quod adeo necessarium est, vt si fiat per diem ante dictos duos menses, non valet, quia est contra formam *Concil. Trident.* ita declarauit *Sac.Congreg.die* 21. *Ianuar.*1627. Non tamen est necesse vt fiat in ipso termino duorum mensium ante professionem, sed potest fieri infra duos menses quandocumq; etiam immediate ante professionem, ita notat *Sperell.citat. dec.*16.*num.*54.*Peregrin.cit.loc.par.*2.*cap.*1. *lit.*G.§.20.*Barbos.cit.loc.nu.*252.*in fin.* contra *Nouar.quæst.for.*1.*p.q.*78.

25 Hoc bimestre computatur de momento ad momentum, & secundum quod occurrit mensem computari in Kalendario, ita tenent *Peregrin.cit.loc cap.*1.*lit.*G §.29. *vers.probatur quia,Sperell.cit.dec.*16.*nu.*54. *Bartol.de Vecch.cit.tract.disp.*8.*dub.*9.*nu.*5. *Laurent.de* Peirin.*de Prælat.q.*3.*cap.*1.*n.*214. & alij contra *Lel.Zecch: de* Republ. *Eccles. tit.de* Regul.*cap.*3.*nu.*14.*& Zerol. in prax. par.*1.*verb.Monachus, in fin.* qui defendunt hoc bimestre non debere esse mathematicum, sed morale, & proinde renunciationẽ valere, si fiat paulo ante bimestre.

26 Hæc renunciatio valet, si est facta per duos menses ante tempus habile ad profitendum, ita vt si deinde professio ex quacumq; causa prorogetur, valet renunciatio, refert *Barbos.in declarat.ad cit.c.*16.*Concil. Trident.vers.*4. *& in tract.de iur.Eccl.citat. loc.num.*254.*cum Sanch.Laurent.de Peirin. Laur.de Franch.Armend.* & alijs per eum citatis.

27 Hæc renunciatio si fiat a Nouitio sine prædictis requisitis, vel sine altero eorum, est nulla, irrita, & nullum producit effectũ, etiam si sit iurata, & etiam si Nouitius expresse renunciauerit huic fauori, disponit expresse *Concil. Trident. cit.cap.*16. & aduertunt *Nauar.cons.*7.*&* 8.*de donat.* *Azor. instit.moral.part.*1.*lib.*12.*cap.*18.*versic.*52. & alij.

28 Ab hac regula liberantur semper venerandi Patres Societatis Iesu, quorum renunciatio facta tempore nouitiatus ad fauorem Patrum eiusdem Societatis, est valida, non obstante quod fuerit facta sine licentia Episcopi, *Sac.Congreg. Concil.in vna Neap.* 20.*Martij* 1621. referunt *Barbos.cit.loc.num.*246.*& Nouar.Lucer.Regul. verb.renunciatio,nu.*13. Et quomodo possint Nouitij prædictæ Societatis Iesu disponere de eorum bonis, vide *Bellet.disq.cler.* 1.*p.de bon.cler.*§.21.*n.*23.

29 Ampliatur supradicta sententia, vt renũciatio prædicta sine solennitatibus Concilij sit nulla, & inualida ipso iure, stante clausula decreti irritantis, qua vtitur *Concil.Triden. in d.cap.*16. ita cum *Caball. Hoied. Nenız. Dec.*Rolan. & alijs, tenet *Ricc. in prax.p.*3. *resol* 351. vbi *num.*4. defendit id etiam procedere, quando professio subsequitur, qui testatur ita pluries declarasse *Sac.Congreg.*

30 Dubitatur, an ad hanc renunciationem requiratur certioratio? Respondet *Ricc.in prax.*3 *par.resol.*352. de iure requiri, sed in praxi has renunciationes etiam inter puellas Moniales fieri sine certioratione, illasq. validas haberi.

31 Declara supradicta, vt requiratur solennitas *Concil.Trident.* etiam si Nouitius vellet donare, vel renunciare ipsi Monasterio, vel alteri loco pio; iuxta verba *Conc.Trid. cit.c.*16. & docet *P.Thesaur.in prax.Eccl.* 2.*p.verb.simonia,c.*10.*vers.vltimo.*

32 Obserua quarto, quod renunciatio generalis facta per Nouitium filium, seruata forma *Concil.Trident.* vt supra, non se extendit ad legitimam, vel eius supplementum; vnde non obstante tali renunciatione generali, filius, vel Monasterium potest petere legitimam, vel supplementum, tenet *Aret.in l.*1.§.*si quis ita.ff.de verb.oblig.& in l.qui superstitis,ff.de acqu.hæred.* *Bertran. cons.*239. *volu.*8. & in nostris terminis probat *Genuens. practicab.Eccl. q.*258.*per tot.*

33 Obserua quinto, renunciationem prædictam factam per Monialem, seruata forma *Concil.Trid.* posse reuocari, si ab illis, quorũ fauore facta est renunciatio, non fuerunt seruata promissa, vt si promiserunt fratres soluere Moniali decem, vel octo ducatos pro vestibus singulis annis vltra dotem solutam, si prædicti recusent soluere, potest renuncians, & Monasterium reuocare suã renunciationem factam ad fauorem suorum

rum fratrum, docet *Marcell. de Mauro allegat.* 58. eumq; sequitur *Genuens. in pract. Eccles. q.* 257. *per tot.* Quando renuncians deficientibus fratribus, vel sororibus, in quorum fauorem renunciauit, admittatur ipse, vel Monasterium ad successionem, nō obstante renunciatione, vide multa per *Couar. in cap. quamuis pactum, de pact. in 6. par.* 3. *§.* 3. *num.* 4. *Molfes. ad consuet. Neap. de renunc. de Franch. dec.* 375. *Genuen. pract. Eccles. q.* 212.

34 Obserua sexto ad ea, quæ diximus supra, renunciationem, vel donationem factam per Nouitium nullum habere effectum, nisi secuta professione; quod si Nouitius moriatur facta renunciatione, vel donatione ante professionem, bona donata, vel renūciata transeunt ad hæredem Nouitij, non autem ad eum, in cuius fauorem facta est renunciatio, vel donatio, colligi ut communiter DD. ex *cit. cap.* 16. *Concil. Trident.* ibi, *Ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione*, aduertunt *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 257. *Nouar. Lucer. Regul. verb. renunciatio, n.* 14.

35 Obserua septimo, si Nouitius renunciauerit, vel donauerit seruata forma *Concil. Trident.* vt supra ad fauorem Titij, & eius filiorum, & successorum masculorum ex corpore descendentium, si Titius, vel eius filij decedant sine filijs masculis, bona donata, vel renunciata non redeunt ad Monasterium, vel ad alium hæredem renunciantis, sed cedunt in beneficium hæredum vltimi donatarij cum alijs bonis proprijs ipsius, non quidem iure donationis, sed iure transmissionis, quia hæc est natura donationis, vel renunciationis, vt sit perpetua, & non redeat amplius ad donantem, nec ad eius hæredes, *l.* 1. *vers. igitur cum dicimus, ff. de donat. l. Senatus, §.* 1. *de donat. caus. mort.* sed redeat ad hæredes quoscūq; donatarij, & successores etiam singulares, *Bald. in l.* 2. *C. de iur. dot. Surd. dec.* 322. *n.* 39. *Syluan. cons.* 98. *num.* 7. in specie determinat *Achill. dec. vnic. de donat. Put. decis.* 273. *lib.* 3. ita etiam sensijt *Rota in vna* Romana Cottimi 25. *Octobris* 1549. *coram* D. *Fabio*, vt refert *Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 21. *num.* 10. & hæc est verior opinio contra *Soc. Iun. cons.* 53. *lib.* 2. *& cons.* 142. *num.* 3. *&* 20. *lib.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Professio emissa non peracto integro anno probationis, est nulla.*

2 *Annus probationis, in cuius fauorem fuit inductus, & quare. Quando incipiat currere, num.* 3. *Quomodo computetur, & quando finiat, nu.* 4. *Quid in anno bissextili, num.* 5. *Debet esse continuus, n.* 6.

7 *Nouitius egrediens Monasterium animo non redeundi, si eodem die pæniteat, & reuertatur, debet denuo inchoare annum Nouitiatus. Quid si egrediatur cum licentia animo redeūdi, num.* 8. *&* 10. *Quid si egrediatur timore Superioris sine licentia, nu.* 9.

11 *Annus probationis an possit prolongari. Quid inter Patres Societatis Iesu, num.* 12.

13 *Annum probationis an teneatur emittere translatus ad aliam Religionem. Et an qui intendit ratificare professionem nullam, num.* 14. *Quid si professio fuerit nulla ratione metus, num.* 15.

16 *Professio nulla vt ratificetur, an requiratur nouus consensus profitentis, & acceptatio Superioris.*

17 *Professus nulliter, adhoc vt possit reclamare, quæ requirantur ex Concil. Trident.*

18 *Professio tacita non tollitur per Trid. Et quibus modis emittatur tacita professio. Et quomodo per delationem habitus professorum, num.* 19. *&* 20. *Et an requiratur animus emittendi professionem tacitam, n.* 21.

22 *Professus nulliter quæ seruare teneatur in reclamatione, adhoc vt possit audiri, iuxta Trident. Et quomodo computetur quinquennium ad reclamandum. Et an currat impedito, vel ignoranti, num.* 23. *Et quomodo probetur ignorantia, vel impedimentum, num.* 24. *Quid si impedimentum durauerit per totum quinquennium, num.* 25.

26 *Professionis nullitas est proponenda coram Ordinario, & Superiore Regulari, quod declaratur. Et reclamans non potest habitum dimittere, quod declaratur, n.* 27. *&* 28.

29 *Professio tacita excluditur per protestationem, metum reuerentialem, & lamentationes.*

30 Pro-

30 *Professio nulla adhoc vt ratificetur, an requiratur scientia nullitatis.*

ARGVMENTVM.

De Anno Probationis Notatur, professionem esse nullam, non elapso anno probationis. Annus probationis ad quem finem fuerit inductus. Quando incipiat, & finiat. Quomodo computetur. Et an possit prolongari. An translatus ad aliam Religionem teneatur emittere hunc annum. Professio nulla quomodo ratificetur, vel contra eam reclametur. Et intra quod tempus. Coram quo Iudice sit reclamandum. Professio tacita quando inducatur, vel excludatur. Et alia.

ANNOTATIO XXXXVII.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. ad Apostolicam, de Regul.

HIC *Innocent. III.* dicit regularem institutionem prohibere Monachum fieri ante probationem vnius anni, id etiam disponitur sub pœna nullitatis professionis in *cap. non solum, eod. tit. in 6. & in Conc. Trid. sess. 25. cap. 15.* de Regul. ibi, *Nec qui minore tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur &c.* de hac materia tractant *Nauar. cons. 52. de Regul. Henriqu. in sum. lib. 13. cap. 40. §. in medio, Flamin. de resignat. lib. 3. quæst. 13. Azor. instit. moral. par. 1. lib. 12. cap. 4. quæst. 9. Campanil. diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 3. a princ.* Mirand. *in Manual. Prælat. tom. 1. quæst. 22. artic. 1. & seqq. Sanch. de precept.* Decalog. *tom. 2. lib. 5. cap. 4. Bonac. de clausur. & pœn. eam violan. impos. quæst. 2. punct. 10. diff. 2. §. 2. Tambur. de iur. Abb. tom. 3. disp. 6. quæst. 7. a princip. Carol. Tap. in auth. ingressi, verb. ingressi, cap. 4. num. 6. Bartholom. de Vecch. in prax. seruanda in admitten. ad Relig. stat. Nouit. disp. 11. dub. 2. Rodriqu. quæst.* Regul. *tom. 3. quæst. 15. ar. 4. Graff. lib. 3. consil. cons. 6. de* Regul. *Sorb. in compend. priuileg. verb. Nouitius, Gratian. discept. forens. cap. 413. Suar. de Relig. tom. 3. lib. 5. cap. 13. Ricc. in prax. 3. p. resol. 322. Barbos. de pot. Episc. p. 3. alleg. 101. Id. tract. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 42. nu. 106. & in sum. Apost. decis. verb. professio regularis, Nouar. Lucer.* Regul. *verb. professio, & verb. annus, Sell. select. canon. cap.* 18. & alij.

1 Ad quod obserua primo, quod Nouitius non potest admitti ad professionem, nisi per annum post susceptum habitum in probatione steterit, alias professio nulla est, & nullam inducit obligationem ad alicuius Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obseruationem, aut ad alios quoscumque effectus, & hoc in quacumq. Religione tam virorum, quam mulierum, ita *Concil. Trident. cit. cap.* 15. cuius dispositio est conformis dispositioni huius *text.* solum enim addit nullitatem professionis. De iure enim cõmuni licet professio prohibebatur fieri ante annum probationis, facta tamen valebat, vt in hoc *text.* deinde fuit prohibita sub pœna nullitatis inter Fratres Prædicatores, & Minores, vt in *cap. non solum, eod. tit. in 6.* quæ Constitutio fuit postea ampliata ad omnes Mendicantes, *cap. Constitutionem, eod. tit. & lib.* nouissime *Trident.* id ampliauit ad omnes Religiosos tam virorum, quam mulierum.

2 Constitutum est hoc tempus anni ad fauorem Monasterij, vt mores profitendi experiantur, vt in hoc *cap. ad Apostolicam, Nauar. cons. 36. & 43. eod. tit.* & ad fauorem etiam profitendi, & ob fragilitatem humanæ conditionis, *cap. 2. de Regular. in 6. Lap. alleg. 46. num. 2. & 3.* & adhoc vt asperitates Regulæ experiri possit, vt eas sufferre assuescat, & cognoscat si propriæ complexioni viribus, & voluntati congruant, iuxta *cap. Gonsaldus 17. q. 2.* Ratio a priori assignationis huius termini non potest adduci, nisi voluntas legislatoris; congruentiæ vero potest esse, quia annus dicitur tempus congruum ad omnia peragenda, ita *Mandos. in regul.* 10. *Cancellar. quæst.* 4. vbi alias affert rationes.

3 Hic annus probationis tam in Nouitio, quam in Nouitia incipit currere a die susceptionis habitus, siue a die, quo Nouitius sequitur communem vitam aliorum Religiosorum, & incipit experiri Religionis asperitates, ita *Tambur. de iur. Abb. tom. 3. disp. 6 quæst. 7 num. 7. Miranda in Manual. Prælat. tom. 1. quæst. 22. ar. 3. concl. 1. Tap. in auth. ingressi, C. de sacros. Eccl. cap. 4. num. 8. vers. hoc autem.*

4 Computatur tamen hic annus de momento ad momentum, ac finit eadem hora vltimi diei eiusdem anni, in quo habitus susceptio facta est, ita vt si quis susceperit habitum Religionis prima die Ianuarij post meridiem, non potest eadem die recurrente in termino anni profiteri ante meridiem, sed expectandum erit punctum su-

susceppti habitus, alias professio esset nulla, tenent *Marant. tom. 3. contr. resp. 53. nu. 45. Dian. resol. mor. par. 3. tract. 2. resolut. 57. & par. 5. tract. 5. resol. 18. Nouar. Lucer. Regul. verb. annus, nu. 2. & seqq.* & alij multi, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 42. num.* 118. qui testatur hanc esse magis communem, & veriorem sententiam, contra *Gratian. discept. foren. cap. 413. n. 22. Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 3. num. 4. in fin. Henriq. in sum. lib. 13. cap. 40. Eman. quaest. Regul. tom. 3. quaest. 15. art. 4. Ricc. in prax 3. par. resol.* 322. qui defendunt post factam professionem annum prædictũ non esse computandum ab vno puncto, & instanti ad idem punctum, & instans, quia esset nimis rigorosum: sed sufficere ad valorem professionis vt Nouitius mane diei in qua post meridiem impletur probationis annus, professionem emittat, quorum opinio iudicatur minus vera, & communis, & proinde primam sententiam tenendam esse, quam etiam videtur tenuisse *Sac. Congreg.* die 2. Febr. 1631. his verbis, *Religiosum, qui sua professione tribus horis ante completum annum probationis a Religione discessit, & in habitu clericali laudabiliter vixit, si postea redeat ad Religionem, debere ratificare professionem, & ei locum deberi a die ratificationis*, & professionem emissam non completo anno per duas horas non valere, refert declarasse *Sacr. Congreg. Barbos. in sum. Apost. dec. verb. professio Regularis, num. 7.*

5 Hinc in anno bissextili non potest emitti professio ante lapsum diei, qui illi anno accrescit, vt computant *Nouar. loc. cit.* Et *Barbos. d. loc. num.* 119. vbi multos adducit DD. eamq; sententiam comprobat declaratione *Sac. Congreg.* ibiq; *num. seq.* determinat quid dicendum de illo anno, a quo Gregorius XIII. abstulit decem dies.

6 Hic annus probationis debet esse continuus, nec sufficit interpellatus, ita docent communiter DD. quæ continuatio debet esse vsq; ad professionem, ita vt si Nouitius completo anno probationis egrediatur de Monasterio, & deinde redeat, iterum debet inchoare, & perficere annum probationis, ita tenent *Barbos. cit. loc. num.* 121. & *Nouar. cit. loc. num.* 7. post alios per eos relatos contra *Syluestr. Bartbol. a S. Fausto, Bonac. & P. Eman.*

7 Supradicta intellige, quando Nouitius sine licentia Superioris animo non redeundi, vel dimisso habitu egrederetur; tunc .n. ita dicitur interruptus annus nouitiatus, vt etiam illo completo, si deinde rediret, non esset admittendus ad professionem, nisi expleto denuo anno probationis, ita *Barbos.* & alij per ipsum allegati *num.* 122. & *seqq. cit. loc.* vbi *num.* 124. id extendit cum multis, etiam si interpellatio sit modica, vt si eadem die Nouitius pœnitentia ductus redeat, & hæc est verior opinio contra nonnullos contrarium tenentes.

8 E contra vero si Nouitius de licentia Superioris retento habitu, & iusta causa per aliquos dies egrederetur, tunc rediens non dicitur interrumpisse annum probationis, ita *Campan. in diuer. iur. can. rub.* 12. *cap. 3. num. 3. Flamin. Paris. de resign. benef. lib. 3. quaest. 13. num. 12. Gratian. discept. for. cap. 66. num. 14. Barbos. cit. loc. num.* 125. vbi alios citat, & sequitur etiam in casu, quo sine rationabili causa prędicta licentia egrediendi concederetur, referens quis possit licentiam prædictam concedere.

9 Ampliantur supradicta, vt nec dicatur interruptus annus probationis, si Nouitius retento habitu perterritus seueritate, vel minis, aut alio timore Superioris aufugiet animo se celandi, & redeundi, dummodo fuga non sit talis, vt possit præsumi animus non redeundi, ita tenet post *Tamburin. de Vecch.* & alios *Barbos. cit. loc. n.* 128. idemq; dicit procedere, si Nouitius completo anno, cum non habeat ætatem sufficientem ad profitendum per annum integrum moratus est in domo paterna, non dimisso habitu, & animo redeundi; cum primum redierit, ad professionem potest admitti, & testatur sic declarasse *Sacr. Congr.* 20. *Martij* 1621.

10 Quæ diximus, annum probationis non interrumpi, si Nouitius cum licentia legitimi Superioris, ac iusta causa, maxime infirmitatis, egrediatur Monasterium animo redeundi, duram habent oppositionem, Nouitium debere durante anno probationis permanere continuo intra claustra Monasterij, ita vt non possit tempus illud frangi, vel discontinuari sub quouis prætextu, prout concludit *Rot. in vna Granat. professionis* 9. Febr. 1609. *coram D. Marcomontio*, vbi non fuit admissa causa infirmitatis, aut licentia Superioris, quia in illis, quæ sunt de forma, seruatur rigor, *Ruin. in rubr. de nou. oper. nunciat. num.* 9. & rigor iure optimo in hac materia inductus est; nam cum annus probationis detur in subsidium humanæ fragilitatis, & in fauorem tam Nouitij, quam Monasterij, vt ille experiatur Religionis austeritates, & cum illis suas vires metiatur, & Monasterium eiusdẽ Nouitij animum, & mores inspicere, & cognoscere possit, vt in hoc *cap ad Apostolicã, & cap. non solum, eod. tit. de regul. in 6.* mani-

nifestum est non satisfieri dispositioni iuris, quamdiu procul a Regulari disciplina, & a Prælati oculis Nouitius in domo paterna blande, & beneuole habetur, & forsan in illo tempore, quo extra Monasterium degit, occurrit in Religione aliqua asperitas, quam nollet ferre, vel non posset, propter quam decerneret non profiteri, ex quibus rationibus concludit in proprijs terminis *Gratian. discept. foren. cap. 166. ver. quamuis relata,* tempora non coniungi in hoc casu.

Rationes adductæ per *Gratian.* conformantur dispositioni *Conc. Trident.* & proinde quando illæ adaptantur in praxi, vt quia Nouitius per tempus notabile extra Monasterium commoratus est, libenter illius opinionem tenerem; sed si per breue tempus Nouitius absuerit, ita vt non possit dici nô experiisse notabiles asperitates Religionis, & tunc non esset recedendum a supra firmata sententia, quæ vere est communior, nempe annum probationis non interrumpi, cum *Barbos.* & alijs *supra cit. versic. e contra.*

11 Quæro an finito anno probationis, possit professio prolongari, vel an debeat statim emitti post annum.

Resp. verba *Concil. Trident. citat. cap. 16. sess. 25. de Regul.* ibi, *Finito tempore Nouitiatus, Superiores Nouitios, quos habiles inuenerint ad profitendum admittant, aut a Monasterio eos eijciant,* videntur disponere post probationis annum professionem nô posse prolongari, & hoc verum est quoad Nouitios repertos habiles; illi enim statim finito anno sunt admittendi ad professionem, iuxta dispositionem Concilij; quoad Nouitios vero repertos inhabiles ad profitendum; vt quia non didicerunt bene quæ didicenda sunt, & illorum possunt Superiores professionem prolongare, si ipsi Nouitij consentiant, & dummodo habeant spê probabilem, quod efficiantur habiles infra sex menses, ita respondisse *Sac. Congregat. Cardin. super cit. text.* Concil. Trident. facta prius relatione Sanctissimo Pio Papæ V. testatur *Campan. in diuers. iur. can. rubr. 12. cap. 4 in princip. post Gasp. Passarell. in suo tract. de priuileg. fol. 230.* & refert nouissime *Barbos. in sum. Apost. decis. verb. professio regularis, num. 6.* licet ipse videatur sentire posse prolongari in *tract. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 42. num. 130.* quem sequitur *Nouar. Lucern. Regul. verb. annus, nu. 10.* & secundum prædictam opinionem testatur *Campanil. cit. loc.* vidisse Neapoli seruari in praxi, differri professionem per aliquas hebdomadas post annum.

12 Aduerte hic eminentiam pij instituti venerandæ admodum, & summis laudibus semper extollendæ Religionis Clericorũ Societatis Iesu ex dispositione *Sac. Concil. Trident. cit. ca. 16.* ibi sanctissimi illi Patres Concilij postquam generaliter disposuerunt Nouitios post annum probationis ad professionem admittendos habiles, aut eijciendos e Monasterio, ab hac lege exceperunt Nouitios Societatis prædictæ tanquã optimo instituto, & nulla digno reformatione ductos.

13 Obserua secundo, quod si aliquis Religiosus professus in vna Religione etiam strictiori ad aliam transeat, tenetur nouum explere annum probationis, iuxta dispositionem *Concil. cit. cap. 16.* ita *Nauar. cons. 49. num. 4. & cons. 53. num. 5. de regul. in antiq. & cons. 61. num. 4. & cons. 62. num. 4. & cons. 77. num. 4. eod. tit. in nouis, Peregrin. in comment. ad Constit. Cler. Regul. p. 2. c. 1. liter. C. §. 19. Fr. Eman. in sum. tom. 2. cap. 6. nu. 10 & quæst. regul. tom. 3. quæst. 19. ar. 11.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 41. num. 109.* contra *Sorb. in compend. priuileg. Mendic. verb. nouitius, post 2. notab. §. sed an requiratur, &c.* quem reprobat *Sanch. de mat. lib. 7. disp. 37. sub num. 47.*

14 Obserua tertio, si professio facta ante expletum integrum probationis annum ratificetur, non est iterandus nouitiatus, sed sufficit professionem ratificari completo tempore, quod deerat illi anno, quia nullum vitium in nouitiatu interfuit, nec quicquam refert, illum expletum esse professorum habitu assumpto, ita tenet *Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 37. num. 50. post Palat.* per eum adductum contra *Nauar.* Eodem modo professione existente irrita defectu ætatis, vt quia ante decimum sextum annũ completum emissa est, non esse necessarium ad eius ratificationem annum nouitiatus iterari, probat idem *Sanch. cit. loc. num. 49.* dummodo annus nouitiatus omnino validus præmissus fuerit post pubertatem, *Barbos. cit. loc. n. 110.*

15 Vlterius non est necessarium iterare annum nouitiatus, existente professione nulla ratione metus, quia vere Religio admissioni huius Nouitij consensit, & ipse Nouitius voluntatem habuit ingrediendi ad experiendum, licet coacte. Nec ius canonicum irritat huiusmodi nouitiatum, sed solã professionem. Nec est eadem ratio de ingressu in nouitiatum, ac de professione, ita probat *Sanch. cit. loc. num. 51.* contra *Nauar. cons. 89. de regul. lib. 3. 2. edit.* qui tenet, professionem emissam nulliter ob defectũ

æta-

ætatis, aut anni integri nouitiatus, aut quia metu emissa est non censeri tacitè emissam, nisi postquam profitens sciuerit professionem esse nullam, persistat integro anno in Religione animo ratificandi illam.

Cætera ad hanc materiam, quando existente nulla professione, pro illius ratificatione sit, vel non sit iterandus annus nouitiatus, vide *Sanch.cit.loc. num.45.& seqq.* vbi late omnes adducit casus, & regulas, generales, ibiq; refert alios de hac re tractantes.

16 Difficultas est in hac materia, an existẽte nulla professione emissa anno probationis non expleto integre, vel quia emissa ante decimum sextum annũ, quæ est nullitas similis, adhoc vt expleto deinde anno prædicto, vel completa ætate possit validè ratificari, desideretur nouus consensus ipsius professi nouaq; acceptatio Superioris Religionis præcedente in vtroq; scientia nullitatis prioris professionis. In hac difficultate duplex reperitur sentẽtia; tutior vero, & probabilior, quam tenet *Azor.l.12. instit.moral. cap.4.q.7.* & alij, est, adhoc vt talis professio ratificari possit, desiderari Superiorem conscium nullitatis professionis, ipsam denuo admittere, & sic requiritur nouus consensus tam profitentis, quã Religionis Superioris. Contraria sententia *Nauar.cons.35.de Regul lib.3. in 1.edit.* & aliorum tenet, remoto impedimento, reconualescere professionem absq; noua acceptatione Superioris, si Nouitius conscius nullitatis professionis, eam ratificauerit, hãc sententiam dicit esse probabilẽ, & tutam *Sanch.de matr.lib.7. disp.37. n.64.* eamq; ipse defendit, licet priorem asserat tutiorem. Quid si professio sit nulla ex alio defectu, vide late per *Sanch.eod.loc.a n.59.*

17 Obserua quarto, professionem emissam ante completum annum probationis, vt supra, esse omnino nullam, nullamq; inducere obligationem, determinant expressa verba *Concil.Trid.cit.cap.15.* Verum talis nulliter professus, vel alio modo, non potest propria authoritate habitum relinquere, sed si nullitatem professionis velit experiri, tenetur seruare dispositionem eiusdem *Conc.Trident.cit.sess.25.de Regul. cap.19.* vbi tria requiruntur, vt inualidè professus reclamans possit audiri. Primũ, vt reclamet intra quinquennium computandum a die professionis. Secundum, vt causa nullitatis professionis proponatur coram Ordinario, & coram Superiore Regulari. Tertium, vt prætendens nullitatem, sponte non dimittat habitum ante hanc deductionem; quod si ordo prædictus non fuerit seruatus, non debet quis audiri aduersus professionem quamcumq; causam allegans, & ad Religionem redire omnino compellendus est, ita *Trid.* cuius dispositio procedit in quacumq; professione, siue expressa, siue tacita, quia *Concil.* loquitur generaliter de professione, ita tenent *Nauar.comment.4.de Regul.num.73. Azor. institut.moral.lib.12.cap.4.q.vlt. Gratian. discept.foren.c.413.n.2.*

18 Aduerte, *Trident.* non tollere professionem tacitam, vt testatur *Nauar. cons.35. tit.de Regul.lib.3.in 1.edit.* Azor. *inst.moral. lib.12.cap.4. quest.6.in fin.* late *Campanil. diuers.iur.canon.rubr.12.cap.4.n.4. & seqq.* vbi multa adducit, & secundum hanc opinionem *Sac.Congreg.* censuisse refert *Nouar.Lucer. Regular.verb.professio, num.24.* Quibus modis inducatur professio tacita, refert *Ricc.in prax. 3.par.resol.329.* nempe per delationem habitus professorum. per veli susceptionem, si suscipiens consideret velo annexum esse votum. per dationem vocis in Capitulo. per sedem supra Chorum. immiscendo se cæteris actibus inducentibus tacitam professionem ex consuetudine Monasterij, & alijs, ita *Ricc.* quibus adde, induci etiam tacitam professionem per susceptionem Ordinum, refert *Nouar.Lucer. Regul.verb.professio, num.32.* decisum in vna *Beneuentana* 20. *Decembr.* 1619. id intellige, quando susceptio Ordinum fuit facta ad instar aliorum Regularium. Et generaliter dicitur emitti tacita professio, quoties Nouitius probationis, seu nouitiatus tempore expleto, legitimæ ætatis existens, in Religionis mantu, quem coram Superiore suscepit, illum in Monasterio asportauit, voluntarie perseuerant, taliter quod tacita mente profiteri appareat, vel quia sponte, & scienter se ingerit actibus professis tantum conuenientibus, & id animo emittendi professionem, *Rota in vna Vlisbonen. professionis 1621. coram D.Merlino,* & refert *Nouar.loc.cit.num.22.*

Declara supradicta, vt tunc per delationem habitus professorum inducatur tacita professio, quando habitus Nouitiorum est patenter distinctus ab habitu professorum, vt seruari debet in quacumq; Religione, per *cap.statuimus in fin. de Regul.* tunc enim eo quod deferat quis triduo habitum professorum, infertur tacita professio, declarat post multos *Barbos.cit.loc. num.165.& seq.* vbi e conuerso obseruat, quod in casu talis distinctionis habitus si quis per viginti annos deferat habitum Nouitiorum, non præsumitur tacita pro-

fessio. Quod si habitus Nouitiorum non distinguatur ab habitu professorum,& tūc per annalem delationem integram, & cōtinuam illius, inducitur tacita professio, concurrente legitima ætate,& expleto nouitiatus tempore,vt explicat *Barbos.citat. loc.num.*161.*& seqq.*

19 Intellige prædicta, vt per delationem habitus professorum inducatur tacita professio, quando habitus fuit susceptus coram Superiore; nam alias si ex se ipso quis assumeret habitum professorum, non diceretur tacite profiteri, *Gratian.discept. foren.cap.*640. *num.*31. sequitur *Barbos.cit. loc. num.* 157. & fuit delatus intra Monasterium,quia si extra illud delatus esset,nō induceretur tacita professio, nec non fuit delatus sponte,& animo emittendi professionem;sicut idem dicimus quando quis se immiscuit actibus professorum, ad quod requiritur,quod sponte se immiscuerit, & tali animo, late declarat post multos per eum adductos,*Barbos.cit.loc.n.*156.*& seqq.*

20 Nota, quod tacita professio inducitur per solam delationem habitus, quando est distinctus patenter, ita vt non requiratur exercitium actus proprij professorum, vt aduertit *Gratian cit.cap.*640.*num.*31. sicut inducitur per solum exercitium actus proprij professorum sine delatione habitus professorum, quando sunt distincti habitus,vt aduertit *Barbos.cit.loc. sub nu.* 162.

21 Diximus requiri ad professionem tacitam emittendam,vt quis habitum deferat, vel actum faciat proprium professorum, vt supra,scienter,& animo profitendi, quæ scientia debet præsumi, quando quis spōte id fecit, iuxta dicta per *Gratian. cit.loc. num.*31.*&* *Barbos.num.* 150. qui dicit non excusari allegantem id fecisse animo non emittendi professionem.

22 His obseruatis de tacita professione, ad id vnde digressi sumus redeundo, nempe ad ea, quæ requiruntur ex *Concil.Trid.* adhoc vt quis prætendens nullitatem professionis ex defectu anni integri nouitiatus,vel alia iusta causa posit audiri, vt dictum est supra *vers.obserua quarto.*vbi primo dictum est desiderari, quod reclamet intra quinquennium; incipit enim currere hoc quinquennium a die ipso professionis expressæ, in tacita vero a die, qua professio tacita inducitur,nempe a die, qua transacto nouitiatus anno inducitur professio tacita per delationem habitus professorum,& exercitium actuum, qui professorum proprij sunt, & alijs modis,vt supra,aduertit *Sanch.de matr.lib.*7.*disput.*37. *num.*2. vbi etiam an dies illa professionis computetur in termino quinquennij,& esse computandum de momento ad momētum, testatur *Nouar.Lucer.Regul.verb.reclamare,n.*3.post *Leo.Barbos.&* *Bonac.* per eum relatos.

23 Quæstio est inter DD.an impeditus impedimento facti, vel ignorans nullitatem professionis posit post quinquennium audiri reclamans contra professionem. In qua quæstione partem negatiuam validis rationibus probant *Sanch. de mat.lib.*7. *disp.*37.*num.*19.*& Bonac.tom.*1.*tit.de clauſ. & c.quæst.*2.*punct.*11.*diffic.*4. *num.*3.*&* 4. voluit etiam *Caual.quæst.commun. contr. commun.cap.*500.*in fin.*& alij.Partem vero affirmatiuam, nempe ignorantem, vel impeditum vt supra, posse reclamare post quinquennium, & esse audiendum saltem per viam restitutionis in integrum, tenet *Ricc.in prax.*1.*par.resol.*560.*num.*6.*Flor.de Mena var.quæst.cap.*23.*num.*68.*Santorell. variar.resol.quæst.*48.*num.*3.*Villalob.in sum.tract.*35.*diff.*25.*par.*2.*Barbos.de potest. Episc.alleg.*104.*num.*17.& alij. Prima sententia est æquior,& probabilior, secunda est communior, Sed quicquid sit de opinionibus, Praxis seruat vt elapso quinquennio non admittatur quis coram Ordinario ad reclamandum,nisi prius adeat Pontificem, vel Sacram Congregationem Eminentissimorum Cardinalium, & allegato iusto impedimento non reclamandi, intra tale tempus,obtineat facultatem per viam restitutionis in integrum, testatur etiam *Ricc.cit.loc. & Nouar.Lucer.Regul. verb.reclamare,n.*5.

24 Nota primo, quod *Concil.Trident.*non permittit audiri reclamātem contra professionem post quinquennium,quia præsumit intra tale tempus ratificationem irritæ professionis, quam præsumptionem esse iuris,& de iure dicit *Sanch.cit.loc.n.*16. proinde nec coram Sanctissimo, vel Sacra Congregatione esset audiendus per viam restitutionis in integrum,vt supra,nisi doceat saltem summarie de impedimento, vel ignorantia,vt dictum est,quod impedimentum, vel ignorantia non probatur iuramento ipsius reclamantis, vt post *Sanch. cit.loc.num.*14.& alios docet *Nouar.cit.loc. num.* 6.

25 Nota secundo,quod habens perpetuum impedimentum, & inhabilitatem ad profitendum, & habens temporaneum impedimentum, quod durat adhuc post quinquennium, vt est in professo per metum, qui durauit per totum quinquennium, est audiendus reclamans aduersus professionem post quinquennium, etiam per viā or-

ordinariam, probat ex multis *Sanch. citat. loc. quaest. 4. per tot. a num. 30. vsque ad 35.* faciunt dicta per *Ricc. collect. 102. num. 23. Bonacin. cit. loc. num. 7.* docet *Gratian. discept. forens. c. 4 3. n. 9.*

26 ... requisitum adhoc vt reclamans contra professionem audiri possit, est, vt causas, siue causam nullitatis professionis proponat coram Ordinario, & Superiore suo, ita *Trident. cit. cap. 19.* quod intelligitur de Ordinario loci, in quo existit Monasterium, vbi professionem emisit, & de Superiore Regulari eiusdem Monasterij ita testatur fuisse decisum per *Sacr. Congr. Nouar. Lucer. Reg. verb. nullitas, & Barbos. sum. Apostol decis. verb. professio regularis, num. 12.* qui vlterius addit, ad hanc nullitatem cognoscendam non posse interuenire Superiorem Religionis, sed Superiore Monasterij, in quo emissa est professio. Ex quibus etiam deducitur, quod si reclamas ex obedientia translatus est ad aliud Monasterium, non potest coram Superiore noui Monasterij proponere nullitatem prædictam. Limita prædicta, quando Superior Regularis vellet ex alia iusta causa eijcere suum subditum, quia tunc id potest sine Ordinario; *Nouar. loc. citat. verb. professio, num. 35.*

27 Vltimum requisitum, adhoc vt posit audiri reclamans contra professionem, est, vt ante reclamationem nullatenus habitum Regularem sponte dimittat, alias ad allegandam quamcumq; causam contra professionem non admittitur, sed ad Monasterium redire cogitur, & tanquam Apostata punitur, ita *Trident. cit. cap. 19.* quod intellige durante dimissione habitus, quia si quis dimissum habitum reassumat, admittitur ad allegandam nullitatem professionis, tenet *Suar. de Relig. tom. 3. lib. 7. cap. 3. num. 14.* & alij, quos sequitur *Nouar. Lucer. Regular. verb. professio, num. 28.* docet *Gratian. discept. forens. cap. 413. num. 6. & 8.* probat ratione *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. dec. 48. in fin.*

28 Vlterius communiter aduertunt DD. *Concil. Trident.* denegare audientiam dimittenti habitum temerarie; vnde si quis haberet iustam causam dimittendi habitum, vt quia non posset habere licentiam eundi ad reclamandum, nec ire, nisi habitu deposito; vel quia ei non permittitur proponere causam coram Ordinario, & ob id habitu dimisso aufugit, vt reclamet, non denegatur ei audientia prædicta, quia temeritas non consideratur in eo, qui id facit; vt posit vti remedio sibi a iure concesso, & allegare causam nullitatis, ita *Ricc. in cit. decis. 48. numer. 8.* post *Nouar. Sanch. Azor.* & alios per eum allegatos. Et generaliter semper quod quis iustam habet causam dimittendi habitum, non dicitur sponte dimittere, secundum verba *Concil. Trident. cit. loc.* ita *Bonac. de censur. & pœn. viol. ipsius impos. quaest. 2. punct. 13. difficult. in princip. vers. hoc tamen.* Multa quomodo Apostatis denegetur audientia contra professionem, vide apud *Ricc. cit. decis. 48. per tot.* sed est necesse vt reassumpto habitu permaneat in Religione, adhoc vt audiatur.

29 Firmauimus supra, per solam delationem habitus professorum induci tacitam professionem concurrentibus requisitis. Illis adde, quod talis tacita professio excluditur ex reclamationibus, & protestationibus in contrarium, immo ex solis protestationibus, quæ habent vim sufficientis reclamationis, fuit dictum in vna *Brixien. Parochialis 20. Martij 1620. coram D. Vbaldo*, vt refert, & sequitur *Ludouis. decis. 385. num. 6. in fin.* vbi vlterius addit, talem tacitam professionem tolli per metum reuerentialem, licet alias non sufficeret ad tollendam expressam, *Rot. decis. 579. par. 2. in recent.* Idem operantur lamentationes, & declarationes, *Rot. in vna nullitatis professionis* proxime citanda.

30 Vlterius communiter aduertunt DD. professionem nullam non valide ratificari per delationem habitus professorum, aut per exercitium actus solis professis conuenientis, & similia, nisi talia faciens scientiam, & notitiam habeat nullitatis professionis, probat *Gratian discept. forens. cap. 440. num. 22. & seq.* refert multos *Diana resolut. moral. tom. 6. tract. 7. miscellan. resolut. 56. vbi in fin. vers. his tamen,* testatur contrarium tenuisse *Rotam in vna Vlixbonen. nullitatis professionis 12. Martij 1641. coram D. Carrillo*, attestando, quod affirmatiuam sententiam vti minus tutam Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Interpretum non amplectitur, eandemq; opinionem Sacræ Congregationis Vrbanus VIII. mandauit seruari, vt habetur in eadem decisione, quam adducit de verbo ad verbum *Diana in fin. to. 6.* pro eadem sententia aliam adducit *Rot. decis. coram eodem, Tambur. de iur. Abbatiss. in fin. dec. 2. num. 11. vers. nec etiam.*

SVMMARIVM.

1 *Regulares in causis miserabilium personarum quando conueniendi coram Ordinario. Et quid si habeant Conseruatorem. Et in quibus causis, num. 3.*

2 *Quis dicatur loci Ordinarius in hac materia.*

4 *Causa mercedum quæ.*

5 *Miserabiles personæ quæ dicatur, iuxta terminos* Concilij Trid. sess. 7. cap. 14. de reformat.

6 *Regularis quando dicatur degere extra claustrum in terminis* Concilij Trident. sess. 7. cap. 14. de refor.

7 *Regularis delinquens extra Monasterium punitur ab Ordinario loci.*

8 *Regularis quando dicatur delinquere extra Monasteriũ in terminis* Concil. Trid. sess. 6. cap. 3. de refor. *Et quando non, n. 9.*

10 *Regularis vagans, & repertus sine literis sui Superioris, potest puniri ab Ordinario.*

11 *Episcopus punit Equites Hierosolymitanos vigore* Conc. Trid. sess. 6. c. 3. de reform.

12 *Regularis degens intra claustra, & delinquens extra quomodo subdatur loci Ordinario. Et quid in hoc disposuerit Clemens VIII. Et quid seruet praxis, num. 13. Vbi an sit statim remittendus. Quid si Episcopus non carcerauerit delinquentem. Et quomodo sit monendus Superior Regularis ad puniendum, n. 14. & 15.*

16 *Regularis quando dicatur delinquere extra claustra in terminis* Concil. Trid. sess. 25. cap. 14. de Regul. *Et quid si e claustro proyciat lapidem, & percutiat extra, vel e contra, an subdatur Episcopo, n. 17.*

18 *Regularis adhoc ut possit puniri ab Ordinario, an sit probandum, quod notorie deliquerit, iuxta dispositionem* Concil. cit. cap. 14.

19 *Regularis Superior quomodo certiorẽ faciat Episcopum de punitione Regularis.*

20 *Regulares si non ascendant ad numerum duodecim in Monasteriys erectis post Decretum Vrbani VIII. subsunt in omnibus Ordinario. Et Decretum prædictum comprehendit omnes Regulares, num. 21.*

22 *Regulares in causis hæresum Episcopo Ordinario subduntur. Et quid in hoc disponat Bulla Pauli V. num. 23. Et an in foro conscientiæ possint Superiores Regulares absoluere suos subditos ab hæresi, n. 24.*

25 *Regulares transgressores Bullarum Pontificum loquentium de Conceptione B. Virginis, & sollicitatione in confessione puniuntur ab Ordinario.*

26 *Regulares subsunt Ordinario in causis falsæ monetæ. Et quid in hoc disposuerit Vrbanus VIII.*

27 *Regulares vagantes recedentes a Monasteriys, vel sine habitu incedentes puniuntur ab Ordinario.*

28 *Regulares impedientes iurisdictionem Ordinarij, vel eius Officialem offendentes puniuntur ab ipso Episcopo, id etiam contra Cõseruatores impedientes, vt supra.*

29 *Regulares a quo Episcopo ordinandi, & quomodo. Examinantur ab Episcopo quoad scientiam, etiam si approbati sint a suo Superiore, num. 30. Quomodo obtineant dispensationem quoad interstitia, n. 31.*

32 *Regulares pro audiendis confessionibus secularium approbantur ab Ordinario. Et an requiratur etiam licentia sui Superioris, num. 33. Possunt ab Episcopo approbari sine examine, & limitate, num. 34. Et quando Ordinarius possit reuocare talem approbationem late, num. 35. Et quando sint approbandi cum limitatione, num. 36.*

37 *Regularis, cui iniuste denegatur, vel reuocatur facultas audiendi confessiones seculariũ, an possit illas audire.*

38 *Regulares non amittunt facultatem audiendi confessiones secularium semel eis concessa per Episcopum, si discesserint e Diœcesi, & redeant. Et quid per mortem concedentis, nu. 39.*

40 *Regularibus quis det facultatem audiendi confessiones secularium? Epi-*

Episcopus loci no, an Regularis, vel pœnitentis, n. 41.

42 *Regulares an sine licentia Episcopi possint audire confessiones inseruiẽtium in Monasterio. Et an approbati possint impediri audire confessiones in domibus priuatorum, nu. 43.*

44 *Approbatus simpliciter an dicatur approbatus pro Monialibus. Et quid si approbatus sit pro vno Monasterio Monialium, an possit confessiones audire in alio Monasterio. Et an semel approbatus pro Extraordinario possit iterum redire.*

45 *Confessarius simpliciter approbatus ad audiendas confessiones non potest eligi a Monialibus vigore Iubilei. Nec potest audire confessiones extra Diœcesim approbantis, n. 46.*

47 *Regulares approbandi ad confessiones debent presentari a suis Superioribus.*

48 Clement. 1. de priuileg. *explicatur.*

49 *Regulares non possunt ministrare Sacramentum extremæ vnctionis secularibus sine licentia Episcopi, vel Parochi sub pœna excommunicationis. Et quando excusentur, num. 50. Et an possint illud ministrare Nouitijs conuersis, & familiaribus, n. 51.*

52 *Regulares quando non possint ministrare Sacramentum Eucharistiæ secularibus. Et quid de tempore Paschatis. Et quale dicatur hoc tempus, n. 53. Et quid accedente licentia Parochi, num. 54. Et an vagis, aduenis, & peregrinis in die Paschatis, num. 55. Et an alieno Religioso, num. 56. Et an seruis, & domesticis Monasterij, n. 57. Et quando in articulo mortis, nu. 58.*

59 *Regularis non potest matrimonio assistere sine licentia Ordinarij, vel Parochi. Et contrafaciens quam pœnam incurrat, num. 60. A qua pœna excuset ignorantia, num. 61. Quid in matrimonio vagorum, vel inter Indos, num. 62.*

63 *Regulares quando possint Sacramentum Baptismatis conferre. Non tamẽ possunt esse Patrini, nec cum licentia, num. 64. Et si de facto suscipiunt, contrahunt cognationem, licet peccent, nu. 65. Quod fallit in Regulari creato Episcopo, n. 66.*

67 *Regulares prædicare volentes in Ecclesijs sui Ordinis tenentur petere benedictionem ab Episcopo. Et quid si Episcopus renuat illam dare, late discutitur.*

68 *Regulares prædicare volentes in Ecclesia non sui Ordinis, tenentur obtinere licentiam ab Episcopo, qui potest illos examinare quoad doctrinam, nu. 69.*

70 *Regularis prædicans sine benedictione, vel sine licentia respectiue punitur ab Ordinario etiam censuris. Item potest ille punire hæreses, scandala, falsa miracula, vel prophetias, vel suas inspirationes prædicantem. Et quibus pœnis, num. 71.*

72 *Regulares, petente Episcopo, tenentur emittere Fidei professionem antequã prædicare incipiant. Non solum semel, sed iterum, si iteratis vicibus prædicare intendant, num. 73. Et an licentia prædicandi semel data possit reuocari, num. 74.*

75 *Regularis prædicaturus in Ecclesia sui Ordinis, quomodo debeat petere benedictionem ab Episcopo, & quando. Et benedictio, siue licentia prædicta sunt dandæ gratis, num. 76. Et quid si bis, aut ter prædicare intendat, num. 77.*

78 *Regulares possunt compelli ab Ordinario ad habẽdam lectionem sacræ Scripturæ in singulis Monasterijs. Et quoties in hebdomada, num. 79. Et Lectores non possunt examinari ab Ordinario, num. 80.*

81 *Regulares non possunt imprimere libros sine licentia Ordinarij.*

82 *Regulares exercentes curam animarũ secularium subsunt Episcopo Ordinario. Nec ad dictam curam deputari possunt sine eius examine, & approbatione, etiam si sint ad nutum amouibiles, debent tamen destinari a Superiore Regulari, n. 83.*

84 *Regularis exercens curam animarum visitatur ab Episcopo Ordinario. Item Sacramenta, Sacramentalia ornamenta, & alia ad curam animarum. Quid de Ecclesia, vel Altari, n. 85.*

86 *Re-*

86 Regulares exercētes curam animarum delinquentes, vel insufficientes quomodo puniantur ab Ordinario, ad præscriptum Bullæ Pij V. vbi etiam quid de Regulari, qui de facto se immiscuit exercitio curæ, vel de exigente emolumenta curæ excessiue, nu. 87.

88 Regulares si renuant recipere Episcopum visitantem, quid agat Episcopus.

89 Regularis exercens curam animarum, & delinquens extra curam punitur a suo Superiore Regulari. Similiter si exertēs curam subditis Abbati habēti vtramq; iurisdictionem, num. 90. Nec etiam Episcopus visitat, aut punit Regularem exercentem curam animarum in Monasterio Cluniacensi, vel in Monasterijs, in quibus Abbates generales, aut capita Ordinum resident. Quod satis declaratur, num. 91. Quid in Beneficijs commēdatis, n. 92.

93 Regularibus alloquentibus cum Monialibus quomodo Episcopus Ordinarius licentiam concedat ex Decreto Vrbani VIII.

94 Regulares non possunt deputare confessores pro Monialibus ipsis subiectis sine approbatione Ordinarij.

95 Ordinarius potest rationem exigere ab Administratoribus bonorum Monialium Regularibus subiectarum, & præcipere Regularibus, vt amoneant Administratorem, vel Confessorem, si ita expedire videbitur. Potest etiam assistere cum Superiore Regulari electioni Abbatissæ, num. 96. Et Regulares tenentur significare Episcopo diem electionis, & illum expectare pro hora determinata, alias potest Episcopus procedere, & punire Regulares, n. 97.

98 Regulares subsunt Episcopo quoad conseruationem clausuræ Monialium, pro qua conseruanda potest Episcopus intrare septa Monasterij Monialium Regularibus subiectarum. Nec per Regulares potest impediri, alias procedit contra illos, n. 99.

100 Episcopus examinat illas, quæ Moniales fieri volunt, etiam in Monasterijs Regularibus subiectis, quibus potest mandare, ne Nouitias ad habitum admittant, ipso non certiorato.

101 Regulares coguntur ad obseruantiam festorum per Ordinarium, etiam censuris. Non tamen possunt cogi mutare ritus quoad diuina Officia, n. 102. Vel se abstinere a publicatione festorum, num. 103.

104 Regulares tenentur seruare interdicta per Ordinarium lata, & contrafaciētes ab illo puniuntur.

105 Regulares subsunt Episcopo quoad accessus ad publicas Processiones, & quoad differentias præcedentiarum. Ad quas accedere, possunt compelli cēsuris, num. 106. Et tenentur accedere in numero decenti, num. 107. Et cum Cruce Velo cooperta, num. 108. Et an Regulares, qui non tenentur accedere, si aliquando accesserint, sibi præiudicarint, num. 110.

109 Episcopus potest cantare, vel facere cantare per suos Canonicos Missam in Ecclesia Regularium, vbi Processiones diriguntur.

111 Regulares quando subsint Episcopo quoad quæstuationem, & eleemosynarum petitionem, n. 112.

113 Regulares subsunt Episcopis quoad ædificationem noui Monasterij, consecrationem Ecclesiæ, & alia, quæ sunt ordinis Episcopalis. Et an possint recipere de manu Laicorum Ecclesias iam consecratas sine consensu Episcopi, num. 114.

115 Regulares subsunt Episcopo quoad cognitionem, & approbationem Reliquiarum, qui potest mandare Regularibus, vt non exponant, etiam in eorum Ecclesijs Reliquias non approbatas; & pendente cognitione penes se retinere claues.

116 Regularis relictus executor piarum voluntatum tenetur reddere rationē Episcopo, & ab eo potest puniri.

117 Regulares Nouitij subsunt Episcopo quoad renunciationes per eos faciendas.

118 Regularis tenetur nullitatē professionis petere coram Ordinario, & Superiore, alias si Superior solus sub prætextu dictæ nullitatis Regularē emi-

sse-

ARGVMENTVM.

De Iurisdictione Ordinarij in Regulares. Notatur. Quis dicatur Ordinarius loci in his terminis. Et in quibus casibus Regulares subsint Ordinario. Discutiuntur casus in particulari satis abunde.

ANNOTATIO XXXXVIII.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. 1. §. in eos, de Priuileg. in 6.

IN hoc *text.* deciditur, Ordinarium in Regulares suam iurisdictionem exercere non posse illos interdicendo, suspendendo, vel excommunicando, cum hoc sit ipsis Regularibus a Sede Apostolica ex priuilegijs indultum, in quo *text. DD. & in c. neque aliqui, eod. tit. & lib.* statuunt regulam, quod Regulares sub Religione approbata viuentes exempti sunt a iurisdictione Ordinariorum, ea ratione, quia in his locis Papa omnes Indulgentias, & Priuilegia sub quacumq; verborum forma concessa ab Ordinariorum iurisdictione eximentia reuocauit; tamen declarauit in ea reuocatione non comprehendi Regularium priuilegia, & exemptiones, sed illa in suo robore permanere disposuit; & de eorum priuilegijs apparet ex mare magno priuilegiorum a Summis Pontificibus concessorum Regularibus, & ex dispositione *Concil. Trident. sess. 21. c. 14.* vbi *text.* dicit, quod Regularis non subditus Episcopo ab eo non puniatur, licet Populo scandalosus sit, sed a suo Prælato, *cap. 2. eiusd. sess.* ergo priuilegia prædicta manent sub sua firmitate, neque per ipsum Concilium fuere reuocata, sed confirmata, idem *Concil. Trident. sess. 14. de reform. in fin.* sed cum hæc exemptio sit ex priuilegio, nam certum est in iure communi omnes Regulares Episcopo subesse, ita iura adducta per *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. num. 1.* deducunt alij allegantem illud tenere probare, vt refert *Campanil. cit. loc. num. 3.* sed cum hodie hæc priuilegia sint notoria, maxime inter Regulares antiquos, non sunt probanda.

Supradicta exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij restringitur in multis casibus, quos omnes hic disceptandos duxi post multos, præsertim *Campanil. cit. loc. Mart. de iurisdict. part. 4. cent. 2. cas. 182. Ricc. in prax. 3. par. resol. 269. Marcel. Vulp. in prax. for. Eccles. cap. 42. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares. Barbos. in sum. Apost. dec. eod. cit. verb. Lezan. in sum. quæst. Reg. tom. 3. eod. cit. verb. Genuens. in prax. cap. 59.* late *Cobbier in tract. de iurisdict. in exempt.* post multas quæstiones,

Tam-

Tambur.Ricc.& alios infra citandos.

1 Fallit suprapositа regula, quod Regulares sint exempti ab Ordinario. Primo in causis mercedum, & miserabilium personarum; in his enim causis Regulares illos, qui extra Monasterium degunt tantum, possunt conueniri coram Episcopo, vel alio Ordinario loci, etiam si tales Regulares Conseruatorem, vel alium Iudicem deputatum haberent, in quibus causis potest loci Ordinarius procedere, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, ita expresse deciditur in *Concil.Tridentin.sess.7. cap.14.de reformat.* aduertunt citatis locis *Marta num.4.Ricc. vers.sexto,Vulp.nu.24. Nouar.verb.causa,num.3.*& alij, *Rot.diuer. par.1.dec.702. num.5.* Quod si Regulares degunt intra Monasterium, & habent in partibus Conseruatorem, vel alium Iudicem Apostolicum Delegatum, tunc etiam in causis prædictis mercedum,& miserabilium personarum non possunt conueniri coram loci Ordinario, demonstrant expressa verba *Concil.prædict. loc.* a contrario sensu, ibi, *Aut Regulares extra Monasterium degentes*. Quod si Regulares degunt intra Monasteria, sed non habent Conseruatorem in partibus, vel alium Iudicem Delegatum Apostolicum, possunt non solum in causis prædictis mercedum,& miserabilium personarum, sed in omnibus alijs causis ciuilibus nonueniri coram locorum Ordinarijs, vt idem *Concil.ibid.* statuit in illis verbis, *In alijs vero, si ipsum Iudicem non habuerint, coram locorum Ordinarijs, tanquam in hoc ab ipsa Sede Delegatis conueniri, &c.* qui *text.*licet loquatur de Regularibus extra Monasterium degentibus, tamen procedit etiam contra degentes in claustris, prout ratio suadet ex *cap.omnes, Basilica 16.q.7. Lap.alleg.68.in fin.& cap. cum Episcopus de offic.Ordin in 6.* Decreuit etiam Sacra Congregatio iussu Gregorij XIII.quod Regulares omnes in Ciuitatibus existentes sibi Conseruatores eligerent, coram quibus conueniantur, eorūq; nomina intra mēsem a die electionis Episcopis locorū Ordinarijs indicerent, alioquin coram ipsis Ordinarijs conueniri possent, refert *Ricc.cit.loc. vers.iussu Gregorij XIII.*& latius *dec.14. tom.4.* & dixi in materia Conseruatorum post *Genuens. in prax.c.59.n.10.*& alios.

2 Dicitur in hac materia loci Ordinarius, coram quo potest conueniri Regularis degens extra Monasterium pro causis mercedum,& miserabilium personarum, ille, in cuius loco ipse Regularis extra manēs reperitur, siue Episcopus sit, siue alius inferior quomodolibet habens ibi iurisdictionem, ita probat ex multis *Fusc.de visit. lib.2.cap.17.sub num.1.*

3 Aduerte, quod loci Ordinarius habet in casu prædicto iurisdictionem in Regulares, quando agitur ciuiliter in causis mercedum,& miserabilium personarum, vt disponit *Concil. cit.loc.*in illis verbis, *In ciuilibus causis*, in quibus causis potest loci Ordinarius compellere Regulares ad soluendum, non obstantibus quibuscumq; vt aduertit *Fusc.cit.loc. num.8. Vulp.cit.loc.* Sed quicquid in causis criminalibus, & si delictum sit commissum extra claustrum, dicemus inferius

4 Dicuntur causæ mercedum illæ, in quibus tractatur de pretio operarum, vt habetur in *l.si quis a liberis §.vlt.vbi glo.in verb.mercedes,ff.de liber.agnosc.* & explicat *Alber.in dictionar.lit.M. verb.mercedes.*

5 Dicuntur personæ miserabiles in hac materia viduæ, pauperes, orphani, senes decrepiti, diuturno morbo fatigati, puella nubilis, quæ iuueni sibi nobilitate pari nobere non potest, peregrini, publice pœnitentes, infantes, expositi, cœci,& mutilati membris, atque leprosi, ac debilitati, in carcere coniecti, cruce signati, qui recenter ad Christianam Fidem conuersi sunt,& omnes, quibus natura mouemur ad miserendum propter fortunæ iniuriam, qui omnes dicuntur miserabiles personæ, si diuitijs non affluant, vt probat *Laurent.de Peyrin.tom.1.priuileg.Ord.Minor.in annot. ad Constit.Secundam Sixti IV.n.31.* quem sequitur *Tambur.de iur.Ab.tom.1.disp.15. quæst.7.num.12.* qui omnino tenet, quod in his casibus nulla persona dicitur miserabilis, si sit diues.

6 Nota, quod non dicitur Religiosus degere extra Monasterium, quando degit in aliqua grancia, seu membro Monasterij, vt tenet *Barbos.de potest.Episc.alleg.105.n.14.* quem refert, & sequitur *P. Thesaur. in prax.Eccles.2.par.verb.*Religiosi 8. *vers.2. in fin.* & quandocumq; Religiosus abest a claustro de licentia Superioris, censetur rēsidere in claustro, docet *Ricc.in dec.Cur. Archiepisc.Neap.223.nu.7.* quicquid aliud sit in casu delicti, vt infra. Contrarium tenet *Aldan.in compend.can.resol.lib.2.tit.10. num.5.*

7 Fallit secundo exemptio, quam habent Regulares a iurisdictione loci Ordinarij, in criminalibus, in nonnullis casibus. Primo, quando Regularis, qui extra Monasterium degit, delinquit, potest tunc ab Ordinario loci, non obstante quouis priuilegio, visitari, puniri,& corrigi, secundum

ca-

canonicas Sanctiones, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, ita disponit *Concil. Trident. sess. 6. c. 3. de refor.*

8 Dicitur Regularis degere extra Monasterium, quandocumq; non viuit sub Superiore conuentualiter, ita *Tambur. de iur. Abbatu tom. 1. disp. 15. quæst. 7. n. 9.* hinc dicitur, Regularem manere extra Monasterium, etiam si degat in aliqua domo ad erectionem Monasterij destinata de licentia sui Superioris, si in dicta domo non habeat Superiorem, nec viuat iuxta institutum Regulæ Religionis; & comprehendi sub dispositione *Concil. Trid. cit. cap. 3.* refert decisum per *Sac. Congreg. eiusd. Concil. sub die 24. Maij 1588 Valp. in sua prax. c. 42 num. 21.* & melius *Ricc. in prax. supracit. loc. vers. Regularis manens* Eodem modo dicitur manere extra Monasterium si degit in aliquo loco causa docendi doctrinam Christianam, prout refert declarasse etiam *Sacr. Congregat. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 34.* sequitur *Barbos. in sum. Apost. dec. eod. verb. nu. 9.* qui aliud sentit quoad Patres Societatis Iesu. Quod si in prædictis locis, vel in aliqua Grancia, vel Beneficio simplici Monasterij degeret Regularis, & ibidem haberet Superiorem, & viueret sub regulari obseruantia, non diceretur degere extra Monasterium, nec posset cognosci si delinqueret, ab Ordinario vigore facultatis prædicti loci *Concil. Triden.* tenet *Tambur. cit. loc. post Barb. Peyrin. & Rodriq.* & alios per ipsum adductos. Hinc refert *Genuens. in prax. Cur. Archiepisc. Neap. cap. mihi 59. num. 2.* in eadem Curia fuisse punitum tanquam degentem extra Monasterium quendam Regularem, qui de ordine sui Superioris reperiebatur carceratus in carceribus prædictæ Curiæ, ibique deliquerat, ea ratione, quia in prædictis carceribus Regularis non habebat Superiorem, nec viuebat sub Superiore regulariter, vide etiam ad hæc dicta per *Piasec. in prax. Episc. part. 2. cap. 3. num. 42.* latius *Nouar. Luc. regul. verb. delinquens, n. 10 & 11.*

9 Vlterius Regularis, qui degit extra claustra de licentia sui Superioris, & ab Ordinario loci deputatus fuit alicui officio exercendo, & in eo cum scandalo deliquit, ab eodem Ordinario puniri potest vigore *cit. text. cap. 3. Concil. Trident.* ita *Aldan. in compend. canon. resolut. lib. 1. tit. 6.* vbi refert ita fuisse decisum 14. Feb. 1585. qui vlterius addit, fuisse decisum non posse puniri ab Ordinario loci vigore facultatis *citat. loc. Concilij Tridentini* Canonicum Regularem, qui iussu sui Superioris degit in ædibus Parochialis Ecclesiæ suæ Congregationi vnitæ, in qua curam animarum exercet, & Sacramenta ministrat, si delictum non concernit curam animarū, nec Sacramentorum administrationem.

10 Aduerte, quod Regularis, qui vagatur, & absq; literis obedientiæ sui Superioris per Ciuitatem, seu Diœcesim trāsit, potest ab Episcopo detineri, carcerari, & tanquā sui instituti desertor puniri, tenet *Ricc. in prax. 3. par. resol. 269. vers. octauo,* & ratio est, quia vagari est delictum inter Regulares, ad dicta per *Pusc. de visit. lib. 2. cap. 17. num 9.* qui testatur Regularem extra Monasterium iudicari mortuum, sicut piscis extra aquam, *Barbos. in sum. Apostol. decis. verb. Episcopus quoad Regulares, nu. 6. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 31.*

11 Ampliatur authoritas Episcopi prædicta, vt vigore præcitati *cap. 3. Concil. Trid.* posit etiam procedere contra Equites Hierosolymitanos, ita tenent *Nauar. Azo. Campanil. Ricc. & Tambur.* quos refert, & sequitur *Nouar. cit. loc. num. 2.* qui testatur *Bullam Sixti V.* incip. *Cum primum 12. in ordine*, non obstare prædictæ dispositioni Conciliari, & rationem affert.

12 Secundo, quando Regularis degit intra claustra Monasterij, & extra ea ita notorie delinquit, vt Populo scandalo sit; Episcopo instante, suus Superior intra tempus ab Episcopo præfigendum seuere puniat illū, ac de punitione Episcopum certiorem faciat, sin minus, a suo Superiore officio priuetur, & delinquens ab Episcopo puniri possit, ita decreuit *Concil. Trid. sess. 25. cap. 14. de regul.* pro cuius decreti executione *Clement VIII. in sua Constit.* incip. *Suscepti muneris*, Romæ publicata 7. Kal. Martij 1595. mandauit omnibus, & singulis cuiuscumq; Ordinis, etiam Mendicantium Superioribus sub pœna priuationis dignitatis, & officiorum eo ipso incurrenda, vt iuxta prædictum Decretum *Concilij Trident.* prouideant, & exequantur. Quod si Superior in Regularem delinquentem non animaduertat; quinimmo si illum impunitum ad alia suorum Ordinum loca extra Episcopi Diœcesim transmiserit; statuit, instante Episcopo intra terminum ab eodem Episcopo præfigendum, & sub eisdem pœnis priuationis dignitatum, & officiorum obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in futurum obtinenda, priuationis actiuæ, & passiuæ vocis, ad quas a nemine, præterquam a Romano Pontifice, pro tempore existente restitui posit, ipso facto similiter incurrendis pœnis, ipsum

Regularem delinquentem a loco, ad quem transmissus fuerit reuocare, & ad illum, in quo deliquit statuere, siue sistere teneri voluit. Quod si hoc etiam facere prætermiserit, Ordinarius loci, ad quem Regularis delinquens transmissus fuerit, si super præmissis fuerit ab Episcopo Ordinario loci, in quo deliquit, similiter requisitus, vel de illius delicto informatus tanquam Apostolicæ Sedis Delegatus prædicti *Concil. Trid.* Decretum omnino exequi, & in Regularē delinquentem seuere animaduertere possit, & debeat, ita in *Constit.* prædicta, & refert *Genuens. in prax. cap. mihi 59. num. 5. Vulp. in prax. cap. 42. nu. 22. Nouar. Lucer. Regul. verb. delinquens, num. 4. Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disp 15. quæst. 7. n. 7.* vbi dictam *Constitut.* de verbo ad verbum adducit.

13 In hoc casu seruat Praxis, vt Ordinarius loci carcerari, & ad suos carceres reduci faciat Regularem degentem in claustris, & extra illa inuentum notorie delinquere cum Populi scandalo, & delinquentem non remittat, nisi capta informatione delicti, cuius informationis copiam vna cum carcerato ad Superiorem Regularem transmittit, præfixo termino eidem Superiori ad docendum de punitione infra competentem terminum, ita refert practicari *Genuens. in prax. loc. cit. num 3. & Ric. in prax. resol. 269. vers. nono*, qui addunt, dummodo statim sine mora capiatur informatio, & remittatur cum carcerato, & *Nouar. Luc. Regul. verb. delinquens, num. 6.* refert, Congregationem declarasse statim Regularem prædictum esse remittendum, etiam si Superior nullam faceret instantiam, subdens *num. 7.* ex opinione *Genuens. cit. loc.* & aliorum, Episcopum differentem informationem prædictam capere, & carceratum remittere, eum carceribus vexando, non euitare excommunicationem. Verum quia malitia hodie multum creuit, maxime inter Regulares, qui ad effugiendum pœnas *Concil. Trident. & Bull. Clement.* quandoq; se excusant, negantes esse Superiores delinquentis, merito cauti Ordinarij aliquando non remittunt carceratum, nisi præuia petitione, & instantia Superioris, cui certo iniungitur præceptum de puniendo, vt supra, & stante instantia facta vti Superior, potest deinde procedi in casu contrauentionis ad executionem pœnarum.

14 Quod si Episcopus non valet habere delinquentem, & illum carcerare, potest statim habita notitia delicti notorie extra claustra, informationem capere, & illam ad Superiorem Regularem mittere, vt nequeat de delicto ignorantiam allegare, & sufficit quod vnica vice Superiorem prædictum moneat, eiq; terminum præfigat ad castigandum subditum delinquentem, ita testatur declarasse *Sac. Congr. sub die 19. Septembris 1625. Barbos. in sum. Apostol. decis. collect. 297. n. 7.*

15 Prædicta monitio debet esse personalis, & in scriptis, adhoc vt deinde possit procedi in foro fori ad executionem pœnarum, licet ad illas incurrendas in foro conscientiæ sufficiat monitio qualis qualis, dummodo sit vera, & perueniat ad notitiam, quia in tali foro attenditur veritas, non solennitas.

16 Quando dicatur delictum commissum extra claustra, adhoc vt habeat locum dispositio Concilij, hoc est fauorabiliter interpretandum pro Ordinario, ita vt si delictum factum sit in Ecclesia Monasterij, adhuc dicitur commissum extra claustra, & procedit dispositio prædicta tribuens iurisdictionem Episcopo, ita testatur declarasse *Sac. Congr. Barbos. cit. loc. num. 8.* post *Hieronym. Roderic.* per eum citatum.

17 Dubitatur, si Regularis existens intra claustra, & ex claustris proijciens ictum sclopi, vel lapidis, percusserit aliquem extra claustra; vel e contra existens extra claustra percusserit existentem intra claustra, an incidat in iurisdictionem Episcopi, iuxta dispositionem *Concil. Trident. sess. 25. cap. 14. de Regul.*

Resp. in vtroq; casu Episcopum, vel aliū loci Ordinarium posse procedere contra Regularem seruata forma *Concil. Trident. cit. loc.* quia in vtroq; casu militat ratio *Trid.* nempe scandalum, & in vtroq; casu, nempe in primo delictum consummatum est extra claustra, & in secundo delictum initium habuit extra claustra, prout deciditur in eodem casu in materia immunitatis, ad dicta per *Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 28. nu. 6.* & alios, & in terminis *Fusc. de visitat. lib. 2. cap. 17. num. 3.*

18 Nota, quod *Concil. Trident. cit. cap. 14.* in concedenda iurisdictione Episcopi contra Regularem, in illo casu requirit, vt Regularis extra claustra delinquat notorie, quæ qualitas notorietatis non est probanda, sed sufficit illam allegare, vt tenet *Barbos. in collect. ad d. loc. Concil. Trident. nu. 7.* suffultus opinione *Ricc.* per eum adducti.

19 Vltimo in his terminis aduerte, quod Superior Regularis tenetur certiorem facere Episcopum de punitione Regularis delinquentis, vt expresse mandat *Trid. cit. loc.* cui obligationi satisfacit Superior prædictus, quando certiorem facit Episcopum

de

de sententia, & illius executione. ita refert decisum *Aldan. in compend. canon. resolut. lib. 1. tit. 8. num. 10.* quem sequitur Barbos. *in collect. ad cap. vlt. de stat. Monach. num. 8. in med.*

20 Tertio, si in aliquo Monasterio Regularium cuiuscumq; instituti erecto post Decretum *Sacr. Congreg. Concil. iussu Vrbani VIII. sub die 21. Iun. 1627.* & publicatum eodem anno die 22. Septembris in materia erectionis nouorum locorum Regularium, non inhabitent actu duodecim Fratres, in tali casu Regulares dicto numero minores in dicto Monasterio subsunt iurisdictioni Episcopi loci Ordinarij quoad omnia, ita vt Episcopus possit prædicta Monasteria visitare, & corrigere, & in illis omnimodā iurisdictionem exercere, vt disponit Decretum prædictum, cuius tenor talis est.

Deinceps vero Monasterium, Conuentus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiantur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis eiusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditibus, & consuetis eleemosynis, detractis omnibus, vt supra detrahendis competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti Felic. Recordat. Gregorij XV. hac de re editi: alioquin Monasteria, & loca huiusmodi post hac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, vt supra, sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitauerint Ordinarij visitationi, correctioni, atque omnimodæ iurisdictioni subditi esse intelligantur. Romæ, die 21. &c.

21 Prædictum Decretum cōprehendit omnes Regulares, etiam illos, qui non solent recipere onera Missarum, & qui extra Italiam commorantur, ita decisum testatur per *Sacr. Congreg. Nouar. Lucer. Regular. verb. Monasteria, n. 11. & 12.*

22 Quarto, in criminalibus subsunt Regulares iurisdictioni Episcopi loci Ordinarij in crimine hæresis, deciditur in *cap. ad abolendam, §. fin. de haret. & cap. vt officij, §. denique, de hæret. in 6.* aduertunt *Pegn. in direct. inquisit. par. 3. quæst. 28. comment. 78. vers. iustissime vero,* Roderic. *quæst.* Regul. *tom. 1. quæst. 20. ar. 10.* Campanil. *in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 137. Ricc. in prax. resol. 547. 1. par. & resolut. 218. par. 2. Vulp in prax. cap. 42. num. 2. Tambur. de iur. Abb. tom. 1. disp. 15. quæst. 7. n. 25. Nouar. Lucer. Regul. verb. hæresis, per tot.* & licet *text. in cit. cap. vt officij,* loquatur de inquisitoribus, comprehendere etiam Episcopos tenent, & probant *Campanil. & Tambur. cit. loc.*

23 Hæc facultas procedendi contra Regulares in ijs, quæ sunt contra hæreticos instituta per locorum Ordinarios, licet a iure communi expresse concedatur vt supra, tamen per Bullam *Pauli V.* incip. *Romanus Pontifex,* Romæ publicata Kal. Sept. 1606. *in Bullar. Cherub. in tom. 3. fol. 210. & apud Tambur. & Campanil. cit. loc.* fortius id cōfirmatur; ibi enim primo reuocantur facultates aliæ concessæ per Pium IV. Superioribus Regularibus procedendi in his causis, & quæcumq; priuilegia. Secundo mandatur omnibus Religiosis, vt omnes de hæresi suspectos Ordinario, vel Inquisitori denuncient. Tertio causas prædictas etiam inceptas coram Superioribus Regularibus Ordinario, vel Inquisitori committit, quibus mandatur vt acta, & informationes si quæ penes ipsos sunt, prædictis Ordinario, vel Inquisitori transmittant, & etiam quod si in visitatione nouerint tales suspectos, denuncient. Vltimo addit pœnas contra transgressores cum clausulis derogatorijs derogatoriarum, prout latius ex illa.

24 Vlterius, nec in foro conscientiæ possunt Superiores Regulares absoluere suos subditos a crimine hæresis, vt testatur elici ex nouissimo Decreto Vrbani VIII. sub die 17. Nouembris 1628. *Nouar. cit. loc. nu. vlt.* post *Tambur.* per eum adductum, & alios.

25 Eodem modo potest loci Ordinarius, vel Inquisitor procedere, & punire Regularem, vel alium quomodolibet exemptum transgressorem *Constit. Sixti V. in Extrauagant. com. 2. de reliq. & ven. Sanct. Pij V.* incip. *Super specul. Pauli V.* incip. *Regis, & Gregorij XV. 24. Maij 1622.* loquentium de Conceptione B. Virginis, de quarum Constitutionum tenore late *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 139 & seqq. Nouar. Lucer. Regul. verb. Conceptio B. Virginis, per tot.* & contra transgressorem Bullæ Gregorij XV. latam aduersus confessores sollicitantes mulieres, vt latius ex dicta Bulla, quam transcribit *Tambur. de iur. Abbat. tom. 1. disp. 15. q. 7. post n. 32.*

26 Item Episcopi, siue alij locorum Ordinarij possunt procedere in Italia contra Regulares inquisitos, vel denunciatos de confione, fabricatione, coloratione, vel alias adulteratione monetarum aurearum, vel argentearum, seu etiam de erogatione, aut expositione monetarum adulteratarum, etiam priuatiue quoad Superiores Regulares, quibus possunt ipsi Ordinarij mandare vt in talibus causis non procedant, imo inquisitos consignent, qui si reperti fuerint de tali crimine grauati, debent præuia degradatione Curiæ seculari tradi. Necnon

Regulares, vel alij Clerici seculares detinentes, seu de loco ad locum transferentes pecunias prædictas, vel materiam, instrumenta, seu opem ad præmissa præstantes puniuntur pœna triremium per decennium, prout hæc, & alia patent ex Bulla Vrbani VIII. Romæ publicata Idibus Nouembris 1627. quam adducit per extensũ *Marcell. Vulp. in sua prax. c. 42. in fin.*

27 Potest etiam Episcopus, vel alius loci Ordinarius procedere aduersus Regulares vagantes de vno in alium Ordinem translatos, ita refert decisum per *Sacram Congregat. Nouar. citat. loc. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 6.* sicut etiam potest procedere contra recedentes ab eorum Monasterijs sine licentia, etiam animo accedendi ad Superiores, prout idem *Nouar. eod. loc. num. 9. & in verb. recessus, in princip.* & diximus supra de vagantibus. Ita etiam potest punire incedentes extra Monasteria sine habitu Regulari, *Barbos. de offic. & potest. Episc. par. 3. alleg. 105. n. 61. Tambur. de iur. Abbat. disp. 15. q. 7. n. 40.*

28 Episcopus potest etiam procedere, & punire Regulares impedientes iurisdictionem ipsius Episcopi, vel offendentes Officiales Curiæ Episcopalis in actu exercendi suum officium, non obstante quauis exemptione, ita refert decisum in vna *Panormit. Aldan. in compen. can. resol. lib. 2. tit. 8. nu. 11.* Immo potest procedere contra Conseruatores, illosq; punire, si impediant iurisdictionem, quam habet Episcopus in Regulares, refert decisum per *Sacr. Congregat. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, n. 23.*

29 Fallit tertio exemptio Regularium a iurisdictione Episcopi Ordinarij quoad Ordines recipiendos; Regularis enim, qui ad primam tonsuram, ad minores, vel maiores Ordines promoueri desiderat, procurare debet Literas Dimissorias a suo Superiore directas Episcopo Diœcesano, nempe illius Monasterij, in cuius familia ab ijs, ad quos pertinet, is Regularis positus est. Quod si talis Episcopus abfuerit, vel ordinationes non celebrauerit, potest Superior Regularis talem ordinandum mittere ad alium Episcopum, dummodo in dimissorijs exprimatur huiusmodi causa absentiæ Episcopi Diœcesani, vel ordinationum ab eo non habendarum, & dummodo talis promotio non fuerit ex industria translata ad tempus, quo Diœcesanus impeditur, latius diximus supra in materia Literarum Dimissorialium, obseruant *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 11. cap. 13. Piasec. in prax. cap. 1. Barbos. de potest. Episc. alleg. 8. part. 2. Nouar. Lucer. Regularium, verb. dimissoria,* & alij, extat Decretum *Sacr. Congr. Concil. Triden.* editum iussu Clementis VIII. quod refert *Nouar. in prax. nou. iur. Pontific. tit. de Ord. concl. 4. n. 2.*

30 Obserua primo, quod Episcopus ordinãs Regularem non tenetur scrutinium facere & inquirere de requisitis qualitatibus ad Ordinem suscipiendum; solum enim tenetur talem ordinandum examinare quoad doctrinam, vt patet in prædicto Decreto, & dixi etiam supra, & hoc etiam si a suo Superiore fuerit approbatus quoad scientiã, *Vulp. in prax. c. 7. n. 17.*

31 Obserua secundo, dispensationem quoad interstitia Regularibus dari, non ab eorum Superioribus, sed ab ipso Episcopo ordinante, qui illam concedere non debet, nisi in Literis dimissorialibus fuerit humiliter petita, & attestatum de causa vtilitatis, vel necessitatis, quæ sola attestatio absque eo quod Episcopus inquirat de veritate prædictæ causæ, sufficit, vt late probat post multos per eum relatos, *Campanil. in diuers. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 41.* Verum ab hac subiectione Ordinario Episcopo excipiuntur Regulares habentes particulare priuilegium recipiendi Ordines a quocũq; Antistite, ita obseruat *Nouar. Lucer. Regul. loc. supra cit. n. 2.*

32 Fallit quarto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad approbationem ad audiendas confessiones secularium; non possunt enim Regulares Sacerdotes, nec seculares audire confessiones secularium, nisi Parochiale Beneficium possideant, vel approbationem ab Ordinario habeant, ita decidit in *Concil. Triden. sess. 23. cap. 15. de refor.* his verbis, *Quamuis Presbyteri in sua ordinatione a peccatis absoluendi potestatem accipiant; decernit tamen sancta Synodus, nullum etiam Regularem posse confessionem secularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium; aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus iudicetur; & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: priuilegijs, & consuetudine quacumq; etiam immemorabili non obstantibus.* hoc enim decretum locum sibi vendicat tantum, quando Regulares confessiones seculariũ etiam Sacerdotum audire intendunt, secus tamen est, quando intendunt audire confessiones eorundem Regularium; tunc .n. cessat dispositio Concilij, & sufficit tantum approbatio Superioris Regularis, prout disponitur in Decreto Clementis VIII. relato per *Quarant. in sum. Bull. verb. confess-*

fessor, fol. 577. & aduertit *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 59. Sed an Regularis approbari debeat ab Ordinario, adhoc vt possit eligi ab ipsis Regularibus vigore Iubilei, vide pro vtraque sententia apud *Dian. 3. part. tract. 2. de dub. Regul. resol.* 21.

33 Quæstio est difficilis in hac materia, an vltra Episcopi approbationem, requiratur etiam approbatio Superioris Regularis, adhoc vt Regularis valide audiat confessiones secularium. In qua quæstione post alios *Campanil. cit. loc.* tenet quando non accedit expressus consensus Superioris, Regulares valide audire confessiones; quãdo vero accedit expressus dissensus cum prohibitione, ne Regularis confessiones audiat, tunc inualide audire, nouissime vero *Dian. tom.* 1. *tract.* 11. *de Bull. cruciat. resolut.* 13. indistincte tenet Regularem in hoc casu valide absoluere, licet peccet mortaliter, quando suæ Religionis Constitutiones obligant sub peccato mortali, latius de hac quæstione vide *Fagund. trac.* 2. *lib.* 7. *cap.* 3. *n.* 32.

34 Nota, quod hæc approbatio ad audiendas confessiones potest dari per Episcopũ Regularibus, etiam sine examine, si alias illi cõstet de idoneitate, vt colligitur ex verbis *Concil. Trident. cit. loc.* ibi, *Per examen si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus iudicetur.* potest etiam hæc facultas concedi Regularibus ad beneplacitum Episcopi, vt probat *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 64. *Dian. resol. moral. tom.* 4 *tract.* 4. *miscell. resol.* 200. *vers. non desinam*, potest etiam concedi limitate ad certum tempus, pro certis personis, pro certo loco, & similiter, vt probat *Campan. cit. loc. num.* 62.

35 Dubitatur, an facultas concessa Regularibus per Episcopum audiendi confessiones secularium possit reuocari. In qua dubitatione distinguuntur plures casus. Primus, aut facultas data est ad certum tempus, locum, vel personas, & tunc certum est extra dictum tempus, locum, vel personas censeri reuocatam, probat *Campanil. cit. loc.* Secundus casus, quando facultas data est ad arbitrium, & beneplacitum, & tũc certum est etiam posse quandocumq; reuocari, probat etiam *Campanil. cit. loc. n.* 64. & *Dian. cit. loc.* qui testatur ita declarasse *Sacr. Congreg. Episcoporum, & Regularium in vna Papiensi* 12. *Martij* 1619. Tertius casus, Episcopus successor, & nouus potest reuocare prædictam facultatem, & iterum examinare confessores Regulares, etiam si a prædecessore fuerint approbati præuio examine; & si idonei reperti non fuerint reprobare, sic fuisse decisum per *Sac. Cong.* testatur *Nouar. Lucer. Regul. verb. confessarius, num.* 17. *Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Regularis quoad confessiones, num.* 5. quod non posse Capitulum Sede Episcopali vacante, asserit *Nouar. cit. loc.* Quartus casus, quando confessores Regulares fuerunt approbati sine examine, possunt suspendi, & examinari etiam ab eodem Episcopo Ordinario, ita testatur declarasse *Sac. Congreg. Episcoporum, & Regularium in vna Vercellen.* 31. *Iulij* 1615. *Nouar. cit. loc. num.* 18. Quintus casus, subsistente iusta causa, potest idem Ordinarius reuocare facultatem concessam Regularibus audiendi confessiones secularium, est indubitatum apud omnes, quæ causa ad confessiones ipsas pertinere debet, vel ob non seruatum edictum ab Ordinario positum, ita testantur fuisse decisum per *Sacr. Congr. Barbos. nu* 8. & *Nouar. num.* 16. *cit. loc.* quam causam nõ tenetur Ordinarius aperire ipsis Regularibus, sed Summo Pontifici tantum, si ab illo expetatur, ita rescripsisse *Vrbanum VIII. Episcopo Gienen.* 30. *Ianuarij* 1629. testatur *Nouar. cit. loc. num.* 16. *vers. quam causam*, & *Barbos. num.* 6. *in fin.* iusta causa reuocandi facultatem prædictam, & ad confessionẽ pertinens fuit iudicata per *Sacr. Congregat.* si Regulares cum scandalo, aut alias inhoneste viuant, vel aliquod delictum commiserint, propter quod rationabili Episcopi iudicio videantur a confessionibus suspendi, ita refert *Barbos. cit. loc. num.* 9. & *de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 43. *num.* 209. *cum seqq.* In hoc casu potest reuocatio fieri non obstante quouis priuilegio, vt legitur in declaratione *Sac. Congreg.* adducta per *Barbos. cit. loc.* & *in Bulla Vrbani VIII.* eodem loco adducta, vbi multa statuuntur in hac materia.

Sextus casus, quando Episcopus simpliciter, & libere concessit Regularibus facultatem audiendi confessiones seculariũ, non potest illam reuocare absque noua causa, nec illos iterum examinare, si præuio examine semel ita approbauit, declarauit *Sacr. Congreg.* ac statuit *Vrbanus VIII.* in locis adductis apud *Barbos. de iur. Eccles. cit. loc.* & referunt idem *Barbos.* & *Nouar. loc. cit. num praeced.* Septimus casus, Episcopus non potest reuocare facultatem audiẽdi confessiones secularium omnibus Regularibus confessarijs simul vnius Conuentus inconsulta *Sacr. Congregat.* ita testantur declarasse *Sacr. Congreg. Barbos.* & *Nouar. cit. loc.* post alios, quod non procedit in Episcopo nouo, qui potest reuocare, & iterum exa-

examinare omnes confessores Conuentus, *Dian.resol.27.tract.2.de dub.Regul.*

36 Diximus supra, Episcopum posse Regulares approbare ad audiendas confessiones secularium cum limitatione, nempe certarum personarum in certo loco, & pro tanto tempore; id intellige, quando Episcopus, vel alius Ordinarius, eiusq; Examinatores iuste iudicauerint cũ tali limitatione esse approbãdos, ita *Barbo.in sum. Apost. dec.verb.Regularis quoad confessiones, nu.7.* vbi *num.6.* dicit, quod finito tempore approbationis, potest illos iterum examinare; hinc e contrario si simpliciter, & sine limitatione reperirentur idonei, simpliciter essent approbandi.

37 Dubitatur, an Regularis, qui per Examinatores fuit iudicatus habilis, sufficiens, & per Episcopum approbandus ad audiendas confessiones secularium, nec contra illum obstat aliquis defectus, si Episcopus propter particularem passionem non intendit illum approbare, an possit audire confessiones prædictas valide, & licite.

Resp.ex *Clement.dudum, §.si vero, de sepult.* videtur dicendum prædictos Regulares posse secularium confessiones audire, cum ibi Summus Pontifex Minoribus, & Prædicatoribus Regularibus, quibus Episcopus sine causa licentiam prædictam denegauit, det talem facultatem, eandemq; facultatem non esse reuocatam per *Concil. Trident.* tenet *Dian.* cum alijs per ipsum relatis *3.par.tract.2.de dub.Regul. resol.22. vers.quare si quis,* vbi *vers.igitur,* defendit, quod sicut Regularis, cui iniuste Episcopus denegauit approbationem prædictam, potest confessiones audire, ita etiam Regularis, cuius iniuste Episcopus reuocauit approbationem, & *resol.24. vers.his tamen.* Sed pace tanti viri, contrarium videtur verius, nempe Regularem, cui iniuste in prædicto casu Episcopus denegauit approbationem, non posse nec licite, nec valide confessiones secularium audire, idemq; aperte probatur ex dispositione *Concilij Trident.cit.cap.15.sess.23.de refor.* vbi denegatur etiam Regularibus facultas audiẽdi confessiones secularium, nisi ab Episcopo idonei iudicentur, & approbationẽ obtineant; ita vt duo requirat Concilium, nempe habilitatem, & approbationem, in casu prędicto, licet Regularis iudicetur habilis, non tamen habuit approbationem, ergo cum illo militat dispositio Conciliaris. Nec pro Regularibus suffragatur dispositio *Clement. dudum cit.* quia ibi priuilegium prædictum conceditur tantum Minoribus, & Prædicatoribus, & in *Concil. Trident.cit.loc.in fin.* reuocantur priuilegia his verbis, *priuilegijs, & consuetudine quacumq; etiam immemorabili non obstantibus.* Hanc sententiam in Regularibus agnoscũt *Valer.Reginal. in prax.for.pœnitent. lib.1. num.192. degid.de Conin de Sacram. disp.8. num.58.Fernand.in exam. Theolog. moral. par.3.cap.9.§.8.n.2.* & eandem sententiam libenter admitto, tam in casu, quo approbatio fuerit iniuste denegata, quam in casu, quo fuerit iniuste reuocata; & contrariũ asserere est aperte dare locum differentijs inter Ordinarium, & Regulares, quibus satis consultum est in tali casu alio remedio, vt ad legitimos Superiores recursum possint habere per viam grauaminis, voluere etiam *Suar.in 3.par.tom.4. disput.28.sect.1. num.1. Filiuc.tom.1.tract.7.cap.9. nu.257. Barbos.in collect.tom.3.par.2.lib.3. Clemen. tit.7.Clement. dudum, num.8.* & alij, quos adducit *Dian cit.resol.24. in princ.* in casu iniustæ denegationis docent etiam *Vasqu. Turrian.de pœnit.quæst 8.art.1.disput.26. dub.3.Sanch.in select.disp.48. num.23.* fortiter tenet *Tamb.de iur. Abbatu tom.2.disp.6. quæst.12.num.5.* vbi alios allegat contra *Dian.resol.22. cit.loc. & resol.24.* qui contrarium defendit *6.par. tract.7. resol.60.*& nostræ opinioni adhæret.

28 Nota hic, quod hæc facultas data Regulari per Episcopum Ordinarium ad audiẽdas confessiones secularium non expirat, si Regularis semel, aut pluries discesserit a Diœcesi Episcopi concedentis; ita vt si reuertatur, potest illa vti absq; nouo examine, vel licentia, nisi aliter in concessione cautum sit, tenet post multos *Campanil.in diuers.iur.canon. rubr.12. cap.13. num.68.* idq; etiam procedit, si interim mutati sint Episcopi in illa Diœcesi, tenent *Nugn.in addit.ad 3 par.quæst.8.ar.3.dub.1.conclu.2. Henriq.lib.6.cap.6.§.7. Zerol. in prax.de Sacram.pœnit.cap.16.quæst.2. vers.quinto si vero,* quos refert *Barbos.de potest.Episc. allegat.25.num.44 2 part.* quod intellige, dummodo nouus Episcopus non reuocauerit tales facultates.

39 Vlterius approbationẽ simpliciter cõcessã ab Episcopo Regularibus audiendi confessiones secularium non expirare morte concedentis, docet *Graff. in dec.aur.lib.1. cap.13.num.50.* & alij, quos refert, & sequitur *Campanil.cit.loc.num.69.* secus tamen est, si talis approbatio fuerit concessa ad beneplacitum; tunc enim morte concedẽtis expirat, nam generale est, beneplacitum expirare morte concedentis, *cap.si gratiose de rescript.* docet in his terminis *Campan. cit.loc.sub n.65.*

40 Hæc

40 Hæc approbatio ad audiendas confessiones secularium est danda Regularibus ab Episcopis, dicit *Concil. Trident. cit. c. 15. sess. 23. de reformat.* & in hoc casu sub nomine Episcopi venit etiam Vicarius Generalis, Vicarius Capitularis, & Abbas exercens Episcopalem iurisdictionem, ita probat *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. a num. 72. vsque ad num. 76.* vbi multas adducit validas rões, & DD.

41 Controuertitur inter DD. a quo Episcopo sit concedenda talis approbatio, vt Regularis valide confessiones audiat secularium, Episcopi ne ipsius Regularis, an pœnitentis, vel an loci, in quo confessiones audiuntur. Et controuersia adeo se extendit, vt reperiantur opiniones pro vnaquaque parte, vt videre est apud *Suar. disputat. 28. sect. 6. volum. 4.* qui videtur inclinare, quod requiratur approbatio Episcopi pœnitentis. Sed inter Canonistas illa videtur verior opinio, quod requiratur approbatio Episcopi loci vbi fit confessio, ita tenet *Gutt. lib. 1. canon. quæst. cap. 27. num. 6. Nauar. in manual. cap. 27. nu. 266. vers. sextum, Graff. decisionib. aur. part. 1. lib. 3. cap. 5. num. 109. Piasec. in prax. Episco. part. 2. cap. 1. num. 10. Miranda in manual. Prælat. tom. 1. quæst. 45. ar. 8. in fin. Fagund. in quinque Ecclesiæ præcepta, præcept. 2. lib. 7. cap. 2. num. 13. Hieron. Roder. in compend. quæst. Reg. resol. 32. n. 1. Barbos. de potest. Episc. par. 2. alleg. 25. n. 45. secundum Lugdunens. Impress.* late *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. n. 77.* vbi in *fin.* adducit declarationem *S. Congr.* sub his verbis, *Congregatio Concilij respondet approbatum ab alio, quam a Valentino Archiepiscopo in Diœcesi Valentina, non censeri approbatum ab Ordinario.*

42 Nota primo, quod Regulares cum licentia sui Superioris absque prædicta licentia Episcopi possunt audire confessiones illorũ secularium, qui sunt de familia, & continui commensales, non autem illorum, qui deseruiunt in eorum Monasterijs, quia cum istis requiritur licentia Episcopi, ita refert decisum per *Sacr. Congregat. die 28. Martij 1594. Barbos. in sum. Apostol. dec. verb. Regulares quoad confessiones, num. 3.* post *Sell. in select. canon. c. 31. n. 27.*

43 Nota secundo, quod Regulares approbati ab Episcopo simpliciter ad audiendas confessiones secularium possunt libere prædictas confessiones audire in domibus priuatis, quando pœnitentes ægrotant, & ab illis vocantur, nec possunt per Episcopũ impediri, solum potest Episcopus præcipere Regularibus sub pœna suspensionis a facultate audiendi confessiones, quod infirmorum Parochos de audita confessione eo die certiores reddant, ita declarasse *Sac. Congreg. die 1. Iulij 1606.* refert *Barbos. cit. loc. num. 11.*

44 Nota tertio, quod approbatio data per Episcopum simpliciter Regularibus ad audiendas confessiones secularium nequaquam se extendit ad audiendas confessiones Monialium, quia ad audiendas confessiones Monialiũ desideratur specialis Episcopi approbatio; immo Regularis approbatus ad audiendas confessiones vnius Monasterij Monialium, non potest audire confessiones Monialium alterius Monasterij, ita declaratum fuisse per *Sacr. Congr. de anno 1623.* testatur *Barbos. cit. loc. nu. 13. & 14.* post *Tambur. de iur. Abbatiss. & Monial. disput. 16. quæst. 3.* post *num. 13. vers. ad nonum, & sequ.* vbi adducit declarationes prædictæ *Sac. Congreg.* per extensum, ibiq; *vers. ad vndecimum, Sacr. Congreg.* declarauit, nec confessores extraordinarios approbatos pro vna vice ad audiendas confessiones Monialium, posse illas audire alijs vicibus sine noua approbatione.

45 Hinc verior, & in praxi seruanda est opinio illorum, qui docent, non posse quemcumq; confessarium ab Ordinario approbatum tempore Iubilei absoluere Moniales a peccatis, vel a casibus, & censuris reseruatis, sed illum tantum, qui approbatus est ad audiendas confessiones Monialium per Ordinarium, ita tenent *Suar. in Enchir. cas. consc. lib. 3. vers. indulgentia, §. tempore Iubilei, Molses. in sum. tom. 1. tract. 7. c. 16. num. 31. Faust. de Iubil. lib. 4. q. 78. Alphons. de Leo. etiam de Iubil. par. 2. quæst. 9. nu. 25.* nouissime *P. Dian. 3. part. tract. 2. de dub. Regul. resolut. 29.* & alij contra *Bonacin. de Sacrament. disp. 5. quæst. 7. punct. 4. §. 1. n. 21. in fin.* & ratio est, quia cum confessarijs sit prohibitus accessus ad Monialium Monasteria sine licentia Ordinarij, non est credendum Summum Pontificem dare iurisdictionem Sacerdoti habenti aliquod impedimentum.

46 Vltimo nota, quod confessores Regulares, ac etiam seculares approbati ab Episcopo ad audiendas confessiones, non possunt audire confessiones extra Diœcesim Episcopi approbantis, etiam si confiteri volentes sint subditi Episcopi approbantis, ita determinauit *Sac. Congr. 22. Maij 1610. in vna Cremonen.* & refert *Nouar. Lucer. Regul. verb. confessarius, num. 14.* Quid in Parocho, dicemus alibi.

47 Aduertendum est in hac materia, quod Episcopus non debet approbare Regulares ad audiendas confessiones secularium, nisi

nisi illi a suis Superioribus saltem interpretatiue exponantur, & præsententur, iuxta formam *Clement. dudum, §. statuimus, de sepult.* ita docent *Henriqu in sum.lib.5.de pœnit.cap.6.§.6.Fagund.in quinque Eccles. præcept.præcept.2.lib.7.cap.2.num.33.* quã quidem *Clement.* quantum ad formam præsentandi Prædicatores, & Minores nõ esse sublatam per hoc Decretum asserunt *F.Eman quæst.regul.tom.1.quæst.59 ar.2. & in explicat.ad Bull.cruciat.§.9. num.30. Barbos.de potest.Episc.par.2.allegat.25. sub num.47.in fin.*

Diximus, Regulares non posse confessiones secularium audire, non obtenta approbatione Episcopi Ordinarij. Quæro nunc, quid dicendum de alijs Sacramentis.

48 Resp.in *Clement.1.de priuileg.&c.* prohiberi Religiosis Extremam Vnctionem, vel Eucharistiam ministrare, & Matrimonia solennizare, non habita speciali licentia Parochi, alias ipsi Religiosi incurrunt excommunicationem Sedi Apostolicæ reseruatam, quam incurrisse, postquam constiterit de excessu, potest Ordinarius loci declarare, & excommunicatos facere publice nuntiari. Et licet *text.Clement.* requirat licentiam Parochi, nihilominus secundum veriorem opinionem non excludit Ordinarium, ita vt possit Episcopus illam etiam dare, ita tenet in eadem *Clement. Bonif. de Vital.num.32.& 94.*contra *glos ibid.verbo Præsbyteri.* Itaque concludendum est, non posse Regulares Sacramenta prædicta ministrare sine licentia Episcopi, vel Parochi; quod tamen intellige, nisi Regulares in contrarium habeant priuilegium concessum, siue post, siue ante *Clement.* prædictam vt defendit *Roder.quæst.regul.tom.1.q.56. ar.1.& 2.*quem sequitur *Campanil.in diuer. iur.canon.rubr.12.cap.13.num.79.* qui declarant illa verba in *Clement.* prædicta posita, v3. *Nullo Religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio priuilegio suffragante,* intelligi, vt respiciant illam partem *Clem.* vt possint Regulares citari per Ordinarium ad videndum se ipsos declarari in censuram ibidem positam, non obstantibus priuilegijs, incidisse.

49 Sed distinctius loquendo, primo quoad Extremam Vnctionem, dum primo illam ponit *text.in Clement.* prædicta, dicendum est, Regulares non posse secularibus tale Sacramentum ministrare, alias incurrunt in pœnam prædictam, nisi Ordinarij, vel Parochi accedat licentia, vel aliter concedatur ex priuilegio Apostolico, quod in hoc passim non habetur.

50 A prædicta excommunicationis pœna excusatur Regularis, si Sacramentum Extremæ Vnctionis ministret seculari in extrema necessitate, absente Parocho, vel illud omnino ministrare recusante, ita defendit *Tambur.de iur.Abbatu.tom.2. disput.7. quæst.2.nu.2.* post *Sot.Caiet.Suar.*& alios per ipsum adductos, contra *Archid.& Syl.* ibidem relatos.

51 Prohibetur Regularibus sine licentia Ordinarij, vel Parochi ministrare Sacramentum Extremæ Vnctionis secularibus, qui extra Monasterium degunt; hinc possunt illud sine licentia prædicta ministrare ipsis Regularibus, Nouitijs, Conuersis, ac familiaribus Monasterio seruientibus, qui intra ipsum Monasterium ægrotant, prout concludit *Tambur. cit.loc. quæst.3. per tot. & in fin.* vbi late explicat qui dicantur familiares.

52 Quoad Sacramentum Eucharistiæ loquendo de iure communi, denegatur facultas Regularibus illud ministrandi secularibus sine licentia Ordinarij Pastoris, late *Suar.tom.3.in 3.part. D.Tho.disp.72.sect.2.* Verum hodie ex priuilegio Regulares illud ministrant, præterquam in Paschate Resurrectionis, quo tempore tenentur fideles in propria Parochia Sacramentum prædictũ recipere, vt satisfaciant præcepto, *cap.omnis vtriusq; sexus, de pœnit.& remiss.*

53 Prohibitio Regularibus non ministrandi Sacramentum Eucharistiæ secularibus die Paschatis Resurrectionis, intelligitur de ea vice, qua sumens Sacramentum prædictum intendit satisfacere præcepto de communicando in Paschate, non proprie de ipso die, cum fidelis satisfaciat præcepto prædicto se communicando intra quindecim dies, a die Dominico Palmarum vsque ad Dominicam in Albis. Vnde possent Regulares ministrare Sacramentum prædictum in suis Ecclesijs fidelibus, secularibus, etiam sine licentia proprij Pastoris, postquam prædicti fideles in proprijs Parochijs præceptum adimpleuerint, intẽdunt iterum intra prædictos quindecim dies se communicare, etiam in ipso die Paschatis, si præcepto satisfecerint antea, vel postea sunt satisfacturi. Nec obstat, quod in priuilegijs Regularium dicatur, *Præterquam in Festo Paschatis Resurrectionis Dominicæ*, vel *præterquam in die Resurrectionis Domini*, nam non debet attendi sonus materialis verborum prædictorum, sed sensus, & intentio Summi Pontificis, qui communionem, qua præcepto satisfit, appellat communionem in die Paschatis, siue Resurrectionis, ita explicant *Suar.tom.3.in 3.par. D.Thom.disp.72.sect.2. & tom.*

& tom.4.de Relig.tract.10. lib.9. cap.3.n.7. Roderic.quaest.Regul.tom.1.quaest.56. ar.3. Mirand.tom.1.manual.Praelator. quaest.42. art.2.concl.2.Ioan.de la Cruz de stat.Relig. lib.3.cap.5.dub.4.conclus.2. contra Nauar. in manual.cap.21.num.52.Azor.instit mor. par.1.lib.7.cap.41.quaest.7.& alios,id etiam explicat Nouar.Lucer.Regul. verb.Eucharistia,num.11.

54 Non tamen prohibetur Regularibus ministrare Sacramentum Eucharistiae in praedicto die Paschatis Resurrectionis secularibus, si ipsi fideles licentiam habeant a Parocho, vt in dicto tempore vbiq; voluerint, Sacramentum recipiant, nam in Clement.praedicta 1.de priuileg. Regulares prohibentur sine speciali Parochi licentia ministrare Sacramentum praedictum, ergo illa accedente non prohibentur.

55 Dubium est in hac materia, an Regulares possint Eucharistiae Sacramentum ministrare vagis, aduenis, & peregrinis in die Paschatis ad implendum praeceptum annuae communionis. Quo in dubio sunt pugnantes sententiae; tenet enim magis communis, posse sine licentia Parochi, & absq; periculo incursionis in excommunicationem, Clement.1.de priuileg.& adducunt rationem, quia restrictio priuilegiorum Regularium, vt in Paschate non possint Eucharistiam ministrare, est inducta in fauorē Parochorum, vt omnes eo tempore ad propriam Parochiam accedant: sed in hoc casu nullam Parochus recipit iniuriam, quia vagi propriam praescriptam Parochiā non habent, & peregrini a propria distant; nec illa, in qua per modicum tempus hospitantur, est propria, ergo &c. ita tenet, & late comprobat Sanch.de mat.lib.3.disp.23. num.17.& seqq. Tambur.de iur.Abbatum, tom.2.disp.5.quaest.3.num.6.Dian.qui alios citat par.3.tract.2.de dub.regul. resolut.12. vers.sed ego, & respondet contrarijs. Haec sententia non potest dubitari quin sit communior, licet contrarium, nempe Regulares non posse praedictis vagis, aduenis, & peregrinis sine licentia proprij Parochi ministrare Eucharistiae Sacramentum tempore Paschatis ad satisfaciendum praecepto, sed praedictos teneri omnino accedere ad Parochiam vbi reperiuntur, vel saltem ad Matricem, & Cathedralem Ecclesiam, quae videtur vniuersalis Parochia Dioecesis, tenet Peregrin.in scholijs ad priuileg.suae Religionis part.2. tit.communicare, §.2. id etiam comprobans ex Decreto Eug. IV. Haec opinio habet pro se validam rationē; certum est enim peregrinos transeuntes per aliquem locum, etiam per modicum tempus, ligari legibus, & consuetudinibus illius loci, si ipsaemet leges, & consuetudines obligant in sua patria, ita Sanch.citat. loc.disp.18. num.3. vers.est certum, & est commune; sed praeceptum de recipiendo Sacramentum Eucharistiae a proprio Parocho obligat in propria patria, & in loco transitus, ergo hic etiam esset seruandum. Idem dicendum est secundum hanc opinionem, & fortius de vago, qui cum non habeat certam patriam, ligatur legibus loci, in quo reperitur, secundum communem opinionem, alias esset solutus omni lege; sed in loco, in quo reperitur, praeceptum praedictum est implendum penes proprium Parochum ergo.

56 Possunt Regulares etiam tempore Paschatis ministrare Sacramentum Eucharistiae alieno Religioso absque licentia Praelati illius, & Parochi, & ratio est, quia prohibitio, de qua in Clement.1 supra cit. est in fauorem Parochi; at ministrando Eucharistiae Sacramentum Religioso, nulla iniuria fit Parocho, cum non sit eius subditus, nec Praelatus Religionis, cui ille subditur, venit appellatione Parochi, ita Roderic. quaest. Regul.tom.1.quaest.56.art.6.Henriqu.in sum.lib.3 de Eucharist.cap.55.num.1. in comment.lit.B.Suar.tom.4.in 3.par.disp.72. sect.2.Sanch.cit.loc.nu.17. vers.tertio quia, vbi alios citat.

57 Sed an possint Regulares ministrare Sacramentum praedictum, etiam tempore Paschatis ad implendum praeceptum, seruis, & domesticis laicis intra Conuentum degentibus, vide Dian.tom 3.tract.2. de dub.Regul. cit.resol.12. vers.notandum est etiam, & clarius quod dicit Nouar. Lucer. Regul.verb.Eucharistia, num.5. & 6. vbi etiam an id possit tempore mortis, & an id etiam possint in Oratorijs priuatarum aedium contra Episcopi prohibitionem, idem Dian.par.4.tract.4. resol.14. Nouar. eod.loc. num.7.

58 Nota, quod regulariter prohibetur etiā Regularibus Eucharistiae Sacramentum ministrare laicis sine licentia Parochi tempore mortis, quod intellige si adest Parochus, vel alius Sacerdos pro eo; nam si abest, & necessitas vrget, possunt dictum Sacramentum ministrare, docent Henriqu. lib.8.de Eucharist.cap.55.§.1.lit.A Reginal. in prax.for.poenit.lib.29. num.93. Tambur. de iur. Abbatum, tom.2. disputat.5 quaest.3. num.5. qui alios citat contra Syluestr. & Nauar.

59 Quoad Matrimonium, dicendum est, nō solum prohiberi Regularibus illud sollennizare sine licentia Parochi, siue Ordina-

Iii rij

rij in dicta *Clement.* 1. *de priuileg.* vt notauimus, sed id etiam prohibetur in *Concil. Trident sess.* 24. *cap.* 1. in illis verbis, *Quod si quis Parochus, vel alius Sacerdos, siue Regularis, siue secularis sit, etiam si id sibi ex priuilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit ipso iure tandiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario eius Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat; absoluatur.*

60 Ex quo *text. Concil. Trident.* magna insurgit altercatio inter DD. an scilicet Regularis, siue alius Sacerdos prædictus, qui Matrimonio assistit sine licentia proprij Parochi, incurrat vltra suspensionem, de qua in *Concil.* excommunicationem etiam, de qua in *Clement.* prædicta, an vero *Concilium* moderet excommunicationem prædictam. Et quod incurrat in pœnam suspēsionis in *Concilio* positam tantum, non autem in pœnam excommunicationis, de qua in *Clement. cit.* tenent *Henriqu. lib.* 13. *cap.* 38. §. 2. *in commentar. lit. E. in sum. Suar. de censur. disp.* 2. *sect.* 4. *nu.* 13. *Sayr. eod. tract. lib.* 4. *cap.* 15. *num.* 2. *Bonac. eod. tract. disp.* 3. *quæst.* 6. *par.* 5. *num.* 19. *in fin & de matrim. quæst.* 4. *punct.* 6. *num.* 3. *Basil. Ponc. de impedim. matrim. cap.* 26. §. 2. *vers. ex quibus, cond.* 10. *&* §. *in princip. Tambur. de iur. Abbatum, tom.* 2. *disp.* 8. *q.* 3.

Contrarium, nempe quod vltra suspensionem, de qua in *Concil.* incurrat etiam excommunicationem, de qua in *Clemen.* 1. tenent *Nauar. cons.* 1. *sub tit. de pœn. num.* 7. *in* 1. *edit. & cons.* 10. *sub tit. de const. in* 2. *edit. Maiol. de irregul. lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 12. *ver. clandestinum, Vgol. de offic. & potest. Episc. cap.* 15. §. 12. *num.* 8. *Sanch. de matrim. lib.* 3. *disp.* 48. *num.* 8. *& seq. Mar. Alter. de censur. tom.* 2. *disp.* 11. *de suspens. cap.* 4. *vers. sed quæret*, *Mirand. tom.* 1. *Man. Prælat. quæst.* 48. *ar.* 2. *Barbos. de offic. & potest. Episc alleg.* 32. *num.* 192. *par.* 2. *& de offic. & potest. Paroch. cap.* 21. *num.* 105. *Roderic. in compen. quæst. regul. resolut.* 93. *num.* 6. *Molfes. in summa Theolog moral. tract.* 4. *cap.* 8. *num.* 66. *to.* 1. *Nouar. Lucer. Regul. verb. Matrimonium, num.* 2. & hæc secunda opinio est magis communis, & probabilior.

61 A pœnis prædictis excusatur Regularis, si id faciat ex ignorantia, etiam crassa, dummodo nō sit ita crassa, vt adsit temeritas, vt docet *Sanch. de matr. lib.* 3. *disput* 48. *num.* 7. & sequitur *Nouar. Lucer. Regular. verb. matrimonium, n.* 3.

62 Nota, quod Religiosi secundum veram, & magis communem opinionem non possunt sine licentia Ordinarij, vel Parochi assistere Matrimonio vagorum, nec etiam vigore priuilegij Pij V. quod late explicat *Sanch. de matrim. d. loc. disp.* 16. *num.* 7. vbi quid inter Indos.

63 Notandum est in *Clement.* 1. *de priuileg.* prohiberi Regulares ministrare Sacramētū Extremæ Vnctionis, Eucharistiæ, ac solennizare Matrimonia; hic videndum est, quid dicendum de Sacramento Baptismatis. Et quidem in casu necessitatis nulli dubium est, id posse sine licentia Parochi, cū id etiam concedatur laicis, & fœminis; extra enim casum necessitatis in Baptismo solenni indubitatum est etiam, Regularem non posse baptizare, *cap. placuit el* 2. 16. *q.* 1. vbi specialiter interdictum est Monachis hoc Sacramentum ministrare; quæ prohibitio licet generalis sit, illam tamen intelligunt, quando non adest licentia Ordinarij, *Ioan. de la Cruz de stat. Relig. lib.* 2. *cap.* 5. *dub.* 1. *conclus.* 3. *Mirand in Manual Prælat. tom.* 1. *quæst.* 43. *ar.* 1. *ante conclus. Tambur. de iur. Abbatum, tom.* 2. *disp.* 4. *quæst.* 1. *n. fin.* vbi id non intelligi de Religioso, cui cura commissa est, testatur.

64 Sed aduerte, quod licet possit Regularis cum licentia Ordinarij Baptismi Sacramētum ministrare, non tamen potest nec cum licentia prædicta, aut sui Superioris in Baptismo, vel Confirmatione infantem suscipere, & facere Patrinum, quod expresse prohibetur saltem Religioso claustrali in *cap. non licet Abbati, & in cap. Monachi, de consecr. dist.* 4. *Nouar. Lucer. Regular. verb. patrini, num.* 1. vbi alios citat. Ratio huius prohibitionis affertur in eodem *cap. Monachi*, ne scilicet Regulares osculentur fæminas, quia vt inquit *glos. ibid.* in multis locis extabat consuetudo, quod compatres deosculabantur commatres, vnde ne aliquod scandalum oriretur, id prohiberi testatur *Tambur. de iur. Abbatum, tom.* 2. *disput.* 4. *quæst. vlt. num.* 1. ex qua ratione *Tambur.* videtur concludi, quod iura diffidebant de continentia Regularium, quod non est credendum, cum iura non sint præsentis temporis, sed antiqua, quo tempore primorum Patrum integritas vndequaq; elucebat, quorum modestia non permittebat osculari mulieres, nec etiam sine suspicione.

65 Notandum est etiam, quod licet Regularibus prohibeatur cognationem contrahere vt supra, tamen si de facto infantem susciperent in Baptismo, siue Confirmatione, veram cognationem spiritualem contraherent; licet susceptores peccarent, ita do-

docet *Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 70. n. 21.* vbi plures refert, & sequitur *Reginald. in prax. lib. 31. num. 137. vers. quarta est, Barbos. de potest. Episc. p. 2. all. g. 30. n. 36.*

66 Possunt tamen Regulares creati Episcopi libere suscipere infantes in Baptismo, vel Confirmatione, ac contrahere cognationem spiritualem, & habere commatres, prout post multos docet *Nouar. Lucer. regul. verb. patrini, num. 2.* qui testatur, sic declarasse *Sacr. Congreg.* exemplo Gregorij, qui ex Religioso creatus Cardinalis factus est Mauritij Imperatoris compater.

Fallit quinto exemptio Regularium à iurisdictione Ordinarij loci in casu, quo prædicare intendunt, in quibus terminis distinguendum est, quod aut Regularis prædicare intendit in Ecclesia propria sui Ordinis, aut in Ecclesia, quæ non est sui Ordi-

67 nis. In primo casu Regularis à suo Superiore Regulari debet approbationem obtinere quoad vitam, mores, & scientiam, & ab illo licentiam habere, cum qua tenetur se personaliter præsentare coram Episcopo, & ab eo benedictionem petere antequam prædicare incipiat, deciditur in *Concil. Trident. sess. 5. de reformat. cap. 2.* ibi, *Regulares vero, &c.* quod si hæc petita licentia non fuerit concessa, adhuc potest Regularis in Ecclesia sui Ordinis prædicare, ita declarasse *Sac. Congreg. Concil. Trid. Interpretum* testatur *Nouar. Lucer. Regul. verb. prædicare, num. 1.* post alios per se relatos. Quod ampliatur, vt etiam contradicente expresse Episcopo, possit Regularis in prædicta Ecclesia prædicare, decisum habetur in *Bulla Vrbani VIII. emanata sub die 30. Ianuarij 1629.* vbi prope finem ita Summus Pontifex rescribens Episcopo Gienen. *Ad hæc quod in eisdem præinsertis literis dicitur, Regulares non posse verbum Dei prædicare sine Episcopi licentia, id locum sibi vendicare in his tantum Ecclesijs, quæ sui Ordinis non sunt, cum in alijs Ecclesijs sui Ordinis sufficiat Episcopi benedictio petita, licet non obtenta, ita tamen vt si Episcopus non modo benedictionem simpliciter non concesserit, verum etiam Regularibus prohibuerit quominus prædicent; tunc illo contradicente, in sui quidem Ordinis Ecclesijs liceat illis prædicare, quemadmodum Sacri Trident. Concil. Decretis salubriter est cautum.* Hæc in Bulla, quam transcribit integre *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 43. n. 210. & seqq.* & signanter *n. 212.*

Contra supradicta fortiter vrgent expressa verba *Concil. Trident. sess. 24. cap. 4. de reformat.* ibi, *Nullus autem secularis, siue Regularis etiam in Ecclesijs suorum Ordinum contradicente Episcopo, prædicare præsumat, &c.* Et *Constitutionis Greg. XV.* incip. *Inscrutabili Dei prouidentia,* Romæ publicatæ die 8. Februarij 1623. relata per *Vulp. in prax. cap. 42. num. 28.* in illis verbis, *Ac demum habeat Episcopus tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus authoritatem coercendi, ac puniendi quoscumq; exemptos tam seculares, quam Regulares, qui in alienis Ecclesijs, aut quæ suorum Ordinum non sunt, absque licentia Episcopi, & in Ecclesijs suis, aut suorum Ordinum non petita illius benedictione, aut ipso contradicente prædicare præsumpserint.*

Concordantur communiter prædicta Iura, vt Regularis tunc demum contradicente Episcopo, non possit in Ecclesia sui Ordinis prædicare, quando & illo tempore, & hora, qua Episcopus ipse prædicare voluerit, vel coram se prædicari fecerit, extra vero dictum tempus libere prædicare possit, ita declarant *Roderic. quæst. regular. tom. 3. quæst. 32. art. 1. Mirand. in Manual. Prælat. tom. 1. quæst. 50. ar. 3. concl. 1. Barbo. de offic. & potest. Episc. par. 3. alleg. 76. n. 20. Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disput. 11. quæst. 2. per tot. Nouar. Lucer. regular. verb. prædicare, num. 7.*

Ad quam conciliationem aduertit *Tamb. cit. loc. num. 4.* adhoc vt Regularis in Ecclesia sui Ordinis prædicare non possit tempore & hora, qua Episcopus prædicat, vel coram se prædicare facit, non sufficere ipsam solam prædicationem Episcopi, vel coram Episcopo, sed necessario requiri, quod Episcopus prohibeat, & expresse cõtradicat prædicationi Regularis, qui quandiu Episcopus non contradicit, potest vti sua facultate.

Supradicta opinio, quod Regularis in Ecclesia sui Ordinis possit prædicare petita benedictione, licet contradicat Ordinarius extra tempus, quo Episcopus facit coram se prædicare, vel ipse prædicat, magnã habet sequelam. Ego vero indubitanter teneo, nullo vnquam tempore posse prædicare Regulares, etiam in Ecclesia sui Ordinis contradicente Episcopo, & si de facto prædicent, posse ab illo puniri, ita enim disponunt aperte *Trident. cit. cap. 4. & Gregorius XV. in cit. Constit.* nec in contrariũ facit *Constit. Vrbani cit.* quia illa est particularis pro Ecclesia Gienen. nec derogat prædictis iuribus, ita tenet *Nouar. in sum. Bull. par. 1. tit. de exempt. priuileg. num. 51.* & sequitur *Dian. tom. 7. tract. 11. resolut. 25.* voluit etiam *Lotter. de re benefic. lib. 1. c. 24. num. 84. & seqq.* qui scripsit post Bullam Vrbani.

68 In

68 In secundo casu quando Regularis intendit prædicare in Ecclesia, quæ non est sui Ordinis, & tunc necessario debet habere licentiam sui Superioris Regularis, & Episcopi loci Ordinarij, ita disponit *Concil. Trident. cit. sess. 5. cap. 2. de reformat. prope fin.* in illis verbis, ***In Ecclesijs vero, quæ suorum Ordinum non sunt, vltra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesijs non suorum Ordinum nullo modo prædicare possunt,*** ita *Concil.* & aduertunt Canonistæ communiter.

69 Nota primo, quod Episcopus in concedenda licentia Regulari prædicandi in Ecclesia, quæ sui Ordinis non est, potest ipsum Regularem examinare quoad doctrinam, refert decisum per *Sac. Congr. Concilij die 28. Nouembris 1596. Barb. in sum. Apost. dec. verb. Episcopus Prædicator, & circa Prædicatores, num. 10.* post *Sell.* per ipsum adductum, & seruari in Curia Neapolitana testatur *Genuens. in prax. cap. 58. Dian. to. 6. tract. 8. resol. 20. in fin.* contra ibidem relatos.

70 Nota secundo, quod si Regularis prædicauerat in Ecclesia non sui Ordinis sine licentia Episcopi, vel in Ecclesia sui Ordinis non petita benedictione ab Episcopo, olim non poterat puniri, nisi per suum Superiorem Regularem, vt testatur *Vulp. in prax. cap. 42. sub num. 3* hodie vero indubitatum est, posse puniri per Ordinarium, etiam censuris Ecclesiasticis, habetur in *cit. Constitut. Gregorij XV. & Vrbani VIII.* & aduertit *Barbos. cit. loc. num. 12.*

71 Ampliatur notabile secundum, vt non solum possit Episcopus punire Regularẽ prædicantem sine licentia, vel benedictione prædicta, sed etiam possit illum punire prædicantem in Ecclesia sui Ordinis, si hæreses disseminauerit, vel scandala, aut errores, iuxta terminos *Concil. Trid. citat. cap. 2. in fin.* vbi in casu hæresis potest Episcopus contra Regularem procedere secundum iuris dispositionem, vel loci consuetudinem, non obstante quouis priuilegio; in casu scandali, vel erroris potest illi prædicationem interdicere. Vlterius Episcopus potest punire Regularem prædicãtem etiam in Ecclesia propria falsa miracula, aut incerta, vel prophetias, quæ ex sacra Scriptura non constant. Et detrahẽtem Episcopis, vel eius Superioribus pœna a iure statuta, & excommunicatione Sanctissimo reseruata, ac interdicto perpetuo quoad officium prædicationis, & hoc vigore *Constit. Concil. Lateranen. sub Leone X.* quem refert *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 2. disput. 11. quæst. 3. nu. 2.* Item Episcopus potest punire Regularem prædicantem delinquentem quoquo modo contra formam *Constitut. Gregorij XV. & Vrbani VIII.* citatarum per censuras, aliasq; pœnas etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, vt latius in dictis Constitutionibus. Vltimo, Prædicatores suas inspirationes, seu reuelationes prædicantes puniuntur pœna excommunicationis latæ sententiæ Sanctissimo reseruatæ, notat *Tambur. cit. loc. n. 3.*

72 Nota tertio, quod Episcopus potest cõpellere Regulares antequam prædicationis munus incipiant, ad faciendam Fidei professionem, si ita ei videbitur, testatur declarasse *Sacr. Congreg. Nouar. Lucer. reg. verb. Fidei professio, num. fin.* post *Vulp.* per eum relatum, nouissime *Barbos. in summ. Apost. dec. verb. professio Fidei, num. 3.* quod cum generaliter disponatur, generaliter est intelligendum, siue prædicare Regularis intendat in Ecclesia non sui Ordinis, siue sui Ordinis.

73 Ampliatur hoc tertium notabile, vt possit compelli Regularis prædicare intendẽs ad faciendam professionem Fidei, non tãtùm semel, sed iterum, si in alia Quadragesima, vel Aduentu denuo in eadem Ciuitate, vel Diœcesi prædicare vult. Nec sufficit, quod alio tempore coram eodem Episcopo professus sit, sicut si vna vice examinatus fuerit, & approbatus quoad doctrinam ab vno Ordinario ad officium prædicationis, potest iterum examinari, si rursus prædicare velit, docet *Roder. quæst. regul. quæst. 32. ar. 6. tom. 3.* quem sequitur *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. c. 13. num. 9.* nisi aliud disponat priuilegium.

74 Aduertant Ordinarij, quod Regularibus idoneis non est deneganda licentia prædicandi, vt decisum refert per *S. Cong. Nouar. cit. loc. num 10.* & licentia prædicta semel concessa non debet sine rationabili causa reuocari; verum si Ordinarius illam de facto reuocet, & Regularem a prædicatione suspendat non tenetur causam reuocationis exprimere, refert etiam decisum idem *Nouar. citat. loc. post Leon. in thesaur. for. Eccl. c. 8. n. 9 p. 1.*

75 Nota hic duo ex *Concil. Trident. cit. c. 2. sess. 5. de reformat.* Primum, quod Regularis petiturus benedictionem ab Episcopo pro prædicatione in Ecclesia sui Ordinis, debet se cum licentia, & approbatione sui Superioris personaliter præsentare coram ipso Episcopo; vnde non sufficit illam petere per Nuncium, vel per Literas, obseruat *Vulp. in prax. cap. 42. n. 3.* in quibus termi-

minis benedictio prædicta est petenda antequam Regularis prædicare incipiat, ita disponunt expressa verba Concil. quod si Regularis prædicauerit, prædicta benedictione non petita, potest Episcopus etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus illũ punire, ita voluit *Gregor. XV. in præcit. cit. Constit.* in illis verbis, *Ac demum habeat Episcopus, &c.*

76 Nota aliud ex eodem *Concil. Trident.* quod Episcopus non solum benedictioné prædictam, sed etiam licentiam prædicandi in casu, quo Regularis prædicare incédit in Ecclesia non sui Ordinis, dare debet gratis, & absq; mercede, vel salario, aut munere, ita *Concil.* in illis verbis, *Ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant, &* non solum Episcopus, sed nec etiam eius Cancellarius potest aliquid recipere ratione laboris pro prædicta licentia, ita tenent *Dian. tom. 5. tract. 13. Miscell. 1. resolut. 70. post Gauant. in Enchir. Episc. verb. licentia, num. 3.* qui testatur, ita sensisse *Sac. Congreg. Cardin. die 16. Iul.* 1591.

77 Vltimo nota, quod Regularis notus cũ licentia Parochi, & sine licentia Episcopi potest bis, aut ter prædicare in Ecclesia Parochiali, ita ex *Barbos.* & alijs docet nouissime *Dian. par. 3. tract. 2. de aub. regular. resol. 111. vers. nota etiam,* vbi plus dicit, quod Regularis semel ab vno Episcopo approbatus itinerans potest prædicare vbi voluerit, non contradicente Parocho, vel Episcopo, quod verum est si prædictus Regularis fruatur per communicationem priuilegijs concessis doctissimis Patribus Societatis Iesu, quibus Gregorius XIII. hoc particulare priuilegium concessit.

78 Fallit sexto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad lectionem sacræ Scripturæ, ex *text. Concil. Trident. cap. 1. sess. 5. de reformat.* ibi, *In Monasterijs quoque, &c.* vbi *Concil.* præcipit habendam esse lectionem sacræ Scripturæ in Monasterjs, in quibus commode haberi potest, alias si Abbates negligentes fuerint, possunt ad id compelli per Episcopum, etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatum, & licet *Concil.* videatur tribuere hanc facultatem Episcopis tantum contra Monachos cum in terminis illorum loquatur dum confert iurisdictionem Episcopo; nihilominus DD indistincte loquuntur, asserentes hanc iurisdictionem competere Episcopo contra omnes Regulares, ita *Fust. de visit. lib. 2. cap. 15. num. 73. Campan. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 5. Leo in Thesaur. for. Eccles par. 2. cap. 2. n. 59. Piasec. in prax. par. 2. cap. 3. num. 41. versic. item Nouar. Lucer. Regul. verb. lectio, nu. 5.*

79 Episcopus potest compellere Regulares negligentes ad habendam lectionem sacræ Scripturæ in singulis Conuentibus bis in hebdomada, iuxta Decreta Cleméntis VIII. lata pro *reformat. Regul.* quæ habentur inter Bullas huius Pontificis, *to. 3. constit. 60.* refert *Lezan. in sum. quæst. regul. tom. 1. c. 10 n. 20.*

80 Nota, quod Regulares assumendi ad lecturam sacræ Scripturæ in Conuentibus eorum non sunt examinandi, vel approbandi ab Ordinario loci quoad vitam, mores, vel scientiam, referunt decisum *Gallet. in Marg cas. conscien. verb. legere, & verb. licentia, Sell. in sel. Et. canonic. cap. 38. num. 47. Barbos. in sum. Apost decis. verb. lectio, lector sacræ Scripturæ, n. 11.*

Hæc iurisdictio raro practicatur per Ordinarios, quia Concilium præcipit lectionem prædictam in Monasterijs, in quibus commode haberi potest, & Regulares vt plurimum se excusant commode haberi non posse.

81 Fallit septimo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad impressionem librorum, quæ impressio prohibetur Regularibus sine præcedenti licentia Episcopi, loci Ordinarij, & suorum Superiorum, recognitis per eos libris, iuxta formam suarum ordinationum, deciditur in *Concil. Trident. sess. 4. in princ. in Decreto de edit. & vsu sacrorum lib.* vbi tantum sermo est de libris de rebus sacris. Vlterius statuerat *Leo X. constitut. 12.* incip. *Inter, 4. Nonas Maij* 1515. *in Bullar. Cherub. tom . fol. 485. alias 414.* quod imprimi non possint libri cuiuscumq; generis tam in Vrbe, quam extra, nisi præuio diligenti examine, tractat *Nouar. in sum. Bull. tit. de libr. impress. Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12 cap. 13. num. 4. Barbos. de pot. Episc. par. 3. alleg. 90. num. 14 par. 3 Nouar Lucer. Regul verb. impressio librorum,* vbi etiam habetur quomodo imprimi prohibentur libri tractantes de diuinis auxilijs. Et quid si libri alio mittuntur imprimendi, vide *Barbos. in sum. Apost dec. verb. liber, num. 6.*

82 Fallit octauo prædicta exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij, quoad Regulares exercentes curam animarum personarum secularium, quæ non sunt de familia Monasterij; prædicti enim subsunt immediate in ijs, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem, pertinent iurisdictioni, & correctioni Episcopi, in cuius Diœcesi curam exercent, nec ibi deputari possunt, etiam ad nutum amouibiles, nisi de consensu, & præuio examine

Or-

Ordinarij, ita decreuit *Concil. Trid. seß.* 25. *de Regul. c.* 11. & notant *Fusc. de visit. lib.* 2. *cap.* 16. *Piasec. in prax. par.* 2. *cap.* 18. *nu.* 105. *Anton. variar. resolut. lib.* 1. *resolut.* 17. *nu.* 3. *Campanil. in diuer. iur. canon rubr.* 12. *c.* 13. *num.* 51. *&* 115. *F. Eman. quæst Regul. tom.* 1. *quæst.* 36. *ar.* 4. *Leo in thesaur. for. Eccl. par.* 1. *cap.* 8. *num.* 20. *Vgol. de offic. & pot. Episcop. cap.* 20. *§.* 4. *& cap.* 21. *§.* 4. *Barbos. de potest. Episc. par.* 3. *allegat.* 74 *a num.* 18. *& de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 43. *nu.* 134. *& seqq Nouar. Lucer. Regular. verb. cura animarum,* alter *Nouar. in sum. Bullar. tit. de exempt. priu. l. circa cur. animar. & administr. Sacrament. & tit. de Regular. curam animar. habentib. Vulp. in prax. cap.* 42. *num* 6. *&* 7. *&* 28. vbi adducit *Constitut. Gregorij XV.* incip. *Inscrutabili Dei prouidentia* in qua fortius Regulares, & alij exempti exercentes curam animarum personarum secularium subduntur iurisdictioni Ordinarij.

83 Nota primo in hac materia, quod Regulares exercentes curã animarũ in personas seculares Monasterio incumbẽtẽ poni, & destinari debẽt ad arbitriũ Superiorũ Regulariũ, solum debent examinari, & approbari antequã ponantur ab Ordinario, ita declarauit *Sac. Congreg.* teste *Piasec. in prax. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 46. *Gonzal. ad regul.* 8. *Cancell. glos.* 5. *§* 3. *num.* 34. *Nouar. Lucer. Regular. verb. cura animarum, num.* 1. *Barbos. in sum. Apostol. decis. eod. verb. num.* 7. ad quod examen, & approbationem subiacet Regularis, etiam si ponatur per Superiorem Regularem ad nutum amouibilis, vt sentit *Leo in thesaur. for. Eccles. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 20.

84 Nota secundo, quod Ordinarius non solum potest visitare, & delinquentem punire Regularem in ijs, quæ ad curam animarum secularium spectant; sed etiam in ijs, quæ dependent a cura, docet *Anton. variar. resolut. lib.* 1. *resolut.* 112. *cas.* 50. *prope fin. Campanil. cit. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 51. Hinc potest visitare, & inquirere quomodo conseruetur Sanctissimum Sacramentum, Sacramentalia, & Ecclesiastica ornamẽta, *Seraph. dec.* 1067 & vt Calices, & Paramẽta, & alia decẽtia ad decorẽ administrationis Sacramentorum prouideantur, ita *Franc. Leo in thesaur. for. Eccles. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 20. *Campanil. citat. loc. num.* 49. *Barbos.* 8. *par allegat.* 74. *num.* 18. *ad med.*

85 Non solum personas exercentes curam animarum, sed etiam Ecclesias Regularium, & exemptorum, in quibus exercetur cura animarum, visitare potest Episcopus, ita aduertit *Vulp. in prax. cap.* 42. *num.* 7. quod quidem strictius est intelligendum; nam non potest visitare Altaria Ecclesiarum Regularium, quibus non incumbit animarum cura personarum secularium, nec loca vbi in eisdem Ecclesijs asseruatur sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, vel vbi confessiones personarum secularium audiuntur, sic declarasse *Sacr. Congr.* approbante Vrbano VIII. testatur *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 43. *num.* 136. quod non potest aliter intelligi, nisi de illis locis quæ ad vsum curæ non deseruiunt.

86 Nota tertio, quod Episcopus visitans personas Regulares, vel exemptas exercẽtes curam animarum, illasq; minus idoneas reperiens; vel si aliquo modo prædictus Regularis delinquat, potest illum punire, & cura priuare, vt aduertit *Fusc. de visit. cap.* 16. *num.* 21. *lib.* 2. quod intelligendum est iuxta *Constitut. Pij V.* incip *Exposcit, sub die* 22. *Septemb.* 1571. relatam per *Quarant. in sum Bullar. verb. priuilegia Regularium fol.* 403. *vers. decernimus,* nempe si exercẽtes curam sint ad nutum amouibiles, statim potest illos amouere, si Titulares sint, potest illos suspendere, & Superiores eorum monere vt intra breuem terminum in locum amotorum subrogẽt alios idoneos per Episcopum examinandos, ita Constitutio prædicta, quæ loquitur in visitatione, & in casu insufficientiæ Curati; in casu vero delicti stante omnimoda iurisdictione Ordinarij, potest in illum procedere prout iuris, etiam ad priuationem, si ita ius suadeat, secundum dicta per *Fusc. loc cit.* Potest etiam punire Regularẽ, qui de facto non seruato iuris ordine se intromittit in exercitio curæ, vt ex eadem Constitutione.

87 Potest etiam Ordinarius præcipere ne Regulares exercentes curam animarum personarum secularium, percipiant emolumenta curæ spectantia, nisi iuxta taxam ab eo præscriptam, ita *Sell. select. can. c.* 112. *num.* 11. qui testatur sic resolutum in vna *Liman.* 18. *Septemb.* 1625.

88 Quod si Regulares renuant recipere Episcopum ingrediẽtem Monasteria causa visitationis prædictæ, potest ipse Episcopus, si ostia clausa sint, frangere, & vim inferre, tenet *Fusc. de visit. lib.* 2. *cap.* 19. *nu.* 1. qui etiam dicit, posse procedere contra inobedientes ad pœnam excommunicationis, sequitur docte *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 12 *cap.* 13. *num.* 59. *& seqq.* vbi ad pœnas prædictas posse procedi appellatione non obstante, & non præmissis monitionibus, sed statim, & eo ipso, adducit etiam formam cedulonum, vide etiam *Barbos. de iur. Eccl. lib.* 1. *c.* 43. *n.* 139. *& seq.*

89 Li-

89 Limitatur primo supradicta iurisdictio Episcopi Ordinarij, quando Regularis exercens curam animarum delinquit extra Sacramentorum administrationem, & curam animarum, tunc non ab Episcopo, sed a suis Superioribus puniendus est, ita *Gallet. in margar. cas. consc. verb.* Parochus, & colligitur aperte a contrario sensu ex verbis *Concil. Trident. cit. loc.*

90 Limitatur secundo, quando cura animarum secularium residet in Monasterio, seu alio loco subiecto Abbati, qui vtramq; habet iurisdictionem, nempe spiritualem, & temporalem, ita *Aldan. in compend. canon. resolut. lib. 2. tit. 8. num. 41.* qui testatur sic fuisse decisum in vna *Theatina 7. Nouembr.* 1620. & in alia sub die 17. Iunij 1617. & aperte disponit *Trident. cit. sess. 25. de regul. cap. 11. ibi, Alijs Monasterijs, &c.*

91 Limitatur tertio ex eodem *Concil. Trid.* in Monasterio Cluniacensi cum suis limitibus, & in Monasterijs, seu locis, in quibus Abbates Generales, aut capita Ordinum sedem ordinariam principalem habent; Intellige prædicta de locis vbi resident Abbates Generales, secus est si simplices Abbates non Generales, prout censuit *Congr. in vna Caurien. 9. Maij* 1592. Intellige etiã, vt exceptio prædicta Conciliaris procedat in Ecclesijs Regularibus, in quibus duo, vel tres Regulares commorantur, & dependent a Monasterijs, in quibus Abbates Generales, aut capita Ordinum sedem principalem habent, a quarum Ecclesiarum visitatione debere Episcopum omnino abstinere, censuit eadem *Sacr. Congr. 2. Septembris* 1599.

92 Visitare quoque potest Episcopus etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus Beneficia curata, vel non curata, exempta Monasteria, etiam Abbatias, Prioratus, & Præposituras commendatas, in quibus nõ viget regularis obseruantia. Et quando dicatur Beneficium commendatum, vide latius de hac materia *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 45. & seqq.* post alios per ipsum relatos.

93 Fallit nono exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad licentiam alloquendi cum Monialibus, in qua materia notandum est, quod anno 1590. Sacra Congregatio de mandato Pontificis Sixti V. prohibuit Regularibus cuiuscumq; Ordinis, gradus, & dignitatis accedere ad Monasteria, seu domos quarumcumq; Monialium, vel sororum etiam eiusdem Ordinis, ad colloquendum, & tractandum cum eis sine expressa licentia eiusdem Sacræ Congregationis, exceptis Superiore, cui Monasterij, seu domus cura incumbit visitare, & confessario ordinario, & extraordinario, prout latius ex Decreto adducto per *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 25. quæst. 4. in prin.* prædictum Decretum fuit moderatum per aliud Decretum eiusdem Congregationis latum de expresso ordine, & mandato Vrbani VIII. de anno 1623. relato per eundẽ *Tambur. eod loc. disp. 26. quæst. 3. post nu. 1.* in quo datur facultas Ordinario, si ei videbitur, concedendi licentiam per quatuor vices ad summum quolibet anno cuicumq; Regulari vt Moniales sibi in primo, & secundo tantum consanguinitatis gradu coniunctas petere, & alloqui possint; dummodo non sit in diebus festiuis, aut in Aduentu, Quadragesima, Feria sexta, Sabbato, & Vigilijs, qua licentia obtenta, confessario ordinario consignetur, qui illam penes se retineat, & Regularem al'ocutorum associet, & præsens sit; & assistant etiam auscultatrices de more, non autem aliæ; prædictaq; licentia pro die, & hora certa, & in scriptis concedatur, & in Cancellaria Ordinarij registretur, ita disponitur in Decreto prædicto apud *Tambur.* qui *eod. loc. num. 2.* dicit prædictam licentiam extendi etiam ad socios prædictorum Regularium. Cætera ad hãc materiam vide latius apud *Nouar. in sum. Bullar. tit. de clauſ. & access. Regularium.*

94 In eadem materia Monialium subduntur Regulares iurisdictioni Ordinarij; nam non possunt Regulares assignari confessores ordinarij, vel extraordinarij ad audiendas confessiones Monialium ipsis Regularibus subiectarum, nisi prius approbentur ab Episcopo loci ordinario, ita statutum est in Bulla Gregorij XV. incip. *Inscrutabili,* super qua Bulla extant nonnullæ eiusdem *Sac. Cong* declarationes relatæ per *Nouar. Lucer. Regul. verb. confessarius, nu. 5. & seqq.* post *Ricc. & Tambur.*

95 Vlterius ex eadem Constitutione Gregorij Episcopus potest rationem exigere adhibitis etiam Superioribus Regularibus ab Administratoribus bonorum Monialium Regularibus subiectarum singulis annis, & potest monere Regulares Superiores vt administratorem, vel confessorem amoueant, alias potest illos ex se amouere quoties, & quando opus esse iudicauerit.

96 Item ex eadem Cõstitutione potest Episcopus ordinarius loci interesse vna cum Superioribus Regularibus electioni faciendæ de Abbatissa, vel Priorissa in Monasterijs Regularibus subiectis, sine tamen expensis Monasterij; ad quam electionem non solum potest Episcopus ordinarius per

se

se assistere, sed per alium, vices suas delegãdo; cum regulare in iure sit, posse delegari omnem actum iuridicum, nisi aliud in iure expresse disponatur, *l. vsus, ff. de curat.*

97 Hinc nota, quod Regulares tenentur significare Episcopo diem electionis, qui si declarauerit velle interuenire, tenentur illum expectare vsque ad tempus præfinitũ, alias potest Episcopus procedere contra Regulares, illosq; punire, qui ante significatum tempus, aut die electionis illi non prænunciato ad electionem procedunt, ita declarauit Sac. *Congregr. de anno 1626. super Bullam prædictam Gregorij in respon. ad dubium octauum.* Alia de electione Abbatissæ in hoc casu vide apud *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 28. q. 6.*

98 Vltimo in hac materia quoad conseruationem clausuræ Monialium Episcopus habet iurisdictionem etiam in Regulares, non solum in Monasterijs Monialium Episcopo subiectis, sed etiam in ijs tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, ex *text. Conc. Trident. sess. 25. cap. 5. de regul.* accessit dispositio Bullæ Gregorij XV. supra citatæ, vbi habentur hæc verba, *Ad hæc tam seculares, quam Regulares huiusmodi nullis priuilegijs, & exemptionibus tueri se possint, quominus si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, vel circa bonorum administrationem Monasteriorum Monialium, etiam Regularibus subiectarum ab Episcopo loci similiter, tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties, & quando opus fuerit puniri, & corrigi valeant.* cuius Bullæ dispositionem habere locum in omnibus delictis, non autem in notorijs tantum, & cum Populi scãdalo, testatur *Barbos. in collect. DD. in varijs loc. Concil. Trid. cit. c. 5. n. 11.*

99 Hinc pro conseruatione clausuræ potest Episcopus ordinarius visitare, & intrare septa Monasterij Monialium Regularibus subiectarum, nec potest ab ipsis Regularibus impediri, ita testatur decisum sub die 28. Aprilis 1594. *Gallet. in marg. cas. consc. verb. censura 1. Zerol. in prax. par. 1. verb. Moniales. §. 4. & §. 8. vers. 4. Barbos. de pot. Episc. 3. par. allegat. 102. num. 7.* alias potest Episcopus contra impedientes de facto sine monitionibus procedere ad excommunicationem, vel etiam frangere ostium, & vim inferre, vt docet *Tambur. de iur. Abbatiss. disp. 17. num. 4.* vbi multa de hac materia, tractat etiam *Erasm. Cocbier. de iurisdict. Ord. in exempt. p. 1. lib. 4. q. 53.*

100 Nota, quod Episcopus examinat illas, quæ Moniales fieri volunt, etiam in Monasterijs Regularibus subiectis, & proinde potest mandare Rectoribus ne Nouitiæ habitum dent, nisi ipso certiorato, ita ex declaratione *Sacr. Congr.* tenet *Nouar. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 10. Lucer. Regul.*

101 Fallit decimo exemptio Regularium a iurisdictione Episcopi ordinarij quoad obseruationem festorum. In qua materia notandum est, quod olim poterant Episcopi, & Ordinarij in eorum Diœcesibus mãdare seruari noua festa, quæ & Regulares seruare tenebantur, iuxta dicta per *Concil. Trident. sess. 25. cap. 12. de regul.* hodie vero per nouellam Cõstitutionem Vrbani VIII. Episcopi non possunt noua indicere festa, vt notauimus in *cap. 1. de fer.* supra, vnde non est amplius de hoc quærendum; potest tamen Ordinarius mandare pœnis suo arbitrio imponendis Regularibus obseruantiam festorum, de quibus in Constitutione Vrbani, quæ hanc facultatem ab Episcopo non abrogauit. Plura de hac materia vide apud *Campanil. in diuers. iur. can. rubr. 12. cap. 13. num. 91. & seqq. Sell. select. cano. c. 2. vbi num. 11.* tenet, Episcopum posse cogere Regulares ad obseruantiam festorum etiam censuris.

102 Nota quod licet Regulares possint ab Ordinario compelli ad obseruantiam festorum; non tamen possunt cogi mutare ritus quoad Missas, & diuina Officia celebranda tam publice, quam priuatim in eorum Ecclesijs, iuxta eorum antiquum institutum, nec tenentur obedire, si Episcopus de facto in contrarium mandet, refert decisum per *Sac. Congr. Nouar. Luc. Regul. verb. festus, num. 2.* post alios per ipsum adductos.

103 Nec etiam possunt Ordinarii prohibere Regularibus, ne dies festos in eorum Ecclesijs annuncient, declarauit etiam *Sac. Congregat. 2. Iunij 1610.* vt refert citatus *Nouar. eod. loc. num. 6.* Imo potest illis mandare vt in offertorio Missæ conuentualis, quæ Dominicis diebus in Monasterio celebratur, declarent fidelibus quæ festiuitates, & ieiunia in hebdomada occurrunt, idem *Nouar. eod. loc. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 39.*

Fallit vndecimo exemptio Regularium ab Ordinarij iurisdictione quoad obseruationem censurarum, & interdictorum ab illo promulgatorum; Regulares enim tenentur obseruare censuras ab Ordinario latas, immo si Ordinarius institerit, tenentur illas in eorum Ecclesijs publicare, habemus ex *cit. text. Concil. Trident. sess. 25. c. 12. de Regular.* Vnde Regulares tenentur ser-
104 uare quodcumq; interdictum ab Ordina-

rio

rio relaxatum, & quod Ecclesia matrix obseruat, *Clement. 1. de sent. excommunic.* nec possunt celebrare, aut celebrari facere in locis interdictis, nec etiam excommunicatos admittere ad diuina, vel ad Ecclesiasticam sepulturam, docet *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 114. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 43. num. 215.* qui alios citat, quod si Regulares contra fecerint, ab ipso Ordinario puniri possunt, vt docet idem *Campanil. cit. loc.* post *Ancharan. & Abb.* per eum adductos.

105 Fallit duodecimo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij in casu *Concil. Trident. sess. 25. cap. 13. de Regul.* vbi astringuntur Regulares omnes, & Monachi accedere ad publicas Processiones, exceptis qui in strictiori clausura perpetuò viuunt; ad quas accedere; potest Episcopus compellere; & si controuersiæ aliquæ oriuntur inter Regulares, vel seculares in materia præcedentiæ in dictis Processionibus, & alijs, quæ fiunt pro tumulandis cadaueribus defunctorum, quoad illarum decisionē etiam Ordinario subsunt Regulares, prout disponit *Concil. Trident. cit sess. 25. cap. 13. de Regul.* de qua materia notauimus aliqua supra loco particulari super *c. nimis praua, de excess. Pral. Annot. 12.* ibi me remitto. Qui Regulares sint liberi ab hac obligatione accedendi ad publicas Processiones, videlate *Nouar. Lucer. Regul. verb. processiones.*

106 Nota primo, quod Regulares, qui alias non excipiuntur ab hac obligatione accedendi ad Processiones, possunt cogi ab Ordinario vt accedant, etiam censuris & pœnis arbitrarijs, prout ibidem testatur *Nouar. num. 4.* post *Laram de anniuers. & capell. lib 1. cap. 24. num. 14 Zerol. part. 1. verb. processiones, § 1. vers. ad secundum, Cened. canon. quæst. quæst. 26. num. 16. Grat. decis. Marchiæ 232. num. 15. Barbos. de pot. Episc. par. 3. alleg. 78. n. 25.* & alios contra *Henriq. in sum. lib. 7. cap. 25. §. 7. F. Eman. in sum. tom. 1. cap. 74. num. 4. Sanch. de matr. libr. 7. disp. 33. num. 23.* qui tenent, Episcopum non posse Regulares prædictos compellere censuris. Sed hæc opinio non admittitur.

107 Nota secundo, quod Regulares tenentur accedere ad Processiones cum numero decenti, debito, & consueto, voluisse *Sacr. Congreg. Rit. in causa Castella, & Legionis 30. Augusti 1602.* testatur *Sell. select. canon. cap. 25. num. 10.* & ad hoc possunt cogi ab Ordinario.

108 Nota tertio, quod Regulares possunt etiam compelli ab Ordinario accedere ad Processiones cum Cruce cooperta, velo, seu pallio appenso, qui non possunt illam discoopertam deferre, sicut defert Clerus, & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, voluit etiam *Sacr. Congr. Rit. in vna Neapolitana 14. Ianuarij 1617.* & testatur *Sell. eod. loc. num. 11.*

109 Nota quarto, quod Episcopus potest celebrare vel celebrari facere per suos Canonicos Missam cantatam in Ecclesijs Regularium, ad quas Processiones diriguntur, licet Ecclesiæ sint exemptæ, nec ab ipsis Regularibus potest impediri, refert decisum idem *Sell. cit. loc. num. 12.* per candē *Sacr. Congreg. Rit. in vna Firmana 25. Ianuarij 1603.*

110 Nota quinto, quod Regulares, qui ad Processiones accedere non tenentur, si quandoq; vocati ab Episcopo accesserunt, quia per hoc sibi ipsis non præiudicarunt, cum sit facultatis, & ad libitum ire, vel non ire, nullum ius quæritur Episcopo, nec ab eo vocati accesserint, cum precario dicerentur conuenisse, docet *Calder. consl. 8. de Regul. Vgol. de potest. Episc. cap. 20. § 7. n. 5. Nouar. in sum. Bull. tit. de process. & c. nu. 18. alter Nouar. Lucer. Regul. verb. processiones; num. 19. & verb. Episcopus quoad Regulares, num. 40.* vbi signanter loquitur de Processione Rogationum.

111 Fallit decimotertio exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad quæstuationem eleemosynarum, hoc modo; vt Fratres Mendicantes teneantur licentiam habere ab Ordinario, quādo eleemosynas quærere intendunt extra loca, vbi Conuētus existunt, pro qua licentia obtinenda, tenētur Ordinario præsentare licentiā suorum Superiorū Regularium; in locis vero vbi Conuentus existunt, possunt per se eleemosynas quærere, nec possunt per Ordinariū impediri, ita fuisse decisum per *Sac. Congr. Episcop. & Regul. 9 Ianuarij 1608.* testatur *Flau. Cherub. in compend. Bull. ad Const. 73. Gregorij XIII.* incip. *Romani Pontificis, schol. 1.* & refert *Barbos. in sum. Apost. decis. verb. eleemosyna, n. 3.*

112 Sed aduerte, quod etiam inter Mendicantes potest Episcopus inquirere, an Regulares aliquam fraudem committant in eleemosynis quærendis, cum illi soleant paupertatem fingere, vel plures quæstores mittere, quam paucitas Fratrum Conuentus exigit; vnde cum veris pauperibus eleemosynas subtrahant, potest Episcopus illis mandare, ne eleemosynas petant sine eius licentia, etiam in loco vbi Conuentus habent, adhoc vt ipse Ordinarius iuxta indigentiæ qualitatem, & non vltra permittat eleemosynas quærere, prout ita seruari in Ciuitate Neapolis refert *Campanil. in di-*

uers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. num. 134. qui testatur, id approbatum fuisse per Curiam Romanam.

113 Fallit decimo quarto exemptio Regulariũ a iurisdictione Ordinarij quoad ædificationem noui Monasterij; non enim possunt Regulares noua erigere Monasteria sine licentia Ordinarij, & alijs non seruatis, prout in modernis Constitut. Apostolicis, de qua materia notata sunt aliqua in *cap. de Monachis 18. q. 2. Annot.* 18. ibi me remitto. Hic adde, quod Regulares subsunt etiã Ordinario quoad positionem noui lapidis, cõsecrationem Ecclesiæ, Altaris, & Cæmeterij; hæc enim ab ipso Ordinario petere debent, tenet *Ricc. in prax. par. 3. resolut. 269. vers. ultimo, Tambur. de iur. Abbatum, to. 1. disput. 15. quæsit. 7. num. 16.* & generale est, Regulares subijci Episcopis in omnibus, quæ sunt potestatis Episcopalis, vt est in petitione Chrismatis, Consecrationis Ecclesiarum, susceptionis Ordinum, & similiũ, *cap. veniens*, vbi *Abb. notab. 2. de præscript. Cochier. de iurisdict. in exempt. q. 11. part. 4. Barbos. de potest. Episc. 3. par. alleg. 105. n. 65.* testatur declarasse *Sacr. Congregat. Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 5.*

114 Vlterius, nec ipsas Ecclesias iam fundatas, erectas, & consecratas possunt Regulares recipere de manu laicorum sine consensu Episcopi, *cap. decimas 16. q. 7. cap. quod autem, in fin. cap. illud, vers. tum quia, cap. nullus, de iur. patronat. cap. cum & plantare, in princ. vers. Eccles. de priuileg.* Verum id intelligitur de donatione Ecclesiæ, quam laicus detinet, non autem de donatione iurispatronatus facta Regularibus, quia in hac Episcopi assensum non requiri, docet *Lamber. de iure patronat. par. 2. lib. 1. quæst. 1. ar. 9. & 10. Barbos. de potest. Episc. alleg. 105. num. 49. in Impress. Lugdun. Tambur. de iur. Abbatum, disp. 9. quæs. 2. n. 1.*

115 Fallit decimoquinto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad cognitionem Reliquiarum, an scilicet veræ sint, & exponendæ, quod ad Ordinarium spectat, etiam in Ecclesijs Regularium; qui pendente hac cognitione, potest mandare, vt Reliquiæ interim custodiantur in loco decenti sibi bene viso, & apud se retinere claues, ita refert *Sell. select. can. cap. 3. num. 11.* declarasse *Sacr. Congr. in vna Viterbien. 26. Iun. 1627.*

116 Fallit decimosexto exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad reddendam rationem executionis alicuius vltimæ voluntatis; ita vt si Regularis fuerit relictus executor vltimæ voluntatis, cuius officium recepit præuia licentia Superioris sui, potest cogi ad reddendam rationẽ ab Ordinario loci, qui si inueniatur in hoc deliquisse, potest ab ipso Ordinario puniri, disponit *text. in Clement. vnic. de testamen. cap. 1. de priuileg. in 6.* vbi in reddenda ratione alicuius vltimæ voluntatis exemptus est subditus Ordinario loci, & ei tenetur reddere rationem, atque ab eo de mala administratione puniri potest, faciunt dicta per *Concil. Trident. sess. 14. cap. 4.* obseruat *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disput. 15. quæsit. 7. num. 23.*

117 Fallit decimoseptimo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij quoad renunciationes faciendas per Nouitios; nulla enim renunciatio, aut obligatio antea facta, etiam iureiurando firmata ad cuiuscũq. fauorem, etiam piæ causæ, valida est, nisi obtenta Episcopi, seu eius Vicarij licentia, fiat intra duos menses proximos ante professionem, ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione, ita deciditur in *Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. de Regul.* de qua materia tractauimus supra *Annot. 46.*

118 Fallit decimo octauo exemptio prædicta quoad Regulares prætendentes professionem nullam, qui audiendi non sunt contra professionem, nisi coram Ordinario, & suo Superiore Regulari, prout deciditur per *Concil. Trident. sess. 25. cap. 19. de Regul.* de qua materia dictum est supra loco particulari, quæ Ordinarij authoritas est adeo necessaria, vt si Superior Regularis solus declarauerit professionem nullam, & Regularem e Monasterio eiecerit, adhuc tenetur illum reuocare, cum ad prædicta desideretur Ordinarij authoritas, *Ricc. in prax. 3. par. resol. 20.*

119 Fallit decimonono exemptio Regularium in alio casu *Concil. Trident. cit. c. 16. sess. 25. de Regul.* vbi datur facultas Ordinario compellendi Regulares, etiam per cẽsuras Ecclesiasticas, ad restitutionem bonorum, quæ Nouitius, qui profiteri non intendit, sed exire desiderat, obtulit Monasterio tempore ingressus, vt late disponit *Concil. cit. loc.* & dictum est supra in materia renunciationis.

120 Fallit vigesimo exemptio Regularium a iurisdictione Episcopi Ordinarij; nam ab illo cogi, & compelli possunt, etiam censuris Ecclesiasticis, ad erigendum Baldachinum in eorum Ecclesijs Regularibus, in quibus ipsi Episcopi Pontificalia exercere intendunt, & hoc quantumuis Ecclesiæ sint exemptæ, quia in illis potest Episcopus stare, & sedere cum Episcopali solio, seu Ponti-

ti-

tificali Faldistorio, sicut in propria Cathedrali Ecclesia stare, & sedere solet, adest Decretum Clementis VIII. sub die X. Iunij 1603. referunt *Vulp. in prax. cap. 42. n. 18. Lezan. in sum. quæst Regul. tom. 1. cap. 11. num. 3. & tom. 3. vero B. sidachinum, num. 3.* Nouar. *Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 42. Barbos. in sum. Apostol. dec. verb. Baldachinum, num. 1.* qui alios citat. Cætera, quæ potest Episcopus in Ecclesijs Regularium, vide apud *Dian. tom. 3. tract. 2. de dub. regul. resol. 109.* Quo Baldachino, & qua Sede possint vel Abbates Regulares, dum solenniter in eorum Ecclesijs celebrant, vide decisa apud *Campanil. diuers. iur. canon. rubr. 12. c. 13. n. 163.*

121 Fallit vigesimo primo exemptio supradicta in eo quod Regulares in die Sabbati sancti non possint in aliqua ex suis Ecclesijs pulsare campanas ante pulsationem Ecclesiæ Cathedralis, vel Matricis, & contrafacientes incurrunt pœnam ducatorum centum, per *Constit. Concil. Lateranen. sub Leone X. anno 1516. incip. Sacro approbante, §. & vt debitus,* prout refert *Lezan. in sum. quæst. Regul. tom. 1. cap. 11 num. 45.* & voluit *Sac. Congreg. Rit. 11. Aprilis 1601. in Oriolen. & 21. Martij 1609. in Marsicen. & 30. Decembris 1614. in Venusina, &* plures, vt referunt *Vulp. in prax. cap. 42. num. 15. Nouar. Lucer. Regul. verb. campana. num. 1. Barbos. de iur. ecclesf. lib. 3 cap. 3 num. 69. & in sum. Apostol. decis verb. campana, num. 3.* quod procedit in quacumq; Ecclesia seculari, & Regulari, etiam S. Ioannis Hierosolymitani, & Confraternitatum, etiam si Ecclesia extra muros Ciuitatis exstaret prope, & ita declarauit eadem *Sac. Congr. Rit. in Placentina 21. Augusti 1604. & in Melitem 6. Decembris 1621.* etiam si adsit Ecclesia Collegiata, quæ habeat omnimodā præcedentiam supra Matricem, ita voluit ipsamet *Sac. Congreg. Rit. in vna Siracusana Modica 23. Februarij 1619.* vt referunt *Lezan. cit. loc. tom. 2. cap. 1. num. 44. & Barbos. cit. loc. sub n. 69. cit.*

122 In alijs vero temporibus, præter Sabbatum sanctum maioris hebdomadæ possunt Regulares campanas pulsare pro diuinis Officijs, Salutatione Angelica, ac alia iusta causa, ante, vel post pulsationem Ecclesiæ Cathedralis, & Matricis indifferenter, prout testantur decisum per *Sac. Cong. Rit. Gauant. in Manual. Episc. verb Regularium iura sub Episcopis, num. 50. Barbos. cit. loc. sum. Apostol. dec. num. 6.* vbi addit dicit, quando extaret consuetudo, vt non pulsentur in aliqua Ecclesia ante pulsationem Ecclesiæ Matricis; quia tunc consuetudo esset seruanda, iuxta decisa per eandem *Sac. Congr. in Oriolen. 21. Augusti 1601.*

123 In hac materia potest etiam Ordinarius prohibere generaliter, ne campanæ pulsentur, si non sunt benedictæ, prout refert decisum per eandem *Congr. Rit. 5. Iul. 1614. Barbos. de iur. Eccles. lib. 3. cap. 3. nu. 68.* post *Lezan.* ab eo adductum; benedicuntur enim campanæ ab Episcopo, iuxta formam traditam in *Pontific. Roman. Clem. VIII. p. 2. cap. 37.* tenet *Durand. in rational. diu. offic. lib. 1. cap. 4. Cæs. Baron. tom. 10. annal. Eccl. pag. 810.* & hoc de iure, nam ex priuilegio etiam Abbates possunt campanas benedicere, ad satis dicta per *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disp. 23. quæst. 12.*

124 Fallit vigesimosecundo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij in casu reconuentionis; ipsi enim Regulares quomodocumq; exempti si alium conueniant coram Ordinario, possunt libere reconueniri coram eodem Iudice, docet *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr. 12. cap. 13. nu. 148.* & in reconuentione procedi potest, etiam quod Regularis a conuentione desistat, iuxta dicta per *Afflict. in dec. 173.* quem refert, & sequitur *Alber. Oliu. ad rit. Cur. Archiepisc. Neap. rit. 5. n. 10.*

125 Fallit vigesimo tertio exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij; nam potest Ordinarius mandare Regularibus, quod in eorum Ecclesijs non admittant Sacerdotes seculares exteros ad diuina celebranda, nisi prius ab ipso Ordinario admissi fuerint, visis Literis commendaticiis, tenent *Ricc. in prax. part. 1. resol. 635. Barbos. de potest. Episcop. allegat. 21. num. 8. part. 2. Gauant. in Manual. Episcop. verb. missa, num. 7 Nouar. Lucer. Regul. verb. Episcopus quoad Regulares, num. 14. & verb. Missa, num. 16.*

126 Fallit vigesimo quarto prædicta exemptio, vt Regulares non possint solenniter exponere Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sine licentia Ordinarij, ita declarasse *Sacr. Congr. rit. die 26. Februar. 1628.* testatur *Nouar. Lucer. Regul. verb. Eucharistia, num. 3.*

127 Fallit vigesimo quinto dicta exemptio Regularium, vt Episcopus possit impedire Regulares facientes Processiones extra claustra, vel ambitum suorum Monasteriorum, & contrafacientes potest punire, & ratio est, quia Regulares non habent territorium, tenet *Zerol. in prax. par. 1. verb. processiones, vers. ad quartum,* qui testatur ita seruari in praxi, & sequitur *Tambur. de iur. Abbatum, tom. 1. disp. 15. quæsit. 7.*

128 Fallit vigesimo sexto exemptio prædi-

cta Regularium a iurisdictione Ordinarij in eo, quod Ordinarius potest prohibere, ne Regulares sacrum sacrificium Missæ cælebrent in Oratorijs priuatis secularium, disponitur in *Concil. Trident. sess. 22. in Decreto de obseruand. & euitand. in celebrat. Miss.* in illis verbis, *Neue patiantur priuatis in domibus atque omnino extra Ecclesiam, & ad diuinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinarijs designanda & visitanda sanctum hoc sacrificium a secularibus, aut Regularibus quibuscumq; peragi* & notat *Nouar. Lucer. regul. verb. Eucharistia nu.* 10. Et an possit prohibere, ne dispensent Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in dictis Oratorijs, *Dian. tom.* 4 *tract.* 4. *Miscell. resol.* 14.

129 Fallit vigesimoseptimo præfata exemptio, nam Regulares sibi arrogantes Episcopalia iura, ab Episcopo puniri possunt, imo Ecclesiæ, in quibus Regulares iura prædicta exercuerint, sunt suspensæ, per *cap. cum & plantari, §. de Confratribus, ver. quod autem, de priuileg.* vbi *glos. verb. priuilegiorum*, dummodo prædicta iura Regularibus non competant ex priuilegio, vel præscriptione, ita declarat *Tambur. de iur. Abbatum tom.* 1. *disp.* 25 *quæs.* 2. *nu.* 34.

130 Fallit vigesimo octauo exemptio prædicta quoad publicationem Indulgentiarum; Regulares enim non possunt Indulgentias, quas a Sanctissimo impetrarunt, publicare sine Ordinarij licentia, ita post *Barbos. de potest. Episcop. alleg.* 105. *part.* 3. *num.* 69. *in Impress. Lugdun.* tenet *Tambur. cit. loc. num.* 35.

131 Fallit vigesimonono exemptio Regularium prædicta; nam Ordinarius potest prohibere Regularibus, ne proponant in Ecclesijs, Oratorijs, alijsq; locis publicis, ac etiam priuatis imagines defunctorum, etiam cum opinione, & fama sanctitatis mortuorum cum laureolis, aut radijs, seu splendoribus; & ne miracula, & reuelationes, aliaq; beneficia a Deo per eorum intercessiones accepta in libris rerum ab ipsis gestarum enarrentur, & lampades in eorum sepulturis ne apponantur, atque apposita remoueantur: similiter potest illis mandare, vt a sepulturis prædictis, & alijs locis publicis remoueantur Tabellæ, & Imagines, & alia quæcumq; collata, gratiarum fidem facientia, sed illa in secreto seorsum ab Ecclesia conseruentur, & alia obseruari facere, & præcipere, sub pœnis quoad Regulares priuationis officiorum, vocis actiuæ, & passiuæ & a diuinis, prout latius in *Constit. Vrbani VIII. vna sub die* 13. *Martij* 1625. *& alia sub die* 30. *Octobris eiusdem anni*, adductis per *Tambur. de iur. Abbatum, tom.* 1. *disp.* 15. *quæsit.* 7. *sub num.* 53.

132 Fallit trigesimo exemptio prædicta quoad Monachos Ecclesiæ Cathedralis, in quos Episcopus habet omnimodam iurisdictionem, ijs rebus exceptis, quæ regularia instituta respiciunt, *cap.* 1. *ne Sede vacant. glos. fin. in cap. nullus, de elect. in* 6. *vbi DD. Rot. apud Farinac. par.* 1. *decis.* 69. *n.* 2. *Tambur. cit. loc. n.* 44.

133 Fallit trigesimoprimo exemptio Regularium a iurisdictione Ordinarij generaliter in omnibus, quæ sunt extra regulã, & quæ non concernunt regularem obseruantiam, *can. Abbates* 18. *quæst.* 2. *cap.* 1. *ne Sede vacant. glos. vlt. in cap. nullus, vers. vt Episcopus etiam secularis, vbi DD. de elect. in* 6. *Rot. dec.* 15. *num.* 4. 7. *&* 10. *& decis.* 17. *num.* 1. *par.* 1. *in recent.* & alij, quos refert *Lotter. de re benefic. lib.* 1. *quæst.* 21. *num.* 6. *& quæst* 24. *n.* 88.

134 Controuersum est inter DD. an Episcopus possit denunciare Regulares excommunicatos, & ita mandare, vt ab alijs vitentur. pro vtraq; sententia tenentes refert *Dian. tom.* 3. *tract.* 2. *de dub. regul. resolut.* 35. licet ipse videatur inclinare pro parte contra Episcopi iurisdictionem; sed non mirum, cum sit Regularis. Verius tamen est, Regulares posse denunciari excommunicatos per Episcopum, & seruari in praxi docet *Genuens. in pract. cap.* 57. tenet etiam *Nouar. Lucer. Regul. verb. excommunicare, n.* 6. qui alios citat, maxime in casibus a iure expressis.

135 Alia est controuersia in hac materia, an scilicet possit Ordinarius procedere ad censuras contra Regulares in illis casibus, in quibus Regulares ipsius Ordinarij iurisdictioni subduntur; & partem negatiuam defendunt multi DD. quos refert, & sequitur *Dian. resolut. moral. tom.* 3. *tract.* 2. *de dub. Regul. resolut.* 76. *vers. non desunt, & tom.* 7. *resol.* 29. Cum distinctione procedũt alij, nempe Ordinarium posse procedere contra Regulares cẽsuris, in illis casibus, in quibus *Concil. Trident.* vel alia Constitutio Pontificia concedit talem facultatem Ordinario; secus tamen dicunt si leges concedentes iurisdictionem Ordinario contra Regulares nullam faciunt mẽtionem de censuris: quia tunc non censuris, sed alijs pœnis posset Ordinarius procedere, ita *Vulp. in prax. cap.* 42. *num.* 26. Cæteri DD. quorum sententia inter Canonistas est frequentior, tenent posse Ordinarium in casu, quo habet iurisdictionẽ in Regulares, contra illos censuris procedere

dere in casu contrauẽtionis, quorum sententiam valide probat Campanil. *in diuer. iur. can. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 166. nouissime *Nouar. sum. Bull. par.* 1. *tit. de process. num.* 6. *Bard. in cons. Regular. resolut.* 7. *q.* 6 *num.* 9. *alter Nouar. Lucer. Regul. verb. excommunicare. in princ.* post *Genuens.* Mar. Anton. Ricc. & alios, quos citat, & pro hac sententia referunt sentijsse *Sac. Congreg. in vna Nebien.* 7. *Feb.* 1633. *Nouar. vlt. cit. & Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Episcopus quoad Regulares num.* 4. *& verb. excommunicare, num.* 3. Hanc opinionem seruat Praxis, nã videmus passim Ordinarios procedere cõtra Regulares inobedientes sub pœna interdicti. Hinc nota dispositionem huius *text. cap.* 1. *§. in eos, de priuileg. in* 6. quem annotamus, nempe non posse Regulares interdici, suspendi, vel excommunicari ab Ordinarijs esse limitatam in casibus, in quibus *Concil. Trident.* vel alia noua iura concedunt Ordinarijs iurisdictionem in Regulares.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis, & in quos.*

2 *Metropolitanus per quam appellationem acquirat iurisdictionem. Et quãdo possit inhibere, an teneatur inhibere cum inserta forma sententiæ. Et quid si sententiæ capita denegantur, num.* 3.

4 *Metropolitanus non potest iurisdictionem exercere in alios subditos suffraganei non interuenientes in causa appellationis, nec etiam potest compellere testes, nisi accedẽte consuetudine.*

5 *Metropolitanus quando possit adiri ob negligentiam suffraganei. Et quomodo appellandum a denegata iustitia. Et quid quando Episcopus denegat dispensationem, licentiam, ordinationem, & similia, num.* 6. *Declara, n.* 30. *Et clarius num.* 44.

7 *Metropolitanus quando possit adiri ob suspicionem suffraganei.*

9 *Metropolitanus non potest cognoscere de nullitate sine appellatione, qui nec potest adiri per viam querela. Nec in casibus positis, n.* 45.

9 *Metropolitanus non potest restituere in integrum aduersus appellationem non interpositam coram suffraganeo, nec etiam personam priuilegiatam.*

10 *Metropolitanus quando visitet Prouinciam. Et quam iurisdictionem exerceat visitando, n.* 11. *&* 12.

13 *Metropolitanus habet iurisdictionem in subditos suffraganei, quando extirpare intendit prauam consuetudinem a Prouincia.*

14 *Metropolitanus quæ possit facere in Synodo Prouinciali, n.* 15.

16 *Metropolitanus quomodo possit mittere Questores per totam Prouinciam.*

17 *Metropolitanus quo iure possit ad querelam suffraganei procedere contra Canonicos deserentes diuina Officia.*

18 *Metropolitanus quas Indulgentias cõcedat per totam Prouinciam.*

19 *Metropolitanus quãdo possit alicui interdicere munus prædicandi per totã Prouinciam.*

20 *Metropolitanus potest facere exules a tota Prouincia. Potest mittere edicta per totam Prouinciam in ijs, quæ ad se spectant, n.* 21.

22 *Metropolitanus in defectum Capituli deputat Vicarium Capitularem, Sede suffraganea vacante, non tamen per se officium exercet, & mortuo Vicario deputato non potest alium deputare, nisi post dies octo. Hæc potestas eligendi Vicarium deuoluitur etiam ad Metropolitanum, quando Capitulum eligit notorie indignum, nu.* 23. *Et Metropolitanus non potest amouere Vicarium per ipsum deputatum, num.* 24.

25 *Metropolitanus potest per totam Prouinciam benedicere etiam solenniter, & ante se deferre Crucem, & nu.* 33. *Potest in Prouincia erigere Seminaria, iuxta* text. Concil. Trid. sess. 23. cap. 18. de refor. *num.* 26.

27 *Metropolitanus quando possit mandare suffraganeo quod seruet illud, quod seruatur in Metropoli. Declaratur cap. dilectus, de simon.*

28 *Metropolitanus cogit suffraganeos venire ad Synodum Prouincialem, & quomodo.*

Me-

29 *Metropolitanus compellit suffraganeos ad residendum.*

30 *Metropolitanus an sit Iudex ordinarius suffraganeorum.*

31 *Metropolitanus cogit suffraganeum ad compellendos subditos ad testificandum, vel suscipiendam delegationem in causa appellata.*

32 *Metropolitanus cognoscit de causa appellata in sua Diœcesi. Et quando in Diœcesi suffraganei.*

34 *Vicarius Metropolitanus potest ea, quæ sũt Metropolitanæ iurisdictionis exercere in suffraganeos. Et Vicarius suffragani subest Metropolitano in ijs, quæ sunt iurisdictionis Metropolitanæ, num. 35.*

36 *Metropolitanus quando possit punire Vicarium suffraganei delinquentem in officio. Et an possit contra illũ censuris, & carceratione procedere, n. 37.*

38 *Metropolitanus quibus pœnis procedat contra suffraganeum contumacem, & renitentem.*

39 *Vicarius Metropolitani potest procedere contra suffraganeum. Sed quoad censuras quid sit honestius.*

40 *Metropolitanus cogit suffraganeum suspectum ad eligendos arbitros, idem in Vicario, suspecto Episcopo.*

41 *Metropolitanus quid possit ante pallij receptionem. Et quam reuerentiam ei debeant suffraganei, num. 42. Et an possit Pontificalia exercere in Ecclesijs suffraganeis, n. 43. Quando possit, vel non possit supplere negligentiam suffraganei, nu. 44. Et in quibus eius iurisdictio limitetur, n. 45.*

ARGVMENTVM.

De iurisdictione Archiepiscopi in suffraganeos. Quando Archiepiscopus habeat iurisdictionẽ in subditos suffraganei. Quomodo per appellationem, quomodo ob negligentiam, vel suspictionem suffraganei. Et an per viam nullitatis, vel quærelæ, aut restitutionis in integrum. Quando Metropolitanus visitet Prouinciam, & celebret Synodum Prouincialem. Numerantur omnes casus iurisdictionis Metropolitani in Prouincia. Quando, & quomodo possit procedere contra personam ipsius suffraganei, vel Vicarij generalis illius, & quibus pœnis. Et quando eandem facultatem habeat Vicarius generalis Metropolitani. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXXIX.

§. VNIC.

Ad Textum in Cap. Pastoralis, de offic. Iudic. Ordin.

IN hoc *Text. Innocentius III.* statuit, Archiepiscopum non habere iurisdictionem in subditos Episcopi suffraganei, nisi in certis casibus; dicẽs his verbis, *Cum in eum exceptis quibusdam articulis, nullam habeat potestatem, licet Episcopus suus eidem sit Metropolitana lege subiectus*, de hac materia tractant *glos.* hic in *verb. exceptis quibusdam*, vbi DD. communiter, *Hostiens. in cap. 1 ex num 10. de suppl. negl. Prælat. in 6. Gambar. de offic. legat. lib. 2. num 33. Iacobat. de Concil. lib. 2. artic. 5. num. 24. Menoch. cons. 605. num 2. Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi authoritas & in tract. de præst. Archiepisc. Neapol. impresso* 1586. *Roseus de prærogat. Archiepisc. dignit. Marc. Anton. Genuens. in prax. Archiepisc. Neap. cap. 70. Azor. instit. moral. par. 2. lib. 3. cap. 33. Homobon. de Bon. de humana vita statibus par. 1. cap. 6. Scip. de* Rubeis *in Aphorism. verb. Archiepiscopus,* Ricc. *in prax. par. 3. resol. 22. & seqq. Lotter. de re benefic. lib. 1. quæst. 22. per tot. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. & in sum. Apostol. decis. verb. Archiepiscopus, & in tract. de potest. Episc. part. 1. tit. 1. cap. 6. num. 10. & tit. 4. num. 1. secundum* Lugdunens. Impress. *Sebast. Cas in relect. de Eccles. hyerarch. p. 1. disp. 5. §. 1. & seq.*

Nota primo, hunc *text.* continere duas regulas, quæ aperte colliguntur ex adductis illius verbis. Prima est negatiua, vt videlicet Archiepiscopus in subdtos sui suffraganei nullam habeat potestatem, exceptis quibusdam articulis. Secunda regula est affirmatiua, quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, ita late *Lotter. cit. loc. num. 84 & seqq.* Pro intelligentia huius *text.* in praxi primo videndum est, qui sint prædicti articuli, seu casus, in quibus Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei. Secundo, in quibus suffraganeus sit subiectus Archiepiscopo lege Metropolitana.

Et

1 Et primo quantum ad primum, Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis interpositæ ab ipso suffraganeo ad Metropolitanum, quando appellatio permittitur, & tunc Metropolitanus habet iurisdictionem in appellantem, & appellatum, aliosq; qui se sponte offerunt liti super illa re, de qua est quæstio, *cap. Romana, §. in alium*, *vbi DD. de appellat. in 6. Quarant. citat. loc. num.* 13.

2 Dicitur legitima appellatio, quæ deuoluit iurisdictionem ad Metropolitanum illa, quæ interponitur a sententia diffinitiua, vel ab habente vim diffinitiuæ, aut a grauamine, quod per diffinitiuam sententiam reparari non potest, & quæ interponitur in casu, quo a diffinitiua appellari non potest, iuxta dispositionem *Conc. Trident. sess.* 13 *cap.* 1. *& sess.* 24 *cap.* 20. *de refor.* latius declarati sunt prædicti termini supra in *c. Romana, de appel. in 6. Annot.* 8. nec in his casibus põt Metropolitanus inhibere, nisi constiterit de prædictis per publica documenta, ac etiam constiterit fuisse infra legitima tempora appellatum, ita disponitur in Decreto *Sac. Congr. de mandato Clement. VIII. edito* 16. *Octobris* 1600. relato per *Quarant. in sum. Bull. in append. ad verb. Archiepiscopi auctoritas*, *fol.* 513. vbi etiam prohibetur Metropolitanis inhibere suffraganeis ante diffinitiuam sententiam, vel habentem vim diffinitiuæ, & sub prætextu cognoscendi de grauamine mandare, quod transmittantur acta etiam expensis appellantis, etiam si præiudicium non irrogetur cursui causæ.

3 Rursus Metropolitanus tenetur inhibere cum inserta forma sententiæ, seu Decreti, alias suffraganeus non tenetur parere, vt in dicto Decreto *Congreg. vers. inhibitiones*, quod intellige, quando suffraganeus appellationem non admiserit; quod si appellans asserat sibi denegari copiam sententiæ, vel Decreti a Curia suffraganea, & tunc nec etiam Metropolitanus potest inhibere, sed tantum mandare, quod copia actorum sumptibus petentis concedatur, ita ex Decreto prædicto *versic. si appellans*.

4 Habet Archiepiscopus iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis tantum inter ipsas partes colligantes, non tamen habet iurisdictionem compellendi alios subditos suffraganei, nec etiam ad perhibendum testimonium veritatis in eadem causa appellata, *cap.* 1. *§. neque, vbi glo. in verb. suscipere, de for. comp. in* 6 potest tamen recurrere ad suffraganeum vt compellat suos subditos in prædicto casu, vt tenet *glo. & Abb. hic num.* 12. verum si suffraganeus id negligat, potest ipse Metropolitanus procedere contra subditos prædictos, illosq; compellere, docent *Quarant. cit. loc. num.* 13. *vers. declaratur*, *Ricc. in prax. par.* 3 *resol.* 22. *num.* 10. *Lotter. cit. loc. num.* 70. qui DD. limitant communiter eorum doctrinam, posse Metropolitanum adstringere subditos suffraganei ad ferendum testimonium, si hoc consuetudo permittat, quæ consuetudo videtur seruari inter Curias Metropolitanas huius Regni.

5 Ex dictis collige, ob negligentiam suffraganei deuolui iurisdictionem ad Metropolitanum, vt testatur *Felin. in eod. cap. num.* 6. *vers. vniuersus mundus*, *Genuens. in prax. cap.* 71. *num.* 3. *&* 4. & sequuta est *Rot. apud Seraphin. decis.* 1212. *num.* 3. *Gratian. discept. foren. cap.* 169. *ex num.* 1. late *Quarant. cit. loc. num.* 21. *vbi Prosp. de Augustin.* Sed nota, quod in hoc casu magna est altercatio inter DD. an ob negligentiam suffraganei deuoluatur iurisdictio ad Metropolitanum contra subditos suffraganei ita vt possit inter illos ius dicere, an tantũ contra ipsum suffraganeum, vt tantum possit suffraganeo mandare vt faciat id, ad quod tenetur, & a negligentia desistat. In qua altercatione videtur posse colligi distinctionẽ, quod aut fit recursus ad Metropolitanum per viam quærelæ, & tunc Metropolitanus potest iurisdictionem exercere tantum contra ipsum suffraganeum, illi mandando vt iustitiam ministret, vel faciat id, quod facere tenetur, aut fit recursus ad Metropolitanum per viam appellationis, & tunc deuoluitur illi iurisdictio, etiam quoad personas subditas suffraganei. Verum quia non ab omni negligentia potest appellari, est requirendus ter Iudex vt iustitiam ministret, & si recuset, potest ab illa tarditate appellari, ita colligitur ex *Felin. & Quarant. cit. loc.* Sed quicquid sit de iure communi, & an possit adiri Metropolitanus per viam quærelæ (de quo infra) Praxis seruat, quod proponantur tres comparitiones coram suffraganeo, instanter petendo iustitiam ministrari, qui si adhuc recuset, appellatur ad Metropolitanum, & dicitur appellari a denegata iustitia, de hoc extat *Rit.* 10. *Cur. Archiepisc. Neap.* vbi multa *Alber. Oliu. & Ricc.* testatur *Genuens. cit. loc. nu.* 4. & etiam *Quarant. vbi supra.*

6 Supradicta videntur procedere in actibus iudicialibus, & in litibus, seu in causis procedendis, vel decidendis, iuxta quos ter-

terminos loquuntur DD. Posset tamen dubitari quid dicendum in actibus extraiudicialibus, videlicet quando suffraganeus est negligens in dispensando, absoluendo, licentiam dando, & similibus, an possit tūc Metropolitanus dispensare, absoluere, licentiam dare, & similia facere, in quo casu varie loquuntur etiam DD. vt videre est apud *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc. lit. M. & Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. c. 7. nu. 32. & seqq.* & alios. Ex quibus quod certius colligi potest est, quod in his casibus possit Metropolitanus vel remittere subditū ad suffraganeum, cum præcepto, quod cū illo dispenset, absoluat, vel licentiam det, ordinet, & similia intra competentem terminum; vel per se ipsum cū prædicto subdito dispensare, absoluere, licentiam dare, ordinare, & similia facere. Verum illa videtur iustior opinio, quod si Metropolitanus cognouerit iniuste suffraganeum denegasse dispensationem, absolutionem, licentiam, ordinationem, & similia, debere ipsum Metropolitanum per se illa elargiri; nam durum est remittere subditum ad Iudicem, qui iniustitiam exercuit; si vero cognouerit prædicta iuste denegasse, tunc debet subditum ad suffraganeum remittere. Quod si sumus in dubio, & tunc dicendum est Metropolitanum posse remittere, & per se facere; hæc distinctio cōprobatur per opinionem *Sacr. Congregat.* quæ ita sensijt in casu præstandæ absolutionis, vt videre est apud *Quarant. in verb. Archiepiscopi authoritas in appellationibus, post num. 10 in addit. lit. D. vers. censura Ecclesiastica.* & apud *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 3. par. dec. 40. in fin.* Sed in prædictis ad constituendam iurisdictionē Metropolitani necesse est vt petatur a suffraganeo cum debitis instantijs, saltem ter dispensatio, absolutio licentia, consensus, & similia, & ab illo negante appelletur ad Metropolitanum; tunc enim prædicta deuoluunt ad illum, & potest ea per se dare quia effectus appellationis est suspendere, & deuoluere, ad dicta per *Barbos. de iur. Ecclet. lib 1. c. 7. n. 61.*

Collige secundo, quod licet ex hoc *cap. pastoralis* prohibeatur Metropolitano cōpellere subditum suffraganei ad acceptādam delegationem; poterit tamen compellere ipsum Episcopum suffraganeum vt cogat subditum, talem delegationem acceptare; quod si suffraganeus in hoc negligens fuerit, iurisdictio in subditum deuoluitur ad ipsum Metropolitanum, ita *Felin. in hoc cap. num. 6. Seraph. decis. 1212. num. 3.* Grat. *cit. cap. 160. n. 6. Lotter. cit. loc. n. 70 & seq.*

7 Nota primo, quod per simplicem suspicionem suffraganei non deuoluitur iurisdictio ad Metropolitanum, est tamen suspicio proponēda coram suffraganeo, qui si illam non admiserit, tunc ex quo grauat potest ab illo appellari ad Metropolitanū, *cap. super quibusdam, § fin. de offic. delegat.* nisi causa recusationis esset euidenter friuola, vel notorie falsa, ita DD. in *cap. cum speciali, de appellat* multa ad hoc adducit *Quarant. in sum. bullar. verb. Archiepiscopi authoritas. n. 19. & seqq.*

8 Nota secundo, Metropolitanum non posse cognoscere de nullitate sententiæ inter subditos suffraganei sine appellatione; nec etiam posse adiri Metropolitanum per viam quærelæ, docent *Felin. in cap. 1. §. post hæc, sub nu. 7. vers. sed aduerte, de appell. in 6. & in cap. dilecto, sub num. 67. vers. secundus casus, eod. tit. Genuens. in prax. c. 70. num. 7. Scacc. de appellat. quæst. 19. remed. 1. conclus. 6. num. 85.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. num. 67.*

9 Nota tertio, nec posse cognoscere Metropolitanum inter subditos suffraganei per viam restitutionis in integrum aduersus sententiam Episcopi suffraganei, quia Archiepiscopus adiri non potest, nisi per viam appellationis, ita *Barbos. cit. loc. n. 68.* post *Aob. & Scacc.* per ipsum adductos; immo nec potest subditus suffraganei priuilegiatus, si non appellauit, restitui aduersus non interpositam appellationem coram suffraganeo eadem ratione; & prædicta restitutio esset facienda coram Iudice à quo, vel coram Sanctissimo, vt optime *Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 69. ar. 7. num. 41.*

10 Secūdo, Archiepiscopus Metropolitanus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, quando Prouinciam visitat in concernentibus ipsam visitationem. In qua materia nota primo, quod hodie ex *Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. de reformat.* Metropolitanus non potest visitare Prouinciam, nisi causa cognita, & probata in Concilio Prouinciali, idest vocato, & audito super causam Episcopo cuius Diœcesis, & Ecclesia visitanda est; hoc enim important verba illa, *Causa cognita, l. 3. §. si causa cognita, de bon. poss.* Bald. *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, de offic. Procons. Inn. in cap. cum olim. de re iudic. & in cap. præterea, de dilat. Bart. in l. 1. C. quorum bonor. l. in causæ § causa autem cognita, de minorib.* & censuit *Sac. Cong. 17. Octob. 1585.*

Nec sufficiunt quærelæ, vel libelli oblatio aduersus suffraganeos, vel personas Diœ-

Diœcesanas eorundem, vt ipsis suffraganeis inauditis, visitatio decernatur per Concilium Prouinciale, argumento *cap. eorum* 11. *q.* 3. nisi factum esset notorium, DD. in *cap. graue nimis, de praben.* aut periculum esset in mora, *Iacob. de Conc. lib.* 5. *ar.* 8. *num.* 2. & voluit *Congregat. eodem supracit. die.*

11 Nota secundo, quod postquam causa fuit cognita, & probata per Concilium Prouinciale, vt supra, Metropolitanus visitando Prouinciam, & eius Ecclesias habet omnimodam potestatem, quam de iure communi tenet, cum in hoc nihil sit per *Concil. Trident.* immutatum. Hinc primo potest procurationes exigere a locis visitatis, *cap. cum Apostolus, cap. sopitæ cap. super eo, de censib. cap.* 1. *& fin. de censib. in* 6. Secundo, potest confessiones subditorum suffraganeorum audire, eosq; absoluere, vt in *cit. cap. fin.* etiam a casibus, & censuris Episcopo reseruatis, *Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi authoritas, vers.* 33. *Genuens. in prax. cap.* 70. *nu.* 9. in quibus confessionibus dum actu visitat, potest etiam in pœnitentialibus dispensare in foro cōscientiæ, *Quarant. cit. loc. vers.* 40. *vbi addit. Genuens. cit. loc. num.* 9. *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 90. & quod possit dispensare, etiam extra visitationē, probat *Dian. tom.* 7. *tract.* 2. *resol.* 7. Tertio, potest Archiepiscopus visitans Prouinciam notoria crimina subditorum suffraganeorum, quæ examinatione non egent, corrigere, & punire, ita deciditur in *cap.* 1. *§. sane, vers. notoria, de censib. in* 6. qui *text.* loquitur in visitatione. Verum DD. præsertim *Abb. in cap. ex frequentioribus, num* 10. *de instit. ex eod text.* quem sequuntur moderni communiter, extendunt hanc facultatē Archiepiscopi etiam extra visitationem, vide *Quarant. cit. loc. vers.* 24. & alios, quos sequitur, & refert *Barbos cit. loc. n.* 75. Hæc opinio est communis, sed patitur difficultatem; indubitatum est enim prædictum *§. sane*, loqui in visitatione & quando *Abb.* & cæteri DD. illum extendunt, etiam extra visitationem, hoc probant ex *cit. cap. ex frequentioribus*, vbi Archiepiscopus excommunicauerat subditum sui suffraganei. Verum illa excommunicatio non fuit lata, nec Archiepiscopus processit contra talem subditum ob notorietatem criminis, sed ratione tollendæ prauæ consuetunis in Prouincia, vt patet ex verbis ipsius *text. in princ. &, in med.* in quo casu Ego cū communi admitto posse Metropolitanum procedere contra subditos suffraganei, etiam extra visitationem, vt dicemus inferius; igitur dicēdum est remanere improbatam opinionem prædictam *Abb.* & aliorum. Vltimo in visitatione Prouinciæ habet Archiepiscopus iurisdictionē in omnibus, quæ illi per Concilium Prouinciale in specie committuntur, vt notat *Barbos.* post alios in *cit. loc. n.* 91.

12 Non tamen potest Archiepiscopus dum visitat, iurisdictionem contentiosam exercere in subditos suffraganei, nec illis Ordines conferre, aut Dimissorias concedere, aut Chrismatis Sacramentum ministrare, vt docet *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 7. *nu* 92. An vero Metropolitanus possit suffraganei subditum ordinare, & quid si suffraganeus recuset illum ordinare, late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 9. *cap.* 8. *num.* 45.

13 Tertio, Archiepiscopus cognoscit inter subditos suffraganei, & in illos iurisdictionem habet, quādo extirpare intendit prauam consuetudinem, qua tota Prouincia laborat, habetur in *citat. cap. Pastoralis, de offic. Ord. cap. extirpandas, c. fin. de fil. Presb.* eamq; authoritatem habet Metropolitanus etiam extra visitationem, docent DD. in hoc *cap. Pastoralis*, præsertim *Abb. in princ. &* Felin. *num.* 7. *Quarant. cit. loc. n.* 23. *vers.* 20. & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib.* 1 *c.* 7 *n.* 72.

14 Quarto, Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, & cognoscit inter illos in Synodo Prouinciali, in quo iudicat causas ciuiles, vel criminales, quas Clerici habent cum eorum Episcopis, iuxta *c. si clericus* 11. *q.* 1. *cap* 1. 6. *q.* 2. *& ex* Concil. Trident. *sess.* 25. *decreto de inuocat. & venerat. & Reliquijs Sanctorum, & sacris imaginibus.* Potest extirpare difficiles abusus, & decidere dubia, & graues quæstiones, quæ in Prouincia oriuntur circa inuocationem, & venerationem Reliquiarum, ac sacrarum Imaginum, dummodo nō decernatur quid nouum, & inusitatum in Ecclesia. Aliaq; quæ potest Metropolitanus in Concilio facere, ex *Concilio Trident.* vide congesta apud *Barbos. de iur. Eccles. cit. loc. num.* 97. An vero Archiepiscopus possit dispensare in Decretis Synodi Prouincialis, vide *Sanch. de matrim. lib.* 8. *disp.* 17. *n.* 35.

15 Quantum vero ad personas ipsorum suffraganeorum, Metropolitanus vocat eos ad Synodum, & in illa cognoscit de licentia absentiæ illorum, & eos compellit ad residentiam, refert decisum *Armend. in addit. ad recompilat. legum Nauar. lib.* 2. *tit.* 23. *l.* 2. *§.* 2. *sub rubr. vtrum Episcopus possit se absentare a suo Episcopatu, num.* 5. *&* 6.

& 6. Barbof. de poteſt. Epiſcop. p. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Sanctarel. var. reſolut. quaſt. 4. num. 7.

16 Quinto, Archiepiſcopus poteſt mittere Quæſtores pro fabrica Eccleſiæ Metropolitanæ per Prouinciã, *c. 1. de pœnit. & remiſ. in 6.* quod extendunt ad quodlibet aliud opus pium DD. relati per *Barbof. cit. loc. n. 78* docet etiam *Quarant. eod. loc. verſ. 26.* ſed in hoc eſt aduertendum, quod id non poteſt Metropolitanus authoritatiue, cum ſolum poſſit ſuffraganeos, & ſubditos ad prædicta charitatiue monere; his enim verbis vtitur *text.* hinc dicunt DD. prædicti, quod ſi ſuffraganeus, vel alius reſiſtat Quæſtoribus prædictis, Archiepiſcopus nõ poteſt contra illos procedere.

17 Sexto, Archiepiſcopus poteſt ad querelam Epiſcopi ſuffraganei caſtigare Canonicos, qui abſq; manifeſta, & rationabili cauſa ceſſarunt a diuinis Officijs in Eccleſia Cathedrali, talibus cenſuris, ita vt metu pœnæ talia de cætero non præſumant, notant inter authoritatem Metropolitani, *Quarant. loc. cit. num. 23. & Barbof. nu. 74.* & alij per eos relati; verum hæc non eſt iuriſdictio Metropolitani iure Metropolitano, ſed potius ex delegatione, vt notat *glo. in eod. §. cæterum,* ex illis verbis *text. Metropolitanus ad querelam ipſius tanquam ſuper hoc delegatus a nobis, &c.*

18 Septimo, Archiepiſcopus concedere poteſt Indulgentias per totam Prouinciam, etiam extra viſitationem, deciditur in *cap. penult. de pœnit. & remiſſ.* docet *Barbof. cit. loc. nu. 80.* poſt multos per eum adductos, qui id Archiepiſcopo concedunt, dummodo ſtatutum generalis Concilij non excedat; ſtatuitur enim in generali Concilio prædicto, quod Eccleſiarum Prælati in cõcedendis Indulgentijs non excedant Indulgentiam dierum quadraginta, vel vnius anni in dedicatione Baſilicæ, etiam ſi a pluribus Epiſcopis dedicetur, ita habetur in *cap. cum ex eo, de pœnit. & remiſſ.*

19 Octauo, concedunt generaliter DD. facultatem Archiepiſcopo interdicendi alicui officium prædicationis per totam Prouinciam, ex diſpoſitione *text. cap. tuorum, de priuileg.* ita *Quarant. cit. loc. verſ. 34. Genuen. in prax. cap. 70. num. 16. Barbof. cit. loc. num. 81.* Sed verius hæc iuriſdictio non competit Archiepiſcopo per totam Prouinciam generaliter, ſed tantum in delicto in prædicto *text.* mentionato, & cum *text.* loquatur in caſu particulari, non debet fieri extenſio, cum ſimus in pœnalibus; ibi enim datur facultas Archiepiſcopo interdicendi officium prædicationis ijs, qui mittunt pro colligendis eleemoſynis cruce ſallo ſignatos.

20 Nono, tribuunt facultatem Archiepiſcopo faciendi exules a tota Prouincia delinquentes in ſua Diœceſi, ex *text. in cap. 2. de arbitr.* ita in *loc. cit. Quarant. verſ. 39. Genuens. num. 17. & Barbof. num. 82.* hæc ſententia ſeruatur in praxi, ſed non probatur, ex *præcit. cap. 2.* vbi tantum aſſeritur quendam Præsbyterum fuiſſe exulatum, ſed non dicitur a quo.

21 Decimo, Archiepiſcopus poteſt mittere edicta per totam Prouinciam in ijs, quæ ad ſuam iuriſdictionem ſpectant, probãt DD. ex *cap. 1. de ſupplend. negligent. Prælat. in 6.* quæ edicta poteſt ipſe Metropolitanus in Prouincia per ſe publicari facere, vel mãdare ſuffraganeo vt illam affigi, & publicari faciat, & ita teſtatur vidiſſe ſeruari *Quarant. cit. loc. verſ. 27.* Quod ſi Metropolitanus tranſmittat ſuam familiam per Prouinciam pro publicandis edictis, vel alias pro vtendo ſua iuriſdictione, illaq; iniurietur, ita vt impediatur iuriſdictio Metropolitani, poteſt ipſe Metropolitanus contra iniuriantes prædictos, ſi iniuria notoria ſit, procedere, illoſq; punire propria authoritate, eſt *text.* expreſſus in *cap. 1. de pœn. in 6.* & notant ſupracitati DD.

22 Vndecimo, Archiepiſcopus exercet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganei in caſu quo Sedes Epiſcopalis ſuffraganea vacat per mortem, excommunicationem, aut captiuitatem Epiſcopi, & Capitulum infra octo dies neglexit Vicarium eligere; tunc enim poteſt Metropolitanus Vicarium deputare, per *Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 16. de reformat.* late *Pauin. de offic. & poteſtat. Cap. Sed. vacant. par. 1. quaſt. 10. ſub num. 5.* Dicam multa, cum de Vicario Capitulari, ſolum hic nota, quod ſi Vicarius electus per Metropolitanum, ob negligentiam Capituli, decedat, tunc Metropolitanus non poteſt alium deputare, niſi poſt decẽ dies, intra quos poteſt Capitulum eligere, quia pro prima vice tantum amiſit ius, *Barbof. de iur. Eccleſ. libr. 1. cap. 7. num. 102. in fin.* Nec poteſt in tali caſu Archiepiſcopus per ſe exercere iuriſdictionem in Eccleſia vacante, ſed poteſt tantum deputare Vicariũ, alias nullam aliam habet iuriſdictionem, quia *Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 16. de refor.* decidit, ſolam deputationem tranſire, in illis verbis, *Ad Metropolitanum deputatio huiuſmodi deuoluatur.*

23 Nota primo, quod hæc poteſtas eligendi Vicarium deuoluitur ad Metropolitanum, non ſolum quando Capitulum nullum elegit Vicarium, ſed etiam quando elegit no-

notorie indignum, nam *Concil. Trident.* postquam voluit eligendum esse Vicarium infra octo dies, illum eligi mandauit graduatum, vel alias quantum fieri potest idoneum, immediate subiungens, *Quod si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluatur.*

24 Nota secundo, Metropolitanum non posse ad nutum amouere Vicarium per ipsum deputatum in defectum, & negligentiam Capituli, vt supra, ita tenet *Barbos. de canonic. & dignit. cap. 42. num. 48.* qui testatur sic voluisse *Sacr. Congr. Concil. in vna Liman. 29. Septemb. 1625.*

25 Duodecimo, Archiepiscopus de iure communi potest benedicere Populum per totam Prouinciam, non solum benedictione priuata, quæ datur itinerando, sed etiam benedictione solenni, quæ datur cũ illis verbis, *Sit nomen Domini benedictum.* Deseruit enim hæc benedictio ad delenda venialia, habetur in *Ceremon. Episc. cap. 4.* Eodem modo potest Archiepiscopus deferre ante se Crucem per totam Prouinciã, etiam in loco exempto intra eam posito, refert ad id multa *Quarant. cit. loc. vers. 28.* Quomodo possit Archiepiscopus celebrare diuina Officia in sua Prouincia solenniter, & priuate, ac procedere contra impedientes, vide late apud eundem *Quarant. cit. loc. vers. 30. vbi vers. 32.* habetur quomodo possit vti pallio.

26 Decimotertio, Archiepiscopus Metropolitanus vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 18. de reformat.* cum duobus Episcopis suffraganeis antiquioribus potest erigere in Prouincia vnum, aut plura Collegia Seminarij ob paupertatem Ecclesiarum. Cætera quæ possit Metropolitanus in subditos suffraganeorum, vide apud *Quarant. Genuens. & Barbos. cit. loc.*

Quantum ad secundam regulam, de qua in hoc *text. cap. Pastoralis*, nempe quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, notandum est in quibus protrahatur hæc subiectio legibus Metropolitanis.

Et primo, Archiepiscopus ex lege Metropolitana confirmat Episcopos suffraganeos electos; interuenit, vel committit cõsecrationem illorum, & vocat alios consuffraganeos ad dictam consecrationem; hæc enim authoritas indubitata est in iure, vt refert *Quarant.* & alij supra citati. Verũ hodie prædicta pendent a prouisione Papæ, & vt plurimum non practicatur.

27 Secundo, conferunt authoritatem DD. Metropolitano, vt possit iniungere suffraganeis, quod seruari faciant quod in Metropoli seruatur, idq; decidunt ex *cap. dilectus el 2. de simon.* ita *Quarant. cit. loc. nu. 7. vers. decimum,* *Genuens. cit. cap. 7. num. 21.* *Barbos. de iur. Eccl. cit. loc. num. 21.* Sed pace tantorum virorum, opinio prædicta generaliter non probatur ex *text.* prædicto, in quo Summus Pontifex dat formam Archiepiscopo procedendi contra recipientes, & receptos per simoniam in Monasterijs, & Religiosis locis, subdens his verbis, *Iniungens Episcopis suis vt hanc formam per suas Diœceses studeant obseruare.* Ex quibus tantum dici potest, quod Archiepiscopus potest mandare suffraganeis, quod seruent dispositionem prædicti *text.* quæ dat formam puniendi simoniacos prædictos.

28 Tertio, Metropolitanus iurisdictionem exercet in suffraganeos; nam illos quolibet triennio cogit venire ad Synodum Prouincialem, iuxta formam *Concil. Trid. sess. 24. cap. 2. de reformat.* vbi *text. Concil.* vtitur verbo, *cogere.* Ex quo collige, quod si suffraganei recusant absq; rationabili causa accedere, potest Archiepiscopus illos pœnis compellere, in qua Synodo Archiepiscopus præest, vt dicit *glos. in hoc cap. Pastoralis, post med.* & ad ipsum Archiepiscopum spectat destinare locum pro Synodo prædicta, nec est relinquenda Ecclesia Metropolitana, accedentibus commoditatibus, & iustis impedimentis cessantibus, ita testatur declarasse *Sacr. Congr. Concil. Leo in thesaur. for. Eccl. par. 1. cap. 9. num. 2.* In eodem Synodo Archiepiscopus cognoscit causas tam ciuiles, quam criminales, quas suffraganei habent cum eorum Clericis, vt diximus supra *ver. 4. Archiepiscopus.*

29 Quarto, Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos, nam vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 1. de reformat.* curare tenetur vt suffraganei resideant in eorum Ecclesijs; & si absentes fuerint, potest inquirere de illorum absentia; quod si inuenerit illos absque legitimis causis non residere, potest fructus earum Ecclesiarum Fabricæ Ecclesiæ applicare, aut locis Pijs, & crescente contumacia id totum Papæ denunciare, iuxta disposita in *cit. loc. Concil. Trident.* Extat etiam de hac materia *Const. Pij IV.* incip. *De salute gregis*, emanata pridie Nonas Septembris 1560. notant *Quarant. cit. loc. vers. 11. Barbos. de potest. Episc. par. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Armend. in addit. ad recomp. legum Nauarræ libr. 2. tit. 23. l. 2. §. 2. sub tit. vtrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus, nu. 5. & 6.* De pœnis Episcoporum non residentium habetur in prædicta *Const. Pij IV.* & in alia

eiusdem incip. *In suprema*, 17. Kal. Decembris 1564. de quibus *Scort. in select. Summorum Pontificum Constit. epist. 73.* & in alia Vrbani VIII. incip. *Sancta Synodus*, 10. Decembris 1634. de qua apud *Barbos. cit. loc. num. 21.* & apud *Cherub. in Bullar. tom. 4 in append. pag. 46.*

30 Quinto dicitur, Metropolitanum habere iurisdictionem in suffraganeum ob negligentiam ipsius suffraganei, quod quando verum sit, habetur ex supradictis in *vers. ex dictis collige, et seqq.* hic solum nota nonnullos DD. dicere, a Metropolitano posse cogi suffraganeum ad faciendum id, quod tenetur facere, & deinde distincte subdunt aliam regulam, Metropolitanum posse supplere negligentiam suffraganei, quæ distinctæ regulæ probant opinionem *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 24. & 31.* supra politam *vers. supradicta in fin.* nempe Metropolitanum in extraiudicialibus, puta dispensationibus, licentijs, Ordinibus conferendis, & similibus posse etiam per se supplere negligentiam suffraganei, vel mãdare suffraganeo quod faciat id, quod tenetur facere, quod intellige quando sumus in dubio, an suffraganeus iuste, vel iniuste denegauerit supradicta, iuxta dicta *vers. cit.* In iudicialib⁹ vero, & in causis cognoscẽdis vel decidendis dicendum est vt supra *vers. ex dictis.* Quando suffraganeus fuit ter monitus, & iustitiam non ministrauit, si pars appellauit, posse Metropolitanum supplere negligentiam per se procedendo in causa, iuxta opinionem *Quarant. & Rit. Cur. Archiepisc. Neap. Lotter. de re benefic. libr. 1. quæst. 22. n. 83.*

Sexto, in causis appellationum habet Metropolitanus iurisdictionem in suffraganeos in terminis, in quibus diximus supra *vers. 1. quantum ad primum, & seqq.* hic solum adde, quod Metropolitanus in causa appellationis iurisdictionem exercet in ipsam personam suffraganei ei inhibendo, vt in causa non procedat, attentata reuocet, & acta transmittat.

31 Quæstio est difficilis, an Metropolitanus sit Iudex ordinarius suffraganeorum, ita vt in quacumq; causa possit contra ipsum suffraganeum procedere. Quæstio ista non procedit in causis criminalibus; de illis enim cognoscit solus Summus Pontifex contra Episcopos, quando causæ priuatione, aut depositione dignæ sunt; si vero causæ criminales sunt minores, possunt contra Episcopos per Concilium Prouincialecognosci, & terminari, vel per deputatos a Cõcilio, iuxta dispositionem *Sac. Concil. Triden. sess. 24. cap. 5. de reformat.* Nec procedit quæstio in causis ciuilibus, quas ipse Episcopus actor mouere intendit contra suum subditum; in his enim causis nec Episcopus ipse, nec Metropolitanus procedit, sed eliguntur Arbitri authoritate iuris, & a sententia prædictorum Arbitrorum ad Papam appellatur, omisso medio, ita *Gemin in cap. Romana, §. ab Archidiaconis, sub num. 4. de appellat. lib. 6.* vbi etiam *Franc. sub num. 4. limit. 4.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. sub num. 46.* procedit solum quæstio, quando conuenitur ipse suffraganeus vt reus in causis ciuilibus. In qua quæstione tenent aliqui indubitanter Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem omnium suorum suffraganeorum Episcoporum, tenentes hanc opinionem adducit *Ricc. in prax. Cur. Archiepis. tom. 3. resol. 22. in princ.* vbi etiam refert *text.* ex quibus probatur opinio. Alij vero tenent, Metropolitanum nullam habere neque in ciuilibus iurisdictionem contra suffraganeum, nisi illam, quæ specialiter iure Metropolitano illi in iure conceditur ratione appellationis, & legitimæ deuolutionis, probat id rationibus, & authoritatibus *Lotter. de re benefic. lib. 1. quæst. 22. quasi per tot.* sed concludit *num. 61. & seqq. & 91.* & hæc opinio videtur verior, & iuxta eam refert rescripsisse *Sac. Congreg.* sub die 31. Maij 1583. Episcopo Regien. *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 47. Aldan. in compend. canon. resol. lib. 1. tit. 8. num. 18. idem Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Archiepiscopus, num. 12.*

Septimo, habet Metropolitanus iurisdictionem in ipsos suffraganeos Episcopos, nam potest illos compellere ad suscipiendas delegationes in causis ad eum per appellationem deuolutis, vel alias iure Metropolitico spectantibus tam pro recipiendis testibus, quam pro alijs articulis, ita deciditur apud *Seraphin. dec. 1212.* vbi etiam notatur, quod Archiepiscopus potest mandare, idest cogere suffraganeum, vt compellat suum subditum ad suscipiendas tales delegationes, vel ad deponendum testimonium veritatis in supradictis causis, vt etiã notatur supra *vers. habet Archiepiscopus, Gratian. discept for. c. 169. n. 12.*

32 Nota primo, quod Archiepiscopus debet cognoscere causas appellationum ad eum deuolutas in sua propria Ciuitate, vel Diœcesi, aut in eis, a quibus appellatum erit, nisi aliud seruetur de consuetudine, nec potest ingredi Diœcesim suffraganei, vt ibi aliquid agat, vel iudicet, præterquam in casibus concessis, *c. 1. & cap. vt litigantes,* vbi *glo. in verb. expensis, de offic. Ordin.*

in

in 6. nec potest habere Tribunal erectum in Diœcesi suffraganei pro commoditate litigantium, *Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 7. num. 60.* quod intellige pro causis futuris, & non existente consuetudine, *cap. 1. cit.*

33 Nota secundo, quod Archiepiscopus potest per Prouinciam ante se deferri facere Crucem, etiam transeundo, & declinando ad dicta loca exempta, vt per *glo. in Clem. Archiepiscopo, de priuileg.* Id adeo verum est, vt possit etiam in locis exemptis intra Prouinciam sistentibus, docet ad id multa *Gratian. discept. forens. cap. 467. in princ. & num. 29. vbi num. seqq.* concedit eidem Archiepiscopo facultatem benedicendi Populum, Missas, & diuina Officia solenniter celebrandi, ac etiam vtendi Pallio, tamen sine Pontificalibus.

34 Nota tertio, non solum ipsum Archiepiscopum in supradictis casibus, & alijs a iure concessis posse iurisdictionem exercere in suffraganeos, sed id etiam posse Vicarium generalem ipsius Archiepiscopi in negotijs ad suum officium spectantibus, ad late tradita per *Iacob. Sbroz. de Vicar. Episcopi, quæst. 58. per tot.*

35 Nota quarto, Metropolitanum non solũ posse procedere contra ipsum suffraganeũ in casibus supra notatis, & alijs de iure, sed etiam contra Vicarium suffraganei, quem Archiepiscopus potest cogere, sicut & suffraganeum, quia Episcopus, & Vicarius faciunt idem Tribunal, concludunt expresse *Archidiac. in cap. 1. §. nec etiam,* vbi etiam *Innocent. de for. compet. in 6.* vnde *Ricc. in prax. 3 par. resol. 22. num. 7.* post multos per eum relatos, tenet Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem Vicariorum generalium suffraganeorum; quod non intelligas verum generaliter, sed in illis casibus, in quibus Vicarij subsunt suffraganeo lege Metropolitana, vt diximus supra de Episcopis cum *Lotter.* & alijs.

36 Hinc asserunt nonnulli DD. Metropolitanum posse punire Vicarium generalem suffraganei delinquentem circa officium suum, ita *Ricc. cit. loc.* post *Quarant. in sum. Bull. in verb. Archiepiscopi authoritas, n. 11. Genuens. in prax. cap. 70. num. 2.* nouissime *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. c. 18. num. 3.* dicens, tunc censeri Vicarium in officio delinquere, quando authoritas officij est in causa vt delinquat, vt quia fauoris prætextu, & officij colore aliquid contra ius facit, & quoties Metropolitani mandatis in casibus a iure permissis non obedit, probat late opinionem principalem *Sbroz. de offic. Vic. q. 59. lib. 2. num. 1. & 2.* vbi ita distinguit, Metropolitanum posse punire etiam censuris Vicarium suffraganei peccantem in ijs, quæ sunt iurisdictionis, secus tamen quando aliquid faceret, aut possideret tanquam priuatus, quia tunc nullam in eum haberet iurisdictionem, sequitur *Gratian. discept. for. cap. 169. num. 14.* Prædicta sententia maximæ est authoritatis ratione Doctorum illius; attamen non est tuta, proinde verius dicendum est, Metropolitanum non posse procedere, nec punire Vicarium suffraganei delinquentis in officio, nisi quando deliquit offendendo iurisdictionem Metropolitani, veluti si noluit deferre appellationi ad eum legitime emissę, vel illius inhibitionem spreuit; in hoc enim casu est vera opinio supracitatorum, & libere potest Metropolitanus procedere, etiam censura contra Vicarium prædictum, secundum verum sensum *cap. 1. de offic. Vicar. in 6.* secus tamen dicendum est, nempe non esse veram opinionem prædictorum, nec posse Metropolitanum procedere contra Vicarium suffraganei delinquentem in officio alio modo, vt quia per sordes, vel perperam iudicauit, vel alia via simpliciter partibus, & iustitiæ præiudicauit, hanc sententiam acerrime defendit *Lotter. de re benefic. lib. 1. q. 22. num. 100. & seqq* vbi etiam contrarijs respondet, & *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 11. c. 23. num. 157* qui testatur, ita declarasse *Sacram Congreg.* super Episcopos contra Archiepiscopum Salernitanum ad fauorem Vicarij Acernensis suffraganei.

37 Aduerte, quod in casu, quo Metropolitanus potest procedere contra Vicarium delinquentem, vt supra, potest censuris cõtra illum procedere, vt habemus ex *cit. c. 1.* & potest etiam illum carcerari facere, & ad suas carceres asportare, prout testatur fuisse seruatũ in accuratissima, & præclarissima Curia Metropolitana Capuana. *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 18. num. 5. in fin.* docens carcerationem prædictam esse faciendam circumspecte, & sine ignominia.

38 Dubitatur, quibus pœnis possit Metropolitanus punire, & compellere Episcopũ suffraganeum contumacem, & inobedientem in casibus supradictis, & alijs, quibus suffraganeus est subditus Metropolitano ex iure metropolitico.

Resp. Metropolitanum processurum cõtra suffraganeum ad pœnas in casibus prædictis debere seruare formam *cap. quia Pontificali, de offic. deleg. in 6.* vt primo illi interdicatur ingressus Ecclesiæ, vel sacerdotale ministerium, deinde ab officio suspendatur, & vltimo aggrauetur censura

Ec-

Ecclesiastica contra eum, nisi aliter suaserit nimia contumaciæ proteruitas, siue culpa, ita *text.* qui hos gradus requirit ob reuerentiam sacri officij, quod exercent prædicti Pontificali dignitate, voluit *Genuens. in prax. cap.70.num.5.* Supradicta intellige, quando in casu particulari non est statuta certa pœna contra suffraganeum inobedientem, quia tunc est procedendum cum pœna statuta particulari, vt est in suffraganeo omittente congregare Synodum, qui est suspendendus, obseruat *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7 n. 27.*

39 Ad prædicta notandum est, quod contra suffraganeum contumacem, & inobedientem vt supra, potest procedere non solum ipse Metropolitanus, sed etiam eius Vicarius generalis, qui quoad iurisdictionem est superior suffraganeo, licet inferior quoad ordinem, ita *glo. in c. proxime citando, ver. nota vlterius,* nihilominus si contra suffraganeum est procedendum ad interdictum, suspensionem, vel excommunicationem, id debet facere Archiepiscopus, si est præsens, ratione reuerentiæ Pontificalis officij, licet factum a Vicario teneat, disponit *c. 1. §. Officiales, de offic. ord. in 6.*

40 Nota quarto, quod licet per suspicionẽ Ordinarij non deuoluatur iurisdictio ad Metropolitanũ, nihilominus in casu suspicionis potest Metropolitanus cogere suffraganeum ad eligendos Arbitros, ita probat *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 3. p. dec. 323. per tot.* q[illegible] *dec. 265. ead. part.* tenet etiam posse Metropolitanum compellere Vicarium suffraganei ad eligendum Arbitros in casu suspicionis Episcopi, & ratio est, quia suspicio Episcopi tangit Vicarium, ita *glos. in cap. si contra vnum, verb. Episcopi, de offic. deleg. in 6. Abb. in cap. insinuante, n. 2. de offic. deleg. Capyc. dec. 137.*

41 Nota quinto, quod Archiepiscopus Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos etiam ante receptionem Pallij, nam licet ante receptionem prædictam non possit dici vere Archiepiscopus, per *text. in cap. nisi specialis, vbi glo in verb. nominis, de auct. & vsu pall. Genuens. in prax. cap. 71. num. 19.* id procedit quoad exercitium eorum, quæ sunt ordinis, quæ non potest exercere ante receptionem Pallij, secus quoad ea, quæ sunt iurisdictionis, *c. suffraganeis, & cap. sicut, §. super eo, vers. præterea, de elect. Decian. cons. 26. num. 3. lib. 3.*

42 Aduertant suffraganei, quod ab eis debetur Metropolitano reuerentia, & obedientia, super qua iurant, iuxta *text. in cap. dilectis, de maior. & obed. glos. in cap. antiqua, in verb. fidelitatis, vers. sic & suffraganei, de priuileg.* notat *Lotter. de re benefic. libr. 1. quæst. 22. num. 26.*

43 Nota sexto, Archiepiscopum non posse in Ecclesijs suorum suffraganeorum absq; ipsorum licentia Pontificalia exercere, per *text. in cap. sicut vnire, de excess. Prælat.* facit *text. in cap. Pastoralis, de offic. Ord. can. nullus Primas 9. quæst. 2.* notat etiam *Tamb. de iur. Abbatum tom. 1. disput. 21. num. 1. & Gratian. disceptat. foren. supra cit. cap. 468. num. 33.*

44 Nota septimo, DD. præsertim *Quarant. Genuens. & Barbos.* nonnullos adducere casus particulares, in quibus Metropolitanus potest supplere negligentiam suffraganei faciendo id, quod facere debuit suffraganeus, qui recusauit, vel negligens fuit id facere, vt est instituere præsentatum, ponere Vicarium, executioni dare vltimas voluntates, absoluere, dispensare, præstare cõsensum, vel licentiam, ordinare, & similia. In quibus casibus, secundum opinionem, quã supra firmauimus, qa Metropolitanus nullam habet iurisdictionem, nec in subditos suffraganei, nec in suffraganeum ipsum, nisi in ijs, in quibus specialiter in iure conceditur lege metropolitana; dicendum est non posse Metropolitanum prædicta facere de per se, nisi ea specialiter concessa sint in iure. Verum quia nonnulla reperiuntur expressa in particulari in iure, posset de facili dubitari, si posset ea de per se exequi Metropolitanus, ideo ad tollendas difficultates, & quæstiones inter suffraganeum, & Metropolitanum, consulendum est, vt prædicta petantur primo coram suffraganeo cum debita instantia tribus petitionibus, & si adhuc suffraganeus deneget illa concedere, potest libere a tali denegatione appellari, & tunc per appellationem iurisdictio deuoluitur ad Metropolitanum, cui si constiterit ea esse concedenda, potest per se concedere. Ratio est clara, quia propriũ appellationis est suspendere, & deuoluere iurisdictionem, iuxta regulam *cap. Pastoralis, §. verum, & cap. vt debitus, de appellat. cap. Romana, §. si vero, cap. cum appellat, & cap. non solum, eod. tit. lib. 6. Sanch. de matr. lib. 3. disput. 28. num. 4. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 61.* & est dictum etiam supra.

45 Limitatur iurisdictio Metropolitani in suffraganeos, & illorum subditos, vt in illis iurisdictionem non habeat, nec inter eos possit cognoscere. Primo per viam nullitatis absque appellatione in causis coram illis vertentibus, docet *Sebast. Cæs. in relect. de Eccles. Hierarch. par. 1. disp. 5. §. 2. nu. 14.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur.*

iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 67. Secundò, in causis sanctæ Fidei, in quibus ob eius grauitatem ad Papam debet appellari, *Pen. direc. inquis. par. 3. comment. 31. Genuens. in prax. cap 70. num. 3.* Tertiò, in concedenda restitutione in integrum aduersus sententiam suffraganei, quo in casu non potest adiri Metropolitanus, vt dictum est supra, & notant *Genuens. cit. loc. num 7.* post *Franch. in cap. dilectus el 3. de appellat.* Quartò in causis in prima instantia coram suffraganeo vertentibus, cui in eis non est inhibendum, nec appellationi tenetur deferre, nisi in casibus Bullæ Gregorij XIII. quæ est 24. in Bull. refert decisum *Zerol. in prax. verb. appellatio, vers. decimum.* Quintò, ad fauorem veri contumacis, cuius appellatio non est recipienda per Metropolitanum, nec inhibitio emananda, durante contumacia, ita voluit *Sacr. Congreg.* in decretis editis iussu Vrbani VIII. relatis per *Quarant. citat. loc. auct. 18. vers. 8 decret. vlt.* Alias limitationes vide apud *Barbos. loc. cit.*

SVMMARIVM.

1 *Renunciatio facta per filiam, etiam nō certioratam, valet, si est iurata. Et quid si non est certiorata de viribus patrimonij, n. 10.*

2 *Filia dotata, quæ renunciauit, excluditur non solum a masculis, sed etiam ab alijs fœminis non dotatis, in casu intestati, non autem ex testamento, num. 3. Et an excludatur a legato ei facto a patre ante renunciationem, num. 4.*

5 *Renunciatio est stricti iuris, nec continet, nisi expressa; vnde renuncians successioni patris non excluditur a successione fratris, etiam hæredis patris, num. 6. Et renuncians bonis maternis, & fraternis non excluditur a fraternis, num. 7. Et an hæc renunciatio liget hæredes renunciantis præmortua renunciante patri, vel fratri, num. 8. Nec extenditur ad donationem inter viuos, n. 9.*

10 *Renuncians an excludatur à legitima, siue paragio. Et quid quando non fuit dotata, num. 12. Et quid quando fuit læsa, num. 11. Quid quando renunciatum est fauore fratrum, qui viuo patre mortui sunt, n. 13.*

14 *Renuncians vni fratri, an extendatur ad alios fratres vtilitas renunciationis. Et quid de legitimatis.*

15 *Renuncians metu reuerentiali non ligatur renunciatione. Et quid de filia post mortem patris ingrediente Monasterium, n. 16.*

17 *Renunciatio promissa per maritum quid operetur, & si se obligauit ad pœnam, vel interesse.*

18 *Renuncians quomodo debeat esse congrue dotata, vt excludatur vigore* Consuetudinis*, &* Constitutionis *Regni.*

ARGVMENTVM.

De Renunciatione filiæ dotatæ. Notatur §. I. An valeat renunciatio, non præmissa certioratione. A quibus bonis, & successione excludatur filia, quæ renunciauit, & a quibus personis. An excludatur a legitima, vel paragio. Quid si renunciatio est facta metu. Quid operetur promissio renunciationis facta per maritum. Et quomodo renuncians debeat esse congrue dotata. Notantur §. II. vires iuramenti præstiti vi, vel dolo, aut per errorem, vel contra bonos mores, & continentis peccatum. Quos contractus non firmet iuramentum, & alia.

ANNOTATIO L.

§. I.

Ad Text. in Cap. *quamuis pactum, de pact. in 6.*

IN hoc *Text.* Bonifacius VIII. statuit valere renunciationem factam per filiam patri, quod esset dote contenta, nec ad bona paterna regressum haberet, si firmata est iuramento non vi, nec dolo præstito, cum hoc iuramentum non vergeat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum, tractant de hac materia renunciationis Ciuilistæ in *l. pactum dotali, C. de collat.* notant multa *Couar. in eod. cap. tom. 1. par. 3. Tiraq. in tract. de iur. primogenit. in 12. quæst. & quæst.*

29 *Metropolitanus compellit suffraganeos ad residendum.*

30 *Metropolitanus an sit Iudex ordinarius suffraganeorum.*

31 *Metropolitanus cogit suffraganeum ad compellendos subditos ad testificandum, vel suscipiendam delegationem in causa appellata.*

32 *Metropolitanus cognoscit de causa appellata in sua Diaecesi. Et quando in Diaecesi suffraganei.*

34 *Vicarius* Metropolitanus *potest ea, quæ sũt* Metropolitana *iurisdictionis exercere in suffraganeos. Et Vicarius suffragani subest* Metropolitano *in ijs, quæ sunt iurisdictionis* Metropolitana*, num.35.*

36 *Metropolitanus quando possit punire Vicarium suffraganei delinquentem in officio. Et an possit contra illũ censuris, & carceratione procedere, n.37.*

38 *Metropolitanus quibus pœnis procedat contra suffraganeum contumacem, & renitentem.*

39 *Vicarius Metropolitani potest procedere contra suffraganeum. Sed quoad censuras quid sit honestius.*

40 *Metropolitanus cogit suffraganeum suspectum ad eligendos arbitros, idem in Vicario suspecto Episcopo.*

41 Metropolitanus *quid possit ante pallij receptionem. Et quam reuerentiam ei debeant suffraganei, num.42. Et an possit* Pontificalia *exercere in Ecclesijs suffraganeis, n.43. Quando possit, vel non possit supplere negligentiam suffraganei, nu.44. Et in quibus eius iurisdictio limitetur, n.45.*

ARGVMENTVM.

De iurisdictione Archiepiscopi in suffraganeos. Quando Archiepiscopus habeat iurisdictionẽ in subditos suffraganei. Quomodo per appellationem, quomodo ob negligentiam, vel suspicionem suffraganei. Et an per viam nullitatis, vel quærelæ, aut restitutionis in integrum. Quando Metropolitanus visitet Prouinciam, & celebret Synodum Prouincialem. Numerantur omnes casus iurisdictionis Metropolitani in Prouincia. Quando, & quomodo possit procedere contra personam ipsius suffraganei, vel Vicarij generalis illius, & quibus pœnis. Et quando eandem facultatem habeat Vicarius generalis Metropolitani. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO XXXXIX.

§. VNIC.

Ad Textum in Cap. Pastoralis, de offic. Iudic. Ordin.

IN hoc *Text. Innocentius III.* statuit, Archiepiscopum non habere iurisdictionem in subditos Episcopi suffraganei, nisi in certis casibus; dicẽs his verbis, *Cum in eum exceptis quibusdam articulis, nullam habeat potestatem, licet Episcopus suus eidem sit Metropolitana lege subiectus*, de hac materia tractant *glos.* hic in *verb. exceptis quibusdam*, vbi DD. communiter, *Hostiens. in cap. 1 ex num 10. de suppl. neglig. Prælat. in 6.* Gambar. *de offic. legat. lib. 2. num 33. Iacobat. de Concil. lib. 2. artic. 5. num. 24. Menoch. cons. 605. num 2. Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi authoritas & in tract. de præst. Archiepisc. Neapol. impresso* 1586. Roseus *de prærogat. Archiepisc. dignit. Marc. Anton.* Genuens. *in prax. Archiepisc. Neap. cap. 70. Azor. instit. moral. par. 2. lib. 3. cap. 33. Homobon. de Bon. de humana vita statibus par. 1. cap. 6. Scip. de* Rubeis *in Aphorism. verb. Archiepiscopus*, Ricc. *in prax. par. 3. resol. 22. & seqq. Lotter. de re benefic. lib. 1. quæst. 22. per tot. Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. & in sum. Apostol. decis. verb. Archiepiscopus, & in tract. de potest. Episc. part. 1. tit. 1. cap. 6. num. 10. & tit. 4. num. 1. secundum* Lugdunens. Impress. *Sebast. Cas in relect. de Eccles. hyerarch. p. 1. disp. 5. §. 1. & seq.*

Nota primo, hunc *text.* continere duas regulas, quæ aperte colliguntur ex adductis illius verbis. Prima est negatiua, vt videlicet Archiepiscopus in subdtos sui suffraganei nullam habeat potestatem, exceptis quibusdam articulis. Secunda regula est affirmatiua, quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, ita late *Lotter. cit. loc. num. 84 & seqq.* Pro intelligentia huius *text.* in praxi primo videndum est, qui sint prædicti articuli, seu casus, in quibus Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei. Secundo, in quibus suffraganeus sit subiectus Archiepiscopo lege Metropolitana.

Et

1 Et primo quantum ad primum, Archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis interpositæ ab ipso suffraganeo ad Metropolitanum, quando appellatio permittitur, & tunc Metropolitanus habet iurisdictionem in appellantem,& appellatum, aliosq; qui se sponte offerunt liti super illa re, de qua est quæstio, *cap.Romana,§.in alium, vbi DD.de appellat.in 6. Quarant.citat.loc. num.*13.

2 Dicitur legitima appellatio,quæ deuoluit iurisdictionem ad Metropolitanum illa,quæ interponitur a sententia diffinitiua,vel ab habente vim diffinitiuæ, aut a grauamine,quod per diffinitiuam sententiam reparari non potest, & quæ interponitur in casu, quo a diffinitiua appellari non potest,iuxta dispositionem *Conc.Trident.sess.*13.*cap.*1.*& sess.*24 *cap.*20.*de refor.* latius declarati sunt prædicti termini supra in *c.Romana,de appel.in* 6.*Annot.*8. nec in his casibus pōt Metropolitanus inhibere,nisi constiterit de prædictis per publica documenta, ac etiam constiterit fuisse infra legitima tempora appellatum, ita disponitur in Decreto *Sac.Congr. de mandato Clement. VIII. edito* 16.*Octobris* 1600. relato per *Quarant.in sum. Bull.in append. ad verb. Archiepiscopi auctoritas, fol.* 513. vbi etiam prohibetur Metropolitanis inhibere suffraganeis ante diffinitiuam sententiam,vel habentem vim diffinitiuæ, & sub prætextu cognoscendi de grauamine mandare, quod transmittantur acta etiam expensis appellantis,etiam si præiudicium non irrogetur cursui causæ.

3 Rursus Metropolitanus tenetur inhibere cum inserta forma sententiæ, seu Decreti, alias suffraganeus non tenetur parere, vt in dicto Decreto *Congreg. vers.inhibitiones*, quod intellige, quando suffraganeus appellationem non admiserit; quod si appellans asserat sibi denegari copiam sententiæ,vel Decreti a Curia suffraganea, & tunc nec etiam Metropolitanus potest inhibere, sed tantum mandare, quod copia actorum sumptibus petentis concedatur, ita ex Decreto prædicto *versic. si appellans*.

4 Habet Archiepiscopus iurisdictionem in subditos suffraganei in casu appellationis tantum inter ipsas partes colligantes,non tamen habet iurisdictionem compellendi alios subditos suffraganei, nec etiam ad perhibendum testimonium veritatis in eadem causa appellata, *cap.*1.*§. neque, vbi glo.in verb.suscipere,de for.comp. in* 6 potest tamen recurrere ad suffraganeum vt compellat suos subditos in prædicto casu,vt tenet *glos.& Abb.hic num.*12. verum si suffraganeus id negligat, potest ipse Metropolitanus procedere contra subditos prædictos,illosq; compellere, docent *Quarant.cit.loc.num.*13.*vers.declaratur,Ricc.in prax.par.*3.*resol.*22.*num.*10. *Lotter.cit.loc.num.*70. qui DD. limitant communiter eorum doctrinam, posse Metropolitanum adstringere subditos suffraganei ad ferendum testimonium, si hoc consuetudo permittat, quæ consuetudo videtur seruari inter Curias Metropolitanas huius Regni.

5 Ex dictis collige, ob negligentiam suffraganei deuolui iurisdictionem ad Metropolitanum, vt testatur *Felin.in eod.cap. num.*6.*vers.vniuersus mundus, Genuens.in prax.cap.*71.*num.*3.*&* 4.& sequuta est *Rot. apud Seraphin.decis.*1212.*num.*3. *Gratian. discept.foren.cap.*169.*ex num.*1. late *Quarant.cit.loc.num.*21. *vbi Prosp.de Augustin.* Sed nota, quod in hoc casu magna est altercatio inter DD. an ob negligentiam suffraganei deuoluatur iurisdictio ad Metropolitanum contra subditos suffraganei ita vt posit inter illos ius dicere, an tantū contra ipsum suffraganeum, vt tantum possit suffraganeo mandare vt faciat id, ad quod tenetur,& a negligentia desistat. In qua altercatione videtur posse colligi distinctionē, quod aut fit recursus ad Metropolitanum per viam quærelæ, & tunc Metropolitanus potest iurisdictionem exercere tantum contra ipsum suffraganeum, illi mandando vt iustitiam ministret,vel faciat id,quod facere tenetur,aut fit recursus ad Metropolitanum per viam appellationis, & tunc deuoluitur illi iurisdictio, etiam quoad personas subditas suffraganei. Verum quia non ab omni negligentia potest appellari, est requirendus ter Iudex vt iustitiam ministret,& si recuset,potest ab illa tarditate appellari, ita colligitur ex *Felin.& Quarant cit.loc.* Sed quicquid sit de iure communi, & an possit adiri Metropolitanus per viam quærelæ (de quo infra) Praxis seruat,quod proponantur tres comparitiones coram suffraganeo, instanter petendo iustitiam ministrari,qui si adhuc recuset,appellatur ad Metropolitanum, & dicitur appellari a denegata iustitia,de hoc extat *Rit.*10. *Cur. Archiepisc.Neap.*,vbi multa *Alber.Oliu. & Ricc.*testatur *Genuens.cit.loc.nu.*4 & etiam *Quarant.vbi supra.*

6 Supradicta videntur procedere in actibus iudicialibus,& in litibus,seu in causis procedendis, vel decidendis, iuxta quos ter-

terminos loquuntur DD. Posset tamen dubitari quid dicendum in actibus extraiudicialibus, videlicet quando suffraganeus est negligens in dispensando, absoluendo, licentiam dando, & similibus, an possit tūc Metropolitanus dispensare, absoluere, licentiam dare, & similia facere, in quo casu varie loquuntur etiam DD. vt videre est apud *Prosp. de August. ad Quarant. cit. loc. lit. M. & Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. c. 7. nu. 32. & seqq.* & alios. Ex quibus quod certius colligi potest est, quod in his casibus possit Metropolitanus vel remittere subditū ad suffraganeum, cum præcepto, quod cū illo dispenset, absoluat, vel licentiam det, ordinet, & similia intra competentem terminum; vel per se ipsum cū prædicto subdito dispensare, absoluere, licentiam dare, ordinare, & similia facere. Verum illa videtur iustior opinio, quod si Metropolitanus cognouerit iniuste suffraganeum denegasse dispensationem, absolutionem, licentiam, ordinationem, & similia, debere ipsum Metropolitanum per se illa elargiri; nam durum est remittere subditum ad Iudicem, qui iniustitiam exercuit; si vero cognouerit prædicta iuste denegasse, tunc debet subditum ad suffraganeum remittere. Quod si sumus in dubio, & tunc dicendum est Metropolitanum posse remittere, & per se facere; hæc distinctio cōprobatur per opinionem *Sacr. Congregat.* quæ ita sensijt in casu præstandæ absolutionis, vt videre est apud *Quarant. in verb. Archiepiscopi authoritas in appellationibus, post num. 20 in addit. lit. D. vers. censura Ecclesiastica*, & apud *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 3. par. dec. 40. in fin.* Sed in prædictis ad constituendam iurisdictionē Metropolitani necesse est vt petatur a suffraganeo cum debitis instantijs, saltem ter dispensatio, absolutio licentia, consensus, & similia, & ab illo negante appelletur ad Metropolitanum; tunc enim prædicta deuoluunt ad illum, & potest ea per se dare quia effectus appellationis est suspendere, & deuoluere, ad dicta per *Barbos. de iur. Eccles. lib 1. c. 7. n. 61.*

Collige secundo, quod licet ex hoc *cap. pastoralis* prohibeatur Metropolitano cōpellere subditum suffraganei ad acceptādam delegationem; poterit tamen compellere ipsum Episcopum suffraganeum vt cogat subditum, talem delegationem acceptare; quod si suffraganeus in hoc negligens fuerit, iurisdictio in subditum deuoluitur ad ipsum Metropolitanum, ita *Felin. in hoc cap. num. 6. Seraph. decis. 1212. num. 3. Grat. cit. cap. 169. n. 6. Lotter. cit. loc. n. 70. & seq.*

7 Nota primo, quod per simplicem suspicionem suffraganei non deuoluitur iurisdictio ad Metropolitanum, est tamen suspicio proponēda coram suffraganeo, qui si illam non admiserit, tunc ex quo grauat potest ab illo appellari ad Metropolitanū, *cap. super quibusdam, § fin. de offic. delegat.* nisi causa recusationis esset euidenter friuola, vel notorie falsa, ita DD. in *cap. cum speciali, de appellat* multa ad hoc adducit *Quarant. in sum. Bullar. verb. Archiepiscopi authoritas. n. 19. & seqq.*

8 Nota secundo, Metropolitanum non posse cognoscere de nullitate sententiæ inter subditos suffraganei sine appellatione; nec etiam posse adiri Metropolitanum per viam quærelæ, docent *Felin. in cap. 1. §. post hæc. sub nu. 7. vers. sed aduerte, de appell. in 6. & in cap. dilecto, sub num. 67. vers. secundus casus, eod. tit. Genuens. in prax. c. 70. num. 7. Scacc. de appellat. quæst. 19. remed. 1. conclus. 6. num. 85.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. num. 67.*

9 Nota tertio, nec posse cognoscere Metropolitanum inter subditos suffraganei per viam restitutionis in integrum aduersus sententiam Episcopi suffraganei, quia Archiepiscopus adiri non potest, nisi per viam appellationis, ita *Barbos. cit. loc. n. 68.* post *Aub. & Scacc.* per ipsum adductos; immo nec potest subditus suffraganei priuilegiatus, si non appellauit, restitui aduersus non interpositam appellationem coram suffraganeo eadem ratione; & prædicta restitutio esset facienda coram Iudice à quo, vel coram Sanctissimo, vt optime *Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 69. ar. 7. num. 41.*

10 Secundo, Archiepiscopus Metropolitanus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, quando Prouinciam visitat in concernentibus ipsam visitationem. In qua materia nota primo, quod hodie ex *Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. de reformat.* Metropolitanus non potest visitare Prouinciam, nisi causa cognita, & probata in Concilio Prouinciali, idest vocato, & audito super causam Episcopo cuius Diœcesis, & Ecclesia visitanda est; hoc enim important verba illa, *Causa cognita, l. 3. § si causa cognita, de bon. poss. Bald. in l. nec quicquam, § vbi decretum, de offic. Proconsul. Inn. in cap. cum olim de re iudic. & in cap. præterea, de dilat. Bart. in l. 1. C. quorum bonor. l. in causa § causa autem cognita, de minorib.* & censuit *Sac. Cong. 17. Octob.* 1585.

Nec sufficiunt quærelæ, vel libelli oblatio aduersus suffraganeos, vel personas Diœ-

Diœcesanas eorundem, vt ipsis suffraganeis inauditis, visitatio decernatur per Concilium Prouinciale, argumento *cap. eorum* 11. *q*. 3. nisi factum esset notorium, DD. in *cap. graue nimis, de præben.* aut periculum esset in mora, *Iacob. de Conc. lib.* 5. *ar.* 8. *num.* 2. & voluit *Congregat. eodem supracit. die.*

11 Nota secundo, quod postquam causa fuit cognita, & probata per Concilium Prouinciale, vt supra, Metropolitanus visitando Prouinciam, & eius Ecclesias habet omnimodam potestatem, quam de iure communi tenet, cum in hoc nihil sit per *Concil. Trident.* immutatum. Hinc primo potest procurationes exigere a locis visitatis, *cap. cum Apostolus*, *cap. sopitæ*. *cap. super eo, de censib. cap.* 1. *& fin. de censib. in* 6. Secundo, potest confessiones subditorum suffraganeorum audire, eosq; absoluere, vt in *cit. cap. fin.* etiam a casibus, & censuris Episcopo reseruatis, *Quarant. in sum. Bull. verb. Archiepiscopi authoritas, vers.* 33. *Genuens. in prax. cap.* 70. *nu.* 9. in quibus confessionibus dum actu visitat, potest etiam in pœnitentialibus dispensare in foro conscientiæ, *Quarant. cit. loc. vers.* 40. *vbi addit. Genuens. cit. loc. num.* 9. *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 90. & quod possit dispensare, etiam extra visitationē, probat *Dian. tom.* 7. *tract.* 2. *resol.* 7. Tertio, potest Archiepiscopus visitans Prouinciam notoria crimina subditorum suffraganeorum, quæ examinatione non egent, corrigere, & punire, ita deciditur in *cap.* 1. *§. sane, vers. notoria, de censib. in* 6. qui *text.* loquitur in visitatione. Verum DD. præsertim *Abb. in cap. ex frequentioribus, num* 10. *de instit. ex eod text.* quem sequuntur moderni communiter, extendunt hanc facultatē Archiepiscopi etiam extra visitationem, vide *Quarant. cit. loc. vers.* 24. & alios, quos sequitur, & refert *Barbos cit. loc. n.* 75. Hæc opinio est communis, sed patitur difficultatem; indubitatum est enim prædictum *§. sane*, loqui in visitatione & quando *Abb.* & cæteri DD. illum extendunt, etiam extra visitationem, hoc probant ex *cit. cap. ex frequentioribus*, vbi Archiepiscopus excommunicauerat subditum sui suffraganei. Verum illa excommunicatio non fuit lata, nec Archiepiscopus processit contra talem subditum ob notorietatem criminis, sed ratione tollendæ prauæ consuetunis in Prouincia, vt patet ex verbis ipsius *text. in princ. & in med.* in quo casu Ego cū communi admitto posse Metropolitanum procedere contra subditos suffraganei, etiam extra visitationem, vt dicemus inferius; igitur dicēdum est remanere improbatam opinionem prædictam *Abb.* & aliorum. Vltimo in visitatione Prouinciæ habet Archiepiscopus iurisdictionē in omnibus, quæ illi per Concilium Prouinciale in specie committuntur, vt notat *Barbos.* post alios in *cit. loc. n.* 91.

12 Non tamen potest Archiepiscopus dum visitat, iurisdictionem contentiosam exercere in subditos suffraganei, nec illis Ordines conferre, aut Dimissorias concedere, aut Chrismatis Sacramentum ministrare, vt docet *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 7. *nu* 92. An vero Metropolitanus possit suffraganei subditum ordinare, & quid si suffraganeus recuset illum ordinare, late *Campanil. in diuers. iur. canon. rubr.* 9. *cap.* 8. *num.* 45.

13 Tertio, Archiepiscopus cognoscit inter subditos suffraganei, & in illos iurisdictionem habet, quādo extirpare intendit prauam consuetudinem, qua tota Prouincia laborat, habetur in *citat. cap. Pastoralis, de offic. Ord. cap. extirpandas, c. fin. de fil. Presb.* eamq; authoritatem habet Metropolitanus etiam extra visitationem, docent DD. in hoc *cap. Pastoralis*, præsertim *Abb. in princ. & Felin. num.* 7. *Quarant. cit. loc. n.* 23. *vers.* 20. & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib.* 1 *c.* 7 *n.* 72.

14 Quarto, Archiepiscopus iurisdictionem habet in subditos suffraganei, & cognoscit inter illos in Synodo Prouinciali, in quo iudicat causas ciuiles, vel criminales, quas Clerici habent cum eorum Episcopis, iuxta *c. si clericus* 11. *q.* 1. *cap* 1. 6. *q.* 2. *& ex Concil. Trident. sess.* 25. *decreto de inuocat. & venerat. & Reliquijs Sanctorum, & sacris imaginibus.* Potest extirpare difficiles abusus, & decidere dubia, & graues quæstiones, quæ in Prouincia oriuntur circa inuocationem, & venerationem Reliquiarum, ac sacrarum Imaginum, dummodo nō decernatur quid nouum, & inusitatum in Ecclesia. Alia, quæ potest Metropolitanus in Concilio facere, ex *Concilio Trident.* vide congesta apud *Barbos. de iur. Eccles. cit. loc num.* 97. An vero Archiepiscopus possit dispensare in Decretis Synodi Prouincialis, vide *Sanch. de matrim. lib.* 8. *disp.* 17. *n.* 35.

15 Quantum vero ad personas ipsorum suffraganeorum, Metropolitanus vocat eos ad Synodum, & in illa cognoscit de licentia absentiæ illorum, & eos compellit ad residentiam, refert decisum *Armend. in addit. ad recompilat. legum Nauar. lib.* 2. *tit.* 23. *l.* 2. *§.* 2. *sub rubr. vtrum Episcopus possit se absentare a suo Episcopatu, num.* 5. *& 6.*

& 6. *Barbos. de potest. Episcop. p. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Sanctarel. var. resolut. quæst. 4. num. 7.*

16 Quinto, Archiepiscopus potest mittere Quæstores pro fabrica Ecclesiæ Metropolitanæ per Prouinciã, *c. 1. de pænit. & remiss. in 6.* quod extendunt ad quodlibet aliud opus pium DD. relati per *Barbos. cit. loc. n.* 78 docet etiam *Quarant. eod. loc. vers. 26.* sed in hoc est aduertendum, quod id non potest Metropolitanus authoritatiue, cum solum possit suffraganeos, & subditos ad prædicta charitatiue monere; his enim verbis vtitur *text.* hinc dicunt DD. prædicti, quod si suffraganeus, vel alius resistat Quæstoribus prædictis, Archiepiscopus nõ potest contra illos procedere.

17 Sexto, Archiepiscopus potest ad querelam Episcopi suffraganei castigare Canonicos, qui absq; manifesta, & rationabili causa cessarunt a diuinis Officijs in Ecclesia Cathedrali, talibus censuris, ita vt metu pœnæ talia de cætero non præsumant, notant inter authoritatem Metropolitani, *Quarant. loc. cit. num.* 23. & *Barbos. nu.* 74. & alij per eos relati; verum hæc non est iurisdictio Metropolitani iure Metropolitano, sed potius ex delegatione, vt notat *glo. in eod. §. cæterum,* ex illis verbis *text. Metropolitanus ad querelam ipsius tanquam super hoc delegatus a nobis, &c.*

18 Septimo, Archiepiscopus concedere potest Indulgentias per totam Prouinciam, etiam extra visitationem, deciditur in *cap. penult. de pænit. & remiss.* docet *Barbos. cit. loc. nu.* 80. post multos per eum adductos, qui id Archiepiscopo concedunt, dummodo statutum generalis Concilij non excedat; statuitur enim in generali Concilio prædicto, quod Ecclesiarum Prælati in cõcedendis Indulgentijs non excedant Indulgentiam dierum quadraginta, vel vnius anni in dedicatione Basilicæ, etiam si a pluribus Episcopis dedicetur, ita habetur in *cap. cum ex eo, de pænit. & remiss.*

19 Octauo, concedunt generaliter DD. facultatem Archiepiscopo interdicendi alicui officium prædicationis per totam Prouinciam, ex dispositione *text. cap. tuorum, de priuileg.* ita *Quarant. cit. loc. vers.* 34. *Genuen. in prax. cap* 70. *num.* 16. *Barbos. cit. loc. num.* 81. Sed verius hæc iurisdictio non competit Archiepiscopo per totam Prouinciam generaliter, sed tantum in delicto in prædicto *text.* mentionato, & cum *text.* loquatur in casu particulari, non debet fieri extensio, cum simus in pœnalibus; ibi enim datur facultas Archiepiscopo interdicendi officium prædicationis ijs, qui mittunt pro colligendis eleemosynis cruce falso signatos.

20 Nono, tribuunt facultatem Archiepiscopo faciendi exules a tota Prouincia delinquentes in sua Diœcesi, ex *text. in cap. 2. de arbitr.* ita in *loc. cit. Quarant. vers.* 39. *Genuens. num.* 17. & *Barbos. num.* 82. hæc sententia seruatur in praxi, sed non probatur, ex *præcit. cap.* 2. vbi tantum asseritur quendam Præsbyterum fuisse exulatum, sed non dicitur a quo.

21 Decimo, Archiepiscopus potest mittere edicta per totam Prouinciam in ijs, quæ ad suam iurisdictionem spectant, probãt DD. ex *cap. 1. de supplend. negligent. Prælat. in 6.* quæ edicta potest ipse Metropolitanus in Prouincia per se publicari facere, vel mãdare suffraganeo vt illam affigi, & publicari faciat, & ita testatur vidisse seruari *Quarant. cit. loc. vers.* 27. Quod si Metropolitanus transmittat suam familiam per Prouinciam pro publicandis edictis, vel alias pro vtendo sua iurisdictione, illaq; iniurietur, ita vt impediatur iurisdictio Metropolitani, potest ipse Metropolitanus contra iniuriantes prædictos, si iniuria notoria sit, procedere, illosq; punire propria authoritate, est *text.* expressus in *cap. 1. de pæn. in 6.* & notant supracitati DD.

22 Vndecimo, Archiepiscopus exercet iurisdictionem in subditos suffraganei in casu quo Sedes Episcopalis suffraganea vacat per mortem, excommunicationem, aut captiuitatem Episcopi, & Capitulum infra octo dies neglexit Vicarium eligere; tunc enim potest Metropolitanus Vicarium deputare, per *Concil. Trident. sess. 24. cap. 16. de reformat.* late *Pauin. de offic. & potestat. Cap. Sed. vacant. par. 1. quæst. 10. sub num.* 5. Dicam multa, cum de Vicario Capitulari, solum hic nota, quod si Vicarius electus per Metropolitanum, ob negligentiam Capituli, decedat, tunc Metropolitanus non potest alium deputare, nisi post decẽ dies, intra quos potest Capitulum eligere, quia pro prima vice tantum amisit ius, *Barbos. de iur. Eccles. libr. 1. cap. 7. num. 102. in fin.* Nec potest in tali casu Archiepiscopus per se exercere iurisdictionem in Ecclesia vacante, sed potest tantum deputare Vicariũ, alias nullam aliam habet iurisdictionem, quia *Concil. Trident. sess. 24. cap. 16. de refor.* decidit, solam deputationem transire, in illis verbis, *Ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluatur.*

23 Nota primo, quod hæc potestas eligendi Vicarium deuoluitur ad Metropolitanum, non solum quando Capitulum nullum elegit Vicarium, sed etiam quando elegit no-

notorie indignum, nam *Concil. Trident.* postquam voluit eligendum esse Vicarium infra octo dies, illum eligi mandauit graduatum, vel alias quantum fieri potest idoneum, immediate subiungens, *Quod si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluatur.*

24 Nota secundo, Metropolitanum non posse ad nutum amouere Vicarium per ipsum deputatum in defectum, & negligentiam Capituli, vt supra, ita tenet *Barbos. de canonic. & dignit. cap. 42. num. 48.* qui testatur sic voluisse *Sacr. Congr. Concil. in vna Liman. 29 Septemb. 1625.*

25 Duodecimo, Archiepiscopus de iure communi potest benedicere Populum per totam Prouinciam, non solum benedictione priuata, quæ datur itinerando, sed etiam benedictione solenni, quæ datur cū illis verbis, *Sit nomen Domini benedictum.* Deseruit enim hæc benedictio ad delenda venialia, habetur in *Ceremon. Episc. cap. 4.* Eodem modo potest Archiepiscopus deferre ante se Crucem per totam Prouinciā, etiam in loco exempto intra eam posito, refert ad id multa *Quarant. cit. loc. vers. 28.* Quomodo possit Archiepiscopus celebrare diuina Officia in sua Prouincia solenniter, & priuate, ac procedere contra impedientes, vide late apud eundem *Quarant. cit. loc. vers. 30 vbi vers. 32.* habetur quomodo possit vti pallio.

26 Decimotertio, Archiepiscopus Metropolitanus vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 18. de reformat.* cum duobus Episcopis suffraganeis antiquioribus potest erigere in Prouincia vnum, aut plura Collegia Seminarij ob paupertatem Ecclesiarum. Cætera quæ possit Metropolitanus in subditos suffraganeorum, vide apud *Quarant. Genuens. & Barbos. cit. loc.*

Quantum ad secundam regulam, de qua in hoc *text. cap. Pastoralis*, nempe quod Episcopus suffraganeus eidem Archiepiscopo suo Metropolitana lege sit subiectus, notandum est in quibus protrahatur hæc subiectio legibus Metropolitanis.

Et primo, Archiepiscopus ex lege Metropolitana confirmat Episcopos suffraganeos electos; interuenit, vel committit cōsecrationem illorum, & vocat alios consuffraganeos ad dictam consecrationem; hæc enim authoritas indubitata est in iure, vt refert *Quarant.* & alij supra citati. Verū hodie prædicta pendent a prouisione Papæ, & vt plurimum non practicatur.

27 Secundo, conferunt authoritatem DD. Metropolitano, vt possit iniungere suffraganeis, quod seruari faciant quod in Metropoli seruatur, idq; decidunt ex *cap. dilectus el 2. de simon.* ita *Quarant. cit. loc. nu. 7. vers. decimum, Genuens. cit. cap 7. num. 21. Barbos. de iur. Eccl cit. loc. num. 21.* Sed pace tantorum virorum, opinio præ dicta generaliter non probatur ex *text.* prædicto, in quo Summus Pontifex dat formam Archiepiscopo procedendi contra recipientes, & receptos per simoniam in Monasterijs, & Religiosis locis, subdens his verbis, *Iniungens Episcopis suis vt hanc formam per suas Diœceses studeant obseruare.* Ex quibus tantum dici potest, quod Archiepiscopus potest mandare suffraganeis, quod seruent dispositionem prædicti *text.* quæ dat formam puniendi simoniacos prædictos.

28 Tertio, Metropolitanus iurisdictionem exercet in suffraganeos; nam illos quolibet triennio cogit venire ad Synodum Prouincialem, iuxta formam *Concil. Trid. sess. 24. cap. 2. de reformat.* vbi *text. Concil.* vtitur verbo, *cogere.* Ex quo collige, quod si suffraganei recusant absq; rationabili causa accedere, potest Archiepiscopus illos pœnis compellere, in qua Synodo Archiepiscopus præest, vt dicit *glos. in hoc cap. Pastoralis, post med.* & ad ipsum Archiepiscopum spectat destinare locum pro Synodo prædicta, nec est relinquenda Ecclesia Metropolitana, accedentibus commoditatibus, & iustis impedimentis cessantibus, ita testatur declarasse *Sacr. Congr. Concil. Leo in thesaur. for. Eccl. par. 1. cap. 9. num. 2.* In eodem Synodo Archiepiscopus cognoscit causas tam ciuiles, quam criminales, quas suffraganei habent cum eorum Clericis, vt diximus supra *ver. 4. Archiepiscopus.*

29 Quarto, Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos, nam vigore *Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 1. de reformat.* curare tenetur vt suffraganei resideant in eorum Ecclesijs; & si absentes fuerint, potest inquirere de illorum absentia; quod si inuenerit illos absque legitimis caussis non residere, potest fructus earum Ecclesiarum Fabricæ Ecclesiæ applicare, aut locis Pijs, & crescente contumacia id totum Papæ denunciare, iuxta disposita in *cit. loc. Concil. Trident.* Extat etiam de hac materia *Const. Pij IV. incip. De salute gregis*, emanata pridie Nonas Septembris 1560. notant *Quarant. cit. loc. vers. 11. Barbos. de potest. Episc. par. 3. alleg. 53. num. 5. in fin. Armend. in addit. ad recomp. legum Nauarræ libr. 2. tit. 23. l. 2. §. 2. sub tit. vtrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus, nu. 5. & 6.* De pœnis Episcoporum non residentium habetur in prædicta *Const. Pij IV.* & in alia

eiusdem incip. *In supreme*, 17. Kal. Decembris 1564. de quibus *Scort. in select. Summorum Pontificum Constit. epist.* 73. & in alia Vrbani VIII. incip. *Sancta Synodus*, 10. Decembris 1634. de qua apud *Barbos. cit. loc. num.* 21. & apud *Cherub. in Bullar. tom.* 4 *in append. pag.* 46.

30 Quinto dicitur, Metropolitanum habere iurisdictionem in suffraganeum ob negligentiam ipsius suffraganei, quod quando verum sit, habetur ex supradictis in *vers. ex dictis collige, et seqq.* hic solum nota nonnullos DD. dicere, a Metropolitano posse cogi suffraganeum ad faciendum id, quod tenetur facere, & deinde distinctè subdunt aliam regulam, Metropolitanum posse supplere negligentiam suffraganei, quæ distinctæ regulæ probant opinionem *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 24. *&* 31. supra positam *vers. supradicta, in fin.* nempe Metropolitanum in extraiudicialibus, puta dispensationibus, licentijs, Ordinibus conferendis, & similibus posse etiam per se supplere negligentiam suffraganei, vel mãdare suffraganeo quod faciat id, quod tenetur facere, quod intellige quando sumus in dubio, an suffraganeus iuste, vel iniuste denegauerit supradicta, iuxta dicta *vers. cit.* In iudicialib⁹ vero, & in causis cognoscẽdis vel decidendis dicendum est vt supra *vers. ex dictis.* Quando suffraganeus fuit ter monitus, & iustitiam non ministrauit, si pars appellauit, posse Metropolitanum supplere negligentiam per se procedendo in causa, iuxta opinionem *Quarant. & Rit. Cur. Archiepisc. Neap. Lotter. de re benefic. libr.* 1. *quæst.* 22. *n.* 83.

Sexto, in causis appellationum habet Metropolitanus iurisdictionem in suffraganeos in terminis, in quibus diximus supra *vers.* 1. *quantum ad primum, & seqq.* hic solum adde, quod Metropolitanus in causa appellationis iurisdictionem exercet in ipsam personam suffraganei ei inhibendo, vt in causa non procedat, attentata reuocet, & acta transmittat.

31 Quæstio est difficilis, an Metropolitanus sit Iudex ordinarius suffraganeorum, ita vt in quacumq; causa possit contra ipsum suffraganeum procedere. Quæstio ista non procedit in causis criminalibus; de illis enim cognoscit solus Summus Pontifex contra Episcopos, quando causæ priuatione, aut depositione dignæ sunt; si vero causæ criminales sunt minores, possunt contra Episcopos per Concilium Prouinciale cognosci, & terminari, vel per deputatos a Cõcilio, iuxta dispositionem *Sac. Concil. Triden. sess.* 24. *cap.* 5. *de reformat.* Nec procedit quæstio in causis ciuilibus, quas ipse Episcopus actor mouere intendit contra suum subditum; in his enim causis nec Episcopus ipse, nec Metropolitanus procedit, sed eliguntur Arbitri authoritate iuris, & a sententia prædictorum Arbitrorum ad Papam appellatur, omisso medio, ita *Gemin in cap. Romana, §. ab Archidiaconis, sub num.* 4. *de appellat. lib.* 6. vbi etiam *Franc. sub num.* 4. *limit.* 4. & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur. Eccles. libr.* 1. *cap.* 7. *sub num.* 46. procedit solum quæstio, quando conuenitur ipse suffraganeus vt reus in causis ciuilibus. In qua quæstione tenent aliqui indubitanter Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem omnium suorum suffraganeorum Episcoporum, tenentes hanc opinionem adducit *Ricc. in prax. Cur. Archiepis. tom.* 3. *resol.* 22. *in princ.* vbi etiam refert *text.* ex quibus probatur opinio. Alij vero tenent, Metropolitanum nullam habere neque in ciuilibus iurisdictionem contra suffraganeum, nisi illam, quæ specialiter iure Metropolitano illi in iure conceditur ratione appellationis, & legitimæ deuolutionis, probat id rationibus, & authoritatibus *Lotter. de re benefic. lib.* 1. *quæst.* 22. *quasi per tot.* sed concludit *num.* 61. *& seqq. &* 91. & hæc opinio videtur verior, & iuxta eam refert rescripsisse Sac. Congreg. sub die 31. Maij 1583. Episcopo Regien. *Barbos. de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 47. *Aldan. in compend. canon. resol. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 18. *idem Barbos. in sum. Apost. dec. verb. Archiepiscopus, num.* 12.

Septimo, habet Metropolitanus iurisdictionem in ipsos suffraganeos Episcopos, nam potest illos compellere ad suscipiendas delegationes in causis ad eum per appellationem deuolutis, vel alias iure Metropolitico spectantibus tam pro recipiendis testibus, quam pro alijs articulis, ita deciditur apud *Seraphin. dec.* 1212. vbi etiam notatur, quod Archiepiscopus potest mandare, idest cogere suffraganeum, vt compellat suum subditum ad suscipiendas tales delegationes, vel ad deponendum testimonium veritatis in supradictis causis, vt etiã notatur supra *vers. habet Archiepiscopus, Gratian. discept. for. c.* 169. *n.* 12.

32 Nota primo, quod Archiepiscopus debet cognoscere causas appellationum ad eum deuolutas in sua propria Ciuitate, vel Diœcesi, aut in eis, a quibus appellatum erit, nisi aliud seruetur de consuetudine, nec potest ingredi Diœcesim suffraganei, vt ibi aliquid agat, vel iudicet, præterquam in casibus concessis, *c.* 1. *& cap. vt litigantes,* vbi *glo. in verb. expensis, de offic. Ordin.*

in

in 6. nec potest habere Tribunal erectum in Diœcesi suffraganei pro commoditate litigantium, *Barbos. de iur. Eccl. lib. 1. cap. 7. num. 60.* quod intellige pro causis futuris, & non existente consuetudine, *cap. 1. cit.*

33 Nota secundo, quod Archiepiscopus potest per Prouinciam ante se deferri facere Crucem, etiam transeundo, & declinando ad dicta loca exempta, vt per *glo. in Clem. Archiepiscopo, de priuileg.* Id adeo verum est, vt possit etiam in locis exemptis intra Prouinciam sistentibus, docet ad id multa *Gratian. discept. forens. cap. 467. in princ. & num. 29. vbi num. seqq.* concedit eidem Archiepiscopo facultatem benedicendi Populum, Missas, & diuina Officia solenniter celebrandi, ac etiam vtendi Pallio, tamen sine Pontificalibus.

34 Nota tertio, non solum ipsum Archiepiscopum in supradictis casibus, & alijs a iure concessis posse iurisdictionem exercere in suffraganeos, sed id etiam posse Vicarium generalem ipsius Archiepiscopi in negotijs ad suum officium spectantibus, ad late tradita per *Iacob. Sbroz. de Vicar. Episcopi, quæst. 58. per tot.*

35 Nota quarto, Metropolitanum non solũ posse procedere contra ipsum suffraganeũ in casibus supra notatis, & alijs de iure, sed etiam contra Vicarium suffraganei, quem Archiepiscopus potest cogere, sicut & suffraganeum, quia Episcopus, & Vicarius faciunt idem Tribunal, concludunt expresse *Archidiac. in cap. 1. §. nec etiam,* vbi etiam *Innocent. de for. compet. in 6.* vnde *Ricc. in prax. 3. par. resol. 22. num. 7.* post multos per eum relatos, tenet Archiepiscopum esse ordinarium Iudicem Vicariorum generalium suffraganeorum; quod non intelligas verum generaliter, sed in illis casibus, in quibus Vicarij subsunt suffraganeo lege Metropolitana, vt diximus supra de Episcopis cum *Lotter.* & alijs.

36 Hinc asserunt nonnulli DD. Metropolitanum posse punire Vicarium generalem suffraganei delinquentem circa officium suum, ita *Ricc. cit. loc.* post *Quarant. in sum. Bull. in verb. Archiepiscopi authoritas, n. 11. Genuens. in prax. cap. 70. num. 2.* nouissime *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. c. 18. num. 3.* dicens, tunc censeri Vicarium in officio delinquere, quando authoritas officij est in causa vt delinquat, vt quia fauoris prætextu, & officij colore aliquid contrarius facit, & quoties Metropolitani mandatis in casibus a iure permissis non obedit, probat late opinionem principalem *Sbroz. de offic. Vic. q. 59. lib. 2. num. 1. & 2.* vbi ita distinguit, Metropolitanum posse punire etiam censuris Vicarium suffraganei peccantem in ijs, quæ sunt iurisdictionis, secus tamen quando aliquid faceret, aut possideret tanquam priuatus, quia tunc nullam in eum haberet iurisdictionem, sequitur *Gratian. discept. for. cap. 169. num. 14.* Prædicta sententia maximæ est authoritatis ratione Doctorum illius; attamen non est tuta, proinde verius dicendum est, Metropolitanum non posse procedere, nec punire Vicarium suffraganei delinquentis in officio, nisi quando deliquit offendendo iurisdictionem Metropolitani, veluti si noluit deferre appellationi ad eum legitime emissę, vel illius inhibitionem spreuit; in hoc enim casu est vera opinio supracitatorum, & libere potest Metropolitanus procedere, etiam censura contra Vicarium prædictum, secundum verum sensum *cap. 1. de offic. Vicar. in 6.* secus tamen dicendum est, nempe non esse veram opinionem prædictorum, nec posse Metropolitanum procedere contra Vicarium suffraganei delinquentem in officio alio modo, vt quia per sordes, vel perperam iudicauit, vel alia via simpliciter partibus, & iustitiæ præiudicauit, hanc sententiam acerrime defendit *Lotter. de re benefic. lib. 1. q. 22. num. 100. & seqq.* vbi etiam contrarijs respondet, & *Campanil. in diuer. iur. canon. rubr. 11. c. 23. num. 157* qui testatur, ita declarasse *Sacram Congreg.* super Episcopos contra Archiepiscopum Salernitanum ad fauorem Vicarij Acernensis suffraganei.

37 Aduerte, quod in casu, quo Metropolitanus potest procedere contra Vicarium delinquentem, vt supra, potest censuris cõtra illum procedere, vt habemus ex *cit. c. 1.* & potest etiam illum carcerari facere, & ad suas carceres asportare, prout testatur fuisse seruatũ in accuratissima, & præclarissima Curia Metropolitana Capuana, *Donat. Anton. de Marin. quotid. resolut. cap. 18. num. 5. in fin.* docens carcerationem prædictam esse faciendam circumspecte, & sine ignominia.

38 Dubitatur, quibus pœnis possit Metropolitanus punire, & compellere Episcopũ suffraganeum contumacem, & inobedientem in casibus supradictis, & alijs, quibus suffraganeus est subditus Metropolitano ex iure metropolitico.

Resp. Metropolitanum processurum cõtra suffraganeum ad pœnas in casibus prædictis debere seruare formam *cap. quia Pontificali, de offic. deleg. in 6.* vt primo illi interdicatur ingressus Ecclesiæ, vel sacerdotale ministerium, deinde ab officio suspendatur, & vltimo aggrauetur censura Ec-

Ecclesiastica contra eum, nisi aliter suaserit nimia contumaciæ proteruitas, siue culpa, ita *text.* qui hos gradus requirit ob reuerentiam sacri officij, quod exercent prædicti Pontificali dignitate, voluit *Genuens. in prax. cap.70.num.5.* Supradicta intellige, quando in casu particulari non est statuta certa pœna contra suffraganeum inobedientem, quia tunc est procedendum cum pœna statuta particulari, vt est in suffraganeo omittente congregare Synodum, qui est suspendendus, obseruat *Barbos. de iur. Eccles. lib. 1. c. 7 n. 27.*

39 Ad prædicta notandum est, quod contra suffraganeum contumacem, & inobedientem vt supra, potest procedere non solum ipse Metropolitanus, sed etiam eius Vicarius generalis, qui quoad iurisdictionem est superior suffraganeo, licet inferior quoad ordinem, ita *glo. in c.* proxime citando, *ver. nota vlterius,* nihilominus si contra suffraganeum est procedendum ad interdictum, suspensionem, vel excommunicationem, id debet facere Archiepiscopus, si est præsens, ratione reuerentiæ Pontificalis officij, licet factum a Vicario teneat, disponit *c. 1. §. Officiales, de offic. ord. in 6.*

40 Nota quarto, quod licet per suspicionẽ Ordinarij non deuoluatur iurisdictio ad Metropolitanũ, nihilominus in casu suspicionis potest Metropolitanus cogere suffraganeum ad eligendos Arbitros, ita probat *Ricc. in decis. Cur. Archiepisc. Neap. 3. p. dec. 323. per tot.* qui *dec. 263. ead. part.* tenet etiam posse Metropolitanum compellere Vicarium suffraganei ad eligendum Arbitros in casu suspicionis Episcopi, & ratio est, quia suspicio Episcopi tangit Vicarium, ita *glos. in cap. si contra vnum, verb. Episcopi, de offic. deleg. in 6. Abb. in cap. insinuante, n. 2. de offic. deleg.* Capyc. *dec. 137.*

41 Nota quinto, quod Archiepiscopus Metropolitanus exercet iurisdictionem in suffraganeos etiam ante receptionem Pallij, nam licet ante receptionem prædictam non possit dici vere Archiepiscopus, per *text. in cap. nisi specialis, vbi glo in verb. nominis, de auct. & vsu pall. Genuens. in prax. cap. 71. num. 19.* id procedit quoad exercitium eorum, quæ sunt ordinis, quæ non potest exercere ante receptionem Pallij, secus quoad ea, quæ sunt iurisdictionis, *c. suffraganeis, & cap. sicut, §. super eo, vers. praterea, de elect. Decian. cons. 26. num. 3. lib. 3.*

42 Aduertant suffraganei, quod ab eis debetur Metropolitano reuerentia, & obedientia, super qua iurant, iuxta *text. in cap. dilecti, de maior. & obed. glos. in cap. antiqua, in verb. fidelitatis, vers. sic & suffraganei, de priuileg.* notat *Lotter. de re benefic. libr. 1. quæst. 22. num. 26.*

43 Nota sexto, Archiepiscopum non posse in Ecclesijs suorum suffraganeorum absq; ipsorum licentia Pontificalia exercere, per *text. in cap. sicut vnire, de excess. Prælat.* facit *text. in cap. Pastoralis, de offic. Ord. can. nullus* Primas *9. quæst. 2.* notat etiam *Tamb. de iur. Abbatum tom. 1. disput. 21. num. 1. & Gratian. disceptat. foren. supra cit. cap. 468. num. 33.*

44 Nota septimo, DD. præsertim *Quarant. Genuens. & Barbos.* nonnullos adducere casus particulares, in quibus Metropolitanus potest supplere negligentiam suffraganei faciendo id, quod facere debuit suffraganeus, qui recusauit, vel negligens fuit id facere, vt est instituere præsentatum, ponere Vicarium, executioni dare vltimas voluntates, absoluere, dispensare, præstare cõsensum, vel licentiam, ordinare, & similia. In quibus casibus, secundum opinionem, quã supra firmauimus, qa Metropolitanus nullam habet iurisdictionem, nec in subditos suffraganei, nec in suffraganeum ipsum, nisi in ijs, in quibus specialiter in iure conceditur lege metropolitana; dicendum est non posse Metropolitanum prædicta facere de per se, nisi ea specialiter concessa sint in iure. Verum quia nonnulla reperiuntur expressa in particulari in iure, posset de facili dubitari, si posset ea de per se exequi Metropolitanus, ideo ad tollendas difficultates, & quæstiones inter suffraganeum, & Metropolitanum, consulendum est, vt prædicta petantur primo coram suffraganeo cum debita instantia tribus petitionibus, & si adhuc suffraganeus deneget illa concedere, potest libere a tali denegatione appellari, & tunc per appellationem iurisdictio deuoluitur ad Metropolitanum, cui si constiterit ea esse concedenda, potest per se concedere. Ratio est clara, quia propriũ appellationis est suspendere, & deuoluere iurisdictionem, iuxta regulam *cap. Pastoralis, §. verum, & cap. vt debitus, de appellat. cap.* Romana, *§. si vero, cap. cum appellat, & cap. non solum, eod. tit. lib. 6. Sanch. de matr. lib. 3. disput. 28. num. 4.* Barbos. *de iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 61.* & est dictum etiam supra.

45 Limitatur iurisdictio Metropolitani in suffraganeos, & illorum subditos, vt in illis iurisdictionem non habeat, nec inter eos possit cognoscere. Primo per viam nullitatis absque appellatione in causis coram illis vertentibus, docet Sebast. *Cæs. in relect. de Eccles. Hierarch. par. 1. disp. 5. §. 2. nu. 14.* & alij, quos refert, & sequitur *Barbos. de iur.*

iur. Eccles. lib. 1. cap. 7. num. 67. Secundò, in causis sanctæ Fidei, in quibus ob eius grauitatem ad Papam debet appellari, *Pen. direc. inquis. par. 3. comment. 31. Genuens. in prax. cap 70. num. 3.* Tertiò, in concedenda restitutione in integrum aduersus sententiam suffraganei, quo in casu non potest adiri Metropolitanus, vt dictum est supra, & notant *Genuens. cit. loc. num 7.* post *Franch. in cap. dilectus el 3. de appellat.* Quartò in causis in prima instantia coram suffraganeo vertentibus, cui in eis non est inhibendum, nec appellationi tenetur deferre, nisi in casibus Bullæ Gregorij XIII. quæ est 24. in Bull. refert decisum *Zerol. in prax. verb. appellatio, vers. decimum.* Quintò, ad fauorem veri contumacis, cuius appellatio non est recipienda per Metropolitanum, nec inhibitio emananda, durante contumacia, ita voluit *Sacr. Congreg.* in decretis editis iussu Vrbani VIII. relatis per *Quarant. citat. loc. auct. 18. vers. 8 decret. vlt.* Alias limitationes vide apud *Barbos. loc. cit.*

SVMMARIVM.

1 *Renunciatio facta per filiam, etiam nō certioratam, valet, si est iurata. Et quid si non est certiorata de viribus patrimonij, n. 10.*

2 *Filia dotata, quæ renunciauit, excluditur non solum a masculis, sed etiam ab alijs fœminis non dotatis, in casu intestati, non autem ex testamento, num. 3. Et an excludatur a legato ei facto a patre ante renunciationem, num. 4.*

5 *Renunciatio est stricti iuris, nec continet, nisi expressa; vnde renuncians successioni patris non excluditur a successione fratris, etiam hæredis patris, num. 6. Et renuncians bonis maternis, & fraternis non excluditur a fraternis, num. 7. Et an hæc renunciatio liget hæredes renunciantis præmortua renunciante patri, vel fratri, num. 8. Nec extenditur ad donationem inter viuos, n. 9.*

10 *Renuncians an excludatur à legitima, siue paragio. Et quid quando non fuit dotata, num. 12. Et quid quando fuit læsa, num. 11. Quid quando renunciatum est fauore fratrum, qui viuo patre mortui sunt, n. 13.*

14 *Renuncians vni fratri, an extendatur ad alios fratres vtilitas renunciationis. Et quid de legitimatis.*

15 *Renuncians metu reuerentiali non ligatur renunciatione. Et quid de filia post mortem patris ingrediente Monasterium, n. 16.*

17 *Renunciatio promissa per maritum quid operetur, & si se obligauit ad pœnam, vel interesse.*

18 *Renuncians quomodo debeat esse congrue dotata, vt excludatur vigore Consuetudinis, & Constitutionis Regni.*

ARGVMENTVM.

De Renunciatione filiæ dotatæ. Notatur §. I. An valeat renunciatio, non præmissa certioratione. A quibus bonis, & successione excludatur filia, quæ renunciauit, & a quibus personis. An excludatur a legitima, vel paragio. Quid si renunciatio est facta metu. Quid operetur promissio renunciationis facta per maritum. Et quomodo renuncians debeat esse congrue dotata. Notantur §. II. vires iuramenti præstiti vi, vel dolo, aut per errorem, vel contra bonos mores, & continentis peccatum. Quos contractus non firmet iuramentum, & alia.

ANNOTATIO L.

§. I.

Ad Text. in Cap. quamuis pactum, de pact. in 6.

IN hoc *Text.* Bonifacius VIII. statuit valere renunciationem factam per filiam patri, quod esset dote contenta, nec ad bona paterna regressum haberet, si firmata est iuramento non vi, nec dolo præstito, cum hoc iuramentum non vergeat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum, tractant de hac materia renunciationis Ciuilistæ in *l. pactum dotali, C. de collat.* notant multa *Couar. in eod. cap. tom. 1. par. 3. Tiraq. in tract. de iur. primogenit. in 12. quæst. & quæst.*

quæst.40.Molin. de primogen. Hispan.lib.2. cap.3. Neapodan. in Consuet. Si moriatur, Afflict.dec 350.& 178. Boer.dec.61. Gram. dec 57.63 & 101. Franch.dec.67.vbi Adden. Molf.s.de renunc. Ricc.collect.decis.part.1. collect. 30. & quia materia excedit terminos canonicos quoad renunciationem, notanda sunt aliqua breuiter.

1 Nota primo, quod adeo valet talis renũciatio, vt procedat etiam si mulier renuncians non esset certiorata, nam non requiri certiorationem tenent *Dominic.de S.Gemin & Archid. in hoc cap.* refert decisum *Guid.Pap.dec.227.* sequitur *Ricc.cit.collect.* 30 *in princip.* & licet contrarium videatur defendere *Gratian.discept. forens. cap.*858. *num.*13. post multos per eum adductos, ille tamen loquitur in renunciatione non iurata, vt ibidem apparet *num.*18. hic vero sermo est de iurata.

2 Nota secundo, quod filia renuncians nõ habet regressum ad bona paterna, ita dicit *text.* idq; ampliatur, vt a bonis paternis excludatur non solum ab alijs filijs masculis, sed etiam a fœminis non dotatis, ita *Paris. cons.*26.*num.*51.*& seq. volum* 3. *Gabr. lib.*3. *tit.de iur.dot.& c.concl.*1.*n.*3.

3 Sed prædicta exclusio intelligitur in casu intestati; nam si ex testamento pater vocauit filiam, quæ renunciauit ad partem hæreditatis, debet admitti; nec per fratres potest excludi, ita *Bart. in l.stipulatio hoc modo concepta, ff.de verb.oblig. Couar.citat. loc. nu.*8. nam pater in hoc casu disponens ad fauorem filiæ prædictæ videtur tacite iuramentum illius remisisse, & proinde filia potest petere, quod sibi debetur ex testamento eiusdem patris, docet *Felin.in cap.*1.*col.*2.*in fin. vers. vnum etiam relatione dignum, n.*5.*in fin.de iureiur.* Rom.*in d.l.stipulatio, col.*11. post *Bald.in l.vlt. col.*3.*ad fin. vers. & ideo generales renunciationes, num.*15.*C.de pact Gratian.disceptat.forens. cap.*302.*num.*72. *Surd.dec.*14.*num.*4. Quod procedit non solum quando post factam renunciationem pater ei in testamento aliquid reliquit, sed etiam quando legatum erat factum ante renunciationem, quia non mutando testamentum voluit cum prima voluntate decedere, *Aret.in l.qui superstitis, col.*5 *vers.circa secundum de acqu. hæredit. Crot.in d.l.stipulatio, num.*44.*vers. secundo extenditur, Paris.cons.*95. *num.*36. *lib.*3 *Surd.d.decis.*14.*num.*8. voluit Rota in vna Romana legati 22. *Iunij* 1607. coram *D.Manzanedo, ad med. Surd.de alim.tit.*9. *quæst* 25.*n.*39.

4 Quæro, quid dicendum, an filia, cui pater aliquid legauit in testamento, & deinde post mortem patris fuit dotata ab eius fratre hærede patris, ad cuius fauorem renunciauit cum iuramento, possit petere legatum, vel potius est præsumenda compensatio.

Resp. quando nihil fuit actum de compensatione in constitutione dotis, non esse præsumendam compensationem, & proinde prædictam sororem renunciantem posse adhuc petere legatum, ex *glos. in l.final. verb.idoneam, vbi Bald. C. de dot. promiss. Alex.cons.*7. *num.*16 *vers.facit ad prædicta, lib.*6.*Bald.Nouell.de dot.par.*6.*priuileg.*45. *num.*2.*vers.& ideo, col.*1. quicquid contrarium teneant *Gomes.var.resolut.tit.*1.*c.*12. *num.*27. & *Mantic.de coniect. vlt.volunt. lib.*10.*tit.*2.*num.*17. quia illorum opinio est vera in casu, quo testator legans erat debitor legatarij, & legauit expresse dicendo, quod legatarius esset contentus, & nihil aliud petere posset, quæ verba probant animum compensandi; alias enim cum non constet de tali animo, tunc nõ est præsumenda compensatio, *Alex.cons.*7. *nu.*16. *lib.*6. & in specie declarat *Rota in cit. Romana legati,* & voluit *Bald. in l.liberti, libertaq; num.*28 *C.de oper.libert. Ruin.consil.*136. *num.*7. *lib.*2. & ita intelligendus est etiam *Surd.cons.*267. *lib.*2. qui tenet in renunciatione comprehendi legatum factum renuncianti, quia loquitur in casu, quo constabat ex verbis amplissimis, quod renuncians voluit etiam renunciare legato, vt etiam declarat *Rot.cit.loc.*

5 Nota tertio, quod renunciatio est stricti iuris, ita vt non contineat nisi expressa, & quæ veniunt in necessariam consequentiã expressorum, *Card.cons.*12. *Calder.cons.*5. *de præben.Dec.*452 *nu.*21. *Aymon.cons.*243. *num.*6. *ad med.* vnde in ea non fit extensio de vna persona ad aliam in bonis renunciatis, neque de aliquibus bonis ad alia bona, *l.si vnus, §.ante omnia, vbi Ias.col.*2. *ff.de pact. l.si domus, vbi Bart. ff.de seruitut. vrban.præd. Alex.cons.*4.*col.*5.*lib.*2. *Peregr. de fideicom.ar.*52.*n.*25.

6 Hinc collige primo, quod filia, quæ renunciauit successioni patris, non excluditur a successione fratris, etiam si frater remaneat hæres patris, *Roman. cons.* 168. *in princ.Capell.Tholos.dec.*159 *num.*1. *Natt.* in hoc *cap.quamuis, col.*58. *quæst.*5. *versic. tertio facit, Castr.in l.Paulus §.idem respondit, ff.de acqu.hæred. Alex.in l.*1. *§.veteres, col.*6. *vers.expressius, ff.eod. Dec.cons.*151. *n.*1. *vers.hoc præmisso.*

7 Collige secundo, si filia renunciauit bonis paternis, & maternis, adhuc non excluditur a bonis fraternis, prout docent commu-

muniter DD. in hoc *cap. quamuis*, præsertim *Couar par.* 3. §. 3. *num.* 2. *Guttier. pract. quaest. lib.* 3. *quaest.* 80. *num.* 5. *Menoch. consil.* 160. *num.* 3. *lib.* 2. *Rot. dec.* 38. *nu.* 2. *part* 2. *in recentior. Vasq. de success. creat. lib.* 2. §. 18. *num.* 176.

8 Collige tertio, quod renunciatio facta per filiam, aut sororem pro se, & hęredibus ad fauorem patris, vel fratris, præmortua filia, vel sorore renunciāte filij etiam si sint hæredes renunciantis, non excluduntur a successione patris, vel fratris. prout concludunt DD. communiter in *l. qui superstitis, ff. de acquir. hæred* fuit decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum in iudicādō integerrimum apud *Vincen. de Franch. dec.* 67. vbi multæ adducuntur rationes, & notat *Ricc. ibi. in Addit.* qui obseruat, quod cum isti filij in hoc casu veniant ex persona propria, & non ex persona matris quia illa renunciauit, si concurrant cum patruo, quia sunt in remotiori gradu, excluduntur ab illo, qui est proximior. An, & quando matris renunciatio noceat filijs, & de pluribus quæstionibus ad hanc materiam tangentibus vide apud *Marantam cons.* 104. *Merlin. de leg. lib.* 1. *tit.* 2. *q.* 11.

9 Collige quarto, quod renunciatio bonorum paternorum, vel maternorum ex testamento, vel ab intestato facta per filiā dote contentam non excludit illam a donatione inter viuos, quia acquirere ex testamento, vel ab intestato, & acquirere ex donatione inter viuos sunt diuersa, & proinde ab vno ad aliud non fit illatio, est decisum apud *Afflict. dec.* 350. *vbi Vrsill.*

10 Collige quinto, renūciationē iuramento firmatam factam per filiam nuptui traditā in beneficium patris, vel alterius, quantumuis amplam renunciantem non excludere a petendo legitimam, vel supplementum legitimæ, siue supplementum paragij, fuit decisum per Sacrum Consilium Neapolitanum apud *Gram. dec.* 101. vbi plura de hac materia, & præsertim *num.* 79. dicit, non procedere opinionem, quando mulier fuit certiorata, & informata de viribus patrimonij, & iuramentum facere præsumi certiorationem, per *text. in cap. ex rescripto, de iuretur. vbi glos. &* Bald. *vlt. not ab.* & per alios per ipsum *Gram.* adductos, & ratio limitationis est; nam iuri, quod ignoratur, renunciari non potest, vt probat in ijsdem terminis idem *Gram. dec.* 57. *num.* 8. & in eadem *dec.* 57. extenditur sententia in filiam, quæ renunciauit bonis maternis, vt non excludatur a petitione legitimæ in bonis aui materni, obseruat etiam *Mangrell. ad Bart. in cit. l. pactum,* & est generale, quod filia renuncians non intelligatur renunciare legitimæ, nisi expresse renunciasset, *Ias. in l.* 1. *num.* 10. *ff. solut. matr. Boer. dec.* 14. Quomodo renuncietur legitimæ, late *Merlin de legit. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 24. & 25.

11 Nota quarto, controuersum esse inter DD. an stante enormi, vel enormissima læsione, possit mulier, quæ renunciauit, absolutione a iuramento obtenta, venire contra renunciationem prædictam, vide omnes pro vtraq; sententia pene innumerabiles adductos per *Anton. Gabr. comm. concl. lib.* 3. *tit. de iur. dot. & dot. promiss. conclus.* 1. *num.* 5. *& seqq. vbi nu.* 11. tenet sententiam affirmatiuam, nempe posse mulierem prædictam venire contra renunciationem, esse magis communem, quam indubitanter dicit procedere, quando læsio esset nimis excessiua, veputa si esset vltra triplum, vel quadruplum iusti pretij, vel renuncians esset minor, ita *num.* 10. *Cauall. comm. contra com tom.* 1. *q* 105.

12 Nota quinto, addendo ad supradicta, *vers. collige quinto*, quod dispositio huius *cap.* quamuis locum habeat quando filia habuit dotem a patre, secus tamen dicendum est si nullam dotem habuisset, prout notat *Petr. Anchar. in eod. cap. not.* 2. *Ciuilise in d. l. pactum,* Gabr. *cit. loc. num.* 23. qui alios adducit pro hac opinione. Verum *num.* 24. tenet, quod prędicta dispositio *cap. quamuis*, procedit etiam in muliere, quæ nihil nomine dotis a patre est consecuta, & hanc testatur esse magis communem opinionem, quæ non extenditur, vt mulier nō possit petere dotem, vel alimenta, alias iuramentum esset vinculum iniquitatis, ita *Natt. in eod. cap. quamuis, col.* 8. similiter si filia fuit ab alio dotata, potest non obstante renunciatione, recurrere ad bona patris *Dec in l. pactum cit. de collat. num.* 8. nisi renunciauit debenti tale ius.

13 Nota sexto, cessare dispositionem huius *cap. quamuis*, & posse renunciantem regressum habere ad bona renunciata, quando renunciauit contemplatione fratrum masculorum, si viuo patre decesserint, ita *Bal. in l. pactum in* 4. *q.* C. *de collat. Salic. in l. pactum, col.* 3. C. *de pāct. Gemin. in eod. c. quamuis, col. fin. Alex. cons.* 39. *col.* 3. *volu.* 3. *Bertr. cons.* 6. *volum.* 1. *Gabr. cit. loc. num.* 35 contra *Guid. Pap. q.* 192.

14 Quæro hic, si soror renunciauit hæreditati paternæ ad fauorem vnius fratris præsentis, & recipientis, an accrescat tam ipsi, quam alijs, an sibi soli.

Resp. omnibus accrescere, nisi aliud appareat in contrarium, nempe præsumptio donationis in recipientem collatæ, *l. in adi-*

ædibus.vers.veluti,ff.de dol. docet *Bald.in d.l.pactum num.*13.C.*de collat.* qui *nu* 14. vlterius dicit, quod si renunciatum est vni fratri,& deinde ille non vult hæreditatem paternam, talis renunciatio etiam potest prodesse extraneis hæredibus, quia propter iuramentum potest acquiri ius etiam absentibus,idem *Bald.in l.illud,* C.*de sacr. Eccles.*secus tamen dicendum est si renunciatio esset facta fauore fratrum,quia non prodest fratribus postea legitimatis, ita *Ruin cons.*83.*col.fin.volum.*3. *Gabr.cit.loc. num.*39.

15 Nota septimo,*cap.quamuis,* non habere locum, quando filia renunciauit patri ob metum reuerentialem, tunc non obstante renunciatione, regressum habet ad bona patris, docet *Bart.in l.*1. §.*quæ oneranda, ff.qua.re.act.non dat.* *Natt.in hoc c.quamuis col.*11.*limit.*11. *Paul.de Castr.in d.l.pactum,col.*1.*in fin* C.*de collat.* *Gabr.cit.loc. num.*41.

16 Nota octauo,nec habere locum *c.quamuis,*quando filia,quæ renunciauit, in seculo remansit, & post mortem patris ingressa est Monasterium; tunc enim non obstāte renunciatione, Monasterium poterit petere successionem, ita *Purpur.in l.final. num.*190.C.*de pact.* quem refert, & sequitur *Gabr.cit.loc n.*6.

17 Nota nono,quod vxor potest libere recursum habere ad bona renunciata per maritum,immo ipse maritus,qui promisit ratificationem renunciationis faciendam per vxorem, vel facere modis omnibus, quod vxor renunciet; excusatur faciendo quod potest,etiam a pœna, decisum apud *Afflict.dec.*295.*Boer.dec.*3.*num.*16. *Rot.in vna Antoniana pecuniaria* 27. *Iun.* 1614. quæ est impressa post *Gallesf.dec.*38. immo maritus promittens ratificationem,vel renunciationem,vt supra, si fecit diligētias, ita excusatur, vt nec illi possit retardari solutio fructus dotis, vt post multos docet *Gratian.discept foren.cap.*726.*n.*12.*& seqq.* qui testatur id etiam procedere,si promissio fuerit iurata. Sed intellige supradicta quando fuit simpliciter promissa ratificatio,vel renunciatio; nam si alias maritus se obligauit ad damna, & interesse, non excusatur a solutione damnorum, & interesse, sub prætextu quod adhibuit diligentias,ita sentit idem *Gratian.cit.loc.*faciunt dicta per *Amend.ad dec.de Franch.*67.*in princip.*

18 Nota decimo, quod adhoc vt per renūciationem,de qua in hoc *text.* filia renuncians non possit habere regressum ad bona patris,& dicatur exclusa, iuxta terminos *Consuet.Neap. & Constitut.Regni,* requiritur vt ipsa filia sit congrue dotata sic etiam dicendum est de sorore, alias renunciatio huiusmodi, & iuramentum superinde præstitum nihil operantur, ita *Gram.dec.*57.*num.*12.*& dec.*101. *num.*14. 25 *et* 60 & adhuc filia nō excluditur a successione patris,nisi frater ipsius offerret se paratum eidem supplere vsq; ad paragiū, & congruitatem legitimæ, ita consuluit *Corn.cons.*11.*col.*2. *volum.*2. *Neapodan.in Consuet. contra instrumentum autem dotale,in glo fin vers.item quod si filia,* *Gram.d. dec.*57.*num.*13. Et dicitur congrue dotata habita ratione ad facultates tempore mortis patris, non autem tempore dotationis, ita vt si filia fuerit congrue dotata tempore constitutionis dotis, sed postea tempore mortis patris facultates sint auctæ,tenetur frater, si vult illam a successione patris excludere supplere eidem secūdum quantitatem bonorum tēpore mortis,ita *Gram.citat.loc.num.*14.vbi *num.*16. tenet idem dicendum esse, si filia sit præmortua ante tempus augmenti facultatū, & hoc ius transire ad hæredes.Et quia materia hæc excedit terminos canonicos, me remitto ad Ciuilistas.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum præstitum vi, vel dolo an confirmet contractum inualidum iure ciuili,discutitur* text.in cap.si vero, & cap. verum, de iureiur. & auth.sacramenta puberum, *& notatur etiam n.*7.

2 *Iuramentum quomodo liget enormissime læsum.*

3 *Iuramentum vi, vel metu extortum est validum,sed relaxandum.Et relaxatio a quo præstanda,num.*4. *Quid si quis iurauerit nō contrauenire, num.*5.

6 *Iuramentum præstitum per errorem esse nullius efficaciæ, quomodo intelligatur.*

8 *Iuramentum, quod vergit in æternæ salutis dispendium,non obligat.*

9 *Iuramentum contra bonos mores naturales non obligat,secus contra bonos mores ciuiles. Et declarantur termini clarius,num.*20.

10 *Iuramentum confirmat donationem omnium bonorum præsentium, & futu-*

turorum, item donationem non insinuatam, num. 11. Item donationem inter virum. & vxorem, n. 12.

13 *Iuramētum an impediat allegationem exceptionis non numeratæ pecuniæ. Et an confirmet contractum alienationis rei dotalis, num. 14 Vel donationem minoris, num. 15. An pactum legis commissoriæ, num. 16. An donationem inter patrem & filium, n. 17. An renunciationem priuilegij fori, num. 18.*

19 *Iuramentum, quod continet peccatum veniale, dicitur in dispendium salutis æternæ, declarantur verba text.*

21 *Iuramentum appositum in contractu prohibito principaliter ob publicam vtilitatem non ligat, secus si minus principaliter. Nec indiget relaxatione, num 22.*

23 *Iuramentum de non ferendo testimonium non valet, nec de tenendo secretum priuatim commissum, si iurans deducitur in testem, n. 24.*

25 *Iuramentum, quo maritus renunciat pacto, quod non possit conueniri vltra quam facere potest non ligat.*

26 *Iuramentum non firmat pactum, quod debitor possit a creditore propria authoritate capi. Et an pactū, quod quis non possit cedere bonis, n. 27.*

28 *Iuramentum an confirmet contractum simulatum, & suppleat defectum consensus. Respondetur ad* cap. de debitores, de iureiur. *& declaratur, nu. 29. & 30.*

31 *Iuramentum contra bonos mores non ligat, etiam si habeat sua requisita. Et quid si quis iurauerit non recipere Clericatum.*

32 *Iuramentum in detrimentum tertij nō ligat, vnde non firmat renunciationem Macedoniani, quæ redundat in detrimentum patris.*

ANNOTATIO L.

§. II.

IN eodem *text. cap quamuis pactum de pact. in 6.* in illis verbis, *Si firmata est iuramento non vi, nec dolo præstito, cum hoc iuramentum non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.*

Nota primo, in illis primis verbis, nēpe, *Non vi, nec dolo præstito,* quæ verba videntur disponere, quod iuramentum præstitum non vi, nec dolo teneat, & obligationem inducat; hinc potest colligi argumentum a contrario sensu, si iuramentum est præstitum vi, aut dolo non tenere, nec obligationem inducere, quod est expresse contra *text. in cap. si vero, & cap. verum, de iureiur.* vbi aperte deciditur, quod si iuramentum per metum extortum seruari potest sine interitu salutis æternæ, seruādum est, licet Ecclesia possit, & soleat a tali iuramento absoluere. Occasione horum *tex.*
1 grauiter pugnant DD. an scilicet contractus inualidus, & a iure reprobatus confirmetur iuramento præstito vi, vel metu, pro cuius quæstionis dilucidatione. Supponendum est, differre inter se contractum firmari iuramento, & non firmari, sed iuramentum obligare, donec relaxetur, prout probat *Sanch. de matrimon. libr. 1. disp 32. num. 3.*

In hac igitur quæstione tenet vna sententia tale iuramentum non obligare, & proinde iurantem nec teneri relaxationē, siue absolutionem petere, ita *Abb. in cap. cum contingat, de iureiur. num. 3 Franc. in hoc cap. quamuis pactum, nu. 5. & 11. Felin. in cap. præterea, de sponsal. num. 35. & cap. 2. num. 2. de iureiur. Hippol. de Marsil. in l. penult. nu. 76 ff. de Quæst. Rolan. cons. 10. num. 130. volum. 4. & cons. 2. num. 80. & seq. volum. 1. Gram dec. 103. num. 70. Flamin. de resignat. benefic. lib. 13. quæst. 2. numer. 12.* & alij.

Aliam vero sententiam, nempe iuramētum appositum in contractibus alias a iure reprobatis, & inualidis, & metu graui extortum obligationem inducere, & indigere relaxatione, siue absolutione, tenent *Arcbid. in hoc cap. quamuis pactum, num. 1. Bald. in cap. 2. de iureiur. num. 1. & in l. pactum dotali num. 1. quæst. 1. C. de coll. Card. in cap. cum contingat, cit. num. 1.* vbi etiam *Imol. num. 3. Afflict. dec. 322. num. 5. & 6. & dec. 394. num. 10. & 11. Couar. in 4. decretal. 2. par. cap. 3. §. 5. num. 2. & in hoc cap. quamuis pactum, 3. par. § 4. num. 2. Molin. libr. 2. de primogen cap. 3. num. 12. & 13. Guttier. de iuram. 1. par. cap. 37. num. 19. Seraphin. de priuileg. iur. priuileg. 110. num. 8.* & alij. Et hæc secunda sententia est probabilior, & magis communis, nec huic opinioni aduersatur dispositio huius *cap. quamuis pactum* a contrario sensu; nam argumentum non currit quoad iuramentum, sed quoad re-

renunciationem, de qua in hoc *cap.* deciditur enim valere renunciationem filiæ, si firmata est iuramento non vi, aut dolo, ergo a contrario sensu si renunciatio est firmata iuramento vi, vel dolo, non valet, idest non valet renunciatio, non vero iuramentum, & id sentit secunda sententia, nempe contractum non valere, sed tenere iuramentum,& proinde petendam esse relaxationem, & hoc modo concordantur iura prædicta.

Nec secundæ sentẽtiæ prædictæ aduersatur *auth sacramenta puberum, C. si aduer. vend.* quia illius dispositio est correcta de iure canonico, per *cit. text. in cap si vero, & cap. verum, de iureiur.* nam cum tractetur de materia spirituali, standum est potius iuri canonico, quam ciuili.

2 Collige primo ex prædictis, quod quando dolus interuenit re ipsa, vt quia renuncians cum iuramento est enormissime læsus, contractus potest rescindi, est tamen absoluendus, siue relaxandus a iuramento ad finem agendi, alias ante relaxationẽ non potest agere, quia obstat iuramẽtum, docet *Couar. in hoc cap. quamuis pactum, 3. par. §. 4. num. 7. Afflict. cit. decis. 321. nu. 9.* qui id procedere dicunt tam in minore, quam maiore.

3 Collige secundo, iuramentum quamuis vi, aut metu extortum, esse validũ, & obligare, donec, & quousq; non fuerit petita absolutio, siue relaxatio; quo in casu est concedẽda, quia iniuriam passus est iurãs violenta iuramẽti extorsione, q̃ relaxatio est danda etiam ei, qui coactus fuit iurare se facturum id, ad quod alias tenebatur, docent *Hostiens. in cap. ad nostram il 3. super verb tale fuit, de iureiur.* & ibi etiam *Innocent. num. vnic. Ioan. And. num. 5. Abb. num. 3. Alexan. de Neuo num. 15. Couar. in regul. peccatum 2. §. 3. num. 7.* contra *glos. in cap. petitio, de iureiur. verb. extorsit, Ceuall. commun. contra commun. tom. 2. quæst. 604. in princ. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. tit. 9 n. 37.*

4 Dubium posset enasci, a quo sit danda absolutio, siue relaxatio in casu prædicto iuramenti metu extorti, & dubitationem faciunt *cap. si vero, & cap. verum cit.* vbi dicitur huiusmodi iuramenta a Summis Põtificibus relaxari solere.

Resp. etiam ab Episcopo relaxationem prædictam peti posse, quod est indubitatũ, tamen dubitationi respondetur, in dictis capitulis Summum Pontificem solum narrare factum, non tamẽ quasi ea potestas soli Pontifici Summo conueniat, ita respondent *Abb. in eod. cap. verum, n. 2. & Alex. de Neuo n. 3.*

5 Collige tertio, iuramentum præstitum dolo ex proposito, siue re ipsa non validat contractum, & proinde est concedenda relaxatio, adhoc vt iurans possit contra iuramentum venire quod procedit, etiam si iurans promisisset non contrauenire, & iurasset omnia, & singula esse vera; nam ijs non obstantibus iurans est audiendus, *Dec. cons. 349 num. 7. Paris. cons. 89. num. 69. lib. 1.*

6 Collige quarto ex eo, quod dicunt DD. iuramentum per errorem præstitum in cõtractu nullius esse efficaciæ, secundũ *l. doli, vers. diuersum, ff. de nouat.* notat *Paris. consil. 72. num. 53 lib. 1.* post *Soc. cons. 126. col. 3. ver. ex quibus* id totum esse intelligendum iuxta supradicta, vt error sit iusta causa concedendi relaxationem.

7 Nota secundo, ex *text.* quod iuramentũ confirmat etiam contractus, qui iure ciuili non subsistunt, *l. si quis maior, ff. de transact. auth. sacramenta puberum, si aduers. vend. Bald. in l. pactum quod dotali, circa princ. C. de collat. Abb. in cap. cum contingat, nu. 31. de iureiur. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 14 tit 28. num. 53.* vbi probat, quod licet quis alteri stipulari non possit, id tamen fallit, quando accedit iuramentum promissoris.

8 Vlterius in eodem *text.* in illis verbis, *Cum hoc iuramentum non vergat in æternæ salutis dispendium.* Nota, quod iuramẽtum, quod vergit in dispendium æternæ salutis, non est seruandum, nec obligat, quia illud non est vinculum iniquitatis; idq; etiam probatur, quia iuramentum, quod vergit in æternæ salutis dispẽdium, non continet in se illa tria requisita, scilicet veritatem, iustitiam, & iudicium, quorum vnum si deficit, corruit iuramentum, & proinde non ligat, nec obligat.

E contra vero quando iuramentum nõ vergit in dispendium salutis æternæ, est seruandum, & ligat, etiam si appositum sit in contractu, alias de iure ciuili inualido, vt in hoc *text. cap. quamuis pactum.*

9 Ex dictis collige primo, quod iuramentum, quod est contra bonos mores naturales, non est seruandum, iuxta *regul. non est obligatorium, de regul. iur. in 6.* Dicitur iuramentum contra bonos mores naturales, quando res promissa impleri non potest absque culpa læthali, vel veniali; esset tamen obligatorium, quando iuramẽtum esset cõtra bonos mores ciuiles, quod tunc dicitur, quando res promissa in se non est peccatum, licet Respublica ad bonos mores tuendos aliter disponat, docet *Couar. de pact. 3. par. in princ. nu. 1. Guttier.* de

de iuram. 1. par. cap. 40. num. 4. Molin. tom. 1. de iust. t tract. 1. disp. 151.

10 Collige secundo, donationem omnium bonorum præsentium, & futurorum, quia tollit facultatem testandi secundum veriorem, & communiorem sententiam DD. in *l. stipulatio hoc modo concepta, de verbor. obligat. & in l. vlt. C. de pact.* de iure ciuili improbari, prout late comprobat *Mant. de tacit. & ambig. conuen. lib. 13. tit. 26. n. 28. vers. hanc vero, & seqq.* nihilominus si illa confirmetur iuramento, tenet, quia quod alicui auferatur facultas testandi, est contra bonos mores de iure ciuili, non tamen censetur esse cõtra bonos mores iuris naturalis, vel canonici, cum sine periculo salutis æternæ possit obseruari, docent *Bald. in l. pacta, quæ contra, num. 1 C. de pact.* vbi etiam *Paul. Castr. num. 3. idem Bald. in l. iurisgentium, §. & generaliter, num. 2 ff. eod. Imol. in cap. cum contingat, num. 33. & Abb. num. 5. de iureiur. idem Abb. consil. 18. vers. plus dico lib. 1. Corn. cons. 252. num. 6. lib. 3. Alex. cons. 7. num. 9. vers. sed de iure canonico, lib. 6. Couar. in hoc cap. quamuis, p. 2. in princ. num. 1. & seq.* licet aliud dixerit in *rubr. extra de testam. par. 2. num. 4.* probat late *Mantic. cit. loc. tit. 27 per tot. Guttier. tract. de iuram. confirmat. par. 1. cap. 11. n. 7. Fachin. lib 6 controuers. iur. cap. 88. num. 4. & seqq. Baiard. ad Clar. libr. 4. §. donatio, quæst. 0. num. 1.* licet contrarium teneat ipse *Clar.*

11 Ita etiam donatio excessiua non insinuata non tenet de iure ciuili quoad excessum; tamen si illa sit iuramento confirmata, est valida, etiam quoad excessum, eadem ratione quia hoc iuramentum non est contra bonos mores canonicos, nec contra publicam vtilitatem principaliter; & sine præiudicio salutis æternæ seruari potest, & hãc esse communem opinionem inter Canonistas, refert *Iul. Clar. §. donatio quæst. 18. num. 1. vbi Baiard. num. 1.* post *Gaill. lib. 2. obseru. 39. num. 2. Fachin. lib. 3. controuers. iur. cap. 48.* multa per *Alexand. cons. 26. num. 4. lib. 7.* sequitur *Seraphin. decis. 184. num. 14.*

12 Similiter donationem inter virum, & vxorem regulariter improbant Ciuilistæ; si tamen est firmata iuramento, sustineri dicunt Canonistæ, quia tale iuramentum seruari potest sine dispendio æternæ salutis, docet *Gratian. disceptat. foren. cap. 984. num. 16.* Quid si præmoriatur donatarius, vide *Mantic. de tacit. & ambigu. conuent. lib. 21. tit. 9.* An autem promittens cum iuramento non reuocare donationem, etiam ingratitudinis causa, ligetur iuramento, & an possit seruari sine peccato, vel periculo peccati, late *Mantic.* pro vtraq; sententia *cit. loc. tit. 41.*

13 Collige quarto, quod renuncians exceptioni non numeratæ pecuniæ cum iuramento, non potest exceptionem prædictã opponere ante absolutionem, vel relaxationem a iuramento: eadem ratione, quia hoc iuramentum seruari potest sine dispẽdio salutis æternæ, licet in praxi post petitam relaxationem prædictam possit opponi, docet ex opinione *Bart.* & aliorum *Mantic. de tacit. & ambigu. conuent. lib. 18. tit. 5 per tot.* & signanter *n. 6.*

14 Collige quinto, quod licet per *leg. Iul.* prohibeantur, bona dotalia immobilia alienari, vt *tot. tit. ff. & C. de fund. dotal. & l. vnic. C. de rei vxor. act.* nihilominus si maritus alienet rem dotalem, & mulier cũ iuramento præstet consensum alienationi, talis alienatio redditur valida, & iuramentum ligat, quia hoc iuramentum seruari potest sine dispendio salutis æternæ, vt per *text. in cap. cum contingat, de iureiur. & cap. licet mulieres, eod. tit. lib. 6.* vbi DD. communiter ita tenent adducentes *Bart. in l si quis pro eo col. 3. vers. tertio dixi, ff de fideiussor. Bald. Nouell. in tract. de dot. 7. par. princ. in vlt. limit. ad primum speciale,* vbi etiam ampliando dicit tale iuramentum transire ad hæredes mulieris, *Angel. Imol.* & alij in *l qui superstitis, ff. de acqu. hæredit.*

15 Collige sexto, donationem factam a minore sine authoritate Curatoris, & decreto Iudicis iure ciuili improbari; nihilominus si confirmetur iuramento, tenet, *auth. sacramenta puberum. si aduer. vend.* quia iuramentum supplet defectum ætatis, vt obseruant in eadem *auth.* DD. communiter, præsertim *Bart Bald. in cap. 1. §. item sacramenta num. 3. & Afflict. num. 44. de pact. iur. fir. Curt. Sen. cons. 43. num. 19.* & est commune, vt testatur *Corn. cons. 72. num. 1. lib. 3.* & etiam suprapposita ratione, quia hoc iuramentum seruari potest sine dispẽdio salutis æternæ.

16 Collige septimo pactum legis commissoriæ esse a iure ciuili improbatum, nihilominus iuramento confirmatur, *cap. significante, de pignor.* quia tale iuramentum non est contra bonos mores naturales, vel canonicos, & sine periculo animæ seruari potest, *Valer. diff. vtriusq. iur. verb. iuramentum, diff. 9. n. 2 ad fin.*

17 Collige octauo, quod licet donatio inter patrem, & filium valere non possit iure ciuili; cum id, quod filius acquirit ex bonis paternis, patri acquiratur, cum sit peculium profectitium, *l. placet, de acquir.*

hæ-

hered. l. 1. ff. si à par. quis fuer. manumiss. & l. cum oportet, in prin. de bon. quæ lib. & Inst. per quas person. nobis acquir. in princ. Bald. in l. 2. num. 1. ff. de inoff. don. nihilominus si tali donationi accesserit iuramentum, valet, nec amplius consideratur ius patriæ potestatis, quæ est inducta à iure ciuili, & hoc eadem ratione, quia iuramentum potest seruari sine dispendio salutis æternæ, docet *Mantic. de tacit. & ambigu. conuent. lib. 21. tit. 8. n. 42.*

18 Collige nono, quod licet alias quis non possit renunciare priuilegio fori; nihilominus si tali renunciationi accesserit iuramentum est seruandum, quia in hoc casu iuramentum seruari potest sine dispendio salutis æternæ, docet *Alex. cons. 89. num. 5. lib. 7* hoc tamen intellige, quando quis renunciat priuilegio particulari, non autem si renunciat priuilegio inducto in fauorem Vniuersitatis.

19 Quæro hic, quid significent illa verba text. videlicet, *Cum hoc iuramentum non vergat in æternæ salutis dispendium?*

Resp. verbum illud, *dispendium*, idem significare, ac præiudicium, siue detrimẽtum, non autem iacturam, ita vt non solũ iuramentum, cuius obseruantia continet peccatum mortale, non est seruandum, sed etiam quando continet peccatum veniale; quia peccatum veniale affert detrimentum, & præiudicium saluti æternæ, ita declarat *Georg. Natt. in hoc c. quamuis. 7. not. num 34.* & ibi etiam *Archid. ad fin. in verb. æternæ salutis, Franch. num. 12.* & alij, aduertit *Mantic. de tacit. & ambigu. conuent. lib. 21. tit. 8. num. 37. vers. secundo respondeo.*

20 Idq; ampliant primo DD. dicendo iuramentum redundare in dispendium salutis æternæ, nec esse seruandum, quoties iuratur, quod in se est iniustum, vel turpe, & quotiescumq; iuramentum repugnat bonis moribus, iuxta terminos *cap non est obligatorium de regul. iur. in 6. & cap. quanto, de iureiur.* quod vt notatum est supra, intellige, quando iuramentum est contra bonos mores naturales, non autem ciuiles, explicat *Couar. de pact. 3. part. in princ. num. 1. Menchaca de success. creat. §. 28. n. 9.* & alij.

21 Ampliant secundo, iuramentum non esse obligatorium ac posse dici in dispendium salutis æternæ, vel saltem contra bonos mores, quando est appositum in contractu prohibito principaliter ob publicam vtilitatem, & fauorem, *cap. significante, de pignor. & cap. 1. & cap. debitores, de iureiur. Bart. in l. si quis pro eo, num. 10. ff. de fideiussor. Mantic. de tacit. & ambig. conuen. lib. 26. tit. 2. nu. 27.* secus si contractus prohibeatur principaliter ob priuatam vtilitatem, & fauorem, & minus principaliter ob publicam vtilitatem, vt clare patebit inferius.

22 Nota, quod in his casibus iuramentum adeo non est obligatorium, sed inualidum vt secundum aliquorum opinionem non indigeat relaxatione, & iurans propria authoritate possit illi contrauenire, resoluit *Couar. in hoc cap. quamuis 2. part. in princ. num. 3. in fin. Abb. in cap. cum contingat, de iureiur. num 22. Mascard. de probat. volum. quæst. 5. num. 48.* & probatur ex *cap. si diligenti, de for. comp.* sed in praxi petitur relaxatio.

23 Ex dictis collige primo, quod si testis iurauerit nolle testimonium ferre, & nullo modo adduci posse vt super hoc testificetur, non obstante tali iuramento, est cogẽdus testimonium ferre, & propria authoritate potest huic iuramento repugnare; nam iuramentum est temere prolatum, nec potest seruari sine dispendio salutis æternæ, cum agatur de veritate celanda, *cap. quisquis 11. q. 3. cap. sicut nostris, de iureiur. cap. intimauit, & c. peruenit de testib. Specul. in tit. de teste. vers. sed quod. Abb. in d. cap. peruenit.* idq; firmatur etiam alia ratione: quod cum ferre testimoniũ sit munus publicum, ad quod etiam inuitus quis compellitur, non potest aliquis iuri publico derogare, etiam intercedente iuramẽto, *cap. si diligenti, de for. comp. Abb. in cap. intimauit, de testib. in princ.* licet secundum Casistas peccet temere iurando.

24 Collige secundo, quod si quis iuramento promisit alicui non reuelare secretum sibi priuatim commissum, si producatur in testem, teneri illud detegere, eadem supraposita ratione: & vlterius, quia aut cogitauit istum casum quando iurauit, & illicitũ fuit iuramentum, vt dictum est *vers. præced.* & ideo non est seruandum, *cap. 4. de iureiur.* aut non cogitauit istum casum, & ad illum non extenditur iuramentum, *cap. humanæ aures 22. q. 5. Innoc. in c. qualiter, & quando, de accusat. el. 1. Abb. in cap. intimauit, de testib. in princip. & in cap. si Sacerdos, de offic. ordin. col. 2* Id tamen fallit, & nõ procedit in Sacerdote confessario producto in testem contra reum criminis, qui non obstante scientia in confessione, potest dicere se nihil scire, nam quod scit, scit vt Deus, & vt Deus non producitur in testem, sed vt homo, & tanquam homo ignorat illud, super quo producitur, *text.* est in *cap. dilectus, de excess. Prel. & in cap. omnis, de pœnit. & remiss. Abb. loc. vlt. cit.*

25 Col-

25 Collige tertio certum esse in iure, maritum non posse renunciare priuilegio, conueniatur vltra quam facere potest, iuxta dispositа in *l. alia, §. eleg inter. ff. solut. matrim vbi Bart. in princ.* dicit hoc priuilegium concedi viro ob reuerentiam ei debitam ab vxore; si igitur pacto renunciaretur tali priuilegio, in effectu contineret quod mulier posset venire contra debitam reuerentiam, quod pactum tanquam repugnans bonis moribus valere non debet, *l. pacta, quæ contra, C. de pact.* concludunt DD. communiter in *d. l. alia, §. eleganter.* Vnde etiam si confirmetur iuramento, non valet, nec est obligatorium, immo iurans propria authoritate potest illud non seruare, quia repugnat bonis moribus, & etiam quia in hac renunciatione iurata mulier peccat mortaliter, quia venit contra bonos mores naturales, & maritus adimplendo videtur consentire delicto vxoris, & consequenter iuramentum dicetur in dispendium salutis æternæ, & proinde nulla indigere relaxatione, probat *Barbos. solut. matr. in d. l. alia § eleganter. num. 34. vers. ex communi.* Contra *Capell. Tholos. q. 258.* vbi habetur talem renunciationem cum iuramento non valere, sed maritum teneri petere relaxationem.

26 Collige quarto, non valere pactum iuratum, quod creditor possit capere debitorem propria authoritate, quia per tale pactum nimis infringitur libertas, & committitur delictum carceris priuati, *l. vnic. C. de carcer. priuat.* docet *Barbos. citat. loc. num. 42.*

27 Collige quinto, pactum, quod quis non possit cedere bonis, sed debeat perpetuo manere in carcere, donec integrum debitum soluat, non valere, quia inducit quandam speciem seruitutis; vnde prædicto pacto non obstante, poterit quis cedendo bonis, ab eo se liberare, iuxta *l. i. C. qui bon. ceder. poss.* docet *Bald. in d. l. 1. num. 9.* ratio adducitur, quia talis renunciatio tollit misericordiam, & consequenter repugnat bonis moribus, ita *Felin. in cap. si diligenti, de for. comp. Ias. in l penult. num. 11. in fin. C. de pact. Gullielm. in cap. Raynutius, verb. qui cum alia, nu. 134. de testam.* quod adeo verum est, vt si prædicto pacto accedat iuramentum, adhuc non teneat, & iuramentum non sit seruandum, quia renunciatio prædicta libertatem restringit, *l. Titia centum, §. Titia 2. de condit. & demonstrat. Bart. in l. frater a fratre, num. 56. eod. titul. de condit. & demonstr.* & libertas est publica res, non priuata, *l. si quis rogatus 52. ff. de fideicommiss. libert.* sed iuramentum repugnans vtilitati publicæ seruandum non est, *l. iuris gentium, § si paciscar, ff. de pact. cap. si diligenti, de for. comp.* Immo renunciatio prædicta repugnat bonis moribus, vt tenet *Felin. in cap. si diligenti, num. 16.* nam repugnat charitati, & affectui humanitatis insito in pectoribus hominum, ergo tale iuramentum repugnans charitati, & bonis moribus non debet esse obligatoriū, & hanc opinionem tenet *Rot. dec. 176. & dec. 210. in antiq.* alias *dec. 31. de re iud. in antiq. & dec. 4 de renun. in antiq. Bero. q. 133. num. 5. Couar. resol. lib. 2. cap. 1. nu. 7. ad fin. Thesaur. dec. Pedemont. 35. num. 4.* licet alij, quos refert *Thesaur. dec. Pedemont. 36. n. 4.* teneat contrarium, nam contra prædictos est verior, & probabilior opinio.

28 Controuersum est in hac materia, an iuramentum confirmet contractum simulatum. Pro vtraq; sententia fuit dictū DD. ita vt vtraq; indicetur communis, ita *Cauall. commun. contr. commun. q. 804.* ipse vero testatur veriorem, & magis receptam esse sententiam illorum, qui defendunt iuramentum non firmare contractum simulatum, secundum quam opinionem testatur iudicasse oculatissimum Sacrum Consiliū Neapolitanum, *Afflict. decis. 60.* sequitur *Gratian. discept foren. cap. 255. num. 28.* qui tenet, quod iuramentum nō operatur, vt non possit opponi huiusmodi exceptio simulationis; & ratio adducitur, quia licet iuramentum suppleat defectum solennitatis, non tamen supplet defectum deficientiæ formatis, & veri consensus iurantis, quem contractum excludit simulatio, ita *Cauall. cit. loc. num 9.* sicut idem dicimus in simili, iuramentum supplere defectum solennitatis in minore, non tamen supplere defectū falsæ causæ; vnde contractus venditionis factus a minore cum falsa causa non conualidatur iuramento. Et ratio est, quia minor videtur ex illa causa motus, & si causa est falsa, non adest consensus, & iuramentū non supplet consensum, docent *Dec. consil. 403. col. penult. vers. secundo ad iuramētum, Aymon cons. 144. num. 16. & 17. Paul. de Castr. cons. 122. in nouis, Put. dec. 204. lib. 3. num 4. & seqq.*

29 Contra supra firmatam conclusionem fortiter vrg. text. in c. debitores, de iureiur. vbi *Alex. III.* determinauit cogendos esse iurantes soluendo vsuras, reddere domino iuramentum; licet cum vsuræ solutæ fuerint, sint compellendi creditores ad eas restituendas; & licet solutio vsuræ non sit peccatum, vt tenet *glos. fin. in eod. text.* tamen negari non potest, quod soluens vsuras

rius dat occasionem peccandi, & consentit in delicto vsurarij, & sic peccat, *cap. 1. de offic. deleg.* & iuramentum reprobatur non solũ quando continet peccatum, sed etiam quando potest esse occasio peccati, iuxta dicta per *Abb. in cap. cum contingat, nu. 22. vers. item iuramentum, de iureiur.* sequitur *Mantic. de tacit. & ambigu. convent. lib. 13. tit. 41. num 11. vers. vnde etiam.*

Resp. quod accipiens mutuum a parato mutuare sub vsuris non peccat, quia non dat occasionem vsurario peccandi, sed ipse ex propria malitia eam arripit; nam mutuum petens magis vellet gratis accipere, & licet vsurarius peccet, tamen licuit mutuum accipienti eius peccato vti ad bonũ, idest ad succurrendum propriæ necessitati suæ, vel alterius, *D. Thom. 2. 2. q. 78. artic. 4.*

Obijcies, verum esse, quod petens mutuum sub vsuris non peccet ob prædictam rationem, tamen postea soluendo videtur peccare, quia consentit in delicto vsurarij, *cap. 1. de offic. deleg.*

Respondet huic obiectioni *Nauar. in Manual. cap. 17. num. 246. ad fin.* & vltra prædictam responsionem potest dici, quod obiectio vrget si ille, qui soluit vsuras, soluit ea intentione, vt solutum remaneret irreuocabiliter penes vsurarium; secus tamen dicendum est quando quis vsuram soluit, non prædicta intentione, sed vt Deo redderet iuramentum. Vnde post solutionem, & satisfactionem iuramenti potest id, quod soluit repetere tanquam indebitum, vt in prædicto *text.*

30 Ex dictis nota, quod si quis iuraret in tali casu non repetere vsuras solutas, vel non petere relaxationem iuramenti, non teneretur iuramentum seruare, quia consentiret peccato alterius, & sic iuramentũ redundaret in dispendium salutis æternæ, notant *D. Thom. cit. loc. quæst. 89. ar. 7. ad 3. Couar. in hoc cap. quamuis 2. part. §. 3. nu. 2.*

31 Sed aduertendum est, quod quando dictum est supra, iuramentum, quod præiudicat saluti æternæ, vel est contra bonos mores, non est obligatorium; intelligitur, etiam si iuramentum habeat sua requisita, nempe veritatem, iudicium, & iustitiam, vt diximus supra: nam si illa omnia non habeat, iuramentum non ligat, etiam si possit seruari sine dispendio salutis æternæ, nec sit contra bonos mores. Vnde si quis iurauerit non fieri Clericum, vel Episcopum, non tenetur obseruare hoc iuramentum, quamuis in eo obseruando nullũ vertatur peccatum, quia deest comes iustitia, *c. 1. 85. dist.*

32 Vltimo nota ad illa verba *text, Nec redundet in alterius detrimentum,* quod iuramentum, quod redundat in alterius detrimentum, non est obligatorium. Hinc filiusfamilias, qui se obligauit ex mutuo renuncians expresse Macedoniano cum iuramento non ligatur iuramento, quia cum contractus mutui inferat læsionem tertio, idest patri, non potest iuramento cõfirmari, etiam post mortem patris, quia secundum regulas iuris ea, quæ ab initio irrita, & nulla sunt, tractu temporis non conualescunt, & hanc opinionem dicit esse veriorem, & tenendam in iudicando, & consulendo, *Cauall. comm. cont. com q. 776.* secundum quam sententiauit iustissimus Senatus Neapolitanus apud *Gram. dec. 12. de Graff. tract. de except. except. 27.* vbi late, *Amendol. ad Franch. decis. 477. num. penult.*

SVMMARIVM.

1 *Venditor succurritur remedio* c. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend. *etiam si sit læsus vltra dimidiam in vno nummo. Et an recuperet fructus, vel interesse, n. 2.*

3 *Remedium* c. cum dilecti, de empt. & vendit. & l. 2. de resc. vend. *habet locum in omnibus contractibus bonæ fidei, etiam deductis in stipulatione. In permutatione, n. 4.*

5 *Permutatio Beneficiorum an rescindatur sub prætextu læsionis vltra dimidiam, late.*

6 *Locatio an rescindatur sub prætextu læsionis. Et quid si locatio sit finita, an competat remedium* l. 2. *num. 7. Quid in locatione operarum, num. 8.*

9 *Diuisio an rescindatur defectu læsionis vltra dimidiam remedio* l. 2. de resc. vend.

10 *Transactio an rescindatur vigore læsionis. Et quid in minore.*

11 *Venditio facta ab vna Ecclesia alteri Ecclesiæ rescinditur sub prætextu læsionis, etiam scienter facta.*

12 *Venditio an rescindatur sub prætextu læsionis, si emptor inueniat thesaurum in re empta, quem sciebat ante emptionem.*

13 *Remedium huius* text. cap. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend. *an tollatur per geminatos consensus. Et an per scientiam valoris rei.*

rei. Et quando præsumatur scientia, vel ignorantia, num. 14. *Et quid si in instrumento adsit clausula*, Quod plus valet, donat, &c. *n.* 15.

16 *Emptor læsus vltra dimidiam vtitur remedio* cap. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend.

17 *Donatio ob causam an rescindatur prætextu læsionis.*

18 *Venditio facta Iudicis decreto an rescindatur sub prætextu læsionis.*

19 *Remedium* cap. cum dilecti, de empt. & vend. & l. 2. de resc. vend. *an habeat locum re non tradita. Et an in contractu iurato, num.* 20. *Et an contra tertium possessorem, num.* 21. *Et an re perempta, num.* 22. *Et quanto tempore præscribatur, n.* 29.

23 *Læsio vltra dimidiam quomodo computetur, & dignoscatur. Et quale tempus attendatur, n.* 24. *Et quid quando contractus est vno tempore, & solutio in alio, num.* 25. *Quorum onerum sit habenda ratio in dicta computatione, num.* 26. *An attendatur pretium commune, an singulare, n.* 27.

24 *Læsio quomodo probetur, remissiue.*

ARGVMENTVM.

De rescindenda venditione ob læsionem. Notatur, quibus remedijs succurratur læsus. An læsio rescindat permutationem Beneficiorum, & an locationem, diuisionem, vel transactionem factam ab vna Ecclesia alteri, vel donationem. Quæ læsio rescindat venditionem. Et de quo tempore sit computanda hæc læsio. Quomodo probetur. Et quibus in casibus non rescindat contractus. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO LI.

§. VNIC.

Ad Textum in Cap. cum dilecti, de empt. & vendit.

IN hoc *Text. Alexan. III.* statuit emptionem factam, in qua venditor deceptus est vltra dimidiam iusti pretij, valere: sed tenere emptorem vel pretium iustum supplere, vel venditionem rescindere, & tenetur venditor, si in iudicio intendit conuenire emptorem, petere alternatiue vel supplementum iusti pretij, vel rescisionem venditionis, ita vt si alterutrum præcise petat, succumbat. De hac materia extat solennis *text.* ciuilis in *l.* 2. *C. de resc. vend.* vbi Ciuilistæ omnes, *Couar. var. resolut. lib.* 2. *cap.* 3. *&* 4. *Anton. Gabr. commun. conclus. libr.* 3. *de empt. & vendit. concl.* 1. *Mascard. de probat. concl.* 961. 2. *vol. Azor. in sum C. de resc. vend. Tiraquell. de retract. lignag §.* 1. *in glos.* 18. *Fabian. de empt. & vend.* late *Pinell. in d. l.* 2. *Ricc. collect. dec. par.* 4. *collect.* 881. *Thor. in compend. dec. verb. electio est emptoris. fol.* 176. Hæc materia est communis inter Ciuilistas, ideo hic notanda sunt aliqua breuiter.

1 Nota primo, quod venditor potest vti beneficio huius *text.* petendo supplementum pretij, vel rescisionem contractus, quando deceptus est vltra dimidiam iusti pretij, etiam si deceptus sit vltra dimidiã prædictam in vno nummo, aduertunt DD. in *cit. l.* 2. præsertim *Bald. col.* 7. *ver. sed nunquid Salyc. col.* 1. *Felin. in cap. causam, col.* 1. *de testib. Alex. conf.* 107. *col.* 3. *ad* 4. *Abb. in cap. cum causa.* 2. *notab. & col.* 10. *hoc tit. de empt. & vend.*

2 Nota secundo, controuersum esse apud DD. an emptor conuentus remedio huius *text.* ad supplendum iustum pretium, vel ad restitutionem rei, rescisso contractu, si eligat rem restituere, teneatur etiam restituere fructus; vel si eligat supplere iustum pretium, teneatur ad interesse, & communior sententia videtur inclinare in illam partem, quod in primo casu non teneatur ad restitutionem fructuum, & in secundo nec teneatur ad interesse, de qua re extant duæ *decis. de Franch* videlicet 495. *&* 496. quam opinionem declarat, ampliat, & limitat *Ricc. cit. collect.* 881. vide latissime dicta per *Consil. Ann conf.* 24. *vol.* 1. & per *Reg. de Ponte conf.* 28. *vol.* 1. nouissime elaboratissimus *Thor. cit. loc. col.* 2. *vers.* 2.

3 Nota tertio, dispositionem huius *text.* quod læsus vltra dimidiam iusti pretij habeat regressum vel ad supplementum iusti pretij, vel ad rescisionem contractus ad arbitrium Rei, procedit non solum in contractu emptionis, & venditionis, sed etiam in omnibus cõtractibus bonæ fidei, ita aduertit *Bart. in cit. l.* 2. *C. de resc. vend. col.* 1. *vers. quid in alijs contractibus*, & ibi etiam *Bald.* 7. *opposit. col.* 4. *vers. tertio quæro. Salyc. col.* 3. *vers. quæro quarto, Ias. in l. de quibus, num.* 29. *ff. de leg.* qui testatur de communi, & in *l. si quis cum alter, num.* 18. *ff. de verb. oblig. Guid. Pap. singul.* 736. Quod

ampliatur, etiam si contractus bonæ fidei deductus sit in stipulationem, ad dicta per *Bart. loc. cit. col. 2. vers. quæro quid si contractus, & Imol. in hoc cap. dilecti,* & sequitur *Gabr. cit. loc. n.* 20.

4 Hinc dispositionem prædictam habere locum in contractu permutationis probatur ex *l. si quis cum aliter, de verb. obligat.* permutatio enim sine fraude fieri debet, *cap. 1. de rer. permut. lib. 6.* & iura subueniũt deceptis in permutatione, *cap. cum vniuersorum, eod. tit. cit.* notat *de Bott. ad Bart. in cit. l. 2. de resc. vend. vers. rem maioris.*

5 Dubium potest esse in hac materia, an dispositio huius *text.* habeat locum in permutatione Beneficiorum, ita vt si vnus ex permutantibus sit læsus vltra dimidiã possit supplementum petere, vel rescissionem permutationis.

Et ad dubitationem videtur respondẽdum affirmatiue, nempe prædictam dispositionem procedere in permutatione Beneficiorum, ita vt si vnus ex permutantibus sit læsus vltra dimidiam, possit petere vel rescissionem permutationis, vel supplementum, siue æqualitatem; & hoc ea potissimum ratione, quia in hac permutatione ratione tantæ læsionis dicitur interuenire dolus re ipsa; & dolus, ac fraus patrocinari nemini debet, alias pro hac opinione rationes adducit *Ricc. in prax. 2. part. resolut.* 463. *in princ.* multum ad hoc faciunt dicta per *Lotter. de re benefic. libr. 2. q.* 15. *num.* 101. tenent hanc opinionem, nempe permutationem prædictam esse rescindẽdam, *Calder. cons. 4. de rer. permut.* & alij, quos refert, & sequitur *Arius Pinel. in d. l. 2. par. 1. cap. 3. num.* 16. vbi etiam respondet fundamentis, quæ in contrarium possent adduci.

Prædicta opinio est probabilis, sed contraria est communior, nempe permutationem Beneficiorum ratione læsionis quoad fructus, & inæqualitatẽ illorum non esse rescindendam, sed valere, ea potissimum ratione, quia in his permutationibus non attenditur vtilitas permutantium, sed Ecclesiarum, ita *Ricc. cit. loc. num. 7. & seqq.* vbi respondet contrarijs, in hanc etiam sententiam videtur inclinare *Ioan. Nicol. Gimont. in suo Enchirid. de Benefic. tit. 5. c. 5. num.* 7. vbi tenet, quod si nil aliud mali addatur tali permutationi, quam inæqualitas Beneficiorum, licet in illa videatur aliqua præsumptio fraudis, cum non sit præsumendum quem, Beneficium pingue, quod habet, cum tenui velle permutare, nec res suas iactare velle, *cap. super hoc, de renunc.* illam valere, nec sufficere solam prædictam probationem inæqualitatis: quia fieri potest aliquem pingue Beneficium habens id aliquando contemplatione alicuius, vel gratia amicitiæ forsan cũ tenui velle permutare, ita *Gimont.* prædictus, & secundum hanc opinionem fuit iudicatum annis elapsis per Curiam Archiepiscopalem Capuanam in causa permutationis factæ inter D. Iulium Panebianco, & D. Cæsarem Mazzia Capuanos, eademque sententia fuit confirmata in secunda instantia per Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam vigore Delegationis Apostolicæ, contra mea scripta, quibus tunc conabor læsum defendere, ea ratione, quia in illa permutatione nõ solũ interuenerat dolus re ipsa proueniens ex inæqualitate Beneficiorum, sed etiam ex proposito; nam vnus ex permutantibus, qui prius habebat Beneficium tenue, adhoc vt induceret socium ad credendum Beneficium esse æquiualentis redditus, alterauit affectate locationem bonorum Beneficij vltra solitum, quibus adhuc non obstantibus, fuit absolutus conuentus ab impetitis per Actorem prætendentem læsionem, & redire ad suum Beneficium.

6 Habet etiam locum dispositio huius *text.* & dispositio *l. 2. C. de resc. vend.* in locatione, ita *Bald. in d. l. col. 4. versic. tertio quæro, & Salyc. col. 3. vers. quarto quæro, & Paul. de Castr. col. penult. in 3. quæst. Anto. de Butr. in hoc cap. cum dilecti,* vbi etiam *Imol. col. penul. Gabr. lib. 3. de empt. & vend. concl. 1. num.* 30. Notatum est in terminis locationis bonorum Ecclesiæ quomodo succurratur Ecclesia læsa remedio *l. 2. cit.* & remedio restitutionis in integrum, supra ad *text. in cap. ad audientiam, de reb. Eccl. alien. vel non, nu.* 10. *&* 11. *Annot.* 40.

7 Ampliatur supradicta sententia, vt dispositio huius *text. & l. 2 cit.* habeat locũ in locatione, etiam si locatio fuisset finita, prout late concludit *Pinell. in d. l. 2. part. 1.* quem refert, & sequitur *Gratian. discept. foren. cap. 185. num. 1. & cap. 777. num.* 11. contra *Dec. cons. 573 nu.* 8. qui voluit contrarium, quasi tũc effectus fuerit consummatus, cum non entis nullæ sint qualitates, *l. eius, qui in prouincia, ff. si cert. pet.*

8 Limitatur tamen supradicta sententia, vt dispositio huius *text. & cit. l. 2.* non habeat locum in locatione operarum, in qua non est consideranda læsio, cum illarum extimatio emanet ab illis, qui locant operas, quarum non est vniformis valor; nam plerumq; robur hominis, ætas, temporisq; opportunitas naturalem causam operarum mutat, *l. si non sortem, §. libertus,*

tus, ad med. & ibi *glos. in verb. robur, de cond. indeb. l. penult.* & ibi *glos. in verb. fabriles, ff. de præscript. verb l. nemo est, qui nesciat,* & ibi *glos. in verb. easdem de duob. reis, Corn. cons. 257. num. 6. lib. 4.* & in terminis ita cõcludit *Rot. coram* R. P. D. *Orano Romana mercedis 23 Ianuarij* 1591.

9 Controuersum est inter DD. an dispositio huius *text. & cit. l. 2.* locum habeat in diuisione. Tres refert opiniones *de Franc. dec. 675.* vbi casus non fuit decisus; sed inter opiniones prædictas illa videtur communior, quod talis dispositio habeat locum in diuisione, ita tenet *Bald. in d. l. 2. col. 4. vers. tertio quæro, & Salyc. col. 3. vers. quarto quæro,* & alij, quos refert, & sequitur *Gabr. lib. 3. de empt. & vendit. concl. 1. n. 25. Ricc. ad d. dec. de Franch.* licet contrarium teneat in *collect. 1. part. collect. 8. circa med. Facchin. lib. 8. controuer. iur. vers. sed alia, cap. 36. Lodouis. dec. 496. n. 7.*

10 Controuersum est etiam inter DD. an dispositio huius *text. & l. 2.* habeat locum in transactione; ita vt transactio possit rescindi sub prætextu læsionis. Tenentes vtranq; sententiam refert *Gabr. libr. 3. de empt. & vendit. concl. 1. num. 68.* ipse vero cum alijs videtur concordare pugnantes opiniones, vt tunc rescindatur transactio virtute læsionis, quando læsio est maxima, secus tamen quando læsio est modica, considerato tamen dubio litis euentu, & pro hac opinione quod possit agi contra transactionem sub prætextu magnæ læsionis, videtur sentire *Seraphin. dec. 638. nu. 4. & dec. 895. in princ. Rot. diuers. par. 1. decis. 222. num. 6. & par. 2. dec. 235. in princip. & seq. Caualer. dec. 644. num. 1. & 2. Farinac. decis. nouiter nouiss. 221. num. 13.* qui dicit, quod læsio est attendenda iuxta tempus transactionis: & hæc sententia sine dubitatione procedit in minore transigente læso enormiter, iuxta dicta per *Gabr. cit. loc. n. 73.*

11 Nota quarto, quod dispositio huius *tex. & l. 2.* habet locum etiam quando vna Ecclesia emit ab alia Ecclesia, & hic est proprius casus huius *text.* cuius decisio procedit etiam quando Ecclesia vendens sciuit fuisse læsam, quia Prælatus vendens non habet potestatem vendendi, etiam scienter cum damno Ecclesiæ, ita *Genuen. pract. Eccl. q. 126. in fin.*

Nota quinto, dubiam esse in iure sententiam, an dispositio huius *text. & l. 2. citat.* locum habeat in venditione facta sub hasta. DD. pro vtraq; sententia adducit *Gabr. cit. loc. n. 61. & seqq.* tamen veriorẽ esse sententiam tenentium, quod in dicta venditione facta sub hasta per Officialem habeãt locum huius *text. & l. 2.* dispositiones, secus in venditione facta sub hasta a dño, tenet idẽ *Gabr. cit loc. num. 62.* testatur etiam *Pinel. in d. l. 2. n. 25. vbi Cagnol. n. 161. Card. Seraphin. dec. 148. num. 1. par. 2. Gratian. discept. foren. cap. 460. num. 30.* Idq; ampliatur vt prædictæ dispositiones habeant locum in venditione facta sub hasta, data solum læsione in sexta parte, iuxta doctrinam *Bart. in l. si duo societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc. Vrsill. ad Afflict. dec. 340.* idq; in Ecclesia procedere indubitate docet *Genuens. cit. loc. n. 6.*

12 Nota sexto, dispositionem huius *text. & l. 2. cit.* non habere locum in venditione, seu concessione stabilium, in quibus post emptionem fuit repertus thesaurus; nam venditor non potest petere ab emptore supplementum pretij, vel rescissionem contractus, habito respectu ad valorem thesauri, docet *Gabr. cit. loc. num. 111.* Idq; ampliatur etiam si emptor, vel emphyteota sciuerit, & venditor, siue concedens nesciuerit ante concessionem, siue venditionem in fundo esse thesaurum reconditum, quasi emptor, vel emphyteota non habeat thesaurum ex emptione, seu ex ui contractus emphyteotici, sed ex ratione inuentionis, & sic ex causa, & titulo diuerso, *Valasc. de emphyt. q. 15. num. 5. & 6.* post *Roman. in l. si quis cum aliter, de verb. oblig. Ias. in l. 3. §. Neratius, num. 8. de acq. poss. Gratian. discept. foren. c. 453. n. 26.*

13 Nota septimo, quod licet geminatio multum operetur, *l. Balista, ff. ad Trebell. Corsett. de verbor. geminat.* tamen geminatio consensus non tollit remedium huius *text. & d. l. 2.* nam geminatio non attenditur, quando ratificatur actus nullus, ita *Menoch. cons. 918. num. 24. & seqq. libr. 10. Aymon. cons. 114. de Bott. ad Bart. in d. l. 2. ad verb rem maioris, Gratian. discept. foren. cap. 824 n. 59.*

14 Nec etiam habet locum dispositio huius *text. & l. 2. cit.* quando venditor sciebat verum valorem rei venditæ; tunc enim non potest petere rescissionem contractus, vel supplementum pretij, ita docet *Bart. in d. l. 2. col. pen. vers. quæro quid si dictum est, & Bald. col. 5. vers. quarto quæro & Salicet. col. 4. vers. septimo quæro, & Paul. de Castr. col. 2. in 2. concl. Azo in sum. C. de resc. vend. col. 1. vers. quid nisi dixerit. Paris. cons. 128. col. pen. vol. 1. Gab. sup. cit. loc. n. 98.* Hæc .n. scientia probatur, quãdo in instrumẽto adest clausula, *Ex certa scientia, Mantic. cons. 82. col. 2.* vel ex alijs coniecturis, docet *Bald. in d. l. 2. vers. sexto quæro, Gabr. cit. loc. n. 101.* In dubio vero præsumitur potius ignora-

tia stante læsione vltra dimidiam, ita *Bald. cit. loc. Abb. & Imol. in cap. penult. col. 1. de empt. & vendit. Alex. conf. 1. col. 1. volum. 6.* similiter præsumitur ignorantia, etiam si appareant coniecturæ in contrarium, in minore, rustico, vel muliere, in quibus præsumitur potius simplicitas, quam animi deliberatio, ita *Gabr.* post alios per ipsum citatos *supradict. loc. n.* 104.

15 Eodem modo si in instrumento venditionis venditor dedit, & donauit illud, quod plus valebat, non potest aliquid petere sub prætextu læsionis vltra dimidiam, si habebat scientiam veri valoris rei venditę; si vero ignorabat, vel sumus in dubio, & tunc potest vti remedio huius *text.* ita *Gab. cit. loc. num.* 52. qui licet loquatur generaliter non facta distinctione ignorantiæ, vel scientiæ in casu prædicto, est tamen intelligendus secundum hanc distinctionem, vt late docent *Cauall. commun. cont. comm. q.* 511. *per tot. & Boer. decis.* 142. *per tot.* qui in *fin.* dat cautelam, vt in instrumento venditionis apponantur hæc verba, *Qui quidem sciens valorem rei prædictæ cum suis iuribus, & pertinen. & plus valere, ac pretium ascendere prædictum; illud totum, & quidquid plus valet, quantumcumq; sit, siue magnum, siue paruum ex sua certa scientia, & non aliquo ductus errore eidem emptori tanquam benemerito dedit, & donauit pure, & libere, ac simpliciter, etiam si excederet dimidiam iusti pretij,* quam clausulam operare, siue sciuerit, siue ignorauerit venditor valorem rei, ait *Boer. citat. loc.* Eodem modo operantur illa verba, *Si plus valet, donat*, si in instrumento fuerint repetita, secundum eundem *Boer.* quem etiam sequitur *Gabr cit. loc. num.* 55. qui alios citat, & declarat *num.* 56. Prædicta verba habere prædictum effectum, quando principaliter sunt posita in instrumento, secus si incidenter, *Paris. cons.* 128. *n.* 33. *vol.* 1.

16 Nota octauo, quod non solum venditor quando vendidit læsus vltra dimidiam, sed etiam emptor quando emit læsus vltra dimidiam potest petere restitutionem pretij excedentis, vel rescissionem contractus, iuxta terminos huius *text. & l. 2. cit.* ita docet *glos. 1. in cap. cum causa, versic. & sic etiam, eod. tit. de empt. & vendit.* vbi etiam *Imol. col.* 12. *Bart. in cit. l. 2. vers. quæro secundo,* vbi etiam *Bald vers.* 16. & alij, *Abb. in hoc cap. cum dilecti, notab.* 2.

17 Nota nono, remedium huius *text.* non habere locum in simplici donatione, *Aymon. cons.* 114. *num.* 12. quod non procedit in donatione ob causam; in ea enim habito respectu ad causam donationis, posse peti rescissionē, vel supplementum, iuxta terminos huius *text. & l. 2. cit.* docet *Gab. citat. loc. num.* 46. post *Aymon.* per eum adductum.

18 Controuersum est in hac materia, an dispositio huius *text. & l. 2. cit.* habeat locū in venditione facta authoritate, & decreto Iudicis, in quo alii DD. pro vtraq; sententia adducit *Gabr. cit. loc. num.* 57. *& seqq.* nihilominus illa videtur securior opinio, quod etiam in venditione facta decreto Iudicis possit peti rescissio, vel supplementum pretij, stante læsione, seruata dispositione huius *text. & l. 2. prædicta*, quia licet decretum Iudicis magnam faciat præsumptionem contra læsionem, tamen læsione euidentissime probata, cedere debet præsumptio veritati, late docet *Grat. consil.* 5. *col.* 2. *volum.* 2. DD. pro hac sententia adducit *Gabr. cit. loc. num.* 60. *versic. & propterea*, & quotidie videmus seruari in praxi; nam Ecclesia, cuius bona non possunt vendi sine Iudicis decreto, læsa agit contra venditionem vigore huius dispositionis, & idem practicatur in venditionibus sub hasta, in quibus solet interuenire decretum.

19 Controuersum est etiam in eadem materia, an remedium huius *text. & citat. l. 2.* locum habeat re nō tradita, & licet vtraq; opinio iudicetur communis, affirmatiua tamen, nempe quod prędictum remedium procedat re adhuc non tradita, habetur pro magis communi, vt refert *Cauall. com. cont. com q.* 510. *vers. sed contra,* vbi cumulat DD. & rationes pro hac sententia.

20 An autem quis possit venire contra contractum iuratum remedio huius *text. & cit. l. 2.* vide *Gabr. cit. loc. num.* 78. *& seqq.* vbi fuse discutitur quæstio, & notata per me supra ad *text. in cap. quamuis pactum, de pact. in 6. §. 2. num. 2. Annot.* 50. vbi firmatum est, enormissime læsum adhoc vt possit contra instrumentum iuratum venire, teneri petere relaxationem a iuramento, antequam agat, *Abb. in cap. cum causa, nu.* 13. *eod tit de empt. & vend.*

21 Quando remedium huius *text. & citat. l. 2.* possit intentari contra tertium possessorem, vide late *Couar. var. resol. libr. 2. c. 3. num.* 10. & post eum *Cauall. com. cont. com. q.* 443. qui tenent, quod si tertius possessor habuit rem a primo emptore titulo lucratiuo, vel cum eodem titulo læsionis, & primus emptor non est soluendo ex æquitate prædictum remedium competit contra tertium possessorem, secus tamen est si secundus emptor emit iusto pretio; tunc enim non est agendum contra tertium possessorem

sessorem prædictum, nisi in casu, quo tertius possessor emit iusto pretio, sciens vitium rei; nam tunc etiam potest agi contra tertium possessorem remedio huius *text.* si primus emptor non est soluendo, ita *Couar.* & *Caual. citat. loc.* qui alios adducunt.

22 Quid autem sit dicendum, quando res est perempta, & non extat? Resp. Canonistas in hoc *cap. cum dilecti*, tenere venditorē posse remedio huius *cap.* agere ad pretium, quia cum in hoc casu obligatio emptoris sit alternatiua ad rem, vel ad pretium, re perempta manet obligatio quoad pretium, *tex.* est in *l. emptione, de verb. oblig.* Nihilominus alij communiter distinguunt, aut res perempta est penes emptorem sine illius culpa, & venditor non potest agere nec ad integrum iustum pretium; aut res perempta est penes secundum emptorem sine illius culpa, qui tamen primo emptori soluerat iustum pretium, & tunc primus emptor omnino tenetur ad integrum pretium; e contra vero si emptor emendo deceptus est vltra dimidiam iusti pretij, & penes ipsum res est perempta sine sua culpa, venditor tenetur restituere quod pluris iusto pretio accepit, & ad id conueniri potest, quia licet res sit perempta, loco tamē illius venditor pretium habet, ita distinguit *Couar. cit. loc. cap. 4. sub num. 14.* quem sequitur *Caual. cit. loc. num. 3. & seqq.* Alios casus, in quibus detur, vel denegetur remedium huius *tex. & cit. l. 2.* vide apud DD. in *ead. l. & idem Gabr. loc. cit. Add. ad Bart. in d. l. 2. Ricc. collect. 81. 1. par. Couar.* & alios citatos.

23 Nota decimo, modum cognoscendi læsionem vltra dimidiam, quem ponit *Abb. in hoc cap. num. 2.* procedere tam ex parte emptoris, quàm venditoris, videlicet in emptore, qui tunc dicitur læsus vltra dimidiam, quando res, quæ valebat 10. emit vltra 20. In venditore, qui tunc dicitur læsus vltra dimidiam, quando res, quæ valebat 10. vēdidit pro quatuor, eodem modo cōputatur etiam per *Couar. var. resol. libr. 2. cap. 4. num. 8.* qui testatur, hunc esse modum communem, & practicabiliorē, licet alios referat contrarios.

24 Ad cognoscendam enim hanc læsionem est attendendum iustum pretium rei habito respectu ad tempus celebrati contractus, non autem ad tempus anterius, vel posterius; non est tamen necessario attendendus dies præcisus celebrati contractus, sed tempus circa diem contractus per aliquot dies, vel menses ante, & post, & ita DD. communiter aduertunt in *cit. l. 2.* & notat *Gabr. cit. loc. num. 47.* Idq; non solum procedit in rebus profanis, sed etiā in Ecclesiasticis; Ecclesia enim, quæ prætendit læsionem, tenetur illam probare tempore contractus, ita *Cald. cons. 5. tit. de rer. permut. Ias. cons. 57. volum. 1.* non enim sequitur, res hodie est tanti redditus, ergo olim etiam fuit ita, *Alex. cons. 77. ad fin. num. 20. volum. 1.* quam quidem esse communem opinionem etiam Canonistarum tam in rebus Ecclesiæ, quam profanis, docet *Guid. Pap. dec. 157.*

25 Sed aduerte, quod ad cognoscendam prædictam læsionem non attenditur tempus contractus, sed tempus solutionis, quādo illa differtur in tempus futurum, dubiumq; existit, an solutionis tempore res sit minus, vel plus valitura, & venditor non erat alias venditurus tempore contractus pro valore tunc currente, & hæc est bona limitatio ad communem opinionem præcedentem, probatur ex *cap. ciuitate, & cap. fin. de vsur. vbi Ab. 2. notab. num. 3. Cagnol. in d. l. 2. num. 2. 3. ad fin. Veron. de simulat. contract. in 2. præsumpt n. 28.*

26 Aduerte etiam, quod in prædicta consideratione pretij tempore contractus, est habenda ratio oneris appositi in ipsa re, puta retrouenditionis, & similium. *Paul. de Castr. d. l. 2.* post *num. 55. vers. 4. limit. Gab. cit. loc. num. 51.* qui alios citat, nam secundum veram opinionem, & communem res minus valet ex tali onere, ita *Tiraquell. de retract. conuent. in præfat. num. 20. Cagnol. in l. 2. nu. 53. C. de pact. inter empt. & vend. Abb. in cap. in aliquibus, de decim.* quicquid aliud dicat *Add. 1. ad Abb. eod. loc.* Similiter est habenda ratio de canone, & seruitutibus debitis a re, quia prædicta faciunt semper rem minus æstimari, & sunt pars pretij, *Cagnol. in l. 2. num. 243. C. de resc. vend. Boer cons. 30. num. 8. Osasch. dec. 91. num. 10. Menoch. cons. 258. num. 30. lib. 4.* cum alijs per *Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. conu. tit. 20. lib. 4. num. 37. & 38.* prout idem dicimus de qualitate vēditoris implicati ære alieno, ac pluribus debitis, quæ diminuunt valorem pretij, vt in *dec. Spoletana prædij, coram D. Pamphilio 27. Iunij 1614.* iuxta dispositionem *l. eum, qui, §. melior, de in diē adiect. Bart. in l. 1. §. si hæres, nu. 3.* vbi *Rip. num. 28. ad Trebell.*

27 Altercantur DD. in hac materia, an ad cognoscendam læsionem prædictam sit attendendum iustum pretium commune, an autem singulare; & quod sit attendendum iustum pretium commune, videtur frequentius apud Ciuilistas, quos adducit *Gabr. cit. loc. num. 50.* Verum Canonistæ am-

amplectuntur sententiam, quod sit attendendum iustum pretium singulare, & hæc videtur æquior sententia, quam tenet *Imol. in cap. cum causa, col. 11. de empt. & vendit. Ioan. Andr. in tit. de empt. & vendit. in vlt. addit. Mag. Anton. de Butr. in cap. cum Ioannes*, per illum *text. de fid. instrum.* Fallit tamen hæc secunda opinio, quando pretium singulare esset affectionis, quod non debet attendi, *l. pretia rerum, ad leg. falcid. cap. 1. de empt. & vendit. Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 3. num. 4. Valasc. consul. 43. num. 13.* late *Mascard. concl. 657. n. 6.*

28 Quomodo sit probanda læsio in his terminis, & d. l. 2. Quomodo debeant deponere testes de pretio, & valore rei, & quibus testibus, vel instrumentis standum sit, vide late tradita per *Mascard. conclus. 961.* & latius, ac accuratius per *Gratian. discept. for. cap. 461.*

29 Nota vltimo, quod finitur, & præscribitur remedium huius *cap. cum dilecti*, & sæpius *cit. l. 2. de resc. vend.* spatio triginta annorum, vt per *Cagnol. in ead. l. num. 194. Pinell. ibid. in 2. par. cap. 1. num. 26. Seraph. dec. 602. num. 11. Gratian. discept. for. c. 777. num. 12.* Verum quia hæc materia est ciuilis, & apud Ciuilistas reperitur satis diffusa, ad illos me remitto.

S V M M A R I V M.

1 *Sepulturam potest quisquis sibi eligere etiam extra Patriam, num. 2. Quid si eligat sepeliri in sepulchro alieno, quis debeat consentire, nu. 3. Et quid si sint plures Patroni, num. 4. Et quid si Patronus dissentiat, an dicatur quis decessisse sine electione sepulturæ, num. 5.*

6 *Sepulturam quando possit eligere filiusfamilias, & quando mulier, nu. 7. Et quid de Nouitio, num. 8. Vel de Episcopo, vel Abbate, n. 9.*

10 *Sepulturæ electio extra Parochiam non potest impediri per Parochum, immo si Parochus vocatus recuset accedere ad sepeliendum cadauer, potest sepeliri sine illo.*

11 *Sepulturam an possit sibi eligere impubes, & quis dicatur talis. Et quid post factum puberem, nu. 12. Et an pater pro eo, num. 13. Et an sit sepeliendus in sepultura electa a patre, si factus est pubes, nu. 14. Quid de filio emancipato, num. 15. Et an possit mater pro filio, num. 15. & 16. Vel dominus pro seruo, num. 17. Et an post mortem filij, vel serui, n. 18.*

19 *Sepulturam non possunt eligere Regulares professi. Et quid si decedant extra Monasterium. Nec Vniuersitas pro ciuibus, num. 20. Nec alij omnes, qui carent Ecclesiastica sepultura, num. 21.*

22 *Sepulturam non potest eligere frater pro fratre minore, auus pro nepote, tutor pro pupillo, & amicus pro amico.*

23 *Sepultura non electa, vbi sepeliendum sit cadauer. Et vbi non habentes propriam sepulturam, nu. 26. Et vbi vagi, & peregrini, n. 27.*

24 *Capitulum Neapolitanum laudatur.*

25 *Expositi vbi sint sepeliendi.*

28 *Sepulturę electio quando confirmetur voto, iuramento, vel pacto. Et quid si facta est ad alterius suasionem, n. 29. Et an possit committi alterius voluntati, n. 30.*

31 *Sepulturæ electio an possit mutari. Et quid si fuerit iuramento firmata, num. 32. Et quid veniente noua causa, num. 33. Et quid si eligens ad salutem redierit, n. 34.*

35 *Sepulturę electione facta ex inductione, qua pœna puniatur inducens, nu. 36. & 37. Et quando excusetur, nu. 38. 39. & 40. Et quas pœnas incurrãt laici, n. 41. Et an Nouitij, nu. 42. Et an Parochus, num. 43. An restitutio cadaueris sit facienda ante omnia, num. 44.*

45 *Sepulturæ electio quomodo probetur.*

46 *Sepulturam non eligens, sed mandans non sepeliri, vel sepeliri sine pompa an sit audiendus. Et hæres contrafaciens an incurrat pœnas.*

47 *Sepultura an possit eligi in Ecclesia Monialium.*

A R G V M E N T V M.

De electione sepulturæ. Notatur, quis valeat sepulturam eligere, & quam, & in qua Ecclesia. Et quis non possit electionem prædictam facere. Electione

ctione non facta, vbi sepeliendum cadauer. Semel facta electio, quando possit, vel non possit mutari. Hæc electio quomodo probetur. De pœnis inducentium ad eligendam sepulturam voto, iuramento, vel promissione. De reuocatione huius electionis. Et alia ad materiam.

ANNOTATIO LII.

§. VNIC.

Ad Text. in Cap. 1. de sepult. in 6.

HIC Bonifacius Papa VIII. disponit quid seruandum in electione sepulturæ, prohibens pactum de sepultura eligenda, & mandans, quod non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa non mutanda, sepeliendus sit quis vbi alias erat de iure sepeliendus; alias sepultus cum omnibus obuentionibus occasione prædicta restituendus sit, & hoc seruari præcipit sub pœna interdicti Ecclesiæ, & Cæmeterij, prout latius in *text.* de qua materia extat & alius *tit. in Decretalib.* vbi DD. omnes, & habetur in *can. vnaquaq;* 3. §. *e contra Adam* 13. *q.* 2. *can. dictum* 1. *q.* 1. tractant etiã Ciuilistæ in *l. sunt personæ, & tot. tit. ff. de relig. & sump. funer. & in l.* 1. *C. de sacros. Eccles.* extant particulares Tractatus, præsertim *Sebast. Medic. de sepult. Petr. de Vald. de can. part. cap.* 6. *Perez de Lara de anniuer. & capell. lib.* 1. *cap.* 25. *Bellet. disquis. cleric.* 1. *part. de cler. debit.* §. 3. *num.* 9. *& seqq. Ricc. in prax.* 3. *par. resol.* 570. *& seqq. Lauor. var. elucub. tit.* 2. *cap.* 11. *Barbo. de iur. Eccl. lib.* 2. *cap.* 10. *& in sum. Apost. dec. verb. sepultura, & de potest. Paroch. cap.* 26. *Nouar. Lucer. Regul. verb. sepultura, Marant.* 2. *tom. controuers. respons.* 14. *Vulp. in prax. cap.* 10. *Mactrat. variar. resol. lib.* 1. *resol. fin. cas.* 59. *Fusc. de visit. lib.* 1. *cap.* 25. *Genuens. in prax. cap.* 61. *Bonac.* & alij.

1 Nota primo, ex illis verbis *text.* ibi, *Sepulturam eligant, vel iam electam vlterius non immutent,* vnicuiq; licitum esse sibi eligere sepulturam ei bene visam, cum id sit actus propriæ voluntatis, vt habemus ex *cit. can. vnaquaq; & cap. cum liberum, de sepult. cap.* 1. *& cap. de vxore, eod. tit.* & est commune, siue masculus sit, siue fœmina, dummodo habeat debitam ætatem, & a iure non prohibeatur, *Lauar. cit. loc. num.* 1.

2 Ampliatur primo suprapofita sententia communis, vt libere quis possit sibi eligere sepulturam etiam extra propriam Patriã, in diuersa, & remota Prouincia, idq; probatur exemplo Redemptoris nostri Iesu Christi, qui natus est in Betheelem, educatus in Nazareth, & sepultus fuit in Hierusalem in sepulchro Ioseph, & habetur in *cit. cap.* 1. vbi *glos. verb. alienam,* & obseruat *Bellet. cit. loc. n.* 13.

3 Sed hic aduerte, quod si quis eligat sepeliri extra Patriam, vel etiam in Patria, sed in alieno sepulchro, non debet ibi sepeliri, nisi consentiẽtibus Patronis sepulchri, quia quod nostrum est, absq; facto nostro auferri a nobis non potest, *l. id, quod nostrũ, ff. de regul. iur.* notat *Sebast. Med. de sepult. cap.* 9. *num.* 4. *Barbos. de iur. Eccl. lib.* 2. *c.* 10. & in hac materia non dicitur Patronus Rector Ecclesiæ, vel Superior Regularis, sed ille, cui per Rectorem, vel Regulares facta est concessio sepulturæ; vnde in supradicto casu prædictus Patronus, vel eius successores sunt requirendi pro licentia prædicta, sine qua Rector, vel Regulares in prædictis sepulturis aliquem sepelire non possunt; & hoc de iure est, quod in fundo, in quo quis habet vsum, non potest dominus inhabitare inuito vsufructuario, *l. si hæres, § fin. ff. de vsufruct. & habit.* Quod tamen limitatur, si Patroni essent extincti; tunc enim Rector Ecclesiæ, vel Regulares possent non solum ibidem alium mortuum sepelire, sed etiam sepulchrum alteri concedere; quia mortuo vsufructuario, ille vsus redit ad proprietarium libere, *l. penult. C. de vsufruct.* ita *Sebast. Medic. loc. cit. q.* 18. *num.* 3. Limitatur, etiam si fieret causa necessitatis, *Lauor. var. elucubr. tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 36. post *Abb. & Roman.* locis per eum adductis.

4 Dubitatur primo, quid dicendum, si sint plures Patroni, an omnes debeant consẽtire, vel an sufficiat maior pars, adhoc vt cadauer illius qui elegit sepulturam in alieno sepulchro, possit ibidem sepeliri.

Resp. non sufficere partem maiorem, sed omnes cõsentire debere, adhoc vt quis in tali sepulchro alieno sepeliri possit, *text.* est ad literam in *l. si plures, ff. de relig. & sumptib. funer. &c.* tenet *Medic. citat. loc. num.* 5.

5 Dubitatur secundo, an qui decessit facta electione sepulturæ alterius Patroni, dicatur decessisse non facta electione, si Patronus deneget consensum, nec intendat admittere cadauer ad eius sepulturam.

Resp. sine dubio prædictum dici decessisse sine electione sepulturæ stante prædicto dissensu; nam idem est aliquid non esse factum, & nulliter factum; & quod nulliter

fa-

factum est, indicatur non factum, argumento eorum, quæ habentur in *l.4. §. condemnatum, ff. de re iudic. Paris. cons. 95. num. 11. lib. 1.* contrarium dicẽdum esset, si accederet Episcopi, vel Rectoris Ecclesiæ dispensatio, qui possunt illam concedere in casu necessitatis, etiam inuito Patrono sepulturæ, docet Bonac. *tom. 2. de contract. disp. 3. q. 21. punct. 3. n. 4.*

6 Ampliatur secundo principalis supraposita sententia, vt etiam filiusfamilias possit sibi eligere sepulturam, *cit. can. vnaquaq. §. exemplo 13. q. 2. Imol. in cap. ex parte, de restit. spoliat. num. 6. Cuman. in l. tam is, §. filiusfamilias, num. 5. ff. de donat. mort. causa,* dummodo sit pubes, & habeat liberum arbitrium, *cap. 1. de sepult. & cap. licet, hoc eod. tit. & lib. 6. Molin. de iustit. & iur. to. 1. tract. 2. disp. 214 Layman. Theolog. moral. lib. 3. de iustit. tract. 5. cap. 12. q. 3. num. 5.* & & hoc etiam si sit minor viginti quinque annis, *Imol. cit. loc. num. 6. Bellet. disq. cler. par. 1. de cler. debit. §. 3. num. 14.* dummodo non sit minor quatuordecim, vt dicemus inferius. Quodq; indubitate procedit in filio emancipato, dicit *Cuman. cit. loc.* & alij, quos refert, & sequitur *Medic. cit. loc. 1. p. quæst. 8. num. 19.*

7 Ampliatur tertio, vt etiam mulier possit sibi eligere sepulturam, adhuc viuente eius viro, cum electio prædicta ad eum Statum pertineat, in quo mulier soluitur a lege viri, *cap. de vxore, hoc tit. de sepult.* docet *Medic. cit. loc. q. 8. num. 10. Bellet. disqu. cler. par. 1. de cler. debit. §. 3. num. 15.* Vbi sit sepelienda Vxor, quando non elegit sibi sepulchrum, & quid quando habuit plures Viros, vide ad notata ad *cap. vnaquaque 13. q. 2. supra annot. 25. Lauar. var. elucub. tit. 2. cap. 11. n. 130. & seqq.*

8 Ampliatur quarto, vt etiam Nouitius possit sibi eligere sepulturam, etiam extra Monasterium, & in alia Ecclesia, quia cum hic possit viuus discedere a Monasterio, & ad seculum redire, id etiam debet illi permitti in morte, disponit *cap. cum consuluisti, & cap. tractauimus, de Regul.* & aduertit *Sebast. Medic. 1. par. q. 8. num. 18.* contra *Lauor. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. n. 10.* qui *nu. 99.* videtur contra ipsum sentire. Quod si Nouitius habeat bona patrimonialia, est sepeliendus expensis bonorum patrimonialium, secus si nulla habeat bona; vnde Monasterium, quod tenetur restituere bona Nouitiæ defunctæ ante professionem, potest sibi retinere expensas funeris, est indubitatum, & docet *Medic. de sepult. 2. part. q. 4 num. vlt.*

9 Ampliatur quinto, vt Episcopus possit sibi eligere sepulturam etiam extra Ecclesiam suam Cathedralem, & in alia, habemus ex *cap. bene 12. q. 2. cap. Apostolica, de donat. glos. in cap. vbicumq. 13. q. 2. Lauar. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. num. 60.* vbi aduertit, q; si Episcopus eligit sepeliri extra Prouinciã, Capitulũ Cathedralis non tenetur ad expẽsas. Idq; etiã in Abbate non recognoscente Superiorem, nisi Papam, etiã si Regularis sit, q pòt sibi eligere sepulturam etiam extra Monasterium, quia ille habet velle, & nolle, *cap. si Religiosus, de elect.* quod limitat *Medic. cit. loc. 1. par. q. 8. num. 12. ad fin.* in Abbate deposito, vel qui renunciauit Abbatiæ, vt non sepeliatur in sepultura electa, quia inspicitur tempus mortis, secus de alio Abbate Regulari, *Lauar. var. elucub. cit. loc. n. 91.*

10 Ampliatur sexto, vt electio sepulturæ libere facta adeo sit exequenda, & sepeliendum corpus in sepultura electa, vt Parochus non possit illam impedire sub prætextu quod sit extra Ecclesiam Parochialem, quia liberum est vnicuiq; eligere sepulturam in quacumq; Ecclesia relicta Parochia, quæ aliud non potest prætendere, nisi sua iura, est commune, & indubitatum. Hinc *Sac. Congreg. Rit.* procurante V.I.D. D. Iosepho de Natale mihi beneuolentissimo, Canonico, & maiori Pœnitentiario Metropolitanæ Ecclesiæ Capuanæ meritissimo, decreuit Parochum loci Casapullæ Capuanæ Diœcesis non posse prohibere Fundatori, & successoribus de prædicta familia de Natale ius sepulturæ in Ecclesia per ipsos de Natale ædificata in loco prædicto, reseruata quarta funerali eidem Parocho. Imo si Parochus prædictus vocatus accedere, vel licentiam dare recuset licitum esse sepeliri corpora in dicta Ecclesia absq; illius licentia, ita *Sac. Congr.* prædicta duabus declarationibus, vna sub die 31. Martij 1629. & altera sub die 22. Decembris eiusdem anni, quas declarationes vidi oculatim in forma authentica, dum tanquam vnus ex visitatoribus interfui visitationibus prædictæ Ecclesiæ, illasq; refert *Alphons. de Leon. de offic. Capell. part. 1. q. 2. sect. 1. num. 7. & 8. Barbos. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 10. num. 22. & seq. & in sum. Apost. dec. verb. sepultura, num. 11.* Id etiam si electio fiat in Ecclesia Regulari, *Lauar. cit. cap. 11. num. 22.*

11 Suprapposita regula, quod vnusquisq; possit sibi eligere sepulturam, cum sit pars vltimæ voluntatis, cuius libertas tolli non potest, *l. 1. C. de sacros. Eccl. cap. 2. quæst. 2.* Limitatur primo in impubere; impubes enim non potest sibi eligere sepulturam, nisi

nisi impubes esset, in quo malitia suppleret ætatẽ, quia tũc posset, deciditur in hoc *text. cap. 1. de sepultur. in 6.* & obseruat *Barbos. de iur. Ecclesi. lib. 1. cap. 10. sub num. 27.* post *Lap. Iul. Lauor. Sperell.* & alios per eũ relatos, & est commune. Quod dubitatur in hoc casu, est, quis dicatur impubes in his terminis. Rationem dubitandi affert opinio *Sebast. Medic. cit. tract. de sepul. q. 8. num. 19. 1 part.* vbi asserit, filiumfamilias posse sibi eligere sepulturam post decimũ quartum annum, siue masculus sit, siue fœmina, quasi videatur sentire, quod fœmina ante decimum quartum annum non possit sibi eligere sepulturam. Verum in hoc opinio *Medic.* est damnabilis, licet in alijs sit sequenda; & proinde dicendum est, impuberem inter masculos dici, qui decimum quartum annum non habet; inter fœminas vero, qui duodecimũ. Est indubitatum, & in his terminis obseruat *glo. in cit. cap. licet.* & notat *Barbos. cit. loc. n. 28.* in hoc etiam non est sequẽda opinio *Bell. disqu. cler. 1 par. de cler. deb §. tertius, nu. 14. ad fin.* vbi tenet, quod filiusfamilias adhoc vt possit sibi eligere sepulturam, requiritur, quod sit maior decem, & octo annis.

12 Suprapoſita sententia ampliatur, vt impubes etiam factus pubes non sit sepeliẽdus in sepultura electa tẽpore impubertatis, nec illa electio conualidetur, nisi eam post pubertatem ratam habuerit, & id deducit ad exemplum illorum, quæ dicuntur de Matrimonio spirituali in *cap. 1. de regul. iur. in 6. Sebast. Medic. cit. quæst 8. num. 3. Lauor. cit. loc. n. 110.*

13 Sed nota in hoc casu, quod licet filiusfamilias impubes sibi eligere non possit sepulturam, illam tamen pro eo potest eligere pater, si ita est consuetudo loci, tenent locis citatis *Bellet num. 17. & Barbos. n. 28.* & est casus *cit. cap. licet, hoc tit. de sepult. in 6.* vbi videtur Summum Pontificem concedere facultatem prædictam patri, si id cõsuetudo permittat, in *eod. loc. Lauor. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. num. 118.* Verum hodie generaliter, & nulla facta mentione consuetudinis, permittitur parentibus eligere sepulturam in quacumq; Ecclesia etiam Regulari pro eorum filijs minoribus, qui ad annos pubertatis nondum peruenerunt; nec a Parochis locorum impediri debent, præsertim si in dictis Regularium Ecclesijs sepeliri consueuerunt, vel in eis habuerunt sepulchrum Maiores, ita *Sac. Congreg. Regul. die 20. Ianuarij 1640.* vt post *Laur. de Peyrin. de priuileg. Regul. tom. 3. in fin.* vbi de Decretis nouissimis *Sac. Congreg. pag. 570.* refert *Barbos. in sum. Apost. dec. verb. sepultura, num. 14.*

14 Aduerte, quod si pater elegit sepulturã pro filio impubere, qui non decessit tempore impubertatis, sed conualescens factus est pubes; prædictus filius decedens tempore pubertatis non est sepeliendus in sepultura prædicta electa per patrem, nisi filius factus pubes ratam habuerit electionem factam per patrem, docet *Seb. Medic. 1. par q. 8. num. 3. ad fin. de sepultur.* sequitur *Barbos. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 10. numer. 28. vers. qua quidem, Lauar. cit. n. 118. inu fin.*

15 Extenditur facultas concessa patri eligendi sepulturam pro filio impubere, per *cit. cap. licet*, vt illa procedat etiam in filio impubere emancipato, prout communiter aduertunt DD. in eodem *cap. licet*, & refert *Medic. cit. loc. num. 7.* Secundo, in filio adoptiuo impubere, cui potest pater adoptiuus durante adoptione eligere sepulturam, quia per adoptionem filius trãsit in potestatem patris adoptantis, *l. 1. ff. de adopt.* quod procedere dicit *Medic. cit. loc. num. 8. ad fin.* quando filius impubes decessit patre adoptiuo adhuc viuente; nam eo mortuo secus est, *c. vnic. de cognat. leg. Lauar. cit. loc. n. 124.*

Vlterius mater quoque potest eligere sepulturam pro filio spurio impubere, quia illum habet in sua potestate, vt aduertunt DD. in *d. cap. licet*, dummodo non sit legitimatus, quia tunc hæc facultas trãsit ad patrem, ita *Medic. cit. loc. num. 5.* Intellige, si est in potesta te matris, vel adsit consuetudo, *Lauar. var. elucubr. tit. 2. c. 11. num. 129.*

16 Controuertitur tamen, an hæc facultas eligendi sepulturam competat etiam matri pro filijs legitimis; & competere tenent multi, quos refert, & sequitur *Barbos. citat. loc. num. 28. in princ. fin.* testans hanc esse crebriorem Scribentium sententiam, quæ licet sit magnæ authoritatis DD. tamen contraria sententia est iuri conformior, idq; probatur ex ratione *text. cap. licet cit.* vbi DD. dicunt, hanc facultatem competere patri, & matri in filios naturales tantum: quia pater, & mater naturalis dicuntur habere filios in potestate; sed non est sic in matre quoad filios legitimos, quos non habet in sua potestate; ergo, &c. tenet *Bellet. disq. cler. 1. par. de cler. debit. §. 3. n. 18.* qui alios citat. Id tamẽ permittit tantum matri, absente patre, *Lauor. loc. cit. nu. 119.*

17 Eadem suprapoſita ratione potest dominus eligere sepulturam pro suo seruo impubere, qui si factus sit pubes, potest sibi ipsi eligere sepulturam, docet *Seb. Medic. cit. loc. n. 9. Ricc. in prax. p. 1. ref. 577. in prin.*

18 Nota hic, quod hæc facultas eligendi sepulturam, quæ per *cap. licet cit.* conceditur patri, & DD. extendunt ad matrem pro filijs naturalibus, & ad dominum pro seruo, est intelligenda, dummodo electio prædicta fiat in vita filij, vel serui, secus sit post mortem illius, vt aduertit *Barbos. cit. loc. nu. 28. vers. qua quidem*, post *Lauor. & Sperel.* per eum adductos, & declarasse *Sacr. Congreg. Episcoporum in vna Baglinen* 27. *Octobris* 1587. testatur *Dian. tom. 5. tract. 3. de casib. occurrentib. temp. mortis, resolut.* 107 *circa med.*

19 Limitatur secundo suprapositæ generalis sententia, vt vnusquisq; possit sibi eligere sepulturam, in Regularibus professis; illi enim non possunt sibi ipsis eligere sepulturam, quia non habent nec velle, nec nolle, ideo in sepulturis proprij Monasterij vbi sunt addicti, *cap. 1. §. placet, & c. placuit* 16. *q. 1.* sunt sepeliendi. est *text. in cap. vlt. hoc tit. de sepult. in 6.* vbi tantum permittitur Regulari electio sepulturæ, quando reperitur adeo remotus a Monasterio, vt cum moritur, ad illud commode asportari non possit, & notant DD. omnes in eodem *text. Laurent. de Franch. de controuers. inter Episcop. & Reg. quæst. 6. Lauor. var. elucub. tit. 2. cap. 11. num. 96* & est communis. Hæc adeo vera sunt, vt etiam si Regularis extra Monasterium decedat, electa sepultura, extra illud & commode ibi asportari possit cadauer, tunc adhuc Parochis inconsultis, est transferendum ad sepulturam Monasterii, testatur declarasse *Sac. Congregat. Concil. Trident. Interpr. die 2. Iulij* 1620. *Laurent. de Peyrin in Constit. sui Ord. Minimor. tom. 2. Constit. 7. Pij V. num. 13. vers. ad decimum, fol.* 194. Quod si Regularis decedat in remotis, ita vt commode asportari non possit ad sepulturam sui Monasterij, est sepeliendus in Ecclesia Parochiali ad instar secularium decedentium in itinere, vt aduertunt *Anchar. & Franc. in d. c. vlt. Lauor. cit. num. 96.* & idem est seruandum, etiam si Regularis decedat extra Monasterium in loco vbi adest Monasterium sui Ordinis; nam adhuc est sepeliendus in Parochia, si non potest asportari ad propriũ Monasterium, notat *gloss. in cit. cap. vlt. vers. nota primo.* & sequitur *Barbos. citat. loc. sub nu.* 30. quod non procedere testatur, quando Regularis ibi fuerit causa perpetuæ residentiæ.

Quod diximus, Regulares non posse eligere sepulturam, non procedit quoad Nouitios, vt notatum est, nec quoad Conuersos non professos, qui possunt sibi eligere sepulturam, cum ad seculum redire possint. *cap. 1. de priuileg.* aduertit *Medic. de sepultur. 1. part. cap. 8. num. 15. Dian. tom. 5. tract. 3. resol.* 109. dummodo non sint plene translati, quia tunc sepeliuntur in sepultura Monasterij, *Lauor. cit. loc. n.* 105.

20 Limitatur tertiò principalis regula in Vniuersitate; illa enim non potest eligere sepulturam pro suis ciuibus, ita vt si Vniuersitas construxerit sepulchrum pro omnibus ciuibus suis non dicuntur ciues mori cum electione sepulturæ, nisi ipsi ciues in particulari, & peculiariter, & vnusquisque eorum elegerit sepeliri in tali sepultura. Ratio est clara, quia electio sepulturæ est actus propriæ voluntatis cuiusquam, *cap. licet*, & ibi *DD. hoc tit. de sepult. in 6. Clem. dudum, §. huiusmodi, de sepult. Cas. de Grass. de sepult. dec. 1. num. 1. Maceraten. var. resol. resolut. 112. cas. 59. versic. primo nam licet*, qui pluribus rationibus, & authoritatibus probat non esse attendendam electionem sepulturæ factã per Vniuersitatem; & fabricationem sepulturæ factam per Vniuersitatem, non habere vim electionis sepulturæ, cum sit actus indifferens, tenet etiam *Beliet. loc. cit. num. 24. Bonac. tom. 3. de contract. disp. 3. q. 21. punct. 4. n. 9.*

21 Limitatur quartò regula illa, quod vnusquisq; possit sibi eligere sepulturam, in omnibus morientibus, quorum cadauera Ecclesia priuat Ecclesiastica sepultura; nam carens sepultura, frustratoriè illam eligit, huiusmodi sunt Infideles, & Heretici etiam post mortem apparentes, *cap. Ecclesiam, de consecr. dist. 1. cap. sané 24. quæst. 2.* Morientes in torneamentis causa illa exercendi, iuxta dispositam *cap. 1. de torneament.* Morientes in agitatione Taurorum, vt in Constit. Pij V. d. anno 1567. Morientes in singulari certamine seu duello, iuxta dispositam per *Concil. Trid. sess. 25. cap. 19. de refor.* Occidẽtes se ipsos ex desperatione, vel iracundia, *cap. quibus 13. q. 2. cap. placuit 23. q. 5.* Morientes non confessi, & communicati semel in anno, iuxta terminos *cap. omnis vtriusq; sexus, de pœnit. & remiss.* Monachi Proprietarij morientes absque emẽdatione, *cap. super quodam, de stat. Monach.* Blasphemantes Deum publice, qui pœnitentiam non egerunt; *cap. 2 in fin. de maled.* Morientes in notorio peccato mortali sine pœnitentia, & signis contritionis, *cap. quibus, cap. non æstimemus 13. q. 2. cap. qui recedunt 26. q. 6.* Excommunicati excommunicatione maiori notoria, *cap. sané 24. q. 2. Clement. 1. de sepult.* Interdicti nominatim, iuxta terminos *Clement. 1. de sepultur.* Nati mortui, & è ventre egressi; illis enim pater non potest eligere sepulturam, hoc idem si

viui

& viui nati sunt, & mortui sine Baptismo, Raptores manifesti, qui possidentes recusarunt ablata restituere, nec aliquis pro illis restituere intendit, iuxta late dicta per *D.Anton 3.par tit.* 10 *c.5.§.9.* Fures, & latrones, qui in furando, vel depredando occisi sunt *cap.fures de furt.* vbi DD. Suspensi impœnitentes, *c.fin.13.q.2.* & cæteri apud Casistas, & *Barbos.de iur.Eccl.lib.2. cap.10. num.4. & seqq.* de his omnibus *Lanor.var. elucubr tit.2.c.12.per tot.*

22 Diximus, quis possit pro alio eligere sepulturam, notandum est etiam, quod non possunt eligere sepulturam frater etiam maior pro minore, auus pro nepote, tutor pro pupillo, & amicus pro amico, *Medic. cit.loc.q.8. Belles.disqu.cler. 1.part.de cleric. deb.§. 3.n.18.*

23 Quæro hic, si quis decedat nulla facta electione sepulturæ, in qua sepeliendum sit eius cadauer. Non loquor de particulari consuetudine, possessione, vel priuilegio, vt est Neapoli, vbi intentionem fundatam sepeliendi, vel concedendi licentiam alibi sepeliendi, contra omnes mortuos in dicta Ciuitate sine electione sepulturę habet Ecclesia S. Restitutæ antiquitate, & deuotione celebris, quæ est nobilissimi Capituli

24 Neapolitani, in quo emicarunt, & ad præsens emicant tanquam in eminenti candelabro, vt luceant omnibus, qui in mundo sunt, triginta Reuerendissimi Canonici nobilitate, literis, ac virtutibus omnibus ornatissimi; sed tantum de iure. Et primo de

Resp. Episcopos, Canonicos, Rectores, Vicarios perpetuos, Cappellanos, & alios habentes Ecclesias cum onere residendi, quia ibi censentur habere domicilium, vbi continue residere tenentur, sepeliendos esse in sepulturis earum Ecclesiarũ. Et commune, & habetur apud *Sebast. Medic.de sepult.1.par.cap.7 num.6. & seqq.* vbi *nu.9.* dicit, quod si quis habuerit plura beneficia cum onere residendi, cum dispensatione, sepelitur in sepultura illius Ecclesiæ, vbi residentiam fecerit, etiam priuatiue quoad Parochiam, ita de Canonico dicit *Diana tom.5.tract.3.resol.111. Lanor.var.elucub. tit.2.cap.11.n.88.*

Alij vero qui morte præuenti nullam electionem sepulturæ fecerunt, sepeliendi sunt in sepulchro Maiorum, *cap.is, qui, eod. tit. & lib.* & est indubitatum. Dicitur sepulchrum Maiorum, idest vbi pater, & auus sepulti sunt; quod si non in eadem sepultura sepulti sint pater, & auus, sed in diuersis, tunc decedẽs sine electione sepulturæ sepeliendus est in sepulchro patris, *Abb.in cap.1.num.5.de sepult.Sperell.dec.88. num.7.* etiam si omnes cæteri Maiores in vna sepultura, pater vero in alia sepulti fuerint, adhuc filius sepeliendus est in sepultura patris, dummodo id non sit factum casu, vel ex accidenti, *Medic.de sepult. quæst.7. num.22.1.par. Sperell.cit.loc.nu.9. Barbos.de iur.Eccles.lib.2.cap.10.sub num.32.* qui dicit id procedere, quando contrarium non suadetur ex qualitate personarum, vel sepulchri, ex quibus posset coniecturari præsumpta intentio defuncti. Quod si quis moriatur superstite adhuc patre, sepeliendus est in sepulchro aui, & sic vicinioris ascendentis, ita *Petr.de Vbald.de Canon.Episcop. cap.9.num.8.*

Prædicta regula, quod decedẽs sine electione sepulturæ sit sepeliẽdus in sepulchro Maiorum, non procedit e conuerso, ita vt si moriatur pater, vel auus, non est sepeliendus in sepulchro filij, vel nepotis, quia ascẽdentes non sequuntur sepulchrum descendentium, nec transuersales sepulchrum trãsuersalium, nisi sint hæredes, & sepultura sit hæreditaria, nec sit facta electio, ita *Medic. cit.loc.num.24. Lanor.vbi supra num.21.*

Et quod sepultura Maiorum familiaris, vel hæreditaria sit, probatur inscriptione, quæ in illa apponi solet, tenet Author modernus doctrina, nobilitate, & integritate satis conspicuus, huius inclytæ Patriæ Neapolitanæ ornamentum, Inuictissimo Regi Nostro in sedandis differentijs Fidelissimi Populi Neapolitani mira prudentia vtilis quam maxime, & toti Regno pro illius optimo regimine necessarius, *Dom. Hector Capyc.Lat.* Patritius Neapolitanus, Marchio Torelli, olim Aduocatus strenuissimus, Consiliarius prudentissimus, & ad præsens dignissimus Regens Regiam Cancellariam, *cons.94. num.17.lib.2.* qui alios citat.

25 Infantes expositi sepeliendi sunt in sepultura Hospitalium, *c.1.de infant. & lang. l.fin.C.de infant.expos.* docet *Medic.cit.loc. num.25.*

26 Verum si quis nullam habeat sepulturã Maiorum, nec aliquam elegerit, sepeliendus est in sepultura Ecclesiæ Parochialis, vbi Sacramenta suscepit, *cap.ex parte, cap. in nostra, de sepult.Medic.cit.loc.part.2.q.6. num.1.& seq.* est indubitatum, & procedit etiam si in Parochia, vbi quis decessit, & Sacramenta suscepit, reperiebatur animo alibi se transferendi, vt est in officialibus, famulis, conducentibus domum ad annum, & similibus, est etiam commune; & quod in hoc casu præsumatur quis eligere sepulturam in Parochia, vbi recepit Sacramenta, & quod ius sepulturæ pendeat multum

ab administratione Sacramentorum, docuerunt *Gratian. discept. for. cap. 95. nu. 74. Rot. apud Seraphin. in vna Hispalen. iuris sepeliendi 9. Iunij 1595. Petr. de Vbald. de quart. Paroch. cap. 6. num. 18. & seq.* late *Barbos.* vbi alios citat, *de iur. Eccles. libr. 2. cap. 10. sub num. 33.* & id etiam extendit ad exteros, & forenses habentes domiciliũ in loco, vbi decesserunt.

27 Notandum est hic, quod vagi, & peregrini, quorum paternum sepulchrum vel ignoratur, vel commode haberi non potest, si moriantur dum sunt in via, ex communi DD. sententia sepeliendi erant in Parochia, in qua decesserant, etiam si Parochus illis Sacramenta non administrasset, ex quo repertus non fuerat, vel quia ex improuiso decesserãt, testatur *Grat. cit. loc. num. 73. Seraphin. dec. 1135.* & alij. Hodie vero ex Decreto *Sac. Congr. Cardin. negot. Episcop. & Regul. Præposita sub die 5. Iunij 1592.* statutum est, tales sepeliendos esse in Cathedrali, refert *Sperell. dec. 87. num. 14.* & sequitur *Barbos. cit. loc. num. 35. Lauor. var. elucubr. tit. 2. cap. 11. n. 144.*

28 Nota secundo principaliter in illis verbis *text. Ad vouendum, iurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum, vt apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, &c.* electionem sepulturæ debere esse liberam, probatur etiam ex *cap. cum sit liberum de sepult. & cap. is, qui, § fin. eod. tit. in 6.* Vnde est, quod votum, iuramentum, vel pactum de eligenda sepultura non valet vt hic, quod intellige, tunc non valere, quando electio sepulturæ cum voto, iuramento, vel pacto fuerit facta ad suggestionem alterius, vt disponit *text.* Quod si facta fuerit motu proprio, nõ autem suasione alterius, tunc electio sepulturæ conualidatur voto, iuramento, vel pacto, & vouens, iurans, vel paciscens tenetur seruare votum, iuramẽtum, vel pactum, explicant DD in hoc *tex. & Medic. cit. loc. q. 15. num. 50. & seq.* sequitur *Ricc. in prax. 1. par. resol. 573.* nec potest reuocari, *Marant. controuer. par. 2. resp. 14. num 8.* & notandum est infra.

29 Ampliatur primo suprapposita libertas sepulturæ, vt sola suasio sepulturæ electionis illam infirmet, ita vt si Parochus interrogando infirmum, dicat, *Vis sepeliri in Parochia, vel tali Ecclesia,* nominando illã specialiter, electio non valet tanquam facta ad suggestionem alterius, docet post alios per eum adductos, *Ricc. cit. loc. num. 3. Bellet. cit. loc. num. 26.* vbi dicit, multo minus valere electionem sepulturæ verbis indignatiuis, seu adulatorijs, & conditionalibus factã, *Purpur. cons. 413. per tot. volu. 2.*

30 Dubium est in hac materia, an electio sepulturæ possit committi voluntati alterius. In quo dubio dicendum est primo, quod non valeat commissio, seu mandatũ prædictum eligendi sepulturam in præiudicium Parochialis, nisi Commissarius eligat viuente, & sciente committente, prout docet *Lap. in cap. 1. hoc tit. de sepult. Anchar. cons. 314. Bellett. disq. cler. 1. part. de cler. deb. § 3. num. 25.* & ita seruari Neapoli testatur *Ricc. in prax. 1. par. resol. 574. num. 4.* Secundo dicendum est quoad alios effectus valere electionem prædictam post mortem committentis: quia mandatum, cuius effectus necessario cõfertur post mortem mãdantis, non expirat morte committentis, ita tenet *Gutter. in tract. iuram. confirm. par. 2. cap. 4 Spinol. in specul. testam. gloss. 2. princ. tit. de elect. sepult. num. 41.* & late defendit *Ricc. cit. resol. 574 per tot.* vbi segregata consuetudine, quæ Neapoli seruatur, testatur, in reliquis talem electionem esse validam, *Dian. cit. loc. resol. 105. ver. verum,* qui ad tollendas lites consulit dictam electionem esse faciendam ante mortem cõmittentis, *Lauor. loc. cit. n. 7. & seqq.*

31 Nota tertio super illis verbis *text. vel iam electam vlterius non immutent,* electionem sepulturæ semel, vel pluries factam posse mutari toties quoties eligenti videbitur vsque ad finem vitæ; est enim electio sepulturæ pars vltimæ volũtatis, ita *Sebast. Medic. cit. loc. q. 8. num. 1.* quem sequitur *Marant. cit. loc. num. 5.* sed omnis actus vltimæ voluntatis sua natura est reuocabilis, vt optime firmat idem *Marant. eod. loc. num. 3.* ergo electio sepulturæ valide reuocari potest, est commune, & indubitatum, firmat etiam post alios *Barbos. de iur. Eccl. lib. 2. cap. 10. num. 24.* quæ reuocatio potest fieri non solum expresse, sed etiam tacite per secundam electionem; regulare enim est in actibus causa mortis, vt secunda voluntas reuocet primam, docet accurate *Marant. cit. loc. n. 4.*

32 Fallit tamen supradicta libertas reuocandi electionem sepulturæ, quando illa fuit iuramento, vel voto confirmata, motu proprio, & non ad suggestionem alterius; tunc enim electio sepulturæ non potest reuocari ratione iuramenti, vel voti, *cap. si vero, de iureiur. Genuen. in prax. c. 76. num. 15. in annot. de Graff. dec. 2. de sepultur. num. 12. Marant. cit. loc. num. 7.* vbi firmat, quod si quis donauerit aliquid Ecclesiæ, & in eodem instrumento donationis elegerit in eadem Ecclesia sepulturam, iuramẽtum appositum in dicto contractu confirmat tantum donationem, non vero se exten-

tendit ad electionem, firmat etiam principalem sententiam *Lauor. var. elucub. tit. 2. cap. 11. n. 16. & n. 4.*

33 Potest tamen reuocari electio sepulturę, cui accessit votum, vel iuramentum quoties noua causa orta est post votum, vel iuramentum, de qua non fuit cogitatum tẽpore voti, vel iuramenti, ita docet *Medic. cit. loc. quæst. 15. num. fin.* vbi exemplificat hunc casum, si quis fuerit creatus Episcopus, vel Religiosus, sequitur *Lauor. cit. cap. 11. num. 4.*

34 Non tamen censetur reuocata electio sepulturæ, si illa fuit facta tempore infirmitatis, & deinde eligẽs conualuit, quia non præsumitur mutata voluntas; sicut testamentum factum in articulo mortis non infirmatur ex eo, quod testator conualuerit, *l. fin.* & ibi *Bald.* & alij *ff. de hæred. instit. cap. licet, de procur. in 6. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 12. tit. 1. num. 2.* Vnde infirmus eligens sepulturam si conualuerit, & postea moriatur ex alia infirmitate, etiã post longum tempus, dicitur mori cum electione sepulturæ; nam illa facta, non præsumitur reuocata, docet *Bellet. disquis. cler. 1. par. de cler. debit. §. 3. n. 29.*

35 Nota quarto pœnas, quas profert Bonifacius VIII. in hoc *text.* Et primo prohibet in virtute sanctæ obedientiæ, & interminatione maledictionis æternæ, ne Religiosi, aut Clerici seculares aliquos inducãt ad eligendam sepulturam in eorum Ecclesijs mediante voto, iuramento, vel promissione, vel vt electionem factam nõ mutent, sub pœna quoad eligentium nullitatis electionis, ita vt non possint sepeliri in Ecclesijs electis, nec in alijs, sed omnino quacumq; contradictione cessante sint sepeliendi in Ecclesijs, apud quas sepeliendi de iure fuissent, si sine electione decessissent, ita *text. in §. statuentes.* Secundo Ecclesiastici præsumentes sepelire contra prohibitionem prædictam in suis Ecclesijs teneantur ipsa corpora, si petantur, & omne emolumentum occasione præfatæ sepulturæ obtentum, etiam si non petatur, intra decem dies integraliter restituere illis Ecclesijs, apud quas aliàs sepeliendi de iure fuissent; quod si non fecerint ipsorum restituẽtium Ecclesiæ, apud quas tales defuncti sepulti fuerint, & Cæmeteria earundem tandiu remaneant ipso facto supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio omnium bonorum, ita *text. in §. si vero.*

36 Hic notandum est, quid importet pœna apposita in *text. in princ.* videlicet in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ. Et quantum ad pœnam obedientiæ, idem est ac sub pœna peccati inobedientiæ, ita vt transgressores incurrant in peccatum inobediẽtiæ, quod est grauissimum, cum omnes obedire teneamur Summo Pontifici supremo Prælato, & Vicario Christi, & ideo transgressor punitur canonis pœna depositionis, vbi alia non est statuta, docet *Fusc. de visitat. lib. 1. cap. 31. num. 8. & 9.* quantum ad pœnam maledictionis æternæ, secundum veriorem opinionem, per eam non infertur excommunicatio, ita *Lap. in cap. Romana, §. procurationes, de censur. in 6. n. 2. Gemin. num. 8* & ibi etiam *Franc.* infertur tamen pœna æterna, quæ debetur pro peccato mortali transgresionis huius præcepti; & ideo significat, præceptum obligare sub peccato mortali, ita *Ioan. Andr. in cit. cap. Romana,* vbi etiam *Lap. num. 1. Gemin. n. 8. in §. procuratores, Mar. Alter. to. 1. disp. 22. lib. 5. cap. 8. super verb. indignationem.*

37 Vlterius transgressores huius *cap. 1.* inducentes aliquem ad eligendam sepulturam, vel electam non mutandam medio voto, vel iuramento, vel pacto vltra pœnas prædictas, incurrunt eo ipso excommunicationem Papæ reseruatam, vt in *Clement. cupientes. §. sane, de pœn.* Quam excommunicationem incurrunt, etiam si effectus sepulturæ non sit subsequutus, vt aduertit *Bonifac. in d. Clement. num. vlt.* non tamen incurrunt excommunicationem prædictã, nisi sequutus sit effectus immediatus inductionis, idest electio per iuramentum, vel votum, aut pactum; vnde non sufficit promissio de eligendo, vt dicatur inductio facta, ita *Bonifac. loc. cit.* & ibidem *Cardin. Gemin. in hoc cap. 1. Roderic. quæst. Regular. 58 artic. 7. dub. 5. Sylu. verb. excommunicatio 7. num. 49.* contra *Bonacin. tom. 3. de excommun. in partic. disp. 2. quæst. 5. punct. 4. num. 2. vers. secundo.*

38 Sed aduertendum est, quod pœnæ appositæ in hoc *cap. 1. & cit. Clement. cupientes,* non procedunt quando quis inducitur ad eligendam sepulturam in testamento, seu vltima voluntate, ita *Bonifac. in d. Clement. num. 74. Roderic. art 7. cit. in fin. Tolet. libr. 1. cap. 36. §. quarta, Suar. disput. 22. de censur. sect. 4. num. 25. Sayr. lib. 5. cap. 12. num. 9.*

39 Nec pœnæ prædictæ procedunt contra inducentes ad eligendam sepulturam in aliena Ecclesia; sed necessario requiri vt quis inducat ad sepeliendum in Ecclesia ad se pertinentem, & probatur ex apertis verbis *text.* huius *cap. 1.* ibi, *Vt apud eorum Ecclesias sepulturam eligant,* & in *d. Clemen.*

cu-

cupientes. §. sane, ibi, *Vt sepulturam apud eorum Ecclesias eligant*, docet etiam *Bonac. cit. loc. vers. secunda conditio*, vnde *Medic. cit. loc. quæst.* 8. *num.* 17. dicit, Religiosos S. Francisci posse sine timore dictæ pœnæ inducere aliquem ad eligendam sepulturam in Ecclesia Ordinis Sancti Dominici, *Lauor. var. elucubrat. tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 10.

40 Sed aduertendum est etiam, quod in pœnis prædictis latis contra inducentes ad electionem sepulturæ per hunc *cap.* 1. *& cit. Clement. cupientes, §. sane*, incurrunt inducentes scienter, vel cum ingenti temeritate, quæ scientiæ æquiparatur, vt probatur ex verbis huius *text.* ibi, *Præsumpserint sepelire, & cit. Clement.* ibi, *Sane temerarios violatores.*

41 Nota quarto, ex illis verbis, *Vniuersis Religiosis, & secularibus Clericis.* pœnas contra inducentes ad electionem sepulturæ esse tantum latas contra Religiosos, & Clericos, non autem contra Aeconomos seculares Ecclesiæ; vnde si seculares inducerent aliquem ad eligendam sepulturam, vel mutandam electam contra dispositionem huius *text.* non possent puniri pœnis in illo appositis, *Medic. de sepult.* 1. *par. quæst.* 8 *num.* 18. post *Petr. de V bald. de can Episc. c.* 11. *n.* 15.

42 Sub nomine Religiosorum in hoc casu veniunt tantum Professi; nam Nouitij in materia pœnali non veniunt nomine Religiosorum; comprehenduntur tamen Religiosi vtriusque sexus, ita vt etiam Moniales inducentes ad electionem sepulturæ voto, iuramento, vel pacto incurrant pœnas prædictas, docet *Bonacin. cit. loc. num.* 4.

43 Nota quinto, hanc Constitutionem *cap.* 1. & illam *Clement. cupientes citat.* fuisse editam in fauorem Parochorum, vt ibidem aduertunt DD. omnes; vnde si ipse Parochus induceret aliquem ad eligendam sepulturam in sua Parochia, vel mutandam electam medio iuramento, voto, vel pacto, non incurreret pœnas prædictas, licet male ageret, quia quod inductum est in fauorem alicuius, in ipsius odium retorqueri non debet, *l. nulla, ff. de leg. cap. quoad gratiam, de regul. iur. in* 6. id etiam procedit si Parochus induceret aliquem ad eligendam sepulturam in alia Ecclesia, & ad mutandam electionem factam in sua Parochia, quia iuri suo vnusquisque renunciare potest, *cap. si terra, de priuileg. cap. tuis, de testib. l. si quis in conscribendo*, C. *de Episcop. & Cleric.* tenet *Bonac. tom.* 3. *de ex.om. in partic. disp.* 2. *q.* 5. *punct.* 4. *num.* 5.

44 Nota sexto, inter pœnas notatas contra inducentem aliquem ad electionem sepulturæ contra *text.* reperiri pœnam, quod Ecclesia, in qua cadauer sepultum est, ex inductione teneatur restituere ossa, & oblationes Ecclesiæ, in qua aliàs sine inductione erat sepeliendum cadauer; in qua restitutione si contigerit lis inter dictas Ecclesias, posset dubitari, an Ecclesia, cui facienda est restitutio, possit ante omnia opponere exceptionem spolij, & allegare non esse audiendam Ecclesiam spoliatricem, nisi ante omnia facta restitutione, vt indubitatum est in causis spolii, & restitutionis, spoliatum ante omnia esse restituendum, vulgatis iuribus. Respondeo negatiue, quia Ecclesia, quæ prætendit restitutionem, nunquam fuit in possessione, vnde non potest dici spoliata; & hoc etiam, quia corpus defuncti non facile vexandum est, & loco dimouendum, *l. fin.* C. *de sepulchr. viol. & in l nemo*, C. *de relig. & sumpt. funer. Innocent. in cap. cum liberum, de sepultur. Lauor. variar. elucubr. tit.* 2. *cap.* 9. *num.* 112. *Rot dec.* 854. *in antiq.*

45 Nota septimo, electionem sepulturæ probari per testamentum, vel aliam authenticam scripturam, vel saltem per duos testes, qui etiam si sint singulares, probant electionem prædictam, secundum originalem opinionem *Guid. Pap. decis.* 544 quem sequitur *Mascard. de probat.* 3. *volum. conclus.* 1297. *Ricc. in prax.* 1. *part. resolut.* 575. *per tot.* vbi plura ad id cumulat, & testatur ita decisum in Curia Archiepiscopali Neapolis, *Bonacin. tom.* 2. *tit. de contract. disput.* 3. *quæst.* 21. *punct.* 3. *numer.* 10. *Lauor. variar. elucubrat. tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 18. vbi vlterius dicit probari electionem sepulturæ etiam codicillo inualido, & per scripturam manu propria subscriptam, *Molfes. in sum. tom.* 2. *tract.* 13. *cap.* 8. *num.* 32. qui etiam addit, talem electionem probari per solum dictum Confessarij, & ita practicari in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur *Ricc. citat. loc. versic. & patet, ad finem.*

Aduertendum, quod non dicitur probata electio sepulturæ, si probetur propositum sine electione, vt si testes deponant, infirmum dixisse desiderare in tali Ecclesia sepeliri; nam desiderium, seu propositum eligendi non est electio, nec est actus efficax, sed inefficax, ita *Medic. de sepultur. quæst.* 8. *num. vlt. in fin.*

fin. Bonacin. citat. loc. versic. addo ad probandum, Diana resolution. moral. tom. 5. tract. 3. de casib. occurrentib. temp. mort. resolut. 106 Lauor. loc. cit. n. 15.

46 Nota, extra *text.* in hac materia electionis sepulturæ, quod eligens, & mandans corpus suum non sepeliri, non est obediendus, neque hæres incidit in aliquam pœnam, si eum congrue sepeliri faciat, DD. in *l. quidam in suo, ff. de condit. institut. Anton. de Butr. rubr. de sepultur. num 1. Lauor. citat. loc. num. 29.* Quod ampliatur, vt si quis eligens mandauit corpus suum poni in vna storea, siue panno, ipsumque sepeliri cum vna candela, priuans hæredem hæreditate si contrafaceret; adhuc non est audiendus; & hæres, qui eum sepeliuit honorifice iuxta suæ conditionis statum, non venit priuandus hæreditate, quia tales voluntates tanquam ineptæ circa sepulturam non sunt seruandæ, *l. seruo. §. fin. ff. de legat. 1. Paul. in d. l. quidam in suo, num. 3.* vbi testatur non fuisse seruatam dispositionem cuiusdam Doctoris Paduani, qui mandauerat, quod corpus suum portaretur cum tubis, & corneis ad Ecclesiam, vtque fierent nuptiæ, & vxor indueretur pannis rubeis, alias priuaretur hæreditate.

47 Nota vltimo, quod electio sepulturæ potest fieri in Ecclesia Monialium, dummodo hodie non fiat intra septa Monasterij, ita *Natta cons. 432. volumin. 2. Lauor. variar. elucub. tit. 2. cap. 11. num. 22. & 23.* nisi intra septa prædicta reperiretur sepulchrum familiare, & hæreditarium, quia ibi potest fieri electio, docet *Medic. de sepultur. 1. part. quæst. 9. num. 11.*

Et quoniam superioribus Annis ad meas peruenit manus elegans, ac docta subsequens Epistola ab eximio V.I.D. Domino *Flauio Ventriglia*, Consanguineo, & Compatre meo dilectissimo, in Literarum mearum responsum missa, illam hic iure edere visum est, ad aliorum peritissimorum DD. exemplum, qui tantum Virum simili honore condecorarunt, vtpote quæ mei styli insuauitatem dulcedine sua temperare potest, cum tam digni Auctoris sit Opus, vt eiusdem tum in legalibus, tum in politioribus Literis, breui in lucem prodenda Scripta testantur.

FINIS.

Hæc ad laudem Dei, Deiparæq; Virginis Mariæ, Diui Philippi Nerij, ac Sanctorum omnium pro I. Parte Annotationum ad nonnullos Textus Canonicos, & Pontificias Constitutiones dicta sufficiant.

AD

ILLVSTREM, ET REVERENDVM

DOM. DOM.

IO. BAPTISTAM VENTRIGLIA

I. C. PROTON. APOSTOL.

PRIMICERIVM CAPVANVM,

COMPATREM, ET CONSANGVIN.

EPISTOLA LEGALIS

Dominus Ioannes Baptista Ventriglia Doctor Capuanus

ANAGRAMMA PVRVM

Tu sapiens, Tu Iure Canonico sat nitidus, par magno Baldo

DOM. DOM.

IO. BAPTISTAE VENTRIGLIA IVRISCONSVLTO

ETC.

FLAVIVS VENTRIGLIA

S. P.

Heredes, an possint pro Dote in solidum conueniri

IVRE optimo dignam defensione dotem defendendam mihi obiectas; pro cuius patrocinio fortissimi quique nauiter pugnant. Immo Leges, quas Dij Generi dederunt humano, Legislatores cœlesti Numine afflati, Themidos ipsa filia, Iustitiæ Antistita, pro dote arma capiunt. Acuerem ego argumentorum iacula, rationum sagittas depromerem, & in arenam vel loricatus pro dotis libertate descenderem. Sed non desunt qui aliter opinantes, aduersus illam strenue certant. Quot capita, tot sententiæ. Tuentur multi, oppugnant plerique, & adhuc sub Iudice lis est. Problematice disseram ego. Tu vero, qui potiora nosse consueuisti, vtramlibet sine offensione, sequaris opinionem.

Pro affirmatiua sententia est *text.* in *l. cum ab vno, ff. de leg.* 2. istamq; sequuntur, *Accurs.* d. *l.* per illum *text. Dyn.* Cyn. ac Bart. ibi & in *l. continuus, §. fin. num.* 10. *ff. de verb. oblig.* ac in *l. debitorem pactionibus*, C. *de pact.* idemq; *Dyn.* & *Cyn.* in *l.* 2. *C. de hered. action. Imol.* in *l. seruo legato, §. si testator, ff. de legat* 1. *Cuman.* d. *l. cum ab vno, Alber.* ibid. & *Crauet.* d. *l.* 2. *C. de hered. act. col.* 1. *Salyc. num.* 7. *Castrens.* d. *l. debitorem, Bald. Nouell. de dot. priuileg.* 33. *par.* 8. *Euerar. argum. a dote ad piam causam. Ronchegal. de duob. re. cap.* 15. *Si id, quod ego num.* 12. alijque Classici innumeri, quos referre prætereo, cum recenseat omnes, Dom. Præses de *Franch. decis.* 581. & Dom. *Addent.* ibidem, *Surd. dec.* 90. vbi insignis ille I.C. Dom. *Io. Baptista Hodierna, Gizzarel. decis.* 50. ac Dom. *Addent.* inter quos, Dom. *Balthasar de Angelis*, Magnæ Curiæ Vicariæ perpetuus Criminum Iudex integerr. *Afflict. decis.* 332. & 210. ibiq; Dom. *Addent. Pellic. ad Consuet. Auers. cap.* 7. *num.* 140. *Molfes. ad Consuet. Neap. tit. de iur. dot. part.* 4. *q.* 9. *num.* 9. & *seq. Borrell* in *Sum. decis. volum.* 3. *tit.* 5. *num.* 490. cum seq. *Cornaz. decis. Lucens.* 35. *num.* 6. *Grat. dec. Marcb.* 176. *Horat. Rouat. decis.* 140. *Cost. de port. rat. quest.* 23. in fin. *Couar. variar. lib.* 3. *cap.* 7. *Gomes. tom.* 2. *cap.* 12. *de Contr. tit. de Indiuid.* atq; alij relati ab allegatis.

Et hanc opinionem esse communem, inquit *Flor.* d. *l. cum ab vno, Gratian. Discept. Forens. vol.* 1. *cap.* 16. *num* 15. (reiecta distinctione illa, si dos legata fuerit, vel ex contractu debeatur, cum in vtroq; casu heredes in solidum conueniri posse, dixerit idem *Grat. dec. Marcb.* 46. *nu* 8. & Dom *Io. Baptista Hodierna* ad *Surd.* d. *dec.* 90. sub *num.* 1. & ipse latius *Respons.* pro *D. Lucretia de Schiauettis*, & nostris in *Comment. ad Consuet. Capuan.* ratione ea, nempe ex speciali dotis fauore, & priuilegio, vt cit. *DD.* d. *l. cum ab vno*, dixerunt.)

Amplia in heredibus in feudalibus, vt teneantur ad dotis exonerationem, & contributionem cum heredibus in burgensaticis, Dom. de *Franch. dec.* 1. *nu.* 41. & *decis.* 159 vbi Dom. *Addent. Capyc. dec.* 198. & ibi Dom. *Addent.* imo *Glossatores*, ac præsertim D.D. *Prosper Petra*, Vasti Girardi Regulus, Regni Prouinciarum Regius Auditor, & Consiliarius amplis. D.D. *Ca-*

roli Petra, I.V.D egregij, Amici perquam cari, Anus, *Prec.de Subfeud.diff.*13.*Ann.all.gat.*96. *Amic.tit.Qui feud.dar.poss.num.*7.*Ferron ad Consuet.Burdeg.tit.de Testam.lib.*2.§.2.ver.*Hoc loco interdum*, ante istos, *Alex.cons.*31.post *num.*9.*volum.*1.*Tiraquel.de Primogen.quaest.*30. *nu.*27.atq; nos abunde post omnes cit.nostris *Comment.ad Consuet.Capuan.*sed cum declaratione, quam studiose posuit Dom.*Io.Baptista Hodierna* dict.*Surd.decis.*90.*nu.*15. per totum, praefatum nostrum Opus summo cum gaudio memorans, 2. & 3.*Impress.*

Amplia in legatis ad piam causam, vt possint pro illis, heredes in solidum conueniri, *Tacbin. Controuers.Iur.lib.*12.*cap.*51. Dom.*Reg.Rouit.*ad *Pragmat.*1.*de Legat.pijs,num* 6. quia valet argumentum de dote ad piam causam, *Euerard.loc.de dote ad piam causam*. & affirmarunt mihi R.D.D. *Thomas Guerinus*, Amandulensis, Proton.Apost. Neap.Eccles.S.Antonij de Vienna Vicar.General. Compater beneuolentiss. ac R. D. D. *Iulianus Pacconius*, Colleg. Eccles.Sanct.Mariae Maioris Capuae suae Patriae Primicerius laudatiss. Proton. Apost. Legum Doctores ambo luculentissimi.

Amplia in obligationibus factis per defunctum, vt possint pro illis heredes in solidum conueniri, *Gratian.Discept.Foren.discept.*766.*num.*32.*volum.*4.Dom.*Addent.*ad *Gizzarel* d.*dec.* *num.*7.

Amplia tandem in actione reali, vt possit pro ea vnusquisque ex heredibus in solidum conueniri, cit.Dom.*Addent.ad Gizzarel.*d.*decis.num.*19.cum *seq.*& vide Dom.*Episcop.Ric.Collect. decis.collect.*1544.circa med.

Pro negatiua, est *text.*in d.*l.seruo legato*, d. §.*si testator, ff. de legat.*1. quam vti quoque communem fuere sequuti, Dom. Praeses de *Franch.*d.*decis.*581.*Gizzarell.*d.*decis.*50. Dom.*Ioan. Baptista Thorus* laboriosissimus Doctor, & almi Collegij Neapol.Senator, in *Commen.Dec. part.*2.ver.*Dos,Surd.*cit.*dec.*90. vbi Dom.*Ioan.Baptista Hodierna,Didac.Spin.Spec.Testam. glos.*11.*n.*81.*Thesaur.Quaest.Forens.lib.*2.*quaest.*67.*num.*7.Ob illam rationem, quia omnes actiones, tam actiuae, quam passiuae inter heredes pro hereditarijs portionibus diuidendae sunt, eosque nullatenus posse, nisi pro dictis portionibus hereditarijs conueniri, habetur in d.*l.*2.*C.de hered.act.* ibique Classici fere omnes cum concord.adductis per *Accurs.* & notatur in *l.*1.C.*si cert.pet.*in *l.in exequutione,in princ.*ver. *Prima species, ff. de verb.obligat.*in *l.si vxor,C.de bon.mater.*in *l.licet,*C.*ad leg. falcid.*& in *l.cum a matre,C.de rei vendic. Boer.decis.* 66.*Viu.decis.*333. *Mastrill.dec.*234.*Gratian.Discept.Foren.volum.*1.*discept.*150.*Gomes.vol.*2. *cap.*12.*de Contrac.tit.de Indiuid.Viscon.concl.heres*;& alij penes relatos.

Et quilibet heres repraesentat defuncti personam pro ea parte, & portione, pro qua est heres, & in alia dicitur extraneus, *l.*2.§.*fin.*cu *glo.ff.de praet.stipul.*& d.*l.cum a matre*,in *fin.Bart.*d. *l.*2.d.§.*fin.*post *Accurs.col.pen.*ver. *Ad hoc respondet.num.*3.*Gomes.*vbi supra, *Robles de Repraesent.*& caeteri per *Surd.*d.*decis.*90.per Dom.*Vincent.de Franch.*d.*decis.*581.ac per *Gizzarell.* d.*decis.*50.

Amplia, vt etiam si testator iusserit vnum ex heredibus totum aes alienum soluere, adhuc heredes pro rata conueniendi sunt, & non in solidum, d.*l.seruo legato*,d.§.*si testator,l.si vnus ex heredibus,* §.*item Papinianus,l.si filia.* §.*si pater, ff. famil.ercisc.* Dom.*Ioan.Baptista Hodierna*, Aduoc.praestantiss.ad *Surd.*cit.*decis.num.*6.in *fin.*facit *Gratian.*d.*decis.*146. Dom.de *Franch.*d.*decis.*581.& Dom.*Addent.*ad *Gizzarell.*d.*dec.*50.*n.*11.

Amplia, vt heredes pro ea parte, pro qua sunt heredes, possint instrumenta liquidare, *Alexan.* Soc.& alij in *l.*2.§.1.*ff.de verbor.oblig.Galter.*caeteros referens in *Prax.Instrum.* ver. *Aduertat Creditor ad personam suam,num.*14.

Amplia, vt heredes pro parte possint vendicare integram rem alienatam, restituta emptori illa pretij parte, pro qua sunt heredes, *Pinell.de bon.matern.*in *l.*1.*part.*3.ver *Ex his autem*, sub *num.*8. scripsitque mihi D. *Blasius Michalorius* Vrbinas, ac D. *Io.Franciscus Andreolus* Eugubinus, celebratissimi I.C. qui multa ad Iurisperitorum vtilitatem doctissima, non sine gloria, iam Praelo dederunt.

Amplia denique, vt ex heredibus quilibet possit soluere debitum pro rata, & erit liberatus, inuito creditore; ac, vt, si heredum aliquis non soluendo efficiatur, alij coheredes non teneantur pro illo, *Gratian.*d.*decis.*146.*num.*4. & Domin.*Addent.* ad *Gizzarell.*dict.*decis.*50. *num.*4.& 5.

Quaestio perplexa est, caesareaq; opus habet decisione; pro conciliatione, vide *Glos.*in *l.reos*,§. *cum in tabulis*, siue *cum tabulis, ff. de duob.rei.* Vale Compater, & Gentilis mi coniunctissime. Neap. Quarto Idus Sextiles. M.DC.XXXV.

ELEN-

ELENCHVS LOCVPLETISSIMVS

RERVM, VERBORVM, AC SENTENTIARVM OMNIVM,
Quæ in hoc Opere continentur,

A DOM.

ALEXANDRO VENTRIGLIA

IVRISC. CAPVAN. ADVOC. NEAPOL.

AVCTORIS CONSANG.

Elaboratus, ac Editus.

ELENCHVS.

tum

ELENCHVS.

Auth.

Qqq

Ca-

Curia.

D.

Declaratio.

Decretum.

Degradatio.

Delegari, Delegatio, Delegatus.

De-

cium

Epi-

Fe-

He-

Me-

Mo-

P.

Pœna.

Parochus.

Re-

pra-

Residentia.

Restitutio.

Retrouenditio.

Reus.

Rumor.

S.

Sacerdos.

Sacra Congregatio.

Sacrum Consilium.

Sæuitia.

Salarium.

Scientia.

Sententia.

FINIS INDICIS.

Errata insolita in impressione Librorum, tanquam accidentia inseparabilia, in hoc Libro sunt frequentiora, quia cudebatur Neapoli tempore strepitus Populi Neapolitani, quo quasi tota Ciuitas erroribus detinebatur, ideò ne mireris amice Lector, & principaliora corrige, vt infra. Alia tuo studio, & diligentiæ committo.

Fol.	col.	virg.	err.	correct.
1	1	19	70	10
1	1	vltim.	triennium	in triennium.
3	1	41	Cemeterium	Cæmeterium.
4	2	54	tenetnr	tenetur.
8	2	14	quoad	quod.
9	1	25	Ecclesie	Ecclesiæ.
9	1	30	immobi biliũ	immobilium.
10	2	48	Nouar.	Nauar.
13	1	41	exigendo	erigendo.
20	2	36	uu.	nu.
21	1	5	13	17
20	1	55	decretum	decretum.
23	2	sub	n.7.adsũt n.8.9.& 10.q deficiũt.	
33	1	26	*addatur*	n.13.
36	1	14	Notario	notorio.
44	2	39	assignatioue	assignatione.
45	2	14	10	11
45	2	19	reprlli	repelli.
78	1	45	ad Diaz	Diaz.
84	1	46	consumendæ	consumandæ.
97	2	12	pro	per.
98	1	48	sententie	sententia.
98	2	12	appellatione	appellationem
101	2	41	duret	durat.
107	2	24	affectio	exceptio.
109	1	47	satisfiant	satisfaciant.
114	2	31	Guttier.	Gutier.
117	2	1	videbitum	ui debitum.
117	2	49	eap.	cap.
124	1	17	colut.	solut.
125	1	46	illo illo	illo.
126	1	41	resoloutis	resolutis.
131	1	7	adulterium	adulterum.
136	2	45	comissa	omissa.
138	2	41	contrafaciẽte	cõtrafacientes
139	1	1	Annot.13.	Annot. 12.
139	2	41	tamen tamen	tamen.
146	2	48	Minotibus	Minoribus.
149	2	42	sequicenturia	semicenturia.
163	1	47	Palet.	Paleos.
166	2	24	31	13
171	2	31	festornum	festorum.
176	2	5	petita	posita.
181	1	34	fit	sit. (tatem.
182	1	10 e 28	incõpatibilitas	incõpatibili-
190	2	33	locornum	locorum.
201	2	43	fabriorem	salubriorem.
209	1	47	fructib⁹ eodẽ	fructib⁹ quos co-
215	1	39	relatam	relatum (dem
223	2	29	quarto	tertio.
224	1	3	quinto	quarto.
224	1	22	sexto	quinto.
204	1	43	septimo	sexto.

Fol.	col.	virg.	err.	correct.
224	2	43	octauo	septimo.
229	1	47	conrra	contra.
229	1	57	enpensæ	expensæ.
229	2	16	tent	tenent.
230	1	50	instantia	iniustitia.
244	2	19	illos	illas.
246	1	19	uatus	natus.
246	2	19	varitas	veritas.
248	1	53	qus	quis.
248	1	57	qrotid	quotid.
249	1	42	eum	cum.
253	1	2	Episcoput	Episcopus.
253	1	54	omnia	annum.
254	1	10	veiba	verba.
254	1	47	substiuere	substituere.
255	1	17	ornare	ordinare.
255	1	vltim.	inuitantis	inuitantis.
258	1	25	Moderan	Modern.
259	2	12	iu	in
259	2	30	inira	intra.
263	2	37	viia	vita.
263	2	44	notoriæ	notoriè.
264	2	52	minores	maiores.
265	1	29	celebrata	celebrat.
265	1	37	regularibns	regularibus.
265	1	46	amissionem	amissio.
266	1	58	Dimissorlijs	Dimissorijs.
269	1	17	coniung	coniug.
275	2	47	valeer	valere.
278	2	44	alios	alij.
278	2	52	personarum	personatum.
280	2	17	snbconceruatorẽ	subcõserua-
286	2	15	abqne	absque (torem
290	1	3	libello oblato	libelli oblatio-
291	1	42	causam	causa. (ne.
303	2	23	morte	mors.
303	2	penul.	facit	facit.
305	2	32	citate	citata.
306	1	28	c	est.
310	1	5	petente	præsente.
317	1	20	declaratione	declarantem.
339	1	11 e 13	persona	personæ.
343	2	25	petitorum	peritorum.
345	2	16	Dignitatum	dignum.
349	1	23	Philom.	Tholom.
350	1	2	resoluantur	resoluuntur.
350	2	54	de consuetudine	consuetudi.
366	2	17	sed nec etiam	sed etiam (ne.
369	2	29	priuato	periuro.
370	2	15	eum	cum.
372	2	38	inhiberi	inhibere.
376	2	3	portionem	portio.
382	1	38	quale	qualis.

Fol.	col.	virg.	err.	correct.
382	2	2	ful	fuit.
386	2	38	merionem	mentionem.
387	2	42	contracta	contumacem cum contumace.
388	1	5	morribus	moribus.
390	2	34	proficiendi	proficiendi.
394	1	30	ineurrat	incurrat.
394	1	40	Subdiaconatnum	Subdiaconatum.
400	1	13	facros	facros.
400	2	29	adductæ	adducta.
402	1	8	non esse concedẽdam ab alio quam ab Episcopo	esse concedendam tantum ab Episcopo.
402	1	10	ac	sed
403	1	13	ducatorem	ducatorum.
409	2	25	Benefinium	Beneficium.
412	1	16	const.	consuet.
417	2	40	perseuerant	perseuerans.
419	2	6	censur.	clausur.
422	2	22	cantare	cantari.
423	1	17	126	125
423	2	7	ferutinium	scrutinium.
424	1	32	nonueniri	conueniri.
424	2	25	nobere	nubere.
433	1	54	tenet	teneat.
463	2	17	teneat	teneant.
465	1	27	24	28
465	2	29	controuesum	controuersum.
466	2	15	conabor	conabar.
467	1	21	Lodouis.	Ludouis.
472	1	31	euis.	eius.
474	2	40	singuli	singulari.

Fol.	col.	virg.	err.	correct.
109	2	vltim.	131	1031.
112	1	3	adie	à die.
112	1	32	22	12
112	2	penul.	vltra	post.
114	1	7	separationis	separationi.
121	2	54	admitti	admittere.
124	2	3	obseruat.	annot.
132	1	12	præbant	probent.
137	1	6	iur. col.	iureiur. propt. calu.
141	1	12	Sagantina	Seguntina.
148	2	25	iu	in.
151	1	55	cessantibns	cessantibus.
151	2	40	tanqnam	tanquam.
153	2	39	eanon.	canon.
162	2	21	Palet.	Paleot.
162	2	35	Palet.	Paleot.
162	2	45	Palet.	Paleot.
161	2	20	Palet.	Paleot.
163	1	56 e 65	Palet.	Paleot.
167	1	50	Summiste	Summistas.
167	2	31	Afcenfionis	Ascensionis.
173	2	8	abstlnere	abstinere.
177	1	2	est	fit.
182	1	24	oritnr	oritur.
183	1	54	inducunt	inducere.
184	1	9	conferre	conferri.
186	1	10	nn.	nu.
186	2	15 22 & 34	Cæmiterium	Cæmeterium
196	1	28	Gonzl.	Gonzal.
205	2	6	addncens	adducens.
207	2	3	concederẽt	concederet.
221	2	45	concordia cõfirmata	concordiæ confirmatæ.

Digitized by Google